NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
8 L
37 M

Digitized by Google

Digitized by Google

LOGICA MEXICANA R. P. ANTONII RVVIO RODENSIS, DOCTORIS THEOLOGI, SOCIETATIS IESV,

Hoc eſt,

COMMENTARII BREVIORES ET maximè perſpicui in Vniuerſam Ariſtotelis Dialecticam: Vnà cum Dubiis & Quæſtionibus, hac tempeſtate agitari ſolitis:

NVNC PRIMVM IN GALLIA editi, cum Capitum, Dubiorum, Quæſtionum & rerum notabilium, quæ in iis continentur, Indice.

Domus Professæ Genuensis Societatis Iesu

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

LVGDVNI,
Sumptibus IOANNIS PILLEHOTTE,
ſub ſigno nominis IESV.

M. DC. XVII.

CVM PRIVILEGIO.

FLORENTISSIMÆ TOTOQVE ORBE CELEBERRIMÆ ACADEMIÆ Complutenſi,

Pater Doctor ANTONIVS RVVIO, *vtramque fœlicitatem precatur.*

CVM Logices Commentarios noſtros nuper editos, adeò vobis gratos extitiſſe viderem; Rector digniſſime, Doctores, Magiſtríque grauiſſimi, & ſapientiſſimi, celebris, multíſque nominibus Academia illuſtris; vt inito conſilio, omnium calculo & ſententia probatos, inſtituendæ iuuentutis gratia, Dialecticæ profeſſoribus, & Magiſtris diſcipulis explicandos præſcripſeritis: cùm denique decretum hoc veſtrum auctoritate regia firmatum, ſtabilitúmque ſit, vtpotè Scholaſticis omnibus perutile, qui germanam huius Academiæ, & Ariſtotelicæ diſciplinæ conſonam doctrinam, veſtro iudicio in hiſce Commentariis repertam imbibere poſſent: hoc ſanè totum meum animum, huic vniuerſitati iam dudum, nec immeritò, deditiſſimum, adeò neceſſitudinis amoríſque vinculo adſtrictum reddidit, vt nihil non aggrediendum, nihil non tentandum putarem: quod huic Academiæ vtile, vel certè gratum fore iudicarem. Cùm autem eiuſdem Academiæ viri grauiſſimi, pariter & doctiſſimi; quibus me multis nominibus deuinctum fateor, Commentarios noſtros vberiùs protractos, quàm in eadem vniuerſitate inueteratus ferret vſus, viderent: gratum pariter, ac vtile fore arbitrabantur, ſi eoſdem Commentarios in compendium redactos, non ſine multorum id iam dudum expetentium acclamatione iterum proferrem. Cùm ergo communis boni ſtudio tenerentur accenſi, & id à me iterum, ac ſæpius poſtularent: eorum præceptis parendum omnino fuit, quorum auctoritas apud me plurimùm valens, ad alia properantem animum, ex templo ad hunc laborem ſuſcipiẽdum conuertit. Suſcepi ſanè, & qua potui diligentia perfeci. Habetis iam viri grauiſſimi compendium hoc, nihilo magis fermè noſtrum: omnino

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

veſtrum : re quidem exiguum : placendi ſtudio maximum. Id certè, vel maximè in eo ſpectandum fuit, vel liberalium artium attingentium limina, iuuarentur ingenia: ne rerum multitudine oppreſſi, vel certè deterriti, ab incepto deſiſterent, aut perfectè rem ſe aſſequi poſſe deſperarent. Hunc ergo æquo certè animo laborem ſuſceptum, grati erga vos animi monumentum, veſtro maturiori prudentiq́ue iudicio ſubmitto, dignitatiq́ue veſtræ ſacratum volo. Quòd ſi conatus noſtros ea qua eſtis benignitate præditi, ſenſero probari : quæ ſuperſunt omnia pari, & (ſi fieri poterit) maiore diligentia proſequar.

AD LIBERALIVM ARTIVM STVDIOSOS FLOrentiſſimæ Complutenſis Academiæ.

Vos pariter, ſtudioſi adoleſcentes, quæ vberius antea, & fuſius diſputauimus, ea nunc paucis contenta ſuſcipite. Quod iam dudum petiſtis, imò expetiſtis : quod Academia vera Complutenſis probauit : quod libens ſuſcepit, & Ariſtotelicæ, ac diui Thomæ doctrinæ iudicauit conſonum, offerimus. Noſtris vtinam cedat votis : quod ſuſceptis iam ſuſcipiendiſque laboribus contendimus. Neque enim æquè aliud in animo eſt noſtro ; atque omnibus, quà fieri poſſit maximè (vt profeſſionis noſtræ ratio inſtitutúmque poſtulat) continuò prodeſſe. Hic noſtrorum laborum ſcopus : hic finis. Noſtra ergo diligentia, & opera (vtinam vtili) libentes fruimini. Omnia deinceps reliqua, modò diuinum adſit numen, accepturi, Valete.

IOAN

IOANNES DE RIBERA, Dei & Apoſtolicæ Sedis gratia Patriarcha Antiochenus, Archiepiſcopus Valentin. Regiuſque Conſiliarius, &c. Tenore præſentium licentiam & facultatem concedimus typis mandandi in hac Valentina ciuitate, & diœceſi, librum hunc Commentariorum, in vniuerſam Ariſtotelis Dialecticam, Authore P. Antonio Ruuio, Societatis IESV, S. T. D. Cuius examen Patri Hieronymo Villanoua eiuſdem Societatis S. T. Profeſſori commiſimus: qui nil Religioni Chriſtianæ repugnans in eo contineri: imò vtilem, ac neceſſarium omnibus huiuſmodi facultati operam dantibus fore iudicauit. Dat. Valentiæ die 21. menſis Auguſti 1606.

El Patriarcha Aræobiſpo de Valentia.

De mandato Illuſtriſſimi Domini mei Patriarchæ,

Federicus Villarraſa Secret.

IVſſu Illuſtriſſimi, & Reuerendiſſimi domini, domini Ioannis à Ribera Patriarchæ Antiocheni, & Archiepiſcopi Valentini, perlegi Commentarios hoſce Patris Doctoris Antonij Ruuio, Societatis IESV, *in Ariſtotelis vniuerſam Dialecticam: in quibus non modò nihil doctrinæ Catholicæ inueni repugnans: ſed etiam eos doctrina, & Philoſophis, & Theologis vtiliſſima refertos agnoui; & non ſolùm florentiſſimæ Complutenſis Academiæ alumnis, (quorum precibus hos Commentarios author in lucem nunc iterum profert) verùm etiam doctiſſimis quibúſque perutiles fore iudicaui: vnde dignos cenſui, vt in communem ſcholarum vtilitatem typis mandentur. Valentiæ in noſtro Diui Pauli Societatis* IESV *Collegio. Octauo Idus Auguſti, 1606.*

Hieronymus Villanoua Societatis IESV
Theologiæ profeſſor.

Facultas R. P. Prouincialis Societatis IESV, *in Prouincia Lugdunenſi.*

BARTHOLOMEVS Iacquinotius Prouincialis Collegiorum Societatis IESV, in Prouincia Lugdunenſi, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis Henrico III. die 10. menſis Maij, anni 158;. & Henrico IIII. vigeſima Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab hominibus eiuſdem Societatis compoſitos abſque ſuperiorum eius permiſſione imprimant: permittit Ioanni Pillehotte, Lugdunenſi Bibliopolæ, vt, *Logicam Mexicanam Antonij Ruuio Rodenſis*, &c. ad ſex proximos annos imprimere, ac liberè diuendere poſſit. Datum Lugduni die vltima Iunij, 1617.

B. IACQVINOTIVS.

INDEX CAPITVM, DVBIORVM, ET QVÆSTIONVM, QVAE IN VTRAQVE PARte Logicæ continentur.

PRIMA PARS.

QVÆSTIONES PROOEMIALES.

QVæſtio 1. Vtrùm Logica ſit neceſſaria. pag. 1
Quæſt. 2. Vtrùm Logica ſit ſcientia. 4
Quæſt. 3. Vtrùm Logica vtens ſit ſcientia. 6
Quæſt. 4. Vtrùm Logica ſit vnus ſimplex habitus. 10
Quæſtio 5. Vtrùm Logica ſit ſcientia practica, & ſpeculatiua. 16
Quæſtio 6. Vtrùm obiectum ſcientiæ ſit modus ſciendi realis, vel ens rationis. 24
CAP. I. Porphyrij, cum expoſitione textus. Quæſt. Vniuerſales. 31
Quæſtio 1. Vtrùm Vniuerſalia ſint in rebus. ibid.
Quæſtio 2. Quænam ſit eſſentia, & natura vniuerſalium. 34
Quæſt. 3. An detur in rebus ante operationem intellectus vnitas formalis minor numerali. 37
Quæſtio 4. An vniuerſale ſit in rebus ante operationem intellectus. 43
Quæſt. 5. Per quam operationem intellectus fiat vniuerſale. 46
Quæſtio 6. Vtrùm vniuerſale Logicum fiat per ſimplicem comparationem naturæ cum indiuiduis. 54
Quæſtio 7. An vniuerſale ſit vniuocum reſpectu prædicabilium, & verum genus eorum. 57
Quæſtio 8. An vniuerſale ſit adæquatum obiectum libri prædicabilium, vel potiùs prædicabile. 99
Quæſtio 9. An prædicabilia ſint quinque vel plura, aut pauciora. 61
Tractatus de natura entis rationis. 67
Dubium 1. An ens rationis ſit. ibid.
Dubium 2. Quid ſit ens rationis. 68
Dubium 3. Quotuplex ſit ens rationis. 70
Dubium 4. Per quam potentiam fiat ens rationis. 74
Dubium 5. An entia rationis fiant ab intellectu diuino, vel angelico. 76
Dubium 6. Ad quam ſcientiam pertineat agere de ente rationis. 78
Dubium 7. Quonam modo ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem. 79

Tract.

Tract. De modo; quo circa prædicationes fiunt concretis, & abſtractis primarum, & ſecundarum intentionum. 80
Dubium, An abſtractum ſuperius prædicetur de abſtracto inferiori. 82
CAP. II. De genere, cum expoſitione textus. 89
Quæſtio 1. Quodnam ſit definitum definitionis generis. 90
Quæſtio 2. An definitum proprium eiuſdem definitionis ſit natura realis, quæ denominatur genus, vel ſecunda intentio, à qua denominatur. 92
Quæſtio 3. An definitio generis ſit quidditatiua, vel deſcriptiua. 96
Quæſtio 4. Vtrùm genus includat differentias & ſpecies actu vel ſolùm potentia. 99
Quæſtio 5. Vtrùm genus prædicetur de ſpecie tanquam totum, vel etiam vt pars illius. 103
Quæſtio 6. An modus prædicandi in quid, ſeparet genus à differentia. 106
CAP. III. de ſpecie cum expoſitione textus. 108
Quæſtio 1. Vtrùm ſpecies fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus. 110
Quæſtio 2. Vtrùm ſpecies ſubiicibilis, vt ſubiicibilis ſit vniuerſalis. 113
Quæſtio 3. An ſpecies poſſit conſeruari in vnico indiuiduo, & genus in vnica ſpecie. 116
Quæſt. 4. Vtrùm definitio poſtrema ſpeciei illis ſpeciebus conueniat, quæ vnum tantùm indiuiduum habere poſſunt. 119
Quæſtio 5. An ſpecies diſtinguatur à genere per illas particulas ſuæ definitionis (prædicari de pluribus differentibus numero.) 124
Quæſtio 6. An detur vna ratio communis atque realis indiuiduorum, quæ definiatur per ſecundam definitionem indiuidui. 127
Quæſtio 7. An ſecunda intentio indiuidui per primam definitionem indiuidui definita ſit vna. 131
CAP. IIII. de differentia cum expoſitione textus. 134
Quæ. 1. Vtrùm prima diuiſio differentiæ in communem, propriam & propriiſſimam ſit ſufficiens. 136
Quæſtio 2. An diuiſio differentiæ in communem, propriam, & propriiſſimam ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata. 139
Quæſtio 3. An verum ſit genus ſumi à materia, & differentiam à forma, & quomodo intelligendum. 143
Quæſt. 4. An compoſitio ſpeciei, ex genere, & differentia ſit realis vel tantùm rationis. 148

Quæſtio 5. Vtrùm differentia ſuperior includatur in inferiori, & de illa prædicetur. 155
Quæſt. 6. An differentia ſemper & neceſſariò ſit perfectior genere, quod contrahit. 160
Quæſtio 7. An ſecunda definitio differentiæ poſſit conuenire vltimis differentiis. 162
CAP. V. De proprio cum expoſitione textus. 165
Quæſt. 1. An proprium ſolum quarto modo acceptum conſtituat quartum prædicabile, vel etiam ſecundùm alios modos. 166
Quæſtio 2. An proprium ſit vniuerſale, aut quartum prædicabile reſpectu ſpeciei, vel indiuiduorum. 169
CAP. VI. De Accidenti, cum expoſit. text. 173
Quæſtio 1. An accidens ſit vniuerſale, & reſpectu quorum id habeat. 174
Quæſtio 2. An diuiſio accidentis in accidens ſeparabile, & inſeparabile, ſit bona. 176
Quæſtio 3. An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhærentia reali accidentis in ſubiecto, vel ſecundæ intentionaliter de affirmatione, & negatione. 177
Quæſtio 4. An prima definitio accidentis ſit bona. 178
Quæſtio 5. An inhærentia aptitudinalis, ſit de eſſentia accidentis. 181
Proœmium in prædicamenta. Ariſt. 183
De inſcriptione huius libri. ibid.
De inuentore artis prædicamentalis. 184
De fine huius operis. ibid.
An de vocibus, vel de rebus agatur in prædicamentis. ibid.
De obiecto huius operis. ibid.
De modo procedendi, & ordinatione huius operis, cum cæteris partibus Dialecticæ. 185
Ad quam ſcientiam pertineat de prædicamentis agere. ibid.
CAP. I. De æquiuocis, & vniuocis, & denominatiuis cum expoſit. text. 185
Quæſt. vnica, Vtrùm definitio vniuocorum, conueniat denominatiuis. 187
TRACT. De nominum Analogia. 188
Quid ſit Analogia. 189
Quotuplex ſit analogata. ibid.
An neceſſe ſit rem, vel conceptum, ſignificatum nomine analogi, intrinſecè ſolùm reperiri in principali analogato, in cæteris verò, ſolùm per extrinſecam denominationem. 196
An conceptus formalis analogorum, ſit vnus, & abſtractus ab analogatis, vel multiplex, & ab eis an abſtrahi poſſit. 198
Secunda pars quæſtionis, de vnitate conceptus obiectiui analogorum.

gorum. 200
Quonam modo conceptus analogi contineat analogata. 206
An ens ſit vniuocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, aut analogum, & qua analogia. 212
An ſaltem ens completum ſit vniuocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis completi. 216
An ens ſit vniuocum reſpectu aliquarum rerum eiuſdem prædicamenti, vel diuerſorum prædicamentorum. 218
An ens ſit analogum comparatum ad ens creatum & increatum, vel ad Deum, & creaturas. 220
Qua analogia dicatur ens reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, atque etiam reſpectu Dei, & creaturarum. 221
Vtrùm accidens ſit vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, vel analogum. 224
An neceſſe ſit accidens eſſe genus ſi ſit vniuocum. 230
An ſaltem reſpectu aliquorum accidentium aut prædicamentorum, poſſit eſſe accidens vniuocum. 231
CAP. II. De diuiſione eorum quæ dicuntur, & ſunt, cum expoſit. text. 233
CAP. III. De regulis prædicamentorum eſſentialium, cum expoſit. text. ibid.
Quæſt. vnica, An genera non ſubalternatim poſita, poſſint habere aliquam differentiam communem. 234
CAP. IIII. Continens diuiſionem incomplexorum in decem prædicamenta, cum expoſit. text. 239
Quæſtio 1. Ex quibuſnam rebus per ſe componatur prædicamentum. 240
An, & quomodo indiuidua ponantur in prædicamento. 247
Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento. ibid.
Quæſt. 2. An res ſint ponendæ in prædicamentis ſub nominibus abſtractis, vel concretis. 248
Quæſtio 3. An neceſſe ſit prædicamenta diſtingui realiter, aut ex natura rei; vel ſufficiat diſtingui ratione. 254
Quæſtio 4. Vtrùm prædicamenta ſint decem, ita vt nec plura eſſe poſſint, nec pauciora. 257
CAP. V. Continens prædicamentum ſubſtantiæ, cum expoſitione textus. 259
Quæſtio 1. Quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ. 263
Quæſtio 2. Vtrùm Deus ponatur in prædicamento ſubſtantiæ. 266
Quæſt. 3. Vtrùm Angeli, & corpora cœleſtia ſint in prædicamento ſubſtantiæ. 268

Quæſt. 4. Qualiſnam ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam: vniuoca, vel analoga. 272
Quæſtio 5. Quod ſit formale definitum definitionis primæ ſubſtantiæ. 277
Dubium 1. Circa comparationes primarum, & ſecundarum ſubſtantiarum. 281
Dubium 2. Circa tertiam proprietatem ſubſtantiæ. 282
Dub. 3. Circa quartam proprietatem ſubſtantiæ. 285
Dubium 4. Circa vltimam proprietatem ſubſtantiæ. 287
CAP. VI. Continens prædicamentum quantitatis, cum expoſit. tex. 291
Quæſtio 1. In quonam ſit ponenda eſſentialis ratio quantitatis. 294
Quæſt. 2. Vtrùm Linea, Superficies & Corpus, ſint tres ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ. 298
Quæſtio 3. Vtrùm tempus ſit vera ſpecies quantitatis continuæ. 304
Quæſtio 4. An locus ſit ſpecies quantitatis continuæ, diſtincta à ſuperficie. 310
Quæſt. 5. An motus ſit ſpecies quantitatis continuæ. 313
Quæſtio 6. An numerus ſit ſpecies quantitatis diſcretæ. 316
Quæſtio 7. An forma numeri ſumenda ſit ab vltima vnitate, vel ab omnibus. 323
Quæſtio 8. An numerus prædicamentalis non ſolùm reperiatur in corporibus, ſed etiam in rebus ſpiritualibus. 317
Quæſt. 9. An oratio ſit vera ſpecies quantitatis. 329
In quonam ſit ponenda quantitas orationis. 331
Quæſtio 10. An ſi daretur linea, ſuperficies, aut corpus, vel alia quantitas, actu infinita, collocaretur in prædicamento. 334
An numerus infinitus eſſet in prædicamento. 336
Quæſt. 11. An quantitas ſit res diſtincta à ſubſtantia corporea, & cæteris accidentibus abſolutis. 338
CAP. VII. Continens prædicamentum ad aliquid, cum expoſit. text. 340
Quæſtio 1. An ad aliquid, vel relatiuum conſtituat ſpeciale prædicamentum. 342
Quæſtio 2. An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis realis. 344
Quæſt. 3. Quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ad aliquid. 349
Quæſtio 4. An definitio relatiuorum tradita ab Ariſtot. ex propria ſententia ſit bona. 352
Quæſtio 5. Vtrùm omnes relationes, pertineant ad prædicamentum ad aliquid. 356
Quæſtio 6. An ſpecies relationis prædicamentalis, à termino ſit

accipien

accipienda, 363
An filio correſpondeat duplex relatio, vna in parte, & alia in matre, vel eadem in vtroque parente. 364
Quæſtio 7. An terminus relationis, ſit formaliter abſolutus, vel formaliter relatiuus. 365
An vnum relatiuum poſſit, & debeat definiri per alterum. 373
Quæſtio 8. An vnum relatiuum ordinetur ad duos terminos eiuſdem ſpeciei, per eandem, vel diuerſas rationes. 375
Quæſtio 9. An entis realis ad non ens, aut ad ens rationis, detur relatio realis. 380
Quæſtio 10. An aliqua relatio prædicamentalis, fundetur proximè in ſubſtantia. 384
Quæſt. 11. An vna relatio realis, poſſit eſſe fundamentum alterius. 388
Quæſtio 12. Vtrùm relationes ſecundi generis fundentur in potentia, vel in actione. 393
Quæſt. 13. An relationes tertij generis ſint reales, & prædicamentales. 397
Quæſtio 14. An relatio diſtinguatur realiter à fundamento, vel ſolùm ratione. 400
Dubium de ſeparatione relationis fundamento. 405
Dubium 1. An relationi conueniat habere contrarium. 406
Dubium 2. An relatiua ſuſcipiant magis, & minus. ibid.
CAPVT VIII. Continens prædicamentum qualitatis cum expoſit. text. 410
Quæſtio 1. An qualitas ſit ſupremum genus huius prædicamenti: & diuerſæ qualitates, enumeratæ ab Ariſt. diuerſæ ſpecies eius. 412
Quæſtio 2. An habitus, & diſpoſitio diſtinguantur ſpecie. 416
Quæſtio 3. Vtrùm naturalis potentia, & impotentia, ſint ſpecies qualitatis diſtinctæ. 419
Quæſtio 4. De his, quæ pertinent ad paſſionem, & paſſibilem qualitatem. 423
Dubium 1. An paſſio, & paſſibilis qualitas, ſint veræ ſpecies qualitatis. ibid.
Dubium 2. An paſſio, & paſſibilis qualitas, ſint diuerſæ ſpecies, vel vna tantùm. 426
Dubium 3. An paſſiones animæ pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis. 428
Dubium 4. An obiecta omnium ſenſuum externorum, vt obiecta eorum ſunt, pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis. 431
Quæſtio 5. Quid per Formam, & Figuram intelligat Ariſt. & an ſint diuerſæ ſpecies qualitatis, vel eadem. 433
CAP. IX. De prædicamento Actionis & paſſionis. 435

Quid actio, & Paſſio ſit. 436
Quot, & quæ genera, & ſpecies habeant actio, & paſſio. ibid.
Quot, & quæ ſint proprietates actionis, & paſſionis. 437
CAP. X. De cæteris prædicamentis.
Prædicamentum Quando. 438
Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies hoc prædicamentum. 440
Quot, & quas proprietates habeat hoc prædicamentum. 441
Prædicamentum Vbi. ibid.
Quid ſit Vbi, aut in quo conſiſtat ratio formalis eius. ibid.
Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies, Vbi. 443
Quot, & quas proprietates habeat vbi. ibid.
Prædicamentum Situs. ibid.
In quo conſiſtat formalis ratio huius præd. 444
Quot, & quæ ſint genera, & ſpecies Situs. 445
Quot, & quæ ſint proprietates huius prædicamenti. ibid.
Prædicamentum Habere. ibid.
Quot, & quæ ſunt genera, & ſpecies habere. 446
Quot, & quæ ſint proprietates huius præd. ibid.
Quæſt. An habere ſit aliquid intrinſecum, & inhærens: vel in ſola denominatione extrinſeca conſiſtat. 447
Quæſtio generalis pro omnibus ſex vltimis prædicamentis.
An ratio formalis eorum conſiſtat in aliquo intrinſeco, & formaliter inhærenti; vel in ſola denominatione extrinſeca. 451
CAP. XI. De oppoſitis, cum expoſitione text. 456
CAP. XII. De modis prioris, cum expoſitione textus. 457
CAP. XIII. De modis ſimul, cum expoſitione textus. 458
CAP. XIV. De ſpeciebus motus, cum expoſit. textus. 459
CAP. XV. De modis habere, cum expoſit. text. 460

SECVNDA PARS.

Quæſtiones & dubia de interpretatione.
Prooemium totius operis. 461
Quodnam ſit obiectum huius operis. ibid.
De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes dialecticæ, & diuiſione eius. 462
CAP. I. Cum expoſit. text. ibid.
Quæſt. 1. An voces ſignificent conceptus & res, atque ſcripturæ voces ad placitum, conceptus verò naturaliter res. p. 463
CAP. II. De nomine cum expoſit. text. 468
Quæſt. 1. An bene definiatur nomen per vocem. 469
Quæſtio 2. An nomen definiatur per vocem tanquam per verum genus. 471
Quæſtio 3. An verum ſit nomen ſignificare ad placitum; vt in definitione dicitur. 472

Quæſtio

Quæſtio 4. An verum ſit, partes nominis ſeparatas, non eſſe ſignificatiuas. 474
Quæſtio 5. An nomen infinitum, omnino ſit excludendum à definitione. 477
De modo ſignificandi nominis infiniti. ibid.
De quibuſnam dicatur nomen infinitum in propoſitione. 478
An tranſcedentia nomina poſſint infinitari. 481
An nomina infinita ſint numeranda inter abſoluta, vel inter connotatiua. 482
An nomen infinitum dicatur vniuocè de entibus & non entibus vel analogicè. ibid.
CAP. III. De verbo, cum expoſitione textus. 483
Quæſtio 1. An verum ſit verbum conſignificare tempus. 484
Quæſtio 2. An verbum ſit vera pars propoſitionis. 488
Quæſtio 3. An verbum infinitum poſſit collocari in propoſitione 491
CAP. IV. De enunciatione, cum expoſitione textus. 494
Quæſtio 1. An in definitione orationis, definiatur ratio in vniuerſali, vt perfectam, & imperfectam; ſimplicem & compoſitam comprehendit. 495
Quæſtio 2. An enunciatio ſit ens reale, vel rationis 496
Quæſtio 3. An enunciatio quiddiatiuè ſit definita ab Ariſtotele per veritatem, & falſitatem. 498
Quæſtio 4. An enunciatio mentalis ſit vna ſimplex qualitas. 500
Quæſtio 5. An diuiſio enunciationis, in affirmatiuam, & negatiuam, ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata 503
Quæſtio 6. An diuiſio enunciationis in ſimplicem, & compoſitam, ſit generis in ſpecies; vel analogi in analogata. 504
CAP. V. De modis oppoſitionum. 506
CAP. VI. De oppoſitione, & veritate enunciationum de futuro contingenti, cum expoſitione textus. 507
Quæſt. vnic. An ſingulares enunciationes de futuro contingenti; habeant veritatem, aut falſitatem determinatam. 509
An effectus contingens, quando eſt, ſit neceſſarius; vel adhuc contingens. 516
De priori reſolutione. 517
Prooemium huius operis. ibid.
De inſcriptione huius operis. 518
Quodnam ſit obiectum huius operis. ibid.
Diuiſio totius operis. 519
CAP I. Cum expoſitione text. *ibidem*
CAP. II. Cum expoſitione text. 522
Notabile circa literam. ibid.
Notabile 2. 524

Nota

Notabile 3. 524
CAP. III. Cum expoſit. text. ibid.
Dubium 1. circa conuerſionem propoſitionum de neceſſe. 526
An vera ſit ſecunda Regula conuerſionis, vniuerſalis affirmatiuæ, de neceſſe. ibid.
Dubium 2 An bene probauerit Ariſtot. regulas conuerſionis propoſitionum de neceſſe. 527
Circa conuerſionem propoſitionum de modo contingenti. 528
Notabilia 3. ibid.& ſequen.
Notabile vnicum circa conuerſionem propoſitionum de poſſibili, & impoſſibili. 532
CAP. IIII. Cum expoſit. text. 533
Quid ſit figura & quotuplex, & qui modus. 535
An præter tres figuras enumeratas ab Ariſtot. addenda ſit quarta. ibid.
CAP. V. Cum expoſit. text. 537
CAP. VI. Cum expoſit. text. 539
Traditur ars inueniendi medium, ad conficiendos ſyllogiſmos, & probandum quodlibet genus propoſitionum. 541
De poſteriori reſolutione. 543
Prooemium totius operis. ibid.
Quodnam ſit ſubiectum huius operis. 544
Digniorem eſſe hanc partem dialecticæ cæteris omnibus oſtenditur. 545
Finis huius operis, & titulus, ſeu inſcriptio eius explicatur. 547
Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc inter cæteras partes Dialecticæ. 550
Quare dicatur iudicatiua hæc pars poſterioriſtica, pars verò topica inuentiua. ibid.
Modus procedendi,& diuiſio totius operis. 551
CAP. I. Cum expoſit. text. 552
Quæſtio 1. An de omni,& ſola cognitione intellectiua, intelligatur vniuerſalis propoſitio Ariſtotelis. 555
Quæſtio 2. An de ſubiecto ſit præſupponenda actualis exiſtentia. 558
Quæſtio 3. An de ſubiecto præcognoſcendum ſit quid rei, vel ſolum quid nominis. 560
Quæſtio 4. An præcognitiones de ſubiecto, paſſione, & principio haberi debeant ante demonſtrationem; vel etiam in demonſtratione ipſa. 562
Quæſtio 5. An aſſenſus concluſionis fiat, ex aſſenſu præmiſſarum, aut principiorum in genere cauſæ efficientis; vel ſolùm materialis. 564
Quæſtio 6. An aſſenſus principiorum includatur formaliter in aſ-

ſenſu

ſenſu concluſionis. 566
Quæſt. 7. An habito aſſenſu præmiſſarum aſſentiatur intellectus concluſioni in eodem inſtanti. 571
Quæſt. 8. An habitis aſſenſibus præmiſſarum, liberum ſit intellectui aſſentire concluſioni, vel neceſſe ſit aſſenſum eius habere in eodem inſtanti. 572
CAP. II. Cum expoſit. text. 576
Quæſtio 1. An ſecunda definitio demonſtrationis ſit bona. 579
Quæſtio 2. quotuplex ſit propoſitio per ſe nota, an omnis immediata ſit appellanda per ſe nota. 581
Quæſt. 3. An nuda definitio ſit principium, quod vocatur poſitio. 586
Quæſt. 4. An principia demonſtrationis ſint magis vera, quàm concluſio: & vniuerſaliter, vna propoſitio, an poſſit eſſe verior altera. 588
Quæſtio 5. An ſemper ſit neceſſarium, vtrâque præmiſſam demonſtrationis, certiorem eſſe concluſione. 591
CAP. IV. Cum expoſitione textus. 596
Quæſtio 1. An demonſtratio debeat procedere ex neceſſariis. 598
Quæſt. 2. An demonſtratio debeat conſtare ex propoſitionibus de omni, per ſe, & vniuerſaliter. 602
Quæſtio 3. Quidnam ſignificetur per terminum vniuerſaliter & an conueniat propoſitionibus ſuperiorum de inferioribus, vel ſolùm his, quæ fiunt in terminis conuertibilibus. 607
CAP. X. Cum expoſitione textus. 610
Quæſtio 1. an demonſtratio procedens à cauſa remota ſit, quia vel propter quid. 613
Quæſtio 2. An diuiſio demonſtrationis in demonſtratione, quia & propter quid, ſit generis in ſpecies; vel analogi in analogata. 615
TRACT. De ſubalternatione ſcientiarum. 623
Quid nomine ſcientiæ ſubalternantis, & ſubalternatæ intelligatur. ibid.
Quidnam ſit ſubalternatio ſcientiarum. 624
An ſubalternatio ſcientiarum explicata, ſit poſſibilis; vel ſola imaginatione excogitata. 625
An ſubalternata ſcientia, exiſtens ſine ſubalternante, ſit vera ſcientia, vel potiùs opinio. 628
An ſubalternata ſcientia, inter proprios limites, demonſtret propter quid; vel ſolùm quia. 630
CAP. XXVI. Cum expoſit. text. 635
TRACT. I. De habitu principiorum. 637
An præter intellectum, & ſpecies intelligibiles detur habitus principiorum.

cipiorum. 637
Quidnam ſit habitus principiorum. 639
An habitus principiorum ſit naturalis;vel acquiſitus ab intellectu, per proprios actus. 640
An habitus principiorum ſit idem ſecundùm ſpeciem, pro omnibus principiis:vel diuerſus pro diuerſis. 643
TRACT. II. De habitu ſcientiæ. 645
An præter habitum principiorum,ponendus ſit pro concluſionibus alter habitus diſtinctus,qui appellatur ſcientia. 646
An euidentia pertineat ad eſſentiam ſcientiæ. 648
An ſcientia ſit de ſingularibus,& de contingentibus,& entibus per accidens. 652
An de ente per accidens,poſſit dari ſcientia. 654
An de caſualibus,& fortuitis detur ſcientia. 655
TRACT. III. De opinione,& fide humana.
Quidnam ſit opinio,& quid fides humana. ibid.
An formido ſit de intrinſeca ratione opinionis & humanæ fidei. 656
An opinio poſſit eſſe ſimul, cum ſcientia de eadem propoſitione, & in eodem intellectu. 658
Selecta ex libris Topicorum. 664
De fine,ac diuiſione horum librorum. ibid.
Quodnam ſit obiectum huius operis, & ordo eius, cum cæteris partibus Dialecticæ explicatur. ibid.
Quid ſit prædicatum Dialecticum,& quotuplex. 665
Quid ſit,& quotuplex problema Dialecticum. 669
Quidnam ſit propoſitio dialectica, & quotuplex, & quomodo diſtinguatur à problemate. ibid.
Quid ſit, quotuplex propoſitio probabilis 671
Quidnam ſit ſyllogiſmus topicus,aut dialecticus. 672
Ennmeratio, atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur argumenta probabilia,pro diſputatione ineunda. 673
Pro libris Elenchorum. 680
TRACT. De ſyllogiſmo ſophiſtico. ibid.
Quidnam ſit ſyllogiſmus Sophiſticus,& quotuplex; & an verus ſit ſyllogiſmus,vel non. ibid.

FINIS.

QVÆST

QVÆSTIONES PROOEMIALES PRO Dialecticæ introductione.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrùm Dialectica ſit neceſſaria.

1 DIALECTICAM, vt titulum quæſtionis explicemus, in Naturalem & Acquiſitam diſtinguunt quidam;Naturalem vocâtes, diſcurſus illos, quos ſolo naturali lumine efficere ſolent ruſtici etiam homines; Acquiſitam verò eam, quam ſtudio ac labore comparamus.Si tamen propriè loquēdum eſt, non Dialecticam, ſed quoddam eius initium à natura habemus,nempe naturale lumen intellectus;à quo diſcurſus illi inordinati procedunt, qui ſatis impropriè Dialectica vocantur : propriè verò pro facultate acquiſita ſolùm accipitur;de qua inquirimus,An ſit neceſſaria. Sed Neceſſarium dupliciter accipi ſolet in ſchola:ſimpliciter quidem aut ſine addito;vel ſecundùm quid,aut ex ſuppoſitione. Neceſſarium ſimpliciter illud vocatur,quod non per ordinem ad aliud,ſed ex propria natura neceſſitatem habet:in qua acceptione ſolùm Deus dicitur ens neceſſarium; quia abſque ordine vel dependentia ab alio habet, quòd non poſſit non eſſe. Neceſſarium verò ex ſuppoſitione vocamus illud,quod ex ſuppoſitione alicuius finis conſequendi tale eſt,vt cibum capere neceſſarium dicimus ad ſuſtentandam vitam. Ergo dum titulus quæſtionis inquirit, An facultas Dialecticæ ſit neceſſaria ; non de prioris neceſſitatis modo intelligitur, ſed de poſterioris:ita vt ſenſus ſit, an ſit neceſſaria ad alias ſcientias acquirendas. Prima opinio tenet, Dialecticam non eſſe neceſſariam ad alias ſcientias, ſed poſſe ſine illa acquiri, quamuis non ſine magno labore, nec ſine errorum admixtione;eſſe verò vtilem, vt commodiùs ac faciliùs, & ſine periculo errandi comparentur; ita tenet Iauellus in com-

pendio ſuo Logicæ tractatu 1. cap. 2. quem ſequuntur pauci; & probatur duplici argumento, Primò quia non eſt neceſſaria propter ſe. nec propter alias ſcientias, ergo nullo modo. Antecedens probatur, quòd non propter ſe: quia cùm Logica ſit ſcientia ſimul, & modus ſciendi. ſi ad ſeipſam eſſet neceſſaria, ſimul acquirenda eſſet ſcientia & modus ſciendi, aduerſus dictum illud Ariſtotel. 2. Meta. tex. 1. *Scientiam ſimul & modum ſciendi quærere abſurdum eſt*: quòd verò propter alias ſcientias non ſit neceſſaria probatur; quia quælibet ſcientia habet proprias definitiones, ac demonſtrationes, ergo eſt ſibi modus ſciendi: quare non indiget Dialectica pro modo ſciendi. Secundò, quia duo ſunt neceſſaria vt aliquis conſequatur ſciētiam: Primum, vt principia cognoſcat: Secundum, vt certò ſciat, ſe aptis ratiocinationibus vti & non fallacibus in colligendis concluſionibus ex eis. Sed vtrumque poteſt homo ſine Dialectica, per lumen naturale intellectus, vt patet in ruſticis, qui vnum ex altero euidenter colligunt in hac vel illa materia: & de aliis refertur, quòd ſcientias ſine Dialectica compatauerint; vt medicinam Hippocrates, & mathematicas diſciplinas alij: ergo non erit Dialectica ad alias ſcientias acquirendas neceſſaria.

Secunda opinio oppoſita eſt, quæ affirmat; non poſſe vllam ſcientiam vllo modo acquiri ſine Logica, quam tenent plures; quos idem Iauellus citat vbi ſuprà; & probant vnicò arg. quia vt aliquis acquirat ſcientiam certò ſcire debet reducere concluſionem vſque ad prima principia, vt docet Ariſt. 1. lib. Poſteriorum cap. 2. per euidentes conſequentias, ſed repugnat abſque Dialectica talem reductionem poſſe efficere cùm non poſſit certò cognoſci, quòd tota concluſionum multitudo ex principiis deriuetur, niſi per artem, ergo non poterit niſi per Dialecticam,

Communis ſententia media videtur inter has extremas, quam tenent Sotus & Cardinalis Toletus quæſt. 1. proœmiali, quos ſequuntur alij, nempe Dialecticam eſſe neceſſariam ad reliquas ſcientias perfectè acquirendas: ſed ad comparandas modo imperfecto, non eſſe neceſſariam, ſed vtilem, ita vt ſine illa comparari imperfectè poſſint.

Pro ſolutione quæſtionis tria ſunt breuiter notanda. Primum eſt, duo eſſe neceſſaria ad comparandam ſcientiam: Primum, quòd concluſio per euidentem conſequentiam, ex euidenti principio deducatur: Secundum, quòd vtrumque conſtet euidenter ei qui ſcientiam acquirit: nam ſi non cognoſcit euidenter principium, ſolùm erit ei creditum, vel opinatum: & ſi non cognoſcat euidentem eſſe conſequentiam, ſolùm erit reſpectu illius probabilis: & tam ex primo quàm ex ſecundo ſequitur, quòd concluſio quam colligit, non ſit euidens, ſed probabilis, cùm non poſſit eſſe certior 2

præmiſſis,

præmiſſis, aut conſequentia; quare non erit ſcientifica. Secundò adnotandum eſt, poſſe quidem hominem per lumen naturale intellectus, imperfecto quodam modo diſcurrere, vnúmque ex alio deducere, inordinatè quidem; hoc eſt, non cognoſcendo ordinem, ac dependentiam, quam habet concluſio ex principiis, quod docuit Ariſt. 1. Rheto. ad Theodoctem cap. 1. illis verbis: *Multi hæc temerè & caſu, nonnulli exercitatione ac habitu factitant, &c.* quia ordo ille nequit ſine arte cognoſci. Tertiò adnotandum eſt, habitum ſcientiæ per vnam demonſtrationem generali, propter efficacitatem demõſtrationis: ſed dum generatur per vnum actum, imperfectam habet rationem habitus, aut ſcientiæ, quia nondum eſt radicatus in ſubiecto; quare nec ipſum denominat talem ſimpliciter: non enim dicitur acquiſiſſe talem ſcientiam, quia vnam, aut alteram concluſionem eius acquiſiuit; niſi ſecundùm quid, hoc eſt, ſecundùm vnam illam concluſionem.

Ex his, duas concluſiones colligo, quibus meam ſententiam explico. Prior eſt; Ad vnam, vel alteram concluſionem alterius ſcientiæ acquirẽdam, non eſt neceſſaria Logica, ſed per ſolum naturale lumen acquiri poteſt. Probatur hæc: quia ſicut naturale lumen ſe extendit ad cognoſcenda principia; ita etiam ad vnam, aut alteram concluſionem principiis proximam: quia notiſſima eſt, per propriam induſtriam, & laborem hominis poteſt ſe extendere: & cùm per vnam concluſionem ſcientia acquiratur, ſaltem imperfecta, verum eſt in hoc ſenſu, quòd ad alias ſcientias imperfectè comparandas Dialectica non ſit neceſſaria. Secũda concluſio. Integra ſcientia, non poteſt acquiri ſine Dialectica, hoc eſt, ſecundum omnes concluſiones eius; quam ſic probo. Non poteſt aliquis omnes concluſiones ex principiis colligere per euidentes demonſtrationes: niſi cognoſcat euidenter ordinem, ſecundùm quem vna deriuatur ab altera vſque ad vltimam, quæ proximè colligitur ex principiis: Sed ordo omnium concluſionum inter ſeſe, & cum principiis cognoſci nequit ſine arte reducendi, aut reſoluendi eas in principia; Ergo non poterit integra ſcientia acquiri ſine Dialectica: & hoc eſt non poſſe, perfectè ſine illa acquiri: & iuxta has duas concluſiones noſtras, intelligenda eſt tertia opinio communis, quam ſic intellectam veram eſſe dicimus.

Ad primum argumentum primæ opinionis reſpondet Cardinalis Toletus: Logicam eſſe neceſſariam ad ſeipſam ſecundùm diuerſas partes quæ præſupponuntur aliis, vt ſecundùm partem prædicamentorum, ad partem enuntiationis; & ſecundùm hanc, ad ſyllogiſmum: ſed cùm prima pars non præſupponat alteram, non explicat hæc ſolutio, quo nam modo Logica ſecundùm primam partem poſſit eſſe ad ſe neceſſaria: propterea alio modo reſpondeo Logicam duo habere, nempe eſſe ſcientiam, in quantum

ſuas concluſiones demonſtrat;& eſſe modum ſciendi,in quantum inſtrumenta conficit,per quæ ſcire poſſimus:& hæc ratio prior eſt illa ſecundùm noſtram conſiderationem:quia priùs intelligimus inſtrumenta ſciendi;vt definitionem, ac demonſtrationem, quàm intelligamus concluſiones demonſtratas in Logicã. Dicimus ergo, Logicam vt modum ſciendi, non ſolùm ſecundùm diuerſas partes,ſed etiam ſecundùm ſe totam eſſe neceſſariam ad ſeipſam, vt ſcientiam; ad quod ſatis eſt. quòd vt ſcientia præſupponat ſeipſam vt modum ſciendi:dum autem Ariſtotel, docuit, *abſurdum eſſe ſimul quærere ſcientiam & modum ſciendi*, per modum ſciendi Dialecticam intellexit, ſed per ſcientiam non eamdem Dialecticam ſed quamlibet aliam ſcientiam,vt docuit D.Thom.in expoſitione eiuſdem loci, quam abſurdum eſſe ſimul cum Dialectica quærere:quaſi dicat priùs eſſe addiſcendam Dialecticam, tãquam neceſſariam ad alias.Ad ſecundum reſpondeo,non poſſe naturale lumen niſi perficiatur per artem Dialecticæ,cognoſcere ordinem omnium concluſionum inter ſeſe, & cum principiis; & ideo nec perfectè alias ſcientias acquirere, vt iam docuimus. Argumentum ſecundæ opinionis ſolùm probat, ſine Dialectica non poſſe ſcientiam perfecto modo comparari. Ex dictis colligitur; quem locum Dialectica obtinere debeat in acquiſitione ſcientiarum: eſt enim prima, à qua incipiendum eſt:quia cùm ſit modus ſciendi,non poſſunt aliæ ſine ea comparari, nec proinde ſimul cum ea acquiri; niſi abſurdum illud ſequatur, quòd ſimul ſcientiam & modum ſciendi quæramus.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Dialectica ſit ſcientia,

SCientia hac in parte propriè accipitur, prò certa cognitione per demonſtrationem comparata, vt docuit Ariſto. 1. lib. de poſteriori reſol. cap. 2. ſed diuiditur in ſcientiam Actualem & Habitualem: Actualis ſcientia dicitur aſſenſus concluſionis, quæ per demonſtrationem probatur, vt aſſenſus huius concluſionis, Homo eſt riſibilis: Habituàlis verò ſcientia eſt quæ generatur in intellectu ex multis concluſionibus demonſtratis: & licèt vtraque ſit propriè ſcientia, tamen in communi modo loquendi pro habituali accipitur.De hac loquitur titulus quæſtionis dum quærimus, An Logica ſit ſcientia. 3

Et prima opinio negat Dialecticam eſſe ſcientiam; ſed aſſerit eſſe facultatem quandam,ſeu artem ſcientia inferiorem; & hanc tenuerunt, Ammonius in prologo prædicamentorum, Alexander in principio Topicorum,Ægidius 1.lib.Poſteriorum,quæſt.1.

Magneſius

Magneſius lib. 1. de interpretatione in principio: Petrus Niger quæſt.11.ſui Clypei, & alij, quos ſecutus eſt Villapandus quæ.26. procemiali. Probatur primò duplici teſtimonio Ariſtotelis, qui 1. lib. Rhetoricorum ad Theodectem cap. 2. docet, *Rhetoricam eſſe particulam quandam Dialecticæ, & neutram eſſe ſcientiam ſed facultatem quandam inueniendarum rationum.* & 1. lib. Topicorum cap. 1. *Dialectici officium eſſe,* inquit, *ex probabilibus diſſerere.* Secundò, probatur ratione; quia quælibet ſcientia debet habere materiam particularem ac determinatam, circa quam verſetur, tanquam circa proprium obiectum, & per quam diſtinguatur ab aliis;ſed Logica non habet materiam determinatam, ſed verſatur circa materiam omnium ſcientiarum; quia in omni materia conficit definitiones,ac ſyllogiſmos;ergo non erit ſcientia.Vnde Ariſt.2.lib.Meta.cap.2.textu 5. & 1.lib.de poſteriori reſolut.ca.8. tex.27.docuit non habere certum genus ſubiecti, hoc eſt,certam materiam circa quam verſetur.

Secunda opinio eſt communis, & tenenda, Quòd Logica ſit vera ſcientia;quā ſequuntur D.Thom.2.Meta.2.lect.4.Scotus lib. 1.Elenchorum,quæſt.1.& in prædicabilibus,q.etiam 1.Niphus 4. Meta.textu,5.in fine.Sotus,& Card.Toletus,q.2.procemiali,Fonſeca 2.lib.Meta.3.quæſt.1.ſectio.9.& alij omnes. Probatur vnico arg. ex definitione ſcientiæ tradita ab Ariſt. 1. lib. Poſter. cap.2. *Scientia eſt habitus per demonſtrationem acquiſitus*, ſed Dialectica habet plures demonſtrationes, ex euidentibus principiis procedentes,ergo ex eis generabitur ſcientia.Probatur minor.nam ſyllogiſmum primæ figuræ euidenter concludere, demonſtratur ex illis principiis; Dici de omni & Dici de nullo;& in ſingulis partibus Dialecticæ fiunt aliæ demonſtrationes ſimiles.

4 Ad primum argum. dicimus, *Rhetoricam particulam eſſe Dialecticæ* docuiſſe Ariſto.quia ſub parte Topica quodammodo continetur,in quantum docet loca inuenire, ex quibus eruantur probabilia argum.& quantum ad hoc neutra eſt ſcientia: Dialectica verò non ſolùm docet loca inuenire;ſed ea probat per demōſtrationem.Præterea,quòd probabilia arg.generent opinionem,& ex hoc habet veram rationem ſcientiæ: nihil autem horum Rhetorica facit, & propterea ſcientia non eſt, ſed ars quædam ſcientia inferior. Secundum teſtimonium Ariſt. eodem fere modo declaratur; quia officiū Dialectici eſt,probabiliter diſſerere non quomodocumque, ſed docendo per veram demonſtrationem,ex quibus ſit conſtituendus ſyllogiſmus probabilis,& quod probabilem ſolùm generet aſſenſum,& hoc eſt eſſe veram ſcientiam.

Pro ſolutione ſecundi arg. diſtinguenda duplex materia Logicæ;Remota & Proxima:Remota ſunt res omnis mundi,nam circa omnes efficit ſyllogiſmos,& definitiones; Proxima verò materia

ſunt operationes intellectus,quas dirigit & ordinat,conſtituendo ex eis inſtrumenta. arg. ergo probat de materia remota, de qua etiam loquitur Ariſtot. in eo loco; ſcientia verò debet habere materiam proximam circa quam verſetur, & per quam diſtinguatur ab aliis; & hæc ſufficit, vt ſit ſcientia determinata: quòd verò materia eius remota non ſit determinata, nullum eſt inconueniens, quia ex materia remota non ſumitur ratio ſcientiæ, ſed ex proxima.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Logica vtens ſit ſcientia.

PRæſupponit titulus quæſtionis,quòd Logica diuidatur in Docentem,& Vtentem: quam diuiſionem tradiderunt D.Tho.4. Met lect. 4.& Scotus qu.1.Elench.& quæſt.etiam prima prædicabilium; à quibus eam accepit ſchola:ſed priuſquam diuerſas opiniones proponamus declarandum eſt,An ſicut Logica docens,pro tota ipſa ſcientia accipitur, ita etiam Logica vtens pro tota accipiatur,vel ſolùm parte topica.Nam quidam dicunt,ſolam partem topicam eſſe vtentem, & non demonſtratiuam nec reliquas:quorum fundamentum eſt authoritas D.Tho. qui id videtur aſſerere 4.Meta. lect.4. & hoc arg. probare, quia Logica, vt eſt vſus definiendi,diuidendi,ac demonſtrandi in aliis ſcientiis,non tam Dialectica appellanda eſt quàm Philoſophia, aut quælibet altera ſcientia,circa cuius materiam talis vſus verſatur.

Communis tamen modus loquendi & ſciendi Dialecticæ ſcholæ, Logicam pro tota ſcientia diuidit in Docentem, & Vtentem: ita vt ſicut tota ipſa docens eſt, in quantum tradit præcepta conficiendi enunciationem, & ſyllogiſmum, ac reliqua inſtrumenta per demonſtrationem:ita in quantum vtitur omnibus inſtrumẽtis in aliis ſcientiis dicatur vtens:& hoc eſt nobis tenendum tãquam verum & neceſſarium: & probatur primò quia tantùm ſe extendit Logica vtens, quantum vſus Logicæ docentis, ſed Logica docens dicitur de tota ſcientia: & ſingulis partibus, & non de ſola parte topica: ergo Logica vtens de tota & ſingulis partibus etiam dicetur. Secunda pars topica dicitur Logica vtens, quia probabilibus argumentis vtitur in cæteris ſcientiis: ſed etiam vtitur Logica definitionibus,ac demonſtrationibus in cæteris ſciẽtiis ergo dicetur vtens quantum ad reliquas partes præter topicam.

Ad D.Tho.reſpondeo hanc eſſe mentem eius,vt Logica quantum ad partem demõſtratiuam & reliquas,(præter topicam)verè ſit vtens,ſed quia forma demonſtrandi, qua vtitur in aliis ſciẽtiis vniuerſalis & quaſi generica eſt, determinatur per materiam earum,quaſi per differentiam ad ſpeciem:non tam Dialectica quam

Philoſophia

Philoſophia vocatur, eo modo, quo genus cuiuſcumque rei ſub nomine ſpecierum comprehenditur. v.g. animal, quod eſt in homine, non vocamus animal, ſed hominem. ſed de parte topica diuerſa eſt ratio quia cùm argumenta probabilia non generent ſcientiam ſed opinionem: potiùs retinet nomen Dialecticæ, vſus huius partis quàm aliarum ſcientiarum, quia pars eſt Dialecticæ, quæ vera ſcientia eſt, & quia proprium Dialectici officium eſt, probabiliter diſputare in qualibet ſcientia: & differentiam hanc inter partem Topicam, & reliquas partes Logicæ ſignificauit D.Tho. eodem loco; ex quo colligo, hanc fuiſſe eius mentem, & non excludere vllam partem Logicæ à vera ratione vtentis.

5 Suppoſito ergo quòd Logica vtens pro tota ipſa ſcientia, & omnibus partibus ſumi debeat: Quærimus, an ſit ſcientia, aut ſaltem diſtinctus habitus à Logica docente: & prima opinio aſſerit eſſe veram ſcientiam, ſed non eſſe habitum diſtinctum à docente, ſed eundem; ita vt ſcientia ſit, in quantum docens, & etiã in quantum vtens. Hanc videtur ſequi Niphus 4. Meta. tex. 5. & probatur hoc argumento. Quando aliquis vtitur Logica in aliis ſcientiis efficiendo demonſtrationes, acquirit facilitatem intellectu ad eas & alias iterum efficiẽdum, & hanc facilitatem acquirit per actus procedentes à Logica docente, quam præſupponit; ergo perficit eandem Logicam docentem: & ideo erit vera ſcientia: quia ſcientia non perficitur niſi per ſcientiam; non tamen diſtincta, nec diſtinctus habitus, ſed idem, quaſi ſeipſum perficiens.

Secunda opinio, quam ſequuntur moderni quidam, aſſerit; Logicam vtentem eſſe veram ſcientiam, & diſtinctam à docente. Vt autem vtrumque probent, diſtinguunt duo officia vel actus Logicæ. Primum, quo docet conficere inſtrumenta, vt ſyllogiſmum, aut definitionem; Secundum, quo vtitur præceptis traditis, efficiendo eadem inſtrumenta in aliis ſcientiis; & cùm per multiplicationem actuum generetur facilitas in potentiis, quam facilitatem vocamus habitum, neceſſe eſt ex diuerſis actibus diuerſos quoque habitus generari in intellectu: ita vt primò reddatur facilis intellectus ad tradenda præcepta; deinde aliam facultatem diuerſam acquirat per exercitium eorundem præceptorum efficiendo ſyllogiſmos. Exemplum aſſignari poteſt in muſica, in qua duplex facilitas acquiritur: prima, in intellectu tradente regulas conſonantiarum; ſecunda, in manibus: & primam vocare ſolent Theoricam; poſtremam Practicã. Vnde ſequitur duplicem etiam facilitatem ponendam eſſe in Logica; vnam, quæ ſit Theorica, ſeu ſpeculatiua; aliam, quæ ſit Practica: & illa erit habitus Logicæ docentis; hæc verò Logicæ vtentis. Probant primò, quòd ſint habitus diſtincti; quia ſyllogiſmus factus in Philoſophia naturali non procedit ab habitu eiuſdem Philoſophiæ; quia non docet

quomodo ſit componendus ſyllogiſmus:ſed nec procedit à Logica docente; nam hæc ſolùm habet tradere præcepta in communi efficiendi inſtrumenta, non ea efficere in particulari ; ergo debet procedere ab alio habitu, qui ſit Logicæ vtentis. Deinde probant ſecundò, quòd vterque habitus ſit ſcientia: & de docente manifeſtum eſt, ſed de vtente probatur ; quia vt actus efficiendi ſyllogiſmum perfectus ſit, & ſine errore procedat , præſupponere debet habitum Logicæ docentis, per quem docemur quomodo efficiendus ſit: quòd ſi eum præſupponit, non poterit ab eodem procedere; ergo ab alio habitu diſtincto, qui etiam eſt ſcientia, cum præſupponat habitum docentis, qui verè eſt ſcientia, & modo ſcientifico procedat in componendo ſyllogiſmo.

Noſtra ſententia eſt ; quòd Dialectica vtens , vt vtens eſt, non ſit ſcientia, nec habitus diſtinctus à Logica docente ; ſed habitus idem prout ars eſt, ſingulares ſyllogiſmos efficiens: itaque idemmet habitus Logicæ, prout tradit præcepta in communi componendi ſyllogiſmum, & alia inſtrumenta per demonſtrationem, eſt Logica docens ; ſed in quantum efficit ſyllogiſmos ſingulares, eſt ars, & Logica vtens vocatur. Hanc ſententiam ſequitur D. Tho. 4. Met. lect. 4. ſed quia duplicem partem continet ; primam, quòd Logica vtens non ſit ſcientia ; ſecundam , quòd ſit ars , vtraque probanda eſt. Probatur ergo primò, quòd non ſit ſcientia ; quia concluſio ſcientifica eſt actus , quem per demonſtrationem colligimus ex principiis per ſe notis ; ſed actus Logicæ vtentis non eſt aſſenſus concluſionis , quem per demonſtrationem colligimus; ſed opus quod efficimus, nempe, ſyllogiſmum aut definitionem: ergo Logica vtens, non eſt ſcientia.

Secundò , ſcientia proximè verſatur circa vniuerſalia , nec de ſingularibus eſt ; ſed Logica vtens non verſatur circa vniuerſalia; ſed circa actus ſingulares quos exercet componẽdo ſyllogiſmos, iuxta præcepta tradita à docente: ergo non eſt ſcientia; ſed ſcientiam præſupponit.

Secunda pars noſtræ ſententiæ quòd Logica vtens, vt talis, non 6
ſit habitus diſtinctus à docente; ſed idem prout eſt ars, præſupponit Logicã eſſe artem; non mechanicam quæ verſatur circa opera externa, vt fabrilis eſt; ſed liberalem, quæ verſatur circa opera intellectus, ea dirigendo. Hoc docet expreſsè D. Tho. 1.2. q. 57. ar. 3. ad 3. & 1. lib. Poſteriorum lect. 1. & colligitur euidenter ex doctrina Ariſt. 6. Eth. lib. cap. 4. vbi definit artem. *Quòd ſit habitus cum ratione factiuus vel actiuus* : per factiuum intelligens artes mechanicas , quibus efficiuntur opera externa; per actiuum verò liberales, quibus non efficitur externum opus; ſed opera animæ interna diriguntur. Hoc ſuppoſito probatur primò, quia euidens eſt, habitum Logicæ eſſe ſcientiam, cùm procedat per demonſtrationem:

nem: ſed eſt etiam ars, quia eſt habitus cum ratione actiuus; nam opera intellectus dirigit, efficítque ſingulares ſyllogiſmos ex eis: ergo ſimul eſt ſcientia, & ars diuerſa ratione; ita vt quatenus tradit præcepta efficiendi ſyllogiſmum,& alia inſtrumenta per demonſtrationem, ſit Logica dócens, & vera ſcientia; vtens verò quatenus eſt ars efficiens ſingulares ſyllogiſmos iuxta præcepta à ſeipſa, vt docente, tradita.

Secundò probatur: nam habitus Logicæ docentis per primam demonſtrationem acquiſitus habet pro obiecto modum ſciendi; cuius naturam contemplatur,& opera rationis, ex quibus docet ſyllogiſmos conficere; ſed eo ipſo quòd docet efficere ſyllogiſmos, habet virtutem eoſdem efficiendi; cùm non egeat alio inſtrumento,per quod eos efficiat; ſed per eumdem intellectum efficit; ergo eo ipſo, quòd eſt Logica docens: eſt etiam habitus cum ratione actiuus; quod eſt eſſe artem liberalem: quare ſequitur vtramque rationem habere eumdem habitum Logicæ nempe ſcientiæ,& artis; ſed ratio ſcientiæ primaria eſt in eo atque præcipua, ratio verò artis quaſi ſecundaria,& rationem ſcientiæ præſupponens. Nam priùs intelligimus quòd præcepta per demonſtrationem tradat; deinde quod iuxta præcepta tradita, ſingulares ſyllogiſmos efficiat.

Ad arg primæ opinionis reſpondeo; Logicam perfici per exercitium efficiẽdi ſyllogiſmos, non vt ſcientiam; ſed vt artem: ſicut perficitur in ratione ſcientiæ per demonſtrationes, quibus probat ſuas concluſiones: quare non ſequitur, vt vtentem eſſe ſcientiam, ſed artem.

Pro ſolutione argumentorum ſecundæ opinionis, notanda eſt differentia inter artes quæ per membra corporis aliquo modo exercentur; quales ſunt domificatoria, & muſica ex vna parte; & cæteras, quæ circa actus purè internos verſantur, vt Logica: quòd illæ duplicem facilitatem petunt. Vnam in intellectu, in quo ſunt tanquam in ſubiecto; alteram in membro externo, per quod exercentur; vt muſica, præter facilitatem intellectus, petit aliam in manu, vel lingua,& palato: & cùm facilitas ſit habitus, includunt duos habitus; quamuis facilitas, quæ eſt in membris externis non ſit propriè habitus. Aliæ verò artes quæ ſolùm dirigunt operationes intellectus qualis eſt Dialectica; ſicut non exercentur per membra externa: ſed per ſolum intellectum: ita non petunt niſi facilitatem intellectus: quæ habitus eſt: per quem ſingulares operationes efficiunt, ac dirigunt: & hæc eſt vna, & eadem in Logica, vt probatum eſt: per quam præcepta in communi,& per demonſtrationem tradit, vt ſcientia: & per quam ſingulares efficit ſyllogiſmos, vt ars. Et ideo vnus eſt, atque idem habitus ſcientiæ, & artis: ex quibus ſequitur negandam eſſe illam diſtinctionem

de duplici facilitate in his artibus, quæ per membra externa non exercentur.

Iam ergo ad primum eiuſdem ſententiæ reſpondeo: ſyllogiſmum factum in Philoſophia naturali, à duplici habitu procedere: nempe ab habitu eiuſdem Philoſophiæ, & ſimul ab habitu Logicæ: ab illo ſecundùm rationem particularem talis ſcientiæ: ab habitu verò Logicæ ſecundùm rationem communem formę ſyllogiſticæ, hoc eſt, modi & figuræ: præterea ab illo, vt ſcientia: ab habitu verò Logicæ, vt arte. Petit ergo talis ſyllogiſmus duplicem facilitatem, & duplicem habitum: non Logicæ: ſed vnum Logicæ, alterum Philoſophiæ.

Ad ſecundum, concedo, actum efficiendi ſyllogiſmum, præſupponere habitum Logicæ docentis: ſed ex hoc non ſequitur quòd generet alterum habitum: ſed quòd eundem ſub ratione artis perficiat. Falſum igitur eſt quòd ab eodem habitu docentis Logicæ non procedat.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm Logica ſit vnus ſimplex habitus, vnáue ſimplex qualitas.

TRiplicem poſſumus conſiderare vnitatem in ſcientia, ſicut in aliis rebus: numericam, ſpecificam, & quaſi genericam. ſed de vnitate numerica non procedit quæſtio: quia certò conſtat, Dialecticam non eſſe vnam numero: ſed tot eſſe quot ſunt intellectus diuerſi vt alia numero eſt Dialectica, quam Petrus habet, ab ea quam habet Ioannes. In hoc ergo ſenſu manifeſtum eſt, non eſſe vnam ſimplicem qualitatem, ſed multiplicem. De vnitate ergo ſpecifica, aut generica inquiritur, quamnam ex his habeat. nam ſi ſolùm habuerit genericam, non erit vna qualitas ſimplex, neque vnus habitus: ſed plures ſub ſe continebit: ſicut animal continete plures ſpecies, quæ ſub eo habent vnitatem genericam. ſi vero habeat vnitatem ſpecificam, erit vna ſecundùm ſpeciem, ſicut albedo: quare nec ex multis habitibus, aut qualitatibus erit compoſita, ſed qualitas ſimplex, ſimpléxque habitus vocabitur. 8

Iuxta has duas vnitates, genericam, & ſpecificam, duæ ſunt opiniones. Prima aſſerit: Dialecticam non eſſe vnum habitum, nec ſimplicem qualitatem: ſed compoſitam ex multis habitibus, & qualitatibus: ita vt tot ſint habitus Logicæ diſtincti, quot ſunt concluſiones diuerſæ: nempe, alius habitus prædicabilium, alius prædicamentorum, ſicque pro cæteris partibus diſtinctos habitus ponendos eſſe. imò & pro ſingulis concluſionibus eiuſdem partis, ſi diuerſæ ſint: ex quibus quaſi vnus habitus totalis, & quaſi

gene

genericus componitur:& vna etiam ſcientia,in quantum obiecta omnium partium,ſub ratione communiſſima entis rationis , aut modi ſciendi continentur. Hanc ſententiam tenet Scotus quæſt. 3.prologi,dub.1. Ocham ibidem,dub.8.Marſilius, quæſt.1.art.4. Greg.eadem q.3. art.3. Gabriel quæſt.8. Cardin. Toletus quæſt. 3.proœmiali. Fonſeca 5.Meta.cap.7. quæſt 5. ſect.2. & probabilem reputat Sotus quæſt. 3. proœmiali. Probatúrque dupl ci ratione. Prima , habitus , & ſcientiæ ſumunt vnitatem , ac diſtinctionem ſpecificam ex obiectis , atque etiam ex principiis , per quæ probant ſuas concluſiones, ſed partes Dialecticæ habent diuerſa obiecta , atque principia : ergo petunt diſtinctos habitus. Probatur minor:quia prædicabile,prædicamentum,enuntiatio,& ſyllogiſmus,quæ ſunt obiecta diuerſarum partium,ſpecie diuerſa ſunt. Habent etiam diuerſa principia quia definitiones horum obiectorum principia ſunt, per quæ demonſtrantur concluſiones in ſingulis partibus:& ſunt valde diuerſæ : ergo habebunt principia diuerſa & concluſiones diuerſas,per quas diuerſi generabuntur habitus Logicæ.

Secunda ratio. Videmus ſæpè intellectum eſſe faciliorem circa vnam partem Logicę,propter frequentiorem vſum eius,quàm circa alteram:vt circa ſyllogiſmos probabiles efficiendos , quàm circa demonſtrationes:ergo diuerſos habet habitus earum. Probatur conſequentia:quia non poteſt vnus habitus ſimul eſſe facilior,& minùs facilis:ſicut nec poteſt idem homo velociter ſimul, & tardè currere.

Secunda opinio maiorem vnitatem ponit in Logica:affirmans eſſe vnam ſpecie:ita, vt nec plures habeat habitus , circa diuerſas concluſiones eiuſdem partis, nec circa diuerſas partes : ſed eundem habitum ſe extendere ad omnes partes,& ad omnes concluſiones earum. Hæc eſt expreſſa ſententia D. Tho. 1. Poſteriorum ca.22.& 12.quæſt. 54. art. 3. Eam ſequuntur Caie. ibid. Ferra. 2. contra Gent.cap.4.Sotus quæſt.3.proœmiali,& ex modernis plures;& nobis videtur probabilior.Sed vnde , aut ex quo hanc vnitatem accipiat:non eſt certum apud omnes , qui eam ſequuntur. Sed quidam aſſerunt à materia,aut materiali obiecto habere vnitatem:non ita,vt obiectum materiale ſit vnũ ſpecie,quia hoc non requiritur;ſed ſatis eſt quomodocunque eſſe vnum;hoc eſt , vniuocum,vel analogum,genus,aut ſpeciem:vel etiam vniuerſaliſſimum , vt ens , quod eſt obiectum Meta.à quo etiam ſi ſit analogum,& vniuerſaliſſimum,vnitatem ſpecificam ſumit Meta.ſic ergo Logica habet vnitatem ſpecificam ab ente rationis aut modo ſciendi vniuerſaliſſimo.

Alij verò ex obiecto etiam ſumere vnitatem habitũ inquiunt; non materiali, ſed formali:diſtinguunt enim duplicem vnitatem

in ob

in obiecto cuiuſcunque ſcientiæ, Potentiæ aut Habitus; ita vt altera ſit vnitas eius in eſſe rei, quam Materialem vocant, altera in eſſe ſcibilis, quam vocant Formalem; vt in colore, qui eſt obiectum viſus, vnitas in eſſe rei eſt eſſe qualitatem: quæ genus eſt ad albedinem, & nigredinem: vnitas in eſſe viſibilis eſt, quam habet in quantum mouere poteſt viſum: dicunt ergo, ſcientiam habere vnitatem ex obiecto, non in eſſe rei: quia ſequeretur, tot eſſe ſcientias, quot ſunt res ſpecie, aut genere diuerſæ, quod nullus dixit: ſed ex eodem obiecto in eſſe ſcibili; hoc eſt, in quantum per ſcientiam cognoſcibile eſt. Hæc tamen diſtinctio obiecti, falſa reputatur à quibuſdam modernis; quod probant teſtimonio Ariſt. & ratione. Ariſt. enim 5. lib. Meta. cap. 15. docet, *neque ſcibile per ſcientiam neque ſcientiam per ſcibile definiendam eſſe quia committeretur vitioſus quidam circulus vnum per alterum viciſſim explicando, & ex conſequenti idem per ſeipſum.* vt ſi definias viſum per viſibile dicens; Viſibile eſt, circa quod verſatur viſus; & rurſus, Viſum quòd ſit id, quod verſatur circa viſibile; non eſt aliud, quàm viſum per ſeipſum definire. Probatur: nam ſi viſibile definitur per viſum; ergo viſus definit viſibile: & ſi viſibile rurſus definitur per viſum, ergo definitur per ſuam definitionem: quod idem eſt, ac definire per ſeipſum; nam definitio, & definitum idem ſunt. Ratio eorum eſt; quia obiectum in eſſe ſcibilis, eſt poſterius ſcientia: cùm ab ea dicatur ſcibile: ergo non ſumit ab eo vnitatem ſpecificam. Probatur conſequentia: quia ſi ſcientia prior eſt; ergo priùs vna eſt quàm obiectum intelligatur: ab alio ergo, quod ſit prius obiecto in eſſe ſcibilis, ſumere debet vnitatē.

Nobis tamen vera ac neceſſaria videtur diſtinctio obiecti in eſſe rei, aut in eſſe ſcibilis; atque etiam, quod ab obiecto in eſſe ſcibilis ſumat ſcientia vnitatem ſpecificam, quia vtrumque colligitur ex doctrina D. Tho. 1. part. q. 1. art 4. & 2. 2. q. 4 art. 1. & eſt communis ſententia ferè omnium. Quod probo primò, quia concluſio eadem in eſſe rei, pertinet ad duplicem ſcientiam; quod non poteſt eſſe verum, niſi diuerſam rationem ſcibilis in ea conſideremus; hæc autem ratio ſcibilis diuerſa, ſumitur ex diuerſo medio, per quod probatur; nempe ex diuerſis principiis diuerſáque demonſtratione: ergo neceſſariò talis diſtinctio & vnitas ſpecifica ſcientiæ, ex vnitate obiecti in eſſe ſcibilis & non in eſſe rei accipienda eſt. Exemplum ſumere poſſumus in hac concluſione, Terra eſt rotunda; quæ ad Aſtrologiam pertinet; in quantum demonſtratur ab ea, per medium Mathematicum; & ad Philoſophiam naturalem, in quantum demonſtratur per medium Philoſophicum. Secundò probatur in potentia viſiua; quæ colorem percipit, & lumen; adeò diuerſa, & quæ non poſſunt conuenire ad conſtituendum vnum obiectum viſus, ſub ratione qualitatis: nam ſeque- 9

rotur

retur quòd viſus per omnem qualitatem perciperet:neque etiam ſub ratione qualitatis paſſibilis;quia ſequeretur omnem qualitatem paſſibilitatem percipere:& vtrumque eſt falſum.Neceſſarium igitur eſt,quòd ſub alia ratione magis particulari conueniant, vt vtrumque ab eadem potentia percipiatur:& hæc ratio non poteſt eſſe alia,niſi,quia vtrumque poteſt mouere viſum;& hęc eſt ratio viſibilis:Eadem ergo ratione, omnia obiecta materialia alicuius ſcientiæ,diuerſa quidem in eſſe rei,cùm ſunt res diuerſæ; ſub aliqua ratione particulari conuenire debent; in quantum ab eadem ſcientia percipi poſſunt:& hanc vocat Caiet.rationem ſcibilis,per quam obiectum tribuit ſcientiæ vnitatem.

10 Ad argumentum modernorum hac diſtinctione reſpondendum eſt:Denominatio ſcibilis duplex eſt;Actualis,& Relatiua; & virtualis atque abſoluta:& prima à ſcientia ipſa ſumitur, & ideò poſterior illa eſt;ſecunda verò ex natura, & eſſentia eiuſdem obiecti:ſicut etiam denominatio intelligibilis.v.g.homo dicitur intelligibilis denominatione actuali,& relatiua,ab intellectu,& intellectione,per quam intelligitur,aut intelligi poteſt:& ideo poſterius eſt in eſſe intelligibilis,intellectu & intellectione; ſed denominationem virtualem,& quaſi radicalem, non ab intellectu, ſed à propria natura ſumit,quia ex propria natura,& entitate,res quælibet eſt intelligibilis: quare ſecundùm hanc denominationem,non dependet ab intellectu,ſed prior eſt illo. Teſtimonium verò Ariſt. tangit modum definiendi vnum relatiuum per alterum;quare non poteſt commodè explicari,vſque ad prædicamentum ad aliquid.

Sed licèt diſtinctio obiecti in eſſe rei, & in eſſe ſcibilis à Caie. tradita neceſſaria ſit; non eſt tamen ſufficiens ad explicandam vnitatem ſpecificam, quam in Logica ponimus; niſi ampliùs explicetur, & oſtendatur,à quonam ſit ſumenda vnitas obiecti, in eſſe ſcibilis: nam illud tantùm erit ratio formalis à qua eandem vnitatem accipiet ſcientia.Explicanda verò eſt per aliam diſtinctionem,ita habentem.In quocumque obiecto ſcientiæ,potentię, vel habitus, duo reperimus,nempe rem,quam per ſcientiam,aut potentiam percipimus: & hæc vocatur ratio Quæ; hoc eſt ratio Quæ percipitur:reperitur etiam ratio Sub qua potentia verſatur circa illam,aut eam percipit: & hæc dicitur ratio, Sub qua,obiecti,per quam determinatur: & ex vtraque ratione, Quæ, & Sub qua,conſtituitur vnum obiectum completum atque totale:ex ratione,Quæ,tanquam ex materiali;& ex ratione,Sub qua,tanquam ex formali:vnde contingere poteſt; quod eadem ratio Quæ, ſit obiectum diuerſorum habituum,aut potentiarum propter diuerſas rationes,ſub quibus percipitur:&proptereà verum eſt,à ratione,Sub qua;tanquam à formali,& vltima,ſumere ſuam vnitatem,

poten

potentias,habitus,& ſcientias.Hoc exemplo fiet res manifeſta In obiecto viſus:reperimus id,quod videtur,& hoc eſt color,aut lumen:& vocatur ratio,Quæ obiectiua.reperimus etiam viſibilitatem:quæ non eſt aliud,quàm colorem,aut lumen ex propria natura poſſe mouere potentiam viſiuam,& ab ea videri: & ex vtraque ratione,nempe colore,& viſibilitate, conſtituitur obiectum completum potentiæ viſiuæ:ex colore quidem,vt materia:ex viſibilitate verò,vt forma, à qua vnitatem accipit eadem potentia: & eodem modo ad obiecta ſcientiarum applicanda eſt diſtinctio hæc.dicendúmque rationem,Sub qua,eſſe rationem ſcibilis,à qua vnnitas ſpecifica earum ſumenda eſt.

Sed reſtat explicandum, id quod in hac re difficillimum eſt, nempe ratio:Sub qua in obiectis ſcientiarum:nam ratio,Quæ,ſatis eſt manifeſta:eſt námque materia circa quam verſatur ſcientia:vt ens rationis,in Logica:& ens reale,in Metaphyſic.Caiet & Ferra.vbi ſuprà,rationem ſcibilis, in obiecto cuiuſlibet ſcientiæ, ex tali modo abſtrahendi à materia accipienda eſſe docent:vt ratio,Sub qua, in obiecto Metaph. ſit omnimoda abſtractio eius à materia: hoc eſt abſtractio à materia, non ſolùm ſenſibili, ſed etiam intelligibili:in Philoſophia naturali, abſtractio à materia ſingulari,non tamen à materia ſenſibili.

Hanc tamen ſententiam falſam reputo, quia abſtractio à materia nimis vniuerſalis eſt:& propterea non poteſt eſſe ratio, Sub qua, tribuens ſcientiæ ſpecificam vnitatem, aut diſtinctionem: nam ſub eadem abſtractione continentur plures,ac diuerſę ſcientiæ:vt ſub abſtractione à materia ſingulari,& non ſenſibili, vtraque Philoſophia, Naturalis, & Moralis:ſub abſtractione à materia ſenſibili, vtraque Mathematica, videlicet Geometria, & Arithmetica.

Veram ergo ſententiam ex doctrina D. Thó. colligo: nempe rationem,Sub qua,in obiectis ſcientiarum,deſumendam eſſe, ex tali medio aſſentiendi concluſionibus:ſicut in fide ſumitur ex teſtimonio dicentis:medium verò aſſentiendi concluſionibus, ſunt principia diſpoſita in demonſtratione, ex quibus colligitur concluſio:v.g medium aſſentiendi huic concluſioni, homo eſt riſibilis,ſunt illa principia, omne animal rationale eſt riſibile, omnis homo eſt animal rationale ſic diſpoſita,vt ex eis colligatur, hominem eſſe riſibilem: nam propter illa aſſentimus concluſioni. Materia igitur, circa quam verſatur ſcientia, in quantum ſumitur ſub talibus principiis eiuſdem ſcientiæ in demonſtratione diſpoſitis, propter quæ aſſentitur intellectus concluſionibus de eo demonſtratis,eſt obiectum completum:ſed principia ſic diſpoſita eſt ratio formalis, Sub qua,obiectiua: à qua ſcientia ſumit ſuam vnitatem ſpecificam.Et colligitur etiam ex doctrina,quam

tradit

tradit Ariſt. de vnitate, ac diſtinctione ſcientiarum 1. lib de poſteriori reſolutione c. 2. vbi *principia ſcientiarum duobus modis ſe habere docet:* nam vel ſic ſunt diuerſa, vt nec ex aliis fiant, nec ex alterutris: hoc eſt, nec ex aliis communibus dependeant, nec neceſſariam dependentiam inter ſe habeant: & hæc diuerſas ſcientias conſtituunt: ſic ſe habent principia Philoſophiæ, & Mathematicę, & propterea diuerſæ ſunt tales ſcientiæ. Sed principia Philoſophiæ naturalis, ex communibus principiis Phyſicis, pertinentia ad materiam & formam, fiunt, & intrinſecam dependentiam inter ſe habent; in quantum principia librorum de cœlo, & mundo præſupponuntur neceſſariò ad principia librorum de Generatione, & corruptione; & hæc ad libros de anima: propterea eandem ſcientiam ſecundùm ſpeciem conſtituunt omnes iſtæ partes. Et ita etiã ſe habent principia Logicæ: quia principia particularia omnium partium, præſupponunt communia principia entis rationis, aut modi ſciendi, ex quibus fieri dicuntur: & eadem principia partium Logicæ ſe præſupponunt: & poſteriora habent neceſſariam connexionem, & dependentiam ex prioribus, vt principium enũtiationis, quod eſt definitio eius: præſupponit neceſſariò principia prædicabilium & prædicamentorum, quæ ſunt definitiones eorum: ac tandem principia ſyllogiſticæ artis, præſupponunt, atque dependent ex principiis enũtiationis: & hoc eſt ex alterutris fieri, hoc eſt poſteriora ex prioribus, propter neceſſariam dependentiam, quam ab eis habent: & principia, quæ ita ſe habent, dicuntur eadem formaliter, propter intrinſecam connexionem, ac dependentiam: & ſolùm materialiter diuerſa, quia diuerſam continent materiam, ſimplicem quidem, aut compoſitam, & compoſitam quoque diuerſam. vnde ſequitur, rationem, Sub qua, in obiecto Dialecticæ, ex iiſdem principiis deſumptam, eandem eſſe, ideò vnitatem ſpecificam ſcientiæ tribuere.

11 Ad primum argumentum primæ opinionis reſpondetur: partes Logicæ materialiter quidem, aut in eſſe rei, diuerſas eſſe, ſed formaliter, aut in eſſe ſcibili, habere vnitatem ſpecificã. Sicut colores ſpecie differũt, vt albedo, & nigredo in eſſe rei cùm ſint res, aut qualitates diuerſæ ſpeciei: at verò ſub ratione formali viſibilis eiuſdem ſunt ſpeciei: quod efficaciter probatur, quia eundem habent modum mouendi viſum: vnde viſio albi, & nigri, non ſunt diuerſæ ſpeciei: ſed eiuſdem: eadem ergo ratione partes Logicæ, vt prædicabilia prædicamenta, enuntiatio, ác ſyllogiſmus, vt ſunt res quædam, diuerſáque inſtrumenta ſpecie diſtinguuntur: at ſub ratione ſcibilis, nempe, vt ſub eiſdem principiis, & per eaſdem demonſtrationes probantur concluſiones earum, eiuſdem rationis ſunt, quia eundem modum habet Logica eas cognoſcendi

ſcendi, hoc eſt, per eadem principia. Et quod in argumento additur: Principia eſſe diuerſa, eodem modo ſoluendum eſt. Eſſe quidem diuerſas veritates: ſed propter intrinſecam connexionem, ac dependentiam, quam habent ex principiis communibus entis rationis, & inter ſeſe: in quantum poſteriora præſupponunt neceſſariò priora, vt principia ſyllogiſmi, & principia enuntiationis, principia ſimplicium, ex quibus enuntiatio componitur, hoc eſt, prædicabilium, & prædicamentorum, eadem principia formaliter reputantur: vt Ariſt. docuit vbi ſuprà: & propter formalem principiorum identitatem, demonſtrationes cuiuſlibet partis Logicæ, eiuſdem etiam rationis ſunt, atque etiam omnes concluſiones, & obiectum quoque idem, propter formalem identitatem principiorum.

Ad ſecundum reſpondeo, quòd dùm intellectus acquiſiuit habitum Logicæ per demonſtrationem vnius partis, & poſtea ſe exercet circa alias partes per nouas demonſtrationes: quaſdam alias facilitates acquirit, non tamen alios habitus: quia facilitates iſtę, eiuſdem rationis ſunt, propter vnitatem ſpecificam principiorum, & concluſionum, per quas acquiruntur, & ſolùm diſtinguuntur materialiter, tanquam partes integrantes eiuſdem habitus: qui licèt ſit qualitas ſpiritualis, & ideo non habeat partes integrantes quantitatiuas, atque corporeas: ſic vt habent corpora: habet tamen ſpirituales, iuxta propriam naturam, quę dicuntur partes extenſionis: ſicut certum eſt habere partes intenſionis, vt ſuo loco explicabitur, nec propter tales partes deſinit eſſe qualitas ſimplex: quemadmodum deſineret eſſe, ſi eſſent diſtincti habitus, vt aſſerit oppoſita ſententia: quia eſſe ſimplicem qualitatem, hoc tantùm ſignificat: quòd non ſit compoſita ex multis qualitatibus aut habitibus formaliter, aut ſpecie diuerſis: nam talis compoſitio tolleret vnitatem ſpecificam eius, quam certum eſt non tollere partes integrantes: ſolùm materialiter diuerſas: ſicut non tollit quin albedo Petri ſit ſimplex qualitas, quòd habeat partes integrantes in capite, & pede. Hanc autem compoſitionem partium integrantium, ac materialium, tribuit ſcientiæ D. Tho. 1. 2. quæſt. 12. art. 2. etiam ſi expreſsè doceat eſſe ſimplicem habitum, & qualitatem, vt vidimus; quare non credit repugnare ſimplicitati eius.

QVÆSTIO V.

Vtrùm Dialectica ſit ſcientia practica, vel ſpeculatiua.

PRæſupponit titulus quæſtionis quaſdam eſſe ſcientias practicas, & alias ſpeculatiuas: quod docet expreſsè Ariſt. 2. lib. Meta. & eſt communis ſententia totius ſcholæ: probatúrque hoc argu

argumento. Practicum eſt quod ſua natura ordinatur ad opus: ſed quædam ſunt ſcientiæ de operalibus à nobis, & quæ ad finem operandi, earum cognitionem ordinant; vt Philoſophia moralis agens de virtutibus,& medicina de corpore humano ſanabili;aliæ verò quæ circa res purè ſpeculatiuas verſantur: ergo neceſſe eſt admittere practicas,& ſpeculatiuas ſcientias. Quo ſuppoſito,quærimus, an Dialectica pertineat ad practicas, vel ad ſpeculatiuas. Sed vt quæſtio meliùs intelligatur, adnotandum eſt,quid ſit praxis,& quid practicum. Praxis idem eſt quod operatio, & practicum idem,quod operatiuum,vel principium operationis, vel directiuum eiuſdem operationis: ſed principium operationis duplex eſt,proximum & remotum: proximum eſt illud,à quo operatio procedit,vel dirigitur; remotum verò,quod conſiderat operationem in communi, tradens præcepta eam faciendi, aut dirigendi: ex quibus ſequitur vt eam in ſingulari faciat, aut dirigat. Exemplum primi habemus in artibus. Nam ars fabrilis proximũ principium eſt operationis. Exemplum ſecundi in ſcientiis practicis.Nam cùm ſcientia non ſit de ſingularibus, ſed de vniuerſalibus; & operatio non fiat niſi in ſingulari: non poſſunt ſcientiæ eſſe proximum principium operationis, ſed remotum tantùm; ex eo quòd præcepta in communi tradũt, docentes quonam modo efficienda ſit, aut dirigenda in ſingulari. Vnde ſequitur practicum, priùs ac principalius dici de artibus quàm de ſcientiis: ſed ad veram rationem ſcientiæ practicæ ſatis eſt,eſſe principium remotum operationis modo explicato, quia impoſſibile eſt eſſe principium proximum operationis, cùm non in ſingulari, ſed in communi eam conſideret. Vtraque acceptio practici continetur in Doctrina Ariſto.prima quidem,& propria *6*. Ethic. c.3. vſque ad 8. vbi ſolùm enumerat duos habitus practicos;nempe prudentiam,& artem:quia ſolùm iſti ſunt principia proxima factiua, aut directiua operationis. Secunda verò,& minùs propria 1. li. Met. cap. 1. tex.3. lib. *6*. cap.1. tex. 1.2.& 3.& lib.11. c.1.quibus locis practicum attribuit ſcientiis,diuidens eas in ſpeculatiuas, & practicas; ſed ſcientiis non poteſt conuenire primo ac propriiſſimo modo ſumpto; ſed ſolùm ſecundo modo,& minùs proprio,ſufficienti tamen, vt verè & propriè dicantur ſcientiæ practicæ: ex quibus intelligitur, quòd dum quærimus An Logica ſit ſcientia ſpeculatiua,vel practica; non de practico propriiſſimo loquimur, ſed de minùs proprio,quod poteſt conuenire ſcientiis.

13 Circa quæſtionem igitur ſic explicatam quatuor ſunt opiniones. Prima tenet, Logicam eſſe ſcientiam ſpeculatiuam, & non practicam,quam ſequuntur Scotus quæſt. 4. prol.Duran.quæſt.*6*. Sotus,& Tolet. quæſt. 4. procœmiali. Soncinas *6*. Meta. quæſt. 2. Capreolus quæſt. 2. prol. art. 1. Niphus 1. Meta. quæſt. 1.

Canarienſis in ſcriptis primæ partis, quæſt. 1. art. 4. & eiuſdem ſententiæ videtur eſſe D. Tho. opuſculo 70 fol. 128. pag 1. & 12. quæſt. 57. art. 3 ad 3. probatúrque duobus argum. Primo, quia ex fine colligitur, An ſcientia ſit practica, vel ſpeculatiua, vt docet Ariſt. 2. Meta. tex. 3. ſed finis Logicæ non eſt componere ſyllogiſmum, aut quodlibet aliud inſtrumentum, ſed naturam eius & proprietates quærere, atque ſpeculari: ergo non eſt ſcientia practica, ſed ſpeculatiua. Probatur antecedens, quia non dicetur aliquis acquiſiſſe Logicam, ex eo quòd ſyllogiſmos efficiat, ſed quia naturam eius cognoſcit per demonſtrationem: ergo Logica non eſt operatiua ſyllogiſmi, ſed naturam eius ſpeculatur: quare nec erit practica ſed ſpeculatiua.

Secundò probatur, ex modo procedendi; nam ſcientia practica procedit modo compoſitorio, quia compoſitio, operatio quædam eſt: ſpeculatiua verò modo reſolutorio, reſoluendo, aut reducendo proprias concluſiones vſque ad prima principia: ſed Logica non procedit modo compoſitorio; ſed reſolutorio, inquirendó naturam, & proprietates ſyllogiſmorum, & aliorum inſtrumentorum: ergo erit ſpeculatiua. Probatur minor; quia etiam ſi aliquis nullum componeret ſyllogiſmum, Logicus verè diceretur; ex eo quòd cognoſceret naturam, & proprietates eius per demonſtrationem: ergo Logica non procedit modo compoſitorio, ſed reſolutorio.

Secunda opinio, affirmat Logicam eſſe ſcientiam practicam: quam tenent Gabriel. 1. quæſt. prol. Ocham in 1. d. 39 quæſt. 6. Venetus in principio ſuæ Logicæ. Albertus Magnus 2. lib. de Anima, c. 12. Iandunus 6. Meta. quæſt. 3. & 5. Fonſeca 2. Meta. cap. 3. quæſt 1. ſect. 4. & probatur 1. nam illa eſt ſcientia practica, quæ operatiua eſt, aut directiua operationum: ſed Logica eſt directiua operationum intellectus, ergo eſt practica. Probatur minor 1. ex Ariſtot. 1. Rheto. cap. 1. vbi docet, *Dialecticam inuentam eſſe ad dirigendas operationes, quæ bene & malè fieri poterant.* Deinde ratione, quia operationes intellectus ſecundùm propriam naturam conſideratæ, non pertinent ad Logicam, ſed ad Philoſophiam naturalem; ſolùm ergo conſiderantur in Logica, quatenus diriguntur & ordinantur, vt ſine errore fiant, & conſtituatur ex eis ſyllogiſmus, aut aliud inſtrumentum: ergo Logica eſt directiua earum, quod eſt eſſe practicam. Exemplum huius veritatis habemus in arte fabrili perfectè practica, quæ circa ligna verſatur: non ſecundùm eorum naturam: nam hoc modo conſiderata ad Philoſophiam potiùs pertinent, ſed diſponendo, ac præparando, vt fiat ex eis cathedra: ergo Logica, quæ verſatur circa opera intellectus ſic ordinando, vt ex eis poſſit fieri ſyllogiſmus, practica ſcientia erit.

Secun

Secundò. Scientiæ ſpeculatiuæ quæruntur propter ſeipſas, vt per eas cognitionem ſuorum obiectorum conſequamur: practicæ verò non propter ſe, ſed propter operationes dirigendas: ſed Logicam, non propter ſeipſam quærimus, ſed propter alias ſcientias, ad quas conſequendas ordinatur, tanquam inſtrumentum earum: ergo non eſt ſpeculatiua ſed practica.

Tertia ſententia, cùm videret vtramque rationem, practicam videlicet & ſpeculatiuam, habere Dialecticam, & vtramque rationem non poſſe conuenire eidem habitui, duplicem habitum in ea diſtinguit: vnum ſpeculatiuum, quo conſideramus naturam ſyllogiſmorum, & aliorum inſtrumentorum: alterum practicum, quo eos componimus. & primum habitum vocat Dialecticam Theoricam, hoc eſt, cognoſcitiuam obiecti: ſecundum, Dialecticam practicam, hoc eſt, directiuam: & vtitur exemplo medicinæ, in qua duplex etiam ponendus eſt habitus, vnus quo conſideratur natura corporis ſanabilis, & medicamentorum, & vocatur Theorica medicina: alter quo applicantur medicamenta ad curandum corpus, & vocatur practica medicina.

Poſtrema ſententia aſſerit, Dialecticam nec eſſe ſpeculatiuam, nec practicam per ſe, ſed inſtrumentum potiùs ordinatum ad conſequendas ſpeculatiuas ſcientias, & practicas: & propter vtramque rationem ſpeculatiuam, & practicam, modo quodam accidentali ei conuenire. Ita tenet Petrus Niger quæſt. 14 ſui clyp. & Græci omnes aſſerentes *Dialecticam non eſſe Philoſophiæ vniuerſaliter acceptæ partem, ſed inſtrumentum.* Probatur hæc ſententia, quodam teſtimonio Ariſt. 1. lib. Topicorum c. 9. vbi problemata, quæ ſunt propoſitiones in vtramque partem probabiles, in contemplatiua, actiua, & inſtrumentaria diuidit: & hæc poſtrema vocat problemata Dialectica: ergo ſenſit Dialecticam non eſſe ſpeculatiuam, nec practicam, ſed inſtrumentariam. Deinde ratione; quia Logica dirigit opera intellectus: ſed intellectus non eſt ſpeculatiuus nec practicus: ſed vniuerſalior quædam potentia, cui vtraque ratio conuenit accidentaliter: idem ergo dicendum erit de Dialectica.

14 Pro ſolutione quæſtionis, notandum eſt 1. Logicam duo præſtare. Primum namque præcepta tradit conficiendi ſyllogiſmos & cætera inſtrumenta, explicans partes, ex quibus componi debent. Probatur hoc ex definitione ſyllogiſmi; quæ aſſerit, *eſſe orationem, in qua quibuſdam poſitis, aliud neceſſariò ſequitur, per ea quæ poſita ſunt,* id eſt, virtute præmiſſarum: Præmiſſæ igitur, quæ ſunt maior, & minor, diſpoſitæ in modo, & figura, ſunt partes quaſi materiales ſyllogiſmi: diſpoſitio verò in modo & figura quaſi forma eius eſt. Ariſtot. etiam in libris de poſteriori reſolutione præcipuè cap. 2. 1. lib. definit demonſtrationem, dicens *eſſe ſyllogiſmum conſtantem ex primis,* hoc eſt principiis, & veris quidē

nam ex falſo non ſequitur vera concluſio, & ex cauſis concluſionis: quia præmiſſæ cauſæ concluſionis ſunt. Hæc igitur ſunt præcepta efficiendi ſyllogiſmum,ac denſōſtrationem.Secūdum quod præſtat,eſt probare eadem præcepta per demonſtrationem,reſol·uendo concluſiones,vſque ad prima principia, quod fecit Ariſtoteles ibidem, docens *non poſſe aliquam habere ſcientiam concluſionis,niſi ſciat prætermiſſas demonſtrare, eáſque reducere vſque ad prima principia per ſe nota,atque indemonſtrabilia.*

Secundò notandum eſt,idem eſſe præcepta tradere componendi ſyllogiſmum & demonſtrationem; quod docere modum, quo componi debeat, vt poſſit eſſe inſtrumentum acquirendi ſcientiam: & hoc eſt etiam procedere modo compoſitorio: quemadmodum ars domificatoria, ideò procedere dicitur modo compoſitorio; quia docet,ex lapidibus, & lignis, hoc, vel illo modo diſpoſitis, domum eſſe componendam. Idem eſt etiam docere per demonſtrationem componere ſyllogiſmum, reſoluendo aut,reducendo concluſiones vſque ad prima principia; quod eſt procedere modo reſulotorio:vnde ſequitur euidens eſſe, quòd vtrūque modum procedendi habeat Logica; & intrinſecum quidem: quia non poſſet perfectam cognitionem modi ſciendi tradere, niſi vtroque modo procederet.

Tertiò notandum eſt; non ſolùm habere Logicam vtrumque modum procedendi,ſed etiam vtrumque finem; nempe operandi, & ſpeculandi,& componendi ſyllogiſmum. quod ſic probo; Modus compoſitorius ſua natura ordinatur ad bene componendum ſyllogiſmum: & bene componere ſyllogiſmum, eſt ordinare,aut dirigere operationes intellectus,ex quibus componitur:ergo Logica habet pro fine dirigere operationes, qui eſt finis practicus. De fine verò ſpeculationis patet; nam modus procedendi reſolutorius ordinatur ex ſe ad ſpeculandam naturam obiecti; de quo probantur paſſiones per demonſtrationes, quarum concluſiones reducuntur ad prima princ pia: ergo ex modo reſolurorio colligitur euidenter,finis ſpeculandi naturam obiecti,

Poſtremò notandum hos modos procedendi; reſolutorium,& 15 compoſitorium; atque etiam hos fines dirigendi operationes intellectus,& ſpeculandi naturam modi ſciendi, quaſi partiales, & inadæquatos eſſe reſpectu Logicæ, & contineri ſub adæquato, & totali fine eiuſdem ſcientiæ, qui eſt perfectè cognoſcere naturam modi ſciendi. Probatur hoc argumento; nam ad perfectam cognitionem modi ſciendi, non ſufficit ſcire modum componendi ſyllogiſmum,& alia inſtrumenta;ſed requiritur,quòd per demonſtrationem cognoſcatur:demonſtratio verò, vt perfecta ſit, petit reſolutionem præmiſſarum vſque ad prima principia; quod eſt naturam eiuſdem modi ſpeculari; ergo perfecta cognitio modi

ſcien

ſciendi, qui eſt obiectum Logicæ, & finis eius adæquatus, atque totalis, vtrumque finem, quaſi partialem continet, & reſpectu vtriuſque ſuperior eſt. Sed ſub eo mutuò ſibi correſpondent partiales & inadæquati fines, atque modi procedendi, & vnus ordinatur ad alterum, atque è conuerſo: quia Logica docet componere ſyllogiſmum, vt per eum tanquam per inſtrumentum ſpeculetur naturam eius; & naturam eius ſpeculatur, vt perfectè ſciat eum componere: quia perfecta compoſitio petit perfectam cognitionem totius compoſiti & partium eius; & ſic modus correſpondet modo, & finis correſpondet fini, & ex vtroque reſultat perfecta cognitio modi ſciendi, qui eſt finis adæquatus Logicæ, altior vtroque, & vtrumque continens eminenter.

His ſuppoſitis, noſtra ſententia eſt Logicam ſimul eſſe practicam & ſpeculatiuam ſcientiam; quam præter alios ſequuntur, pater Suarius tom. 2. ſuæ Meta. diſp. 44. circa finem, & pater Gabriel Vaſquez in 1. part. D. Tho. diſp. 9. cap. 2. num. 1. quam efficaciter probat hoc arg. ex doctrina tradita ſic colligendo. Scientia practica eſt illa, quæ non ſolùm eſt de re operabili, aut dirigibili; ſed procedit modo operabili, & in finem operandi, aut dirigendi operationes ordinatur: ſed Logica habet has tres conditiones: ergo eſt verè practica. Probatur minor; nam in primis de re operabili, aut dirigibili agit, nempe de operationibus intellectus; & modo quidem operabili, hoc eſt, compoſitorio, & tandem in finem dirigendi eaſdem operationes ordinatur, quod & facit, dum eas ordinat in ſyllogiſmum aut aliud inſtrumentum. Quòd verò ſit etiam ſpeculatiua probo. Nam ſpeculatiua ſcientia eſt, quæ de re ſpeculabili agit, modóque reſolutorio procedit, & in finem ſpeculandi naturam eius ordinatur: ſed talis eſt Logica; ergo eſt ſpeculatiua. Minor ita probatur. Modus ſciēdi, aut ens rationis, quod eſt obiectum Logicæ, eſt res ſpeculabilis habens paſſiones, quæ de illo demonſtrari poſſunt, & verè demonſtrantur in Logica docente, reſoluente eaſdem demonſtrationes vſque ad prima principia: quod eſt reſolutorio modo procedere: & modus iſte reſolutorius ordinatur ex ſe ad ſpeculandam naturam rei, ergo habet etiam pro fine ſpeculationem ſui obiecti. Et hoc arg. ſatis declarat, quā ſit falſum id, quod quidam ex his, qui ſequuntur primam opinionem, aſſerunt, nempe, Dialecticam procedere modo practico, ſed hunc modum procedendi ordinari ad ſpeculationem: & ideo non efficere ſcientiam practicam, ſed ſpeculatiuam. Non enim minùs ordinatur modus procedendi reſolutorius ad praxim; cùm ordinetur ad perfectè componendum ſyllogiſmum, & nihilominus conſtituit Dialecticam ſpeculatiuam: ergo etiam ſi modus compoſitorius ordinetur ad ſpeculationem; conſtituet ſcientiam practicam. Præterea, cùm modus compoſitorius ſit de eſſentia ſcien-

tiæ practicæ,non poteſt reperiri in aliqua ſcientia, quin eam conſtituat practicam,ſiue ordinetur ad ſpeculationem,vel non ordinetur. Ordinatio enim potiùs oſtendit talem ſcientiam habere vtramque rationem practicæ, & ſpeculatiuæ.

Probatur ſecundò, quia Logica eſt ianua, per quam ad reliquas ſcientias ingredimur, & quaſi organum, & inſtrumentum ad eas acquirendas; præbétque modum ſciendi omnibus: ſed inter alias ſcientias quædam ſunt ſpeculatiuæ, aliæ practicæ: ergo neceſſe eſt Dialecticam habere vtramque conditionem: quia ſi practica non ſit,non poteſt eſſe ianua per quam ad practicas ſcientias ingrediamur; nec poterit eis tribuere modum ſciendi, ac procedendi practicum: & eadem ratione non poterit hæc tribuere ſpeculatiuis,niſi ſpeculatiua ſit. Neceſſe eſt ergo vtramque conditionem ei concedere.

Sed reſtat quoddam arg.aduerſus noſtram ſententiam priùs ſoluendum, quàm ad ſoluenda argumenta aliarum opinionum procedamus;& eſt huiuſmodi. Practicum & ſpeculatiuum, ſunt differentiæ, per quas ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie: ergo non poſſunt eidem ſcientiæ conuenire. Probatur conſequentia; quia ex duabus ſpeciebus non poteſt componi tertia: ergo nec ex practico, & ſpeculatiuo Dialectica. Sequeretur enim in duabus ſpeciebus collocari,& quaſi monſtrum eſſe.

Pro ſolutione huius arg. adnotandum eſt; quòd ſicut in cauſis efficientibus vniuerſalibus, poſſunt eſſe vnitate virtutes diuerſæ ſpeciei: ita vt vna, & ſimplex virtus cauſæ ſuperioris vtramque contineat eminenter, & reſpectu illius quælibet ſit quaſi inadæquata; & in cauſis formalibus, ſub vna forma ſuperiori contineri poſſunt rationes eſſentiales inferiorum formarum; ita vt vna & ſimplex cùm ſit forma ſuperior, tribuere poſſit vnum & aliud eſſe, quod ab vtraque forma inferiori tribuitur:eodem modo vna ſcientia ſuperior, quæ habet modum formæ, continere poteſt rationes,aut modos eſſentiales diuerſos inferiorum ſcientiarum. Exempla horũ trium habere poſſumus ſatis manifeſta. Nam ſol per vnã ac ſimplicem virtutem, efficere poteſt plures effectus ſpecie diuerſos, qui non niſi à cauſis particularibus ſpecie diuerſis procedere poſſunt: quia in vna illa forma continentur eminenter virtutes inferiores ſpecie diuerſæ: in formis quoque anima rationalis tribuit corpori eſſe vegetatiuum,& ſenſitiuum, quos gradus eſſendi, tribuunt formæ inferiores ſpecie diuerſæ, vt forma plantæ,& equi: ita vt verum ſit animam rationalem ſimul eſſe vegetatiuã, & ſenſitiuam.& in ea reperiri vnitas perfectiones formarũ ſpecie diuerſarum;quas continere dicitur,non ſolùm eminenter,ſed etiam formaliter ſub gradu quodam ſuperiori. Et tandem in ſcientiis docet D.Th.1.part.q.1.art.4.ſacram Theologiam, ſimul eſſe practicam,

& ſpe

& ſpeculatiuam,ita vt vtramque perfectionem ſub gradu ſuperiori complectatur,propter eminentiam ſui obiecti,quod eſt Deus; tanquam veritas ſpeculabilis,& vltimus finis noſtrarum operationum. Idem ergo nos concedimus Dialecticæ; non propter eminentiam ſui obiecti : ſed propter vniuerſalitatem : quia modus ſciendi eſt reſpectu omnium ſcientiarum ; & modum ſciendi tribuit practicis, atque ſpeculatiuis : & ideo neceſſe eſt vtrumque modum continere; eminenter quidem, quia quantum ad hoc ſuperior eſt aliis ſcientiis ; & etiam formaliter , quia formaliter continet vtrumque modum procedendi,reſolutorium, & compoſitorium:& ad vtrumque finem dirigendi operationes intellectus , & ſpeculandi naturam modi ſciendi ordinatur.Sed rationes practicæ , & ſpeculatiuæ, inadequatæ ſunt reſpectu ipſius , ſub adæquata & ſuperiori ratione perfectè cognoſcendi naturam modi ſciendi contentæ.

Ex his reſpondeo ad formam argu. nam dum dicitur, practicum, & ſpeculatiuum eſſe rationes ſpecie diuerſas ; concedendum eſt: & ideo non poſſe eidem ſcientiæ particulari conuenire : ſed bene vniuerſali, habenti ſuperiorem quandam rationem eminenter,atque formaliter continentem vtramque perfectionem.Quemadmodum vegetatiuum , & ſenſitiuum non poſſunt conuenire eidem formæ particulari ; ſed bene vniuerſali , qualis eſt anima rationalis : nec propterea talis ſcientia vniuerſalis erit in duplici ſpecie;ſed habebit vnam quandam eminentiorem ſpeciem, vtramque rationem continentem ; reſpectu cuius quælibet eſt quaſi partialis,& inadæquata.

Arg. primæ & ſecundæ opinionis probant quidem Dialecticam eſſe practicam,& eſſe ſpeculatiuam ; non tamen, quòd alterã tantũ rationẽ habeat, ita vt vel ſolum ſit practica , vel ſolum ſpeculatiua.

Vltima autem ſententia falſa eſt ; quia eſſe Dialecticam inſtrumentum omnium ſcientiarum , non tollit ab ea veram rationem ſcientiæ;& ideo nec veram rationem practicæ , & ſpeculatiuæ. ſed probat eſſe ſcientiam vniuerſalem, ex quo habet , quòd vtramque ſimul rationem complectatur eminenter ſimul,& formaliter : quia ſub ratione formali ſuperiori,atque eminentiori.

Teſtimonium verò Ariſto.de problemate inſtrumentario; quod Dialecticæ tribuit, difficultate caret : quia ſenſus illius eſt,non eſſe actiuum ſolum , vel ſolum contemplatiuum , ſed ſub ratione ſuperiori vtrumque continere. De intellectu verò alia eſt ratio , ac de ſcientiis:quia cum ſit potentia vniuerſalis , abſtrahit ab vtraque ratione practici , & ſpeculatiui , quæ reſpectu ſcientiarum ſunt quaſi eſſentiales modi,per quos ſpecie diſtinguuntur.

QVÆSTIO VI.

Quod ſit obiectum Dialecticæ: vtrùm modus ſciendi realis, vel ens rationis.

OBiectum, ſubiectum, & materia, vocari ſolet res illa, circa quam verſatur ſcientia: nam hæc tria nomina eandem ferè ſignificationem habent. Obiectum dicitur per ordinem ad habitum, quia quaſi ſcopus eſt, in quem tendit: Subiectum, per ordinem ad paſſiones, quæ de illo probantur in ſcientia: Materia verò per reſpectum ad rationem formalem, Sub qua, à ſci ntia ipſa conſideratur. Idem eſt ergo quærere, quodnam ſit obiectum Logicæ, & quæ ſit materia circa quam verſatur, aut quod ſit ſubiectum, de quo demonſtrat paſſiones, & cuius cognitionem aſſequi intendit: & his explicatur titulus quæſtionis. 17

Sed conditiones, quas habere debet obiectum, proponendæ ſunt; vt intelligatur illud eſſe obiectum huius ſcientiæ, potiùs quã aliud; cui meliùs conueniunt. Eſt autem prima conditio; vt ſit in rerum natura, vel certè poſſibile ſit: non enim requiritur actualis eius exiſtentia: nam de roſa in hyeme, quando non eſt, datur ſcientia; quia ſaltem eſt poſſibilis: de re enim impoſſibili, vt dę chimæra, non poteſt dari ſcientia. Secunda conditio eſt; quòd cognitio eius intendatur in ſcientia. Tertia, vt ſub ſe comprehendat omnia, quæ tractantur in ſcientia. Poſtrema quòd ſit vnum aliquo modo, vt vnitatem poſſit tribuere ſcientiæ.

His expoſitis, præſupponenda ſunt tamquam certa illa, in quibus omnes conueniunt; vt ad difficultatem quæſtionis perueniamus. *Eſt autem certum primò*, Dialecticam habere aliquam materiam determinatam, circa quam proximè verſetur, tanquam circa proprium obiectum. Cuius ratio eſt; quia quælibet determinata ſcientia, determinatam cognitionem alicuius rei intendere debet: ſed Logica eſt determinata ſcientia, & diſtincta à cæteris: ergo habebit determinatam materiam, ſeu obiectum; cuius cognitionem intendat, & per quod ab aliis ſcientiis diſtinguatur: quia ſicut potentia ſumit ſuam vnitatem ſpecificam ab obiecto; ſic etiam ſcientia, vt Ariſt. docet 2. lib. de anima, ca. 4. Et licèt hoc videatur contrarium doctrinæ Ariſt. aſſerentis, *Dialecticam non eſſe vnius generis obiecti, aut circa omnia obiecta ſcientiarum verſari*. 1. li. Poſt. c. 12 tex. 24. & 4. li. Met. tex. 5. verè tamen contrarium non eſt; quia de materia remota Dialecticæ loquitur, & hæc non eſt determinata; cũ circa omnes res mundi, enuntiationes, & ſyllogiſmos efficiat: proxima verò materia eius determinata eſt, de qua inquirit quæſtio præſens, an ſit hæc, vel illa.

Secundò certum eſt, hanc materiam proximam Dialecticæ non

eſſe voces, aut nomina; vt antiqui Dialectici aſſerebant: ex quo Nominales in ſchola vocati ſunt: quia licet vocibus vtatur ad ſignificandas res: de iis tamẽ principaliter diſputat, vt docuit expreſsè Ariſt. 4. lib. Meta. tex. 5. & probat experientia: quia ſyllogiſmos, & cætera inſtrumenta in rebus conſtituit.

Certum eſt tertiò; materiam proximam, aut obiectum Dialecticæ eſſe ens rationis: nam ex hoc Rationalis vocatur: ſed ens rationis duplex eſt; vnum directè & per ſe factum à ratione aut intellectu, quales ſunt operationes eius, vt apprehenſio ſimplicium, compoſitio & diuiſio, ac ſyllogiſmus: aliud eſt ens rationis, non directè factum ab intellectu, ſed quaſi indirectè, & per accidens: & eſt proprietas conſequens eaſdem operationes vt ordinatas ab eo, hoc eſt, vt conſtitutas in propoſitione, aut ſyllogiſmo: & proprietas hæc non eſt realis, quia non conuenit eiſdem operationibus ex propria natura, ſed tribuitur eis ab intellectu, dum ſic ab eo ordinantur: vt dum ordinat tres propoſitiones, maiorem, minorem, & concluſionem, iuxta regulas ſyllogiſticas; talem earum ordinationem conſequitur proprietas, ſeu denominatio ſyllogiſmi, quam eis tribuit intellectus: & proprietas hæc vocatur ens rationis; non directè, ſed indirectè factum ab intellectu, & quod non habet aliud eſſe, quàm cognoſci ab illo.

18 Iuxta hæc duo entia rationis, duæ in primis ſunt opiniones de obiecto Dialecticæ. Prima, quam moderni plures defendunt, tenet; primum ens rationis eſſe obiectum eius, nempe operationes ipſas reales intellectus, vt dirigibiles ab intellectu; vel vt actu diriguntur, hoc eſt, vt conſtitui poſſunt in ſyllogiſmum; vel vt actu conſtituuntur: & vtrumque horum dicunt eſſe quid reale: hoc eſt, tam operationes ipſas, quàm dirigibilitatem (vt ſic loquamur) hoc eſt, aptitudinem, vt ex eis fieri poſſit ſyllogiſmus, atque etiam ordinationem actualem. Duobus enim modis defenditur hæc ſententia à modernis: quidam operationes reales dicunt eſſe obiectum, non vt actu ordinantur: quia ordinatio actualis nihil intrinſecum poteſt in eis ponere; ſed ſolam denominationem extrinſecam, ab operatione quaſi reflexa intellectus, eas ordinante; ſed ſecundùm aptitudinem quam habent, vt ordinari poſſint: & hanc aptitudinem vocant ordinabilitatem, aut dirigibilitatem: & realem quidem; cùm eis ex propria natura cõueniat, & antequam ordinentur. Alij verò eaſdem operationes, vt actu ordinantur, dicunt eſſe obiectum: ita vt aliquis modus realis, in eis ſit actualis ordinatio: nam cùm ordinentur per verum ac reale iudicium intellectus: aut certè non ſint aliud operationes ipſæ, quàm iudicia quædam intellectus ordinata: non poteſt non eſſe aliquid in eis ordinatio. Conueniunt tamen vtrique opinantes in eo, quòd operationes iſtæ ſecundùm aliquem modum, aut proprietatem rea-

lem ſint obiectum:& ideo obiectum formale Dialecticæ, dicunt omnes,eſſe modum ſciendi realem.

Probant.1.auctores huius ſententiæ, quòd ens rationis ſecundum, non ſit obiectum hoc arg.Obiectũ ſcientiæ duo habere debet:primũ,paſſiones,quæ de illo demonſtrantur in ſcientia:ſecundum,quòd per ſe cõſideretur ab ipſa ſcientia:ſed neutrũ habet ens rationis;ergo non poteſt eſſe obiectũ.Non primũ,nam ens rationis nihil eſt in rebus,ſed ſolùm habet eſſe obiectiuè in intellectu, tanquam aliquid ab eo confictũ:ergo nec habet naturã,cuius cognitioné intendat,nec paſſiones quæ de illo probétur:nã ſi paſſiones haberet,vel eſſent reales,& hoc non:vel entia rationis, & tũc de illis prædicaretur formaliter, quod repugnat: ſicut repugnat hominé prædicari formaliter de riſibilitate aut de riſibili.Secũdò probatur; quia cum non ſit directè factum ab intellectu; nec eſt directè aut per ſe cognitum ab eo; ſed indirectè & per accidens: ergo nec erit directè aut per ſe cognitum per ſcientiam, quæ habitus intellectualis eſt.

Deinde probant ſecundò, quod ens rationis primum, aut modus ſciendi realis, ſit obiectum Logicæ, alio argumento: Syllogiſmus, vel demonſtratio continet operationes intellectus ordinatas: & eſt inſtrumentum reale: ergo eſt modus ſciendi realis: quare tamquam aliquid reale conſideratur in Dialectica: & eadem eſt ratio de aliis inſtrumẽtis:ergo modus ſciendi realis:tamquam quid cõmune omnibus,erit obiectũ Logicæ. Antecedẽs ita probant:Demõſtratio habet effectũ realem,népe ſcientiam,quam generat:ergo eſt cauſa realis eius; quare nõ poteſt eſſe ens rationis,ſed reale.Et confirmant, quia Dialectica eſt ſcientia practica (vt vidimus) ergo habet proxim,hoc eſt,operationẽ factam à ſe vel ordinatam,pro obiecto:ſed operatio,vt facta vel ordinata, eſt quid reale:quia nihil poteſt per ſe fieri,aut per ſe ordinari niſi ſit reale:ergo obiectum Logicæ reale debet eſſe.

Secundo. Operationes intellectus,quatenus dirigibiles ſunt ab eodem intellectu, pertinent ad aliquam ſcientiam, vel artem, à qua dirigi poſſunt & non ad aliam quàm ad Dialecticã, quia nec per aliam diriguntur: ergo vt dirigibiles, ſunt obiectum huius ſcientiæ,& dirigibilitas eſt proprietas realis earum: ſicut intelligibilitas eſt proprietas realis entis realis:& numerabilitas numeri, & viſibilitas coloris:ergo ſub ratione reali ſunt obiectũ Dialecticæ,quod ex conſequenti erit aliquid reale. 19

Secunda opinio aſſerit; Ens rationis, quod indirectè fit ab intellectu, eſſe obiectum Dialecticæ. Quam ſequuntur D. Th. 4. Me.lect.4.& opuſc.42.de natura generis,c.4. Caie.ſup.de genere. Flandria.4.Me.q.5.art.2.Sotus q 5.proœ.& ex antiquioribus Cõ. in Ep.præd.ca.vlt.&4.Me.tex.comment.2.Auicenna 1. Me.c.2.& ex modernis nõ pauci:habetque fundamentũ in doctrina Ariſt. 9.

Me.tex. 5.vbi aſſerit:*Dialecticum ſicut & Philoſophum agere de ente vniuerſali:* ſed non agit de ente vniuerſali reali; de quo agunt Metaphyſicus atque Philoſophus: ergo intelligit Ariſt. agere de alio ente vniuerſali non habente eſſe reale in rerum natura, ſed ſolum obiectiuè in intellectu;quod eſt ens rationis.

20 Probatur deinde hoc vnico arg.Logica agit per ſe de genere & ſpecie,quatenus prædicabilia ſunt;de ſubiecto etiam, & prædicato,vt alia ſunt,& propoſitionem componunt:ſed hæc omnia ſunt entia rationis:nam à parte rei, aut ante operationem intellectus, nec dantur genus,& ſpecies, nec ſubiectum,& prædicatum: ergo ens rationis,vt comprehendit hæc, & alia, erit obiectum Logicæ, & confirmari poteſt.Quia ea, quæ tractantur in Logica ſecundum rationem materialem entia realia ſunt, prædicamentum, propoſitio,& ſyllogiſmus.formaliter verò ſunt entia rationis:ſicut formæ,à quibus denominantur,quæ ſunt relationes rationis, aut ſecundæ intentionis: ergo formale obiectum huius ſcientiæ, ens rationis eſt:quamuis materiale ſit ens reale.

Tertia ſententia conſiderans omnia quæ tractantur in Logica, ordinari ad argumentationem componendam tãquam ad finem, tenet hanc eſſe obiectum eius ita Albertus Magnus in prol. prædicabilium,quem ſequitur Lemoſius li. 1. de erratis Dialect. c. 6. Et quia inter ſpecies argumẽtationis, principalis eſt ſyllogiſmus. ad quem componendum ordinantur cætera, de quibus agit hæc ſcientia,ideò Scot.q.3.ſuæ Logicæ,tenuit obiectum eius eſſe ſyllogiſmum:& tandem; quia inter ſpecies ſyllogiſmi, præcipua eſt demonſtratio,ad quam ordinãtur reliqui,docuerunt alij demonſtrationem eſſe obiectum vt Ammonius, & Simplicius in prol. præd. Alexander,& Philoponus,in principio priorum.

Antequam ſententiam noſtram proponamus, has tres opiniones tanquam inſufficientes,refutamus vnico arg. Obiectum adæquatum debet cõtinere proximè & adæquatè omnia,quæ tractantur in ſcientia:ſed nec argumentatio,nec ſyllogiſmus,aut demonſtratio,proximè,& adæquatè continent ſimplicia, de quibus Dialectica diſputat,ſed ſolùm remotè, in quantum ſunt partes enuntiationum,ex quibus proximè componũtur:diuiſionem verò, aut definitionem,nullo modo:ergo non poſſunt eſſe obiecta adæquata Logicæ,bene tamen alicuius partis:& fortè aliquod eorum poſſet dici obiectum principale,vt demonſtratio;quæ præcipuum inſtrumentum eſt ad ſcientiam aſſequendam.Vnde ſi obiecto principali loquerentur,admitti poſſet ſaltem vltima:de adæquato verò, nulla earum admittenda eſt.

21 Reſtant prima & ſecunda de quibus iudicandum eſt, vtra illarum ſit probabilior:quod,vt meliùs fiat, illud tamquam certum ſupponendũ eſt,propriam materiã Dialecticę eſſe operationes intellectus;

intellectus:& ideo ad obiectum eius pertinere non ſecũdùm propriam naturam:nã hoc modo,ad Philoſophiam potiùs pertinent, ſicut anima,& intellectus,à quibus tanquam à principiis efficientibus procedunt:ſed in quantum ab eo diriguntur.

Secundò ſupponendum eſt, quid ſit operationes has dirigi ab intellectu : non eſt enim aliud quàm fieri ſyllogiſmmum, definitionem aut aliud inſtrumentum : vt tres propoſitiones ordinari non eſt aliud quàm vnam pro maiori ſumere,pro minori aliã, & tertiam pro concluſione:ita vt in modo,& figura, conſtituatur ex eis ſyllogiſmus : & quod in eis reſultat, eſt paſſiua ordinatio, id eſt, eſſe ordinatas,ac ſyllogiſmũ conſtituentes.Tria igitur poſſumus conſiderare in his operationibus, in quantum pertinent ad Dialecticam, ordinabilitatem, ſeu dirigibilitatem, directionem actiuam intellectus & paſſiuam,reſultantem in eis ex actiua. 22

Et de dirigibilitate probatur, vel nõ pertinere operationes ſecundũ eam ad Logicã,vel non eſſe realẽ,ſed ens rationis,hoc arg. Aut operationes eſſe dirigibiles,eſt potentia ſeu aptitudo naturalis;cõueniens eis ex propria natura:vel ſolũ obediẽtialis,in eo cõſiſtens,quòd ſicut lignũ ſubditur artifici, & quaſi ei obedit, vt ex eo poſſit cathedrã efficere; ſic operationes iſtæ ſubduntur intellectui,vt ex eis poſſit facere ſyllogiſmũ : & ſi naturalis ſit potentia, euidẽs eſt,non ad Dialecticã,ſed ad naturalem Philoſophiã pertinere: ſicut quæcũque à natura habent operationes ipſę,pertinẽt ad ſcientiam,quæ agit de natura earũ, & hæc eſt Philoſophia naturalis:ſi verò ſit obedientialis,non poteſt eſſe realis. Nam potentia obedientialis ligni ideo eſt realis, quia per eam ſubditur artifici, ad formã realem cathedræ ſuſcipiẽdam: quare ſi forma cathedræ, non eſſet realis ſed ens rationis, nec potentia illa eſſet realis:ſed operationes ſubdũtur intellectui ad ſuſcipiendã formam ſyllogiſmi quæ nõ eſt realis,ſed ens rationis : ergo talis potentia non eſt realis. Probatur minor. Ordinatio per quã efficiunt ſyllogiſmum eſt relatio vnius ad alteram, non realis quia non ordinantur ex natura rei ſed ab intellectu:ergo eſt relatio rationis.

Secundum,quod in operationibus cõſiderare poſſumus, eſt ordinatio actiua,quam intellectus facit per actum reflexũ quo ſupra eas reflectitur,& eas ordinat conſtituens ſyllogiſmum:& hæc ordinatio actiua, realis eſt cùm ſit actus realis intellectus ordinantis:& per illã ſolùm dicuntur operationes ordinatæ,denominatione reali extrinſeca.v.g.ſyllogiſmus,aut demõſtratio:ſed eſſe ſyllogiſmũ,aut demonſtrationẽ,habent formaliter, per relationẽ ordinationis inter eas reſultantem ex operatione intellectus ordinãtis:& relatio ordinationis inter eas,nõ poteſt eſſe realis,quia nõ ordinantur ex ſua natura, ſed ab intellectu qui nihil reale in rebus per ſuã ordinationem ponere poteſt : ergo directio per quã formali 23

formaliter ſunt ſyllogiſmus;vel aliud inſtrumentum, & ad Logicã pertinent,nõ eſt aliquis modus realis,ſed ſola relatio rationis.

His explicatis,eſt prima concluſio huius quęſtionis:Obiectum Logicæ aliquid dicit pro materiali , & aliquid pro formali : pro materiali quidem,reales operationes intellectus:pro formali verò relationẽ rationis , quæ dicitur ordinatio formalis earum, per quã efficiunt ſyllogiſmũ,aut aliud inſtrumentũ. Hæc probatur efficaciter ex doctrina tradita , hoc arg. Logica habet pro obiecto operationes intellectus,quas dirigit, vt per directionẽ conſtituat ex eis ſyllogiſmum,aut aliud inſtrumentũ : ergo materiale obiectum,ſunt operationes reales:formale verò,directio, aut ordinatio earum , per quã conſtituunt talia inſtrumenta : ſed ordinatio eſt relatio rationis:ergo obiectum formale eſt ens rationis.

Secunda concluſio. Obiectũ adæquatũ Logicæ,eſt modus ſciendi cõmunis omnibus inſtrumentis,qui ex ente reali,pro materiali conſtat,& ex ente rationis pro formali,hæc ſequitur ex prima: quare nõ indiget noua probatione. His duabus cõcluſionibus cõtinetur,& explicatur ſecũda opinio D.Tho.& aliorum,quæ communis fuit ſemper in ſchola,& vt probabilior eſt amplectenda.

25 Solum reſtat arg. primæ opinionis ſoluere:& ad primũ conceſſa maiori,neganda eſt minor,quòd ens rationis Logicum,nec naturam,nec proprietates habeat, nec per ſe conſideretur in Dialectica:quamuis enim non habeat naturam realem,nec ſubiecto inhæreat,ſed ſolùm ſit obiectiuè in intellectu,actu conſiderante:eſt tamen quædam denominatio rebus attributa ab intellectu , per modum, ac ſimilitudinẽ formæ inhærentis vt eſſe genus,aut ſpeciem,attribuitur naturæ ab intellectu:ſicut albedo,aut alia forma inhærens attribuitur corpori.vnde non eſt omnino ens fictum,ſicut chimæra,ſed habet fundamentũ in eiſdem naturis, quibus, attribuitur,prout ab intellectu,hoc aut illo modo,concipiuntur : & hoc eſſe diminutum,conſiderari poteſt ab aliqua ſcientia.

26 Quod verò ad proprietates eius pertinet , hac diſtinctione explicandum eſt : ens rationis dupliciter conſiderari poteſt : primò, in abſtracto,hoc eſt,vt forma quædã ſine ordine ad ſubiectum,cui attribuitur:quẽadmodum conſideratur albedo,ſine ordine ad corpus,cui inhæreat. Alio modo,poteſt cõſiderari,in cõcreto,hoc eſt, vt forma applicata ad naturã,quam denominat. Et cõſiderata primo modo, habet paſſiones vniuerſales iuxta ſimilitudinem entis realis,vt verum,bonũ,&c.conſideratum verò ſecundo modo, non habet paſſiones adeò vniuerſales.quia nõ applicatur,aut attribuitur naturis in communi conſideratũ,ſed in particulari,ſecundum ſuas ſpecies:non enim denominatur natura aliqua ab ente rationis vniuerſaliſſimo, ſed à particularibus:vt à genere,ſpecie,ſubiecto,aut predicato, quare ſic ſumptum,non habet paſſiones,niſi in

ſuis

ſuis ſpeciebus, vt vniuerſale in communi, habet prædicabilitatem pro paſſione, & prædicabilia habent particulares paſſiones, vt genus, eſſe prædicabile de ſpeciebus: ſicque de cæteris: & quemadmodum ens rationis, conſideratum in abſtracto, non pertinet ad Logicam, ſed ad Met. tanquam deficiens à perfectione entis realis; quod per ſe ab illa ſcientia conſideratur: ita probare paſſiones vniuerſales de illo, non ad Logicum ſed ad Metaphyſicum pertinet: ſed paſſiones quas habet, vt applicatum naturis; aut eas denominans, in Logica probantur: & hoc ſufficit, vt ſit obiectum eius, de his verò paſſionibus, non prædicantur ſpecies entis rationis, quibus attribuuntur prædicatione formali: quia non eſt verum formaliter, quòd prædicabile ſit vniuerſale; ſicut nec riſibile formaliter eſt homo.

Ad ſecundum reſpondeo; Ens rationis dum fit ab intellectu, non eſſe directè, aut per ſe cognitum, ſed indirectè, & quaſi per accidens: ſed poſtquam factum eſt: bene poteſt intellectus illud pro obiecto quaſi per reflexioné ſumere, & cognitionem eius per ſe primò intendere: & hoc modo accipitur, dum dicitur eſſe obiectum Logicæ.

Ad primum aliud arg. quo probantur operationes reales eſſe obiectum Dialecticæ, hac diſtinctione reſpondédum eſt. Demonſtratio dupliciter conſideratur, materialiter, pro operationibus ordinatis; aut formaliter, prò ordinatione, à qua habét vt ſint ſyllogiſmus aut demonſtratio: & in prima conſideratione, admittendum eſt eſſe inſtrumentum reale; non in ſecunda: ſed relatio rationis eſt. Et quod dicitur habere effectum realem, nempe ſcientiam, quam generat: etiam eſt admittendum, ratione operationũ, quas pro materiali includit: non ratione ſignificati formalis, in relatione rationis conſiſtentis. Quòd denique Logica ſit ſcientia practica, vt in eodem argumento dicitur, verum eſt, & habere praxim, aut operationem pro obiecto, ab intellectu directam: ex quo non ſequitur directionem eſſe realem, neque id eſt neceſſariũ, vt Logica ſit ſcientia practica: ſed ſatis eſt operationem vtcunque dirigere, ſiue directio paſſiua realis ſit vel ſolùm relatio rationis.

Ad ſecundum concedédum eſt, operationes, vt dirigibiles conſiderari poſſe ab aliqua ſcientia, & verè conſiderari à Dialectica: negandum verò, quòd dirigibilitas ſit realis: non eſt enim niſi ens rationis: ſicut directio, per quam conſtituunt ſyllogiſmum, & ad quam ordinatur dirigibilitas, ſolùm eſt relatio rationis, vt probatum eſt. De intelligibilitate verò, & numerabilitate, diuerſa eſt ratio: quia iſtæ conueniunt rebus, aut qualitatibus, ex propria natura: dirigibilitas verò, non niſi potentia obedientialis eſt, reſpectu formæ ſyllogiſticæ, quæ ſolùm eſt relatio rationis: & ideo nõ eſt quid reale, ſed ens rationis.

COMMENTARII IN PRÆDICABILIA PORPHYRII, VNA CVM DVBIIS ET Quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis, compoſiti.

CAPVT I. PORPHYRII.

Cùm neceſſarium ſit, Chryſaori, & ad eam, quæ eſt apud Ariſtotelem, Prædicamentorum doctrinam, &c.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS.

HOc primum caput, quaſi procemium eſt totius libri Prædicabilium; & tria in eo agit Porphyrius. Nam primò docet neceſſariam eſſe cognitioné prædicabilium, ad prædicamenta Ariſt. intelligenda: quia cùm prædicamentum ſit predicabilium ordinatio ſecundùm debitam ſubiectionem, & prædicationem; non poteſt ordinatio prædicamentalis cognoſci, ſine cognitione prædicabilium. Secundò, proponit materiam, de qua agendum eſt in toto libro: quæ ſunt quinque vniuerſalia, aut prædicabilia, nempe genus ſpecies, differentia, proprium, & accidens. & tandem aſſerit, quæſtiones, quæ de his prædicabilibus tractari poſſunt, eſſe in duplici differentia: nam, quædam faciles ſunt: quia circa ea verſantur quæ naturæ eorundem prædicabilium proxima iudicantur. & ideo cognita eorum natura, facilem ſolutionem habent: vt An vniuerſalia, hoc aut illo modo prædicentur de inferioribus: & ſimiles. Aliæ verò ſunt difficiles: quia altiora quædam inquirunt; vt An vniuerſalia ſint in rebus; vel obiectiuè ſolùm in noſtra cognitione. & illas quidem proponendas, ac diſputandas eſſe aſſerit: has verò vſque ad Philoſophiam relinquendas: quia non facilè à Dialecticis intelligi poſſunt. Et his continetur litera Porphyrij.

QVÆSTIO I. VNIVERSALIS.

Vtrùm Vniuerſalia ſint in rebus.

QVæſtio hæc quaſi fundamentum eſt omnium aliarum, quæ de vniuerſalibus diſputari poſſunt. Vt autem titulus eius intelli-

intelligatur, notandum eſt; Vniuerſale duplex eſſe, Complexum, & Incomplexum. Vniuerſale complexum, eſt propoſitio vniuerſalis, & per ſe nota, quæ principium eſt vniuerſale alicuius ſcientiæ: ex quo multæ inferuntur concluſiones: vt in ſcientia de homine, vniuerſale principium eſt, quòd ſit rationalis; ex quo colligitur, quòd ſit admiratiuus & riſibilis. Vniuerſale incomplexum, eſt vox quædam ſimplex, ſignificans aliquid multis commune; vt homo, & animal. Et de vniuerſali complexo non procedit quæſtio præſens; ſed ſolùm de incomplexo: quod quadruplex eſt, in cauſando, in ſignificando, in eſſendo, & in prædicando. Vniuerſale in Cauſando, dicitur cauſa, quæ plures effectus producere poteſt, vt cœlum. Vniuerſale in Significando, eſt vox, vel conceptus communis, rem etiam communem multis ſignificans; vt vox, homo, & conceptus hominis, quem in mente formamus. Vniuerſale in Eſſendo, eſſet res ſeparata à ſingularibus, & in eis exiſtens; ſi daretur: qualis eſſet idea illa, quam dicunt aliqui poſuiſſe Platonem, nempe homo ſeparatus à Petro & Ioanne, à quo procederēt. Vniuerſale denique in prædicando, dicitur natura communis, quæ de multis prædicari poteſt, & quam ſignificant voces communes: vt natura hominis ſignata per hanc vocem homo, quæ de Petro & Ioanne prædicari poteſt.

Et vniuerſale in Cauſando ad Phyſicum, aut Metaphyſicū pertinet, qui de natura cauſarum agit: quare de illo non diſputamus modò, nec de vniuerſali Significando; quia Dialecticus non agit principaliter de vocibus, ſed de rebus per eas ſignificatis. ſed nec de vniuerſali in Eſſendo, quia iudicatur impoſſibile, vt videbimus inferius. Solùm ergo proponitur quæſtio de vniuerſali in Prædicando, an in rebus verè ſit; vt an id, quod de Petro & Ioanne prædicatur in his propoſitionibus, Petrus eſt homo, Ioannes eſt homo; ſit aliquid præter vocem, quod in eis exiſtat.

Circa quam fuit prima opinio Heracliti Epheſij, & Cratyli antiquorum Philoſophorum, vt aſſerit Ariſt. 3. lib. de cœlo, & mundo, tex. 3. 1. lib. Meta. cap. 5. tex. etiam 5. lib. 4. tex. 22. *qui omnino negabant aliquid vniuerſale in rebus eſſe,* propter hoc argumētum. Omnia quæ ſunt in mundo, ſunt ſingularia: ergo nihil eſt vniuerſale. Antecedens probabant dupliciter: Primò ex ſenſibus; quia quæcunque per ſenſus cognoſcimus, vt per viſum, auditum, & reliquos, ſingularia ſunt, & nihil commune multis; ergo non datur vniuerſale in rebus. Secundò, omnia quæ fiunt in rerum natura ſingularia ſunt, cùm fiant per actiones cauſarum, quæ non niſi de ſingularibus ſunt: ergo nihil fit vniuerſale: ſed nihil eſt in rebus, quod non ſit factum: ergo omnia ſunt ſingularia, & nihil eſt vniuerſale. & cùm ſcientiæ non ſint de ſingularibus, quæ paſſim corrumpuntur, negantes vniuerſalia, cōſequenter negabant ſcientias

& vi

& videtur idem tenere Ariſt.lib.de Anima,tex.8.vbi ita ait. *Animal vniuerſale aut nihil eſt,aut poſterius:ſimiliter autem, & ſi quid commune aliud prædicetur.*

Secunda opinio fuit Platonis, vt affirmat Ariſt.1.lib Meta.c.3, tex.12 & ca.5.tex.5.& 6.qui ponebat *naturas quaſdam vniuerſales ſeparatas à ſingularibus, à quibus eadem ſingularia procedebant*; vt pro hominibus,naturam humanam ſeparatam à Petro, Ioanne,& cæteris,à quibus ſingulares homines fiebant:quamuis D. Auguſt. lib.73 quæſtionum , quæſt.46. & Seneca lib.8. epiſtolarum,epiſt. 66.affirment,hanc non fuiſſe mentem Platonis ; ſed per ideas intellexiſſe quaſdam ſimilitudines rerum omnium,quas Deus intra ſe habet, & per quas eas producit. Omitto opinionem Nominalium;qui ſolùm poſuiſſe videntur vniuerſalia in vocibus, de quibus ſcientias eſſe dicebant,& non de rebus.

31 Vera ſententia Ariſt. & communis iam in ſchola, ab omnibus tenenda, tribus concluſionibus explicanda eſt. Prima concluſio. Non ſolùm dantur voces vniuerſales,ſed etiam res de quibus ſũt ſcientiæ.Probatur hæc,aduerſus Nominales autoritate Ariſto.lib. de interpretatione cap 5.vbi *quaſdam res vniuerſales eſſe* ait,*alias ſingulares*:ergo ſentit non ſolùm in vocibus,ſed in rebus dari vniuerſale. Deinde ratione ; quia nomina vniuerſalia , vt homo,aut equus,non ſunt impoſita ad ſignificandum res ſingulares , vt Petrum, & Ioannem ; nec aliquem eorum diſtinctè ſignificant ; ſed propriis nominibus ſignificantur : ergo aliquid datur,præter ſingularia , ad quod proximè atque diſtinctè ſignificandum imponuntur Quod cùm non ſit ſingulare,erit vniuerſale.Secundæ iſtæ propoſitiones ſunt veræ,ac neceſſariæ;Petrus eſt homo , & homo eſt animal;& tamen ſi nihil præter voces prædicatur, erunt falſæ; cùm nec vna vox ſit alia , nec in ea includatur : ergo neceſſe eſt præter voces,res vniuerſales ponere.

Secunda concluſio. Non datur vniuerſale ſeparatum realiter à ſingularibus. Hæc eſt contra Platonem (ſi ſententiam illam tenuit,de ideis,quam ei tribuit Ariſtoteles) & probatur ex Ariſt. 1. lib.Poſter.ca.35.tex.38.3.Meta.tex.10.7.Meta tex.51.& 57.& 10. Meta.tex.6 quibus locis oſtendit *vniuerſalia eſſe non poſſe ſeparata à ſingularibus*.Deinde probatur ratione,quia quidquid verè & realiter prædicatur de aliquo , debet eſſe in eo : ſed vniuerſalia verè prædicantur de ſingularibus in his propoſitionibus,Petrus eſt homo,& homo eſt animal:ergo verè & realiter in eis ſunt.Probatur maior;quia ab eo,quod res eſt,vel non eſt,propoſitio dicitur vera, aut falſa : ſed in his propoſitionibus prædicantur vniuerſalia de ſingularibus:ergo aut ſunt in eis,aut propoſitiones ſunt falſæ.

Tertia concluſio,Licèt omnes res mũdi ſint ſingulares,in ipſiſmet ſingularibus dantur vniuerſales naturæ , quæ de eiſdem præ-

dicantur. hæc eſt aduerſus Heraclitum. & probatur ſimul ac declaratur hac ratione, Singularia naturæ humanæ, vt Petrus & Ioãnes, magis ſimilia ſunt inter ſeſe quàm ſingularia alterius naturę; habent enim definitionem, & prædicata eſſentialia ſibi cõmunia. Nam vterque eſt homo, & animal rationale: ergo cõcipit intellectus naturam humanam in vtroque exiſtentem, & vtrique cõmunem: & ideo erit vna, & in multis; quod eſt eſſe vniuerſalem.

Ad argumentum primæ opinionis, conceſſo antecedenti; quòd omnes res mundi ſunt ſingulares: neganda eſt conſequentia; quòd nihil ſit vniuerſale: nam licèt nihil ſit vniuerſale, ab eiſdem ſingularibus realiter ſeparatum, (vt fortè aſſeruit Plato) nec in ipſiſmet ſingularibus realiter ab eis diſtinctum, natura tamen, in qua omnes conueniunt, vniuerſalis eſt, ſolùm ab eis diſtincta per intellectum, eam concipientem, non conceptis ſingularibus, & de hac eſt ſcientia, etiam ſi non ſit de ſingularibus. Ad teſtimonium autem Ariſt reſpondet D. Tho. in commentariis eiuſdem; per illa verba excludere voluiſſe errorem Platonis, de ideis ſeparatis, & ſimul docere, quonam modo vniuerſale in rebus reperiatur: ideo ſenſus verborum eius talis eſt: Animal vniuerſale nihil eſt, ſeparatum à ſpeciebus hominis & equi; vt fingebat Plato: eſt tamen in eis quaſi quid poſterius; quia in eiſdem fundatur, & ex eorum conuenientia ſumitur.

QVÆSTIO II.

Quænam ſit eſſentia, & natura vniuerſalium.

NAtura, & eſſentia cuiuſlibet rei, explicatur per definitio- 3
nem eius: ideo ſolutio huius quæſtionis ex definitione vniuerſalis dependet; qua adducta & explicata, ſoluta etiam erit quęſtio. Duplicem definitionem vniuerſalis tradit Ariſtot. diuerſis ſuæ doctrinæ locis; Primã 7. lib. Meta. tex. 45. his verbis; *Hoc enim dicitur vniuerſale, quod pluribus natura aptum eſt ineſſe:* Secundam verò 1. lib. de interpretatione ca. 5. vbi ita ait; *Dico autem vniuerſale, quod in pluribus prædicari natum eſt, vt homo quidem vniuerſalium eſt.* Vtraque verò ſimul poſuit 1. lib. de poſteriori reſolutione, ca. 10 tex, 25. dicens; *Eſſe quidem igitur vnum de multis, verum dicere neceſſe eſt: non erit enim vniuerſale, niſi hoc ſit, oportet igitur aliquid vnum, idémque in pluribus eſſe non æquiuocè:* quibus vniuerſale duo habere docet: Quòd ſit vnum, hoc eſt vniuocum: quare excluduntur æquiuoca, & analoga à ratione vniuerſalis; quia vel nullam habent vnitatem, vt æquiuoca: vel ſolùm vnitatem ſecundùm quid, hoc eſt ſecundùm proportionem, vel attributionem, vt analoga. Deinde in multis, & quod de illis prædicetur; quæ licèt non diſtinguantur realiter in vniuerſali; quia formaliter ſumptum,

ptum, non eſt quid reale; ſunt tamen duæ rationes, ita ſe haben-tes, ac ſi realiter diſtinguerentur: ex quibus prior eſt, quòd in multis ſit; poſterior verò, quòd prædicetur de multis. Quod ita probo. Cauſa veritatis prædicationum eſt rem ita ſe habere extra, ſicut per illas ſignificatur, & enuntiatur, vt docet Ariſto. 1. lib. de interpretatione, dicens; *Ab eo quod res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa*: ergo cauſalis iſta propoſitio vera eſt; Quia vniuerſale eſt in multis, prædicatur de multis; ſed cauſa prior natura eſt ſuo effectu: ergo prius eſt, quod vniuerſale ſit in multis, quam quod prædicetur de multis. Licèt autem prior ſit ratio eſſendi in illis, quàm prædicandi; conuertuntur tamen: quia verum eſt, quod eſt in multis, prædicari de multis: & contrà, quidquid prædicatur de multis, in eis eſſe; cùm nihil prædicetur de aliquo, niſi ſit in eo.

34 Ex quibus ſequitur primò eſſentiam vniuerſalis eſſe, quòd in multis ſit, & quaſi propriam paſſionem eius, quòd de multis prædicetur. Probatur hoc argumento. Illud quod primò intelligimus de aliquo, dicimus eſſe eſſentiam illius; ſed primum quod intelligimus de vniuerſali, eſt, quòd ſit in multis: ergo hoc erit de eſſentia eius. Illud etiam quod poſterius intelligimus, ſi conuertatur cum priori, dicimus eſſe propriam paſſionem eius; ſed prædicari de multis eſt quid poſterius quàm eſſe in multis; & cum eo conuertitur, vt probauimus: ergo erit propria paſſio eius.

Sed dum dicimus eſſe in multis, pertinere ad eſſentiam vniuerſalis, & prædicari de multis, eſſe paſſionem: neutrum intelligendum eſt ſecundùm actum: ſed vtrumque ſecundùm aptitudinem, vt verba Ariſt. docent, & probat experientia: cùm videamus naturam Solis, & Lunæ eſſe vniuerſalem, & nec eſſe actu in multis, nec actu de illis prædicari, ſed vtrumque habere in potentia. Et hoc eſt, quod communiter dici ſolet; *Verba in definitionibus non dicunt actum, ſed aptitudinem*; quare ſenſus primæ definitionis eſt; Vniuerſale eſt, quod aptum eſt eſſe in multis; ſenſus verò ſecundæ, Vniuerſale eſt, vnum prædicabile de multis

Secundò ſequitur, primam definitionem eſſe quidditatiuam, aut eſſentialem: quia continet eſſentiam vniuerſalis. Secundam verò deſcriptiuam, quia datur per paſſionem.

Tertiò ſequitur, falſum eſſe, quod à quibuſdā modernis dicitur; eſſe in multis & prædicari de multis, non eſſe rationes diſtinctas vniuerſalis; ſed eandem omnino: quia eo ipſo, quòd intelligimus naturā in multis eſſe, intelligimus etiam eſſe prædicabilem. Hoc enim non eſt verum. nam ſi eſſe in multis eſt ratio prior, & cauſa prædicabilitatis de multis, vt probauimus euidenter ſequitur, quòd poſſit intelligi, non intellecta prædicabilitate de multis: cùm ſit euidens, id quod prius eſt, poſſe intelligi ſine poſteriori.

Explicata eſſentia vniuerſalis; reſpondendum eſt tribus quæſtionibus quas Porphyrius omiſit, propter earum difficultatem: quia ex earum ſolutionibus, meliùs intelligetur eadem eſſentia vniuerſalis. Prima quæſtio erat, An vniuerſalia ſint in rebus. Secunda, An ſint ſubſtantiæ vel accidentia. Tertia an ſint æterna, vel temporanea. Pro quarum ſolutione, notanda eſt diſtinctio vniuerſalis, quam tradit D. Thom. 7. Meta. lect. 23. dupliciter enim ſumi poteſt; nempe pro natura, quæ denominatur vniuerſalis, qualis eſt homo, vel animal: & hoc modo ſumitur materialiter, aut fundamentaliter: aut pro vniuerſalitate, quæ eſt forma, à qua denominatur vniuerſale: & hæc forma vocatur ſecunda intentio, aut relatio rationis, per quam refertur natura ad indiuidua. Et ſi Vniuerſalia ſumantur primo modo: in rebus eſſe dicuntur, & non ab eis ſeparata: quia homo & animal, in rebus ipſis ſunt: homo in ſingularibus hominibus: animal verò in ſuis ſpeciebus; equo, & leone. Si verò ſumantur ſecundo modo, non ſunt in rebus, ſed obiectiuè ſolum in intellectu: quia ſecunda intentio, aut relatio rationis, non habet aliud eſſe, quàm cognoſci ab intellectu: eam attribuente naturæ, quam cum indiuiduis comparat.

Et eodem modo ſoluitur quæſtio ſecunda: quia Vniuerſalia 36
materialiter, aut pro fundamento conſiderata: aut ſunt entia realia, vt equus, aut leo: vel entia rationis, vt genus, aut ſpecies: vel ſubſtantiæ, vt homo vel animal: aut accidentia vt albedo, & color. Si verò ſumantur ſecundo modo; non ſunt ſubſtantiæ, ſed accidentia: non realia, ſed rationis: quia ſolùm ſunt denominationes quædam, quas intellectus attribuit naturis, eas vniuerſales vocans. Ad tertiam tandem quæſtionem ſic reſpondendum eſt: ſi vniuerſalia ſumantur formaliter pro vniuerſalitate, non ſunt æterna, ſed temporanea: quia vniuerſalitas non eſt, niſi dum actu conſideratur ab intellectu: ſed nō ſemper eſt intellectus in actuali conſideratione: ergo nec ſemper eſt vniuerſalitas. Si verò accipiatur pro fundamentis, alia diſtinctio addenda eſt. Nam res vniuerſales, dupliciter ſumi poſſunt: nempe ſecundùm actualem exiſtentiam, quam habent in inferioribus, hoc eſt in indiuiduis, aut ſpeciebus: & hoc modo non ſunt æterna, ſed eis corruptis, ipſa quoque corrumpuntur. v. g. Flores diuerſarum ſpecierum, vniuerſales ſunt: & ſi ſumanrur ſecundùm actualem exiſtentiam in indiuiduis, non ſunt in hyeme: ergo nec ſunt ſemper, nec æterna, ſed temporanea: ſicut indiuidua ipſa. Si verò conſiderentur ſecundùm eſſentiam: hoc eſt ſecundùm prædicata eſſentialia: æterna ſunt: quia licèt actu non exiſtant in ſingularibus, debita ſunt eis eadem prædicata eſſentialia, non minùs quàm ſi actu in eis exiſterent, vt homo, & animal, ſecundùm eſſentiam æterna ſunt: quia etiam ſi nullus ſit homo, aut animal in rerum natura: verum eſt hominem

eſſe

eſſe animal rationale,& animal viuens ſenſibile:quia hæc prædicata eſſentialia eis debentur.

37 Et ſi inquitas,vbi eſſent vniuerſalia, ſi nullum eſſet ſingulare (nam ſi perpetua ſunt, alicubi permanere deberent) Reſpondeo nullibi eſſe actu, ſed ſolùm obiectiuè in intellectu diuino, actu cognoſcente eis eſſe debita eſſentialia prædicata atque etiã virtualiter in diuina omnipotentia,à qua produci poſſunt in ſuis ſingularibus:& ecce quomodo eſſentialiter ſumpta æterna ſunt.

QVÆSTIO III.

An detur in rebus ante operationem intellectus vnitas formalis minor numerali.

AGens Ariſtotel.de vnitate rerum, 5.lib. Meta.cap.6. triplicem poſuit vnitatem,Genericam , Specificam , & Numericam.Generica eſt,quam habent ſpecies in genere,vt equus,& leo in animali. Specifica quam habent indiuidua in ſpecie, vt Petrus & Ioannes,in homine.Numerica quam habet quodcunque indiuiduum in ſeipſo;in quantum non eſt diſtinctum à ſe, ſed à quocunque alio:vt Petrus,dicitur vnus numero, quia hoc eſt indiuiduum,hoc eſt,à ſeipſo non diſtinctus,ſed à Ioanne,& cæteris.

38 Ex his autem tribus vnitatibus,maior eſt numerica;minor ſpecifica,& minima generica:cuius ratio eſt manifeſta ; quia illa eſt minor vnitas,quæ ſecum compatitur maiorem diuerſitatem; ſed vnitas generica maiorem compatitur,ſecum diuerſitatem;minorem verò vnitas ſpecifica,& nullam numerica:ergo hæc maxima vnitas vocari poteſt ; ſpecifica minor ; & generica minima. Probatur minor;quia quæ ſunt vnum genere,differunt per differentias eſſentiales,& ſpecificas,vt homo,& leo : quæ ſunt vnum ſpecie , non per differentias eſſentiales , ſed per indiuiduales multò minores : at quod eſt vnum numero,neque habet in ſe diuerſitatem ſpecificam , nec indiuidualem , ſed vtroque modo eſt in ſe vnum. Et de vnitate numerica , non poteſt eſſe dubium ; quin & realis ſit,& ante operationem intellectus detur:quare de hac non procedit quæſtio,ſed de ſpecifica,aut generica ; quæ formalis dicitur : quia eſt vnitas in eſſentia,& prædicatis eſſentialibus à forma ſubſtantiali rerum procedentibus; & eſt minor numerali : de qua.ideo quærit titulus quæſtionis , an detur ante operationem intellectus.

39 Et eſt prima opinio Scoti 7.lib.Meta.quæſt 16. & in 2. diſt. 3. quæſt.2.aſſerentis,dari vnitatem formalem,genericam , & ſpecificam,ante operationem intellectus;eſſéque eſſentialem ipſis naturis,aut ſaltem eis conuenire tanquam propriam paſſionem. Et probatur 1.ex Ariſtotele in prædicamento ad aliquid; vbi docet,

Primum genus relationis fundari in vnitate ſpecifica, aut generica; quæ ſi ſit inter ſubſtantias, erit relatio identitatis; vt identitas ſpecifica inter Petrum & Paulum, in vnitate naturæ humanæ: ſi ſit inter qualitates, erit relatio ſimilitudinis; vt inter duo alba: ſi inter quantitates, relatio æqualitatis, aut inæqualitatis: vt inter duo corpora eiuſdem longitudinis. Ex quo tale argumentum colligitur Relatio huius generis eſt realis, & datur ante operationem intellectus; nam duo alba, etiam ſi non cognoſcantur ab intellectu, erunt ſimilia: ergo fundamentum eius, quod eſt vnitas formalis, erit etiam reale, & dabitur ante operationem intellectus. Probatur etiam ratione; quia vnitas eſt paſſio entis realis; ergo cuicunque gradui entis realis, correſpondet ſua vnitas realis; vt gradui entitatis numericæ, vnitas numerica realis; & gradui entitatis ſpecificæ, vnitas realis ſpecifica; & hæc eſt formalis; ergo erit realis; ſicut gradus entitatis ſpecificæ realis eſt, dabitúrque ante operationem intellectus.

Secunda opinio, negat omnino dari aliquam vnitatem formalem minorem numerali, ante operationem intellectus; quam ſequitur S.Thom. opuſc. 55. non longè à principio, & 1.p. quæſt. 85. art. 1. & 2. Albertus Magnus in lib prædicabilium q. 6. Themiſtius paraphraſi ſuper procemium Ariſt. de Anima, cap. 4. Alexander Aphrodiſius ſuper 7. lib. Meta. poſt medium, fol. 131. pag. 1. & 2. Iauel. tract. 4. de quinque vniuerſalibus in ſua Dialectica. D. Ioannes Damaſcenus libr. de Dialectica c. 64. Capreol. in 2. d. 8. quæſt. 2. Venetus lib. 2. ſuæ Dialecticæ tract. 4. part. 4. cap. 4. & probatur. Quia quidquid conuenit naturæ ſpecificæ eſſentialiter, aut tanquam propria paſſio; debet etiam conuenire cuicunque indiuiduo eiuſdem: vt ſi naturæ humanæ conueniunt rationalitas & riſibilitas; Petro & Ioanni conuenire debent: ergo ſi vnitas formalis ſpecifica conuenit ei eſſentialiter, aut tanquam propria paſſio, neceſſe eſt cuicunque indiuiduo conuenire; & ita, Petrus erit vnus, vnitate formali ſpecifica multis communi, quod euidenter falſum eſt.

Tertia opinio, diſtinguit vnitatem formalem, in Actualem & Potentialem: Actualem vocat eam, per quam natura eſt actu, & formaliter vna multis communis; Potentialem verò, quam habere poteſt: & vtramque ait eſſe realem: ſed potentialem tantùm conuenire naturæ ante operationem intellectus in illa prioritate naturæ, qua prior eſt ſuis indiuiduis; quam haberet (inquit) actualem, ſi ab eis realiter ſeparetur; licèt hoc ſit impoſſibile: hanc verò vnitatem non communicare indiuiduis, quia ei conuenit, vt eſt prior natura eis. Hanc ſententiã tenent Soncin. 7. Meta. quæſt. 40. Fonſeca 5. Meta. cap. 18. quæſt. 3. ſect. 2. 3. & 4. probántque hoc argu. Natura ſpecifica ſignificatur communi, & vniuoco;

vt

vt natura humana,hoc nomine homo: ſed vniuocum nomen ſignificat aliquid vnum:ergo datur aliqua vnitas formalis in natura ante operationem intellectus, ratione cuius ſignificetur nomine communi. Quod ſi negaueris, ſequitur nomen homo, & quodcunque aliud,ſignificans naturam communem,eſſe æquiuocum:cùm non ſignificet aliquid vnum,quod eſt falſum.

Poſtrema ſententia,eſt Caietani in opuſculo de ente, & eſſentia,cap.4.quæſt.6.Vbi alio modo diſtinguit vnitatem formalem, in poſitiuam & negatiuam. Poſitiua vnitas eſt, quam habent aliqua in forma,aut prædicato poſitiuo;vt Petrus & Ioannes,habent vnitatem formalem poſitiuam, in humanitate abſtracta per intellectum ab indiuiduis, aut cum eis comparata. Negatiua verò non eſt aliud,quàm negatio diuiſionis, & ſi ſit negatio diuiſionis materialis;erit vnitas numerica,quam habet Petrus per hanc materiam in ſe non diuiſam: ſi verò ſit negatio diuiſionis formalis: erit vnitas formalis negatiua. Hac diſtinctione ſuppoſita,aſſerit, naturam non habere vnitatem formalem poſitiuam, ante operationem intellectus: quia diuiſa eſt per differentias numericas in ſingularibus:quare nulla datur forma poſitiua communis, in qua ſingulares homines conueniant;quouſque abſtrahatur eadem natura humana per intellectum ab eiſdem ſingularibus, & cognoſcatur eis non cognitis: tunc enim tamquam forma poſitiua eis communis concipietur:Sed habet,inquit,vnitatem formalem negatiuam à parte rei:quia licèt ſit diuiſa per differentias materiales,& numericas.non tamen per formales,& ſpecificas: vnde Petrus & Ioannes,conueniunt in humanitate ante operationem intellectus negatiuè, ex eo ſolùm, quòd non diſtinguuntur in ea formaliter,aut eſſentialiter:licèt diſtinguantur per hanc, & illam humanitatem ſingularem indiuidualiter.Hanc ſententiam Caie-

42 tani ſequuntur plures moderni,probántque hoc argumento.Vnitas numerica,eſt carentia diuiſionis materialis, ergo vnitas formalis,& ſpecifica,eſt carentia diuiſionis formalis,& ſpecificæ:ſed Petrus & Ioannes ante operationem intellectus, carent diuiſione formali,& ſpecifica, cùm non diſtinguantur per differentias formales, aut eſſentiales, ſed ſolùm per numericas, & quaſi materiales: ergo habent vnitatem formalem in humanitate, ſaltem negatiuam.

Et confirmari poteſt:quia quæcunque non ſunt diſtincta in aliquo,dicuntur in eo conuenire,& eſſe vnum, ſaltem negatiuè: ſed Petrus,& Ioannes,ante operationem intellectus,non diſtinguuntur formaliter,aut ſpecie in humanitate: ergo in ea conueniunt, & ſunt vnum:quare dabitur vnitas negatiua vtrique communis.

43 Pro ſolutione huius quæſtionis notandum eſt primò.Vnitatem formalem duplicem eſſe:Nam quædã eſt, per quã aliquid dicitur

in ſe vnum formaliter: quam habet Petrus per ſuam formam & eſſentiam, à qua dicitur vnus formaliter: Altera eſt, per quam aliquid dicitur vnum formaliter, multis commune; vt vnitas formalis, quam habet natura humana, dum conſideratur ab intellectu abſtracta à conditionibus ſingularium, per quas diuiſa eſt in eis. Et de prima vnitate formali, duo ſunt certa apud omnes. Primum, quod cuicunque naturæ conueniat ex ſe, realiter, & eſſentialiter; & ideo eam habeat ante operationem intellectus in ſuis indiuiduis: ita vt quodlibet dicatur per eandem naturam, quæ in eo eſt, vnum formaliter, & eſſentialiter; ita ſentiunt D. Thom. Scotus, & alij vbi ſuprà.

Secundò certum eſt, hanc vnitatem formalem, aliquo modo diſtingui à numerica: cùm ex diuerſa radice oriatur. Numerica enim oritur ex materia, aut etiam ex forma; in quantum ex earum vnione reſultat hæc entitas huius indiuidui: formalis verò ex ſola forma, non vt eſt cauſa huius entitatis, ſed vt eſt radix omnium prædicatorum eſſentialium, quæ ei poſſunt conuenire, v.g. Vnitas formalis à qua Petrus eſt vnus homo, procedit ab eius anima, in quantum eſt principium ratiocinandi, ex quo habet idem Petrus vt ſit rationalis, & eodem modo in cæteris naturis. Sed an diſtinguantur hæc vnitas formalis, & numerica, in eodem indiuiduo, ex natura rei, & ante operationem intellectus, vel ſola ratione, & per intellectum, in hoc non conuenit Scotus cum D. Thom. aſſerit enim diſtinctas eſſe ex natura rei: ſed D. Tho. quem omnes ferè ſequuntur, tenet, non diſtingui ex natura rei; ſed ſola ratione per intellectum; præſuppoſito tamen fundamento in re, in quantum à diuerſa radice procedunt, vt explicatum eſt. Et hoc videtur nobis non ſolùm probabilius, ſed omnino verum, & tenendum: quod hac ratione efficaciter probatur. Idem eſt ex natura rei in Petro, eſſe hominem, & eſſe hunc hominem, quia non eſt; niſi in quantum hæc humanitas veram habet humanitatis eſſentiam, ſed per hanc humanitatem eſt vnus homo formaliter: ergo vtraque vnitas, formalitas, & numerica eſt eadem res. Sed diſtinguuntur per intellectum, in quantum ex diuerſa radice proueniunt. 44

Certum eſt tertiò, Vnitatem formalem cuiuſcunque rei, determinari per differentiam indiuidualem, & per eam fieri hanc numero: quod probo primò. Petrus eſt vnus formaliter, per vnam formam & vnam eſſentiam quam habet, hoc eſt, per vnam humanitatem; ſed humanitas eius eſt vna numero ratione differentiæ indiuidualis: ergo vnitas formalis, quam habet per eam, eſt vna numero ratione eiuſdem differentiæ indiuidualis. Quod adeo verum eſt, ac neceſſarium; vt omnes gradus naturæ eius, omnia prædicata eſſentialia, quæ ratione eorum poſſunt ei conuenire; 45

ſint

ſint hæc,propter differentiam indiuidualem: eſt enim Petrus hæc ſubſtantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hoc rationale, & hic homo; imò repugnat aliquid eſſe in Petro, quod non ſit hoc numero, ratione differentiæ indiuidualis, à qua natura eius, & eſſentia ſit hæc diſtincta à quacunque al a. Vnde ſequitur, quòd ſicut tot ſunt in Petro vnitates formales, ratione diſtinctæ, quot ſunt gradus naturæ eius, ita omnes ſunt indiuiduæ, quia coniunguntur differentiæ indiuiduali determinanti omnes, & facienti eas has numero.

Quibus ſuppoſitis, noſtra ſententia tribus concluſionibus continetur: Prima. Non datur aliqua vnitas formalis poſitiua & actualis, ante operationem intellectus, quæ conueniat naturæ realiter, & eſſentialiter, aut tamquam propria paſſio, per quam dicatur multis communis. Hæc eſt contra Scotum.

46 Secunda concluſio. Non datur ante operationem intellectus vnitas formalis in potentia, quæ conueniat naturæ in illa prioritate, quam habet reſpectu indiuiduorum, quibus non communicatur. Hæc eſt contra ſecundam opinionem Soncinatis.

Tertia concluſio. Non datur vnitas formalis negatiua ante operationē intellectus. Hæc eſt contra Caiet. & probantur omnes ſimul ex doctrina tradita, hoc argum. Vnum, & indiuiſum idem ſunt; ergo diuiſio opponitur vnitati, & eam tollit, ad diſſoluit: vt ſi diuidantur partes hominis, nempe brachium à capite, & caput à pedibus; eo ipſo tollitur vnitas compoſiti, & earumdem partium: ſed omnis natura ſecundùm omnes gradus quas habet à parte rei, eſt diuiſa per differentias indiuiduales; ergo nullam habet vnitatem formalem multis communem: Probatur minor. Natura humana, quæ eſt in Petro & Ioanne; eſt diuiſa per differentias eorum indiuiduales: ita vt quidquid habet Petrus, ſit hoc, atque diſtinctum ab his quæ habet Ioannes; nempe, hæc ſubſtantia, hoc corpus, hoc viuens, hoc animal, hic homo; & Paulus alia hæc ſubſtantia, aliud hoc corpus, aliud hoc viuens, aliud hoc animal, alius hic homo: ergo nec naturam, aut eſſentiam neque vllum gradum naturæ poſſunt habere vnum aut communem, ſed omnis vnitas formalis debet eis conuenire ratione naturæ, aut alicuius gradus eius, qui in eis ſit vnus: ergo nullam habent vnitatem formalem communem.

Argumentum hoc concludit aduerſus Scotum, quòd nullam habeant vtilitatem realem poſitiuam & actualem. Sed videtur poſſe reſpondere Soncinas, & Caie. quòd ille non ponit vnitatem actualem ſed potentialem: & Caietan. non ponit vnitatem poſitiuam, ſed negatiuam. Sed verè non minùs aduerſus eoſdem concludit, quàm aduerſus Scotum. Probatur, aduerſus Soncinatem concludere, quia ſi natura humana in Petro ante opera-

tionem intellectus eſt hæc,ſecundùm omnes gradus formales, & eſſentiales;& diuerſa à natura Pauli,& gradibus eius; ergo repugnat quòd à parte rei poſſit aliquam habere vnitatem in eis:quare nec habebunt vnitatem formalem in potentia: nam quibus repugnat actus,non poteſt conuenire potentia. Sed eadem ſecunda opinio probatur falſa, quia duo aſſerit impoſſibilia. Primũ, quod natura,vt eſt prior indiuiduis, habet vnitatem formalem realem: hoc autem impoſſibile eſt ; quia natura non eſt prior indiuiduis aliqua prioritate reali,ſed ſolùm per intellectum, conſiderantem illam,non conſideratis indiuiduis;ergo ſi ſecundùm hanc prioritatem eſt vna formaliter, non conuenit ei talis vnitas à parte rei, ſed per intellectum.

Secundum,quod aſſerit,eſt; naturam non communicare illam vnitatem formalem indiuiduis ; quod impoſſibile probatur hac ratione.Natura communicatur indiuiduis,ſecundùm omnes gradus formales,& eſſentiales,quos habet:ſed non poteſt habere vnitatem formalem actualem, aut potentialem à parte rei, niſi ratione alicuius gradus formalis, atque eſſentialis : ergo nec poteſt habere vnitatem,quæ indiuiduis non communicetur.

Quòd verò aduerſus Caie. concludat argumentum noſtrum 4 probatur : Quia ſolùm poſſet reſpondere , naturam eſſe diuiſam ſecundùm omnes gradus per differentias indiuiduales ; non per eſſentiales,aut formales:quare cum tali diuiſione bene poteſt eſſe non diſtinctio formalis , quæ vocatur vnitas formalis negatiua. Sed hoc non tollit difficultatem noſtri argumenti.Nam licèt natura humana non ſit diuiſa per differentias formales, in Petro, & Ioanne:ſatis eſt eſſe diuiſam per indiuiduales: vt verum ſit, quòd diuerſa eſt vnitas formalis eius in eis : ergo non poteſt habere aliquam vnitatem formalem etiam negatiuam , aut non diſtinctionem eis communem. Probatur conſequentia : quia cùm formæ, & eſſentiæ ſint diuerſæ, neceſſe eſt vnitates formales , etiam negatiuas , aut non diſtinctiones eſſe diuerſas : quare ſicut non poſſunt habere aliquid poſitiuum commune ante operationem intellectus , ſic non poſſunt habere aliquid commune negatiuum : ideo non dabitur vnitas negatiua à parte rei , quam ponit Caietanus.

Argumenta aliarum opinionum ſoluenda ſunt ; & pro ſolu- 49 tione illius teſtimonij , quod pro opinione Scoti adduximus ex Ariſtotele, in prædicamento ad aliquid, notandum eſt:quòd licèt vnitas formalis,qua aliquid eſt in ſe vnum,ſit realiter coniuncta, & realiter eadem cum vnitate numerica , diſtinguitur tamen ab eâ quaſi virtualiter,ante operationem intellectus:quia ex diuerſa radice prouenit, vt vidimus:& ratione huius diſtinctionis virtualis, poteſt intellectus eas diſtinguere, concipiendo vnitatem formalem,

malem,non concepta vnitate numerali;& dum ſic eam concipit, dicitur eam abſtrahere ab indiuiduls, & facere communem multis,& vniuerſalem.Ex quo intelligitur,totum fundamentum vnitatis formalis,ſpecificæ, aut genericæ, per quam aliqu d eſt multis commune, & vniuerſale, eſſe vnitatem formalem,qua aliquid eſt in ſe vnum formaliter, in quantum virtualiter diſtinctam ab vnitate numerica, cui à parte rei coniuncta eſt: ideò talis vnitas formalis, vocari poteſt vnitas vniuerſalis, ſpecifica,aut generica; in fundamento ſaltem remoto: & fundamentum etiam remotum vniuerſalis: ſufficiens tamen pro relationibus primi generis, identitatis,ſimilitudinis,& æqualitatis, & in ea fundari intelligit Ariſt.non in alia.

50 Ad argumentum Scoti reſpondeo; ſingulis gradibus entitatis, correſpondere ſuas vnitates; non tamen diſtinctas, niſi per intellectum: ſicut nec gradus naturæ diſtinguuntur,niſi ab intellectu: & ideo,nec conuenientes naturæ à parte rei, ſed ſolùm per intellectum.

Ad argumentum Caietani neganda eſt maior, quòd vnitas numerica, ſit carentia diuiſionis materialis, aut ſpecifica, carentia diuiſionis formalis: Nam carentia negatio eſt; vnitas verò non dicit ſolam negationem,ſed entitatem etiam pro fundamento;& cùm diuerſæ ſint entitates ſpecificæ, diuerſæque vnitates formales,ante operationem intellectus; etiam ſi diuiſione careant formali,non poſſunt habere vnitatem formalem.

Et eodem modo reſpondeo ad confirmationem,antecedens eſſe falſum;quòd quæcunque non ſint diſtincta in aliquo, dicantur in eo conuenire:quia non diſtinctio ſolam negationem dicit: vnum verò,poſitiuam entitatem cum negatione adiuncta. Argumẽtum igitur procedit à pura negatione, ad poſitiuum habens negationem adiunctam, & ideo non eſt bonum.

Ad argumentum denique tertiæ opinionis reſpondendum eſt, nomina ſignificare res, mediis conceptibus, quos de illis formamus:vnde non ſignificāt eas,vt ſunt à parte rei, ſed vt à nobis cognoſcuntur: & cùm vniuoca nomina ſint communia, ſignificant rem,vt à nobis cōceptam,conceptu communi:quare non ſequitur ex eorum ſignificatione,dari vnum multis commune à parte rei, ſed ſolùm obiectiuè in intellectu; nec proinde vnitatem formalem inter multa,ſed hanc fieri ab intellectu, naturā cognoſcente, non cognitis inferioribus;ſiue poſitiua illa ſit,vel negatiua.

QVÆSTIO IV.

An vniuerſale ſit in rebus ante operationem intellectus.

51 CVm vniuerſale ſit vnum in multis, eodem ferè modo loquuntur authores de illo, & de vnitate; & ideo Scotus qui docuit

docuit quæſt. præcedenti: vnitatem formalem minorem numerali ex ſe conuenire naturæ, & ideo ante operationem intellectus eam habere, conſequenter docet, eſſe vniuerſalem à parte rei. Et hæc eſt prima opinio circa hanc quæſtionem, quam tenuit in 2.d.3. quæſt.1. & 7. Meta.q.18. Vbi eam defendit Antonius Andreas, atque etiam Ioannes Monlorius in diſputatione quadam de vniuerſali cap.5.& 6. Probatúrque duplici argumento. Primò, quia vniuerſalia ſunt obiecta ſcientiarum, & etiam dicuntur ingenerabilia, & incorruptibilia, ſed conditiones iſtæ ſunt reales: ergo conueniunt naturis ante operationem intellectus: quare ante illam erunt realiter vniuerſales. Probatur minor; Quia ſciẽtiæ ſunt de naturis realibus, quæ non generantur, neque corrumpuntur, niſi ſecundùm eſſe reale, quod habent.

Secundò, natura humana ex ſe non eſt incommunicabilis pluribus: ergo ex ſe eſt communicabilis, & ante operationem intellectus cõmunicatur multis ſingularibus: ſed eſſe vniuerſalem idem eſt, quod eſſe communicabilem multis; ergo ex ſe, & ante operationem intellectus erit vniuerſalis. Maiorem ita probo; Si natura ex ſe non eſt communicabilis multis; ergo de ſe eſt incommunicabilis: ſed eſſe incommunicabilem, eſt eſſe ſingularem: ergo ex ſe erit ſingularis; quare nullo modo poſſet fieri vniuerſalis: quod eſt falſum. 52

Secunda opinio eſt D.Thom.7 Meta.lect.13.opuſculo de ente, & eſſentia cap.4. 1.p.q.85.art.1.& 12.quæſt.29. art.6. quibus locis aſſerit naturam ex ſe, hoc eſt, ex propria eſſentia, non eſſe vniuerſalem, nec ſingularem; ſed per conditiones indiuiduantes fieri ſingularem, & per intellectum vniuerſalem: ideo ante operationem intellectus non dari vniuerſale. D.Tho. ſequuntur Capreol.in 3. art.3.d.5.quæſt.3. Soncinas 7.Meta. q.40. Caietanus in opuſculo de ente, & eſſentia, cap.4. Sotus q.2. vniuerſalium. Durandus in 1. q.2.prologi, & d.12. p.2. Toletus in quæſtionibus vniuerſalibus. P.Fran.Suarius tomo 1.diſp.6. ſectio 5. Et eſt communis ſententia ſcholæ à nobis tenenda.

Sed vt eam probemus, notandum eſt, quòd cùm vniuerſale ſit vnum aptum prædicari de multis, ſecundùm definitionem ab Ariſt. traditam; duo ſunt neceſſariò requiſita vt aliquid ſit vniuerſale: Primum, quòd ſit vnum, non ſolùm vnitate formali, qua aliquid eſt in ſe vnum; ſed vnitate formali, qua aliquid eſt multis commune. Quòd enim prima vnitas formalis requiratur; quæſtione præcedenti probatum à nobis eſt: quia cùm vniuerſale communicet ſuam eſſentiam ſingularibus, & per ſuam eſſentiam ſit aliquid vnum formaliter in ſe; neceſſe eſt, quòd vniuerſale habeat vnitatem formalem, per quam ſit vnum formaliter in ſe: & hanc vnitatem dicimus eſſe primum fundamentum atque remotum 53

tum

tum vniuerſalis. Sed quòd hæc vnitas non ſufficit ad rationem vniuerſalis, probatur; quia vt etiam quæſt. præcedenti diximus; vnitas formalis, qua aliquid eſt in ſe vnum; eadem eſt ſecundùm rem cum vnitate numerica, & ideo ei ſemper coniuncta à parte rei; ex quo ſequitur eſſe diuiſam in ſingularibus; ita vt tot ſint vnitates formales, quot ſunt indiuidua. Non ergo ſufficit vt natura dicatur vniuerſalis; ſed requiritur, quòd ab intellectu conſideretur eadem vnitas formalis, non conſideratis ſingularitatibus; per quas diuiſa eſt à parte rei: & ita conſiderata, vocatur vnitas formalis, per quam natura eſt vna formaliter multis communis, quod eſt eſſe vniuerſalem.

5 Secundò requiritur, quòd ſit apta eſſe in multis; hæc autem aptitudo ſecundùm Scotum, & alios, qui ſequuntur eius ſententiam, realis eſt in natura, & ante operationem intellectus; ſed apud D.Tho. neutrum habet, ſed per operationem intellectus ei conuenit. Duas igitur conditiones debet habere natura, vt dicatur apta eſſe in multis. Prima eſt, quaſi remota. nempe; quòd ex ſuis principiis realibus multiplicari poſſit in multis indiuiduis: quod habent omnes naturæ materiales, & corruptibiles: ſi verò in vna tantùm eſſe poſſit; ita, vt repugnet omnino habere multa; vt de naturis Angelorum tenent multi; non erit vniuerſalis, vt videbimus in capite de ſpecie. Alterum requiritur, tanquam proximum; nempe, quòd non ſit determinata per ſingulares conditiones; ſed quaſi indifferẽs: ita vt non magis reſpiciat vnum ſingulare, quàm alterum: & cùm à parte rei ſit determinata per conditiones ſingulares, non habet aptitudinem, vt in multis ſit: quia ſingulare cùm ſit incommunicabile, non poteſt communicari multis; neceſſe eſt ergo vt indifferens ſit, quod per intellectum conſideretur ſine conditionibus ſingularibus: & ita conſiderata, non erit determinata ad aliquod ſingulare; ſed æqualiter poterit determinari ad omnia: & hoc eſt eſſe indifferentem, & aptam communicari multis. Itaque aptitudo naturæ præſupponit tria; duo quidem quaſi remota. Primum, quod ex ſuis principiis realibus poſſit multiplicari: Secũdum, quod ſit vna vnitate formali, per quam aliquid eſt in ſe vnum. Et prætereа, tertium, quaſi proximũ, quod ſit vna vnitate formali, qua aliquid eſt commune multis. Et præter hæc tria, addit, quod ſit indifferens ad multa: & licèt hanc indifferentiam habeat, eo ipſo, quòd vna eſt vnitate vniuerſali; tamen priùs hæc vnitas intelligitur in ea, quàm indifferentia, vel aptitudo, ſicut dicebamus qu. 2. priùs intelligi in natura, quòd ſit vniuerſalis; quam quòd ſit prædicabilis.

Ex tota hac doctrina, colligitur efficax argumentum ad probandam noſtram ſententiam, quòd non detur vniuerſale à parte rei, ſed ſolùm per operationem intellectus, contra Scotum. Vni-

uerſale eſt vnum in multis,& aptum prædicari de multis: ſed natura ante operationem intellectus,nec eſt vna, neque habet aptitudinem prædicandi de multis:ergo non eſt vniuerſalis.Probatur minor.Natura à parte rei,eſt diuiſa per differentias indiuiduales: ita vt alia ſit in Petro,& alia in Ioanne:ergo eſt plures,& non vna. Sed ſi non ſit vna,non poteſt habere aptitudinem prædicandi:quia aptitudo præſupponit vnitatem , vt probatum eſt: ergo nec vna, nec in multis erit, quouſque per intellectum abſtrahatur à conditionibus,per quas diuidatur & fiat vna.

Ad primum argumentum Scoti, concedenda eſt maior, & minor neganda;quia ſicut ſcientiæ habentur per operationes intellectus,& ante illas non dantur; eadem ratione non dantur obiecta ſcientiarum, niſi per intellectum abſtrahentem naturam, & efficientem illam aliquo modo vniuerſalem: & vt ſic abſtracta, ingenerabilis eſt, & incorruptibilis; & non vt eſt in indiuiduis, quæ paſſim corrumpuntur. Quare falſum eſt,quod in minori dicitur,naturam habere tales conditiones à parte rei: neutrã enim habet,niſi operatione intellectus præſuppoſita.

Ad ſecundum conceſſo antecedenti,neganda eſt conſequentia: dicendúmque naturam neceſſe ex ſe proximè communicabilem multis,ſed ſolùm remotè,nec ex ſe incommunicabilem;vt docuit D.Tho.vbi ſuprà: ſed primum habere per intellectum;ſecundum à parte rei,per differentias indiuiduales, quibus coniuncta eſt; ex ſe autem ſolùm ei conuenire prædicata eſſentialia,vt naturæ humanæ rationalitatem;ſicque de cæteris.

QVÆSTIO V.

Per quam operationem intellectus fiat vniuerſale.

VT quæſtio intelligatur, explicandus eſt modus, quo intellectus procedit, dum intelligit, vt ex eo cognoſcamus quonam modo efficiat vniuerſale. Notandum eſt ergo, quòd cùm omnis noſtra intellectio incipiat à ſenſibus,neceſſe eſt,vt id quod intelligendum eſt,priùs percipiatur à viſu, vel alio ſenſu:quod fit per quandam ſimilitudinem ſui, quam ad oculum mittit, & quæ vocatur ſpecies intentionalis eius rei, à qua repræſentatur. Per hanc ergo ſpeciem vnitur obiectum potentiæ viſiuæ, & fit viſio rei. Virtute huius viſionis, producitur alia ſpecies eiuſdem rei viſæ in alio ſenſu interiori, qui dicitur ſenſus communis, ex eo, quòd ad ipſum perueniunt ſpecies omnium, quæ ſentiuntur per ſenſus externos: & ipſe diſcernit inter omnia,cognoſcens eſſe diuerſa. Deinde ab hoc ſenſu, emittitur alia ſpecies eiuſdem obiecti in alium,qui vocari ſolet phantaſia, & eſt veluti memoria quædam: non ſolum ſentiens ea, quæ per alios ſenſus perci

percipiuntur, ſed conſeruans ſpecies omnium ſenſibilium: quæ ſpecies in ea conſeruatæ ſolent vocari phantaſmata.

58 Notandum eſt ſecundò, quòd obiecto iam cognito per ſenſus, vſque ad phantaſiam: incipit operatio intellectus: qui duplex eſt: vnus qui dicitur Agens, & alter Poſſibilis: inter quos hæc eſt differentia. quòd intellectus agens non eſt virtus cognoſcitiua, nec aliquid intelligit: poſſibilis verò eſt, qui cognoſcit. Præterea, intellectus agens, adiutus phantaſmate, hoc eſt, ſpecie ſenſibili conſeruata in phantaſia, producit aliam ſpeciem eiuſdem rei, repræſentatæ per idem phantaſma in intellectu cognoſcente, non iam ſenſibilem, & corpoream, ſed ſpiritualem: ſicut intellectus agens, à quo producitur: & poſſibilis, in quo recipitur, ſpirituales potentiæ ſunt. Et agens dicitur ille: quia ſua actione ſpeciem producit: iſte verò poſſibilis, quaſi paſſibilis aut paſſiuus: quia recipit eandem ſpeciem, per quam ei vnitur idem obiectum, quod à ſenſibus cognitum eſt: & informatus hac ſpecie, ſeu ſimilitudine obiecti, quæ intelligibilis dicitur: ſicut ſpecies per quas cognoſcunt ſenſus, dicuntur ſenſibiles, ipſum intelligit. Per hanc autem ſpeciem intelligibilem (vt multi aſſerunt) repræſentatur natura ſine conditionibus ſingularitatis, & ideo eam vocant abſtractionem. Quia natura ſine conditionibus repræſentata, quaſi abſtracta ab eis dicitur.

Sed tertiò eſt notandum, quòd intellectus poſſibilis duplicem habet operationem: Vnam per quam cognoſcit obiectum, vt repræſentatum in ſpecie, ſine conditionibus: & hæc propriiſſimè dicitur abſtractio; quia eſt cognitio naturæ, non cognitis indiuiduis: Alia eſt operatio intellectus, per quam eadem natura cognita, non cognitis ſingularibus, iterum cognoſcitur eiſdem ſimul cognitis, & ad ea comparatur: & ideo vocatur comparatio. & ecce tres operationes; vna intellectus agentis à quibuſdam vocata abſtractio, & duæ aliæ intellectus poſſibilis; vna quæ vocatur abſtractio, & alia comparatio.

Iuxta has igitur tres operationes; ſunt tres opiniones diuerſæ. Prima, aſſerit vniuerſale fieri per abſtractionem intellectus agentis; quàm ſequitur Caie. in opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 4. quæſtio. 6. ad finem, Sotus q. 3. vniuerſalium. Zumel. 1. p. quæ. 13. art. 7. conc. 3. Et probatur teſtimonio Ariſtotelis. 3. lib. de anima, tex. 18. vbi comparans officium intellectus agentis, cum lumine corporeo, docet; *quòd ſicut lumen corporeum ſua illuſtratione materiali, facit colores viſibiles actu: qui in tenebris ſolum erant viſibiles in potentia; ita intellectus agens per actionem, qua producit ſpeciem intelligibilẽ in intellectu poſſibili: facit naturam actu intelligibilem.* Ex quo ita colligunt: Obiectum intellectus poſſibilis, eſt vniuerſale; ſed per intellectum agentem, fit natura actu intelligibilis

gibilis; dum repræſentatur in ſpecie intelligibili, ſine conditionibus:ergo fit actu vniuerſalis.

Deinde duplici argumento. Primùm ſumitur ex definitione vniuerſalis, quod eſt vnum in multis; ſed natura per abſtractionem intellectus agentis, eſt vna in multis: ergo eſt vniuerſalis. Probatur minor; quia in ſpecie intelligibili repræſentatur, ſine conditionibus; ergo vt ſic repræſentata eſt vna, cùm ſolùm per conditiones ſit à parte rei plures: & eſt etiam in multis, à quibus abſtrahitur; ergo vniuerſalis.

Secundò; naturam eſſe vnam vnitate vniuerſali, duo dicit; Vnum pro fundamento, nempe vnitatem formalem; qua eſt in ſe vna: & aliud quaſi pro formali, nempe carentiam diuiſionis quam habet à parte rei, per differentias indiuiduales: ſed repræſentata in ſpecie intelligibili, eſt vna formaliter:& caret diuiſione; cùm repræſentetur ſine conditionibus:ergo eſt vna vnitate vniuerſali:& habet aptitudinem prædicandi de multis; quia repræſentata ſine conditionibus, non eſt determinata ad aliquod indiuiduum, ſed indifferens ad omnia; ergo eſt vniuerſalis.

Secunda opinio tenet; per abſtractionem intellectus agentis, nondum eſſe naturam vniuerſalem, ſed requiri abſtractionem intellectus poſſibilis; per quam natura cognoſcatur ſine conditionibus, & per illam fieri vniuerſalem. Hæc eſt ſententia Duran. in 1.d.3.q.5.ad 2.& in 3.d.3.q.7.num.12. & Cardinalis Toleti qu.2. vniuerſalium. Vnicum eſt argumenrum huius ſententiæ: Natura eſt vniuerſalis à parre rei; ergo vniuerſalitas eius non eſt realis, ſed ab intellectu tribui debet: ſed intellectus nihil poteſt tribuere naturæ, niſi eam cognoſcat: ergo cum intellectus agens non cognoſcat, non poteſt ei tribuere vniuerſalitatem, ſed cùm primùm cognoſcitur ab intellectu, denominatur vniuerſalis.

Tertia ſententia, neque vnam, neque aliam abſtractionem ſufficere docet; vt natura fiat vniuerſalis; ſed neceſſarium eſſe, vt cõparetur ad indiuidua: quod cùm fiat per ſecundam operarionem intellectus poſſibilis; quæ dicitur comparatio: per hanc fieri vniuerſale: hanc ſequuntur Soncin.5. Meta.quæſt.27. concl.2.& 10. Meta.quæſt.15. Niphus, Meta.quæſt 17. conc.1. Deça Hiſpalenſis in 1.d.5.quæſt.2.art.4.ad 1.Canar.1.par.quæ.28.art.4. fol.1. Probatur primò: Quia intellectus non poteſt tribuere naturæ denominationem vniuerſalis, niſi eam cognoſcat vt vniuerſalem: Vniuerſale dicit reſpectum ad multa, vt colligitur ex eius definitione, qua dicitur eſſe vnum in multis; ergo non cognoſcitur natura vt vniuerſalis, niſi cognoſcatur per reſpectum ad mulra, ſed non poteſt cognoſci per reſpectũ ad multa, niſi eis cognitis: quia reſpectu nõ eſt cognoſcibilis niſi cognito termino. At per abſtractionẽ intellectus agentis nullo modo cognoſcitur, & per abſtractionem

ctionem poſſibilis cognoſcitur non cognitis indiuiduis : ergo non cognoſcitur vt vniuerſalis, nec ei tribui poteſt talis denominatio, ſed per ſolam comparationem, per quam cognoſcitur in ordine ad multa.

Secundò vniuerſalitas eſt relatio vnius ad multa ; non realis. cùm non conueniat naturæ à parte rei ; ergo rationis : ſed relatio rationis non poteſt fieri, niſi per notitiam comparatiuam ; ergo ſolùm per hanc fit vniuerſale. Probatur minor : quia relatio eſt comparatio inter duo extrema: ergo non poteſt fieri, niſi ab intellectu vtrumque cognoſcente, & comparante ; ſolùm ergo fit vniuerſalis per comparationem.

A Præter has tres opiniones diuerſas, inuenio quartam: per quam moderni quidam videntur ad concordiam reducere ſecundam & tertiam : hac diſtinctione. Vniuerſale duobus modis ſumi poteſt. Primò, per modum abſoluti, non dicentis reſpectum ad alterum: ſed potentis fundare talem reſpectum, vt album, aut quantum: quæ abſoluta ſunt, & poſſunt fundare relationē ſimilitudinis, aut æqualitatis: Alio modo, tanquam relatiuum: vtroque enim modo putant intelligi poſſe vniuerſalitatem, nempe, vt formam relatiuam, & etiam vt abſolutam : quam tamen conſequitur quidam reſpectus, per quem explicatur: nam vnitas, qua aliquid eſt commune, & aptitudo prædicandi de multis: formæ abſolutæ ſunt : ſicut vnitas numerica & aptitudo ad ridendum : quas tamen explicamus per reſpectum ad actum ridendi, & ad obiectum. Idque declarant exemplo vniuerſalis Platonici, ſeparati à ſingularibus : quod verè eſſet ſubſtantia, cùm per ſe exiſteret: & ideo vniuerſalitas eius forma abſoluta, quia ſubſtantia res abſoluta eſt, non dicens reſpectum eſſentialem ad alterum : & tamen explicaretur à nobis per reſpectum ad multa, à quibus participaretur: ergo etiam ſumi poteſt vniuerſale factum ab intellectu per modum abſoluti : Alio modo ſumitur tanquam relatiuum, eſſentialiter reſpiciens indiuidua. Vniuerſale igitur primo modo acceptum, dicunt fieri per primam cognitionem intellectus poſſibilis : quia habet vnitatem cum aptitudine reſpiciendi multa, à quibus abſtractum eſt. Si verò accipiatur ſecundo modo, non fit niſi per comparationem : quia relatiuum non poteſt cognoſci, niſi per comparationem ad ſuum terminum : & ideo nec vniuerſale, vt relatiuum, niſi comparationem ad multa. Et ſecundam opinionem, intelligendam eſſe, affirmant de vniuerſali, vt abſoluto : & ita intellectam eſſe veram. Tertiam verò, de vniuerſali, vt relatiuo.

63 Vt noſtram ſententiam proponamus, quædam notanda ſunt. Primum vniuerſale nomen concretum eſſe, habens materiale ſignificatum, quod eſt natura ; & formale, quod eſt vniuerſalitas, à qua denominatur. Concretum verò duplex eſt ; abſolutum, &

relatiuum, ſicut forma denominãs; eſt etiam abſolua, aut relatiua. Concretum abſolutum eſt album: relatiuum verò, ſimile, aut pater. Hæc eſt autem differentia inter vnum, & alterum; quòd concretum abſolutum, pro materiali ſignificato, ſolùm habet nudum ſubiectum, vt album, nudum corpus. Concretum verò relatiuum non nudùm ſubiectum, ſed aliquid aliud ratione cuius efficitur fundamentum proximum relationis: vt ſimile præter album, habere debet aliquam vnitatem, aut commenſurationem cum alio, ratione cuius fit capax relationis: vnitatem quidem in albedine, & commenſurationem in eodem gradu eius. Nam vt aliqua dicantur propriè ſimilia, conuenire debent in albedine, atque etiam in gradu eius, ita vt in vtroque ſit, vt tria, vt quatuor.

Secundò, notandum eſt, tria eſſe fundamenta relationis; Remotiſſimum, Remotum, & Proximum: vt in ſimilitudine; Fundamentum remotiſſimum eſt corpus: remotum eſt album: proximum verò album habens vnitatem, & commenſurationẽ cum alio. Vocatur autem fundamentum remotiſſimum, & remotum; quia ea non ſequitur relatio; nam corpus niſi habeat albedinem, aut aliam qualitatem, non dicetur ſimile: neque etiam, ſi habeat albedinem, quouſque habeat vnitatem, & commenſurationem cum alio. Tũc autem dicetur fundamentum proximum; quia eo poſito, ſtatim ac neceſſariò ſequitur relatio. Ita ergo intelligendum eſt de vniuerſali; ſi ſit relatiuum. Erit enim fundamentum remotum relationis vniuerſalitatis, natura à parte rei per vnitatem formalem; qua eſt vna formaliter in ſe. Fundamentum verò remotum, dum repræſentatur in ſpecie intelligibili ſine conditionibus, aut dum cognoſcitur per primam cognitionem intellectus ſine illis; ſi non ſequatur ſtatim relatio vniuerſalitatis, à qua denominetur. Et tandem erit fundamentum proximum dum comparatur ad inferiora: quia ſtatim ſequitur relatio vniuerſalitatis ad illa.

His ſuppoſitis, noſtra ſententia his concl. continetur. Prima: Vniuerſale non eſſe nomen abſolutum, ſed relatiuum: hæc eſt aduerſus vlt. ſententiam: probatur duplici argumento. Primò: Nomen concretum eſt abſolutum, ſi forma per ipſum ſignificata fuerit abſoluta: & relatiuum, ſi fuerit relatiua: ſed forma vniuerſalitatis non eſt abſoluta, ſed relatiua; ergo nomen vniuerſale non erit abſolutum, ſed relatiuum. Probatur minor ex definitione vniuerſalis: Vnum in multis, & aptum prædicari de multis. In qua, per relationem ad multa explicatur vniuerſale: nec ſolùm explicatur, ſed vniuerſalitas relatio eſt: non forma abſoluta, vt vltima opinio aſſerit: quod ſic probo: Vniuerſalitas non eſt forma conueniens naturæ ex ſe, aut eſſentialiter, neque à parte rei, ſed per intellectum; vt concedit eadem opinio: ergo non eſt forma ſubſtantialis, ſed accidentalis: non eſt accidens reale, ſed ra-

tionis

tionis ſed omne accidens rationis,quod intellectus attribuit rebus eſt relatio rationis : non enim attribuit eis accidens rationis abſolutum,per modum qualitatis,aut quantitatis, aut alterius prædicamenti;habens fundamentũ in eiſdem rebus à ſe intellectis, vt probabitur:ergo vniuerſalitas eſt relatio rationis,& non forma abſoluta.Secundò:Non dicitur natura vniuerſalis,ex eo ſolùm,quòd in ſe eſt vna,aut communis:ſed quia eſt vna multorũ,multiſque communis:aut vna,in qua multa conueniunt:vt Porphyrius docuit,c.de de ſpecie , dicens : *Participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo.* Ergo per vniuerſalitatem, eſſentialiter ordinatur ad inferiora: quorum eſt vna natura:& ideo vniuerſalitas, relatio eſt , & non forma abſoluta : & vniuerſale nomen relatiuum non abſolutum. Quod intelligens Porphyr. docuit: *Nomina prædicabilia* (quæ ſunt quædam vniuerſalia) *definienda eſſe per ſua inferiora* vt genus, quod ſit prædicabile de pluribus differentibus ſpecie : ſicque de reliquis.

65 Secunda concluſio : Per operationem intellectus agentis ſolùm datur vniuerſale pro fundamento remoto , ſeu in potentia remota: non pro fundamento proximo , neque actu , & formaliter vniuerſale. Hæc ſequitur ex præcedenti : atque ex doctrina annotata : & probatur hoc argumento : Vniuerſale eſt relatiuum : ergo non dicitur natura actu , & formaliter vniuerſalis : niſi ab vniuerſalitate , quæ eſt relatio , denominetur : ſed per operationem intellectus agentis , ſolùm habet repræſentari in ſpecie intelligibili, non repræſentatis ſingularibus: ergo nec illa reſpicit , nec denominari poteſt ab vniuerſalitate , quæ eſt reſpectus ad illa : & hoc eſt non eſſe actu , & formaliter vniuerſalem. Solùm ergo poteſt eſſe vniuerſalis in potentia , aut in fundamento : non proximo : quia proximum fundamentum ſtatim ſequitur relatio : & tamen naturam ſic ræpreſentatam,non ſequitur relatio ad indiuidua: quouſque intelligatur in ordine ad illa : ſed in potentia , & fundamento remoto quamuis minùs remoto , ac dum eſt extra cauſas.

66 Tertia concluſio: Vniuerſale actu , & formaliter , aut in potentia proxima , non fit per primam cognitionem intellectus poſſibilis , quæ vocatur abſtractio. Hæc eſt aduerſus vltimam ſententiam. Et probatur primò : Nihil denominatur actu & formaliter tale , niſi à forma propria : ſed propria forma vniuerſalis eſt vniuerſalitas : quæ eſt relatio rationis ad indiuidua : ergo non denominatur natura actu , & formaliter vniuerſalis , niſi à relatione rationis ad indiuidua: naturam autem cognitam per primam operationem intellectus non conſequitur talis relatio rationis : ergo non eſt per illam actu , & formaliter vniuerſalis. Probatur minor: Per illam cognitionem non cognoſcitur in ordine ad indiuidua:

immò neque cognoſcuntur indiuidua: ergo neque cognoſcitur relatio rationis naturæ ad illa: ſed relatio rationis non habet aliud eſſe quàm actu cognoſci: ergo ſi non cognoſcitur per illam cognitionem, non eſt; nec denominat naturam actu, & formaliter vniuerſalem,

Secundò, naturam per primam cognitionem non habere aliud, quàm cognoſci: vt repræſentatam in ſpecie intelligibili ſine conditionibus: ergo ſolùm conſequitur per illam nouam denominationem realem extrinſecam, cognitæ ſine conditionibus: quam certum eſt non eſſe denominationem vniuerſalis: nam hæc, nec realis eſt, nec ſolùm denominatio extrinſeca, ſed rationis, & habens modum, & ſimilitudinem formæ inhærentis: ſicut denominatio prædicati, aut ſubiecti: ſolùm ergo erit natura per talem cognitionem vniuerſalis in potentia: non proxima, ſed remota: eodem modo ac per operationem intellectus agentis iam explicato.

Vltima concluſio: Natura fit vniuerſalis, non ſolùm in potentia proxima, ſed actu, & formaliter, per cognitionem intellectus, quæ dicitur comparatio. Hæc probatur primò, ex tribus præcedentibus: quia ſi non fit per operationem intellectus agentis, nec per primam cognitionem intellectus poſſibilis, non reſtat alia operatio per quam fieri poſſit, præter comparationem. 67

Sed probatur ſecundò quòd per eam fiat: quia vniuerſalitas eſt relatio rationis naturæ ad indiuidua: & relatio eſt comparatio duorum extremorum: ergo relatio rationis naturæ ad indiuidua, eſt comparatio naturæ ad illa: quare fiet per comparationem vniuerſalitas, & vniuerſale formaliter.

Sed, vt concluſiones iſtæ meliùs intelligantur, & ex eis cognoſcamus aliquo modo fieri vniuerſalem, per tres illas operationes intellectus agentis, & poſſibilis, notanda eſt illa diſtinctio vniuerſalis, ſatis manifeſta in ſchola Dialecticorum: Vniuerſale duplex eſt, Logicum, & Metaphyſicum. Vniuerſale Metaphyſicum, eſt natura realis in communi ſumpta, hoc eſt ſine conditionibus indiuiduantibus, & non vt denominata à ſecunda intentione, aut relatione vniuerſalitatis. Et vocatur vniuerſale Metaphyſicum: quia ſolùm ſumitur ſecundùm eſſentiam realem, quaſi abſtractam à materialibus conditionibus, qui eſt proprius modus, ſecundùm quem res conſiderantur in Metaphyſica: & vocari etiam poteſt Vniuerſale fundamentaliter, atque etiam Vniuerſale in potentia, ſaltem remota, vt explicatum eſt. Aliud eſt Vniuerſale Logicum, nempe natura denominata à ſecunda intentione, aut relatione vniuerſalitatis: quæ etiam dicitur Vniuerſale in potentia proxima, actu & formaliter: quia dum actu denominatur natura à relatione, proximè dicitur eandem relatio- 68

nem

nem fundare: & vocatur vniuerſale Logicum, quia ſecunda intentio, aut relatio vniuerſalitatis, propriè pertinet ad conſiderationem Logicam. Hac diſtinctione ſuppoſita dicimus, vniuerſale Metaphyſicum fieri per operationem intellectus agentis, cùm repræſentetur natura in ſpecie intelligibili per eam producta, ſine conditionibus: quod eſt eſſe vniuerſale Metaphyſicum. Per primam verò cognitionem intellectus poſſibilis, fit idem vniuerſale Metaphyſicum: vel potiùs iam factum per intellectum agentem cognoſcitur: ſed vniuerſale Logicum, fit per ſolam comparationem.

69 Ad argumenta aliarum opinionum reſpondendum eſt; & ad teſtimonium Ariſto. pro prima opinione duobus modis. Primò, ſenſum eius eſſe, quòd lumen facit colores actu viſibiles: non quia ipſi actu viſibiles non eſſent in tenebris; ſed quia videri non poterant per medium obſcurum: illud verò illuminans, facit, vt actu videantur. Vel ſecundò, reſpondeo: concedendo quòd lumen faciat colores actu viſibiles, cùm in tenebris non eſſent, niſi viſibiles in potentia: & ita intellectus agens quaſi lumen quoddam ſpirituale, facit naturam actu intelligibilem: ex quo non ſequitur eam facere actu vniuerſalem: quia vt ſit actu intelligibilis, ſufficit eſſe vniuerſalem in potentia quod habet, dum per ſpeciem intelligibilem repræſentatur ſine conditionibus, &c.

Ad primum argumentum eiuſdem ſententiæ, conceſſa maiori; diſtinguenda eſt minor: nam duobus modis natura eſt vna. Primò, vnitate negatiua: & hanc habet repræſentata in ſpecie intelligibili quia ſine conditionibus indiuiduantibus repræſentatur: ſed per hanc vnitatem ſolum eſt vniuerſale Metaphyſicum, aut in potentia. Alio modo eſt vna, poſitiuè; quod non habet, niſi dum comparatur ad indiuidua: & quia hæc requiritur, vt ſit actu, & formaliter vniuerſalis: non eſt vniuerſalis hoc modo, niſi per comparationem.

Ad ſecundum reſpondetur, eadem diſtinctione: quia natura repræſentata in ſpecie intelligibili, habet vnitatem negatiuam vniuerſalis Metaphyſici, & in potentia, non vniuerſalis Logici, niſi per comparationem.

Ad argumentum ſecundæ opinionis concedo, quòd natura non eſt vniuerſalis à parte rei, ſed fit vniuerſalis per cognitionem intellectus: nego tamen, quòd per primam cognitionem intellectus tribuatur ei forma vniuerſalitatis: ſed ſolùm ei tribuitur per comparationem.

Ad tertiam opinionem negandum eſt: quòd vniuerſale poſſit diſtingui in abſolutum, & relatiuum: quia ex propria natura, & eſſentia relatiuum eſt, vt probauimus. Falſum igitur eſt: quòd detur vniuerſale abſolutum: & non minùs falſum, quòd hoc vniuerſale

abſolutum, fiat per primam cognitionem intellectus.

QVÆSTIO VI.

Vtrùm Vniuerſale Logicum fiat per ſimplicem comparationem naturæ cum indiuiduis, vel non niſi per compoſitam, quæ vocatur Actualis prædicatio.

VT titulus quæſtionis explicetur, notandum eſt; quòd ab om- 70
nibus ferè ponitur in intellectu duplex comparatio; vna Simplex, alia Compoſita.

Simplex comparatio eſt; per quam intellectus vnum in altero, vel in ordine ad alterum cognoſcit ſine compoſitione; vt dum ſimplici cognitione cognoſcimus patrem in ordine ad filium, non affirmando, quòd habeat filium; vel albedinem in pariete, non affirmando, quód in ea ſit. Alia eſt comparatio; per quam cognoſcit intellectus duo extrema, & vnum attribuit alteri, affirmando quòd in eo ſit: & ideo comparatio hæc vocatur actualis prædicatio. Quærimus ergo, An ſuppoſito quod vniuerſale ſit per comparationem, vt in quæſtione præcedenti probauimus; fiat per ſimplicem, vel per compoſitam. Et ſunt duæ opiniones. Prima, non admittit comparationem ſimplicem, ſed ſolùm compoſitam: & per eã aſſerit fieri vniuerſale: & cùm comparatio hæc ſit actualis prædicatio vnius de altero; per actualem prædicationem fieri docet, & ante illam non dari vniuerſale actu, & formaliter, ſed actualem prædicationem eſſe vniuerſalitatem, à qua natura denominatur vniuerſalis: & ita non admittit aptitudinem, nec potentiam prædicandi in natura, ſed idem eſſe, quòd vniuerſalis ſit & quòd ſit actuale prædicatum. Hanc opinionem ſequuntur quidam moderni, & eam probant hoc argumento.

Non poteſt intellectus compararare naturam ad indiuidua, ni- 71
ſi cognoſcat in eis eſſe: ſed non poteſt cognoſcere, quòd in eis ſit, niſi iudicando quòd eis conueniat. Iudicare autem quòd in eis ſit, & eis conueniat, eſt prædicare eam de indiuiduis: ergo non datur ſimplex comparatio naturæ ad indiuidua, ſed ſolùm compoſita, quæ eſt actualis prædicatio: quare ſi verum eſt vniuerſale fieri per comparationem, neceſſariò ſequitur, quòd fiat per actualem prædicationem, ita vt ante illam non detur.

Hæc opinio in primis eſt contra Ariſt. & D. Tho. quod vnico 72
teſtimonio vtriuſque probatur. Ariſtô. enim agens de vniuerſali, 1. lib. de interpretatione, cap. 5. definit illud his verbis: *Dico autem vniuerſale, quod de pluribus aptum eſt prædicari.* Ex quibus euidenter colligitur naturam eſſe vniuerſalem, per aptitudinem prædicandi de indiuiduis, ſed aptitudo prædicandi cùm ſit potentia, eſt prior, quàm actualis prædicatio, quæ eſt actus eiuſdem poten-

tiæ:

tiæ:ergo priùs eſt natura vniuerſalis,quàm actu prædicetur, ex mẽte Ariſt. Quare non fit vniuerſalis per cõparationem compoſitam, quæ eſt actualis prædicatio, ſed per aliam comparationem priorem,quæ vocatur ſimplex.

Et D. Tho. in eodem loco, declarans eandem definitionem Ariſt. ait: *Bene definiſſe vniuerſale per aptitudinem prædicandi, & non per actualem prædicationem: quia aliqua ſunt naturæ, vt Sol, & Luna,quæ non prædicantur actu de multis,cùm non habeant niſi vnicum indiuiduum,& tamen ſunt verè vniuerſales per aptitudinem,& potentiam prædicandi de multis.* Ponit ergo D. Tho. aptitudinem prædicandi in natura vniuerſali; & per illam aſſerit eſſe vniuerſalem cum Ariſtot. Ergo opinio quæ aptitudinem tollit, & non niſi per actualem prædicationem affirmat fieri vniuerſale, expreſsè eſt contra Ariſt.& D. Thom.

Deinde eſt contra rationem; quod ſic probo: Si natura eſt vniuerſalis, per actualem prædicationem, ſequitur non eſſe vniuerſalem; niſi ſimul prædicetur de multis; ita vt dicamus Petrum & Ioannem eſſe homines, non hominem; & equum eſſe animalia; & non, dum de ſingulis prædicatur: quare neque erit prædicatio vniuerſalis: dum ſpecies prædicatur de indiuiduo, aut genus de ſpecie: vt in his prædicationibus, Petrus eſt homo, & homo eſt animal:conſequens autem falſum eſt,ergo etiam antecedẽs. Quòd fit vniuerſalis natura per actualem prædicationem, probatur conſequentia: quia vniuerſalitas eſt actualis prædicatio: ſed vniuerſalitas eſt reſpectus naturæ ad multa, ergo non eſt natura vniuerſalis, niſi dum actu prædicatur de multis, & non de vno tantùm. Quòd verò conſequens ſit falſum, probo, quia hæc eſt prædicatio generis,Homo eſt animal:ergo eſt prædicatio ſuperioris, quia genus ſuperius eſt ſpecie: ſed prædicatum ſuperius eſt vniuerſale; ergo eſt prædicatio vniuerſalis:& tamen de ſolo vno: ergo vniuerſalis erit natura, dum de vno inferiori prædicatur; quia prædicabilis eſt de multis:quare non per actualem prædicationem,ſed per prædicabilitatem,vt omnes aſſerunt.

14 Communis ergo ſententia Ariſt. D. Tho. & omnium vera eſt, & tenenda; *Quòd natura priùs ſit vniuerſalis, quàm actu prædicetur,per potentiam prædicandi de multis: & quòd fiat vniuerſalis per comparationem ſimplicem intellectus, per quam cognoſcitur in ordine ad indiuidua,& non per compoſitam,quæ eſt actualis prædicatio.* Quã hoc argumento probo: Intellectus poteſt cognoſcere vnum in altero, aut in ordine ad alterum,ſine affirmatione, & negatione, & ſine actuali prædicatione: ergo poteſt cognoſcere naturam in ordine ad indiuidua, per ſimplicem comparationem; ſine eo, quòd eã actu prædicet de illis;ſed cognita in ordine ad indiuidua, cognoſcitur vt vniuerſalis: ergo per comparationem ſimplicem

ſit vniuerſalis: non per compoſitam. Antecedens probatur duobus modis: primò in intellectu: deinde in ſenſibus. In intellectu quidem: quia per ſimplicem cognitionem cognoſcimus patrem, ordinatum ad filium: & duos parietes ſimiles in albedine, ſimul in vtroque cognita: & in tali cognitione nihil componimus nec iudicamus: ergo abſque compoſitione, & iudicio poſſumus comparare vnum cum altero. Deinde in ſenſibus, de quibus certiſſimum eſt, non iudicare, nec componere, aut diuidere: & non eſt minus certum, quòd cognoſcant vnum in ordine ad alterum: vel comparando ad alterum: ergo idem poterit intellectus facere per ſimplicem comparationem naturæ ad indiuidua. Probatur minor: Senſus communis cognoſcit ſenſibile vnius ſenſus externi: vt viſus, non eſſe ſenſibile alterius ſenſus: nempe auditus: quod non poteſt vllo modo fieri ſine comparatione vnius cum altero: & ouis cognoſcit lupum vt inimicum, & ideo fugit ab illo: & agnum vt amicum, à quo non fugit: & inter duos agnos, cognoſcit hunc eſſe filium, & alium: non ergo cognoſcit vnum in ordine ad alterum: & per comparationem cum eo: ſine formali iudicio, & ſine compoſitione, aut actuali prædicatione: ergo melius poterit intellectus cognoſcere naturam in ordine ad indiuidua, & eam cum illis comparare: ſine compoſitione, aut actuali prædicatione.

Pro ſolutione argumenti alterius opinionis notandum eſt, duobus modis poſſe cognoſci vnum in ordine ad alterum, vel comparari ad illud. Primò, cognoſcendo vtrumque extremum per ſe, tanquam conueniens alteri: attribuendo illud alteri. & hoc non poteſt fieri niſi per formale, & expreſſum iudicium, & comparationem compoſitam: quæ conſiſtit in actuali prædicatione vnius de altero. Secundò, non cognoſcendo vtrumque extremum per ſe, neque attribuendo illud alteri, ſed vnum tantùm cum ordine ad alterum, vt conueniens, aut diſconueniens: ſed non per modum attributionis, aut aliquid affirmando de conuenientia, vel diſconuenientia; & hoc fit per ſimplicem comparationem ab intellectu, atque etiam à ſenſibus, vt probaui: ſic autem comparatur natura ad indiuidua, & fit vniuerſalis, & prædicabilis: antequàm prædicetur actu de illis. Ad formam igitur argum. diſtinguenda eſt minor; quòd non poſſit intellectus cognoſcere naturam eſſe in indiuiduis, niſi iudicando: nam duplex eſt iudicium. Vnum formale, & expreſſum, per quod intellectus iudicat vnum conuenire alteri per modum attributionis: Alterum, quaſi virtuale, per quod notitia ſimplici cognoſcit vnum in altero, vel in ordine ad alterum: tanquam ei conueniens aut diſconueniens, ſed non per modum attributionis. Negamus igitur, quòd intellectus non poſſit cognoſcere naturam eſſe in multis, niſi per expreſſum, & formale iudicium: & concedimus, quòd non poſſit ſine

iudicio

iudicio virtuali incluſo in comparatione ſimplici, quam ideo vocamus iudicium virtuale: quia cognoſcere vnum per comparationem ad alterum, fundamentum eſt formalis, & expreſſi iudicii, per quod ei attribuitur.

QVÆSTIO VII.

An vniuerſale ſit vniuocum reſpectu prædicabilium, & verum genus eorum.

75 PRæſupponit titulus quæſtionis: quid ſit nomen vniuocum; quid etiam analogum: quod ex Summulis notum eſt. Quærit verò quonam modo ſe habeat vniuerſale reſpectu prædicabilium, vt analogum, vel potiùs, vt vniuocum: ita vt ſit genus eorum.

Prima opinio tenet, analogum eſſe. Quam diuerſis modis defendunt diuerſi auctores: ſed in eo conueniunt, quòd per prius de vno, aut multis dicatur; per poſterius verò de reliquis. Ita docet Albertus Magnus tract. 2. prædicabilium, ca. 9. affirmans primò conuenire generi, deinde ſpeciei, & ratione huius differentiæ. Per poſterius verò, & quaſi per accidens proprio, & accidenti, tanquam prædicatis accidentalibus. Et eodem ferè modo explicat analogiam Canterus 4. cap. prædicamentorum. Potiſſimum argumentum huius opinionis eſt, quia ens reale eſt analogum ad ſubſtantiam, & accidentia: ſed tria prædicabilia, vt genus, ſpecies, & differentia ſunt ſubſtantiæ; duo verò alia, vt proprium & accidens, ſunt accidentia; ergo vniuerſale, quod de omnibus dicitur, cùm omnia prædicabilia ſint vniuerſalia, non poteſt eſſe vniuocum.

Secundò probari poteſt hoc modo. Vniuerſale, & prædicabile conuertuntur: & ſe habent tanquam eſſentia, & propria paſſio: ſed prædicabile eſt analogum, reſpectu omnium: ergo erit etiam analogum vniuerſale. Probatur minor: Prædicatio analogicè dicitur de prædicatione per ſe, & per accidens, cùm illa ſit ſimpliciter talis, hæc verò ſolùm ſecundùm quid: ergo prædicabile erit etiam analogum, cùm ſe habeant ſicut actus, & potentia, reſpectu prædicabilis per ſe, & per accidens: ſed tria prædicabilia, genus, ſpecies, & differentia prædicantur per ſe; cùm prædicentur eſſentialiter: & duo alia prædicantur per accidens cùm prædicentur accidentaliter: ergo prædicabile analogum eſt reſpectu omnium.

Secunda opinio aſſerit; Vniuerſale vniuocum eſſe reſpectu prædicabilium, & verum genus eorum, ſicut animal reſpectu hominis, & equi: & eſt D. Tho. in quæſtionibus vniuerſalibus, quæſt. 2. Scot. quæſt. 8 Iauelli tract. 4. de prædicabilibus, cap. 1. 5.

& 6. Soti quæſt. 4. vniuerſalium, & cap. de genere, quæ. vnica; & Cardinalis Toleti, quæſt. 2. vniuerſalium: & iam ferè communis, vera, & tenenda.

Sed vt eam efficaciter probemus, notãdum eſt, Vniuerſale cùm ſit nomen concretum, & accidentale, duobus modis ſumi poſſe; Materialiter, pro ſubiecto, ſeu natura denominata; & Formaliter, pro vniuerſalitate eam denominante: ſicut album ſumitur pro corpore, & pro albedine. Sed adhuc ſubiectum denominatũ conſideratur duobus modis, ſecundùm propriam eſſentiam, & naturam, aut in quantum denominatur ab vniuerſalitate: quemadmodum corpus ſumitur, ſecundùm quod eſt ſubſtantia corporea: aut in quantum denominatur ab albedine: quo pacto viſibile eſt, & ad prædicamentum qualitatis reducitur. Et naturæ, quæ denominantur vniuerſales, ſi ſecundùm propriam eſſentiam, aut entitatem ſumantur, quædam ſunt ſubſtantiæ, & quædam accidentia; imò quædam accidentia realia, & quædam accidentia rationis: & cùm nihil poſſit eſſe commune vniuocum ſubſtantiæ, & accidentibus, nec accidentibus realibus, & rationis: nihil etiam poteſt eſſe commune vniuocum diuerſis naturis, quæ denominantur vniuerſales, hoc modo ſumptis. Sed ſi accipiantur ſecundo modo, vniuocam rationem habere poterunt: ſi forma eas denominãs vniuoca ſit. Exemplum afferre poſſumus in genere; quod eſt primum ex quinque vniuerſalibus; & conſiderare diuerſas naturas, quæ à ſecunda intentione generis denominantur, tanquam à forma; vt ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem. Primò quidem ſecundùm proprias eſſentias: & hoc modo nihil commune vniuocum habere poſſunt. Deinde, in quantum denominantur genera; & cùm ratio generis vniuoca ſit; per vnam definitionem explicata à Porphyrio: *quòd ſit prædicabilis de pluribus differentibus ſpecie in quid*; vniuocè conueniunt ſub ratione generis, ſubſtantia, quantitas, & qualitas: quia eodem modo denominantur à tali forma: ita vt non magis, nec priùs ſubſtantia ſit prædicabilis de pluribus differentibus ſpecie: quàm quantitas, aut qualitas: ſed omnino æqualiter. 76

Ex hac diſtinctione colligitur argumentum, ad probandam noſtram ſententiam, & communem: Vniuocum eſt, quod multa ſignificat ſub eadem ratione: ſed vniuerſale ſignificat omnia vniuerſalia, aut prædicabilia ſub eadem ratione: ergo eſt vniuocum reſpectu eorum. Probatur minor: illa eſt vna, & eadem ratio, quæ per vnam definitionem explicatur: ſed ratio vniuerſalis explicatur ab Ariſtotele per vnam definitionum, nempe, quòd ſit vnum in multis, aptum prædicari de multis: ergo eſt vna reſpectu omnium vniuerſalium, ſub qua vniuocè conueniunt. 77

Ad primum arg. reſpondendum eſt, ex doctrina tradita: diſtinguendo

ſtinguendo maiorem hoc modo: Si ſubſtantia,& accidentia ſumantur ſecundùm propriam entitatem, & eſſentiam: nihil commune vniuocum habere poſſunt:ſi verò ſumantur vt ſunt vniuerſalia, vniuocè conueniunt: quia eodem modo denominantur ab vniuerſalitate:& ideo vniuerſale reſpectu eorum vniuocum eſt.

Pro ſolutione ſecundi notandum eſt, quòd ſicut animal ſignificat ſolùm naturam ſenſitiuam: non rationalem, aut irrationalem: quia *differentiæ*, vt docet Porph. *in prædicabilibus, ſunt extra ſignificationem generis*:eodem modo vniuerſale, ſolùm dicit vnum in multis, & aptum prædicari de multis: quod verò prædicetur eſſentialiter aut accidentaliter, per ſe aut per accidens, extra ſignificationem eius eſt, & diuerſis vniuerſalibus conuenit: non ſub ratione vniuerſalium, vel vt tali nomine ſignificantur:ſed ſecundùm alias rationes particulares, non ſignificatas per nomen vniuerſale. vnde licèt rationes illæ ita ſe habeant, vt vna ſit prior altera,vel vna ſit talis ſimpliciter, alia ſecundùm quid: non ideo commune nomen quo ſignificantùr,deſinit eſſe vniuocum.

Nunc ergo ad formam argumenti neganda eſt minor: quòd prædicabile, aut prædicatio ſit analogum,reſpectu quinque prædicabilium: nam licèt quædam illorum prædicentur eſſentialiter, aut per ſe: alia verò accidentaliter,& per accidens: iſtæ tamen rationes particulares non pertinent ad ſignificationem prædicabilis:ſed ſolùm potentia prædicandi in communi: quæ cùm ſit eadem in omnibus, vniuocè ſignificantur omnia prædicabilia, per nomen prædicabile omnibus commune: nec tollitur vniuocatio per particulares rationes, eodem nomine non ſignificatas.

QVÆSTIO VIII.

An vniuerſale ſit adæquatum obiectum libri prædicabilium, vel potiùs prædicabile.

79 Liber prædicabilium pars quædam eſt totius Logicæ: & ideo aliquod obiectum partiale debet ei correſpondere: quod ſit quaſi pars totalis,& adæquati obiecti eiuſdem ſcientiæ: de quo inquirimus,An ſit vniuerſale,vel prædicabile:cùm ſit certum nullum aliud, præter hæc, obiectum eſſe poſſe: ex quibus illud erit obiectum, cui generales conditiones obiecti, quæſtione vltima procemiali à nobis traditæ conueniant,potiùs quàm alteri.

Prima opinio defendit, prædicabile eſſe obiectũ,potiùs,quam vniuerſale: quæ attribui ſolet Scoto, & defenditur à multis modernis Habetque duo arg. Primum, illud eſt obiectum alicuius partis,vel ſcientiæ, quod continet omnia de quibus illa agit: ſed vniuerſale non continet omnia, de quibus agitur in hoc libro:ergo non eſt eius obiectum:probatur minor. Porphyrius in cap. de:

ſpecie agit de indiuiduo, atque etiam de ſpecie ſubiicibili, quæ non ſunt vniuerſalia: quia indiuiduum non eſt in multis:nec ſpecies ſubiicibilis,in quantum talis,reſpicit indiuidua.

Secundum illud eſt obiectum formale ſcientiæ,ſub cuius ratione formali conſiderat omnia,ſed omnia quæ tractantur in hoc libro conſiderantur ſub ratione prædicabilis,& nõ ſub ratione vniuerſalis:ergo vniuerſale non eſt obiectum,ſed prædicabile:Minorem probo,ex definitionibus prædicabilium; quas tradit Porphyrius,per prædicabile;vt definitionem generis, quòd ſit prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in eo quòd quid:& ſic de cæteris,vnde & librum prædicabilium vocat opus hoc.

Secunda opinio aſſerit Vniuerſale potiùs eſſe obiectum quam tenet D.Tho.qu.9.de obiecto huius libri.Sotus quæſt.4.vniuerſalium. Toletus quæſt.1.& videtur nobis probabilior, & tenenda. Pro eius declaratione notandum eſt,ex doctrina D.Tho.opuſ.48. cap.1.quòd intellectus tribuit naturæ vniuerſalitatem, tanquam fundamentum cæterarum denominationum: quia primum quod in ea intelligit, eſt eſſe in multis:& ideo vocat eam vniuerſalem: & quia ex ratione eſſendi in multis, ſequitur poſſe prædicari de multis, ſtatim ei tribuit denominationem prædicabilis: deinde alias denominationes ſpeciales, generis, & ſpeciei. Vnde ſequitur;quòd ſicut primum,quod eſt in aliqua re,tanquam fundamentum aliorum,eſt eius eſſentia:ita vniuerſalitas,quæ eſt prima denominatio naturæ:ſit quaſi eſſentia eius in ordine Logico:prædicabilitas verò,paſſio omnibus vniuerſalibus communis.

Ex hac doctrina D. Tho. vera & neceſſaria, hoc argumentum colligitur,ad probandam eius ſententiam,& noſtram. Vniuerſale, & prædicabile, conſiderantur per ſe in hoc libro;& illud ſe habet tanquam eſſentia:hoc verò tanquam propria paſſio:ergo vniuerſale potiùs eſt obiectum,quàm prædicabile.Probatur conſequentia:Quia officium ſcientiæ eſt, probare paſſiones de ſubiecto:ſed in hoc libro probatur de vniuerſali, quòd ſit prædicabile; tanquam poſterius de priori : ergo tanquam propria paſſio de ſubiecto: quod non poteſt conuenire prædicabili, cùm nullam habeat paſſionem, quæ de illo probari poſſit: ergo nec poteſt eſſe obiectum.

Ad primum argumentum alterius opinionis, neganda eſt minor,quia ſpecies ſubiicibilis,& indiuiduum, ſuo modo continentur ſub vniuerſali:non quòd vniuerſalia ſint formaliter, ſed quia termini ſũt relationis vniuerſalitas generis,& ſpeciei:genus enim vniuerſale eſt, quia eſt in multis ſpeciebus, de quibus aptum eſt prædicari:& ex hac relatione generis ad ſpecies,reſultat in eis relatio alia ſubiicibilitatis,per quam dicuntur illam terminare, vt in cap. de ſpecie explicabitur. Et eadem ratione indiuiduum, eſt 81

terminus

terminus relationis ſpeciei,à qua vniuerſalis, & prædicabilis denominatur:quia in multis indiuiduis eſt,& de illis apta prædicari:& ideo indiuidua,& ſpecies ſubiicibiles ,ad genus , & ſpeciem, tractatum eorum,reducuntur.

Ad ſecundum reſpondeo,diſtinguendo minorem:quia Vniuerſale conſiderari à Porphyrio in hoc libro,ſub ratione prædicabilis,duobus modis intelligi poteſt. Primo,ita vt prædicabilitas ſit ratio obiectiua,quæ conſideratur , & in hoc ſenſu negandum eſt, quia cùm vniuerſalitas ſit eſſentialis ratio,& fundamentum prædicabilitatis , atque aliarum denominationum , quas intellectus tribuit naturæ,ratio obiectiua eſt , ſub qua conſiderantur omnia. Secundo modo poteſt intelligi , ſub ratione prædicabilitatis conſiderari omnia,tanquam ſub paſſione communi , quæ de quinque vniuerſalibus in hoc opere demonſtratur ; & in hoc ſenſu concedenda eſt minor : ſed ex eo non bene infertur, quòd prædicabile ſit obiectum ſed ſolum,quòd ſit paſſio , quæ de obiecto demonſtratur. Demonſtratur autem hoc modo : Quidquid eſt vnum in multis eſt prędicabile de multis:ſed genus eſt in multis ſpeciebus: ergo prædicabile de illis eſt : & ſic de cæteris prædicabilibus quæ per prædicabilitatem definiuntur à Porphyrio,tanquam per propriam paſſionem, magis nobis manifeſtam:& ideo definitionibus non quidditatiuis : ſed deſcriptiuis, vt in cap. de genere explicabitur.Et eodem modo intelligendum eſt,Librum quinque prædicabilium , vocari hoc opus , denominatione ſumpta à communi paſſione , quæ de illis demonſtratur magis nota, potiùs quàm ab vniuerſali,quod eius obiectum eſt.

QVÆSTIO IX.

An prædicabilia ſint quinque,vel plura, aut pauciora.

11 SIcut prædicamentorum artem inuenit Ariſt. vt modos eſſendi omnium rerum, ad certa quædam capita reduceret ; & ita facilè poſſemus agnoſcere earum naturam , cognito prædicamento,in quo collocatur; ita Porphyrius inuenit artem prædicabilium : vt ad certa capita reduceret omnes prædicationes : & nos facilè poſſemus cognoſcere,qualis ſit prædicatio quæcunque: Eſſentialis,aut Accidentalis:& eſſentialis,generica ; aut ſpecifica: & eodem modo accidentalis : accidentis proprij , aut communis, ex quarum cognitione naturas rerum cognoſcere poſſimus. Vt autem hanc artem prædicabilium meliùs poſſimus intelligere: neceſſe eſt determinatum numerum eorum cognoſcere : & ideo quæſtio vltima vniuerſalis de eorum numero inquirit , An quinque ſint. ita vt nec plura , nec pauciora : & licèt non ſint diuerſæ opiniones,circa numerum ſed omnes Porphyrium ſequantur au-

ctorem

ctorem huius libri,ponentem tantùm quinque.

Quædam tamen argumenta in contrarium proponemus: quæ videntur probare, ex vna parte pauciora eſſe: ex alia verò eſſe plura: vt ex eorum ſolutionibus veritas manifeſta fiat. Probatur ergo pauciora eſſe quàm quinque: duobus argumentis. Primò, prædicabilia,& prædicata,ſolùm diſtinguuntur, tanquam potentiæ,& actus: quia prædicabile eſt, quod poteſt prædicari de alio: & prædicatum, quod prædicatur actu: ſed *Prædicata ſunt quatuor*, & non plura: vt docet Ariſtoteles primo lib. Topicorum, c.2 3.& 4. nempe Genus,Definitio,Proprium, & Accidens: ergo quatuor tantùm erunt prædicabilia.

Secundò, Porphyrius diſtinguit duo prædicabilia, generis,& differentiæ: quia genus prædicatur in quid,& differentia, in quale quid: ſed definitio continet vtrumque: ergo pro duobus prædicabilibus ſufficiet. Probatur conſequentia: quia de eiſdem prædicatur definitio: de quibus prædicantur genus, & differentia: & præterea continet modum prædicandi vtriuſque, in quid, & in quale quid, per modum vnius prædicabilis. Nam ſi definitio ſit ſpeciei ſubalternæ, vt viuens, ſenſibile, prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, nempe de homine, & leone, ſicut genus: ſi verò ſit ſpeciei infimæ, vt animal rationale, prædicabitur de pluribus differentibus numero, vt de Petro & Ioannne prædicatur differentia: ergo non ſunt diſtinguenda duo prædicabilia generis,& differentiæ, ſed ſufficiet definitio pro vtroque, & ita erunt quatuor tantum & non quinque. 83

Altera verò pars, quòd prædicabilia ſint plura, quàm quinque, probari poteſt. Primò, quia Porphyrius in cap. de genere, diſtinguit prædicabilia per ea, de quibus prædicantur, vt genus ab ſpecie: quia prædicatur de pluribus differentibus ſpecie: hæc verò de pluribus differentibus numero: & ſic de cæteris. ſed ſi ita diſtinguantur, ſequitur ſeptem ſaltem eſſe ponenda, ita vt duo ſint prædicabilia differentiæ, & duo alia proprij. Probatur conſequentia: quia differentia ſubalterna, vt corporeum: prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, nempe de corpore viuente, & non viuente: ſi verò ſit infima, vt rationale, ſolum de pluribus differentibus numero: nempe de Petro & Ioanne: ergo diſtincta efficient prædicabilia. Proprium etiam ſi ſit ſubalternum, vt ſenſibile, quod ſequitur naturam ſpeciei ſubalternæ animalis, prędicatur de pluribus differentibus ſpecie, nempe de equo, & leone: ſi autem ſit infimum, vt riſibile, prædicatur ſolùm de differentibus numero, vt de Petro, & Ioanne: ergo erunt ſeptem prædicabilia.

Secundò indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de 84
pluribus differentibus numero, vt de Petro,& Ioãne: & tamen, non eſt ſpe

eſt ſpecies,quia nō prædicatur in eo quod quid. Et etiam, actualis exiſtentia idem habet : ergo aliud prædicabile diſtinctum ab ſpecie , ponendum eſt pro illis. Probatur minor : quia ſicut quidam homo non dicit eſſentiam , aut quidditatem indiuiduorum, ſed communem rationem indiuidui , quæ vel accidentalis eſt, vel ſaltem extra eſſentiam eorum.ita exiſtentia actualis non pertinet ad eſſentiam alicuius creaturæ , facilè eam amittentis per corruptionem,aut poteris eam amittere per annihilationē. Quare non prædicatur in quid,cùm prædicari in quid,idem ſit , quod prædicare quidditatem, aut eſſentiam rei.

58 Vera tamen eſt ſententia Porphyrij,& communis in ſchola. Sed tota difficultas eius cōſiſtit in aſſignāda ratione,per quā ſufficienter probetur, prædicabilia nō eſſe plura,aut pauciora quàm quinque:& diuerſæ aſſignantur à diuerſis.Nā quidam prædicabilia diſtinguūt per ea,de quibus prædicātur,alij per ea, quæ de re aliqua cognoſci poſſūt,quæ videtur eſſe quinque.Sed rationes iſtę inſufficiētes mihi videntur;ſufficiēs verò, per quā probatur efficaciter prędicabilia nō eſſe plura,nec pauciora,quā quinque ex modo formali prædicādi,aut ſe habēdi in ordine ad ſubiectū, ſumenda eſt: quod ſic probatur.Modus prædicandi,qui ex modo ſe habēdi prædicati ad ſubiectū ſumitur, eſt formalis ratio prædicationis:ergo erit etiā ratio formalis prædicabiliū,ſed eſſentialis diſtinctio rerum,ſumitur ex diuerſis rationibus formalibus earum:ergo prædicabilia diſtingui debent per diuerſos modos pædicandi.

Hoc igitur diſcurſu probari debet , quòd non ſint plura , nec pauciora quàm quinque. Ea quæ conſtituunt prædicabilia,in primis debent eſſe vniuerſalia , quia prædicabile tamquam propria paſſio vniuerſalis , cum eo conuertitur : ſed vniuerſale eſt vnum in multis : ergo nihil erit prædicabile , ſi non ſit vnum. Vt autem ſit vnum, ſimplex debet eſſe, hoc eſt non complexum: quia complexum non eſt vnum , ſed plura : vt homo albus , aut animal rationale. Præterea,ſi vnum eſt,vniuocum erit,non æquiuocum,neque analogum. Per primam igitur conditionem excluduntur prædicata cōplexa à ratione prædicabilis,vt definitio. Per ſecundam verò,æquiuoca,& analoga ; vt canis,ens,accidens,& ſimilia.Deinde,quod vnum eſt,hoc eſt incomplexum,& vniuocum, quinque tantùm modis ſe habere poteſt in ordine ad ſubiectum: ergo quinque tantùm modis poteſt de illo prædicari:quare quinque tantùm erunt prædicabilia. Probatur antecedens : nam vel prædicatur eſſentialiter,vel accidentaliter : & ſi eſſentialiter : aut per modum totius actualis ; quia totam eſſentiam ſubiecti actu continet, vt prædicatur homo de Petro & Ioanne:& eſt prædicabile ſpeciei;aut per modum totius potentialis, quod verè eſt pars materialis eiuſdem ſpeciei; & ideo contrahibile per differentias,

tanquam

tanquam per formas ; & eſt genus: vel per modum partis formalis,actualis,& contrahentis; & eſt differentia. Si verò prædicatur accidentaliter ; aut per modum eius , quod ab eſſentia procedit & cum ea conuertitur; & eſt proprium : & ſi per modum accidentis extrinſeci , aut communis , dicitur prædicabile accidentis : & cùm non ſint poſsibiles alij modi prædicandi , præter iſtos ; & ad eos reduci poſsint omnes prædicationes , ſequitur quinque tantùm eſſe prædicabilia, ita vt nec plura , nec pauciora. Pro ſolutione primi argumenti notanda eſt differentia inter prædicabile , prædicatum , & prædicamentum ; quòd prædicamentum eſt quædam ordinatio eſſentialis prædicabilium , ſecundùm debitam ſubiectionem , & prædicationem; à ſupremo genere, vſque ad vltimam ſpeciem,& indiuiduum:vt prædicamentum ſubſtantiæ , eſt ordinatio hæc ; ſubſtantia,corpus,viuens,animal,homo , Petrus.

Prædicata verò ſumpſit Ariſt. primo lib. Topicorum, cap.2.3. 86
& 4.per ordinem ad propoſitionem Dialecticam,ſeu probabilem; ex qua efficiatur ſyllogiſmus Dialecticus , aut probabilis. & quia forma ſyllogiſtica petit propoſitiones de ſubiecto communi:nam ex propoſitionibus ſingularibus non fiunt, niſi ſyllogiſmi expoſitorij, qui non habent modum , nec figuram , niſi per ordinem ad propoſitiones vniuerſales , ideo ſumit rationem prædicatorum, ex ordine ad ſubiectum commune.

Ex quibus ſequitur , quatuor tantùm eſſe prædicata : quod ſic probatur.Species non eſt prædicatum , ſed ſubiectum commune, in ordine ad quem ſumitur diſtinctio prædicatorum : quòd adeò verum eſt, vt non ſit aliud ſubiectum cõmune præter illam. Quo ſuppoſito,vel prædicatum conuertitur cum ſpecie , aut vniuerſalius eſt,ſi conuertitur cum ea : vel eſt intra eſſentiam eius , & erit definitio , vt animal rationale : vel ex ea naturaliter ſequitur, & erit proprium , vt riſibile reſpectu hominis : ſi verò vniuerſalius eſt ſpecie;vel ad quidditatem eius pertinet , & eſt genus : aut extra illam eſt , & erit commune accidens. differentiam verò, cum genere numerandã eſſe docet Ariſt.ca.illo 3.his verbis: *Differentia cùm generalis ſit,cum genere ordinanda eſt.* Et loquitur de differentia ſubalterna , quia hæc tantùm generalis eſt , quia cùm genere conuertitur vt corporeum cum corpore : ſi verò ſit infirma,ad definitionem reducitur. In diſtinguendis verò prædicatis, nihil dicitur de modis prædicandi in quid, aut in quale quid , generis & differentiæ : quia in ordine ad propoſitionem Dialecticam,& ſyllogiſmum, nullam diſtinctionem efficiunt ; cùm idem ſit modus diſputandi probabiliter in his propoſitionibus , in quibus prædicatum eſt vniuerſalius ſubiecto , & intra eſſentiam eius eſt : ſiue ſit genus , vel differentia. Nec ſunt diuerſa prædicata

com

complexa ab incomplexis; ſi eodem modo ſe habeant in ordine ad ſubiectum commune: quia eodem modo diſputatur de propoſitionibus Dialecticis, ex vtroque factis, & ideo definitio inter prædicata numeratur: quæ tamen à prædicabilibus excluditur propter complexionem.

87 Prædicabilia tandem in ordine ad prædicamenta ſumuntur: & ideo definitio excluditur: quia prædicamentum ex ſolis ſimplicibus fit, genus verò, ſpecies, & differẽtia, in eo collocantur. Numerus verò prædicamentorum, ex diuerſis modis eſſendi accipitur: quorum primus eſt modus eſſendi per ſe. Modi verò eſſendi in alio, qui accidentibus conueniunt, nouem ſunt: & ideo ſequitur decem eſſe prædicamenta, quatuor prædicata, & quinque prædicabilia.

Et ad formam argumenti, negandum eſt antecedens, quòd prædicatum, & prædicabile ſolùm diſtinguantur tanquam actus, & potentia: nam ſi prædicatum communiſſimè accipiatur, non eſt actus prædicabilis, nec etiam ſi accipiatur ſpeciali modo, pro prędicato topico, ſed ſolùm ſe habet ad prædicabile, ſicut actus, ſi accipiatur tali modo, nempe vt petit natura eiuſdem prædicabilis. Secundum verò argumentum huius partis, ex doctrina tradita ſolutum eſt.

88 Ad primum verò alterius partis reſpondeo, quòd Porphyrius non diſtinguit genus ab ſpecie per ea, de quibus prædicantur, niſi adiuncto tali modo prædicandi, ex quo eſſentialis diſtinctio prædicabilium ſumenda eſt.

Ad ſecundum argumentum, reſpondent quidam, indiuiduum vagum non prædicari vniuocè de Petro & Ioanne; ſed æquiuocè: quia cùm indiuidua talia ſint per differentias indiuiduales omnino diuerſas, nihil commune habere poſſunt, præter nomen. Ego verò probabilius eſſe teneo, quòd à differentiis indiuidualibus, poſſit abſtrahi conceptus communis modalis: quia omnes conueniunt in eo, quòd ſint modi particulares, & ſubſtantiales, determinantes ſpeciem: vnde ratio modi particularis, in communi cõſiderata, quam ſignificat indiuiduum vagum, vniuoca eſt reſpectu indiuiduorum. Ideo alio modo reſpondeo, concedendo, quòd indiuiduum vagum non prædicetur propriè in quid, ſicut ſpecies, ſed prædicatur modo ſimili, cùm ſignificet modum ſubſtantialem: & ratione huius ſimilitudinis reducitur ad prædicabile ſpeciei: quia cùm non ſit prædicatum naturæ, ſed modi eiuſdem naturæ, non debet pro eo poni diſtinctum prædicabile, ſed ad prædicabile naturæ reduci. Et eo modo ſentiendum eſt de actuali exiſtentia.

89 Sed duo reſtant breuiſſima dubia, quæ aliquo modo pertinent ad numerum prædicabilium: & ideo in fine huius quæſtionis

ſolueda ſunt. Primum eſt, An ſuppoſito, quòd quinque prædicabilia ſunt ſpecies vniuerſales. Vniuerſale ſit genus immediatum eorum, vel remotorum: ita vt inter illud, & prædicabilia, detur aliud genus immediatum: ſicut viuens dicitur remotum genus hominis, & equi, quia inter ipſum, & ſpecies has mediat animal. Cui reſpondeo, non eſſe immediatum genus, ſed remotum: quod hoc argumento probatur: A quacumque conuenientia eſſentiali, abſtrahi poteſt conceptus communis eis, quæ eſſentialiter conueniunt: ſed prædicabilia conueniunt eſſentialiter in aliqua ratione inferiori vniuerſali: ergo illius rationis dari poterit conceptus vniuerſali inferior; qui prædicabitur de eiſdem ſpecie differentibus: & ideo erit genus eorum immediatum; vniuerſale verò remotum. Probatur minor: quia tria prædicabilia conueniunt in modo prædicandi intrinſeco, aut eſſentiali; nempe genus, ſpecies & differentia: & duo alia in modo prædicandi accidentali; nempe, proprium, & accidens: ergo prædicabile eſſentialiter erit commune illis: & prædicatum accidentale erit commune his; & magis proximum, quàm vniuerſale: & quodlibet prædicatur de pluribus ſpeciebus: illud de tribus, hoc de duobus: ergo erunt genera magis proxima. quàm vniuerſale; & conſequenter non erit vniuerſale genus proximum eorum, ſed remotum.

Secundum dubium eſt, An quinque prædicabilia ſint ſpecies ſubalternæ, habentes ſub ſe alias ſpecies; ſicut animal, aut viuens; vel infimæ non habentes ſub ſe alias ſpecies, ſed ſolùm indiuidua; vt homo, vel equus, & reliquæ ſpecies infimæ aliorum generum. Si enim dicatur eſſe ſpecies ſubalternas; ſequitur prædicabilia plura eſſe quàm quinque; quia cum eis debebunt connumerari ſpecies, quas ſub ſe habent: ſi verò ſint infimæ; non erit maior numerus prædicabilium. Reſpondeo eſſe ſpecies infimas, quod ita probo. Prædicabilia diſtinguuntur ſpecie, per diuerſos modos prędicandi, ſed iſti modi non ſunt diuiſibiles in alios: ergo prædicabilia non habent alias ſpecies. Probatur minor; quia modus prædicandi generis eſt, quòd prædicetur vt pars materialis ſpeciei: & per modum totius potentialis, contrahibilis per differentias: ſed impoſſibile eſt dari genus, quod non prædicetur eodem modo: ergo modus iſte non eſt diuiſibilis in alios; & hoc eſt genus eſſe ſpeciem infimam vniuerſalis. Et idem argumentum fit de cæteris prædicabilibus: quare nullum eorum ſpecies ſubalter na eſſe poteſt.

TRACTA

TRACTATVS DE NATVRA ENTIS RATIONIS, ET SEcundarum intentionum.

SEPTEM hoc ordine diſputanda ſunt de Ente rationis. Primum, An ſit Secundum, Quid ſit. Tertium, Quotuplex ſit. Quartum, An à ſolo intellectu, vel ratione fiat; aut etiam ab aliis potentiis. Quintum, An à ſolo intellectu noſtro vel etiam ab angelico, & diuino. Sextum, Ad quam ſcientiam pertineat de eo agere. Poſtremum, Quonam modo ad ordinem prædicamentalem reducatur.

An Ens rationis ſit.

1 PAuci quidam, & ſine fundamento, negant Ens rationis eſſe, vt Valleſius controuerſia 9. ad Tyron. & alij: ideo non eſt opinio vocanda, nec tenenda, ſed communi ſententia totius ſcholæ; *quod Ens rationis ſit*. Vt autem eam intelligamus notandum eſt: duplex eſſe ens rationis. Primum; quod directè, & per ſe fit à ratione, vel intellectu & in eo inhæret, tanquam in ſubiecto; & hoc eſt operatio ipſius intellectus: & ideo eſt Ens reale; ſicut operatio viſus: & ſolùm dicitur Ens rationis, quia fit à ratione. Aliud eſt Ens rationis; quod non fit directè ab intellectu, nec per ſe: ſed quaſi per accidens ſequitur operationem eius, vt ſi intellectus componat hanc propoſitionem; Homo eſt animal: compoſitionem ipſam: quæ eſt operatio realis intellectus, ſequitur denominatio propoſitionis, & prædicati, atque ſubiecti; quæ denominationes non ſunt aliud, quàm relationes quædam rationis, totius propoſitionis comparatæ ad prædicatum, & ſubiectum, tanquam ad partes: & eiuſdem prædicati, & ſubiecti inter ſe: nam eo ipſo, quòd vnum attribuitur alteri; illud dicitur prædicatum, & hoc ſubiectum. Et primùm Ens rationis, non propriè dicitur tale; cùm ſit Ens reale: & ideo non agimus de eo; ſed ſolùm de ſecundo: quod non eſt in aliquo tanquam in ſubiecto, ſed ſolùm habet eſſe, dum cognoſcitur ab intellectu: & ideò dicitur ſolum eſſe obiectiuè in intellectu. De hoc ergo Ente rationis, eſt noſtra concluſio: *quòd ſit in rerum natura*: quæ colligitur ex Ariſt. 4. Meta. tex. 3. lib. 4. 13. & 4 lib. 6. tex. 8. quibus loci

docet, *Ens vniuerſaliſſimum, diuidi in illud, quod eſt in rebus, & aliud quòd non in rebus, ſed ſolùm in mente dicitur eſſe,* Quod eſt ſolùm eſſe obiectiuè in intellectu: & eandem concluſionem ſequitur tota ſchola.

Probatur ratione:quia intellectus componit propoſitionem ex duobus extremis,quæ non diſtinguuntur à parte rei:vt ex homine & Petro:& ex ſolo Petro facit propoſitionem identicam,efficiens ipſum prædicatum,& ſubiectum:ſed diſtinctio,& attributio vnius ad alterum,eſt ordinatio ad illud:& ordinatio eſt relatio inter illa; non realis: quia à parte rei, nec diſtinguitur Petrus à ſeipſo; nec ad ſeipſum ordinatur ergo eſt,relatio rationis,aut Ens rationis:ſequitur ergo,quòd Ens rationis detur,& ſit.

Quid ſit ens rationis.

Circa eſſentiam Entis rationis, eſt prima opinio aſſerentium; Omnem denominationem extrinſecam eſſe Ens rationis,vt denominatio,à qua paries dicitur dexter: quia eſt à manu dextra 2
hominis:aut lapis dicitur viſus,quia videtur à nobis. Quod probant primò, Quia denominatio eſt opus rationis:ergo non datur ante operationem intellectus:ſed denominationes extrinſecæ nihil in rebus denominatis ponunt,præter denominationem ipſam, quam intellectus efficit:ergo ſunt entia rationis.Probatur minor; quia lapis nihil acquirit per hoc, quòd ſit ad meam dexteram, niſi denominationem dextri;& ſic de reliquis.

Secundò;denominationes extrinſecæ ſunt relatiuæ:& non fiunt à relationibus realibus:ergo à relationibus rationis:quod eſt eſſe Entia rationis.Maiorem ſic probo:Quia per denominationes extrinſecas referuntur res denominatæ ad alias:vt paries dexter ad hominem,ad cuius dexteram eſt: Minorem verò: quia per tales denominationes nullam relationem realem acquirunt res denominatæ:vt paries ex eo quòd videatur, non acquirit relationem realem ad hominem eum videntem.

Sed hæc ſententia falſa eſt.Probatur duobus argumentis. Primò. Ens rationis non habet aliud eſſe, quàm cognoſci ab intellectu: & ideo non datur ante operationem intellectus:ſed denominationes extrinſecæ dantur ante operationem intellectus: ergò non ſunt Entia rationis. Probatur minor. Deus dicitur creator;& paries qui videtur ab aliquo animali, dicitur viſus:non ſolùm antequam cognoſcantur ab intellectu:ſed etiam ſi nullus ſit intellectus in rerum natura: ergo denominationes extrinſecæ dantur ante operationem intellectus:& ideo non poſſunt eſſe Entia rationis.

Secundò: Iſtæ denominationes (quamuis non fiant ab aliqua forma inhærente in rebus denominatis, & ideo appellentur extrinſecæ

trinſecæ) reales ſunt : ergo non ſunt Entia rationis. Conſequentia euidens eſt: quia, Ens rationis nihil habet reale, ſed ſolùm cognoſci ab intellectu. Antecedens probatur : quia Deus realiter dicitur creator, & paries realiter viſus. Ergo denominationes iſtæ ſunt reales.

Ad argumentum huius opinionis, diſtinguendum eſt antecedens: quòd denominatio ſit opus rationis. Nam denominatio duplex eſt. Vna, quæ fit ab aliqua forma reali, ſiue inhæreat in re denominata: quales ſunt denominationes intrinſecæ: aut in alia ab ea diuerſa, vt denominationes extrinſecæ: & iſtæ nō ſunt opus rationis, nec ab intellectu dependent: ſicut nec dependet forma realis, à qua fiunt. quia ſi dependerent: ſicut non denominatur paries viſus, ante operationem intellectus, ita nec denominaretur homo albus ab albedine : quod patet eſſe falſum. Alia eſt denominatio; quæ non fit à forma reali; ſed ſolùm tribuitur ab intellectu rebus intellectis. Vt denominatio ſubiecti, aut prædicati : & de hac denominatione verum eſt, quòd ſit opus rationis: ſicut forma à qua fit. Quæ eſt relatio rationis, dicitur fieri ab intellectu.

Secunda opinio aſſerit, Non omnes denominationes extrinſecas eſſe Entia rationis: ſed eas tantùm, quas res cognita accipit ab actu intellectus, per quem cognoſcitur: & à quo denominatur intellecta & cognita. Et vt vno verbo ſenſus huius opinionis declatur, Ens rationis aſſerit eſſe, illud eſſe cognitum : quod acquirit res, quando cognoſcitur ab intellectu : quod patet eſſe extrinſecam denominationem.

Sed hæc opinio eiſdem rationibus probatur falſa, quibus falſitas alterius probata eſt, quia non eſt minùs realis denominatio cogniti (quamuis ſit extrinſeca) quàm denominatio viſi in pariete, aut denominatio creatoris in Deo : ergo non poteſt eſſe Ens rationis: quia Ens rationis nihil reale habet.

Communis ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima. Ens rationis non eſt aliquid inhærens in rebus denominatis, nec denominatio extrinſeca ab aliqua forma reali exiſtente in alio, ſed ſola denominatio, quam eis tribuit intellectus. Probatur hoc argumento : Eſſe genus, aut eſſe ſpeciem, non conuenit homini, aut animali à parte rei, ſed has denominationes tribuit eis intellectus per comparationem ad inferiora: ergo, nec ſunt aliquid inhærens, nec fiunt ab aliqua forma reali exiſtente in alio. Probatur conſequentia : quia id quod inhæret alicui, vel fit à forma inhærente in alio: conuenit illi à parte rei.

Secunda concluſio : Licèt Ens rationis non ſit aliquid inhærens, & ideo poſſit dici extrinſeca denominatio: tamen habet ſimilitudinem cum forma inhærente, & propter hanc ſimilitudinem poteſt dici denominatio intrinſeca. Prima pars huius conclu-

ſionis, ſequitur euidenter ex concluſione præcedente iam probata : ſecunda verò pars : quòd poſſit dici denominatio intrinſeca, propter ſimilitudinem, probatur : quia denominatio generis, ſpeciei, prædicati, & ſubiecti : ſimiles ſunt denominationibus realibus, prouenientibus à formis inhærentibus: vt denominationibus albi, & nigri, ergo ſicut iſtæ ſunt verè denominationes intrinſecæ: ita illæ poſſunt dici intrinſecæ per ſimilitudinem.

Quotuplex ſit Ens rationis.

PRima diuiſione diuiditur Ens rationis ; in illud quod habet fundamentum in re:& aliud, quod non habet fundamentum ſed verè impoſſibile eſt. Ens rationis habens fundamentum, eſt denominatio illa, quæ attribuitur ab intellectu rebus tali modo ab eo cognitis, quam denominationem petit natura earum, vt tali modo cognita. Verbi gratia, dum cognoſcit intellectus naturam humanam abſtractam ab indiuiduis, & eam comparat cum eis, petit vt ita cognita, denominationem ſpeciei:& ideo talis denominatio eſt Ens rationis, habens fundamentum in re.

Sed fundamentum hoc duobus modis intelligitur à diuerſis modernis: Primò, ita vt ſolùm conſiſtat in modo noſtro intelligendi ; qui ea quæ verè non ſunt diſtincta, diſtinguit, & ea quæ verè non ſunt ſeparata ab inferioribus, ſeparat, vel abſtrahit, non tamen in rebus ipſis. Ab aliis verò non ſolùm in noſtro modo intelligendi, ſed in rebus ipſis cognitis fundamentum habere Entia rationis, affirmatur.

Sed pro huius intelligentia notandum eſt; Primò: neceſſarium eſſe ad efficienda Entia rationis, & attribuenda rebus cognitis, quòd imperfectè cognoſcantur: hoc eſt, per plures conceptus, cùm tamen per vnum cognoſci poſſent ab intellectu perfectè cognoſcente. Exempli gratia : vt intellectus attribuat homini denominationem ſpeciei, & prædicati, huius propoſitionis: Petrus eſt homo, debet illum cognoſcere quaſi abſtractum, aut ſeparatum, atque diſtinctum ab eo, cùm tamen à parte rei, non diſtinguatur, nec ſeparatus ſit. Verùm hoc ſine mendacio facit, quia ſine affirmatione aut negatione, ſed per hoc tantùm, quòd vnum cognoſcit ſine alio:& hoc prouenit ex imperfecto modo cognoſcendi; quia non totum ſimul, ſed quaſi per partes cognoſcit, vel per diuerſos gradus. Vt dum diſtinguit in anima rationali, gradum vegetandi, ſentiendi, atque intelligendi ; cùm tamen anima ipſa ſit ſimplex quædam ſubſtantia.

Secundò notandum eſt; in rebus ipſis cognitis dari etiam fundamentum; vt cognoſcantur diſtinctæ, aut vt eis attribuatur talis denominatio, quæ dicitur Ens rationis: vt in rebus compoſitis ex materia,

materia,& forma,repetitur vnitas formalis; quam tribuit ei forma; & etiam vnitas numerica, quæ ex hac materia,& forma ſumitur; aut ſi ex ſola forma diuerſa ratione ac ſumitur numerica: quia Formalis ſumitur à forma,vt eſt principium,& radix prædicatorum eſſentialium:Numerica verò ab eadem., vt eſt principalis pars componens. Ex hoc ergo reperitur fundamentum in natura humana, vt intelligi poſſit in ea vnitas formalis, non intellecta vnitate numerica: quod eſt abſtrahi ab indiuiduis: atque etiam,vt cum multis eorum comparetur,& denominetur ſpecies, aut cum vno tantùm, per modum attributionis, & denominetur prædicatum.

His ſuppoſitis,noſtra ſententia explicatur duabus concluſionibus.Prima eſt: Ens rationis aliquando habet fundamentum, non ſolum in noſtro modo intelligendi imperfecto,ſed in rebus ipſis, quæ ex propria natura habent fundamentum,vt eis tribuatur talis denominatio.Probatur vnico argumento,ex doctrina tradita. Non ſolum in noſtro modo cognoſcendi imperfecto, ſed in rebus quas concipimus,datur aliquando fundamentum,vt poſſit in eis cognoſci vnum ſine alio;ergo datur fundamentum, vt poſſint eis tribui denominationes,quæ ſunt entia rationis. Probatur antecedens,Primò:In natura humana, in qua datur fundamentum, cognoſcendi vnitatem formalem,non cognita vnitate numerica: ergo datur fundamentum abſtrahendi eam ab indiuiduis,& comparandi cum multis,comparatione ſimplici, & attribuendi ei denominationem ſpeciei,aut cum vno tantùm comparatione compoſita,per modum attributionis, & tribuendi illi denominationem prædicati.Secundò:In anima rationali, in qua datur fundamentum diſtinguendi gradum vegetatiuum,ſenſitiuum,& rationalem; & hoc fundamentum non eſt aliud, quàm eminentia ſeu perfectio eius,ratione cuius ſub gradu formæ ſuperioris non dependentis à materia,continet alios gradus,qui in diuerſis formis inferioribus repetiuntur.

7 Secunda concluſio. Entia rationis aliquando non habent fundamentum in rebus quibus attribuuntur, ſed in aliis, aut in ſolo modo noſtro intelligendi imperfecto.In hac concluſione conueniunt omnes,& probatur duplici exemplo. Primò,in Deo,in quo diſtinguimus iuſtitiam à miſericordia: non propter fundamentum in eis exiſtens,ſed in creaturis,in quibus virtutes iſtæ diſtinctæ ſunt. Secundò, in propoſitionibus, quæ dicuntur Identicæ, quia idem prædicatur de ſe ipſo, vt in hac, Petrus eſt Petrus: in qua intellectus diſtinguit Petrum à ſeipſo, eum faciens quaſi duos:& tribuit illi denominationem prædicati,& ſubiecti, cuius diſtinctionis nullum eſt fundamentum in eo, ſed ſolùm in modo cognoſcẽdi imperfecto,qui diſtinguit quaſi in duo extrema illud,

quod in ſe nec diſtinctum eſt,nec habet fundamentum,vt à ſeipſo diſtinguatur.

Ex his conclusionibus ſequitur, diſtinctionem rationis duplicem eſſe,vt communis conſenſus ſcholæ aſſerit. Vna eſt quæ habet fundamentum in rebus ipſis, & hæc dicitur diſtinctio Rationis ratiocinatæ;quam ponimus inter vniuerſale, & ſingularia, & inter diuerſos gradus vegetandi,ſentiendi, & intelligendi animæ rationalis:Alia eſt diſtinctio,non habens fundamentum in re ipſa cognita,ſed in aliis;aut ſolùm in noſtro modo cognoſcendi imperfecto;vt ea,quam ponimus inter Petrum.& ſeipſum,dum prędicatur in propoſitione identica. Et hæc de Entibus rationis habentibus fundamentum in rebus.

Alia ſunt Entia rationis,quæ nullum habent fundamentum in rebus:ſed ex quibuſdam impoſſibilibus ab intellectu coniunctis finguntur, vt Chimæra, & Sphinx. Ex impoſſibilibus coniunctis fieri dicimus: non quòd impoſſibilia in ſe ſint; hoc enim eſt neceſſarium:ſed quia licèt poſſibilia ſint, coniunctio tamen impoſſibilis iudicatur:& hoc modo dicitur Chimæra impoſſibilis:quia ex rebus diuerſæ ſpeciei, vt ex parte aliqua hominis, & ex alia parte leonis,alteriúſve animalis quaſi compoſita fingitur.Et huiuſmodi Entia rationis, in infinitū poſſunt multiplicari ab intellectu, ſicut infinitis modis poteſt res diuerſæ ſpeciei coniungere. 8

Secunda diuiſio Entis rationis,quaſi ſubdiuiſio eſt primi membri.nam Ens rationis habens fundamentum in rebus,diuiditur in tria membra; nempe, in Negationem,Priuationem,& Relationem:quam diuiſionem inſinuauit Ariſt.4.lib. Met.tex.2. & lib. 5. c.7.tex 14.*aſſerens priuationem,& negationem, eſſe non Entia*:vt ſignificarent non eſſe vera Entia realia; ſed ad ſimilitudinem eorum facta ab intellectu. Et in ſecundo loco præter vera Entia; quædam alia eſſe docet,non tam vera ſecundùm entitatem;quàm ſecundùm veritatem prædicationis,tam affirmatiuæ,quàm negatiuæ:quæ non poſſunt eſſe,niſi Entia rationis;quę vocantur priuationes,& negationes.De relatione verò rationis,egit c.15. eiuſdē libri,explicans relationes tertij generis menſurabilis,& menſurę; docénſque menſuram referri ad mēſurabile, non per relationem intrinſecam,ſed extrinſecam menſurabilis ad ipſam; cùm tamen certum ſit, nihil poſſe ad aliud ordinari, niſi per relationem in ſe exiſtentem: quam certum eſt etiam non habere menſuram in ſe:quæ potiùs eſt res abſoluta. Intelligit ergo Ariſto. inferri, per relationem factam ab intellectu, eandem menſuram ordinante ad menſurabile, ac ſi ex propria natura ordinaretur. Eandem diuiſionem videtur colligere ex his locis D.Tho.quæſt.21. de veritate art. 1.d 1.quæſt.1.art.3.& d.19 quæſt.1.art.1.& eſt iam communis in ſchola. 9

Sed

Sed circa Negationem, & Priuationem, duo ſunt adnotanda; vt eorum natura, & diſtinctio intelligatur: Primum eſt, duobus modis poſſe vtramque conſiderari: Primò ſecundùm ſe, aut ſecundùm ſuas eſſentias, nempe, vt ſunt negationes alicuius formæ realis; & in hac ſignificatione dicuntur ab Ariſtotele *non Entia realia:* quia cùm Ens reale habeat eſſe ab aliqua forma reali; negatio aut priuatio quæ formam realem negant; conſequenter dicuntur negare Ens reale: & ideo non eſſe entia realia, ſed potiùs *non entia,* vt Ariſt. 1. & 5. lib. Phyſicorum docuit. Quod de Ente ſimpliciter intelligendum eſt, nam negationes formæ realis, entia realia ſecundùm quid vocantur, hoc eſt, non poſitiua, ſed negatiua. In hac etiam ſignificatione docuit Ariſtoteles 1. lib. Phyſicorum de priuatione, *quòd ſit principium rei naturalis.* Et de negationibus, docet D. Tho. in opuſculo de Ente, & Eſſentia, *quòd ſint de eſſentia naturæ realis.* Vt de eſſentia hominis eſt eſſe non equum, aut non hinnibilem. In hac tandem ſignificatione ſumptæ, verum eſt, & neceſſarium, quòd dentur ante operationem intellectus, & ab eo non dependeant. Probatur euidenter, quia non poteſt priuatio eſſe principium generationis naturalis, ſi dependeat ab intellectu, ante cuius operationem certum eſt eandem generationem dari. Nec poteſt eſſe negatio de eſſentia naturæ realis, ſi non detur ante operationem intellectus, hoc modo ſumpta.

Alio modo ſumi poſſunt Priuatio, & Negatio; vt attribuuntur rebus in propoſitione: & hoc modo non accipiuntur ſecundùm rationem negationis, & priuationis; ſed ad ſimilitudinem formæ poſitiuæ; quia quod alteri attribuitur, forma poſitiua eſſe debet, aut ſimilitudinem eius habere: & quia ſumi per modum formæ poſitiuæ non habent ex ſe, ſed ſolùm ab intellectu, ideo hoc modo ſumptæ, ab eo dependent: ante operationem eius non dantur, neque vllo modo poſſunt eſſe Entia realia, ſed ſunt Entia rationis. Quod hoc exemplo explicare poſſumus: dum dicimus hominem eſſe cæcum, non ſumimus cæcitatem vt negationem, ſeu priuationem viſus: quia hoc modo ſumpta, non propriè dicitur eſſe in alio, ſed potiùs tollere formam ab eo: ergo nec vt priuatio eſt, alteri attribuitur in propoſitione, ſed in quantum concipitur ad ſimilitudinem formæ poſitiuæ: & cùm hoc habeat à ſolo intellectu; ab eo etiam neceſſariò dependere dicitur, & ante operationem eius non dari: quæ ſunt conditiones propriæ Entis rationis.

Secundò notandum eſt, pro intelligenda diſtinctione priuationis à negatione, quòd in vno cõueniunt, & in alio diſtinguuntur: Conueniunt in eo, quòd vtraque eſt negatio formæ realis in ſubiecto. differunt verò: quia Negatio ſolùm negat formam in ſub-

iecto:ſiue ſit aptum eam habere,ſiue non : Priuatio verò dicit negationem formæ , non in quocunque ſubiecto; ſed apto habere illam : vnde non dicitur lapis cæcus , etiam ſi non habeat viſum, quia non habet aptitudinem habendi illum , ſed bene homo , vel animal:in quibus ſi non ſit,eſt tamen aptitudo habendi viſum.

Ex quibus intelligitur; quonam modo diſtinguantur Priuatio, & Negatio : diſtinguuntur enim diſtinctione formali,quæ vocari ſolet Includentis, & Incluſi:quia priuatio includit negationem,& addit ſupra illam ordinem ad determinatum ſubiectum , aptum habere formam , qua caret ; cùm tamen negatio non dicat ordinem,niſi ad ſubiectum non habẽs;ſiue aptum ſit habere,ſiue non.

Ex his , quæ de diuerſitate Entium rationis dicta ſunt ; ſequitur non eſſe abſolutè aſſerendum,quòd ens rationis;ſit Ens confictum ab intellectu , ſed ſolùm eſſe veram hanc locutionem ; de Ente rationis non habente fundamentum in rebus, quibus attribuitur:vt Chimæra aut Sphinge;non verò de iis,quæ habent fundamentum. Et huius ratio eſt manifeſta : quia fingere ſolùm dicitur ille,qui ſine aliquo fundamento loquitur : locutio verò aliquo modo fundata in veritate , aut natura rerum , non propriè dicitur ficta:ſed ſi propriè loquendum eſt,de his Entibus rationis, dicendum eſt , quòd facta ſint ab intellectu, præſuppoſito fundamento in rebus.

Per quam potentiam,& operationem fiat Ens rationis.

AD hoc dubium reſpondent aliqui , non ſolum intellectum efficere Entia rationis, ſed etiam ſenſus interiores, præſertim imaginationem, vel phantaſiam ; de qua ſcimus, quòd fingat montem aureum, qui cùm non detur in rerum natura, vocabitur Ens fictum ab imaginatione;quod eſt Ens rationis.

Nos verò ſub diſtinctione reſpondendum eſſe aſſerimus : nam Entia rationis ficta , hoc eſt , non habentia fundamentum in re, non ſolùm ab intellectu , ſed etiam à phantaſia, fieri poſſunt : ea verò, quæ habent fundamentum, ſolùm ab intellectu. Et de primis patet, fieri à phantaſia, quaſi componente vnum aliquid non exiſtens in rerum natura ex duobus verè exiſtentibus ; vt ex ſpeciebus montis,& auri,componit montem aureum; quod non poteſt fieri ab aliquo alio ſenſu ; nec à voluntate aut appetitu : quia non habent talem virtutẽ componendi. Entia verò rationis, quæ habent fundamentum in rebus non poſſunt fieri ab alia potentia, niſi à ſolo intellectu. Et ratio huius eſt, quia hæc Entia rationis ſunt denominationes quædam , vel relationes , quas intellectus tribuit naturis , iam cognitis à ſe , per aliam cognitionem : vnde quaſi per cognitionem reflexam fieri dicuntur : ſed nulla alia potentia præter intellectum habet hanc virtutem reflexiuam , per

quam

quam poſſit ſumere pro obiecto rem, vt à ſe cognitã alia cognitione: ergo nec habebit virtutem efficiendi Entia rationis. Maior eſt manifeſta ex his, quæ diximus in qu. 5. Vniuerſaliũ, de modo, quo vniuerſale fit ab intellectu per ſimplicem comparationẽ. Diximus enim Comparationem eſſe cognitionem, per quam intellectus quaſi reflectitur ſupra naturam iam cognitam, per ſimplicem abſtractionem: & naturam ita cognitam comparat ad inferiora. Minor verò manifeſta eſt, quia reflexio hæc non poteſt cõuenire voluntati, quæ nihil cognoſcit, ſed tendit in obiectum cognitum ab intellectu: nec minùs poteſt tribui ſenſibus, quorum cognitio imperfectiſſima eſt: & ideo non poſſunt operari circa rẽ, vt à ſe iam cognitam: quamuis poſſit contingere, quòd eandem rem iam cognitam, iterum cognoſcant, non tamen cognitione reflexa, ſed pluribus cognitionibus quaſi directis.

Sed iam, quòd à ſolo intellectu fiant Entia rationis, poterit quis dubitare; per quam operationem eius fiant: An per primam; quæ eſt apprehenſio ſimplicium; aut per ſecundam; quæ eſt compoſitio, & diuiſio, per diſcurſum; qui eſt tertia. Reſpondent quidam, non poſſe fieri per primam: & probant hac ratione: Entia rationis fiunt per comparationem naturæ cum inferioribus; aut prædicati cum ſubiecto: ſed omnis comparatio eſt compoſitio, aut diuiſio, & actualis prædicatio: ergo non poſſunt fieri per ſimplicem apprehenſionem.

Communis tamen ſententia à nobis ſequenda tenet, (vt vidimus in qu. 5. vniuerſali) quædam entia rationis fieri per primam operationem intellectus, alia per ſecundã, & quædam alia per tertiã. Quod hoc argumento probatur. Quædam Entia rationis conueniunt ſimplicibus, priuſquam ex eis fiat cõpoſitio: alia conueniunt eiſdem ſimplicibus, vt ſunt iam in compoſitione, vel ipſi compoſitioni: alia denique compoſitionibus, vt ſunt in ſyllogiſmo: ergo per ſingulas has operationes fiunt diuerſa Entia rationis. Probatur antecedens; quia per ſimplicem comparationem naturæ cum inferioribus fit Ens rationis, quod eſt vniuerſale; fit etiam genus, & ſpecies, quæ omnia conueniunt prædicabilibus, priuſquam actu prædicentur: ergo priuſquam ex eis fiat propoſitio. Quare neceſſe eſt fieri per ſimplicem apprehenſionem, per quam cognoſcimus vnum in ordine ad alterum. Nam hæc ſimplex cognitio, prior eſt compoſitione. De Entibus rationis, quæ conueniũt compoſitioni, & diſcurſui, manifeſtum eſt fieri per ſecundam, & tertiam operationem intellectus, & talia ſunt denominatio prædicati, & ſubiecti; atque etiam propoſitionis: & præterea denominationes argumentationis & ſyllogiſmi.

Ad argumentum verò alterius opinionis, negandum eſt; quòd omnis comparatio ſit compoſitio, aut diuiſio; cùm probatum ſit in quæſt. 5.

in quæſt. 5. vniuerſali, dari comparationem, quæ ſit ſimplicium apprehenſio; per quam cognoſcimus vnum in ordine ad aliud, vel ad multa.

An Entia rationis fiant ab intellectu diuino, vel angelico.

PRima opinio affirmat, diuinum & angelicum intellectum efficere entia rationis: quam tenent moderni quidam. Et probatur 1. teſtimonio D.Tho. 1. part. quæ. 15. art. 2. ad 3. vbi habentur hæc verba: ***Huiuſmodi reſpectus quibus multiplicãtur ideæ non cauſantur à rebus, ſed ab intellectu diuino, comparante eſſentiam ſuam ad res***, &c. Ex quibus hoc argumentum colligitur: Diſtinctio idearum in Deo non eſt realis; cùm ideæ conueniant eſſentiæ diuinæ, in qua non poteſt eſſe diſtinctio realis: ergo ſolùm eſt diſtinctio rationis: ſed diſtinctio rationis eſt relatio rationis: ergo Ens rationis fit ab intellectu diuino, ſecundùm mentem D.Tho. Probatur conſequentia; quia dicit diſtinctionem idearum, cauſari ab intellectu diuino.

Probatur etiam duplici ratione. Primò, Intellectus diuinus cognoſcit perfectiſſimè Entia rationis; ſed Entia rationis non habent aliud eſſe, quàm cognoſci: ergo habent eſſe ab intellectu diuino; quod eſt fieri ab eo.

Secundò, Intellectus diuinus diſtinguit ea, quæ à parte rei non ſunt diſtincta: ſed hoc non poteſt fieri, niſi efficiendo Ens rationis: ergo diuinus intellectus efficit Entia rationis. Maior eſt manifeſta: quia diſtinguit ſuam iuſtitiam, & miſericordiam, atque etiam ideas in ſe exiſtentes, quæ non diſtinguuntur à parte rei. Probatur minor, quia diſtinguere ea, quæ non ſunt diſtincta, fit per relationem rationis, quæ eſt Ens rationis.

* Secunda opinio aſſerit; diuinum intellectum non efficere Entia rationis, & hæc eſt probabilior, & tenenda. Quam explico duabus concluſionibus. Prima: Intellectus diuinus perfectiſſimè cognoſcit Entia rationis, quæ fiunt ab intellectu noſtro. Hanc omnes concedunt: & probatur euidenti ratione. Entia rationis fiunt ab intellectu noſtro: ergo cognoſcuntur ab eo: ſed quidquid ab intellectu cognoſcitur, continetur ſub obiecto eius: ergo entia rationis, continentur ſub obiecto intellectus noſtri: ſed obiectum diuini intellectus non eſt minùs vniuerſale, quàm noſtrum: quia diminuta, & imperfectiſſima comprehendit: ergo non minùs continet Entia rationis, nec minùs ea cognoſcit.

Secunda concluſio: Diuinus intellectus nullum Ens rationis facit: ſed nec poteſt illud facere. Quam vt probemus, ſupponendum eſt, quòd ad efficiendum Ens rationis, duæ ſunt imperfectiones neceſſariò requiſitæ, in modo intelligendi. Prima quòd res, quæ non ſunt à parte rei diſtinctæ, ſed vnum; diſtinguantur ab intelle

intellectu, & per plures conceptus concipiantur.

Secunda, quòd obiectum repræſentetur intellectui, & ab eo intelligatur, non ſicut ſe habet in ſe, aut à parte rei; ſed alio modo. Vtraque conditio manifeſtatur hoc exemplo: Vt intellectus efficiat naturam vniuerſalem, genus, aut ſpeciem, neceſſe eſt; vt eam diſtinguat ab inferioribus à quibus non eſt diſtincta; & eam ab eis abſtrahat: cùm non ſit ſecundùm ſe abſtracta, ſed à parte rei ſit eis coniuncta: & hoc eſt alio modo eam intelligere, atque eſt à parte rei; hoc eſt pluribus conceptibus, atque diſtinctis intelligere ea, quæ à parte rei ſunt vnum. Sed vtrumque facit intellectus ſine mendacio: quia ſine affirmatione, & negatione. Et quod de his Entibus rationis dicimus, euidens eſt in cæteris.

Ex his colligitur argumentum, ad probandum efficaciter noſtram ſententiam. Entia rationis non poſſunt fieri ab intellectu, niſi diſtinguendo ea, quæ à parte rei, aut ſecundùm ſe non ſunt diſtincta; & concipiendo per plures conceptus ea, quæ in ſe ſunt vnum, atque etiam alio modo ea intelligendo, atque ſe habent à parte rei: ſed modus ſic intelligendi, eſt imperfectiſſimus, & qui non poteſt conuenire intellectui Diuino: ergo nec poterit efficere Entia rationis. Probatur minor: nam diuinus intellectus vnica cognitione & vnico conceptu, & ſimpliciſſimo intelligit omnia, & ſecundùm eundem modum, quem habent à parte rei: vt ſi ſint vnum, cognoſcit ea per modum vnius: ſi verò ſint diſtincta, tanquam diſtincta: ergo non poteſt ei conuenire talis modus imperfectus intelligendi, per quem neceſſariò debet fieri Ens rationis: & ideo nec poterit illud efficere.

Ad arg. alterius opinionis reſpondeo, & ad primũ teſtimonium D.Tho. Senſum eius ex alio loco colligi, nempe ex qu. 17. de potentia art. 6. vbi docet diſtinctionem rationis, quæ reperitur inter diuina attributa: vt inter iuſtitiam, & miſericordiam, aut inter ideas, diuerſo modo reperiri in intellectu diuino, & noſtro: quia in illo reperitur tanquam in radice, & quaſi virtualiter: in noſtro verò formaliter. Quod hoc modo explicandum eſt: Idea non eſt aliud quàm eſſentia diuina, pro vt participari poteſt à creaturis. Et cùm plures creaturæ ſint diſtinctæ ſecundùm eſſentiam, diſtinguimus in ea plures ideas, ita, vt ea ratione, qua poteſt participari ab homine, ſit idea hominis, & non leonis: & vt participari poteſt à leone; ſit idea leonis & non elephantis; & ſic de cæteris. Quamuis autem diuinus intellectus intelligat eſſentiam diuinam, vt imitabilem ab omnibus creaturis, vnico ac ſimpliciſſimo conceptu, & ideo non diſtinguat in ea plures ideas, per illum tamen vnicum conceptum intelligit, quòd à noſtro intellectu imperfecto modo eam concipiente, hoc eſt per plures ac diſtinctos cõceptus, diſtinguatur in plures ideas, hominis, leonis, & aliarum

rerum.

rerum. Nam vnico cõceptu intelligimus nos eſſentiam diuinam, vt participari poteſt ab homine, & per alium conceptum diſtinctum, vt participari poteſt à leone: & hoc eſt diſtinguere in eſſentia diuina plures ideas diſtinctione rationis, & ideo efficere entia rationis, intelligendo diuinas ideas.

Ex quibus intelligitur differentia inter diuinum intellectum, & noſtrum: quòd ille, non diſtinguit ideas in eſſentia diuina diſtinctione actuali, aut formali, ſed fundamentali, aut virtuali, in quantum cognoſcit diſtingui poſſe à noſtro: noſter verò intellectus actualem diſtinctionem rationis inter ideas facit: & quia omnis noſtra intellectio cauſatur, & regulatur per diuinam, docuit D. Tho. intellectum diuinum cauſare diſtinctionem idearum, non efficiendo eam actualiter, ſed ſolùm virtualiter, in quantum intelligit eſſentiam diuinam, vt intelligi poteſt à noſtro intellectu per plures conceptus, & ideo diſtingui poſſunt à nobis plures ideæ: quam diſtinctionem à nobis factam, cauſat intellectus ipſe diuinus per ſuam intellectionem. & iſte eſt ſenſus illius teſtimonij.

Ad primum argumentum concedendum eſt antecedens, quòd diuinus intellectus, perfectiſſima cognitione cognoſcat Entia rationis, ſed neganda eſt conſequentia, quòd ea faciat. & ratio eſt, quia non cognoſcit res cum duabus illis imperfectionibus neceſſariò requiſitis ad efficienda Entia rationis. Et vt vno verbo ſolutionem declaremus, dicendum eſt; diuinum intellectum non cognoſcere Entia rationis, cognitione factiua eorum; ſed cognitione, per quam facta à nobis intelligit.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt maior; quia diſtinguere ea quæ non ſunt diſtincta, duobus modis poteſt intelligi. Primo, efficiendo actualem diſtinctionem inter ea; & in hoc ſenſu neganda eſt: Alio modo, ſolùm efficiendo diſtinctionem quaſi virtualiter, aut fundamentaliter; & hoc modo concedi poteſt. Nam cùm intellectus diuinus intelligit ea quæ non ſunt diſtincta: vt diſtingui poſſunt à nobis imperfectè cognoſcentibus per plures conceptus; virtualiter dicitur efficere diſtinctionem, quam noſter intellectus facit actualiter: in quantum intellectio noſtra cauſatur, & regulatur per diuinam. Et quæ de diuino intellectu dicimus, de angelico etiam, ſuo modo intelligi debent: qui cùm perfectè intelligat, non dicitur facere Entia rationis; ſed ea cognoſcere à nobis facta.

Ad quam ſcientiam pertineat agere de Ente rationis.

DVabus diſtinctionibus præſuppoſitis reſpondendum eſt huic dubio. Prima eſt, quam ſuperiùs adduximus de Ente rationis habente

habente fundamentum in rebus, & non habente tale fundamentum. Et de hoc ſecundo certum eſt, ad nullam ſcientiam per ſe pertinere. Quod duobus argumentis probatur: Primo, Quia ea de quibus ſcientia per ſe agit, determinata eſſe debent: ſed Entia rationis, quæ non habent fundamentum, poſſunt in infinitum multiplicari ab intellectu; ergo nulla ſcientia poteſt per ſe agere de illis. Secundo, Illud de quo agit ſcientia, debet habere determinata principia, per quæ probentur de illo determinatæ paſſiones; ſed hæc Entia rationis non habent determinata principia; ergo nulla ſcientia poteſt agere per ſe de illis. Minorem probo, quia componuntur ex rebus diſparatis, aut ſpecie diuerſis; ergo ex eis non poteſt ſumi determinatum principium; nec tale compoſitum impoſſibile, poteſt habere determinatas paſſiones.

Alia diſtinctio eſt Entis rationis, habentis fundamentum in re. Quòd ſi ſit relatio rationis, duobus modis conſiderari poteſt. Primò, ſecundùm ſe aut ſecundùm propriam Entitatem: & hoc modo pertinet ad Metaphyſicam: non per ſe; quia obiectum per ſe huius ſcientiæ eſt Ens reale; ſed quaſi per accidens; in quantum habet quandam ſimilitudinem cum relatione reali, de qua per ſe agit hæc ſcientia. Secundò poteſt conſiderari, vt eſt denominatio, naturæ, cui attribuitur; vt denominatio generis, ſpeciei, prædicati, & ſubiecti. Et ſecundùm hanc conſiderationem dicitur Ens rationis logicum; de quo agit per ſe Logica, tamquam de proprio obiecto. Si verò ſit priuatio, aut negatio; ad illam ſcientia reduci debet, quæ per ſe agit de forma, aut eſſentia, quam negat, vel qua priuat; vt priuatio formæ naturalis, pertinet ad Philoſophiam; tanquam vnum ex tribus principiis naturalis generationis, vt docet Ariſtoteles 1. lib. Phyſicorum; & negatio quæ eſt de Eſſentia huius, aut illius naturæ; reducitur ad ſcientiam, quæ per ſe agit de tali natura, vt non eſſe equum, ad ſcientiam de homine; & ſic de cæteris.

Quonam modo Ens rationis reducatur ad ordinem prædicamentalem.

De Ente rationis non habente fundamẽtum in rebus, certum eſt non poſſe reduci ad ordinem prædicamẽtalem; quia cõponitur ex rebus diuerſis ſecundùm eſſentiam: & ideo non habet vnam aliquam determinatam naturam, ſecundùm quam poſſit in prædicamento ordinari. De Ente autem rationis, habente fundamentum, quantum ad priuationem, & negationem; etiam eſt certum habere quandam ſimilitudinem cum qualitatibus. Quod ſic probo. Priuatio, & Negatio, ſunt Entia rationis, vt conſiderantur ab intellectu, tanquam formæ poſitiuæ, & attribuuntur alicui ſubiecto

ſubiecto in propoſitione:vt dum dicimus; Hominem eſſe cæcum: ſed ita conſideratæ habent ſimilitudinem cum qualitatibus: ergo ad prædicamentum earum reducuntur. Probatur minor. Quia ſic prædicatur cæcitas de homine,ſicut albedo,aut color ; ergo ſimilitudinem habet cum his, & aliis qualitatibus.

Solum reſtat Relatio rationis , quæ poſſit ordinari in ſpeciali prædicamento. Quod tamen non erit proprium ; quia prædicamentum propriè ex ſolis entibus realibus fieri poteſt : ſed maximam habebit ſimilitudinem cum vero prædicamento ad aliquid, ex relationibus realibus ordinato. Prædicamentum igitur relationis rationis ſic ordinandum eſt; vt ſupremum genus ſit relatio rationis,(nam Ens rationis vniuerſaliſſimum,ab hoc prædicaméto excludi debet,propter tranſcendentiam ; ſicut Ens reale excluditur ab omnibus prædicamentis realibus) quod diuidi poteſt in tria genera,ſiue ſpecies ſubalternas,ſecundùm diuerſa fundamenta;quæ ſunt diuerſæ operationes intellectus. Vt apprehenſio ſimplicium,compoſitio, & diuiſio,atque diſcurſus. Quemadmodum Ariſt.diuiſit ſupremum genus, prædicamenti ad aliquid, quod eſt relatiuum , vt relatio realis; per diuerſa fundamenta. Ita vt primum genus ſit relationum; quæ fundantur in vnitate, vt relationis identitatis,ſimilitudinis,& ęqualitatis Secundum,relationum quæ fundantur in actione , & paſſione ; vt paternitas , & filiatio. Tertium , earum quæ fundantur in menſura ; vt ſunt relationes ſcientiæ ad ſcibile , & potentiæ ad obiectum. Ita ergo diuidenda eſt relatio rationis ; In eam quæ fundatur in cognitione ſimplicium , & eiſdem ſimplicibus attribuitur : & hoc eſt primum genus, habens ſub ſe diuerſas ſpecies ; vt relationis vniuerſalis, generis,ſpeciei,& aliorum prædicabilium.Deinde in eam;quæ fundatur in compoſitione; & diuiſione; ad quod genus pertinent variæ ſpecies propoſitionum : & tandem in eam , quæ fundatur in tertia operatione , quæ eſt diſcurſus, ſub quo genere continentur diuerſæ ſpecies argumentationum,& ſyllogiſmorum. Itaque hæc tria genera habent ſub ſe alia , vſque ad ſpecies infimas , ex quibus omnibus ſic ordinatis reſultat prædicamentum proprium Entis rationis.

TRACTATVS DE MODO, QVO PRAEDICATIONES FIVNT IN CONcretis & abſtractis Primarum & ſecundarum intentionum.

AD finem tractatus præcedentis , diximus de Ente rationis agere Dialecticam;vt eſt relatio quædam, aut denominatio attributa

attributa naturis ab intellectu. In qua acceptione vocatur Eus rationis Logicum. Ideo in hoc tractatu ſecundo, agendum eſt de modo, & ordine, quem habet ad prædicationes concretorum, & abſtractorum: in quibus denominationes exercentur, quas naturæ accipiunt ab eo Et quoniam prædicationes poſſunt fieri in primis intentionibus: quæ ſunt naturæ reales: atque etiam in ſecundis; quæ ſunt Entia rationis, in duas partes diuidemus præſentem tractatum: ita vt in prima tractetur de prædicationibus concretorum; & abſtractorum primæ intentionis, & in ſecunda de eiſdem abſtractis, & concretis ſecundarum intentionum.

Et in primis intentionibus quatuor modis exerceri poſſunt. Primò, ita vt concretum prædicetur de concreto; vt homo eſt animal. Secundò, abſtractum de abſtracto; vt humanitas eſt animalitas. Tertio, abſtractum de concreto; vt homo eſt humanitas. Quarto, concretum de abſtracto; vt humanitas eſt homo. Et vt ea quæ ſunt certa ſupponamus: quantum ad veritatem, & falſitatem propoſitionum, de his tantùm propoſitionibus loquendum eſt, in quibus prædicatum & ſubiectum aliquo modo ſunt ordinata, ita vt ſe habeant tanquam ſuperius, & inferius, aut tamquam æqualia, quorum vnum pertinet ad alterum, quia in eo includitur; vel propria paſſio eius eſt, vel commune accidens.

Quibus explicatis: certum eſt primò, Veram eſſe illam propoſitionem, in qua concretum prædicatur de concreto inferiori, aut ſuperiori: vel etiam æquale; ſiue ſit de eſſentia eius, aut propria paſſio, vel commune accidens: tales ſunt iſtæ, homo eſt animal, homo eſt rationalis, homo eſt riſibilis, homo eſt albus: veræ etiã ſunt aliæ, in quas conuertuntur iſtæ, ſed indirectè atque impropriè.

Secundò certum eſt, propoſitiones in quibus abſtractum prædicatur de concreto, aut contretum abſtracto, falſas eſſe, ſiue ſe habeant tanquam ſuperius, & inferius, vel ſint æqualia: vt homo eſt humanitas, homo eſt rationalitas, aut riſibilitas, vel albedo. Et ratio huius eſt manifeſta: Primò, propter diuerſum modum ſignificandi terminorum, quia abſtractum ſignificatur per modum partis, concretum verò per modum totius, pars autem non prædicatur de toto; vt pes, vel manus de homine. Secundò, quia ſubiectum in eiſdem propoſitionibus aliquid includit, quod nullo modo includit prædicatum: vt album includit corpus, quod non includit albedo: vel è contra aliquid includit prædicatum, quod non includit ſubiectum, vt in propoſitionibus indirectis, ex eiſdem terminis factis: quod ſufficit, vt non ſit verum, quòd vnum ſit aliud, vt ſignificatur per propoſitionem.

Ex quo ſequitur: Primò; falſam eſſe ſententiam Soti, q. 3. vniuerſalium, aſſerentis, propoſitionem, in qua prædicatur abſtractum de concreto, vt homo eſt humanitas, ſolùm eſſe falſam, propter

diuerſum modum ſignificandi terminorum: nam falſæ etiam ſunt propter incluſionem alicuius in vno, & non in alio: quia vt ſuo loco videbimus, non poteſt eſſe vera propoſitio aliqua, niſi totum quod includitur in ſubiecto, aliquo modo includat prædicatum.

Secundò ſequitur magis falſam eſſe ſententiam Durandi, in 1, d. 24. q. vltima. Vbi regulam vniuerſalem aſſignauit, dicens, in creaturis veras eſſe omnes propoſitiones, in quibus prædicatur abſtractum ſubſtantiale de concreto ſubſtantiali, vt homo eſt humanitas: quamuis ſint falſæ in concretis & abſtractis accidentalibus, vt homo eſt albedo, & aliæ ſimiles.

Tertiò certum eſt, propoſitiones in quibus abſtractum generis prædicatur de abſtracto differentiæ, vel econtrà, abſtractum differentiæ de abſtracto generis, vt rationalitas eſt animalitas, vel animalitas eſt rationalitas, falſas eſſe, Et ratio huius eſt: quia gradus genericus, & differẽtialis, formaliter ſunt diuerſi: & in abſtracto ſignificati, non ſe includunt, quia neque animalitas includit rationalitatem, neque rationalitas animalitatem: ergo neque vna prædicatur formaliter de altera. Probatur conſequentia; nam vt propoſitio vera ſit, prædicatum debet includi in ſubiecto.

An Abſtractum ſuperius prædicetur de abſtracto inferiori.

Solùm poteſt eſſe quæſtio de propoſitionibus, in quibus abſtra- 14
ctum ſuperius prædicatur de abſtracto inferiori, aut æquali: ſed iſtæ duobus modis ſumi poſſunt: nempe in terminis accidentalibus aut eſſentialibus. Et ſi in accidentalibus fiant: certum eſt omnes eſſe falſas. Vt humanitas eſt riſibilitas, aut humanitas eſt albedo. Et ratio huius eſt: quia prædicatum, & ſubiectum harum propoſitionum ſæpe diſtinguuntur realiter: & nunquam includitur vnum in altero: nam licèt homo includat albedinem, tanquam ſubiectum eius: tamen humanitas cùm ſignificetur vt forma: non eſt ſubiectum accidentium, neque ea includit, vt ſignificata in abſtracto. Solùm ergo poteſt eſſe quæſtio de propoſitionibus abſtractorum, quæ fiunt in terminis ſubſtantialibus; quales ſunt iſtæ, humanitas eſt animalitas, humanitas eſt rationalitas: an veræ ſint, vel falſæ.

Et prima opinio aſſerit eſſe veras: quam ſequuntur Sotus quæſt. 3. Vniuerſalium. Canterus cap. de differentia, & ex modernis multi. Et probatur duobus argumentis. Primò: Illa propoſitio in qua concretum ſuperius prædicatur de inferiori, vt homo eſt animal: eſt vera: quia prædicatum includitur in ſubiecto, vt animal in homine: ſed etiam abſtractum ſuperius includitur in abſtracto inferiori: vt animalitas in humanitate: ergo vera erit hæc, humanitas

eſt ani

eſt animalitas. Probatur minor ; quia humanitas componitur ex animalitate,& rationalitate, ſicut homo ex animali, & rationali: ergo includit vtramque.

Secundò probatur, in formis ſubſtantialibus & accidentalibus. Et primò in ſubſtantialibus : quales ſunt anima rationalis, & ſenſitiua;ex quibus hæc eſt ſuperior, & illa inferior : & vtraque ſignificatur nomine abſtracto; & tamen vera eſt hæc, anima rationalis eſt ſenſitiua: ergo vera etiam erit, humanitas eſt animalitas. Probatur conſequentia : quia ideo forma ſuperior prædicatur de inferiori:quia in ea includitur; ſed animalitas eſt forma ſuperior reſpectu humanitatis: ergo includitur in ea : & conſequenter verè prædicabitur. In formis etiam accidentalibus, quales ſunt albedo, & color : manifeſtum eſt. nam hæc eſt vera apud omnes, albedo eſt color,: & prædicatur in ea abſtractum ſuperius de abſtracto inferiori : ſicut in alia, humanitas eſt animalitas : ergo vera etiam eſt hæc,& concedenda.

Secunda opinio tenet, tales propoſitiones eſſe falſas. Quam ſequitur Scotus in 1.diſt.5. qu.1. art.1,Niphus 3.Meta. quæſt.2.concl.5.ad 3 Canarienſis 1. par. quæſt. 28.ar.2.diſpu. 2.,Ferra. 1.lib. contra gentes cap. 18.2.; §.conſiderandum,& lib.4. cap.81.Caie. in opuſ.de ente,& eſſentia,cap. 3.& 4.Sed Scotus,falſas eſſe defendit; quia exiſtimat prædicatum, & ſubiectum diſtingui ex natura rei,ſeu formaliter, ante operationem intellectus; alii verò, qui ſolam diſtinctionem rationis ponunt inter illa propter modum ſignificandi abſtractorum à quibus ſignificatur animalitas, vt principium,aut pars animalis & humanitas,vt principium hominis : & principium vnius non prædicatur de princio alterius. Et hæc ſententia colligitur euidenter ex D. Tho.duobus locis citatis, & videtur nobis probabilior,& ſequenda.

15 Sed vt efficaciùs eam probemus, duo ſunt annotanda. Primum eſt:Concretum & Abſtractum eandem rem ſignificare, diuerſa tamen ratione : nam Concretum ſignificat eam per modum habentis:Abſtractum verò,per modum principij,aut formæ eiuſdem habentis. Gratia exempli, homo & humanitas, ſignificant eandem naturam humanam : ſed homo ſignificat eam per modum totius actualis,atque completi:& ideo per modum habentis : humanitas verò,non niſi per modum principij & formæ, eiuſdem totius completi,aut habentis. Quod ex communi modo loquendi, & intelligendi manifeſtum eſt:dicimus namque, hominem idem eſſe, habentem humanitatem:& humanitatem, eſſe quaſi principium, & formam hominis.

Ex quo primò colligitur,concretum ſignare naturam, non omnino præciſam à conditionibus ſingularibus. ſed vt eas continens: confuſè ſaltem,& in potentia:nam licèt abſtrahatur à ſingularibus,

nec actualis;ſed per modum partis:ergo non ſunt genera, nec ſpecies:& propterea non denominantur à ſecundis intentionibus generis, aut ſpeciei, vel aliorum prædicabilium. Tota hæc doctrina annotata habetur,apud D.Th. opuſc. de ente & eſſentia, cap.4.

Ex qua duo argumenta colliguntur, ad probandam noſtram ſententiam.Quòd hæc prædicatio,humanitas eſt animalitas, & ſimiles,ſint falſæ.Primum eſt:Vt vera ſit aliqua prædicatio, neceſſariò requiritur,quòd quidquid continet ſubiectum, contineat prædicatum actu, vel potentia : ſed animalitas non continet actu, nec potentia,quidquid continet humanitas: ergo non poteſt verè prædicari de illa. Maior certiſſima eſt,quia nō poteſt eſſe verum,quòd hoc ſit illud,vt per propoſitionem affirmatur,niſi totum quod continet hoc, etiam contineat illud : & hæc eſt ratio propter quam pars non prædicatur de toto : nec genus poſſet prædicari de ſpecie, niſi differentiam quam ſpecies continet actu, contineret in potentia:vt bene D. Tho. vbi ſupra. Sed probatur minor : quia humanitas continet animalitatem, & rationalitatem, ex quibus componitur: ſed euidens eſt animalitatem non continere rationalitatem actu,nec potentia,cùm non habeat modum totius actualis, nec potentialis, ſed partis vel formæ: ergo non poteſt verè prædicari de humanitate.

Secundum : pars actualis non prædicatur de toto,vt concedunt omnes:ſed animalitas eſt pars actualis humanitatis: ergo non verè prædicatur de illa. Probatur minor : quia ſicut homo componitur ex animali, & rationali, ita humanitas ex animalitate, & rationalitate. Et ſi dicas,hoc arg. etiam probari,quòd hæc propoſitio non ſit vera, homo eſt animal, quia animal eſt pars actualis hominis? Reſpondeo,animal eſſe quidem partem : non tamen ſignificari per modum partis,ſed per modum totius potentialis: & ideo verè prædicatur de homine : animalitas verò non ſolùm eſt pars, ſed ſignificatur per modum partis,quæ non poteſt prædicari de toto:& hæc eſt ratio propter quam hæc eſt vera,Homo eſt animal;& hæc falſa, Humanitas eſt animalitas.

Ad primum argumentum reſpondetur,Non ſatis eſſe quòd prædicatum includatur in ſubiecto,vt propoſitio ſit vera:quia ſi id ſufficeret,ſequeretur veram eſſe propoſitionem, in qua pars prædicatur de toto : cùm certum ſit partem includi in toto. Requiritur ergo,non ſolùm quòd includatur in eo, ſed quòd totum quod continet ſubiectū,contineat prædicatum actu,vel potentia,vt explicatum eſt:& cùm animalitas non contineat totum,quod continet humanitas:quia non continet rationalitatem actu, nec potentia, ſequitur non verè prædicari de illa.

Secundum argumentū duas habet partes.Prima procedit de formis ſubſtantialibus. Secunda de accidentalibus. Ad primam ergo

reſpondeo negando antecedens: quò I prædicatio illa, anima rationalis eſt ſenſitiua, ſit abſtracti de abſtracto: & de prædicato, nempe, ſenſitiua, euidens eſt; quòd non ſit abſtractū nomē, ſed concretum: quod etiam eſt verum de anima: nam licèt ſit forma, per modū tamen habentis gradum ſentiendi ſignificatur: non quidem ſicut habet homo, qui ex ea componitur: ſed ſicut forma, quæ compoſito eum tribuit: ſignificata tamen quaſi per modum totius, & ideo per modum concreti. Quod ex eo fit manifeſtum: quia niſi per modum concreti ſignificaretur anima: non poſſet ſenſitiua, quæ concretum nomen eſt, de ea verè prædicari: & eo ipſo, quò I verè prædicatur idem ſignificans, quod habens gradum ſentiendi: negari non poteſt, quòd per modum concreti etiam ſignificetur anima: vnde non bene infertur, quòd vera etiam ſit hæc: Humanitas eſt animalitas: in qua certum eſt abſtractum prædicari de abſtracto: & ideo diuerſam habere rationem.

Pro ſolutione ſecundæ partis, annotanda eſt triplex differentia inter abſtracta ſubſtantiarum: & accidentium. Prima: quòd illa abſtrahuntur abſtractione metaphyſica à generibus, ſpeciebus, aut differentiis. Vt animalitas ab animali, & humanitas ab homine. Abſtracta verò accidentium, abſtrahuntur abſtractione phyſica à ſubiecto, in quo forma accidentalis ſignificata realiter inhæret. Vnde eo ipſo quòd ſignificatur vt abſtracta ab eo: non ſignificatur vt inhærens, aut dependens ab eo: ſed ad modum naturæ completæ per ſe ſubſiſtentis. Secunda: Quia abſtracta ſubſtantiarum ſemper habent modum formæ aut principij eius, à quo abſtrahuntur, abſtracta verò accidentium potiùs habent modum completum naturæ totalis, ac per ſe ſubſiſtentis: quod prouenit ex proprio modo abſtractionis phyſicæ. Poſtrema differentia eſt, quòd abſtracta ſubſtantiarum, quia metaphyſicè abſtrahuntur, ſunt abſtracta vltima: quia abſtractio metaphyſica vltima eſt. Vnde non poteſt ab eis alia abſtractio fieri: nihil enim amplius ab humanitate, aut animalitate abſtrahi poteſt. Abſtracta verò accidentium, non ſunt vltima: quia nec abſtractio phyſica vltima eſt, ſed adhuc poteſt ei ſuccedere abſtractio metaphyſica, ita, vt ab albedine, quæ abſtrahitur abſtractione phyſica, poſſit aliud abſtractum metaphyſicum ſumi: quod erit ratio albedinis, vel albedineitas (barbaro vocabulo, ſed naturam rei explicante ſignificata) ex quo intelligitur, abſtracta accidentium ſolùm vocari abſtracta in ordine phyſico, in ordine verò metaphyſico concreta potiùs eſſe.

Ex his differentiis ad formam argumenti reſpondere poſſumus, concedendo maiorem, quòd vera ſit hæc: albedo eſt color, ſed negando minorem, quòd in ea prædicetur abſtractum ſuperius de abſtracto inferiori: ſed potiùs eſt prædicatio cōcretorum in ordine metaphyſico, ſicut hæc, homo eſt animal. Vnde nec prædi-

catum

catum ſignificatur per modum partis ſed per modum totius completi,& per ſe ſubſiſtentis atque continentis,quidquid continet ſubiectum,quod ſe habet ſicut genus ad ſpeciem: vt in hac, homo eſt animal. Illa verò, humanitas eſt animalitas,prædicatio abſtractorum eſt in eodem ordine metaphyſico; & ideo eſt falſa. Et eodem modo, erit falſa prædicatio abſtractorum in accidentibus, ſi abſtrahantur abſtractione metaphyſica: vt ſi ab albedine & colore, metaphyſicè abſtrahamus albedineitatem,& coloreitatem, vel rationẽ albedinis,& rationẽ coloris,falſa erit,albedineitas eſt coloreitas:quia abſtracta metaphyſica,per modum principij, & formæ ſignificantur:& ideo non poſſunt efficere veram prædicationem.

SECVNDA PARS HVIVS TRACTATVS, DE PRÆDICATIONIBVS SECVNDARVM INTENTIONVM.

SEcundæ intentiones, ſunt relationes quædam rationis, quas intellectus attribuit primis intentionibus nempe naturis realibus,quæ ab eis denominantur: vt ſecunda intentio ſpeciei, eſt relatio rationis naturæ ſpecificæ, quam ei attribuit intellectus,dum eam comparat ad indiuidua: & prædicabilia omnia,ſunt quædam relationes rationis diuerſæ,quia diuerſis naturis attribuuntur,& in ordine ad inferiora diuerſa, vel, de quibus diuerſo modo prædicantur. Vt prædicabile generis, eſt ſecunda intentio aut relatio rationis in ordine ad plures ſpecies, de quibus prædicatur in quid tanquam totum potentiale. Prædicabile differentiæ, eſt ſecunda intentio aut relatio rationis, in ordine ad plures ſpecies, aut indiuidua, de quibus prædicatur in quale quid. Prædicabile proprij, eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis propriæ paſſionis ad ſpecies, aut indiuidua: vt ſenſibilis ad hominem, & equum; aut riſibilis ad hominem, ad Petrum, & Ioannem. Et prædicabile accidentis, eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis, accidentis ad plura ſubiecta ſpecie aut numero diſtincta, vt relatio rationis albi,ad hominem & equum, vel ad Petrum, & Ioannem. Et tandem vniuerſale, quod eſt commune omnibus prædicabilibus: eſt ſecunda intentio, aut relatio rationis ad omnia, & ſingula prædicabilia: quæ de omnibus prædicatur in quid, tanquam genus.

His ſuppoſitis, duobus modis comparari poſſunt ſecundæ intentiones.Primò,inter ſeſe,in quantum vna prædicatur de alia:& ſi

ita comparentur,ſiue in concreto, ſiue in abſtracto, eodem modo ſe habent ac primæ intentiones: ita vt ſi vna aliquo modo pertineat ad aliam, concreta de concretis prædicentur eſſentialiter, vel accidentaliter, tanquàm accidens proprium, vel commune. Ideo veræ ſunt omnes iſtæ;Genus eſt vniuerſale, ſpecies eſt vniuerſalis: & etiam hæc,Vniuerſale eſt genus,ſed illæ ſunt eſſentiales: iſta verò accidentalis. Hæc verò:Vniuerſale eſt prædicabile; eſt prædicatio proprii, aut quarti prædicabilis. Concreta verò de abſtractis vel abſtracta de concretis, ſemper efficiunt propoſitiones falſas:vt genus eſt genereitas,aut ſpecietas eſt ſpecies: vel genus eſt vniuerſalitas. Solùm eſt differentia in prædicationibus abſtractorum:quia in ſecundis intentionibus, vera eſt prædicatio abſtracti ſuperioris, de abſtracto inferiori,vt genereitas eſt vniuerſalitas: quam tamen in primis intentionibus diximus eſſe falſam, vt humanitas eſt animalitas. Et ratio huius differentiæ eſt: quia ſecundæ intentiones ſunt relationes rationis:& ideo accidentia rationis: quare ſicut accidentia realia, in abſtracto ſignificata, non habent modum partium, ſed totius per ſe ſubſiſtentis, quia non abſtrahuntur abſtractione metaphyſica à generibus, aut ſpeciebus, ſed abſtractione phyſica à ſubiectis: eodem modo ſecundæ intentiones, habent ſimilitudinem cum formis accidentalibus, & ideò non ſignificantur per nomina abſtracta,tanquàm formæ aut principia generum, aut ſpecierum, ſed per modum totius ac per ſe ſubſiſtentis. Et hæc eſt ratio, propter quam veram conſtituunt prædicationem: quamuis in primis intentionibus ſit falſa.

Secundò, cum primis. Si ſecundæ intentiones comparentur ad primas,ſemper comparantur accidentaliter: cùm ſint relationes,& accidentia eis attributa: & eodem etiam modo, ſe habent in omnibus,vt diximus ſe habere primas inter ſe. Dum comparantur accidentaliter: in hoc ſolo differunt: quòd accidentia realia quæ verè prædicantur de inferioribus,verè etiam prædicantur de ſuperioribus:& ſi verè prædicantur de ſuperioribus, verè etiam prædicantur de aliquo inferiori: vt ſi album prædicatur de Petro: neceſſe eſt verè prædicari de homine: & ſi prædicatur de homine: neceſſe eſt verè prædicari de aliquo homine ſingulari. Quod non reperitur in ſecundis intentionibus: ſed contrarium; quia nec ſecundæ intentiones, quæ prædicantur de inferioribus, poſſunt verè prædicari de ſuperioribus: nec etiam verè prædicantur de inferioribus, quæ prædicantur de ſuperioribus: vt his exemplis ſit manifeſtum. Species prædicatur de homine: & non de animali, nec de Petro: & genus prædicatur de animali, & non de homine: & ſecunda intentio indiuidui, verè prædicatur de Petro: dum dicimus, Petrus eſt indiuiduum, & tamen non prædicatur de homine: ſed falſa eſt hæc, homo eſt indiuiduum. Et ratio

huius

huius differentiæ eſt, quia accidentia realia conueniunt ſubiectis abſolutè, & vt ſunt à parte rei, ſed ſecundæ intentiones, quæ ſunt relationes & accidentia rationis, non conueniunt naturis abſolutè, nec à parte rei, ſed vt tali modo cõcipiuntur ab intellectu, nempe in communi, in ordine ad ſpecies, vel indiuidua: aut etiam in ſingulari; & ideo quæ conueniunt inferiori, nempe indiuiduo, non poſſunt conuenire ſpeciei, nec illa quæ conuenit ſpeciei, poteſt conuenire generi: quia ſecunda intentio indiuidui conuenit Petro, vt concipitur tanquã indiuiſibile in alia indiuidua: & hoc modo concipi repugnat ſpeciei: & ſecunda intentio generis, conuenit naturæ; vt concipitur in ordine ad ſpecies, ſed in ordine ad indiuidua concipitur.

CAPVT II.

De Genere.

Videtur autem neque genus, neque ſpecies ſimpliciter dici, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Porphyrij in præſenti capite eſt, explicare naturam generis, quod eſt primum prædicabile. Diuiditur autem in tres partes In prima, ponit duas acceptiones reales generis, & inter ſe eas comparat, ex quarum ſimilitudine, in ſecunda parte, colligit tertiam acceptionem eius Logicam. In tertia verò, tradit definitionem generis, & ſimul eam exponit.

Prima acceptio realis generis eſt, qua accipitur pro collectione aliqua hominum, habentium ordinem inter ſeſe, & ad vnum primum, à quo omnes deriuantur: in qua ſignificatione, Romanam gentem ſolemus vocare genus Romanorum, quia inter ſeſe per tales leges ordinantur, & à Romulo, tanquam à primo principio, deſcendunt.

Secundò, accipitur genus pro principio ipſo generationis, à quo deriuantur alii: ſiue ſit pater aut patria; in qua ſignificatione loquitur poëta, dum dicit: *Mantua me genuit*, &c. Genus ſuum, aut principium generationis, patriam vocans. Sed propriè loquendo, non tam pater, vel patria, quàm origo, per quam ab eis deriuantur homines, genus vocatur: quia non ita Romanos ducere genus ab eo. Ex his autem duabus acceptionibus, ſecundam eſſe magis propriam, quàm primam, docet Porphyrius. Primò, quia frequentiùs ea vtimur. Secundò, quia collectio hominum, ideo vocatur genus, quia homines illius ab vno primo ducunt originem: ergo origo, per quam ab eo deriuantur, magis propriè vocatur genus, quàm collectio ipſa.

In ſecunda parte, ex vtraque acceptione reali, colligit Porphyrius Logicam, quam per ſe intendit, dicens: *Logicum genus accipi pro eo, cui ſupponuntur ſpecies*: id eſt, ſub quo collocantur; vt animal eſt genus, quia ſub eo ponuntur, homo, & leo: quæ ſpecies habent ordinem, & ſimilitudinem quandam inter ſe, ratione eiuſdem naturæ, quam participant ab ipſo genere, à quo etiam dicuntur ſuo modo ducere originem.

In tertia parte cap. definit genus Logicum, ſecundùm vltimam acceptionem ſumptum, & definitio talis eſt: *Genus eſt, quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, in eo quod quid.* Quam ita explicat: Ea quæ prædicantur, aut prædicantur de vno: vt indiuiduum: aut de pluribus: vt vniuerſalia. Per particulam ergo de pluribus, ſeparatur genus ab indiuiduo, quod de vno ſolo prædicatur. Per particulam verò, de differentibus ſpecie, ſeparatur ab ſpecie, quæ eſt ſecundum prædicabile, & ſolùm prædicatur de differentibus numero. Per vltimam particulam, in eo quod quid, ſeparatur à tribus aliis prædicabilibus, differentia, proprio, & accidenti: nam illa, in quale quid; proprium, & accidens, in quale genus non niſi in quid prædicatur: quia ad quæſtionem factam per quid, non bene per illa, ſed per genus reſpondemus: vt ſi inquiras, quid eſt homo, bene reſpondeo, quòd ſit animal: Hæc Porphyrius.

QVÆSTIO I.

Quodnam ſit definitum definitionis generis.

1 QVòd definitio generis aſſignata à Porphyrio, nullum habeat definitum, duobus argumentis probo. Primum, ſi aliquod haberet, maximè genus: ſed genus non eſt definibile, ergo nullum habet. Probatur minor: Bona definitio debet conſtare genere, & differentia, aut aliquo loco generis; & alio loco differentiæ: ſed generis non datur genus: nam ſi daretur, illius generis daretur aliud genus, & ſic procederemus in infinitum: ſequitur ergo, genus non eſſe definibile, & ideo nullum habere definitum prædictam definitionem.

Secundò: Definitio debet dari per genus, & differentiam: ergo nihil poteſt definiri: niſi ſpecies; quia hæc ſola componitur ex genere, & differentia: imò nec definiri poteſt aliquid, niſi in quantum eſt ſpecies, quia habere genus & differentiam, conuenit ſpeciei, in quantum eſt ſpecies: ergo genus non poteſt definiri. Probatur conſequentia, quia non eſt ſpecies, ſed aliud prædicabile diſtinctum ab ſpecie: & ideo nullum habebit definitum præſens definitio.

Tenendum tamen eſt: Bonam eſſe definitionem generis, & certum

tum habere definitum, cuius naturam explicat. Et quòd bona ſit definitio probatur primò ex Ariſtot. 1. lib. Topic. cap.4. vbi eam poſuit Ariſt. Et à quo illam deſumpſit Porphyrius. Secundo, ratione: Quia bona definitio eſt, quæ ita naturam definiti explicat, vt illud diſtinguat, à quibuſcunque aliis rebus, cum quibus conuenire poſſet: ſed per hanc definitionem explicatur quid ſit genus, nempe prædicabile de pluribus differentibus ſpecie, in quid, & diſtinguitur ab indiuiduo, & reliquis prædicabilibus, vt vidimus in explicatione tex. Eſt igitur bona.

3 Secundùm verò. quòd habeat certum, ac determinatum definitum, ſic probo. Prædicari de pluribus differẽtibus ſpecie in quid, eſt communis ratio, eodem modo, atque æqualiter conueniens omnibus generibus: ergo eſt vna, & per vnam definitionem poteſt explicari: quare hæc erit determinatum definitum, eiuſdem definitionis.

Sed vt hæc veritas meliùs intelligatur, & argumenta ſoluantur, annotandum eſt: ſecundam intentionem generis quæ eſt primum prædicabile, relationem quandam rationis eſſe, & vniuerſaliſſimam rationem denominãdi omnes naturas genericas, etiam ſi ſint ſuprema genera prædicamentorum, vt ſubſtantia, quantitas, & qualitas, & ſimul eſſe ſpeciem quandam vniuerſalis: vnde cùm ſpecies quælibet componatur ex genere & differentia: hæc etiam ſecunda intentio, componitur ex vniuerſali, quod eſt commune genus prædicabilium, & ex differentia, quæ eſt eſſe reſpectiuum ad plures ſpecies, de quibus prædicari poteſt in quid. Itaque genus conuenit cum cæteris prædicabilibus, in ratione cõmuni vniuerſalis, quæ eſt eſſe vnum in multis: & diſtinguitur ab eis, quia eſt in multis ſpeciebus, de quibus prædicari poteſt in quid: & ideò licèt ſit vniuerſaliſſima ratio denominandi, quia naturę, quas denominat genera, ſunt etiam magna ex parte vniuerſaliſſimæ, cùm ſint ſuprema genera prædicamentorum: nihilominus ſecundùm eſſentiam eſt particularis, & determinata ſpecies cuiuſdam generis, quod eſt vniuerſale. Ex quo intelligitur: quòd per determinatam definitionem poſſit definiri, & quòd definitio eius tradita à Porphyrio, determinatum habeat definitum.

Ad formam primi argumenti reſpondendum eſt, negando minorem primi ſyllogiſmi: & dum dicitur in minori ſecundi ſyllogiſmi, quòd generis non datur genus, diſtinguendo, quia ſecunda intentio generis, dupliciter ſumi poteſt, in ratione denominandi, aut in ratione eſſendi. Et primo modo, non habet aliud genus, à quo denominetur: quia non eſt genus denominatiuè aut accidentaliter, ſed eſſentialiter: ſed in ratione eſſendi, determinata ſpecies eſt: & habet genus ſuperius, quod eſt vniuerſale: ex quo ſimul ac differentia componitur.

Et

Et, ſi dicatur, etiam vniuerſale denominari genus, ab hac ſecunda intentione generis, quæ eſt primum prædicabile, ſicut reliqua genera: & ideo eſſe inferius reſpectu illius: Reſpondetur, verum eſſe antecedens, ſed diſtinguendum conſequens: nam in ratione denominandi, eſt ſuperius vniuerſali, ſed in ratione eſſendi inferius: & quia denominatio eſt accidentalis, reſpectu eius, quod denominatur: vt denominatio albi reſpectu corporis: & ratio eſſendi eſſentialis: ideò ſecunda intentio generis per hanc definitionem explicata, accidentaliter eſt ſuperior vniuerſali, ſed eſſentialiter inferior, tanquam vera ſpecies eius.

Ad formam ſecundi argumenti reſpondeo: Nihil definiri propria definitione, niſi ſpeciem: ſed genus, quod eſt primum prædicabile, eſſe ſpeciem alterius generis, nempe vniuerſalis, quod accidentaliter denominat: & ideo propriè definiri poſſe. Ad illud verò, quod in argumento additur, Omne quod definitur, definiri in quantum eſt ſpecies, hac diſtinctione reſpondendum eſt. Definiri aliquid in quantum eſt ſpecies, duplicem ſenſum habere poteſt. Primum, quòd ratio ſpeciei explicetur per definitionem: & hoc eſt falſum: quia licèt homo ſit ſpecies, dum definitur, quòd ſit animal rationale, non tamen explicatur per talem definitionem, quòd ſit ſpecies. Secundus ſenſus eſt; definiri in quantum eſt ſpecies: ita vt eſſe ſpeciem ſit conditio neceſſaria, ad propriam definitionem, & hoc eſt verum: ſed non explicatur per definitionem, niſi propria & eſſentialis ratio definiti, quæ tamen accidentaliter denominatur ſpecies, à ſecundo prædicabili.

QVÆSTIO II.

An definitum proprium eiuſdem definitionis, ſit natura realis, quæ denominatur genus, vel ſecunda intentio generis, à qua denominatur.

GEnus in communi cõſideratum, quatuor modis ſumi poteſt. 6
Primò, pro natura, quæ denominatur genus, ſecundùm ſuam eſſentiam conſiderata; vt ſi animal accipiamus, pro natura ſenſitiua. Secundò, accipitur pro aggregato ex natura denominata, & ſecunda intentione denominante, quemadmodum album ſumi poteſt pro aggregato ex corpore, & albedine. Tertiò, accipitur pro natura generica, non ſecundùm ſuam eſſentiam, ſed in quantum denominatur genus à ſecunda intentione generis. Quartò, pro eadem ſecunda intentione, denominante eandem naturam genus. Ex his autem quatuor, certum eſt aggregatum non eſſe definitum: quia eſt ens per accidens, ex duobus entibus in actu compoſitum: nempe ex natura, & ſecunda intentione: *Ens autem per accidens non habet vnam eſſentiam, ſed duplicem: & ideo non*

non poteſt per vnam definitionem explicari, vt expreſsè docet Ariſt. 7.Meta.tex.21.

Quæſtio ergo procedit de tribus aliis. Et ſunt circa eam tres opiniones. Prima aſſerit, definitum huius definitionis eſſe naturam genericam, ſecundùm eſſentialia; ita vt animal ſit genus,& prædicabile de pluribus differentibus ſpecie in quid; vt eſt viuens, ſenſibile: & ſic de cæteris generibus. Hæc attribuitur Scoto: qui cùm affirmet naturam eſſe vniuerſalem ſecundùm ſe,& ante operationem intellectus, videtur conſequenter aſſerere, quòd ſit genus,vel ſpecies eſſentialiter. Et probatur ratione: Quia illud eſt definitum, cui conuenit definitio: ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie, conuenit naturæ ſecundum eſſentiam,& non vt denominatur à ſecunda intentione:ergo illa eſt definitum.Minor probatur, quia animal ſecundùm quod eſt viuens ſenſibile, prædicatur de homine, & leone, & non vt denominatur à ſecunda intentione: nam ſi hoc modo prædicaretur, dum dicimus,homo eſt animal, ergo ſenſus eſſet; homo eſt genus.Probatur conſequentia:Quia animal,vt denominatur à ſecunda intentione, eſt genus.

Hæc ſententia nec eſt Scoti, nec eſt vera, ſed falſa, Probatur, primùm:quia licèt Scotus aſſerat dari vnitatem formalem à parte rei, quæ eſt fundamentum generis, & ſpeciei: genera tamen, & ſpecies, denominationes tributas naturis ab intellectu eſſe docet: quare non tenet naturam realem ſecundùm eſſentiam eſſe definitum. Quòd verò talis opinio ſit falſa, hoc argumento probatur. Si natura generica ſecundùm propriam eſſentiam eſt definitum: ergo ſecundùm propriam eſſentiam eſt genus, vel ſaltem eſſe genus, erit propria paſſio eius: ſed quæ ſunt eſſentialia naturæ genericæ, aut propriæ paſſiones eius, conueniunt neceſſariò ſpeciebus, vt quæcunque ſunt eſſentialia animali, aut tanquam propriæ paſſiones ei conueniant, ſunt eſſentialia equo, & leoni, aut propriæ paſsiones eorum: ergo eſſe genus, aut prædicari de pluribus differentibus ſpecie,conueniet ſpeciebus:quod patet eſſe falſum.

Secunda opinio eſt Caietani in opuſ. de Ente, & Eſſentia, cap. 4. vbi tenet nec naturam genericam, ſecundùm Eſſentialia, nec vt denominatur à ſecunda intentione, eſſe definitum, ſed ſecundam intentionem. Quam tamen dupliciter poſſe conſiderari ait: Primò, vt Quo: hoc eſt, vt ratio eſt denominandi naturam genericam: ſicut albedo eſt ratio denominandi corpus album: & hoc eſt conſiderare illam in abſtracto. Secundò, poteſt conſiderari,in quantum refertur ad ſpecies:nam cùm ſit relatio rationis, eſſentialiter reſpicit terminum: terminus autem relationis generis, ſunt ſpecies: & ideo conſiderari poteſt in ordine ad illas,

& hoc

& hoc modo ſumitur vt Quod,& in concreto;& eſt proprium definitum huius definitionis,non verò primo modo ſumpta.

Probat Caiet. hoc argum. Definitio debet conuenire definito eſſentialiter, ſi ſit quidditatiua: aut tanquam propria paſſio,ſi ſit deſcriptiua: ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie,conuenit naturæ genericæ; vt animali, aut colori accidentaliter,etiam conſideratæ in communi: & ſecundæ intentioni in concreto eſſentialiter; quia ſecunda intentio generis, eſſentialiter reſpicit ſpecies; cū ſit relatio ad illas:ergo hæc & non illa,erit definitum.

Hæc opinio etiam eſt falſa: quod probo. Primò, prædicari de pluribus, conuenit generi concreto: quia quod prædicatur de pluribus, concretum eſt; ſicut diſgregare viſum, conuenit albo in concreto: ſed hæc opinio non ponit genus in concreto definiri: ergo eſt falſa. Probatur minor. Quia concretum accidentale, quale eſt genus, ſignificat formam, nempe ſecundam intentionem: & connotat ſubiectum, nempe naturam genericam, cui conuenit prædicari de pluribus: ſi ergo natura generica non eſt definitum, ſed ſecunda intentio:ergo non definitur genus in concreto, ſed in abſtracto,quod contradicit verbis definitionis. 8

Secundò, etiam ſi conſideretur ſecunda intentio generis, in quantum relatio ad ſpecies: non eſt concretum, ſed abſtractum: ergo falsò eam vocat concretum Caie. Probatur antecedens;quia concretum relationis eſt relatiuum, ſicut concretum albedinis eſt album: ſed ſecunda intentio generis, etiam in ordine ad ſpecies, non eſt relatiuum, quia non eſt id quod refertur; ſed ratio referendi: ergo non eſt concretum; ſed abſtractum.

Tertia opinio, eſt D. Tho. in opuſc. de ente & eſſentia, cap. 4. 9
vbi aſſerit;definitum adæquatum ex natura generica, & ſecunda intentione conſtare: hoc modo conſideratis; nempe, natura generica,non ſecundùm ſe, ſed vt denominatur à ſecunda intentione,& ſecunda intentione denominante: ita vt natura hoc modo conſiderata, ſit definitum materiale,& vt Quod:quia illa eſt,quæ prædicatur de pluribus differentibus numero. Et ſecunda intentio, ſit definitum formale,& vt Quo: quia non eſt id quod prædicatur, ſed ratio prædicandi: ex vtraque verò reſultat vnum definitum adæquatum, & per ſe: quia non conſideratur tanquam aggregatum ex eis: ſed tanquam includens vnum in ordine ad alterum: quæ verò per ſe ſunt ordinata, non efficiunt vnum per accidens. Exemplum habemus in hac definitione,Diſgregatiuum viſus.Cuius definitum materiale,& vt Quod,eſt corpus;vt denominatur ab albedine:quia ei conuenit diſgregare viſum:formale verò,& vt Quo;albedo: quæ potiùs eſt ratio diſgregandi viſum: ſed ex vtroq;vt ordinato ad alterum, reſultat vnum definitum adæquatum,& per ſe.Hanc ſententiam ſequuntur Iauel.in ſua Logica

gica tit.4.c.1.Paulus Venetus c.de genere.Sotus ibidem qu.vnica. Toletus q.1.Et videtur nobis probabilior,& ſequenda.

Et probatur hoc argumento. Illud eſt definitum alicuius definitionis,cui per ſe conuenit definitio : ſed prædicari de pluribus differentibus ſpecie in quid, per ſe conuenit naturæ genericæ, vt denominatur à ſecunda intentione generis,& cum ea per ſe conuertitur:nec alteri poteſt conuenire:ergo hæc ſola poteſt eſſe definitum. Probatur minor: quia ſicut corpori , vt denominatum, vel informatum albedine, per ſe conuenit eſſe diſgregatiuum viſus ; ita natura generica , vt denominatur à ſecunda intentione, per ſe prædicabilis eſt de pluribus differentibus ſpecie :& quidquid eſt prædicabile,de pluribus differentibus ſpecie in quid ; eſt natura generica ; vt denominata , à ſecunda intentione. Quòd verò ei ſoli conueniat per ſe , probatur , quia eidem naturæ non conuenit eſſentialiter ; vt contra primam opinionem probatum eſt,ſed ſolùm poteſt ei conuenire accidentaliter , & ſecundæ intentioni ſolùm poteſt conuenire , vt Quo , cùm non prædicetur de pluribus differentibus ſpecie , ſed tantùm ſit ratio prædicandi: Solùm ergo conuenire poteſt per ſe eidem naturæ,vt denominatæ à ſecunda intentione.

Pro ſolutione argumenti primæ opinionis, notandum eſt:Duo eſſe conſideranda in prædicatione cuiuſcunque prædicabilis ex parte prædicati.

Primum ; Ratio formalis , quam prædicat de ſubiecto.Secundum ; Conditio ſub qua de illo prædicatur : vt dum prædicatur ſpecies de indiuiduo in hac prædicatione : Petrus eſt homo,ratio formalis quam prædicat de illo,eſt eſſentia hominis,ſed conditio ſub qua prædicatur,eſt eſſe ſpeciem:quod eſt denominari à ſecunda intentione ſpeciei,quæ eſt relatio ſpeciei ad indiuidua.

Ex hac diſtinctione, reſpondeo ad formam arg. diſtinguendo minorem hoc modo : Si in prædicatione generis de ſpecie , dum dicimus, Homo eſt animal , conſideretur ratio formalis, quam animal prædicat de homine , verum eſt quòd prædicetur ſecundùm eſſentiam, in quantum eſt viuens ſenſibile:ſi verò conſideretur conditio ſub qua prædicatur : eſt ſecunda intentio generis , à qua denominatur : & ideo ratione talis conditionis conuenit ei prædicari de pluribus differentibus ſpecie in Quid : & non ſecundùm eſſentiam , aut prædicata eſſentialia : quamuis hæc prædicet de eiſdem ſpeciebus. Et ex hoc intelligitur ſenſus huius propoſitionis : Homo eſt animal:& aliarum, in quibus genus prædicatur de ſpecie : qui non eſt, hominem eſſe genus,ſed eſſe viuens ſenſibile : nam hæc eſt ratio formalis , quam prædicat de illo : ex qua accipiendus eſt ſenſus propoſitionis , & non ex conditione ſub qua prædicatur:quæ eſt ſecunda intentio.

Pro ſolutione argumenti Caiet. aliud eſt notandum : nempe duplex eſſe materiale ſignificatum generis, in concreto ſignificati, ſicut aliorum concretorum accidentalium. Vnum proximum, adæquatum, & per ſe ; Aliud remotum, inadæquatum & per accidens : vt materiale ſignificatum albi, adæquatum, & per ſe, eſt corpus : inadæquatum, & per accidens, paries, aut aliud quodcunque corpus particulare : ita ſignificatum materiale, per ſe adæquatum, & proximum generis, eſt natura generica in communi; quæ denominatur genus, à ſecundo prædicabili : Remotum verò, indæquatum, & per accidens, eſt animal, vel color. Et ex hoc reſpondetur ad formam arg. diſtinguendo minorem : Nam licèt animali, aut colori conueniat accidentaliter definitio generis: quia ſunt ſignificata materialia, remota, & per accidens: naturæ tamen genericæ, vt denominatæ à ſecunda intentione generis: per ſe conuenit, & non accidentaliter. Sicut corpori, vt habenti albedinē, per ſe conuenit eſſe diſgregatiuum viſus: ſecundæ autem intentioni, etiam in ordine ad plures ſpecies, non conuenit definitio: niſi, vt Quo: ſicut probatum à nobis eſt. contra Caiet.

QVÆSTIO III.

An definitio generis ſit quidditatiua, vel deſcriptiua.

DVO ſunt explicanda, vt ſoluatur quæſtio præſens. Primum; qualisnam ſit definitio generis : quidditatiua, vel deſcriptiua. Secundum : quidnam pro genere in ea ponatur : vniuerſale, aut prædicabile, vel quid aliud : ideo in duas partes diuidenda eſt quæſtio. Circa primam verò, duæ ſunt opiniones ; quaſi extremæ, & altera media.

Prima opinio extrema aſſerit. Non ſolùm non eſſe quidditatiuam, aut eſſentialem definitionem generis; ſed nullo modo poſſe definiri genus definitione quidditatiua. Quam ſequuntur Albertus Magnus, tract. 1. prædicabilium. cap. 3. Villalpandeus in præſenti cap. & pro eadem citat Ammonium. Toletus quæſt. 1. huius cap. Probatùrque hoc argumento. Genus eſt concretum accidentale, includens pro materiali naturam genericam: quæ poteſt eſſe ſubſtantia, aut accidens reale : & pro formali ſecundam intentionem, quæ eſt ens rationis : hæ autem diuerſas habent eſſentias; ergo non poſſunt vna definitione explicari. quare non poterit genus definiri definitione quidditatiua.

Secunda opinio extrema, Non ſolùm aſſerit, poſſe genus definiri definitione quidditatiua ; ſed hanc definitionem eius Porphyrio aſſignatam, eſſe quidditatiuam. Ita Scotus quæſt. 14. & 15. vniuerſalium : quem ſequitur Caiet. quæſt. 1. huius ca. in ſolutione

tione ad primum. Probat Scotus hac ratione. Genus conſideratur à Porphyrio in hoc opere ſub ratione prædicabilis: ſicut & cætera prædicabilia: ſed definitur per prædicari de pluribus differentibus ſpecie: ergo definitio eſt quidditatiua. Probatur conſequentia: quia prædicabile dicit potentiam prædicandi; & prædicari eſt proprius actus talis potentiæ; ſed potentia definitur quidditatiuè per proprium actum; à quo ſumit ſuam eſſentiam, aut ſpeciem: ergo definitur genus, vt prædicabile quidditatiuè.

Tertia opinio eſt communis, quæ duo affirmat: Primum; quòd genus poteſt definiri quidditatiuè. Secundum; quòd definitio Porphyrij, non eſt quidditatiua; ſed deſcriptiua. Et quantum ad hoc ſecundum; eam tenet D. Tho. opuſ. 84. tract. 1. Cap. 2. & 3. Albertus Magnus tracta. 3. prædicabilium. cap. 34. Ammonius & Villapendeus, vbi ſuprà. Sotus quæſt. vnica huius capitis. §. vltimo. Toletus quæſt. 2. Mercatus cap. de ſpecie, fol. 16. col. 2. Et hæc eſt probabilior & ſequendè.

Probatur autem primùm, quod affirmat: genus poſſe definiri quidditatiuè, hoc argumento. Vniuerſale eſt genus ad quinque prædicabilia, vt quæſt. 8. vniuerſalium probauimus, ergo primum prædicabile, quod eſt genus; eſt ſpecies vniuerſalis: ſed quælibet ſpecies componitur ex genere, & differentia, tanquam ex partibus eſſentialibus; ergo per eas poteſt definiri: & definitio tradita per genus, & differentiam, eſt quidditatiua; ergo genus poteſt definiri definitione quidditatiua.

Probatur ſecundò, Quòd definitio Porphyrij non ſit quidditatiua: primò ex verbis eiuſdem cap. præſenti; quæ ſic habent. *Quod etiam deſcribentes aſſignarunt: genus eſſe dicentes: quod de pluribus, & differentibus ſpecie, in eo quod quid, prædicatur.* De inde ratione: quia duo habent prædicabilia, vt ſuperiùs probauimus. Primùm; quòd ſint vniuerſalia: hoc eſt, vnum in multis: deinde quòd prædicari poſſint de eiſdem: & primum ſe habet tanquam eſſentia eorum; ſecundum vt propria paſſio. Sed genus definitur per prædicari de multis: ergo definitur per propriam paſſionem: definitio autem quæ datur per propriam paſſionem, eſt deſcriptiua: vt ſi definiatur homo per riſibilitatem: ergo definitio generis eſt deſcriptiua.

Ad argum. primæ opinionis, reſpondetur; diuerſa eſſe, quæ includit genus; ſed ordinata inter ſe: nam includit naturam, vt ordinatam ad ſecundam intentionem: tanquam ad formam denominantem: & ſecundam intentionem, vt ordinatam ad naturam, tanquam ad ſubiectum denominatum: & ex hoc efficiunt vnum ordinem; quod vna definitione poſſit explicari.

Ad argumentum Scoti reſpondeo, diſtinguendo antecedens: nam ſi intelligatur genus, & reliqua prædicabilia conſiderari à

Porphyrio, vt prædicabilia, in eo ſenſu, vt prædicabilitas ſit ratio eſſentialis eorum: falſum eſt: nam eſſentialis ratio potiùs eſt vniuerſalitas. Si vero intelligatur conſiderari, vt prædicabilia, ita vt prædicabilitas ſit paſſio communis, quæ de illis probatur, verum eſt: & ideo per illam definiuntur omnia, tanquam per communem paſſionem, quod eſt definiri definitionibus deſcriptiuis: & tales debent omnes reputari.

Secunda pars quæſtionis.

SEd ſuppoſito, quòd ſit deſcriptiua definitio, quæritur in ſecunda parte quæſtionis: Quidnam ponatur in ea pro genere. Et prima opinio aſſerit, genus huius definitionis eſſe vniuerſale: quia licèt non ponatur expreſſo verbo, refertur tamen per illud relatiuum, quod prædicatur de pluribus: idem enim eſt dicere, Genus eſſe quod prædicatur de pluribus, ac dicere, Genus eſſe vniuerſale. Hæc tamen ſententia non poteſt in primis defendi, apud Porphyrium quod ſic probo, Porphyrius exponens eandem definitionem, inquit, per illam particulam, *prædicari de pluribus*; excludi indiuiduum: quod non poteſt eſſe verum, ſi vniuerſale ſit genus: nam iam eſſet excluſum per illud: cùm indiuiduum non ſit vniuerſale. Deinde, non poteſt defendi, quòd definitio ſit deſcriptiua: nam ſi auferas illas particulas, prædicari de pluribus, & loco earum ponas vniuerſale: ſenſus definitionis erit, Genus eſt vniuerſale in multis, differentibus ſpecie in quid: & ideo auferetur propria paſſio: qua ablata, non erit definitio deſcriptiua, contra communem ſententiam, ex Porphyrio, & ratione probatam. 13

Secunda opinio aſſerit, genus in hac definitione eſſe prædicabile: quod explicatur per illa verba, *quod prædicatur de pluribus*: nā verba in definitione, non dicunt actum, ſed aptitudinem: idē ergo eſt dicere genus eſt, quod prædicatur de pluribus: ac ſi dicatur, quod aptum eſt prædicari de pluribus, ſed eſſe aptum prædicari de pluribus idem eſt, ac eſſe prædicabile de pluribus: ergo prædicabile ponitur loco generis in hac definitione.

Tertia opinio eſt communis, & tenenda: quòd loco generis ponatur natura generica, non quidem eodem modo ſumpta, ac dum dicitur eſſe definitum, ſed alio: nam dum definitum eſt, ſumitur ſimul cum ſecunda intentione, à qua denominatur, & cum qua vnum definitum per ſe facit, vnitate ordinis: ſed pro genere ponitur ſolùm, vt in communi ſumitur, non vt ordinata ad ſecundam intentionem. Quod poſſumus explicare exemplo albi, quod dum hoc modo definitur, Album eſt diſgregatiuum viſus, definitum eſt corpus, vt denominatur ab albedine: ita vt ex vtroque, nempe ex corpore, & albedine, ordinatis; fiat vnum definitum, complectum 14

[...]m, & per ſe: ſed loco generis ponitur corpus abſolutè ſumptum: [h]oc eſt, non conſiderato ſub denominatione albedinis, nec ſimul [c]um illa. Hanc ſententiam ſic explicatam ſequuntur, Ammonius, [A]lbertus Magnus, & Canterus, locis ſuperiùs citatis. Et videtur no-[b]is probabilior.

Nam in primis colligitur ex doctrina D. Tho. 1. lib. de inter-[p]retatione, ca. 1. lect. 4. & opuſ. de ente & eſſentia ca. 7. vbi tra-[d]it modum definiendi accidentia in concreto: per ſubiectum loco generis: & in abſtracto, per verum genus; & ſubiectum loco differentiæ: vt riſibile quòd ſit homo aptus ad ridendum: riſibilitatem [v]erò: quòd ſit aptitudo hominis ad ridendum. Et rationem vtriuſque eſſe: quia poſſe inhærere ſubiecto, eſt de eſſentia accidentis: [ſ]ed inhærentia in ſubiecto propriè explicatur per idem ſubiectum poſitum in definitione: ergo propriè definiuntur accidentia, per ſubiectum loco generis: ſi definiantur in concreto; & loco differentiæ, ſi in abſtracto.

Deinde, ex hac doctrina conficitur hoc argumentum ad illam probandam. Genus definitur à Porphyrio in concreto; vt ſignificant verba definitionis. *Quod prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid.* Nam concretum eſt; quod prædicatur; non abſtractum: ſed genus eſt concretum accidentale: ſicut album: ergo definitur per ſubiectum loco generis: ſubiectum verò eſt natura generica: ſicut ſubiectum albedinis eſt album: ergo per illam loco generis in definitione poſitam definitur: & ſenſus definitionis eſt: Genus eſt natura: quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in quid.

Ad argumentum primæ opinionis reſpondetur: Accidentia meliùs definiri in concretó, per ſubiectum, quam per genus: quia meliùs explicatur per illud inhærentia aptitudinalis: quæ eſt de eſſentia eorum. Vnde magis propriè refertur ſubiectum generis, quod eſt natura, per illud relatiuum, quod prædicatur: quàm vniuerſale. Et eodem modo reſpondetur ad argumentum ſecundæ opinionis.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm genus includat differentias, & ſpecies actu, vel ſolùm potentia.

7 VAlde vtilis eſt quæſtio hæc, ad intelligendam naturam generis: ſed pro breuiori reſolutione eius notandum eſt: Tribus modis intelligi poſſe, quòd vnum contineat alterum actu. Primò: actu diſtincto: ſicut definitio continet vtramque ſui partem: nempe genus, & differentiam. Secundò: actu determinato, ſed non expreſſo: ſicut ſpecies continet genus, & differentiam: vt

homo, animal, & rationale. Tertiò, confuſè, & indeterminatè: vt ens continet modos intrinſecos ſubſtantiæ, & accidentis; qui ſunt per ſe, & in alio: non ſolùm confuſè, ſed neutrum determinando potiùs, quàm alterutrum.

Ex his tribus modis; Primò certum eſt; genus non continere differentias actu diſtincto, ſicut definitio continet genus & differentiam. Probatur euidenter: quia ſi animal contineret actu diſtincto rationale per illud ſolum poſſemus definire hominem, dicentes hominem eſſe animal: quia in animali etiã includitur actu, atque diſtinctè rationale: & ideo talis definitio conſtaret genere, & differentia: & ideo eſſet ſufficiens: quod patet eſſe falſum.

Secundò, certum eſt genus non continere differentias actu determinato, licèt confuſo contineat, vt animal non continet rationale, ſicut homo. Quod probatur: quia ſi animal contineret actu rationale, & irrationale, falſæ eſſent omnes prædicationes, in quibus prædicatur de ſuis ſpeciebus: vt homo eſt animal, leo eſt animal: quia ſenſus eſſet, homo eſt rationalis, & irrationalis: & ſimiliter leo, quod eſt abſurdum.

Solùm ergo poteſt eſſe dubium, an genus contineat differentias actu indeterminato, & confuſo; ita vt nullam particularem potiùs, quàm alteram exprimat, ſed omnes indeterminatè dicatur continere, diuerſo modo, ac ſpecies quælibet continet ſuam differentiam: nam homo, licèt non expreſsè contineat rationale, tamen determinatè, ita vt hanc differentiam, & non aliam contineat; animal verò non ſic poteſt continere rationale, & irrationale: quia non magis vnam quàm alteram dicit; ſed ſub eadem confuſione vtramque. Nihilominus poſſet intelligi actu confuſo, & indeterminato, eas continere, iuxta tertium modum. Et de hoc modo continendi actu differentias, procedit quæſtio: cuius ſenſus eſt, An genus actu confuſo, atque indeterminato contineat differentias, vel ſolùm in potentia: ſicut materia continet formas, ſolùm in potentia.

Et prima opinio aſſerit, Genus hoc tertio modo continere actu differentias. Probatur duobus teſtimoniis Ariſtot. Primum habetur 1. lib. Phyſic. textu 4. vbi ita ait: *Vniuerſale autem totum quoddam eſt, multa enim comprehendit, vt partes*, Secundum verò, 7. lib. Phyſic. textu 31. vbi de genere ſic loquitur: *Genus non vnum quid eſt, ſed in hoc latent multa.* Ex quibus ſic argumentor. Genus continet multa, tanquam partes; ergo continet illa actu: quia omne totum actu continet partes, cùm ex eis componatur; ſed ea, quæ ita continet genus, non poſſunt eſſe alia præter differentias, & ſpecies, vt notum eſt: ergo eas continet actu, & non in potentia: ex mente Ariſt. 18

Deinde probatur hac ratione: Vt vera ſit prædicatio, neceſſe eſt,

ſt,id totum quod continet ſubiectum,continere prædicatum,nō ſolùm in potentia;ſed etiam actu: at genus prædicatur de ſpecie: ergo debet actu continere,quidquid ſpecies continet,nempe differentiam, ex qua ſimul cum genere componitur. Probatur maior.Quia cùm animal prædicatur de homine, ſenſus prædicationis eſt,hominem eſſe animal actu:quod verum non erit,ſi animal ſolùm dicat actu naturam ſenſitiuam: nam cùm hæc ſit pars hominis,prædicabitur pars de toto:vt ergo ſit vera,debet etiam animal actu continere rationalitatem, & non ſufficit in potentia: ſum actu;& non potentia prædicetur.

Secunda opinio tenet,Genus non actu,ſed in potentia tantùm continere ſpecies,& differentias,vt animal,rationale, & irrationale,de poſteriori reſolutione,tex.17. vbi ita ait:*Supponatur enim tale eſſe genus,vt ſit ſecundùm potentiam in plus.*Eſſe autem in plus quàm ſpeciem, eſt eſſe vniuerſalius, & plus continere quàm ſingulas ſpecies:hoc eſt,alias ſpecies, & earum differentias, ſi ergo eſt in plus ſecundùm potentiam, in potentia tantùm continebit ſpecies,& differentias. Hæc eſt etiam expreſſa ſententia Porphyrij;cap.de differentia,vbi de genere loquens ſic ait:*Poteſtate quidem habet omnes,quæ ſub ſe ſunt differentias, actu verò nullam.* Et D.Thom.ſuper verba Ariſt.citata,& opuſc.42.ca.9.quam ſequuntur Albertus Magnus tractatu 5. prædicabilium, cap. 4. Iauellus tract.4.prędicab.cap.4.ante medium.Caiet.Scotus,Canterus,Toletus, cap. de differentia, in expoſitione textus;Mercatus quæſt. vnica huius capitis.Et eſt vera,ac tenenda. Sed vt eam probemus, duo ſunt notanda. Primò, Genus ſignificare gradum ſuperiorem naturæ, differentiam verò gradum inferiorem, per quem determinatur ad conſtituendam ſpeciem,vt animal, ſignificat gradum naturæ ſenſitiuæ, qui ſuperior eſt gradu rationalitatis, quem ſignificat differentia rationalis; per quam contrahitur ad conſtituendam ſpeciem hominis.

Secundò notandum eſt, duobus modis conſiderari genus. Primò,vt partem actualem componentem ſpeciem ſimul cum differentia.Secundò,vt totum potentiale, contrahibile per differẽtias: vt animal,quod eſt pars actualis ſpeciei humanæ,quam componit ſimul cum differentia rationali: & vt totum potentiale eſt, quod determinatur per eandem differentiam,ad conſtituendum hominem,& per differentiam equi,ad conſtituendum equum.

19 Ex his duobus notabilibus, duo colliguntur argumenta, ad probandam noſtram ſententiam. Primum eſt, genus ſignificat gradum naturæ diuerſum,ac ſuperiorem,à gradu,quem ſignificat differentia:& eſt abſtractum ab ſpeciebus, & differentiis, vt animal ab homine,& equo:& conſequenter à rationali,& irrationali:ſed id quod ab inferioribus abſtrahitur, vt ſic abſtractum, non

includit illa:cùm abſtrahi ab illis, ſit cognoſci ſine illis:ergo genus non poteſt includere actu ſpecies & differentias,à quibus abſtrahitur,ſed ſolùm in potentia.

Secundum argumentũ. Genus ſolùm poteſt conſiderari vt pars actualis ſpeciei,vel vt totum potentiale,contrahibile per differẽtias : ſed neutro modo includit ea actu : ergo ſolùm in potentia. Probatur minor:quia non includit eas actu, vt eſt pars ſpeciei:nã vna pars actualis,non includit alteram : quia eo ipſo, quòd eam actu includeret,non poſſet cum ea componere totum:cùm componentia diſtincta eſſe debeant,& ideò non ſe includentia:ſed nec vt eſt totum potentiale includere poteſt eas,niſi ſolùm in potentia:quia ſolùm ſunt partes poteſtatiuæ eius,ex quibus vt tale totum poteſtatiuum componitur.Et confirmari poteſt;quia ſi genus contineret actu differentias,cùm illæ ſint omnino diuerſæ,vt rationale,& irrationale,contineret actu plura diuerſa, & ideo eſſet æquiuocum reſpectu ſpecierum,de quibus prædicatur, vel ſaltem analogum:ſicut ens , reſpectu ſubſtantiæ & accidentis , quæ actu confuſo, atque indeterminato continet:ſicut genus continet differentias , ſecundùm opinionem oppoſitam : conſequens autem falſum eſt; cùm genus ſit vniuocum:ergo etiam erit falſum;quòd genus contineat actu differentias.

Ad teſtimonia Ariſtotelis,pro alia ſententia adducta , reſpondeo.Genus continere multa in potentia,hoc eſt,ſpecies , & differentias,non tanquam partes actuales,ſed poteſtatiuas : nam ſicut totum,aliud eſt actuale , & aliud potentiale,ita partes , aliæ ſunt actuales,& aliæ potentiales. Actuales ſunt,quæ eſſentiam actualem componunt : potentiales verò aut poteſtatiuæ , per quas,vel ad quas conſtituendas contrahitur,aut determinatur totum:idem namque eſt,eſſe partes, ad quas actu conſtituendas determinatur totum,& eſſe partes ſuæ poteſtatis.

Ad argumentum, neganda eſt maior : Quia non requiritur ad veritatem propoſitionis,quòd prædicatum contineat actu, quidquid continet ſpecies, ſed ſufficit quòd aliquid contineat actu,& aliquid in potentia:ſi enim prædicabit partem ſpeciei , incluſam in ſpecie:nõ tamen per modum partis, ſed totius : & ideo veram efficiet propoſitionem,in qua dicitur hominem eſſe animal:cuius ſenſus eſt, hominem includere animal , quod determinatur , per rationale ad conſtitutionem eius. Hoc eſt enim includere rationale , ac cæteras differentias in potentia. Quod ſic declarandum eſt.Contrahibile,aut determinabile,dicit potentiam,& contrahẽs actum:ſed genus eſt contrahibile per differentiam, tanquam per actum , ergo eſt potentia reſpectu differentiæ , & ſpeciei , quam cum ea poteſt conſtituere : quare non poteſt continere ſpecies , & differentias actu,ſed poteſtate tantùm.

QVÆSTIO

QVÆSTIO V.

Vtrùm genus prædicetur de ſpecie tanquam totum,vel etiam vt pars illius.

Genus tribus modis conſiderari poteſt. Primò,vt dicit naturam genericam abſtractam ab ſpeciebus,vt animal in quantũ dicit naturam ſenſitiuã, abſtractam ab homine & equo:& hoc modo ſumptum non eſt pars,ſed totum:quia ſignificatur per modum habentis naturam:non eſt tamen totum actuale, ſed potentiale,quia ſignificatur vt habens naturam perfectibilem, per differentias:Quod verò perfectibile eſt,ſignificatur tanquam in potentia ad vlteriorem perfectionem,quod eſt,ſignificari vt potentiale. Alio modo ſumitur genus, tanquam altera pars ſpeciei, componens eam ſimul cum differentia:& tunc non accipitur, vt abſtractum à ſpeciebus, ſed ſolùm vt actu dicit partialem naturam earum.Sed adhuc per modum partis ſignificatum,poteſt ſumi tanquam pars actualis, in quantum actu coniunctum eſt cum differentia componendo ſpeciem, aut tanquam pars potentialis: ſi illud conſideremus, non vt actu componens, ſed vt poteſt componere.

Et ſecundùm has tres acceptiones, tres ſunt opiniones.Prima tenet, tanquam partem etiam actualem prædicari de ſpecie, quam ſequuntur Caiet. cap. præſenti. Venetus cap. ſequenti ad finem,& alij. Et probant primo ex Ariſt.1.lib. de poſteriori reſolutione,ca.4.vbi docet, *Integram definitionem,& ſingulas eius partes,per ſe prædicari de definito:*ſed partes definitionis ſunt actuales, ex quibus altera eſt genus:ergo tanquam pars actualis prædicatur de ſpecie.

21 Probant deinde ratione:Primò; quia hæc eſt differentia inter prædicationem generis,& ſpeciei,ab omnibus cõceſſa,quòd prædicatio ſpeciei eſt completa:prædicatio verò generis incompleta;prædicatur ergo genus tanquam quid incompletum de ſpecie: ſed incompletum eſt pars:ergo prædicatur vt pars.

Secundò,partes Phyſicæ,vt materia & forma,magis diſtinguũtur inter ſe,& à toto,quàm partes Metaphyſicæ, quæ ſunt genus, & differentia,cùm illæ ſint res diſtinctæ;iſtæ verò, non niſi conceptus diſtincti;eiuſdem rei:ſed partes Phyſicæ,in concreto ſignificatæ,verè prædicantur de toto:dum dicimus, Homo eſt corporeus,aut eſt animatus: ergo meliùs prædicabuntur partes Metaphyſicæ, quæ ſunt genus & differentia in concreto ſignificatæ de ſpecie,quam componunt:& ita vera erit hæc; Homò eſt animal, etiam ſi tanquam pars accipiatur genus:ſicut etiam eſt vera hæc; Homo eſt rationalis;cùm tamen rationale, non ſit totum potentiale,ſed actualis pars.

Secunda opinio affirmat; Genus non vt partem actualem prædicari de ſpecie;ſed vt partem potentialem : hoc eſt, non vt actu componens;ſed vt poteſt ſimul cum differentia componere. Hãc tenet Canterus cap.præſenti,dub. 3. & probat hoc arg. Vt prædicatio ſit vera,prædicatum debet continere totum, quod continet ſubiectum , ſed genus vt pars actualis , non continet aliam partem ſpeciei,quæ eſt differentia,actu,nec potentia;ſed bene vt potentialis:quia vt poteſt componere ſpeciem non conſideratur,vt actu coniunctum cum aliqua differentia; ſed vt poteſt coniungi: quare omnes continebit in potentia : quod ſatis eſt , vt dicatur continere totum , quod continet ſpecies ; nempe vnam partem actu,& alteram in potentia : prædicabitur ergo vt pars potentialis,non vt pars actualis.

Tertia opinio eſt D.Tho.in 1.diſt.13.& opuſ.de ente,& eſſentia c.3 aſſerentis, genus non prædicari de ſpecie,vt partem,ſed vt totum.Verba eius ſunt;*Si animal non eſſet totum,quod eſt homo,non prædicaretur de eo , cùm nulla pars prædicetur de ſuo toto.* Eam ſequuntur Boëtius lib.de diuiſionibus,ferè in principio.Caie.etiam licèt citetur pro oppoſita ſententia, aſſerit expreſsè etiam in eodem c.3.opuſc.de ente,& eſſentia,genus non vt partem,ſed vt totum potentiale prædicari de ſpecie. Item Sotus quæſt. vnica huius capitis,& pater Franciſcus Suarius tom.1. ſuæ Metaph. diſpu. 15.ſect.11.num.16.Et videtur nobis probabilior. 22

Sed vt fundamentum eius explicemus : Notandum eſt primò, quòd tam genus,quàm differentia,ſumuntur à tota natura ſpecifica, aut à tota entitate eius,ſub diuerſis gradibus conſiderata ; & non à ſola parte:vt capite de differentia explicabitur:diuerſa tamen ratione : nam genus ſumitur à tota natura rei , ſub ratione vniuerſaliori , atque imperfecta ; perfectibili tamen per eandem naturam ſub gradu ſpeciali conſideratam : differentia verò,à tota etiam natura , vt determinata atque perfecta. Gratia exempli : Animal , vt eſt genus hominis , ſumitur à tota natura eius, ſecundùm gradum ſuperiorem & imperfectum , hoc eſt , vt ſenſitiua , per eandem naturam hominis , vt rationalem, determinabili : & rationale ; quod eſt differentia , ſumitur etiam à tota natura hominis:vt perfecta ac determinata : vnde ſequitur , tam genus quàm differentiam ſignificare totam naturam ſpeciei : illud quidem ſub ratione contrahibilis;hanc verò ſub ratione contrahentis. 23

Secundò,notandum eſt,quòd genus ſumptum vt totum potentiale,valde diuerſum eſt à ſeipſo,ſumpto vt parte actuali, aut potentiali:nam vt totum potentiale , non ſolùm dicit partem ſpeciei ; ſed totam naturam eius , ſub gradu ſuperiori , & imperfectiori conſideratam , & contrahibilem per gradus inferiores , & ſpeciales

ſpeciales indifferentiarũ: ſed vt pars eſt ſpeciei, non dicit vllo modo integram naturam ſpeciei, ſed partem duntaxat: & ratio huius differentiæ eſt: quia genus vt totum potentiale, abſtrahitur à ſpeciebus abſtractione vniuerſali: qua abſtrahitur commune à particularibus: vt animal abſtrahitur ab homine, & leone, tanquam vniuerſale à particularibus: & ideo dicit totam naturam eorum: ſed ſub gradu ſuperiori ſenſitiuo, idem ſignificans: quod habens naturam ſenſitiuam determinabilẽ per rationalem. Si verò idem genus accipiatur vt pars ſpeciei, non abſtrahitur abſtractione vniuerſalis à particularibus: ſed potiùs abſtractione præciſiua, qua pars præſcinditur à toto: vt brachium ab homine.

24 Ex hac doctrina colligitur duplex argumentum ad probandum, quòd genus, vt totum potentiale: & non vt pars, prædicetur de ſpecie. Primùm, genus prædicatur de ſpeciebus, vt vniuerſale, ac ſuperius prædicatum abſtractum ab eis: ſed vniuerſale, quod abſtrahitur à particularibus, continet totam naturam eorum, ſub ratione ſuperiori conſideratam: non conſideratis rationibus inferioribus, à quibus abſtrahitur: vt patet de ſpecie abſtracta ab indiuiduis: ergo prædicatur de illis, vt totum potentiale, contrahibile per differentias, & non vt pars. Probatur conſequentia, quia pars non poteſt abſtrahi à toto, abſtractione vniuerſalis à particulari: ſed ſolùm præſcindi ab eo: vt brachium ab homine: quod patet non prædicari de toto.

Secundò, vt vera ſit prædicatio aliqua, non ſufficit quòd prædicatum includatur in ſubiecto: nam ſi hoc ſufficeret, quælibet pars prædicaretur de toto: ergo requiritur quòd contineat, quidquid continet ſubiectum. Probatur conſequentia, ex ſenſu ipſius propoſitionis; per quam ſignificatur hoc eſſe illud: quod non poteſt eſſe verum; niſi totum quod continet ſubiectum, contineat prædicatum: nam ſi aliquid ſubiecti non continet; non erit verum ex parte illius, eſſe illud. Et hæc eſt ratio, propter quam, nulla pars prædicari poteſt de toto: quia ratione alterius partis, quam totum dicit, non poteſt eſſe verum, totum eſſe partem; vt hominem eſſe caput. Et argum. hoc eodem modo probat de partibus Metaphyſicis: quales ſunt genus, & differentia; ac de partibus Phyſicis quales ſunt materia & forma: quia licèt illæ non diſtinguãtur realiter à toto, ſatis eſt diſtingui ratione formali: propter diuerſum modum eſſendi, & ſignificandi totius & partis, vt ab intellectu conceptis: vt falſam efficiant propoſitionem.

Ad teſtimonium Ariſt. pro prima opinione reſpondeo, Partes definitionis prædicari de definito per ſe, ſeruato modo prædicandi debito, nempe ſumptas per modum totius potẽtialis, vel actualis: nam ſub forma partis impoſſibile eſt. Ad intentum verò Ariſtotelis, in eo loco ſufficit, quòd hoc vel illo modo prædicentur.

Ad primum argumentum eiuſdem ſententiæ reſpondetur, diſtinguendo antecedens. Nam prædicatum, ex duplici parte poteſt eſſe incompletum: ex parte eius quod prædicat de ſubiecto, & ex modo, quo illud prædicat: & in primo ſenſu incompletè prędicatur genus de ſpecie: quia tantùm prædicat naturam ſenſitiuam: quæ eſt pars ſpeciei: ſed ex parte modi, completè potiùs prędicatur: quia eãdem naturam ſenſitiuam prædicat, non per modum partis, ſed per modum totius: quia per modum habentis illam, non quidem totius actualis, ſed potentialis: quia per modum perfectibilis, ac determinabilis, per gradus differentiales.

Ad ſecundum reſpondetur: Concedendo antecedens, quòd pars 15
phyſica in concreto ſignificata, prædicetur de toto: quia non ſignificatur vt pars, ſed ſub ratione totius, quia ſignificatur nomine adiectiuo: quod cùm ſignificet per modum adiacentis, rem quoque ſignificat per modum habentis; vt dum dicimus, hominem eſſe materialem; idem eſt, ac ſi dicamus; eſſe habentem materiam: & eſſe materialem, adiectiuo nomine ſignificatur per modum adiacentis, ac ſi eſſet accidens hominis; cùm verè ſit pars ſubſtantialis. Genus verò etiam in concreto ſignificatum, ſumi poteſt vt pars: quia ſignificatur nomine ſubſtantiuo; & ita ſumptum non poteſt prædicari de toto; ſecundùm verum ſenſum propoſitionis; per quam dicitur hoc eſſe illud. Quod non poteſt eſſe verum, ex ea parte, qua totum aliquid aliud importat, diuerſum à qualibet parte per ſe.

Ad argumentum ſecundę opinionis reſpondetur; Differentiam inter genus, vt partem actualem, & potentialem; non conſiſtere in eo, quòd vt pars actualis, vni tantùm differentiæ coniunctum ſit: vt potentialis verò, omnibus coniungi poſsit: nam vtroque modo vnam tantùm determinatam differentiam reſpicit: ſed ſolùm, vt pars actualis diſtinguitur à ſe: vt parte potentiali: quia vt actu coniunctum, conſideratur cum tali differentia determinata, ſed vt pars potentialis, conſideratur vt poteſt coniungi, non omnibus, ſed eidem tantùm determinatæ differentiæ. Vnde falſum eſt, quòd vt pars potentialis, contineat differentiam aliquam in potentia, & conſequenter eſt falſum, quòd vt pars potentialis prædicari poſsit de ſpecie.

QVÆSTIO VI.

An modus prædicandi in quid, ſeparet genus à differentia.

PArs negatiua: quòd non diſtinguantur per modum prædicandi in Quid, & in Quale quid: probatur ex Ariſtotele 1. lib. Poſteriorum tex. 12. vbi docet, Vtramque partem definitionis: nem- 16
pe,

pe, *genus & differentiam, prædicari de ſpecie in quid*: & expreſſus 7. lib. Topicorum cap. 2. loco 31. his verbis. *Eorum quæ ſunt in aſſignata oratione, hoc quidem genus, illud autem differentia: & in in eo, quod quid eſt, genus & differentia prædicantur.*

Probatur etiam, ratione: Quia modus prædicandi ſequitur modum eſſendi: ſed differentia habet modum eſſendi perfectiorem in compoſitione ſpeciei, quàm genus; cùm ſe habeat tanquam forma, & genus, vt materia: ergo habebit modum perfectiorem prædicandi. Sed modus perfectior prædicandi, eſt prædicari in Quid: ergo hoc modo potiùs quam in Quale prædicabitur. Minorem probo: quia modus prædicandi in quid, eſt proprius ſubſtantiæ: & modus prædicandi in quale, eſt modus accidentis: quod non videtur poſſe negari, cùm ſit prædicatum eſſentiale. Communis tamen ſententia Porphyrij, & omnium interpretum eius eſt: quòd *Genus diſtinguatur à differentia, ex eo, quòd illud prædicatur in quid, hæc verò in quale quid*: vera eſt & tenenda. Quæ probatur expreſſo teſtimonio Ariſtot. 4, lib. Topicorum, cap. 6. loco 81. [v]bi ſic ait. *Quoniam differentia quidem qualitatem generis ſemper [ſ]ignificat, genus autem differentiæ non: nam qui dicit greſsibile quid[d]am: animal dicit: qui verò animal dicit, non dicit quale quid[d]am greſsibile: differentia igitur à genere ſic ſeparanda.* Et hunc mo[du]m diſtinguendi hæc duo prædicabilia, generis, & differentiæ, [pe]r modum prædicandi in quid & in quale quid, ſequitur D. Tho. [op]uſc. 58. tract. 1. cap. 4. Probatur deinde ratione: quia genus præ[dic]atur de ſpecie per modum ſubſtantiæ: hoc eſt per ſe ſtantis, [cui]us euidens ſignum eſt, quod nomine ſubſtantiuo ſignificatur: modus prædicandi in quid, eſt proprius ſubſtantiæ, quæ eſt [qui]dditas rei: ergo prædicatur in quid. Differentia verò præ[dica]tur per modum formæ, qui non eſt rei per ſe ſtantis: ſed in[hære]ntis materiæ; & determinantis, ac modificantis illam, ad ſi[mil]itudinem qualitatis: ergo non prædicatur in quid, ſed in qua[le], [no]n tamen ſicut vera qualitas, quia ad eſſentiam rei pertinet: & non prædicatur in quale ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, & [ex] addito, hoc eſt in quale quid: & in hoc diſtinguitur à genere; [In e]xplicatione teſtimonij Ariſtotelis, adducti ad probandam [pr]iuam partem, notandum eſt: duo eſſe conſideranda in prædi[cato, & i]licuius prædicationis. Primum; rem ipſam quæ prædica[tur: ſe]cundum, modum, quo concipitur, & ſignificatur, ſecundùm [quem] attribuitur ſubiecto: & Primum, quaſi materiale eſt in præ[dicatio]ne: ex quo non ſumitur modus prædicandi, diſtinguens [prædic]abilia, ſed ex ſecundo, in quo conſiſtit ratio formalis præ[dicatio]nis. Ariſtoteles ergo in diuerſis locis vtrunque conſide[rat: in] eo quidem, cuius verba adduximus, pro negatiua parte, [conſide]rauit primum: modum verò concipiendi prædicatum,

& attri-

& attribuendi ſubiecto, conſiderauit in ſecundo loco, quem pro noſtra ſententia ad duximus: & ideo diſtinxit genus à differentia, per modos prædicandi in quid, & in quale: in alio verò eodem modo prædicari docuit: quod verũ eſt ex parte rei, quæ prædicatur, in ſe conſideratæ: nam tam differentia, quàm genus, eſt pars quidditatis ſpeciei.

Ad argumentum verò reſpondeo, Diſtinguendo maiorem. nam modus eſſendi dupliciter ſumi poteſt, ſecundùm ſe, vel vt concipitur à nobis: & ab eo, hoc modo ſumpto, accipitur modus prędicandi: quia non prædicantur res, vt ſunt à parte rei, ſed vt tali modo cognoſcuntur: & licèt ſecundùm primam conſiderationem, perfectior ſit differentia quàm genus, ex modo tamen poſteriori, perfectionem habet modum prædicandi hoc quàm illa, per quem diſtinctum prædicabile conſtituit.

CAPVT III.

De Specie.

INtentum Porphyrij in hoc capite eſt, explicare naturam ſecundi prædicabilis, quod eſt Species Diuiditur autem in quatuor partes. In prima proponit duos acceptiones ſpeciei: primam Phyſicam & realem, ex cuius ſimilitudine colligit ſecundam Logicam. In ſecunda definit ſpeciem duplici definitione. In tertia ponit ordinationem prædicamentalem, prædicamenti ſubſtantiæ, vt per eam intelligatur duplex habitudo ſpeciei: Vna quam habet ad genus, ſub quo collocatur: Altera ad indiuidua, de quibus prædicatur. In vltima, definit indiuiduum duabus definitionibus. Prima acceptio realis ſpeciei eſt, qua accipitur pro forma, ac pulchritudine rei. In qua acceptione dici ſolet: *Præſtantiſſimam ſpeciem dignam eſſe imperio.* Hoc eſt pulcherrimum hominem dignum eſſe imperio: quia pulchritudo corporis, ſignum eſt virtutis in anima exiſtentis. Et huic acceptioni reali, ſimilis eſt acceptio Logica, *qua accipitur ſpecies pro ea quæ ſub aſſignato genere collocatur,* inquit Porphyr.) id eſt ſub genere iam definito, & explicato capite præcedenti. Similitudo autem vtriuſq; acceptionis conſiſtit in hoc: quia quemadmodum forma rei, in qua pulchritudo, conſiſtere ſolet; accidentali modo includit atque oſtendit perfectionem eſſentialem rei: ita ſpecies, quæ ſub genere collocatur, & ab eo ſimul cum differentia conſtituitur, includit modo ſubſtantiali totam perfectionem eſſentialem rei: vt ſpecies humana totam perfectionem eſſentialem hominis. Et hæc in prima parte capitis.

In ſecunda verò, definit Porphyrius ſpeciem, ſecundùm hanc acceptionem Logicam, duplici definitione. Prima definitio talis eſt:

eſt: *Species eſt, quæ ſubiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur.* Per quam explicatur ſpecies ſecundùm habitudinem, quam habet ad genus, à qua dicitur ſpecies ſubiicibilis.

Secunda definitio ſpeciei eſt: *Species eſt quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in eo, quod quid.* Per quam explicatur ſpecies, ſecundùm habitudinem, quam habet ad indiuidua, & vt eſt ſecũdùm prædicabile: & hæc Porphyrius in 2. part. In tertia, proponit ordinem prædicamẽtalem in prædicamento ſubſtantiæ: quod his quinque prædicatis conſtat: Subſtantia, Corpus, Viuens, Animal, Homo. Sed vt intelligatur, tria ait eſſe in eo conſideranda. Primum eſt, tria in eo reperiri, nempe ſupremum genus, quod ita eſt genus, vt non ſit ſpecies; vt ſubſtantia. Infimam ſpeciem, quæ ita eſt ſpecies, vt non ſit genus vt homo, aut leo; & Intermedia genera, quæ ſimul ſunt genera reſpectu inferiorum ſpecierum, & ſpecies reſpectu ſuperioris generis. Indiuidua verò, non collocantur in prædicamento, tanquam partes eius, ſed tanquam fundamentum omnium prædicatorum eſſentialium: ex quibus tanquam partibus componitur prædicamentum. Gratia exempli: Subſtantia, eſt ſupremum genus: Homo, infima ſpecies. Et hæc ſunt quaſi extrema prædicamenti: Animal, Viuens, & Corpus, dicuntur intermedia: quia ita ſunt genera, vt ſimul ſint ſpecies: animal enim eſt genus hominis, & ſpecies viuentis: & ideo vocantur hæc genera ſubalterna: quia ita ſunt genera; vt ſub alio genere collocentur, reſpectu cuius ſpecies dicuntur: & hoc eſt ſimul eſſe genera, & ſpecies reſpectu diuerſorum.

Secundò, conſiderandum eſt; ſuprema genera eſſe decem; nem[p]e, Subſtantiam, Quantitatem, Relationem, Qualitatem, Actio[n]em, Paſſionem, Vbi, Situm, Quando, Habere, & cùm hæc ſint [qu]aſi capita prædicamentorum; decem quoque ſunt prędicamẽta: [sp]ecies verò infimæ, finitæ ſunt: & eodem modo intermedia ge[ne]ra: ſed indiuidua in infinitum procedunt: quia quibuſcunque [...]tis, alia & alia multiplicantur in infinitum: & ita à ſcientia prę[dic]amentorum deficiunt.

Tertiò, conſiderandum eſt; hanc eſſe differentiam, inter aſcen[ſu]m & deſcenſum prædicamentalem: quòd deſcenſus fit per diui[ſio]nem vnius in plura; nempe generis, in plures ſpecies, per diffe[ren]tias: aſcenſus verò, per collectionem plurium in vnum: vt dum [deſ]cendimus, à ſupremo genere ſubſtantiæ, vſque ad infimam [ſpe]ciem hominis, prædicemus diuidendo illud, in Subſtantiam [cor]poream, & incorpoream: & hanc in viuentem, & non viuen[tem] vſque ad hominem, Sed dum aſcendimus; plures ſpecies [colli]gimus in vnum genus: vt hominem, leonem, & cæteras [ſpec]ies animalis, in vnum genus animalis: & ita vſque ad ſupre[mu]m genus ſubſtantiæ. Et hæc Porphyrius in 3. parte. In vltima verò,

verò,quia ſpeciem vt prædicabilem, definiuit per indiuidua, tanquam per terminum relationis eius; explicat naturam indiuidui, duabus definitionibus: quarum prima eſt: *Indiuiduum eſt, quod de vno ſolo prædicatur.* Vt Petrus de ſeipſo,in hac prædicatione identica;Petrus eſt Petrus.

Secunda definitio. *Indiuiduum eſt, cuius collectio proprietatum, quæ in vno eſt, in alio non poteſt reperiri.* Quæ ſic explicatur. Proprietares ſpecificæ; vt riſibilitas, & admiratio, communes ſunt omnibus indiuiduis humanæ ſpeciei:& plures etiam proprietates indiuiduales cuiuſlibet indiuidui,poſſunt conuenire aliis;ſed collectio omnium,quæ in vno reperiuntur, non poteſt in alio reperiri.Exempli gratia:quælibet proprietas indiuidualis Petri,poteſt conuenire Ioanni; ſed omnes ſimul ſumptæ non poſſunt ei conuenire.Hæc Porphyr.in toto cap.

QVÆSTIO I.

Vtrùm ſpecies fuerit definita à Porphyrio duabus vel tribus definitionibus.

Circa numerum definitionum, quibus ſpecies definita eſt à Porphyrio, certum eſt, apud omnes interpretes eius, duabus ſaltem definirionibus definitam eſſe, ſecundùm duas habitudines,vel reſpectus,quos habet;vnum ad genus,à quo ſpecies ſubiicibilis vocatur;alterum ad indiuidua,à quo dicitur ſpecies prædicabilis.Sed an duabus tantùm definita fuerit,vel tribus;diuerſæ ſunt opiniones.

Prima eſt,Soti aſſerentis, duabus tantùm eſſe definitam : ita vt prima illa, quæ aſſerit, Speciem eſſe, quæ ſub aſſignato genere collocatur; non ſit definitio,ſed acceptio tantùm logica ſpeciei, aut nuda explicatio vocis. Altera verò; qua dicitur ſpeciem eſſe, quæ ſubiicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur,definitionem eſſe:non tamen duplicem;ſed vnam tantùm:quia eundem reſpectum explicat: nam idem eſt ſubiici generi,& genus prædicari de illa. Et cùm præter hanc, tantùm ſit alia, per quam explicatur ſpecies,vt prædicabilis,tantùm erunt duæ. Probat hoc arg. Species ſolùm habet duos reſpectus, vnum ad genus, vt eſt ſubiicibilis;alterum ad indiuidua, vt eſt prædicabilis: ergo ſolum habet duas rationes formales, explicabiles per definitionem:& ideo duabus ſolùm definitionibus explicari poteſt.

Alij verò omnes, aſſerunt tribus definitionibus fuiſſe definitam,ſed non eodem modo eas enumerant: nam Toletus primam ſolùm eſſe explicationem vocis ait, ſed ſecundam diſtinguit in duas: ita vt vna ſit, *Species eſt quæ ſubiicitur generi*: & altera, *Species eſt de qua genus prædicatur in quid*: & ideo cum alia,per quam expli-

explicatur ſpecies, vt prædicabilis, eſſe tres. Probat, quia eundem reſpectum ad genus diuerſo modo vtraque explicat; nam aliud eſt ſpeciem reſpicere genus; aliud, genus reſpicere ſpeciem, dum prædicatur de illa.

Caietanus verò, & Canterus, ita aſſerunt tres eſſe definitiones, vt prima non ſit ſola acceptio, aut vocis explicatio, ſed ſimul definitio: ſecundam verò vnam tantùm eſſe; quia vnam tantùm habitudinem ad genus, omnia illa verba explicant: Et hæc videtur mihi probabilior ſententia, & magis ad mentem Porphyrij.

Et probatur primum: quòd illa verba, *Species eſt, quæ ſub aſſignato genere collocatur*, non ſint ſola acceptio; ſed etiam definitio: quia Porphyr. dum aliam definitionem propoſuit, ſic aſſeruit; *Aſſignant ergo & ſic ſpeciem: Species eſt, quæ ponitur ſub genere, & de qua genus in aliquid prædicatur.* Quibus verbis docet, ſe aliam definitionum, poſt primam iam traditam, aſſignare. Præterea, priuſquam ſecundam definitionem proponeret, rationem reddit, propter quam, cùm genus per ſpeciem definierit, cap. præcedenti, nunc ſpeciem per genus explicauerit: quia cùm ſint relatiua, vnum per alterum definiendum erat: ergo fatetur iam definijſſe ſpeciem, antequam ſecundam definitionem proponeret: quod non eſſet verum, ſi prima ſolùm eſſet acceptio, & non definitio.

Probatur ſecundum, quòd ſint definitiones diſtinctæ, prima, & ſecunda, per quas ſpecies definiatur vt ſubiicibilis, hoc argumento. Species vt ſubiicitur generi, habet duas rationes formales diuerſas: ergo non vna, ſed duabus definitionibus debuit explicari. Conſequentia euidens eſt, quia vna definitio, vnam tantùm rationem formalem explicare poteſt. Probatur verò antecedens, quia in genere, diuerſæ rationes formales ſunt: eſſe vniuerſale, hoc eſt vnum in multis ſpeciebus, & eſſe prædicabile de illis: & ratio vniuerſalis prior eſt, & eſſentialis illi: ratio verò prædicabilis poſterior, & propria paſſio eius: & ſub vtraque ratione reſpicit ſpeciem: ergo etiam in ſpecie debent correſpondere diuerſæ rationes formales: nempe eſſe ſubiectum, in quo eſt genus: & eſſe ſubiectum, de quo prædicatur: ita vt illa ſit prior, & quaſi eſſentialis ſpeciei, vt ſubiicibili: hæc verò poſterior, quaſi propria paſſio eius: ſed diuerſæ illæ rationes formales in genere, explicantur diuerſis definitionibus, nempe vnum in multis ſpeciebus: & prædicabile de illis: ergo etiam diuerſæ rationes ex parte ſpeciei, debent explicari per diuerſas definitiones. Et ita factum eſt à Porphyrio, qui per illa verba: *Species eſt, quæ ſub aſſignato genere collocatur*, explicuit ſpeciem ſubiicibilem, vt eſt ſubiectum, in quo eſt genus: per ſecundam verò, vt eſt ſubiectum, de quo prædicatur.

Sed

Sed quòd ſecunda definitio non ſit duplex, ſed vna, probatur; quia prima verba, *Species eſt, quæ ſubiicitur generi*, eandem prorſus rationem ſpeciei explicant, quæ per primam definitionem fuerat explicata: nempe eſſe ſubiectum in quo eſt genus: quare ſolùm videntur repetitio primæ definitionis. Alia verò verba, nempe; *De qua genus in quid prædicatur*, explicant aliam rationem formalem eiuſdem ſpeciei ſubiicibilis, videlicet eſſe ſubiectum, de quo prædicatur genus. Duas igitur tradit Porphyrius ſpeciei ſubiicibilis definitiones, ſecundùm duas rationes formales eius, & tertiam eiuſdem ſpeciei, vt prædicabilis.

Ad argumentum Soti & Toleti, eadem ſolutione reſpondetur: 6 nam dum dicitur, Speciem ſolùm habere reſpectus ad genus, & indiuidua, concedendum eſt: dicendum tamen reſpectum ad genus, duplicem habere formalem rationem diuerſam: qua diuerſo modo reſpicit genus, nempe, vt ſubiectum in Quo, & vt ſubiectum de Quo: ſicut genus diuerſa ratione reſpicit eandem ſpeciem, nempe vt ſubiectum in quo eſt, & de quo prædicatur: ideo diuerſis definitionibus debuit explicari.

Sed duo reſtant breuiſſima dubia. Primum, qua ratione agat Porphyrius de ſpecie ſubiicibili: nam cùm opus hoc prædicabilium ſit, non pertinet ad ipſum ſpecies, niſi vt prędicabilis: ſed non eſt prædicabilis, vt reſpicit genus; ſed indiuidua: ergo non debuit definiri, niſi reſpectu eorum: & ideo vnica definitione; & non pluribus. Reſpõdetur, agere Porphyrium de ſpecie ſubiicibili. Primò, Quia eſt ſubiectum generis; & ſubiectum ad eandem conſiderationem pertinet, ad quam prædicatum; quia terminus relationis eius eſt; ſine quo non poteſt cognoſci. Secundò, Quia ſubiectum opponitur prędicato: oppoſitorum verò eadem eſt ſcientia: & ideo duabus definitionibus debuit ſpecies definiri, vt ſubiicibilis, quia duobus modis formaliter diuerſis eſt ſubiectum generis.

Sed circa vtramque eius definitionem eſt ſecundum dubium: 7 quia videtur conuenire indiuiduis, cùm ſub aſſignato genere collocentur; vt hoc, vel illud animal ſub animali, atque etiam Petrus, & Ioannes; & eidem generi ſubiiciantur, quod de illis prædicatur in quid, ſicut de ſpeciebus. Reſpondeo: collocari ſub genere, aut eſſe ſubiectum eius; duobus modis poſſe intelligi: per ſe quidem, ratione ſui, & immediatè. Per aliud autem, ratione alterius & remotè. Et primo modo conuenit ſoli ſpeciei: indiuiduis verò ſolùm ſecundo modo. Et ratio huius eſt: quia genus per ſe, & immediatè deſcendit ad ſpecies per differentias: ad indiuidua verò, non niſi ratione ſpeciei: ergo ſpecies ſola eſt, quæ per ſe primò collocatur ſub genere; indiuidua verò, non niſi per ſpeciem. Definitiones igitur ſpeciei ſubiicibilis, ſecundùm primum modum intelliguntur à Porphyrio: ita vt ſenſus primæ ſit: Species eſt, quæ ſub

aſſignato

aſſignato genere per ſe primò,atque immediatè collocatur. Senſus verò ſecundæ;Species eſt,quæ per ſe primò,& immediatè ſubiicitur generi, & de qua genus per ſe primò & immediatè prædicatur in quid:& ita excluduntur indiuidua, quæ non ſic ponuntur ſub genere,nec ei ſubiiciuntur.

QVÆSTIO II.

Vtrùm ſpecies ſubiicibilis, vt ſubiicibilis eſt,ſit vniuerſalis: vel quonam modo ſe habeant habitudines iſtæ ſpeciei inter ſe: vniuerſalitas, prædicabilitas, & ſubiicibilitas.

VT intelligatur quæſtio, præſupponenda ſunt duo, tanquam certa apud omnes.Primum hos duos reſpectus ſpeciei,nempe prædicabilitatem,& ſubiicibilitatem,quaſi oppoſitos eſſe, cum conueniant ei reſpectu diuerſorum, & quaſi oppoſitorum terminorum: nam reſpectus ſubiicibilitatis conuenit ſpeciei, in ordine ad ſuperius genus:reſpectus prædicabilitatis, in ordine ad inferiora indiuidua.

Secundò, certum eſt reſpectum prædicabilitatis conuenire ſpeciei,vt vniuerſali.Probatur, quia vt ſuperiùs probatum eſt,vniuerſalitas ſe habet tanquam eſſentia vniuerſalis: prædicabilitas verò,tanquam propria paſſio eius:ergo verum eſt,ſpeciem,vt vniuerſalem,eſſe prædicabilem, ſicut verum eſt hominem eſſe riſibilem: vt eſt rationalis, Quæſtio igitur eſt, An etiam conueniat ſpeciei reſpectus ſubiicibilitatis,in quantum eſt vniuerſalis.

Circa quam, duæ ſunt opiniones. Prima; Caietani cap. præſenti, vbi ait, *Ita eſſe connexas has duas rationes ſpeciei, nempe, vniuerſalitatem,& prædicabilitatem cum tertia, quæ eſt ſubiicibilitas vt hæc ſe habeat tanquam eſſentia, à qua illæ duæ procedunt,tanquam propriæ paſſiones,* Vnde ſequitur,ſpeciem vt ſubiicibilem eſſe vniuerſalem:ſicut verum eſt, hominem eſſe riſibilem:in quantum eſt homo: quia riſibilitas procedit à rationalitate,tamquam propria paſſio ab eſſentia.

Secunda opinio eſt Cardinalis Toleti, q. 1. huius capitis. Vbi aſſerit:*Vniuerſalitatem eſſe eſſentiam ſpeciei, & ab ea procedere duas paſſiones.* Vna eſt prædicabilitas de multis, reſpectu indiuiduorum:Altera ſubiicibilitas, reſpectu generis:ex quo ſequitur, ſpeciem,vt reſpicit genus,eſſe vniuerſale ſubiicibile;& vt reſpicit indiuidua,eſſe vniuerſale prædicabile: & vt vno verbo hanc ſententiam explicemus,ita ait ſpeciem,vt ſubiicibilem, eſſe vniuerſalem: ſicut vniuerſalis eſt, in quantum prædicabilis.

Probatur duplici ratione. Prima,vniuerſale (inquit) eſt genus ad quinque prædicabilia, ſicut animal ad hominem, & leonem: ergo quodlibet prædicabile reſpicit illud, tanquam proprium

genus cuius rationem participat:ſed ſpecies reſpectu generis ſunt ſubiicibiles,ergo prædicabilia,vt ſpecies ſubiicibiles, participant rationem genericam vniuerſalis,ſicut homo & leo rationem animalis: quare,vt ſubiicibiles,ſunt vniuerſales.

Secunda,Species ſubiicibilis,vt ſubiicibilis eſt: non eſt ſingularis:ergo vniuerſalis. Conſequentia neceſſaria eſt , quia inter vniuerſale,& ſingulare,non datur medium.Sed probatur antecedens: quia ſpecies ſubiicibilis , non eſt natura contracta per conditiones ſingulares,vt natura Petri , ſed abſtracta ab illis : natura verò abſtracta , communis eſt multis , ergo eſt vniuerſalis : & ideo in quantum ſubiicibilis,erit vniuerſalis. 9

Et confirmatur:Quia ſpecies ſubiicibilis , in quantum ſubiicibilis, eſt communis huic & illi ſpeciei ſubiicibili , de quibus prædicatur in his prędicationibus;Hæc ſpecies ſubiicibilis,eſt ſpecies ſubiicibilis. Et illa,ſpecies ſubiicibilis , eſt ſpecies ſubiicibilis. ergo eſt vniuerſali. Probatur conſequentia : quia prædicabile ſequitur ex vniuerſali; tanquam propria paſſio ex eſſentia.

Vtraque hæc ſententia falſa eſt.Probatur hoc argumento.Vniuerſalitas , & prædicabilitas , ſunt reſpectus naturæ ad inferiora; Subiicibilitas verò , eſt reſpectus eiuſdem ad ſuperiora : ergo reſpectus iſte oppoſitus eſt illis : ſed vnum oppoſitorum non poteſt procedere ab alio , tanquam propria paſſio ab eſſentia : ergo vniuerſalitas,& prædicabilitas,non procedunt à ſubiicibilitate , tanquam ab eſſentia; vt affirmat Caie. nec ſubiicibilitas procedit ab vniuerſalitate,tanquam ab eſſentia:vt affirmat Toletus.

Vera igitur ſententia, tria affirmat. Primum : Vniuerſalitatem & prædicabilitatem non eſſe reſpectus oppoſitos , ſed ſe habere tanquam eſſentiam,& propriam paſſionem. Probatur hoc:quia vterque reſpectus habet pro termino inferiora : quamuis diuerſo modo conſiderata: vt quæſtione præcedenti explicatum eſt.

Secundum. Hos reſpectus eſſe quaſi oppoſitos ſubiicibilitati: & ideo nec ab ea procedere poſſunt , tanquam propria paſſio ab eſſentia , nec ſubiici[illegible]litas ab illis. Vtrumque probatum eſt contra Caietanum,& T[illegible]um.

Tertium,Speciem [illegible]biicibilem,vt ſubiicibilis eſt,non eſſe vniuerſalem,ſed ſubiectum commune, atque proximũ generis. Hoc ſequitur euidenter ex duobus primis:& probatur hoc argumento: Reſpectus oppoſiti,non poſſunt eidem rei ſub eadem ratione formali conuenire:ſed vniuerſalitas, & ſubiicibilitas , ſunt reſpectus oppoſiti,vt probatum eſt: ergo non poſſunt ſpeciei ſub eadem ratione conuenire : ideo nec vniuerſalis , eſt ſubiicibilis ; neque vt ſubiicibilis,eſt vniuerſalis.

Ad primum arg. ſecundæ opinionis ; concedendum eſt ante- 11
cedens ; Quòd vniuerſale ſit genus , ad quinque prædicabilia , &

etiam prima conſequentia; quòd naturam eius participent: ſe: negandum eſt, quòd eam participent, vt ſunt ſpecies ſubiicibiles ſed eam quidem participant ſecundùm propriam eſſentiam: ex participatione verò, reſultat in eis accidentaliter reſpectus ſubiicibilitatis, ſecundùm quem non ſunt vniuerſales, ſed ſubiecta generis. Quod hoc exemplo declaratur. Animal eſt genus hominis, & leonis, ſecundùm proprias naturas ſenſitiuas; & hoc modo naturam eius participant, & animalia ſunt formaliter. Ex hoc verò reſultat in eis denominatio ſpecierum ſubiicibilium: Accidentalis quidẽ: cùm ſit eis tributa ab intellectu: & ideo vt ſunt ſpecies ſubiicibiles: non ſunt animalia, ſed ſubiecta. Eadem ratione prædicabilia, ſecundùm proprias naturas, participant eſſentiam vniuerſalis, quod eſt genus eorum: propria autem natura prædicabilium eſt, eſſe ſecundas intentiones, denominantes naturas vniuerſales, vt primi prædicabilis, denominare naturam vniuerſalem in multis ſpeciebus: ſecundi prædicabilis, in multis differentibus numero in Quid, & ſic de reliquis. Vnde hoc modo participant naturam vniuerſalis, & eſſentialiter ſunt vniuerſalia: ſed denominatio ſpeciei ſubiicibilis, accidentaliter ea conſequitur: & ideo ſecundùm eam, non poſſunt eſſe vniuerſales, ſicut neque homo, & leo, vt ſunt ſpecies ſubiicibiles, ſunt animalia.

Ad ſecundum; Concedendum eſt antecedens, nempe ſpeciem vt ſubiicibilem non eſſe ſingularem: ſed neganda eſt conſequentia, quòd ſit vniuerſalis: nam inter vniuerſale, & ſingulare, datur medium: quod eſt ſubiectum commune: id eſt natura abſtracta communis negatiuè: quia nulli ſingulari appropriata eſt, neque illa reſpicit: ſed ſolum genus: ad quod comparatur, & ſub quo collocatur; vt autem vniuerſalis ſit formaliter, neceſſe eſt ad indiuidua comparetur, & referatur.

Ad confirmationem reſpondeo, Speciem ſubiicibilem, comparatã ad hanc, & illam ſpeciem ſubiicibilem, non eſſe ſecundùm rem ſubiicibilem, ſed ſolo nomine: quia non comparatur ad genus, nec illud reſpicit: verè autem prædicabilem, & vniuerſalem; cùm ſit vnum in multis, & de multis: quare non probatur; quòd, vt ſubiicibilis, ſecundùm rem ſit vniuerſalis.

Ex dictis in hac quæſtione, tria intelliguntur. Primum: Quòd ex duplici reſpectu prædicabilitatis, & ſubiicibilitatis, ſecundus conuenit primò ſpeciei. Cuius ratio eſt, quia primũ, quod habet ſpecies, eſt eſſe compoſitam ex genere & differentia: poſtquam verò compoſita ex eis eſt; participatur ab indiuiduis: ergo primò conſequitur naturam eius reſpectus ad genus quàm ad indiuidua.

Secundum, quod intelligitur, eſt, reſpectum prædicabilitatis nobiliorem in ea eſſe, reſpectu ſubiicibilitatis: & ideo nobiliorem denominationem ſpeciei, ab eo conſequitur. Quod ſic probo.

H 2

Prædicatum nobilius eſt ſubiecto, cùm ſit forma eius: ergo reſpectus prædicabilis, nobilior eſt reſpectu ſubiicibilis. Intelligitur tandem tertiò, Speciem reſpectu ſubiicibilis, & prædicabilis, æquiuocum nomen eſſe. Probatur: quia reſpectus ſubiicibilitatis, & prædicabilitatis, ſunt oppoſiti, & omnino diuerſi; ita vt ſub nomine ſpeciei, in nullo conueniant; ergo ſolum habent nomen cõmune: quod proprium eſt æquiuocorum.

QVESTIO III.

An ſpecies poßit conſeruari in vnico indiuiduo, & genus in vnica ſpecie.

VT faciliùs intelligatur, atque ſoluatur quæſtio, annotandum eſt, Genus & ſpeciem tribus modis conſiderari poſſe. 12
Primò, ſecundùm entitatem Phyſicam, & realem. Secundò, Logicè, in quantum Genus eſt prædicabile de multis differentibus ſpecie in Quid: & Species de pluribus differentibus numero. Tertiò, Metaphyſicè, in quantum genus, eſt totum potentiale, contrahibile per oppoſitas differentias: aut pars ſpeciei, eam componens cum differentia: & ſecundùm conſiderationem phyſicam certum eſt apud omnes genus poſſe conſeruari in vna ſpecie; imò in vno ſolo indiuiduo: atque etiam ſpeciem: & huius ratio manifeſta eſt: quia tota entitas generis, & ſpeciei, vt animalis, & hominis, reperitur in quolibet indiuiduo: vt in Petro, aut Ioanne.

Secundùm Logicam etiam conſiderationem, eſt certum; Genus non conſeruari in vna ſpecie; nec ſpeciem in vno indiuiduo. Probatur hoc, ex definitionibus vtriuſque: nam genus eſt prædicabile de multis ſpeciebus: & ſpecies de multis indiuiduis: ergo vtrumque poſtulat plura, ad ſui conſeruationem, in quo æqualia ſunt. Sed an genus poſtulet plures ſpecies, actu exiſtẽtes, & ſpecies plura indiuidua: vel ſufficiat eis vnum actu, dummodo plura ſint in potentia, ad ſui conſeruationem. De ſpecie nemo dubitat; quin poſſit conſeruari in vno indiuiduo, ſi plura ſint poſſibilia. Probatur euidenti experientia; quia Sol, & Luna, ſunt ſpecies Logicæ, & non habent niſi vnum indiuiduum actu exiſtens, plura tamen poſſibilia: ergo hoc ſufficiet ad conſeruationem Logicæ ſpeciei.

De genere verò Logico, aſſerit Toletus, quæſtione vnica huius capitis: *Non poſſe conſeruari in vna ſpecie actu exiſtente: quamuis plures ſint poſſibiles: ſed plures actu exiſtentes poſtulare, ad ſui conſeruationem.* Probat 1. teſtimonio Ariſt. 4. lib. Topicorum, cap. 3. vbi ita ait; *Dum autem omnis generis plures ſint ſpecies: inſpiciendum, ſi non contingit alteram ſpeciẽ eſſe dicti generis: nã ſi non eſt, manifeſtum, quoniam non erit genus omnino.* Deinde ratione; quia genus contrahitur ad ſpeciem per differentiam: ſed differentia non 13

conſti

conſtituit ſpeciem, niſi diſtinguendo illam ab aliis:ergo requirit genus plures ſpecies,actu exiſtentes. Probatur conſequentia:quia differentia non diſtinguit ſpeciem ab aliis non exiſtentibus, ſed ab his tantùm quæ actu ſunt.

Hæc tamen ſententia falſa eſt. Quod probatur hoc argumento;Genus Logicum,eſt prædicabile de pluribus differentibus ſpecie; etiam ſi actu non prædicetur, vt definitio eius oſtendit; ſed etiam ſi in vna tantum ſit ſpecie actu exiſtente: ſufficit alias eſſe poſſibiles,vt ſit prędicabile de pluribus:ergo conſeruabitur in vna, ſi plures ſint poſſibiles;& non requirit plures actu exiſtentes: ſed quantum ad conſiderationem Logicam, æqualis eſt ratio de genere,& ſpecie:ita vt vtrumque poſtulet plura ad ſui conſeruationem non actu exiſtentia,ſed vnum actu,& plura in potentia. Circa tertiam conſiderationem Metaphyſicam, primò certum eſt apud omnes de genere, vt eſt totum potentiale, quòd non poſſit conſeruari in vnica ſpecie: niſi aliæ ſint poſſibiles. Et ratio eſt manifeſta, quia vt eſt totum potentiale; eſſentialiter eſt contrahibile per oppoſitas differentias, ad conſtitutionem diuerſarum ſpecierum: ergo plures ſaltem poſſibiles poſtulat, ad ſui conſeruationem.

Secundò certum eſt,de eodem genere, vt eſt pars actualis ſpeciei,quòd poſſit conſeruari in vna ſpecie, etiam ſi plures non ſint poſſibiles. Probatur hoc:quia vt eſt pars actualis ſpeciei,ſolùm petit vnam differentiam,cui actu coniungitur: ergo ſolùm petit ad ſui conſeruationem vnam ſpeciem,quam cum ea componit.

De ſpecie verò Metaphyſica, non eſt ita certum:An in vno indiuiduo conſeruari poſſit,vel plura poſtulet ſaltem poſſibilia. Sed duæ ſunt opiniones contrariæ.Primam tenet Onna,q.2.huius capitis art. 2. affirmans Æqualia eſſe genus & ſpeciem Metaphyſicam:ita vt ſicut genus poſtulat plures ſpecies,vnam actu, & aliam ſaltem in potentia: ita ſpecies non poteſt conſeruari in vno indiuiduo,ſi non ſint plura poſſibilia.

14 Probat hoc argumento. Ideo genus non poteſt conſeruari in vna ſpecie, quia eſt contrahibile per oppoſitas differentias ſpecificas: hoc eſt,tales, quæ non poſſunt eſſe in eadem ſpecie,vt animal per rationale, & irrationale: ſed etiam ſpecies eſt contrahibilis,per differentias indiuiduales oppoſitas: hoc eſt non potentes conuenire eidem indiuiduo:vt homo,per differentias Petri,& Ioannis:ergo ſicut genus non poteſt conſeruari in vna ſpecie, ſic ſpecies non poterit conſeruari in vno indiuiduo. Sed hæc etiam ſententia falſa probatur,hoc argumento Species Metaphyſica,ſecundùm eſſentiam, ſolùm dicit quid compoſitum ex genere, & differentia: & per ſolum genus, & differentiam definitur: ſed in vno ſolo indiuiduo,etiam ſi alia non ſint poſſibilia, ſaluari poteſt

compoſitio ex genere,& differentia: ergo etiam ſaluabitur, aut conſernabitur ſpecies Metaphyſica. Probatur minor: quia differentiæ indiuiduales, extra genus,& differentiam ſunt: ergo compoſitio ſpeciei ex genere,& differentia, non dependet eſſentialiter ab illis:& ideo, non minus in vno indiuiduo, quàm in multis conſeruabitur:& ex conſequenti ſpecies. Et confirmatur: quia probabile eſt, ſpecies Angelorum nec habere, nec poſſe habere, niſi vnicum indiuiduum:& tamen nullus negat, quod ſint veræ ſpecies, compoſitæ ex genere,& differentia.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. Primum, quòd genus, & ſpecies ſecundùm Logicam conſiderationem æqualia ſunt; ita vt nec genus poſſit cõſeruari in vna ſpecie, niſi alia ſaltẽ ſit poſſibilis, nec ſpecies in vno indiuiduo, niſi alterũ ſaltem ſit poſſibile: neutrum tamen poſtulare plura actu exiſtentia ad ſui conſeruationẽ.

Secundum quod aſſerit, eſt, Genus,& ſpeciem ſecundùm conſiderationem Metaphyſicam, non eſſe æqualia, ſed genus vt eſt totum potentiale, non poſſe conſeruari in vna ſpecie, niſi altera ſaltem ſit poſſibilis: quamuis vt eſt pars ſpeciei, in vna conſeruari poſſit: ſpeciem verò conſeruari poſſe in vno indiuiduo, etiam ſi aliud non ſit poſſibile. Vtrumque autem probatum eſt iam, ex refutatione aliarum opinionum.

Sed vt veritas ſecundi magis fiat manifeſta, & argumentum 15
oppoſitum faciliùs ſoluatur, annotandum eſt: hanc eſſe differentiam inter genus & ſpeciem, Metaphyſicè conſideratã: quòd genus eſt totum potentiale,& imperfectum eſſentialiter; perfectibile tamen per differentias ſpecificas, tanquam per alios gradus perfectionis, eſſentialiter diſtinctos. Vt animal, dicit naturam ſenſitiuam, eſſentialiter imperfectam; perfectibilem verò per rationale,& irrationale; tanquam per diuerſos gradus eſſentialis perfectionis. Vnde ſequitur primò, Genus eſſentialiter eſſe contrahibile, per oppoſitas differentias; ad conſtitutionem diuerſarum ſpecierum. Species verò, totum actuale, & perfectum eſt; ita vt non poſſit vlteriorem perfectionem eſſentialem ſuſcipere, (loquimur autem de ſpecie infima; quæ ita eſt ſpecies, vt non ſit genus:) quare non eſt contrahibilis per differentias eſſentiales; quæ ſint gradus eſſentialis perfectionis: ſed ſolùm multiplicatur in indiuiduis, per differentias indiuiduales: quæ non ſunt eſſentiales, ſed omnino extra eſſentiam eius: accidentales enim ſunt; vel ad ſummam modi quidam ſubſtantiales. Secundò, ſequitur; Speciem non eſſe eſſentialiter contrahibilem per differentias indiuiduales: ſed ſine tali contractione eſſe perfectam, & completam eſſentialiter:& ideo ſiue per plures determinetur ad plura indiuidua: vel per vnam tantùm ad vnum:& ſiue aliæ ſint poſſibiles, vel non; perfecta erit atque completa ſpecies, eſſentialiter in vno; non

minùs

minùs quàm in multis:& ideo in ſolo illo conſeruabitur:quia determinatio per tales differentias,non eſt ei eſſentialis;ſed vel accidentalis,vel modalis, & omnino extra eſſentiam.

16 Ad teſtimonium Ariſt.quod adduxit Toletus,reſpondeo ; ſenſum Ariſtotelis eſſe; quòd genus Logicum non poſſit conſeruari, niſi cognoſcatur ab intellectu,in ordine ad plures ſpecies:quia nō niſi per comparationem ad plures fit ab intellectu:nec aliud eſſe habet; quàm ab eo cognoſci:non tamen requirit plures exiſtētes, à parte rei; ſed in vna conſeruatur; ſi aliæ ſint poſſibiles.

Ad argum.eiuſdem opinionis reſpondetur. Differentiam conſtituere ſpeciem,& diſtinguere eam ab aliis,exiſtentibus quidem; aut poſſibilibus:nam cùm diſtinctio ſpecifica per differentias, ſit eſſentialis ; neceſſariò dependet ab actuali exiſtentia ſpecierum. Quod probatur euidenter,quia diuerſæ ſpecies florum, non minùs diſtinguuntur ſpecie in hyeme, quando actu non exiſtunt, quàm dum actu ſunt:Bene ergo poteſt differentia conſtituere ſpeciem,& diſtinguere eam ab aliis,etiam actu non exiſtentibus, ſed ſolùm poſſibilibus.

Ad argumentum ſecundæ opinionis;quod de ſpecie Metaphyſica procedebat;ex annotata doctrina reſponſum eſt : Quæ ſic eſt applicanda ad formam eius;vt dum dicitur genus non poſſe conſeruari in vna ſpecie,quia eſt contrahibile per differentias oppoſitas:concedendum ſit antecedens:ſed minor diſtinguenda : nam ſpecies non eſt eſſentialiter contrahibilis per differentias indiuiduales,ſicut genus per ſpecificas : ſed determinatio ad indiuidua extra eſſentiam eius eſt:& ideò non minùs in vno, quàm in multis poteſt conſeruari eſſentialiter.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm definitio poſtrema ſpeciei,illis ſpeciebus conueniat, quæ vnum tantùm indiuiduum habere poſſunt.

17 NVlla reperitur natura ſpecifica, de qua certum ſit non poſſe habere plura indiuidua : ſed de Angelis, & corporibus cœleſtibus,plures opinantur ita ſe habere, vt quælibet ſpecies , nec habeat , nec habere vllo modo poſſit plura : ſed omnes Angelos ſpecie diſtinctos eſſe , & non poſſe diſtingui ſolo numero , ſicut Petrum & Ioannem.Quæſtio igitur hæc conditionalis eſt,& non abſoluta;& ſenſus eius eſt:An ſuppoſito quòd aliquæ ſint ſpecies, quibus repugnet habere plura indiuidua,eis conueniat vltima definitio Porphyrij , quòd ſint prædicabiles de pluribus differentibus ſpecie in quid.

Sed priuſquam probabiles opiniones circa eam proponamus, refutandum eſt illud, quod ſine fundamento rationis quidam

aſſerunt:nempe his ſpeciebus conuenire definitionem Porphyrij, per non repugnantiam. Quod ita declarant, vt quamuis non conueniat eis, prædicabiles eſſe de pluribus, in quantum tales ſpecies ſunt, non multiplicabiles per plura indiuidua; tamen ſi conſiderentur ſub communi ratione ſpeciei, non repugnat eis, de multis prædicari: quia ſpecies, vt ſpecies, prędicabilis eſt de multis. Quod apertè falſum eſſe probatur. Primò, quia definitiones debent conuenire rebus poſitiuè, cùm naturam poſitiuam earum explicent: ſed non repugnantia ſolùm eſt quædam negatio: ergo non ſufficit, vt definitio eis conueniat. Secundò, quia, ſi talis non repugnantia ſufficeret, vt dicatur his ſpeciebus conuenire, ſequitur etiam conuenire cuilibet indiuiduo, vt Petro, aut Ioanni. Probatur conſequentia: quia licèt ei repugnet prædicari de multis, in quantum eſt res ſingularis, tamen ſi conſideretur ſub ratione communi hominis, non repugnabit: cùm homo ſit prædicabilis de multis: ideo quodlibet indiuiduum erit ſpecies prædicabilis, quod abſurdum eſt.

Hoc igitur refutato: Prima opinio eſt Caietani, 1. par. quæſt. 18
3. art. 9. in opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 5. & cap. præſenti, dubio 3. circa vltimam definitionem ſpeciei, aſſerentis his ſpeciebus verè conuenire. Quod vt declaret, diſtinguit duplicem potentiam in natura ad plura indiuidua, Phyſicam, & Logicam: Potentiam Phyſicam vocat realem, quam habet à parte rei, in quantum ex ſuis principiis poteſt multiplicari in pluribus indiuiduis, vt natura humana: Logicam verò, quam non habet, niſi vt à nobis intelligitur: & quia nos intelligimus natures ſpirituales Angelorum, per ſimilitudinem ſpecierum, materialium, habentium plura indiuidua, & eas abſtrahimus ab illo vno indiuiduo, quod habent, ſicut naturas materiales à multis, vt hominem à Petro, & Ioanne: hinc eſt, quòd non minùs illis attribuamus denominationem prædicabilis de pluribus indiuiduis, quàm his, quę plura habent indiuidua.

Probatur hæc ſententia ſic explicata, auctoritate Ariſtotelis, qui in cap. de ſubſtantia duo aſſerit. Primum, ſecundas ſubſtantias eſſe genera, & ſpecies, vt homo, & anima: primas verò, indiuidua, vt Petrus & Ioannes. Secundum; eaſdem ſecundas ſubſtantias eſſe prædicabiles de primis: ſed naturæ Angelorum ſunt genera, & ſpecies: vt ſpiritus eſt genus, Michael & Gabriel ſunt ſpecies: ergo ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, & conſequenter erunt prædicabiles de pluribus.

Probatur etiam ratione: quia ſi ſpecies Michaelis non poteſt habere niſi illud vnicum indiuiduum Michaelis; ſequitur differentiam ſpecificam eius, & indiuidualem, eandem eſſe ſecundùm rem, ratione tamen diſtinctam: vt ſpecifica eſt à ſeipſa, vt eſt

indi

indiuidualis: quia vt ſpecifica, componit ſpeciem ſimul cum genere: vt indiuidualis verò, determinat ſpeciem iam compoſitam ad tale indiuiduum. Quo ſuppoſito, poterit intellectus cōſiderare naturam Michaelis, vt compoſitam ex genere & differentia: vt ſpecificam, non conſiderata eadem differentia, vt indiuiduali: & hoc erit abſtrahere naturam ab illo vno indiuiduo. Sic autem abſtracta, prædicari poterit de illo, non prædicatione identica: quia ratione formali diſtinguitur ab indiuiduo: nec prædicatione æquali, quia indiuiduum inferius eſt reſpectu ſpeciei: ergo prædicatione ſuperioris de inferiori: ſed prædicatio ſuperioris eſt prædicatio vniuerſalis: ergo prædicabitur prædicatione vniuerſali de ſingulari: eritque verè prædicabilis de multis, cui conueniat definitio ſpeciei. Probatur conſequentia: quia vniuerſale, & prædicabile conuertuntur. Hanc ſententiam ſequuntur Canterus in 2. parte huius cap. dub. 1. & Mercatus q. vnica, arg. 2.

19 Secunda opinio eſt multorum modernorum, quòd his ſpeciebus non conueniat vllo modo definitio Porphyrij. Et videtur mihi probabilior, & tenenda.

Sed vt eam efficaciter probemus, vnum eſt notandum, nempe ita nos intelligere Deum, & Angelos, per ſpecies, aut ſimilitudines rerum materialium, vt ex eis non formemus conceptus eis repugnantes, ſed proprios: hoc eſt, qui eis ſolis conueniant, & cum eis conuertantur. Gratia exempli, per ſimilitudinem rei corporeæ, intelligimus Deum, imperfectionem ab eo auferentes: & ideo concipientes de illo, quòd corpore careat, & purus ſpiritus ſit: & per naturam compoſitam ex genere, & differentia, auferentes ab eo imperfectionem, compoſitionis, intelligimus eſſe ſimpliciſſimū. Et eodem modo intelligimus angelicam naturam, per ſpecies rerum corporearum, proprium conceptum de ea formantes: nempe, quòd incorporea ſit, & ſpiritualis: & per ſpecies naturarū materialium, quæ in pluribus indiuiduis multiplicantur, intelligimus Angelos non poſſe multiplicari, ſecundùm probabilem ſententiam multorum. Et hæc doctrina vera eſt: Quia ſi non formaremus proprios, & veros conceptus de rebus ſpiritualibus: quamuis imperfectos, & per alienas ſpecies rerum, corporearum: nec verè eas intelligeremus: quin multa eis attribueremus falſa, & naturæ earum repugnantia.

20 Ex eadem igitur doctrina, probatur primò noſtra ſententia contra Caiet. Quia licèt intelligamus naturas ſpirituales per ſpecies corporum, non tamen iis attribuimus proprietates corporum eis repugnantes: ſed potiùs eas remouentes ab illis, intelligimus incorporeas eſſe: ergo ſuppoſito, quòd intelligamus non poſſe habere plura indiuidua, ſicut habent corporeæ naturæ, per quarum ſpecies eas intelligimus: impoſſibile eſt, quòd eis tribuat

QVÆSTIO V.

***An ſpecies diſtinguatur à genere, per illas particulas ſuæ definitionis,* prædicari de pluribus differentibus numero.**

QVæſtio hæc occaſionem ſumpſit ex Porphyrio: qui cap. de 23
genere docuit, *Speciem diſtingui à genere:* quia genus de pluribus differentibus ſpecie prædicatur; ſpecies verò de pluribus differentibus numero. Sed in præſenti capite, & etiam in vltimo huius libri concedit, *Genus etiam differentibus numero prædicari:* quia cum ſit prædicatum ſuperius reſpectu ſpeciei, vt animal reſpectu hominis, neceſſe eſt prædicari, de quibuſcunque prædicatur ſpecies. Quare non videtur excludi poſſe à definitione vltima ſpeciei, per illas particulas, *prædicari de pluribus differentibus numero:* nec eſt alia per quam excludatur. Et ideo non erit bona definitio, quia non diſtinguit ſecundum prædicabile à primo.

Eſt igitur prima opinio Alberti Magni tractu de prædicabilibus cap. 1. aſſerentis, ſpeciem diſtingui à genere per illas particulas (*prædicari de pluribus differentibus numero*) quia in hoc ſenſu intelliguntur à Porphyrio, vt ſpecies per ſeipſam, & immediatè prædicetur de indiuiduis: genus verò non per ſeipſum, aut immediatè: ſed mediante ſpecie. Et ratio huius ſententiæ eſt; quia ſpecies per ſe componitur ex genere, & differentia: & ideo per ſeipſam participat naturam generis: indiuidua verò non componuntur per ſe ex genere & differentia, ſed ſolùm participant naturam generis: quia participant naturam ſpeciei, in qua continentur: ideo enim Petrus eſt animal; quia eſt indiuiduum ſpeciei humanæ, compoſitæ ex natura ſenſitiua, & rationali.

Hæc expoſitio probatur falſa duobus argumentis. Primò; Genus prædicatur per ſeipſum, aut immediatè de indiuiduis: ergo per hoc non diſtinguitur ab eo ſpecies. Probatur antecedens: in his prædicationibus; hoc animal eſt animal, hoc viuens eſt viuens; quæ verè ſunt immediatè, & non ſolo nomine: nam prædicatum ſignificat naturam ſenſitiuam in communi, & ſubiectum eandem naturam ſingularizatam: ſed inter naturam in communi ſumptam, & in ſingulari, nullum poteſt eſſe medium; ergo immediatè prædicatur genus de indiuiduis.

Secundò; Quia indiuidua duobus modis conſiderari poſſunt. 24
Primo, vt ſunt à parte rei: & ſic nullum eſt, quod non contineatur ſub aliqua ſpecie, & ea mediante participet naturam genericam: & ideo vocantur indiuidua ſpecie: vt Petrus, & Ioannes, ſub his nominibus. Alio modo, in quantùm concipiuntur ab intellectu, ſub gradu naturæ ſuperioris: non conſiderato gradu ſpecifico: quem reuera participiant, vt ſi Petrus conſideretur

ſub

ſub gradu naturæ ſenſitiuæ, non conſiderato gradu rationali, quem participat ab ſpecie humana, in qua acceptione ſignificatur nomine huius animalis. Et indiuidua hoc modo conſiderata, vocantur generica: quia formaliter, & immediatè ſignificant, & participant naturam genericam. Vnde ſequitur; quòd licèt de indiuiduis ſpecificis prædicetur genus media ſpecie, de genericis tamen per ſeipſum, & immediatè prædicatur: quare dū prædicatur de indiuiduis, hoc modo conſideratis, non diſtinguetur ab ſpecie.

Ideo ſecunda opinio Auicenæ, concedens genus per ſeipſum, & immediatè prædicari de indiuiduis aſſerit; illa verba definitionis, (quod prædicatur de pluribus differentibus numero) cum duplici limitatione intelligenda eſſe; vt per ea diſtinguatur ſpecies à genere: nempe de his, quæ ſolo numero diſtincta ſunt: & de his tantùm, & non de aliis; quæ pluſquam numero diſtinguuntur. Vnde cùm genus non de indiuiduis tantùm, ſed etiam de ſpeciebus prædicetur, excluditur per illa verba, ſic expoſita, à definitione ſpeciei.

Sed hæc etiam ſententia inſufficiens eſt. Probatur primò: quia ſicut definitio debet conuenire definito poſitiuè, & non tantùm per negationem; ſic etiam debet illud diſtinguere ab aliis, per differentiam poſitiuam, & non per ſolam negationem: quia ſola negatio non poteſt eſſe differentia diſtinguens ſpecies: ſed prædicari de indiuiduis, & non de aliis magis diuerſis, eſt pura negatio: ergo non poteſt diſtinguere ſecundum prædicabile à primo.

Secundò; Si ſemel concedatur genus immediatè prædicari de indiuiduis, ſicut ſpeciem; etiam ſi de ſpeciebus prædicetur: non ſequitur non eſſe ſpeciem; ſed non eſſe ſolùm ſpeciem, ſed etiam genus; cùm definitio vtriuſque ei conueniat: ergo non diſtinguitur ab ſpecie per illas particulas.

Propterea tertia opinio tenet; Non diſtingui per illas materialiter conſideratas, ſed formaliter: hoc eſt, ſub tali modo prædicandi ſpeciei proprio: quia ſpecies prædicatur de indiuiduis, completè, hoc eſt, vt totum actuale, & completum, prædicans de illis totam eſſentiam: genus verò prædicatur incompletè; quia licèt per modum totius potentialis prædicetur, tamen ſolùm prædicat partem; vt animal non prædicat totam naturam Petri, ſed ſolùm ſenſitiuam, quæ pars illius eſt. Et hoc modo intelligi debet Porphyrius, dum diſtinguit ſpeciem à genere, per prædicari de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falſa probatur, argumento ad hominem, ex eo, quod cōcedit, deſumpto: nempe, genus prædicari per ſeipſum, & immediatè de indiuiduis generis: vt animal de hoc, & illo animali. Quo ſuppoſito, ſic argum. Animal prædicatur per ſe, & immediatè de hoc & illo animali; ergo natura ſenſitiua ſumitur in his

QVÆSTIO V.

An ſpecies diſtinguatur à genere, per illas particulas ſuæ definitionis, prædicari de pluribus differentibus numero.

QVæſtio hæc occaſionem ſumpſit ex Porphyrio: qui cap. de genere docuit, *Speciem diſtingui à genere:* quia genus de pluribus differentibus ſpecie prædicatur;ſpecies verò de pluribus differentibus numero.Sed in præſenti capite,& etiam in vltimo huius libri concedit, *Genus etiam differentibus numero prædicari:* quia cum ſit prædicatum ſuperius reſpectu ſpeciei, vt animal reſpectu hominis,neceſſe eſt prædicari, de quibuſcunque prædicatur ſpecies. Quare non videtur excludi poſſe à definitione vltima ſpeciei, per illas particulas, *prædicari de pluribus differentibus numero:* nec eſt alia per quam excludatur.Et ideo non erit bona definitio, quia non diſtinguit ſecundum prædicabile à primo. 23

Eſt igitur prima opinio Alberti Magni tractu de prædicabilibus cap.1.aſſerentis,ſpeciem diſtingui à genere per illas particulas (*prædicari de pluribus differentibus numero*) quia in hoc ſenſu intelliguntur à Porphyrio, vt ſpecies per ſeipſam, & immediatè prædicetur de indiuiduis:genus verò non per ſeipſum,aut immediatè:ſed mediante ſpecie.Et ratio huius ſententiæ eſt; quia ſpecies per ſe componitur ex genere, & differentia: & ideo per ſeipſam participat naturam generis: indiuidua verò non componuntur per ſe ex genere & differentia,ſed ſolùm participant naturam generis: quia participant naturam ſpeciei,in qua continentur:ideo enim Petrus eſt animal;quia eſt indiuiduum ſpeciei humanæ, compoſitæ ex natura ſenſitiua,& rationali.

Hæc expoſitio probatur falſa duobus argumentis.Primò; Genus prædicatur per ſeipſum, aut immediatè de indiuiduis: ergo per hoc non diſtinguitur ab eo ſpecies. Probatur antecedens: in his prædicationibus;hoc animal eſt animal,hoc viuens eſt viuens; quæ verè ſunt immediatè, & non ſolo nomine:nam prædicatum ſignificat naturam ſenſitiuam in communi,& ſubiectum eandem naturam ſingularizatam: ſed inter naturam in communi ſumptam,& in ſingulari,nullum poteſt eſſe medium; ergo immediatè prædicatur genus de indiuiduis.

Secundò; Quia indiuidua duobus modis conſiderari poſſunt. 24
Primo, vt ſunt à parte rei: & ſic nullum eſt,quod non contineatur ſub aliqua ſpecie, & ea mediante participet naturam genericam: & ideo vocantur indiuidua ſpecie: vt Petrus, & Ioannes, ſub his nominibus. Alio modo, in quantùm concipiuntur ab intellectu, ſub gradu naturæ ſuperioris: non conſiderato gradu ſpecifico: quem reuera participiant, vt ſi Petrus conſideretur

ſub

ſub gradu naturæ ſenſitiuæ, non conſiderato gradu rationali, quem participat ab ſpecie humana, in qua acceptione ſignificatur nomine huius animalis. Et indiuidua hoc modo conſiderata, vocantur generica: quia formaliter, & immediatè ſignificant, & participant naturam genericam. Vnde ſequitur; quòd licèt de indiuiduis ſpecificis prædicetur genus media ſpecie, de genericis tamen per ſeipſum, & immediatè prædicatur: quare dū prædicatur de indiuiduis, hoc modo conſideratis, non diſtinguetur ab ſpecie.

Ideo ſecunda opinio Auicenæ, concedens genus per ſeipſum, & immediatè prædicari de indiuiduis aſſerit; illa verba definitionis, (quod prædicatur de pluribus differentibus numero) cum duplici limitatione intelligenda eſſe; vt per ea diſtinguatur ſpecies à genere: nempe de his, quæ ſolo numero diſtincta ſunt: & de his tantùm, & non de aliis; quæ pluſquam numero diſtinguuntur. Vnde cùm genus non de indiuiduis tantùm, ſed etiam de ſpeciebus prædicetur, excluditur per illa verba, ſic expoſita, à definitione ſpeciei.

Sed hæc etiam ſententia inſufficiens eſt. Probatur primò: quia ſicut definitio debet conuenire definito poſitiuè, & non tantùm per negationem; ſic etiam debet illud diſtinguere ab aliis, per differentiam poſitiuam, & non per ſolam negationem: quia ſola negatio non poteſt eſſe differentia diſtinguens ſpecies: ſed prædicari de indiuiduis, & non de aliis magis diuerſis, eſt pura negatio: ergo non poteſt diſtinguere ſecundum prædicabile à primo.

25 Secundò; Si ſemel concedatur genus immediatè prædicari de indiuiduis, ſicut ſpeciem; etiam ſi de ſpeciebus prædicetur: non ſequitur non eſſe ſpeciem: ſed non eſſe ſolùm ſpeciem, ſed etiam genus; cùm definitio vtriuſque ei conueniat: ergo non diſtinguitur ab ſpecie per illas particulas.

Propterea tertia opinio tenet; Non diſtingui per illas materialiter conſideratas, ſed formaliter: hoc eſt, ſub tali modo prædicandi ſpeciei proprio: quia ſpecies prædicatur de indiuiduis, completè, hoc eſt, vt totum actuale, & completum, prædicans de illis totam eſſentiam: genus verò prædicatur incompletè; quia licèt per modum totius potentialis prædicetur, tamen ſolùm prædicat partem: vt animal non prædicat totam naturam Petri, ſed ſolùm ſenſitiuam, quæ pars illius eſt. Et hoc modo intelligi debet Porphyrius, dum diſtinguit ſpeciem à genere, per prædicari de pluribus differentibus numero.

Hæc etiam opinio falſa probatur, argumento ad hominem, ex eo, quod cōcedit, deſumpto: nempe, genus prædicari per ſeipſum, & immediatè de indiuiduis generis: vt animal de hoc, & illo animali. Quo ſuppoſito, ſic argum. Animal prædicatur per ſe, & immediatè de hoc & illo animali; ergo natura ſenſitiua ſumitur in

his

his prædicationibus, vt immediatè participata ab eis, & non media aliqua ſpecie: ſed non ſumitur genus vt totum potentiale, & incompletum, atque contrahibile per differentias, niſi in quãtum per illas deſcendit ad ſpecies; ergo nec prædicatur incompletè, niſi de ſpeciebus, aut de indiuiduis eius mediantibus: ideo impoſſibile eſt, immediatè prædicari de indiuiduis, & prædicari incompletè. Quare, nec poteſt diſtingui ab ſpecie, per modum prædicandi incompletum de indiuiduis.

His ſententiis refutatis, duabus concluſionibus explicatur noſtra. Prima eſt, Genus non prædicatur de indiuiduis per ſeipſum, & immediatè tanquam genus, ſed per modum ſpeciei: & ideo tales prædicationes, non ad primum, ſed ad ſecundum prædicabile pertinent. Hæc concluſio primò explicanda eſt, deinde probanda. Explicatur autem hoc modo: Genus non prædicatur per ſeipſum, aut immediatè: niſi de indiuiduis genericis: vt animal de hoc & illo animali; & in his prædicationibus ſignificatur natura generica, vt immediatè participata ab indiuiduis; & non mediante aliqua ſpecie: quare non co[illegible]ratur vt contrahibilis per differentias eſſentiales: & ideo ne[illegible] imperfecta, & incompleta, ſed vt completa ex genere, & differentia, immediatè determinata ad indiuidua, per differentias indiuiduales proprias, & non alterius naturæ inferioris: quæ propria ſunt infimæ ſpeciei: vnde in eiſdem prædicationibus immediatis formaliter ſumitur, per modum infimæ ſpeciei, & non tanquam genus, nec prædicatione generis prædicatur; ſed tanquam ſpecies, & prædicatione ſpeciei. 27

Sic autem explicata concluſio probatur duplici argumento. Primò: Cùm genus prædicatur immediatè de indiuiduis generis, concipitur natura generica, vt immediatè participata ab eiſdem indiuiduis: ergo vt immediatè contracta per differentias indiuiduales ſibi proprias: ſed immediatè contrahi per differentias indiuiduales, conuenit ſpeciei, & non generi, vt genus eſt: ergo in his prædicationibus, non habet modum generis; ſed ſpeciei. Probatur minor: quia genus vt genus, non contrahitur immediatè per differentias indiuiduales, ſed ſpecificas: ergo dum formaliter concipitur in eiſdem prædicationibus, tanquam contractum immediatè per differentias indiuiduales propriæ naturæ, non concipitur tanquam genus; ſed per modum ſpeciei. 28

Secundò: Id quod concipitur tanquam immediatè contractum, per differentias indiuiduales concipitur; vt quid iam completum in ſua natura: ſed animal in hac prædicatione, Hoc animal eſt animal, conſideratur, vt immediatè contractum, per differentias indiuiduales eiuſdem naturæ ſenſitiuæ; ergo ſignificatur vt quid completum in ſua natura, compoſita ex genere, & differentias: nempe ex viuenti, & ſenſibili: & ideo non vt incom

incompletum,neque vt genus,ſed per modum ſpeciei.

Secunda concluſio: Genus vt genus non prædicatur de indiuiduis per ſeipſum,ſed per ſpeciem. Hæc ſatis eſt manifeſta, ſuppoſita præcedenti: nam ſi genus non prædicatur immediatè de indiuiduis,tanquam genus,ſed per modum ſpeciei:ſequitur,quòd dum prædicatur de illis tanquam genus, non per ſeipſum, & immediatè prædicatur, ſed per ſpeciem, & diuerſo etiam modo,atque ſpecies:quia per modum totius potentialis, & contrahibilis, ſolùm prædicant partem eſſentiæ, cùm tamen ſpecies prædicetur, vt totum completum, atque perfectum. Et ex his intelligitur, bene fuiſſe excluſum à Porphyrio genus à definitione ſpeciei,per illas particulas: *Quod prædicatur de pluribus differentibus numero*; ſic ab eo intellectas;vt per ſe, & non per aliud prædicetur ſpecies de indiuiduis, atque etiam completè; cùm tamen neutrum conuenire poſſit generi,vt genus eſt.

29 Ad formã arg.primæ opinionis reſpondeo: Solam ſpeciem componi per ſe ex genere, & differentia:& ideo ſolam ſpeciem per ſe participare naturam generis, vt genus eſt: indiuidua verò media ſpecie:ſed eadẽ natura generica, vt conſideratur immediatè contracta ad propria indiuidua,immediatè etiam participatur ab eis: non tamen ſub ratione generis;ſed ſpeciei,cui cõuenit immediatè contrahi per differentias indiuiduales.Talia autem indiuidua ita conſiderata, non exiſtunt à parte rei, ſed formaliter accipiuntur ab intellectu,ſub gradu naturæ ſuperioris,& genericæ.

QVÆSTIO VI.

An detur vna ratio communis, atque realis indiuiduorum, quæ definiatur per ſecundam definitionem indiuidui.

De Indiuiduo agit Porphyrius cap.præſenti,quia eſt terminus relationis ſpeciei,per quem definita eſt ſpecies vltima definitione: & ideo ex eius notitia dependet notitia ſpeciei. Sed duplici definitione definiuit indiuiduum.Prima, *In quantum eſt prædicabile de vno, per terminos ſecundæ intentionis*: & propterea ſecundò intentionaliter intelligitur talis definitio ab expoſitoribus. Secundam verò tradidit, per proprietates reales, dicens, *Indiuiduum eſſe, cuius collectio proprietatem quæ in vno ſunt, in alio reperiri non poſſunt*: quare hæc eſt veluti fundamentum primæ, & ideo prius eſt à nobis examinanda, quàm illa. Et quia definitio quæcunque explicare debet aliquam rationem communem omnibus, quæ ſub definito continentur, vt definitio hominis,rationem hominis communem omnibus hominibus; quærit titulus quæſtionis,An per hanc definitionem Indiuidui,definiatur aliqua ratio realis communis omnibus indiuiduis.

Et eſt

Et eſt prima opinio Soti, quæſtione vnica huius capitis, in ſolutione ad ſecundum, aſſerentis, Nihil dari reale, quod omnibus indiuiduis ſit commune, & per hanc definitionem explicetur: ſed definitum Formale, & vt Quo, eſſe ſecundam intentionem indiuidui; Materiale verò, & vt Quod reale Indiuiduum non ſecundùm eſſe reale commune omnibus, ſed vt denominatur à ſecunda intentione, ſicut in definitione generis diximus, definiri naturam genericam, prout denominatur à ſecunda intentione.

Habet autem hæc opinio duo argumenta, quibus probatur nihil dari reale commune omnibus indiuiduis, quod definiri poſſit. Primum, Quia indiuidua duo habent: Vnum eſt participatio naturæ ſpecificæ, ſub qua vniuocè conueniunt, vt Petrus, & Ioannes, in eo, quòd vterque eſt homo. ſed communis hæc ratio, ſpecifica eſt, & non indiuidualis: quare non poteſt eſſe definitum huius definitionis, ſed per definitionem potiùs ſpeciei explicatur. Alterum quod habent, eſt differentia indiuidualis, propria atque diſtincta per quam contrahitur natura ſpecifica, & fit ſingularis: & per hanc differentiam conſtituuntur in ratione ſingularium, aut indiuiduorum, & diſtinguuntur inter ſe. Gratia exempli, Petrus habet naturam humanam, per quam eſt homo, & conuenit cum Ioanne, & differenriam indiuidualem, per quam eſt talis homo ſingularis, & diſtinguitur à Ioanne, & ſub prima ratione, certum eſt non definiri, quia ſub ea conſideratus, non eſt ſingularis, ſed ſub ſecunda. Sed ſub ratione ſingularium, non poſſunt conuenire indiuidua: ergo nihil reale datur eis commune, quod definiatur. Minorem ſic probo: differentiæ indiuiduales ſunt primò diuerſæ; & per quas vltimò diſtinguuntur indiuidua: ergo ratione illarum non poſſunt conuenire: quare nihil reale commune habere poſſunt, quod definiatur, ſicut in quantum diuerſa ſunt, non poſſunt conuenire.

Secundum; Singularia vt diſtincta ſunt, propriis, ac diuerſis nominibus ſignificantur, vt Petrus, & Ioannes: ergo ſub propria, & vltima ratione ſingularitatis non conueniunt. Probatur conſequentia: quia ſi ſub ea conuenirent, per alias differentias indiuiduales deberent diſtingui, quarum ratione conuenire etiam poſſent, ſi ratione earum, quas modò habent, conueniunt: & tunc per alias differentias diſtinguerentur, dareturque proceſſus in infinitum. 31

Et confirmari poteſt arg. hoc modo: Si indiuidua vt indiuidua ſunt realia, habent conuenientiam vniuocam abſtractam à Petro, & Ioanne, ac cæteris: ſequitur ſpecies etiam reales atomas, vt diſtinctas, habere conuenientiam realem vniuocam: ita vt ab homine & equo non ſolùm vt conueniunt in animali, ſed etiam, vt ſunt ſpecies diſtinctæ per rationale, & irrationale, poſſit abſtrahi

abſtrahi vnus conceptus realis eis communis, & vniuocus: quod patet eſſe falſum.

32 Secunda opinio affirmat; Dari aliquid reale commune, & vniuocum indiuiduis, quod per hanc definitionem Porphyrij definiatur. Hæc eſt D. Th. 1.par.qu.30.art 4. Caie.cap.præſ. & 1.par. quæ.29.art. 1. & Canteri in expoſitione huius definitionis, & capit.de ſubſtantia, in expoſitione definitionis primæ ſubſtantiæ, quam ſequuntur plures moderni. Et mihi videtur probabilior.

Sed duo ſunt probanda, aduerſus primam opinionem, vt maior probabilitas ſecundæ conſtet. Primum eſt, quod non definiatur ſecunda intentio, vel natura indiuidui vt ab ea denominatur. Secundum, quod definiatur aliquid reale.

Pobatur primum, Quia omnia verba in definitione poſita, ſignificant proprietates reales indiuidui, per quarum collectionem diſtinguitur vnum ab altero: nam licèt in multis conuenire poſſint, tamen quodlibet habet aliquam ſibi propriam, diuerſam à propriis aliorum: vnde collectio, quæ ex communibus, & propria conſtat, diſtincta eſt in ſingulis, & per illam diſtinguuntur: ergo collectio, per quam definitur indiuiduum, conſtat ex proprietatibus realibus, vt reales ſunt, & non vt denominantur à ſecunda intentione. Probatur conſequentia: quia indiuiduum conſtitu tur per proprietates reales, ante operationem intellectus: ergo ſine vllo ordine ad ſecundam intentionem.

Probatur ſecundum, duplici ratione. Primò: Definitio hæc, communis eſt omnibus indiuiduis ſubſtantiæ, quæ per eam definiuntur: ergo aliquid commune definitur per eam, non ſola vox: quia æquiuocum eſſet, quod definiretur; vt canis, quod conſtat non poſſe definiri: ergo definitur aliquid commune, per vocem ſignificatum, vt reale: vt probatum eſt; nempe, ratio indiuiduationis realis in concreto.

33 Secundò: A quacunque cõuenientia reali vniuoca, abſtrahi poteſt co nceptus realis vniuocus: ſed indiuidua conueniunt vniuocè in modo particulari eſſendi: ergo talis modus abſtrahi poteſt ab eis; vt in eo æqualiter conueniunt, poterunt definiri. Probatur minor quia æquè conuenit Petro, & Ioanni, modus particularis eſſendi, per quem determinatur natura humana, vt ſit ſingularis in vtroque. Hoc autem commune definitur, & confirmari poteſt hoc modo: Syllogiſmus iſte conſtituitur in Darij: Omne indiuiduum eſt incommunicabile: Petrus eſt indiuiduum: ergo eſt incommunicabilis: ſed ſi nihil commune datur indiuiduis, ſequitur eſſe vitioſum: ergo dicendum eſt, aliquid reale commune eis dari Probatur minor: quia medium erit æquiuocum, nempe indiuiduum, nihil commune indiuiduis ſignificans præter vocem.

Pro ſolutione argumentorum notandum eſt: Tribus modis

conſiderari poſſe indiuidua. Primo; in quantum conueniunt in natura ſpecifica:vt Petrus,& Ioannes, in natura humana: ratione 34
cuius conuenientiæ, quilibet vocatur homo; & conceptus iſte non eſt indiuiduorum, vt indiuidua ſunt; ſed conceptus ſpeciei. Secundo modo conſiderantur,vt ſunt particulares: ac determinati homines; per proprias differentias indiuiduales: & iſte conceptus, non eſt naturæ, ſed indiuiduationis. Quem adhuc dupliciter conſideramus. Primò,vt talis indiuidui eſt,nomine particulari,& proprio ſignificati,Petri,aut Ioannis. Secundò; vt eſt rei ſingularis, & indiuiduæ: non determinando hanc differentiam indiuidualem, Petri aut Ioannis; ſed differentiam indiuidualem, vt ſic: abſtrahendo à determinatis,Petri & Ioannis: & ſecundùm primam conſiderationem, nihil commune habere poſſunt:in ſecunda verò, communis eſt eis conceptus indiuidui, vt ſic; per quem ſignificatur differentia indiuidualis: & non aliqua determinata, & in concreto indiuiduum ſub ratione indiuidui: non determinando hoc, vel illud.

Vnde ſequitur: Conceptum communem, quem indiuidua habere dicimus,non eſſe conceptum rei,aut naturæ: ſed conceptum 35
modi determinantis naturam: & ſub tali conceptu definiri indiuiduum in hac definitione.

Ad primum arg. Conceſſa maiori, negatur minor: quòd indiuidua, vt indiuidua ſunt, nihil commune habere poſſint: nam licèt differentiæ indiuiduales ſint primò diuerſæ: & vt tales nihil propriis rationibus commune habere poſſint: tamen in officio conueniunt; nempe, in determinando naturam ſpecificam, ad particularem modum eſſendi: quod eſt conſtituere eam in indiuiduo: licèt quælibet ſecundùm propriam rationem; conſtituat indiuiduum determinatum ac diuerſum.

Ad ſecundum reſpondetur: Diſtinguendo conſequens: nempe, ſingularia ſub vltima ratione ſingularitatis,non conuenire. Nam propriæ ſingularitates Petri,& Ioannis, duobus modis conſiderari poſſunt. Primo vt ſingularitates ſunt. Secundo, vt tales ſingularitates. Et ſi primo modo conſiderentur, conueniunt: quia commune eſt eis officium ſingularizandi naturam: ſi verò ſecundo modo, conuenire non poſſunt. Nec datur proceſſus in infinitum:quia ſub illa ratione communi, conſiderata indiuidua, non diſtinguuntur per alias differentias indiuiduales; ſed per eaſdem, conſideratas ſub vltima ratione particulari,ac determinata: quibus hoc modo ſumptis,nihil commune datur; & ideo nec eſt neceſſarium,per alias differentias diſtingui.

Et quod de indiuidualibus differentiis dicimus, de ſpecificis 36
intelligendum eſt:quæ licèt ſecundùm proprias rationes, non cõueniant in aliquo; ſed ſint primo diuerſæ: vt rationale, & hinnibile

nibile:tamen in officio diuidendi genus,& conſtituendi ſpeciem, conueniunt. Quam conuenientiam definiuit Porphyrius, cap. de differentia,dicens: *Differentia eſt, quæ diuidit genus, & conſtituit ſpeciem.* Et conuenientia hæc ſpecierum: vt per differentias ſpecificas conſtituuntur, etiam eſt modalis: quia non eſt ratione naturæ differentiarũ; ſed ſolùm ratione officij conſtituendi ſpeciem:& ideo non eſt media inter proximum genus,& ſpecies: ſed natura generis proximè deſcendit ad ſpecies, per differentias: licèt differentiæ ipſe, & ſpecies, per eas modaliter conueniant: vt expoſitum eſt. Si autem inquiras, Ad quod prædicabile pertineat indiuiduum reale, ſub hac ratione communi, ſub qua definitur: Reſpondet Caiet. ſpeciale prædicabile, diſtinctum à cæteris, pro eo eſſe ponendum; quia habet modum prædicandi diſtinctum: non enim prædicatur in Quid: neque in Quale quid: ſed in cuiuſmodi, nec eſt prædicatum Accidentale: ſed Subſtantiale: Dicendum tamen eſt: Non poſſe ſpeciale prædicabile conſtituere: quia non eſt prædicatum naturæ aut alicuius gradus eſſentialis eius:ſed modi ſubſtantialis, eiuſdem naturæ ſpecificæ: & ideo ad prædicabile ſpeciei reduci debet, propter maximam ſimilitudinem cum ea: quia prædicatur de pluribus differentibus numero, ſubſtantialiter.

QVÆSTIO VII.

An ſecunda intentio Indiuidui, per primam definitionem Indiuidui definita, ſit vna.

37 QVæſtio hæc præſupponit vnum: & quærit alterum. Illud quod præſupponit eſt: quòd ſecunda intentio Indiuidui, in communi conſiderata,hoc eſt abſtracta ab hac, & illa ſecunda intentione Indiuidui, denominante Petrum, & Ioannem, prædicabilis de vno, ſit definitum primæ definitionis Indiuidui: nempe, *Indiuiduum eſt, quod de vno prædicatur.* Quærit verò, An ſit vna: id eſt, An habeat vnam rationem communem, & vniuocam, reſpectu ſecundarum intentionum, denominantium particularia Indiuidua.

Sed hoc quod præſupponit, videtur falſum, vt probant hæc arg. Primò: Secunda intentio Indiuidui, in communi conſiderata, prædicatur de hac & illa ſecunda intentione Indiuidui, denominante Petrum & Ioannem: ergo eſt prædicabilis de multis: ſed definitio aſſerit, Indiuiduum eſſe prædicabile de vno: ergo non poteſt illi conuenire:ſed potiùs conueniet ei definitio ſpeciei:.cũ prædicetur de pluribus differentibus numero in Quid.

Secundò: Probatur quòd non ſit vna:ex quo etiam colligitur, quòd non ſit definitum: quia definitum vnum debet eſſe: hoc eſt vniuocum, reſpectu omnium, quibus definitio conuenit: ſed

non omne indiuiduum prædicatur de vno: ſed quædam de pluribus: ergo ſecunda intentio Indiuidui, quæ eſt eis ratio prædicandi: non habebit vnam rationem communem vniuocam, reſpectu omnium. Conſequentia euidens eſt: quia ab eo, quod prædicatur de vno, & ab alio, quod prædicatur de pluribus, non poteſt abſtrahi ratio communis prædicandi de vno, cui conuenit definitio hæc. Probatur item antecedens: quia Indiuiduum vagum, vt quidam homo, prædicatur de pluribus vniuocè, vt de Petro, & Ioanne: & Indiuiduum ex demonſtratione; vt hoc album, prædicatur de eiſdem: ergo quædam ſecunda intentio Indiuidui, erit ratio prædicandi de vno, alia verò ratio prædicandi de multis.

Pro ſolutionibus huius quæſtionis notandum eſt, quòd ſicut in definitione generis diximus, duplex eſſe definitum, *Quo*, *&* *Quod:* Definitum Quod, eſſe naturam genericam, vt denominatam à ſecunda intentione generis; & definitum, Quo, eandem ſecundam intentionem, vt denominantem naturam: & ex vtroque ſic ordinato, fieri vnum totale, atque completum. Præterea, tam definitum Quod: quam definitum Quo, duplex eſſe: Adæquatum, & Proximum: & Inadæquatum, atque Remotum: ita vt natura generica, in communi ſumpta, ſit definitum adæquatum, & proximum: remotum verò, & inadæquatum, quæcunque natura generica particularis, vt animal, vel color: & definitum, Quo, adæquatum & proximum, eſſe ſecundam intentionem generis in cõmuni ſumptam: inadæquatum verò, & remotum particularem intentionem denominantem animal, aut colorem. Ita dicendum eſt modò; Definitum, Quod proximum, & adæquatum, eſſe naturam Indiuidui in communi acceptam, vt denominatur à ſecunda intentione, prædicabilis de vno; inadæquatum, & remotum, quodlibet Indiuiduum in particulari. Et definitum Quo, adæquatum, & proximum; eſſe ſecundam intentionem Indiuidui, in communi ſumptam, vt eſt ratio denominans Indiuiduum in communi prædicabile de vno: remotum verò, & inadæquatum; quamcunque intentionem indiuidui, denominantem Petrum, & Ioannem, prædicabilem de vno. Et ex vtroque definito, Quo, & Quod, vt ordinato ad alterum, fit vnum completum, & adæquatum; quod per definitionem explicatur: quæ definitio conuenit, vt Quod, naturæ indiuidui; vt denominatæ à ſecunda intentione, prædicabili de vno: & ſecundæ intentioni, vt denominanti eandem naturam. 38

Ex quibus colligitur vnica concluſio: per quam reſpondemus quæſtioni: & eſt talis: Secunda intentio Indiuidui in communi accepta, vt eſt ratio denominans naturam indiuidui, etiam in communi acceptam, eſt vna, atque vniuoca: & eſt etiam definitũ 39

forma

formale huius definitionis, ſicut natura indiuidui denominata, eſt vna; & eſt definitum materiale. Probatur vtrumque hac ratione: Secunda intentio Indiuidui, æqualiter denominat quodlibet Indiuiduum prædicabile de vno: & natura Indiuidui, in communi æqualiter eſt denominata ab ea: ergo vtraque eſt vniuoca; & ſuo modo definitum huius definitionis.

Pro ſolutione primi argumenti, notandum eſt; Secundam intentionem Indiuidui in communi, dupliciter poſſe conſiderari, vt Quo, & vt Quod: & prima conſideratio formalis eſt: quia conſideratur vt forma denominans naturam indiuidui, prædicabilem de vno. Secunda verò, materialis: quia conſideratur tanquam id, quod prædicatur de multis, ſecundis intentionibus Indiuiduorũ. Vnde ſecundùm primam conſiderationẽ tantùm, pertinet ad præſentem definitionem; vt formale definitum eius: ſecundùm aliam verò, ad prædicabile ſpeciei pertinet: quia prædicatur de pluribus differentibus numero, in Quid: pertinet quidem, non propriè, ſed reductiuè, & impropriè: quia ſicut indiuiduum quodcunque, non prædicatur prædicatione propria, pertinente ad artem, & ſcientiam, ſed impropriiſſima, & quæ vocatur identica, & naturalis: ita ſecunda intentio indiuidui, tanquam incompletum quid, & impropriè, prædicatur de hac & illa ſecunda intentione Indiuidui: & ideò ſolùm per quandam ſimilitudinem denominatur à ſecunda intentione ſpeciei; ſicut naturæ completæ, denominantur propriè. Argum. verò procedit de ſecunda intentione Indiuidui materialiter conſiderata, & ideo nihil probat contra noſtram concluſionem.

Ad ſecundam reſpondeo, quòd per hanc definitionem non definitur quodlibet Indiuiduum, ſed proprium, ac determinatum; quod de vno prædicatur, hoc eſt de ſeipſo, prædicatione identica: & ideo nec definitum formale eſt, niſi ſecunda intentio propria Indiuidui; quæ eſt ratio prædicandi de vno. De indiuiduo verò vago, aſſerunt quidam, non definiri hac definitione, quia eſt complexum; vt quidam homo. Alij verò dicunt, non definiri: quia nihil determinatum ſignificat; ſed vagum quid, quod ad ſingularia omnia eiuſdem naturæ ſe extendit, nullum determinando. Sed vtrumque eſt falſum. Primum quidem, quia Quidam, vel Aliquis, ſigna quædam ſunt; non ſignificantia rem diſtinctam à nomine, cui adiunguntur; ſed particularem modum eſſendi; qui eſt indiuidualis differentia, à qua denominatur: res autem determinata per modum, vna, & eadem eſt: ergo Indiuiduum vagum; aut ex demonſtratione, res ſimplex eſt; & nomen, quo ſignificatur, incomplexum; quamuis voce videatur complexum; vt quidam homo; ſignificat naturam humanam ſingularizatam; non ſignificando vltimas rationes ſingularium, per quas diſtinguitur in diuerſis

Digitized by Google

indiuiduis. Hanc verò rem, determinatam eſſe, aut determinatum conceptum, manifeſtũ eſt:quamuis non determinet aliquod indiuiduum:de quo verificetur in propoſitione:ſed ſufficit in vno, aut altero verificari. Ex quo patet, falſum eſſe ſecundum. Quare dicendum eſt:Indiuiduum vagum, non eſſe propriè Indiuiduum; cùm de multis prædicetur: & ideo non pertinere ad præſentem definitionem.

Si autem aliquis obiiciat, aduerſus hanc definitionem Indiui- 41
dui:illud quod aſſerit Ariſt. in prædicamento ſubſtantiæ,nempe, *A prima ſubſtantia,nulla eſt prædicatio*;quod eſt idem,ac ſi dicatur ab Indiuiduo nulla eſt prædicatio: cùm indiuiduum, & prima ſubſtantia,idem ſint:vnde ex eo videtur ſequi, Indiuiduum nullo modo prædicari:conſequenter nec de vno;vt in definitione dicitur. Reſpondetur; duplicem eſſe prædicationem:Vnam propriam, & doctrinalem; cuius prædicatum aliquo modo diuerſum eſt à ſubiecto: Alteram impropriam, & non aptam ad doctrinam,vel ſcientiam; ſed quaſi naturalem; in qua idem eſt prædicatum, & ſubiectum:dum ergo Ariſt.aſſeruit; *A prima ſubſtantia,vel ab indiuiduo,nullam dari prædicationem*; de doctrinali loquitur, & naturalem ſeu identicam non excludit,de qua intelligitur hæc definitio Porphyrij;*Indiuiduum eſt,quod de vno ſolo prædicatur.*

CAPVT IV.

De Differentia.

TEXTVS PORPHYR.

Differentia verò,& cõmuniter,& propriè,& propriiſſimè,dicitur,&c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Porphyrij in præſenti capite, eſt explicare naturam 1
tertij prædicabilis, quod eſt Differentia. Diuiditur autem caput in duas partes; in quarum prima diuidit Differentiam quinque diuiſionibus. In ſecunda, eam definit quinque aliis definitionibus.

Prima diuiſio eſt,Differentia vna eſt Communis; alia Propria; & alia Propriiſſima. Communis differentia eſt, illa; qua aliqua differunt accidẽte communi;vt albedo Petri,eſt differentia communis,qua differt Petrus albus,à Ioanne nigro. Differentia propria eſt,qua differunt aliqua accidenti inſeparabili;vt albedo cygni; per quam differt à coruo. Propriiſſima tandem differentia vocatur illa;per quam diſtinguuntur aliqua ſpecie; vt rationale, per quod differt homo à leone.

Secunda diuiſio differentiæ eſt; ſecundùm officium proprium eius, quod eſt diuerſum facere; & ſic ſe habet. Differentia quædam

dam eſt,quæ facit diuerſum per ſe,vt eſſentialis:alia quæ facit diuerſum per accidens:vt accidentalis. Hæc diuiſio, non eſt minus vniuerſalis,quàm præcedens: quamuis duo tantùm membra habeat: quia ſub membro eius ſecundo continentur duo membra primæ;nempe differentia communis & propria.

Tertia diuiſione diuiditur etiam Differentia,ſecundùm totam ſuam latitudinem,in Separabilem,& in Inſeparabilem: ita vt ſub ſecundo membro,comprehendātur differentia communis,& propria Nam differentia ſeparabilis eſt, qua differunt aliqua accidenti ſeparabili,vt albedo parietis: inſeparabilis verò qua differunt inſeparabiliter;vt rationalitate,aut riſibilitate.

Quarta diuiſio eſt Differentiæ inſeparabilis, in Inſeparabilem per ſe,vt rationale: & Inſeparabilem per accidens, vt albedo cygni: & eſt minùs vniuerſalis, quàm præcedentes:quia ſubdiuiſio eſt vnius membri,tertiæ diuiſionis; nempe,differentiæ inſeparabilis:& duo tantùm membra continet primæ,videlicet propriam differentiam,& propriiſſimam.

Vltima diuiſio eſt:Differentia vna eſt; quæ diuidit genus;alia, quæ conſtituit ſpeciē:Exemplum ponit in animali;cuius differētia conſtitutiua eſt ſenſitiuum;diuiſiua verò rationale. Et diuiſio hæc minùs comprehendit, quàm præcedens; cùm ſit ſubdiuiſio quædam vnius mēbri eius,nempe differentiæ inſeparabilis per ſe: potéſtque vtrūque membrum eius conuenire eidem differentiæ, non tamen eadem ratione;nec reſpectu eiuſdem;ſed diuerſorum: quia vtrumque officium exercere poteſt; vt rationale, eſt differentia diuiſiua animalis;& conſtitutiua hominis.

2 In ſecunda parte cap. definit Differentiam quinque definitionibus;quarum prima talis eſt:*Differentia eſt,qua ſpecies excedit genus*; vt homo excedit animal: quia propter naturam ſenſitiuam eius,continet rationalem; non contentam actu in eodem animali.Hanc verò differentiam aſſerit habere ſpeciem;non à ſe,nec ex nihilo:ſed ab ipſo genere,in cuius poteſtate continetur,& ab intellectu educitur de potentia eius,& tribuitur ſpeciei,vt ex ea ſimul cum genere componatur.

Secunda definitio talis eſt:*Differentia eſt,qua prædicatur de pluribus differentibus ſpecie,in Quale quid*.Probat Porphyrius: Differentiam prædicari in Quale quid:quia ad quæſtionem factam de ſpecie, per Quid: propriè reſpondemus per Genus; ad quæſtionem verò factam per Quale; non minùs propriè per Differentiam. Vt ſi inquiratur, Quid eſt homo?propriè reſpondemus eſſe animal:ſi verò Quale animal; non minùs propriè dicimus, eſſe rationale: ergo Genus prædicatur in Quid, ſed Differentia in Quale;non quidem abſolutè:quia non eſt qualitas accidentalis, ſed pars eſſentialis ſpeciei: & ideo prædicatur in Quale; addito,

quid; vt denotetur prædicari in Quale eſſentiale.

Tertia definitio eſt: *Differentia ſeparat ea, quæ ſub eodem genere conueniunt*; vt rationale, ſeparat hominem à leone; cum quo conueniunt in animali.

Quarta definitio: *Differentia eſt, qua differunt à ſe ſingula*, vt per rationale d ffert homo à leone. Differentia enim conſtituit Speciem, & ab aliis ſeparat eam.

Vltima definitio, magis propria videtur, quàm præcedentes, quia explicat potiſſimum actum eius. Ait enim: *Differentia confert ad ſubſtantiam rei, & eſt pars eſſentiæ ac definitionis eius*. Vtrumque habet rationale: confert enim, hoc eſt, iuuat per ſe, ad ſubſtantiam hominis, & cùm eum componat cum animali, eſt vera pars eſſentiæ ipſius: & vltima quidem, vt per hoc diſtinguatur à Genere. Per has quinque definitiones, ſolùm definit Porph. Differentiam propriiſſimam, quia hæc ſola eſt eſſentialis, & ſola etiam pertinet ad tertium prædicabile.

QVÆSTIO I.

Vtrùm prima diuiſio Differentiæ in Communem, Propriam & Propriiſſimam, ſit ſufficiens.

DVobus modis intelligi poteſt, Inſufficientem eſſe aliquam Diuiſionem: vel quia aliquod membrum ei deficit: aut quia aliud continet ſuperfluum. Vtroque autem modo inſufficiẽs probatur hæc diuiſio Differentiæ. Et primò, quòd aliqua membra contineat, quæ non continentur ſub diuiſo, hoc arg. Diuiſum huius diuiſionis eſt tertium prædicabile: ſed Differentia communis, & propria, non pertinent ad tertium prædicabile, ſed ad quintum: ergo non continentur ſub diuiſo. Probatur minor: quia Differentia communis, & propria, ſunt accidens ſeparabile, & inſeparabile: ſed hæc pertinent ad quintum prædicabile, vt notum eſt: ergo non poſſunt pertinere ad hanc diuiſionem.

Quòd verò alia membra ei deſint, duobus aliis argumentis probatur. Primò, quia Differentia indiuidualis, per quam differt vnum Indiuiduum, ab altero, non eſt communis, nec propria, cùm non ſit accidens, nec eſt propriiſſima: ergo non continetur ſub aliquo membro diuiſionis, ſed aliud pro illa addendum eſt. Probatur non eſſe propriiſſimam: quia *Differentia propriiſſima eſt ſpecifica*; vt docet expreſſè Porphyrius in eadem diuiſione: ſed indiuidualis non eſt ſpecifica, vt notum eſt: ergo nec eſt propriiſſima Differentia.

Secundò: Propriæ paſſiones ſpecierum, vt riſibilitas, faciunt differre eaſdem ſpecies, accidenti inſeparabili: & tamen non ſunt differentiæ propriæ; ergo nec pertinent ad hanc diuiſionem. Conſequentia

ſequentia euidens eſt: quia non poſſunt ad duo alia membra pertinere: cùm nec ſint accidentia ſeparabilia, nec Differentiæ ſpecificæ. Item probátur minor: quia Differentiæ propriæ, vt Porphyrius aſſerit, in explicatione quartæ diuiſionis, ſuſcipiunt magis, & minus: quod conſtat conuenire propriis paſſionibus ſpecierum.

Tenendum tamen eſt, Diuiſionem hanc ſufficientem eſſe. Quod non ſolùm probatur authoritate Porphyrij, & expoſitorum omnium; ſed hac ratione: Sufficiens Diuiſio eſt illa, cui nullum membrum deeſt, nec aliquid habet, quod non contineatur ſub diuiſo: ſed talis eſt hæc, ergo ſufficiens. Minor probabitur, ex ſolutione arg. Et ad primum: quo probabatur communem & propriam differentiam, non pertinere ad hanc diuiſionem: diſtinguenda eſt minor: nam Differentia Communis, & Propria, dupliciter conſiderari poſſunt. Primò, vt ſunt accidentia quædam: & hoc modo pertinent ad quartum, vel quintum prædicabile. Secundò, vt faciunt differre vnum ab altero accidenti ſeparabili, aut inſeparabili: & hoc modo pertinent ad hanc Diuiſionem: cuius diuiſum non eſt tertium prædicabile; ſed quid vniuerſalius; nempe, Differentia ſecundùm communem rationem, ad eſſentialem, & accidentalem; ſed tertium prædicabile, ſola propriiſſima conſtituit. Cæteræ verò explicantur, vt ex earum rationibus magis manifeſta fiat Differentia propriiſſima; vnde non pertinent ad duo prædicabilia; ſed ad vnum tantùm: quamuis in hoc tertio adducantur ad faciliorem eius intelligentiam.

Circa Differentiam indiuidualem, de qua procedit primum argumentum alterius partis, moderni quidam aſſerunt, Eſſentialem eſſe: quia indiuiduum non poteſt ſine illa eſſe, nec intelligi: quod ſi verum eſt: erit propriiſſima differentia. Sed probatur falſum, hoc argumento: Eſſentialia, ea ſolùm appellantur: quæ prædicata ſunt, ex aliquo gradu ipſius eſſentiæ deſumpta, vt rationale, ex gradu rationalitatis: & ſenſitiuum, ex gradu ſentiendi: ſed Differentia indiuidualis, non accipitur ex aliquo gradu eſſentiæ: ergo non eſt eſſentialis. Probatur minor: quia vltimus gradus eſſentiæ, aut naturæ, eſt Differentia vltima: per quam conſtituitur vltima ſpecies: ſed Differentia indiuidualis determinat vltimam ſpeciem iam conſtitutam, per vltimam Differentiam: ergo non poteſt eſſe eſſentialis, ſed extra eſſentiam indiuidui.

Et ita tenendum eſt, Modum potiùs ſubſtantialem eſſe, extra eſſentiam, aut naturam: quam determinat, atque conſtituit ſingularem, aut indiuiduam: & ideo non eſt Differentia propriiſſima: ſed propter ſimilitudinem, quam habet cum differentia ſpecifica: reducitur ad propriiſſimam Differentiam. Quòd verò ſine illa non poſſit eſſe, nec intelligi indiuiduum: non probat eſſe eſſentialem: ſed ſolùm eſſe modum intrinſecum: naturam vel

eſſentiam determinantem: nam in relatiuis, notum eſt non poſſe vnum eſſe, nec intelligi, ſine alio: vt patrem ſine filio; & tamen vnum, non eſt de eſſentia alterius.

Circa proprietates denique ſpecierum, eſt prima opinio Soti, Mercati, & Canteri, in expoſitione textus: aſſerentium, non pertinere ad hanc diuiſionem. Quod etiam videtur tenere Toletus in explicatione huius diuiſionis. Et ratio eorum eſt: quia Porphyrius loquens, de Differentia propria; ſemper ponit exempla in proprietatibus Indiuiduorum: quibus indiuidua differunt, accidenti inſeparabili. Et in quarta diuiſione, vocat Differentias proprias, Inſeparabiles per accidens: quod non conuenit propriis paſſionibus ſpecierum: quæ potiùs ſunt inſeparabiles per ſe.

Alij verò affirmant, proprias paſſiones ſpecierum, reducendas eſſe ad Differentiam propriiſſimam: quia Porphyrius in 4. diuiſ. poſuit exemplum Differentiarum inſeparabilium, per ſe (quas conſtat eſſe propriiſſimas in propriis paſſionibus; vt in capacitate diſciplinæ: ergo ſentit eſſe differentias propriiſſimas.

Communis tamen ſententia, & vera duo aſſerit: Primum, paſſiones ſpecierum, propriè pertinere ad hanc Diuiſionem aduerſus primam ſententiam. Secundum, Non eſſe differentias propriiſsimas, ſed proprias: & ideo in ſecundo membro diuiſionis collocari, aduerſus ſecundam. Probatur primò hoc argum. Proprietates indiuiduorum, ideo ſunt differentiæ propriæ; quia faciunt differre indiuidua, accidēti inſeparabili: ſed proprietates ſpecierum, faciunt differre eaſdem ſpecies accidenti inſeparabili: ergo ſunt differentiæ propriæ.

Probatur ſecundò: Quòd non ſint propriiſsimæ, teſtimonio 7 Porph. & ratione. Porphyrius enim in ſecunda Diuiſione, ita ait: *Vniuerſaliter ergo, omnis differentia addita alicui, alteratum facit: ſed hæ quidem quæ communiter, & propriè ſunt, alteratum faciunt: quæ verò propriiſsimè, aliud.* Sed propria paſsio ſpeciei, facit alteratum & non aliud: ergo ex mente Porphyrij, non eſt Differentia propriiſsima; ſed propria. Probatur primum, quia alteratum, eſt accidentaliter diuerſum, cùm alteratio ſit motus circa Qualitatem; ſed propria paſsio ſpeciei, eſt verum accidens, & vera qualitas; vt riſibilitas: ergo facit alteratum. Probatur ſecundum: quia illud eſt aliud ab altero, quod differt ab eo eſſentia, aut natura: ſed proprij paſsio, non facit differre vnam ſpeciem ab altera eſſentia, aut natura, ſed quodam accidenti proprio: ergo non eſt differentia propriiſsima. Probatur etiam ratione: quia Differentia propriiſsima, eſt omnium maxima; cùm maximam efficiat differentiam, nempe eſſentialem, atque ſpecificam: ſed propria paſsio non facit Differentiam eſſentialem inter ſpecies; ergo non eſt maxima Differentia, nec erit Differentia propriiſsima.

Ad

Ad vltimum igitur argumentum neganda eſt minor:quòd propriæ paſsiones ſpecierum,non ſint Differentiæ propriæ: & quod Porphyrius aſſerit,Differentias proprias,ſuſcipere magis, & minus:non de omnibus intelligit;ſed de his, quæ conueniunt indiuiduis, in quibus exempla poſuit,potiùs quàm in propriis paſsionibus ſpecierum : quia communiter ſunt nobis notiores.

QVÆSTIO II.

An Diuiſio differentia,in Communem,Propriam,& Propriiſsimam,ſit generis in ſpecies, aut analogi in analogata.

8 VT intelligatur difficultas quæſtionis,ſupponendum eſt,tanquam certum apud omnes : membra huius Diuiſionis non conuenire in ſola voce, ſicut conueniunt ſignificata nominis æquiuoci: ſed etiam aliquo modo,in re ſignificata : quæ eſt, eſſe Differentias,per quas vnum differt ab altero:iſte enim conceptus, faciendi differre,communis eſt eis:vnde certum eſt apud omnes, Diuiſionem non eſſe æquiuocam. Sed an ſit Vniuoca, aut Analoga,in hoc conſiſtit difficultas quæſtionis.

Cuius ſolutio maximè dependet ex alia:nempe, An ſumatur Diuiſio realiter, hoc eſt,pro realibus differentiis,facientibus differre vnum ab altero, ante operationem intellectus: aut pro ſecundis intentionibus,ſeu differentiis realibus: non vt reales ſunt, ſed vt denominantur à ſecundis intentionibus:& ideo hoc in primis determinandum eſt.

Circa quod,duæ ſunt opiniones. Prima tenet, Diuiſionem non ſumi pro differentiis realibus,vt reales ſunt:ſed pro eiſdem vt denominantur à ſecundis intentionibus, vel pro eiſdem ſecundis intentionibus,vt eas denominant;quemadmodum Genus, & Species,in ſuis definitionibus. Hæc eſt Caiet. cap. præſenti,quem ſequuntur aliqui ex recentioribus.

Probatur hoc arg.Quia ſi pro realibus differentiis acciperetur, membra eius coinciderent: ita vt eadem Differentia eſſet Communis, Propria, atque Propriiſsima, & ideo nulla eſſet diuiſio. Probatur antecedens:quia differentia albedinis reſpectu parietis, eſt cõmunis ; reſpectu cygni,propria;& reſpectu ſui,propriiſsima.

Probatur ſecundò ; Quia diuiſum huius Diuiſionis, eſt Differentia formaliter, & in communi conſiderata: & membra ſunt differentiæ particulares, etiam formaliter acceptæ: ſed Differentia formaliter, eſt ens rationis, ſicut Genus & Species ; ergo accipienda eſt Diuiſio pro ſecundis intentionibus.

9 Secunda opinio,eſt communis, quòd non pro ſecundis intentionibus accipiatur diuiſio, nec pro differentiis, vt denominantur à ſecundis intentionibus: ſed pro eiſdem, ſecundùm actus reales faciendi

faciendi differe. Ita ſentiunt, Auicena, Albertus Magnus, Sotus, & plures moderni in præſenti capite. Et mihi videtur probabilior ſententia.

Probatur teſtimonio Porphyrij, & ratione. Verba Porphyrij ſunt: *Differentia quæ alicui adiuncta, facit illud diuerſum ab alio: Vna eſt Communis: alia Propria: Propriiſſima altera.* Sed alicui coniungi, & illud facere diuerſum ab altero, non conuenit ſecundis intentionibus, nec differentiis, vt ab eis denominantur, ſed actus reales, faciendi differre vnum ab altero realiter: ergo realiter in Diuiſione accipiuntur à Porphyrio, & non pro ſecundis intentionibus.

Ratio verò talis eſt: Differentiæ iſtæ poſſunt ſumi, vt prædica- 10
biles ſunt, vel vt faciunt differre vnum ab altero: & in prima conſideratione, non pertinent ad tertium prædicabile, ſed ad quartum; & quintum: cùm prædicentur in Quale accidentale; & non in Quale quid: in ſecunda verò non poſſunt ſumi, vt denominantur à ſecundis intentionibus: quia actus faciendi differre vnum ab altero, realis eſt, & ante operationem intellectus eis conuenit; imò ſine vlla dependentia ab intellectu, vt patet in albedine: quæ ſine dependentia ab intellectu, facit differrẽ hominem album à nigro, ergo non poteſt ſumi Diuiſio hæc pro ſecundis intentionibus.

Ad primum arg. reſpondeo, Membra bonæ Diuiſionis, coincidere poſſe in eadem re: dummodo diſtinguantur ratione formali: quod patet in Diuiſione, Boni in Honeſtum, Vtile, & Delectabile; cuius membra in virtute realiter coincidunt; ſed ſatis eſt, diſtingui rationes eorum formales: quia alia eſt ratio honeſtatis, alia vtilitatis, & alia delectabilitatis, in eadem virtute. Ita ergo Differentia Communis, Propria, & Propriiſſima, coincidunt in eadem re; ſed ſemper habent rationes formales diſtinctas: quia alia eſt ratio eiuſdem differentiæ albedinis; vt Communis eſt differentia: alia, vt eſt Propria, aut Propriiſſima. 11

Ad ſecundum; diſtinguenda eſt maior: quia ratio formalis Differẽtiæ duplex eſt; Vna eſt ratio prædicabilis; alia eſt ratio faciendi differre: dum ergo dicitur, Differentiam in hac Diuiſione, ſumi formaliter: ſi ſenſus ſit de ratione formali prædicandi, falſum eſt antecedens: ſi verò de ratione formali faciendi differre, verum: ſed tunc neganda eſt minor: quòd Differentia hoc modo conſiderata, formaliter ſit ens rationis: eſt enim, reale potiùs, per realem actum faciendi differre vnum ab altero.

Hoc iam ſuppoſito de alio agendum eſt: quod principaliter quæritur: An Diuiſio ſit Vniuoca, vel Analoga. Et eſt prima opinio eorum: qui tenent Diuiſionem ſumi, pro ſecundis intentionibus, & propterea eſſe Diuiſionem Vniuocam generis in ſpecies:

ita,

ita, vt Differentia in communi, prout denominatur à ſecunda intentione, Genus ſit ad Differentiam Communem, Propriam, & Propriiſſimam, prout denominantur etiam à ſecundis intentionibus, conſideratas.

Probant ex Porphyrio, qui in textum, vocat membra huius Diuiſionis tres ſpecies Differentiæ: ſentit ergo diuiſam eſſe tãquam genus in ſuas ſpecies.

Deinde ratione: quia licèt ſumpta Diuiſione realiter, non poſſint membra eius vniuocè conuenire: cùm ſola Differentia Propriiſſima: faciat differre ſimpliciter, cæteræ verò, non niſi ſecundùm quid: quia ſolùm faciunt differre accidentaliter: nihilominus, vt denominantur à ſecunda intentione Differentiæ, æqualiter conuenit illis ratio Differentiæ: ſicut ratio Generis, pro ſecunda intentione, æqualiter conuenit generibus ſubſtantiæ, & accidentis.

12 Secunda ſententia eſt aliorum omnium, qui tenuerunt Diuiſionem hanc ſumi realiter à Porphyrio, & conſequenter aſſerunt, eſſe Analogi in analogata; quod etiam tenet Caietan. quamuis ſentiat ſumi pro ſecundis intentionibus. Et hæc eſt probabilior ſententia.

Itaque duo aſſerimus. Primum eſt, Diuiſionem ſumptam realiter, eſſe Analogi in analogata, quod cõcedunt auctores vtriuſque opinionis. Et probatur euidenter: quia illa quæ differunt ſubſtantialiter, differunt ſimpliciter; quæ verò differunt accidentaliter, differunt ſecundùm quid: ſed ſola Differentia Propriiſſima, facit differre ſubſtantialiter; duæ verò aliæ ſolùm accidentaliter: ergo in ratione faciendi differre realiter; non vniuocè, ſed ſolùm analogicè conuenire poſſunt.

Secundò aſſerimus; Quòd, etiamſi accipiatur Diuiſio pro ſecundis intentionibus, aut pro differentiis, vt ab eis denominantur: non eſt Generis in Species, ſed Analogi in analogata, vt aſſeruit Caieta. Quod probatur hoc argu. Membra huius diuiſionis, vel conſiderantur ſub ratione prædicabilis; vel ſub ratione faciendi differre; & in prima conſideratione, Communis, & Propria, non pertinent ad tertium Prædicabile: quia non prædicantur in Quale quid; ſed ad quartum, & quintum: cùm prædicentur in Quale accidentale, proprio, vel communi. Et certè, ſi in ratione prædicabilis Differentia in communi eſſet Genus; & membra eſſent Species; diſtinguerentur ſpecie, in ratione prædicabilis: & ideo duo, aut tria prædicabilia Differentiæ eſſent multiplicanda. In ſecunda verò, non denominantur à ſecundis intentionibus: quia facere differre accidenti proprio, aut communi, non dependet ab intellectu: ſed eſt actus realis, ante operationem intellectus eis conueniens: in quo non poſſunt vniuocè conuenire cum

Differen

Differentia Propriiſſima; quia iſtæ non faciunt differre, niſi ſecundùm quid, & per attributionem ad Differentiam propriiſſimam; quæ ſola facit differre ſubſtantialiter, & ſimpliciter: ergo repugnat membra huius Diuiſionis habere conuenientiam vniuocam. Sed etiam ſi in ratione faciendi differre, denominarentur à ſecundis intentionibus; non poſſent conuenire vniuocè. Probatur; Quia facere differre in communi ſumptum, Analogum eſt: cùm primò, & per ſe conueniat Differentiæ propriiſſimæ, facienti differre ſubſtantialiter: & ſolùm ſecundùm quid, cæteris facientibus differre accidentaliter: ergo nec ſecundæ intentiones denominantes hæc membra, poſſunt conuenire vniuocè. Probatur conſequentia: Quia vna eſt ratio faciendi differre ſimpliciter: alia faciendi differre ſecundùm quid: ergo ſicut facere differre in communi eſt Analogum: ſic etiam ratio faciendi differre in communi, erit Analoga.

Ad teſtimonium Porphyrij, prò alia ſententia, facilè reſpondeo, tres ſpecies Differentiæ, appellaſſe membra huius diuiſionis; id eſt, tres modos differentiæ; non propriè de Specie loquens; ſed per ſimilitudinem. 13

Ad arg. Negandum eſt antecedens ex ea parte: qua dicit membra huius Diuiſionis, vt denominantur à ſecundis intentionibus, Vniuocè conuenire: quia nec denominantur ab illis; cùm non pendeant ab intellectu, in ratione faciendi differre: & etiam ſi denominarentur, non poſſent Vniuocè denominari: quia conceptus faciendi differre, quantumcumque abſtrahatur, non poteſt æqualiter participari ab his, quæ non faciunt differre; niſi accidentaliter: & ab eo, quod facit differre ſubſtantialiter; ſicut conceptus entis non poteſt abſtrahi; quin diuerſo modo participalis ſit, ab ente ſimpliciter; quod eſt ſubſtantia; & ab ente ſecundùm quid; quod eſt accidens.

Et, ſi dicatur, verum hoc eſſe, ſi membra Diuiſionis accipiantur realiter; ſed vt denominantur à ſecundis intentionibus, æqualiter eis conuenire rationem communem faciendi differre, ſicut Generibus Subſtantiæ, & Accidentis, vt animali & colori, vniuocè conuenit ratio Generis, quia æqualiter denominantur à ſecunda intentione: quamuis ſumpta realiter nihil commune vniuocum habere poſſint. Reſpondeo, diuerſam eſſe rationem de Generibus, & Differentiis, ſub ratione faciendi differre ſumptis: quia Genera Subſtantiæ, & Accidentis, eodem modo ſunt in multis ſpeciebus, & de illis prædicantur in Quid: & ideo vniuoca eſt eis denominatio Vniuerſalis, & Generis à ſecunda intentione: ſed differentiis ſubſtantialibus & accidentalibus, non poteſt eſſe vniuoca, ratio faciendi differre, ſed ſemper eſt inæqualis: quia ſimpliciter à Propriiſſima, tanquam à ſubſtantiali, & ſecundùm quid, participatur ab aliis, 14

ab aliis, tanquam ab accidentalibus: ſicut ratio Entis à Subſtantia, & Accidenti. Vnde quantumcumque abſtrahatur, aut conſideretur in ordine ad ſecundas intentiones, ſemper adducit ſecum inæqualitatem, & Analogiam.

QVÆSTIO III.

An verum ſit, Genus ſumi à materia, & Differentiam à forma, & quomodo intelligendum.

15 HIs locutionibus, *Genus ſumitur à materia, & differentia ſumitur à forma*, vtitur Ariſt. 8. Meta. tex. 9. vbi inquit: *Aliquid de aliquo ſignificat ratio definitiua, & oportet, hoc quidem, vt materiam, illud verò, vt formam eſſe.* Et eas ſumpſit ab eo tota ſchola, præcipuè D. Tho. in opuſ. de ente & eſſentia, c. 7. & 9. & 1. p. qu. 85. art. 5. ad 3.

Sed hoc arg. probantur falſæ. Multa ſunt, in quibus dantur vera Genera, & veræ Differentiæ, quæ non poſſunt ſumi à materia, nec à forma: ergo locutiones iſtæ non ſunt vniuerſaliter veræ. Probatur antecedens in Angelis, in quibus eſt, aut eſſe poteſt diſtinctio ſpecifica: ergo verum Genus, & vera Differentia: ſed non habent materiam, nec formam à quibus ſumantur, cùm ſint ſubſtantiæ ſpirituales, & ſimplices, hoc eſt non compoſitæ ex materia, & forma: ergo non eſt verum, Genus ſumi à materia, & Differentiam à forma.

Tota difficultas huius quæſt. conſiſtit in explicandis his locutionibus: nam ex earum explicatione conſtabit, in quo ſenſu veræ ſint. Tria autem ſunt, in quibus reperiuntur Genus, & Differentia, nempe Subſtantiæ Corporeæ, Subſtantiæ Spirituales, & Accidentia: ideo de ſingulis eodem ordine explicandum eſt, quomodo, à quo in eis ſumatur Genus, & Differentia.

16 Et primò, de Subſtantiis Corporeis, in quibus, vt veritas harum locutionum intelligatur, tria ſunt notanda. Primum eſt, Compoſitionem ſpeciei ex Genere, & Differentia; non eſſe Phyſicam, ſed Metaphyſicam: & ideo, non eſt ex rebus, ſed ex conceptibus; non quidem formalibus: quia conceptus formales, ſunt Qualitates, & accidentia in intellectu inhærentia, ſed obiectiuis, qui repræſentantur per formales: vt compoſitio hominis, non eſt ex conceptibus formalibus Animalis, & Rationalis, in intellectu exiſtentibus, ſed ex gradibus naturæ Senſitiuæ, & Rationalis, qui per ipſos repræſentantur. Vnde Genus, & Differentia, non ſunt diuerſæ res, etiam partiales, ſicut materia & forma: nec ex eis componitur aliqua tertia res, diſtincta à quolibet, ſicut componitur ex materia, & forma, tertia quædam res Phyſica, diſtincta realiter ab vtraque, quamuis non ab eiſdem ſimul ſumptis,

ptis, & vnitis : ſed Genus & Differentia, ſunt diuerſi conceptus obiectiui, eiuſdem rei: & Species ex eis compoſita, non eſt res diſtincta ab vtroque, nec à quolibet eorum : ſed conceptus quidam obiectiuus totalis, & completus, ex conceptibus Generis, & Differentiæ compoſitus.

Secundò notandum eſt, Conceptum Generis, & Differentiæ, ſic 17
ſe habere, vt ille ſit potentialis, atque imperfectus, determinabilis tamen, & perfectibilis, per conceptum Differentiæ; & conceptum Differentiæ habere modum actus, eum determinantis atque contrahentis. Vnde ſequitur, Genus ex imperfectiori gradu naturæ deſumi; Differentiam verò, ex perfectiori : & quia radix totius potentialitatis, in rebus materialibus, eſt materia: quæ in ſua eſſentia nullum habet actum, ſed eſt pura potentia determinabilis per formam, tanquam per proprium actum: & radix totius actualitatis, eſt forma, per quam determinatur materia ad talem Speciem: ideò dictum eſt ab Ariſt. *Genus ſumi à materia, & differentiam à forma* : quod ſolùm intellexit in rebus materialibus: in quibus compoſitio Metaphyſica ex Genere, & Differentia, præſupponit tanquam fundamentum, Compoſitionem Phyſicam, ex materia, & forma.

Tertiò, notanda eſt differentia, quam ponit D. Tho. vbi ſuprà, inter Materiam, & Formam, ex vna parte, & Genus, ac Differentiam, ex alia : quòd illæ, ſolum habent modum, & officium partium : & ideo nunquam prædicantur de toto; nunquam enim verum eſt, Hominem eſſe animam, aut corpus : ſed Genus & Differentia, vtrumque habent reſpectu ſpeciei; nempe rationem totius, & partis. Et huius ratio eſt: quia duo officia exercent reſpectu illius; Prædicatorum, Vniuerſalium, & Partium : vtrumque enim per ſe ſumptum, prædicatur de Specie : & ex eiſdem, tanquam ex partibus ſimul concurrentibus, componitur. Vnde, cùm componere ſit officium partis; & ex alia parte, nihil prædicetur de altero, formaliter, per modum partis ſed per modum totius: ſequitur quòd Genus, & Differentia; vt componunt ſpeciem, habeant modum partis : & vt prædicantur de illa, modum totius: Genus quidem modum totius potentialis : Differentia verò, modum totius actualis : ita vt Genus proprium gradum imperfectæ naturæ actu includat : Differentiam verò ſolùm in potentia : & Differentia, vtrumque gradum actu; ſed genericum quaſi præſuppoſitum; & pro materiali: proprium verò, pro formali: vt Animal, gradum naturæ ſenſitiuæ, actu, & rationalis in potentia: rationale verò, gradum naturæ ſenſitiuæ pro materiali; & quaſi præſuppoſitum: gradum verò naturæ rationalis, formaliter.

Vltimò notandum; Quòd compoſitio Speciei, poteſt dupli- 18
ter conſiderari : in Fieri; & in Facto eſſe : vel clariùs, dum fit, vel dum

vel dum iam eſt facta:& ſi conſideretur in Fieri, verum eſt, Speciem componi ex Genere:vt genus eſt formaliter:hoc eſt, vt totũ potentiale;& ex Differentia, vt totum actuale: ſed in Facto eſſe, non componitur ex Genere; vt genus eſt: nec ex Differentia: vt differentia eſt:ſed ex Natura generica, & differentiali, tanquam ex partibus. Et ratio huius eſt: quia licèt Genus in principio compoſitionis, &ſi totum potentiale: tamen dum iam eſt actu coniunctum cum Differentia, coarctatum eſt, atque determinatum: ita vt ad alias ſpecies, vt ſic,non ſe extendat. In quo differt à Materia:quæ etiam dum eſt coniuncta vni formæ, habet potentiam ad alias: ſed Genus, vt iam actu coniunctum vni differentiæ: non habet potentiam ad alias: & ratio huius differentiæ eſt: quia potentia Materiæ, ad omnes formas eſt naturalis: & ideo non amittitur, per coniunctionem cum vna, aut altera forma: ſed potentia Generis, prouenit illi ex eo quòd tali modo concipitur ab intellectu: nempe per modum habentis: ſed imperfecti,& perfectibilis per aliud: quod eſt concipi vt totum potentiale: quando verò actu coniungitur ab intellectu cum Differentia: alio modo concipitur:non quidem per modum habentis: ſed per modum actualis componentis, hanc Speciem determinatam: & pertinentis ad naturam eius,cum qua idem eſt:quia animal in homine,Homo eſt: vnde vt ſic conceptum,limitato modo, non habet potentiam,vt coniungatur Differentiæ Leonis. Itaque potentia generis,ſolùm proueniebat ei, ex eo, quòd concipiebatur per modum totius contrahibilis:ſed dum iam conſideratur actu coniunctum cum Differentia non permanet idem modus concipiendi,ſed alio modo diuerſo concipitur, ergo non permanet eadem potentia: quæ tamen permanet in materia: quia eam habet à natura,& natura non variatur.

19 Ex tota hac doctrina, ſequuntur duæ concluſiones: quibus reſpondemus: ad primam partem quæſtionis, Prima concluſio eſt: In rebus materialibus, prima radix totius potentialitatis eſt Materia: & prima radix totius actualitatis Forma. Secunda concluſio. Et ideò verum eſt in eis Genus ſumi formaliter, à tota ipſa natura vt concipitur ſub gradu imperfecto, & perfectibili per Differentiam, radicaliter verò à Materia. Et differentiam ſumi formaliter etiam à tota natura, vt concepta ſub gradu perfecto, radicaliter verò à forma. Prima pars, per ſe nota eſt in rebus Phyſicis: quare non indiget probatione. Secunda verò probatur: quia propria & formalis ratio Generis Metaphyſici, eſt eſſe totum potentiale, contrahibile per differentias oppoſitas: & propria ratio Differentiæ, eſt eſſe actum, per quem idem Genus contrahitur ad conſtituendam ſpeciem; & vtrumque eſt Prædicatum Vniuerſale Speciei: quod neceſſe eſt totum cõtinere:

quod ſpeciem, ſecundùm proprium modum: Genus quidem, actu
ſimul, & potentia Differentiam verò, actu: licèt diuerſa ratione,
atque ſpecies continet. Vnde neceſſe eſt vtrumque ſumi tota na-
tura Speciei, formaliter; radicaliter verò à Materia Genus, & dif-
ferentiam à Forma. Quia verum eſt, primam radicem Generis,
in rebus, eſſe Materiam: & primam radicem Differentiæ, Formam:
in quo ſenſu, dictum eſt ab Ariſt. & à cæteris omnibus intelle-
ctum: quòd *Genus ſumatur à materia, & Differentia à forma:* in re-
bus quidem materialibus; in quibus ſolum poteſt eſſe verum. Et
ex hoc ſolutum eſt argum. in principio propoſitum.

Secundò, explicandum eſt breuiter; à quo ſumatur ratio Gene-
ris, & Differentiæ, in ſubſtantiis ſpiritualibus. In quibus certum
eſt, non ſumi à materia, nec à forma; cùm eas non habeant: dici-
mus ergo, etiam in his ſumi Genus ab aliquo, habente ſimilitu-
dinem materiæ: & Differentiam, ab aliquo habente ſimilitudinem
formæ. Quod hoc modo intelligendum eſt.

Actualitas, atque perfectio eſſentiæ creatæ; per quam eſt, & fit 10
extra cauſas: eſt eſſe actualis exiſtentiæ, realiter: aut ſola ratione
ab eadem eſſentia diſtinctum. Vnde, quo magis gradus eſſentiæ,
aut eſſentialia prædicata, proxima ſunt eidem actui: perfectiora
eſſe intelliguntur: & ideo magis habere de actu, & minùs de po-
tentia: & quo magis ab eo diſtant; minùs actualia, & magis poten-
tialia. Gratia exempli: Inter gradus eſſentiales hominis, proximè
accedit ad actum eſſendi Rationalis; quia ei conuenit proximè,
aut immediatè exiſtentia: nam vltimus gradus eſſentialis perfe-
ctionis eſt; vltra quem non eſt alius: ſed ſolum ſubſtantialis mo-
dus, actualis exiſtentiæ. Gradus verò Animalis, minùs proximè:
& remotiſſimè gradus Subſtantiæ: quare gradus iſte, erit magis
potentialis; cùm magis diſtet ab actu. Cùm ergo Genus ſit poten-
tiale quid, atque contrahibile per Differentias: & Differentia a-
ctus, per quem Genus contrahitur: primum Genus cuiuſlibet Spe-
ciei ſubſtantialis, à tota ipſa eſſentia, ſecundùm gradum ſubſtan-
tiæ ſumitur, tanquam à prima potentia in Genere Metaphyſico,
materiæ ſimili: & ſic de cæteris generibus intermediis, ſecundùm
maiorem vel minorem approximationem ad Speciem vltimam:
quæ proxima eſt actuali exiſtentiæ. Vt genus Corporis, etiam à
tota ipſa natura hominis, ſub gradu corporeitatis accepta, & Ge-
nus Viuentis, à tota natura ſub gradu vitæ concepta: & tandem
Genus Animalis, à tota natura ſub gradu ſentiendi: & hoc eſt vl-
timũ genus: cùm vltra illud, nullus ſit alius gradus potentialis na-
turæ, ſed infimæ tantùm Species. Vltimus verò gradus, ſecundùm
quem eadem natura hominis proximè capax eſt actualis exiſten-
tiæ, Rationalis eſt: vnde cùm Differentia ſit actus, contrahens ge-
nus: à tota natura hominis, ſub gradu Rationalis conſiderata,
ſumitur

ſumitur tanquam ab actu formæ ſimili: ſicque de cæteris Differentiis ſpecierum.

21 Ex his intelligitur, quonam modo accipiantur Genus, & Differentia in Angelis. Conueniunt enim cum corporibus, in gradu ſubſtantiæ remotiſſimo, ab actuali exiſtentia: & ideo primum genus eorum à tota ipſa natura ſpirituali, ſub gradu Subſtantiæ, maximè potentiali, materiæque ſimili ſumitur. Secundum verò, à tota eadem natura, ſub gradu ſpirituali, aut incorporeo, adhuc omnibus communi, ſed minùs remoto ab actuali exiſtentia. Et ſi quæ ſunt alia Intermedia genera, nobis incognita, eodem modo ſumuntur à tota natura, ſub aliquo gradu concepta, magis aut minùs remoto ab exiſtentia. Differentia verò, à tota etiam natura, ſub gradu proximo, eidem actuali exiſtentiæ. Loquor autem de Differentia vltima: nam ſubalternæ, Intermedia genera contrahentes, tanquam imperfectiores, ab aliis gradibus naturæ imperfectioribus ſumuntur: quemadmodum Differentiæ, Subſtantiæ corporeæ, quod facilè poteſt intelligi.

De Accidentibus tandem dicimus, Eſſe in duplici differentia: nam quædam ſunt Relatiua, de quibus in prædicamento Ad aliquid dicetur, quonam modo, vel à quo Genus & Differentiam ſumant. Alia verò abſoluta, de quibus illud eſt certum: Quòd eſſentialis ſit eis attributio ad ſubſtantiam, cùm aliquid eius ſint: & non tam Entia appellentur, quàm Entis Entia, hoc eſt, ſubſtantiæ: cui inhærere nata ſunt ex propria natura. Primum igitur eorum genus, ſumitur à gradu Eſſendi, quem participant ab Ente vniuerſaliſſimo, cum attributione ad ſubſtantiam, tanquam remotiſſimo ab actuali exiſtentia: & ideo magis potentiali, ad ſimilitudinem materiæ. Vt primum Genus Quantitatis, à gradu, ſeu modo extendendi ſubſtantiam, & alia intermedia Genera, ab aliis gradibus, ſecundum proportionem iam explicatam.

Differentia verò, deſumitur per ordinem ad proprium principium, aut cauſam, à quo cauſatur: quod in propriis paſſionibus manifeſtum eſt: nam Differentia Riſibilitatis, per ordinem ad Rationalitatem, ex qua tanquam ex proprio principio naturaliter procedit, deſumenda eſt: & ſic de cæteris. Et eodem ferè modo, in Accidentibus communibus: quia licèt plura habeant ſubiecta: ſemper tamen habent aliquam propriam cauſam in eis, ad quam ordinantur, & per ordinem ad illam ſumitur differentia eorum: & hæc eſt cauſſa, propter quam ſemper, & neceſſariò definiuntur Accidentia per Subiectum: ſiue in Concreto, vel in Abſtracto definiantur: quia tam in Genere, quàm in Differentia eorum, eſſentialiter includitur ordo ad Subiectum: quem vocare ſolent Inhærentiam aptitudinalem.

QVÆSTIO IV.

An compoſitio Speciei ex Genere, & differentia, ſit realis, vel tantùm rationis.

DE Speciebus naturæ realis procedit quæſtio; An compoſitio Metaphyſica earum ſit realis, vel rationis: vt compoſitio hominis, ex animali, & rationali: nam de Speciebus, quæ reperiuntur in Entibus rationis, certum eſt non eſſe reales: quia natura Entis rationis non eſt realis, ſed facta ab intellectu: ergo nulla compoſitio in ea fieri poteſt, quæ ſit realis. 22

Ad compoſitionem verò realem, duæ ſunt conditiones neceſſariæ, & quæ ſufficiunt, vt talis dicatur. Prima eſt, quòd partes, aut componentia, ſint realia. Probatur: Quia ex compoſitione reali, aliquid etiam reale debet reſultare: ſed ſi componentia, non ſint realia; nihil reale ex eorum compoſitione reſultabit; vt notum eſt: ergo realia eſſe debent.

Secunda conditio eſt: Quòd ſint diſtincta realiter: aut ex natura rei: nam ſi ſolùm per intellectum, non efficient compoſitionem realem: ſed rationis tantùm; & huius ratio eſt, quia compoſitio eſt, quaſi vnio multorum: ſi verò multa hæc non diſtinguūtur realiter; non erunt multa realiter: ergo non efficient compoſitionem realem. 23

Et de prima conditione certum eſt, apud omnes, concurrere in compoſitione Metaphyſica Speciei, ex Genere, & Differentia: nam conceptus obiectiui ex quibus fit, ſunt gradus naturæ genericæ, & differentialis; qui verè ſunt reales: vt gradus naturæ ſenſitiuæ, quem dicit animal; & gradus naturæ rationalis, quem dicit rationale; reales ſunt: ergo componentia ſunt realia.

Ad ſecundam igitur conditionem, reducitur tota difficultas quæſtionis; An gradus iſti, vel conceptus abiectiui, ſint realiter diſtincti: nam ſi diſtincti fuerint realiter, realis erit compoſitio: ſi verò diſtinguantur ſola ratione, non erit compoſitio realis; ſed rationis. Quandoquidem Diſtinctio triplex eſt; Vna realis, alia ex natura rei, & tertia eſt diſtinctio rationis. Realis dicitur illa, quæ eſt inter duas res; vt inter Petrum & Ioannem. Diſtinctio ex natura rei, ponitur inter rem, & modum eius: vt inter punctum, & lineam, vel etiam ponitur ab aliis, inter rationes formales, eiuſdem rei, verum diſtinctas ante operationem intellectus: vt inter actionem, & paſſionem: quæ ſunt idem motus realiter. Ponit Scotus diſtinctionem ex natura rei: quia aſſerit diſtingui rationem formalem actionis, & paſſionis, ante operationem intellectus: Diſtinctio verò rationis, vocatur ab omnibus illa quæ non eſt inter aliqua diſtincta à parte rei: ſed fit ab intellectu. 24

His ſuppoſitis, duæ ſunt opiniones: Prima Scoti, in. 2. d. 3. qu. 2. & 7. Me

& 7.Metaph.q.16.vbi affirmat, gradum Generis, & Differentiæ, diſtingui ex natura rei:in quantum ſunt rationes formales diſtinctæ, ante operationem intellectus: & cùm ex eis fiat compoſitio Speciei:conſequenter debet concedere,talem compoſitionem eſſe realem:ſi non ex rebus diuerſis, ſaltem ex rationibus formalibus eiuſdem rei:ante operationem intellectus diſtinctis. Scotum ſequuntur Antonius Andreas, in 2. loco citato,Ferra 1. lib. contra gentes cap.24.& 41.Fonſeca 2.lib. Metaph.cap.2.tex. 11.& lib.4. cap.2.q 4.ſectio.3.

25 Probatur primò: Quia gradus differentialis, realiter perficit gradum genericum, & non tantùm per intellectum: ergo Differentia ex natura rei contrahit genus: ſed contrahere Genus, eſt componere cum eo Speciem: ergo realiter componit ſpeciem: quare erit compoſitio realis. Vtraque conſequentia poteſt probari,hoc exemplo: Quia gradus rationalitatis, perficit gradum naturæ ſenſitiuæ,& perficit perfectione reali:quia natura ſenſitiua,magis perfecta eſt realiter in homine:quàm in animali: ideo realiter dicitur contrahere genus:quia contrahere nihil aliud eſt, quàm determinare,atque perficere.

Secundò probatur:Quia ſi rationale non eſſet diſtinctum realiter ab animali, non eſſet diſtinctum realiter ab equo: conſequens eſt falſum:ergo etiam antecedens. Probatur conſequentia: nam quæcunque ſunt eadem vni tertio,ſunt eadem inter ſe:ſi ergo rationale eſt idem cum animali, ergo etiam hinnibile, quod eſt Differentia equi, erit idem cum eodem animali.Et ita rationale, & hinnibile, erunt idem realiter, & conſequenter rationale, & equus:quod patet eſſe falſum.Et confirmari poteſt: quia ea diſtinguuntur realiter, quorum vnum poteſt ſeparari ab altero: ſed quælibet Differentia, poteſt ſeparari à Genere:& ſeparabitur,ſi ſpecies quam conſtituit, pereat: ergo diſtinguitur realiter ab eo.

Secunda opinio tenet; Gradum Generis, & Differentiæ, aut conceptus obiectiui vtriuſque,nec diſtingui realiter,nec ex natura rei, ſed tantùm per intellectum: & ideo tantùm Diſtinctione rationis. Et conſequenter compoſitionem ſpeciei, non eſſe realem,ſed factam ab intellectu.Hæc eſt D.Thom. in opuſ. de ente, & eſſentia,ca 4.7.Meta.lect.4.& 1.part.q.50. art.4. ad 1. & q. 76. art.3.ad 4.quam ſequuntur Alexan.Alenſ.7.Meta.tit.11. & lib.5. tit. 10. Duran. in 2.d.3.qu.2 num.14. Heruæus, quodlib.1.qu.9. Grego. in 1. d 38 & ibidem Gab.cum cæteris nominalibus. Capreol. in 1.d.8.q.2 art.3 Caiet. de ente & eſſentia, ca.4. quæſt.6. §.ad 2.dubium.Socinas 7 Meta. quæſt. 36. Iauel. ibidem, qu.18. Niphus in Elucidario lib.7.diſp.15.cap.3.& 4. Sotus q.1. vniuerſalium,concl.3.& quæſt 3.art.2. Toletus quæſt. 3. Vniuerſalium:

Et eſt communis iam in ſchola, & vera.

Sed explicanda priùs eſt,deinde probanda:& pro eius explicatione notandum primò, Compoſitionem Speciei, ex Genere, & Differentia,Metaphyſicam eſſe, & non Phyſicā:& ideo nō fieri ex eis,tanquam ex diuerſis rebus; vt fit compoſitio Phyſica,ex materia,& forma,quæ ſunt res diuerſæ:ſed tanquam ex diuerſis gradibus eſſentialibus,eiuſdem rei;vt compoſitio hominis, ex gradu naturæ ſenſitiuæ, & rationalis. Quare de compoſitione Phyſica, non eſt dubium,quin ſit realis:ſed de compoſitione Metaphyſica, maxima dubitandi ratio eſſe poteſt:quia non eſt certum;An gradus iſti,aut conceptus, diſtincti ſint ex natura rei; vel ſolùm diſtinguantur per intellectum. 26

Secundò notandum,Genus,& Differentiam,tribus modis ſumi poſſe. Primò,vt ſunt in diuerſis Speciebus,& indiuiduis: vt Animal in Leone,aut hoc Leone; & Rationale in Homine,& in hoc, aut illo Homine.Et hoc modo,certum eſt; non ſolùm ex natura rei,ſed realiter diſtingui:nam Animal,quod eſt in Homine,aliud eſt eſſentialiter,ab Animali, quod eſt in Equo: quia per coniunctionem cum differentia Equi, fit equus: licèt vt abſtractum à Differentiis,ſit vnum & idem,vnitate ſolùm Generica: quæ non tollit diſtinctionem ſpecificam, quam habet in diuerſis Speciebus,per diuerſas Differentias: vt Animal,quod eſt in hoc Homine: & Animal, quod eſt in hoc Leone: diſtinctam habent entitatem realem Secundo modo, ſumuntur, prout ſunt in eadem Specie,aut in eodem indiuiduo;vt in Homine, Animal & Rationale,& in Petro,hoc animal,& hoc Rationale. Tertiò,prout Genus conſideratur abſtractum ab Speciebus, & Differentiis, & vt contrahibile per eas: & hoc modo, dicitur eſſe extra rationem differentiarum:quia eas non includit actu,ſed gradum proprium ſuæ naturæ: vt animal abſtractum, ſolum actu includit gradum naturæ ſenſitiuæ,non rationalis,aut irrationalis, niſi in potentia tantùm. Et de gradu Generis, & Differentiæ his duobus modis poſtremis ſumptis, affirmat Scotus, ante operationem intellectus,& ex natura rei diſtingui:ſed negat D.Thom.& qui eum ſequuntur:& aſſerunt,ſolùm diſtingui per intellectum: & ideo ſolùm ratione. 27

Tertiò notandum: Quòd licèt Scotus, & alij ſentiant,gradus omnes genericos,& differentiales,eiuſdem Speciei,à diuerſis formis ſubſtantialibus procedere,tamen D.Tho.cuius ſententia cōmunis eſt iam in ſchola, tenet ab eadem forma ſubſtantiali promanare,vt omnes gradus eſſentiales hominis, nempe gradū Subſtantiæ,gradum Corporis,gradum Viuentis,gradum naturæ Senſitiuæ,& Rationalis,ab eadem anima rationali procedere;nec eſſe aliam formam ſubſtantialem in homine. Cùm tamen Scotus,pro

gradu

gradu Subſtantiæ, & gradu Corporis, ponat vnam formam ſubſtantialem; quam vocat formam Corporeitatis: & pro reliquis gradibus inferioribus, aliam diſtinctam realiter, nempe animam rationalem. Et hæc diuerſitas Formarum, videtur arguere Diſtinctionem aliquam, ex natura rei, inter gradus eſſentiales, ab eis prouenientem. Sicut Identitas formæ ſubſtantialis, apud D.Tho. arguit Identitatem eorum.

28 His prænotatis, probatur communis ſententia duplici argu. Primò: Quia ſi Genus diſtinguitur ex natura rei, à Differentiis, aut diſtinguitur vt abſtractum ab eis, hoc eſt tanquam gradus Vniuerſalis, à particularibus: vt animal in communi, ab Equo, & Leone; vel vt contractũ in Speciebus, & indiuiduis; vt in Petro hoc Animal, & hoc Rationale: ſed neutro modo diſtingui poteſt: ergo non diſtinguuntur iſti gradus ex natura rei. Maior eſt neceſſaria: quia his tantùm duobus modis conſiderari poſſunt in ordine Metaphyſico: vt notauimus. Minor verò probatur: Nam ſi diſtinguuntur tanquam Vniuerſale à Particularibus: ergo datur Vniuerſale ante operationem intellectus: quod ſuperiùs probauimus falſum. Quòd verò non poſſint diſtingui, tanquam diuerſi gradus ſingularizati in Petro; probo. Quia in vno indiuiduo, tantùm datur vna Differentia indiuidualis realiter; per quam omnes gradus generici, & differentiales, fiunt ſingulares, licèt vnicuique gradui correſpondeat ſua Differentia indiuidualis, ſola ratione diſtincta; vt gradui Corporis, hoc Corpus: & gradui Animalis, hoc Animal, &c ſed gradus omnes, & ſinguli, ſunt idem ex natura rei, cum Differentia indiuiduali Petri, eos contrahente, ergo ſunt idem inter ſeſe. Probatur minor: nam ſi ex natura rei diſtingueretur, eodem modo ſequeretur dari Vniuerſale ex natura rei, & ante operationem intellectus, diſtinctum à ſingulari.

Secundò; Omnes iſti gradus generici, & differentiales, tribuuntur ab eadem forma ſubſtantiali: omnes ſumuntur ab eadem natura reali: imò omnes reperiuntur in eadem forma Phyſica, quæ eſt eadem Entitas ſimplex: ergo non poſſunt diſtingui niſi à ſolo intellectu. Conſequentia euidens eſt. Quia in eadem Entitate ſimplici, in eadem eſſentia, & natura, nihil poteſt eſſe diſtinctum ex natura rei. Quocirca probatur Antecedens: quia ab eadem natura humana reali, ſumuntur omnes gradus generici, & differentiales, à Subſtantia vſque ad naturam Senſitiuam, & Rationalem: omnes etiam in eadem naturæ reali Petri reperiuntur, cum qua eadẽ res ſunt: omnes denique, in eadem Entitate ſimpliciſſima animæ rationalis, in qua fundantur, exiſtunt: nam eadem eſt forma ſubſtantialis Corporea, Vitalis, Senſitiua, & Rationalis: ergo ſicut gradus iſti Phyſicè loquendo, non poſſunt diſtingui,

niſi ab intellectu,ita multò minùs diſtingui poterunt,Metaphyſicè eos accipiendo.

Sed ſi non diſtinguuntur, niſi ſola ratione : explicandum eſt, 29
qua diſtinctione rationis:quia duplex dari ſolet:Vna habens fundamentum in re ipſa cõcepta,quæ appellatur Diſtinctio rationis Ratiocinatæ:Alia in ſolo intellectu,imperfectè concipiente, hoc eſt,per plures conceptus,ea quæ per vnum concipi poſſunt,quam vocant Diſtinctionem rationis Ratiocinantis, vt ea qua diſtinguitur Petrus à ſeipſo,in hac prædicatione idẽtica,Petrus eſt Petrus.Reſpondeo : diſtingui Genus à Differentia , Diſtinctione rationis Ratiocinatæ. Et ratio eſt manifeſta:quia in eadem eſſentia ſpecifica,reperitur vterque gradus , & ſecundùm eos habet operationes realiter diſtinctas:Vt Homo,ſecundùm gradum Genericum animalis, habet operationes ſenſitiuas, vt videre , & audire: & ſecundum gradum Differentiæ , habet operationes rationales intellectus , & voluntatis : ergo habet fundamentum ex parte ſua , vt intellectus diſtinguat in ea gradum genericum à differentiali. Verum quidem eſt, quòd intellectus noſter , non diſtingueret hos gradus ; niſi imperfecto modo cognoſceret : ſed nec ſufficeret imperfectus modus cognoſcendi, niſi in reipſa daretur fundamentum , & cùm non detur in Petro fundamentum, diſtinguendi eum à ſeipſo , non poteſt intellectus tali diſtinctione eum diſtinguere : ſed ſolùm alia minori,quæ vocatur rationis Ratiocinantis.

Ex his omnibus,colligitur hæc cõcluſio,qua reſpondetur quæ- 30
ſtioni : Licèt compoſitio Speciei,ex Genere , & differentia,realis ſit,ex parte componentium realium,tamen ex parte diſtinctionis eorum,non eſt realis,ſed rationis:& cùm vtraque conditio neceſſaria ſit ad realem compoſitionem,nempe componentia eſſe realia , & realiter , aut ex natura rei diſtincta ſimpliciter loquendo, non eſt compoſitio realis vocanda , ſed rationis facta ab intellectu:eodem modo quo fieret ex natura rei,ſi gradus genericus, & differentialis eſſent diſtincti ex natura rei.

Ad primum arg.negandum eſt Antecedens,quòd gradus differentialis perficiat genericum,ex natura rei:nam cùm non ſint diſtincti ex natura rei:ſed idem:nec ex natura rei coniungi poſſunt: & ideo nec vnus perficere alterum:nam ſi non ſunt diſtincti, non erunt vnus & alter : ſolùm ergo perficit illum , ſuppoſita diſtinctione facta ab intellectu , inter eos : & ideo, ſolùm per intellectum vnus perficit alterum : ſicut ſolùm per intellectum diſtinguentem eos, coniungitur illi. Itaque realis eſt perfectio , quam habet gradus genericus,in Specie, per gradum differentialem : & non Ens rationis:ſed ſicut ex natura rei non ſunt diſtincti : ita ex natura rei, eadem eſt perfectio in eo ſemper:ſed quia intellectus

diſtin

diſtinguens ea, quæ ex natura rei non ſunt diſtincta; conſiderat vnum, non conſiderato alio, & ideo ſub eſſe quodam imperfecto, & perfectibili per alium, dicitur vnus perficere alium: quod non eſt verum ex natura rei, cùm nec ſint diſtincti, ſed ſolùm per intellectũ diſtinguentem: Realis ergo eſt perfectio ipſa, quam vnus accipit ab alio, ſuppoſita diſtinctione, quam facit intellectus: & ideo propter defectum diſtinctionis, falſum eſt, quòd vnus perficiat alterum, ex natura rei: nam vtrumque requiritur, vt verum ſit, nempe, quòd ſint diſtincti ex natura rei, & etiam quòd ex natura rei, vnus contrahat, aut determinet alterum: quare deficiente altero, deficit etiam veritas Antecedentis.

31 Ad ſecundùm, neganda eſt conſequentia: & dum ſic probatur: Si Rationale eſt idem cum Animali: ergo etiam cum Equo, iterum neganda eſt Conſequentia: nam Animal, non eſt quid tertiũ, reſpectu Rationalis, & hinnibilis; niſi ſolùm per intellectum: quia à parte rei, diſtinctum Animal eſt in Homine, & Equo: & ideo nõ ſequitur; quòd ſi Rationale eſt idem cum Animali, & etiam hinnibile; ſint idem inter ſe: quia non ſunt idem cum eo, tanquam cum alio tertio, ex natura rei; ſed tanquam aliquo tertio, ſecundùm rationem. Bene autem poteſt intelligi, quòd duo aliqua ſint idem, cum aliquo tertio, ſola ratione ab eis diſtincto: & non ſint eadem inter ſeſe: vt Petrus, & Ioannes, ſunt idem cum Homine abſtracto ab eis, & inter ſe diſtinguuntur realiter. Itaque vt principium illud verum ſit; Quæcunque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe, requiritur, quòd ſit tertium, ex natura rei diſtinctum ab vtroque: ex defectu igitur Diſtinctionis fit, vt cùm Genus non ſit tertium, ante operationem intellectus, reſpectu Differentiarum & Specierum, non poſſint cum eo comparari ex natura rei, ſed ſolùm per intellectum illud abſtrahentem, & diſtinguentem: & ideo vt non poſsit inferri indentitas realis differentiarum oppoſitarum inter ſe, ex eo quòd ſit idem cum genere ab eis abſtracto per intellectum.

Ad confirmationem, eodem ferè modo reſpondetur, quòd cùm Genus non ſit diſtinctum à Differentiis, niſi per intellectum illud abſtrahentem ab eis: non dicuntur ei aduenire, aut ab eo ſeparari realiter, ſed ſolùm per intellectum, & ſecundùm rationem: & hoc tantùm modo, poteſt quælibet ab eo ſeparari, ſalua eius eſſentia: ex quo non ſequitur diſtingui realiter, aut ex natura rei, ſed ſola ratione.

32 Vnum reſtat argum. non facile, aduerſus noſtram ſententiam: quia ſi compoſitio ex Genere, & Differentia, non eſt realis, ſed rationis: ergo nihil reale ponit in natura, in qua reperitur: & ſi nihil reale, nihil etiam perfectionis, aut imperfectionis. Probatur vtraque conſequentia, quia ex eo, quòd intellectus aliquid

intelligit vno, aut alio modo, ſolùm prouenit ei denominatio extrinſeca, intellecti eo modo: extrinſeca verò denominatio, nihil imperfectionis in ea ponere poteſt. Quæ ſi ita ſe habent, ſequitur, in Deo poſſe reperiri compoſitionem ex Genere, & Differentia: quod non videtur vllo modo concedendum, cùm ſummæ ſimplicitati eius repugnet quælibet compoſitio. Reſpondetur: Talem compoſitionem, non eſſe admittendam in Deo, ſecundùm communem ſententiam ſcholæ. Cuius duplex eſt ratio, immiſſis aliis. Prima: quia conceptus Generis, tria dicit ſibi intrinſeca, nempe Eſſe limitatum; & extra rationem differentiarum, eſſe imperfectum: & per alium perfectibilem eſſentialiter: & hæc quidem cum fundamento in re ipſa, quæ omnia intrinſecam imperfectionem ſignificant: & ideo aliena ſunt à Deo, ſummè perfecto, in quo nihil limitatum, aut finitum concipimus, neque aliquid, quod eſſentialiter ſit extra alia, aut eſſentialiter imperfectum, & per aliud perfectibile: ſed immenſitas diuina, & infinita perfectio eius, atque eſſe puriſſimum actum, ea excludunt, etiam vt à nobis imperfecto modo intelligitur.

Secunda ratio: Quia conceptus genericus duo alia habet intrinſeca. Primum, quòd communis eſſe poſſit atque vniuocus multis Speciebus: ſed talem conceptum in Deo reperiri repugnat: ergo repugnat dari in eo Genus, & Differentiam. Probatur minor: quia conceptus de Deo formatus à nobis, non poteſt eſſe communis multis Diis, ſpecie differentibus, quos euidenter cognoſcimus eſſe impoſſibiles: ergo ſolùm poteſt eſſe communis Deo, & creaturis pluſquam ſpecie differentibus: ſed Deo, & creaturis, minùs poteſt dari aliquid commune vniuocum, quàm Subſtantiæ, & Accidenti: ergo ſicut Ens non poteſt eſſe Genus ad illa, ita neque in Deo dari poteſt conceptus vniuocus, à nobis formatus, qui ſit vniuocus, & conſequenter, neque qui ſit Genus. 33

QVÆSTIO V.

Vtrùm Differentia ſuperior includatur in inferiori, & de illa prædicetur.

DVplex diſtinctio Differentiæ neceſſaria eſt ad explicandum titulum quæſtionis. Prima eſt, Differentiæ ſuperioris, & inferioris: & Differentia ſuperior vocatur illa, quæ conſtituit ſpeciem magis vniuerſalem: Inferior verò, quæ conſtituit ſpeciem inferiorem: vt Differentia ſuperior eſt Corporeum, reſpectu Differentiæ Viuentis: & hæc reſpectu Senſibilis: & Senſibile reſpectu Rationalis. Petit igitur titulus quæſtionis, An corporeum includatur in Viuente: & Senſibile in Rationali: & An vera ſit prædicatio, Rationale eſt Senſibile. 34

Secunda

Secunda diſtinctio eſt, Differentiæ cuiuſlibet, quæ duobus modis ſumi poteſt, Materialiter & Formaliter: ſumitur autem materialiter in quantum totum dicit, quod ſpecies ipſa, dempe gradum generis, quaſi pro materiali, & gradum proprium, quaſi pro formali: vt rationale, dicit pro materiali naturam ſenſitiuam, pro formali verò gradum rationalitatis: ſed formaliter ſumitur, pro ſolo gradu rationalitatis: quemadmodum Album, materialiter ſumptum, dicit Corpus affectum albedine; ſed dum ſumitur formaliter, ſolam Albedinem denominantem corpus. Et vtramque acceptionem habet differentia, ſignificata in concreto; ſicut vtrãque habet Album. Nam rationale, & pro tota natura hominis ſumitur; & etiã pro ſolo vltimo gradu eius; ſignificato tamen in concreto. Vnde falsò putant aliqui, Differentiam formaliter ſumi, dum ſignificatur in abſtracto, vt nomine Rationalitatis, aut Senſibilitatis: hoc enim modo ſignificata, non eſt Differentia; ſed principium differentiæ; vt natura generis nomine abſtracto ſignificata, ſolum vt principium Generis, & non vt Genus ſignificatur. In concreto ergo ſignificatur, etiam dum formaliter ſumitur, ſed tantùm pro gradu vltimo, atque proprio.

Et quidem, ſi Differentiam inferiorem materialiter accipiamus, certum eſt, quòd ſuperiorem includat, & hæc de illa prædicetur: vnde vera eſt hæc, Rationale eſt Senſibile: quamuis non ſit formalis: Nam rationale, ſaltem pro materiali, dicit naturam animalis: in qua includitur Differentia eius, nempe Senſibile; ergo includit etiam Senſibile, quæ eſt differentia ſuperior.

Difficultas igitur quæſtionis eſt, de Differentia inferiori, formaliter ſumpta; An includat ſuperiorem, & hæc de illa prædicetur: vt, An Rationale ſumptum; prout de formali, dicit vltimum gradum naturæ rationalis, per quem conſtituitur homo, includat ſenſibile, & cæteras differentias ſuperiores.

Et prima opinio affirmat, formaliter includi, & prædicari: quam Soncinas 7. Metap. quæſt. 37. aſſerit; ſe defendere exercitij gratia, licèt oppoſita ei magis placeat. In eam etiam inclinat Sotus. cap. de genere, quæſt. 1. ad 3. ſed expreſsè eam tenet Cant. in expoſitione huius capitis.

Probatur primò ex doctrina Ariſtot. 7. Meta. tex. 43. vbi tria docet de Differentiis. Primum, nihil referre ſiue ſola vltima Differentia ponatur in definitione, vel etiam omnes ſuperiores: quia vltima includit omnes. Vnde eodem modo definimus hominem, ſi ſolùm dicamus eſſe animal rationale, ac ſi omnes ſuperiores differentias ponamus, dicentes: Homo eſt Subſtantia corporea, animata, ſenſitiua, rationalis. Secundò aſſerit, vltimam differentiam, eſſe totam Subſtantiam ſpeciei: & ideo ſi ea ponatur in definitione; non licere ſuperiorem aliam addere: quia

com

committeretur vitium nugationis;idem bis repetendo: vt ſi dicamus;Homo eſt animal rationale,ſenſibile, nugatoriam definitionem aſsignamus. Aſſerit tertiò,ad inueniendam Differentiam vltimam alicuius ſpeciei:diuidendam eſſe ſuperiorem, per duas inferiores oppoſitas;vt bipedem, quæ eſt differentia animalis,accidentalis quidem, ſed qua vtitur Ariſt. loco eſſentialis) per fiſſos, & non fiſſos pedes habentem:hoc eſt,ſciſſos, vel non ſciſſos: nam fiſſos habere pedes(inquit)differentia inferior eſt, reſpectu bipedis: cùm fiſsio pedis, ſit quædam pedalitas: id eſt cùm fiſſio pedis, includat pedalitatem, idem ſignificantem, quod habere pedes.

Ex quolibet autem horum trium, videtur euidenter ſequi:quòd Differentia inferior,includat ſuperiorem. Ex primo quidem:quia formaliter ſumitur Differentia, dum in definitione ponitur: ſed vltima differentia quæ inferior eſt, poſita in definitione, tantum valet,ac ſi omnes ſuperiores ponantur: ergo eas includit:nam ſi non includeret: non tantùm valeret.Ex ſecundo verò: quia non poſſet eſſe tota ſubſtantia rei:niſi ſuperiores includeret:quas certum eſt ad ſubſtantiam infimæ ſpeciei pertinere.Sed ex poſtremo efficacius ſequitur:quia ſi ad inueniendum vltimam differentiam, diuidenda eſt ſuperior per duas inferiores oppoſitas:ergo in vtraque includitur formaliter: & de vtraque formaliter prædicatur. Probatur euidenter conſequentia: quia in bona diuiſione, Diuiſum formaliter ſumptum, includitur in ſingulis membris diuidentibus: & de illis prædicatur,etiam formaliter: vt animal, de animali rationali,& irrationali. Et tandem, Ariſt. ipſe, prædicat Differentiam ſuperiorem de inferiori, formaliter ſumpta: dum ait,*Verum eſſe,quòd fiſsio pedis ſit pedalitas*:hæc enim ſuperior Differentia eſt:& illa inferior dicitur.

Probatur deinde ratione. Primò: quia Rationale, formaliter 37
ſumptum, eſt Subſtantia:Corporea igitur,aut Incorporea:& cùm Corporea ſit, includet formaliter differentiam ſuperiorem: vt etiam probat hic ſyllogyſmus in Datiſi: Omnis homo formaliter eſt ſenſibilis:homo formaliter eſt rationalis: ergo rationale formaliter eſſe ſenſibile.

Secundò: Si Differentia inferior non includeret ſuperiorem: maximè id fieret, quia eſt conceptus ſimplex: & ideo non poteſt componi, nec reſolui in plures alios conceptus: quia iam daretur proceſſus in infinitum: ſed conceptus genericus, eſt etiam ſimplex: & nihilominus includit genera ſuperiora: vt Animal, includit, Viuens, Corpus, & Subſtantiam: ergo etiam ſi Differentia ſit ſimplex conceptus, includere poterit differentias ſuperiores.

Secunda opinio negat, Differentiam inferiorem formaliter ſumptam

ſumptam, includere ſuperiorem:& conſequenter negat, quòd hæc prædicetur de illa formaliter. Quam ſequuntur Scotus in 4.diſt.11. q.3.§.ad rationes. Capreol.in 1.diſt.8.quæ.2. in ſolut.ad 5.arg.Sot. Card.Tolerus cap.de ſubſtantia,dub.2. Mercatus 1.poſt. cap.4.q.3. ad 3.Fonſeca 5.Metaphyſ.cap.28.quæſt.18.ſect.1. Et videtur mihi non ſolùm probabilior; ſed vera, & quæ euidenter colligitur ex doctrina Ariſtotelis,& D.Thomæ.

8 Vt autem hæc ita eſſe probemus;duo ſunt præſupponenda,tanquam fundamenta certa ac neceſſaria. Primum eſt, Differentiam quamcunque, ſiue inferiorem, ſiue ſuperiorem, includi formaliter in ſua ſpecie,quam conſtituit, vt Rationale formaliter in homine, & Senſibile formaliter eſt in animali. Quod probatur euidenter: quia Differentia formaliter, conſtituit Speciem:ergo formalis pars illius eſt:ſed pars includitur formaliter in toto:ergo Differentia includitur formaliter in Specie.

Secundum fundamentum eſt; Omnes Species ſubalternas, eſſe Genera,reſpectu inferiorum;vt Animal, reſpectu equi & leonis: & Viuens,reſpectu animalis,& plantæ. Ex quibus ſequitur: quòd in quocunque includitur formaliter differentia ſubalterna formaliter etiam includitur genus ſubalternum, quod eſt ſubalterna ſpecies, per eandem Differentiam conſtituta. Gratia exempli: Animal eſt ſpecies ſubalterna, conſtituta formaliter per Differentiam ſenſibilem;quam neceſſe eſt includere formaliter:ergo in quocunque includitur formaliter ſenſibile; includitur etiam formaliter animal: ſicut in quocunque includitur formaliter rationale; includitur formaliter homo. Eadem igitur eſt quæſtio: An Differentia inferior formaliter ſumpta,includat ſuperiorē; &, An includat Genus;quod eſt Species ſubalterna,per eam conſtituta:vt eadem quæſtio eſt;An rationale, formaliter ſumptum,includat Senſibile; &, An includat Animal. Vnde ſi probatum fuerit, non includere Genus ſuperius; probatum erit, quòd non includat Differentiam ſuperiorem: & concluſum,veram eſſe noſtram ſententiam.

Probatur autem expreſſis reſtimoniis Ariſtot. & D.Tho.deinde ratione.Ariſtot.enim 4.lib.Top.cap.2.loco 18. ſic ait: *Manifeſtum igitur,quoniam non participat Genus Differentia: quare neque impar Species erit; ſed Differentia; quoniam non participat Genus.* & loco 22.*De pluribus* (inquit) *Genus, quàm Differentiam oportet dici; & non participare differentiam,* Et D.Tho.3. li.Met. lect.8.ait: *Genus per ſe ſumptum non poteſt prædicari de differentia; quia differentia non participat genus;vt dicitur in 4.Topicorum.* &c.

Probatur etiam ratione.Primò:Quia Genus & Differentia, formaliter ſumpta,duo habent; Primum, quòd formaliter important diuerſos gradus perfectionis eſſentialis: vt animal gradum naturæ ſenſitiuæ, & rationalis. Secundò; Quod ſe habent, tanquam contrahens,

trahens,& contrahibile: & ideo tanquam actus & potentia: ſed ex vtroque ſequitur; quòd non ſe includant formaliter: ergo nec Differentia inferior, includet ſuperiorem. Minorem ſic probo: Gradus diuerſi eſſentialis perfectionis, habent rationes diuerſas: Actus quoque & potentia, formaliter differunt: ergo nec illi, nec iſti, poſſunt formaliter ſe includere; & conſequenter nec Genus, & Differentia; per quam contrahitur. Conſequentia verò; quòd nec Differentia inferior includat ſuperiorem, probatur hoc ſyllogiſmo: Illud quod non eſt formaliter animal, non eſt formaliter ſenſibile: ſed rationale formaliter ſumptum, non eſt animal; ergo nec erit formaliter ſenſibile: quare non includet formaliter differentiam ſuperiorem.

Secundò: Si Differentiæ inferiores, includerent formaliter ſuperiores: ergo rationale, & irrationale includerent formaliter ſenſibile:& conſequenter conuenirent in eo formaliter: ſicut homo, & equus: ſed quæcunque conueniunt eſſentialiter, in aliquo gradu perfectionis eſſentialis; debent à tali conuenientia ſeparari per differentias: vt homo, & equus, ſeparantur à conuenientia eſſentiali in eodem ſenſibili, per differentias, rationale, & hinnibile: ergo Differentiæ ipſæ, per alias deberent ſeparari à tali conuenientia eſſentiali in gradu ſenſibilis, & ita daretur proceſſus in infinitum: quia illæ etiam Differentiæ, per quas ſeparentur, haberent ſimilem conuenientiam in differentia ſuperiori, quam includerent, à qua deberent per alias differentias ſeparari: nec poſſent ſeparari per ſeipſas: quia per ſeipſas formaliter conueniunt: ſed per alios gradus perfectionis deberent ſeparari: & conſequenter per alias differentias.

Ad teſtimonium Ariſt. reſpondetur, ſecundùm expoſitionem D.Thomæ in Comment. ipſius, & Scoti in 4.d.11. q.3. §. ad rationes: vbi proprium eius ſenſum hunc eſſe aſſerunt; Vt duobus modis rem definiendam eſſe docuerit, videlicet, per ſupremum Genus, & omnes Differentias ſuperiores, & inferiores, vſque ad vltimam, vel per ſolum Genus proximum & vltimam Differentiam, neque vnum modum eſſe alteri contrarium; ſed rationem primi eſſe quia differentiæ intermediæ conſtituunt, ſpecies ſubalternas, quæ ſunt intermedia genera: ideo eiſdem differentiis in definitione poſitis, ſufficienter explicantur rationes formales eorum. Quod patet, ſi ſic definiamus hominem; Homo eſt ſubſtantia corporea, animata, ſenſitiua, rationalis. Rationem verò ſecundi: quia Genus proximum, formaliter continet rationes omnium ſuperiorum: ergo ſola vltima differentia ei addita, ſufficienter explicatur tota ratio definiti: & ideo ſi poſt eam addatur aliqua ex ſuperioribus; vitium nugationis, aut inutilis repetitionis committitur: quia ſufficienter explicatur talis Differentia,

tia, poſito genere proximo, in quo includitur formaliter. Gratia exempli; Animal, formaliter continet Viuens, Corpus, & Subſtantiam, & omnes differentias eorum: quare addito ei ſolo Rationali, ſufficienter explicat totam rationem eſſentialem hominis: & ſi poſt Rationale addideris Senſibile, vel Corporeum, inutilem repetitionem committis: quia ſufficienter explicatæ ſunt tales differentiæ, poſito animali in quo formaliter includuntur.

41 Et ex hac explicatione, Reſpondetur ad primum: Eundem modum definiendi eſſe, per ſupremum Genus, & omnes Differentias intermedias, vſque ad vltimam; & per ſolam vltimam cum proximo genere: non quia vltima includit ſuperiores; ſed quia in proximo genere includuntur formaliter: & ideo eo ſolo poſito ſufficienter explicantur.

Dum verò aſſerit Ariſtoteles; *Vltimam differentiam eſſe totam ſubſtantiam ſpeciei*: non totaliter, ſed completiuè intelligendũ eſſe docent, ita vt præſuppoſito genere proximo, quod contrahit, & ſupra quod cadit in definitione, totam ſubſtantiam rei compleat. Tertium verò quod aſſerit Ariſtoteles, *de diuiſione ſuperioris differentiæ, in inferiores oppoſitas*, ita exponunt, vt Differentia non ratione ſui, ſed ratione Generis, quod conſtituit, vt ſpeciẽ ſubalternam, & quod formaliter includit, diuidatur: non quidem in differentias, ſed in ſpecies per differentias: vnde nec Genus ſuperius, includitur in differentiis inferioribus, ſed in Speciebus, & multò minùs differentiæ ſuperiores in inferioribus. Illa autem verba Ariſto. *Fiſſio pedis, eſt pedalitas*, non ſic intelliguntur, vt vnam velit prædicare, de altera formaliter: ſed ſenſus eius eſt, quòd fiſſio ſit differentia per ſe diuiſiua pedalitatis, & non per accidens.

Ad primum argu. Diſtinguendum eſt Antecedens, nempe, Rationale eſt Subſtantia: nam ſi pro Subſtantia completa quæ eſt ſupremum Genus prædicamenti, accipiatur, falſum eſt: cùm rationale, & quæcunque Differentia, formaliter ſit pars ſpeciei, & ideo ſubſtantia incompleta: ſi verò accipiatur Subſtantia vniuerſaliùs, prout abſtrahit à completa, & incompleta, verum eſt, Rationale eſſe Subſtantiam, non prædicamentalem, ſed analogam, ad completas, & incompletas ſubſtantias. Vnde ad formam argumenti negandum eſt, quòd ſit Subſtantia, quæ diuiditur in corpoream & incorpoream: & conſequenter, quòd includat Differentiam ſuperiorem.

42 Syllogiſmum verò, qui adducitur, concedimus eſſe in modo, & figura: & ideo euidenter concludere; quòd Differentia inferior includat ſuperiorem: non tamen in ſenſu formali: nec id neceſſarium eſt ad formã ſyllogiſticam, cuius virtute, infertur quidem, Concluſionẽ ſtare in veritate cum præmiſſis, ſed non ſemper

in eo

in eodem ſenſu: vt hoc exemplo, omnino ſimili poteſt probari. Omnis homo eſt animal; omnis homo eſt riſibilis; ergo riſibile eſt animal: cuius præmiſſæ, veræ ſunt in ſenſu formali: concluſio verò, nō poteſt eſſe vera formaliter, ſed ſolùm in ſenſu materiali.

Ad ſecundum; Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: quia Genus non eſt tam ſimplex, ſicut Differentia: quod cùm ſit ſpecies ſubalterna, componitur ex genere, & differentia; ſed Differentia non poteſt habere talem compoſitionem; quia cùm ex propria ratione, ſit vltimus actus ſpeciei, non poteſt eſſe vllo modo compoſita: nec tamen eſt purus actus: quia cùm ſit pars, potentiam includit ad componendum totum, & intrinſecam imperfectionem, ex ratione partis ei prouenientem.

QVÆSTIO VI.

An Differentia ſemper, & neceſſariò ſit perfectior Genere, quod contrahit.

QVodlibet Genus contrahitur per plures Differentias oppoſitas, diuerſæ perfectionis, ita vt aliæ ſint nobiliores aliis, & ex eis quædam eleuent genus ipſum, ad gradum altioris naturæ; aliæ verò intra proprium gradum illud contrahant. Gratia exempli, Animal contrahitur per rationale, & irrationale: & rationale eleuat illud ad altiorem gradum naturæ rationalis: irrationale verò non eleuat, ſed intra proprium gradum naturæ ſenſitiuæ reliquit. Et de differentia eleuante, certum eſt, nobiliorem eſſe genere ipſo: vt de rationali, quòd ſit nobilius animali: ſed de differentiis non eleuantibus, procedit quæſtio: An ſint nobiliores genere, vel minùs nobiles, aut nobilitate æquales. 43

Et prima opinio tenet; Non omnes differentias eſſe nobiliores genere, quod contrahunt: ſed ſolùm eas, per quas eleuatur ad gradum perfectioris naturæ: cæteras verò minùs nobiles eo eſſe, vel ad ſummum eiuſdem nobilitatis: vt omnes differentias animales, excepta rationali, & omnes differentias Angelorum, per quas genus eorum, quod eſt ſubſtantia ſpiritualis, aut incorporea, non eleuatur ad altiorem gradum eſſentialis perfectionis. Hanc ſequuntur moderni quidam.

Eámque probant duplici arg. Primum eſt; Quia perfectior gradus naturæ, radix eſt perfectioris operationis: ergo illa differentia, quæ ad perfectiorem operationem, vel perfectiorem ſaltem modum operandi, non eleuat naturam generis, non poteſt eſſe eo perfectior, ſed plures ſunt differentiæ, genus neutro modo eleuantes; ergo nulla earum erit nobilior genere. Probatur minor, in differentiis animalis: ex quibus nulla conſtituit ſpeciem, perfectiorem aliam operationem habentem, ſenſitiua, quæ gradui generis propria eſt: & etiā in ſpeciebus Angelorum, non aliā operationem

tionem perfectiorem habentibus præter intellectionem, nec aliũ modum perfectiorem operandi, præter intelligere ſine diſcurſu.

44 Secundum: Inter ſpecies animalis, plures reperiuntur, adeò imperfectæ, vt pluribus ſenſibus careant. Vt de talpis, oſtreis, & ſanguiſugis manifeſtum eſt, de aliiſque, petris ſemper affixis, quæ præter tactum, nullum alium ſenſum habere videntur: ergo in his minùs perfectus reperitur gradus ſentiendi, quam in genere animalis, ſignificante naturam ſenſitiuam, abſtractam ab his defectibus.

Secunda opinio oppoſita eſt, affirmans, quamcunque differentiam eſſe perfectiorem genere, quod contrahit. Hæc eſt expreſſa D. Thom. & non ſolùm probabilior; ſed vera. Probatur primùm, duobus teſtimoniis eiuſdem: nam in 2. d. 13. quæſt. 1. artic. 6. ad 1. ita ait: *Differentia, non eſt nobilior genere, ſicut natura vna, eſt nobilior altera, vel ſicut forma vna, nobilior eſt alia: quia differentia, nullam formam dicit: quæ implicitè in natura generis non continetur: ſed dicitur genere nobilior, ſicut determinatum indeterminato: & per hunc modum, habere intellectum ſic, eſt nobilius, quàm habere intellectum ſimpliciter: & habere ſenſum ſic, quàm habere ſenſum ſimpliciter*, &c. Et 1. p. quæſt. 75. art. 7. ad 2. inquit: *Differentia ſpecifica vltima, eſt nobiliſſima, in quantum eſt maximè determinata, per modum, quo actus nobilior eſt potentia: ſic autem intellectuale, non eſt nobiliſſimum: quia eſt indeterminatum, & commune ad multos intellectualitatis gradus: ſicut ſenſibile, ad multos gradus in eſſe ſenſibili*, &c.

45 Ex quibus duo argum. colliguntur, ad probandam eamdem ſententiam. Primum eſt; Omnis differentia eleuat genus, ad altiorem gradum eſſendi, vel ad altiorem modum eſſendi, intra eũdem gradum ſuæ naturæ: ergo omnis differentia, eſt nobilior ſuo genere. Euidens eſt conſequentia: quia non ſolùm res eſt perfectior: quia perfectiorem dicit gradum eſſendi, ſed quia eundem gradum perfectiori modo participat. Sed probatur antecedens: quia differentia duo habet, in quibus excedit genus: Nempe eſſe actum determinantum, atque perficientem ipſum: cùm tamen genus ſe habeat, ſicut potentia determinabilis: Eſſe etiam determinatum, atque diſtinctum gradum naturæ: & modo determinato, atque diſtincto, eum dicere: cùm tamen genus, licèt determinatum: indeterminatè tamen, & quaſi confusè eum includat: ſed gradum naturæ determinatum, atque determinatè includere, perfectius eſt, quàm confusè tantùm: ergo differentia ex proprio modo eſſendi, ſemper eſt perfectior.

Secundò: Genus ſe habet, tanquam materia in compoſitione ſpeciei: & differentia tanquam forma: ſed forma ſemper eleuat materiam, ad perfectius eſſe: ergo differentia ſemper eleuat ge-

nus ad perfectius eſſe: & forma ſemper eſt nobilior materia; ergo ſemper erit nobilior Differētia Genere. Probatur minor prioris ſyllogiſmi: quia forma eleuat materiam, in ordine phyſico, ad eſſe ſpecificum determinatum, & actuale, quod ei tribuit, & eodem modo differentia eleuat genus in ordine metaphyſico: Eſſe autem ſpecificum, determinatum, & actuale perfectius eſt, confuſo, & potentiali: quod habet genus: ergo differentia ſemper eſt, nobilior genere.

Ad primum arg. alterius opinionis reſpondetur, negando conſequentiam primi Enthymematis: quia præter eleuationem ad profectiorem operationem, vel perfectiorem modum operandi, reperitur perfectior modus eſſendi, actualis, ac determinatus: ad quem omnis differentia eleuat genus: & ideo ſemper eſt perfectior illo. 46

Ad ſecundum: Conceſſo Antecedenti, neganda eſt conſequentia; nam licet imperfectè reperiatur gradus ſentiendi in illis ſpeciebus: adhuc reperitur perfectius, quam in genere: quia determinatus, & ſpecificus eſt: in genere verò, nec determinatus, nec perfectior, ſed confuſus, abſtrahens à perfecto, & imperfecto: Quod autem determinatum, atque diſtinctum eſt, perfectius eſt indeterminato, atque confuſo. Et ideo adhuc differentiæ harum ſpecierum perfectiores genere ſunt.

QVÆSTIO VII.

An ſecunda definitio differentiæ, poſſit conuenire vltimis differentiis.

DVo præſupponit titulus quæſtionis, tanquam certa. Primò: Duplicem eſſe differentiam: Subalternam, & Vltimam. Subalterna eſt, quæ conſtituit Speciem ſubalternam; vt Corporeum, & Senſibile. Vltima, quæ conſtituit Speciem vltimam, vt Rationale. Præſupponit ſecundò: Secundam definitionem, conuenire differentiis ſubalternis, cùm notum ſit, de pluribus differentibus ſpecie, eam prædicari: vt Senſibile, de homine, & leone. Sed in dubium reuocat, An poſſit etiam conuenire vltimis. Et ratio dubitandi eſt manifeſta: quia non prædicantur de pluribus ſpeciebus, ſed de vna tantùm; & indiuiduis eius: vt rationale, de ſolo homine, & ſingularibus hominibus: ergo non conuenit eis definitio, quæ aſſerit, *Differentiam eſſe, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie in Quale quid.*

Et eſt prima opinio, quæ tenet, etiam conuenire vltimis differentiis: vt autem modum quo eis conueniat, explicet, ſic eſſe exponendam definitionem docet, vt dum dicitur, Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus differentibus ſpecie; ſenſus ſit, de pluribus, quæ inter ſeſe, ab aliis diſtinguuntur Specie. In quo ſenſu manifeſtum eſt Differentiis ſubalternis, atque etiam vlti- 47

mis conuenire; nam illæ prædicantur de pluribus differentibus ſpecie, inter ſeſe, vt Senſibile, de equo, & leone. Differentia verò vltima, vt Rationale, prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, non inter ſe, ſed ab aliis: vt de homine: qui ſpecie differt ab equo: & de Petro, & Ioanne, qui ab indiuiduis aliarum ſpecierum, ſpecie diſtinguuntur, per idem rationale. Hanc ſententiam tenuerunt nonnulli, quos attulit Auicena cap. præſenti.

Sed probatur falſa duplici arg. Primò; Hæc definitio differentiæ eodem modo, & in eodem ſenſu aſſignatur à Porphyrio: in quo aſſignatæ ſunt definitiones aliorum prædicabilium: ſed aliæ definitiones, vt Speciei & Generis, ſic intelliguntur, vt hæc de pluribus differentibus numero inter ſe, illud de pluribus, inter ſe differentibus ſpecie, prædicari debeat, vt probant exempla in eis adducta à Porphyrio: ergo eodem modo intelligenda eſt hæc definitio differentiæ: ſed ſic intellectas patet non conuenire vltimis differentiis: ergo non fuerunt definitæ à Porphyrio.

Secundò; Si ſenſus ille admittendus eſſet, vt conueniret vltimis differentiis, ſequitur euidenter definitionem Generis, etiam conuenire Speciei. Probatur conſequentia: quia prædicatur de pluribus differentibus ſpecie, licèt non inter ſeſe, bene tamen ab indiuiduis aliarum ſpecierum diſtinctis.

48 Secunda opinio eſt Caietani, in expoſitione huius definitionis, dubio vnico: vbi duo præſupponit, ad explicandum ſenſum definitionis, in quo vltimis differentiis conueniat. Primum eſt: Per hanc definitionem, definitam eſſe differentiam, ſub ratione communi Differentiæ, abſtrahente à Subalterna, & Vltima. Quia ſub ratione communi denominatur à ſecunda intentione, tertij prædicabilis. Secundò; Verba alicuius definitionis, duobus modis poſſe applicari his, quæ continentur ſub definito; poſitiuè, hoc eſt affirmatiuè: aut etiam negatiuè; hoc eſt, per non repugnantiam: & vtroque modo applicatur definitio hæc, diuerſis differentiis. Poſitiuè quidem, Subalternis, quæ verè prædicantur, de pluribus differentibus ſpecie: Vltimis verò, per non non repugnantiam: quia verum eſt, eis in quantum differentiæ ſunt, non repugnare, quòd prædicentur de pluribus differentibus ſpecie. Itaque, Vltimæ duobus modis conſiderantur; nempe ſub Communi, ratione differentiæ: & ſub Particulari, ra- ratione Vltimarum: & hoc modo, omnino eis repugnat definitio; ſed non primo. Nam ſi eis, vt differentiæ ſunt, repugnaret; nullis differentiis etiam ſubalternis poſſet conuenire: & cùm non definiantur, vt Vltimæ; ſed vt Differentiæ: abſolutè dicendum eſt, eis conuenire definitionem negatiuè; aut per non repugnantiam. Hanc ſententiam Caietani ſequitur Sotus cap. præſenti, quæſtione vnica ad 6. pro qua etiam referuntur, Aui-

gena cap. vltimo prædicabilium, & Iamblicus, cap. de differentia. Et Toletus quæſtione vnica huius capitis, probabilem eſſe docet, quamuis non ad mentem Prophyrij. Probat Caietanus hoc argu. Definitio Quanti, eſt; quòd ſit diuiſibile in partes: & non conuenit corpori cæleſti poſitiuè: quia cùm ſit incorruptibile, non poteſt diuidi: alioquin per diuiſionem corrumperetur: ſed conuenit ei negatiuè: hoc eſt, per nō repugnantiam: vt eſt Quantum, non vt eſt corpus incorruptibile: quia vt Quantum eſt: non repugnat ei diuidi; quamuis repugnet ei diuiſio; vt tali quanto incorruptibili. Et tamen ſufficit, ita ei conuenire: vt dicatur definitio conuenire ei abſolutè: ergo ſufficiet, quòd vltimis differentiis, conueniat per non repugnantiam: vt differentiæ ſunt: quamuis repugnet eis vt vltimis.

Mihi verò nullam ferè probabilitatem habere videtur. Vnde 49
neque vllus ferè iam eam defendit. Probatur primò: Definitio rei, ſi eſſentialis ſit, continet eſſentiam omnium, quæ definiuntur: & ſi deſcriptiua, aliam propriam paſſionem eorum; ſed eſſentia, & propria paſſio, non poſſunt rebus conuenire negatiuè, aut per non repugnantiam, ſed neceſſe eſt eis poſitiuè conueniant: ergo repugnat definitioni conuenire alicui per non repugnantiam.

Secundò: Quia ſi ex eo ſolùm conuenit definitio vltimis differentiis: quia non repugnat eis, ſub communi ratione differentiæ conſideratis, prædicari de pluribus differentibus ſpecie: quamuis repugnet, vt ſunt differentiæ vltimæ: ſequitur definitionem hominis, conuenire leoni: imò & definitionem cuiuſlibet ſpeciei, conuenire cæteris ſpeciebus eiuſdem generis, Conſequens eſt abſurdum: ergo Antecedens erit falſum, Probatur Conſequentia, quia licèt definitio hominis, repugnet leoni, ſub ratione ſpecifica leonis, non repugnat tamen ei, ſub ratione communi animalis conſiderato.

Tertia opinio communis & vera, tenet: Per hanc definitionem ſolùm definiſſe Porphyrium differentias Subalternas, non verò Vltimas. Ita Commentator, Auicena, & Alpharabius, quos citat & ſequitur Albertus Magnus, tract. 5. de differentia, cap. 6. Iauellus, Louanienſes, Sotus, Canterus, Mercatus, Villapandeus, Toletus, & Fonſeca, cap. præſenti, in explicatione eiuſdem definitionis. Et probatur, ex impugnatione aliarum opinionum: quia nullo modo poteſt conuenire vltimis differentiis.

Sed quare has non definiuit Porphyrius? Reſpondent quidam, quia eas non cognouit. Sed falſum hoc eſt, quia certum eſt, Species vltimas cognouiſſe, quarum mentionem fecit cap. de ſpecie, in ordinatione prædicamentali: ergo cognouit etiam vltimas differentias, ſaltem in ratione communi vltimarum: quamuis particulares ignorauerit: & in hoc cap. & vltimo huius libri, differentiam

rentiam vltimam hominis, dixit eſſe rationale Mortale: vnde ſequitur etiam in particulari aliquam cognouiſſe.

Ideo alij, eas non definiſſe aſſerunt, quia eximauit non eſſe ſimplices, ſed compoſitas, aut complexas: vt rationale mortale, eſſe differentiam hominis: complexa verò non pertinent ad prædicabilia, quæ ſimplicia eſſe debent, aut incomplexa: vt in vltima quæſt. vniuerſali diximus. Hæc tamen ratio contra mentem Porphyrij eſt, cap. vlt. huius libri, vbi comparans differentiam cum ſpecie, ita ait: *Differentia quidem ſæpe in pluribus ſpeciebus conſideratur: ſpecies verò, in ſolis his, quæ ſub ſpecie ſunt indiuiduis eſt*, &c. Si ergo ſæde in pluribus ſpeciebus differentia eſt: non ſemper ex mente Porphyrij, apud quem dabitur vltima differentia prædicabilis, quæ cum ſpecie comparetur.

Dicendum igitur eſt, ideo ſolas ſubalternas definiſſe Porphyrium: quia cùm nobis notiores ſint, frequentiùs eis vtimur in definitionibus. Quod à ſimili probari poteſt: nam cùm duplex ſit proprium, Subalternum & Infimum, hoc ſolùm definiuit cap. ſeq. quia frequentiùs eo vtimur in demonſtrationibus. Sufficit autem definiſſe differentias Subalternas: quia cum eodem modo prædicentur omnes, nempe in Quale quid; ex harum notitia, facilè eſt differentias infimas cognoſcere; in quantum pertinent ad tertium prædicabile: facilè eſt etiam definitionem communem ſubalternis, & infimis aſſignare: quæ talis erit: *Differentia eſt, quæ prædicatur de pluribus in Quale quid.*

Ad arg. Caiet. reſpondetur, falſum eſſe, quòd definitio Quanti, ab Ariſt. deſignata, non conueniat corpori cœleſti poſitiuè: quia cùm veram habeat quantitatem, verè per ſe, & poſitiuè, eſt diuiſibile in partes: quamuis actualis diuiſio, per accidens impediatur, propter incorruptibilitatem ſubſtantialem, eiuſdem corporis.

CAPVT V.

De Proprio.

TEXTVS PORPHYRII.

Propriam verò quadrifariam diuidunt, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum Porphyrij cap. præſenti eſt, explicare naturam Proprij, quod eſt quartum prædicabile. Diuiditur autem, in duas partes. In prima; Tradit Porphyrius quatuor acceptiones, ſeu modos proprij. In ſecunda; Solam quartam acceptionem eius, docet eſſe propriam: cæteras verò communes aliis accidentibus.

Proprium, primo modo, accipitur pro eo, quod conuenit alicui ſpeciei ſoli; non tamen omnibus indiuiduis eius: vt eſſe medicum

aut philoſophum, proprium hominis dicitur: quia ſoli homini conuenit:licet non omni homini conueniat. Secundo modo,accipitur ex oppoſito,pro eo quod conuenit omni indiuiduo alicuius ſpeciei,non tamen ſoli, ſed etiam indiuiduis aliarum: vt eſſe bipedem, vel duos habere pedes omnibus hominibus ex propria natura conuenit;non tamen ſolis,ſed quibuſdam etiam aliis animalibus aliarum ſpecierum Tertio modo accipitur pro eo,quod conuenit alicui ſpeciei, & omnibus indiuiduis eius, non tamen omni tempore, ſed quodam determinato: vt caneſcere conuenit omnibus,& ſolis hominibus,verùm non ſemper, ſed ſolùm tempore ſenectutis. Quarto modo accipitur Proprium pro eo, quod conuenit alicui ſpeciei, & omnibus indiuiduis eius, non pro determinato tempore,ſed ſemper: vt Riſibile conuenit homini, & omni homini,atque etiam ſemper: quia licèt non ſemper homo rideat, ſemper tamen habet aptitudinem ad ridendum: & ideo ſemper eſt riſibilis.

Ex his quatuor acceptionibus ſola quarta propria eſt, (inquit Porphyrius) quia proprium propriè ſumptum, ſolùm eſt illud, quod conuertitur cum eo,cuius eſt proprium;ſed ſolum proprium quarto modo acceptum, conuertitur:ergo ſolùm in quarta acceptione propriè accipitur.

QVÆSTIO I.

An proprium ſolum quarto modo acceptum, conſtituat quartum prædicabile, vel etiam ſecundùm alios tres modos.

PRæſupponit tanquam certum, titulus quæſtionis, quòd Proprium ſecundùm quartum modum, pertineat ad quartum prædicabile:ſed dubitat; An hoc ſolum conſtituat quartum prædicabile, & tres alij modi potiùs pertineant ad quintum: vel ex omnibus quatuor modis,efficiatur quartum. 2

Et prima opinio tenet; Proprium non ſolùm ſecundùm quartum modum,ſed etiam ſecundùm alios,conſtituere quartum prędicabile:hoc eſt,vel ſecundùm omnes, vel ſaltem ſecundùm modum tertium.Sic videtur ſentire Albertus Magnus,trac.6.de proprio,ca.1.& tract.7. de accidenti, cap. etiam 1. Louanienſes cap. præſ. & ibid. Canter. quos ſaltem, quantum ad proprium tertio modo ſequuntur nonnulli ex modernis.

Probatur primò: Quia licèt Propria aliorum modorum,ſumpta pro actu, ſint communia accidentia,ſi tamen ſumantur pro aptitudine,vel potentia,proprię paſſiones ſunt,emanantes ab eſſentia: ergo non pertinent ad quintum prędicabile,ſed ad quartum. Probatur Antecedens in proprio primi modi:nam eſſe medicum vel philoſophum,hoc eſt,habere aliquam ſcientiam ex his,commune accidens

accidens eſt: aptitudo verò ad eas habendas, ſicut ad cæteras, propria paſſio hominis: quam appellare ſolent capacitatẽ diſciplinæ.

Secundò: Quia proprium tertio modo conuenit omni, & ſoli; ergo eſt propria paſſio. Probatur conſequentia: Quia eſſe propriã paſſionem, in eo ſolùm conſiſtit; quòd ab eſſentia emanet: emanatio verò, non tollitur ex eo; quod non ſemper conueniat; ſed tempore à natura ſtatuto: quia eo tempore, & non alio, reperitur diſpoſitio in ſubiecto, ad talem emanationem: ergo nec tollitur ratio propriæ paſſionis in emanatione conſiſtentis.

3 Secunda opinio communis & vera: Negat vllam acceptionem proprij, præter quartam, conſtituere quartum prædicabile; ſed tres priores ad quintum prædicabile pertinere affirmat: & ſolùm proprium quarto modo conſtituere quartum prædicabile. Quam tenet D.Tho. opuſ. 48 c 7. Iauel. tract. 4. præd. c. 5. Caiet. Sot. & Tol. ca. præſ. & eſt expreſſa in doctrina Ariſt. in qua definitio proprij continetur, ſolùm conueniens Proprio, quarto modo. Et pręterea; Proprium ſecundùm alias acceptiones, ad prædicabile accidentis pertinere dicitur. Vtrumque habetur 1. lib. Topicorum, ca. 4. Definitio quidem Proprij his verbis; *Proprium eſt, quod non indicat, quid eſt eſſe rei: ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur.* De aliis etiam acceptionibus Proprij ſic ait: *Nemo enim proprium dicet, quod contingit alij ineſſe, neque ſi forſitan per aliquod tempus ineſt ſoli,* &c. Et in fine capitis inquit: *Manifeſtum eſt autem ex his, quoniam accidens nihil prohibet, & quando, & ad aliquid proprium fieri: ſimpliciter autem proprium non erit,* &c. Proprium autem Ad aliquid vocat primo & ſecundo modo acceptum: quia in ordine ad aliã tale dicitur; hoc eſt quia cõuenit ſoli, & non omni; vel omni, & non ſoli. Proprium verò, Quando, idem eſt, atque proprium tertio modo: nam quando ſignificat tempus, & cùm proprium tertio modo, ſolùm conueniat pro determinato tempore; appellatur ab Ariſt. proprium, Quando.

4 Nec minùs eſt expreſſa ſententia Porphyrij, cap. vltimo huius libri: vbi in tribus diſtingui docet, quartum & quintum prædicabile. In primo quidem; quia proprium ſolùm conuenit vni ſpeciei cuius eſſentiam ſequitur, eiúſque indiuiduis: accidens verò, pluribus aliis conuenit. In ſecundo, differunt, quia proprium conuertibiliter prædicatur de ſubiecto; non tamen commune accidens. In vltimo verò: quia proprium non ſuſcipit magis, & minùs, ſed communia accidentia ſuſcipiunt. Hæc autem triplex differentia, reſpectu accidentis, ſolùm conuenit proprio quarto modo.

Ratione quoque probatur; ex teſtimoniis Ariſt. deducta. *Nam in communi modo concipiendi, & loquendi,* inquit Ariſt. *illud ſolum appellatur Proprium, quod omnibus ita conuenit, vt non ſit aliis*

commune: & præterea, quod ſemper eis conuenit, quibus eſt proprium: ſed has duas conditiones, ſolum habet proprium quarto modo; ergo hoc tantùm erit proprium: reliqua verò accidentia communia: & ideo hoc tantùm conſtituet quartum prædicabile: reliqua verò potiùs ad quintum pertinebunt. Probatur minor: nam Proprium primo, & ſecundo modo, vel non conuenit omnibus, vel aliis, etiam commune eſt: proprium verò tertio modo, multis indiuiduis nunquam conuenit: aliis verò omnibus, multo ſaltem tempore non conuenit: ergo nullum verè proprium appellari debet, neque ad quartum prædicabile pertinere, intelligendum eſt.

Et ſi dixeris: Quare ergo propria aliorum modorum adducuntur à Porphyrio in hoc cap. Reſpondeo; Solùm adduci, quia aliquam habent ſimilitudinem, & analogiam, cum vero proprio quarto modo, ex qua ſimilitudine meliùs cognoſcitur natura, & eſſentia veri proprij, atque etiam ex diſſimilitudine, & improprietate eorum. Quare ſi proprium in communi accipiatur; non vniuocè, ſed analogicè, dicitur de omnibus: & ſolùm de proprio quarto modo ſimpliciter: de aliis verò non niſi ſecundùm quid, & per attributionem ad ipſum. 5

Ad primum arg. Diſtinguendum eſt Antecedens: nam aptitudo ad ſcientias, duplex eſt, Vniuerſalis, & Particularis. Vniuerſalis vocatur capacitas, quam habet homo per intellectum: Particularis verò, reſpectu particularium ſcientiarum. Nam vnus homo particularem inclinationem; & aptitudinem habet ad vnam ſciẽtiam, vel artem, quam non habent alij: licèt vniuerſali aptitudine intellectus non careant. Ad formam igitur arg. reſpondetur, verum eſſe, quòd proprium primo, & ſecundo modo, pro aptitudine vniuerſali acceptum, ſit propria paſſio, ſed hoc modo, non eſt Proprium primo, aut ſecundo modo, ſed quarto, quia eſt proprium, dimanans ab eſſentia hominis ſpecifica: ſi verò accipiatur pro aptitudine particulari, ſolùm eſt proprietas indiuiduorum: neque omnibus conueniens: licèt conueniat ſolis: & ideo non eſt proprium ſimpliciter, ſed commune accidens pertinens ad quintum prædicabile.

Pro ſolutione ſecundi arg. Duplex proprietas diſtinguenda eſt, Specifica, & Indiuidualis. Illa dimanat ex principiis eſſentialibus ſpeciei, quæ ſunt Genus, & Differentia, vt riſibilitas ex propriis hominis. Indiuidualis verò, ex complexione indiuiduali, ad quam concurrunt humores, & aliæ qualitates, & diſpoſitiones materiæ, Vnde ſequitur, quòd illa ſemper conueniat: quia eſſentia ſpecifica eodem modo ſe habet ſemper: Indiuidualem verò, non neceſſe eſt ſemper conuenire: quia non ſunt humores in eadem diſpoſitione: vnde nec vocatur propria paſſio ſimpliciter ſed commune accidens. 6

cidens. Talis eſt canities, etiam ſi pro aptitudine accipiatur: quæ licèt ſoli homini propriè conueniat, aliis verò animalibus per ſimilitudinem tantùm ad hominem, vt ex cauſis eius colligitur, quas tradit Ariſt. lib. 4. de generatione animalium cap. 5. non tamen dimanat ab eſſentia ſpecifica eius, ſed ex cõplexione hominum particulari: & ex aliis etiam cauſis extrinſecis, in eiſdem, & ſolis hominibus concurrentibus tempore ſenectutis: ideo non ad quartum prædicabile, ſed ad quintum pertinet.

7 Ad formam igitur arg. Neganda eſt Conſequentia, quòd, proprium tertio modo, ſit propria paſſio ſimpliciter: ſed ſolùm habet ſimilitudinem cum propria paſſione. Et dum dicitur: Non eſſe neceſſarium ſemper conuenire, vt ſit propria paſſio: negandum eſt etiam: quia propria paſſio ſimpliciter, ex nuda eſſentia ſequitur: vnde non variatur, ſed eodem modo ſe habet, ſicut ipſa eſſentia: proprietates verò indiuiduorum ex aliis cauſis accidentalibus, & extrinſecis dependent, quæ diuerſo tempore, diuerſo modo ſe habent: ideo tales proprietates, non ſunt propriæ paſſiones ſimpliciter, nec ſub nomine proprij, conſtituente quartum prædicabile, comprehenduntur.

QVÆSTIO II.

An proprium ſit vniuerſale, aut quartum prædicabile, reſpectu ſpeciei, vel indiuiduorum.

PRo faciliori intelligentia quæſt. annotandum eſt. Primò; Duplex eſſe Proprium: Vnum, quod conſequitur naturam generis, aut ſpeciei ſubalternæ: & ideo vocatur Proprium Subalternum, prædicatúrque de genere ipſo conuertibiliter, ſed cum qualibet ſpecie, non conuertitur: & ideo reſpectu generis, eſt Proprium Adæquatum: & reſpectu cuiuſlibet ſpeciei, Inadæquatum: vt Senſibile, proprium ſubalternum eſt, quod ſequitur naturam animalis: cum quo conuertitur, ſed cum nulla eius ſpecie: ideo proprium adæquatum eſt, reſpectu animalis: ſed reſpectu ſpecierum inadæquatum: de omnibus tamen prædicatur eodem modo, ac de genere, quamuis non proximè, ſed remotè: hoc eſt, in Quale proprium: ſecundùm regulam Anteprædicamentalem ab Ariſt. traditam, cap. 3. Anteprædicamentorum: *Quòd quando aliquid prædicatur de aliquo: quæcunque prædicantur de tali prædicato, prædicantur de eius ſubiecto, & de omnibus contentis ſub illo*; & eodem genere prædicationis, ſecundùm omnes interpretes: vt animal prædicatur de homine, & leone; & ſenſibile de animali, prædicatione proprij: & ideo neceſſe eſt: quòd idem ſenſibile prædicetur de homine, & leone, ſub eodem animali contentis, prædicatione etiam proprij. Aliud eſt proprium, quòd ſequitur ſpeciem infi-

nam:& de illa prædicatur proximè, adæquatè, & conuertibiliter: de indiuiduis verò eiuſdem, inadæquatè; quia cum nullo conuertitur: & remotè; quia media ſpecie: ſed prædicatione proprij; quia in quale proprium.

Secundò notandum eſt; Vtrumque proprium definitum eſſe ab Ariſt. 1. lib. Topico. cap. 4. illa definitione: *Proprium eſt, quod non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt & conuerſim prædicatur.* Quia non minùs conuertitur proprium Subalternum, cum ſpecie Subalterna, quam ſequitur: vt ſenſibile cum animali, ac proprium Infimum, cum Infima ſpecie, vt riſibile cum homine: quamuis nec illud conuertatur cum ſpeciebus inferioribus, neque hoc cum indiuiduis: quia reſpectu inferiorum, neutrum eſt adæquatum proprium. Quod verò dicitur, *non indicare quid eſt eſſe rei*: hoc tantùm ſignificat, quod eſt, non pertinere ad eſſentiam, ſed eſſe accidens eius, quamuis à poſteriori, per illud cognoſcamus eſſentiam: & in hoc ſenſu videatur indicare, *quid eſt eſſe rei*: ſed ſenſus definitionis prior eſt. Vtrumque eſt etiam definitum à Porphyrio, dum ait, *Proprium quarto modo* (quod ſolum eſt proprium ſimpliciter) *eſſe quod conuenit, omni, ſoli, & ſemper.* 8

De vtroque etiam proprio, tam Subalterno, quàm Infimo, quæritur, An ſit vniuerſale, & quartum prædicabile, reſpectu ſpeciei ſubalternæ, vel infimæ, quam ſequitur, vel ſolùm reſpectu inferiorum ſpecierum, aut indiuiduorum. Et ratio dubitandi eſt manifeſta: quia nihil eſt Vniuerſale niſi reſpectu plurium: ſed ſpecies, quam ſequitur vtrumque proprium vna tantùm eſt: nam cum ea conuertitur: ergo reſpectu illius, non erit vniuerſale, aut prædicabile, ſed ſolùm reſpectu ſpecierum inferiorum, aut indiuiduorum, quæ plura ſunt.

Prima opinio aſſerit, Proprium non eſſe vniuerſale, nec quartum prædicabile, reſpectu generis, aut ſpeciei, quam proximè ſequitur, ſed reſpectu inferiorum Sic Louanienſes, cap. præſenti, Fonſeca. 5. Meta. cap. 28. quæſt. 19. ſectio. 2. Et plures moderni probant. Primò: Quia vniuerſale ad plura ſe extendit, quàm ſubiectum, de quo prædicatur: ergo ſi cum eo conuertatur; non erit reſpectu illius vniuerſale. Probatur Antecedens: nam Vniuerſale ex vi nominis, ſignificat id, quod non eſt particulare, ſed ad multa particularia extenditur: ergo repugnat eſſe Vniuerſale, reſpectu vnius particularis ſubiecti: vnde cum ſpecies ſit vnum particulare ſubiectum, non erit proprium vniuerſale, reſpectu illius. 9

Secundò: Quia ratio Vniuerſalis, & ratio Proprij, oppoſitæ ſunt: ergo non poſſunt eidem reſpectu eiuſdem conuenire: ſed proprium dicitur aliquid, reſpectu ſpeciei, quam ſequitur; ergo repugnat dici Vniuerſale, reſpectu eiuſdem. Probatur antecedens: nam Vniuerſale dicitur, reſpectu multorum, vt probat definitio

eius, *quòd ſit vnum in multis*: proprium verò, reſpectu vnius tantùm; vt ex eius etiã definitione patet, qua dicitur: *ſoli autem ineſt*: ergo ſunt rationes oppoſitæ.

Secunda opinio affirmat: Proprium eſſe vniuerſale, & prædicabile, reſpectu ſpeciei, quam ſequitur, & non ſolùm reſpectu indiuiduorum. Hanc ſequitur Alber. Mag. tract. 5. de proprio, cap. 1. Caiet. & Sot. quæſt. 1. huius cap. Tolet. in fine eiuſdem, & etiam plures moderni.

10 Probatur ex Ariſt. & Porph. Ex Ariſt. quidem, quia definitio quam tradit de proprio, non conuenit ei reſpectu inferiorum, ſed ſolùm reſpectu ſpeciei: ait enim: *Soli autem ineſt, & conuerſim prædicatur*: hoc eſt, ſoli ſpeciei, de qua ſolùm prædicatur conuertibiliter, & non de inferioribus ſpeciebus, aut indiuiduis, ergo ſentit Ariſt. *Proprium, reſpectu ſolius ſpeciei, eſſe proprium, atque adeò vniuerſale, & quartum prædicabile.* Porphyrius etiam, *Proprium quarto modo*, dicit eſſe illud, *quod conuenit, omni, ſoli, & ſemper*: quas conditiones non videtur habere, niſi reſpectu ſpeciei: & cap. vlt. huius libri, enumerans ea, quæ conueniunt quarto prędicabili, ait, *eſſe prædicabile de ſpecie, quam ſequitur.*

Item ratione probatur. Primò: Quia modus prædicandi, ſequitur modum eſſendi, quem res habet ex propria natura, aut ex modo, quo concipitur ab intellectu: ſed proprium, ex modo naturali eſſendi, atque etiam vt concipitur ab intellectu, reſpicit ſpeciem, tanquam principium proximum, à quo dimanat: ſpecies verò inferiores, aut indiuidua, remotè tantùm; & per participationem ſpeciei: ergo rationem vniuerſalis, & prædicabilis in Quale, proprium primò habet, reſpectu ſpeciei, & quaſi ſecundariò, reſpectu indiuiduorum.

Secundò; Prædicabilia ordinantur ad demonſtrationem, ſicut prædicamenta, ergo propoſitiones neceſſariæ, & per ſe ex quibus demonſtratio conficitur, pertinent ad prædicabilia: ſed tales ſunt illæ, in quibus proprium prædicatur de ſpecie, vt homo eſt riſibilis: pertinebunt igitur ad quartum prædicabile, cùm non ſit aliud, ad quod pertinere poſſint: & ideo proprium erit vniuerſale, & prædicabile, reſpectu ſpeciei.

11 Noſtra ſententia duabus cõcluſionibus explicatur. Prima; Proprium non eſt vniuerſale, reſpectu ſolius ſpeciei, ſed reſpectu inferiorum ſpecierum, vel indiuiduorum. Probatur hæc ex definitione vniuerſalis: nempe, *Vnum in multis, & de multis*: ſed Species, non eſt multa ſimpliciter, ſed vnum: quamuis ſit multa, ſecundùm rationem virtualem, qua participatur à multis: ergo reſpectu illius, non poteſt proprium eſſe vniuerſale. Probatur conſequentia: quia multa ſimpliciter non ſunt, nec dicuntur, niſi illa, quæ actu ſunt multa, ac diſtincta: in ſpecie verò, nec indiuidua

multa

multa ſunt, nec diſtincta, ſed vnum: nec ſpecies ipſa, eſt in eis multa, ſed etiam vnum; ergo proprium reſpectu ſolius ſpeciei, non eſt vniuerſale.

Secunda concluſio: Eſſe tale vniuerſale, hoc eſt proprium, aut quartum prædicabile; nec habet proprium in ordine ad ſolam ſpeciem, nec in ordine ad ſola indiuidua: ſed in ordine ad indiuidua, vt participant rationem ſpeciei. Vt autem concluſio hæc, & præcedens, meliùs intelligatur notandum eſt, in proprio, ſicut in quocunque alio prædicabili, duo eſſe conſideranda: & rationem communem vniuerſalis: quam omnes participant, & in qua conueniunt & rationem ſpecialem, ex tali modo prædicandi deſumptam, per quam diſtinguuntur. Ratio ergo vniuerſalis, vt ſic, petit plura pro termino: & ideo eam non habet proprium reſpectu ſpeciei, vt in prima concluſione probatum eſt: quia ſpecies, non eſt multa ſimpliciter, ſed vnum: rationem verò ſpecialem, talis vniuerſalis, & prædicabilis, non habet ſolùm reſpectu indiuiduorum: quia non dimanat ab eis, nec primò, & per ſe eſt proprium illorum: ſed ſpeciei, à qua primò, & per ſe emanet, & de qua per ſe primò prædicatur, in quale proprium: vnde in ordine ad illam, habet per ſe primò, ſpecialem modum prædicandi, per quem diſtinguitur à cæteris prædicabilibus. Sed quia ad rationem talis vniuerſalis, requiruntur talia multa, ſicut ad rationem vniuerſalis in communi, multa ſimpliciter, adhuc proprium non eſt tale vniuerſale, reſpectu ſolius ſpeciei niſi cum ordine ad indiuidua, à quibus ratio eſſentialis eius, & conſequenter proprium ipſum, ab ea dimanans participatur.

Ex hac doctrina non ſolùm declaratur vtraque concluſio, ſed 12
colligitur hoc argu. quo probatur ſecunda. Proprium, vt eſt quartum prædicabile, ſic definiendum eſt: *Proprium eſt, quod prædicatur de pluribus in Quale proprium.* ſed primum non habet, reſpectu ſolius ſpeciei: nempe eſſe prædicabile de multis, nec ſecundum, nempe, in Quale proprium, habet reſpectu indiuiduorum, niſi cum ordine ad ſpeciem, ratione cuius prædicatur de illis, in Quale proprium: ergo completam definitionem quarti prædicabilis, nec habet à ſola ſpecie: niſi cum ordine ad indiuidua; nec à ſolis indiuiduis, niſi cum ordine ad ſpeciem.

Arg. verò primæ opinionis ſolùm probant, quòd proprium non habet rationem vniuerſalis, vt ſic, reſpectu ſpeciei, ſed indiuiduorum: non tamen, quòd ſpecialem rationem talis vniuerſalis, ex modo prædicandi deſumptam, non habeat ab ſpecie, cum ordine ad indiuidua.

Arg. ſecundæ opinionis ſolùm probat, eandem rationem ſpecialem, talis vniuerſalis, aut quarti prædicabilis, habere ab ſpecie, non tamen, ſine ordine ad indiuidua: & quia vtrũque continet

noſtra

noſtra ſententia; non eſt neceſſarium, argumenta aliarum in particulari ſoluere; ſed ex annotata doctrina, facilè à quocunque ſoluentur.

Solùm reſtat, vno verbo explicandum id, quod à quibuſdam dubitari ſolet, An proprium, vt eſt quartum prædicabile, vna, & eadem relatione, ſecundùm ſpeciem, referatur: ad ſpeciem, & indiuidua, aut ad genus, & inferiores ſpecies, vel diuerſis: ita vt vna ad ſpeciem, & alia ad indiuidua. Cui reſpondeo, Vna, & eadem referri. Quod ita probo: Relatio, ſumit ſuam vnitatem ſpecificam, à termino formali: ſed ſpecies, & indiuidua, habent eandem rationem terminandi relationem proprij: ergo vna erit reſpectu omnium. Probatur minor: Proprium refertur ad ſpeciem, & indiuidua: tanquam ad principium, à quo emanat, & tanquam ad ſubiectum, cum quo conuertitur: ſed ſpecies, & indiuidua, habent eandem rationem principij, atque ſubiecti: cùm indiuidua ratione ſpeciei, vtrumque habeant: ergo habent eandem rationem formalem terminandi, & pro vnico termino formali accipienda ſunt; à qua vnitatem ſpecificam habet relatio proprij.

CAPVT VI.

De Accidenti.

TEX. PORPHYR.

Accidens autem eſt, quod adeſt & abeſt, præter ſubiecti corruptionem, &c.

Breuis explicatio textus.

1 INtentum Porphyrij, cap præſenti eſt, explicare naturam Accidentis; quod eſt quintũ prædicabile. Agit autem tria in toto capite. Primò; Tribus definitionibus definit accidens. Secundò; Quadam diuiſione illud diuidit. Tertiò; Cuidam tacitæ obiectioni reſpondet.

Prima definitio accidentis eſt: *Accidens eſt, quod & adeſt, & abeſt, præter ſubiecti corruptionem.* Vt albedo inhæret in pariete, & poteſt ſeparari ab illo ſine corruptione eius. Secunda definitio eadem ferè eſt: *Accidens eſt, quod contingit eidem ineſſe, & non ineſſe.* Poſtrema definitio: *Accidens eſt, quod neque eſt genus, nec differentia, neque ſpecies, neque proprium; ineſt autem ſubiecto.* Datur hæc definitio per negationem aliorum prædicabilium à Porphyrio, vt explicetur proprius modus prædicandi accidentis.

2 Diuiſio accidentis eſt: Accidens aliud eſt Separabile, vt dormire; aliud Inſeparabile, vt albedo cygni. Sed poterat obiicere aliquis aduerſus Porphyrium, quòd prima definitio accidentis non ſit bona; vel quòd hæc diuiſio ſit mala: quia ſecundùm primam definitionem, omne accidens poteſt ſeparari à ſubiecto: ergo nullum

nullum erit inſeparabile: ſed diuiſio aſſerit, accidens aliud eſſe Separabile, aliud Inſeparabile; ergo ſibi contrariantur. Ideo reſpondet Porphyrius, in 3. part. hac diſtinctione: *Duobus modis contingit ſeparari à ſubiecto: Secundum rem, aut ſecundùm conſiderationem intellectus*: & primo modo, non omne accidens poteſt ſeparari à ſubiecto, bene tamen ſecundo modo: & definitio intelligitur primo, aut ſecundo modo; diuiſio verò, ſolùm ſecundo modo; ideo non ſunt contrariæ.

QVÆSTIO I.

An accidens ſit vniuerſale, & reſpectu quorum id habeat.

Probatur, Accidens non eſſe vniuerſale, duobus arg. Primò: Quia vniuerſale non habet à parte rei aptitudinem eſſendi in multis, aut prædicandi de illis: nec reſpicit inferiora relatione reali; ſed ſolùm habet talem aptitudinem, per intellectum abſtrahentem illud, vel comparantem ad inferiora; ad quæ ſolum dicit reſpectum rationis: ſed Accidens à parte rei, habet aptitudinem eſſendi in ſubiecto: ergo etiam habebit aptitudinem prædicandi de illo: & cùm diſtinguatur ab eo realiter, per relationem realem illud reſpiciet, vt albedo hominem: ergo accidens non eſt vniuerſale reſpectu ſubiecti: imò nec poteſt prædicari de illo: quia quod ab alio diſtinguitur realiter, non poteſt de eo prædicari, cum diſtinctio realis falſam efficiat prædicationem. 3

Secundò: Vniuerſale dicitur eſſe in multis, & poſſe prædicari de multis, etiam ſi illa multa non ſint actu, in rerum natura, ſed ſolùm in potentia: vt patet de Sole & Luna: ſed Accidens non poteſt prædicari de ſubiectis, niſi actu exiſtentibus: ergo non eſt vniuerſale, nec prædicabile. Probatur minor: quia nullo homine exiſtente in rerum natura, falſum erit dicere: Homo eſt albus, aut Petrus eſt albus.

Pro ſolutione huius quæſtionis, notandum eſt primò, Accidens duobus modis conſiderari. Primò, in ordine ad ſua inferiora quidditatiua; vt color reſpectu albedinis, & nigredinis: aut albedo, reſpectu huius, & illius albedinis: & hoc modo non conſtituit quintum prædicabile, ſed primum, ſecundum, vel tertium: nam vel genus eſt, vel ſpecies, aut differentia. Secundò conſideratur in ordine ad ſubiecta, quibus inhæret: vt album in ordine ad hominem, vel parietem. Et hoc modo conſtituit quintum prædicabile, quia prædicatur in Quale accidentale. 4

Secundò notandum: Accidens dupliciter conſiderari: In abſtracto, & in concreto: & primo modo conſideratum, non dicit ſubiectum ſed ſolam formam vt albedo, & color; & cum hæc diſtinguatur realiter à ſubiecto, non prædicatur de illo; falſum eſt enim dicere, Homo eſt albedo: conſideratum verò in concreto, dicit

dicit ſubiectum, vt album: & à diuerſis ſubiectis abſtractum per intellectum, vt ab homine, & pariete, eſt vniuerſale, & prædicabile reſpectu aliorum, à quibus ſolùm diſtinguitur ratione: nec habet aptitudinem prædicandi de illis à parte rei, ſed ſolùm per intellectum: nec denique ad illa refertur relatione reali, ſed rationis: ſicut cætera prædicabilia, ad ſua inferiora: ſed quia accidens, reſpicit ſubiectum ſecundùm modum inhærentiæ actualis in eo, & hoc modo prædicatur de illo; requirit actualem exiſtentiam ſubiectorum, de quibus prædicatur: alioqui non erunt veræ prædicationes: & in hoc diſtinguitur à cæteris prædicabilibus, quæ cùm eſſentialia ſint; vt genus, ſpecies & differentia; vel propriæ paſſiones, conſequentes eſſentiam, vt quartum prædicabile, abſtrahunt ab exiſtentia, & prædicantur de inferioribus, ſecundùm naturalem connexionem extremorum: ideoque non requirunt actualem eorum exiſtentiam.

5 His ſuppoſitis; Concluſio reſpondens quæſtioni eſt: Accidens in concreto ſumptum, eſt quintum prædicabile: non reſpectu inferiorum quidditatiuè; ſed reſpectu ſubiectorum, à quibus abſtrahitur, & de quibus prædicatur, in Quale accidentale: & hoc modo ſumptum definitur à Porphyrio, duplici definitione, inferiùs explicanda. Probatur hæc concluſio: Quia accidens hoc modo ſumptum, eſt vnum in multis accidentaliter, & ideo prædicabile de multis in Quale accidentale diſtinctúmque à cæteris quatuor prædicabilibus.

Ad primum arg. Neganda eſt minor; quòd accidens habeat aptitudinem realem inhærendi, aut eſſendi in multis, à parte rei: nam ſi ſumatur in abſtracto, verum eſt, ſed ſic non eſt vniuerſale, nec prædicabile: ſed dicit formam accidentalem, realiter diſtinctam à ſubiectis, & realiter eis inhærentem: quæ non poteſt realiter prædicari de illis, propter realem diſtinctionem: ſi verò ſumatur in concreto, reſpectu ſubiectorum, à quibus abſtrahitur, vniuerſale eſt, & prædicabile; vt expoſitum eſt.

Ad ſecundum: Diſtinguenda eſt minor: nam vt accidens ſit vniuerſale, & prædicabile; ſatis eſt, quòd plura ſubiecta, ſecundùm potentiam exiſtentiæ reſpiciat: ſed ad exercitium prædicationum, requirit actualem exiſtentiam ſubiectorum: & in primo, conuenit cum cæteris prædicabilibus: à quibus diſtinguitur, in hoc ſecundo, propter modum diſtinctum prædicandi, accidentalem, quem habet: nam accidens reſpicit ſubiectum ſecundùm actualem inhærentiam in eo: actualis verò inhærentia, petit actualem exiſtentiam ſubiecti: quia nihil poteſt inhærere, niſi actu exiſtenti: de aliis verò prædicabilibus, diuerſa eſt ratio, quantum ad exercitium prædicandi, iam explicata.

QVÆSTIO

QVÆSTIO II.

An diuiſio accidentis, in accidens ſeparabile, & inſeparabile, ſit bona.

DVobus argumentis, videtur probari; quòd non ſit bona. Primò: Quia accidens ſecundùm Porphyrium, duobus modis poteſt ſeparari à ſubiecto, ſecundùm rem,& per intellectum: ergo nullum accidens erit inſeparabile. Probatur conſequentia:quia accidens inſeparabile ſecundùm rem, eſt ſeparabile per intellectum:vnde non bene diuiditur accidens, in duo membra.

Secundò:Quia ſi omne accidens eſt ſeparabile,per intellectum: ergo hæc diuiſio, comprehendit propriam paſſionem; quæ licèt non poſſit ſeparari ſecundùm rem, poteſt tamen per intellectum: vt riſibile, poteſt ſeparari homine:.quia cùm non ſit de eſſentia eius: poteſt homo intelligi ſine illo. Et ex hoc ſequitur, quartum prædicabile, & quintum, non diſtingui. Probatur conſequentia: quia propria paſſio, quæ conſtituit quartum prædicabile, pertinet ad quintum,cùm ſic accidens inſeparabile.

Pro ſolutione quæſtionis; annotanda eſt diſtinctio; quam tradit D.Thom. quæſt. vnica, de ſpiritualibus creaturis, art. vltimo ad 7. vbi ait, *Duplicem eſſe operationem intellectus, per quam vnum ſeparat ab alio.* Vna eſt ſimplex abſtractio; per quam illud vnum ſine alio cognoſcit, ſine affirmatione, & negatione: vt dum intelligimus albedinem, exiſtentem in pariete, non intellecto pariete: non tamen negando, quòd in eo ſit. Altera eſt,abſtractio compoſita,per quam vnum ſine alio intelligimus,illud de eo negando: vt ſi dum intelligimus, albedinem ſine pariete: negemus eam de pariete; dicentes, paries non eſt albus.

Secundò notandum eſt: Quòd hæc eſt differentia, inter acci 8
dens ſeparabile, & propriam paſſionem; quantum ad ſecundum modum abſtractionis à ſubiecto: quòd ſubiectum accidentis inſeparabilis, non ſolùm poteſt intelligi ſine illo, ſed etiam cum oppoſito; ſalua eius eſſentia: vt cygnus; non ſolum poteſt intelligi ſine albedine,ſed cũ nigredine,quę non repugnat eſſentiæ eius.Sed ſubiectum propriæ paſſionis; quamuis poſſit intelligi ſine illa,non tamen cum oppoſita: cuius ratio eſt, quia cùm propria paſſio dimanet ab eſſentia, à qua impoſſibile eſt dimanare oppoſitam:impoſſibile eſt etiam quod cum oppoſita intelligatur; ſed accidens inſeparabile,non dimanat ab eſſentia ſubiecti:ideo non repugnat,quòd idem ſubiectum, cum oppoſito accidente intelligatur. Exempli gratia; Sine riſibilitate, poteſt intelligi homo; non tamen cum hinnibilitate, quia repugnat hinnibilitatem dimanare ab eſſentia eius: ſed cygnus, non ſolùm poteſt intelligi ſine albedine, ſed etiam cum nigredine: quia cùm albedo non dimanet ab eſſentia eius,

eius,non repugnat,quòd cum nigredine oppoſita intelligatur.

Concluſio noſtra eſt,Diuiſionem eſſe bonam. Probatur: Quia vtrumque membrum,verè datur in rebus; verum accidens eſt, & tantùm continet, quantum diuiſum; ergo adæquata eſt, & bona diuiſio:ſed intelligenda eſt realiter,& non per intellectum: ita vt ſenſus ſit:Accidens,vnum eſt ſeparabile, à ſubiecto realiter: & aliud realiter inſeparabile, ab eodem: & ex hoc ſoluitur primùm argumentum.

9 Ad ſecundum:Neganda eſt conſequentia: quia accidens commune,ſeparari poteſt per intellectum, vtraque abſtractione: ſimplici,& compoſita: ita vt non ſolùm negari poſſit de ſubiecto, ſed etiam oppoſitam ei attribui:quod non habet paſſio: quia cùm dimanet ab eſſentia: repugnat oppoſitam paſſionem conuenire ſubiecto. Itaque commune accidens, omnibus modis poteſt ſeparari per intellectum à ſubiecto: proprium verò non omnibus modis: & hoc ſufficit,vt ad quintum prædicabile non pertineat.

10 Sed vt meliùs natura huius prædicabilis intelligatur: Triplex alia differentia notanda eſt; quam habet reſpectu proprij. Prima eſt: Quòd proprium dimanat ex principiis eſſentialibus ſubiecti: accidens commune,non dimanat ab eis: ſed ex aliis cauſis prouenit. Secunda: Quòd paſſio, primò conuenit ſpeciei, ſecundariò verò indiuiduis accidens commune,ex oppoſito: primò conuenit indiuiduis; & ratione eorum ſpeciei. Et ratio huius differētiæ eſt: quia proprium maximè dimanat à natura ſpecifica,ſed commune accidens,ex particularibus cauſis indiuidualibus ſequitur. Tertiá differentia eſt:Quòd proprium prædicatur per ſe, de ſubiecto:accidens verò,quod eſt quintum prædicabile per accidens.

QVÆSTIO III.

An definitiones accidentis, intelligantur à Porphyrio, de inhærentia reali accidentis in ſubiecto,vel ſecundo intentionaliter,de affirmatione, & negatione.

11 VIdetur hoc ſecundo modo intelligi, & non proximo; quod probatur ex eodem Porphyrio:qui *Vltimam definitionem,aſſignauit per negationem aliorum prædicabilium*:ergo definit accidens, vt prædicabile:& conſequenter,non per realem inhærentiam, ſed per prædicationem.Et præterea,quia vt explicaret diuiſionem,nō eſſe contrariam primæ definitioni, docuit, Accidens non ſolùm ſecundùm rem,ſed per intellectum poſſe ſeparari à ſubiecto:ergo dum illud aſſerit, poſſe adeſſe,& abeſſe ſubiecto; in prima definitione,non de reali inhærentia,ſed de prædicatione loquitur.

Et ratione deinde probatur. Primò: Quia accidens ſecundum realem inhærentiam, non pertinet ad Dialecticum, ſed ad Phi-

M

loſophum:ergo in Dialectica,non per illam debet definiri,ſed per prædicationem Dialecticæ propriam.

Secundò: Accidentia rationis, qualia ſunt ſecundæ intentiones;dum prædicantur de primis, pertinent ad hoc prædicabile, & non habent realem inhærentiam in ſubiecto, ſed ſolùm ſunt obiectiuè in intellectu:& tamen eis cõueniunt definitiones accidentis:ergo non intelliguntur de reali inhærentia,ſed de prædicatione. Hanc ſententiam tenent,Caiet. cap. præſenti, dubio 1. Iauel. tra.4. de quinque prædicabilibus,cap. 6. Sotus in expoſitione textus,& eandem dicit eſſe probabilem,Tolet.dub. 3.

Secunda opinio affirmat; Eaſdem definitiones, intelligi à Porphyrio de reali inhærentia accidentis:Et hęc eſt probabilior.Probatur efficaciter ex Porphyrio, qui vt explicaret primam definitionem,non eſſe contrariam diuiſioni, tradit diuerſos modos ſeparationis,accidentis à ſubiecto:nempe realem, & per intellectũ: quod non eſſet neceſſarium, ſi definitio intelligeretur de prædicatione,& non de reali inhæſione:nam prædicatio, ſeparationem dicit per intellectum,ſi ſit negatiua. 12

Probatur ſecundò: Quia eodem modo ſumitur accidens in definitionibus, ſicut in diuiſione, ſed diuiſio non poteſt intelligi de prædicatione;ſed de reali ſeparatione: nam in primo ſenſu, nullum accidens eſſet inſeparabile; ergo definitiones de reali inhærentia intelliguntur.

Ad primum teſtimonium reſpondetur: Non per ſolam negationem aliorum prædicabilium, definiſſe Porphyrium accidens, ſed per realem inhærentiam,quã in vltimo verbo definitionis poſuit. Secundum teſtimonium, potiùs probat noſtram ſententiam.

Ad primum arg.reſpondetur:Quòd realis inhærentia, fundamentum eſt ſecundæ intentionis: quam neceſſe fuit explicare per definitiones, vt natura huius prædicabilis, meliùs intelligeretur.

Ad ſecundum dicimus: Entia rationis, non habere realem inhærentiam in ſubiecto, ſed intelligi à nobis per ſimilitudinem, ad accidentia realia; quæ illam habent: & ideo de illis etiam loquimur: ac ſi realiter inhærent: quare per ſimilitudinem, applicantur eis definitiones accidentis.

QVÆSTIO IIII.

An prima definitio accidentis ſit bona.

RAtio dubitandi eſt, quia multa ſunt accidentia, quæ ſubiectum corrumpunt,vt morbus lethalis, combuſtio, & mors: ergo eis non conuenit definitio:quia non poſſunt adeſſe, & abeſſe, præter ſubiecti corruptionem. 13

Difficultas huius quæſtionis,in eo conſiſtit: An ea quæ enumerantur in argumento, ſint accidentia, vel non. Et prima opinio, negat

negat eſſe accidentia, ſed potiùs, dicit eſſe deſtructiones ſubſtantiæ, vel prædicata ſubſtantialia priuatiua. Probat: quia corruptio vel mors, eſt diſſolutio principiorum vitæ: ſed principia vitæ ſunt ſubſtantialia: ergo corruptio, & mors, erunt potiùs quid ſubſtantiale, quàm accidentale.

Pro ſolutione quæſtionis, notandum eſt; Mortem dupliciter ſumi poſſe: primò pro corruptione rei, vt in fieri; hoc eſt, dum fit: aut pro corruptione in facto eſſe, vel iam facta: & certum eſt, vtroque modo ſumptam, modum ſaltem accidentis habere, & conſequenter ſubiectum: & cùm ſit quaſi mutatio priuatiua, non ſolùm habet ſubiectum; ſed etiam terminum, quaſi per eam factum: & ſubiectum eius eſt materia, quæ à forma, quæ corrumpitur, ad formam de nouo aduenientem mutatur: vt à forma hominis, quæ deſinit eſſe in materia: ad formam cadaueris, quæ de nouo aduenit. Terminus autem corruptionis, eſt non eſſe rei; vt non eſſe hominis: denominat autem corruptio materiam, tanquam ſubiectum; in quantum eſt mutatio eius: & etiam terminum, nempe rem corruptam, ad cuius non eſſe terminatur: & ita materia denominatur priuatiuè, mutata per corruptionem, tanquam ſubiectum huius accidentis priuatiui: & id quod deſinit eſſe per eam; dicitur non eſſe, vel eſſe mortuum, aut corruptum: & ſicut eſt accidens materiæ: tanquam ſubiecti, in quo intelligitur inhærere: ita reſpectu illius conuenit ei definitio accidentis: quia adeſt, & abeſt materiæ præter eius corruptionem: terminum verò non denominat, vt ſubiectum: ſed tanquam terminum, quem deſtruit, & ideo non eſt accidens, reſpectu eius, nec conuenit ei definitio accidentis.

14 Noſtra igitur ſententia eſt: Illa omnia, quæ in arg. enumerantur, eſſe accidentia, vel ſaltem modum accidentium habere: quibus ſuo modo conuenit definitio. Quod probatur euidenter de morbo etiam lethali, hac ratione: Morbus adeſt, & abeſt, ſine ſubiecti corruptione: ergo conuenit ei definitio accidentis. Probatur antecedens: quia quamdiu durat morbus, ſubiectum manet; & eo abſente, etiam manet: ergo adeſſe, & abeſſe poteſt, præter corruptionem eius.

Secundò, probatur de combuſtione; & morte: nam iſta habent modum mutationis priuatiuæ: ſed *mutatio habet ſubiectum*, vt docet Ariſt. 1. & 5. lib. Phyſ. ergo eſt accidens: quare modum accidentium habere debent, quibus definitio conueniat.

Ex his reſpondetur ad arg. Morbum eſſe accidens: & poſſe adeſſe, & abeſſe ſuiecto, præter corruptionem eius: quia quamdiu durat, non eſt corruptum: ſed manet De combuſtione verò, & morte: dicimus eſſe accidentia priuatiua, materiæ: cui adſunt, & abſunt, præter corruptioné eius: non tamen ſunt accidentia

hominis, vel domus; ſed illum, & hanc denominant, tanquam terminos. Quod verò ad veritatem propoſitionum attinet: nempe: Homo eſt mortuus; vel Domus eſt combuſta: veras eſſe dicimus vt communis modus concipiendi, & loquendi tenet; quia ſenſus eſt: Homo deſiit eſſe, aut Domus: & verus quidem; quia non denominantur, vt ſubiecta: ſed vt termini corruptionis: quaſi dicatur hominem, & domum, per mortem aut combuſtionem periiſſe: mors nãque appellatur, corruptio hominis: quia eſt priuatio vitæ: non verò combuſtio domus; ſed talis corruptio.

Circa rationem tandem Accidentis duo ſunt notanda. Pri- 15
mum: Duobus modis ſumi accidens; nempe pro accidente Prædicamentorum, & pro accidente Prædicabili: & hæc acceptio eſt vniuerſalior, quia non ſolùm comprehendit vera accidentia: ſed illa etiam, quæ licèt ſint ſubſtantiæ; modo tamen quodam accidentali ſe habent ad alia: & ideo ex parte modi ſe habendi, videntur ea reſpicere tanquam ſubiecta: vt differentia, reſpectu generis, accidens prædicabile vocatur; licèt ſæpe ſit ſubſtantia: quia adeſſe, & abeſſe poteſt generi, ſalua eius eſſentia. Accidens verò prædicamentale, ſolùm comprehendit vera accidentia: ſed ex alia parte, idem accidens: vt prædicabile, minùs vniuerſale eſt: quia accidens prædicamentale, abſolutè comprehendit omnia accidentia vera: accidens verò prædicabile, non comprehendit ea; niſi ſub limitata conſideratione: hoc eſt, quatenus ſubiecto adeſſe & abeſſe poſſunt; vel prædicari, & non prædicari de illo. Albedo enim, aut nigredo; ſicque de cæteris accidentibus, duobus modis conſiderantur. Primo: Secundùm proprias eſſentias; vt in eis ſunt Genera, Species, & Indiuidua: & ſic pertinent ad ſpecialia prædicamenta, & non ad quintum prædicabile, ſed ad primum, ſecundum, vel tertium. Alio modo; In ordine ad ſubiectum; cui adeſſe, & abeſſe poſſunt: & ſic pertinent ad quintum prædicabile:

Ex quibus intelligitur diſtinctio quædam, ſatis neceſſaria, prædicationis accidentalis: nam vna eſt Accidentalis; ab accidente prædicamentali; quando prædicatum, verum eſt accidens, inhærens ſubiecto, de quo prædicatur. Alia eſt accidentalis, ab accidente prædicabili, & non prædicamentali; cuius prædicatum, non eſt verum accidens ſubiecti: ſed modo accidentali ſe habet ad illud; in quantum adeſſe & abeſſe poteſt, præter eius corruptionem: vt hæc prædicatio, Homo eſt albus, accidentalis eſt, ab accidente prædicamentali, & etiam prædicabili: hæc verò, Animal eſt rationale, non ab accidente prædicamentali: ſed ſolùm ab accidente prædicabili.

Secundò notandum eſt: Quòd Accidens; vt eſt quintum prædi- 16
cabile: non eſt definiendum per plures ſpecies, vel plura indiuidua

tanquam

tanquam per ſubiecta,quia licèt vera ſint ſubiecta accidentis,tam hæc, quàm illa : quodlibet tamen eſt inadæquatum : itaque definiendum eſt per aliud vniuerſalius, quod ſit quaſi adæquatum ſubiectum eius,& in plurali ſumptum, adæquatus terminus relationis eiuſdem accidentis,vt prædicabilis.Vnde,talis erit eius adæquata definitio: *Accidens eſt,quod prædicatur de pluribus*,in Quale accidentale.Per quam definitionem ratione vltimæ particulæ, patet diſtingui à cæteris prædicabilibus. Et hæc de prædicabilibus annotaſſe ſufficiat.

QVÆSTIO V.

An inhærentia aptitudinalis,ſit de eſſentia accidentis.

17 Inhærentia duplex eſt, Actualis, & Aptitudinis. Actualis, eſt modus quidam,per quem accidens vnitur ſubiecto,vt ab eo ſuſtentetur:& proportionatur modo per ſe ſubſtantiæ,per quem in ſe,& per ſe ſubſiſtit independenter ab alio:vnde ſicut modus Subſiſtentiæ,eſt vltimus terminus naturæ ſubſtantialis per ſe exiſtentis,à quo completur, & conſtituitur in ſuppoſito : ita inhærentia actualis,eſt vltimus terminus naturæ accidentalis, actu exiſtentis,complens eam,& conſtituens actu,in ſubiecto:& tandem ſicut ſubſiſtentia,præſupponens actualem exiſtentiam, non diſtinctam realiter à natura ſubſtantiali, ſed per quam eſt extra cauſas, diſtinguitur ex natura rei,ab eadem natura ſubſtantiali, per ſe exiſtenre:eadem ratione, inhærentia actualis accidentis præſupponens noſtro modo intelligendi, naturam accidentalem actu exiſtentem,diſtinguitur ab ea,ex natura rei.

Alia eſt inhærentia Aptitudinalis,quæ non eſt aliud,quàm aptitudo eiuſdem naturæ accidentalis,ad actu inhærendum ſubiecto: vt ſi Deus ſeparet accidens à ſubiecto,peribit modus actualis,inhærentiæ eius:per quem actu inhærebat ſubiecto : ſed adhuc erit aptum ei inhærere:& hæc aptitudo inhærendi vocatur inhærentia aptitudinalis.

Et de inhærentia actuali,certum eſt apud omnes,quòd non ſit de eſſentia accidentis,quia ſine illa poteſt eſſe accidens,ſi non naturaliter,ſaltem diuina virtute:& verè manet quantitas Euchariſtiæ,ſine inhærentia actuali,quam habebat in ſubſtantia panis.Ex quo euidens argumentum deducitur, probans non pertinere ad eius eſſentiam,& cùm eadem ratio ſit de cæteris accidentibus,ſequitur actualem inhærentiam, nulli accidenti eſſe eſſentialem: in quo etiam aſſimilatur ſubſiſtentiæ ſubſtantiali : de qua euidens eſt, eam non pertinere ad eſſentiam naturæ ſubſtantialis, cùm ſit in fide certum, Naturam humanam Chriſti, non habere propriam ſubſiſtentiam : ſed terminatam eſſe, ſubſiſtentia verbi Diuini. Ideo ſolùm quærit titulus quæſtionis, de inhærentia

aptitudinali, An ſit de eſſentia accidentis.

Et eſt prima opinio Scoti in 4. d. 12. quæſt. vnica, & Antonij 18
Andreæ 7.Meta.q.1.cum cæteris Scoti diſcipulis, aſſerentium,nõ pertinere ad eſſentiam eius, ſed extra illam eſſe. Probant id primò:Quia inhærentia, eſt relatio accidentis ad ſubiectum:vel relationem ſaltem includit; ergo non poteſt eſſe de eſſentia alicuius accidentis abſoluti:imò aliquam rationem accidentalem debet præſupponere in eo,cui conuenit,per quam fundetur talis relatio: & ex conſequenti, eſſentiam accidentis, ęam fundantem: quare extra illam omnino erit.

Secundò:Si inhærentia aptitudinalis eſt de eſſentia accidentis, omnibus æquè conuenire debet:quia quæ eſſentialia ſunt, omnibus illius ordinis debent æquè conuenire: ſed neque conuenit omnibus,neque æquè poteſt conuenire: ergo non eſt eſſentialis. Probatur minor,quia modus, quem habet quantitas Euchariſtiæ, ſeparata à ſubſtantia, eſt accidens: cùm terminet naturam accidentalem:& repugnat ei aptitudo inhærendi, cùm ſit modus eſſendi per ſe,& independẽter à ſubiecto:ergo non conuenit omnibus accidentibus:ſed neque æqualiter:quia iã conueniret eis vniuocè,quod videbimus eſſe falſum.

Secunda opinio eſt communis, & vera,quòd inhærentia aptitudinalis ſit de eſſentia accidentis.Ita D.Tho.in 4.d. 18. q.& art. 1.q.etiam 1.Capr.in 4.d.2.q.1.ad 1. contra 5. & 6. conc. Herue. quodlib.4.q.9.Iauel.7.Meta.q.1.Caiet.7.c.de ente, & eſſentia, q. 15.Et colligitur euidenter ex doctrina Ariſt.7.Meta.tex.2.vbi aſſerit, *Accidentia non eſſe entia,ſed entis entia*:hoc eſt ſubſtantiæ,ad quam in ſua entitate, dicunt attributionem:ſed eſſe entia ſubſtãtiæ,eſt poſſe eam afficere, ſecundùm proprios modos intrinſecos: ergo aptitudo ei inhærendi,eſt eis eſſentialis ex mẽte Ariſtotelis.

Probatur etiã ratione:Quia eſſe per ſe,& eſſe in alio,ſunt modi 19
intrinſeci ſubſtantiæ,& accidentis,diuidentes per ſe ens, ſed eſſe per ſe,ſecundùm aptitudinem,hoc eſt, aptum eſſe ad ſubſiſtẽdum per ſe, eſt de eſſentia ſubſtantiæ: ergo aptum eſſe ad inhærẽdum eidem ſubſtantiæ, erit de eſſentia accidentis. Probatur minor: Quia ſubſtantiam eſſe talem entitatem, cui debetur ſubſiſtentia per ſe, eſſentiale eſt ei:& hoc eſt,eſſe radicem, vnde oritur ſubſiſtentia, eſſe ei eſſentialem:ergo etiam eſt eſſentiale accidenti,eſſe talem naturam, cui debetur actualis inhærentia in ſubiecto:quod eſt,eſſe radicem actualis inhærentiæ:& radix hæc eſt, inhærentia aptitudinalis,quæ etiam erit ei eſſentialis.

Ad primum arg Neganda eſt maior:quòd inhærentia actualis, ſit relatio: ſed eſt modus abſolutus, includens reſpectum quendam tranſcendentalem,de quo neganda eſt minor:quòd non poſſit eſſe,de eſſentia abſoluti,ſicut cætera prędicata tranſcendẽtalia,

vt

vt videbimus in prędicamento, Ad aliquid. Vbi probabimus, quòd licèt relatio prædicamentalis, quæ vocatur ſecundùm eſſe, non poſſit pertinere ad eſſentiam abſoluti, reſpectus tamen tranſcendentales, & ſecundùm dici, ad eſſentiam plurium abſolutorum neceſſariò pertinent.

Ad ſecundum: Neganda eſt prima conſequentia, quòd inhærentĩa aptitudinalis, conueniat æqualiter omnibus accidentibus, aut vniuocè: nam cùm conueniat eis per attributionem ad ſubſtantiam vel ſit ipſamet attributio ad ſubſtantiam, non poteſt eis conuenire vniuocè: quia repugnat attributio vniuocationi. Et prætεrea, vnicuique conuenit ſecundùm proprium modum attributionis ad ſubſtantiam: quod ſufficit analogiam conſtituere, vt in anteprædicamentis, c.2. oſtendemus. De modo autem per ſe, quãtitatis Euchariſtiæ, non eſt certum, quòd illum habeat; ſed probabile, quòd immediatè ſuſtentetur à Deo, & etiamſi illum habere dicatur, non eſt natura accidentalis, cui debetur actualis inhærentia, ſed modus cui per ſe non debetur: ſicut inhærentiæ actuali, nõ debetur alia inhærentia: alioqui eſſet proceſſus in infinitum: ſed cùm ſit ratio, vel modus inhærendi, non dicitur propriè inhærere: nec modo illi, per ſe eſſendi quantitatis, debetur inhærentia: quia non eſt natura accidentalis, ſed entitas quædam modalis, ſupernaturaliter conceſſa accidenti: vt ſit per ſe, hoc eſt, ſine dependentia actuali à ſubſtantia: quæ entitas accidentalis eſt, quia modum eſſendi tribuit accidenti. Iraque, naturæ accidentali, tantùm conuenit aptitudinalis inhærentia, per ſe, ſicut ei ſolùm debita eſt actualis: modis vero, non conuenit per ſe: ſed ratione naturæ, cuius ſunt modi: ſicut, nec per ſe inhærent, ſed ratione naturæ: & cùm modus ille, nec ſit natura accidentalis, nec modus per ſe, ex propria natura, conueniens accidenti, non eſt ei vllo modo debita actualis inhærentia, nec erit eſſentialis ei inhærentia aptitudinalis.

COMMENTARII IN LIBRVM CATEGORIARVM, ARISTOTELIS STAGIRITæ; quæ Prædicamenta appellari conſueuerunt, Vnà cum dubiis, & quæſtionibus, hac tempeſtate agitari ſolitis.

BREVE PROOEMIVM.

De inſcriptione huius libri.

1 QVamuis vocabulum Græcum *Categoria*, ex prima eius impoſitione, à prædicatione, ſeu prædicato dictum ſit: communi tamen Dialecticorum, & Philoſophorum conſenſu, iam accipitur pro integra ordinatione præ-

De modo procedendi, & ordinatione huius operis, cum cæteris partibus Dialecticæ.

2 MOdus procedendi, quem Ariſtot. ſeruat, in hoc opere, ſimplex eſt. Quia per definitionem, & diuiſionem, procedit: per quas docet, quonam modo ſimplicia ſint ordinanda in prædicamentis.

Quod verò ad ordinem huius operis inter cæteras partes Dialecticæ attinet, ſic explicari debet: vt primum locum teneat, inter omnes: quia ordinatio ſimplicium, & ordinata cognitio eorum, quaſi ianua eſt, per quam ad reliquas partes Dialecticæ, & ad totam ipſam ſcientiam ingredimur.

Ad quam ſcientiam pertineat, de prædicamentis agere.

LIcèt nonnulli aſſerant, ad nullam ſcientiam determinatam pertinere, artem prædicamentalem: ſed intellectum per lumen naturale, nulla ſcientia media, notitiam huius artis habere poſſe, & adeo, nec ad Dialecticam, nec ad Metaphyſicam pertinere: Nihilominus, cùm prędicatorum ordinationes, non poſſint fieri ſine arte, vel ſcientia, neceſſariò dicendum eſt, ad ſcientiam pertinere, & in primis ad Metaphyſicam: cuius ratio ſatis eſt per ſe manifeſta, & nota: quia de ente reali vniuerſaliſſimo agit: ergo ad eam pertinet, omnes modos entis realis conſiderare, ſecundùm rationem propriam, abſtrahendi à materia: ſed prędicamenta non ſunt aliud, quàm rerum ordinationes, ex quibus proprios modos entis cognoſcimus: ergo hæc ars ordinandi res, ſecundùm diuerſos modos eſſendi, ad Metaph. propriè pertinebit: & etiã ad Dialecticam, ſed diuerſa ratione: nam ad illam, ſecundùm proprias entitates; ad Dialecticam verò, in ordine ad prædicationes, enunciationes, & ſyllogiſmos.

CAPVT I.

De æquiuocis, vniuocis, & denominatiuis.

TEXTVS ARIST.

Æquiuoca dicuntur, quorum nomen ſolum commune eſt, ſecundum verò nomen, ſubſtantiæ ratio diuerſa.

Textus expoſitio.

INtentum Ariſt. in hoc primo capite eſt, explicare naturam nominum Æquiuocorum, Vniuocorum, & Denominatiuorum: nam cùm ex rebus fiant prædicamenta, vt ſignificantur per voces, ex modo ſignificandi vocum, maximè dependet diſtinctio rerum, quæ in prædicamento collocandæ ſunt: & ita, ex applicatione harum trium vocum, tria alia conſtabunt. *Primum*, quænam

ſint à prædicamentis excludenda. *Secundum*, ex quibus prædicamenta conſtituenda ſint. *Tertium*, quonam modo res vnius prædicamenti, prædicari poſſint de rebus alterius.

Diuiditur autem caput in tres partes, in quarum Prima, proponit Ariſt. definitionem Æquiuocorum: in Secunda, definitionem Vniuocorum: & in Tertia, definitionem Denominatiuorum.

Definitio Æquiuocorum talis eſt: *Æquiuoca dicuntur, quorum nomen commune eſt, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata, diuerſa.* Quæ duas continet partes. In prima dicitur, quòd Æquiuoca debent habere nomen commune, vt ſignificetur, diſtincta eſſe ab eodem nomine: & eſſe res ſignificatas per ipſum: vt canis latrabilis, ſydus cæleſte, & piſcis marinus, quæ ſunt res ſignificatę, per hoc nomen canis: diſtincta quidem hæc ſunt ab eo, ſed non dicuntur Æquiuoca, niſi vt per nomen ſignificantur: quia res non pertinent ad Dialecticam; niſi vt ſignificantur per voces.

Et ex hoc deſumpta eſt communis illa diſtinctio, qua diſtinguuntur Æquiuoca in Æquiuoca æquiuocata, & Æquiuoca æquiuocantia: ita vt Æquiuoca æquiuocata, ſint res; quæ, vt ſignificantur tali nomine, dicuntur fieri æquiuoca in eo: Æquiuoca verò æquiuocantia, ſint voces ipſæ; quæ ex tali modo ſignificandi, res efficiunt æquiuocas.

Secunda pars definitionis eſt, in qua dicitur, Quòd *ratio ſubſtantiæ, accommodata nomini æquiuoco, ſit diuerſa.* Per rationem verò, intelligitur definitio: vel conceptus quidditatiuus; in his, quæ non habent definitionem. Definitio igitur, vel conceptus Æquiuocorum, vt ſignificantur nomine æquiuoco, omnino diuerſus eſſe debet; ita vt in eo nullo modo conueniant: ſed ſolùm habeant nomen commune. 4

Definitio Vniuocorum hæc eſt: Vniuoca dicuntur; *Quorum & nomen commune eſt, & ſecundùm nomen eadem ſubſtantiæ ratio.* In qua, per rationem ſubſtantiæ, definitio; vel conceptus Vniuocorum intelligitur: qui idem eſſe debet, & non diuerſus, ſicut diuerſam eſſe diximus in Æquiuocis.

Definitio Denominatiuorum ſic habet: *Denominatiua dicuntur, quæcunque ab aliquo, ſolo differentiæ caſu, ſecundùm nomen habent appellationem:* vt à fortitudine, fortis. In qua tria continentur, quia in denominatione tria ſunt: Forma denominans: Res denominata: & Denominatiuum nomen: tali ordine intelligenda: vt Res denominata dicatur talis, à Denominatiuo nomine: & hoc dicatur Denominatiuum, à forma: & ita forma, ſit quaſi origo totius denominationis. Gratia exempli: Fortis, nomen denominatiuum eſt, in quo res denominata eſt Petrus ipſe. Forma verò, à qua denominatur: eſt fortitudo. A qua nomen ipſum denominatiuum, caſu debet differre: vt ſignificetur deriuatio denominationis eiuſdem,

eiuſdem, quam à forma, res denominata accipit.

QVÆSTIO VNICA.

Vtrùm definitio Vniuocorum, conueniat Denominatiuis.

5 Prima opinio tenet; Denominatiua ſimul eſſe Vniuoca, ſed diuerſa ratione: nam in quantum appellationem habent ab ab alio, dicuntur Denominatiua: in ordine tamen ad res denominatas: de quibus prædicantur, verè ſunt vniuoca: vt album, reſpectu albedinis, à qua denominatur, Denominatiuum dicitur: ſed reſpectu huius, & illius corporis; nempe parietis, & hominis, de quibus prædicatur; Vniuocum eſt: quare omnibus Denominatiuis conuenit definitio Vniuocorum. Ita Sotus q. vniuoca huius ca. ad ſecundum. Quam ſententiam probabilem dicit eſſe Caiet. in expoſitione definitionis Denominatiuorum. Et videtur probari ex definitione Vniuocorum; quia nomen Denominatiuum commune eſt omnibus ſubiectis; de quibus dicitur: vt album, homini, & parieti: & ratio ſignificata, quæ eſt forma accidentalis, eadem eſt etiã in eis; vt albedo in eiſdẽ: ergo conuenit eis integra definitio.

Et poteſt probari ſecundo; quia omne vniuerſale, debet eſſe vniuocum: vt in quæſt. vltima Vniuerſalium diximus; ſed inter Vniuerſalia, quartum, & quintum prædicabile, ſunt denominatiua: vt riſibile, & album probant: ergo Denominatiua ſunt Vniuoca, & eis verè & propriè conuenit definitio Vniuocorum.

Secunda opinio, eſt Toleti: qui quamuis negare omnino videatur, Denominatiua eſſe Vniuoca: vnum tamen aſſerit, ex quo videtur contrarium colligi: nempe illam particulam definitionis vniuocorum (*ſubſtantia*) intelligi, de definitione quidditatiua, vel deſcriptiua: ita, vt ſufficiat ad rationem Vniuoci, quòd definitio deſcriptiua, eadem ſit in omnibus vniuocatis. Ex quo colligitur nomina propriæ paſſionis, vt ſenſibile, aut riſibile, eſſe Vniuoca, reſpectu ſubiectorum, de quibus prædicantur: vt ſenſibile, reſſpectu hominis & equi.

6 Noſtra tamen ſententia eſt, Denominatiuis nullo modo conuenire definitionem vniuocorum, ita tenet Caiet. cap. præſenti, & eſt expreſſa ſententia Ariſt. cap. de ſubſtantia. Vbi *Denominatiua aſſerit, non prædicari de ſubiectis, nomine, & ratione*: quia forma ſignificata per nomẽ; non eſt quidditatiuè in eis, ſed accidentaliter.

Et ratione probatur: Quia in definitione Vniuocorum dicitur (quorum nomen eſt commune; ratio verò ſubſtantiæ eadem.) Per rationem autem ſubſtantiæ, intelligunt omnes, aut definitionem quidditatiuã aut quidditatiuũ conceptũ: quę propriè ad ſubſtantiã rei pertinent: ſed hoc nõ reperitur in Denominatiuis: quia res ſignificata per illa: neque eſt definitio quidditatiua reſpectu inferio-

inferiorum,nec quidditatiuus conceptus eorum, ſed forma accidentalis:ergo non ſunt Vniuoca.

Ad primum arg.Diſtinguenda eſt minor:Nam ratio ſignificata per nomen,duobus modis poteſt eſſe communis,vel eadem in inferioribus eſſentialiter,aut accidentaliter:& primo modo, communis eſſe debet, vt nomen ſit Vniuocum, hoc enim intelligit Ariſt.per illa verba *(ratio ſubſtantiæ nomini accommodata)* in definitione Vniuocorum:quia ratio ſubſtantiæ,idem eſt ac ratio eſſentialis, ſignificatum verò Denominatiuorum, ſolùm eſt commune,& vnum in inferioribus,accidentaliter: & ideo non poteſt eis conuenire definitio Vniuocorum.

Secundum arg. ſoluitur alia diſtinctione. Vniuocum duobus 7 modis accipitur; propriè pro eo, cuius non ſolum nomen commune eſt vniuocatis; ſed definitio, vel conceptus quidditatiuus: & hoc tantum definiuit Ariſt. cap.præſenti. Aliud eſt Vniuocum, improprium:cuius ſignificatum,commune eſt inferioribus,ſolùm accidentaliter: & hoc modo improprio, Denominatiua poſſunt dici vniuoca: qui licèt non ſufficiat, vt eis conueniat definitio Vniuocorum,ſufficit tamen, vt ſint Vniuerſalia, & prædicabilia: nam ad rationem Vniuerſalis,ſufficit aliquid eſſe Vniuocum, ſolùm, vt diſtinguitur contra æquiuocum & analogum: quod habent Denominatiua,per impropriam vniuocationem.

TRACTATVS DE NOMINVM ANALOGIA.

TRactatio de natura & ratione Analogiæ, maxima ex parte 8 pertinet ad Metaphyſicam:cùm præcipuè reperiri poſſit in ente vniuerſaliſſimo,quod proprium obiectum eius eſt:atque etiã in paſſionibus eius, & in accidenti, quod nomen prædicamentis eſt commune: ſed propriè pertinet ad Logicam; vt ex ea cognoſcatur:Analoga excludenda eſſe à prædicamentis, atque etiam à ſyllogiſmis,& aliis argumentationibus:quę in ſolis terminis vniuocis commodè fieri poſſunt. Ariſtoteles verò non definiuit analoga cap.præſenti;ſed ſolùm æquiuoca & vniuoca: quia cùm ſint quaſi media, inter hæc extrema; cognitis vniuocis, & æquiuocis facile eſt analoga cognoſcere. De quibus quinque tantùm diſputanda ſunt. Primum; quid ſit analogia. Secundum; quotuplex ſit. Tertium; vtrùm Analogum poſſit abſtrahi,aut præſcindi ab analogatis. Quartum; An ens ſit analogum; ad Deum,& creaturas: & ad entia creata,ſubſtantialia,& accidentialia: & qua analogia, hæc omnia ſignificet. Quintum; An accidens, reſpectu nouem prædicamentorum accidentium,analogum ſit,vel vniuocum.

Expli

Explicatur, quid ſit Analogia.

9 SI Analogiam ex ipſiuſmet nominis ſignificatione definire velimus; dicendum erit,non eſſe aliud; *quàm proportionem, aut conuenientiam, ſeu comparationem inter multa, eodem nomine ſignificata*: nam Græcum nomen eſt; quod in Latinum transferens Quintilianus, *proportionem vocauit*: Tullius verò, in vno loco, *conuenientiam*: in alio verò, *comparationem* aut *proportionem*. Et omnes iſtæ ſignificationes,diuerſis analogis conuenire poſſunt:vel eiſdem ſub diuerſa conſideratione: vt dum diuerſas analogiæ ſpecies enumerabimus,conſtare poterit.

Si verò rem potiùs, ſignificatam nomine analogiæ; conſideremus; quàm etymologiam eiuſdem nominis: definitionem analogorum,ex definitionibus æquiuocorum, & vniuocorum aſſignatis ab Ariſt,cap.præſenti facilè poſſumus colligere. Nam Analoga, ex communi ſententia ſcholæ, medium quoddam ſunt, inter Æquiuoca & Vniuoca. Æquiuocā verò ſic definit Ariſt. *Quorum nomen eſt commune: ratio verò ſubſtantia nomini accommodata, omnino diuerſa: vt canis reſpectu latrabilis, piſcis, & ſyderis cœleſtis. Vniuoca, quorum nomen eſt commune: ratio verò ſubſtantia, nomini accommodata, omnino eadem.* Analoga igitur erunt, *Quorum nomen eſt commune: ratio verò ſubſtantia nomini accommodata: neque omnino diuerſa, neque omnino eadem.* Secundùm quam analoga vtrumque extremum participant: conueniunt enim cum æquiuocis, & vniuocis in nomine: quod commune debet eſſe in omnibus: In re verò, aut conceptu per nomen ſignificato; partim conueniunt, & partim differunt: conueniunt quidem cum æquiuocis, in eo; quòd diuerſus debet eſſe ſimpliciter: & in hoc differunt ab vniuocis: in quibus idem ſimpliciter debet eſſe: ſed differunt ab eiſdem æquiuocis, in eo; quod non omnino diuerſus eſt: ſed aliquo modo vnus, vel idem: & in hoc aſſimilantur vniuocis. Vnde ſequitur maiorem ſimilitudinem habere cum æquiuocis. Et hæc eſt ratio, propter quam cum æquiuocis enumerari ſolent:& etiā æquiuoca appellari:quia parum ab eis diſtinguuntur.

10 Itaque, conceptus analogi, quantùm ad res ſignificatas,non eſt vnus: ſed plures, quia analogata diuerſa ſunt: ratione tamen proportionis, vel attributionis, ſeu propottionalitatis, quandam habent ſimilitudinem: & eius ratione, aliqualem vnitatem: & hoc eſt, rationem ſubſtantiæ nomini accommodatam, non eſſe omnino diuerſam,nec omnino eandē:ſed proportionalem, vel ſimilē.

Quotuplex ſit Analogia.

11 CAietanus in opuſc. de Analogia nominum, cap.1.2. & 3.triplicem Analogiam diſtinguit. Primam Inæqualitatis,quæ reperitur

peritur in generibus, reſpectu ſuarum ſpecierum; à quibus ratio-ne differentiarum, ſecundùm inæqualitatem perfectionis participatur: vt in animali; reſpectu hominis, & leonis: perfectiùs enim participatur ab homine: ratione perfectioris differentiæ,& ideo inæqualiter ab vtroque: ſed hanc analogiam, dicit, non eſſe talem ſimpliciter; nec facere nomen analogum: quia in generibus verè vniuocis, reperitur; & ſolum poteſt vocari Analogia phyſica: quia procedit ex diuerſis formis phyſicis,maioris & minoris perfectionis.

Secunda ſpecies Analogiæ eſt, Proportionis, vnius ad alterum, vel plurium ad vnum: & hoc etiam vocatur Attributionis: quia proportio quam habet vnum ad alterum, vel multa ad vnũ: habitudo quædam ad illud eſt; quæ attributio etiam vocatur: vt ſanum, dicitur analogum proportionis, & attributionis: quia de vrina, & medicina dicitur: ſecundùm proportionem, quam habent cum ſanitate animalis: in quantum vrina, eſt ſignum ſanitatis; medicina verò cauſa: & hoc eſt dici per attributionem ad illa: quare ſanum reſpectu animalis, vrinæ, & medicinæ, dicitur analogum proportionis, ſeu attributionis.

Tertia ſpecies Analogiæ eſt. Proportionalitatis: Proportio- 12
nalitas verò, non eſt aliud, quam ſimilitudo, vel proportio duarum proportionum. Gratia exempli: Inter tria & ſex, reperitur proportio dupla:& eadem reperitur inter quatuor, & octo;deinde inter has duas proportiones duplas, reperitur alia proportio, aut ſimilitudo, in eo conſiſtens, quod ſicut ſe habent tria ad ſex: ita quatuor ad octo, Hæc igitur proportio, & ſimilitudo duarum proportionum, vocatur proportionalitas. Et ideo nomen illud, quod ſignificat plura, inter quæ reperitur, vocatur analogũ proportionalitatis. Vt riſus, ſignificat riſum hominis verum,& quaſi metaphoricum riſum prati: quod dum floret, quandam hilaritatem oſtendit, ſimilem ei, quam oſtendit homo, dum ridet. Dicitur autem de vtroque nomen riſus: nempe de homine ridente, & de prato florido ſecundùm proportionalitatem: quia ſicut ſe habet riſus hominis, ad hominem; ſic floriditas prati, ad pratum. Quare analogum proportionalitatis vocatur.

Ex his tribus ſpeciebus analogiæ; prima à nullo reputatur vera, nec ſufficiens ad conſtituendum nomen analogum:ſed omnes dicunt non eſſe analogiam ſimpliciter;ſed ſolùm ſecundùm quid. Et ratio omnium eſt: quia in generibus, & pluribus aliis vniuocis,reperitur;ſine præiudicio vniuocationis.

Analogiam verò proportionis, ſeu attributionis,recipiunt om- 13
nes tanquam veram, & ſufficientem, ad conſtituendum nomen analogum. Et ratio eſt manifeſta: Quia ſola attributio vnius ad alterum, vel multorum ad vnum efficit; vt non omnia eodem

modo

modo, nec æqualiter ſignificentur: ſed illud vnum, ſimpliciter tale appelletur; cætera verò non, niſi ſecundùm quid: ergo ſola attributio facit nomen analogum. Probatur conſequentia ex definitione analogorum: *Analoga ſunt quorum nomen eſt commune: ratio verò ſubſtantiæ; nec omnino eadem, nec omnino diuerſa*: ſed eo ipſo, quòd ſignificata ita ſe habent; vt omnia dicantur per attributionem ad vnum: ratio, ſub qua, ſignificata primo, per ſe. & principaliter ei conuenit, cæteris verò per attributionem ad illud: ergo non eſt omnino eadem in omnibus: quia ſi eadem eſſet æquè primo; & ſine dependentia ab aliis, conueniret ſingulis; vt patet in vniuocis: quare neceſſe eſt dicere; quòd ſola attributio efficiat analogiam.

Secundò; Sola attributio tollit vniuocationem: ergo ſola facit nomen analogum. Euidens eſt conſequentia: quia vbi eſt attributio ſignificatorum; non eſt æquiuocatio nominis; cùm aliquid ſit eis commune, præter nomen; nempe ſimilitudo illa, & correſpondentia, quam facit attributio: ſi ergo attributio tollit vniuocationem: neceſſe eſt eandem efficere nomen analogum: quia nullum datur medium, inter vniuocum & æquiuocum: præter analogum. Cæterùm probatur primum antecedens ex definitione vniuocorum. *Vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune; ratio verò ſubſtantiæ, nomini accommodata, omnino eadem*: ſed attributio efficit vt ratio non ſit omnino eadem, nec æqualiter participetur ab omnibus: ſed primo ab vno, à reliquis verò cum dependentia ab eo: ergo tollit vniuocationem.

14 De analogia verò proportionalitatis non eſt certum, quòd ſit talis ſimpliciter; ita vt ſola ſufficiat efficere nomen analogum: ſed prima opinio tenet, quòd ſufficiens ſit; non minùs quam analogia attributionis. Ita Caietanus vbi ſuprà ita etiam videtur ſentire D.Thom. de veritate, qu. 2. art. 11. ita denique plures moderni.

Secunda opinio, eſt aliorum modernorum; qui hac diſtinctione vtuntur. Proportionalitas, duobus modis poteſt reperiri, inter ſignificata nominis: Primò, ita vt non ſignificetur ipſa per illud nomen, ſed alia ratio communis eorum: & hoc modo ſumpta, non ſufficit ad efficiendum nomen analogum. Quòd verò non ſignificetur per nomen; videtur manifeſtum: quia animal, ſolùm ſignificat naturam ſenſitiuam, communem ſpeciebus: non proportionalitatem inter eas repertam.

15 Secundò; ita, vt per nomen ipſa analogia ſignificetur: & hæc ſufficiens erit ad conſtituendum illud analogum: & quia nullum eſt nomen impoſitum, quo ſignificetur; nulla datur talis analogia: daretur tamen, ſi imponeretur nomen ad eam ſignificandam. Cuius rationem vel exemplum non afferunt. Sed vtrumque afferre poſſumus exemplum quidem: in hoc nomine Principium: quòd analogice

analogicè dicitur, de fundamento domus, de puncto: quod eſt principium lineæ, & de præmiſſis demonſtrationis, per ſe notis: & inter hæc, nulla eſt attributio; ſed omnia æqualiter, & per ſe ſignificantur: ſola proportionalitas reperitur: quia ſicut ſe habet fundamentum domus, ad domum ab eo incipientem; ſic ſe habet punctum ad lineam; & principia demonſtrationis ad demonſtrationem: & quia per nomen ſignificatur (cùm ratione proportionalitatis, videantur ſignificare tria illa: & non ratione alterius conceptus eis communis) ſufficit conſtiruere analogiam.

Ratione verò probari poteſt: quia proportionalitas præſupponit neceſſariò, diuerſa eſſe illa inter quæ reperitur; ſed ab eo recipere aliquam ſimilitudinem, & vnitatem: ergo efficit, vt ratio ſignificata per nomen non ſit omnino diuerſa, ſed nec omnino eadem: quia aliqualis eſt ſimilitudo, & vnitas in ea: quare ſola efficiet nomen analogum.

Tertia opinio teneri Proportionalitatem quomodocumque 16 repertam, inter ſignificata eiuſdem nominis, non ſufficere ad conſtituendum nomen analogum: ſed neceſſe eſt, vt ſic reperiatur; quòd vnum eorum ſit abſolutè tale: per ſuam formam, aut per ſuum eſſe: aliud verò non ſit abſolutè tale per ſuum eſſe, ſed vt ſubſtat tali proportioni, vel comparationi ad aliud. Exemplum eſſe poteſt in riſu qui ita ſignificat riſum hominis & floriditatem prati; vt ille quidem per proprium eſſe ſit abſolutè talis: hæc verò non, niſi in quantum talem habet proportionem, aut proportionalitatem cum eo. Manifeſtum eſt enim floriditatem prati, non eſſe nec vocari riſum; niſi per ordinem ad riſum hominis. Ita ſentit pater Franciſcus Suarius, tom. 2. ſuæ Meta. diſp. 28. ſect. 3. num. 11.

Noſtra ſententia tribus concluſionibus explicatur. Prima eſt: Proportionalitas, non eſt vera analogia: nec ſufficit analogum nomen facere: niſi per illud ſignificetur. Hæc videtur mihi euidens; vt probat hoc arg. Res non habent analogiam, aut vniuocationem; niſi in quantum per voces ſignificantur: ergo nec ſunt analoga proportionis vel attributionis: niſi in quantum, vt eam habentes, ſignificantur. Cuius euidens ſignum eſt quòd quia diuerſo modo ſignificantur, per diuerſas voces; fieri poteſt, vt æquiuocè per vnam, vniuocè verò per aliam ſignificentur: vt Canis, nomine beſtiæ latrabilis, Piſcis, & Sydus, æquiuocè ſignificantur; & vniuocè eadem deſignantur per nomen Subſtantia: ex eo, quòd ſubſtantia ſignificat conuenientiam eſſentialem eorum: canis verò nullam. Vt igitur nomen ſit vniuocum: neceſſe eſt, ſignificet conuenientiam multorum: & eodem modo, vt ſit analogum; neceſſe eſt, vt ſignificet diuerſitatem ſimul, & conuenientiam multorum: ſed analogata, habent conuenientiam, aut ſimilitudinem,

litudinem, ratione proportionalitatis, aut attributionis : cùm diuerſa ſint [illegible]iter:ergo non poſſunt, vt analogata ſignificari : niſi proportio[illegible]litas ipſa, vel attributio ſignificetur.

17 Secundò probatur: Quia licèt ſignificata alicuius nominis, vniuocam habeant conuenientiam ; ſi tamen non ſignificentur, vt eam habent: non erunt vniuocata, nec nomen quo ſignificantur, vniuocum: ſed conuenientia ſe habebit materialiter tantùm, aut concomitanter, & erit, quaſi non eſſet, ad effectum efficiendi nomen analogum : ergo licèt aliqua habeant inter ſe conuenientiam analogicam, ſi hæc non ſignificetur, materialiter, & quaſi cōcomitanter ſe habebit, & erit quaſi non eſſet :ad effectum conſtituendi nomen analogū. Quare neceſſe eſt per nomen ſignificari.

Secunda concluſio : Proportionalitas, aliquando ſignificatur per nomen analogum : & ideo, ſi ſignificata ſufficit conſtituere ſpeciem diſtinctam, ab analogia attributionis; efficiet eam diſtinctam:& ita fatendum erit, eſſe actu, in rerum natura, diuerſas ſpecies analogiæ. Hæc eſt contra ſecundam opinionem quæ negat, diuerſas eſſe ſpecies analogiæ, & analogorum: nempe proportionalitatis, & attributionis: quāuis fateatur, eſſe poſſibiles ; ſi nomen imponatur. ad ſignificādam proportionalitatem multorum.

Probatur efficaciter, exemplo riſus ; quo ſignificatur, floriditas prati, ſimul cum riſu vero hominis ; ex eo ſolùm, quia ſic ſe habet pratum, dum floret, præ ſe ferens quandam hilaritatem ; ſicut ſe habet homo, dum ridet : ſed hæc eſt proportionalitas; ergo ſignificatur floriditas prati : in quantum habet proportionalitatem cum riſu hominis: quare falſum erit, quòd proportionalitas numquam ſignificetur per nomen analogum; & conſequenter erit neceſſarium [illegible]ndùm eandem ſententiam : quod ita ſignificata, efficiat di[illegible]ctam ſpeciem analogiæ ; & analogum, ſpecie diſtinctum, ab analogia, & analogis attributionis. Et ſi dicatur per nomen riſus, non ſignificari floriditatem prati, niſi vt habet ſimilitudinem cum riſu hominis, non proportionalitatem : & ideo, nec ſignificari ipſam proportionalitatem, ſed attributionem : Contra hoc eſt, quòd floriditas prati, non ſignificatur, vt habet ſimilitudinem in communi, ſed in particulari : hoc eſt talem, vt ſicut riſus eſt actus vitalis, quo oſtenditur hilaritas cordis, in hoc ſit ſimilis ei floriditas prati : quia oſtendit quandam hilaritatem, hoc eſt, ita ſe habet, atque homo, declarans hilaritatem: & hæc eſt proportionalitas quæ verè ſignificatur per nomen riſus. Et certè, non poteſt aliud nomen imponi, quo melius, ſigni-

18 ficetur proportionalitas hæc, quàm nomen riſus.

Tertia Concluſio : Proportionalitas : etiam ſignificata per nomen analogum, & adhuc in his analogatis reperta, quorum vnum eſt tale, per ſuum eſſe, aliud verò non, niſi ratione proportio-

nalitatis,non facit eſſe,aut per ſe ſola , veram ſpeciem, & diſtinctam analogiæ, nec nomen analogum , ſed ratione attributionis, cui coniungitur : & ideò eandem cum analogia attributionis , & ita nec ſecundùm actum , nec ſecundùm poſſibilitatem , diſtinguendæ ſunt diuerſæ ſpecies analogiæ , ſed ſola analogia attributionis ponenda eſt.

Concluſio hæc , eſt contra ſecundam & tertiam opinionem: & priùs declaranda eſt , deinde probanda. Declaratur autem ſic: Proportionalitas ex ſe differens eſt,vt reperiri poſſit , inter ſignificata : quorum vtrique conueniat formaliter , & intrinſecè appellatio , & ſignificatio nominis , & inter ea , quorum ſolum vni conueniat formaliter , aliis verò , per extrinſecam denominationem immò & inter ea etiam, quæ ſub tali nomine , nullam habent conuenientiam , vt æquiuocata. Probatur euidenter : quia inter ſpecies eiuſdem generis,reperitur: vt inter hominem , & leonem: & etiam,inter canem latrabilem,piſcem,& ſydus : & tandem, inter riſum hominis ; & floriditatem prati : quia verum eſt , de his omnibus;quòd ſicut ſe habet vnum eorum,ad ſuum eſſe, ſic aliud ad ſuum : & quamuis per nomen idem ſignificetur , poteſt eodem modo, ſeu diuerſo,reperiri in eiſdem.

Quod non minus efficaciter ſic probatur : Quia ita ſe habere quodlibet,ad ſuum eſſe, ſicut aliud ad ſuum,non efficit ea magis, vel minus diuerſa ; in apprehenſione intellectus , quàm ſi id non haberent:ergo nec efficiet ea magis , aut minùs diuerſa : nec magis, & minus eadem , etiam ſi per nomen idem ſeu aliud ſignificetur.Euidens eſt conſequentia quia res ſignificantur , per voces vt apprehenduntur ab intellectu. Probatur porrò antecedens: quia æqualiter reperitur in apprehenſione intellectus , inter res omnino diuerſas,ac inter res eiuſdem rationis;non enim, vt minùs diuerſa apprehenduntur ſignificata canis , ex eo, quòd intelligantur,ſic ſe habere quodlibet ad ſuum eſſe,ſicut aliud ad ſuum: nec minùs diſſimilia ſunt,album, & nigrum ; ex eo, quòd apprehendantur,ſub eadem proportionalitate, quàm ea non apprehenſa. Probatur iam concluſio , ſic explicata , aduerſus ſecundam opinionem , hac ratione : Analoga ſunt media inter æquiuoca, & vniuoca ; ergo non poſſunt reperiri ſimul , cum aliquo , extremorum ; ita vt idem nomen , reſpectu eorundem ſignificatorum , ſit analogum ſimul , & æquiuocum ; vel analogum & vniuocum , ſed proportionalitas ſola , etiam per nomen ſignificata; poteſt reperiri ſimul cum vno , & altero extremo : ergo non facit medium : quod eſt , non efficere nomen analogum. Probatur minor : Quia etiam ſi ſpecies animalis , apprehendantur ab intellectu , ſub proportionalitate ; hoc eſt vt ita ſe habet leo , ad ſuum eſſe animalis, quod participat ab animali : ſicut homo ad ſuum

ſuum, quod ab eodem participat; eadem intelligitur natura animalis in eis: ergo non deſinunt eſſe vniuoca: & ex conſequenti, non apprehenduntur, vt analoga: nec eſſent analoga, ſi ſub eadem proportionalitate ſignificarentur, per nomen: quia vt probatum eſt, eodem modo ſignificantur per nomen: quo apprehenduntur per intellectum.

12 Probatur deinde aduerſus tertiam: Quia proportionalitas, ratione ſui, non facit floriditatem prati eſſe, aut vocari riſum: ſed ratione attributionis, quam cauſat in ea, ad riſum hominis; ergo nec ratione ſui facit eam analogatum riſus, aut riſum eſſe analogum, ſed ratione attributionis. Probatur minor: Quia ſi ratione ſui, faceret eam analogatum, omnia alia, in quibus reperitur, faceret analogata: ſed probauimus, eam non facere: ergo nec facit floriditatem prati analogatum riſus, niſi ratione attributionis, quam cauſat in ea: quia attributio, vera eſt analogia, & per ſe efficit nomen analogum.

Ex his concluſionibus ſequitur; proportionalitatem, non eſſe veram analogiam; niſi vt per ſe coniunctam attributioni: & ratione huius, non ratione ſui: & ideo non facere diſtinctam ſpeciem analogorum, vllo modo, ſed omnia analoga, eſſe attributionis, vt docuit expreſsè D. Th. 1. p. q. 13. art. 6. vbi ita ait: *In omnibus nominibus, quæ de pluribus analogicè dicuntur: neceſſe eſt, quòd omnia dicãtur per reſpectum ad vnum: & ideo illud vnum, oportet, quod ponatur definitione omnium.*

22 Et probatur, hac ratione: Inæqualitas ſola, non ſufficit analogum facere, nec ſolá proportionalitas, etiam per nomen ſignificata, ſed præter has, ſola attributio reſtat, de qua probatum eſt, per ſe facere nomen analogum: ergo ſolùm datur analogia attributionis, & ſola analoga attributionis: Nomine autem Attributionis, intelligimus, quamcunque habitudinem, vnius ad alterum, vel multorum ad vnum, per ordinem, ad quod dicantur talia. Et hoc modo intellecta, tertia opinio vera eſſe poteſt, aſſerens proportionalitatem non facere analogiam: niſi vnum eorum, inter quæ reperitur, dicatur abſolutè tale per ſuum eſſe, aliud verò, non niſi per habitudinem ad illud: eiuſmodi enim habitudo, ſub nomine attributionis comprehenditur, & proportionalitas, à qua cauſatur ratione illius, & non ratione ſui facit nomen analogum.

Ad exemplum primæ opinionis; Reſpondent aliqui: Principium eſſe æquiuocum, à conſilio: quia à conſilio impoſitum eſt ad diuerſa ſignificanda. Alij verò dicunt: Eſſe analogum proportionalitatis. Sed vtrumque videtur falſum, primum quia Ariſt. 5. lib. Meta. c. 1. enumerãs principia omnia, diuerſæ rationis, aſſerit, conuenire in ratione principij his verbis: *Omnibus igitur principiis commune eſt eſſe primum, vnde aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur.* Ergo

principium, non eſt æquiuocum. Probatur conſequentia: quia æquiuoca non poſſunt conuenire niſi in ſolo nomine. Quod verò non ſit analogum proportionalitatis, ex dictis ſequitur, quia proportionalitas non ſufficit ad efficiendum nomen analogũ. Dici ergo poſſet, Principium eſſe analogum attributionis: quia primò, & per ſe ſignificat: principium, à quo per veram originem procedit aliud, ſecundùm eſſe: & per attributionem ad hoc principium, dicitur de reliquis. Vel, cui non placuerit, analogum hoc modo eſſe dicat potiùs, eſſe vniuocum, quàm æquiuocum: quia hoc vltimum expreſsè, eſt contra Ariſt.

Ad rationem verò: Negandum eſt antecedens, quòd proportionalitas præſupponat diuerſa eſſa illa, inter quæ reperitur: nam licèt ſupponat eſſe diſtincta, tamen indifferenter poteſt reperiri inter ea, quæ vniuocè conueniunt; & inter ea, quæ conueniunt ſolo nomine: & ideo, non facit per ſe nomen analogum.

Ad teſtimonium D. Tho. reſpondeo; Eam ſententiam; abſque dubio, rectè tractaſſe in eodem loco primæ partis, à nobis citato, vbi tam expreſsè tenet oppoſitam.

An neceſſe ſit rem, vel conceptum, ſignificatum nomine analogi, intrinſece ſolùm reperiri in principali analogato, in cæteris verò; ſolùm per extrinſecam denominationem.

SVppoſito, quòd ſolum dentur analoga proportionis, ſeu attributionis, dubitatur: An neceſſe ſit, quòd ſignificatum eorum, ſolùm reperiatur formaliter in principali analogato, in cæteris verò, non formaliter: ſed ſolùm per extrinſecam denominationem: vt videmus, in hoc nomine, ſanum, quod ſignificat ſanitatẽ: & hæc ſolùm reperitur formaliter in animali, quod eſt principale analogatum: in vrina verò, & medicina, ſolùm per extrinſecam denominationem: in illa quidem, tanquam in ſigno, & in hac, tanquam in cauſa. 23

Et prima opinio aliquorum aſſerit, neceſſarium eſſe, quòd in ſolo principali reperiatur formaliter, & intrinſecè. Quod probari poteſt, quia in eo ſolo hoc modo reperitur, per ſe primò, cætera verò, ſolùm videntur eſſe, quaſi attributiones ad illud: ideo Ariſt. de accidentibus dixit, *Non eſſe entia, ſed entis entia*, hoc eſt, aliquid ſubſtantiæ: ſed attributio, non videtur eſſe, niſi quædam extrinſeca denominatio: ergo ſolùm in eis reperietur, per extrinſecam denominationem.

Secunda opinio eſt communis, omnium modernorum, negans hoc eſſe neceſſarium; ſed indifferenter eſſe poſſe, in omnibus formaliter, vel ſolùm in principali, ſecundum diuerſam naturam & conditionem eorum. Et hæc eſt expreſſa ſententia D. Th. in 1. d. 19. q. 5. & eſt vera, & à nobis amplectẽda. Probatur: Ratione, & Exem

Exemplis : Ratione quidem , quia attributio eſt,quæ facit analogiam : ſed hæc poteſt reperiri inter ea , quæ formaliter participant rationem vel conceptum analogi ; ſicut reperitur inter ea, quorum vnum tantum formaliter eam participat : ergo vtroque modo ſe habere poſſunt analoga , & non vno tantùm , vt aſſerit prima opinio Probatur minor : quia bene poteſt intelligi , quòd vnum , vel plura participent rationem formalem ſignificatam, quam non habeant , niſi cum dependentia , & attributione ad vnum,in quo per ſe primò reperiatur.

24 Probatur ſecundò Exemplis.Nam ens dicitur analogicè,de ſubſtantia & accidente,atque etiam,de Deo,& creaturis , vt inferiùs probabitur:ſed entitas,quam ſignificat,non ſolùm reperitur formaliter in ſubſtantia,ſed etiam in accidentibus:nec ſolùm in Deo ſed etiam in creaturis : ergo,non eſt neceſſarium, quòd ſolùm in principali analogato reperiatur formaliter. Probatur minor: Quia creatura,entitatem habet intrinſecam,& formalem,productam in rerum natura, per creationem , aut per aliam actionem: ergo non reperitur in ſolo Deo:quamuis , per ſe,in eo tantùm,& per participationem,& attributionem ad ipſum,in creatura.Et in accidentibus,reperitur etiam entitas propria,formalis, & intrinſeca:quamuis non ſine intrinſeca dependentia à ſubſtantia , vt in quantitate,& qualitate manifeſtum eſt.

Sed reſpondent aliqui,pro prima opinione, Accidens non eſſe ens,ſed entis ens : hoc eſt, eſſe aliquid ſubſtantiæ : vt ſæpe aſſerit Ariſt. & hoc eſt non habere aliam entitatem, niſi attributionem ad ſubſtantiam, in quadam denominatione extrinſeca conſiſtentem,ſibi autem intrinſecam,& eſſentialé. Sed hoc non poteſt eſſe verum,vt ex eadem ſolutione,in primis colligitur.Nã ſi accidens, eſt entis ens:ergo eſt ens ſubſtantiæ:habet igitur veram entitaté, per quam afficit ſubſtantiam.Quod videtur probari euidenter,his experientiis:Quantitas in Euchariſtia,non inhæret ſubſtantiæ,ſed ab ea eſt ſeparata:& tamen eſt vera entitas,quam videmus,& tangimus. Albedinem etiam ſentimus per viſum,& calorem,per tactum;ergo euidenter probatur,quòd hæc accidentia & ſimilia,nõ ſint extrinſeceæ attributiones,aut denominationes:ſed veræ entitates reales : quia ſola denominatio extrinſeca non ſentitur , nec poteſt eſſe per ſe obiectum ſenſus.

25 Et confirmari non poteſt:Quia accidentia hæc,habent ſuos effectus formales,in ſubiectis, in quibus ſunt:nec ſolùm formales, ſed reales,& phyſicos:vt albedo , facit parietem realiter , & formaliter album : & calor , facit aquam realiter , & formaliter calidam:ſed effectus iſti, non poſſunt procedere à cauſis in ſola denominatione extrinſeca conſiſtentibus , ſed ab his, quæ veram,& intrinſecam habent entitatem realem;per cuius realem virtutem

eos producunt:ergo accidentia,veram & intrinſecam habent entitatem:alioqui,intellectus,& voluntas,quæ ſunt accidentia, ſuperaddita ſubſtantiæ animæ rationalis,ad operandum,non erunt, niſi denominationes extrinſecæ,ei ſuperadditæ. Quod patet eſſe falſum: cùm ſint potentiæ reales,per quas tanquam per virtutes reales,elicit anima veras & reales operationes.

Ad argumentum verò; Neganda eſt conſequentia: quia licèt ſolũ in principali analogato, reperiatur prima & per ſe ratio ſignificata per analogum,in cæteris verò,ſolùm per attributionem ad illud:intrinſecè tamen,& formaliter reperiri poteſt:quia attributio,hoc non tollit,vt probatum eſt.

An conceptus formalis analogorum,ſit vnus & abſtractus ab analogatis,vel multiplex,& ab eis an abſtrahi poſſit.

Conceptus, quem format intellectus de aliquo:duplex eſt,vt 26
cap.de differentia notauimus:formalis,& obiectiuus. Conceptus formalis,eſt qualitas mentis; quam intellectus producit, vt ſibi faciat obiectum actu præſens, & illud intelligat: nam per hanc qualitatem,ſibi perfectè repræſentatur.Conceptus verò obiectiuus,eſt obiectum,quod intelligitur, in quantum per formalem repræſentatur.Et de vtroque procedit quæſtio:& ideo habebit duplicem partem.In prima diſputabimus, de vnitate conceptus formalis.In ſecunda,de vnitate conceptus obiectiui.

Sed conceptus formalis,etiam eſt duplex: Vnus eſt, conceptus vocis ſignificantis.Alter, conceptus rei ſignificatæ. Et de primo certum eſt,quòd ſit vnus:quia nomen analogum,eſt vna vox ſimplex:ergo per vnum ſimplicem conceptum, à nobis intelligitur. De conceptu verò formali rei ſignificatæ,per nomen analogum, procedit quæſtio,*An ſit vnus.*

Prima opinio tenet; Dari vnum conceptum formalem rei ſignificatæ per analogum,ita Scotus, loco inferiùs citando. Heruæus quodlib.2.q.7. Sotus cap. præſenti. Fonſeca 4. Meta. cap.2. q.12.ſect.5. P.Franciſcus Suarius,tomo 1. ſuæ Met.diſ.2. ſect. 1. ſed diuerſo modo procedunt:nam Scotus vnum conceptum formalem ponit: quia tenet, ens eſſe vniuocum: Vniuoca verò, vnico conceptu formali medio,ſua vniuocata ſignificant.P. Suarius, ideo ponit vnum conceptum formalem: quia vnum etiam ponit obiectiuum, abſtractum ab analogatis. Herueus & Sotus, licèt non ponant eundem conceptum obiectiuum, aſſerunt tamen formalem eſſe vnum. Et tandem Fonſeca ponit vnum formalem,non diſtinctum, ſed confuſum: quia non repræſentat diſtinctè analogata,ſed confusè.

Probatur duplici arg.Primò,quia Analogum,non ſolùm eſt vna 27
vox ſimplex,& non æquiuoca, ſed vnam habens ſignificationem,

ex

ex ſua impoſitione:ſed voces ſignificant mediis conceptibus:ergo ſignificabit, medio vnico conceptu formali. Quod experientia videtur probari:nam audito nomine Entis, aut alterius analogi, non concipit intellectus analogata, ſub determinato conceptu, vt ſubſtantiam, vel accidens, ſed vnũm quid, nempe entitatem; ergo non format plures conceptus formales eorum, ſed vnum eiuſdem entitatis.

Secundò;Quia ſi conceptus formalis analogi,non eſt vnus,ſed plures:ergo tot formabit conceptus intellectus, audito nomine, quod analogata habet:vnde ſi hæc fuerint decem,vt contingit in ente, ſignificante omnia prædicamenta, vel etiam ſi fuerint viginti,tot conceptus ſimul formabit intellectus:quod videtur impoſſibile. Probatur conſequentia, quia ſi plures format, non eſt maior ratio,quare duos tantùm,& non plures. Nec etiam;quare formet conceptum potiùs horum, quàm aliorum : ergo vel tot, quot ſunt analogata:vel tantùm vnum.

28 Secunda opinio : Negat conceptum formalem analogi, eſſe vnum:quam ſequitur Ferra. 1. contra gent. c. 34. & cum eo plures moderni. Et hæc videtur nobis probabilior.

Et probatur primò: Quia analogum conuenit cum æquiuoco, in eo,quòd ſignificat multa ſimpliciter,diuerſa:non tamen omnino diuerſa, ſed ſecundum quid eadem:& in hoc diſtinguitur : ſed audito nomine æquiuoco,format intellectus diuerſos conceptus formales,propter diuerſitatem ſignificatorum : ergo audito nomine analogo,formabit etiam plures ſimpliciter:licètnon omnino diuerſos,ſed aliqualem ſimilitudinem habentes.

Secundò:Vnitas conceptus formalis,ſumitur ex vnitate conceptus obiectiui,per illũ repræſentati:ſicut vnitas imaginis, ex vnitate rei repræſentatæ : ſed conceptus obiectiuus analogi, non eſt vnus,vt in 2. par. quæſtionis probabitur : ergo erit vnus formalis. Errant enim ſatis apertè illi, qui non ponentes vnum conceptum obiectiuum analogatorum, ſed plures, admittunt nihilominus vnitatem conceptus formalis : contra quos euidenter concludit, ad hominem,hoc argumentum : quia nullam poteſt habere vnitatem conceptus formalis,quam non accipiat ab obiectiuo.

Ad primum arg. Concedendum eſt antecedens ex ea parte,qua dicit,analogum eſſe vnam vocem ſimplicem : & ideo, vnus datur conceptus eius : ſed negandum, quòd vnam habeat ſignificationem:ſicut non habet vnam rem ſignificatam,ſed plures,atque diuerſas ſimpliciter, ad quas ſignificandas, vnica impoſitione fuit impoſita:quia licèt plures ſint res; omnes tamen habent attributionem ad vnam:& ideo vnica voce,& vnica impoſitione, ad eas

29 ſignificandas,poſſunt deſignari.

Ad experientiam verò, in eodem argumento adductam; Con-

cedimus, quòd audito nomine analogo, non concipit intellectus analogata ſub expreſſo, aut diſtincto conceptu, bene tamen ſub confuſo actuali vt in ſecunda parte dicetur. Nec tamen concipit vnum quid, eis commune, ſed plura ſimpliciter diuerſa; ſub ratione tamen communi, ſolùm ſecundùm quid, propter attributionem, quam habent ad vnum.

Ad ſecundum: Concedendum eſt totum; quod aſſumit, & negandum, eſſe impoſſibile quòd decem conceptus formet intellectus, ſi decem ſint ſignificata analogi: vt contingit in ente, vel etiã plures, ſi plura habeat ſignificata. Nòn eſt enim impoſſibile, intellectum tot ſimul formare conceptus ſub vnitate eiuſdem vocis, tot res ſignificantis: quot ſatis eſt manifeſtum, in æquiuoco: quo audito; nullus negat, tot formare cõceptus intellectum, quot ſunt ſignificata eius, plura vel pauciora: & in analogo, eſt alia ratio particularis: quia non ſolùm plures conceptus, habent ordinem ad vnam vocem; ſed etiam ad vnam rem, principaliter ſignificatam; ad cuius conceptum ordinantur omnes alij.

Et ex hoc intelligitur, non dari conceptum formalem, analogis communem, atque diſtinctum, à conceptibus analogatorum; ſed plures tantùm eorundem. Vnde nullus datur conceptus formalis entis, præter conceptus prædicamentorum.

Secunda pars quæſtionis, de vnitate conceptus obiectiui analogorum.

DVplicia ſunt Analoga, vt dubio præcedenti inſinuauimus. 30
Quędam ſunt; quorum ſignificatum non reperitur formaliter, & intrinſecè, niſi in principali analogato, in cæteris verò, per Denominationem extrinſecam: vt ſanum, quod ſanitatem ſignificat; ſicut album, ſignificat albedinem: & tamen ſanitas, non reperitur formaliter, niſi in ſolo animali; in vrina verò, & medicina, ſolùm per denominationem extrinſecam, ſigni, vel cauſæ. Alia ſunt analoga; quorum ſignificatum reperitur formaliter, in omnibus analogatis: ſed per ſe primò & principaliter, in vno tantùm: in reliquis verò, per intrinſecam dependentiam, & attributionem ad illud: & de vtriſque procedit quæſtio, An habeat vnum conceptum communem, & abſtrahibilem ab analogatis. Sed de primis primò dicendum eſt, deinde de aliis.

Eſt igitur prima opinio modernorum; Quòd hæc analoga, ſignificent vnum conceptum obiectiuum; quem intellectus abſtrahit ab analogatis. Probatur primò: quia hæc analoga, non ſunt æquiuoca: ergo non habent ſolam vocem communem; ſed aliquid etiam, per illam ſignificatum: ſed quæcunque ratio communis poteſt abſtrahi à particularibus, quæ in ea conueniunt: ergo datur conceptus horum analogorum, abſtrahibilis ab eis.

Secundò:

Secundò: Quia audito nomine, ſanum: poteſt aliquis concipere, aliquam rationem communem ſanitatis; non conſiderando rationes particulares; aut diſtinguendo diuerſas: quas habet, in animali, vrina, & medicina: & conceptus iſte communis eſt eis: ergo eſt vnus, & abſtractus ab eiſdem; ſecundùm particulares rationes conſideratis.

Secunda opinio eſt communis, & vera: quòd ab his analogis, non poſſit abſtrahi conceptus communis, ſed ea proximè ſignificare rationes particulares analogatorum, aliquo modo ſimiles, vel proportionatas: in ordine ad vnum principale. Ita Caiet. opuſ. de analogia nominum cap. 5, Sotus cap. præſenti, q. 1. art. 2. Corol. 3. Fonſeca 4. Meta. cap. 2. quæſt. 1. ſect. 6. verſ. 3. diſcrimen.

31 Et probatur ratione: Quia hæc analogata ſignificāt vnam formam, ſolùm exiſtentem in principali analogato; non in aliis, in quibus ſolum eſt, per extrinſecam denominationem: vt ſanum, ſignificat formam ſanitatis in ſolo animali inhærentem, nō in vrina, & medecina; quæ ſolùm dicuntur ſana per extrinſecum reſpectum: cauſæ, vel ſigni, ad ſanitatem animalis: ſed à re, formaliter ſignificata, & per ſolam extrinſecam denominationem: non eſt abſtrahibilis vna ratio, vel conceptus communis: quia forma, & ſignum, vel cauſa, ſe habent; tanquam cauſa, & effectus: quorum rationes diuerſæ ſunt, licèt ordinem dependentiæ, vel attributionis habeant; & ideo non datur conceptus eis communis: ergo nec dabitur conceptus communis, horum analogatorum.

Secundò: Quia conceptus vnus, & communis multis, formaliter debet in eis reperiri: ſed conceptus horum analogorum, ſolùm reperitur formaliter in principali analogato; vt patet de conceptu ſanitatis: ergo non eſt vnus omnibus eis communis.

Sed reſpondent aliqui, pro prima ſententia, Conceptum horum analogatorum, non eſſe ſolius formæ: ſed abſtrahere ab incluſione formæ, aut ratione ſigni, vel cauſæ: ita vt vniuerſalior ſit; ſolùm dicens vniuerſalem rationem ſanitatis: & non particularem ſanitatis formalis: & hunc conceptum abſtractum, formaliter, reperiri in omnibus: nam eſſe cauſam ſanitatis; formaliter, & intrinſecè, reperitur in medicina: & eſſe ſignum: formaliter conuenit vrinæ: ſicut ſanitas actualis: formaliter cōuenit animali.

32 Hæc tamen ſolutio falſum ſupponit: Quia nomen, ſanum, impoſitum eſt ad ſignificandam veram, & actualem ſanitatem; vnde in communi modo loquendi, & concipiendi, illud ſolum vocatur ſanum, quod formalem habet ſanitatem: ſicut nomen, riſus, impoſitum, eſt ad ſignificandum *verum riſum* hominis: quem ſolum intelligimus, audito hoc nomine: ergo non ſignificant eiuſmodi analoga vniuerſaliorem illam rationem: ſed ex eo, ſignificant minùs principalia analogata; quia intrinſecam habent attribu-

tionem, ad formam exiſtentem in principali analogato, per nomen primario ſignificatam. Nec vera eſt illa ratio cōmunis, vniuerſalior;& abſtrahens à formali,& intrinſeca ſanitate, quã obijcit argumentum;ſed ficta:quia formæ,ſigno,& cauſæ, nihil datur commune,ſed ſolùm hæc appellantur ſana, per attributionem ad illam propter quam ei aliquo modo aſſimilantur: ſed ſimilitudo nō eſt intelligibilis,ſine rationibus particularibus eorum.& ideo, nec eſt ab eis abſtrahibilis:imò, nec intelligibilia ſunt particularia ſignificata, niſi actu intellectis rationibus particularibus:non quidem diſtinctè,& expreſsè,vt ſignificantur propriis nominibus; ſed confusè tantùm:& hoc modo ſignificantur nomine communi,& analogo:cuius ideo, non poteſt dari conceptus obiectiuus, communis,abſtractus ab analogatis.

Ad primum arg. Concedendum eſt antecedens,cū prima conſequentia:minor verò diſtinguenda:nam ratio communis,duplex eſt:Communis,ſimpliciter; aut ſecundùm quid: illa reperitur in vniuocis; hæc in analogis:& illa ſolùm,abſtrahibilis eſt; à particularibus rationibus vniuocatorum,hæc verò, nullo modo poteſt abſtrahi,à particularibus rationibus analogatorum: ſed neceſſariò debet eas actu confuſo includere.Ratio huius diſcriminis eſt: quia ratio communis ſimpliciter,eſt ratio naturæ,aut modi,in inferioribus exiſtentis; communis verò ſecundùm quid, nihil eſt præter proportionem,aut attributionem, inter rationes particulares:& ideo,non eſt intelligibilis,ſine incluſione actuali particularium;ſaltem confuſa:& ex conſequenti:niſi intellectis particularibus,actu confuſo;hoc eſt,non diſtinctè nec expreſsè: vt ſignificantur propriis nominibus:& hoc eſt, non eſſe abſtrahibilē conceptum communem ab eis: quia conceptus,qui à particularibus abſtrahitur, non includit ea actu,ſed ſolùm in potentia. 33

Ad ſecundum; Diſtinguendum eſt antecedens: quia dupliciter contingit, concipere rationem communem, audito nomine analogo:non conceptis particularibus. Diſtinctè, & expreſsè:aut ſolùm confusè. Actu igitur expreſſo:& primo modo,concipi nequit ratio communis,ſecundùm quid: non conceptis particularibus; ſed ſecundo modo:quia communis illa ratio; non *eſt aliud, præter* particulares proportionatas: & ideo, neceſſariò conceptas actu,eodem conceptū:non actu expreſſo,aut explicito,ſed confuſo,& quaſi implicito. 34

Maior eſt difficultas,de aliis analogis,quorum ratio,vel forma ſignificata formaliter,& intrinſecè, reperitur in omnibus analogatis:licèt primò, & per ſe in vno;in aliis verò, per intrinſecam depēdentiam,& attributionem,ad illud & tale analogum, eſt ens, ſecundùm communem,& veram ſentētiam:& ideo, in illo placet exemplum ponere. Cùm enim forma ſignificata, quæ eſt entitas; forma

formaliter reperiatur,in ſubſtantia,& accidentibus; videtur, abſtrahi poſſe rationem communem entitatis, à particularibus rationibus prædicamentorum,quam participabunt omnia,tanquam formam intrinſecam.

35 Et eſt prima opinio,quæ aſſerit,Conceptum analogi; vnũ ſimpliciter eſſe,& abſtractum, à particularibus rationibus analogorum:& ideò ratione diſtinctum ab eis. Ita Iauellus 4. Met. quæſt. 1. Sotus vbi ſuprà. Probatur teſtimoniis Ariſt.& D. Tho. deinde rationibus. Ariſt.4.Met.tex.7.aſſerit,Metaphyſicã cõſiderare ens, in quantũ ens:quaſi dicat;non vt ſubſtantiã,vel accidens, ſed ſub ratione vniuerſaliori, entitatis realis: datur ergo ratio vniuerſalior;Subſtantia,& Accidente:quam neceſſe eſt, eſſe abſtractam ab eis,vnam atque communem.Probatur conſequentia:quia Vniuerſale,eſt quid abſtractum à particularibus,eiſque commune.

36 Et D.Thom.1.part.quæſt.5.art.3. ad primum,ait:*Subſtantiam, quantitatem, & qualitatem contrahere ens applicando illud ad aliquam quidditatem,ſeu naturam:ſed contractio non poteſt intelligi niſi reſpectu alicuius communis,quod determinatur ad particularia*;ergo ſentit ens: & quodcumque ex his analogis ſignificare conceptum communem,& abſtractum ab analogatis.

Probatur etiam ratione; Primò: quia entitas formaliter, & intrinſecè eſt in ſubſtantia, & accidente: ergo in eo conueniunt, vel aſſimilantur, quòd vtrumque formaliter eſt ens, ſed cuiuſcunque conuenientiæ abſtrahi poteſt conceptus communis eis, quæ eam habent: ergo abſtrahibilis eſt conceptus communis entitatis,in qua aſſimilantur ſubſtantia, & accidens, & iſte erit vnus atque ratione diſtinctus ab eis.

Secundò: Quia concipere poſſumus de re aliqua,quòd ſit ens, & dubitare an ſit ſubſtantia, vel accidens: ergo in conceptu entis, neutrum includitur ſecundùm particularem rationem, aut modum intrinſecum. Probatur conſequentia; Quia ſi includerentur ſpeciales rationes, certò cognoſceremus quænam ei conueniret, eo ipſo quod concipimus eſſe ens, & ideo non haberet locum dubitatio. Sed ſi non includuntur ſpeciales rationes in eo conceptu, erit abſtractus, & vnus: cùm nihil includat diuerſitatis, ſed ſolam conuenientiam: ergo datur vnus conceptus analogi abſtractus ab analogatis.

37 Probatur tertiò;quia ſi non datur conceptus abſtractus,& communis entis; erit quaſi aggregatus ex omnibus rationibus ſpecialibus prædicamentorum. Ita vt qui dicit ens, dicat ſubſtantiam, quantitatem, qualitatem, & cætera prædicamenta: ſed talis conceptus de nullo analogato poteſt prædicari; ergo falſæ erunt omnes iſtæ prædicationes; Subſtantia eſt ens, Quantitas eſt ens, Qualitas eſt ens:quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia;quia ſenſus

ſenſus earum erit,Subſtantia eſt ſubſtantia,quantitas , & qualitas, & ſic de cæteris,qui eſt manifeſtè falſus.

Hanc ſententiam defendit P. Franciſcus Suarius 1. tom. ſuæ Meta.diſp.2.ſect.1. additque tria. Primum , hunc conceptum obiectiuum entis ſic eſſe præciſum ab inferioribus , vt in eo non includantur actu diſtincto,vel confuſo modi intrinſeci eorum , videlicet per ſe & in alio. Secundum,ens non ſignificare immediatè ſubſtantiam,& accidens;ſed illum conceptum communem , & abſtractum:quo medio deſcendit ens ad vtrumque. Tertium,hūc conceptum communem non ſolùm eſſe vnum , vt abſtractum ab inferioribus;ſed etiam,vt ad illa comparatur: & hoc addidit propter quandam opinionem aliorum modernorum , qui dicunt , vt abſtractum eſſe vnum , non tamen vt comparatum ad inferiora: quia in illis, vt expreſsè conceptis diuerſificatur:quam ſentētiam ſpecialiter referre neceſſarium non puto. In his autem tribus,ſatis conſequenter loquitur doctiſſimus pater.

Secunda opinio eſt aliorum modernorum, qui cōcedunt conceptum entis abſtrahi poſſe à particularibus ſubſtantiæ , & accidentis,& vt ſic abſtractum ab eis eſſe vnum ſimpliciter : ſed comparatum,cum eiſdem,vel conſideratum in eis expreſsè conceptis hoc eſt, vt propriis nominibus ſignificantur , non eſſe vnum , ſed fieri in eis diuerſum. Quod probari poteſt:quia communis ratio entitatis,vt eſt in ſubſtantia,& accidenti, non diſtinguitur ab eis, licèt in abſtractione diſtinguatur , ſed conceptus expreſſi eorum ſunt diuerſi:ergo ratio entis,vt in eis exiſtens,non poteſt eſſe vna, ſed debet eſſe diuerſa. 38

Tertia opinio , negat omnino dari vnum conceptum obiectiuum ſimpliciter abſtractum ab analogatis,quam ſequuntur Capr. in 2.d.2.quæſt.1.& apud ipſum Aureol.Ferra.1. cont.gent cap.30. Deca Hiſpalenſ.in 1.d.2.quæſt.Caiet.in opuſ. de ente & eſſentia, cap.1.q.2.& tract.de nom. analog. c.5. & 6. Sonc.4. Metaph.q.2. Pere.2.lib.Phyſ.c.2.in fine Fland.4.Meta.q.5.art.6. Fonſ.4. Meta. ca.2 q.2.P.Gabr. Vazquez.1.p.d.22. c.5. & d.114. cap.2. & plures alij:& hæc eſt probabilior ſententia. 39

Probatur aduerſus primam,& ſecundam , teſtimoniis Ariſt. & D.Thom.Ariſt.enim 4.Meta. cap.2. duo aſſerit;nempe , *Quòd ens multipliciter dicitur : & quòd dicitur ad vnum, vel ad vnam naturam*:ex vtroque autem colligitur,quòd non detur vnus conceptus eius abſtractus ab analogatis, quod ſic probo: Nam ſi multipliciter dicitur : ergo non vno modo , nec per vnum conceptum , ſed per plures : & ſi dicitur in ordine ad vnum : ergo in ſuo conceptu includit multa. Probatur conſequentia : quia vbi datur vnum , vel multa ad vnum ordinata, ibi eſt multiplicitas: ſed ſi multa includit in ſuo conceptu, non poteſt talis conceptus eſſe

vnus,

vnus, quia multa diuerſa ſunt; ergo, non datur vnus conceptus obiectiuus entis. Et 8. Meta. cap. 6. tex. 16. aſſerit, *Ens ſtatim eſſe ſubſtantiam, quantitatem, & qualitatem*, hoc eſt, immediatè ad illa deſcendere; & non vt vniuocum quod non niſi medio vnico conceptu eis communi, deſcendit ad vniuocata, vt animal ad hominem, & equum, ergo ſentit non habere conceptum communem: nam eo mediante, deſcenderet ad ſubſtantiam, & accidens.

Et D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. ita ait: *Neque enim in his, quæ analogicè dicuntur, eſt vna ratio ſicut in vniuocis, nec totaliter diuerſa, ſicut in æquiuocis; ſed nomen, quod ſic multipliciter dicitur, ſignificat diuerſas proprotiones in ordine ad vnum*, &c.

Ex quibus verbis hoc arg. colligitur: Conceptus entis, apud D. Thom. ſignificat diuerſas proportiones in ordine ad vnum: ſed non poteſt ſignificare diuerſas proportiones in ordine ad vnum, niſi diuerſa illa, quæ tales habent proportiones, ſimul ſignificet, & hæc ſunt analogata; ergo non poteſt abſtrahi conceptus eius ab analogatis, nec eſſe vnus ſimpliciter.

Probatur deinde ratione aduerſus primam ſententiam, deſumpta ex definitione analogorum, quam admittunt omnes. Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata, nec omnino eadem: neque omnino diuerſa: ſed ratio ſubſtantiæ eſt conceptus obiectiuus: ergo iſte non eſt omnino idem, nec omnino diuerſus, ſed diuerſus ſimpliciter, & idem ſecundùm quid, ratione attributionis, quare ſequitur, non eſſe abſtrahibilem ab analogatis, inter quæ attributio, & diuerſitas reperitur, nec poteſt eſſe vnus ſimpliciter.

Secundò: Si conceptus entis abſtrahitur, aut præſcinditur à ſubſtantia, & accidenti: ergo diſtinguitur ratione ab illis: ſed quæ diſtinguuntur aliqua diſtinctione, vt ſic diſtincta, non ſe includunt; ergo conceptus entis, vt ſic præciſus à modis intrinſecis ſubſtantiæ, & accidentis, nec eos poteſt includere, nec in eis includi. Primum probatum eſt falſum: ſed probatur etiam falſum eſſe ſecundum, quia conceptus entis eſt tranſcendens: ergo includitur in quacunque entitate, ſiue ſit completa, ſiue incompleta, ſiue ſit natura, vel modus: alioqui ſi non includat ens, erit nihil.

1 Probatur tertiò: Quia ſi conceptus entis eſt abſtractus ſimpliciter à modis intrinſecis, & eos non includit actu, vt fatetur prima ſententia; ſequitur ſic eſſe vnum, vt nullam includat diuerſitatem. Probatur conſequentia; quia tota aduerſitas ſubſtantiæ & accidentis, eſt per modos intrinſecos per ſe, & in alio; ſi ergo hos non includit actu, ſicut genus non includit actu differentias, erit vnus ſimpliciter, & conſequenter vniuocus.

Reſpondet prima ſententia; Quòd licèt non includat actu modos, & in hoc conueniat cum vniuoco, differt tamen ab eo quòd

conceptus

conceptus vniuocè eodem modo, aut æqualiter participalis eſt ab vniuocatis: conceptus verò analogi; vt entis ex propria natura, eſt diuerſo modo participabilis ab analogatis ſecundùm attributionem vnius, vel multorum ad vnum: & hoc ſatis eſt, vt non ſit vniuocus, ſed analogus. Sed hæc ſolutio ſic impugnatur: Conceptus entis non poteſt eſſe diuerſo modo participabilis: nec poteſt vllam habere diuerſitatem, niſi per diuerſos modos intrinſecos per ſe, & in alio, per quos determinatur adeſſe ſubſtantiæ, & accidentium: ergo repugnat vllam habere diuerſitatem, aut diuerſo modo eſſe participabilem, niſi per ipſos modos: ſed dum ab eis abſtrahitur, eos non includit; ergo non poteſt eſſe diuerſo modo participabilis.

Et confirmari efficaciter poteſt hoc modo: Conceptum communem abſtrahi à particularibus, non eſt aliud, quàm rationem communem cognoſci ſine particularibus, aut eis non cognitis; ergo Conceptum entis abſtrahi à modis per ſe, & in alio, eſt cognoſci rationem entis, non conſideratis modis, neque ordine ad illos: nam eo ipſo, quòd conſideraretur ordo ad illos, non eſſet conceptus abſtractus: ſed nullam poteſt habere diuerſitatem ratio entis ſine modis, aut ſine ordine ad illos: ergo ſi ab eis abſtrahatur, erit conceptus omnino vnus & idem, non minùs, quã conceptus vniuocus: & ens ipſum non erit analogũ, ſed vniuocũ. 4

Probatur deinde aduerſus ſecundam opinionem. Primò: Quia ſi ſemel admittitur conceptus entis abſtractus à particularibus ſubſtantiæ, & accidentis, & eſſe vnum: ſequitur ens eſſe vniuocum. Probatur conſequentia: quia illum conceptum abſtractum, & vnum, ſignificat primò ens: ergo ratio ſignificata per nomen eſt eadem, & nomen commune, vt dicitur in definitione vniuocorum. Secundò; quia repugnat conceptum in abſtractione eſſe vnum, & non inferioribus expreſſis: ergo ſemper eſt vnus. Probatur antecedens: quia ſi ſemel abſtrahitur ab eis: ergo diſtinguitur ratione ſic abſtractus ab eiſdem vt expreſſis; ſed comparatus ad eos eſt idem conceptus, qui conſideratur in abſtractione, & non alius: ergo erit etiam ratione diſtinctus: & ideo eandem habebit vnitatem quam ei tribuunt in abſtractione.

Quonam modo conceptus analogi contineat analogata.

NOſtra igitur ſententia tenet; Conceptum obiectiuum entis, & cuiuſcunque analogi, non eſſe ſimpliciter abſtrahibilem ab analogatis; ſed ea neceſſariò includere. Circa modum verò, quo ea includat, non conueniunt omnes, qui eam ſequuntur. Duo tamen ſunt apud eos recepta. Primum, quòd ea includat actu, & non ſolùm in potentia; quia hoc vltimum nec tollit vnitatem conceptus, nec vniuocationem nominis. Secundum: quòd non

non includat eos actu explicito, diſtincto, vel expreſſo: quod eſt dicere: non includere eos, vt ſignificantur propriis nominibus; ſed in quantum ſub nomine communi ſignificantur, vt ſub nomine entitatis, vt de ente loquamur. Et ratio huius eſt, quia ens ſignificat ſubſtantiam, & accidens, in quantum habent attributionem: ſed ſub propriis nominibus eam non habent, ſed ſub nomine communi entis ſignificata, & confuſè contenta: ergo hoc tantùm modo ſignificantur nomine analogo, & continentur in conceptu eius, & non ſub expreſſis conceptibus, aut nominibus.

Differunt igitur, quantum ad modum eos includendi. Nam Soncinas & Herueus vbi ſuprà, aſſerunt conceptum: quem immediatè ſignificat ens, eſſe hoc diſiunctum, ſubſtantiam, vel accidens. Hoc tamen ab omnibus, ferè reiicitur. Primò; quia conceptus per determinatam vocem ſignificatus, debet eſſe determinatus: diſiunctum verò illud, nec determinatè dicit ſubſtantiam, neque accidens. Secundò: quia ens ſignificat multa per attributionem ad vnum; ergo ſignificat omnia ſimpliciter, hoc eſt, ſine diſiunctione. Probatur conſequentia: quia attributio non verſatur inter multa diſiunctiuè ſignificata, ſed abſolutè.

Nec etiam ſignificat analogum ſua analogata copulatiuè, ita vt conceptus entis ſit ſubſtantia, & accidens, quia ex eo ſequeretur omnes propoſitiones, in quibus prædicatur, de quolibet eorum eſſe falſas: vt ſubſtantia eſt ens: accidens eſt ens, quia ſenſus earum eſſet: ſubſtantia, eſt ſubſtantia, vel accidens: accidens eſt ſubſtantia, vel accidens.

Propterea, eſt ſecunda opinio aliorum; Quòd ens primaria ſignificatione, ſignificet ens per ſe, quod eſt ſubſtantia & ens ſimpliciter: ſecundariò verò accidentia, tanquam aliquid eiuſdem ſubſtantiæ. Sed hoc etiam videtur falſum: quia analogum per ſe primò ſignificat multa cum attributione: ergo non ſignificat primò ſolum analogatum principale, ſed omnia, quamuis principale ſignificatum ſit dignitate primum.

Tertia opinio eſt Ferra. & Caiet. vbi ſuprà quòd analogum ſignificet immediatè, & per ſe omnia analogata; in quantum inter ſeſe habent attributionem, & ens ſignificet immediatè decem prędicamenta, in quantum nouem accidentium, dicuntur per attributionem ad ſubſtantiam. & hæc eſt probabilior, & tenenda.

Sed pro eius explicatione tanquam certum debet præſupponi; Quòd analogum aliquo modo ſit ſuperius cuilibet analogato, vt bene Caiet. in opuſc. de analogia, cap. 5. non ſolùm ſecundùm vocem, quæ communis eſt analogatis: nam hoc etiam habet æquiuocum; ſed aliquo modo ſecundùm rationem, aut conceptum ſignificatum: qui cùm aliquo modo debeat etiam communis eſſe, conſequenter debet eſſe ſuperior: & ſi communis eſt aliquo modo, debet eſſe abſtractus ab eis.

Sed

Sed vt hæc intelligantur meliùs, adnotat bene Caiet. vbi ſuprà, duplicem eſſe abſtractionem, qua vnum abſtrahitur ab aliis. Vna eſt, per quam vnũ cognoſcitur ſine alio, aut eo non cognito. Alia, per quam eadem res cognoſcitur alio modo, quàm ſit in ſe: vt cùm in ſe habeat modum expreſſum, atque diſtinctum cognoſcitur quaſi implicitè & confusè. Et primus modus abſtractionis conſtituit abſtractionem ſimpliciter, & pertinet ad vniuoca, quæ ſic abſtrahuntur à ſuis vniuocatis. Secundus non facit, niſi abſtractionem ſecundùm quid, & pertinet ad analoga: quæ non poſſunt primo modo abſtrahi, nec alio, niſi ſecundo. Itaque ſubſtantia duobus modis conſiderabilis eſt: aut ſecundùm conceptum expreſſum per proprium nomen ſubſtantiæ, ſignificatum: aut ſecundùm conceptum confuſum, & quaſi implicitum, qui non videtur eſſe alius, quàm entitas principalis, cui attribuuntur accidentia. Et hoc modo ſignificatur nomine entis, cuius proprius conceptus eſt entitatis primæ, ac principalis: & minùs principalium: quæ ſunt accidentia ſecundùm particulares modos inhærendi ei, attributa, quę eſt ſubſtantia. Et conceptus iſte aliquo modo eſt abſtractus reſpectu conceptuum expreſſorum; inter quos, vt ſic expreſſos, nulla attributio, nullus ordo, nulla dependentia, aut ſimilitudo ſignificatur; & ratio abſtractionis in eo conſiſtit, quòd licèt per conceptum entis, omnia concipiamus actu, & ſimiliter dum omnia ſimul concipimus per propria nomina, per conceptum tamen entis concipimus ea, cum attributione, & ſimilitudine: quæ per conceptus proprios repræſentata, nullam habent attributionem, nullum ordinem, nullam ſimilitudinem, vnde ſequitur, conceptum entis, ita prædicari de quocunque, vt ſuo etiam modo prædicetur de aliis, & hoc eſt eſſe aliquo modo ſuperiorem reſpectu ſingulorum, & ex conſequenti, abſtractum eodem modo ab eis, & vt talem prædicari de ſingulis.

Sed vt modus prædicandi entis de ſingulis prædicamentis in- 45
telligatur, adnotamus ſecundò; Quòd licèt conceptus entis includat ſubſtantiam, & accidens actu confuſo, vt explicatum eſt; in prædicatione tamen applicatur ſingulis, iuxta propriam naturam vt dum prædicatur de ſubſtantia, applicatur ei, vt primo enti, cui attribuuntur accidentia; & dum prædicatur de aliquo accidenti, applicatur eidem, vt attributo ſubſtantiæ. Senſus igitur huius propoſitionis, *Subſtantia eſt ens*, iſte eſt; Subſtantia eſt entitas prima, cui attribuuntur accidentia; & quantitas eſt ens, id eſt, habet entitatem per modum extenſionis, attributam ſubſtantiæ. Et ratio huius eſt, quia omnia ſignificantur ſecundùm attributionem ad vnum: ergo de illo vno prædicatur, tanquam de eo, cui attribuuntur cætera; & de cæteris, vt illi attribuuntur, & eadem attributio, eſt ratio propter quam, licèt conceptus entis multa ac diuerſa

diuerſa contineat, verè poſſit prædicari de ſingulis; quia dum de quolibet prædicatur, ex proprio modo ipſius applicationis, & attributionis, illud tantùm dicit in recto; cætera verò in obliquo, vt attributio ipſa ſignificata inter eos petit.

19 Si autem dicas ſecundùm ſenſum harum prædicationum, non prædicari ens de ſingulis prædicamentis, tanquam ſuperius, ſed tanquam æquale; imò prædicatione identica, aduerſus id, quod dictum eſt, ſuperius eſſe, ſaltem ſecundùm quid. Probatur vtrumque. Primum quidem; nam prædicatum huius propoſitionis; *Subſtantia eſt ens*, non eſt aliud, quàm ſubſtantia eſt entitas prima cui proportionantur accidentia, & hoc patet conuerti cum ſubiecto, imò eſſe idem prorſus cum eo; & ideo non ſolùm eſſe propoſitionem æqualis, ſed identicam. Reſpondeo prædicari prædicatione æquali ſimpliciter, ſuperioris verò ſecundùm quid, identica verò nullo modo. Primum manifeſtum erit, ſi conſideremus conceptum entis ſecundùm diuerſos modos: quibus prædicatur de omnibus: nam de ſubſtantia, vt de primo, cui cætera attribuũtur: de ſingulis verò accidentibus ſecundùm particulares modos, quibus attribuuntur ſubſtantiæ. Conſideratus igitur conceptus entis cum his omnibus modis, qui ei conueniunt, vt analogo adæquatè ſumpto, cùm ei conueniant ratione analogiæ attributionis, ſuperior erit formaliter reſpectu ſingulorum analogatorum, licèt tantùm ſecundùm quid, quamuis æqualis ſimpliciter ſecluſa hac conſideratione. Et quòd ſit ſuperior formaliter ſecundùm quid, probo: quia dum prædicatur de vno ſecundùm modum applicationis ad illud, prædicari poteſt de cæteris, ſecundùm proprios modos eorum; quod manifeſtum eſt, non habere ſubiectum ergo ſecundùm modum prædicandi non conuertuntur, licèt quantum ad rem ſignificatam conuertantur.

7 Et ex hoc ſequitur, eaſdem propoſitiones non eſſe identicas, ſed formales analogi, quia licèt eadem res ſit prædicatum & ſubiectum, diuerſum habet modum in prædicato, quam in ſubiecto in duobus conſiſtentem. In primo quidem: nam in prædicato maiorem habet extenſionem, cùm ſic prædicetur de vno ſecundùm proprium modum illius, vt poſſit etiam prædicari de cæteris ſecundùm proprios modos eorum: In ſecundo verò quia licèt tam prædicatum, quàm ſubiectum huius prædicationis, *Subſtantia eſt ens*; ſignificet eandem rem; expreſſiùs tamen atque diſtinctiùs ſignificatur per ſubiectum, tanquàm per proprium nomen, quam per prædicatum, tanquam per nomen commune. Et modus iſte ſignificandi diuerſus efficit, vt propoſitio ſit formalis; & ideò non identica, ſicut non eſt identica prædicatio, in qua definitio prædicatur de definito, licèt eadem res ſint; ex eo ſolùm, quòd expreſ-

ſius ſignificatur per prædicatum,quam per ſubiectum.

Et ex his non erit difficile arg. contrariæ opinionis ſoluere: 48
Nam teſtimonium Ariſt verum continet,quòd *Metaphyſica conſi-ſtat ens, in quantum ens*; hoc eſt non ſecundùm al quam rationem particularem alicuius prædicamenti; nec ſecundum rationes omnium expreſſas atque diſtinctas: ſed ſecundùm rationem attributionis ad vnum, nempe ad ſubſtantiam: hanc enim non habent ſub propriis nominibus ſignificata;ſed ſub nomine entis omnibus communi ſub quo ſimilitudinem quandam in entitate habent, & vnitatem ſecundùm quid, ſub qua abſtrahi poſſunt, etiam ſecundùm quid à propriis rationibus expreſsè ſignificatis. Et ſic abſtractum ens conſideratur in quantum ens,& poteſt eſſe obiectum Metaphyſicæ; quia licèt ſit analogum, conſideratum tamen ſub tali modo abſtrahendi à materia, vt conſideratur in metaphyſica,vnam rationem,ſub qua obiectiuam habet, à qua ſcientia ipſa ſumit vnitatem ſpecificam.

Teſtimonium verò D. Th.petit modum, quo ens contrahatur 49
per modos particulares ſubſtantiæ, & accidentis. Et difficultas conſiſtit in hoc: Quia ſi non datur communis conceptus eius ab iiſdem modis abſtractus, ſed includens eos, non videtur poſſe contrahi per illos, quia contrahens debet eſſe extra rationem cōtrahibilis:nam ſi in eo includatur, iam erit contractum per illud. Reſpondeo; Eodem modo contrahi ens per modos per ſe, & in alio,quo ab eiſdem abſtractum eſt, ſed abſtrahitur ab eis, ſolùm ſecundùm quid, hoc eſt, ſicut idem à ſeipſo diuerſo modo ſignificato, ideo ſolum poteſt contrahi per ſeipſum, vt diuerſo modo ſignificatum. Gratia exempli;ens in ſuo conceptu includit modos intrinſecos per ſe,& in alio,actu quidem,non tamen ſub expreſſo conceptu, ſed ſub implicito, & confuſo, hoc eſt, non vt propriis nominibus ſign.ficantur, ſed nomine communi entis & diuerſus iſte modus includendi eos ſufficit, vt dicatur abſtractus ab eis ſecundum quid:conceptus verò non contrahitur, niſi vt abſtractus eſt:nam contractio, & abſtractio, mutuò ſibi correſpondent: ergo eodem modo contrahitur conceptus entis per modos intrinſecos ſub expreſſo conceptu ſignificatos, quos tamen hoc modo non includit,ſed ſub confuſa ratione,vt ſemper ſit verum (adhuc in contractione analogi, quæ ſolum eſt ſecundum quid, ſicut abſtractio) quòd contrahens ſit extra rationem contrahibilis.Hunc ſenſum explicuit D. Tho. in alio loco, & ita vnum teſtimonium explicamus per alterum. Locus autem eſt, quæſt. 1. de veritate, art. 1. vbi ſic ait: *Quod primò intellectus concipit quaſi notiſſimum, & in quo omnes conceptiones reſoluit, eſt ens:vnde oportet, quòd omnes aliæ conceptiones intellectus, accipiantur ex additione ad ens, ſed*

enti

enti nihil poteſt addi quaſi extranea natura per modum, quo differentia additur generi, quia qualibet natura eſſentialiter eſt ens, ſed ſecundùm hoc aliqua dicuntur addere ſupra ens, in quantum exprimunt ipſius modum, qui nomine ipſius entis non exprimitur. Et infrà: *Subſtantia non addit ſupra ens aliquam differentiam, ſed nomine ſubſtantia exprimitur ſpecialis modus eſſendi.*

50 Ad primum arg. Conceſſo primo enthymemate, diſtinguenda eſt minor ſyllogiſmi, quia qualis fuerit conuenientia multorum, talis erit abſtrahibilis conceptus ab eis. Si conueniant ſimpliciter, abſtrahibilis erit conceptus ſimpliciter, communis, & vnus vt in vniuocis: ſi verò ſolùm conueniant ſecundùm quid, ſolum erit abſtrahibilis conceptus communis, & vnus ſecundum quid. Et ita eſt in analogis atque etiam in ente, cum ſit analogũ. Quid autem ſit abſtrahi ſecundum quid, iam explicatum eſt.

Ad ſecundum: Conceſſo antecedenti, diſtinguendum eſt conſequens: Nam actualis incluſio duplex eſt confuſa, ſeu implicita, & diſtincta, vel expreſſa, & de hac concedendum eſt, negandum verò de illa, dicendumque, ex eo poſſe dubitationẽ procedere, An ſubſtantia ſit; vel accidens illud, de quo certò ſcimus eſſe ens, quia conceptus entis confuſè tantùm includit rationes particulares ſubſtantiæ, & accidentis, non diſtinctè, ratione verò confuſionis occurrit dubitatio, in eo conſiſtens, quòd intellectus non cognoſcit diſtinctè, ad quod ſignificatum determinetur ens.

51 Ad vltimum: Negandum eſt illud, quod in antecedenti ſumitur nempe conceptum entis eſſe aggregatum ex particularibus conceptibus prædicamentorum, quia non includit eos per modum aggregationis, ſed per modum attributionis: in qua includitur eſſentialiter ordo multorum ad vnum, aggregato verò repugnat ordo, cùm ex eo ſit aggregatum, quia plura includit ſine ordine. Includere autem omnia ſecundùm ordinem attributionis, eſt includere vnum quaſi in recto, & alia in obliquo. Vnde ſequitur, quòd dum prædicatur ens de quolibet analogato, vt in hac propoſitione, *Subſtantia eſt ens*, non ſit ſenſus, Subſtantia eſt ſubſtantia, & accidens, quia in hoc ſenſu non ſignificatur attributio: ſed talis eſt ſenſus: Subſtantia habet entitatem primam, vel eſt entitas prima, cui attribuũtur accidentia: & eſt veriſſimus. Nec tollit veritatem eius, quòd in conceptu entis præter ſubſtantiam ita ſignificatam in recto, ſignificentur accidentia in obliquo: ſicut nec tollit veritatem propoſitionis, in qua prædicatur de accidenti, quòd ſubſtantia ſignificetur in obliquo, ita vt ſenſus ſit, Accidens habet entitatem, vel eſt ens attributum ſubſtantiæ, tanquam aliquid eius. Ratio autem ob quam tales ſenſus efficiunt prædicationes iſtæ, eſt natura ipſa attributionis, ſub qua ſignificantur analogata per nomen analogum: ideo enim cuilibet

O 2

applicatur idem analogum in prædicationibus , ſecundùm exigentiam eiuſdem attributionis.

Vnum adnotandum eſt in hoc loco : Nempe vnitatem ſecundùm quid conceptus analogi ſufficere,vt diuidi poſſit in ſua analogata,atque etiam vt analogata ipſa comparari poſſint , vt ab eo ſignificata,ita vt dicamus, ſubſtantiam eſſe perfectius ens , quam accidens, & tandem vt poſſit eſſe obiectum intellectus , & ſcientiæ : Ratio primi eſt, quia diuiſio procedit ab vno ad multa; ergo in tantum aliquid diuiſionis capax eſt,in quantum eſt vnum: nam ſi ſit multiplex , ſecum affert diuiſionem. Vnde ſicut diuiſio æquiuoci in ſua æquiuocata , non eſt diuiſio rei , ſed ſolius vocis, quia ſola vox eſt communis: ſimili modo diuiſio analogi ſimpliciter eſt diuiſio vocis , & ſecundùm quid diuiſio rei , quia vox eſt communis ſimpliciter , ſed res ſignificata non eſt communis, neque vnà ſimpliciter , ſed multiplex : vna verò ſolùm ſecundùm quid,& ideo diuiſio analogi,ſi ad rem attendamus , non eſt diuiſio ſimpliciter,ſed ſolùm ſecundum quid, ad quam ſufficit vnitas conceptus eius ſecundùm quid. Vniuocum verò,quia tam ex parte vocis,quàm rei ſignificatæ vnum eſt , ſimpliciter diuidi poteſt: & ſola diuiſio eius ſimpliciter talis vocari debet. 52

Et eodem modo reddenda eſt ratio comparationis: nam comparatio in vna aliqua ratione fieri debet , ideo ſimpliciter in vniuoco debet fieri , & ſi propria ſit in ſpecie infima , vt docet Ariſtoteles 7. lib Phyſ. qualiſcunque verò , poteſt etiam fieri in analogo.ad quam ſufficit vnitas ſecundùm quid.

Vt autem poſſit eſſe obiectum intellectus & ſcientiæ analogum,ſufficit eadem vnitas, quia ſcientia , aut potentia non ſumit vnitatem ſpecificam ex obiecto materiali , ſed ex ratione formali obiectiua , ſub qua in illud tendit potentia , vel conſideratur à ſcientia,à qua maiorem accipit vnitatem analogum, dum eſt obiectum potentiæ,vel ſcientiæ. 53

An ens ſit vniuocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis,aut analogum , & qua analogia.

HOc eſt quartum , quod propoſuimus tractandum. Sed pro eius notitia notari debet,Ens duobus modis ſumi poſſe : pro Ente creato,quod diuiditur in decem prædicamenta , aut vniuerſaliùs pro Ente communi reſpectu creati,& increati , aut Dei , & creaturarum : & de ente vtroque modo ſumpto , poteſt eſſe quæſtio , quam ideo in duas partes diuidimus. In prima , agemus de ente creato,an ſit vniuocum reſpectu prædicamentorum, vel analogum,& qua analogia. In ſecunda eadem inquiremus de eodem ente,reſpectu Dei,& creaturarum.

Prima

Prima pars quæſtionis.

54 CIrca primam partem duæ ſunt opiniones extremæ, & altera media. Prima opinio extrema, eſt Aureoli apud Capreolum in 1.d 2.q.1.aſſerentis, Ens eſſe æquiuocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis. Probatur teſtimoniis Ariſt. & Porphyrij: nam Ariſt. 8.Meta.cap.6.tex. 16. ait: *Quodlibet prædicamentum ſtatim quippiam eſſe: hoc eſt, ſeipſo eſſe tale, atque diuerſum ab alio, quod aliis verbis dici ſolet, prædicamenta ſeipſis eſſe diuerſa, & non per differentias, ſed eſſe ſeipſis diuerſa, eſt ſe totis eſſe diuerſa, & ſe totis eſſe diuerſa idem eſt, ac eſſe omnino diuerſa, quod & proprium eſt æquiuocatorũ.* Erit igitur æquiuocum ens.

Porphy. verò cap. de ſpecie ex mente eiuſdem Ariſto. dixit *Ens æquiuocum eſſe.*

Hæc tamen ſententia (ſi de propria æquiuocatione loquitur, & non de communi, prout comprehendit analogiam,) contraria eſt doctrinæ eiuſdem Ariſt. & rationi. Probatur primum ex 4.Meta. cap.2. & tex. 2. vbi ait Ariſt. *Ens autem multipliciter dicitur, non æquiuocè, ſed ad vnam naturam, ſicut ſanum*, hoc eſt, per attributionem multorum ad vnum.

Probatur ſecundum, quòd ſit contra rationem, ex definitione æquiuocorum. Æquiuoca ſunt, quorum nomen eſt cõmune, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata omnino diuerſa: ſed ſubſtantia, & accidens cõueniunt aliquo modo in ratione entis, cùm vtrumque ſit ens, licèt vnum diuerſum ab alio, & ei attributũ: ergo non ſunt omnino diuerſa: quare nec ens poteſt eſſe æquiuocum.

55 Secunda opinio extrema tenet, Ens eſſe vniuocum, ita Scotus, in 1.d.3.q.3.& in 3 d.8.q.2.& omnes eius diſcipuli, Antonius, Andreas 4. Meta.cap.2. atque etiam Nominales omnes, vt teſtatur Gab. in 1.d.2.quæſt.4. Et probatur duplici ratione. Prima ex definitione vniuocorũ deſumpta: *Vniuoca ſunt, quorum nomen eſt cõmune, ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata eadem*: hoc eſt, conceptus per nomen ſignificatus: ſed nomen ens cõſtat eſſe cõmune ſubſtantiæ, & accidenti, & conceptus tam formalis quàm obiectiuus eſt vnus, & idem in inferioribus; ergo nomen erit vnicum. Probatur minor, quia ſubſtantia & accidens conueniunt in ratione entis, & diſtinguuntur per modos intrinſecos per ſe, & in alio: ſed modi diſtinguuntur ratione ab entitate, cùm eam determinent, atque contrahant ad ſubſtantiam & accidens; ergo poteſt intellectus concipere entitatem; nullo modo conceptis modis. Probatur hæc vltima conſequentia: nam ea quæ diſtinguuntur ratione, bene poteſt intellectus ſeparare, & vt ſic ſeparata, non ſe includent, quare poterit concipere rationem entis communem ſubſtantiæ, & accidenti, in qua non includantur modi. Et

talis conceptus formalis,& obiectiuus,erit vnus ſimpliciter,nullam includens diuerſitatem.

Secundò:Quia ſi aliquid obſtaret, quominus conceptus entis non eſſet vnus ſimpliciter,& communis ſubſtantiæ, & accidenti, eſſet maximè diuerſitas in modo eſſendi vtriuſque,quia ſubſtantia habet modum eſſendi per ſe;accidens verò modum eſſendi in alio:ſed hæc non obſtant:ergo erit vnus ſimpliciter.Probatur minor, quia hæc ratio diuerſitatis non eſt in entitate, niſi ratione modorum;ergo non tollit vnam rationem entitatis, atque adeò vniuocam, quemadmodum non tollit vnitatem conceptus animalis diuerſitas per rationale,& irrationale, quia non eſt ratione naturæ ſenſitiuæ,ſed differentiarum.

Tertiò:Intellectus poteſt eſſe certus de aliquo, quòd ſit ens,& dubius an ſit ſubſtantia, vel accidens:vt ſi quis dubitet, an aliqua Hoſtia ſit conſecrata,vel non,certò cognoſcit eſſe ens,dubitat verò,an ibi ſit ſubſtantia,vel ſolùm accidens.Hoc autem non poſſet contingere,niſi intellectus concipiat rationẽ entis,non conceptis rationibus particularibus ſubſtantiæ, & accidentis:qui conceptus communis erit eis,& vnus ſimpliciter,cùm non includat aliquid, ratione cuius poſſit vllam diuerſitatem habere. Et ex conſequenti,nomen ens ſignificans talem conceptum,erit vniuocum.

Tertia ſententia media inter hæc extrema aſſerit, *Ens non eſſe æquiuocum, neque vniuocum, ſed analogum.* Et eſt communis in 56
ſchola,& vera,quam ſequuntur Auerroes,Alexander,& D.Tho.in commentariis locorum Ariſt. inferiùs citandis, Porphyrius,Albertus,& Ammonius, cap. de ſpecie in prædicabilibus, & cæteri omnes,præter citatos pro ſententia Scoti.

Colligitur efficaciter ex doctrina Ariſt.4.Meta.cap.2.lib.7.cap. 1.& 4.& 1.l Ethic.cap.6.vbi expreſsè docet,*Ens multipliciter dici, & non æquiuocè, ſed ſicut ſanum de vrina, Medicina, & animali ad vnam naturam*, hoc eſt,per attributionem multorum ad vnum. Quibus verbis excludit vtramque extremam ſententiam: nam dum dicit, *Ens multipliciter dici ſicut ſanum*, tollit vniuocationem,contra Scotum,dum verò addit *non æquiuocè*,tollit æquiuocationem,contra Aureolum.

Probatur deinde ratione. Primò, ex definitione analogorum. Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune,ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata,nec omnino eadem,neque omnino diuerſa:ſed ita ſe habet ens reſpectu ſubſtantiæ,& accidentis; ergo eſt analogum,& non vniuocum. Minorem ita probo: Subſtantia eſt primum ens; habens entitatem per ſe independentem ab alio: accidens verò eſt entitas alterius,nempe ſubſtantiæ,& ideo Ariſt. 4.Met.c.2 dixit,*Accidens non eſt ens, ſed entis ens*; ergo non habet per ſe entitatem,ſed per attributionem ad ſubſtantiam: quare in

ipſamet ratione entitatis, reperitur in primis maxima diuerſitas, & ob id etiam in conceptu ſignificato per nomen ens. Deinde reperitur aliqualis conuenientia ratione eiuſdem attributionis: ergo ratio entis per nomen ſignificata, nec eſt omnino diuerſa; neque omnino eadem. Et hoc eſt ens eſſe analogum, & ideo non vniuocum.

57 Si autem dixerit Scotus, diuerſitatem inter ſubſtantiam, & accidens non prouenire ex parte entitatis, ſed ex parte modorum per ſe, & in alio, à quibus abſtrahi poteſt ratio entitatis: & ſic abſtracta erit vna, quia ſic à diuerſitate abſtrahitur; ergo vt ſit abſtracta non includit eam, quare erit vna ſimpliciter, & nomen ens, eam immediatè ſignificans, erit vniuocum. Non ergo probatur, analogum eſſe, aut non eſſe vniuocum? Hoc non tollit vim argu. quia modi intrinſeci ſubſtantiæ, & accidentis, non ſunt gradus perfectionis diſtincti ab entitate, ſed ipſamet entitas expreſſiùs concepta, & ſignificata, quæ ſignificatur nomine entis: vnde nec ens eſt extra rationem eorum, nec ipſi extra rationem entis: vnde ſequitur primò, quòd nec poſſit entitas concipi, ſine illis actu ſaltem confuſo incluſis, nec ipſi ſine entitate. Secundò ſequitur idem eſſe, quòd diuerſitas ſubſtantiæ, & accidentis, vt ſignificantur nomine entis, proueniat ex modis intrinſecis per ſe; & in alio, & quòd proueniat ex ipſamet entitate: idem etiam eſſe, quòd per eoſdem modos ſint diuerſa, & quòd ſeipſis ſint diuerſa: & tandem, quòd ſicut entitas non poteſt à ſeipſa abſtrahi, ſic nec poſſit abſtrahi, ab eiſdem modis, & ideo neque conceptus entis eos neceſſariò includens, poſſit eſſe vnus ſimpliciter, nec vniuocus. An verò ens non in tota ſua vniuerſalitate ſumptum, ſed pro ente tantum completo, abſtrahi poſſit à ſubſtantia, & accidenti, & reſpectu eorum ſit vniuocum, ſtatim dicemus.

58 Ad teſtimonium Ariſt. pro prima ſententia reſpondeo, Prædicamenta eſſe primò diuerſa, hunc ſenſum efficere, quòd non differant, ſicut ſpecies per differentias, continentes diuerſum gradum perfectionis, à genere in quo conueniunt, ſed per modos, qui ſunt ipſamet prædicamentorum entitas ſpeciali modo concepta: vnde verum eſt, per proprias entitates ita conceptas, eſſe diuerſa. Et hoc eſt etiam ſeipſis differre. Et cùm infertur ſe totis differre, diſtinguendum eſt: nam ſi ſenſus ſit; Per totam entitatem ſuam vnum eſſe diuerſùm ab alio, verum eſt: ſi verò per totam entitatem omnibus modis conceptam, falſum, quia entitates eorum concipi poſſunt tanquam diuerſæ ſimpliciter, atque etiam tanquam ſimiles, & eædem ſecundùm quid, ratione attributionis, & ideo non concipiuntur vt omnibus modis diuerſæ. Neque in hoc ſenſu verum eſt, ſe totis differre, eſſe tamen neceſſariũ vt ens eſſet æquiuocum: quia æquiuocata, vt ſub eo nomine concipiuntur, &

ſignificantur, nullo modo conueniunt. Et ideo non probatur ex illo teſtimonio quòd ens ſit æquiuocũ:Porphyrius verò de æquiuoco loquitur ſecundùm communem acceptionem,ſub qua analogum comprehendit:nam ad intentum eius, quod erat ens,non eſſe genus rerum omnium,ſufficiebat eſſe analogum.

Ad primum argum. ſecundæ opinionis ; Neganda eſt minor, 59
quòd conceptus entis ſit vnus ſimpliciter. Et cùm dicitur modos diſtingui ratione ab entitate, diſtinguendum eſt: nam duobus modis contingit aliqua diſtingui ratione.Primò,diſtinctione totali,ita vt conceptus vnius ſic diſtinguatur ab alio, vt illum non includat, & hoc modo diſtinguitur ratione differentia à genere. Secundo,non diſtinctione totali,ſed includentis,& incluſi, & ita verum eſt, quòd conceptus entis diſtinguatur à modis, quos includit, & à quibus includitur, in quantum addunt ſupra conceptum eius rationem expreſſionis. Et ſi diſtingueretur conceptus entis ratione à modis in primo ſenſu, poſſet abſtrahi ab eis: ſed cùm non diſtinguatur,niſi in ſecundo;negandum eſt, quòd poſſit abſtrahi,aut ſine illis concipi.

Ad ſecundum:Neganda eſt minor;quòd ratio diuerſitatis ſubſtantiæ,& accidentis, non ſit in entitate, ſed ratione modorum: impoſſibile eſt enim,quòd ratione modorum ſit, & non ratione entitatis, cùm modi entitates ſint, & ideo in conceptu entitatis includantur.Eſt igitur ratione vtriuſque:& ideo repugnat concipiens ſine diuerſitate, aut ab ea abſtrahi, ita vt conceptus eius ſit vnus ſimpliciter.

Ad vltimum ; Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: nam concipere rationem entis, non conceptis rationibus particularibus ſubſtantiæ,& accidentis duobus modis contingit. Primò,non conceptis diſtinctè,& expreſſè. Secundò non conceptis actu implicito,& confuſo.Et in caſu argumenti concedendum eſt, quòd concipiatur ſine modis in primo ſenſu,non tamen in ſecundo:ex eo autem quod concipitur, non conceptis modis in primo ſenſu, fit, vt poſſit dubitare intellectus. An ens quod concipit, ſit ſubſtantia,vel accidens. Quare talis dubitatio non probat,quòd detur conceptus entis vnus ſimpliciter abſtractus à ſubſtantia, & accidenti,ratione cuius vniuocum eſſe poſſit.

An ſaltem ens completum ſit vniuocum reſpectu ſubſtantiæ & accidentis completi.

Ratio dubitandi pro affirmatiua parte ſpecialis eſt de ente 60
completo,quia non videtur includi poſſe in differentiis, nec in modis intrinſecis,per quos diuerſa ſunt, accidens, & ſubſtantia;quia de modis atque differentiis manifeſtum eſt,eſſe entia incompleta: ergo abſtrahi poterit ab eis conceptus entis nullam diuerſi

diuerſitatem includens. Probatur conſequentia, quia totam diuerſitatem efficiunt modi.

Communis tamen ſententia tenenda eſt tanquam vera; Quòd ens completum non poſſit eſſe vniuocum ad ſubſtantiam completam & accidens completum; ſed non minus hoc modo eſſe analogum, quàm ſi in tota ſua vniuerſalitate accipiatur. Cuius ratio non eadem aſſignatur ab omnibus, qui ita ſentiunt. Sed mihi videtur eodem ferè modo probandum eſſe, quòd ens completum non ſit vniuocum, ſed analogum, quo probatum eſt, vniuerſaliter ſumptum analogum eſſe. Probatur ergo duplici ratione. Prima: Sicut ens vniuerſaliter ſumptum includit actu quamlibet entitatem, quantumcunque minimam, ſiue ſit entitas rei, ſiue modus, & etiam includitur in ea formaliter, & eſſentialiter: ita ens completum includit actu quamcunque entitatem completam, tam accidentalem, quàm ſubſtantialem, quia eſſe entitatem ſubſtantialem, aut accidentalem, non ſunt gradus perfectionis ab eadem entitate diſtincti, ſed ſunt eademmet entitas expreſſiori quodã modo concepta, & ſignificata: ergo tota diuerſitas, tota attributio, quam habent inter ſeſe, includitur in conceptu entis completi, & ex conſequenti tota analogia, Quare repugnat conceptum entis completi, eſſe vnum ſimpliciter, & vniuocum.

61 Secunda ratio ſumitur ex definitione vniuocatorum. *Vniuoca ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ omnino eadem*; ergo vniuocata debent participare ex æquo, & ſimpliciter conceptum vniuoci: ſed ſubſtantia, & accidens completũ, non participant ex æquo, nec ſimpliciter rationem entis completi; ergo ens non poteſt eſſe vniuocum reſpectu eorum. Probatur minor: quia illa participant ex ęquo rationem communem, quorũ quodlibet participat eam per ſe, hoc eſt, ſine dependentia eſſentiali in eadem ab altero: & illa participant eam ſimpliciter, quorũ quodlibet dicitur ſimpliciter tale, vt eam participat: ſed accidens completum nõ participat rationem entis completi, niſi cum eſſentiali dependentia à ſubſtantia; nec dicitur ſimpliciter ens completum, ſed tantùm ſecundùm quid; imò non dicitur ens completum, ſed entis ens, vt ex Ariſt. attulimus; ergo non poteſt participare vniuocè rationem entis completi, neque ens completum poteſt eſſe vniuocum reſpectu vtriuſque. Et quod diximus de ente completo, dicendum eſt de ente perfecto in ordine ad ſubſtantiam perfectam, & accidens perfectum: quia quantùm ad præſentem diuiſionem entis attinet, eadem eſt ratio de vtroque: & ideo eædem rationes eodem modo probant de vtroque.

Ad argumentum pro ratione dubitandi poſitum reſpondetur; Quòd licèt ens completum non includat modos intrinſecos per ſe, & in alio, vt ſeparatim conceptus à ſubſtantia, & accidenti; &

rationibus duobus modis poteſt ſumi ens. Primò ſecundùm limitatum conceptum eiuſdem prædicamenti: & hoc modo comparatum ad duas ſubſtantias, idem eſt cum ſupremo genere ſubſtantiæ. Secundo modo poteſt ſumi in tota ſua vniuerſalitate, prout ſignificat ſubſtantiam, & accidens. Omitto tertiam conſiderationem eius, quam ponunt alij quaſi mediam inter vtramque, ita vt accipiatur pro conceptu minùs vniuerſali, eo quem habet in ſecunda acceptione: ſed magis vniuerſali, quàm ſupremum genus prædicamenti: & ita ſi eo ſuperius, quia conceptus iſte coincidit cum ſecundo, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocationem: nã repugnat accipi vniuerſaliùs, quàm pro rebus vnius prædicamenti, & non accipi, pro communi aliquo modo multis prædicamentis. Idem eſt autem accipi pro duobus ac prout eſt commune omnibus, quantum pertinet ad analogiam, aut vniuocationem, iuxta communem, & probabiliorem ſententiam: ergo de hac acceptione non eſt curandum.

Hoc ſuppoſito, duo aſſerit noſtra ſententia. Primum; Ens primo modo ſumptum, vniuocum eſſe reſpectu rerum eiuſdem prædicamenti. Probatur; Quia idem eſt ens ita ſumptum, cum ſupremo genere eiuſdem prædicamenti, ſed hoc eſt vniuocum reſpectu rerum eiuſdem prædicamenti: ergo etiam ens.

Secundum eſt; Si ens ſecundo modo accipiatur in omnibus his comparationibus, eſt analogum, & non vniuocum. Quod ſic probo: Analogum in ſua propria, & integra ſignificatione prædicatur analogicè de ſingulis analogatis per ſe ſumptis, vt ſanum de animali per ſe, aut de vrina, & medicina per ſe: ſed ens in ſua propria, & integra ſignificatione eſt analogum: ergo, vt analogum, prædicatur de ſubſtantia per ſe: & de quolibet accidenti per ſe: & ex conſequenti de rebus eiuſdem prædicaméti, vel diuerſorum prædicamentorum accidentium; ſed ſic ſumitur in ſecunda acceptione: ergo prædicatur analogicè de ſingulis analogatis.

65 Ad arg. primæ ſententiæ: Diſtinguendum eſt antecedens, ſecundùm diuerſas conſiderationes entis explicatas: nam ſi ſecundùm primam accipiatur, verum eſt ſine attributione, aut reſpectu participari à duabus ſpeciebus eiuſdem prædicamenti: ſicut participatur ſupremum genus eiuſdem prædicamenti cum quo conuertitur; ſi verò accipiatur iuxta ſecundam, negandum eſt: quia licèt duæ illæ ſpecies non participent rationem entis, cum attributione inter ſeſe, eam tamen participant cum attributione accidentium ad ipſas, quemadmodum verum eſt, ac neceſſarium, ſupremum genus earum, participare rationem entis cum attributione accidentium ad illud in hac prædicatione, *Subſtãtia eſt ens:* alioqui non eſſet prædicatio analogi formaliter. Quod patet eſſe falſum.

Ad

Ad rationem alterius opinionis; Reſpondetur ex doctrina ſuperiùs tradita: Quòd proportionalitas nullo modo efficit per ſe nomen analogum: vnde eo ipſo, quòd ens non prædicatur ſecundùm attributionem, non poteſt prædicari vt analogum. Sed de hoc ſtatim dicemus.

Secunda pars quæſtionis.

An ens ſit analogum comparatum ad ens creatum, & increatum, vel ad Deum, & creaturas.

Diuerſa eſt hæc entis comparatio à præcedentibus; quia non 66 ſumitur ens in ſua vniuerſalitate, reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis: ſed reſpectu Dei, & creaturarum. Per creaturas verò non intelligimus accidentia: nam cùm Deus ſit ſubſtantia, manifeſtum eſt ex dictis in prima parte quæſtionis, non poſſe conuenire vniuocè ſub nomine entis cum accidentibus: ſolùm ergo intelligitur nomine creaturarum ſubſtantia creata: vnde ſenſus quæſtionis eſt, An ſubſtantia creata, & increata, vniuocè conueniant ſub nomine entis.

Et prima opinio aſſerit, *Ens ad Deum & creaturas, non eſſe vniuocum: ſed æquiuocum.* Huius ſententiæ mentionem fecit D. Tho. 1. p. q. 13. art. 5. & quæſt. 7. de potentia, art. 7. & eam videtur tenere Aureolus in 1. d. 2. quæſt. 1. (niſi fortè de æquiuoco loquitur ſub communi acceptione, vt cōprehendit analogum) Et poteſt probari: Quia entitas creata, alterius longè rationis eſt ab increata; & in infinitum ab ea diuerſa: ergo nihil poteſt habere commune cum increata, præter ſolam vocem. Et hoc eſt, nomen vtramque ſignificans eſſe æquiuocum.

Secunda opinio, eſt Scoti in 1. d. 3. quæſt. 1. & 3. aſſerentis, *Ens reſpectu ſubſtantiæ creatæ, & increatæ, habere vnum conceptum communem, & diſtinctum ex natura rei ab vtraque:* ſicut ſuperiùs dixerat de conceptu entis, & ideo eſſe vniuocum. Eum ſequuntur eius diſcipuli.

Probatur à ſufficienti diuiſione: Ens ita comparatum, non eſt 67 æquiuocum, non eſt analogum: ergo erit vniuocum. Probatur prima pars antecedentis; Nam ſubſtantia [illegible] reata non eſt omnino diuerſa ab increata, ſed ei ſimilis: e[illegible] conuenit cum ea in ſola voce, ſed aliquo modo in entitate ipſa: quare non poteſt ens reſpectu vtriuſque eſſe æquiuocū. Probatur ſecunda pars hoc modo: Ens non eſt analogū proportionalitatis, neque attributionis: ergo nullo modo. Antecedens probo: quia nomen ens reſpectu Dei & creaturarum, non ſignificat proportionalitatem, quod neceſſarium eſt, vt ſit analogum: ergo non eſt analogum proportionalitatis: ſed nec ſignificat attributionem: nam creatura ſimpliciter eſt ens; ergo non per attributionem ad Deum.

Tertia

Tertia opinio eſt D. Thom. 1. p. q. 13. art. 5. Quòd *Ens reſpectu Dei, & creaturarum, non ſit æquiuocum: nec vniuocum: ſed analogum.* Quam ſequuntur iam ferè omnes, præſertim Ferra. 1. contra gent. cap 32. Sot. q. 4. anteprædicam. P. F. Suarius in Met. diſp. 28. ſect. 3. P. Vazquez 1. p. d. 22. c. 5. in fine. & eſt vera & tenenda. Et quòd non ſit æquiuocum contra primam opinionem, efficaciter probatum eſt arg. ſecundæ opinionis. Sed probatur, quòd non ſit vniuocum aduerſus ſecundam, hac ratione: Analogum eſt, quod non participatur æqualiter, nec ſimpliciter ab analogatis; ſed ab vno per ſe primò, atque ſimpliciter, ſed cum eſſentiali attributione, ac dependentia ab illo: ſed ita ſe habet ens reſpectu Dei, & creaturæ: ergo analogum eſt, & non vniuocum. Probatur minor, quia entitas conuenit Deo per ſe, & à ſe, & conuenit ei ſimpliciter: creaturæ verò, vt creatura eſt, non per ſe primò, nec à ſe, ſed per participationem; & ideo non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid.

68 Ad arg. primæ opinionis: Conceſſo antecedenti, neganda eſt conſequentia. Nam licèt infinita ſit diſtãtia inter entitatem creatam, & increatam: aliqua tamen eſt ſimilitudo, per attributionem ſignificata, quia entitas creata eſt quædam participatio entitatis diuinæ. Et hoc ſufficit, vt non ſint omnino diuerſæ, & vt reſpectu illarum, ens non ſit nomen æquiuocum.

Ad arg. ſecundæ opinionis; Negandum eſt antecedens. Et rurſus dum probatur, quòd ens non ſignificat Deum, & creaturam ſecundùm attributionem; quia creatura eſt ens ſimpliciter, diſtinguendum eſt. Nam duobus modis poteſt ſignificari creatura. Primo, nomine entis: Secundò, nomine entis creati, vt ſignificatur comparatione Dei per nomen ens, vt commune ad ens creatum, & increatum. Et ſi primo modo accipiatur, non ſignificatur cum attributione ad Deum, ſed abſolutè: & ideo dicitur ſimpliciter ens: ſignificata verò ſecundo modo attributionem dicit; & ratione illius non vocatur ens ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, hoc eſt, ens per participationem. Et ex hoc habetur, quòd nomen ens, vt ſignificat ens creatum, & increatum, analogum ſit, & non vniuocum.

Quæ analogia dicatur ens reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, atque etiam reſpectu Dei, & creaturarum.

PRima opinio eſt aliquorum modernorum, qui vtramque analogiam proportionalitatis, & attributionis tribuunt enti, reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, atque etiam reſpectu Dei, & creaturarum. Probant hoc arg. Illud eſt analogum proportionalitatis, & attributionis, inter cuius analogata reperitur proportionalitas, & attributio: ſed inter ſubſtantiam, & accidens, & in-

ter ens creatum, & increatum, reperitur vtraque: ergo dicetur analogum proportionalitatis, & attributionis. Probatur minor; nam verum imprimis eſt, quòd ſicut ſe habet ſubſtantia ad ſuum eſſe, quòd participat ab ente: ita accidens ad ſuum, quod participat ab eodem: ergo habent inter ſe proportionalitatem. De attributione verò videtur manifeſtum; quia accidens dicitur ens per attributionem ad ſubſtantiam, & ens creatum per participationem, & attributionem, ad increatum.

Secunda opinio eſt; Non eſſe analogum attributionis, ſed pro- 69
portionalitatis tantùm: quia accidens vocatur abſolutè ens in communi modo loquendi, & multò meliùs ſubſtantia creata: ergo non ſunt entia per attributionem. Probatur conſequentia; quia quod tale eſt per ſolam attributionem ad aliud, non dicitur tale ſimpliciter, ſed ſecundùm quid, vt de vrina, & medicina patet.

Tertia ſententia eſt; Non eſſe analogum proportionalitatis ſed ſolius attributionis. Hæc eſt conformis doctrinæ D. Thom. & probabilior: ideo eam ſequitur iam maior modernorum pars, ſed non omnes in eodem ſenſu, aut propter eandem rationem eam tenent: nam quidam fatentur, non ſolam attributionem reperiri inter analogata, ſed etiam proportionalitatem; ſed hanc ideo non facere ens analogum, quia non ſignificatur per illud; non enim ſignificantur ſubſtantia, & accidens nomine entis in quantum quodlibet ſic ſe habet ad ſuum eſſe, ſicut alterum ad ſuum, licèt hanc proportionalitatem habeant, & ſecundùm eam poſſint concipi ab intellectu: ergo talis proportionalitas non efficit ens analogum proportionalitatis. Probatur conſequentia; quia non dicuntur aliqua analogata alicuius nominis analogi; nec nomen ipſum dicitur analogum reſpectu illorum, niſi ea ſignificet, vt talem habent analogiam; ſed non poteſt ea ita ſignificare, niſi analogiam ſignificando: ergo ſi eam non ſignificet, vt probatum eſt non ſignificare ens, non dicetur ab illa analogum, quamuis inter res ſignificatas reperiatur.

Nos verò alia via hanc ſententiam defendimus. (vt ſuperiùs 70
diximus.) Fatemur enim, proportionalitatem reperiri inter vtraque analogata entis, & diximus, proportionalitatem, ſiue ſignificetur per analogum, ſiue non, ſufficientem non eſſe ad efficiendum illud analogum, quòd ſuperiùs agentes de ſpeciebus analogiæ probauimus. Ideo non datur analogum proportionalitatis: nec ens tale vocari debet, ſed analogum attributionis, quia ſola attributio vera analogia reputanda eſt, & ſola illa analogum facit nomen; & ſemper ſignificatur per nomen analogum. Neceſſarium eſt enim analogiam ſignificari per nomen, vt illud analogum conſtituat. Quod efficaciter probatum eſt argumento illo pro noſtra ſententia ab his, qui eam alia via defendunt.

Sed

Sed ad argumentum alterius opinionis diſtinguendum eſt antecedens, dum dicitur, Accidens vocari ſimpliciter ens, & etiam ens creatum. Nam aliquid eſſe, aut dici ſimpliciter ens, duplicem ſenſum habere poteſt. Primus eſt, vt ſic ens intrinſecè, formaliter, & non per ſolam denominationem extrinſecam. Et in hoc ſenſu verum eſt, accidens eſſe ens ſimpliciter, & etiam ens creatum. Alter ſenſus eſt, quòd aliquid ſit ens ſine addito. Et hoc modo de nullo analogato minùs principali prædicatur ſimpliciter analogum, ſed de omnibus cum illo addito (ſecundùm quid.)

71 Et ratio huius eſt; quia licèt formaliter participet rationem analogi; hoc tamen non niſi per eſſentialem dependentiam, & attributionem ad principale analogatum, & ideo nòn niſi ſecundùm quid. Quod vt ſignificaret Ariſt. aſſeruit, *Accidens non eſſe ens, ſed entis ens.* Et ita loquendum eſt de quocunque alio analogato minùs principali cuiuslibet analogi; cùm probatum ſit, omne analogum eſſe attributionis. Et hoc ſignificat etiam illud commune proloquium (*analogum per ſe ſumptum ſtat pro famoſiori ſignificato.*) Cuius ſenſus eſt, quod licèt omnia ſignificet: principale tamen tantùm ſimpliciter, & ſine addito. Quare dum abſolutè proferrur analogum, pro eo tantùm ſupponit.

Et ſi dixeris, ex hoc ſequi, hanc propoſitionem eſſe veram: *Omne ens eſt ſubſtantia*; imò eſſe identicam, quod ſic probatur: Ens abſolutè ſumptum ſolum ſupponit pro ſubſtantia; ergo ſubiectum, & prædicatum idem ſunt. Reſpondeo neutrum ſequi. Non primum, quòd propoſitio ſit vera, quia analogum abſolutè ſumptum ſemper ſignificat omnia ſua analogata; ſed pro ſolo primo ſtare dicitur, ſi per ſe accipiatur; quia reliqua non ſunt talia ſine addito; in ſubiecto autem illius propoſitionis, *Omne ens eſt ſubſtantia*, non ſumitur abſolutè, aut per ſe ens ſed cum addito diſtributionis quæ in nomen analogum fertur, ſecundùm ſignificationem analogi: & ideo in omnia analogata. Quare ſicut nō pro ſolo principali diſtribuitur, ſic non pro ſolo illo ſupponit; & ideo non eſt vera propoſitio, quia prædicatum ſolum continet vnum analogatum, ſubiectum verò diſtributiuè omnia: & hæc eſt ratio, propter quam non poteſt verificari de ſubiecto. Quòd verò non ſit identica, ex eodem eſt manifeſtum, cùm plus ſignificet ſubiectum, quàm prædicatum: atque etiam ex alio, quia licèt ſubiectum ſolum pro ſubſtantia ſupponeret, non ſignificat eam expreſsè ac diſtinctè, ſed confusè tantùm & in prædicato ſignificatur diſtinctè & expreſsè: diuerſus autem modus ſignificandi prædicati, & ſubiecti ſufficit, vt propoſitio non ſit identica.

72 Ad argumentum primæ opinionis dupliciter reſpondetur. Primò; diſtinguendo antecedens. Nam duobus modis poteſt reperiri proportionalitas inter analogata: Primò, ita vt per nomen analogum

analogum ſignificetur: & ſi ita reperiretur, ſufficeret facere illud analogum: alio modo reperitur non ſignificata, ſed quam poteſt intellectus in eis concipere: & ſic non facit nomen analogum. Et hoc modo non ſolùm in analogis, ſed in æquiuocis, & vniuocis reperitur: primo verò modo in nullis; ſed ſi imponeretur nomen aliquod, à quo ſignificarentur analogata, vt habent proportionalitatẽ, ex ea ſola eſſet analogũ. Sed per nomẽ ens nõ ſignificatur; & ideo non probatur, quòd ſit analogũ attributionis.

Secundò, reſpondetur negando abſolutè antecedens; quòd proportionalitas ex ſe, ſiue ſignificata, ſiue non ſignificata, efficiat nomen analogum: vnde licèt reperiatur inter ſignificata entis, non ſequitur eſſe analogum proportionalitatis.

Ad argumentum ſecundæ, diſtinguendum eſt antecedens. Nam ſi ens ſimpliciter idem ſit, quod ens intrinſecè, & formaliter, verum eſt: ſi verò ſimpliciter ſumatur prout diſtinguitur contra ſecundùm quid, falſum eſt, vt probauimus; & cùm ex attributione proueniat, quòd minùs principalia analogata non dicantur talia, niſi ſecundùm quid, non probatur, quòd ens non ſit analogum attributionis.

Vtrùm accidens ſit vniuocum ad nouem prædicamenta accidentium, vel analogum.

MAior difficultas eſt de accidenti reſpectu omnium accidentium: An ſit vniuocum, vel analogum. In qua præſupponendum eſt primò, quæſtionem non procedere de accidenti vniuerſaliſſimè ſumpto, prout eſt commune ad accidentia realia, & rationis; nam ſic certum eſt, eſſe analogum, cùm accidentia rationis non ſint accidentia, niſi per ſimilitudinem, & attributionem ad accidentia realia; quare non poteſt abſtrahi ab vtriſque conceptus communis vniuocus. Secundò, certum eſt, nec etiam procedens de accidenti reali, prout ſignificat tam accidentia intrinſeca, hoc eſt, verè inhærentia in ſubiecto, quàm extrinſecas denominationes reales; vt dexteritatem & ſimiles, quæ paſſim reperiuntur in ſex vltimis prædicamentis, (quamuis ego non intelligam, ex ſola denominatione extrinſeca poſſe fieri prædicamentum reale, vt ſuo loco probabo.) Nam denominationes iſtæ non ſunt vera accidentia, ſed ſolùm per attributionem, & ſimilitudinem ad ea, quæ inhærent ſubiecto, dicuntur: vnde reſpectu omnium, non poteſt accidens eſſe vniuocum. Sed ſolùm loquimur de accidenti reali, prout ſignificat ea ſolùm, quæ inhærent ſubiectis; de quo inquirimus, An ſit vniuocum; vel analogum.

Et prima opinio aſſerit eſſe vniuocum. Ita Sotus quæſt. 2. anteprædicamentorum, & plures moderni: ſed differunt à Soto in eo, quòd ita aſſerunt eſſe vniuocum, vt etiam ſit genus, conſtituens 73

vnum

vnum prædicamentum omnium accidentium ; ſicut ſubſtantia conſtituit vnum prædicamentum omnium ſubſtantiarum : Sotus verò negat eſſe genus.

Duo poſſunt probari pro hac ſententia. Primum, quod accidens non ſit analogum. Secundum, quòd ſit vniuocum. Et hoc ſecundum eiſdem prorſus argumentis probari ſolet, quibus probatum eſt ſuperius ens eſſe vniuocum ; & ideo non ſunt hoc loco repetenda, ſed ſolùm probabitur primum ex definitione analogorum. Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ,nec omnino eadem, nec omnino diuerſa:ſed ratio accidentis omnino eſt eadem : ergo non eſt analogum, ſed vniuocum. Probatur minor: Ratio accidentis eſt, Eſſe in ſubiecto : ſed Eſſe in ſubiecto, non ſolùm formaliter & intrinſecè conuenit omnibus accidentibus, ſed etiam æqualiter & ſimpliciter : ergo non eſt diuerſa in eis,ſed eadem.

74 Huic argumento ſolet reſponderi : Quòd licèt accidentia non dicantur per attributionem ad vnum accidens ; tamen omnia dicunt attributionem ad ſubſtantiam,& intrinſecam dependentiam ab ea. Et hæc ſufficit vt inter ſeſe dicantur analogicè ſub nomine accidentis. Sed probatur hoc non ſufficere, duplici ratione. Primò, quia vt attributio conſtituat analogiam, inter ſignificata analogata verſari debet,ſicut analogia ipſa: ſed ſubſtantia non eſt analogatum accidentis,cùm non ſignificetur eo nomine;ergo attributio accidentium ad illam,non conſtituit accidẽs analogum: ſed ſolùm ens,à quo ſignificantur omnia.

Secundò, attributio ab ſubſtantiam æquè primò conuenit omnibus accidentibus, atque etiam intrinſecè, & formaliter : ergo vniuocè conueniunt in ea : ſed ſecundùm talem attributionem ſignificantur nomine accidentis : ergo vniuocè, & non analogicè ſignificantur.

Secunda opinio tenet, *Accidens non eſſe vniuocum, ſed analogum*. Ita Soncinas 4.Metaph.q.1.ad 1.Caie.de ente, & eſſentia, c. 7. q. 15.ad 4.P.Franciſcus Suarius in Meta. diſpu. 59. q. 3. Pater Vazquez,1.p.d.14. c. 2. Fonſeca 5. Meta. c. 7. q. 2 ſect. 4. & hæc eſt probabilior,& tenenda.

Sed diuerſis modis probatur à diuerſis. Ratio aliquorum eſt, proportionalitas,quæ reperitur inter accidentia.Quia ſicut vnum ſe habet ad ſuum eſſe, quod ab accidenti participat, ſic ſe habet aliud.Et hæc ſufficit, vt accidens ſit analogum reſpectu omnium. Sed hæc ratio inſufficiens eſt, nam vt ſuperius probauimus, proportionalitas non ſignificatur per nomen, & ideo non ſufficit illud facere analogum,& etiam ſi ſignificaretur,non ſufficeret.

75 Ideo alij, qui ſolam attributionem veram conſtituere analogiam,nobiſcum ſentiunt, dicũt reperiri attributionem inter acci-

dentia, quia omnia dicuntur talia in ordine ad quantitatem, ratione cuius inhærent ſubiecto. Sed hoc probatur falſum. Quia nullum accidens ſpirituale inhæret ſubiecto media quantitate, neque enim omnia accidentia ſunt corporea: nam generatio ſubſtantialis inhæret materiæ primæ ante quantitatem, & relatio totius ſubſtantialis ad materiam,& formam, & relatio materiæ,& formæ inter ſeſe; ergo falſum eſt, quòd dicantur per attributionem ad quantitatem.

Alij denique probant accidens non eſſe vniuocum. Quia ſaltem reſpectu accidentis abſoluti, & relatiui, non poteſt habere rationem vniuocam: namq; vel conceptus abſtractus ab vtroque eſt abſolutus, vel relatiuus. Non abſolutus, quia non conueniret inferiori accidenti relatiuo. Nec poteſt eſſe relatiuus, quia non conueniret inferiori abſoluto: ergo nec poteſt eſſe vniuocus. Et ſi dicas,nec eſſe relatiuum,nec abſolutum; ſed abſtrahere ab vtraque ratione, vt abſtrahunt cætera vniuoca à particularibus rationibus vniuocatorum. Probatur hoc eſſe falſum quia ſi talis conceptus abſtahit à relatiuo,& abſoluto,eo ipſo debet eſſe abſolutus. Nam ſi abſtrahit à relatiuo:ergo iam non reſpicit terminum: ſed quod non reſpicit terminum,eſt abſolutum; ergo talis conceptus abſolutus erit;& non abſtrahet ab abſoluto,& relatiuo.

Hæc tamen ratio inſufficiens mihi videtur; quia non probat 76
talem conceptum non poſſe abſtrahere ab abſoluto,& relatiuo & ideo non probat quòd vniuocus eſſe non poſſit. Nam dicam ego relationem duplicem conceptum habere. Primum, quo reſpicit ſubiectum; & hic eſt ei communis cum accidentibus abſolutis. Secundum quo reſpicit terminum: & iſte eſt conceptus ſpecialis, quo diſtinguitur à cæteris prædicamentis, & per primum conceptum non reſpicit relatio terminum, ſed per ſecundum. Dum autem ſic arguitur; Ille conceptus non reſpicit terminum: ergo eſt abſolutus,neganda eſt conſequentia; quia medium dari poteſt inter conceptum abſolutum, & reſpicientem terminum; & tale medium eſt conceptus abſtrahens ab abſoluto, & relatiuo, qui nec reſpicit terminum; nec excludit reſpectum ad terminum, ſed ſolùm dicit rationem communem, contrahibilem per reſpectum ad terminum, & per rationem abſolutam; quæ non ſolùm non dicit reſpectum ad terminum, ſed eum excludit; quem non excludit conceptus communis, abſtrahens à relatiuo, & abſoluto. Non ergo probatur illa ratione: quod accidens non poſſit eſſe vniuocum.

Vt igitur hoc efficaciter probetur: Annotanda eſt doctrina 77
D.Th. 1.p.q.13. art. 5. vbi de analogis loquens ait: *Nomen analogum duobus modis ſignificare attributionem vnius ad alterum, vel multorum ad vnum.* Et ponit exemplum vtriuſque in ſano; quod analo

analogum eſt attributionis, reſpectu medicinæ, & animalis per attributionem vnius ad alterum. Nam medicina dicitur ſana; quia eſt cauſa ſanitatis animalis: ſed idem ſanum dicitur analogicè reſpectu vrinæ, & medicinæ: non quia vnum horum habeat attributionem ad alterum; ſed quia vtrumque dicitur tale per attributionem ad tertium, nempe ad animal, vrina quidem tamquam ſignum ſanitatis eius, medicina verò tamquam cauſa.

Ex hac doctrina applicata ad propoſitum colligi poteſt argumentum efficax, ad probandum accidens eſſe analogum. Nam vterque modus attributionis, nempe vnius ad alterum, vel multorum ad vnum, efficit nomen analogum: ſed in accidentibus reperitur ſecundus modus attributionis: ergo accidens erit analogum attributionis, reſpectu eorũ, ſicut ſanũ reſpectu vrinæ, & medicinæ. Probatur conſequentia; quia omnia accidentia ſignificantur cum intrinſeca attributione ad ſubſtantiam. Sed cõtra hoc ſic argum. Nam in primis videtur non bene colligi argum. ex doctrina D. Th. neque habere vllam vim ad probandum analogiam accidentis, quia D. Th. vtrumque illum modum attributionis aſſignat: inter ſignificata eiuſdem nominis, ſani; nempe animal, vrinam, & medicinam. Et ita ſignificari neceſſarium eſt, vt probat hoc arg. Analogia ſolùm reperitur inter ſignificata eiuſdem nominis analogi, & inter ſignificata diuerſorum nominum, vt ex definitione conſtat: *Analoga ſunt, quorum nomen eſt commune*, &c. Sed nomine accidentis non ſignificatur ſubſtantia, ſed ſola accidentia: ergo attributio inter hæc verſari debet, vt efficiat nomen accidentis analogum, ita vt attributio ſit vnius ad alterum, vel multorum ad vnum per tale nomen ſignificatum; & non ſufficit eſſe inter illa, & ſubſtantiam, non ſignificatam eodem nomine.

Quod confirmari poteſt, & declarari ſimul; nam attributio ac-
78 cidentium ad ſubſtantiam, facit quidem analogiam attributionis multorum ad vnũ in ente, à quo ſignificãtur omnia, ſed non poteſt facere analogiam in accidente, à quo non ſignificantur omnia, ſicut non facit analogiam in nomine, ſubſtantia, licèt ſit vnũ analogarum entis cum accidentibus & ob id ſolùm attribuãtur ei accidentia, quòd nomine ſubſtantiæ nõ ſignificãtur: Non ergo videtur hac via efficaciter probari, quòd accidens ſit analogum. Probatur minor: quia ex eo quòd accidentia attribuantur ſubſtantiæ, ſolùm ſequitur; quòd non ſint entia ſimpliciter, nõ verò, quòd nõ ſint accidentia ſimpliciter: ergo talis attributio ad ſubſtantiam facit analogiam in ente, à quo ſignificantur omnia, non in accidẽti. Probatur conſequentia, quia neceſſarium eſt in omnibus analogis, vnum eſſe tale ſimpliciter, aliud, vel alia ſecundum quid.

His tamen non obſtantibus, expreſſa mens D. Thom. eſt, *ſufficere talem attributionem ad analogiam*, quia non poſſunt diſtingui

duo illi modi attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, vt eos diſtinguit D. Thom niſi duobus etiam modis accipiatur, ſanum, in quo vtrumque contineri affirmat: Primo quidem reſpectu ſolius medicinæ, & vrinæ, deinde reſpectu ſolius medicinæ, & animalis: nam ſi reſpectu omnium ſumatur, neceſſe eſt plura attribui eidem: ergo non habebit locum attributio ſecunda, quæ eſt vnius ad alterum. Probatur conſequentia: quia impoſſibile eſt, ſumere ens in ordine ad decem prædicamenta, & conſtituere in eo attributionem vnius ad alterum, ſed ſolùm eſt multorum ad vnum: quia attributio vnius ad alterum, inter duo tantùm poteſt reperiri, non inter multa, niſi omnia ſumantur pro vno: ergo impoſſibile eſt conſtituere in ſano, attributionem vnius ad alterum hoc eſt, medicinæ ad animal, niſi ſumendo illud, prout ſolùm ſignificat hæc duo; & ex conſequenti conſtituitur alius modus attributionis diſtinctus, qui eſt multorum ad vnum, accipiendo idem nomen prout ea tantum ſignificat, quæ attribuuntur tertio.

Sed ratione probatur, ſufficere talem attributionem multorum ad vnum, etiam ſi illud vnum non ſignificetur per idem nomen, quia quando attributio multorum ad vnum intrinſeca eſt eis, vt per tale nomen ſignificantur, vera eſt attributio & per nomen ſignificata, licèt non ſignificetur per nomen illud vnum, ad quod eſt attributio, non minùs, quàm ſi per nomen ſignificaretur: ergo non minùs efficit nomen analogum. Probatur conſequentia ex definitione analogorum: quia tale nomen ſignificat plura in quantum habent attributionem; ergo eſt analogum: deinde quia attributio ſignificata per nomen, vera eſt analogia: & ea quæ cum tali attributione ſignificantur, vera analogata, impertinens igitur eſt, per nomen ſignificari illud, reſpectu cuius eſt attributio. 79

Ad obiectionem principalem propoſitam reſpondetur, negando imprimis, quòd hæc analogia non ſit ex mente D. Tho. deinde negando etiam, quòd vtrumque modum attributionis vnius ad alterum, & multorum ad vnum, ponat D. Th. inter ea tantùm, quæ ſignificantur eodem nomine. Nam expreſsè aſſerit, *ſanum reſpectu vrinæ, & medicinæ, eſſe analogum attributionis multorum ad vnum*; ſed reſpectu medicinæ, & animalis, attributionis vnius ad alterum, ergo non ſumit ſanum vt ſignificat omnia. Nec id reputat neceſſarium, ſed vt ſignificat minùs principalia cum attributione ad principale, etiam non ſignificatum. Probatur conſequentia: quia ſi illud accipiat ſecundùm integram ſignificationem omnium, non poteſt vtrumque modum attributionis diſtinguere: quia attributio vnius ad alterum, non eſt niſi inter duo. Præterea D. Th. expreſsè docet, quemlibet modũ attributionis, per ſe facere analogiam, ſed modus attributionis multorũ ad vnũ, reperitur in analogatis, etiãſi illud vnum non ſignificetur per nomen, vt iã 80

probaui:ergo ſufficit nomen analogum facere.

Ad arg. verò diſtinguendum eſt antecedens:quia *modus attributionis efficiens nomen analogum, duplex eſt*, vt aſſerit D. Tho. *vel vnius ad alterum*; & ſecundum hunc modum attributionis non poteſt eſſe analogia, niſi vtrumque ſignificetur eodem nomine: vel multorum ad vnum;& modus iſte, reperitur quidem inter ſignificata eiuſdem nominis, ſed quia eſt in ordine ad tertium, vtroque modo contingit, nempe ad tertium ſignificatum eodem nomine, vel diuerſo. Et ratio huius eſt; quia cùm ea quæ attribuuntur alteri,ſint multa;poteſt talis attributio adæquatè, atque completè ſignificari per nomen commune omnium;vel quaſi inadæquatè,& partialiter,quod eſt,quaſi diuidi in totalem, & partialem.Et ita eſt in ſano,atque etiam in ente, & accidente; nam ſanum poteſt accipi in ſua integra ſignificatione, & tunc efficit quaſi completam analogiam vel poteſt coarctari ad ſola analogata minus principalia;& efficit quaſi incompletam, aut partialem,ſed ſufficientem:quia cùm attributio ad principale,ſit eis intrinſeca, non poſſunt ſine illa ſignificari; ſignificata autem cum attributione non poſſunt,niſi analogicè ſignificari. Probatur efficaciter; quia vniuocis repugnat ſignificari cum attributione ad principale analogatum,cum quo apta ſunt,analogiam facere:ergo analogata ſunt,ſiue eodem nomine ſignificetur principale,ſiue diuerſo:analogia quidem quaſi inadæquata, & partiali; cùm tamen ex modo, quo ſignificantur, apta ſint efficere analogiam completam, ſub nomine vniuerſaliori, quo ſignificantur omnia; & hoc modo intelligenda eſt analogia accidentis Secundò poſſemus etiam reſpondere, aliquo modo ſignificari ſubſtantiam nomine accidentis, non in recto, ſed in obliquo: quia *accidens idem eſt ac entis ens*,vt dixit Ariſt.id eſt, ens ſubſtãtiæ:ſufficit autem ita ſignificari,vt attributio accidentium ad ſubſtantiam, aliquo modo dicatur eſſe inter ſignificata eiuſdem nominis analogi: atque etiam vt aliquo modo nomen accidentis ſit commune accidentibus,& ſubſtantiæ.

81 Nec contrarium eſt hoc definitioni analogiæ,quæ dicitur nomen analogum commune eſſe analogatis;nam commune eſt nomen his,quibus conuenit attributio;licèt non ſit commune ei,ad quod habent attributionem; quia hoc non eſt analogatum talis nominis,ſed illa tantùm.

Ad confirmationem negandum eſt antecedens, quòd attributio accidentium ad ſubſtantiam,ſolùm efficiat analogiam in ente, & non in accidente, ſed dicendum in vtroque eam efficere; quia per vtrumque nomen ſignificatur: ſed in ente efficit quaſi completam,& totalem; in accidente verò incompletam, & partialem; quia intrinſecè præſupponit illam & intrinſecè ab ea

dependet. In nomine autem ſubſtantiæ, non fit analogia; quia nec ſubſtantia habet attributionem ad accidentia, nec etiam ſi haberet eam, ſignificaretur eo nomine, vt ſuperiùs probatum eſt.

Aliud tandem quod in eadem confirmatione dicitur; attributionem accidentium ad ſubſtantiam ſolùm efficere, quòd ſint entia ſecundùm quid, non verò quòd ſint accidentia ſecũdùm quid, 82
concedendum eſt: neganda tamen conſequentia, quòd non efficiat analogiam ſub nomine accidentis. Nam ad analogiam attributionis non requiritur neceſſariò, quòd analogata, vel aliquod eorum ſit tale ſecundùm quid ſub particulari nomine, quo ea tantùm ſignificantur, ſed ſufficit, quòd ſint talia ſecundùm quid re- 83
ſpectu eius, ad quod attribuuntur: nam ex hoc habetur eſſe analogata cum eo, ſub nomine vniuerſaliori, completa, & totali analogia, & conſequenter analogia incompleta, ac dependenti ſub particulari nomine, quo ſignificantur; ſub quo non eſt neceſſarium, dici talia ſecundùm quid. Sed illud eſſe ſecundùm quid, quod habent ex propria natura, dicitur de eis ſimpliciter, vt ſignificantur particulari nomine, & ideo ſub eo dicuntur talia ſecundùm quid ſimpliciter. (vt ſic loquamur.) Et hoc patet in accidentibus: nam dici accidentia ſimpliciter ſecundùm quid, non eſt aliud quàm dici ſimpliciter entia ſecundùm quid, quod etiam de ſano dicetur reſpectu ſolius medicinæ, & vrinæ. Imò ex hoc ſatis clarè intelligitur, vtroque nomine analogicè ſignificari; cùm vtroque nomine ſignificentur cum attributione, & propter eandem attributionem, cum qua ſignificantur, fit vt ſub vtroque nomine ſignificata, dicantur talia ſecundùm quid formaliter; vel præſuppoſitiuè, præſuppoſitione eis intrinſeca, quæ omnia vniuocis repugnant. Et ſi tandem obiiciatur, Omnes potentias ordinari ad obiectum: & hoc non ſufficere vt potentia in communi, ſit analogum ad illas: Reſpondeo, non dicere ordinem attributionis, ſicut accidentia ad ſubſtantiam, ſed ſpecificationis tantùm, & ideo non eſſe analogata.

An neceſſe ſit accidens eſſe genus, ſi ſit vniuocum.

MVlti ex his, qui tenent accidens eſſe vniuocum, negant eſſe 84
genus, vt Iauellus, & Sotus, vbi ſupra, ſed non aſſignant eandem rationem. Nam Iauellus ait, ideo non eſſe genus, quia non eſt extra rationem differentiarum & modorum: ſed cùm tranſcendens ſit, in eis neceſſariò includitur, at hoc eſt contra rationem generis, quod, vt ſuprà probauimus, debet eſſe extra rationem differentiarum, alioqui non poterit per eas contrahi. Hæc 85
tamen ratio inſufficiens eſt, quia, vt ſuperiùs probauimus, non poteſt accidens includi in modis intrinſecis, & vltimis differentiis,

quin

quin eas etiam in ſe includat actu, licèt confuſo, cùm ſint entitates quædam accidentales: ſed eas includens non poteſt habere conceptum ab eis abſtractum, vt conſtat; ergo neque vniuocum. Probatur conſequentia; quia talis conceptus non abſtrahit à diuerſitate, ſed eam includit; ergo non eſt vniuocus, ſi non ſit genus.

Secunda opinio eſt Soti aſſerentis, *Ideo accidens non eſt genus, licèt ſit vniuocum; quia genus pertinet ad quidditatem ſpecierum: ſed accidens non ſignificat quidditatem accidentium, ſed eſſe eorum in ſubſtantia: ergo non eſt genus.* Hoc autem probatur falſum duplici ratione. Prima: quia non minùs pertinet ad rationem vniuoci, eſſe de quidditate inferiorum quàm ad rationem generis; ſi ergo accidens ideò non eſt genus, quia non dicit quidditatem accidentium; ſequitur eadem ratione non eſſe vniuocum. Probatur maior ex definitione vniuocorum. *Vniuoca enim ſunt, quorum nomen eſt commune, ratio verò ſubſtantiæ eadem.* Per *rationem* autem *ſubſtantiæ* intelligit Ariſtoteles, & omnes, definitionem, vel conceptum quidditatiuum, in his quæ definitione carēt; ergo repugnat aliquid eſſe vniuocum, & non eſſe de quidditate inferiorum.

Secunda: quia falſum eſt, quòd accidens non dicat quidditatem accidentium; quod ſic probo: Ens pertinet ad quidditatem entium particularium, & diuiditur, vt tale, in ſubſtantiam, & accidens, tamquam in membra oppoſita, & adæquata rationi eius: ſed ſubſtantia dicit quidditatem ſubſtantiarum inferiorum: ergo accidens quidditatem inferiorum accidentium.

Noſtra igitur ſententia eſt: Non poſſe accidens eſſe vniuocum, quin eo ipſo ſit genus omnium accidentium: vnde qui aſſerit vniuocum eſſe, conſequenter dicere debet eſſe genus. Probatur; quia nulla poteſt aſſignari ratio ſufficiens excludendi vniuocum à ratione generis, vt probatum eſt ex refutatione aliarum opinionum.

An ſaltem reſpectu aliquorum accidentium, aut prædicamentorum, poſſit eſſe accidens vniuocum.

86 PRima opinio tenet; *Accidens reſpectu aliquorum accidentium, vt quantitatis, & qualitatis, aut etiam cæterorum in intrinſecorum, eſſe vniuocum.* Ita Pater Franciſcus Suarius in Meta diſp 39. ſect. 3. numer. 15. & probat hoc arg. Accidēs reſpectu horum non eſt analogū proportionalitatis, nec attributionis: ergo nullā habet analogiam, ſed eſt vniuocum. Euidens eſt conſequentia; quia nullus ponit plures modos analogiæ. Sed probatur antecedens; quia analoga proportionalitatis nullam habent conuenientiam intrinſecam, vt patet de riſu hominis, & prati: ſed accidentia hæc, habent conuenientiā intrinſecam, cùm omnia inhæreant realiter

ſubiecto:ergo non poteſt eſſe analogum proportionalitatis accidens reſpectu eorum.De analogia verò attributionis probat;quia nullum accidens horum dicitur tale, per attributionem ad alterum,vt ſatis eſt manifeſtum : ergo accidens reſpectu eorum non eſt analogum attributionis.

Noſtra tamen ſententia oppoſita eſt, quòd *nec reſpectu horum accidentium poſſit accidens eſſe vniuocum, ſed analogum.* Probatur duplici ratione. Prima, quia ſicut accidens reſpectu omnium accidentium, non poteſt abſtrahi à modis intrinſecis eorum : ita nec reſpectu accidentium intrinſecorum, poteſt abſtrahi à modis eorum; ergo ſicut non eſt vniuocum, ſed analogum reſpectu omnium; ita nec reſpectu horum Probatur antecedens,quia ideò reſpectu omnium non poteſt abſtrahi à modis, quia modi non ſunt aliud quàm entitates quædam accidentales,expreſſiùs ſignificatæ; & propterea neceſſe eſt,vt ſub ſignificatione vniuerſali accidentis; actu, licèt confuſo, comprehendantur. Quo ſuppoſito, conceptus accidentis nec abſtractus, neque vnus eſſe poteſt; ſed eodem modo ſe habet ad intrinſeca, ſi cum illis ſolis compatetur,vt ex ſe patet:ergo nec reſpectu eorum poteſt eſſe vniuocum. 87

Quòd verò ſit analogum, eadem ratione probatur,qua probauimus eſſe analogum reſpectu omnium; quia intrinſeca accidentia, ſignificat cum attributione ad ſubſtantiam; ſicut ſanum,ſi reſpectu ſanorum extrinſecorum, quæ ſunt vrina, & medicina, ſolùm accipiatur; ergo continet modum attributionis multorum ad vnum, ſufficientem ad efficiendum nomen analogum; vt probandum eſt. 88

Ad argumentum alterius ſententiæ,negandum eſt antecedens; quòd accidens reſpectu intrinſecorum non ſit analogum attributionis.Quia licèt non ſignificet ea cum modo attributionis vnius ad alterum, bene tamen cum attributione multorum ad vnum, nempe ad ſubſtantiam,cuius aliquid ſunt,& vt aliquid eius ſignificantur,vt de accidenti reſpectu omnium diximus.

Ex quibus ſequitur, qua analogia accidens ſit analogum, tam reſpectu omnium accidentium, quàm ſolùm reſpectu intrinſecorum;nempe analogia attributionis multorum ad vnum.

An verò reſpectu accidentium completorum vniuocum eſſe poſſit, vel etiam ſit analogum: eodem modo reſpondendum eſt, & eiſdem rationibus probatum, quòd non ſit vniuocum; ſed analogum, quibus probatum eſt de ente in ordine ad ſola entia incompleta. Et hæc ſint ſatis de analogia nominum.

CAPVT

CAPVT II.

De diuiſione eorum,quæ dicuntur & ſunt.

TEXTVS ARIST.

Eorum quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur,in ſubiecto verò nullo ſunt, &c.

Textus expoſitio.

1 INtentum Ariſtotelis eſt tradere duas diuiſiones: vnam eorum quæ dicuntur: aliam, eorum quæ ſunt: in hoc tantùm agit in toto capite,quod ideo non eget diuiſione.

Prima diuiſio non eſt rerum,ſed vocum, vt ſignificant res;quia complexio non conuenit rebus,ſed vocibus,vt eas ſignificant. Aſſerit ergo Ariſt. *Ea quæ dicuntur:quædam cum complexione,alia ſine complexione dicuntur,*quaſi dicat,voces quæ ſignificant res alias eſſe complexas,vt homo albus:alias, incomplexas, vt color, aut animal. Quod idem eſt,ac ſi dicatur:quaſdam eſſe ſimplices:alias compoſitas.

Secunda diuiſio rerum eſt. Sed vt intelligatur, notari debet: quòd *Eſſe in ſubiecto,& dici de ſubiecto*, particulari quodam modo ſumuntur ab Ariſt. in hoc capite. Nam eſſe in ſubiecto, ſumit pro vera,& reali inhærentia in eo; & dici de ſubiecto, tanquam de quidditatiuè inferiori:vt animal de homine,& homo de Petro.

Hoc ſuppoſito, diuiſio talis eſt: Eorum quæ ſunt, quædam de ſubiecto dicuntur,& in ſubiecto non ſunt:vt homo,qui dicitur de Petro; non eſt tamen in eo per realem inhærentiam,ſed ſubſtantialiter:ideò non vt in ſubiecto. *Alia in ſubiecto ſunt, ſed de nullo ſubiecto dicuntur*: vt accidentia ſingularia:nam hæc albedo in pariete inhæret,ſed de nullo ſubiecto dicitur, quia non habet inferiora quidditatiuè,de quibus prædicari poſſit;licèt accidentaliter dicatur de pariete,& aliis corporibus. *Alia de ſubiecto dicuntur,& in ſubiecto ſunt:*vt accidentia abſtracta à ſuis inferioribus, nempe genus à ſpeciebus,& ſpecies ab indiuiduis: color enim de albedine,& nigredine dicitur,& in pariete,& homine inhæret. *Alia denique ſunt:quæ nec ſunt in ſubiecto,nec dicuntur de ſubiecto*, vt ſingulares ſubſtantiæ,Petrus & Ioannes.

CAPVT III.

De regulis prædicatorum eſſentialium.

TEX. ARISTOT.

Quando alterum de altero prædicatur vt de ſubiecto, quæcunque de eo,quod prædicatur, dicuntur, omnes etiam de ſubiecto dicuntur.

Textus expoſitio.

INrentum Ariſt. eſt tradere duas regulas prædicatorum eſſentialium, & hoc tantùm agit in tote capite. Prima regula eſt, *Quando aliquid prædicatur de aliquo tanquam de ſubiecto*, hoc eſt, tanquam de quidditatiuè inferiori *quæcunque dicuntur de prædicato, neceſſe eſt prædicari de ſubiecto*. Ita ſe habent quæcunque prædicata, poſita in recta linea prædicamentali; vt animal prædicatur de homine, & leone, ideo quæcunque prædicantur de animali, neceſſe eſt prædicari de homine. 1

Secunda regula obſcurior eſt, & ſic habetur in tranſlatione Boëtij: *Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum diuerſæ ſunt ſpecie differentiæ*; vt animalis, & ſcientiæ. Si verò ſubalternatim ponantur, eaſdem differentias habere poſſunt. Vt animal, & viuens, eandem habent differentiam; quia differentiæ viuentis includuntur in animali.

QVÆSTIO VNICA.

An genera non ſubalternatim poſita, poſsint habere aliquam differentiam communem.

DVas habet partes quæſtio hæc. Prima quærit, quid intelligat Ariſt. per *genera ſubalternatim poſita*, & *non ſubalternatim poſita*. Secunda, *an poſsint habere aliquam differentiam communem*. 2

Prima pars quæſtionis.

CIrca primam partem duæ ſunt opiniones. Prima aſſerit, *genera ſubalternatim poſita* ea ſolùm eſſe, quorum vnum collocatur ſub altero; vt animal, & viuens: & *non ſubalternatim poſita* ea, quorum vnum non eſt ſub altero; ſed ambo ſunt ſub tertio; vt animal, & planta: vel etiam, quæ nec vnum ſub altero, nec ambo ſub tertio; vt ſunt ea, quæ in diuerſis prædicamentis collocantur, qualia sũt animal, & ſciẽtia. Ita Sotus in expoſitione huius regulę.

Probat duobus teſtimoniis Ariſt. Primum eſt in hoc capite, vbi ſecundùm tranſlationem Argyropyli vocantur *genera ſubalternatim poſita ea*, quorum vnum eſt ſub altero: & *non ſubalternatim poſita*, quorum vnum non eſt ſub altero. Alterum teſtimonium, habetur pri. lib. Topicorum, cap. 13. vbi genera ſubalternata vocat Ariſt. *ſubalternatim poſita*: ſed genera ſubalternata ſunt, quorum vnum eſt ſub altero: ergo *non ſubalternatim poſita* erunt illa, quorum vnum non eſt ſub altero, licèt vtrumque ſit ſub tertio.

Probat deinde ratione; quia ſi per *genera ſubalternatim poſita*, non ſolùm intelliguntur ea, quorum vnum non eſt ſub altero, ſed etiam illa, quæ ſunt ſub tertio; ſequitur, *genera non ſubalternatim poſita*, ea ſolùm eſſe, quæ in diuerſis prædicamentis ſunt, de quibus euidens eſt, non poſſe habere differentiam communem, cùm ſint in di

in diuerſo gradu eſſendi ; quare nihil difficultatis haberet regula hæc. Quam tamen difficilem efficiunt omnes interpretes.

3 Noſtra ſententia eſt,Per *genera non ſubalternatim poſita*, intelligi non ſolùm ea,quorum vnum non eſt ſub altero ; ſed etiã quæ ſunt ſub tertio. Et ideò non ſubalternatim poſita, ea ſolùm eſſe, quæ in diuerſis prædicamentis ſunt.

Probatur expreſſo teſtimonio Ariſt.6.lib. Topicorum,ca.2.loco 41.vbi duo aſſerit.Primum ; *Genera ſubalterna non ſolùm appellari ea,quorum vnum eſt ſub altero:ſed etiam quæ ſunt ſub tertio.* Secundum:*Genera illa quæ ſunt ſub tertio,habere differentiam communem*:vt animal greſſibile,& animal volatile, habent bipedem pro differentia cõmuni. Ex quo ſequitur, quòd vel non dicantur *non ſubalternatim poſita*:vel falſa ſit regula Ariſtotelis,quòd genera *nõ ſubalternatim poſita*, non poſſint habere differentiam cõmunem.

Deinde probatur ratione. Primò:quia *genera non ſubalternatim poſita*, ex Ariſtot. non poſſunt habere differentiam communem: ſed ea quorum vnum non eſt ſub altero,ſed ambo ſub tertio, habent differentiam communem:ergo non dicuntur *non ſubalternatim poſita* ab Ariſtotele. Probatur minor:quia quantitas diuiditur in ſucceſſiuam,& permanentem,tanquam in duo genera,quorum vnum non eſt ſub altero,& habent differentiam cõmunem : nam differentia continui, communis eſt vtrique atque etiam differentia diſcreti,ſi quidem,tam quantitas permanens,quàm ſucceſſiua diuiditur in continuam & diſcretam.

Secundò ; quia eadem ſunt genera *ſubalterna*, & *ſubalternatim poſita* : ſed ea quorũ vtrumq; eſt ſub tertio,ſunt ſubalterna reſpectu illius:cum vtrumq; ſit ſub eo:ergo erunt *ſubalternatim poſita.*

Ad primum teſtimonium reſpondetur:Quòd cùm diuerſomodo habeatur in diuerſis tranſlationibus:per aliud expreſſum à nobis citatum,explicari,& intelligi debet.in quo non poteſt eſſe dubium,noſtram ſententiam contineri.

Ad aliud teſtimonium dicimus,*genera ſubalterna,aut ſubalternatim poſita*,vtraque comprehendere:nempe ea,quorum vnum eſt ſub altero,& quorum ambo ſunt ſub tertio.

Ad arg.Concedendum eſt antecedens cum conſequentia,& dicendum:Quòd regula Ariſtotelis,quantum ad hanc partem, clariſſima eſt, ſi per alia teſtimonia expreſſa eiuſdem intelligatur: eam verò difficilẽ fecerunt,qui prædicta teſtimonia non viderũt.

Secunda pars quæſtionis.

4 SEcũda pars quæſtionis quærit, *An genera nõ ſubalternatim poſita,poßint habere differentiã communem.* Quod vt meliùs intelligatur notandum eſt,duplicem eſſe differẽtiam ; Conſtitutiuam, & Diuiſiuam : Superiorem etiam, atque Inferiorem:Vt ſenſibile

eſt con

eſt conſtitutiua animalis, & diuiſiua viuentis: & corporeum eſt differentia ſuperior reſpectu viuentis; ſenſibile verò inferior reſpectu eiuſdem. Intelligitur ergo quæſtio de inferiori diuiſiua; nam de ſuperioribus nõ eſt dubium, quin poſſint eſſe communes. Circa quam eſt prima opinio Soti aſſerentis, *Genera non ſubalternatim poſita: quorum vnum eſt ſub altero in eodem prædicamento, ſed vtrumque ſub tertio, non poſſe habere differentiam communem: & multo minùs genera diuerſorum prædicamentorum.* Quem etiam ſequũtur alij, etiam ſi nobiſcũ dicant, hæc eſſe ſubalternatim poſita.

Probant duplici teſtimonio Ariſto.1.lib.Topic.cap.2. loco 22. vbi affirmat, *De pluribus prædicari genus, quàm differentiam.* Secundum habetur 1.li.de partibus animalium, cap.3. vbi dicit *Tot eſſe differentias, quot ſunt ſpecies:* ſed ſi eadem differentia duobus generibus, quæ ſunt ſub tertio, communis ſit, vtrumque erit falſum; ergo non eſt admittendum. Probatur minor: nam ſi eadem differentia diuiſiua viuentis, communis eſt duabus ſpeciebus ſubalternis, ſub eo contentis: cùm de illis prædicetur genus, prædicabitur etiam hæc differentia communis, & ideo non prædicabitur differentia de paucioribus, quàm genus. Et præterea, in minori numero erunt differentiæ, quàm ſpecies, cùm vna differentia ſit communis duabus ſpeciebus.

Probant deinde ratione: Quia ſicut repugnat idem indiuiduum eſſe ſub duplici ſpecie, ita repugnat eandem ſpeciem eſſe ſub duplici genere: ſed ſi eadem differentia Diuiſiua ſit communis duobus generibus, ſequitur eandem ſpeciem contineri ſub duplici genere: ergo impoſſibile erit. Probatur minor: Quia differentia Diuiſiua generis conſtituit ſpeciem ſub eo, vt rationale diuidẽs animal conſtituit hominem ſub eo: ergo ſi animal, & planta habent differentiam communem, talis differentia conſtituet ſpeciem ſub vtroque genere: & eadem erit ſpecies animalis, & plantæ, quod abſurdum eſt.

Secunda opinio tenet: *Genera non ſubalternatim poſita, non ſemper, aut neceſſariò habere differentiam communem: ſed aliqua poſſe eam habere.* Et hæc eſt probabilior & tenenda. Et explicatur duabus concluſionibus. Prima: Genera ſubalternatim poſita, quorum vnum eſt ſub altero, habent omnes differentias Conſtitutiuas ſuperiorum generum communes, & Diuiſiuas, aliquas, non tamen omnes. Exempli gratia: *Animal & viuens habent differentiam Diuiſiuam ſubſtantiæ cõmunem, vt corporeum: & etiam Conſtitutiuã corporis: ſed neutrum habet differentiam Conſtitutiuam alterius, quæ Diuiſiua eſt proximi generis.* Ita Ariſt.in vltimis verbis huius capitis. Et colligitur euidenter ex prima regula huius capitis: quia ſi genus ſuperius, prædicatur de generibus inferioribus, quæ sũt ſpecies ſubalternæ: ſequitur de eiſdẽ prædicari differentiã Conſtitutiuam

tiuam eiuſdem generis ſuperioris, quæ illud conſtituit, & de illo prædicatur.

Secunda concluſio : Genera non ſubalternatim poſita ſecundùm primam opinionem, quorum vnum non eſt ſub altero, ſed vtrumque ſub tertio, eaſdem differentias Conſtitutiuas ſuperiorum generum habent communes; & aliquam Diuiſiuam ſuperioris generis, poſſunt habere communem, licèt non neceſſariò, nec ſemper habeant: ſed genera diuerſorum prædicamentorum, quæ ſola dicuntur non ſubalternatim poſita, nullam. Prima pars huius concluſionis euidens eſt in animali, & planta quæ habent differentiam Diuiſiuam, & Conſtitutiuam corporis communem. Secunda verò, expreſſa eſt apud Ariſt. 6. Topic. cap. 2. loco 41. vbi eam probat hac ratione : *Animal diuiditur in greſſibile, & volatile, tanquam in diuerſas ſpecies ſubalternas, & ideo in diuerſa genera, quæ ſub ſe habent alias ſpecies, & tamen vtrique generi, communis eſt, differentia bipedis; ergo duo genera; non ſubalternatim poſita, communem habent differentiam Diuiſiuam ſuperioris generis.* Vtitur autem Ariſtoteles his differentiis loco eſſentialium, quas ignoramus. Et confirmatur; Quia quantitas diuiditur in ſucceſſiuam, & permanentem, tanquam in diuerſas ſpecies ſubalternas; quarum vna non eſt ſub altera, ſed vtraque ſub tertia; & habent communes differentias continui, & diſcreti. Si autem dicatur, quę ſit ratio propter quam non ſemper, nec neceſſariò habeant talia genera differentiam communem, ſed aliqua habeant illam, & alia non: Reſpondeo, rationem eſſe, quia aliqua ſunt magis ſimilia aliis, & ideo poſſunt habere maiorem conuenientiam.

Pro ſolutione argumenti, notandum primò; Quòd differentia communis, quam habent aliquando illa genera, quorum vnum non eſt ſub altero, ſed vtrumque ſub tertio; eo ipſo, quòd communis eſt, non eſt vltimatè Conſtitutiua eorum, quia differentia vltimatè Conſtitutiua, diſtinguit ſpeciem, quam conſtituit, à quacunque alia ſed differentia communis, non diſtinguit inter ſe illas ſpecies, quibus eſt communis; ergo non eſt vltimatè conſtitutiua earum. Gratia exempli: Differentiæ continui, & diſcreti, communes permanenti & ſucceſſiuæ quantitati, non diſtinguunt eas inter ſe; ſed ſolùm quantitatem continuam à diſcreta: & ideo harum ſunt vltimatè conſtitutiuæ, non illarum.

Secundò notandum, Differentias quaſdam eſſe vniuerſales, quæ totam lineam prædicamenti diuidunt; vt corporeum, & incorporeum. Alias verò particulares ſolùm diuidentes vnum, vel alterum genus particulare alicuius partialis lineæ, vt differentiæ diuidentes animal. Et ideo genera etiam ſunt duplicia: Quædam vniuerſalia, quorum quodlibet continet integram lineam; vt corpus, & ſpiritus: Alia particularia partiales lineæ; vt animal,

vel

vel planta. Et differentiæ vniuerſales non poſſunt eſſe communes; nec vniuerſalia genera, poſſunt habere aliquam differétiam communem. Et huius ratio eſt manifeſta, quia vniuerſales differentiæ habent vniuerſalem oppoſitionem. Particulares verò oppoſitæ non ſunt formaliter oppoſitæ, ſed diuerſæ, ideo repugnat illas eſſe communes, non iſtas. Tertiò notandum; Quòd cùm dicimus, Genera vniuerſalia quæ continentur ſub tertio non poſſe habere differentiam communem, & particularia poſſe habere, non loquimur de differentia Conſtitutiua ſuperiori, quam certum eſt, & neceſſarium, habere communem: nam corpus, & ſpiritus, ſunt vniuerſalia genera, & habent communem modum intrinſecum ſubſtantiæ, qui licèt non ſit differentia, quia ſubſtantia non eſt genus: eſt tamen ſimilis ſuperiori differentiæ; & non minus eum includeret ſi eſſet vera differentia. Et ratio huius eſt euidens, quia, quidquid includitur in prædicato ſuperiori, debet includi in inferiori, ſed differentia Conſtitutiua ſuperioris generis includitur in eo: ergo neceſſe eſt includi in quolibet genere inferiori. Loquimur ergo de differentia Diuiſiua ſuperioris generis. De qua dicimus. Communem eſſe poſſe inferioribus, licèt hoc non ſit neceſſarium: nec ſemper contingat, ſed aliquando, vt differentiæ continui & diſcreti, quæ ſunt diuiſiuæ quantitatis, communes ſunt quantitati permanenti, atque ſucceſſiuæ.

Notandùm quartò: Quòd hæc differentia Diuiſiua ſuperioris 6
generis, quam dicimus poſſe eſſe communem duobus generibus ſub eo contentis, non eſt adæquata alicui eorum, ſed inadæquata: ita vt per alias differentias diſtinctas ab ea, adæquatè conſtituantur. Gratia exempli: Bipes communis eſt differentia greſſibilis, & volatilis animalis; ſed inadæquata vtrique; quia per proprias differentias greſſibilem & volatilem, adequatè conſtituuntur.

Ex his reſpondetur ad vtrumque teſtimonium Ariſt. Negando minorem, nempe quòd ex noſtra ſententia ſequatur, *Genus non prædicari de pluribus, quàm differentia*: aut. *Non eſſe tot differentias, quot ſunt ſpecies.* Neutrum enim ſequitur. Nam cùm differentia, quæ poteſt eſſe cõmunis duobus generibus, quæ continentur ſub tertio ſuperiori, non ſit Conſtitutiua eiuſdem ſuperioris generis, ſed Diuiſiua; ideo inferiorem neceſſe eſt de paucioribus prædicari, quàm genus ipſum: vt bipes, de paucioribus, quàm animal. Et de hac loquitur Ariſto. in primo teſtimonio, non de conſtitutiua, de qua manifeſtum eſt; Quòd de eiſdẽ omnino prædicetur, de quibus prædicatur genus: quod cõſtituit. De tot enim prædicatur ſenſibile, de quot prædicatur animal. Quod verò dixit Ariſtoteles in ſecundo teſtimonio, *Tot eſſe differentias, quot ſunt ſpecies*, veriſſimum eſt: nam licèt vna poſſit eſſe communis duabus ſpeciebus ſubalternis, poſitis ſub tertio genere ſuperiori; non tamen

men eſt vltimatè conſtitutiua earum ; ſed habent alias, per quas conſtituuntur, & diſtinguuntur. Illa verò quæ communis eſt, licèt non conſtituat eas adæquatè: tamen ſuam habet ſpeciem propriam, quam adæquatè conſtituit. Vt bipes non conſtituit adæquatè animal volatile, aut greſſibile, ſed adæquatè conſtituit animal habens duos pedes. Vnde intelligitur, quòd etiam ſi vna differentia inadæquata, communis ſit duabus ſpeciebus; nihilominus tot ſunt differentiæ, quot ſpecies, cùm nulla ſit ſpecies, quæ non habeat propriam differentiam adæquatè conſtitutiuam: neque vlla differentia, quæ non conſtituat adæquatè ſuam ſpeciem.

Ad argumentum: Negandum eſt antecedens, Quòd ſicut non poteſt idem indiuiduum eſſe ſub duplici ſpecie, ſic non poſſit vna ſpecies eſſe ſub duplici genere; eſt enim diuerſa ratio de indiuiduo, ac de ſpecie. Nam differentia indiuidualis adæquatè & vltimatè determinat ſpeciem: & ideo repugnat, eandem differentiam indiuidualem, determinare duplicem ſpeciem diuerſam: ſed differentia ſpecifica, cùm ſit prædicatum commune, & poſſit inadæquatè conuenire duobus, & neutrum adæquatè, aut vltimatè conſtituere, poteſt ex conſequenti eſſe communis illis.

CAPVT IIII.

Continens diuiſionem incomplexorum in decem prædicamenta.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Eorum, quæ ſecundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquódque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, &c.

Textus expoſitio.

1 INtentum Ariſtotelis in præſenti capite, eſt, explicare, ſimplicia eſſe debere illa, ex quibus prædicamenta conſtituenda ſunt. Diuiditur autem in duas partes, in quarum prima ponit Ariſt. *Vniuerſale diuiſionem incomplexorum in decem prædicamenta.* In ſecunda aſſerit, & probat, *Eadem incomplexa, ex quibus prædicamentum fit, non eſſe affirmationes, aut negationes, ſed ex eis poſſe affirmationes & negationes fieri.*

Diuiſio talis eſt: Ens incomplexum, aut ſimplex, aliud eſt ſubſtantia, vt homo, vel equus; aliud quantum, vt corpus, aut linea; aliud quale, vt albũ; aliud ad aliquid, vt duplum, dimidium; aliud, vbi, vt eſſe in foro; aliud, quando, vt heri, aut hodie; aliud, ſitus, vt iacere, ſedere; aliud habere, vt armatum eſſe; aliud agere, vt ſecare; aliud pati, vt ſecari.

Sed ſimplicia hæc (inquit Ariſtot. in ſecunda parte) *ſecundùm ſe cõſiderata non ſunt affirmationes, nec negationes; quãuis ex eis ſi aliquo verbo, aut copula vniãtur, poſſint fieri affirmationes, & negationes.*

Quod

Quod ita probat: *Omnis affirmatio & negatio, eſt vera aut falſa: ſed ſimplicia, vt homo, aut albedo per ſe ſumpta, non dicunt veritatem aut falſitatem, vt notum eſt: ergo non ſunt affirmationes, aut negationes. Sed ſi ea coniungas verbo aliquo, affirmationem, aut negationem ſtatim efficies, vt ſi homini & albo adiungas verbum, eſt, reſultabit hæc affirmatio, homo eſt albus, in qua iam reperitur veritas aut falſitas.*

QVÆSTIO I.

Ex quibuſnam rebus per ſe componatur prædicamentum.

QVinque ſunt, de quibus dubitari poteſt, An & quomodo pertineant ad prædicamentum, vt excluſis his, quæ ad ipſum non poſſunt pertinere, intelligi poſſit, ex quibuſnam per ſe componatur. Primum, eſt ens rationis, quod ex eo videtur primò ad prædicamentum pertinere, quia prædicamentum, ſicut propoſitio, aut ſyllogiſmus, quoddam ens rationis eſt; ergo non quomodocunque, ſed formaliter, pertinebit ens rationis ad prædicamentum. 1

Secundò, Prædicamentum fit ex generibus & ſpeciebus; ſed genera, & ſpecies ſunt entia rationis: ergo ex entibus rationis fiet prædicamentum.

Vera tamen ſententia eſt, ex ſolis entibus realibus fieri; & ideo entia rationis, non pertinere ad prædicamentum, niſi per quandam ſimilitudinem; ratione cuius, quoddam prædicamentum, vel potiùs ſimilitudinem prædicamenti excogitare poſſumus, vt in tractatu noſtro, de natura entis rationis, diximus. Ita ſentiunt D. Tho. 5.lib. Meta.lect.9.& quæſt.7.de potentia, art.9. Capreol. in 1. d.8. quæſt.2.& d.29.q.1.ad 5.Sotus cap. 4. ante prædicamen. quæſt.2. ad 4.Fonſeca 5.Metaphy cap.7.q.6.ſect.1.& cæteri omnes. 2

Probatur teſtimonio Ariſt, 5.lib.Meta. cap.7. tex.14. vbi docet, *Entia per ſe diuidi in decem prædicamenta; ens autem per ſe, apud ipſum* (vbicunque de eo loquitur) *& ens reale, idem ſunt.*

Probatur deinde ratione: Quia entia rationis nec veram habent entitatem, nec veram eſſentiam, ſed ab intellectu excogitatam ad ſimilitudinem entitatis, & eſſentiæ realis: ſed verum prædicamentum ex vero ente, veràmque eſſentiam habente debet fieri: ergo non fit ex entibus rationis, ſed ſolùm ex realibus Quod conſtabit, ſi per ſingula prædicamenta diſcurramus; videbimus enim prædicamentum ſubſtantiæ, qualitatis, & quantitatis, ex veris naturis realibus fieri.

Sed pro ſolutione arg. notandum eſt, Prædicamentum fieri ex prædicatis realibus: non tamen realiter, aut ex natura rei diſtinctis: quia, vt probauimus cap. de differentia, Genus, & differentia, eiuſdem rei conceptus reales obiectiui ſunt, diuerſos gradus eſſentiales ſignificantes, & ſolùm ab intellectu diſtincti. Species verò ex eis componitur, non tanquam tertia res ab eis diſtincta, 3

ſed

Digitized by Google

ſed quantum tertius conceptus obiectiuus, totalis atque complexus. & ideo non eſt compoſitio realis, ſed rationis, quia licèt reales ſint conceptus componentes, & compoſiti; non tamen diſtincti, niſi ratione; quare non poſſunt realem compoſitionem facere. Ita ergo de prædicamento intelligendum eſt, ab intellectu diſtinguente prædicata eſſentialia fieri: ita vt ſicut ante operationem eius, non ſunt diſtincta prædicata, nec ideo plura; ſic non poteſt prædicamentum dari, ſed eſt opus eiuſdem intellectus, qui diſtinguens prædicata, ea ordinat, ac diſponit, prædicamentumque ex eis efficit.

4 Secundò notandum, Prædicamentum duobus modis conſiderari. Primo quaſi pro materiali, nempe pro naturis rerum, ac prædicatis earum, quæ in linea prædicamentali ordinătur, & ſic acceptum reale eſt, quia tam prædicata eſſentialia, quàm naturæ, in quibus fundantur, realia ſunt, licèt non realiter diſtincta. Secũdo modo conſideratur quaſi pro formali, hoc eſt, pro ordinatione ipſa, ac diſpoſitione prædicatorum, quæ neceſſariò ſupponit diſtinctionem eorum: & hoc modo ſumptum non eſt quid reale, ſed rationis: vnde ſequitur prædicamentum formaliter ſumptum ens rationis eſſe, & pro fundamento eſſe ens reale, & hoc ſecundo modo conſideratur à Meta. ſed primo modo à Dialectica.

His explicatis, ad vtrumque arg. ſimul reſpondemus. Concedẽdo, quòd genera, ſpecies, & prædicamentum formaliter ſumpta, entia rationis ſint; negamus tamen quòd aliquo modo pertineăt ad prædicamentum; quia illa ſolum dicuntur pertinere ad prædicamentum ex quibus prædicamentum fit: ſed prædicamentum ſolùm fit ex prædicatis, quæ in eo ordinătur, & non ex ordinatione ipſa, ſicut cætera entia artificialia ſolũ dicuntur fieri ex materia: vt ſtatua ex ligno, domus ex lignis & lapidibus; ergo entia rationis non pertinent ad prædicamentum, nec genera, & ſpecies formaliter ſumpta, ſed ſolum pro fundamentis realibus.

De complexis.

5 Secundum, de quo dubitari poteſt, ſunt complexa, quæ ſic diſtinguuntur à quibuſdam: Quædam ſunt complexa, quæ vnam tantùm rem ſignificant, & æquiualent voci ſimplici eam ſignificanti. Et talia ſunt definitiones ſubſtantiarum, vt animal rationale, aut viuens ſenſibile. Alia ſunt complexa, quæ non vnam rem, ſed plures ſignificant. Et talia ſunt definitiones accidentium, in quibus præter illa, quæ pertinent ad eſſentiam accidentis, includitur ſubiectum, vt per illud, explicetur intrinſecus ordo accidentis ad ipſum, & complexa illa pertinent per ſe ad prædicamentum, hæc verò ab eo excludenda ſunt.

Probant ex porphyrio, cap. de ſpecie, vbi prædicamentum ſub-

Digitized by Google

ſtantiæ conſtituens, pro genere viuentis poſuit, corpus animatum,& etiam animal rationale,pro quodam genere, in quo exiſtimauit homines,cum dæmonibus conuenire,ſed hæc ſunt complexa ſubſtantialia: ergo ex mente Porphyrij ponēda ſunt in prædicamentis.

Deinde ratione, quia loco definiti, licet ponere definitionem eius, nihil extrinſecum includentem, vt loco hominis, animal rationale, quia talis definitio ſimplici definito æquiualet:ergo in recta linea prædicamentali licebit ponere loco generis,& ſpeciei cuiuſcunque propriam definitionem,quæ cùm ſit complexū quid, ſequitur ex complexis ſubſtantialibus fieri per ſe prædicamētum.

Noſtra ſententia eſt oppoſita: Quòd nullum complexum pertineat ad prædicamentum, & eſt expreſſa apud Ariſt. c. præſenti, vbi ita ait; *Eorum, quæ ſecundùm nullam complexionem dicuntur, vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid*,&c. Quibus verbis complexa omnia, ſiue ſubſtantialia,ſiue accidentalia ſint,excludit à prædicamento,& ſolùm ens incomplexum diuidit in decem prædicamenta. 6

Sed ratione probatur, quia recta linea prædicamentalis ex ſolis generibus, & ſpeciebus fit, vt in prædicamento ſubſtantiæ, ex ſubſtantia,corpore,viuenti,animali,& homine:ſed complexa, ſiue ſint definitiones ſubſtantiarum,ſiue accidentium, non ſunt genera, neque ſpecies: ergo ex eis non fit prædicamentum. Quod probatur etiam ex definitione eius: nam prædicamentum eſt prædicabilium ordinatio: ſed prædicabilia ſunt quædam vniuerſalia, de quorum ratione eſt eſſe ſimplicia, vt quæſtione vltima vniuerſali vidimus:ergo ex ſolis ſimplicibus fit prædicamentum, non ex complexis.

Ad porphyrium reſpondetur: Complexa poſuiſſe loco ſimplicium,non quia intelligeret ad prædicamentum pertinere, ſed vel maioris explicationis gratia, vel quia ſimplicia genera non cognouit.Propter primam rationem, poſuit corpus animatum pro viuenti,& propter ſecundam, animal rationale pro genere hominum,ac dæmonum. 7

Ad rationem verò negamus, quòd ſemper loco definiti,liceat ponere definitionem, etiam nihil includentem extrinſecum, ſed ſolùm licet quantum ad æquiuolentiam veritatis, quia de quibus prædicatur definitum, neceſſe eſt prædicari definitionem: ſed vbi modus ſignificandi determinatus eſſe debet, atque diſtinctus in definitione, & definito, non licet eam loco definiti ponere. Et ita eſt in propoſito, quia res non ponitur in prædicamento, quo modocunque ſignificata, aut concepta, ſed per modum generis,aut ſpeciei,& ideo per modum incomplexi; cùm ergo definitio nō habeat modum generis, aut ſpeciei ratione complexionis, ſequitur

ſequitur nec habere modum prædicamentalem, quare non poteſt loco definiti in prædicamento poni. Ad formam ergo argum. dũ dicitur, Definitio licèt ſit complexa, æquiualet ſimplici definito, diſtinguendum eſt antecedens, quia æquiualet definito, quantum ad veritatem rei; non tamen quantum ad modum ſignificandi ſimplicem, & omnino neceſſarium ad lineam prædicamentalem; & ideo non poteſt loco eius in prædicamento poni, quamuis in propoſitione, vel in aliis caſibus ponatur.

De partibus Phyſicis, & Metaphyſicis.

PArtes rei duplices sũt, Phyſicæ, & Metaphyſicæ: & partes Phyſicæ adhuc duplices, quædam ſunt Eſſentiales vt materia, & forma, & aliæ Integrantes, quæ adhuc ſunt in duplici differentia: nam quædam ſunt eiuſdem rationis, vt partes aquæ aut ligni, & ideo vocari ſolent homogeneæ, aliæ diuerſæ rationis vt caput, manus, & vocantur etreogeneæ & integrantes quæ nõ ſunt eſſentiales, ſed ſubſtãtiales, aut entitatiuæ appellari poſſunt. Partes Metaph. ſunt genus, & differentia: ſed de genere certum eſt, quòd per ſe pertineat ad prædicamentum: quia habet modum ſubſtantiæ compleræ. De ſolis ergo differentis, tanquam de partibus Metaph. & de materia, & forma, ac partibus integrantibus, tanquam Phyſicis procedit quæſtio, An per ſe ſint in prædicamento. Et primo de his dicendum eſt, deinde, de partibus Metaphyſicis.

Sed priùs explicandum eſt, *Quid ſit per ſe pertinere ad prædicamentum.* Duo ſunt in prædicamento. Primum eſt, ſeries ipſa ſeu ordinatio prædicamentalis ſuperiorum, & inferiorum, ex quibus fit, quaſi quædam linea recta, per quam aſcendere, atque deſcendere poſſumus, ab indiuiduo, quod totius lineæ fundamentum eſt, vſque ad genus ſupremum, quod eſt quaſi caput. Sic linea prædicamenti ſubſtantiæ, procedit à genere ſupremo, quod eſt ſubſtantia, per diuiſionem eius in ſpecies, quæ ſunt corpus, & ſpiritus: & rurſus per diuiſionem corporis in viuens, & non viuens: deinde per diuiſionem viuentis in animal, & plantam: & tandem per diuiſionem animalis in hominem, equum & leonem; & ex his diuiſionibus generum in ſpecies per differentias, reſultat linea hæc, quæ appellatur ſeries, aut ordinatio, nempe ſubſtantia corpus, viuens, animal, homo, Petrus. Et pro hac linea recta ſupponit prædicamentum, quotieſcunque de eo loquimur. Præter hanc verò habet prædicamentum quaſi duo latera quibus quaſi circundatur, & lata hæc fiunt ex differentiis oppoſitis, per quas genus diuiditur in ſpecies. Vt latus eiuſdem prædicamenti ſubſtantiæ nobis ſit notiſſimum ex his quatuor differentiis, corporeum, animatum, ſenſitiuum, rationale.

Ex his intelligitur iam; Quid ſit eſſe per ſe in prædicamento vel

ex quibus fiat per ſe prædicamentum, idem eſt enim, ac poni in recta linea prædicamentali, vel ex aliquo fieri eandem rectam lineam; nam latera prædicamenti extra ipſum ſunt, & quaſi ornatus eius. Dum ergo quærimus de partibus tam Phyſicis, quàm Metaphyſicis, An per ſe ſint in prædicamento, vel ex eis fiat prædicamentum; ſenſus eſt: An per ſe ſint in recta linea prædicamentali.

Et de partibus Phyſicis tenet prima opinio, quòd per ſe collocentur in prædicamento, ita Villalpandus, & Louanienſes, cap. de ſubſtantia, quos ſequuntur alij. Probant primò: Quia completa ſubſtantia componitur eſſentialiter ex materia, & forma; & integratur ſubſtantialiter ex partibus integrantibus: ergo repugnat completam ſubſtantiam poni per ſe in prædicamento, quin partes etiam ponantur, & per ſe quidem, cùm per ſe eam componant.

Secundò, quia in partibus ſubſtantiæ intelligimus genera, & ſpecies; ergo ex his poteſt ordinari prædicamentum, ſicut ordinatur ex generibus, & ſpeciebus ſubſtantiæ totalis. Probatur antecedens; quia ſicut diuidimus completam ſubſtantiam in corpoream, & incorpoream, & ſic de cæteris generibus, ſic poſſumus diuidere partialem.

Et confirmari poteſt de partibus homogeneis; quia eiuſdem 10
rationis ſunt cum tota ſubſtantia, & poſſunt per diuiſionem fieri completæ ſubſtantiæ: vt ſi diuidamus aquam, tot ſubſtantias completas efficiemus, quot partes ſeparamus: nam poſtquam ſeparatæ ſunt, nec dependent à tota ſubſtantia, nec partes eius ſunt; ſed quælibet incipit eſſe completa ſubſtantia: ergo per ſe etiam pertinens ad prædicamentum.

Secunda opinio excludit partes ſubſtantiæ Phyſicas à prædicamento, & D. Tho. 1. par. quæſt. 29. art. 4. ad 5. & de veritate quæſt. 27. art. 1. ad 8. Scoti quæſt. 15. prædicamentorum, Ægidij Romani in d. 2. quæſt. 3. Caiet. & Soti, cap. de ſubſtantia, Toleti, q. 5. eiuſdem prædicamenti, Fonſeca 5. Meta, c. 7. q. 7. ſect. 2. & c. 8. q. 3. Et hæc eſt vera & tenenda.

Probatur primò, quia prædicamentum ſolum fit per ſe ex generibus, & ſpeciebus, vt iam oſtendimus; ſed genera, & ſpecies 10
ſunt ſubſtantiæ completæ: ergo partes, quæ incompletæ ſunt ſubſtantiæ, non poſſunt prædicamentum per ſe conſtituere, aut in eo per ſe collocari.

Secundò; Subſtantiæ completæ, & incompletæ nihil datur com- 11
mune vniuocum; ergo nec dabitur genus commune vtriſque, ſub quo collocari poſſint incompletæ: quare non pertinebunt per ſe ad prædicamentum.

Ad primum; Concedendum eſt antecedens, ſed neganda conſequentia, quia res non pertinent ad prædicamentum ſecundùm entitatem, quàm à parte rei habent, ſed ſecundùm modum, quo
talis

Digitized by Google

talis entitas concipitur ab intellectu; & modus iſte ad conſtitutionem prædicamenti neceſſarius, completæ entitatis eſſe debet, vnde cùm partes, ſolùm ſint incompleta entia, non poſſunt, vt talia, per ſe efficere prædicamentum, quamuis componant per ſe ſubſtantiam completam, ex qua per ſe fit. Solùm autem concedi poteſt partibus, quòd reductiuè, aut quaſi indirectè collocentur in recta linea prædicamentali, vbi collocatur ſpecies, aut genus, cuius partes ſunt.

Ad ſecundum, negandum eſt, quòd in partibus poſſint intelligi vera genera, & veræ ſpecies; ſed ſolùm poſſunt ex eis formari conceptus, quodammodo ſimiles generibus, & ſpeciebus. Et ratio eſt; quia non poſſunt concipi partes, niſi tanquam incompletæ, quamuis in communi cõcipiantur abſtractæ à partibus ſingularibus, in quo conſiſtit aliqua ſimilitudo: & cùm genera, & ſpecies ex proprio modo quo cõcipiuntur, ſint completa, repugnat, in partibus vera genera, & veras ſpecies concipere, aut eſſe veram ordinationem prædicamentalem.

12 Ad confirmationem de partibus integrantibus homogeneis, concedimus, quòd ſint eiuſdem rationis cum tota, quãtum ad entitatem; atque etiam quòd poſſint fieri ſubſtantiæ completæ: negamus tamen, quòd per ſe pertineant ad prædicamentum. Et ratio eſt; quia quamdiu ſunt in toto, ab eo dependent, & incompletum modum eſſendi habent. Quod verò ſeparari poſſint ab eo, ſolùm probat, quòd dum ſeparatæ fuerint, pertinebunt per ſe ad prædicamentum, quia non erunt iam partes; hoc verò ſolùm eſt, poſſe pertinere, non verò pertinere actu.

De partibus verò Metaph. quales ſunt differentiæ, dixerunt quidam, quos citat Fonſeca 5. Meta. cap. 8. q. 2. pertinere ad prædicamentum qualitatis, cùm prædicentur de ſpeciebus in quale quid. Sed hoc apertè falſum eſt; quia licèt aliquam ſimilitudinem habeant cum qualitatibus in modo prædicandi, verè ſunt conceptus eſſentiales, & vt tales concipiuntur ab intellectu componente ſpeciem ex eis ſimul, ac generibus: ergo non ſunt verè qualitates, nec vt verè qualitates concipiuntur, ſed per quandam ſimilitudinem earum: & ideo non poſſunt pertinere ad prædicamentum qualitatis. Solum poteſt eſſe dubium, An ſingulæ differentiæ per ſe pertineant ad illud prædicamentum, in quo collocantur genera quæ diuiduunt, & ſpecies quas conſtituunt.

13 Et eſt prima ſententia Ammonij, cap. de ſubſtantia, aſſerentis *per ſe pertinere quaslibet differentias ad proprium prædicamentum*, quod probat hoc arg. Nam aut differentiæ excluduntur à prædicamento, quia ſimplices conceptus ſunt: vel quia incompleti: ſed vtraque ratio concurrit in generibus; ergo vel genera excludi debent, vel collocari differentiæ: ſed genera excludi non poſſunt, vt

notum eſt:ergo nec differentiæ excludi debent. Probatur minor, quia conceptus generis,vt talis non eſt compoſitus,quamuis,ſi ſit ſpecies ſubalterna,in quantum eſt ſpecies, componatur ; ergo eſt ſimplex:& eſt vera pars ſpeciei,non minùs quàm differentia;ergo incompletum quid.

Nec ſoluitur arg. ſi dicatur genus eſſe totum potentiale ; quia etiam differentia eſt totum actuale,vt prædicatur de ſpecie,continens totum,quod ſpecies ; nam vt pars non poſſet de ea prædicari:ergo pertinebit ad prædicamentum ſicut genus.

Communis ſententia omnium expoſitorum , cap.præſenti , & ſequenti,differentias excludit à recta linea prædicamentali,& ſolùm eis concedit,vt latera prædicamenti conſtituant:quod eſt extra prædicamentum ſimpliciter eſſe.

Et probatur duplici ratione.Prima;Differentia formaliter ſumpta,ſolùm dicit partem ſpeciei : ergo formaliter eſt quid incompletum:ſed recta linea prædicamenti ſolum conſtituitur ex prædicatis completis, quæ ſunt genera , & ſpecies : ergo differentiæ non pertinent per ſe ad illam. 14

Et ſi dicas totum includere,quod ſpecies , cùm includat genus ſaltem materialiter:ergo habet modum totius completi:ſicut genus,ex eo ſolùm, quòd includit differentias in potentia , dicitur habere modum totius cōpleti,& pertinere per ſe ad prædicamentum. Contra hoc eſt,quòd differentia eodem modo includit genus,ac accidens in concreto,nempe per modum ſubiecti , & ideo ſignificatur nomine adiectiuo,vt rationale,quare nō includit per ſe totum,quod ſpecies,ſed quaſi per accidens:vnde nec habet modum vnius per ſe.Sed genus per ſe,& formaliter eſt totum potentiale,per ſe,& formaliter includens totum,quod ſpecies,quamuis vnum actu,nempe gradum propriæ naturæ , & aliud in potentia, nempe gradum differentialem:& ideo modum habet totius , atque completi per ſe:& per ſe efficitur ex eo prædicamentum.

Secundò probatur : Recta linea prædicamenti conſtituitur ex prædicatis per ſe,formaliter & eſſentialiter ordinatis : ſed differentia non ordinatur per ſe,& formaliter cum genere : ergo non pertinet per ſe ad rectam lineam prædicamenti.Probatur minor; quia differentia non includit per ſe & formaliter genus,vt rationale non includit per ſe & formaliter animal,ſed extra rationem eius animal eſt:ergo non poteſt cum eo conſtituere lineam prædicamentalem:nec per ſe pertinere ad prædicamentum. 15

Ad arg.alterius opinionis iam reſponſum eſt , quia differentia formaliter,& per ſe non eſt totum , ſed pars:genus verò formaliter,& eſſentialiter habet rationem totius potentialis,& completi:& ideo per ſe,& formaliter collocatur in prædicamento,à quo excluditur differentia,propter rationem incompletam.

An: &

Digitized by Google

An, & quomodo indiuidua ponantur in prædicamento.

16 PRima opinio eſt Iauelli, in ſua Logica, tit.5. cap.1. aſſerentis, *Indiuiduum per ſe non pertinere ad prædicamentum, ſed reductiuè ratione ſpeciei, quam participat.* Quod probari poteſt ex Porphyrio cap. de ſpecie, vbi *Terminos, quibus clauditur prædicamentum, aſſerit eſſe ſupremum genus, & infimam ſpeciem, vltra quam non licet aſcendere ad indiuidua, quia ſunt infinita*: ergo ſentit non pertinere per ſe ad prædicamentum: & præterea ſi infinita ſunt, que madmodum de illis non datur ſcientia, ita ad prædicamentum non per ſe pertinebunt: quia pars iſta, ſcientiæ Dialecticæ pars eſt.

Sed oppoſita opinio, (quod indiuiduum per ſe ſit in prædicamento tanquam baſis, & fundamentum eius) vera eſt & tenenda. Eam ſequitur Fonſeca 5. Met. c.7. q.7. ſect. 2. & q.8. ſect.3.

Et ratione probatur, quia Indiuiduum eſt ens per ſe completum, & in ſe continens omnia prædicata rectæ lineæ prædicamẽtalis, quibus per ſe ſubiicitur: & de quo per ſe, & formaliter prædicantur, Subſtantia, Corpus, Viuens, Animal & Homo: ergo nihil ei deficit, vt in prædicamento ſit tanquam fundamentum eius.

17 Ad arg. reſpondetur, Porphyrium poſuiſſe pro extremis prædicatis eſſentialibus prædicamenti genus ſupremum, & infimã ſpeciem: præſupponendo indiuiduum eſſe extremum, tanquam fundamentum omnium prædicatorum. Quòd verò ſint infinita indiuidua, non tollit indiuiduum pertinere per ſe ad prædicamẽtum, etiam ſi actu eſſent infinita: quia non pertinent ad prædicamentum vt diſtincta, vel vt efficiunt numerum: ſed vt participant de prædicatis eſſentialibus, & ea ſuſtentant. & hæc ratio eadem eſt in omnibus, ſiue ſint infinita, aut ſolùm finita. Ex quo etiam intelligitur, indiuiduum ad ſcientiam prædicamentalem pertinere poſſe, non quidem vt obiectum eius, ſed tanquam id, ex quo, vt fundamento, integratur obiectum, nempe prædicamentum, quod eſt pars totius obiecti Dialecticæ ſcientiæ.

Quonam modo res infinitæ ponantur, aut excludantur à prædicamento.

18 IN communi tantùm dicendum eſt hoc loco de rebus infinitis, nam in particulari ſuis locis de illis agemus, nempe in prædicamento ſubſtantiæ & quantitatis. Nunc verò hac diſtinctione explicandum eſt dubium hoc: Duobus modis poteſt eſſe aliquid infinitum: aut ſecundùm eſſentiam, vt Deus, aut ſecundùm aliquã rationem accidentalem extenſionis, aut intenſionis, vt linea, ſi daretur infinita, aut albedo habens infinitos gradus intenſionis. Et infinitum ſecundùm eſſentiam non pertinet ad prædicamentum, vt probabitur cap. ſequenti; de reliquis verò probabitur cap.

Digitized by Google

de quantitate, quod ad prædicamenta propria per ſe pertineant, non minùs quàm finitæ quantitates, aut qualitates.

QVÆSTIO II.
An res ſint ponendæ in prædicamentis ſub nominibus abſtractis, vel concretis.

De his, quæ pertinent ad prædicamentum ſubſtantiæ, certum 19
eſt, ſub nominibus concretis collocanda eſſe in prædicamẽto, & non ſub nominibus abſtractis: vt ſpecies humana, & genus animalis, ſub nominibus hominis, & animalis, & non ſub nominibus animalitatis, & humanitatis, & ſic de reliquis. Et huius ratio eſt, quia prædicamentum fit ex rebus completis, ſed per nomina abſtracta non ſignificantur ſubſtantiæ, tanquam entia completa, ſed ſolùm per concreta: ergo ſub concretis, & non abſtractis ad prædicamentum pertinebunt. Probatur minor, quia per nomina abſtracta ſignificantur, non vt ſpecies, vel genera, ſed vt principia generis, & ſpeciei; vt nomine animalitatis ſignificatur natura ſenſitiua, vt principium animalis; & nomine humanitatis natura rationalis, vt principium hominis: ergo ſignificantur modo incompleto, & non prædicamentali.

De ſolis ergo accidentibus procedit quæſtio, An abſtracta, vt albedo, & color: vel concreta potiùs, vt album & coloratum, ponantur in prædicamento qualitatis: & ſic de cæteris prædicamẽtis.

Et antequam alias ſententias proponamus, reiicienda eſt ea, 20
quam Caiet. tenet, opuſc. de ente, & eſſentia, cap. 7. vbi diſtinguit duas conſiderationes prædicamentorum, Logicam, & Metaphyſicam, & in prædicamentis Logicè conſideratis, abſtracta eſſe collocanda, non concreta; quia ordinãtur ad prædicationes, quæ meliùs in abſtractis, quàm in concretis exercentur: ſed ſub cõſideratione Metaphyſica, concreta, & non abſtracta. Hoc tamen ab omnibus refutatur: quia prædicamenta eadem ſunt in Logica, & Metaphyſica: ergo ex eiſdem rebus, & eodem modo conceptis ſignificantur. Quòd verò in ordine ad prędicationes potiùs abſtracta, quàm concreta ponendã ſint, etiam eſt falſum: quia cùm concreta, quibus ſignificantur formæ accidentales, vt ſunt in ſubiecto, notiora nobis ſint, meliùs in concretis exercentur prædicationes. Sed hæc ratio non eſt ſufficiens ad variandum modum ſignificandi rerum prædicamentalium: & ideo ſub vtraque conſideratione Logica, & Metaphyſica diſponendæ ſunt in prædicamentis.

Tenet ergo prima opinio: *Abſtracta accidentium non collocari in prædicamento, ſed ſola concreta.* Ita Niphus 5. Meta. quæſt. 3. & 7. Toletus quæſt. 2. poſtprædicamentorum, & alij ex modernis. Et probant ex Ariſtotele ipſo, cap. præſenti, vbi prædicamenta in cõcreto enumerauit, iuxta tranſlationẽ Boëtij; quãuis Argyropylus

Digitized by Google

in abſtracto ca[illegible]oluerit,& 1.lib.Topic.cap.7. & lib.4. c.1.loco 4. etiam in concreto ſecundum vtramque tranſlationem.

21 Probanr deinde ratione. Primò, quòd abſtracta non ponantur. Secundò, quòd ponantur cõcreta. Ratio primi eſt, quia perfectior eſt ſubſtantia accidentibus: ſed ſubſtantię non ponuntur in abſtracto, quia ſignificantur tanquam partes, & ideo modo incompleto: ergo multò minùs collocanda erunt accidentia in abſtracto.

Ratio ſecundi eſt, quia ſic non ponerentur concreta; maximè quia ſunt entia per accidens, cùm ſignificent formam, & connotēt ſubiectum, vt album; & ex forma, & ſubiecto tanquam ex duobus entibus in actu non fiat vnum per ſe, ſed per accidens: ſed hoc eſt falſum: ergo non ſunt à prædicamento excludenda. Probatur minor, quia *ex actu, & potentia*, ſecundùm Ariſt. 2. lib. de anima, tex. 2 *fit vnum per ſe*: ſed ſubiectum ſe habet vt potentia, & forma vt actus: ergo ex tali compoſitione reſultabit vnum per ſe, quod eſt concretum.

Secunda opinio oppoſita eſt, quia ſola abſtracta accidentium dicit collocanda eſſe in prædicamento; ita D. Tho. opuſ. de Ente, & eſſentia, cap. 7. ad finem. Scotus quæſt. 5. vniuerſalium, & quæſt. 11. prædicamentorum: Auicenna lib. 3. ſuæ Metã. cap. 3. Iauellus 5. Meta. quæſt. 16. Sotus ca. de quantitate quæſt. 1. Venetus cap. præſenti. Villalpandus cap. de genere, quæſt. 4.

22 Probatur teſtimonio Ariſt. 3. lib. Topic. c. 1. loco 3. & 4. vbi aſſerit, *Iuſtitiam eſſe in genere*, hoc eſt, in prædicamento, *non iuſtum*.

Et etiam ratione, quia concretum ſignificat res diuerſorũ prædicamentorum, nempe ſubiectum, quod eſt ſubſtantia; & formam, quæ eſt accidens: ergo non poteſt pertinere ad vnũ prædicamentum determinatum. Imò ad nullum poteſt pertinere, quia prædicamenta fiunt ex entibus per ſe: ſed ex rebus diuerſorum prædicamentorum, cùm ſint primò diuerſæ, & in actu, non poteſt fieri vnũ per ſe: ergo concretum non poteſt collocari in prædicamento. Probatur minor, quantum ad hoc vltimum ex Ariſt. 7. Meta. tex. 25. vbi docet expreſsè, *Album, & muſicum non habere vnam eſſentiam determinatam, & per ſe, & ideo non poſſe per vnam definitionem eſſentialem explicari, ſed eſſe entia per accidens.*

23 Pro ſolutione huius quæſtionis duo notanda ſunt circa concreta, & abſtracta accidentium. Primum eſt circa naturã concreti, quæ explicanda eſt per ſimilitudinem concreti ſubſtantialis. Natura autẽ ſubſtantialis habet actualem exiſtentiam, per quam eſt in rerum natura ſola ratione ab ea diſtinctam, & vltra hanc habet ſubſiſtentiam, quæ eſt modus quidam ſubſtantialis, per quam vltimò terminatur, atque completur, & conſtituitur in ſuppoſito, ſi non ſit rationalis, & ſi rationalis ſit, conſtituitur in ſuppoſito ſimul, & perſona, vt natura humana Petri habet actualem exiſten-

Q 5

tiam, per quam eſt in rerum natura; & ſubſiſtentiam quæ eſt vltimus actus eius, & per quam cõſtituitur perſona: vnde perſona Petri, eſt compoſita ex humanitate actu exiſtente, & ſubſiſtentia; aut perſonalitate. Et cùm humanitas ſe habeat per modum potentiæ, hoc eſt, terminabilis per ſubſiſtentiam: & ſubſiſtentia ſit tanquam actus ſubſtantialis eam terminans, atque complens; ſequitur perſonam eſſe vnum per ſe ſubſtantiale. Et etiam concretum ſingulare quælibet perſona, & à multis perſonis abſtrahitur Natura communis ſic terminata & completa. Et ſic abſtracta ſignificatur nomine concreto communi: vt nomen homo, ſignificat naturam humanam ſubſiſtentem, & completam in communi, quę eſt idem, ac homo in communi.

Simili modo natura accidentalis vt albedo, habet actualẽ exiſtentiam, per quam eſt in rerum natura ſola ratione à ſe diſtinctam, & etiam alium modum per quem vltimò terminatur, & completur, qui modus non eſt ſubſiſtentia, ſed actualis inhærentia in ſubiecto. Ex hac igitur natura accidentali actu exiſtenti in rerum natura, & ex modo actualis inhærentiæ in ſubiecto, componitur hoc concretum, quod eſt hoc albũ, vel illud. Et ab his concretis ſingularibus abſtrahitur concretum commune, vt album, ſignificans naturam albedinis actu inhærentẽ in ſubiecto. Et compoſitio hæc eſt per ſe, quia fit ex natura accidentali, ſe habente tanquam potentia quaſi ſubſtantiali; hoc eſt, ex natura, vt determinabili, & ex modo actualis inhærentiæ tanquam ex actu quaſi ſubſtantiali eam terminante. Ex potentia autem ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali, fit vnum per ſe: & ideo concretum accidentale reſultans ex tali compoſitione, eſt vnum per ſe, ſed quia modus iſte, quo terminatur natura accidentalis, eſt actualis inhærentia in ſubiecto, concretum hoc per ſe, vt album, connotat ſubiectum, in quo inhæret natura accidentalis, ita completa, & terminata. Connotare autem ſubiectum non eſt aliud, quàm ſimul denotare illud, tanquam quid extrinſecum, cui quaſi affixa eſt natura accidentalis. Et ratio huius connotationis eſt, quia modus per quem terminatur hæc natura, imperfectus eſt ſicut ipſa; & ideo non poteſt per ſe illam ſuſtentare, ſed indiget adminiculo ſubiecti extrinſeci, cui quaſi affixa ſit. Et propterea talis modus non dicitur ſubſtantia, aut exiſtentia per ſe, ſed actualis inhærentia, vel actualis inexiſtentia. 24

Ex quibus intelligitur, Concretum accidentale duobus modis ſumi poſſe. Primò, vt ſolùm ſignificat compoſitum quid ex natura accidentali, & proprio modo actualis inhærentiæ; connotat verò ex conſequenti ſubiectum, in quo inhæret, & concretum hoc, eſt vnum per ſe; quia non componitur ex natura accidentali, & ſubiecto: ſed ex ſola illa, & termino, ſeu actu proprio ſubſtantiali,

tiali,qui eſt actualis inhærentia,eo modo, quo componitur concretum ſubſtantiale ex natura ſubſtantiali, & proprio modo ſubſtantiæ:ſubiectum verò non pertinet ad hanc compoſitionem,ſed extra illam connotatur,tanquam quid extrinſecum, cui affixa eſt natura per actualem inhærentiam:connotatur tamen per ſe. Alio modo ſumitur concretum accidentale per modum aggregati ex vtroque,nempe ex natura accidentali, & ſubiecto,ita vt tanquam compoſitum ex vtroque ſignificetur. Et hoc modo non eſt vnum per ſe ſed per accidens:quia licèt componatur ex ſubiecto, vt ex potentia; & ex forma accidentali,vt ex actu:potentia tamen illa ſubiecti,quam habet ad recipiendam formam accidentalem, accidentalis eſt: quia omnibus modis eſt extra eſſentiam eius, iam omnino completam per principia, & partes ſubſtantiales.Ex potentia autem accidentali,& actu etiam accidentali,non poteſt fieri vnum per ſe, ſed per accidens; quia fit ex duobus entibus iam completis in proprio eſſe ſubſtantiali & ad diuerſa prædicamenta pertinentibus:nempe ex ſubiecto,& natura accidentali,iam completa per proprium modum actualis inhærentiæ. Et hoc eſt fieri ex duobus entibus in actu, ex quo infertur eſſe vnum per accidēs. Et ſi dicatur, quòd ſicut ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali fit vnum per ſe ſubſtantia; ita ex potentia accidentali ſubiecti,& actu accidentalis formæ,poteſt fieri vnum per ſe accidentale:Reſpondeo impoſſibile eſſe,quòd ſit vnum accidētale,& per ſe; quia potentia accidentalis ſubiecti non poteſt eſſe per ſe reſpectu illius, quia eſt alterius generis à ſubſtantia: ergo reſpectu ſubiecti eſt potentia per accidens: ſed ſubiectum concurrit per talem potentiam ad componendum concretum,ſimul cum forma accidentali:ergo concurrit per potentiam,nō per ſe, ſed per accidens: quare non poteſt per illam efficere vnum per ſe componendo ſimul cum alio:ſed eo ipſo,quòd efficit vnum accidentale, cùm ipſummet ſit ſubſtantia,efficit vnum per accidens.

27 Secundò notandum eſt, circa naturam abſtractorum accidentium, quòd vt in communi modo concipiendi, & loquendi accipiuntur,ſignificant naturam accidentalem, vt abſtractam à ſubiecto,abſtractione Phyſica, & non Metaphyſica: qua abſtrahuntur vniuerſalia à particularibus: vnde ſignificant eam, non per modum inhærentis,in ſubiecto:ſed per modum quaſi per ſe ſubſiſtentis,ad ſimilitudinem ſubſtantiarum: vt albedo quæ verè inhæret ſubiecto,nomine albi ſignificatur per modum inhærentis:ſed nomine abſtracto albedinis ſignificatur,vt abſtracta Phyſicè à ſubiecto:& propterea non per modum inhærentis, ſed per modum per ſe ſubſiſtentis completi,& ideo tanquam vnum per ſe.

Ex tota hac doctrina colligo tres concluſiones, quibus noſtra

ſenten

ſententia explicatur. Prima eſt: Concretum accidentale ex ſola natura accidentali,& proprio modo actualis inhærentiæ compoſitum,per ſe collocatur in prædicamento. Probatur hac ratione: Prædicamentum fit ex entibus per ſe,& completis;ſed concretum hoc eſt vnum per ſe,& completum:ergo per ſe pertinet ad prædicamentum. Probatur minor:*Ex potentia ſubſtantiali, & actu ſubſtantiali componitur vnum per ſe*,vt docet Ariſt.2. li.de anima,tex. 2.ſed concretum accidentale compoſitum ex natura accidentali, vt terminabili, & ex proprio modo actualis inhærentiæ terminante,componitur ex eadem natura,vt in potentia ſubſtantiali ad ſuum terminum,tanquam ad actum ſubſtantialem; & ex termino ipſo,tanquam actus eius ſubſtantialis:ergo eſt vnum per ſe,atque completum,cùm contineat natura accidentalem completam per proprium modum.

Secunda concluſio:Concretum ſecundo modo ſumptum,vt ſignificat compoſitum Phyſicum ex ſubiecto,& forma accidentali, non ponitur in prædicamento. Probatur,quia prædicamentum fit ex entibus per ſe:ſed concretum accidētale hoc modo ſumptum eſt ens per accidens; ergo non pertinet ad prædicamentum. Minorem probo:quia ens per accidens eſt, quod componitur ex pluribus entibus in actu, hoc eſt, iam completis in ſuo eſſe ſubſtantiali: ſed concretum ſic ſumptum, componitur ex ſubiecto iam completo in toto ſuo eſſe ſubſtantiali, & ex natura accidentali, etiam completa per proprium modum actualis inhærentiæ; ergo ex multis entibus in actu.

Tertia concluſio: Abſtracta Phyſica accidentium, vt in communi modo concipiendi,& loquendi ſignificantur,per ſe pertinēt ad prædicamentum,vt albedo,color,&c. Probatur, quia ſignificāt naturam accidentalem per modum per ſe exiſtentis, ac ſubſiſtentis:ergo tanquam vnum quid per ſe,& prædicamentale.Si verò ab his abſtractis abſtractione Phyſica (quæ potiùs habent modum concretorum ſubſtantialium) accipiantur alia abſtracta Metaphyſica,vt ab albedine albedineitas,& à colore coloreitas,abſtracta hæc non pertinent per ſe ad prædicamentum, ſicut nec abſtracta ſubſtantiarum:quia ſignificant naturam modo incompleto,hoc eſt non tanquam genus, aut ſpeciem:ſed tanquam principia generis,& ſpeciei.

Ad teſtimonium Ariſt.pro prima ſententia:Concedendum,eſt, 29
vtroque modo enumeraſſe prædicamenta, in concreto, & in abſtracto:quia tam concretum per ſe,quàm abſtractum per ſe pertinent ad prædicamēta:& ſolum concretū per accidens excluditur.

Ad primum arg. diſtinguenda eſt maior : quia duobus modis poſſumus loqui de rebus aut ſecundū ſe, & hoc modo perfectiora ſunt abſtracta ſubſtantiarum quàm accidentium:vel vt tali modo abſtra

abſtrahuntur ab intellectu, & ſic accepta perfectiora ſunt abſtracta accidentium, in communi modo concipiendi, & loquẽdi; quia ſignificant naturam, licèt accidentalem, vt abſtractam abſtractione Phyſica; & ideo per modum naturarum per ſe ſubſiſtentium, atque completarum, abſtracta verò ſubſtantiarum ſignificant naturam, licèt ſubſtantialem, abſtractam tamen abſtractione Metaphyſica; & ideo modo quodam incompleto, tanquam principium generis, & ſpeciei. Quare illa pertinent per ſe ad prædicamentum, hæc non, ſed abſtracta accidentium, quæ accipiuntur Metaphyſicè, etiam excluduntur à prædicamento.

Ad aliud quod de concretis dicitur in eodem arg. Reſpondeo Concretum, vt compoſitum ex ſubiecto, & accidenti, eſſe vnum per accidens, licèt componatur ex potentia, & actu; quia potentia, & actus, non ſunt ſubſtantiales, ex quibus Ariſto. affirmat fieri vnum per ſe, ſed potentia accidentalis ſubſtantiæ, & actus accidentalis formæ, ex quibus fit vnum per accidens.

Ad teſtimonium Ariſto. pro ſecunda opinione reſpondetur, quòd ſi loquatur de genere pro prædicamento, iuſtum, ſumit pro concreto accidentali, & hoc modo ſumptum, verum eſt, non eſſe in genere, hoc eſt, in prædicamento, vt expoſitum eſt.

Et eodem modo reſpondetur ad arg. quòd concretum, vt ſignificat compoſitum ex rebus diuerſorum prædicamentorum, non poteſt pertinere ad vnum prædicamentum determinatum, imò nec ad vllum prædicamentum; bene tamen, vt ſignificet compoſitum ex ſola natura, & proprio eius modo actualis inhærentiæ, quod eſt vnum per ſe.

Si autem aduerſus noſtram ſententiam aliquis ita arguat; Accidentia in concreto definiuntur vnica definitione, vt album quòd ſit diſgregatiuum viſus; & definiuntur, vt dicunt ſubiectum, & formam accidentalem, ita, vt ſubiectum ſit definitum materiale, tanquam denominatum à forma, & hæc ſit definitum formale, vt denominans ſubiectum: ergo ſunt vnum per ſe, etiam vt includunt ſubiectum, & ideo pertinebunt ad prædicamentum, contra ſecundam concluſionem noſtram. Reſpondeo, quòd concretum duobus modis includit ſubiectum, vt ex noſtra doctrina eſt manifeſtum. Primò, tanquam per ſe connotatum, & non ſignificatum, & tunc concretum eſt vnum per ſe; quia ſolùm ſignificat naturam per proprium modum actualis inhærentiæ completam; ſubiectum verò per ſe connotat. Secundo modo includit ſubiectum, vt per ſe ſignificatum, & hoc modo eſt vnum per accidens. Dum ergo definitur in concreto, primo modo ſumitur, & eſt vnũ per ſe, includens naturam, & ſubiectum, vt per ſe connotatum, non vt componentia vnum, ſed vt ordinata; quia cùm ſubiectum per ſe connotetur, per ſe ordinatur cum natura completa illud

conno

Digitized by Google

connotante: ideo efficit vnum per ſe, non entitate, ſed ordine, quod per vnam definitionem explicari poteſt.

QVÆSTIO III.

An neceſſe ſit prædicamenta diſtingui realiter, aut ex natura rei, vel ſufficiat diſtingui ratione.

PRima opinio affirmat, *Neceſſariò eſſe ponendā diſtinctionē realē inter prædicamenta.* Ita Ven. 3. l. ſuæ Met. c. 31. Niphus 4. Meta. q. 4. & l. 5. q. 12. quos videtur ſequi Caiet. 1. part. q. 28. art. 1. 31

Probant primò, quia diuiſio entis in decem prædicamenta eſt realis; ergo diuiditur ens in diuerſas entitates reales: ſed diuerſæ entitates reales ſunt realiter diſtinctæ, quia quæ ſola ratione diſtinguuntur, ſunt eadem entitas realis; ergo neceſſe eſt prædicamenta diſtingui realiter. Probatur prima conſequentia: Quia ſicut animal diuiditur in diuerſa animalia: & color in diuerſos colores, ita ens in diuerſas entitates.

Secundò: Prædicamenta ſunt primò diuerſa; ergo in entitate non conueniunt vniuocè: ſed ſi non diſtinguerentur realiter, cōuenirent in vna aliqua entitate multis communi; ergo ſicut repugnat eis talis conuenientia, ſic repugnat identitas realis, at non diſtinctio; neceſſe eſt ergo diſtingui realiter.

Secunda opinio, non ponit diſtinctionem realem inter omnia prædicamenta, ſed realem, vel formalem, ſaltem ante operationem intellectus; ita vt neceſſarium ſit illa habere rationes formales ex ſe, & ſine dependentia ab intellectu diſtinctas. Et quia hanc diſtinctionem formalem ſolent vocare ex natura rei, dicunt neceſſarium eſſe, quòd prædicamenta diſtinguantur realiter, aut ex natura rei; ita vt non ſit poſſibile ſolum per intellectum diſtingui. Ita Ioannes Gandauen. quem citat Fonſeca 5. Meta. c. 7. q. 6. ſect. 1. & licèt eum refutare videatur, ſect. 2. concl. 2. ſect. tamen 3. in fine ſententiam eius ſequi videtur: affirmans, *Prædicamentorum diſtinctionem, non pendere ab intellectu, ſed ante operationem eius omnia diſtingui.* 32

Et probatur hoc arg. Prædicamenta continent diuerſos modos eſſendi, ergo diuerſas rationes formales, ante operationem intellectus diſtinctas, quod eſt non diſtingui ſola ratione, ſed quaſi ex natura rei. Probatur conſequentia, quia modus eſſendi rerum non pendet ab intellectu: ergo nec dependebit ab eius operatione, quòd diuerſi ſint, vel non, ſed ex propria natura erunt diſtincti. 33

Tertia opinio ferè communis eſt iam in ſchola, *Quòd nec prædicamenta neceſſariò diſtinguantur realiter, nec ex natura rei; ſed ſatis ſit, aliqua diſtingui ratione, cum fundamento in re.* Ita D. Tho. 11. lib Meta. lect. 9. q. 2. ad 18. Sotus cap. de quantitate, qu. 1. Toletus q. 5. ex communibus prædicamentis omnibus, & ex modernis multi.

Et

34 Et quòd non ſit neceſſaria diſtinctio realis inter prædicamenta, euidenter colligitur ex duobus locis Ariſt. Nam in hoc lib. prædicamentorum diſtinguit duo prædicamenta, actionis, & paſſionis. Et 3. libro Phyſi. tex. 19. aſſerit; & probat, *Actionem & paſſionem non diſtingui realiter, ſed eundem motum realem eſſe actionem prout procedit ab agente, & paſſionem prout recipitur in paſſo*, vt eandem calefactionem, per quam ignis calefacit lignum, eſſe actionem, prout ab eodem igne procedit, & paſſionē, prout recipitur in ligno; ergo euidenter ſequitur ex vtroque teſtimonio non eſſe neceſſariò ponendam diſtinctionem realem inter prædicamenta.

35 Probatur ſecundum, quòd non ſit neceſſariò ponenda diſtinctio ex natura rei, ſed rationis ſufficiat. Primò, quia inter diuerſos gradus eſſentiales eiuſdem rei, non eſt neceſſariò ponenda diſtinctio ex natura rei ſed ſufficit per intellectum diſtingui, vt cap. de differentia probauimus, ſed prædicamenta poſſunt in eadem entitate conuenire, in qua reperiatur ratio vtriuſque, & non diſtinguantur rationes eorum per diuerſos gradus eſſentiales, ſed ſolùm per diuerſos modos eſſendi, vt ſubſtantia ab accidentibus per modum per ſe, & accidentia inter ſeſe per diuerſos modos inhærendi in ſubſtantia; ergo non eſt neceſſarium diſtingui ex natura rei, ſed ſufficit per intellectum. Probatur conſequentia, quia minùs differunt modi, quàm gradus eſſentiales.

Secundò probatur, quia non eſt ponenda diſtinctio ex natura rei, vbi ſufficit diſtinctio per intellectum, ſed ſufficit diſtinctio rationis ab intellectu facta inter prædicamenta; ergo non eſt ponenda formalis, aut ex natura rei. Minorem probo, quia quotieſcunque aliqua ſunt diſtincta ex natura rei, non poſſunt in eodem reperiri, niſi per realem compoſitionem, cùm ſint multa, ex quibus reſultat vnum quod non poteſt fieri, niſi per compoſitionem: ſed actio, & paſſio, quæ ſic diſtinguuntur, ſunt in eodem motu ſine compoſitione, & in multis aliis plures reperiuntur rationes formales ſine compoſitione reali, vt in attributis diuinis, iuſtitiæ, & miſericordiæ; ergo non debent poni diſtinctæ ex natura rei, vel ante intellectum, ſed ſatis eſt ab intellectu diſtingui.

36 Sed talis diſtinctio facta ab intellectu inter aliqua prædicamēta, quæ non ſunt diſtincta realiter, neceſſariò eſſe debet cum fundamento in re, & ideo diſtinctio rationis ratiocinatæ; Nam cùm ſint rationes formales primò diuerſæ, non poſſunt ſeparari ab intellectu in eadem re, niſi virtualiter in ea contineantur. Et hæc virtualis continentia fundamentum eſt, vt poſſit intellectus vtrāque ſeparare, ac diſtinguere, concipiendo vnam ſine alia. Gratia exempli; in Petro nullum eſt fundamentum diſtinguendi illum à ſeipſo, quia repugnat, quòd differat à ſe formaliter, & ideo non poteſt diſtingui diſtinctione rationis ratiocinatæ, ſed ſolùm

rationis

rationis ratiocinantis,hoc eſt,ſolo officio intellectus. Sed actio, & paſſio, quæ reperiuntur in eodem motu, quaſi virtualiter diſtinctæ ſunt ante intellectum, quia verè ante operationem eius reperitur in motu, quod procedat ab agente, & recipiatur in paſſo,& ideo fundamentum tribuunt eidem intellectui, vt concipiat motum,vt procedentem ab agente;non concipiendo illum, vt receptum in paſſo eodem conceptu, ſed alio, & diuerſo quidem: quia verum eſt,procedere ab agente ita conceptum,non eſſe recipi in paſſo.Et hoc eſt diſtincta eſſe ab intellectu actu,& formaliter illa, quæ à parte rei ſolùm erant diſtincta virtualiter:eſſe autem diſtincta virtualiter non eſt aliud, quàm poſſe formaliter diſtingui. Et hanc diſtinctionem rationis ratiocinatæ, dicimus ſufficere inter aliqua prædicamenta, licèt alia diſtinguantur realiter; ſed nulla eſſe diſtincta formaliter ante operationem intellectus,quia talem diſtinctionem formalem non admittimus.

Ad primum arg. Diſtinguendum eſt antecedens, quia duobus modis poteſt intelligi diuiſionem eſſe realem. Primo ita vt tam diuiſum, quàm membra ſint realia, & non entia rationis. In quo ſenſu admittimus diuiſionem entis in decem prædicamenta, eſſe realem. Secundo, poteſt intelligi eſſe realem, ita vt membra ſint realiter diſtincta, & in hoc ſenſu negamus, quòd ſit realis. Et poſſumus exemplum ponere in diuiſione boni in honeſtum,vtile, & delectabile, quam omnes concedunt eſſe realem in primo ſenſu, & negant in ſecundo; quia ſæpe contingit membra non eſſe diſtincta realiter, aut ex natura rei, ſed ſola ratione. Et hac diſtinctione ſuppoſita,neganda eſt etiam conſequentia,quòd ſit diuiſio entis in diuerſas entitates reales, ſi per diuerſas entitates reales intelligantur realiter diſtinctæ. 37

Ad ſecundùm;Reſpondeo diſtinguendo antecedens, quòd prædicamenta ſint primò diuerſa,hoc enim dupliciter poteſt intelligi. Primò, ſecundùm rationes formales, & in hoc ſenſu verum eſt, ſed ſic intelligendum, vt non conueniant vniuocè in aliquo gradu ſuperioris naturæ, nec diſtinguantur per alios gradus inferiores eſſentialis perfectionis, ſicut diſtinguuntur ſpecies per gradus eſſentialis perfectionis diuerſos à genere, ſed vt diſtincta ſint prædicamenta,per diuerſos modos eſſendi intrinſecos, atque incluſos in eadem ratione entitatis,in qua analogicè conueniunt, & ita verum eſt per eaſdem ſuas entitates, & non per alios gradus perfectionis eſſe diuerſa,& ideo ſeipſis eſſe diuerſa, quod verè,& propriè eſt eſſe primò diuerſa, nec ſpeciebus conuenit, ſed per differentias dicuntur differre. Secundo modo poteſt intelligi eſſe primò diuerſa ſecundùm entitates reales, ita vt non poſſint in eadem entitate reali plura conuenire, & hoc modo apertè falſum eſt,vt de actione,& paſſione oſtendimus,quarũ rationes formales

males in codẽ motu reali reperiuntur, ſed nihilominus ſic reperta, & ab intellectu diſtincta, primo diuerſa sũt modo iã explicato.

QVÆSTIO IV.

Vtrùm prædicamenta ſint decem, ita vt nec plura eſſe poſſint, nec pauciora.

38 QVidam quos citat Plot. lib. Æneade 6. vſque adeò prædicamenta multiplicarunt, vt infinita poſuerint. Sed eorum ſententia hac ratione falſa probatur: Quia ſi verum eſt de omnibus rebus à Deo factis, quòd in numero, pondere, & menſura ſint ab eo factæ, vt ſacræ literæ docent: quantò magis de generibus atque ſpeciebus, quibus eſſentiæ rerum continentur? ſed ex his efficiuntur prædicamenta; ergo finita erunt.

Sed inter eos, qui pro certo tenent fin ta eſſe, tres ſunt opiniones diuerſæ. Prima eorum, qui plura quàm decẽ poſuerunt quos citat Simplicius in commento prædicamentorum, & poteſt probari hoc argumento: Pro cauſa efficiente ponitur prædicamentũ actionis: & pro cauſa materiali receptiua eiuſdem actionis: ponitur prædicamentum paſſionis: ergo pro aliis duabus cauſis, formali, & finali, debent poni duo alia prædicamenta, quia non eſt maior ratio, ob quam pro illis, quàm pro his, multiplicentur.

Secunda opinio fuit eorum, qui pauciora, quàm decem poſuerunt, ſed diuiſi ſunt. Nam Plato in dialogis de ente, & vno, qui aliis nominibus vocantur, Sophiſta, ſeu Parmenides etiam tantùm prædicamẽtum videtur ponere vniuerſaliſſimum entis, quod ſupremum genus rerum omnium vocat, ſub quo particularia genera, & ſpecies collocantur.

39 Probatur hoc argu. Ens eſt genus vniuerſaliſſimum entis: ergo ſub eo ordinari poſſunt genera omnia, & ſpecies: ſed vna ordinatio ſub vno primo genere, eſt vnum prædicamentum: ergò vnum tantùm prædicamentum ponendum eſt, & non plura. Probatur maior, quia ſi ens non eſſet genus ideo maximè quia eſt tranſcendens, & propter tranſcendentiam includitur in omnibus differentiis, contra propriam conditionem generis, quod debet eſſe extra rationem differentiarũ: ſed hæc ratio non eſt ſufficiens: nã licèt ens vniuerſaliter ſumptum, prout commune eſt, tàm entibus incompletis, quàm completis, hoc habeat, ſi tamen pro ſolis completis accipiatur, non includetur in differentiis quia differentiæ non ſunt entia completa, & eadem ratione, neque in modis intrinſecis, & ideo poterit eſſe vniuerſaliſſimum genus omnium rerum completarum, ex quibus fit prædicamentum. Sed etiam ſi ens non poſſet eſſe genus omnium rerum, accidens ſaltem videretur eſſe genus omnium accidentium, & ideo vnum tantùm prædicamentum omnium accidentium, eſſe ponendum, & aliud ſubſtã-

R

tiæ,& ita duo tantùm,& hæc fuit ſententia Zenocratis,& Andronici,quos citat Simplius vbi ſupra.

Alij verò antiquiores Philoſophi, quos citat Plotinus, lib. 1. Ænead.cap.29. poſuerunt quatuor, nempe *ſubſtantiam, qualitatem,relatione, & modũ rei.* Et poteſt probari ex doctrina Ariſto.qui 1.lib Topicorum, cap. 7. quatuor poſuit prædicata; ſed prædicamentum non eſt aliud, quàm prædicatorum ordinatio: ergo ex quatuor prædicatis non poſſunt plura, quàm quatuor fieri prædicamenta.Plotin.verò libro 2. Æneade 6. cap. 18.quinque poſuit, nempe, *motum,quietem, identitatem, diuerſitatem, & ens.* 40

Scaliger verò exercitatione 65. poſuit nouem, quia prædicamentum vbi,vel prædicamentum quando, ad quantitatẽ reducit.

Tertia opinio eſt eorum qui decem tantùm prædicamenta ponunt, ita vt nec plura ſint, nec pauciora. Quam primus videtur inſinuaſſe Archytas Tarentinus, Pythagoræ diſcipulus, & poſtea Ariſt. eam in ſcholas introduxit.Et hæc iam eſt communis & tenenda quam ſecutus eſt D. Aug. lib. 10. Categoriarum, c. 8. & D. Tho. non ſolum eam ſequitur, ſed probat 3.lib. Phyſ. lect. 9. & 5. Meta.lect. 5.

Ratio autem D.Tho.hæc eſt:Prima ſubſtantia, quæ eſt indiuiduum ſubſtantiæ, vt petrus, aut Ioannes, eſt fundamentum omnium prædicatorum eſſentialium; ergo ſecundùm diuerſos modos eſſendi,& prædicandi de illa,numerus prædicamentorum ſumi debet, ſed vno ex tribus modis poteſt ſe habere prædicatum reſpectu illius. Nam vel pertinet ad quidditatem eius, vel extra illam eſt: & ſi ad quidditatem pertinet, eſt prædicamentum ſubſtantiæ:ſi verò eſt extra illam, vel ſumitur ab aliquo ei formaliter inhærente, & ex hoc diſtinguuntur tria prædicamenta: Quia prædicatum ab aliquo inhærente ſumptum, vel conuenit primæ ſubſtantiæ modo abſoluto, aut cum reſpectu ad aliud: Si modo abſoluto, tunc vel ratione materiæ, & eſt prædicamentum quantitatis,vel ratione formæ & eſt prædicamentum qualitatis: ſi verò conuenit cum reſpectu ad aliud,eſt prædicamentum ad aliquid. Vel ſumitur ab aliquo extrinſeco, hoc eſt, non inhærente primæ ſubſtantiæ, & ex hoc diſtinguuntur ſex alia prædicamenta. Quia vel ſumitur ab eo, quod eſt menſura extrinſeca, quaſi per modum continentis, quæ dicitur locus, & erit prædicamentum vbi. nam, vbi, naturaliter ſaltem, dicitur eſſe in loco, aut circunſcribi loco: aut ex tali diſpoſitione, quam corpus habet in loco,quia ſtat,vel ſedet & eſt prædicamentum ſitus: Vel ab eo; quod eſt menſura extrinſeca ſucceſſiua, quale eſt tempus, & eſt prædicamentum quando, quod non videtur eſſe aliud quàm tempori accommodari, & ab eo menſurari. Si verò prædicatum accipiatur ab extrinſeco, quod non eſt menſura, ſed propriè dicitur 41

citur habere; vt habere veſtem aut arma, quod eſt veſtitum, aut armatum eſſe, efficitur prædicamentum habitus. Et, ſi accipiatur ab extrinſeco, à quo procedit efficienter, eſt prædicamentum actionis. Et, ſi ab extrinſeco, cui actio, aut effectus imprimitur, eſt prædicamentum paſſionis. Sequitur ergo decem tantum eſſe prædicamenta, nec plura eſſe multiplicanda, quia ad hæc decem capita facilè reduci poſſunt omnia entia creata.

41 Ad arg. primæ opinionis reſpondet D. Tho. 3. lib. Phyſ. lect. 5. poſt medium, negando conſequentiam, quòd pro cauſa formali, & finali, ponenda ſint duo alia prædicamenta; quia cauſa formalis ſimul cum materiali, intrinſecæ partes ſubſtantiæ ſunt, ex quibus componitur, & ideo ad prædicamentum eiuſdem ſubſtantiæ reducuntur: cauſa autem finalis non habet ſpecialem modum prædicamentalem, ſicut efficiens, ſed ſolùm mouet voluntatem, attrahendo eam ad ſui amorem, & motio hæc extrinſeca quædam ratio eſt, minimè prædicamentalis; quare pro ea non eſt multiplicandum prædicamentum, ſicut pro efficiente, à quo egreditur actio, ſecundùm ſpecialem modum prædicamentum conſtituentem.

Ad argumenta de ente, & accidente, in fauorem Platonis, & aliorum Philoſophorum, vnum vel duo tantùm prædicamenta ponentium, propoſita: Reſpondetur; Ideo ens non eſſe genus omnium entium, nec accidens omnium accidentium, quia genus debet eſſe vniuocum: ens verò, & accidens non ſunt vniuoca, ſed analoga, vt ſuperiùs probauimus: ergo non ſunt genera.

Ad arg. illorum, qui quatuor ponebant prædicamenta, propter quatuor prædicata Dialectica, quæ poſuit Ariſt. Reſpondeo; prædicata Dialectica diuerſo modo ſumi, ac prædicamenta, nempe ex ordine ad commune ſubiectum, cum quo poſſunt conſtituere propoſitionem Dialecticam: prædicaméta verò ex diuerſis modis eſſendi vniuerſaliſſimis, & ideo maiorem habent extenſionem, & maiorem numerum efficiunt, quàm prædicata, vt q. 5. vniuerſalium probauimus.

Ad arg. tandem pro ſententia Scaligeri de reductione prædicamenti, vbi, ad locum; vel prædicamenti, quando, ad quantitatem: Reſpondemus diuerſam rationem formalem habere; vbi, à loco. & quando, etiam à quantitate (vt ſuis locis probabitur) & ideo non poſſe ad prædicamentum quantitatis reduci, ſed diſtincta prædicamenta ab ea conſtituere. Quare nec pauciora ſunt ponenda prædicamenta, quàm decem, nec plura.

CAPVT V.

Continens prædicamentum ſubſtantiæ.

TEXT. ARISTOT.

Subſtantia autem eſt, quæ propriè & principaliter, & maximè dicitur, quæ neque in ſubiecto aliquo eſt, neque de ſubiecto aliquo dicitur, &c.

Textus expoſitio.

INtentum Ariſto. eſt explicare naturam ſubſtantiæ, quæ eſt primum prædicamentum. Diuiditur autem caput in tres partes. 1
In prima, præſuppoſita diuiſione ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſubſtantiam, explicat quid ſit prima, & quid ſit ſecunda ſubſtantia. In ſecunda parte comparat primam & ſecundam ſubſtantiam inter ſe, atque etiam inter ſe ſecundas, & docet, quænam ſit perfectior altera. In tertia enumerat ſex proprietates ſubſtantiæ. Definitio primæ ſubſtantiæ his verbis continetur: *Subſtantia, quæ propriè, principaliter & maximè dicitur, eſt quæ neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neque in ſubiecto aliquo eſt.* Et tria illa verba, *quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur,* ad definitum pertinent, non ad definitionem. Et ſenſus eorum eſt; Subſtantia non ſub ratione communi, & impropriè accepta pro eſſentia rei, ſiue ſubſtantialis, aut accidentalis; ſed propriè pro ente per ſe: & quæ ratione ſui, hoc eſt, propria virtute ſubſtat, ſiue ſuſtentat tam accidentia, quàm ſecundas ſubſtantias, & ideo maximè vocatur ſubſtantia: eſt illa, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur, id eſt, de quidditatiuè inferiori, nec in ſubiecto aliquo eſt per realem inhærentiam. Vt Petrus propriè eſt ſubſtantia, cùm ſit ens per ſe, & propria virtute ſubſtet, ſiue ſuſtentet, non ſolùm albedinem, & cætera accidentia, ſed etiam ſecundas ſubſtantias, quæ ſunt prædicata vniuerſalia ſuperiora, vt hominem, animal, viuens, & ſubſtantiam. Et non dicitur de ſubiecto, quia nullum habet inferius ſe quidditatiuè, de quo dicatur, nec eſt in ſubiecto; quia non inhæret alicui.

Definit deinde ſecundam ſubſtantiam. Et in plurali dicens, *Secundæ ſubſtantiæ ſunt ſpecies, & genera, in quibus primæ ſubſtantiæ inſunt.* Vt homo, & animal, ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, in quibus primæ ſubſtantiæ, vt Petrus & Ioannes in ſunt, id eſt, ſub quibus tanquam ſubiecta ſub prædicatis continentur. Nam ſecundæ ſubſtantiæ ſunt in primis, tãquam ſuperiora prædicata in ſubiectis quidditatiuè inferioribus; & ideo actu & formaliter. Primæ verò in ſecundis, tanquàm ſubiecta, de quibus prædicantur; & propterea, non actu, & formaliter, ſed quaſi ſub potentia earum, eo ferè modo quo ſpecies dicuntur eſſe in genere. 2

Comparat in tertia parte primas ſubſtantias cum ſecundis; deinde ſecundas inter ſe. Et inter primam & ſecundas ſubſtantias aſſerit; Primam eſſe perfectiorem; probatque, quia ſubſtantia eſt, quæ ſubſtat aliis, aut quæ ſubſtentat alia: ſed prima ſubſtantia propria virtute ſubſtentat, & omnibus ſubſtat, id eſt non ſolũ accidentibus,

dentibus,ſed ipſiſmet ſecundis ſubſtantiis:ſecunda verò ſubſtantia non ſubſtat ratione ſui,ſed ratione primæ,in qua,& à qua ſuſtenſtentatur,nec ſubſtat primis ſubſtantiis:ergo prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia, quàm ſecunda. Vt Petrus eſt magis ſubſtantia, quàm homo:quia ratione ſui ſubſtat albedini,& reliquis accidentibus,atque etiam eidem homini:homo verò non ratione ſui,ſed ratione Petri,in quo ſuſtentatur,dicitur ſuſtentare accidentia:nec Petrum ipſum ſuſtentat,ſed ab eo ſuſtentatur.

Comparat deinde ſecundas ſubſtantias, & ait: Quòd *ſi ſpecies comparetur cum genere,magis ſubſtantia eſt quàm genus*:ſi verò cùm alia ſpecie; æqualis eſt ratio ſubſtantiæ, in vtraque. Probat primum duplici argumento.Primò,quia illud eſt perfectius in quocũque ordine rerum, quod magis accedit ad perfectiſſimum eiuſdem ordinis. Et inter ſpecies animalis illa erit perfectior, quæ magis accedit ad húmanam, quæ eſt perfectiſſima ſpecies talis generis. Sed ſpecies magis quàm genus accedit ad primam ſubſtantiam, quæ eſt perfectiſſima, vt homo : magis accedit ad Petrum quàm animal:ergo erit perfectior ſubſtantia genere.Secundò inter ſubſtantias illa eſt perfectiſſima, quæ omnibus ſubſtat; ergo ex aliis illa erit perfectior altera quæ pluribus ſubſtat, ſed ſpecies pluribus ſubſtat quàm genus : ergo erit perfectior illo. Probatur minor,quia ſubſtat omnibus quibus ſubſtat genus, hoc eſt eiſdem accidentibus, & eiſdem prædicatis ſuperioribus, & præterea ſubſtat eidem generi:genus verò nõ ſubſtat ſpeciei. Gratia exempli,homo ſubſtat omnibus accidentibus,& omnibus prędicatis ſuperioribus,quibus ſubſtat animal, & etiam ipſi animali; at verò animal non ſubſtat homini,ſed in eo ſuſtentatur.

3 Si verò ſpecies comparentur inter ſe, vt homo cum leone; neutra dicitur magis ſubſtantia quàm alia. Probat, quia vna non ſubſtat pluribus, ſed eiſdem prorſus accidentibus, & prædicatis ſuperioribus ſubſtat: & vna non ſubſtat alteri, quia neutra in alia.

In vltima parte capitis enumerat ſex proprietates ſubſtantiæ, quarum prima eſt,*Non eſſe in ſubiecto*.Et de prima ſubſtantia euidens eſſe ait,quia Petrus in nullo ſubiecto eſt, ſed in ſe, & per ſe ſubſiſtit.Sed quòd conueniat ſecundis ſubſtantiis, probat duplici ratione.Prima,quia ſi in aliquo eſſent tanquam in ſubiecto : maximè in prima ſubſtantia, in qua inhærent omnia accidentia : ſed in ea non poſſunt eſſe tanquam in ſubiecto:ergo in nullo.Probat minorem, quia ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de primis, tanquam de quidditatiuè inferioribus : ergo non ſunt in illis, tanquam in ſubiectis.Probatur conſequentia,quia eſſe in aliquo tanquam in ſubiecto,eſt eſſe in eo per realem inhærentiam; ſicut eſt accidens:ſed ſecundæ ſubſtantiæ ſunt de quidditate primarum; vt

homo, & animal de quidditate Petri : ergo non ſunt tanquam in
ſubiecto.
Secunda ratio eſt:Quæ ſunt in aliquo tanquam in ſubiecto, vt 4
accidentia prædicantur quidem nomine de ſubiectis, ſed ratione
non poſſunt prædicari,quia ratio,eſt definitio,ſeu cõceptus quid-
ditatiuus:ſed definitio albi non eſt definitio hominis : ergo non
prædicatur de illo nomine & ratione, ſicut prædicantur vniuoca,
ſed ſolo nomine:at verò ſecundæ ſubſtantiæ prædicantur de pri-
mis nomine,& ratione, vt homo de Petro, quia definitio homi-
nis, eſt definitio Petri : ergo non poſſunt eſſe in eis tanquam in
ſubiecto,Et ideò non ſolùm primis ſubſtantiis conuenit hæc pro-
prietas,videlicet, *Non eſſe in ſubiecto*,ſed etiam ſecundis.
Secunda proprietas Subſtantiæ eſt, *vniuocè prædicari*:quod non 5
intelligitur de prima ſubſtantia Et ideo certum eſt hanc proprie-
tatem ſolùm conuenire ſecundis. Sed non ſolùm conuenire ait
generibus & ſpeciebus,quæ verè & propriè ſunt ſecundæ ſubſtan-
tiæ, ſed etiam differentiis earum:quia de quibus prædicatur ſpe-
cies vniuocè,neceſſe eſt etiam prædicetur eius differentia. Quòd
verò ſecundis ſubſtantiis,& differentiis conueniat, probat Ariſt.
hac ratione : *Vniuoca ſunt,quorum nomen eſt commune, ratio verò
ſubſtantiæ eadem :* ſed nomen ſecundæ ſubſtantiæ commune eſt
primis,de quibus prædicatur, & definitio eadem, vt nomen ho-
mo commune eſt Petro,& Ioanni, & definitio eius etiam eſt ea-
dem,atque illis communis,vt notum eſt : ergo prædicatur de eis
vniuocè.
Tertia proprietas eſt : *Hoc aliquid* ſignificare.Quid autem in-
telligat per, *Hoc aliquid:* certum eſt intelligere ſubſtantiam ſin-
gularem,& per ſe ſubſiſtentem : & ideo aſſerit ; quòd licèt videa-
tur hæc proprietas conuenire ſecundis ſubſtantiis quia homo, &
animal videntur ſignificare aliquid per ſe ſubſiſtens : ſolùm ta-
men conuenit primis. Secundæ verò non ſignificant hoc aliquid,
ſed potiùs Quale quid Quale quidem ſignificant,quia ſunt quaſi
formæ vniuerſales primarum ſubſtantiarum : & formæ videntur
habere ſimilitudinem qualitatis, cuius vna ſpecies eſt forma, &
figura : ſed quia ſunt prædicata ſubſtantialia,dicuntur ſignificare
Quale quid.
Quarta proprietas ſubſtantiæ eſt, *Nullum habere contrarium*. 6
vt Petro & Ioanni nihil contrarium eſſe poteſt. Et hæc proprie-
tas tam primis,quàm ſecundis ſubſtantiis conuenit;ſed non quar-
to modo (inquit Ariſtoteles) quia aliis etiam, vt quantitati eſt
communis.
Quinta proprietas eſt, *Non ſuſcipere magis,& minus,quemad-
modum ſuſcipiunt qualitates* : nam vnum calidum magis eſt cali-
dum quàm alterum, quia plus habet gradus intẽſionis:hos autem
gradus

Digitized by Google

gradus non habet ſubſtantia, & ideo dicitur non ſuſcipere magis & minùs.

Vltima proprietas ſubſtantiæ eſt, *Vt vna numero permanens contraria ſuſcipere poſſit*: vt Petrus idem numero permanens, modò poteſt eſſe calidus, & poſtea frigidus. Hæc autem proprietas non videtur conuenire ſecundis ſubſtantiis, ſed ſolùm primis; quia ſolùm prima ſubſtantia eſt vna numero, ſecunda verò vna ſpecie, vel genere; ergo quòd vna numero perſeuerans, ſuſcipiat in ſe contraria, ſoli primæ conuenire poteſt.

7 Sed aduerſus hanc proprietatem proponit arg. Ariſtoteles Quia videtur conuenire alteri, nempe propoſitioni; quæ vna numero permanens, de vera fit falſa, & de falſa fit vera. Vt hæc propoſitio; Petrus ſedet, vera eſt eo ſedente, ſtante verò falſa, & permanet eadem; ergo conuenit illi; quòd vna numerò permanens ſuſcipiat contraria. Et reſpondet duobus modis. Primò, quòd licèt ſuſcipiat contraria, non tamen eodem modo, ac ſubſtãtia, ſed diuerſo: Nam ſubſtantia ſuſcipit contraria per ſui mutationem, quia ſuſcipit ea in ſe formaliter, & ideo mutatur ea ſuſcipiens. Sed propoſitio ſine ſui mutatione, ſed ſolùm per mutationem alterius extrinſeci, nempe rei, de qua aliquid enuntiatur. Dum ergo dicitur, proprium eſſe ſubſtantiæ ſuſcipere contraria, intelligitur per ſui mutationem, & hoc modo, nec propoſitioni, neque aliis conuenit. Secunda ſolutio eadem ferè eſt; negat enim propoſitionem ſuſcipere contraria; quia *ſuſcipere contraria* eſt ſubiectum moueri ab vno in alterum, amittendo vnum, & acquirendo alterum. Propoſitio verò, dum ex vera fit falſa, non mouetur à veritate in falſitatem, nec amittit vnam, & adquirit alteram, ſed mutatio ſolùm ſe tenet ex parte rei ſignificatæ: & ideo propoſitio non dicitur ſuſcipere contraria.

QVÆSTIO I.

Quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ.

Videtur nullum habere genus ſupremum; quod ſic probatur: Si haberet aliquod, maximè eſſet ſubſtantia, ſed hęc non poteſt eſſe genus; ergo nullum habebit. Minorem probo, quia ſi ſubſtantia in communi, vt ab omnibus ſubſtantiis abſtracta, eſſet ſupremum genus huius prędicamenti, ſub quo comprehenderentur omnes ſubſtantiæ, & ideò vnum tantum eſſet prędicamentum pro eis conſtituendum; ſequeretur, etiam accidens in communi, eſſe ſupremum genus omnium accidentium; & ita vnum prędicamentum conſtituere, ſub quo ponantur accidentia omnia: quare duo tantùm prædicamenta erunt. Probatur conſequentia: quia ſicut ſubſtantia vniuerſaliter ſumpta, prout communis eſt completis,

Digitized by Google

& partialibus tranſcendens eſt, & in vltimis differentiis includitur,nec eſt vniuoca reſpectu omnium:ſed analoga: quia prius de completis ſubſtantiis:poſterius verò de partibus, & cum intrinſeca dependentia ab illis dicitur,& ideo nō poteſt eſſe genus quia genus debet eſſe vniuocum,& non tranſcendens,ne includatur in vltimis differentiis, ſed extra rationem earum ſit. Si tamen pro ſubſtantia completa in communi accipiatur nec erit tranſcendens,quia non includetur in differentiis,nec analoga, ſed vniuoca,quia æqualiter de omnibus dicetur; & ideo poterit eſſe genus. Eodem modo accidens,quamuis vniuerſaliter ſumptum,ſit tranſcendens,& analogum,& ideo non poſſit eſſe genus; ſi tamen pro completo tantùm ſumatur,non erit tranſcendens, neque analogum,ſed vniuocum; quia æqualiter dicetur de omnibus accidentibus completis,& ideo poterit eſſe genus.

Pro ſolutione huius quæſtionis notandum eſt, *Quinque eſſe acceptiones ſubſtantiæ*, vt colligitur ex doctrina Ariſt.c.præſenti, & 5.Meta.c.8.tex.15.atque etiam ex D. Th.in Commentariis eiuſdem loci,& de potentia,q.9.art.1.ad 4.& 5.

Primò accipitur pro eſſentia rei. Et hæc acceptio communis eſt accidentibus, in quibus etiam reperitur eſſentia, & ideo non eſt propria,neque vniuoca:ſed analoga;quia nihil reale poteſt dari commune,& vniuocum ſubſtantiæ,& accidentibus.

Secundò accipitur ſubſtantia,pro Ente per ſe:in quo duo includuntur;vnum negatiuum,quod eſt non eſſe in alio; Aliud poſitiuum,quod eſt eſſe entitatem,adeò perfectam,cui debetur exiſtentia,& ſubſiſtentia per ſe, ita vt ſine adminiculo alterius ſuſtentetur. Vnde acceptio has duas includit. Primam, & quæ in ordine erit ſecunda,qua accipitur ſubſtantia pro ente, quod non inhæret alteri;vel, vt dici ſolet, prout diſtinguitur contra accidens,quod conſtat inhærere Et hæc etiam acceptio communis eſt, & analoga,& ideo impropria,quia ſub ea comprehendit ſubſtantias, non ſolùm completas ſubſtantias:ſed etiam incompletas, ſeu partiales,de quibus verum eſt, quòd non inhæreant. Nam licèt ſint in toto;non tamen per realem inhærentiam,ſed componendo illud ſubſtantialiter.Subſtantia verò de completis, & incompletis non vniuocè,ſed analogicè dicitur.

Tertia acceptio in ordine eſt, *pro illo poſitiuo,quod includit eadem particula per ſe*: nempe pro entitate completa, cui debetur exiſtentia, & ſubſtantia per ſe. Sed adhuc acceptio hæc communis eſt, & analoga, & ideo non ita propria, quia comprehendit ſubſtantiam finitam,& infinitam,creatam, & increatam, quibus nihil poteſt eſſe commune vniuocum; nam ſubſtantia creata intrinſecam dependentiam & attributionem dicit ad increatam, quæ eſt Deus.Quare ſubſtantia completa, cui debetur exiſtentia, & ſub

& ſubſiſtentia per ſe, analoga erit reſpectu vtriuſque.

10 *Quarto modo accipitur pro ſubſtantia completa, & finita, in communi,* hoc eſt, abſtracta à particularibus ſubſtantiis completis, & finitis. Et hoc modo ſumpta, eſt ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ, quod diuiditur in corpoream, & in incorpoream prima diuiſione, ex qua reſultat ſecundum genus corporis, quod diuiditur in viuens, & non viuens; & rurſus, viuens, in ſenſibile, & in inſenſibile, & tandem, ſenſibile, quod eſt animal, in hominem, equum, & leonem. Et ex his diuiſionibus, reſultat, prædicamentum ſubſtantiæ, his prædicatis conſtans; ſubſtantia, corpus, viuens, animal, homo, vſque ad Petrum.

Vltima acceptio eſt, pro completa ſubſtantia ſecundùm quandam proprietatem eius, quæ eſt ſubſtare accidentibus, aut etiam prædicatis ſuperioribus quidditatiuis. Subſtare verò idem ſignificat, quod ſuſtentare illa. Et ſubſtantiam hoc modo ſumptam diuiſit Ariſtot. in principio huius capitis in primam, & ſecundam. Sed in hac acceptione non poteſt prædicamentum conſtituere, quia non ſumitur eſſentialiter.

Ex his colligitur concluſio hæc, per quam reſpondetur quæſtioni: Prædicamentum ſubſtantiæ habet ſupremum genus determinatum; & hoc eſt ſubſtantia completa, & finita, in cõmuni conſiderata. Probatur hoc arg. Supremum genus prædicamenti eſt illud, à quo deriuantur genera, & ſpecies eiuſdem prædicamenti, & ipſum non deriuatur ab alio: ſed has conditiones habet ſubſtantia completa, & finita: ergo eſt ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ. Probatur minor, quia hæc non deriuatur ab alio prædicato ſuperiori vniuoco, ſed immediatè continet ſub ente analogo, & ab ea deriuantur genera, & ſpecies, ex quibus efficitur recta linea prædicamenti, vt exemplis probatum eſt.

11 Ad argum reſpondetur, negando conſequentiam, quia diuerſa eſt ratio de ſubſtantia, & accidenti, in duobus: *In primò* quidem: Nam ſubſtantia dicit particularem, & determinatum modum eſſendi; accidens verò plures modos eſſendi dicit, nullum determinans, ſed confuſa ratione. *Secundò*, accidens quantumcunque abſtrahatur, aut ſumatur pro ſolo accidenti incompleto, analogum eſt, propter intrinſecam attributionem ad ſubſtantiam, cum qua ſignificat accidentia omnia, & ideò non poteſt eſſe genus nec determinatum genus vnius prædicamenti. Subſtantia verò ſumpta pro completa: & finita, vniuocam rationem, atque communẽ dicit reſpectu omnium ſubſtantiarum completarum, ex quibus fit prædicamentum: & propterea poteſt eſſe ſupremum genus determinati prædicamenti.

Digitized by Google

QVÆSTIO II.

Vtrùm Deus ponatur in prædicamento ſubſtantia.

QVamuis ex his,quæ in quæſtione præcedenti diximus,nempe,ſuſtantiam completam,& finitam, eſſe ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ,colligi poſſet, Deum qui ſubſtantia infinita eſt, non pertinere ad hoc prædicamentum; plures tamen eum in prædicamento eſſe affirmant, & ideo ſpecialem diſputationem poſtulat. 12

Tenet igitur prima opinio, *Deum eſſe in prædicamento ſubſtantiæ.* Ita Greg.& Gab.in 1.d.8.quæſt.3.Holcoth quæſt.6.& Ioannes Baconius d.9.quæſt.1.& probatur teſtimonio Ariſt.4.Topicorum cap.2. loco 17. vbi ait, Deum eſſe in genere animalis & ſeparari ab homine per propriam differentiam immortale, his verbis, *Si differentiam,vt genus aßignauit,vt ſi immortale,genus Dei:nam differentia eſt animalis immortale.* Et loco ſecundo eiuſdem capitis: *Si differentiam in ſpecie poſuit, vt immortale id ipſum, quod eſt, Deum eſſe, &c.*

Deinde probatur ratione. Primò, quia ſi aliquid obſtaret quo minus Deus eſſet in prædicamento, maximè eſſet ſubſtantia infinita: ſed hoc non obſtat; ergo nihil. Probo minorem, quia eſſe aliquid infinitum non obſtat quo minus ſit in aliis prædicamentis;vt ſi daretur linea infinita,eſſet in prædicamento ſubſtantiæ & ſi daretur calor infinitè perfectus ſecundùm intenſionem,eſſet in prædicamento qualitatis;ergo etiam ſi Deus ſit ſubſtantia infinita,poterit eſſe in prædicamento ſubſtantiæ.

Secundò, per myſterium incarnationis Deus factus eſt homo vniuocè nobiſcum:ergo verè & propriè eſt in ſpecie humana tanquam indiuiduum huius naturæ;& etiam ſub genere animalis:ſed quod eſt ſub genere,& ſpecie,eſt etiam in prædicamento,quod ex generibus atque ſpeciebus fit; ergo Deus verè & propriè eſt in prædicamento ſubſtantiæ per humanam naturam, quã aſſumpſit. 13

Secunda opinio negat Deum,vt Deus eſt,in prędicamento collocari. Et hæc eſt communis,& vera,quam ex Philoſophis tenuerunt Mercurius Triſmegiſtus in Epimandro cap.1. Auerroes,diſputatione 7.& con.Algazelem cap.vltimo. Auicenna 8. Meta cã. 4.& cum his omnes interpretes Ari. Ex ſanctis patribus Auguſt. lib.de Cognitione veræ vitæ, c.3. Anſelmus in Monologio c. 26. & cum eis Boëtius 1.lib.de Trinitate, cap. 6. Ex ſcholaſticis verò omnes,præter Nominales illos pro oppoſita ſententia citatos.Ita mag.in 1.d.8.& ibidem Albertus Magnus,Scotus d.bona. Richar. Duran.Ægidius,D.Th.1.li.contra gentes cap.24.& 25. & ibidem Ferra.& 1.par.q.3.art.5.& ibidem Caiet. Alexand. Alenſis 1. par. q.48.memb.5.art.2.& 3.

Et pro

Et probatur duplici ratione. Prima, quia Deus ita eſt purus actus,vt tam eſſentiale ſit ei ſuum eſſe actuale, quàm ſua eſſentia: ergo nihil eſt potentiale in Deo, quod per modum contrahibilis concipi poſſit. Quare repugnat in Deo eſſe genus. Probatur vltima conſequentia, quia genus eſſentialiter eſt contrahibile: ſed quod non eſt in genere,non eſt in prædicamento; ergo repugnat Deum eſſe in prædicamento.

Secundò,quia ſi Deus eſſet in prędicamento,aliquod genus daretur commune Deo & creaturis:ſed nullum genus poteſt dari eis commune;ergo non erit Deus in prædicamento. Minorem probo,quia genus debet eſſe vniuocum:ſed nihil poteſt dari commune vniuocum Deo, & creaturis, propter intrinſecam dependentiam, & attributionem creaturarum ad Deum, qua non poſſunt intelligi;ergo nec poteſt dari genus commune.

Ad teſtimonium Ariſt.Reſpondetur, Deorum nomine non veros Deos intelligere;cùm certum fuerit apud ipſum, vnum tantùm eſſe,ſed ſubſtantias quaſdam ſuperiores, ſubtiliſſima corpora habentes,quas plures philoſophi rationales eſſe dixerunt, homine quidem perfectiores,quia immortales; cum eo tamen conuenientes ſub genere animalis rationalis; diſtingui verò per differentias,mortale & immortale,de quibus aſſerit,quòd in prædicamento ſint collocanda,ſi verum eſt,quòd dentur.

14 Ad primum argumentum; Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor:quia *eſſe aliquid infinitum*,dupliciter intelligi poteſt,aut ſecũdùm eſſentiam; aut ſecundùm aliquam rationem accidentalem extenſionis,aut intenſionis. Et infinitum primo modo,non poteſt eſſe in aliquo prædicamento, ideóque Deus excluditur à prædicamento,quia eſt ens infinitum ſecundùm eſſentiam. Infinitũ ſecundo modo ad prædicamentum pertinere poteſt: quia licèt ſit infinitum ſecundùm rationem accidentalem: finitum tamen eſt ſecundùm eſſentiam,per quam in prædicamento collocari debet, & non ratione accidentis. Et talis eſſet linea infinita, ſi daretur, aut calor infinitus ſecundùm intenſionem:nam linea finitam haberet eſſentiam quantitatis continuæ, & calor etiam finitam eſſentiam qualitatis: licèt illa haberet infinitam extenſionem longitudinis accidentalem, & calor infinitam intenſionem gradualem;quæ accidentia infinita non obſtarent,quo minus in ſuis prædicamentis collocarentur. Et huius ratio eſt, quia prædicamenta conſtituuntur ex rerum eſſentiis,non ex earum accidentibus.

Ad ſecundum arg. Reſpondeo, Chriſtum verè, & propriè eſſe in genere, & ſpecie; atque etiam in prædicamento, ratione humanæ naturæ:& conſequenter verbum Diuinum, cui natura humana vnita eſt in perſona, per illã ponitur in prædicamento ſubſtantiæ.Sed ex hoc non ſequitur; quòd verbum Diuinum ratione diuinæ

diuinæ naturæ,aut diuinæ perſonæ ponatur in prædicamento. Sic igitur loquendum eſt in hac materia,vt abſolutè dicamus.Primò, Chriſtum eſſe in prædicamento ſubſtantię,quia ſimpliciter,& abſolutè eſt homo,& hic homo. Secundò,Deum etiam abſolutè eſſe in prædicamento ſubſtantiæ,quia abſolutè verum eſt, Deum eſſe hominem;ſed quia hoc habet ratione humanæ naturæ,& non ratione naturæ diuinæ aut diuinæ perſonæ:negandum eſt, Deum vt Deus eſt,vel,vt perſona eſt diuina, eſſe in prædicamento. Et hoc modo intelligitur communis,& vera opinio,quam ſequimur,quæ non minùs vera eſt modò, quàm fuit priuſquam Deus fieret homo:quia ea,quę conueniunt Deo poſt incarnationem,pertinentia ad humanam naturam, non conueniunt ratione ſui ſed ratione eiuſdem humanæ naturæ; & ideo nihil ponunt in Deo, vt Deus eſt,quod non habuerit ſemper. Sed quæret aliquis, *An licèt Deus non ſit per ſe in prædicamẽto,reductiuè ſaltẽ in aliquo poßit collocari.* Cui reſpondet Fonſeca;poſſe quidem in illis prædicamentis, quæ extrinſecam denominationem cõtinent; vt in prædicamento,vbi, in prædicamento actionis, & habitus. Ego verò nec reductiuè in prædicamento eſſe admitto;quia ita tenet D. Thomas 1.p.quæſt. 3.art.5.& cum eo Richardus in 1. diſt.8.artic.4.quæſt.1. Probatque hac ratione : Res illa dicitur pertinere ad aliquod prædicamentum reductiuè,quæ deficit à ratione perfecta,& completa talis prædicamenti, vt partes, & modi; ſic enim punctum pertinet ad prædicamentum quantitatis, & brachium ad prædicamentum ſubſtantiæ:ſed Deus excedit potiùs in infinitum omnes rationes prædicamentales; ergo non eſt reductiuè in aliquo prædicamento. Quod D.Auguſtinus his verbis docuit 5.lib.de Trinitate cap. 1. *Sic intelligamus Deum (ſi poſſumus) ſine qualitate bonum, ſine quantitate magnum,ſine intelligentia creatorem,ſine ſitu præſentem, ſine habitu omnia continentem,ſine loco vbique totum, ſine tempore ſempiternum,ſine vlla ſui mutatione mirabilia facientem, nihilque patientem.*

Hæc Auguſt.ex quibus intelligitur,etiam denominationes extrinſecas aliquorum prædicamentorum, non propriè,ſed abuſiuè Deo conuenire, ideo non eadem ratione, aut vniuocè in eiſdem conuenire cum creaturis; & conſequenter propter illas, nec reductiuè pertinere ad aliquod prædicamentum.

QVÆSTIO III.

Vtrùm Angeli & corpora cæleſtia ſint in prædicamento ſubſtantiæ.

CIrca corpora cæleſtia, & Angelos in ordine ad conſtitutionem prædicamentalem, Prima opinio fuit Commentatoris 16
10.Metaph.cap.vltimo,cõmento 16.*excludentis vtraſque ſubſtantias à*

tias à prædicamento. Quam ſententiam ſecuti ſunt Ioannes Gandauenſis 10. Metaph. quæſt. 22. Niphus ibidem quæſt. 9. & quantùm ad ſolos Angelos Plotinus lib. 1. Æneade 6. Ægidius Romanus in commentariis huius prædicamenti, & quodlib. 1. quæſt. 8. Albertus Magnus in prædicamentis, tract. de ſubſtantia, cap. 12.

Et de corporibus cœleſtibus probant hoc arg. Corruptibile & incorruptibile differunt genere; ergo differunt prædicamento: ſed corpora cœleſtia ſunt ſubſtantiæ incorruptibiles; ergo differunt prædicamento à ſubſtantiis corruptibilibus. Probatur antecedens ex Ariſt. Meta. cap. vltimo, vbi id expreſsè docet; Deinde ſubſtantiæ corruptibiles ponuntur in hoc prædicamento; ergo corpora cœleſtia non ſunt in eodem, nec etiam in alio, cùm non ſint in aliquo prædicamento accidentium; quare non erunt omnino in prædicamento.

De Angelis verò probatur teſtimonio Ariſt. 10. Meta. tex. 30. vbi *præter primum principium, quod eſt Deus*, ponit quaſdam alias ſubſtantias, quas vocat intelligentias, ad mouendum corpora cœleſtia. Et has dicit non habere materiam, ſed eſſe puros actus, ac ſempiternos: ſed ſubſtantia, quæ eſt purus actus, nihil habet potentiæ; ergo non habet genus. Probatur conſequentia, quia genus eſt totum potentiale. Deinde ea, quæ non habent genus, non poſſunt habere ſpeciem, nec prædicamentum; quia ſpecies componitur ex genere, & differentia, & prædicamentum fit ex generibus, & ſpeciebus; ergo ex ſententia Ariſt. *intelligentia*, quas nos vocamus Angelos, *non ſunt in prædicamento*; *qui ſimplices* etiam *ſubſtantias* eas appellauit, 9. lib. Meta. tex. 12. quaſi nullam habentes compoſitionem: ex quo etiam ſequitur nec habere prædicamentum; quia ea quæ ſunt in prædicamento, compoſita eſſe debent, ſaltem ex genere, & differentia.

17 Vnde ſequitur euidenter falſam eſſe ſententiam Duran. & contradictionem implicare in 2. d. 3. quæſt. 1. num. 12. & Marſilij in 1. q. 2. qui cùm Angelos ponant in hoc prædicamento; negant nihilominus vllam prorſus habere compoſitionem, etiam ex genere, & differentia.

Probatur deinde ratione, quia Angeli ſunt ſubſtantiæ ſimplices, in quibus non eſt compoſitio ex materia, & forma; ergo nec eſt compoſitio realis ex potentia, & actu: ſed compoſitio ex genere & differentia, quæ eſt ex potentia & actu Metaphyſicis, fundatur in compoſitione reali ex potentia, & actu; ergo nec eſt in illis compoſitio ex genere, & differentia: & conſequenter non ſunt in prædicamento.

Secunda opinio tenet, *Non ſolùm corpora cæleſtia, ſed etiam Angelos collocari in hoc prædicamento.* Et hæc eſt communis & vera quam ſequuntur quantùm ad corpora cæleſtia, omnes interpretes Ariſtotelis

Ariſtotelis in præſenti capite. Et quantum ad Angelos non ſolum illi, ſed ſcholaſtici omnes præter citatos pro oppoſita) cum magiſtro in 1.d.8.& D.Thom.1.p.q.50.art.2, ad 1. & 3. & q. 88. art.2. ad 4. Et probatur imprimis de corporibus cæleſtibus teſtimonio Ariſt.5.Meta.tex.15.7.Meta.tex. 5.& lib.8. tex. 1, quibus locis expreſsè docet *eſſe compoſita, non ſolùm ex materia & forma, ſed etiam ex partibus integrantibus*, eo modo, quo corpus noſtrum componitur ex capite, brachio, & cæteris membris. Ergo etiam ex mente eius erunt compoſita ex genere & differentia. Probatur conſequentia, quia compoſitio hæc minor eſt aliis, & in compoſitione ex materia & forma fundatur.

Probatur etiam ratione, quia corpora cœleſtia, præter compoſitiones phyſicas ex materia, & forma, atque ex partibus integrantibus, habent aliam etiam phyſicam, ex ſubiecto, & accidenti materialibus, nam & quantitatem habent, & lucem recipiunt à ſole; ergo habent omnes compoſitiones phyſicas poſſibiles, quia præter prædictas res, non poſſunt aliæ excogitari; ergo neceſſe eſt eſſe compoſita ex genere, & differentia. Probatur conſequentia, quia vbi potentia realis eſt, & actus realis, poterit intellectus conceptum potentialem ſub ratione contrahibilis formare, qui eſt conceptus genericus, & etiam conceptum actualem, & contrahentem, qui eſt conceptus differentialis, & ex vtroque componere ſpeciem. Quòd verò genus, & ſpeciem habet, in prædicamento ponitur; ergo euidens eſt corpora cœleſtia in prædicamento ſubſtantiæ collocari. 18

De angelis verò, tria aſſerunt doctores omnes citati, præcipuè D.Tho. Primum, *Quòd in eis ſit vera, & realis compoſitio ex actu, & potentia*, aut ex eſſe & eſſentia. Secundum, *Quòd verè componantur ex genere, & differentia.* Tertium, *Quòd per ſe ponantur, in prædicamento ſubſtantiæ.* Et omnia ſunt vera, ac neceſſaria.

Sed probanda ſunt ſingula, & vt probet primum D. Thom. vbi ſuprà, nempe, quòd in Angelis ſit compoſitio realis ex actu, & potentia, præſupponit, quòd in rebus materialibus duplex compoſitio realis reperitur. Prima ex materia, & forma, ex quibus natura earum componitur, vt natura humana ex corpore, & anima. Natura verò ita compoſita adhuc non eſt completa, ſed reſpicit actum realem, per quem completur, & actus iſte vocatur eſſe eius, per quod conſtituitur ſuppoſitum, aut perſona; ergo natura eſt potentia realis reſpectu proprij eſſe, per quod completur, & eſſe eſt actus realis eius, & ex vtroque fit vnum, nempe ſuppoſitum; aut perſona, quod non poteſt fieri, niſi per realem compoſitionem, quia compoſitio realis eſt, per quam ex duobus ex natura rei diſtinctis fit vnum: ergo præter compoſitionem ex materia, & forma, reperitur in his rebus compoſitio realis ex eſſentia, 19

& eſſe,

& eſſe, ſiue ex natura, & proprio actu, per quod completur,

20 Hoc ſuppoſito probat; Quòd licèt prima compoſitio non reperiatur in Angelis, quia carent materia, ſecunda tamen neceſſariò ſit in eis potentia. Quia hæc eſt differentia inter eſſe diuinum, & creatum, quòd diuinum non eſt receptum ab alio, ſed eſſentialiter habetur: quia prædicatum eſt eſſentiale Dei, ſicut eſſe bonum, aut ſapientem: eſſe autem creatum, extra eſſentiam rei creatæ eſt, & ideo non habet illud eſſentia, niſi à Deo communicetur, & hoc eſt eſſe receptum à Deo; ergo eſſentia creata, verè, & realiter eſt in potentia ad recipiendum eſſe à Deo, & eſſe receptum à Deo, actus realis eius eſt. Vnde ſequitur, intra ſubſtantiam Angeli reperiri potentiam realem, & realem actum, ex quibus cùm fiat vnum, nempe completa ſubſtantia eius, non poteſt fieri niſi per realem compoſitionem. Et ita probatum eſt primum.

Ex quo probari poteſt ſecundùm, quòd ſit in eis compoſitio ex genere, & differentia, hoc argumen. Intellectus cognoſcit naturam Angeli tanquam potentiam realem determinabilem per actum eſſendi; ergo poteſt formare in eadem natura conceptum perfectibilem, ac determinabilem, & conceptum perficientem, ac determinantem: ſed iſti ſunt conceptus genericus, & differentialis, ex quibus componitur ſpecies; ergo in Angelo eſt compoſitio ſpeciei, ex genere, & differentia.

Ex quo euidenter probatur tertium quòd Angelus ſit in prædicamento. Quia prædicamentum fit ex generibus, & ſpeciebus eſſentialiter ordinatis: ſed Angelus habet genus, & ſpeciem; ergo ordinabilis erit in prædicamento.

21 Ad arg. primæ opinionis de corporibus cœleſtibus, reſpondet D.Thom. 1.p.quæſt.66.art.2. ad 2. & quæſt.88.art.2.ad 4. diſtinguendo maiorem: quia genus duplex eſt, Phyſicum, & Logicum, ſeu Metaphyſicum. Genus Phyſicum eſt materia, quia primò reperitur in ea potentia realis, quæ prima radix eſt, & fundamentum Metaphyſici generis in rebus materialibus. Genus autem logicum, aut Metaphyſicum, eſt natura abſtracta à ſpeciebus, & differentiis, vt ſubſtantia à corporea, & incorporea. Ad formam igitur argumenti, dum in maiori dicitur; corruptibile, & incorruptibile differre genere: diſtinguendum eſt, de genere phyſico, & logico, & de illo concedendum, quia corpora incorruptibilia conſtant materia diuerſæ ſpeciei, à materia corporum corruptibilium, & ideo dicũtur differre genere phyſico, quod eſt materia.

22 Et ita intelligendum eſt teſtimonium Ariſtotelis, in quo propoſitio illa continetur. Sed de genere logico non eſt verum, nec de eo loquitur Ariſtoteles, quia corpus corruptibile, & incorruptibile, commune genus habent, nempe corpus abſtractum

ab vtro

ab vtroque, & ſub illo collocantur in prædicamento ſubſtantiæ. Non ergo ſequitur, differunt genere phyſico; ergo differunt prædicamento, quia genus phyſicum, quod eſt materia, non eſt genus prædicamentale, ſequeretur autē bene, ſi differrent genere logico.

Quamuis etiam poſſet ſecundò reſponderi, loqui Ariſtotelem de genere logico, aut metaphyſico. Sed alio modo eſſet eadem maior diſtinguenda, dum dicitur, corruptibile, & incorruptibile, differunt genere. Nam genus prædicamentale duplex eſt, ſupremum & intermedium, & concedendum eſt differre genere intermedio, non ſupremo, quia corpus diuiditur in corpus corruptibile, & incorruptibile, tanquam in duo genera intermedia. Et ſub vno continentur corpora cæleſtia, ſub alio corruptibilia: & ita differunt genere intermedio, ſed non ſupremo, quia ſub eodem genere corporis & ſubſtantiæ continentur, & in eo conueniunt. Vnde nec differunt prædicamento, quia ea ſolùm dicuntur differre prædicamento, quæ ſub diuerſis generibus ſupremis continentur, vt animal, & ſcientia, illud enim ſub ſupremo genere ſubſtantiæ, ſcientia verò ſub ſupremo genere qualitatis continetur.

Ad teſtimonia Ariſto. in quibus loquitur de intelligentiis: Reſpondeo, ſempiternas eſſe, & materia carere, & ideo non habere potentiam ad non eſſendum, quia non habent principium corruptionis, ſicut ſubſtantiæ corruptibilium, quæ ratione materiæ habeant in ſe principium non eſſendi. Et ideo vocantur ab Ariſtotele *intelligentia actus*; non tamen puri, quia cùm triplicem compoſitionem habeant neceſſariò, nempe ex eſſe, & eſſentia, ex ſubiecto, & accidenti; habent enim intellectum & voluntatem, quæ ſunt vera accidentia ſuperaddita ſubſtantiæ eorum, & præterea ex genere, & differentia, neceſſe eſt triplicem quoque potentiam habere, quia quælibet compoſitio ſuo modo fit ex actu, & potentia. Quare ſicut ab his potentiis, eas non excludit, ſic nec potuit excludere à prædicamento. 23

Ad argu. negandum eſt antecedens, quòd Angeli ita ſint ſubſtantiæ ſimplices, vt in eis non ſit compoſitio realis ex potentia, & actu, atque etiam ex genere, & differentia: non enim ſequitur, non habent compoſitionem ex materia, & forma; ergo nec ex actu, & potentia: quia compoſitio ex actu, & potentia, vniuerſalior eſt compoſitione ex materia, & forma, & communis ſubſtantiis materialibus, & immaterialibus, quia non fundatur neceſſariò in materia, ſed in natura ipſa reperitur, ex eo quòd creata eſt, & eſſe receptum ab alio habet. Et cùm talis ſit natura Angelorum (licèt ſpiritualis) neceſſariò includit hanc compoſitionem intra propriam ſubſtantiam, & conſequenter compoſitionem ex genere, & differentia; quæ proximè in ea fundatur, quamuis radicaliter, & remotè fundetur in materia, in rebus materialibus. 24

QVÆSTIO

QVÆSTIO IIII.

Qualiſnam ſit diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam: vniuoca, vel analoga.

25 VT meliùs intelligatur quæſtio, notandum eſt, quatuor modis accipi poſſe tam diuiſum quàm membra huius diuiſionis. Primò ſic accipiuntur vt diuiſum ſit reale, & membra ſint ſecundæ intentiones. Sed tunc diuiſum ſecundùm eſſe reale duobus modis accipi poteſt: Aut pro ſubſtantia reali ſecundùm eſſentiam, aut ſecundùm proprietatem ſubſtandi: & ſi primo modo accipiatur, ſenſus diuiſionis erit: Subſtantia realis, vna eſt vniuerſalis, alia particularis, aut vna eſt ſubiectum, alia prædicatum. Et erit diuiſio ſubiecti realis in diuerſa accidentia rationis. Si verò ſecũdo modo, diuerſus erit ſenſus, nempe; Subſtãtia realis, vt ſubſtans, vna eſt primum ſubiectum in propoſitione, alia ſecundum. Et erit diuiſio quaſi accidentis realis, in diuerſa accidentia rationis.

26 Secundo modo poteſt accipi, ex oppoſito, ita vt diuiſum ſit ens rationis & membra realia, videlicet prima, & ſecunda ſubſtantia ſecundùm eſſe reale: eritque ſenſus: Subiectum in propoſitione, vnum eſt prima ſubſtantia realis, aliud ſecunda ſubſtantia realis. Et erit diuiſio accidentis rationis, in diuerſa ſubiecta realia.

Tertiò modo accipitur, ita vt tam diuiſum quàm membra ſint entia rationis, & ſenſus ſit: Subiectum propoſitionis aliud eſt primum, aliud ſecundum, vel aliud particulare, aliud commune, & cùm hæc diuerſa ſubiecta, ſint quaſi ſpecies ſubiecti abſtracti à communi, & particulari, erit diuiſio ſic ſumpta generis in ſpecies. Vltimò accipi poſſunt, tam diuiſum, quàm membra pro ſubſtantia reali, ſecundùm proprietatem realem ſubſtandi, eritque ſenſus: Subſtantia realiter ſubſtans accidentibus, & prædicatis ſuperioribus, vna eſt prima, quæ propria virtute ſubſtat, alia ſecunda, quæ ſubſtat virtute primæ. Et erit diuiſio analogi in analogata; quia ſecunda ſubſtantia non dicitur ſubſtare, niſi per attributionem ad primam, cùm eius virtute ſubſtet.

27 Ex his quatuor modis ſumendi hanc diuiſionem, ſecundus excludi debet: quia nullus eſt, qui ſic accipiat diuiſionem; & verè eſt præter mentem Ariſtotel. atque impertinens ad propoſitum eius: quia cùm diuiſum ordinetur ad cognitionem membrorum, ſi pro ente rationis accipiatur, non poterit deſeruire ad ea cognoſcenda. Hoc ergo modo prætermiſſo, ſecundùm alios tres, ſunt quatuor opiniones diuerſæ.

Prima aſſerit, eſſe diuiſionem ſubiecti in accidẽtia; quia primo modo eam conſiderat. Ita Can. in principio huius capitis. Probat à ſufficienti diuiſione: quia hæc diuiſio non eſt æquiuoci in

Digitized by Google

æquiuocata, cùm aliquid præter nomen diuidatur. Nec eſt diuiſio totius in partes, quia diuiſum prædicatur de membris, imò vnum membrum de alio; nam verum eſt, quòd prima ſubſtantia ſit ſubſtantia, & cùm ſecunda ſubſtantia ſit vniuerſalis, verum eſt etiam prædicari de prima, quæ eſt ſingularis; & tamen neque totum prædicatur de partibus: neque vna pars de alia: ergo non diuiditur per hanc diuiſionem ſubſtantia, tanquam totum in ſuas partes. Nec eſt diuiſio generis in ſpecies; quia vna ſpecies non prædicatur de alia, ſecunda verò ſubſtantia prædicatur de prima. Et præterea ſi diuiſio eſſet generica, daretur genus ſuperius generaliſſimo huius prædicamenti, quod cùm ſit ſecunda ſubſtantia, erit alterum membrum huius diuiſionis, & ideo inferius diuiſo, tanquam ſpecies ſub genere. Nec tandem eſt analoga; primò quia ſi ſubſtantia realis in ratione ſubſtandi diuiditur, cùm ſubſtare non ſit eſſentia ſubſtantiæ, ſed proprietas eius, non diuideretur ſubſtantia, ſed quædam propria paſſio eius. Deinde, diuiſum non conueniret ſecundæ ſubſtantiæ: quia diuiſum eſt ſubſtantia ſub ratione ſubſtandi, cum ſubſtare ſit ſubiectum; & ſecunda ſubſtantia cum non poſſit eſſe ſubiectum, ſed prædicatum, non poſſe ei conuenire.

Secunda opinio eodem modo accipit diuiſum, pro ſubſtantia reali, & membra pro ſecundis intentionibus; non tamen pro ſubſtantia reali ſecundum eſſentiam, ſed ſecundùm proprietatem realem ſubſtandi. Et affirmat eſſe diuiſionem accidentis realis, in accidentia rationis; quia propria paſſio ſubſtandi, accidens reale eſt; membra verò, accidentia rationis nempe ſubſtantia vniuerſalis, & particularis. Pro hac ſentẽtia referũtur Louanienſes, & To. ſed nihil tale apud eos inuenire potui. 18

Tertia opinio, integram diuiſionem ſumens pro ſecundis intentionibus, aſſerit eſſe generis in ſpecies: quam ſequuntur plures moderni. Et probant hac ratione: Diuiſum, quod eſt ſubiectum in communi, æqualiter participatur à prima & ſecunda ſubſtantia, & ab vna ſine dependentia ab altera; ergo eſt diuiſio vniuoca, atque generica. Probatur antecedens: quia quando in propoſitione copula abſoluitur à tempore, non pendet veritas eius à ſingularibus, vt in hac, homo eſt riſibilis: ergo non ſubſtat homo, qui eſt ſecunda ſubſtantia, prædicato riſibili, cum dependentia à prima ſubſtantia. Et in propoſitionibus cõtingentibus ſingularibus, non dependet veritas à ſecundis ſubſtantiis, ſed ſolùm à primis, quibus conueniunt accidentia ſine dependentia à ſecundis. 19

Vltima ſententia tenet, Diuiſionem eſſe analogi in analogata. Sed qui eam ſequuntur, non eodem modo eam accipiunt; ſed quidam diuiſum pro reali ſubſtantia, & membra pro ſecundis intentionibus ſecundùm primũ modum; & ita ſubſtantia realis diuiditur

ditur in diuerſas ſecundas intentiones, Vniuerſalem, & Singularem: aut Subiecti, & Prædicati. Ita Sotus, quæſt. 1. ad primum, & Caiet. cap. etiam præſenti. Sed plures alij analogam eſſe affirmant, tam diuiſum, quàm membra accipientes realiter. Ita Albertus Magnus in prædicamentis tractat. 2. de ſubſtantia, c. 3. Iauellus 5. Meta. q. 7. Toletus, q. 1. & expreſſè D. Tho. q. 9. de potentia, art. 1. ad 6. Et hæc videtur mihi probabilior.

30 Sed duo ſunt probanda, vt maior probabilitas eius fiat manifeſta. Primum quòd tam diuiſum, quàm membra ſumantur realiter, & non pro ſecundis intentionibus. Secundum, quòd ſic accepta ſit diuiſio analogi in analogata. Probatur primum ex Ariſt. qui non poſuit hanc diuiſionem expreſſè; ſed eam poſuiſſe intelligimus ex eo, quod vtrumque membrum definiuit; Ergo ſic ſunt membra diuiſionis, ſicut definiuntur. Sed definiuntur ſecundùm eſſe reale: ergo efficiunt diuiſionem realem. Probatur minor, quia prima ſic definitur, *Subſtantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, &c. Sed excellentiæ iſtæ non conueniunt ei ratione ſecundæ intentionis; ſed propter naturam realem perfectiſſimam; ergo realiter, & non per ſecundam intentionem definitur. Secundæ etiam ſubſtantiæ definiuntur, quòd ſint genera, & ſpecies, quibus inſunt primæ, id eſt, ſub quibus ponuntur in prædicamento; ergo definiuntur, vt ponuntur in prædicamento: ſed non ponuntur in prædicamento, vt denominantur à ſecundis intentionibus, ſed vt ſunt genera & ſpecies Metaphyſicæ, atque reales; ergo realiter definiuntur.

31 Præterea, comparans Ariſt. vtrumque membrum diuiſionis, ait, Primam ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiam, quàm ſecundam: quia propria virtute ſubſtat accidentibus: ſed ſubſtare eſt actus realis, cùm ſit realiter ſuſtentare accidentia: ergo comparantur ſecundùm eſſe reale, & non intentionale: & ideo realem diuiſionem efficiunt.

Probatur tandem: quia eandem ſubſtantiam diuidit Ariſt. in primam, & ſecũdam, cuius proprietates poſtea enumerat: ſed proprietates ſunt reales, vt manifeſtum eſt: ergo ſubſtantia realiter diuiditur in primam, & ſecundam.

Probatur deinde ratione. Primò, quia repugnant, diuiſum, & membra, ſumi pro ſecundis intentionibus, vt ponunt aliæ ſententiæ: ergo omnes ſunt falſæ. Probatur antecedens de diuiſo: nam membra diuiſionis ſunt ſecundæ intentiones ſubiecti, & prædicati, vt ex definitionibus vtriuſque colligitur, ſecundò intentionaliter intellectis: ſed nulla datur ſecunda intentio communis ſubiecto, & prædicato, præter rationem vniuerſalem entis rationis: ergo hæc erit diuiſum, Et ſenſus diuiſionis erit; Ens rationis aliud eſt ſubiectum, aliud prædicatum: quod patet eſſe

abſurdum; cùm ens rationis in communi conſideratum nihil denominet; & ſi denominaret, non magis ſubſtantiam, quàm accidentia. Ex quo intelligitur, nec diuiſum huius diuiſionis poſſe eſſe ſubiectum in communi; quia non magis denominat ſubſtantiam, quàm accidens; ſiquidem vtrumque poteſt indifferenter eſſe ſubiectum propoſitionis. Probatur etiam de membris, quòd non accipiantur pro ſecundis intentionibus: nam membra ſunt ſubiectum, & prædicatum, vt aſſerit prima opinio: ſed prædicatum eſt nobilius ſubiecto, cùm ſit forma propoſitionis: ergo ſecunda ſubſtantia vt eſt membrum diuiſionis, erit nobilior prima, quod expreſsè eſt contra Ariſt. ſæpè docentem in textu, Primam ſubſtantiam eſſe nobiliorem ſecunda.

Hoc ſuppoſito probandum eſt ſecundum, quòd diuiſio ſit analogi in analagata; Sed vt probetur, notandum eſt, *Subſtantiam tribus modis poſſe conſiderari*, ſecundùm eſſentiam: ſecundùm vltimum actum ſubſtantialem eius, qui eſt ſubſiſtentia: vel ſecundùm proprietatem ſuſtentandi accidentia. Eſſentia ſubſtantiæ eſt, eſſe gradum quendam entitatis realis perfectæ; hoc eſt, independentis ab alio, & cui debetur ſubſiſtentia per ſe: & licèt non poſſit eſſe in rerum natura, niſi actu exiſtens; neque completa, niſi per ſubſiſtentiam: neutra tamen pertinet ad eſſentiam eius, ſed extra illam eſt. Nec tamen ſunt accidentia; ſed actus quidam ſubſtantiales eius, ita vt per exiſtentiam ſit in rerum natura; & per ſubſiſtentiam vltimò compleatur, & in perſona, aut ſuppoſito conſtituatur. Proprietas verò ſubſtandi, ſequitur ſubſtantiam iam completam, aut iam ſubſiſtentem. Itaque hæc tria ita ſe habent: vt eſſe entitatem perfectam, & ex ſe independentem, ſit eſſentia ſubſtantiæ; ex quo duo alia procedunt hoc ordine, vt ſubſiſtentia ſit priùs, deinde verò illa mediante, procedit ſubſtare: illa quidem tanquam modus ſubſtantialis; ſubſtare verò tanquam proprietas; ſed vtrumque extra eſſentiam eiuſdem naturæ: quæ quidem ponitur in prædicamento ſecundùm eſſentiam. Sed quia hæc non facilè cognoſcitur à nobis, voluit eam Ariſt. manifeſtare per intimam proprietatem, ſuſtentandi accidentia; & ideo ſubſtantiam diuiſit, ſecundùm proprietatem ſubſtandi, vt definitio primæ ſubſtantiæ euidenter oſtendit: Vnde ſenſus diuiſionis eſt; Subſtantia, quæ eſt ens completum atque perfectum, cui debetur ſubſiſtentia per ſe ratione cuius eſt quaſi ſuſtentatiua aliorum, vna eſt prima, alia ſecunda; hoc eſt, primò, & per ſe habet eſſe in ſingulari, & quaſi ſecundariò in vniuerſali. 32

Ex hac doctrina colligitur hoc arg. quo probatur diuiſionem realiter ſumptam eſſe analogi in analogata. Analogum eſt nomen, quod ita conuenit ſuis ſignificatis, vt vni per ſe primò, atque ſimpliciter, aliis verò non niſi cum intrinſeca dependentia, & 33

attribu

attributione ad illud; ſicut ens conuenit ſubſtantiæ, & accidenti. Sed ſubſtantia ſumpta realiter in ratione ſubſtandi (vt probatum eſt ſumi in hac diuiſione) conuenit primæ ſubſtantię primò, & per ſe: ſecundæ verò non niſi cum intrinſeca dependentia, & attributione ad illam; ergo habet ſe vt analogum reſpectu vtriuſque, & vt tale diuiditur in ea tanquam in analogata. Probatur minor, quia ſubſtare, aut ſuſtentare, alia propria virtute, conuenit primæ ſubſtantiæ, & per participationem eius conuenit ſecundis

34 Ad arg. primæ ſententiæ, quæ contendebat probare, Diuiſionem non eſſe analogam propter duo. Primum; quia diuiſum eſt ſubſtantia in ratione ſubſtandi; ergo non diuiditur ſubſtantia, ſed quædam propria paſſio eius. Et reſpondemus, concedendo, quòd non diuiditur ſubſtantia ſecundùm eſſentiam; ſed in quantum cõuenit illi propria paſſio ſubſtandi, per quam manifeſtatur eius eſſentia, ſicut poſſet diuidi animal, in quantum eſt ſenſibile. Secundum erat, quòd ſi ſubſtantia diuiditur in ratione ſubſtandi, non poterit conuenire ſecundæ ſubſtantiæ; quia ſubſtare eſt eſſe ſubiectum; & ſecunda ſubſtantia eſt prædicatum. Reſpondetur, ſecundas ſubſtantias vtramque rationem habere, ſubiecti & prædicati: & ad hanc diuiſionem potiùs pertinent, tanquam ſubiecta, quæ realiter ſubſtant accidentibus, quàm vt prędicata. Fuit autem conuenientiùs diuidere ſubſtantiam, per illam proprietatem realem ſubſtandi, quàm per ſecundas intentiones; vt ratio prædicamentalis eius manifeſta fieret, & etiam conſtaret; quomodo poteſt eſſe fundamentum ſecundæ intentionis.

QVÆSTIO V.

Quod ſit formale definitum definitionis primæ ſubſtantiæ.

35 PRima opinio eſt Soti, quam ſequuntur plures moderni, Definitum formale huius definitionis, *Eſſe ſecundam intentionem primæ ſubſtantiæ in cõmuni*, quæ abſtrahitur à particularibus, ſecũdis intentionibus, denominantibus Petrum, & Ioannem, cæteráſque ſecundas ſubſtantias; Materiale verò, *Rationem primæ ſubſtantiæ realem, in qua conueniunt omnes primæ ſubſtantiæ*; non vt realis eſt; ſed vt denominatur à ſecunda intentione: & ex vtraque fieri vnum definitum totale, atque completum. Sicut in definitionę generis diximus, formale definitum, eſſe ſecundam intentionem generis; materiale verò naturam genericam in communi, ab eo denominatam.

Probatur ex definitione primæ ſubſtantiæ tradita ab Ariſt. quæ ſic habet: *Prima ſubſtantia eſt, quæ nec de ſubiecto aliquo dicitur: nec in ſubiecto aliquo eſt: & continet negationem prædicationis: & negationem fundamenti.* Nam ex eo non prædicatur de ſubiecto prima ſubſtantia, quia non eſt in ſubiecto; ergo definitum erit prima

ſubſtantia realis pro fundamento, & quaſi pro materiali; & ſecunda intentio, aut negatio eius, pro formali.

Deinde probatur ratione; quia primæ ſubſtantiæ, vt Petrus, & Ioannes, duobus modis poſſunt conſiderari: aut ſecundùm eſſe reale ſubſtantiæ ſingularis: vel vt denominantur à ſecunda intentione: & ſi primo modo conſiderentur, nihil reale commune, & vniuocum habere poſſunt; ergo neque aliquid reale eis commune poteſt eſſe definitum. Probatur antecedens: quia ſingularia, vt ſingularia, ſunt primò diuerſa, ſicut ſunt vltimò diſtincta; ergo non poſſunt habere vniuocam conuenientiam; nam ſi eam haberent, per alias differentias eſſent ab ea ſeparanda, & ſic procederetur in infinitum. Ex quo ſequitur; ſolum poſſe definiri primam ſubſtantiam, vt denominatam à ſecunda intentiône.

Tertiò, ſi aliquid reale commune eſſet definitum, duo abſurda ſequerentur: primum, quòd Definitio non conueniret definito. 36
Quod ſic probo: Definitum eſt aliquid reale, commune omnibus primis ſubſtantiis; ergo prædicatur de illis atque in illis eſt: ſed definitio aſſerit primam ſubſtantiam non dici de ſubiecto, nec eſſe in ſubiecto; ergo non poteſt ei conuenire. Secundum, quod ſequitur, eſt; Definitum non eſſe primam ſubſtantiam, ſed ſecundam. Probatur conſequentia: quia prima ſubſtantia non eſt prædicatum commune, ſed ſubiectum ſingulare: Secunda verò ſubſtantia eſt prædicatum commune, quod prædicatur de primis: ſed illud eſt reale prædicatum commune, quod prædicatur de primis ſubſtantiis; ergo eſt ſecunda ſubſtantia. Quare non poteſt eſſe definitum in definitione primæ.

Secunda opinio eſt Caietani cap. præſenti, vbi aſſerit, *Indiuidua*, ſeu primas ſubſtantias, vt Petrus, & Ioannes, *duobus modis conſiderari poſſe*; vel vt participant naturam humanam; vel vt habent modum particularem ſubſiſtendi. Et vtroque modo habent conuenientiam vniuocam, ſed prima eſt conuenientia naturæ; ſecunda verò modi: & ideo illa vocatur ſpecifica, hæc modalis: nam ſubſiſtentia in qua conueniunt, modus eſt naturæ. Et prima conuenientia ſignificatur per hoc nomen (homo;) ſecunda per hoc nomen, (prima ſubſtantia:) quia prima ſubſtantia ſignificat ſubſtantiam per ſe ſubſiſtentem, abſtractam ab hac, & illa prima ſubſtantia, vt à Petro, & Ioanne. Definitum ergo huius definitionis, quaſi materiale, *Sunt omnes primæ ſubſtantiæ*: Formale verò *eſt communis illa ratio particulariter ſubſiſtendi*, & adæquatum, *primæ iſtæ ſubſtantiæ, vt conueniunt in eadem ratione modali*. Hæc eſt expreſſa ſententia D. Thomæ, 1. part. quæſt. 29. art. 1. ad 1. vbi ita ait: *Licèt hoc ſingulare, vel illud definiri non poſſit; tamen id, quod pertinet ad communem rationem ſingularitatis, definiri poteſt*. Et ſic Philoſophus definit ſubſtantiam primã: & hoc modo definit Boëtius perſonam,

perſonam,& quæ.30.art.4 ad 2. *licèt perſona ſit incommunicabilis; tamen ipſe modus exiſtendi incommunicabiliter, poteſt eſſe pluribus communis.* Et hæc videtur mihi probabilior & tenenda.

38 Quæ probatur teſtimonio Ariſt. & ratione. Ariſtot.enim volens definire primam ſubſtantiam,his verbis eam explicauit:*Subſtantia, quæ propriè, principaliter, & maximè dicitur*, &c. Quibus, euidens eſt ſignificari, proprias excellentias primæ ſubſtantiæ; quæ non poſſunt ei conuenire, in ordine ad ſecundam intentionem:ſed ſecundùm propriam naturam realem per ſe ſubſiſtētem: ergo ſecundùm eam definitur, & non vt denominata à ſecunda intentione. Et ſic potiùs definiri debuit, quàm per ſecundam intentionem; quia niſi cognoſcatur natura realis eius, non poteſt intelligi modus,quo fundamentum eſt ſecundæ intentionis.

Sed ratione probatur eadem ſententia. Primò quia prima ſubſtantia,ad quam libet naturam ſubſtantialem ſe extendit;perſona verò ſolùm ad naturam rationalem, atque intellectualem: ſed perſonam definiuit Boëtius,ſecundùm modum realem ſubſiſtendi,lib. de duabus naturis, in principio (inquiens) *Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia.* Ita enim intellexit hanc definitionem ſchola Theologorum; ergo prima ſubſtantia eodem modo potuit definiri ab Ariſt. Quòd verò ſic fuerit definita,probat teſtimonium citatum.

39 Secundò, quia prima ſubſtantia definitur ſecundùm rationem per quam ponitur in prædicamento, tanquam fundamentū reale totius prædicamenti:ſed euidens eſt,in prædicamento nôn collocari, vt denominatur à ſecunda intentione; quia ſic non eſt fundamentum reale;ſed ſecundùm realem naturam per ſe ſubſiſtentem,& ſuſtentantem omnia;ergo ſecundùm eam definitur,& non vt denominatur à ſecunda intentione ſubiecti.

Ad teſtimonium Ariſt.pro prima ſententia;Reſpondetur,quòd prima ſubſtantia per proprium modum realem ſubſiſtendi habet etiam reales negationes inhærendi in ſubiecto; & prædicandi de illo,& ideo definitio,ſecundùm has negationes reales,intelligenda eſt,& non ſecundum negationes intentionales.

Ad primum arg. Reſpondetur,negando minorem,quòd Petrus, & Ioannes, vt ſunt ſingulares homines, non conueniant; quia à modo ſingularitatis vtriuſque abſtrahi poteſt conceptus communis modi ſingularitatis. Et eodem modo, primæ ſubſtantiæ, conueniunt in modo ſubſiſtendi per ſe, à qua conuenientia non eſt neceſſe, vt ſeparentur per alias differentias, ſed per eaſdem ſubſiſtentias, vt determinatas, atque diſtinctas, ſufficienter ſeparantur;& ideo non dabitur proceſſus in infinitum.

40 Ad ſecundum negamus,quòd duo illa abſurda ſequantur,ſi definiatur aliquid commune primis ſubſtantiis;nam illud commune

Digitized by Google

non eſt, cui non conuenit definitio; ſed ratio ſub qua conuenit primis ſubſtantiis:quare nec eſt in ſubiecto,nec de ſubiecto dicitur;ſed eſt communis ratio eorum,quæ nec ſunt in ſubiecto, nec dicuntur de ſubiecto.

Nec etiam ſequitur ſecundum,quòd conueniat definitio ſecũdis ſubſtantiis,quia ſecunda ſubſtantia non eſt,quodcunque prædicatur de prima:ſed quod prędicatur de illa,tanquam natura generica, aut ſpecifica: quod probatur ex definitione ſecundarum ſubſtantiarum, quæ ſic habet: Secundæ ſubſtantiæ ſunt genera,& ſpecies, quibus primæ ſubſtantiæ inſunt; communis autem illa ratio, ſub qua definiuntur primæ ſubſtantiæ, non eſt naturæ; & ideo non eſt generica nec differentialis:ſed ſolùm modalis.

PRIMVM DVBIVM CIRCA COMparationes primarum, & ſecundarum ſubſtantiarum.

DVo reſtant explicanda circa tertium Ariſt.Primum pertinet ad comparationes,quas fecit inter primas, & ſecundas ſubſtantias.Secundum ad proprietates eiuſdem ſubſtantiæ. Hæc autem breuitatis gratia, quibuſdam dubiis explicabuntur. Et primum eſt circa comparationes,an ſint veræ. Sunt autem quatuor. 41
Nam primò comparat primas ſubſtantias cum ſecundis,& aſſerit, *Primam eſſe magis ſubſtantiam,quàm ſecundam.* Secundò, comparat ſecundas ſubſtantias inter ſe dupliciter; nempe genus cum ſpecie, & ſpecies inter ſe:& affirmat *Speciem eſſe magis ſubſtãtiam, quàm genus*: ſed inter ſpecies,vnam non eſſe magis ſubſtantiam, quàm alteram.Vltimò comparat primas inter ſe,affirmans etiam *Vnam non eſſe magis ſubſtantiam,quàm aliam.*

Sed aduerſus has comparationes, tria argumenta proponuntur. Primum aduerſus omnes, quia videntur contradicere cuidam proprietati eiuſdem ſubſtantiæ, qua dicitur, Subſtantiam non ſuſcipere magis, & minùs: quòd ſi ita eſt,falſum erit, quòd vna ſubſtantia ſit magis ſubſtantia quàm alia, ſiue primæ ſit vel ſecunda.

Secundum argumentum eſt contra primam comparationem,in qua dicitur,quòd prima ſubſtantia eſt magis ſubſtantia,quàm ſecunda;nam ſecunda ſubſtantia eſt ſpecies,vt homo;& prima ſubſtantia eſt indiuiduum, vt Petrus: ſed ſpecies perfectior eſt indiuiduo;ergo ſecunda ſubſtantia erit perfectior prima, & ideo erit magis ſubſtantia, quàm illa.Probatur minor, quia perfectiò eſſentialis rei, ſumitur ex prædicatis eſſentialibus: ſed prædicata eſſentialia primò conueniunt ſpeciei,& per participationem eius indiuiduo;ergo perfectior erit ſpecies.

Tertium

42 Tertium eſt contra comparationem ſecundarum ſubſtantiarum atque primarum inter ſe, in qua dicit Ariſt. *Vnam ſpeciem, non eſſe magis ſubſtantiam, quàm alteram.* Quod probo eſſe falſum: nam illa eſt magis ſubſtantia, quàm altera, quæ pluribus ſubſtat, ſed vna ſpecies pluribus ſubſtat, quàm alia; ergo erit magis ſubſtantia. Probatur minor: quia coruus ſubſtat pluribus prædicatis, quàm homo: quia ſubſtat omnibus, quibus ſubſtat homo, & duobus aliis, nempe bruto, & aui, quæ ſunt genera inferiora animali: & inter primas ſubſtantias, vna etiam ſubſtat pluribus, quàm alia: nam coruus iſte ſingularis, ſubſtat eiſdem generibus: quibus ſicut non ſubſtat homo; ita nec Petrus: ergo erit magis ſubſtãtia, quàm Petrus.

Pro ſolutione primi argumenti, notandum eſt; *Magis* & *Minus*, duobus modis ſumi poſſe; Propriè, & Impropriè. Sumitur autem Propriè, pro intenſione graduali qualitatis: ſecundùm quàm, Calidum; vt quatuor, magis calidum dicitur propriè, quàm Calidum, vt duo: quia plures habet gradus intenſionis eiuſdem caloris. Impropriè verò ſumuntur magis, & minus; pro magis, & minùs perfecto, ſub quacunque cõſideratione, ſiue eſſentiali; ſiue accidẽtali; ſiue intẽſiua, aut extenſiua: in qua acceptione homo dicitur magis ſubſtantia, quam equus; hoc eſt, perfectior eſſentialiter. Dum ergo Ariſto. in principio capitis dicit; *Primam ſubſtantiã eſſe magis ſubſtantiam, quàm ſecundam: & inter ſecundas, ſpeciem magis ſubſtantiam, quàm genus:* in ſecunda ſignificatione accipit verba illa, *Magis*, & *Minus*: ſed dum aſſerit in fine capitis; ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus; accipit ea primo modo: & ideo non eſt ſibi contrarius.

Pro ſolutione ſecundi argumenti, notandum eſt, Subſtantiam duobus modis ſumi poſſe. Primo; quantum ad eſſentiam abſtrahentem ab actuali exiſtentia, & ſubſiſtentia: & ideo, quæ ſolùm reſpicit eſſentialia prædicata. Secundò, ſumitur pro eſſentia, in ordine ad actualem entitatem; quam habet extra cauſas, per actualem exiſtentiam; & completam quidem, per ſubſiſtentiam: & ſubſtantiam hoc modo ſumptam, ſequitur proprietas ſubſtandi accidentibus, & prædicatis ſuperioribus: nam ex eo, quòd ſubſtantia per ſe ſubſiſtit; poteſt ſuſtentare omnia: nunc ergo; ſi ſubſtantia primo modo accipiatur; perfectiùs conuenit ſecundæ ſubſtantiæ, quàm primæ: & hoc probat argumentum: ſed non ſic accipitur ab Ariſtotele: verùm in ſecunda acceptione; & in quantum illi conuenit proprietas ſubſtandi: & hoc modo verum eſt; quod prima ſubſtantia, ſit perfectior, quàm ſecunda: quia propria virtute ſubſtat; ſecunda verò, non niſi virtute eius.

43 Tertium argumentum, alia diſtinctione ſoluendum eſt: nam ſubſtare, duobus modis ſumitur, Intenſiuè, & Extenſiuè: Intenſiuè,

accipitur in ordine ad virtutem ſubſtandi,& hoc modo, illud dicitur magis ſubſtare,quod propria virtute ſubſtat, & illud minus, quod virtute alterius: Extenſiuè autē,in ordine ad plura, vel pauciora;quibus aliquid ſubſtat. Et ex hoc reſpōdetur ad argumentū: quòd dum Ariſtoteles ait; *Primā ſubſtantiam eſſe magis ſubſtantiā quàm ſecundam:* vtroque modo intelligit hanc cōparationem; tā intenſiuè. Et vtroque modo verū eſt: quia prima ſubſtantia pluribus ſubſtat; quàm ſecunda: & etiam propria virtute ſubſtat, ſecunda verò non niſi virtute primæ: aliæ verò comparationes intenſiuè intelliguntur: non extenſiuè: & ideo verum eſt inter ſpecies,nullam eſſe, quæ ſubſtet virtute alterius. Argumentum verò ſolum probat, magis ſubſtare extenſiuè: quod eſt, pluribus ſubſtare:& eodem modo, verum eſt:inter primas ſubſtantias, vnam, non magis ſubſtare: quàm alteram intenſiuè: quia vna non ſubſtat virtute alterius:ſed quælibet virtute propria. Species verò magis ſubſtantia dicitur:quàm genus, vtroque modo: extenſiuè quidem:nam & pluribus ſubſtat:cùm ſubſtet ipſi generi, & cæterís. Et etiam intenſiuè; quia licèt non ſubſtet propria virtute, ſicut nec genus:tamen propinquiùs accedit ad id,quod ſubſtat propria virtute:nempe ad primam ſubſtantiam:& hoc ſufficit, vt dicatur,magis ſubſtare intenſiuè.

DVBIVM SECVNDVM CIRCA TERtiam proprietatem ſubſtantiæ.

An verum ſit, & in quo ſenſu: Secundas ſubſtantias ſignificare Quale quid.

QVòd ſecundæ ſubſtantiæ,non ſignificent Quale quid,vt Ariſtoteles docet: duobus argumentis probo. Primo,quia duo tantùm poſſunt conſiderari in nomine aliquo; ex quibus intelligatur ſignificare,Quid,vel Quale quid:nempe, res ſignificata:an ſit Subſtantia, vel Qualitas: & modus eam ſignificandi. Nomina ſecundarum ſubſtantiarum ex parte vtriuſque ſignificant Quid: hoc eſt,Subſtantiam: & non Quale quid:ergo falſum eſt, Quale quid ſignificare. Probatur minor: quia ex parte rei ſignificatæ, ſubſtantiam ſignificant:& etiam ex parte modi: cùm ſint nomina ſubſtantiua,ſignificantia rem per modum ſubſiſtentis.

Secundò:Ex modo ſignificandi,ſumitur modus prædicandi:ergo ſi ſecundæ ſubſtantiæ: quæ ſunt genera,& ſpecies, ſignificant Quale quid:ſequitur,quòd prædicentur de primis in Quale quid. Conſequens eſt falſum,ergo & antecedens. probo minorē,auctoritate,& ratione:nam Porphyrius cap. de genere, & ſpecie docuit expreſsè: *Genus, & ſpeciem prædicari in Quid.* Et ratio ipſa coniunxit:

iunxit: quia ad interrogationem factam de ſpecie, per Quid:reſpondemus, per genus; & ad interrogationem factam de indiuiduo,per ſpeciem, vt ſi inquiras,quid eſt homo? reſpondemus eſſe animal:& ſi inquiras,quid ſit Petrus? Eſſe hominem:ergo vtraque ſecunda ſubſtantia prædicatur in Quid:& non in Quale quid.

Circa ſenſum huius proprietatis,diuerſo modo loquuntur auctores:& primus modus dicendi, eſt Alberti Magni,tract. 7. prædicamentorum,cap.8.vbi inquit: *Genera, & ſpecies,quæ ſunt ſecundæ ſubſtantiæ,ratione naturæ genericæ,ſignificare Quid:ſed propter differentiam,quã ſpecies continet actu,& genus potentia:ſignificãt Quale:& ideo ratione vtriuſque,Quale quid:& hunc fuiſſe ſenſum Ariſt.*

Hic tamen modus dicendi, hoc argum. probatur falſus:Si Genus,& Species,ratione vtriuſque partis eſſentialis,ſignificãt Quale quid:ergo prædicantur in Quale quid, contra ſententiam Porphyrij:qui ſciens ſpeciem continere genus & differentiam, & genus differentiam, docuit expreſsè:*vtrumque prædicari in Quid*:& non in Quale quid,& eſt contra rationem: quia ſi prædicarentur in Quale quid:non diſtinguerentur à prædicabili differẽtiæ. Ideo hanc ſententiam meritò refutauit Caiet.cap.præſenti.

Ipſe verò Caiet.ſecundum modum dicendi proponit; duo diſtinguens in genere,& ſpecie nempe naturam genericam,aut ſpecificam;quæ denominatur genus:& ſecundam intentionem: à qua denominantur:& propter naturam genericam, atque ſpecificam; quæ ſunt ſubſtantiæ,ſignificant Aliquid:ſed propter ſecundam intentionem:quæ eſt accidens,& modum habet qualitatis: ſicut albedo:& color,ſignificant Quale:& ideo propter vtramque ſignificant Quale quid.

Sed hic modus dicendi, non eſt minùs falſus: quàm primus: quod ſic probo:Secundæ ſubſtantiæ ſignificant Quale,ratione ſecundæ intentionis:quæ eſt accidens:ergo ſignificant Quale accidentale:ſicut album, ſignificat Quale, ratione albedinis: & ideo Quale accidentale. Ex quo ſequitur:quòd prædicentur de primis ſubſtantiis,in Quale accidentale,& ideo prędicatione quinti prædicabilis,quod eſt abſurdum. Et ſi aliquis pro Caiet. reſpondeat: ſignificare Quale accidentale: ſed circa ſubſtantiam quæ naturæ generis,& ſpeciei denominatæ,ſubſtantiales ſunt. Non ſatis facit ſolutio:quia etiam album, ſignificat qualitatem circa ſubſtãtiam: cùm ſubiectum,cui inhæret albedo,ſubſtantia ſit:ergo eodem modò ſignificant Quale, ac album,aut coloratũ: ſed hæc prædicantur in Quale accidentale:ergo etiã ſecundæ ſubſtantiæ de primis.

Pro ſolutione igitur huius dubij,& argumentorum,notandum eſt,Quale quid,duobus modis accipi poſſe:Proprio,& Communi. Et cùm vtroque modo ſumatur: per ſimilitudinem ad veram qualitatem:quæ eſt forma accidentalis, quarti prædicamenti: ex

propria,

Digitized by Google

propria,& communi ſimilitudine ad illam, accipiendus eſt vterque modus: nam Qualitas duo habet. Primum habet inhærere ſubiecto; à quo abeſſe poteſt, ipſumque circumſtare, ac tali modo determinare; vt ad interrogationem de ipſo factam, per Quale, propriè reſpondeamus per illam. Et hæc eſt ratio propria eius; cui aſſimilatur differentia quæ ad genus comparatur tanquam ad potentiam; extra cuius rationem eſt;& cui adeſſe, & abeſſe poteſt:& ideo tanquam determinans genus, ad conſtitutionem ſpeciei: per modum adiacentis, adiectiuo nomine ſignificata, prædicatur de ſpecie:& hoc eſt aſſimilari qualitati, ſecundùm propriam rationem eius. Aliud habet Qualitas, commune cum cæteris accidentibus; quòd à ſubiecto determinetur, quantum ad actualem eius inhærentiam;& aliquo ſaltem modo, quantum ad indiuiduationem: & ſecundæ ſubſtantiæ aſſimilantur qualitati: ſecundùm hanc rationem communem,& impropriam conſideratæ: quia ſunt quaſi communes conceptus, & communes formæ: quæ determinantur, quantum ad ſubſiſtentiam, & indiuiduationem, à primis ſubſtantiis; in quibus ſubſiſtunt: & propter hanc ſimilitudinem docuit Ariſtoteles non ſignificare Hoc aliquid; hoc eſt, ſubſtantiam ſingularem, & ſubſiſtentem; aduerſus Platonem; qui *ſubſtantias ponebat ſeparatas à ſingularibus, & extra illa ſubſiſtentes*: ſed ſignificare Quale; ita vt ſint quaſi formæ abſtractæ à ſingularibus, ſolùm per intellectum:& ab eiſdem determinabiles; quantum ad ſubſiſtentiam,& indiuiduationem, ad modum accidentalium:& quia verè ſunt ſubſtantiæ, ſignificare Quale quid. Deinde, cùm ratio ſubſtantialis conueniat eis propriè; ratio verò qualitatis: ſolùm per ſimilitudinem, in ratione communi, & impropria qualitatis nominibus ſubſtantiuis ſignificantur: prædicata quidditatiua appellantur:& in Quid, non in Quale quid, ſicut differentia, dicuntur prædicari: quia differentia, ſimilitudinem propriam habet cum qualitate: ſecundæ verò ſubſtantiæ, eidem ſecundùm communem, & impropriam rationem aſſimilantur: & ideo non prædicantur in Quale quid: quia modus ſpecialis prædicandi, ex propria ratione: non ex communi ſumi debet. Et hæc eſt ratio propter quam Ariſt. docuit, *Secundas ſubſtantias ſignificare Quale quid: & non prædicari, in Quale quid.*

Ad primum argumentum in principio poſitum; Concedendum eſt totum, quod aſſumit: ſed diſtinguendum conſequẽs; dum 51
infertur non ſignificare Qualoquid: nã ſi de proprio Quale quid intelligatur, verum eſt: ſi de improprio, falſum. Itaque bene ſtat ſimul, ſignificare Quid ſimpliciter propter rem ſignificatam, quæ eſt ſubſtantia,& propter modum ſignificandi nominum ſubſtantiuorum, & ſignificare etiam Quale improprium, propter quandã ſimilitudinem cũ qualitate: & ideo quodã modo Quale quid.

Ad ſecundum, diſtinguenda eſt maior: nam ex modo ſignificandi proprio, ſumitur modus prædicandi, non ex improprio: & quia ſecundæ ſubſtantiæ, propriè ſignificant Quid, & quadam ratione communi, & impropria Quale quid, potiùs prædicantur in Quid, quàm in Quale quid.

DVBIVM TERTIVM CIRCA quartam proprietatem ſubſtantiæ.

An verum ſit, ſubſtantiam non habere contrarium.

52 IN hac proprietate ſubſtantiæ, videtur Ariſt. ſibi contrarius: quod ita probo: Nam 1. l. Phyſicorum tex. 50. aſſerit. *Principia, ex quibus ſubſtantia generatur, & componitur, eſſe contraria: imò eſſe prima contraria: & in vno quoque genere, ſeu prædicamento, eſſe vnam contrarietatem: & ideo in ſubſtantia, quæ vnum genus eſt, vnam contrarietatem reperiri*: falſum eſt ergo, quod capite præſenti docet, *Proprium eſſe ſubſtantiæ non habere contrarium.*

Et ratione probatur, quòd ſubſtantia habeat contrarium: nam elementa contraria ſunt, vt ignis, & aqua, aër, & terra, & tamen ſunt ſubſtantiæ quædam. Et ſi reſpondeas: Elementa eſſe contraria, non vt ſunt ſubſtantiæ: ſed ratione primarum qualitatum, quæ ſunt accidentia eorum: vt ratione caloris, & frigoris, humiditatis, & ſiccitatis: Contra hoc eſt, quòd qualitates iſtæ, procedunt ab ipſa ſubſtantia elementorum; ergo ab ea accipiunt contrarietatem: quare primò erit in ſubſtantia, & per participationem ab ea, in accidentibus.

Pro huius dubij ſolutione, notandum eſt: *Quatuor eſſe genera oppoſitionis*, vt docet Ariſtoteles in hoc libro, capite de oppoſitis, & 5. Metaphyſicæ, cap. 10. Vna eſt oppoſitio priuatiua, inter formam, & priuationem, vt inter lucem, & tenebras: Alia contradictoria, inter affirmationem, & negationem: vt inter hominem, & non hominem, ſeu inter propoſitionem affirmatiuam, & negatiuam: Tertia, relatiua, vt inter patrem, & filium: Quarta denique contraria, vt inter calidum, & frigidum: quæ explicanda eſt, cùm de ea ſit dubium, an reperiatur in ſubſtantia.

Contrarietas duobus modis accipitur. Primò, ſub ratione Cõmuni, & impropria, pro quacunque oppoſitione. In qua acceptione, contraria appellamus, quocunque modo oppoſita. Secundò; Propriè pro vltimo tantùm genere oppoſitionis, ex quatuor enumeratis. Cuius talis definitio colligitur, ex Ariſtot. locis citatis: *Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere, maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto, mutuò ſe expellunt.* Vt calidum, & frigidum, ſub genere qualitatis, maximè diſtant: hoc eſt, quaſi extrema ſunt, & à corpore, in quo vnum inhæret, expellitur aliud: vt ab aqua, in qua

in qua eſt frigiditas, expellitur calor. Duas igitur conditiones, ad propoſitum neceſſarias, debent habere contraria. Primam, quòd ſint formæ poſitiuæ: quia ſunt ſpecies eiuſdem generis. Secundam, quòd reſpiciant idem ſubiectum, in quo vtraque inhærere poteſt, & aliam ab eo expellere.

Ex quibus intelligitur; Primò, quòd ex quatuor generibus oppoſitionis, tria reperiuntur in ſubſtantia: nempe, Priuatiua, quia ſubſtantia, dum generatur, fit ex priuatione ſui: vt homo, ex non homine: id eſt, ex materia, in qua eſt priuatio animæ rationalis. Contradictoria, vt inter hominem, & non hominem: Relatiua, vt inter Petrum & Ioannem, quatenus ſunt eiuſdem ſpeciei. Sola oppoſitio contraria, ei repugnat, propter perfectionem ſuæ naturæ: quia cùm ſubſtantia tam perfectæ naturæ ſit, vt ei debeatur ſubſiſtentia per ſe, repugnat ei, quòd ſit forma inhærens ſubiecto: & ideo, quòd cùm alia forma ſe expellat ab illo, vt in definitione contrariorum dicitur: nec in tota latitudine ſui prædicamenti poteſt talis imperfectio reperiri: Et hoc eſt potiſſimum fundamentum huius proprietatis, quam ei tribuit Ariſtoteles. 53

Secundò intelligitur, quonam modo concedendum ſit, ſubſtantiam habere contrarium, & quo etiam modo negandum: nam de impropria contrarietate, pro quacumque oppoſitione concedendum eſt: de propria verò, pro vltimo tantum genere oppoſitionis ſuprà poſito, negandum. Et quia quarta proprietas, intelligitur ab Ariſt. ſolùm de propria, veriſſima eſt eius ſententia, *Quòd ſubſtantia nihil ſit contrarium.* 54

Pro ſolutione argumentorum notandum eſt, quòd inter oppoſitiones, prima, & quaſi fundamentum cæterarum, eſt priuatiua, quæ in quocunque genere, & prædicamento reperitur: nam ex duabus differentiis oppoſitis, per quas diuiditur genus, vna ſe habet reſpectu alterius, tanquam priuatio: quia imperfectior eſt illa: & ideo quaſi priuatur perfectione alterius, vt in differentiis, per quas diuiditur viuens, in ſenſibile, & in inſenſibile: & animal in rationale, & irrationale, patet: nam inſenſibile, quaſi priuatio ſenſus intelligitur: & irrationale, quaſi ratione carens. Quòd verò ſit fundamentum aliarum, probatur: quia ſubſtantia eſt fundamentum aliarum rerum, inter quas reperiuntur aliæ oppoſitiones; ſed priuatiua oppoſitio, reperitur in prima generatione eiuſdem ſubſtantiæ: quia qualibet ſubſtantia generatur, ex priuatione ſui in materia: vt homo ex non homine, & ex conſequenti, quæcunque alia generantur, vel fiunt, ex ſui priuatione fieri intelliguntur: vt calidum ex non calido, hoc eſt, ex priuatione caloris in ſubiecto, in quo, & ex quo fit. Vnde ſequitur, quòd ſicut priuatiua oppoſitio eſt prima, & fundamentum aliarum, ita ſubſtantia, in qua primò reperitur, eſt quaſi radix, à qua procedunt omnes oppoſitiones 55

Digitized by Google

ſitiones: quæ ideo primò reperiuntur in ea formaliter quidem, priuatiua, contradictoria, & relatiua: contraria verò, non formaliter, ſed ſolùm virtualiter: quia formalis repugnat perfectioni eius.

Ex hac doctrina, facilè ſoluuntur argumenta: nam teſtimonia Ariſtot. loquuntur de contrarietate, ſub ratione communi, & impropria, pro quocunque genere oppoſitionis, ſed præcipuè pro oppoſitione priuatiua: de qua intelligitur: quòd principia generationis ſubſtantiæ, ſint contraria: & quòd prima contrarietas, reperiatur in ſubſtantia: hoc eſt, prima oppoſitio quæ eſt priuatiua. Dum verò ſubſtantiam aſſerit, in hoc prædicamento, non habere contrarium: loquitur de contrarietate propria, vt expoſitum eſt.

56 Ad argum. Reſpondetur, diſtinguendo antecedens: nam elementa ratione ſubſtantiæ, non ſunt formaliter, nec propriè contraria, ſed ratione qualitatum. Et dum dicitur; Qualitates procedere à ſubſtantia concedendum eſt, ſed diſtinguendum conſequẽs: quòd in ſubſtantia, primò reperiatur vera contrarietas: nam virtualiter reperitur, tanquam in prima radice, à qua procedit, non formaliter. Ariſtoteles verò dum negat in hac proprietate quarta, *ſubſtantiam habere contrarium*, de formali intelligit, non de virtuali: quia hæc non dicit imperfectionem, repugnantem naturæ ſubſtantiali, illa verò cum eius perfectione pugnat.

DVBIVM QVARTVM CIRCA vltimam proprietatem ſubſtantiæ.

An ſolis primis ſubſtantiis conueniat eſſe ſuſceptiuas contrariorum: vel etiam ſecundis, & accidentibus.

VLtimam proprietatem ſubſtantiæ, dixit Ariſtoteles eſſe, *Quod vna numero cùm ſit, contraria poſſit in ſe ſuſcipere.* Et cùm ſola prima ſubſtantia, ſit vna numero, ſecundæ verò, vnitatem tantùm ſpecificam, & genericam habeant, ei ſoli videtur attributa ab Ariſtotele, ita vt ſecundis non conueniat, & multò minùs accidentibus, ſed primæ ſubſtantiæ, quarto modo: hoc eſt, omni, ſoli, & ſemper.

57 Sed videtur, nec omnibus primis ſubſtantiis conuenire, nec ſolis, ſed etiam accidentibus: nam propoſitio accidens eſt; & tamen eadem permanens, nunc eſt vera, ſi res ita ſe habeat, vt per eam enunciatur, poſtea verò falſa, ſi res mutetur; ergo ſuſcipit contraria. Probatur conſequentia; quia veritas, & falſitas contraria ſunt. Nec videtur ſatisfacere ſolutio, quam tribuit Ariſtoteles huic argumento, dicens; *Suſcipere contraria, idem eſſe, ac mutari de vno ad alterum*: quod verò mutatur, mutationem ipſam in ſe recipit, atque etiam terminum eiuſdem mutationis: vt quod

mutatur

mutatur, dum fit calidum ex frigido, vtrumque in ſe recipit: ſed propoſitio non mutatur, dum fit vera ex falſa, ſed ſolùm mutatur res, & ex eius mutatione, fit propoſitio vera, aut falſa: & ideo non dicitur ſuſcipere contraria: hæc inquam ſolutio non ſatisfacit argumento, quod ita probo: Veritas, & falſitas formalis, aut complexa, non eſt formaliter in rebus, ſed virtualiter tantùm, vt in cauſa: quia cauſant in intellectu: in hoc verò, reperitur formaliter, vt enunciante, aut iudicante: nec reperitur, niſi media propoſitione mentali, per quam enunciat; ergo in propoſitione mentali, aut in intellectu, per eam enunciante reperitur veritas, & falſitas, tanquam in ſubiecto, quod formaliter mutatur, dum propoſitio fit falſa ex vera: quare neceſſe eſt concedere, quòd ſuſcipiat contraria, cùm per veram ſui mutationem ea ſuſcipiat. Sed intellectus, & propoſitio mentalis, ſunt accidentia; ergo accidentibus conuenit ſuſcipere contraria, & non ſolis primis ſubſtantiis. Quod etiam de quantitate verum eſt: nam accidentia corporea, verè contraria, priùs in quantitate recipiuntur, quàm in ſubſtantia: vt calor, & frigus; ergo quantitas etiam vna numero cùm ſit, erit ſuſceptiua contrariorum.

Iam quòd non conueniat omnibus primis ſubſtantiis, proba- 58 tur: quia ſubſtantia ſpiritualis, vt Angelus, non ſuſcipit in ſe vlla contraria: imò nec ſubſtantia corporea incorruptibilis: qualis eſt cœlum: ergo non omnis ſubſtantia prima eſt ſuſceptiua cōtrariorum. Antecedens probatur: quia contraria diſponunt ſubiectum, in quo ſunt ad corruptionem, vt calor, & frigus: ſed Angeli, & corpora cœleſtia, ſunt incorruptibiles ſubſtantiæ; ergo non ſunt capaces contrariorum. Probatur antecedens: quia contrariæ qualitates, diſponunt ſubiectum ad diuerſas formas ſubſtantiales; vt calor ad formam ignis & frigus, ad formam aquæ: ſed diuerſæ formæ ſubſtantiales non poſſunt ſimul eſſe in eadem materia, vel ſubiecto, nec vna expelli ab eo, niſi per corruptionem compoſiti; ergo contraria ordinantur ad corruptionem eius; quare non poſſunt eſſe in ſubiecto incorruptibili.

Vt hoc dubium plenè ſoluatur, tria ſunt determinanda. Pri- 59 mum: An hæc proprietas conueniat ſolis ſubſtantiis vel etiam accidentibus. Secundum: An dato, quod conueniat ſolis ſubſtantiis, conueniat, non ſolùm primis, ſed etiam ſecundis. Tertium: An ſi ſolis primis conueniat, quibuſdam tantùm conueniat, vel etiam omnibus: & ex determinatione horum trium colligi poterit, An ſit proprietas hæc ſubſtantiæ, quarto modo ei conueniens.

Pro ſolutione primi notandum eſt, Primam ſubſtantiam duo habere, quorum ratione conuenit illi hæc proprietas. Primum eſt, *quòd ſit hoc aliquid*, (vt verbis Ariſt. vtamur) hoc eſt, ſubſtantia ſingularis, & per ſe ſubſiſtens, & ideo independens ab aliis. Secundum:

dum: quòd ſit primum ſubiectum omnium accidentium: & ratione primi, conuenit illi eſſe vnam numero, manentem ſub diuerſis accidentibus: ratione ſecundi, quòd ſit contrariorum ſuſceptiua: Nam contrariè oppoſita, accidentia ſunt; & ideo ratione vtriuſque conuenit illi integra proprietas, nempe, vt vna numero cum ſit, contraria in ſe ſuſcipiat: ſed cùm neutrum conueniat accidentibus, (vt notum eſt) nec poteſt eis conuenire eadem proprietas.

60 Ad arg. verò de propoſitione; Reſpondetur hæc diſtinctione Propoſitio duplex eſt, Vna vocalis, aut ſcripta, & mentalis alia: & de vocali, & ſcripta, euidens eſt, non recipere in ſe veritatem, aut falſitatem formalem: ſed ſolùm eſt in eis veritas, tanquam in ſigno: quod eſt, eſſe per ſolam denominationem extrinſecam: vnde licèt tranſeant de veritate in falſitatem, non per ſui mutationem id fit, quia non recipiunt hæc accidentia in ſe formaliter, ſed ſolùm per mutationem rei; vnde nec ſuſcipiunt in ſe contraria, De mentali verò, negari non poteſt, quin contineat in ſe veritatem, aut falſitatem formalem, cùm formaliter repræſentet rem, ſicuti eſt, aut ſicut non eſt; nec etiam negari poteſt, quin in intellectu iudicante ſit veritas formaliter: ſed adhuc ſic, non dicitur propoſitio mentalis, aut intellectus iudicans, ſuſcipere contraria: quia non eſt principale ſubiectum veritatis, aut falſitatis, ſed medium, per quod iſta recipiuntur in anima, & adhuc, nec ſic ſunt tanquam medium contraria ſuſcipiens ratione ſui, aut virtute propria: & ex conſequenti, nec ea habent ſimpliciter: ſed virtute ſubſtantiæ, cuius accidentia ſunt: & ideo ſubſtantia ſola eſt, quæ tanquam præcipuum ſubiectum, propriaque virtute ſuſcipit contraria, non accidentia.

61 Circa ſecundum; An proprietas hæc conueniat ſecundis ſubſtantiis, Caiet. cap: præſenti, ait, hanc particularem, (vnam numero) diſtinguendam eſſe: nam vel à parte ſubiecti ponitur, vel à parte prædicati: & à parte ſubiecti poſitam, hunc ſenſum efficere; Proprium eſt ſubſtantiæ, quæ eſt vna numero, eſſe contrariorum ſuſceptiuam, in quo euidens eſt, ſoli primæ ſubſtantiæ conuenire: quia ſola eſt vna numero. Si verò ponatur à parte prædicati, talis erit ſenſus: Proprium eſt ſubſtantiæ, vt ſeruata vnitate numerica, poſſit contraria ſuſcipere: & ſic intellectam proprietatem, etiam eſt euidens, conuenire ſecundis ſubſtantiis: quia ſeruata vnitate numerica, quam habent in primis, contraria ſuſcipere poſſunt: vt homo ſeruata vnitate numerica, quam habet in Petro, poteſt ſuſcipere calorem & frigus. Hoc etiam modo, intelligitur proprietas hæc ab aliis expoſitoribus, vt Alberto Magno, Simplicio, & Villalpando; dicuntque ſic eſſe locutum Ariſtotelem: vt hanc proprietatem communem eſſe omnibus ſubſtantiis efficeret.

Alij verò, negant poſſe ſecundis ſubſtantiis accommodari, vt Ammonius & Caiet. in expoſitionibus huius capitis.

Sed noſtra Sententia eſt, hac diſtinctione reſpondendum eſſe. 62
De hac proprietate ſubſtantiæ, duobus modis loqui poſſumus. Primo, in eo ſenſu, in quo locutus eſt Ariſt. Secundo, ſine vlla limitatione verborum. Et ſi primo modo loquendum eſt, ſolis primis ſubſtantiis conuenit hæc proprietas, ſecundis verò nullo modo, probatur hoc contra Caiet. Primò Ariſt. aſſerit, *Maximè proprium eſſe ſubſtantiæ, vna numero cùm ſit, contraria ſuſcipere poſſe*; ergo proprietas hæc non poteſt conuenire ſubſtantiæ, niſi ſit vna numero; ſed ſecunda ſubſtantia, neque in ſe, neque in prima ſubſtantia, habet vnitatem numericam, ergo nullo modo ei conuenit. Probatur minor. Secunda ſubſtantia in ſe conſideratur, vt eſt abſtracta à prima: ſed, vt abſtracta à prima, non eſt vna numero cùm ſit communis omnibus primis ſubſtantiis, ſed ſolùm vna genere, aut ſpecie; ergo non conuenit ei hæc proprietas. Cæterum, vt eſt contracta ad primam, eſt quidem vna numero, non tamen eſt ſecunda ſubſtantia, ſed prima: quia homo, vt eſt contractus ad Petrum realiter & formaliter, eſt hic homo: ſed hic homo formaliter, eſt ſingularis homo: ergo formaliter prima ſubſtantia, & nullo modo ſecunda. Quare idem eſt dicere, quòd ſecũdis ſubſtantiis conueniat hæc proprietas, vt habent vnitatem numericam in primis; ac dicere, quòd ſolis primis conueniat.

Secundò probatur, ex definitione ſecundarum ſubſtantiarum; quæ ita habet: *Secundæ ſubſtantiæ ſunt genera, & ſpecies: quibus primæ ſubſtantiæ inſunt*. Sed non ſunt genera, & ſpecies: vt ſunt contractæ ad primam, vel vt in ea habent ſubſiſtentiam: ſed in quantum conſiderantur, ab eadem abſtractæ: ſub hac autem conſideratione, repugnat eis conuenire; cùm non habeant vnitatem numericam: ergo ſecundis ſubſtantiis: vt ſunt ſecundæ ſubſtantiæ, non poteſt accommodari hæc proprietas; vt ab Ariſt. aſſignata: ſed idem fuit dicere: *Proprium eſſe ſubſtantiæ: vt vna numero cùm ſit, contraria poſſit ſuſcipere*: ac excludere ab hac proprietate, ſecundas ſubſtantias

Si verò accipiatur eadem proprietas, ſecundo modo, ſine vlla 63
limitatione verborum, ſcilicet ita, vt dicamus maximè proprium eſſe ſubſtantiæ, ſuſcipere contraria; conuenit omni ſubſtantiæ, eodem modo, atque proprietas ſubſtandi, ſed analogicè: hoc eſt, per ſe primo, & ratione ſui, primæ: ſecundis verò, non niſi cum dependentia, & attributione ad illam.

Circa tertium: An proprietas hæc conueniat omnibus primis ſubſtantiis: non conueniunt omnes: Sed primus modus dicendi eſt: Solis primis ſubſtantiis corporeis, & corruptibilibus conuenire; propter argumentum à nobis factum in principio: ita Porphyrius,

phyrius,& Ammonius, in explicatione huius proprietatis.

64 Secundus modus dicendi eſt, communis omnium aliorum Interpretum; Quod omnibus primis ſubſtantiis conueniat. Et ita tenendum eſt. Sed duo ſunt breuiter notanda,vt intelligatur. Primum; Quòd Ariſt. non loquitur de ſolis contrariis ſtrictè acceptis;qualia ſunt primæ,& ſecundæ qualitates:nam veritas, & falſitas,non ſunt ita propriè contraria, de quibus loquitur in textu, negans;*quòd propoſitio dicatur eas ſuſcipere*:ſed loquitur de contrariis, vniuerſaliùs. Secundò notandum eſt; Quòd vt proprietas hæc conueniat alicui ſubſtantiæ, non eſt neceſſarium eam ſuſcipere omnia contraria:ſed ſufficit aliqua poſſe ſuſcipere, ſecundùm conuenientiam ſuæ naturæ. Vnde ſatis eſt,vt corpora Cæleſtia ſint ſuſceptiua contrariorum, quòd poſſint ſuſcipere motus contrarios, vnum ab Oriente in Occidentem, alterum ab Occidente in Orientem: Aut motum augmenti, & decrementi circa lucem:quos conſtat ſuſcipere Lunam à Sole. Sufficit etiam; quòd Angeli poſſint ſuſcipere veritatem & falſitatem,medio intellectu, & bonitatem,& malitiam moralem, media voluntate, & actibus eius;vt dicantur eſſe primæ ſubſtantiæ ſuſceptiuæ contrariorum.

65 Ad arg.verò; Diſtinguendũ eſt antecedens: quia contraria duplicia ſunt. Propria quidem,vt primæ,& ſecundæ qualitates, quæ ad corruptionem ſubiecti ſolent diſponere:alia minus propria,nõ reſpicientia corruptionem ſubiecti:& licèt Angeli,& corpora cæleſtia,non poſſint ſuſcipere contraria illa priora & propria: quia neque corrumpi poſſunt; ſuſceptiua tamen ſunt aliorum contrariorum:& hoc ſufficit:vt proprietas hæc illis conueniat: quia non de ſolis primis contrariis intelligitur ab Ariſt.ſed de his,vel aliis.

Ex his, quæ dicta ſunt, ſequitur hanc proprietatem vltimam ſubſtantiæ,conuenire primis ſubſtantiis, quarto modo:quia omnĩ primæ ſubſtantiæ, ſoli, & ſemper conuenit. Et ideo Ariſt. dixit; *Maximè proprium eſſe ſubſtantiæ: vt vna numero cùm ſit, contraria ſuſcipere poſſit*:vt ſignificaret, alias proprietates non conuenire ei quarto modo:ſed accidentibus eſſe communes: hanc ſolis primis ſubſtantiis:*cum quibus conuertitur.*

CAPVT VI.

Continens prædicamentum quantitatis.

TEXTVS ARIST.

Quantum autem,aliud quidem eſt diſcretum: aliud autem continuum.

Breuis expoſitio textus,

1 POſt ſubſtantiam, ſtatim diſputat Ariſtoteles de quantitate: quia inter accidentia corporea, primum eſt, proximè conſe-

quens naturam eiuſdem ſubſtantiæ, & medium, quo illi cætera inhærent. Et intentum eius eſt explicare naturam quantitatis, Diuiditur autem caput hoc in tres partes. In prima, diuidit quantitaté, tribus diuiſionibus: ex qu bus colligit numerum ſpecierum quantitatis. In ſecunda, explicat ſingulas ſpecies. In tertia, enurat tres proprietates eiuſdem quantitatis.

Prima diuiſio quantitatis, non aſſignatur expreſſè ab Ariſt. ſed præſupponitur, & inſinuatur: nam eo ipſo, quòd agit de Quantitate per ſe præſupponit diuiſionem eius, in Quantitatem per ſe, & Per accidens: Quantum per ſe, eſt illud: quod à ſe habet partes extenſionis: vt linea, aut ſuperficies: Quantum per accidens, eſt, quod non habet à ſe extenſionem: ſed ab alio extenditur: vt album dicitur quantum per accidens: quia albedo, non habet à ſe partes extenſas: ſed eas accipit, à ſuperficie illius corporis, in quo extenditur.

Secunda diuiſio eſt, (licèt tertio loco ponatur ab Ariſtot.) Quantum aliud eſt Continuum, aliud Diſcretum. Cõtinuum eſt, cuius partes copulantur termino communi: vt partes lineæ, copulantur punctis. Diſcretum verò, cuius partes non copulantur termino communi: vt numerus, diſcreta quantitas eſt: quia vnitates, coniunguntur aliquo termino: ſed ſeparatæ permanent.

Tertia diuiſio, Quantum, aliud habet poſitionem partium in continuo: aliud non habet talem poſitionem. Poſitio autem in continuo, duplex eſt: Vna, quam habent partes quantitatis, in ordine ad locum: ratione cuius dicitur aliquid, ſedere, iacere, aut ſtare. Et hæc Poſitio partium, non pertinet ad hoc prædicamentum: ſed ad prædicamentum Situs: alia eſt Poſitio, quam habent partes, non in ordine ad locum, ſed inter ſe, ſecundùm quam vna dicitur anterior, alia poſterior: vna dextra, alia ſiniſtra: vna ſurſum, alia deorſum: & hæc eſt propria huius prædicamenti: ſecundùm quam intelligitur diuiſio, quæ ait: Quibuſdam quantis id cõuenire: aliis non. Duæ ſunt enim conditiones neceſſariæ, vt quantum aliquod dicatur habere poſitionem in continuo. Prima, quòd continuum ſit. Secunda, quod ſit permanens. Et defectu primæ conditionis: nulla ſpecies quantitatis diſcretæ, habet talem poſitionem. Defectu ſecundæ, ex quantitatibus continuis, tempus non habet poſitionem: ſed reliquæ quatuor illam habent: vt linea, ſuperficies, corpus, & locus; quia habent vtramque conditionem. 2

Species quantitatis continuæ ſunt quinque: *Linea*, *Superficies*, *Corpus*, *Tempus*, *&* *Locus*: Species verò quantitatis Diſcretæ, duæ tantùm: nempe *Numerus*, *Oratio*. Sed probatur de ſingulis: quòd ſint ſpecies quantitatis: vel ſi hoc notum ſit de aliquibus. Probat Ariſt. ſaltem, quòd ſint quantitates continuæ, vel diſcretæ; & incipit à Numero, de quo non probat eſſe quantitatem: quia per ſe 3

eſt no

eſt notum; ſed quòd ſit quantitas diſcreta, hac ratione probat: Quantitas diſcreta eſt, cuius partes non copulantur termino communi: ſed partes numeri quæ ſunt vnitates, non copulantur aliquo termino communi, ſed ſeparatæ manent: ergo numerus eſt quantitas diſcreta.

De Oratione verò vtrumque probat, & eſſe quantitatem, & eſſe diſcretam: quia neutrum eſt per ſe manifeſtum. Probat quòd ſit quantitas, hoc arg. Longum & breue, ſunt paſſiones quantitatis, ſed oratio menſuratur ſyllaba longa, & breui (loquitur enim de ſola vocali, quia hæc ſola poteſt eſſe ſpecies quantitatis) ergo eſt quantitas. Quòd verò ſit quantitas diſcreta, probat, ſicut probauerat de numero: quia partes orationis quæ ſunt ſyllabæ, non copulantur termino communi, ſed ſeparatæ manent.

4 De continuis etiam, probat eodem modo: & primo de Linea, Superficie, & Corpore, quòd ſint quantitates continuæ (præſuppoſito tanquam manifeſto, quòd ſint quantitates) hac ratione: Quantitas continua eſt, cuius partes copulantur termino communi, ſed partes harum trium ſpecierum, copulantur termino communi: ergo ſunt quantitates continuæ. Minorem ita probat: Linea, eſt longitudo ſine latitudine, cuius partes copulantur punctis: Superficies, eſt longitudo, & latitudo, ſine profunditate, cuius partes copulantur lineis: & Corpus, eſt longitudo, latitudo, & profunditas; cuius partes copulantur ſuperficiebus: ergo partes harum trium ſpecierum copulantur termino communi.

De Tempore verò, & Loco, ſupponit tanquam manifeſtũ quòd ſint quanta, & probat, quòd ſint continua: de Tempore quidem hac ratione: Partes temporis, quæ ſunt præſens, præteritum, & futurum, copulantur inſtanti: ratione cuius fiunt vnum tempus: ergo tempus eſt quantum cõtinuum. De Loco verò hoc modo: Locus, ita continet corpus locatum, vt aqua arborem; vt partibus eiuſdem locati, correſpondeant partes loci: ſed partes locati, cùm ſit corpus, copulantur termino communi: ergo etiam partes loci: & ita erit locus quantitas continua, ſicut corpus locatum.

Prima proprietas quantitatis eſt, *Non habere contrarium*; vt bicubitum, aut tricubitum, quæ ſunt quantitates, nullum habent contrarium: & hæc proprietas, communis eſt quantitati cum ſubſtantia, vt cap. præcedenti docuit Ariſtoteles.

Secunda proprietas eſt, *Non ſuſcipere gradus intenſionis, aut remiſſionis*: aut quod aliis verbis dicitur; *non ſuſcipere magis, & minus*: ſicut ſuſcipit calor, quem dicimus eſſe intenſum, ſecundùm duos, aut tres gradus: non eſt enim vnum tempus magis tempus, quàm aliud: quia nec habet plures gradus perfectionis: & ſic de cæteris ſpeciebus quantitatis. Hæc etiam eſt communis proprietas quantitatis, cum ſubſtantia, & aliis: & ideo non conue-

nit quarto modo quantitati, ſicut nec prima.

Tertia proprietas quantitatis eſt; *Quòd ſecundùm eam res dicantur æquales, & inæquales*; vt duo corpora, quæ verè ſunt ſubſtantiæ: ſi habeant eandem longitudinem,dicuntur æqualia, ſed ratione quantitatis:quia longitudo quātitas eſt:& hæc proprietas conuenit quarto modo quantitati, qui conuenit omnibus ſpeciebus eius,ſolis,& ſemper.

QVÆSTIO I.

In quonam ſit ponenda eſſentialis ratio quantitatis.

PRima opinio, ponit *Rationem eſſentialem quantitatis in menſura:*hoc eſt, in eo, quòd quælibet quantitas ſit menſurabilis per alteram; vel ſaltem ſuis partibus menſuretur,atque etiam ſit aliarum rerum menſura. Et poteſt probari teſtimonio Ariſt. qui 4.lib. Phyſicorum, agens de tempore, quod eſt vna ſpecies quantitatis; illud definit, dicens: *Eſſe numerum, ſeu menſuram motus ſecundùm priùs, & poſterius.* 6

Probatur etiam ratione:quia ſpecies quantitatis,debent diſtingui per rationes eſſentiales; ſed quædam ſunt, quæ non poſſunt diſtingui, niſi per rationem menſuræ: ergo hæc erit ratio eſſentialis quantitatis. Probatur minor:In loco, & ſuperficie,quæ non diſtinguuntur, niſi ex eo quòd ſuperficies eſt menſura extrinſeca corporis continentis,in quo eſt,vt aëris,aut aquæ:& locus eſt ſuperficies extrinſeca corporis contenti: hoc enim modo conſiderata, habet rationem loci. Hæc ſententia attribuitur D. Tho. opuſc.53.de natura loci,in fine.

Secunda opinio,eſt Scoti in prædicamentis, qu.17. & 5.Meta. qu.9. vbi *Eſſentiam quantitatis* aſſerit, *eſſe diuiſibilitatem in proprias partes integrantes:* ita etiam Anto.Andr.5.Meta.qu.10.Capr. in 1.d.3 q.1 Sonci.5 Met.q 12.Iauel.q. 10. & eadē tenere videtur D.Tho.lect.15.eiuſdem lib.& in 1.d.19.q.1.ar.1.ad 1.Probat eam Scot.teſtimonio Ariſt.& ratione.Ariſt enim 5.lib.Meta.c.23. definit Quantum;*Quòd ſit diuiſibile in ea,quæ inſunt:*hoc eſt,in proprias partes integrantes; ex quibus componitur:ſed definitio illa explicat eſſentiam quantitatis; ergo hæc erit ratio diuiſibilitatis.

Ratione verò: quia omnes diſtinguunt ſpecies quantitatis, per diuiſibilitatem:dicentes,diuiſibile ſecundùm vnam dimenſionem longitudinis, eſſe lineam; ſecundùm duas dimenſiones,longitudinis,& latitudinis,ſuperficiem:& ſecundùm tres diuiſiones,longitudinis,latitudinis, & profunditatis, corpus: ſicque de cæteris, ſecundùm proprias rationes diuiſibilitatis: ſed diſtinctio ſpecifica,debet eſſe eſſentialis:ergo diſtinguuntur eſſentialiter;per diuiſibilitatem:quare hæc erit ratio eſſentialis quantitatis. 7

Tertia opinio, negat *Eſſentiam quantitatis eſſe menſuram*, aut diuiſibi

diuiſibilitatem:ſed eam ponit,in extenſione partium:quæ eſt,vnā partem eſſe extra aliam.Ita Duran.in 1.d.34.qu.1.nu.26. Niphus 5.Meta.qu.9.Sotus,& Toletus,qu.1.huius prædicamenti, Cantetus in expoſitione textus, Fonſeca 5.Meta.cap.13. qu.1.ſect.3. Et hæc eſt probabilior ſententia.

Sed non eodem modo explicatur ab omnibus. Pro eius tamen intelligentia, notanda eſt prima diſtinctio quantitatis: quam tradit D.Thom.1.p.qu.42.art.1.ad 2 acceptam ex D.Augu. 6.lib. de Trinitate, cap.8 circa medium: *Quantitas,alia eſt Molis, alia Virtutis*: *Quantitas Molis* eſt, quæ in ſubſtantia corporea inhærens, partes eius ſic facit extenſas vt molem, aut magnitudinem eis tribuat. *Quantitas Virtutis*, eſt perfectio eſſentialis cuiuſcunque rei, ſecundùm quam magna dicitur, vel parua:id eſt, in maiori,vel minori gradu perfectionis conſtituta: vt Angelus dicitur maior homine, & homo maior leone: quia eſſentialiter perfectior. Hæc autem quantitas virtutis, ſeu perfectionis, ad omnia prædicamenta pertinet:ideo non agimus modò de illa:ſed ſolùm de quantitate molis,quæ conſtituit hoc prædicamentum. Et eam definit Ariſt.5.lib.Meta.cap.13.his verbis: *Quantum eſt diuiſibile in ea,quæ inſunt, quorum vtrumque, aut ſingulum, vnum quid, aut quodquid,aptum eſt eſſe.*

8 Sic autem explicanda eſt definitio; vt *Diuiſibile*, appelletur. *Quantum*, ad differentiam punctorū, & aliorum indiuiſibilium: & in ea, quæ inſunt, diuiſibile dicitur,id eſt, in partes integrantes,ex quibus componitur:quæ ideo formaliter ei inſunt, & non ſolùm virtualiter, ſicut elementa dicuntur eſſe in mixto, ex eo ſolùm,quòd virtutes eorum,vt calor,frigus,humor, & ſiccitas, in mixtis ſunt, non tamen elementa ipſa ſecūdùm formas ſubſtantiales: & ideo non dicuntur eſſe in eis formaliter.Quorum vtrūque,ſi duas partes habeat,vel certè duas medietates,in quas diuidi ſolet quodlibet continuum: vel vnumquodque, ſi plures. Sic autem in eas diuiditur,vt poſt diuiſionem,quælibet poſſit ſeparata ab eo exiſtere,per ſe. Gratia exempli:Lignum vnius palmi, diuiſibile eſt in duas medietates:ita,vt quælibet earum, facta diuiſione,exiſtat iam per ſe,& independenter à toto:in quo diſtinguitur continuum à toto Phyſico, quod componitur ex materia, & forma,tanquam ex partibus,& à toto Meta.quod componitur ex genere, & differentia; ita tamen, vt non poſſet diuidi in has partes, potentes per ſe ſeparatas exiſtere naturaliter:quia nec forma materialis,ſine materia:nec materia ſine forma, materialiter eſſe poteſt. De partibus igitur integrantibus intelligitur definitio, dum dicitur:*Continuum eſſe diuiſibile in ea,quæ inſunt.*

9 Secundò notandum eſt, *Partes integrantes* eſſe in duplici differentia. Quædam ſunt ſubſtantiales, aut entitatiuæ: quæ potiùs

Digitized by Google

dicuntur partes entitatis; quàm extenſionis: & has dicunt plures, habere ex ſe ſubſtantiam, & accidentia corporea; & non recipere eas à quantitate. *Aliæ ſunt partes molis*, aut *magnitudinis*; quæ vocantur partes extenſionis: quia ex propria natura ſunt occupatiuæ loci: & ſicut quælibet eſt diſtincta ab alia; ita cuilibet debetur diſtincta pars loci: ita vt non poſſint plures occupare eandē partem loci; nec in ea eſſe ſimul cum alio corpore; aut parte eius. Gratia exempli: Duæ medietates digiti, ſunt diuerſæ partes extenſionis; quia quælibet nata eſt occupare diſtinctam partem loci: ita, vt nec poſſit naturaliter occupare ſimul eandem partem loci cum alia, nec etiam cum alio corpore, aut parte eius: & hanc extenſionem partium vocamus *molem*, vel *magnitudinem*, quam ſola quantitas habet, & eam tribuit ſubſtantiæ, ac cęteris accidentibus corporeis: & in extenſione molis, dicimus conſiſtere eſſentiam quantitatis. Quæ aliis verbis explicari ſolet ſic; nempe extenſionem quantitatis eſſe; habere partem extra partem, vel vnā partem extra aliam non ſecundùm entitatem: nam hoc modo etiam ſubſtantia, & cætera accidentia habent partem extra partem; ſed ſecundùm molem: ita vt cuilibet debeatur diſtincta pars loci quam nata eſt occupare. Partes verò integrantes ſubſtantiæ, & aliorum accidentium; (quas entitatiuas vocamus) non ſunt loci occupatiuæ; ſed omnes poſſunt in eadem parte loci eſſe: imò in eodem loco indiuiſibili.

Tertio notandum eſt; Quòd ab hac extenſione partium, ſecundùm molem; quæ eſt eſſentia quantitatis, procedunt propriæ paſſiones eiuſdem: quarum prima eſt, Diuiſibilitas in eaſdem partes extenſionis: quæ aptitudo, vel potentia, vt diuidatur, vocari poteſt. Nam ſtatim ac intelligimus quantitatem habere partem extra partem, in quo conſiſtit extenſio ei eſſentialis: conſequenter concipimus: eſſe diuiſibilem, in eaſdem partes. 11

Secunda proprietas eſt *Menſura*: hoc eſt, quòd quantitas ipſa ſit menſurabilis per aliam, vel per proprias partes.

Tertia: *Finitam eſſe, vel infinitam.*

Quarta: *Quòd ſit fundamentum æqualitatis, & inæqualitatis.*

Quinta eſt, *Extenſio earundem partium in ordine ad locum*: quæ non eſt aliud, quàm eam ſic replere locum: vt ſingulis eius partibus, ſingulæ etiam atque diſtinctæ partes loci correſpondeant. Quæ extenſio, ſic eſt ſeparanda ab extenſione eſſentiali, à qua procedit: vt intelligamus, aliud eſſe, quòd partes ſint extenſæ inter ſeſe: aliud, quòd ſint extenſæ in ordine ad locum: Eſſe extenſas inter ſeſe, eſt habere diſtinctam magnitudinem, & molem: quam à poſteriori explicamus per id; quod eſt, eſſe occupatiuas diſtinctæ partis loci: partes verò eſſe extenſas, in ordine ad locum: eſt occupare, aut replere diſtinctas partes loci: quæ longè diuerſa

Digitized by Google

diuerſa ſunt.Nam,etiam ſi quantitas non occupet locum, nec in eo extendantur partes eius; habebunt tamen diſtinctam molem; & eius ratione,erunt diſtinctæ partes,loci occupatiuæ: licèt eum actu non occupent. Diſtinctio vtriuſque extenſionis,fit manifeſta in corpore Chriſti,exiſtente in Euchariſtia:cuius quantitas,habet partes extenſas inter ſeſe & occupatiuas diſtinctarum partium loci; ſed non habet extenſionem in ordine ad locum: quia nec totum ipſum corpus, nec partes eius occupant locum: ſed modum habent eſſendi indiuiſibilem in ordine ad locum: & ideo totum corpus eſt,ſub tota Hoſtia;& totum etiam, ſub qualibet minima parte eiuſdem: vnde habet extenſionem eſſentialem:in qua dicimus, conſiſtere eſſentiam quantitatis:ſed non habet aliam extenſionem,in ordine ad locum; quam dicimus eſſe propriam paſſionem,eiuſdem quantitatis:ſed per miraculum eſt eſſentia,ſiue propria paſſione.

13 Vltima proprietas eſt; *Quòd vna quantitas non poſſit ſe penetrare cum alia in eodem loco.* Se autem penetrare, non eſt aliud quàm occupare eundem locum, vel eandem partem eius: ita vt ſi Petrus,& Ioannes, eſſent in eodem loco, dicerentur ſe penetrare:ſed penetratio corporum,non eſt naturaliter poſſibilis: itaque vno verbo poſſumus explicare hanc proprietatem, ſi eam appellemus,impenetrabilitatem formalem.

14 His explicatis;Duobus modis intelligitur & explicatur eſſētia quantitatis,ab his,qui dicunt, in extenſione partium, poſitam eſſe:nam moderni quidam dicunt,in eo conſiſtere, *Quòd quantitas ſit radix impenetrabilitatis*,modo explicato:cæteri verò omnes citati,in eo,quod eſt,*Quantitatem habere partem extra partem.*

Nos verò vtrumque horum pro eodem reputamus, & ſolo nomine differre cenſemus.Nam cùm extenſio partium,ſit radix impenetrabilitatis, ſicut aliarum paſſionum, idem eſt dicere, eſſentiam quantitatis conſiſtere, in extenſione partium, atque in eo, quòd quantitas ſit radix impenetrabilitatis. Sed clariùs explicari dicimus extenſionem,per id,quod eſt habere vnam partem extra aliam,ſecundùm molem,aut magnitudinem occupatiuam diuerſæ partis loci,iam à nobis declaratam.

15 Concluſio igitur noſtræ ſententiæ,& communis eſt,*quòd eſſentia quantitatis non conſiſtat in diuiſibilitate, aut menſura:ſed in extenſione partium.* Probatur hoc argu. ex doctrina tradita deſumpto.Eſſentia rei,in eo debet conſiſtere,quod primò de illa concipimus,non in aliis,quæ ex eo conſequi intelligimus:ſed primum, quod concipimus de quantitate, eſt extenſio partium; ex qua intelligimus ſequi diuiſibilitatem,& menſuram: ergo extenſio erit eſſentia quantitatis,potiùs quàm diuiſibilitas, aut menſura. Minorem probo:quia primum eſt habere partes,quam eſſe diuiſibile

Digitized by Google

in eas, aut per eas menſurabile: ergo prius eſt habere partes extenſas,quam eſſe diuiſibile in partes extenſas, aut per eas menſurabile;& ex illo ſequuntur hæc:& ideo illud erit eſſentia quantitatis;diuiſibilitas verò,& menſura,propriæ paſſiones eius.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione; Reſpondeo: 16
quòd dum dixit, Tempus eſſe numerum motus, per numerum, non intellexit mēſuram,ſed diſcretionem,aut diſtinctionem partium motus, ſecundùm prius & poſterius: hanc enim propriè ſignificat numerus; vt in noſtris Commentariis ſuper 4. librum Phyſicorum,expoſitum reperitur.

Ad arg.eiuſdem opinionis; Concedenda eſt maior, ſed minor neganda: Quia ſi locus ſpecies eſt diſtincta à ſuperficie, non poteſt diſtingui, per ſolam rationem menſuræ, ſed prius debet diſtingui,per extenſionem,ratione cuius conuenit ei menſura.

Ad teſtimoninm Ariſt.pro ſententia Scoti; Concedimus; Ari- 17
ſtotelem definiſſe quantitatem per diuiſibilitatem: ſed neganda eſt minor: quòd definitio ſit eſſentialis, ſed deſcriptiua potiùs cenſenda eſt: quia datur per propriam paſſionem diuiſibilitatis. Ariſtoteles autem, per paſſionem voluit deſcribere quantitatem: quia notior nobis eſt diuiſibilitas,quàm extenſio partium: & ita per illam fit nobis extenſio manifeſta.Vel ſecundò,reſpondemus: Diuiſibilitatē duobus modis ſumi poſſe. Primò, pro formali aptitudine ad diuiſionem. Secundò pro radice eius, quam poſſumus appellare diuiſibilitatem radicalem:& eſt idem prorſus, cum extenſione partium à qua diximus, procedere diuiſibilitatem formalem,tanquam ab eſſentia.Hoc ſuppoſito,concedere poſſumus, eandem minorem arg.quòd definitio ſit eſſentialis:ſed per diuiſibilitatem in ea poſitam, non intelligitur formalis, ſed radicalis: quæ idem eſt cum extenſione. Quare idem eſt etiam per diuiſibilitatē ſic ſumptam,definitā eſſe quātitatem,ac per extenſionē:in qua potiùs cōſiſtit eſſentia quātitatis,quā in diuiſibilitate formali.

Ad ſecundum:Cōcedimus,per diuiſibilitatem diſtingui,à multis, ſpecies quantitatis, tanquam per propriam paſſionem nobis notiorem,ex qua cognoſcimus diſtinctionem eſſentialem, quam habet per extenſionem. Vel ſecundò,dicimus, diſtinguere eas per diuiſibilitatem,radicaliter ſumptam,quæ idem eſt,cum extenſione:& tunc diſtinctione eſt eſſentialis.

QVÆSTIO II.

Vtrùm Linea,Superficies,& Corpus,ſint tres ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ.

VT ratio harum ſpecierum intelligatur, notandum eſt,ex D. 18
Tho. opuſ. 48. tract. 3. cap. 3. *Quòd licèt punctum, à linea non*

non ſeparetur realiter: nec linea à ſuperficie nec ſuperficies à corpore: per intellectum tamen apprehendere poſſumus punctum, quod omnino eſt indiuiſibile, realiter ſeparatũ à linea, & fingere, quod per planum ducatur: & tunc ex ductu eius, remanebit veſtigium, longum, ſed nec latum; nec profundum; quod veſtigium ſi verſus latera extendatur, relinquetur aliud, non ſolùm longum: ſed etiam latum; & tandem, ſi hoc eleuetur, aut deprimatur, relin-
19 quetur tertium aliud veſtigium, lõgum, latum atque profundum: hoc eſt habens groſſitiem. Primũ ergo veſtigium, eſt continuum, & diuiſibile ſecundùm longitudinem, & appellatur linea: & cùm ſit veſtigium relictum ex ductu puncti, continuatur punctis: continuari verò eſt quaſlibet duas partes eius copulari puncto indiuiſibili, & ita efficit vnum continuum. Veſtigium ſecundum, eſt longum, & latum, ſed caret profunditate: quia non habet groſſitiem (vt ſic loquamur) & ideo eſt diuiſibile, ſecundùm longitudinem & latitudinem, ſed caret profunditate: & ideo eſt indiuiſibile ſecundum profunditatem, & cùm ſit veſtigium, relictum ex extenſione lineæ, continuatur lineis, & appellatur ſuperficies. Tertium veſtigium, eſt longum, latum & profundum, & cùm ſit relictum ex eleuatione, aut depreſſione ſuperficiei, partes eius continuantur ſuperficiebus: & eſt diuiſibile, ſecundùm longitudinem, latitudinem, & profunditatem: quæ appellantur dimẽſiones quantitatis: quia quantitatem continuam, his tribus modis, quaſi dimetiri poſſumus, hoc eſt, ſecundùm longitudinem, latitudinem, & profunditatem: & quia non ſunt plures dimenſiones, corpus dici-
20 tur diuiſibile ſecundùm omnem dimenſionem.

De his ergo tribus, linea ſuperficie, & corpore; duo poſſent diſputari. Primum: An diſtinguantur realiter, aut ex natura rei, poſſintque ſeparari realiter: ſed quæſtio hæc Philoſophica eſt, & ideo non pertinet ad propoſitum noſtrum. Nunc verò ſupponenda eſt, tanquam communis opinio, quòd diſtinguuntur realiter aut ex natura rei, ſine dependentia ab intellectu: & quòd naturaliter ſaltem nullum eorum poteſt ſeparari realiter ab aliis. Secundum quod poteſt diſputari, eſt, An diſtinguantur ſpecie, & ideo ſint ſpecies diſtinctæ quantitatis continuæ: & hoc quærit titulus quæſtionis.

Circa quam, eſt prima opinio Duran. in 2. d. 2. q.4. aſſerentis, *lineam, & ſuperficiem, non eſſe veras ſpecies quantitatis*, ſed ſolùm negationes quaſdam dimenſionum: vt lineam, negationem latitudinis; ſuperficiem, negationem profunditatis. Probat hoc argumento: Quia differentia conſtituens, atque diſtinguens ſpeciem, debet eſſe poſitiua, cùm ſe habeat tanquam forma: ſed linea & ſuperficies, nõ habent differentiã poſitiuam, per quam conſtituantur, & diſtinguantur; ergo non ſunt veræ ſpecies quantitatis.

Pro

Probatur minor, quia ſolùm diſtinguitur linea à ſuperficie, quòd careat latitudine, & ſuperficies à corpore, quòd careat profunditate: ergo ſolùm ſunt negationes quædam latitudinis, & profunditatis, & non veræ ſpecies.

21 *Secunda opinio tenet, lineam, & ſuperficiem, eſſe entitates poſitiuas, & non ſolas negationes, ſed non diſtingui ſpecie.* Probat hac ratione. Si linea, & ſuperficies, diſtinguerentur ſpecie inter ſeſe, & à corpore, maximè per longitudinem: diſtinguerentur, & latitudine: ſed per has non: ergo nullo modo. Probatur minor: quia ſuperficies includit longitudinem, & latitudinem; ergo non diſtinguitur ab ea linea, per longitudinem. Deinde corpus, includit longitudinem, latitudinem, & profunditatem; ergo non diſtinguuntur ab eo, linea, & ſuperficies, per longitudinem & latitudinem.

Tertia ſententia eſt communis, & vera: *Quòd linea, ſuperficies, & corpus, ſint vera ſpecies quantitatis continuæ, atque diſtinctæ.* Hæc eſt expreſſa apud Ariſtot. non ſolùm cap. præſenti, ſed 5. Meta. cap. 13. vbi ſingulas has ſpecies, ſuis deſcriptionibus explicat: & omnes eius interpretes in Commentariis vtriuſque loci eam ſequuntur.

Præterea ratione probatur primò: quòd ſint veræ ſpecies quantitatis: quia extenſio partium, intrinſeca ratio quantitatis eſt, & diuiſibilitas in partes, propria paſſio eius: ſed vtraque ratio conuenit formaliter lineæ, & ſuperficiei: illi quidem ſecundùm longitudinem, huic verò ſecundùm latitudinem, & corpori ſecundùm profunditatem, ſecundùm quas dimenſiones extenduntur partes eorum, ergo ſunt veræ ſpecies quantitatis.

Probatur deinde, quòd ſint ſpecies diſtinctæ. Primò, quia multa demonſtrantur in Mathematicis de his ſpeciebus, tanquam de diſtinctis: Geometra enim agit de ſola linea, tanquam de proprio obiecto, nihil conſiderans de latitudine aut ſuperficie: & perſpectiuus de linea viſuali; ergo diſtincta ſpecies eſt à ſuperficie, & corpore. Secundò; Quia rationes formales diuerſæ, diſtinguunt diuerſas ſpecies: ſed longitudo, quam dicit linea, eſt diuerſa ratio formalis à latitudine, quam dicit ſuperficies, & à profunditate, quam dicit corpus, vt ex ſe patet; ergo diſtinguitur ſpecies ab eis: & idem poteſt probari de ſuperficie, & corpore. 22

Sed tota difficultas diſtinguendi has ſpecies, in eo conſiſtit; quòd videntur poſteriores, includere priores: vt corpus ſuperficiem, & lineam; & ſuperficies lineam. Vt ergo fiat manifeſtum; hanc incluſionem non tollere differentiam ſpecificam, notandum eſt primò, lineam, & ſuperficiem duobus modis ſumi poſſe. Primò, vt ſunt indiuiſibiles, linea quidem ſecundùm latitudinem, & ſuperficies ſecundùm profunditatem: & hoc modo, non ſunt ſpecies quantitatis: ſicut punctum, non eſt ſpecies quan- 23

Digitized by Google

quantitatis, ſed terminatiuum, & continuatiuum partium lineæ. Probatur vtrumque: quia quantitas eſſentialiter eſt diuiſibilis; ergo linea, & ſuperficies, vt ſunt indiuiſibiles non poſſunt eſſe ſpecies quantitatis, ſed ſunt terminatiuæ, & continuatiuæ alterius ſpeciei: linea continuatiua partium ſuperficiei, & ſuperficies continuatiua partium corporis. Secundo modo accipiuntur, vt diuiſibiles ſunt, ſecundùm proprias dimenſiones: linea ſecundùm longitudinem, & ſuperficies ſecundùm latitudinem, & habent ſua indiuiſibilia, quibus partes eorum continuantur, & terminantur: linea terminatur, & continuatur punctis: ſuperficies verò continuatur lineis, vt indiuiſibilibus ſecundùm latitudinem. Et hoc modo ſunt ſpecies quantitatis diſtinctæ, & pertinent per ſe, & directè, ad prædicamentum: ſed ſecundùm primam conſiderationem, ſolùm pertinent reductiuè ad ſpeciem illam, cuius partes copulant, vt linea ad ſpeciem ſuperficiei, & hæc ad ſpeciem corporis. Sed dum dicimus, lineam eſſe indiuiſibilem, ſecundum latitudinem, & ſuperficiem ſecundùm profunditatem, per indiuiſibilitatem, non debemus intelligere puram negationem dimenſionis: ſed modum poſitiuum, qui per negationem indiuiſibilitatis explicatur: ſicut per punctum omnino indiuiſibile, non intelligimus puram negationem, ſed modum poſitiuum, quo copulantur partes lineæ. Ratio huius eſt: quia officium copulandi partes, reale eſt, & poſitiuum; ergo non poteſt à pura negatione fieri, ſed ab entitate poſitiua. Secundò notandum eſt, ex doctrina D. Tho. vbi ſuprà, ſic ſe habere has duas ſpecies, ſuperficiem, & corpus, vt quæ libet dicat vnam tantum dimenſionem de formali, nempe vltimam: aliam verò, vel alias, de materiali, & quaſi præſuppoſitiuè, vt ſuperficies, de formali ſolùm dicit latitudinem, de materiali verò, longitudinem, & corpus profunditatem de formali, longitudinem verò, & latitudinem, quaſi de materiali: & ratio huius eſt: quia cùm profunditas ſit dimenſio continua: copulari debent partes eius, indiuiſibilibus ſecundùm profunditatem: & tales ſunt ſuperficies, quæ cùm habeant dimenſionem latitudinis: neceſſe eſt eam habere corpus: & quia ſuperficies copulari debet indiuiſibilibus, ſecundùm latitudinem, quæ ſunt lineæ, habentes longitudinem: ideo neceſſe eſt ſuperficiem habere longitudinem: ſed ex hoc ſit manifeſtum, quòd eas non habeat formaliter, ſed ſolùm materialiter, & quaſi per accidens: quia propria indiuiſibilia, quæ per ſe includunt, ſimul ſunt diuiſibilia, ſecundùm eaſdem dimenſiones. Vnde quia indiuiſibilia lineæ, quæ ſunt puncta, non ſunt diuiſibilia ſecundùm aliam dimenſionem: nec linea de materiali, aut per accidens, vllam aliam dimenſionem, præter longitudinem importat.

14 Vltimò notandum eſt; Genus, & differentiam, ita eſſe accipiēda in his

Digitized by Google

in his ſpeciebus, vt definitiones earum poſſimus deſignare, quòd commune & proximum genus earum ſit, quantitas continua, ſub qua colloeantur: differentia verò accipienda eſt,in ordine ad proprias dimenſiones ſingularum: & ita definitio lineæ talis erit: *Linea,eſt quantitas continua,extenſa ſecundùm dimenſionem formalem longitudinis. Superficies, eſt quantitas continua, extenſa ſecundùm dimenſionem formalem latitudinis. Corpus verò, quantitas continua, extenſa ſecundùm dimenſionem formalem profunditatis.* Nec enim ponitur longitudo in definitione ſuperficiei, nec latitudo, in definitione corporis: quia, licèt has etiam dimenſiones neceſſariò includant, non tamen formaliter, ſed ſolùm materialiter:imò nec per ſe, ſed per accidens:quod hac ratione probatur:Vna ſpecies nec componitur ex altera formaliter, nec in ea includi poteſt:ſed linea, ſuperficies & corpus, ſunt ſpecies diuerſæ quantitatis; ergo nulla poteſt aliam aut alias includere formaliter.

Ex tota hac doctrina intelligitur, quonam modo diſtinguan- 25
tur linea, ſuperficies, & corpus: non quidem, vt nonnulli opinantur,per negationem alicuius dimenſionis: vt linea à ſuperficie per negationem latitudinis: & ſuperficies à corpore, per negationem profunditatis: ſed diſtinguuntur, per poſitiuam extenſionem, ſecundùm dimenſionem propriam: ita vt linea diſtinguatur à ſuperficie, per poſitiuam extenſionem partium, ſecundùm longitudinem: & ſuperficies à corpore,per poſitiuam extenſionem latitudinis: & corpus ab vtraque, per poſitiuam extenſionem, ſecundùm dimenſionem profunditatis.

Si autem dicatur, Ariſtotelem 5. Meta. cap. 13. alio modo has ſpecies definiſſe, nempe, *Lineam eſſe magnitudinem continuam ad vnum*:hoc eſt, ſecundùm vnam dimenſionem longitudinis. *Superficiem,ad duo,* id eſt, ſecundùm duas dimenſiones longitudinis, & latitudinis. *Et corpus,ad tria,*id eſt,ſecundùm tres dimenſiones,longitudinis, latitudinis, & profunditatis. Reſpondeo, ita definiſſe, ſed definitiones iſtæ, non ſunt diſtinctæ à noſtris, verum eædem cum eis:& differre videntur, quia Ariſtoteles, non ſolùm formales dimenſiones poſuit, per quas conſtituuntur, ac diſtinguuntur: ſed etiam materiales, in quibus ſuperficies, & corpus conueniunt. Nos verò,ſolùm per formales definimus eas, non curantes de materialibus,quas præſupponimus neceſſariò includere.

Ad argum.primæ opinionis,neganda eſt minor, quòd ſolùm per 26
negationem alicuius dimenſionis, diſtinguantur linea & ſuperficies. Non enim diſtinguuntur, niſi per poſitiuam extenſionem, ſecundùm propriam extenſionis rationem quamuis vna dicat negationem dimenſionis,quam includit altera:quod commune eſt omnibus ſpeciebus cuiuſcunque generis: nam homo eo ipſo,quòd eſt rationalis, dicit negationem cuiuſque ſpeciei irrationalis.

Ad arg.

Digitized by Google

Ad arg.ſecundæ opinionis; Conceſſa maiori, neganda eſt minor,quòd non diſtinguantur linea, & ſuperficies, per longitudinem,& latitudinem:quia licèt ſuperficies includat longitudinem, non tamen formaliter, ſicut linea, ſed materialiter tantùm: & licèt corpus includat latitudinem, non formaliter, ſed materialiter: & cùm diſtinctio debeat eſſe per aliquid formale, diſtinguuntur iſtæ ſpecies, per ſingulas dimenſiones, quas includunt formaliter, & quæ non includuntur formaliter ab aliis, vt expoſitum eſt. Et ſi aliquis dicere vellet, ſuperficiem dicere longitudinem aliam, diſtinctam à longitudine lineæ, & corpus aliam longitudinem, diſtinctam à longitudine lineæ, & ſuperficiei, & aliam latitudinem, diſtinctam à latitudine ſuperficiei, & ita diſtingui à ſuperficie, & linea, non ſolùm per vnam dimenſionem formalem, ſed per tres etiam formales,& ſibi proprias,& ſuperficiem à linea,& corpore, per duas formales, & ſibi proprias,longitudinis, & latitudinis: quod manifeſtum fieret, ſi iſtæ ſpecies, ſaltem per potentiam Dei abſolutam,ſepararentur realiter: tunc enim corpus haberet trinam dimenſionem, eſſétque longum,latum,& profundum,& ſuperficies,longa, & lata, linea verò, ſolùm longa. Reſpondetur, hunc modum diſtinguendi has ſpecies, per ſolam imaginationem excogitari poſſe: ſed ſecundum rationem implicare contradictionem.Probatur,quia ex eo ſequeretur,Corpus habere tres longitudines diſtinctas; & diſtinctas ſolo numero,& eas includere formaliter:& eodem modo, duas latitudines: imò, & triplicata puncta, quibus continuantur diuerſæ longitudines;& vtrumque eſt impoſſibile.

27 Primum quidem: quia longitudines omnes,ſunt eiuſdem ſpeciei;cùm habeant eundem modum extenſionis partium, eundem modum continuationis per puncta, & eundem effectum formalem in ſubiecto: repugnat autem, quòd aliquid includat formaliter, & eſſentialiter, tria prædicata eiuſdem ſpeciei. Probatur ſecundum eſſe, impoſſibile: quia repugnat multa accidentia, purè abſoluta, & eiuſdem ſpeciei, qualia ſunt dimenſiones, ſimul eſſe in eodem ſubiecto, à quo aliquo modo accipiunt indiuiduationem.Hoc autem ſequeretur,ſi ſuperficies,& corpus, tot haberent longitudines, & latitudines; quas omnes tribuerunt ſubiecto,in quo inhærerent.

Quòd verò dicitur, has ſpecies poſſe realiter ſeparari,per potentiam Dei abſolutam falſum eſt;quia manifeſtam cõtradictionem implicat. Quod ſit probo:Si corpus eſſet ſeparatum à ſuperficie,eſſet quantitas continua diuiſibilis, ſecundùm lõgitudinem, latitudinem,& profunditatem:ergo longitudo eius, continuaretur punctis,& ideo eſſet linea:quia Linea nihil aliud eſt,niſi *longitudo continuata punctis*: latitudo etiam eius continuaretur lineis: & ideo

& ideo eſſet ſuperficies;quare non eſſet ſeparatum à linea , & ſuperficie, vt ſupponitur : implicat ergo contradictionem ſeparari: quod poteſt eodé modo probari,de ſuperficie,vt intelligéti patet.

Ratio autem fundementalis, propter quam repugnat ſeparari 28
vllo modo has ſpecies, eſt : Quia non eſt dabilis ; imò nec intelligibilis ſubſtantia , cui quantitas inhærere poſſit ; niſi corporea: quæ ex ſua natura, & eſſentia , non poteſt ſuſcipere quantitatem; niſi trinæ dimenſionis,népe longitudinis,latitudinis,& profunditatis:quare non poteſt dari quantitas,quæ illas omnes nõ habeat.

QVÆSTIO III.

Vtrùm tempus, ſit vera ſpecies quantitatis continuæ.

OCcaſionem dedit Ariſtot. ipſe huic quæſtioni ; nam capite præſenti , *tempus enumerauit inter ſpecies quantitatis continuæ.* Sed 5.Metaph. cap.13. idem tempus cum motu ,docuit eſſe *quantum per accidens* , ita vt à mobili , & ſpatio : ſeu alia forma, circa quam verſatur, motus continuationem, & extenſionem accipiat : ſicut albedo eam accipit à corpore , cui inhæret. Ideo diuerſæ ſunt opiniones.

Prima tenet , *Tempus non eſſe ſpeciem quantitatis,nec habere extenſionem per ſe; ſed per accidens, ſicut motum :* ita Pater Franciſcus Suarius,tomo 2. ſuæ Met.diſput.40.lect.9.num.8 & cum eo multi recentiores. Habétque hæc ſententia , præter teſtimonium Ariſt. plura argum. ſed tria hæc ſunt potiſſima, & difficilia. Primum; Species quantitatis, debent eſſe entia realia : quia quantitas eſt prædicamentum reale. Sed tempus,non eſt ens reale : ergo nõ eſt ſpecies quantitatis. Probatur minor ; nam ens reale,quod eſt totum,debet habere partes reales : ſed tempus,cùm ſit totum,comprehendens ſub ſe præteritum tempus, præſens, & futurum ; non habet partes reales : ergo non eſt reale, Probo iterum minorem: quia reale eſt illud,quod eſt in rerum natura:ſed nulla pars temporis eſt in rerum natura : nam tempus præteritum iam non eſt, futurum nondum eſt , præſens verò ſolum poteſt eſſe inſtans, ſeu momentum indiuiſibile ; quia cùm tempus ſit ſucceſſiuum , nullam partem poteſt habere præſentem , præter indiuiſibile : ergo nullam habebit præſentem,& ideo nec realiter exiſtentem.

Secundò probatur; quia *Tempus* , vt definit Ariſt.4. lib. Phyſicorum,cap.11. tex.100. *eſt numerus motus ſecundùm prius ; & poſterius* : ſed non eſt numerus diſcretus ; qui ſit ſpecies quantitatis 29
diſcretæ, cùm verè ſit continuum , nec habet aliam extenſionem diſtinctam,ab extenſione motus ; cum quo identificatur realiter: ergo ſicut motus, non eſt quantus per ſe , ſed per accidens ; ſic etiam tempus.Probatur minor : quia tempus non eſt aliud,quàm duratio motus : ergo non poteſt habere aliam extenſionem partium,

tium,diſtinctam ab extenſione partium motus:de quo Ariſt.affirmat,& omnes fere expoſitores eius; quòd ſit *quantus per accidens*.

Tertiò;Impoſſibile eſt, quòd ſpecies alicuius generis pertineat ad aliquod prædicamentum; quin genus eius, ac cæteræ ſpecies ad idem prædicamentum pertineant: vt ſi homo pertinet ad prædicamentum ſubſtantiæ: neceſſe eſt animal in eodem prædicamēto ſubſtantiæ collocari:ſed duratio eſt genus, ad durationem Angelorum; quæ vocatur æuum ad durationem ſubſtantiæ corporeæ, & ad durationem motus, quæ vocatur tempus: ergo omnes collocantur in eodem prædicamento; ſed durationes ſubſtantiarum,non collocantur in hoc prædicamēto; cùm ſint indiuiſibiles, nullā habentes extenſionē;ergo nec poterit in eo collocari tēpus.

30 Secunda opinio diſtinguit *duplicem conſiderationem temporis*: & ait: Si tempus conſideretur ſub ratione extenſionis partium, & diuiſibilitatis in eas non eſt quantum per ſe, ſed per accidens: vnde nec eſt ſpecies quantitatis. Si verò conſideretur ſub ratione menſuræ,hoc eſt,in quantum eſt menſura motus,ſic eſt quantum per ſe & ſpecies quantitatis continuæ. Ariſtoteles verò loquitur de eo 5. Metaphy. ſub prima conſideratione: & propterea ipſum connumerat inter quanta per accidens: ſed cap.præſenti, ſub ſecunda,& ideo dicit eſſe ſpeciem per ſe quantitatis continuæ. Hāc ſententiam, videntur ſub hac diſtinctione temporis excogitaſſe antiqui interpretes Ariſto. vt commentator, D. Thom. & alij ad conciliandа diuerſa loca Ariſto. citata: & eos ſequitur Soncinas 5. Metaphy. quæſt. 8.

Tertia opinio,affirmat *tempus eſſe ſpeciem quantitatis,per ſe diſtinctam à cæteris: non ſolùm in ratione menſuræ, ſed extenſionis.* Sic Fonſeca,5.Metaph.cap. 13.q.10.Toletus q. 2. huius capitis,& alij interpretes Ariſt. & Ariſtoteles ipſe c. præſenti. Et hæc videtur nobis probabilior,& tenenda. Probatur, hac potiſſimùm ratione, inſinuata à D.Tho.opuſ.42. cap. 2. *Eſſentialis ratio quantitatis,eſt extenſio partium*:ſed tempus habet diſtinctam extenſionem partiū à motu:ergo non accipit extenſionem ab eo:ſed habet per ſe.Probatur minor,nam fieri poteſt, vt motus habeat paruam extenſionem;& tempus magnam:& ex oppoſito,tempus paruam,& motus magnam:ergo ſunt diſtinctæ extenſiones, & vna non accipitur ab alia; Antecedens probo, quia motus factus per idemmet ſpatium eiuſdem longitudinis, non habet maiorem extenſionem; ſiue ſit tardus, ſiue velox;& tamen extenſior eſt duratio eius. Nam ſi velox ſit;durabit per dimidiam horam:ſi verò tardus,per integram: ergo habet maiorem extenſionem,atque diſtinctam à motu.

31 Reſpondent huic argum. moderni: quòd ſi duratio tardioris motus,comparatur ad tempus extrinſecum;quod eſt duratio motus primi mobilis; vel ad tempus imaginarium, maior dicetur:

ſi verò ad durationem intrinſecam, eiuſdem motus; non erit maior, vel extenſior, quàm motus ipſe: ſed potiùs in motu velociori quaſi comprimuntur, partes eius: ſicut comprimuntur partes motus, ratione velocitatis vnde non ſequitur, durationem intrinſecam habere diſtinctam extenſionem à ſuo motu, quem ſequitur: licèt diſtinctam habeat extenſionem ab eo, duratio extrinſeca primi mobilis; quæ etiam non erit diſtincta à ſuo illo motu primi mobilis, quem ſequitur: vt ita verum ſemper ſit, nullam durationem, habere extenſionem diſtinctam à ſuo motu; ſed eam quã habet, ab eo accipere.

Contra hanc tamen ſolutionem ſic arguo: Non ſolùm duratio extrinſeca cæleſtis motus, maiorem habet extenſionem, quàm motus ille velox; ſed etiam duratio propria eius: ergo ſolutio eſt falſa. Probatur antecedens: quia duratio propria, æquiualet horæ; & ei coexiſtit coexiſtentia formali: quia vtraque duratio, eſt formaliter ſucceſſiua: ſed hora, eſt duratio extrinſeca, temporis cœleſtis: ergo ſunt formaliter æquales: duratio autem extrinſeca, extenſior eſt motus tardioris: ergo erit etiam extenſior duratio intrinſeca, & propria: quare non erit accepta ab eo.

Vnde ſequitur, non minùs falſum eſſe; quod in eadem ſolutione dicitur: partes intrinſecas durationis comprimi, ſicut partes motus: quia partes motus comprimuntur, ratione velocitats, quæ eſt quidam modus earum: ſicut condenſatio, eſt modus; quo partes aquæ, aut alterius corporis comprimuntur. ſed tempus, non eſt capax velocitatis, aut tarditatis; vt docet, & probat Ariſtoles 4. libro Phyſic. tex. 96. his verbis: *Mutatio quidem omnis, velocior aut tardior eſt: tempus autem non eſt: tardum enim, & velox, tempore definiuntur: velox enim eſt, quod in pauco tempore multum mouetur: Tardum autẽ quod in multo parũ: tempus autẽ non definitur tempore.* &c. Ergo repugnat, partes durationis cõprimi: & ideò falſum eſt; quòd duratio ipſa non ſit maior, vel extenſior tardioris motus. 32

Secundò probatur; In tempore, quod eſt duratio motus primi mobilis. Nam ſi vna circulatio cæli; per quam ſol mouetur ab oriente in occidentem, quæ modo fit ſpatio 12. horarum. fieret ſpatio 24. horarum; euidens eſſet, durationem in tali motu conſumptam duplo maiorem eſſe ea, quæ modò conſumitur: & ideo habere extenſionem duplo maiorem ea quam modò habet; ſed circulatio ipſa, non haberet maiorem extenſionem, quàm habet modo ergo extenſio durationis, diſtincta eſt ab extenſione motus, Probatur minor, quia extenſio motus, ſumitur ab extenſione ſpatij, aut localis præſentiæ; quæ per motum acquiritur: ſed ſpatium eſt idem, & ex conſequenti, præſentia localis in eo eſt eiuſdem extenſionis: ergo motus per illud factus, ſiue tardus, aut velox, eiuſdem erit extenſionis; & non maioris: cùm euidens ſit durationem

nem eius, duplo maiorem extenſionem habere.

33 Vt autem noſtra ſententia, & communis, melius intelligatur; notandum eſt, Tempus ſic eſſe definitum ab Ariſt. 4. lib. Phyſic. *Tempus eſt, numerus motus: ſecundùm prius, & poſterius.* In qua definitione, duo dicuntur de motu. Primum, quòd ſit duratio prioris, & poſterioris motus: ex quo ſequitur aliud, nempe, quòd ſit numerus partium eius: ſed numerus dicit diſcretionem, ſeu ſeparationem; quæ duobus modis ſumitur. Primò, ſecundùm quantitatem: & ſic eſt ſpecies quantitatis diſcretæ; vt tria corpora, quæ realiter ſunt diſcreta, aut ſeparata: ſed cum certo ordine numerabilitatis inter ſeſe, ſecundùm prius & poſterius: quia ſecunda vnitas, eſt poſterior prima, & prior tertia: alio modo ſumitur diſcretio, ſeu ſeparatio: non ſecundùm quantitatem, ſed ſecundùm qualitatem: ita vt licèt partes ſint continuæ ſecundùm quātitatem: tamē diuerſas habeant qualitates: quarum ratione diſcretæ; aut ſeparatæ dicantur. Dum ergo dicitur: *Tempus eſſe numerum motus*, non de numero quantitatiuo, ſed ſecundùm qualitatem intelligitur: quia pars prior diſtinctam habet qualitatem, à poſteriori: & qualitas hæc, modus ipſe prioritatis, & poſterioritatis eſſe intelligitur. Ideo tempus non eſt ſpecies quantitatis, in quātum numerus dicitur: ſed in quantum eſt duratio continua motus, habens partes priores, & poſteriores, copulatas termino communi, quod eſt inſtans.

34 Secundò notandum eſt, non eſſe certum, quo modo diſtinguatur tempus à motu: ſed quidam dicunt diſtingui ex natura rei, & ante intellectum: quod ego probabilius eſſe exiſtimo: vt in noſtris Commentariis, ſuper quartum librum Phyſicorum oſtenditur: Alij verò, non niſi ratione diſtingui tenent: ratiocinata tamen, hoc eſt habente fundamentum in re ipſa: ſicut diſtinguuntur actio & paſſio in eodem motu. Siue autem hoc, vel illud dicatur, ſatis eſt: vt poſſimus intelligere, Tempus habere diſtinctam extenſionem realem, vel formalem, à motu: quæ eſt extenſio durationis.

Tertiò notandum eſt: Motum duplicem habere extenſionem: Vnam, in quātum eſt via inter duos terminos A quo, & Ad quem: Aliam in quantum durat: & dicitur extenſio durationis: & neutram habet à ſe: ſed primam à mobili, & ſpatio, ſeu termino Ad quem: ſecundam verò à tempore: quæ propriè loquendo eſt extenſio durationis. Ex quo intelligitur, vtroque modo, & omni ratione eſſe quantum per accidens. Tempus verò neutro modo habet extenſionem à motu, aut mobili, vel ſpatio: ſed eam habet propriam, & à ſe: & vocatur extenſio prioris, & poſterioris, ſecundùm durationem: diſtincta ex natura rei, à motu, à mobili, & ſpatio: & ideo dicitur intrinſeca. Sed eam habet dependentem à cauſa efficiente motum: à qua producitur idem tempus, ſecūdum

ſuum eſſe, medio motu: non tanquam cauſa, ſed tanquam cauſa-
tione: quod patet non tollere; quin eam habeat per ſe, & ab in-
trinſeco: nam cæteræ omnes ſpecies quantitatis, habent ſuas extẽ-
ſiones; ſicut & ſuas entitates à cauſa efficiente, à qua producuntur.

Quartò notandum; Quòd cùm tempus ſit duratio motus; & 35
motus ſit duplex; duplex eſt etiam duratio. Vna eſt duratio primi
motus, hoc eſt cœleſtis: qui cùm ſit primum corpus, motus eius
dicitur primus: & cum motus iſte primus ſit regulariſſimus, hoc
eſt, eodem modo ſe habens ſemper quãtum ad velocitatem, & ab
eo dependeant cæteri motus inferiorum corporum, omnes etiam
per eum menſurantur: & ideo dicitur menſura omnium, quia mẽ-
ſura debet eſſe certiſſima: & propterea eodem modo ſemper ſe
habens. Et hæc eſt ratio, propter quam in communi modo lo-
quendi, hæc ſola duratio vocatur tempus: quia tempus videtur
communis menſura omnium motuum, eſt tamẽ menſura extrin-
ſeca: cùm ſit diſtincta à cæteris motibus, per eam menſuratis. Aliæ
ſunt durationes particularium, & inferiorum motuum: quia cui-
libet motui correſpondet ſua duratio particularis, & intrinſeca:
ſicut quilibet habet ſuas partes priores, & poſteriores: quæ neceſ-
ſariò inferunt particulares, & proprias durationes. Sed quia iſtæ
non ſequuntur ex motibus regularibus, ſed modò velocioribus,
modò tardioribus: ideo nec vocantur propriè tempora: ſed tem-
pus abſolutè dicitur vnum, pro illa prima duratione primi motus.

Ex his credo intelligetur aliquo modo natura temporis: & ex 36
ea: quem ſenſum tenuerit Ariſtoteles, dum *tempus enumerauit in-
ter quanta per accidens*, in 5. Metaphyſicorum, videlicet non ha-
bere extenſionem omnino abſolutam, ſicut cæteras ſpecies quan-
titatis, ſed cum ordine ad aliud, nempe ad motum; & ideo eſſe
quaſi quantum per aliud, non tamen per accidens, ſicut motus: qui
non habet propriam extenſionem, ſed quam accipit à ſpatio, &
ſubiecto. Tempus verò habet quidem propriam, non omnino
abſolutam, ſed cum ordine ad aliud: ideo non eſt tam per ſe quan-
tum, ac cæteræ ſpecies. Sed primum argumentum petit diſtin-
ctionem illam rerum permanentium, & ſucceſſiuarum, quæ etiam
habent partes diuerſæ rationis: nam res permanentes habent par-
tes, quæ ſimul exiſtunt, vt lignum, vel lapis: res verò ſucceſſiuæ,
non habent partes ſimul exiſtentes, ſed in ſucceſſione, & tranſitu:
vt motus; cuius partes non ſimul exiſtunt, ſed quædem ſunt fu-
turæ, aliæ præteritæ: & futuræ fiunt primò præſentes: deinde præ-
teritæ; ſed nec præſentes ſunt per modum permanentis, aut ſi-
mul exiſtentis: ſed per modum ſucceſſiuè tranſeuntis. Deni-
que tam partes futuræ, quàm præſentes, & præteritæ, copu-
lantur per inſtantia indiuiſibilia, etiam fluentia, & fiunt vnum
tempus, & vna quantitas continua, & ſucceſſiua. Quare licet
nulla

nulla pars temporis ſit præſens, vel exiſtens permanenter, aut tota ſimul, habet tamē vtrumque per modum ſucceſſionis & fluxus.

Ad formam autem primi arg. neganda eſt minor; Quòd tempus non ſit ens reale, aut non habeat partes reales actu exiſtentes: quia licèt non exiſtant per modum permanentis, exiſtunt tamen per modum ſucceſſiui, hoc eſt, continuè fluentis: & ita tempus futurum, fit præſens, & præteritum. Et licèt tempus futurum nondum ſit, & præteritum iam non ſit: eſt tamen tempus præſens, non ſolùm ratione inſtantis, ſed etiam vt tempus eſt: non tamen habet præſentiam permanentem, ſed fluentem: fit autem vnum tempus continuum, cum præterito, & futuro, ratione inſtantis, per quod cum eis copulatur.

37 Vnde ſequitur falſam eſſe, & non neceſſariam ad entitatē realem temporis dependentiam ab intellectu, quam aliqui ponunt in tempore: dicentes, Tempus complementum ſuæ eſſentiæ ab ea accipere: ita vt ante operationem intellectus, non ſit completa. Quia cùm ſit numerus motus, & numerus compleatur ab intellectu: ergo ita complebitur & tempus. Dico falſum hoc eſſe: quia ex eo ſequitur; Tempus formaliter eſſe ens rationis, & non dari ante operationem intellectus. Probatur conſequentia: quia nihil reale poteſt accipere ab intellectu: ſi ergo accipit eſſentiale complementum: ergo complementum hoc, eſt ens rationis, & ita eſſentia temporis, erit ens rationis, cùm per ipſum compleatur. Quare non dabitur ante operationē intellectus, quod conſtat eſſe falſum, cùm ante operationem intellectus, detur duratio primi motus, quæ eſt verum tempus. Quòd verò tale complementum non ſit neceſſarium, probatur, quia ſine illo habet tempus veras, ac reales partes, in fluxu reali conſiſtentes, iuxta naturam entis ſucceſſiui, non minùs quam motus: de quo euidens eſt, non depēdere ab intellectu: ſicut videbimus non dependere numerum.

Ad ſecundum; Concedenda eſt minor, quòd tempus non ſit numerus, realiter diſcretus, diſcretione quantitatiua, neque ſpecies quantitatis, ex eo quòd ſit numerus, ſed ex eo, quòd eſt continua duratio motus: à quo negandum eſt, non diſtingui realiter: & licèt ſolùm diſtinguatur ratione formali, ſufficit, vt ſit ens cōpletum, & per ſe extenſum: quamuis motus ſit incompletus, atque extenſus per accidens: nam actio & paſſio, identificantur realiter cum motu, tamen ſufficit diſtinctio rationis, vt actio, & paſſio, ſint entia completa, & prædicamentalia, quamuis motus neutrum habeat.

38 Ad vltimum; Conceſſa maiori, neganda eſt minor: quòd duratio in communi, ſit genus, ad durationes ſubſtantiarum, & ad tempus: ſed eſt analogum: quod præſertim verum eſt, ac neceſſarium, apud eoſdem modernos: qui aſſerunt, durationem ſola

ratione diſtingui, ab exiſtentia rei durantis. Quo ſuppoſito, duratio ſubſtantiarum erit idem, ac exiſtentia earum: & duratio accidentium, idem ac actualis inhærentia eorum: ſed ſubſtantiæ, & accidenti, nihil datur commune vniuocum: ergo nec durationibus eorum. Et etiam ſi ex natura rei diſtinguatur duratio, ab exiſtentia rei durantis, cùm eam conſequatur naturaliter: non poteſt tamen duratio in communi, eſſe vniuoca, reſpectu vtriuſque: quia ſicut accidens habet eſſe ſecundùm quid, ita duratio conſequens naturam eius, erit talis ſecundùm quid, per attributionem ad durationem ſubſtantiæ: nec habere poterunt rationem vniuocam durationis: quare nec ſequitur durationem motus, non eſſe ſpeciem quantitatis: quia durationes ſubſtantiarum, non ſunt in hoc prædicamento.

QVÆSTIO IV.

An locus ſit ſpecies quantitatis continua, diſtincta à ſuperficie.

OCcaſionem dedit Ariſtoteles huic quæſtioni: quia licèt capite præſenti, ennumerauit locum inter ſpecies quantitatis, 39
tamen 5. Metaphyſicorum, c.13. vbi de eodem prædicamento ex profeſſo agit, & alias ſpecies quantitatis enumerauit, nullam fecit mentionem loci. Ideo prima opinio aſſerit; *Locum eſſe ſpeciem quantitatis, diſtinctam à ſuperficie:* non quidem in ratione extenſionis eſſentiali quantitatis, ſed ſolùm in ratione menſuræ. Probat vtrumque, quia illa diſtinguuntur ſpecie, in ratione extenſionis, quæ habent diſtinctam extenſionem: ſed locus & ſuperficies, non habent extenſionem diſtinctam, ſed eandem: ergo in ratione extenſionis diſtinguuntur. Minor probatur: quia locus eſt ſuperficies quædam: ergo eſt extenſa ſecundùm longitudinem, & latitudinem: addit verò continentiam locati, ratione cuius non habet nouam aliquam dimenſionem, ſed ſolùm nouam correſpondentiam ad locatum: ergo non habet nouam, aut diſtinctam extenſionem, bene tamen habet nouam rationem menſuræ: quia ex eo, quod continet locatum, eſt menſura extrinſeca eius, ſuperficies verò, non eſt menſura extrinſeca locati, ſed intrinſeca locantis in quo inhæret. Ideo Ariſtoteles capite præſenti, vbi rationem menſuræ præcipuè conſiderabat, in quantitate locum numerauit, tanquam ſpeciem diſtinctam à ſuperficie: ſed 5. Metaphyſicorum, vbi de quantitate agebat, præcipuè ſecundum rationem eſſentialem extenſionis, non fecit mentionem loci: quia ſub hac conſideratione, non diſtinguitur à ſuperficie. Vnde connumerans ſuperficiem, ſufficienter connumerauit locum. Ita ſentit Sotus, in hoc cap. & Maſius diſp. de quantitate, ſect. 3. quæſt.4.

Secunda

40 Secunda opinio tenet, *Locum eſſe diſtinctam ſpeciem à ſuperficie, etiam ſub ratione eſſentiali extenſionis:* non quidem realiter, ſed ſolùm formaliter. Hanc ſequuntur Albertus Magnus, tract.8. prædicamentorum, cap.5. Iauellus, tractat.5. Canter. in extenſione textus, & Toletus, quæ.2. huius capitis. Probatur teſtimonio Ariſto. in hoc cap. vbi non ſolùm docuit, ſed probauit; *Locum eſſe ſpeciem quantitatis continua, diſtinctam ab aliis.*

Deinde ratione. Primò: Quia diſtinctus modus formalis extenſionis, ſufficit diſtinguere rationem formalem, & ſpecificam duarum quantitatum: ſed locus habet diſtinctum modum formalem extenſionis: ergo diſtinguitur formaliter, atque ſpecie à ſuperficie. Probatur minor, quia ſuperficies, vt ſuperficies, ſolùm habet extenſionem ſecundùm longitudinem, & latitudinem: ſed vt locus, addit nouum modum extenſionis, correſpondentem locato, quod circumſcribit, in quantum partes eius, correſpondent partibus locati, & puncta punctis; & ex tali correſpondentia, habet nouum modum diuiſibilitatis: quia diuiſibilis eſt, ad diuiſionem locati: ergo habet diſtinctam rationem quantitatiuam, quæ ſufficit, vt ſit diſtincta ſpecie à ſuperficie; licèt non diſtinguatur ab ea realiter.

Secundò, quia proprietas maxima quantitatis eſt, æquale, & inæquale: ſed locus, vt locus, eſt æqualis locato; vt docet Ariſt.4. lib. Phyſic. tex.13. ergo vt talis, conuenit ei eſſentia quantitatis, per quam erit diſtincta ſpecies à ſuperficie: cui, ſicut non conuenit æqualitas cum locato, ita nec conueniet formalis ratio, & propria extenſionis loci.

41 Tertia opinio duo aſſerit. Primum, *Quòd locus ſit vera ſpecies quantitatis.* Secundum, *Quòd non ſit ſpecies diſtincta, à ſuperficie;* nec in ratione extenſionis, nec in ratione menſuræ, ſed ſolùm diſtinguatur ab ea, per quandam rationem accidentalem, & extrinſecam: quæ eſt continentia, aut circunſcriptio locati. Hæc eſt expreſſa D.Th.5. Meta. lect.15. & in 2.d.12 quæſt. vnica, art.5. ad 2. & eam ſequuntur Soncinas 5. Meta. qu.40. Albertus Saxoniæ 4. lib. Phyſ. q.1. Venetus cap. præſenti. Valleſius, controuerſia 13. ad tyrones, Fonſeca 3. Meta. cap.13. q.3. Pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Meta. diſp.51. ſect.2. nu.9. & multi ex modernis. Et hæc videtur mihi probabilior.

Vt autem illam probemus, notandum eſt, Locum duobus modis conſiderari. Primo, Mathematicè, ſolùm pro ſuperficie continente aliud corpus. Secundo, Phyſicè, prout addit quandam immobilitatem, ratione cuius reſpicit motum localem, aut etiam virtutem conſeruatiuam locati. Et vtramque rationem eius explicuit Ariſt.4. lib. Phyſic. textu 36. ſic eum definiens: *Locus eſt, vltima ſuperficies corporis, continentis immobilis.* Capite

autem præſenti,ſolùm conſiderat locum,ſecundùm primã rationem; vt eſt vltima ſuperficies continens corpus : immobilitatem verò,ad libros Phyſic.remittit,& ſecundùm illam,aſſerit *eſſe ſpeciem quantitatis*.Et hoc eſt primũ, quod noſtra ſentẽtia affirmat.

Probatur verò ſecundum, *Quòd non ſit ſpecies diſtincta à ſuperficie*. Primò quia ſpecies diſtinguuntur per differentias contentas ſub eodem genere:ergo ſpecies quantitatis continuæ, per differentias eiuſdem generis,quæ aliquem gradum perfectionis ſupra illud addant. Vt igitur ſuperficies, quatenus locus, diſtincta ſpecies ſit à ſuperficie, vt ſuperficie, nouam rationem formalem extenſionis, aut menſuræ,ſupra eam addere debet:ſed nullam addit:ergo non eſt diſtincta ſpecies. 42

Probatur minor, quia vel conſideramus ſuperficiẽ,vt actu continentem locatum; vel ſolùm, vt aptam continere:quod habebit, ſi locus, qui modò repletur corpore, vacuus remaneat, non eſt enim alia ratio conſiderandi eam, vt locum : ſed neutro modo conſiderata, addit nouam rationem extenſionis,aut menſuræ:ergo nõ eſt vllo modo diſtincta ſpecies,à ſe ipſa,vt ſuperficie. Probo iterum minorem quia vt actu continere, nihil addit intrinſecum, ſed continere, vel circumſcribere aliud, ſola denominatio extrinſeca eſt,in circunſcribente,vt patet:aptitudo verò continẽdi, talis debet eſſe, qualis eſt actualis continentia:cùm potentia ab actu ſumat ſpeciem: ergo ſolùm erit potentia denominandi aliud extrinſecè contentum, vel circundatum : ſicut aptitudo in veſte, denominandi corpus veſtitum : ſed ſola denominatio extrinſeca, vel ſola aptitudo ad illam; non poteſt eſſe nouus gradus perfectionis, ſub genere extenſionis quantitatiuæ:quod ex ſe dicit aliquid intrinſecum,& formale:cum ſit accidens purè abſolutum:ergò non poteſt diſtingui ſpecie locus à ſuperficie.

Et confirmari poteſt: quia ſi continere actiuè locatum,quamuis extrinſecè addit nouum modum extenſionis, diſtinctum à ſuperficie vt tali, ideo facit diſtinctam ſpeciem quantitatis, ſequitur, corpus paſſiuè cõtineri à loco, addere nouũ modum ſupra dimenſiones eiuſdem corporis contenti : & ideo pro continentia paſſiua,aliam ſpeciem eſſe diſtinguendam; quod nemo concedit. 43

Secundò probatur, quia continere locatum extrinſecè, vel aptam eſſe ſuperficiem, ad illud continendum,aut etiam reſpondentia illa partium, aut punctorum,cum partibus, & punctis locati,non poteſt intelligi aliud eſſe,præter relationem,ſed ſola relatio, non poteſt diſtinguere ſpecies quantitatis:quia differentia quantitatis,debet eſſe abſoluta,ſicut genus:ergo non diſtinguitur locus ſpecie, à ſuperficie, ſub genere quantitatis, per continentiam locati: nec aliud addere intelligitur per quod ſub eodem genere diſtinguatur.

Ad

Ad argumentum primæ opinionis; Diſtinguenda eſt minor,ex ea parte, qua dicit locum addere nouam rationẽ menſuræ: nam menſura duplex eſt;vt inferiùs explicabitur,Actiua, & Paſſiua: & illa ſolùm eſt extrinſeca ratio quantitatis: paſſiua verò, quæ appellatur menſurabilitas eſt extrinſeca,& propria paſſio eius:ab illa igitur, non poſſunt diſtingui ſpecies quantitatis; quia extrinſeca: ſed neque ab hac; quia communis omnibus licet omnibus intrinſeca,tamquam communis paſſio.

Ad primum arg. ſecundæ opinionis;Conceſſa maiori,neganda eſt minor: quia continentia actiua locati, aut correſpondentia ſecundùm partes,& puncta,non eſt nouus modus extenſionis; ſed ſola denominatio extrinſeca, in ſuperficie,& fortè noua relatio, ad corpus contentum: quæ non poſſunt locum diſtinguere à ſuperficie,ſub genere quantitatis continuæ.

44 Ad ſecundum, negandum eſt antecedens; Quòd proprium ſit quantitati eſſe æqualem, vel inæqualem alteri; ſed eſt accidens commune:proprietas verò eius eſt, quòd ſecundùm eam, omnia dicantur æqualia,vel inæqualia:& hæc proprietas, communis eſt omnibus ſpeciebus:& ideo non poteſt eas diſtinguere:vnde, quòd ſuperficies continens ſit æqualis locato,accidens eius eſt:ſicut eſt accidens,vnum corpus,aut vnam lineam,eſſe æqualem alteri:quare non poteſt ex hoc diſtingui à ſuperficie; ſicut nec ſuperficies locati poteſt diſtingui ſpecie,à ſuperficie loci, ex eo, quòd ſit ei æqualis.

Ad Ariſtotelem verò; Reſpondetur, numeraſſe locum capite præſenti,tanquam ſpeciem diſtinctam à ſuperficie: quia nondum determinauerat quidnam locus eſſet, vſque ad quartum lib.Phyſic. Et iuxta varias ſententias,poſſe diſtingui,vel non diſtingui, à ſuperficie:interim tamen propter extrinſecam continentiam, diſtingui docuit; non eſſentialiter, ſed accidentaliter. Vt ex hac diſtinctione, intelligeretur, modo quodam diuerſo ſe habere ad prædicationes. In Metaph. verò, vbi iam conſtabat eſſe vltimam ſuperficiem continentem,non fecit mentionem eius: ſed connumerata ſuperficie,à qua non diſtinguitur ſpecie; ſufficienter connumerari intellexit.

QVÆSTIO V.

An motus ſit ſpecies quantitatis continuæ.

45 PRima opinio,affirmat, *Eſſe ſpeciem diſtinctam à cæteris*: quam tenet Fonſeca 5. lib.Metaph.cap.33.q.8.ſect.1.2.& 3.& cũ eo Conimbricenſes 3.libro Phyſic.ca.2.qu.2. art.3.in fine. Vbi aſſerunt,Motum ſex modis conſiderari poſſe; Primo, *vt procedit ab agente*:& ſic pertinet ad prædicamentum actionis. Secundo *vt recipitur in paſſo*: & pertinet ad prædicamentum paſſionis. Tertio,

vt eſt quaſi forma imperfecta, tendens ad perfectionem. Quartò, *vt eſt acquiſitio perfecta formæ.* Quintò, *vt eſt ſucceßiuus:* & his tribus modis, ad nullum prædicamentum per ſe pertinet: quia eſt quid incompletum eſſentialiter. Sed poteſt ſexto modo conſiderari; *vt eſt continuus:* & hoc modo pertinet ad hoc prædicamentum, ſicut tempus: ſed eſt diſtincta ſpecies ab eo: quia partes temporis copulantur inſtantibus diuiſibilibus, partes verò motus, copulantur mutatis eſſe, etiam indiuiſibilibus: quæ valde diuerſa ſunt ab ſeſe inuicem: & ideo arguunt diſtinctas eſſe ſpecies quantitatis.

Probatur teſtimonio Ariſt. 3. lib. Phyſic. in principio, vbi ait *Motum eſſe de genere continuorum:* ſed genus continuorum non reperitur, niſi in hoc prædicamento: ergo ſentit collocari ſub genere continuæ quantitatis; quod eſt eſſe ſpeciem eius. 46

Probatur deinde ratione; quia continuum eſt genus quantitatis: ergo ſpecies eius erit, quidquid habet continuitatem per ſe: & diſtincta ſpecies, ſi habeat diſtinctam continuitatem: ſed motus, habet vtrumque: ergo eſt ſpecies quantitatis continuæ, diſtinctæ à cæteris. Probatur minor: quia continuitas motus, eſt diſtincta à continuitate ſpatij, aut termini, qui fit per eum: & etiam à continuitate ſubiecti, mobilis, cui inhæret, & tandem, à continuitate temporis: ergo non accipit eam, ab aliquo horum, ſed à ſe illam habet: & ideo erit per ſe quantum atque continuum. Minor probatur: quia continuitas mobilis, ſpatij, aut termini, qui fit per motum, ſiue ſit qualitas ſiue quantitas, vel quid aliud, eſt permanens: ſed continuitas motus eſt ſucceſſiua, ſicut ipſe motus; ergo eſt diſtincta à continuitate eorum, atque etiam à continuitate temporis ſucceſſiua: quia cùm motus tardus eſt, continuitas eius eſt breuis, ſi breue ſit ſpatium, quod mobile pertranſit, continuitas temporis longa; ergo diuerſa eſt vna ab altera. Quod etiam colligitur ex continuatiuis, quæ in tempore ſunt inſtantia; in motu verò mutata eſſe valde diuerſa.

Secunda opinio, negat *motum eſſe quantum per ſe:* & ex conſequenti ſpeciem quantitatis, & eſt communis, & vera. quam tenet expreſsè Ariſt. non ſolùm cap. præſenti, ſed etiam 5. lib. Meta. cap. 13. quibus locis expreſſis verbis docet, *Motum eſſe quantum per accidens*, ſicut album. Et cum eo omnes ferè expoſitores D. Thom. 5. Meta. lect. 15. Albertus Magnus tractat. 8. de quantitate, cap. 4. Socinas. 5. Metaph q. 24. Louanienſes, Caiet. Iauellus, Sotus, Toletus, Mercatus in Commentariis huius cap. P. Pereira lib. 13. cap. 1. Pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Met. d. 40. ſect. 8. & probatur duplici argum. Primo, quia motus eſt continuus, quia eſt ſucceſſiuus: ſi enim in inſtanti fieret, nullam poſſet habere ſucceſſionem: At non habet per ſe ſucceſſionem, ſed ratione termini, qui fit per ipſum; ergo nec habet per ſe continuitatem, ſed ab eo.

47 Minorem probo: Quia motus calefactionis, ideo ſucceſſiuus eſt, quia calor per eum factus habet quandam latitudinem gradualem, contrariam frigiditati exiſtenti in eodem ſubiecto: quam frigiditatem, quia non poteſt agens naturale finitum, ſimul & in momento vincere, ſed paulatim, vincitur ſucceſſiuè: & ideo ſucceſſiuè producitur calor: vnde ſi detur agens infinitæ virtutis, quale eſt Deus, potens in momento vincere totam reſiſtentiam frigiditatis, in momento etiam, & ſine ſucceſſione producetur calor, & non habebit calefactio vllam ſucceſſionem, neque continuationem. Signum igitur euidens eſt, quòd vtramque habet à termino, & non per ſe: quare nec erit continuum per ſe, ſed per accidens.

Secundò, quia motus eſſentialiter eſt via, fluxus, & tendentia inter duos terminos; A quo, & ad quem: & eſt ipſum fieri termini; ergo ſecundùm propriam entitatem, & eſſentiam eſt quid incompletum. A quo non conſtituitur mobile in eſſe ſimpliciter, ſed in via ad illud: & ideo excluditur ab Ariſtotele, & eius interpretibus, ab omnibus prædicamentis, & inter poſtprædicamenta collocatur qui ſunt modi quidam incompleti rerum: ſiue ergo continuitas pertineat ad eſſentiam eius, ſiue ſit propria paſſio, erit etiam quid incompletum formaliter; quare non pertinebit ad prædicamentum per ſe, nec motus ipſe ratione illius. Falſum eſt ergo, quòd ratione continuitatis, motus ſit ſpecies per ſe quantitatis continuæ.

48 Ad teſtimonium Ariſtotelis; Reſpondetur, verba illius generalia eſſe, quæ hunc ſenſum faciunt: Motus inter res continuas numerari debet: ex quo non ſequitur, eſſe per ſe continuum, ſed habere continuitatem eſſentialem, vel accidentalem: quemadmodum, ſi quis diceret, lignum eſſe de genere grauium corporum, eo ipſo, non cogeretur admittere, grauitatem eſſe ei eſſentialem, ſed ſatis eſſet, ad veritatem generalis locutionis, modo accidentali ei conuenire.

Et eodem ferè modo reſpondetur ad argumentum; Conceſſa minori, quòd motus habet continuitatem, diſtinctam à ſpatio, & termino: ſed negata conſequentia, quòd eam habeat per ſe: nam aliud eſt habere diſtinctam, aliud habere per ſe, quia habere per ſe, dicit ex intrinſeca ſua ratione habere: habere verò diſtinctam, commune eſt reſpectu eius, quod eſt, habere per ſe, & ab alio, aut per accidens: cùm ſit euidens, poſſe habere diſtinctam, & communicatam ab alio: vt hoc exemplo ſit manifeſtum. Albedo, habet extenſionem, quam participat à ſuperficie corporis; in quo extenditur, & eo ipſo diſtinctam ab extenſione eiuſdem ſuperficiei: quia repugnat, eandem extenſionem alicui ineſſe, à ſe, & ab alio: & nihilominus extenſio ſuperficiei, non eſt per ſe, ſed per accidens:

accidens:quocirca licèt motus habeat extenſionem, diſtinctam à mobili,ſpatio,& termino:non ſequitur eam habere per ſe:ſed habet communicatam ab eis : & ideo habet per accidens : quamuis eam quoque habeat diſtinctam,ab extenſione temporis.

QVÆSTIO VI.

An numerus ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

EXaminatis iam ſpeciebus quantitatis continuæ,ad quantitatem diſcretam veniendum eſt : quæ duas habet ſpecies , Numerum,& Orationem. Et priùs,de numero quærimus,An ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ. Et difficultas conſiſtit in hoc, an numerus ſit vnum per ſe:nam ſi ita ſit, non erit difficile intelligere, ſitne ſpecies quantitatis diſcretæ, vel non ſit : ſi verò non ſit , niſi vnum per accidens,certũ eſt, non pertinere id ad prædicamentũ. 49

Prima opinio tenet,*numerum eſſe vnum per accidens*:& ideo nõ pertinere ad prædicamentum , nec eſſe ſpeciem quantitatis , ſed eſſe vnum tantùm per aggregationem , ſicut cumulum lapidum, aut aliorum corporum : Ariſtotelem verò eum enumeraſſe inter ſpecies quantitatis; quia habet quandem extenſionem diſcretam, ſimilem extenſioni quantitatiuæ,& modum quendam vnitatis, in vulgari modo loquendi fundatum ,quo dicimus , ternarium eſſe vnum quendam numerum , & quaternarium , eſſe alium diſtinctum.Ita Fonſeca 5.lib.Met c.13.q.4.ſectione 4. Pater Franciſcus Suarius 2.to. ſuæ Meta.& ex modernis multi.

Probatur teſtimonio Ariſt.3.lib.Phy.c.7.text.68. vbi de numero ait:*Numerus eſt vna plura,quantáve quadam.* Et 10. Meta.c.9. tex.20.*Numerus eſt multa vna.* & lib.8.c.3.tex.10. *Numerum*, inquit,*oportet aliquid eſſe , quo vnus,ſi vnus eſt : aut enim non eſt , ſed quaſi congeries, aut dicendum eſt , quodnam illud ſit , quod vnum ex multis facit.* Ex quibus ſequitur , numerum ex mente Ariſt. non eſſe vnũ per ſe,ſed per accidens:& ideo non eſſe ſpeciẽ quantitatis. 50

Quod probatur duplici arg. Primò : Ens per accidens , dicitur illud,quod conſtat ex pluribus entibus in actu:ſed talis eſt numerus,ergo eſt ens per accidens.Probatur minor : Nam ſiue accipiamus tres homines,vel tres quantitates ſeparatas, quales ſunt tres Hoſtiæ conſecratæ ; quælibet eſt ens actu:ergo numerus ternarius ex eis conſtans,erit vnum per accidens.Et ſi reſpondeas;Vnitates ſecundùm entitates conſideratas , non efficere vnum per ſe, ſed vt ordinatas,ſecundùm ordinẽ prioris,& poſterioris,in quantum ſecunda præſupponit primam,& tertia primam,& ſecundam: & ſicut per ſe ordinantur , ita efficere vnum per ſe ordine , non vnũ per ſe entitate Contra hoc eſt primò, quia ordo iſte,non eſt realis,ſed rationis;ergo non poteſt facere vnũ per ſe reale, etiam vnitate ordinis.Probatur antecedens,nam vnitates ipſæ, non ſunt ex ſe

ex ſe ordinatæ, cùm ex ſe non ſit vna prior altera; ergo ſolùm ab intellectu ordinari poſſunt: ſed ordo quem ab intellectu ſuſcipiunt, non poteſt eſſe realis, ſed rationis; ergo per talem ordinem non efficiunt vnum reale, quod in prædicamento collocari poſſit, ſed vnum rationis. Secundò, quia etiam ſi ordo eſſet realis, & numerus eſſet vnus ordine, licèt non entitate, non ſufficit, vt ponatur per ſe in prædicamento: nam prædicamenta ſunt entia realia; ergo debent eſſe vnum per ſe, non ſolùm ordine, ſed entitate reali: & certè, ſi vnitas ordinis ſufficeret, non eſſet numerus alio modo vnus per ſe, quàm ciuitas, aut exercitus: de quibus conſtat, non eſſe entia prædicamentalia.

Secundò: Vnitates non concurrunt ad compoſitionem numeri, per aliquam vnionem, aut vnitatem realem; ergo non poſſunt efficere vnum per ſe, quod ſit in prædicamento. Euidens eſt conſequentia, quia repugnat plura efficere vnum per ſe, niſi per ſe vniantur. Probatur autem antecedens: quia de ratione quantitatis diſcretæ eſt, quòd partes eius non copulentur termino communi; ergo repugnat eis quælibet vnio, & ex conſequenti, quòd efficiant vnum per ſe.

Et confirmari poteſt, ac declarari ſimul: quia ideo fatentur omnes, cumulum non eſſe vnum per ſe, ſed per accidens: quia ſolùm dicit aggregationem plurium vnitatum, abſque aliqua vnione ſuperaddita, per quam fiat vnum: ſed numerus nihil dicit, præter vnitates; ergo non erit per ſe vnum, magis quàm cumulus, nec pertinebit ad prædicamentum. Minorem ita probo: quia quælibet vnitas, ex qua fit numerus, ſolùm habet eſſe quantitatem quandam continuam, cum negatione diuiſionis; ergo tres vnitates, nihil aliud continebunt, præter tres quantitates, cum ſuis negationibus diuiſionis: quantitates autem per ſe, non vniuntur: ſed ſeparatæ ſunt; per negationes verò, vniri non poſſunt, cum vnio debeat eſſe modus poſitiuus, per quem, vnum poſitiuum per ſe fiat, ex multis diuerſis; ergo neque poteſt ex eis reſultare aliquid per ſe vnum, & prædicamentale.

52 Probatur tandem, quia *non poteſt fieri vnum per ſe, niſi ex potentia per ſe, & actu per ſe*, vt docet Ariſt. 1. lib. de anima, ca. 1. ſed vnitates non ſe habent tanquam potentia per ſe, & actus per ſe; ergo non efficiunt vnum per ſe prædicamentale. Minorem probo: quia omnes vnitates ſunt entia in actu; ergo nulla ſe habet tanquam potentia: imò nec poteſt ſe habere ſic: quia non eſt maior ratio, quare vna ſe habeat, vt potentia, quàm aliæ: vnde nulla earum talem rationem habere poterit.

Secunda opinio, tenet *Numerum eſſe vnum per ſe*, & ideo ſpeciē quantitatis diſcretæ: hæc eſt expreſſa apud Ariſtot. c. præſenti, & 5. Metaph, cap, 13. de prædicamento quantitatis: quibus locis

cum

eum enumerat inter ſpecies quantitatis diſcretæ. Nec poteſt textus vtriuſque capitis, vllam admittere expoſitionem, tum quia verba expreſſa ſunt, tum etiam, quia ita ſentiunt omnes expoſitores: Auicenna 3. libro ſuæ Meta. ca. 4. D. Thom. 7. lib. Metaph. lection. vlt. Scotus 5. Meta. qu. 9. Henri. 1. p. ſummæ, artic. 29. q. 7. & quodlib. 6. Capreo. in 1. d. 24. qu. 1. concl. Soncin. 10. Metaph. qu. 7. Argent. in 1. d. 24. quæſt. 1. Iauel. 8. Meta. quæſt. 9. Caiet. Sot. Tolet. Canter. cum cæteris, cap. præſenti, atque etiam ex modernis multi. Et quod plus eſt, ſancti Patres ita ſentiunt, præſertim Greg. Nyſſenus, in lib. de hiſtotia ſex dierum, & Ioannes Damaſ. cap. 49. ſuæ Dialecticæ in principio. Et videtur nobis, non quidem facilior, ſed probabilior, & tenenda.

Probatur hac potiſſimùm ratione: Vna ſcientia, verſatur circa obiectum per ſe vnum, à quo ſumit ſuam vnitatem ſpecificam: ſed de numero, tanquam de proprio, & vnico obiecto, agit Arithmeticus, & de numero ſonoro, agit Muſicus: & ſunt veræ ſcientiæ; ergo habet rationem vnius per ſe, & poterit collocari in hoc prædicamento, tanquam vera ſpecies eius.

Et poteſt confirmari, & declarari ſimul hoc modo: Officium 53
ſcientiæ, eſt demonſtrare paſſiones de ſubiecto; ergo quod eſt ſubiectum ſcientiæ, debet habere proprias paſſiones, de ſe demonſtrabiles: ſed determinatæ paſſiones, procedunt à determinata eſſentia; ergo debet habere determinatam eſſentiam: & cùm numerus, ſit ſubiectum prædictarum ſcientiarum, habebit determinatas paſſiones, & determinataram eſſentiam: erit igitur vnum per ſe prædicamentale. Probatur hæc vltima conſequentia, quia *de ente per accidens, non poteſt dari ſcientia*, vt docet expreſsè Ariſt. 6. lib. Met. tex. 4.

Sed duobus modis, intendunt aduerſatij hoc atq. ſoluere. Primò, diſtinguentes ens per accidens, quod duplex eſſe inquiunt, primum, ſecundùm entitatem, quod ex multis entibus in actu conſtat, vt album, aut muſicum: aliud caſuale, aut fortuitum quale eſt inuentio theſauri: & de primo ente per accidens, ſcientia eſſe poteſt, de quo non loquitur Ariſtot. ſed non de ſecundo: quod ideo non poteſt eſſe obiectum ſcientiæ: quia non habet eſſe certum, vel fixum, ſed caſuale & contingens. Verùm hæc ſolutio, contraria eſt verbis Ariſtot. & rationi. Probatur primum, ex his verbis eiuſdem loci: *Signum autem, quòd nulli ſcientiæ cura eſt illud, neque actiua, neque factiua, neque ſpeculatiua; neque enim qui facit domum, facit ſimul quæ accidunt*, &c. Probatur etiam ſecun- 54
dum: Quia ens per accidens ſecundùm entitatem, nō habet vnam eſſentiam determinatam, aut per ſe, ſed multiplicem; ergo vt tale eſt, nec poteſt habere determinatas paſſiones, neque vnam definitionem, per quam poſſint de eo demonſtrari in ſcientia: ergo

falſum

Digitized by Google

falſum eſt quòd poſſit eſſe ſcientia de illo.

55 Alij verò, vt Fonſeca, vbi ſuprà, alio modo intendunt ſoluere idem argum. dicentes numerum dupliciter conſiderari. Primò, vt eſt à parte rei, & ſic ſolùm dicit vnitates reales: & ideo ens reale eſt, non per ſe vnum, ſed per accidens: de quo non poteſt eſſe ſcientia. Alio modo conſideratur, in quantum vnitates eius ordinantur ab intellectu, ſecundùm prius, & poſterius: & hoc modo, per ſe vnum eſt, non entitate, ſed ordinatione: nec vnum reale, ſed rationis: hoc tamen ſufficit, vt ſit obiectum Arithmeticæ. Nec eſt inconueniens, quòd ſcientia realis, verſetur circa ens rationis: nam multæ ſunt ſcientiæ reales, quæ verſantur circa entia rationis: vt ſcientia de republica (quam politicam vocant) Muſica & Dialectica.

Sed hæc etiam ſolutio inſufficiens eſt, & falſum ſupponit: nam licèt ſcientiæ diuidantur in reales, & rationales: & rationales ſint, quæ verſantur in dirigendis operibus rationis, quibus non repugnat verſari, circa ens rationis, vt de Dialectica conſtat: nullus tamen vocauit Mathematicas diſciplinas rationales ſcientias, nempe Geometricam, agentem de linea, aut Arithmeticam, de numero, ſed verè reales ſunt, ex communi omnium conſenſu: quia non verſantur circa operationes dirigendas, vt Dialectica, ſed circa determinatas res. Sed nec politica poteſt inter rationales ſcientias numerari: quia non in dirigendis operibus rationis, ſed in ordinandis actionibus ciuium, ac reipublicæ verſatur: alioqui Ethica, & omnes, ſcientiæ morales, vocarentur rationales: quod ſatis falſum eſt. Ita ergo de politica, ſicut de his, verum eſt, apud omnes, non eſſe rationales ſcientias: ſed reales, & quæ circa entia realia verſari debent, non circa ens rationis. Vnde ſequitur, quòd ſi numerus formaliter eſt ens rationis, vt hæc ſolutio aſſerit, non poſſit eſſe obiectum Arithmeticæ.

56 Probatur ſecundò noſtra ſententia, *Quia numerus eſt ſenſibile per ſe*, vt docet Ariſt. 2. lib. de anima, cap. 6. ergo eſt ens reale, & per ſe vnum. Probatur conſequentia, quia operationes ſenſuum, non dependent ab intellectu, ſed priores ſunt actibus eius: ergo nec obiecta ſenſuum, dependere poſſunt ab intellectu, ſed ante operationem eius dantur in rerum natura: & ideo vera entia realia ſunt. Quòd verò habeant vnitatem per ſe, probo, quia potentia ſenſitiua, ſuam vnitatem accipit ab obiecto per ſe, ſub quo cōprehenditur numerus; ergo debet eſſe vnum per ſe, non, vt ab intellectu concipitur, ſed à parte rei: quia ſenſus non verſantur circa ſenſibilia, vt apprehenduntur per intellectum, ſed vt in rebus ſunt.

Vt autem probabilitas communis ſententię, quam defendimus, magis pateat & argum. quæ verè ſunt difficilia, ſoluantur, explicandum eſt, quonam modo numerus ſit ens reale, & à quo habeat,

quòd

quòd ſit vnum per ſe: in hoc enim conſiſtit tota difficultas eiuſdem ſententiæ. Et de numero quantum ad vnitates, nemo poteſt dubitare, quin ſit ens reale: quia tres quantitates hominum, vel lapidum, reales ſunt: ſed quæ ſit illa ratio realis, à qua conſtituantur in ratione vnius numeri realis, ita vt ſeparetur à cumulo lapidum, difficilè explicatur, & non eodem modo ab omnibus, qui eandem ſententiam ſequuntur.

Itaque prima opinio eſt Soti q.2.huius c. concluſ. 2. aſſerentis, *Numerum eſſe ens reale, ex parte vnitatum; ſed accipere complementum eſſentiale ab intellectu*: hoc autem complementum, ait eſſe, ordinem prioris, & poſterioris; quem intellectus tribuit vnitatibus, numerans vnam poſt aliam; tertiam poſt duas, & quartam poſt tres: & ita conſtituens numerum ternarium, & quaternarium. Numerus itaque ſecundùm hanc ſententiam, conſtat ex ente reali, nempe ex vnitatibus: & ex ente rationis quod eſt ordo prioris, & poſterioris: & per talem ordinem vniuntur vnitates, & efficiunt vnum per ſe.

Hic tamen modus dicendi ſuſtineri non poteſt: quia iuxta eum, 57 nec numerus poteſt eſſe ens reale, nec ſpecies quantitatis. Probo primum, quia vel tres vnitates efficiunt numerum ternarium, ante operationem intellectus; vel expectanda eſt operatio intellectus, vt efficiat numerum; ſi primum dicatur, falſum erit; quod dependeat ab intellectu, vel ab eo accipiat complementum eſſentiale: ſi verò dicatur ſecundum; ſequitur non eſſe ens reale formaliter, ſed ens rationis: nec eſſe vnum per ſe, quia ex ente reali, & rationis, non poteſt fieri vnum per ſe, quod ſit ſpecies realis prædicamenti: ergo ſi numerus pro materiali, eſt realis, & pro formali ens rationis, non poterit eſſe ens prædicamentale; nec prædicamentalis ſpecies. Vtrumque ergo debet habere numerus, ante operationem intellectus: & quòd ens reale ſit, & aliquid per ſe vnum. Vt autem quomodo ea habeat, oſtendamus, notandum eſt, Vnitates, ex quibus fit numerus, duo habere. Primum, quòd quælibet ſit quantitas continua, diſtincta ab altera. Aliud, quòd ſint numerabiles ab intellectu, ſecundùm prius, & poſterius: & hoc eſt etiam in eis reale, & intrinſecum, ſicut realis eſt aptitudo cuiuſcunque rei, vt ab intellectu intelligatur: & ſicut hæc aptitudo, vocatur intelligibilitas, ita aptitudo vnitatum, vt ſecundùm ordinem prioris, & poſterioris ordinentur, vocatur numerabilitas: ſed ſicut rem actu intelligi ab intellectu non eſt aliquid reale intrinſecum in ea: nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca, ab actu reali intellectus, per quem intelligitur: ita numeratio actualis vnitatum, non eſt aliquid reale intrinſecum in eis, nec eſt ens rationis, ſed denominatio realis extrinſeca, ab actu intellectus reali, quo numerantur. Vnitates igitur numeri, licèt ſint plura entia in

actu,

actu, ſecundùm quantitatem continuam conſideratæ, tamen aptitudo realis; vt numerantur realiter ſecundùm prius, & poſterius, tribuit eis vnitatem: quia ex ea habent, vt conſtituant vnum numerum realem per ſe. Gratia exempli: tres homines aut tres lapides, reales vnitates ſunt, ſecundùm quãtitates reales, quas habent, & ſecundum aptitudinem realem, quam habet quælibet: vt numeretur realiter ab intellectu, poſt aliam, vel ante alia efficiunt numerum ternarium per ſe vnum: ex potentia per ſe, & actu per ſe ſuo modo compoſitum: nam quælibet vnitas eſt in potentia, vt numeretur ante aliam, vel poſt aliam: & quæ ante aliam numeratur; ſe habet vt potentia, determinabilis per aliam poſteriùs numerabilem. Et cùm vtrumque habeant vnitates, ante operationem intellectus; nempe eſſe reales quantitates, & realiter numerabiles, ſecũdùm priùs, & poſterius, per actum realem intellectus; efficiunt vnum per ſe reale, & prædicamentale: nullum complementum accipiens ab intellectu.

58 Ex hac doctrina duo colliguntur. Primum quòd ſicut Ariſt. ſæpe aſſerit, *Non eſſe quærendam eandem certitudinem in omni materia, vel obiecto: de quo poteſt eſſe ſcientia: neque in omni ſcientia*: ſed quaſdam ſcientias eſſe certiores aliis: quia certior eſt materia, circa quam verſantur, ſecundùm maiorem, vel minorem abſtractionem à materia. Ita nec eſt quærenda in quibuſcunque rebus prædicamentalibus, eadem vnitas; aut idem modus vnus per ſe: ſed quaſdam habere maiorem vnitatem, & magis eſſe vnum per ſe; alias verò longè minorem, ſecundùm minorem perfectionem ſuæ naturæ. Verùm dummodo habeant aliquam vnitatem, ſufficiet; vt in prædicamento per ſe collocentur, tanquam genera, vel ſpecies eius. Gratia exempli: in ſubſtantia maior reperitur vnitas, & perfectior modus vnius per ſe quàm in accidentibus: & inter accidentia, maior in vno, quàm alio: ſed aliqualis ſufficit, vt per ſe ſint ſpecies prædicamentales, ſaltem imperfectæ. Et huius conditionis eſt numerus, & omnis quantitas diſcreta: quæ cùm ex propria natura debeat habere partes actu ſeparatas, minorem poſſunt habere vnitatem, ſufficientem tamen ad conſtituendas ſpecies quaſdam prædicamentales imperfectas.

59 Colligitur ſecundum, nempe, quòd ea, quæ in vno genere ſunt entia per accidens, in alio ſunt entia per ſe: vt domus, in genere naturæ, ens per accidens, eſt cùm contineat plura entia naturalia in actu: vt ligna, & lapides: ſed in genere artificiali, eſt vnum per ſe: ita ergo de numero dicendum eſt, quòd vnitates eius, in genere quantitatis continuæ, ſunt multa in actu, quæ in eodem genere non efficiunt vnum per ſe, etiam ſi in cumulo congregentur: ſed in genere quantitati diſcretæ, efficiunt per ſe vnum numerum propter numerabilitatem realem, per quã ſuo modo vniũtur

Digitized by Google

per ſe;vt explicatum eſt.

Ex hac doctrina; Reſpondetur ad argum. & primò ad teſtimonium Ariſt. dicimus, loqui de numero pro materiali ſignificato, nempe pro vnitatibus: & hoc modo *quanta quædam* dicuntur, & *vna quædã*, ſed ratione formalis numerabilitatis,fiunt vnũ per ſe, quam numerabilitatem,non excludit ibi Ariſt. ſed potiùs quærit: ideo nihil contra noſtram ſententiam continent illa teſtimonia.

Ad primum argum. Diſtinguenda eſt minor;nam vnitates numeri, duobus modis conſiderantur. Primò; ſecundùm rationem materialem; qua ſunt plures quantitates actu ſeparatæ: & hoc modo,non efficiunt vnum per ſe. Secundò, conſiderantur vt ſunt numerabiles ab intellectu, ſecundum prius & poſterius: & ex hoc habent vnitatem per quam conſtituunt vnum numerum. Et cum dicitur; Ordinem prioris, & poſterioris inter vnitates; non eſſe realem:etiam eſt diſtinguendum; nam prius, & poſterius poteſt ſumi, vt connotatur per aptitudinem numerabilitatis: & ſic eſt aliquid reale,in eiſdem vnitatibus; quia quælibet, ex propria natura poteſt numerari,ſecundùm prius & poſterius: ſi verò conſideretur in actuali numeratione,ſolum eſt intrinſeca denominatio,in eiſdem vnitatibus; ſicut intelligibilitas, in quacunque re, eſt aliquid reale, ſed actu intelligi, ſolùm eſt denominatio extrinſeca. Et ad aliud, quod tandem dicitur: Non ſatis eſſe, quòd merus ſit vnus ordine, ſed requiritur,quòd ſit vnus entitate: Reſpondetur,numerabilitatem,non dicere ſolùm reſpectum, ſed aliquid etiam abſolutum, in quo conueniũt omnes vnitates, nempe aptitudinem numerabilitatis: & ideo licèt numerus ſit vnus ordine, aliqua tamen ex parte eſt etiam vnus entitate:& hoc ſufficit,vt ſit ſpecies prædicamentalis. 60

Ad ſecundum; Negandum eſt antecedens, quòd vnitates non conueniant ad componendum numerum per aliquam vnionem: nam licèt ſeparatæ ſint, in quantum ſunt quantitates continuæ inter ſe diſtinctæ, tamen per aptitudinem numerabilitatis, quam habent in ordine ad intellectum,vniuntur inter ſeſe, ad efficiendum vnam quantitatem diſcretam:de cuius ratione eſt; vt partes eius non copulentur termino communi materiali: hoc eſt, puncto indiuiſibili, aut quouis alio, non tamen quòd non vniantur formaliter,ad conſtituendum vnum diſcretum: vnde licèt ſeparatæ ſint vnitates, ſeparatione continui, ſunt tamen vnitæ, vnione diſcreti:& ideo,licèt non efficiant vnum continuum, efficiunt tamen vnum diſcretum:vt expoſitum eſt. 61

Et eodem modo reſpondetur ad confirmationem; Negando minorem, quòd numerus nihil aliud dicat, præter vnitates: dicit enim aptitudinem numerabilitatis,ſecundùm prius, & poſterius earundem vnitatum,in ordine ad intellectum, à quo habent vnitatem

ſufficientem, ad efficiendum vnum per ſe diſcretum: quod non habent eædem vnitates; vt ſunt in cumulo: in quo talem ordinem numerabilitatis non dicunt, & ideo cumulus eſt vnum per accidens: ſed numerus vnum per ſe.

62 Ad tertium: Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: quòd vnitates numeri, non ſe habeant, tanquam potentia per ſe, & actus per ſe: nam duplex eſt potentia, Vna receptiua actus per modum informationis: qualis eſt materia Phyſica, ex qua fit ens naturale Alia, non receptiua; ſed determinabilis per actum: & eſt ſimilis potentiæ generis, quod non recipit in ſe actum differentiæ, ſed determinatur per eum, ad conſtitutionem ſpeciei: & talis eſt potentia, in qualibet vnitate: vt determinetur per aliam, ad conſtituendum numerum: & ita determinans, ſe habet tanquam actus per ſe; & determinata tanquam potentia per ſe: & hoc ſufficit, vt ex eis fiat vnum per ſe, imperfecta quadam vnitate, per quam conſtituunt vnam ſpeciem quantitatis diſcretæ. Hæc doctrina colligitur ex Ariſt. 8. Metaph. cap. 8. tex. 15.

QVÆSTIO VII.

An forma numeri ſumenda ſit ab vltima vnitate, vel ab omnibus.

63 QVæſtio hæc procedit; ſuppoſita communi opinione, quam ſecuti ſumus, quæſtione præcedenti; quòd numerus ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ: nam ſi eſſet ens per accidens, & non pertineret prædicamentum, nullam haberet formam, aut differentiam: & ideo non eſſet inquirendum, an ab vltima vnitate deſumenda ſit, vel ab omnibus.

Eſt igitur prima opinio Capreoli in 1. d. 24. quæſt. 1. concl. 5. *diſtinguentis duplicem formam numeri* Partialem, & Totalem, ſicut debet diſtingui, in quibuſcunque ſpeciebus ſubſtantiæ. Vt in homine forma partialis eſt illa; quæ cum materia componit naturam hominis: & natura ipſa compoſita ex materia, & forma, dicitur forma totalis: vt humanitas, dicitur forma totalis hominis: quia ſimul cum ſuo modo ſubſtantiali; qui eſt ſubſiſtentia, componit hominem: ſignificantem naturam completam in ſuppoſito. Formam igitur partialem numeri, ait eſſe vltimam vnitatem, quæ determinat præcedentes: & ita ſe habet, per modum actus; & formæ: & præcedentes per modum materiæ: vt forma binarij, eſt ſecunda vnitas, determinans primã, ad conſtitutionem talis ſpeciei: forma ternarij, eſt tertia, præſupponens duas tanquam materiam, & eas determinans per modum formæ. Formam verò totalem (inquit) non eſſe vltimam vnitatem; neque omnes; ſed naturam ipſam numeri reſultantem ex compoſitione: ex qua natura ſimul cum modo actualis inhærentiæ, fit completus numerus in concreto. Probat hoc vltimum hac ratione, quia in quibuſcunque

Digitized by Google

rebus forma totalis, quæ eſt natura reſultat ex vnione partium: ſed nec vltima vnitas, nec omnes ſimul, reſultant ex vnione partium: ſed potiùs ſunt partes, ex quibus reſultat natura ipſa numeri ergo non poſſunt eſſe forma totalis eius. Primum verò non probat: quia per ſe eſt manifeſtum. Hanc ſententiam ſequutus eſt prius Albert. Mag. in prædicamentis, tit. 8. de quantitate, & in Cōment. ſup. 5. c. D. Dionyſ. de diuinis nominibus. Imò & D. Tho. 8. Meta. lect. 3. & poſtea Iauellus 8 Meta. q. 10.

Secundam opinionem tenet Sonci. 10. Metaph. q. 9. vbi alio modo diſtinguit numerum, *In eum qui abſtrahitur à particularibus vnitatibus.* & ſolùm dicit duo, tria, vel quatuor: & *in eum, qui contrahitur ad particulares vnitates*; & in eis conſideratur: vt dum dicimus, tria corpora, tres lapides, vel tres homines. Formam igitur numeri abſtracti, dicit eſſe vltimam vnitatem, non tamen numeri contracti: ſed numerum contractum ſeipſo conſtitui, in ſpecie, hoc eſt, per ſuas vnitates ſimul acceptas, abſque ordine primæ, vel vltimæ: vt ternarium hominum, aut quaternarium lapidum. Et hæc ſententia, videtur oppoſita præcedenti: quia quæſtio hæc de numero reali pro quantitatibus ipſis accepto procedit: cuius formam, dicit prima opinio, ſumendam eſſe ab vltima vnitate, quod negat hæc ſecunda. 64

Probat porro Sonc. 1. par. ſuæ opinionis, *Quòd forma numeri abſtracti, ſit vltima vnitas*, hac ratione: Quia numerus abſtractus, ſolùm reperitur obiectiuè in intellectu, conſtituente ordinem prioris, & poſterioris, inter vnum, duo, & tria, ita vt ſicut ad binarium, non perueniat, niſi per vnitatem, & ad ternarium, per binarium: ſicque ad cæteros ſemper: ergo vltima vnitas, in apprehenſione intellectus, præſupponit cæteras: & ideo habet ſe ad illas, per modum formæ determinantis. 65

Secundam verò partem, quòd *forma numeri contracti, non ſit vltima vnitas*, probat duplici argum. Primò, quia vbi eſt primum, & vltimum realiter, aliquis eſt ordo realis inter ea: ſed inter vnitates numeri, nullus eſt ordo realis: ergo nec datur prima vnitas realiter, neque vltima, quæ poſſit eſſe forma numeri. Probatur minor, quia ſi ordo realis daretur inter vnitates; aut ille ordo eſſet naturæ aut dignitatis, loci, vbi, vel ſitus: ſed nullus talis datur: ergo nec habebunt realem ordinem. Probo iterum minorem, quia ſimul tempore, poſſunt fieri duo, vel tria corpora, ex quibus efficitur ternarius: & ita vt vnum non ſit cauſa alterius, nec ſit eo dignius: ſed nec neceſſe eſt habere ordinem loci, vel ſitus, cùm poſſint in vacuo conſtitui: quare nullum habebunt ordinem realem.

Secundò: Vel vltima vnitas, eſt forma numeri realis, in quantum eſt vnitas, vel in quantum eſt vltima: non vt vnitas, quia hæc ratio communis eſt omnibus; ſed nec, vt vltima, propter duo.

Primum

Primum quia eſſe vltimam,habet ab intellectu numerante: ergo non poteſt eſſe forma realis. Secundò, quia forma rei,debet eſſe fixa,& inuariabilis:ſed eſſe vltimam,ſæpe variatur, pro voluntate numerantis:ita vt vnitas,quæ modò numeratur poſt alias,poſſit rurſus numerari prima:vnde eſſe vltimam,per omnes variatur: quare non poteſt eſſe forma numeri.

66 Pro ſolutione huius quæſt.notandum eſt,ex D. Tho. 1a. q. 54. art.4.in corpore:In accidentibus, non eſſe compoſitionem eſſentialem Phyſicam, ex materia, & forma, ſed eſſe naturas quaſdam adeò imperfectas, vt potius ſint formæ ſubiectorum, per actualem inhærentiam in eo: & huius ratio eſt manifeſta, quia materia,& forma,ſunt partes eſſentiales entis naturalis, quod eſt ſubſtantia:accidentia verò,non ſunt entia naturalia:ſed aliquid entis naturalis ergo non poſſunt habere compoſitionem ex materia,& forma. Vnde ex tribus compoſitionibus, quæ reperiuntur in ſubſtantia,nempe Phyſica eſſentialis ex materia, & forma:& quaſi Entitatiua, aut ſubſtantialis, ex partibus integrantibus:& Metaphyſica, eſſentialis ex genere, & differentia:ſolùm in accidentibus reperiuntur duæ poſtremæ: in quibus explicandum eſt: an vltima vnitas habeat rationem differentiæ:vel ab ea ſumatur differentia eſſentialis.

Et vt à compoſitione ex genere & differentia tanquam ab eſſentiali incipiamus:idem eſt in ea forma,& differentia:quia cùm fiat ex genere, & differentia, genus ſe habet, vt materia & differentia tanquam forma. Videndum igitur eſt, à quo ſumatur differentia in ſpeciebus numerorum, an ab vltima vnitate, vel ab omnibus. Et de genere certum eſt, ab omnibus ſimul ſumptum definiendum eſſe: quia genus proximum numeri, eſt quantitas diſcreta: diſcretio verò, non reperitur in vna ſola vnitate; ſed in omnibus: quare ab omnibus ſumitur genus:differentia verò, ab omnibus etiam ſumi debet: quia differentia continet gradum perfectionis, determinantem genus: vnde cùm genus contineat communem rationem extenſionis, aut diuiſibilitatis diſcretæ; differentia debet continere gradum perfectionis, talis extenſionis, aut diuiſibilitatis:quæ etiam non reperitur in vna ſola vnitate; ſed in multis. Ideo non vt eſt à ſola vltima; ſed etiam ab omnibus, ſub ratione ſpeciali debet ſumi: & ita genus numeri ternarij,erit quantitas diſcreta: differentia verò, extenſio,vel diuiſibilitas in tres vnitates:ſicque definitur numerus ternarius, *Eſt quantitas diſcreta,extenſa ſecundùm tres vnitates; ita ordinatas ſecundùm prius,& poſterius.*

67 In compoſitione verò totius, ex partibus integrantibus, non reperitur materia, neque forma:quia omnes partes integrantes, ſic ſunt in actu, vt nulla recipiat aliam, nec recipiatur ab alia:vt

inter brachium,caput,& pedes:nō eſt materia, neque forma propriè loquendo:nihilominus inter partes integrantes numeri, vna pars ſe habet ad alias,tanquam forma, in quantum eas determinat: & ita ſe habet vltima vnitas in numero,determinans aliam, vel alias,ad certum numerum efficiendum: vt ſecunda vnitas determinat primam, ad efficiendum binarium; & tertia determinat duas,ad efficiendum ternarium,ſicque de cæteris.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. Primum eſt: Forma eſſentialis, quam poteſt habere numerus, non ſumitur à ſola vltima vnitate, ſed ab omnibus, in quantum habent ſpecialem rationem extenſionis diſcretæ.

Probatur hac ratione, deducta ex doctrina tradita: Forma eſſentialis duplex tantùm eſt, Phyſica & Metaphyſica:ſed numerus non habet formam eſſentialem Phyſicam:& Metaphyſica, quam habet, ſumitur ab omnibus vnitatibus ſic ordinatis, ſecundùm prius & poſterius:ergo non à ſola vltima. Probatur minor: quia differentia in quibuſcunque rebus,ſumitur à tota natura,ſub gradu ſpeciali concepta, vt in homine,à tota eius natura, ſub gradu rationalitatis: ergo differentia numeri ſumitur à tota eius natura, ſub tali gradu extenſionis diſcretæ conſiderata: talis autem gradus extenſionis diſcretæ, non reperitur in ſola vltima vnitate: ſed in omnibus ſic ordinatis, ſicut nec diſcretio ipſa, in vno ſolo reperitur,ſed inter multa:ergo nec differentia numeri,à ſola vltima vnitate deſumi poteſt,ſed ab omnibus ſic ordinatis: vt forma ternarij, à tribus vnitatibus ſic ordinatis; vt duæ ſint præſuppoſitæ,& ab vltima determinentur.

Secundum, quod aſſerit, noſtra ſententia eſt:In numero conſiderato; vt toto integrali, licèt non inueniatur propria forma 68
Phyſica nec Metaphyſica; inuenitur tamen quædam ſimilitudo formæ:& ſumitur à ſola vltima vnitate: imò illa ſola ſe habet vt forma.Probatur hac ratione:Id quod eſt determinabile per aliud, habet modum materiæ: & id quod determinat aliud, habet modum formæ: ſed inter partes integrantes numeri, vltima vnitas ſe habet, vt determinans præcedentes, & iſtæ vt determinabiles per eam: ergo iſtæ ſe habent tanquam materia, & illa tanquam forma.Et hoc voluit prima ſententia,dum aſſeruit; Vltimam vnitatem eſſe quaſi partialem formam numeri: & præſertim D. Th. qui hoc idem intellexit, non de vera forma, ſed de aliqua ſimilitudine eius.Et ideo argumentis eiuſdem ſententiæ,non eſt neceſſarium reſpondere.

Solum hoc eſt notandum: Hoc habere ſpeciale partes integrantes numeri, quòd cùm vna ſe habeat per modum formæ, & aliæ per modum materiæ, variata illa,quæ ſe habet vt forma, ex conſequenti variatur differentia eſſentialis numeri:quia variatur modus

modus extenſionis, ex quo accipitur: vt variata tertia vnitate, idem numerus habet extenſionem, in ordine ad duo, vel ad quatuor, quæ diuerſa eſt.

Secunda autem ſententia, diſtinctionem illam de numero abſtracto, & contracto; minùs bene adduxit: quia nunc loquimur de numero prædicamentali; qui eſt ſpecies, quantitatis diſcretæ, & reperitur in rebus: numerus verò abſtractus, tranſcendentalis eſt, cùm in ſubſtantiis, ac cæteris accidentibus reperiatur: & ideo non magis ad hoc prædicamentum, quàm ad cætera pertinet: imò ad nullum: & ideo non eſt de illo curandum.

69 Ad primum igitur arg. eiuſdem ſententiæ; Neganda eſt minor: quòd non ſit ordo realis inter vnitates numeri: nam licet non ſit ordo temporis, nec naturæ, loci, vel ſitus; eſt tamen ordo numerabilitatis, quem dicit vnitas quælibet ad alias: in quantum prius, ac poſterius, numerabilis eſt ab intellectu, hoc eſt, præſupponendo eas, vel eiſdem præſuppoſita.

Ad ſecundum; Diſtinguenda eſt maior: quia vnitates numeri dupliciter conſiderari poſſunt; vel vt actu numerātur, vel vt ſunt numerabiles: & ideo quælibet habet duplicem conſiderationem vltimæ: nempe in actuali numeratione, aut in aptitudine. Dum ergo dicitur, vel vltima eſt forma, vt vnitas eſt, vel vt eſt vltima: diſtinguendum eſt: nam vt vltima in ratione numerabilitatis, habet modum formæ realis, non vt vltima in actuali numeratione: quia hæc eſt ratio extrinſeca, & variabilis, illa intrinſeca, & inuariabilis, eodem modo conueniens omnibus; cùm poſſit quælibet numerari poſt alias: & ideo cuilibet inuariabiliter conuenit, eſſe vltimam ſecundum aptitudinem: & hoc non habent ab intellectu: ſed ex propria natura: quamuis non ſine reſpectu ad intellectum: bene tamen habent id ante operationem eius: realis igitur eſt ratio vltimæ in qualibet vnitate, ſicut ratio primæ, aut mediæ, vt explicatum eſt.

QVÆSTIO VIII.

An numerus prædicamentalis, non ſolùm reperiatur in corporibus, ſed etiam in rebus ſpiritualibus.

70 SEnſus quæſtionis eſt; An ſicut tres homines, tres lapides, aut tria quælibet alia corpora, efficiunt numerum, qui eſt ſpecies quantitatis diſcretæ: ita tres Angeli, aut tres animæ: & procedit quæſtio, ſuppoſito, quòd numerus ſit per ſe in prædicamento.

Prima opinio affirmat; *Numerum rerum ſpiritualium, non minùs eſſe ſpeciem quantitatis diſcretæ; quàm numerum corporum.* Ita Richa. in 1. diſt. 10. q. 1. ad 4. & diſt. 24. art 1 q. 1. & art. 2. q. 1 Marſil. in 3. q 27. art. 1. & 2. Greg. d. 24. q. 2. art. 3. Aureol. apud Capre.

eadem diſt.& q vbi etiam Maior,Ocham,& Gabriel, quos ſequitur magna modernorum pars.

Probatur teſtimoniis D Aug lib.2.de libero arbitrio,ca.16.vbi aſſerit, *Numerum eſſe aliquid intelligibile,& in omnibus rebus inueniri*; & Damaſ 3.lib.Fidei,cap.8.docentis, *Numerum in quibuſlibet rebus inter ſe diuerſis,ſic reperiri, vt duæ naturæ,Diuina,& humana in Chriſto,ad quantitatem diſcretam pertineant.*

Probatur etiam ratione; quia integra ratio numeri, conſtat ex multis vnitatibus realibus, & inter ſe ſeparatis, atque numerabilibus ab intellectu, ſecundùm prius, & poſterius:ſed hoc totum conuenit tribus Angelis: ergo veram habent rationem numeri prædicamentalis.Probatur minor; quia tres Angeli,ſunt diſtincti realiter, atque etiam realiter ſeparati, & quilibet eſt numerabilis ab intellectu ante alios,& poſt alios.

Secunda opinio, negat, *Numerum prædicamentalem reperiri in rebus ſpiritualibus*, ſed ſolùm putat ponendum eſſe in corporibus.Ita D.Tho q.9.de Potentia,art.7.in 1.diſt.24 qu.1. art.3.& 1. part. qu.3. art.3. Capreol.in 1.di.24.quæſt.1. Soncin.10.Metaph. qu.13. Iauel. lib.8. quæſt.11. & colligitur ex doctrina Ariſtot.4. lib.Phyſic.6.& 7.vbi docet, *Numerum fieri ex diuiſione continui.* & 2. de anima, 6. *Numerum*, aſſerit, *eſſe ſenſibile per ſe.* Sed numerus rerum ſpiritualium, nec fit ex diuiſione continui, nec eſt ſenſibilis: quia ſenſus non poſſunt percipere niſi corporea:ergo non eſt numerus prædicamentalis ex mente Ariſtot. 71

Ratione item probatur: Primò quia omnis ſpecies, debet participare naturam ſui generis proximi, atque remoti, in eadem linea prædicamentali poſiti: ſed genus proximum numeri, eſt quantitas diſcreta: & remotum quantitas communis, continuæ,atque diſcretæ:ergo repugnat aliquem eſſe numerum prædicamentalem,niſi ex his duobus generibus participet. Tunc vltrà,numerus rerum ſpiritualium ex neutro genere participat; ergo non eſt ſpecies huius prædicamenti. Probatur antecedens: talis numerus non eſt quantitas: ergo non eſt quantitas diſcreta Euidens eſt conſequentia à ſuperiori ad inferius negatiuè: & antecedens per ſe notum eſt. 72

Secundò: quia tranſcendentia non pertinent ad aliquod ſpeciale prædicamentum,vt de ente,& accidente manifeſtum eſt:ſed numerus eo modo, quo reperitur in rebus ſpiritualibus,reperitur in quibuſcunque rebus cuiuslibet prædicamenti: ergo tranſcendentalis eſt, & non prædicamentalis. Minorem probo:nam ſicut dicimus,tres Angelos,aut tres animas,ſic dicimus tres albedines, tres relationes,tres actiones,& paſſiones,ſicque de cæteris prædicamentis.

Pro ſolutione argumentorum oppoſitæ opinionis, notandum eſt, 73

eſt,quòd ſicut vnitas ſumitur duobus modis; Primò, prout vnum eſt paſſio entis, & vnitas conuertitur cum entitate: & ſic accepta eſt tranſcendentalis: quia in omnibus rebus reperitur. Secundò, vt eſt vnitas ſpecialis, quæ fundatur in quantitate rei: & hæc eſt propria huius prædicamenti. Ita numerus, eſt duplex; tranſcendentalis,qui conſtat ex vnitatibus tranſcendentalibus:& ſpecialis, qui fit ex quantitatibus:& iſte eſt ſpecies quantitatis diſcretæ, ille vagatur per omnia prædicamenta:& ideo neque ad hoc,neque ad aliquod aliud pertinet.

Hæc diſtinctio explicat ſenſum ſanctorum Patrum, qui, vt conſtat ex antecedentibus & conſequentibus, de numero tranſcendentali loquuntur; non prædicamentali. Et etiam,ſi aliquod verbum eorum videatur ſignificare numerum prædicamentalem, ſolùm per ſimilitudinem intelligi debet.

Ad argu. Diſtinguendum eſt antecedēs;quia ſi de numero prædicamentali intelligatur; non eſt verum, quòd ſolùm dicat vnitates quaſcunque diſcretas,& numerabiles,ſecundùm prius,& poſterius:ſed debet dicere vnitates ſpeciales,& quantitatiuas, quas cùm non habeat numerus rerum ſpiritualium, ſed tranſcendentales:non eſt numerus prædicamentalis,ſed tranſcendentalis.

QVÆSTIO IX.

An oratio ſit vera ſpecies quantitatis.

DIfficilior eſt quæſtio de oratione; An ſit vera ſpecies quantitatis diſcretæ. Intelligimus autem quæſtionem, de ſola oratione vocali:nam mentalis, & ſcripta, non pertinent ad hoc prædicamentum:cùm vtraque ſit qualitas,illa naturalis, hæc verò quaſi per artem facta:vocalis verò,quæ aut voce humana profertur, vel aliis inſtrumentis fit; quandam extenſionem ſyllabarum habere videtur:& ideo quærimus de illa: An ſit ſpecies quantitatis diſcretæ.

Et eſt prima opinio Louanienſium, in expoſitione huius capitis;qui negant,*orationem eſſe ſpeciem quantitatis diſcreta*, putantes eſſe quantum quoddam per accidens, ſicut album, aut motus: & hanc videtur ſequi Caiet cap.præſenti,& ſequuntur moderni omnes,qui numerum excludunt ab hoc prædicamento.

74 Et probatur, illis omnibus argumentis, quibus probatum eſt de numero, eſſe ens per accidens: & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum quæſt.6.quæ non ſunt hoc loco repetenda.

Sed duobus aliis ſpecialibus probanda eſt. Primò; Quia hæc tantùm ſunt in oratione, nempe ſoni ſyllabarum, motus inſtrumentorum, aut prolationis: per quem fiunt tempora conſumpta eiſdem prolationibus,ordo ſyllabarum,& ſignificatio totius orationis: ſed ex nullo horum poteſt oratio eſſe quanta per ſe: ergo

non eſt admittenda ad hoc prædicamentum. Probatur minor: quia ſoni ſunt qualitates: motus quantus per accidens: tempora quanta quidem per ſe continua, ſed quæ non poſſunt efficere aliã ſpeciem quantitatis diſcretæ: ordo ſyllabarum, ſecundùm longitudinem, & breuitatem pro libito mutari poteſt; & ideo non poteſt efficere quantam per ſe orationem: & longè minùs ſignificatio ſyllabarum, quam certum eſt, non habere ex propria natura, ſed ex libera impoſitione hominum.

Secundò: Quia ſucceſſiuá non poſſunt habere vnitatem, niſi per continuationem: vt patet in motu; cuius partes, ſi ſemel interrumpantur per moram temporis, ſic fiunt diuerſæ, vt nullo modo efficiant vnum: ſed ſyllabæ ſunt quidam motus prolationis inſtrumentorum interrupti: ergo ſunt omnino diuerſi, nullam habentes vnionem, aut vnitatem: quare non poſſunt efficere vnam quantitatem. Et ſi reſpondeas; Ordinabiles eſſe ab intellectu, ſecundùm prius; & poſterius, ſicut vnitates numeri: & per talem ordinabilitatem habere vnitatem. Contra hoc eſt: quia ſi ſemel interrupti motus prolationis, ſunt ordinabiles ſecundùm prius, & poſterius; ergo etiam ſi per longum tempus interrumpantur, erunt ordinabiles; vnde ſi vna ſyllaba proferatur hodie, & altera poſt annum, efficient orationem, non minùs, quàm ſi poſt dimidiam horam proferretur: imò etiam ſi à diuerſis hominibus: quæ non ſolùm falſa, ſed abſurda videntur.

Secunda opinio eſt Iauelli in Epitome, in 5. lib. Meta. c. 8. diſtinguentis duplicem conſiderationem orationis. Nam ſi conſideretur, ait, in ratione extenſionis quantitatiuæ, non eſt oratio diſtincta à motu, neque quantum per ſe, ſed per accidens, ſicut motus: cùm ſyllabæ non ſint aliud, quàm motus quidam prolationis. Si verò conſideretur in ratione menſuræ, eſt quantum per ſe, & vera ſpecies quantitatis diſcretæ, diſtincta à numero: cùm ſit menſura diſcreta, & ſucceſſiua. Et proptereà, inquit, conſiderans Ariſt. in Dialectica, rationem menſuræ in quantitatibus, docuit *orationem eſſe ſpeciem quantitatis.* Et probauit etiam ex eadem ratione menſuræ: quia menſuratur, inquit, ſyllaba longa, & breui. At in Metaph. vbi præcipuè conſiderabat rationem extenſionis eiuſdem quantitatis, cùm connumeraſſet alias ſpecies, nullam mentionem orationis fecit, quod probatur ex mente eius, non eſſe ſpeciem quantitatis in ratione extenſionis, ſed ſolùm in ratione menſuræ. 75

Tertia opinio tenet, *Orationem eſſe ſecundam ſpeciem quantitatis diſcretæ*: quod Ariſt. non ſolùm aſſeruit, cap. præſenti, ſed probauit. Ita D.Tho. opuſ.42. & in 4.d.3.q vnica, art.2. ad 5. Albertus Magnus tra. de quantitate, c. 2. Scotus cap. præſenti, q. 8. Soncinas 5. Meta.q.4. Sotus q.2. huius capitis, & in eodem Cant.

& Tolet.atque moderni plures. Et hæc ſententia quamuis difficilis,videtur nobis probabilior,& tenenda.

76 Et probatur hac ratione : Oratio conſtat ſyllabis verè extenſis ſecundùm prius,& poſterius,ſicut numerus conſtat vnitatibus;ergo ſicut numerus eſt ſpecies quantitatis diſcretæ,ſic oratio. Probatur antecedens : quia ſyllaba vna longior eſt, maiorémque habet extenſionem ſoni , quàm alia : non ſolùm ratione temporis conſumpti,quod patet eſſe maius,ſed ratione ſui;nempe vt eſt ſonus extenſus:quemadmodum tres lapides,habent ſubſtantiam extenſam per quantitatem: & ideo eius ratione efficiunt ſpecié numeri.Quòd verò ſyllabæ ſint ordinabiles ab intellectu,ſecundùm prius,& poſterius,ratione longitudinis, aut breuitatis : probatur, quia diſtincta oratio eſt,aut diſtinctus pes carminis ille,qui conſtat vtraque ſyllaba longa , ab eo, qui conſtat vtraque breui , vel vna breui,& altera longa,ex eo quòd diſtincto modo ordinantur ſyllabæ:ergo ex ſe ſunt ordinabiles.

In quonam ſit ponenda quantitas orationis.

77 Tota difficultas noſtræ ſententię conſiſtit,in explicãda quantitate orationis,aſſignandáque , ratione illa ,in qua dicatur conſiſtere:circa quam, non eodem modo ſentiunt ij, qui noſtram ſententiam ſequuntur.

Sed prima opinio,eſt multorum modernorum , qui *quantitatem orationis,nec in ſyllabis , nec in alio vllo ex his,quæ poſſunt conſiderari in oratione,conſiſtere docent,ſed in motibus prolationis diſcontinuis,& ordinabilibus ab intellectu*:vt in tribus motibus prolationis,quibus profertur hæc oratio:Dominus,dicunt cõſiſtere quantitatem diſcretam,& ſucceſſiuam eius.

Hæc tamen ſententia falſa eſt,quod probo hoc arg. Motus eſt quantum per accidens ; ergo numerus plurium motuum, non eſt prædicamentalis. Probatur conſequentia , à ſuperiori ad inferius negatiuè:numerus trium motuum,non eſt quantitas per ſe ; ergo nec eſt quantitas diſcreta. Secundò,quia numerus motuum,eſt ſicut numerus alborum,aut Angelorum;ergo eſt tranſcendentalis; & non prædicamentalis.

Ideo ſecunda opinio,multorum eſt,*non in ſyllabis, nec in motibus prolationis earum:ſed ſolùm in temporibus,quibus motus ipſi prolationis,atque etiam ſyllabæ menſurantur , quantitatem orationis ponens*:in quantum duo, vel tria tempora conſumpta in eis,ordinabilia ſunt ab intellectu,ſecundùm prius & poſterius.

Quod colligunt ex Ariſt.cap.præſenti,qui *orationem eſſe quantitatem* probauit:quia menſuratur ſyllaba longa,& breui:ſed longitudo, aut breuitas ſyllabarum , ſumitur ex maiori , aut minori tempore , quo menſurantur : ergo in his temporibus conſiſtit

quanti-

quantitas orationis,ex mente Ariſtotelis.

Sed nec ſententia hæc videtur mihi vera,quod ita probo:Sicut numerus,eſt multitudo vnitatum ordinabilium ab intellectu, ſecundùm priùs,& poſterius,ita oratio, eſt multitudo ſyllabarum ordinabilium,ſecundùm longitudinem,& breuitatem,ex quarum diuerſitate diſtinguunt omnes diuerſas orationes:ſed tempora nō ſunt ſyllabæ,imò valde ab eis diuerſa:ergo multitudo temporum non poteſt eſſe oratio.

Secundò; Vel tempora diſtincta conſtituunt orationem, ſecundùm ſe,vel in quantum ſunt mēſura ſyllabarum,vterque modus eſt impoſſibilis:ergo non poſſunt orationem conſtituere.Probatur minor:quia ſpecies quantitatis conſtituuntur per diuerſas rationes extenſionis:ſed tempora ex eo, quòd ſint menſura ſyllabarum, non habent ſpecialem rationem extenſionis, diſtinctam ab ea, quam habent, ſecundùm quod ſunt multa tempora: nam temporibus non aduenit noua ratio extenſionis, ex eo, quòd ſint menſura ſyllabarum, ſicut nec ex eo quòd ſint menſura aliorum motuum; prolatio namque ſyllabarum, motus quidam localis eſt inſtrumentorum; ergo ſi hoc modo ſumpta non efficiunt ſpeciem quantitatis diſcretæ,nec efficient, vt ſunt menſura ſyllabarum.Quòd verò vt ſunt diſcreta tempora; non efficiant orationem, probatur, quia ſi ſic efficerent orationem: ergo vbicunque reperirentur, etiam ſine ſallabis eam efficerent. Euidens eſt conſequentia, quia quod alicui conuenit vt talis vbicumque reperiatur,ei conueniet. Et præterea,quia tria tempora,nihil accipiunt à ſyllabis, ratione cuius efficiant quantitatem diſcretam: conſequens autem falſum eſt: quia nullus vnquam dixit; nec intelligi poteſt; quòd tres durationes trium calefactionum,ſint oratio.

Vt igitur intelligamus: in quo conſiſtat quantitas orationis: 78 Notandum eſt, in voce duo eſſe conſideranda. Primum; quòd ſit ſonus; per motum localem linguæ,dentium, ac palati aliorumque inſtrumentorum factus.Secundum,eſt extenſio,ſeu corpulentia eiuſdem ſoni,vel vocis:quæ non eſt aliud,quàm dilatatio, vel prolongatio eiuſdem. Notum eſt enim, ſyllabam moroſè prolatam,maiorem habere dilatationem,aut prolongationem, quàm eam,quæ citò profertur: quin natura ipſa talis eſt, ſyllabarum è pluribus literis conflatarum, & quarundam aliarum, vt tardiùs proferantur.v.g.(ſtirps,) (trabs) quàm iſtæ duæ, (e) (a) Eiuſmodi igitur dilatatio, aut prolongatio vocis, eſt quaſi corpulentia,vel magnitudo eius;& ita dicitur eius extenſio:quemadmodū longitudo,aut latitudo ſubſtantiæ, eſt extēſio eius:vnde ſicut ſubſtantia eſt extenſa per accidens, & longitudo eius, aut latitudo, eſt quantitas,aut extenſio per ſe:ita ſonus,aut vox, eſt extenſa per accidens;eius tamē dilatatio,prolōgatio,& corpulentia, eſt quantitas

titas per ſe: & ita ex multis extẽſionibus ſyllabarũ ſibi ſuccedentiũ, fit oratio: ſicut ex multis extenſionibus ſubſtantiæ, fit numerus. Nec mirum eſt, ſuam habere extenſionem ſonum ita factum, cùm ſit qualitas corporea: ſicut albedo, & aliæ qualitates, ſuam habent extenſionem, accidentaliter eis conuenientem. Hæc autem extenſio orationis, quam prolongationem, aut dilatationem ſoni vocamus; non eſt alia realiter diſtincta ab extenſione, ſeu quantitate aëris verberati: ſicut nec vox eſt aliud; quàm ſonus, ex verberatione aëris, per talia inſtrumenta cauſatus & in eodem aëre extenſus, ſed eadem extenſio aëris, à qua ſonus ipſe, (qui qualitas quædam corporea eſt extenditur. Hæc autem extenſio ſyllabarum, diſtincta eſt à motu prolationis; vt conſtat, & etiam à tempore conſumpta in prolatione: ſed ſub ſyllaba comprehenditur, & nomine ſyllabæ ſignificatur: & ideo oratio vocatur, multitudo ſyllabarum ſibi ſuccedentium, vt ordinabiles ſunt ab intellectu ſecundùm prius, & poſterius; ratione longitudinis; ac breuitatis.

79 Et ex hac doctrina facilè explicatur teſtimonium Ariſt. pro ſecundo modo dicendi, de temporibus adductum: nam argum. eius quo probauit, *orationem eſſe quantitatem*, quia menſuratur ſyllaba longa, & breui, quaſi ab exteriori ſigno eſt: nam tempora menſura ſunt extrinſeca ſyllabarum, ſed per talem menſurationem extrinſecam, cognoſcimus propriam extenſionem orationis, in magnitudine ſyllabarum, ſeu dilatatione, aut corpulentia earum conſiſtentem, per quam formaliter dicuntur longæ, aut breues formaliter, & quaſi intrinſecè.

Facilè etiam ſoluuntur argumenta primæ opinionis: Nam ad primum reſpondetur; quòd in antecedenti non numerantur ſufficienter ea, quæ ſunt in oratione, ſed præcipuum relinquitur, nempe extenſio, ſeu dilatatio, & corpulentia ſoni, in qua conſiſtit propria quantitas ſyllabarum: ſicut in latitudine, aut profunditate, conſiſtit extenſio ſubſtantiæ, aut aliarum qualitatum.

Ad ſecundum; Neganda eſt minor: quòd ſyllabæ ſint motus prolationis, ſed ſunt ſoni quidam dearticulati, per motus prolationum facti: de quibus negandum eſt: quòd non habeant vnitatem ſufficientem, ad conſtituendam orationem: habent enim eandem, quam numerus: nempe ordinabiles eſſe ab intellectu, ſecundùm prius, & poſterius; pro ratione longitudinis, & breuitatis. Negandum eſt etiam: quòd ſyllaba hodie prolata, poſſit ordinari in modum orationis: cum ea quæ profertur poſt annum: quia cùm ſyllabæ ſint ordinabiles ab intellectu proferentis, & in ordine ad concentum, & harmoniam humanam, interruptionem habere debent, in ordine ad talem finem: hoc eſt, tantam, & non maiorem; quæ repugnet eidem fini: repugnaret autem, ſi ſecunda proferretur poſt annum: imò ſi poſt menſem, aut diem: & fortè ſi

poſt

poſt horam : quare non erunt ordinabiles cum tanta interruptione,nec efficient orationem.

QVÆSTIO X.

An ſi daretur linea, ſuperficies, aut corpus , vel alia quantitas actu infinita,collocaretur in hoc prædicamento.

QVæſtio hæc non eſt abſoluta, ſed conditionalis: quia non diſputamus modò ; An poſſibile ſit, quòd detur aliqua quantitas actu infinita , vel impoſſibile : ſed titulus quæſtionis ſub conditione quærit : An ſi daretur per poſſibile , vel impoſſibile, quantitas aliqua actu infinita collocaretur in hoc prædicamento. 80

Et pars negatiua;quòd non collocaretur in prædicamento;Probatur teſtimonio Ariſt.& D.Thom. Ariſt.enim 5.lib. Metaph tex, 10 ita ait : *Multitudo igitur quantum quid , ſi numerabilis eſt,magnitudo verò , ſi menſurabilis.* Sed ſi multitudo daretur actu infinita ; non eſſet numerabilis : nec corpus actu infinitum , menſurabile : ergo non eſſent quanta ex mente Ariſt. nec proinde collocarentur in hoc prædicamento.

Et D.Thom.in Comment. eiuſdem loci, lect.15.docet : quòd ſi longitudo eſſet actu infinita ; non eſſet linea : quia linea eſt longitudo menſurabilis , & ideo in definitione lineæ ponitur , quòd ſit longitudo,clauſa duobus extremis punctis.

Et ratione probatur ; Primò, quia ita ſe habet quantitas , in ſuo ordine prædicamentali , ſicut ſubſtantia in ſuo. ſed ſubſtantia actu infinita , qualis eſt Deus ; non ponitur in prædicamento : ſicut diximus in 2.quæſt, præcedentis capitis : ergo nec poneretur infinita quantitas in prædicamento. 81

Secundò : Eadem eſt ratio de quantitate continua , & diſcreta, quantum pertinet ad præſentem quæſt.ſed ſi daretur multitudo infinita corporum , non poneretur in prædicamento , ſub genere quantitatis diſcretæ : ergo ſi daretur quantitas continua actu infinita , non poneretur in prædicamento, ſub genere quantitatis continuæ. Minor probatur : quia ſpecies numeri variantur , per additionem vnitatis : vt ſi binario addideris vnam,tranſit iam in aliam ſpeciem ternarij : ſi ergo daretur multitudo actu infinita ; non haberet determinatam ſpeciem , &,quod non habet determinatam ſpeciem , non poteſt eſſe ſub determinato genere : ergo nec ſub determinato prædicamento. Quare infinita multitudo, non poſſet in hoc prædicamento collocari.

Communis tamen ſententia ſcholæ tenet ; Quòd ſi daretur linea vel corpus , actu infinitum , poneretur in hoc prædicamento, non minùs , quàm corpus finitum. Ita Soncinas 5. Meta. qu. 15. Iauellus ibidem,quæſt.17.Durand.in 4.d.3.quæſt.3. Niphus 8. lib. Topicorum,loco 73. Sotus quæſt.prima huius prædicamenti.

Probatur

Probatur teſtimonio Ariſtotelis, 8. lib. Topicorum, loco 73. vbi docet, *Lineam finitam, & infinitam, eſſe eiuſdem ſpeciei*: ex quo ſequitur, idem habere genus, & differentiam: & ideo in eodem prædicamento collocari: & hoc idem ſentit D.Tho. 1. par. quæſt.58.art.8.ad 2.

82 Idem probatur ratione: Quia quidquid componitur ex genere, & differentia, collocatur in prædicamento: ſed linea actu infinita, componeretur ex genere, & differentia: ergo collocaretur in hoc prædicamento. Probatur minor, quia genus lineę, eſt quantitas continua: differentia verò, extenſio ſecundùm dimenſionem formalem longitudinis: ſed linea infinita, vtrumque haberet: nam eſſet quantitas continua: quia copularetur punctis: & eſſet extenſa ſecundùm formalem dimenſionem longitudinis: ergo eſſet in hoc prædicamento. Et ſi reſpondeas, eſſe quantitatem finitam, ex qua efficitur prædicamentum, non infinitam, & ideo excludi à prædicamento. Contra hoc eſt: quòd *eſſe actu infinitam*, ſolùm eſt habere partes integrantes, actu infinitas: ſed partes integrantes, non pertinent ad eſſentiam rei; vt per ſe eſt manifeſtum: ergo etiam ſi ſint actu infinitæ, non variabunt eſſentiam lineæ, ſed erit linea infinitæ eiuſdem ſpeciei, cum linea finita; vt ex Ariſtot. adduximus. Et ideo collocabitur ſub eodem genere, & erit in eodem prædicamento.

83 Pro ſolutione argumentorum, notandum eſt: aliud eſſe, quòd aliquid ſit infinitum ſecundùm ſubſtantiam, aliud, ſecundùm aliquam rationem accidentalem: quia ſubſtantia dicit eſſentiam rei: ergo idem eſt aliquid eſſe infinitum, ſecundùm ſubſtantiam, & eſſe infinitum ſecundùm eſſentiam: & quod eſt infinitum ſecundùm eſſentiam, eſt infinitum ſimpliciter: ſed quod eſt infinitum ſecundùm rationem accidentalem, poteſt eſſe finitum ſecundùm eſſentiam: quia accidentia ſunt extra eſſentiam rei. Vnde ſequitur, quòd cùm res omnes collocentur in prædicamento, ſecundùm eſſentias, ſi ſint infinitæ ſecundùm eſſentiam, non poſſint collocari in prædicamento. Cuius hæc eſt ratio: quia prædicamenta ſunt gradus eſſendi, finitæ, ac limitatæ perfectionis: & quæ in eis collocantur, ſub genere ſupremo, debent eſſe compoſita ex determinato genere, & determinata differentia, continente gradum limitatum perfectionis, ſub tali genere: ergo quod eſt infinitum ſecundùm eſſentiam, nec poteſt collocari ſub determinato genere, nec conſtitui per determinatam differentiam: & conſequenter, nec collocari in determinato prædicamento. Sed quæ ſolùm ſunt infinita, ſecundùm rationem accidentalem: bene poſſunt comprehendi ſub determinato genere; & componi etiam ex determinata differentia: & ideo collocari in prædicamento: quia cùm ratio accidentalis extra eſſentiam ſit, eam non variat,

ſed

ſed ſub propria limitatione relinquit. Eſſe autem lineam, vel corpus actu infinitum, ratio accidentalis eſt: quia non eſt aliud quàm habere plures partes integrantes, ex quibus non variatur eſſentia, nec in perfectione creſcit.

Vt ſi corpus plures aut maiores partes integrantes habeat, non eſt propter eas perfectius alio, quod pauciores, vel minores habet, ſed ſolùm accidentaliter: ergo habere partes infinitas, etiam eſt perfectio accidentalis: à qua non variatur eſſentia, & ideo non minùs erit finita, & limitata ad certum genus, atque ad prædicamentum. 84

Ad teſtimonia Ariſtotelis, & D. Thom. Reſpondetur, vtrumque loqui de quantitatibus exiſtentibus, quæ ſunt actu finitæ. Quid verò ſentiant de infinitis, ſi darentur, quantum ad collocationem in prædicamento, in aliis locis à nobis citatis, pro communi ſententia, explicant: aſſerúntque non minùs in prædicamento collocari, quàm alias quantitates actu finitas. Illa verò definitio lineæ, mathematicorum eſt, qui de ſolis lineis finitis agunt; ideo eas ſolùm deſcribunt.

Ad primum argumentum; Diſtinguendum eſt antecedens: quia ſubſtantia, & quantitas, duobus modis conſiderari poſſunt: aut ſecundùm rationem finiti,& infiniti: & hoc modo, non ita ſe habet quantitas ad prædicamentum; ſicut ſubſtantia: quia hæc ſi actu ſit infinita; non poteſt eſſe ſub terminato genere, nec componi ex genere, & differentia; & ideo nec in prædicamento collocari: bene tamen poteſt omnia hæc habere quantitas infinita: & rationem huius diſcriminis tradidimus iam. Si verò conſiderentur ſecundùm ordinem prædicamentalem; eodem modo ordinantur, per diuiſionem generum, in ſuas ſpecies.

An numerus infinitus eſſet in prædicamento.

SEd an eadem ſit ratio, de quantitate continua, & diſcreta: ita vt ſicut continua, actu infinita, collocaretur in prædicamento: ita etiam diſcreta, vt numerus infinitus, non eſt certum. Nam Soncinas, vbi ſuprà, eandem aſſerit rationem eſſe de vtraque. Et probat: quia ſicut lineam eſſe actu infinitam, ſolum eſt habere plures partes integrantes: quod non pertinet ad eius eſſentiam: ita numerum eſſe actu infinitum, ſolum eſt habere plures vnitates, quæ ſunt partes integrantes eius: ergo ſicut linea actu infinita eſſet in prædicamento: ita numerus actu infinitus. 85

Ego verò contrarium ſentio: *Quòd ſi daretur multitudo corporum actu infinita, non eſſet per ſe collocanda in hoc prædicamento.* Quod colligo ex doctrina Ariſtot 8. lib. Meta. textu 15. vbi de numero ita loquitur: *Quemadmodum de numero, ablato aut addito aliquo, ex quibus numerus eſt, non eſt ampliùs idem numerus, ſed diuerſus,*

Digitized by Google

uerſus, etiam ſi minimum auferatur, aut addatur: ita nec definitio, nec ipſum quid erat eſſe, erit ampliùs: ablato aliquo, aut addito, &c. Ex quibus verbis ſequitur manifeſta differentia, inter quantitatem continuam, & diſcretam; in eo, quòd continua per additionem alicuius partis, vel plurium, nõ variatur, ſed eadem linea, vel corpus permanet: numerus verò per additionem vnitatis variatur: vnde intelligitur, vnitates non omnino ſe habere in numero, tanquam partes integrantes: ſed ita eſſe fundamentum generis, & differentiæ, vt per additionem, vel detractionem vnitatis, varietur differentia, & ſpecies numeri. Cuius ratio ſatis probabilis eſt: quia addita vnitate, variatur diſpoſitio totius numeri; atque adeo diſcretio eius, ſeu diſcreta extenſio, quæ conſiſtebat in tali diſpoſitione vnitatum: vt extenſio, ſpecialis ternarij, in eo, quòd duæ ſint diſpoſitæ ſub tertia, in qua conſiſtit differẽtia eſſentialis eius; & ideò addita vnitate, ſoluitur ſpecies numeri, & fit alia. Et quòd hæc ſit mens Ariſtotelis, non eſt dubium: quia ſi non deſineret eſſe ſpecies numeri, vel non tranſiret in aliam: non teneret ſimilitudo numerorum cum ſpeciebus: vt per ſe eſt manifeſtum.

86 Vnde ex hoc colligitur; numerum apud Ariſtotelem, eſſe ſpeciem ſubalternam: quæ diuiditur tanquam genus, in binarium, ternarium, & reliquos; qui omnes ſunt ſpecies infimæ, ſolùm habentes ſub ſe indiuidua: vt ternarius; hunc & illum ternarium.

Colligitur tandem; numerum actu infinitum non collocari in prædicamento. Quod ſic probo: Addita vnitate mutatur ſpecies numeri, & fit alia: ergo additis vnitatibus in infinitum, creſcet etiam in infinitum perfectio eſſentialis numeri: & ideo numerus actu infinitus, habebit eſſentialem perfectionem actu infinitam, in ratione quantitatis diſcretæ: quare non poterit habere ſpeciem: quia ſpecies, conſtituitur per differentiam determinatæ perfectionis: nec erit ſub genere, aut prædicamento.

Secundò: Differentia numeri ſumitur ex vnitatibus, ordinabilibus ſecundùm prius, & poſterius; ita vt ſub aliqua ordinentur cæteræ, tanquam ei præſuppoſitæ: ſed vnitates actu infinitæ, non ſunt ordinabiles ab intellectu; ergo non poſſunt conſtituere determinatam ſpeciem numeri, & quod non eſt determinatum ſecundùm ſpeciem; non poteſt eſſe ſub genere: ergo nec erit in prædicamento. Probatur minor, quia inter infinita actu, non eſt dabilis determinata vnitas, ſub qua ordinentur cæteræ: ergo nec erunt ordinabiles ab intellectu.

Argumentum verò, pro oppoſita ſententia de quantitate continua; ex doctrina à nobis tradita ſolutum eſt.

QVÆSTIO VLTIMA.

An quantitas ſit res diſtincta à ſubſtantia corporea, & cæteris accidentibus abſolutis.

NOn ſolùm de diſtinctione reali quantitatis à ſubſtãtia corporea quærimus, ſed etiam ab aliis accidentibus abſolutis, quibus tribuit extenſionem partium; vt à qualitatibus: quia eadem eſt ratio de illis, ac de ſubſtantia. 87

Et prima opinio; Negat eſſe diſtinctam, quam tenuerunt Ochã, in ſua Dialectica, cap. de quantitate, in 4. q. 4. quodlib etiam 4. quæſt. 30. & in tract. de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, per plura capita: quibus locis affirmat; quantitatem eſſe ipſammet ſubſtantiam: prout habet partes ſitu diſiunctas, & locabiles, diuerſiſque partibus loci correſpondentes. Gabriel. in 4. d. 10. quæ. vnica, & d. 12. quæſt. 1. art. 1. & lect. 43. ſuper canonem Miſſæ. Adamus in 4. quæſt. 5. Aureolus apud Capreol. in 2. d. 10 quæſt. vnica, art. 1 & videtur fuiſſe ſententia antiquorum Philoſophorum, vt Platonis, qui vt affirmat Ariſtor. 1. lib Meta. tex. 5. loquens de materiali principio rerum poſuit *vnam materiam pro rebus naturalibus*: cuius differentias eſſe dicebat *magnum, & paruum*, ſentiens, *Eandem rem eſſe materiam, & quantitatem.*

Et ratione probatur. Primò: Quia Deus poteſt ſeparare ſubſtantiam corpoream, ab omni accidente abſoluto cùm ab eo non dependeat eſſentialiter: ergo ſi quantitas eſt accidens abſolutum, realiter à ſubſtantia diſtinctum, poterit ſeparari ab ea ſubſtantia: & tunc, ſi maneret ſine quantitate, quæritur, an haberet partes loco diſtinctas, ſicut prius; vel non ſi dicas habere, ſequitur, non habere extenſionem à quantitate, ſed à ſe eſſe extenſam, & occupatiuã loci: quod eſt eſſe ipſammet quantitatem, & ab ea non diſtingui. Si verò dixeris, non habere, ſequitur partes eius loco eſſe coniunctas: quod eſt impoſſibile: quia non potuerunt coniungi, cùm prius eſſent ſeparatæ, niſi per motum localem, cuius non ſunt capaces ſine quantitate: ergo ab ea non diſtinguuntur realiter. 88

Secundò: Si quantitas eſt res diſtincta à ſubſtantia, ei inhærebit: & tunc, vel recipitur tota quantitas, in tota ſubſtantia, & pars in parte; vel tota in tota ſubſtantia & tota etiam in qualibet eius parte, eo modo, quo anima rationalis, recipitur tota in toto corpore per informationem, & tota etiam in qualibet parte: ſed hoc vltimum repugnat accidenti corporeo, ac diuiſibili, habenti partes integrantes: ergo neceſſarium eſt primum. Ex quo ſequitur, ſubſtantiam habere à ſe partes integrantes, & non à quantitate, cùm partes eius præſupponantur partibus quantitatis, tanquam ſubiecta, in quibus recipiuntur: ſed nihil habet à ſe partes integrantes, niſi ſola quantitas, à qua cætera eas recipiunt: ergo ſubſtantia

ſtantia eas habens à ſe, erit ipſamet quantitas, & non diſtinguetur ab ea realiter.

89 Secunda opinio tenet: *Quantitatem diſtingui realiter à ſubſtantia, & cæteris accidentibus abſolutis.* Ita D. Auguſt. 5. lib. de Trinitate, cap. 10. D. Tho. 5. Meta. lect. 15. in fine, Scotus in 2. d. 2. quæſt. 9. & in 4. d. 12. q. 2. Rich. in 4. d. 12. art. 1. q. 1. Duran & Argentinas ibidem, q. 5. Ægydius Roma. in 1. d. 2. q. 2. Albertus Magnus 5. Phyſic. tract. 2. art. 4. Socin. 5. Meta. q. 19. & cæteri interpretes, Ariſt. c. præſenti Et hæc eſt vera, & tenenda.

Colligitur euidenter ex doctrina Ariſt. 1. lib. Phyſic. tex. 13. vbi ita arguit, contra Meliſſum antiquum Philoſophum, ponentem, *Vnũ tantùm principium rerum naturalium, & illud infinitum. Si vnum tantùm eſt principium infinitum, cùm finitum, vel infinitum ſit propria paſſio quantitatis, ſequitur præter ſubſtantiam, continere etiam quantitatem: & ideo non eſſe vnam rem, aut vnum principium, ſed multiplex,* &c. Quod argum. patet nihil probare: niſi quantitas diſtinguatur realiter à ſubſtantia: ergo ex mente Ariſtot. realiter diſtinguitur. Et lib. 2 de Anima, tex. 65. docet, *Subſtantiam eſſe ſenſibilem per accidens, quantitatem verò per ſe*: quod non poteſt eſſe verum, ſine diſtinctione reali.

Idem probatur duplici ratione. Primò: Quia naturaliter repugnat plures magnitudines aut quantitates eſſe, in eodem loco: quia hoc non poteſt eſſe ſine penetratione earum, naturaliter impoſſibili: ex eo, quòd quælibet eſt occupatiua diſtincti loci, & nata expellere aliam ab eodem: ſed vtrumque ſequitur, ſi quantitas non diſtinguatur realiter à ſubſtantia, & accidentibus abſolutis: ergo neceſſe eſt realiter diſtingui. Probatur minor: Quia ſi quantitas eſt idem realiter cum ſubſtantia, & albedine in ea exiſtente; ergo quælibet habebit propriam, & diſtinctam magnitudinem, atque extenſionem ab alia: ſed conſtat eſſe in eodem loco: ergo ſe penetrabunt.

Secundò: Quia certum eſt in fide Catholica, in Euchariſtia non manere ſubſtantiam panis; ſed totam conuerti in corpus Chriſti, at experientia viſus, & tactus, docet, remanere eandem quantitatem panis: ergo ſeparatur realiter quantitas à ſubſtantia. Et quæ ita ſe habent, vt vnum poſſit eſſe ſine alio, diſtinguuntur realiter: ergo diſtinguitur realiter quantitas à ſubſtantia. Vbi illud obiter aduerto; periculoſum eſſe negare, quòd in Euchariſtia non remaneat eadem quantitas panis, & aſſerere, corpus illud quantum, ſpecierum Sacramentalium, non eſſe dimenſiones, vel quantitatem veram huius prædicamenti, ſed propriam extenſionem aliorum accidentium, vt albedinis, & aliorum.

Ad primum arg. Concedimus primum enthymema: ad id verò quod poſtea quæritur; An ſubſtantia permanens ſine quanti-

tate), haberet partes occupantes locum, vel ſeparatas ſecundùm locum: reſpondeo non occupare locum ſubſtantiam, ſic permanentem, nec eius partes: nec habere extenſionem localem: ſed modum indiuiſibilem, quantum ad occupandum locum pertinet: nec tamen coniungi partes per motum localem: quia nec poſitiuè eſſent coniunctæ coniunctione locali, ſed negatiuè tantùm, ex eo quòd ablata quantitate, nullam habent diſtantiam, aut ordinem localem. Sed de his in libris Phyſicorum, ex profeſſo diſputamus.

Ad ſecundum; Concedimus, ſubſtantiam habere proprias partes integrantes entitatiuas: ſed non extenſas, nec loci occupatiuas, quæ tamen extenduntur à quantitate in eis recepta. In his ergo partibus recipiuntur partes quantitatis: & ita tota quantitas recipitur in tota ſubſtantia, & partes in partibus. Negamus tamē conſequentiam: quòd ſubſtantia ſit ipſamet quantitas quia aliud eſt habere per ſe partes integrantes entitatiuas, aliud partes extenſionis: & primum conceditur ſubſtantiæ, & accidentibus abſolutis, ſecundum verò ſoli quantitati, à qua omnia recipiunt extenſionem: quod ſufficit ad diſtinctionem realem.

CAPVT VII.

Continens prædicamentum ad aliquid.

TEXT. ARISTOT.

Ad aliquid verò talia dicuntur, quæcunque hæc ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſt. capite præſenti eſt, explicare naturam relatiuorum. Diuiditur autem caput hoc, in tres partes. In quarum prima, definitionem relatiuorum, quæ ſuo tempore in ſcholis circumferebatur, proponit, cum quatuor proprietatibus, quæ ex ea ſequuntur. In ſecunda, dubium quoddam circa eandem definitionem: ex cuius ſolutione minùs bonam eſſe probat. Et tandem in tertia, propriam definitionem, ex qua veram proprietatem relatiuorum colligit. 1

Definitio antiqua relatiuorum talis erat: *Ad aliquid talia dicuntur, quæcumque hæc ipſa, quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet alter ad alterum.* Vt duplum dicitur ad dimidium; & magnum reſpectu parui, ſcientia habitus, atque potentia, ad ſua obiecta.

Prima proprietas antiqua relatiuorum erat; *Quòd relatiua habeant contrarium*: cuius exemplum facilè deſignari poteſt: quia ſi habitus, & virtutes ſunt relatiua, inter eas reperiuntur virtus, & vitium, & alij habitus particulares contrarij: ex quibus probatur relatiua habere contrarium.

Secun

Secunda proprietas eſt: *Quòd relatiua ſuſcipiunt magis & minus*: nam vnum dicitur magis ſimile alteri, quàm aliud,& idemmet,vno tempore magis,quàm alio ſimile eidem.

2 Tertia proprietas eſt: *Quòd relatiua dicantur ad conuertentiam.* Dici autem ad conuertentiam,non eſt conuerſim prædicari vnum de altero, in recto, quia vnum relatiuum non poteſt prædicari hoc modo de alio: nam falſum eſt, quòd pater ſit filius Sed prædicari vnum de altero in obliquo,vt petit natura relatiuorum:ita vt ſi aliquis eſt pater, filij pater ſit:& ſi eſt ſimile,alicui ſimile eſſe debet. Vt autem hæc proprietas conueniat omnibus relatiuis; debet fieri debita aſſignatio termini:debita autem aſſignatio termini fiet; ſi terminus per ſe,& non per accidens aſſignetur.

3 Terminus autem per ſe ille eſt, qui formalem rationem terminandi ſignificat. Et ratio formalis terminandi eſt illa, quæ ſufficienter terminat relationem,excluſis quibuſcunque aliis,quæ in termino relationis eſſe poſſunt.Gratia exempli: pater eſt relatiuum, cui pro termino, non bene aſſignatur homo, aut album, vel muſicū, ſed filius:quia licèt filius neceſſariò debeat eſſe homo;& aliquando ſit albus, vel muſicus, etiam ſi hæc per impoſſibile ab eo remoueantur,& ſola filiatio remaneat,terminabit ſufficienter relationem patris, & dicetur cum eo ad conuertentiam; non cum aliis:non enim dicimus patrem eſſe hominis patrem,aut albi, vel muſici:quia iſti ſunt materiales, aut accidentales termini,ſed eſſe filij patrem:quia filius eſt terminus per ſe,& formalis.

4 Vltima proprietas eſt; Quòd relatiua ſint ſimul natura: ad quam duæ requiruntur conditiones: quarum primam tangit Ariſt.cap.præſenti,ſecundam verò in poſt prædicamentis,ca.3. Prima igitur conditio eſt, quòd vno exiſtente in rerum natura, neceſſe ſit exiſtere aliud: & vno ſublato, neceſſe etiam ſit auferri aliud: vt poſito patre neceſſe eſt poni filium, quocunque autem deficiente, neceſſe eſt deficere aliud, ſaltem ſub ratione relatiui: vt mortuo filio,etiam ſi permaneat homo,qui erat pater,iam non permanet in ratione patris. Sed hæc conditio non eſt ſufficiens: quia homo,& riſibile,ita ſe habent; & non ſunt ſimul natura; ſed homo eſt natura prior. Alia igitur conditio eſt; quòd vnum relatiuum,non ſit cauſa alterius,ſecundùm formalem rationem relatiui:licèt ſecundum rationem materialem,cauſa eſſe poſſit:vt pater, in quantum homo, eſt cauſa filij; non in quantum pater. His igitur duabus conditionibus concurrentibus explicata manet proprietas hæc,quòd relatiua ſint ſimul natura.

5 Sed aduerſus hanc definitionem antiquam, proponit dubium Ariſt. *An conueniat ſubſtantia,aut ſecundùm ſe,vel ſecundùm ſuas partes?* Et reſpondet; quòd ſubſtantiæ ſecundùm ſe, non poteſt conuenire: nam aqua, non dicitur eſſe alicuius tanquam termini

(li cèt poſſit eſſe alicuius poſſeſſoris) ergo ſubſtantia ſecundùm ſe, non eſt relatiua: ſed partibus eius; vt brachio, vel capiti, conuenire ait: quia caput, alicuius hominis, vel animalis eſt caput, & etiam brachium. Ex hoc autem; quòd ſubſtantiæ conueniat talis definitio, ſaltem ſecundùm partes; colligit Ariſt. non eſſe bonam: quia ſubſtantia omnino abſoluta eſt, & prædicamentum conſtituit, primò diuerſum à prædicamento ad aliquid: quare vt ſubſtantia non poteſt eſſe relatiua.

Ideo in vltima parte capitis, neceſſarium eſſe docet Ariſt. aſſignare aliam definitionem; quæ ſolùm conueniat veris relatiuis. Aſſignat autem hanc: *Ad aliquid ea ſunt; quorum totum ſuum eſt, referri ad aliud:* Vt totum eſſe patris, eſt referri ad filium, & totum eſſe filij, eſt referri ad patrem. Nihil ergo abſolutum debent habere relatiua, vt relatiua; ſed totum eſſe quod habent, eſt referri ad aliud.

Ex hac definitione, colligit Ariſt. *Proprietatem relatiuorum eſſe: non ſolùm, quòd ſint ſimul natura; ſed etiam ſimul cognitione: & definitione:* ita vt qui definitè cognoſcit vnum relatiuum; definitè etiam cognoſcat alterum: quaſi dicat, qui cognoſcit vnum relatiuum, neceſſe eſt ſimul cognoſcat alterum: & qui propriam definitionem vnius ſcit deſignare, neceſſe eſt, vt ſciat deſignare definitionem alterius: vt ſi quis cognoſcat patrem, neceſſe eſt eo ipſo filium cognoſcere: & qui ſcit definire patrem, neceſſe eſt, ſciat etiam definire filium. Hæc Ariſtoteles in litera. 6

QVÆSTIO I.

An ad aliquid, vel relatiuum conſtituat ſpeciale prædicamentum.

DVobus modis conſiderare poſſumus prædicamenta accidentium; nempe ſecundùm ordinem dignitatis, & ſecūdùm ordinem, quo inhærent ſubſtantiæ prius aut poſterius, magis aut minus immediatè. Et primam conſiderationem habuit Ariſt. in Metaphyſ. vbi de eis agebat ſecundùm proprias entitates: ſed ſecundam in Dialectica; vbi modum potiùs, quo prædicantur de ſubſtantia, & ei inhærent, attendere debuit: & ideo in 5. Metaph. priùs poſuit prædicamentum qualitatis, quàm ad aliquid: quia nobilior eſt qualitas, cùm ſit accidens abſolutum: ſed in Logica, priùs poſuit relationem; quia priùs inhæret ſubſtantiæ, quàm qualitas: quod ſic probatur: Quantitas eſt, quæ proximæ inhæret ſubſtantiæ corporeæ, extendendo partes eius: ſed poſt quantitatem ſtatim ſequitur relatio: quia antequam intelligatur habere qualitates, intelligitur magna, aut parua, dupla, ac dimidia, & 7

æqualis

æqualis alteri:ergo priùs intelligitur relatiua, quàm affecta qualitatibus:vnde priùs relatio, quàm qualitas afficit ſubſtantiā non quidem prioritate temporis, ſed rationis:quia cùm in primo inſtanti temporis,in quo genita eſt,habeat relationes,& qualitates, priùs intelligimus habere illas,quàm has.

De relatione verò,quam per nomen, *Ad aliquid*, intelligimus, primò inquirendum eſt,An ſit ſpeciale genus entis; quod non eſt aliud ac inquirere,An ſit ratio vniuerſaliſſima, tranſcendens prædicamenta omnia; vel ſpecialis, quæ ſpecialem modum,aut genus entis contineat,ſicut quantitas,& qualitas.

Et fuit prima opinio, antiquorum Philoſophorum,qui Zenonem ſecuti, dixerunt: *Ad aliquid eſſe permixtum*, vel *incluſum in omnibus prædicamentis*: & ideo non eſſe vnum ſpeciale genus entis.Probatur hac ratione:quia relatio præſupponit neceſſariò alia accidentia in ſubiecto: vt ſi ſit relatio æqualitatis, præſupponit quantitatem:& ſi relatio ſimilitudinis,qualitatem; & ſic de cæteris accidentibus; quia inter omnia reperitur relatio:ergo in omnibus includitur, & omnibus permixta eſt: quare non poteſt eſſe ſpeciale genus entis.

8 Secunda opinio fuit Platonis,à quo eam accepit Ariſtot. *Quod ad aliquid ſit ſpeciale genus entis.* Et hæc eſt iam communis in ſchola, & omnino vera. Probatur hac ratione: Ens diuiditur in decem prædicamenta: tāquam in diuerſos modos eſſendi:& accidens diuiditur in nouem, tanquam in diuerſos modos afficiendi ſubſtantiam:ſed relatio continet diuerſum modum eſſendi, & afficiendi ſubſtantiam:ergo erit ſpeciale genus entis. Probatur minor: quia eſſe relationis,eſt ad aliud ſe habere,& ſubſtantiam afficit diſtincto modo ac cætera accidentia:nam quantitas,eam extendendo afficit,qualitas eam qualificando:relatio verò ordinando eam ad aliud:quem modum,nullum aliud accidentium habet: ergo tam modus eſſendi, quàm afficiendi ſubſtantiam, ſpecialis eſt,& diſtinctus à cæteris:quare ſpeciale genus entis erit.

9 Vt autem veritas huius ſententiæ intelligatur, & argumentum alterius meliùs ſolui poſſit; Vnum eſt notandum,nempe Relationem vniuerſaliter ſumptam, in tria membra diuidi. Prima relatio eſt: Vniuerſalis reſpectus, & intrinſecus omnibus accidentibus, quod reſpiciunt ſubiectum, vt ei inhærere poſſunt. Alia eſt reſpectus quidam minùs vniuerſalis, qui includitur eſſentialiter, non in omnibus, ſed in quibuſdam tantùm ſpecialibus accidentibus abſolutis: vt reſpectus, quem habitus, & ſcientiæ, atque etiam potentiæ, dicunt ad obiectum, per quem reſpectum, ſimul cum ratione abſoluta, per eum explicata, diſtinguuntur ſpecie. Poſtrema relatio eſt; Reſpectus, non pertinens ad eſſentiam alicuius accidentis abſoluti, nec ordinans rem,in qua eſt

ad aliud , tanquam ad ſubiectum , aut obiectum, vel quid ſimile,
ſed ſolùm tanquam ad terminum. Et primum genus relationis,
dicitur tranſcendentale:quia in omnibus accidentibus,eſſentiali-
ter includitur,& ideo non eſt ſpeciale genus entis.Secundum ve- 10
rò , vocatur relatio ſecundùm dici : & pertinet reductiuè ad illa
prædicamenta abſoluta, in quorum ratione intrinſeca clauditur:
vt reſpectus ſcientiæ,ad obiectum,pertinet ad ſpeciem habitus:&
relatio potentiæ ad obiectum,ad ſpeciem naturalis potentiæ; re-
ductiuè quidem, quia aliquid ſunt,quaſi complens eſſentiam ha-
rum ſpecierum. Tertium genus relationis, triplicem conditio-
nem habet. Prima non conuenit omnibus accidentibus, ſed qui-
buſdam tantùm , vt quantitati , qualitati , actioni, & paſſioni; in
quibus fundatur:& non eſſentialiter, ſed accidentaliter.Et in hoc
diſtinguitur à primo , & ſecundo genere relationum : quia nec
tranſcendit omnia prædicamenta accidentium , ſicut primum,
quamuis de multis eorum accidentaliter prædicetur : hoc enim
non ſufficit, vt ad prædicamenta eorum reducatur:ſed requiritur
eſſentialis incluſio,alioqui omnia accidentia pertinerent ad præ-
dicamentum ſubſtantiæ , cùm de illa prædicentur accidentaliter.
Nec pertinet ad aliquod prædicamentum abſolutum , vt ad ſe-
cundum:quia non eſt de eſſentia alicuius abſoluti : vnde ſequitur
ſpecialem eſſe rationem eius, ab omnibus diſtinctam; & hæc eſt
ſecunda conditio eius. Tertia verò : quòd eius eſſentia habeat
modum entis completi , & totius potentialis , contrahibilis per
differentias,vt quæſtione ſequenti explicabitur.

Ad argumentum igitur oppoſitæ ſententiæ; Conceſſo antece- 11
dente,diſtinguendum eſt conſequens, quòd in omnibus includa-
tur:nam ſi de eſſentiali incluſione intelligatur, falſum eſt : ſi verò
de accidentali,concedi poteſt, quòd includatur in omni prædica-
mento , aliquo modo,non tamen eſſentiali,ſed accidentali : vnde
non ſequitur, quòd ſit tranſcendens, aut quòd pertineat ad plura
prædicamenta : nam ad vtrumque requiritur incluſio eſſentialis,
vt per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO II.

An ad aliquid ſit ſpeciale genus entis realis.

CONſtituto iam in præcedenti quæſtione , quòd *Ad aliquid*
ſit ſpeciale genus entis : ſequitur diſputandum in præſen-
ti; An ſit ſpeciale genus entis realis : quod idem eſt, ac ſi quæ-
ratur; An detur relatio realis , quæ conſtituat ſpeciale prædica-
mentum.

Et

Et eſt prima opinio,negans omnino,*Relationem realem,& reale prædicamentum ad aliquid*,tenénſque per ſolam relationem rationis,dici tale,quidquid ad aliud refertur,vt pater, & ſimile. Ita plures ex antiquioribus Philoſophis,quos citat commentator 12. lib. Metaph.commento 19.quos ſecuti ſunt ex Theologis, Henricus quod lib.9.quæſt.3.Ocham in 1. d. q. 1. Aureolus apud Capreolum in 1. d. 3. q.1. in argument. contra primam concluſionem:& ita tenent moderni quidam : quia putant, nullam eſſe rationem conuincentem , quòd aliqua ſit relatio realis ponenda in rebus.

12 Probatur teſtimonio Ariſtot.5.lib. Phyſ.textu 10.vbi affirmat, *Ad relationem,non terminari per ſe motum*.& probat,quia acquiritur ſine mutatione ſubiecti : vt ſi vno albo Compluti exiſtente, fiat aliud Romæ,incipit primum album eſſe ſimile, ſine noua ſui mutatione,per ſolam mutationem alterius , in quo de nouo producitur Romæ albedo. Ex quo tale arg. colligitur:Aliquid fit relatiuum, ſine reali mutatione ſui ; ergo ſine aliqua entitate reali noua in ſe recepta ; ergo relatio non eſt entitas realis. Probatur euidenter vltima conſequentia:quia ſi eſſet entitas realis cùm de nouo acquiratur, non fieret aliquid de nouo relatiuum , ſine noua entitate in ſe recepta,nec ſine reali mutatione ſui : quia repugnat aliquid recipere de nouo in ſe entitatem realem ſine ſui mutatione.

Probatur deinde ratione. Primò:Quia ens reale,adæquatè diuiditur in ſubſtantiam, & accidens:ſed relatio non eſt ſubſtantia, neque accidens:ergo nõ eſt ens reale.Probatur minor , quòd non ſit accidens:(nam quòd relatio non ſit ſubſtantia,euidens eſt) de intrinſeca ratione accidentis realis eſt,inhærere ſubiecto : ſi non actu,ſaltem aptitudine:ſed relatio non inhæret ſubiecto vllo modo ; ergo non eſt accidens. Minorem probo : quia proprius conceptus relationis,eſt eſſe rationem referendi aliud ad terminum: ergo relatio vt relatio,non reſpicit ſubiectum,ſed terminum,nec poteſt inhærere:quare non erit accidens.

13 Secundò : Si relatio eſſet ſpeciale prædicamentum, ex propria natura eſſet accidens reale , cùm conſtet non eſſe ſubſtantiam: quare nec poſſet eſſe ſubſtantia, neque ens rationis:ſed aliquando eſt ſubſtantia , & aliquando ens rationis : ergo non erit ſpeciale prædicamentum.

Probatur minor : quia in perſonis diuinis,ſunt relationes reales paternitatis,filiationis,& ſpirationis , ſeu proceſſionis : & non ſunt accidentia,quia accidens repugnat Deo , ſed ſunt relationes ſubſtantiales ; ergo relatio poteſt eſſe ſubſtantia. Deinde , relatio generis ad ſpeciem, & ſpeciei ad indiuidua ; eſt vera relatio cùm totum eſſe generis ſit ad ſpeciem, & totum eſſe ſpeciei ad indiui-

dua:& non eſt accidens reale,ſed rationis,vt vidimus in prædicabilibus; ergo vera relatio poteſt eſſe ens rationis:& ideo non erit ex ſe ſpeciale genus entis realis.

Tertiò:Quia relatio non eſt aliud, quam comparatio duorum extremorum, vt ſimilitudo, comparatio duorum alborum eiuſdem gradus:ſed comparatio eſt opus rationis,quam facit intellectus, poſtquam naturam vtriuſque cognouit; ergo non erit ens reale,ſed rationis.

Secunda opinio eſt totius ſcholæ, quæ cum Ariſt. *ponit ſpeciale prædicamentum relationis realis,ſub nomine prædicamēti ad aliquid.* Et hæc eſt vera,& tenenda:quæ (niſi ego fallor) efficaciter probari poteſt, his rationibus : non quidem ex doctrina Ariſtotelis deductis,quam in hac parte non recipiunt aduerſarij, ſed ex ipſa natura rerum,& ex fide Catholica.

Prima ratio, in natura rerum fundatur, hoc modo : Ex natura rei,& ante operationem intellectus, magis aſſimilatur vnus homo alteri homini,quàm equo vel leoni:& etiam vnum album,alteri eiuſdem gradus,magis, quàm ei, quod non habet tam intenſam albedinem:ſed ſimile non dicitur tale reſpectu ſui, ſed alterius; ergo ſi naturaliter eſt alteri ſimile,naturaliter ordinatur ad alterum, & naturalis ordinatio eſt realis; ergo vnum ad alterum ordinatur ex natura rei,& ordinatione reali:& ordinatio realis eſt relatio realis ; ergo dantur in rebus relationes reales. Et confirmari poteſt ex creatione:nam anima rationalis,ex eo quòd creatur à Deo,vocatur, & eſt creatura:ſed creatura non dicitur ad ſe, ſed ad aliud ; ergo refertur realiter creatorem, dabitúrque in ea relatio realis. 14

Secunda ratio,deducitur ex fide Catholica,ſecundùm quam in perſonis Diuinis ponuntur relationes reales Paternitatis, Filiationis,& Spirationis : ſed vna perſona Diuina refertur realiter ad aliam,quia procedit ab ea,aut quia eſt principium,à quo alia procedit:vt Filius ad Patrem,quia procedit ab eo, per naturalem generationem:& in creaturis vnus homo, procedit ab alio, per naturalem generationem, vt genitus à generante ; ergo iſte erit filius,& ille pater per veras relationes reales. 15

Sed,vt natura relationis meliùs intelligatur,& argumenta faciliùs ſolui poſſint : Notandum eſt illud,quod D.Tho.aſſerit,1.p. q.28.art.1.nempe : *Quodlibet prædicamentum, duplicem conceptum habere:*Communem,in quo omnia conueniunt,ſaltem analogicè: & particularem, per quem diſtinguuntur. Communis conceptus eſt,eſſe in ſubiecto, actu, vel aptitudine : in quo conuenit relatio cum accidentibus abſolutis ; conceptus verò Particularis, & proprius, non ſumitur eodem modo in abſolutis,& relatione : ſed in 16

illis,

illis,per modos ſpeciales inhærendi in ſubiecto: & ideo abſoluta vocantur,quia ſubiectum afficiunt, vt in ſe eſt.Vt conceptus particularis quantitatis, eſt inhærere ſubſtantiæ extendendo partes eius:qualitatis verò,qualificando eam,ſicque de cæteris: ſed particularis conceptus,& proprius relationis,non ſumitur per ordinem ad ſubiectum: ſed ad terminum,ad quem refert ſubiectum: vt conceptus proprius paternitatis, per ordinem ad filium, tanquam ad terminum:vnde accidentia abſoluta his duobus conceptibus complentur,nempe inhærendi ſubiecto, & tali modo inhærendi:relatio verò duobus aliis.Primò quidem inhærendi ſubiecto,ideo communi cum abſolutis: & ſecundò, ordinando illud ad terminum:ideo dici ſolet, habere duplicem conceptum:vnum, qui dicitur eſſe, *In*; alium, qui dicitur eſſe, *Ad*.

17 Teſtimonium Ariſtot. hac diſtinctione explicandum eſt: Mutatio duplex eſt; Vna propria,& per ſe talis,à naturáque intenta, quæ procedit à principio intrinſeco rei, per quam mouetur corpus, ad recipiendum in ſe aliquam perfectionem abſolutam: vt materia,ad recipiendam formam ſubſtantialem:vel corpus,ad recipiendam accidentalem. *Alia Communis*, impropria,& per accidens,quæ non procedit à principio intrinſeco rei, nec per ſe primò intenditur à natura, ſed quaſi per accidens ſequitur. Et per primum genus mutationis, non poteſt acquiri, aut fieri relatio; quia natura non intendit per ſe relationem, cùm non ſit perfectio abſoluta rei:ſed ſequitur quaſi per accidẽs, in vtroque extremo,ad acquiſitionẽ alicuius formæ abſolutæ,atque per ſe intentæ in eis;vel ſaltẽ in aliquo eorũ. Vt in exẽplo adducto in argumen. de albo Romæ facto de nouo;ex cuius mutatione intrinſeca mutatur ab extrinſeco aliud albũ,quod Cõpluti erat. Bene ergo Ari. aſſerit,*ad relationẽ non terminari per ſe mutationẽ, aut motum proprium,& per ſe,ſed acquiri ſine illa*: non tamen vult, quòd ſine impropria ſaltem,& communi acquiratur;cùm verum ſit,ac neceſſarium, vt ſubiectum quomodocunque acquirat de nouo relationem realem,aliter ſe habeat nunc, quàm priùs: quæ eſt definitio communis, & impropriæ mutationis: ſatis eſt autem per impropriam mutationem acquiri,vt ſit ens reale.

18 Ad primum argu. Negandum eſt, relationem non eſſe accidẽs: & dum dicitur,ſecundùm proprium conceptum non inhærere: diſtinguendum eſt;nam ſi ſenſus ſit, quòd proprius conceptus relationis, non ſit inhærendi, ſed referendi ad terminum, verum eſt. Et ſi rurſus dicatur, ſecundùm hunc conceptum proprium, qui eſt, *Ad*, non eſſe accidens: concedendum eſt: quia non eſt accidens, niſi ſecundùm conceptum communem inhærendi: ſed eſt tale accidens: ſicut quodlibet aliud prædicamentum,

ſecun

ſecundùm proprium conceptum, non eſt accidens,ſed ſecundùm communem inhærendi: in quo conueniunt omnia. Et ſi tandem dicatur:Communem conceptum inhærendi, eſſe tranſcendentalem: & ideo incluſum: neceſſariò, in conceptibus particularibus prædicamentorum;quia ſi illum non includunt non erunt conceptus accidentium,nec proinde reales. Reſpondeo; Neceſſariò illum includere, propter tranſcendentiam, ſicut neceſſariò includunt conceptum entis: eum tamen non exprimere, aut non expreſsè ſignificare,ſed quaſi implicitè,aut confusè:quemadmodum rationale, includit conceptum entis, ſed non exprimit: quia expreſsè non ſignificat, niſi gradum naturæ rationalis:in quo tamē cùm includatur ens,dicitur conceptum entis implicitè, aut confusè ſignificare,non diſtinctè, aut expreſsè:itaque conceptus proprius relationis,per quem diſtinguitur relatio ab accidentibus abſolutis, non exprimit, niſi modum referendi ad terminum: ſed quia eſt conceptus formæ realis, inhærentis, & referentis ſubiectum,quod conſtituit ad terminum, etiam includit implicitè eſſe,ſicut includit conceptum entis.

Ratio autem,ob quam non exprimit, eſt:quia nomen relationis, non eſt impoſitum ad ſignificandum conceptum inhærendi, ſed conceptum referēdi:in quo tamen implicitè, includitur idem conceptus inhærendi. 19

Ad ſecundum;Diſtinguendum eſt antecedens:nam relatio duobus modis accipitur.Primò,communiſſimè prout ſolùm dicit rationem referendi,ad terminum, abſtrahendo à ratione reali, vel rationis:imò à ratione ſubſtantiali, vel accidentali: & hoc modo non efficit prædicamentum reale:quia non determinationem accidentis realis. Secundò, ſumitur ſpecialiori modo, pro ratione referendi reali,& accidentali:in qua acceptione cōſtituit tertium prædicamentum: à quo excluduntur in primis relationes rationis:quia non ſunt reales:& ad quod non pertinent relationes ſubſtantiales,aut diuinæ:quia diuinæ,propter ſui excellentiam,& immenſitatem,non limitantur ad ordinem prædicamentalem.

Ad tertium; Conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor: quia duobus modis comparantur aliqua:Primò, ex natura rei,quia rationes naturales eorum non ſunt tales abſolutè, ſed ad alterum, vt ſunt ſimilia,aut æqualia: & talis comparatio non eſt opus intellectus: ſed ſine dependentia ab eo reperitur in natura aliquarum rerum. Alia eſt comparatio, quam non habent res ex propria natura:quia non ſunt diſtinctæ: aut cùm ſint abſolutæ, concipiūtur in ordine ad aliud: & talis comparatio eſt opus rationis. Primam igitur comparationem,includūt relationes reales:aliam verò, relationes rationis: & ideo prima comparatio, tanquam realis, 20

realis, pertinet ad hoc prædicamentum : ſecunda verò, tanquam non realis, excluditur ab eo.

QVÆSTIO III.

Quodnam ſit ſupremum genus prædicamenti ad aliquid.

21 SPecialis eſt ratio inquirendi de ſupremo genere huius prædicamenti. Quia hoc arg. videtur probari, nullum poſſe habere, & ideo nec ordinationem prædicamentalem ex relatiuis fieri poſſe. Quia intrinſeca ratio relatiuorum eſt, ordinari ad terminum : ergo ſiue ponatur pro ſupremo genere relatiuum in communi, vel ad aliquid, ordinabitur ad terminum : & tunc vel ad terminum inferiorem, vel ſuperiorem, vel æqualem : non ad ſuperiorem, neque inferiorem, propter duo. Primum, quia relatio realis debet eſſe, inter extrema realia, & realiter diſtincta, vt inferiùs probabitur : ſuperius autem, & inferius ſunt prædicata ſolùm ratione diſtincta, vt eſt manifeſtum; ergo non poteſt inter illa dari relatio realis. Secundum, quia relatiua ſunt ſimul natura; *ſuperius* verò *prius natura eſt inferiori*, vt docet Ariſtot. in poſtprædicamentis; ergo inter illa non poteſt eſſe relatio realis. Quare relatiuum in communi, ad terminum ſibi æqualem ordinabitur, & realiter à ſe diſtinctum. Vnde ſequitur, aut duo eſſe ſuprema genera huius prædicamenti, aut nullum. Probatur conſequentia : quia neutrum ponitur ſub alterno : ſed duo eſſe repugnat, ſicut in eodem corpore duo capita : alioqui duo eſſent prædicamenta ad aliquid; ergo nullum habebit ſupremum genus.

22 Propter hoc argum. diuiſi ſunt autores. Et prima opinio tenet *ſupremum genus huius prædicamenti*, propriè loquendo, *non eſſe relatiuum in concreto, vel ad aliquid, ſed relationem in abſtracto:* quæ eſt ratio referendi ad aliud : & hoc modo videntur difficultatem argumenti effugere : quia relatio non refertur ad aliud, ſed eſt ratio referendi : ideo non colligitur eſſe duo genera ſuprema. Ita Fonſeca 5. Metaph. c. 15. q. 6. ſect. 2. & 3. quod ratione vniuerſali probat : quia abſtracta accidentium potiùs quàm concreta in prædicamento collocantur, cùm ſignificentur tanquam entia per ſe: concreta verò tanquam entia per accidens. Hæc tamen ſententia non poteſt ſatisfacere argumen. quia licèt verum eſſet, abſtracta magis propriè in prædicamento collocari, nihilominus quod etiam concreta aliquo modo collocentur, neceſſariò concedendum eſt, & concedit hæc ſententia; quo ſuppoſito non ſoluit arg.

Secunda opinio, *Ad aliquid*, aut *relatiuum*, dicit *eſſe ſupremum genus, potiùs quàm relationem* : ita Albertus Magnus tract. de prædicamento ad aliquid, cap. 2. & 10. Scotus in 1. d. 21. q. vnica. Et tunc ad arg. reſpondent : Supremum genus prædicamenti eſſe ad aliquid, vel relatiuum in communi, prout dicit conceptum abſtractum;

ſtractum: in quo conueniunt omnia relatiua. Et hoc modo ſumptum, non refertur per ſe ad alterum, ſed per inferiora relatiua, in quibus exercetur actus referendi, vt per paternitatem,& filiationem, per ſimile, & diſſimile: ipſum verò ſolùm dicit rationem communem eorum, quæ referuntur: & ita vnicum eſt ſupremum genus in concreto, habens ſub ſe inferiora genera, & ſpecies: in quibus habet exercitium referendi.

Sed hæc ſententia falſa probatur, duplici argu. Primò; Conceptus communis abſtractus ab inferioribus, debet continere rationem eſſentialem inferiorum, vt conceptus hominis, abſtractus à Petro,& Ioanne: rationem eſſentialem hominis: ſed ratio eſſentialis quorumcunque relatiuorum particularium, eſt referri ad terminum: ergo hanc debet continere conceptus communis relatiui,abſtractus à particularibus: vnde ſequitur relatiuum in communi, referri ad terminum in communi, ſicut relatiuum in particulari, refertur ad terminum in particulari: vel non eſſe conceptum relatiui abſtractum à particularibus. 23

Secundò: Qui vult definire patrem in communi, non poteſt, niſi per communem etiam terminum eum definire, videlicet per genitum in communi, aut per filium in communi: ergo pater in communi, refertur ad filium in communi: ſicut hic pater ad hunc filium: & conſequenter relatiuum in communi, ad terminum in communi.

Quod verò dicitur, *Exercitium referendi ſolùm habere relationem in ſingularibus*, falſum eſt, & ex ignorantia procedere videtur: quia exercitium relationis, non conſiſtit in aliqua efficientia, neque in actu aliquo ipſius relationis, quem in ſingularibus habeat, & non in conceptu communi conſiderata: ſed ſolùm eſt ordinatio naturalis vnius ad alterum eodem modo ſe habēs ſemper: ergo non ſolùm in ſingularibus exercetur, ſed etiam in vniuerſalibus. Hæc ſolùm differentia eſſe poteſt: quòd in ſingularibus exercetur ſecundùm actualem exiſtentiam in eis: in vniuerſali verò conſiderata, abſtrahit ab exiſtentia:& ſolùm in hoc ſenſu, vera eſſe poteſt diſtinctio relationis, à quibuſdam aſſignata: in relationem: vt *Conceptam*, & vt *Exercitam*: quaſi dicatur, relationem,vt actu exiſtentem, inter ſingularia exerceri, quod non habet in vniuerſali, ſed conceptum tantùm eiuſdem exercitij. Et ſi aliquid aliud velit eadem ſententia, vel eadem diſtinctio, non eſt admittenda. 24

Ideo tertia opinio tenet; *Supremum genus huius prædicamenti, in abſtracto, eſſe Relationem in communi; & in concreto Relatiuum vel Ad aliquid, etiam in communi.* Hanc tenet Toletus quæſt. 2. huius prædicamenti. Et eſt probabilior, & ſequenda. Probatúrque,ex communi modo concipiendi, & loquendi, de aliis prædicamentis 25

camentis accidentium quæ, vt in antepræd:camentis probauimus, vtroque modo ſumi poſſunt: in Concreto, & in Abſtracto & vtroque modo accipiuntur, in diuerſis locis ab Ariſt. nec excludi poteſt omnino concretum à prædicamento, nec etiam Abſtractum.

Pro ſolutione autem argumenti, notandum primò; Diuerſam eſſe rationem formalem relatiui, & termini: nam ratio formalis relatiui, eſt referri ad terminum: ratio verò formalis termini, non eſt referri ad aliud. ſed terminare relationem alterius: terminare verò non eſt aliud, quàm eſſe id ad quod relatiuum ordinatur: & hoc non videtur ponere aliquid in re, quæ terminat, ſed eſt quaſi denominatio extrinſeca: ſicut viſum eſſe in pariete; aut quid ſimile.

26 Secundò notandum; Quòd licèt diuerſæ ſint opiniones circa terminum relationis, an ſit abſolutus, vel relatiuus: certum tamen eſt, quòd in relationibus tertij generis, quæ ſunt menſurabilis, & menſuræ, terminus non eſt relatiuus, ſed abſolutus: nam menſura abſolutum quid eſt, non dependens à menſurabili. Gratia exempli: Scientia ſub ratione menſurabilis, per ſuum obiectum, refertur ad illud relatione tertij generis: quam relationem terminat obiectum, ſub ratione menſuræ: obiectum verò non dependet à ſcientia, licèt hæc dependeat ab obiecto: & ideo ſcientia dicitur menſurabilis, per veram relationem: ſed obiectum non dicitur menſura, per relationem propriam, aut intrinſecam, ſed per ſolam denominationem extrinſecam, menſurabilis exiſtentis in ſcientia: & ideo dixit Ariſtot. *Obiectum non dici menſuram,* quia referatur ad menſurabile: ſed quia menſurabile refertur ad ipſum, tanquam ad abſolutum quid. Vnde ſequitur, quòd vel omnis terminus relationis abſolutus eſt, vel aliquis ſaltem: quod ſufficit, vt dicamus: terminum relationis in communi conſideratum; vel eſſe abſolutum: vel abſtrahere ab abſoluto, & relatiuo, quia in quibuſdam relationibus abſolutus eſt, & in aliis, relatiuus.

27 Et ex hoc non eſt difficile reſpondere ad formam arg. Concedendo primam conſequentiam quòd relatiuum in communi, aut ad aliquid in communi, ſit ſupremum genus huius prædicamenti: & etiam, quòd referatur ad terminum in communi; non inferiorem, nec ſuperiorem, ſed æqualem ſibi. Negando tamen ſecundam conſequentiam, quòd duo ſint ſuprema genera: quia terminus in communi, ſub ratione formali termini, non eſt relatiuum: ſed abſtrahit ab abſoluto, & relatiuo: & ſolùm dicit quandam denominationem extrinſecam terminandi: non prædicamentalem, ſed quæ reduci poteſt ad idem prædicamentum, quod conſtituit relatiuum in communi, tanquam ſupremum genus, cuius terminus ipſe eſt. Itaque terminus in communi, non poteſt eſſe ſupremum genus prædicamenti: quia non eſt formaliter relatiuus: imò nec ad prædicamentum per ſe pertinere, ſed ſolùm reduci ad idem

præd.

Digitized by Google

prædicamentum ad aliquid: in quantum aliquo modo pertinet ad relatiuum in communi, conſtituens per ſe hoc prædicamentum.

QVÆSTIO IIII.

An definitio relatiuorum, tradita ab Ariſtotele, ex propria ſententia, ſit bona.

DEfinitio his verbis continetur in textu: ***Ad aliqnid ſunt: quibus hoc ipſum eſt eſſe, ad aliquid quodam modo ſe habere.*** 18 Cuius ſenſus eſt; relatiua ſunt, quorum totum ſuum eſſe, eſt ad terminum referri. His autem argumentis probari poteſt, non eſſe bonam. Primò, quia relatio duo reſpicit, nempe ſubiectum, cui inhæret, & tale denominat formaliter, & etiam terminum, ad quem refert: ergo duplicem habebit rationem formalem; vnam, ſecundùm quam reſpicit ſubiectum, & ei inhæret, aliam ſecundùm quam reſpicit terminum, & ad eum refert. Ex quo infero, totum eſſe relationis, non eſſe ad terminum referre, aut ordinare; ſed aliquid habere abſolutum, quatenus reſpicit ſubiectum, & ei inhæret. Et ideo falſum eſſe quod in definitione dicitur: Relatiuum eſſe, cuius totum ſuum eſſe, eſt referri ad aliud. Probatur conſequentia: quia relatiuum dicitur tale à relatione, ſed totum eſſe relationis, non eſt referre ad terminum: ergo nec totum eſſe relatiui erit referri ad terminum.

Et confirmari poteſt: quia hæc definitio æquè conuenit relatiuis rationis, atque realibus: imò relatiuis diuinis, & creatis: de quibus iam diximus, non collocari in prædicamento: ergo nõ eſt bona. Probatur antecedens, quia commune eſt omnibus, quòd totum ſuum eſſe, ſit referri ad terminum; nõ enim minùs verum eſt totum eſſe ſpeciei, eſſe, ordinari ad genus, & totum eſſe Patris ęterni, ordinari ad filium, quàm totum eſſe ſimilis ad aliud ſimile.

Secundò: Verba in definitione non dicunt actum; ſed aptitudinem: ſed definitio hæc, non poteſt dicere ſolam aptitudinem referendi, ſed etiam actum: ergo non eſt bona. Probatur minor: quia relatiuum non eſt, quod poteſt referri, ſed quod actu refertur: alioqui illud, quod non habet relationem, ex eo ſolùm, quod poteſt eam habere, eſſet relatiuum: quia ſicut poteſt eam habere, poteſt etiam referri, quod patet eſſe falſum.

Vt definitio intelligatur, notandum eſt, Ariſtotelem, priùs quàm ſingula prædicamenta proponere, tradidiſſe vniuerſalem diuiſionem entis realis in decem prædicamenta, & conſequenter diuiſionem accidentis in nouem. Vnde ſequitur ex mente illius, ſubintelligendum eſſe ens reale, in explicatione ſubſtantiæ: ita vt dicamus, Subſtantia eſt ens reale, per ſe: & in explicationibus prædicamentorum accidẽtium, accidens reale: & ita definitio relati

Digitized by Google

relatiuorum ſic debet aſſignari: ***Ad aliquid ſunt accidentia realia, quorum totum ſuum eſſe, eſt ad aliud referri.*** Et per primam particulam excluduntur relationes diuinæ, quæ non ſunt accidentia: per ſecundam, relationes rationis, quæ non ſunt accidentia realia, per cæteras verò, excluduntur relationes ſecundùm dici, & tranſcendentales: quia non ſunt rationes referendi ad terminum: ſed ad ſubiectum, aut obiectum; vel quid ſimile: relatiua verò huius prædicamenti, ad aliud ordinantur, tanquam ad purum terminum, de quo illam particulam ***ad aliud*** intellexit Ariſt. ſecundùm communem expoſitionem omnium interpretum.

30 Concluſio igitur noſtra eſt: Definitionem Ariſt. ita explicatam eſſe bonam; quod probatur ex communi cōſenſu totius ſcholæ, eam recipientis, & etiam ratione. Nam bona definitio eſt, quæ explicat naturam definiti, & illud diſtinguit à cæteris: ſed hoc efficit præſens definitio relatiuorum: vt conſtat ex tradita expoſitione eius: ergo eſt bona.

Ad primum argum. reſpondent quidam, Relationem duplicem conceptum habere: Communem cum cæteris accidentibus; qui eſt inhærentiæ in ſubiecto, actu, vel aptitudine: & vocatur eſſe, *In*: & Particularem; per quem diſtinguitur ab eis; qui eſt referre ad terminum; & vocatur eſſe, ***Ad***: & ratione primi conceptus, concedunt relationem reſpicere ſubiectum, ſicut cætera accidentia, ſed ratione particularis, non reſpicere ſubiectum: ſed terminum: & ideo totum eſſe relationis, vt relationis, eſſe ad terminum; non relationis, vt accidentis. Et poſſet probari hic modus dicendi, ex D. Thom. 1. p. q. 28. art. 1. vbi aduerſus Gilbertum quendam, (qui aſſerebat; *Relationem nihil ponere in ſubiecto, aut relatiuo, & ideo non eſſe inhærentem in eo: ſed quaſi extrinſecus aſſiſtentem*) docet relationem ſecundùm communem conceptum inhærendi in ſubiecto, aliquid ponere in relatiuo: & ratione huius, inhærentem eſſe. Sed ſecundùm conceptum proprium relationis, nihil ponere in eo, ſed ſolùm eſſe rationem referendi ad aliud.

31 Hæc tamen ſolutio falſa eſt, & eidem doctori ſancto contraria. Probo primum: quia relatio ſecundùm proprium conceptum, ***Ad***, eſt forma relatiua, & conſtituit ſubiectum formaliter relatiuum, vt paternitas, ſub proprio conceptu paternitatis, eſt forma relatiua, & conſtituit hominē in ratione formali, & intrinſeca patris: ergo ſecundùm proprium conceptum, ponit aliquid reale, & intrinſecum in ſubiecto, aut relatiuo. Euidens eſt conſequentia: & probatur antecedens: quia denominatio patris, aut ſimilis, & quæcunque alia relatiua, non eſt extrinſeca, ſed formalis: ſicut denominatio albi, aut calidi: ergo ponit effectum formalem in ſubiecto: effectus autem formalis cuiuslibet realis formæ, realis eſſe debet: ergo neceſſe eſt, aliquid reale in ſubiecto ponere.

Digitized by Google

Secundò, quia ſi relatio ſecundùm eſſe, *Ad*, nihil ponit in ſubiecto aut relatiuo, ergo ſecundùm hunc conceptum non eſt aliquid reale. Probatur conſequentia: quia omne ens reale aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ergo aut eſt ens per ſe, aut in alio. Sed relatio ſecundum eſſe, *Ad*, non eſt ens per ſe: cum non ſit ſubſtantia; nec in alio, cùm non ponat aliquid in ſubiecto: ergo non erit aliquid reale, nec efficiet prædicamentum reale.

Pro vera igitur ſolutione arg. notandum eſt; Relationem realem, ſecundùm vtrumque conceptum, *In*, & *Ad*, aliquid ponere in ſubiecto, diuerſa tamen ratione: nam ſecundùm eſſe, *In*, ponit aliquam rationem communem, & abſtrahentem à particularibus prædicamentorum: (eo modo, quo ſuperiùs diximus analogum abſtrahi ab analogatis) ſed ſecundùm eſſe, *Ad*, ponit rationem propriam relatiuam, diſtinctam à particularibus, quas ponunt cætera prædicamenta. Vt relatio paternitatis, ponit rationem realem patris in homine: ſed hæc ratio licèt ponatur in ſubiecto, purè relatiua eſt: quia ſic ponitur in ſubiecto, vt per illam non ſit tale ad ſe, ſed ſolum ad aliud, nempe ad terminum: cætera verò prædicamenta, ita ponunt aliquid in ſubiecto, ſecundùm proprios conceptus; vt per illam rationem propriam, ad ſe ſit ſubiectum, & non referatur ad aliud. Gratia exempli quantitatis ſecundum proprium conceptum, ponit extenſionem partium in ſubiecto, per quam in ſe, & ad ſe dicitur extenſum: ſed paternitas ita ponit rationem realem patris in homine; vt per illam non ſit tale ad ſe, ſed ad filium, ſicque de cæteris relationibus. 32

Et hoc modo intelligi debet D. Th dum in citato loco aſſerit; *Relationem ſecundùm eſſe,* In, *ponere aliquid in ſubiecto: ſed ſecundùm eſſe,* Ad, *nihil ponere ſpeciale per quod ſit tale ad ſe,* ſicut ponunt cætera prædicamenta, ſed purè, & omninò ad aliud. Quem ſenſum clariſſimè poſuit alio loco, per quem hunc explicauimus, nempe in 1. lib. ſent. d. 8. q. 4. ar. 3. ad 4. vbi ita ait: *Debilitas eſſe relationis, conſideratur ſecundùm inhærentiam ſui ad ſubiectum, quia non ponit aliquid abſolutum in ſubiecto, ſed tantum per reſpectum ad aliud.*

Si autem aliquis dicat: Iam ergo relatio non ſolùm ſecundùm conceptum communem accidentis, inhærebit ſubiecto, ſed etiam ſecundùm proprium, & vltimum relationis, qui vocatur eſſe, *Ad*, aduerſus illud, quod ex D. Th. adduximus, quæſtione præcedenti, videlicet conceptum proprium relationis, non ſumi in ordine ad ſubiectum, ſicut ſumuntur cóceptus proprij accidentiū abſolutorū, ſed in ordine ad terminū: Præterea habebit relatio duos conceptus qui vocentur, *In*: vnum communē cum accidentibus abſolutis, & alium ſibi propriū. Probatur conſequentia: quia tā ſecundū communem rationem, quàm ſecundùm particularem, ponit aliquid in ſubiecto: ergo ſecūdùm vtramque ei inhæret, & in eo eſt. 33

Reſpon

Reſpondeo ad primum: Secundùm vtrumque conceptum, inhærere ſubiecto: diuerſa tamen ratione; nam ſecundùm communem inhæret inhærentia communi, cum cæteris, & abſtrahente ab inhærentia abſoluta, & reſpectiua: ſed ſecundùm conceptum proprium inhæret inhærentia purè relatiua: quod eſt inhærere referendo ad aliud. Quod verò D.Tho. dixit, proprium conceptum relationis, non ſumi in ordine ad ſubiectum, vt in accidentibus abſolutis veriſſimũ eſt: ſic autem intelligendum, vt non ſumatur in ordine ad ſubiectum; vt *In ſe*, & *Ad ſe* e i, ſed vt refertur ad aliud; per eandem rationem relatiuam, in eo poſitam. In quo valde differt ratio, propria relationis, à rationibus particularibus accidentium abſolutorum, quæ ſumuntur in ordine ad ſubiectum: vt eſt in ſe, & ad ſe, non vt eſt ad aliud, per tales rationes.

34 Ad aliud verò reſpondeo; Relationem habere eſſe, *In*, commune, cum cæteris accidentibus, & eſſe, *In*, particulare, per quod ſubiectum refert ad terminum; & per hoc eſſe, *In*, particulare, determinatur aliud, *In*, commune, & fit vna ratio prædicamentalis ex vtroque: quia ex determinante per ſe, & determinabili, per ſe, ſẽper fit vnum per ſe: ſicut quodlibet accidens abſolutum habet eſſe, *in*, commune, & particulare; & ex vtroque efficitur vnum.

Ad formam igitur primi arg. Concedendum eſt primum enthymema; quo probatur relationem habere duplicem conceptum: Vnum, quo reſpicit ſubiectum; Alium, quo reſpicit terminum. Negandum tamẽ eſt, quod infertur, totum eſſe relationis, & relatiui, non eſſe ad terminum: quia illud eſſe, quod habet in ſubiecto: ſi conſideretur in communi, abſtrahit ab abſoluto, & relatiuo, & contrahitur per eſſe ad terminum: & per talem contractionem, ordinatur ad illum & fit relatiuum: ſi verò conſideretur in particulari; eſt eſſe proprium relationis: & ideo eſt eſſe relatiuum: vnde ſequitur, relatiuum eſſe; quidquid habet relatio, & quidquid habet relatiuum: & hoc eſt *totum eſſe relationis, & relatiui, eſſe ad aliud*: vt dicitur in definitione Ariſto. Ad confirmationem, reſponſum eſt, per explicationem definitionis.

35 Circa ſolutionem ſecundi argu. aliqui diſtinguunt relatum, & relatiuum, dicentes; Relatiuum dicere potentiam ad referendum, relatum verò, actuale exercitium referendi: & in definitione potiùs explicari ad aliquid, vt relatũ; quàm vt relatiuum. Hæc tamen diſtinctio, non habet fundamentum: quia, vt ſuperiùs probauimus, exercitium referendi, vel actus referendi, non eſt aliud quàm naturalis ipſa ordinatio, vnius relatiui ad aliud: quæ ſemper eodem modo ſe habet, & ſemper eſt actualis, & ſemper exercetur inter relatiua: quod neceſſariò dicendum eſt: nam eo ipſo, quòd vnũ relatiuum non referatur actu, vel in exercitio ad aliud: non habebit actu in ſe relationem, nec erit relatiuum forma-

Digitized by Google

liter:& eo ipſo, quòd habet in ſe relationem, non poteſt non referri actu, & ſecundum exercitium. Idem ergo prorſus ſunt, ſecundùm rem,& ſecundùm rationem, relatum, & relatiuum: ſed illud magis diſtinctè explicat actum referendi: quia etiam minùs diſtinctè dicit aliud: ideo in definitione Ariſto. pro vtroque ſumitur nomen, ad liquid:& actum referendi dicit, non potentiam.

Ad argumen. ergo reſpondetur, Diſtinguendo illud axioma; quòd verba in definitione non dicunt actum ſed aptitudinem: nam res, quæ definiuntur, ſunt in duplici differentia. Quædam enim ſunt quarum ratio, vel eſſentia in aptitudine, vel potentia conſiſtit: & iſtæ, licèt definiantur per verba ſignificantia actum: non pro actu,ſed pro potentia accipiuntur in definitione:& ratio huius eſt:quia actus in his, non poteſt eſſe eſſentialis:& ideo non bene definiuntur per actum. Aliæ ſunt;quarum ratio,vel eſſentia, non conſiſtit in aptitudine, ſed in actu: & in definitione harum, non poſſunt verba accipi pro aptitudine: quia ſi ita accipiantur, non explicabunt naturam definiti: Sed pro actu debent accipi, vt rationem eius explicent. Vt ſi definiatur quantum, pro eo, quòd habet partem extra partem, ſecundum extenſionẽ molis, nõ poſſunt verba huius definitionis,dicere aptitudinem;ſed actum;quia ratio extenſionis,in actu conſiſtit,non in aptitudine:ſicque de cæteris. Et ita ſe habet relatiuum,cuius ratio, in actuali ordinatione;& relatione conſiſtit: ideo verba definitionis eius pro actu, & non pro aptitudine accipiuntur.

QVÆSTIO V.

Vtrùm omnes relationes pertineant ad hoc prædicamentum.

TAnquam certum præſupponendum eſt;nec Diuinas relationes, nec etiam relationes rationis, collocari in hoc prædicamento:quia,vt in præcedenti quæſt. probauimus; prædicamentum ad aliquid,eſt membrum quoddam generalis diuiſionis accidentis realis, in nouem prædicamenta: & ideo relatiuum, quod eſt ſupremum genus,eſt accidens reale, atque finitum: quare nec relationes Diuinæ;cùm ſint ſubſtantiales,& infinitæ, poſſunt pertinere ad hoc prædicamentum;nec relationes rationis: quia non ſunt accidentia realia. 36

Solùm ergo procedit quæſt. de relationibus realibus creaturarum: *An omnes ponantur in hoc prædicamento*? verùm non diſtinguuntur ab omnibus eodem modo:nam quidam aſſerunt, *Eſſe eas res in triplici differentia:* Quædam ſunt tranſcendentales; quæ in rebus diuerſorum prædicamentorum reperiuntur, eiſque eſſentialiter conueniunt, quaſi complementum eſſentiæ: tales ſunt reſpectus incluſi, in eſſentia cuiuslibet accidentis, per quos

ordina

38 ordinatur ad ſubiectum, cui inhærere aptum eſt. Aliæ ſunt relationes; quæ non omnibus accidentibus vniuerſaliter conueniunt, ſed quibuſdam tantùm:in quorum eſſentiis,etiam includuntur:vt reſpectus, quem dicunt habitus, potentiæ, & ſcientiæ ad propria obiecta,& iſtæ vocantur relationes ſecundùm dici.

Aliæ denique ſunt relationes,quæ nulli conueniunt eſſentialiter,ſed accidentaliter conueniunt multis: & dicuntur relationes ſecundùm eſſe: vt paternitas, ſimilitudo, & æqualitas. Alij verò ſolùm has vltimas relationes admittunt: & nullam prorſus ex iis, quæ ad eſſentiam alicuius abſoluti pertineant. Sic videtur ſentire Scot.in 4.d.12.q.vnica.Probantque non eſſe admittendas. Primò; quia quidquid pertinet ad eſſentiam ſubſtantiæ, eſt ſubſtantia: & quidquid pertinet ad eſſentiam quantitatis, eſt quantitas: ergo ſi relationes reales dantur, quæ pertineant ad eſſentiam omnium rerum abſolutarum,erunt res abſolutæ: vt in ſubſtantia,erunt ſubſtantiæ:in quantitate,quantitas,& in qualitate, qualitas. Et ſi ad eſſentiam aliquarum rerum tantùm pertineant; vt ad eſſentiam habitus aut potentiæ, erunt etiam potentiæ, & habitus. Hæc autem falſa ſunt:ideo falſum erit tales relationes ponere.

Probatur ſecundò: quia ſi intra eſſentiam abſolutorum admittantur relationes iſtæ, aliud abſurdum erit concedendum: nempè,quòd tales eſſentiæ componantur,ex entitate abſoluta,& relatiua,diuerſis non ſolùm ſpecie,ſed genere.

39 Alij denique præter relationes accidentales, vel ſecundùm eſſe; admittunt intra eſſentiam abſolutorum tranſcendentales:non tamen relationes ſecundùm dici, niſi ſolo nomine: nam habitus inquiunt, potentia, & ſcientia, purè abſoluta ſunt; nec dicunt reſpectum realem ad obiecta, ſed abſolutam proportionem cum eis: quam proportionem non poſſumus intelligere, nec explicare, niſi per quendam reſpectum, quem intellectus concipit in eis: & ideo de eis loquitur; quaſi de reſpectiuis: cùm tamen non ſint verè reſpectiua, ſed abſoluta: licèt in communi modo loquendi, reſpectiua dicantur:& propterea appellentur relatiua ſecundùm dici.

Vltimus modus dicendi, concedit, præter relationes ſecũdùm eſſe, tranſcendentales; & ſecundùm dici, & vtraque pertinere ad eſſentiam abſolutorum: ſed eas ita confundit, vt omnes eſſe appellandas tranſcendentales aſſerat: & ita relationem realẽ creatam, in duo tantùm membra diuidendàm eſſe; nempe in tranſcendentalem, & prædicamentalem: ita vt ſub primo membro, tam reſpectus, qui omnibus prædicamentis abſolutis eſſentialiter conueniunt, quàm qui aliquibus tantùm, comprehendantur. Sub ſecundo verò, ſolùm relationes accidentales,quæ vocantur

Z 3

Digitized by Google

ſecundùm eſſe,& pertinent ad hoc prædicamentum. Noſtra ſen- 40
tentia tribus concluſionibus explicatur. Prima eſt: Neceſſe eſt
ponere reſpectus quoſdam reales, pertinentes ad eſſentiam *acci-*
dentium abſolutorum: vt reſpectus,quem includit inhærentia aptitu-
dinalis eorum ad ſubiectum, & habitus, & potentiæ ad obiectum: &
reſpectus iſti, diminutæ quædam relationes ſunt,complentes eſſentiam
abſolutorum. Hanc concluſionem tenet D.Tho 1.par.q.13.art.7.
ad 1.& qu.28.art.1. Caiet in opuſc.de ente & eſſentia,c.7.qu.15.
Et probatur teſtimonio Ariſt. 2. lib. de anima,tex.33. vbi docet:
Eſſentiam ſpecificam potentiarum,ab actibus, & obiectis ſumendam
eſſe: quod non poteſt eſſe verum; niſi reſpectum eſſentialem ad
obiectum includant. Nam euidens eſt, non ſic accipiendam eſſe
eſſentiam ſpecificam potentiæ ab obiecto vt obiectum ſit de eſ-
ſentia eius cùm ſit ſemper res diuerſa ab eâ; ergo neceſſe eſt ſumi
per reſpectum eiuſdem potentiæ ad obiectum:ideo talem reſpe-
ctum eſſe ei eſſentiale. Probatur conſequentia: quia ſi nec obie-
ctum nec reſpectus ad ipſum eſt de eſſentia potentiarum, nullo
modo accipietur ſpecies earum ab obiectis.

Probatur deinde ratione, quia accidentia non ſunt entia ſim- 41
pliciter,ſed entis entia,hoc eſt,aliquid ſubſtãtiæ, ad quam intrin-
ſecam attributionem dicunt: ſed talis attributio,non poteſt eſſe,
neque intelligi, niſi per aliquem reſpectum ad eandem ſubſtan-
tiam, incluſum in eſſentia accidentium: ergo neceſſariò po-
nendi ſunt reſpectus iſti eſſentiales, in omnibus accidentibus
abſolutis.

Secunda concluſio: *Ex his reſpectibus ad eſſentiam abſolutorum*
pertinentibus,plures ſunt tranſcendentales, & plures etiam prædica-
mentales. Probatur primum: quia tranſcendentale dicitur illud; 42
cuius propria ratio tranſcendit omnia prædicamenta, vel ſaltem
plura:ſed reſpectus aptitudinalis inhærentiæ ad ſubiectum, quem
in ſua eſſentia includit accidens, tranſcendit omnia prædica-
menta accidentium ſicut accidens ipſum: ergo erit relatio tran-
ſcendentalis.

Probatur ſecundum, ratione oppoſita, nam tranſcendens eſt,
quod multis prædicamentis eſt commune: ſed dantur plures re-
ſpectus eſſentiales rebus abſolutis,qui non poſſunt ad plura præ-
dicamenta pertinere:ergo non erunt tranſcendentales. Probatur
minor: quia reſpectus habituum, & potentiarum ad ſua obiecta,
non poſſunt ad plura ſe extendere, quàm habitus ipſi, atque po-
tentiæ, quibus ſunt eſſentiales:ſed habitus,& potentia ſolùm per-
tinent ad prædicamentum qualitatis; imò ſolùm ad determinata
genera huius prædicamenti: ergo nec ſunt,nec dici debent tran-
ſcendentales.

Tertia concluſio; *Ex tribus generibus relationum, nempe tran-*
ſcenden

Digitized by Google

ſcendentalium, ſecundùm dici, & ſecundùm eſſe, tranſcendentales ad nullum prædicamentum pertinent, relationes ſecundùm dici pertinent ad prædicamentum abſoluti, cuius eſſentiam complent, relationes verò ſecundùm eſſe, aut accidentales, conſtituunt prædicamentum relationis.

Probanda ſunt tria hæc:& primum, de reſpectibus tranſcẽdentalibus facilè probatur, ex ipſamet tranſcendentia: nam quòd tranſcendens eſt, ad nullum ſpeciale prædicamentum pertinere poteſt: ergo relationes iſtæ tranſcendentales, ab omni prædicamento excluduntur. Probatur antecedens, quia prædicamenta cõtinent determinatum modum eſſendi; vt ſubſtantia modum per ſe, quantitas modum extenſionis: ſed tranſcendens non eſt determinatum ad aliquem modum eſſendi, ſed comprehendit multos: ergo non poteſt ad ſpeciale prædicamentum pertinere.

43 Secundum verò, de relationibus ſecundùm dici, ſic probo: Reſpectus quem dicunt potentia, & habitus ad obiecta, complent eſſentiam eorum: ergo pertinent ad eſſentias, quas complent tanquam aliquid earum: quare neceſſe eſt in eodem prædicamento collocari, & ſub eodem genere: ſub quo ſunt tales eſſentiæ. Quod intelligendum eſt reductiuè tantum, ſicut partes reducuntur ad prædicamentum, & ſpeciem totius, & non per ſe, & directè: quia incompletum aliquid ſunt, atque diminutum, & qui non poſſunt per ſe efficere ſpeciem, niſi ſimul cum abſoluto, cuius eſſentiam complent: vt ſi ſolum reſpectum potentiæ, aut habitus ad obiectum intelligas, non intelligendo abſolutam rationem qualitatis, nihil completum, aut prædicamentale intelligis. quia reſpectus iſti, eſſentialiter coniunguntur cum abſoluta ratione qualitatis, quam complent; & ideo nihil completum ſine illa intelliguntur conſtituere: vnde nec nomina potentiarum, & habituum imponuntur ad ſignificandos hos reſpectus, ſed principalem rationem qualitatis, quam conſequuntur, vt bene ait D.Th.1.par. q.13. art.7. ad 1. & quæ 7. de potentia, art.10. ad 11. ideo nec per ſe conſtituuntur in prædicamento, ſed per abſolutum. Et hinc ſequitur non pertinere ad prædicamentum ad aliquid, nec vocari relationes prædicamentales; ſed ſecundùm dici ab Ariſto. Et ratio huius denominationis eſt: quia tales ab antiquis dicebantur, & cum veris, & prædicamentalibus confundebantur: cùm tamen non ſint relationes ſecundum eſſe; ſed ſolo nomine harum gaudeant.

44 Tertium denique, quòd relationes, quæ nulli ſunt eſſentiales, ſed accidentaliter ſemper conueniunt, efficiant per ſe hoc prædicamentum; communis eſt conſenſus totius ſcholæ. Et ratio eius colligitur, ex differentia earum à relationibus tranſcendentalibus, & ſecundùm dici: quæ cùm pertineant ad eſſentiam abſo-

Digitized by Google

lutorum, quam complent, incompleti quidam reſpectus ſunt, & aliquid eorum: & ideo non poſſunt per ſe conſtituere rationem prædicamentalem, ſed ſimul cum eiſdem abſolutis. Relationes verò, quæ extra eſſentiam omnium abſolutorum ſunt; primò habent modum naturæ completæ: quia nihil eſſentiale alicuius ſunt, ſed per ſe habent proprium modum eſſendi, ad aliquid, qui ſit integra, atque completa ratio prædicamentalis, ſicut cætera accidentia prædicamentalia, & conſequenter ſua genera, ſpecies, ac differentias; ex quibus per ſe poteſt fieri ordinatio prædicamentalis. Habent etiam ſecundò; quòd ſint totum eſſe eſſentiale relatiuorum; ita vt nihil præter relationes ipſas eſſentialiter includant: & ideo ſic definita ſunt ab Ariſt. *Relatiua ſunt quorum totum ſuum eſſe ſit, ad aliud ſe habere.* Conueniunt igitur re- 45
lationes iſtæ cum tranſcendentalibus: in eo, quòd nihil abſolutum dicunt, ſed totum eſſe earum eſt, eſſe rationes referendi ad aliud: differunt tamen in duobus. In primo quidem: quia reſpectus ſecundùm dici, non ſunt tota ratio, totum eſſe, aut tota eſſentia relatiuorum: ſed quoddam complementum eorum: & ideo ea, quorum complementum ſunt; non ſunt relatiua ſimpliciter, ſed ſimpliciter abſoluta: & ex conſequenti dicuntur quodā modo relatiua, & ex hoc ſequitur ſecunda differentia; quòd reſpectus iſti non ſunt ad aliud, tanquam ad terminum, ſed tāquam ad ſubiectum, vel obiectum: vt petit natura abſoluti, quod complent: relationes verò prædicamentales, non ſolùm non dicunt aliquid abſolutum, ſed ſunt tota ratio, tota eſſentia, totum eſſe relatiuorum; quæ conſtituunt: & ideo relatiua ab eis conſtituta, nihil abſolutum dicunt, ſed totum ſuum eſſe, eſt referri ad aliud, non quidem tanquam ad obiectum, vel ſubiectum, ſed tanquam ad purum terminum: quia relatio à qua ſola conſtituuntur, non petit aliud ſub aliqua ratione particulari, ad quam ordinet relatiuum, quod conſtituit, ſed ſub ratione præciſa termini.

Ad primum arg. ſecundæ opinionis, contrariæ relationis ſe- 46
cundùm dici, diſtinguendum eſt antecedens. nam eſſe Subſtantiā, quidquid pertinet ad eſſentiam ſubſtantiæ: & quantitatem, quidquid pertinet ad eſſentiam quantitatis duobus modis intelligi poteſt: In recto, & in obliquo. Et primo modo, negandum eſt, quia non eſt neceſſarium; rem aliquam prædicari in recto: de quocunque eius modo, aut complemento: ita vt dicatur ſimpliciter ſubſtantia, aut quantitas: bene tamen in obliquo: ita vt dicatur aliquid ſubſtantiæ, vel quantitatis: & hoc modo verum eſt, hos reſpectus eſſe abſolutos, vel ſubſtantias, id eſt, aliquid rerum abſolutarum, vel ſubſtantiæ.

Ad ſecundum: Negandum eſt, quòd ſequatur abſoluta illa, in quibus clauduntur iſti reſpectus, compoſita eſſe ex abſoluto, & reſpe

reſpectiuo:quia non includuntur in rebus abſolutis, per modum generis,aut differentiæ,aut per modum compoſitionis,ſed tam in genere,quàm in differentia,atque in ſpecie ipſa ex eis compoſita, per modum cuiuſdam complementi: tam compoſitorum, quàm componentium,vnde non ſequitur compoſitionem aliquam cum eis facere.

QVÆSTIO VI.

An ſpecies relationis prædicamentalis,à termino ſit accipienda.

47 DE ſola relatione prædicamentali procedit quæſtio, non de relationibus tranſcendentalibus, nec ſecundùm dici: quas probauimus quæſtione præcedenti, non pertinere ad hoc prædicamentum. Vt autem meliùs intelligantur, quæ de relatione dicenda ſunt, quaſdam diuiſiones relatiuorum adducere oportet. Relatiuum igitur, quod eſt ſupremum genus huius prædicamenti,primò diuiditur in tria genera intermedia, ſecundùm tria fundamenta,in quibus fundatur,enumerata ab Ariſtot. 5.lib.Metaph. cap.15.Primum genus relatiuorum eſt eorum, quæ fundantur in vnitate,vel diuerſitate generica,aut ſpecifica; & habet ſub ſe tria alia genera,vel ſpecies,ſecundùm diuerſa fundamenta, in quibus reperitur vnitas, aut diuerſitas. Nam ſi reperiatur in Subſtantia, erit relatio identitatis,vel diuerſitatis; ſi in Qualitate,relatio ſimilitudinis,aut diſſimilitudinis;& ſi in Quantitate,relatio æqualitatis, vel inæqualitatis. Secundum genus relatiuorum eſt eorum,quæ fundãtur in actione,& paſſione:vt relationes paternitatis,& filiationis:& habet alia genera, vel ſpecies ſubalternas: ſecundùm diuerſas actiones,de præſenti,præterito,& futuro. Tertium,eorum, quæ fundantur in menſura, vt relationes potentiarum,& ſcientiarum,ſub nomine menſurabilis, ad ſua obiecta ſub nomine menſuræ:nam obiectum dicitur menſura ſcientiæ,& potentiæ:& ſcientia,atque potentia, menſurabilis per obiectum: ex eo, quod ad nihil poteſt vtraque extendi, aut circa nihil verſari, quod non contineatur ſub proprio obiecto.

48 Secunda diuiſio,minùs vniuerſalis eſt:qua diuiditur relatiuum, in Mutuum,& non mutuum. Relatiua mutua ſunt, quorũ vtrumque dicitur tale,per relationem realem: vt pater, & filius: Non mutua, quorùm vnum tantùm dicitur tale, per relationem realem:in altero verò,talis relatio non eſt, vt menſurabile, & menſura:nam illud dicitur tale, per relationem realem:hæc verò non habet talem relationem.

Tertia diuiſio eſt: Relatiua alia ſunt Æquiparantiæ, alia diſquiparantiæ. Æquiparantiæ,quæ eiuſdem rationis, & denominationis ſunt, vt ſimilia, æqualia. Diſquiparantiæ dicuntur quæ diuerſæ rationis ſunt,& denominationis, vt pater, & filius. Quod

libet autem horum generum, ſuas habet ſpecies, & de omnibus, & ſingulis,quærit titulus quæſtionis, *A quo ſumant diſtinctionem ſpecificam,an à termino,vel ab aliquo alio.*

Et prima opinio,videtur eſſe D.Thom.3.p.q.35.art.5.& quodlib.9.art.4.*Quòd relatio,aut relatiuum, non ſumat ſpeciem à termino, ſed potiùs à cauſa, per quam producitur*: Quod probat hoc argum. Quia ſi relatio ſumeret ſpeciem à termino, ſequeretur in vtroque parente,eãdem eſſe relationem ad filium. Probatur conſequentia: quia filius vnicus terminus eſt; ergo relatio patris, & matris,ad eum terminata,erit eadem.Sed conſequens eſt falſum; ergo etiam antecedens, quòd relatio ſumat ſpeciem à termino. Probatur minor:quia pater eſt cauſa efficiens filij,mater verò paſſiua tantùm,ergo habent rationes cauſarum,ſpecie diuerſas:quas neceſſariò conſequitur diuerſa relatio in vtroque: paternitatis in patre,& maternitatis in matre.

Secundò probatur: Quia ſpecies debet ſumi ab aliquo intrinſeco,quòd ſit differentia eſſentialis eius: ſed terminus relationis, eſt res diuerſa à relatione,& ei extrinſeca,vt patet reſpectu filiationis; ergo non poteſt ſumi ab eo ſpecies. Et ſi reſpondeas, non ita ſumi ſpeciem à termino,vt terminus ipſe ſit differentia ſpecifica relationis:ſed ordinatio ad terminum. Contra hoc eſt:quòd relatio ipſa,eſt ordinatio ad terminum:ergo ſi ex ordine, aut ordinatione ad terminum, ſumitur ſpecies eius, ſumet ſpeciem à ſeipſa:quod patet eſſe falſum. 49

Pro hac etiam ſententia,adduci poteſt teſtimonium Ariſt.quia tria genera relationum diſtinguit (vt vidimus) non per diuerſos terminos,ſed per diuerſa fundamenta:ergo ſentit non eſſe ſumendam ſpeciem relationis à termino.

Secunda opinio eſt communis,& vera; Quòd relatio, aut relatiuum,ſumit ſuam ſpeciem à termino: ita vt illæ relationes ſint eiuſdem ſpeciei:quæ habent terminum eiuſdem ſpeciei:vt omnes paternitates omnes ſimilitudines: illæ verò ſint ſpecie diſtinctæ, quæ habent terminos ſpecie diſtinctos:vt ſimilitudo,& diſſimilitudo. Probatur ex definitione Ariſto.quæ ait:*Relatiua eſſe,quorum totum ſuum eſſe,eſt referri ad aliud*,hoc eſt,ad terminum;ergo talis erit relatio,qualis fuerit terminus, ad quem refert: & hoc eſt ab eo accipere ſpeciem.Et D.Thom.abſque dubio tenet eandem ſententiam,3.p. q. 32. art.2. vbi ſic ait: *Cùm ratio ſpecifica relationis, conſiſtat in hoc,quod ad aliud ſe habet,neceſſe eſt dicere,quòd duæ relationes,non ſunt diuerſæ ſecundùm ſpeciem,ſi ex oppoſito vna relatio eis correſpondeat.* 50

Probatur etiam ratione: Quia ex quatuor generibus cauſarum,relatio non habet materiam,& formam; quæ ſunt cauſæ intrinſecæ, à quibus (ſaltem à forma) poſſet ſumere ſpeciem:quia

vt ſupe

vt ſuperiùs probauimus, accidentia non componuntur ex materia,& forma; ſolùm ergo habet cauſam efficientem, à qua producitur: & finem, ſeu terminum, in quem ordinatur relatiuum: ſed à cauſa efficiente, non ſumunt res ſuam ſpeciem:quia extrinſeca prorſus eſt:ergo ſolùm reſtat cauſa finalis, quæ eſt terminus, in quem eſſentialiter ordinatur relatiuum: quare ab eo ſumet ſuam ſpeciem.

51 Sed,vt meliùs intelligatur hæc vt ſpecificatio relationis; Notandum eſt,Relationem,ſicut cætera accidentia,non habere compoſitionem Phyſicam,ex materia,& forma:ſed Metaphyſicam,ex genere,& differentia. Vt ergo intelligatur,à quo ſumat ſpeciem, explicandum eſt,à quo ſumatur genus,& differentia eius: & quonam modo aſſignari poſſit definitio quidditatiua cuiuſlibet relationis. Genus igitur relationis, ſumitur à tota eius natura, ſub communi conceptu referendi ad terminum conſiderata. Differentia verò,ab eadem concepta, ſub conceptu ſpeciali, & vltimo determinanre genus: nempe ex eo, quòd ſit ordinatio ad talem terminum:vt Genus paternitatis,erit communis conceptus relationis realis, qui dicit eſſe ordinem, vel ordinationem ad terminum.Differentia verò,eſſe ordinationem ad filium: & ideo definitio paternitatis talis erit:Paternitas eſt ordo, aut ordinatio patris,ad filium: & ſic de cæteris relationibus.Itaque terminus relationis,non eſt differentia ſpecifica relationis,ſeu eſſe ordinationẽ ad talẽ terminũ,qui extrinſecus eſt relationi:ſed eſſe ordinationẽ ad illum intrinſecũ:& quia talis eſt ordinatio, quod eſt ad talem terminum, ideo dicitur relationem ſumere ſpeciem à termino, per quem cognoſcenda,& definienda eſt relatio,& relatiuum,

52 Ex hac doctrina conſtat ſolutum eſſe ſecundum argu.quia nec relatio ſic ſpecificatur à termino vt terminus:vt ſit differentia eſſentialis eius: nec ſpecificatur à ſeipſa, ſed à propria differentia; quæ ab eius natura ſumitur, vt conſideratur ſub conceptu determinato, & vltimo ordinationis ad talem terminum: per quem conceptum contrahitur communis,& genericus.

Vt teſtimonium Ariſt. explicetur,notandum eſt: Fundamenta eſſe cauſas relationum:vel quia ab eis aliquo modo producuntur: vel ſi aliquando non producuntur ab eis,naturali ſaltem ſequela, poſitis fundamentis ſequuntur: vnde ex fundamentis diuerſæ rationis,ſemper ſequuntur relationes diuerſæ ſpeciei. Et ita concedi poteſt, quòd à fundamentis ſumatur ſpecies relationum, aut relatiuorum, quaſi cauſaliter: ſed à terminis, quaſi formaliter. Inter hos autem duos modos ſumendi ſpeciem relationum, patet ſecundum eſſe magis proprium, quem poſuit Ariſto. in definitione relatiuorum:& hæc eſt cauſa: propter quam communis modus loquendi ſcholæ, eo potiùs quàm primo vtitur: ſed Ariſt,

&D.

& D.Thom.per fundamenta diſtinguunt illis locis:quia aliquando notiora nobis ſunt & quia modus ille diſtinguendi, non contradicit proprio,& formali,ſed eum infert:vnde per illum diſtinguentes,non negant proprium,quo ferè ſemper vtuntur.

An filio,correſpondeat duplex relatio,vna in patre, & alia in matre, vel eadem in vtroque parente.

SOlutionem primi arg. in vltimum locum remiſimus:quia circa illam dubium hoc (licèt breuiſſimè) diſputandum eſt, An in patre,& matre vnica ſit relatio ad filium,vel duplex,atque diuerſa:nempe paternitatis in patre,& maternitatis in matre. 53

Et eſt prima opinio D. Thom.3.p.quæſt.35.artic. 5. quam ſequitur ibidem Caiet. & Ferrar.2.lib.contra gentes,capit.14.*Quòd duplex ſit,ac diuerſa relatio in patre,& matre*: quæ in eo fundatur, quòd Ariſtot.quem ſequitur D.Thom.aſſerit,*Patrem, & matrem diuerſo modo,aut in diuerſo genere cauſa concurrere ad generationem filij*: patrem quidem tanquam cauſam efficientem,matrem verò tanquam materialem:ſed effectus, diuerſo modo, diuerſáque dependentia depẽdet à diuerſis generibus cauſarum, & diuerſo modo ab eis reſpicitur; ergo per diuerſas relationes:& ita pater refertur ad filium, relatione cauſæ efficientis: quæ dicitur paternitas:mater verò per relationem principij paſſiui, ſignificatam nomine maternitatis. Et hæc ſententia conſequenter ponit, duplicem relationem,ratione ſaltem diuerſam in filio:vnam, per quã refertur ad patrem,& aliam,per quam refertur ad matrem: nam cùm relatio ſumat ſpeciem à termino, impoſſibile eſt, quòd duæ relationes ſpecie diuerſæ, habeant eundem terminum formalem: vnde cùm filius terminet relationes diuerſas, vtriuſque parentis, neceſſe eſt per duas alias relationes, formaliter diuerſas eas terminare,ſed ambæ ſignificantur eodem nomine filiationis.

Secunda opinio oppoſita tenet: *In patre,& matre,eſſe vnam relationem totalem, & completam*, ſed quaſi compoſitam ex duabus relationibus partialibus,& eiuſdem rationis patris, & matris, & in filio non niſi vnicam ei correſpondere: per quam refertur ad vtrumque parentem, tanquam ad terminum adæquatum, & ad vtrumlibet, tanquam ad terminum inadæquatum. Ita Fonſeca 5. Metaph. cap. 15. quæſt. 5. ſect. 3. & habet oppoſitum fundamentum, videlicet patrem, & matrem, in eodem genere cauſæ efficientis, concurrere ad generationem filij:tanquam vnam cauſam totalem,& adæquatam, quaſi ex duplici cauſa partiali compoſitam.Ita enim ſentit Galenus: quem omnes Medici ſequuntur, & (quibus magna fides in hac re tribuenda eſt) cum eis Scotus in 3. d.q.1.Ex hoc autẽ fundamento euidenter ſequitur,quòd in patre, & matre,non ſunt relationes eiuſdẽ ſpeciei.Probatur conſequentia; 54

tia:quia ſi eodem modo,atque in eodem genere cauſæ efficientis, & proximè cõcurrunt ad generationem filij eodem modo ab eis dependebit: eodem etiam modo ab eis reſpicietur: quare per relationem eiuſdem ſpeciei, ſed partialiter diſtinctam in vtroque: quia diuerſæ ſunt cauſæ partiales, & diuerſa ſubiecta, in quibus non poteſt idem numero accidẽs reperiri,& poſſumus exemplum adducere, de multis hominibus trahentibus nauim,in quibus diuerſæ ſunt relationes partiales, & inadæquatæ, ad eundem effectum:ſed ex omnibus integratur vna totalis, & adæquata.

Noſtra autem ſententia eſt probabilem eſſe vtramque opinionem, non ſolùm propter patronos doctiſſimos; ſed propter probabilia fundamenta: *ideo liberum erit cuique hanc vel illam pro libitu ſequi.*

QVÆSTIO VII.

An terminus relationis, ſit formaliter abſolutus; vel formaliter relatiuus.

55 TRia ſunt in relatiuo, Subiectum, Fundamentum, & Relatio. Subiectum,eſt res ipſa,quæ denominatur à relatione. Fundamentum verò,ratio, aut medium, per quod conſurgit in ea relatio:& hæc eſt, per quam formaliter dicuntur relatiua:vt in patre eſt homo, qui denominatur pater, à relatione: eſt generatio, vel potentia generandi, in qua fundatur relatio: & eſt Relatio ipſa paternitatis. Ex his tribus certum eſt, Subiectum non eſſe terminum relationis, niſi materialem; & quaſi remotum:de quo non procedit quæſtio, ſed de duobus aliis: quorum ratione ſubiectum poteſt proximè terminare relationem.Et cùm fundamentum abſolutum ſit vel modum abſoluti habeat, ideo titulus quæſtionis quærit: *An terminus relationis, per quam vnum refertur ad aliud, ſit ſubiectum ipſum, ratione fundamenti, quod abſoluta res eſt; vel ratione relationis*: nam ſi ratione primi ſit terminus, terminabitur relatio ad abſolutum formaliter: ſi verò ratione relationis, terminabitur formaliter ad relatiuum.

56 Sed duo poſſumus conſiderare in relatione. Primum, quòd ſit ratio referendi vnum ad alterum. Secundum, quòd ſit ratio terminandi relationem alterius:vt in paternitate, quòd ſit ratio referendi patrem ad filium:& quòd ſit ratio, per quam idem pater, terminet relationem filiationis: & cùm rationes iſtæ ſint diuerſæ,in eadem relatione, certum eſt, per relationem, ſecundùm primam conſiderationem, vnum relatiuum non terminare relationem alterius: ſolùm poteſt eſſe dubium, an terminet per eam ſecundo modo conſideratam.

Et in hoc ſenſu quæritur, *An terminus relationis ſit formaliter relatiuus?* id eſt,an terminet per ſuam relationem,ſaltem ſecundo

modo

Digitized by Google

modo conſideratam, relationem alterius.

Et circa quæſtionem ſic explicatam, ſunt tres opiniones, duæ extremæ, & tertia media. Prima opinio extrema, aſſerit, *Vnum relatiuum ſemper, & in quocunque genere relationum, terminare relationem alterius, per propriam relationem, & nunquam per fundamentum, aut rationem abſolutam.* Ita Caiet. 1. p. quæſt. 13. artic. 7. quem ſequuntur nonnulli ex modernis.

Probant, ex duplici proprietate relatiuorum, approbata ab Ariſt. 57
& omnibus, nempe, *Quòd relatiua ſint ſimul natura, & ſimul cognitione, & definitione:* ita vt nec vnum poſſit eſſe prius natura quàm alterum: nec cognoſci ſine cognitione alterius nec definiri, niſi alio definito: quæ omnia manifeſta ſunt in patre, & filio: ſed nihil horum poteſt eis conuenire, niſi vt relatiuis: ergo vt talia, referuntur vnum ad alterum, & vnum terminat relationem alterius. Probatur minor: quia pater, ratione fundamenti eſt prior natura filio: & filius poſterior: cùm per potentiam generandi, & generationem actiuam, quæ ſunt fundamentum relationis, ſit cauſa illius: & cauſa ſit prior natura effectu: & eadem ratione poteſt cognoſci, & definiri ſine filio; ergo hoc modo, non poteſt vnum terminare relationem alterius: & ideo ſolum per relationem poſſunt ſe terminare.

Sed quia relationes aliæ ſunt mutuæ, & aliæ non mutuæ: quæ 58
ſolùm reperiuntur in vno extremo, aliud verò abſolutum eſt: & ideo tale non videtur poſſe terminare aliud per relationem, ſed per rationem abſolutam: non apparet igitur, quomodo vera eſſe poſſit hæc opinio in omnibus relationibus.

Propterea duobus modis defenditur, quantum ad relationes non mutuas à diuerſis qui eam ſequuntur. Primò, à Caiet. qui ait, *In his relationibus, vnum extremum eſſe relatiuum formaliter, per relationem ſibi inhærentem: aliud verò, non per relationem ſibi inhærentem, ſed per relationem exiſtentem in altero.* Gratia exempli: Scientia, quæ menſurabilis dicitur, refertur per relationem ſibi inhærentem ad obiectum, tanquam ad menſuram: obiectum verò, quod menſura dicitur, refertur ad ſcientiam, non per relationem ſibi inhærentem, ſed per eandem relationem exiſtentem in ſciẽtia: & ita vnum relatiuum eſt intrinſecum, & aliud extrinſecũ. Probatur ex Ariſt. 5. Meta. c. 15. expreſsè aſſerente, *In relatiuis tertij generis quæ ſunt menſura, & menſurabile; vnũ referri per relationẽ, quã in ſe habet, alterum verò per relationem, qua aliud refertur ad ipſum.*

Secunda via defenditur ab aliis modernis, aſſerentibus, *Extremum illud, in quo non eſt relatio realis, terminare relationem realem alterius*, non per eandem illius relationem, ſed per relationem 59
propriam: non realem, quam ſupponimus non habere, ſed rationis: quia eo ipſo quòd ſcientia refertur, per relationem realem

menſura

Digitized by Google

menſurabilis ad obiectum, acquirit obiectum nouam commenſurationem, & correſpondentiam cum illa, ratione cuius commenſurationis, debita eſt ei denominatio relatiua menſuræ: & cùm non poſſit eam habere realem, quia res abſoluta eſt, habebit à relatione rationis: quæ licèt non ſit ante operationem intellectus, ſatis eſt debitam ei eſſe, & quaſi in potentia proxima; vt tribuat ei denominationem relatiui, licèt non relati: nam relatiuum dicit potentiam. vt aliquid referatur ad aliud: relatum verò actuale exercitium referendi.

Hæc tamen ſententia; ſiue hoc, ſiue illo modo defendatur, improbabilis mihi videtur: quia vterque modus eam defendendi, euidenter oſtenditur falſus. Et primò, modum Caiet. ſic impugno: Effectus formalis relationis eſt, facere relatiuum; ſicut effectus formalis albedinis eſt, facere album: ſed repugnat aliquid eſſe album: niſi ab albedine ſibi inhærente: ergo repugnabit eſſe relatiuum, niſi à relatione ſibi inhærente; falſum ergo eſt, quod aſſerit Caiet. menſuram referri ad menſurabile, per relationem exiſtentem in eodem menſurabili.

60 Secundò: Quia relatio, cùm ſit forma relatiua non poteſt referre ad alteram, niſi illud, quod conſtituit relatiuum: ſed conſtituere aliquid relatiuum, eſt tribuere illi proprium effectum formalem: ſicut conſtituere albedinem, vel ſubiectum album, eſt tribuere illi proprium effectum formalem: & effectum formalem, non tribuit forma; niſi per informationem: ergo repugnat aliquid conſtitui relatiuum, aut referri ad aliud, per relationem exiſtentem in altero; & non in ſe,

Secunda via hac ratione probatur falſa: Relatiuum, & relatum: vt ſuperiùs probauimus, non ſe habent ſicut potentia & actus: quia cùm relatio ſit actualis ordinatio vnius ad alterum, eo ipſo, quod eſt in ſubiecto; refert illud actu ad terminum, & ideo impoſſibile eſt, aliquid habere relationem in ſe, per quam dicatur relatiuum: quin per eandem etiam dicatur relatum. Impoſſibile eſt etiam dici relatiuum, ex eo ſolùm; quòd poteſt habere relationem; niſi eam actu habeat: nam homo, priuſquam relationem habeat paternitatis, non dicitur relatiuum ad filium. Et ſicut hæc vera ſunt, & neceſſaria, in relationibus realibus; ita non minus ſunt neceſſaria, in relationibus rationis: quia relatio rationis, concipitur ab intellectu, ad ſimilitudinem relationis realis: eodem igitur modo erit impoſſibile; quòd menſura referatur ad menſurabile, per relationem rationis, priuſquam illam actu habeat ab intellectu, eam cognoſcente; etiam ſi ſit ei debita: ſicut eſt impoſſibile, quòd aliquid dicatur relatiuum à relatione reali, priuſquam eam actu habeat.

61 Secunda opinio extrema tenet: *Terminum; non ſolùm in relationibus*

Digitized by Google

tionibus non mutuis, ſed etiam in mutuis, eſſe formaliter abſolutum. Ita Scot. in 1. diſt. 30. quæſt. 1. quem ſequuntur omnes eius diſcipuli, & ex modernis multi: & in eandem ſententiam, videtur inclinare Capreol. in 1. d. 30. q. 1. art. 1. ad 3. Soncin. 5. Meta. q. 3. ad 2. Et de relationibus non mutuis; tanquam certum præſupponit hæc ſententia, quòd ad abſolutum terminentur.

Sed ita eſſe etiam in relationibus mutuis; probatur primò. Quia aut relatio, in quantum relatio, poſtulat terminum relatiuum, aut in quantum relatio mutua: ſed neutro modo poſtulare poteſt talem terminum: ergo non terminatur per ſe ad relatiuum, ſed per accidens; & ideo ad abſolutum per ſe. Probatur minor: Primò, quòd non vt relatio: nam ſi vt relatio peteret terminum relatiuum, omnis relatio deberet illum habere, & nulla poterit terminari ad abſolutum: ſed relationes tertij generis, terminantur omnes ad abſolutum; vt manifeſtum eſt: ergo relatio, vt relatio, non petit terminum relatiuum. Quòd autem eum non petat; vt relatio mutua, probatur Primò: Quia relatio non dicitur mutua, per rationem terminandi, ſed per rationem referendi: quia vtrumque extremum refertur ad aliud: ergo non eſt neceſſarium, vt relatio ſit mutua: quòd ſit ratio terminandi, ſed ſatis eſt eſſe rationem referendi, in vtróque extremo: quod verum eſſe poteſt etiam ſi abſolutum terminetur.

Secundò: Quia neque omnis relatio mutua, terminatur ſemper ad relatiuum, ſed aliquando ad abſolutum: nam paternitas, aut maternitas, & filiatio, ſunt relationes mutuæ: & tamen aliquando datur vna ſine altera: vt in beatiſſima Virgine, ſecundùm ſententiam D. Tho. 3. p. quæſt. 35. art. 5. datur relatio realis maternitatis, ad Chriſtum hominem, in quo non eſt relatio realis filiationis: ergo relatio maternitatis, non terminabitur ad Chriſtum tanquam ad relatiuum, ſed tanquam ad abſolutum, per paſſiuam generationem, quæ accidens abſolutum eſt, terminantem relationem maternitatis. 62

Secundò: Si vnum relatiuum terminaretur ad alterum, etiam vt relatiuum, ſequeretur, non poſſe vnum cognoſci, aut definiri, niſi per alterum. Probatur conſequentia: quia non poteſt cognoſci, neque definiri relatiuum, niſi per terminum, ſed conſequens eſt falſum: ergo falſum erit etiam antecedens. Probatur minor: quia loco nominis in definitione poſiti, licet ponere ſuam definitionem: vt loco animalis, poſiti in definitione hominis, licet ponere viuens ſenſibile, quæ eſt eius definitio, diceréque, Homo eſt viuens, ſenſibile, rationale: ergo ſi pater definitur per filium, dicemus, Pater eſt, qui habet filium & tunc, loco filij licebit ponere definitionem eius, quæ talis erit: filius eſt, qui habet patrem: & ita definitio patris erit, Pater eſt qui genuit eum, qui habet patrem: 63

in qua

in qua tria vitia committuntur. Primum eſt nugationis, ſeu inutilis repetitionis; quia pater ipſe, qui definitur, in definitione reperitur. Secundum eſt, quòd ignotum per ignotius definiatur: nam dum patrem definimus per filium, non ſolùm æque ignotus eſt filius, ſed minùs notus: cum nihil de eo poſſimus cognoſcere, niſi per patrem. Tertium, vitioſus quidam circulus: nam vnum relatiuum definitur per alterum; & hoc idem per illud: quod non eſt aliud, quàm definire idem per ſemetipſum: nam ſi pater definitur per filium, & ruſus filius per patrem, à primo ad vltimum, definietur pater per ſeipſum. Quod reprobauit Ariſt. 5. lib. Meta. cap. 13. his verbis: *Non eſt autem intellectus ad illud, cuius intellectus eſt: idem enim profectò bis eſſet dictum.* Et 1. lib. de poſter. reſolutione, cap. 3 eundem circulum reprobauit, in demonſtrationibus.

64 Tertia opinio media, inter hæc extrema, affirmat, *Relationes non mutuas terminari ad abſolutum formaliter, mutuas verò formaliter ad relatiuum: & ideo relationem in communi, vel relationem, vt relatio eſt ad terminum, abſtrahentem ab abſoluto, & relatiuo.* Ita Ferra. 2. contra gentes, cap. 11. Nip. 5. Meta. d. 14. Deca. Hiſ. in 1. d. 3. q. 1. notab. 3. & ex modernis plures. Et hanc exiſtimo eſſe certam in doctrina Ariſt. & D. Th. & probabiliorem cæteris. Quam efficaciter probauimus, quantum ad relationes non mutuas; vt menſurabilis, & menſuræ, Creaturæ, & Creatoris aduerſus primam opinionem Caie.

Probatur etiam aduerſus ſecundam opinionem, *Quòd relationes mutuæ terminentur formaliter ad relatiuum:* expreſſis teſtimoniis Ariſt. Porph. & D. Tho. Ariſt. enim cap. præſ. agens de termino relation s, & docens qualis eſſe debeat, ita ait: *Amplius, ſi quidem conuenienter aſſignetur, ad quod dicitur, omnibus aliis ſublatis, quæcunque accidentia ſunt: relicto autem ſolo illo, ad quod aſſignatum eſt, conuenienter ſemper ad ipſum dicetur, circumſcriptis omnibus, quæ accidentia ſunt domino: vt eſſe bipedem, vel ſcientiæ ſuſceptibilem, vel hominem: relicto verò ſolo, quòd dominus eſt, ſemper: ſeruus enim, domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id, ad quod dicitur, aſſignetur, circumſcriptis ominibus aliis: relicto autem eo ſolo, ad quod aſſignatum eſt, non dicitur ad ipſum. Aſſignetur ſeruus hominis, aut alicuius, & circumſcribatur ab homine, eſſe dominum, non amplius ſeruus ad hominem dicetur: cùm enim dominus non ſit, nec ſeruus eſt.* Quibus verbis expreſsè docet, ſeruum terminari formaliter ad dominum, vt dominus eſt: & dominum ad ſeruum, vt ſeruus eſt: quia ablatis relationibus dominij, & ſeruitutis, neuter poteſt terminare relationem alterius; & relationibus poſitis, etiam ſi omnia alia auferantur, ſufficienter per eas vtrumque terminat relationem alterius.

Digitized by Google

Porph. etiam cap. de ſpecie, idem tenet, non minùs expreſsè: 65
nam aſſerit ſe definiſſe genus per ſpeciem, & rurſus: ſpeciem per genus: quia ſunt relatiua, & vnum relatiuum debet definiri per alterum, tanquam per terminum ſuæ relationis.

Quod D. Thom. non minùs expreſsè docet, 1 p. q 40. art. 2. ad 4. vbi explicans definitionem relatiuorum, traditam ab Ariſtot. & docens quomodo conueniat relatiuis mutuis: inquit: *Cùm dicitur, quòd relatiui eſſe, eſt ad aliud ſe habere, per ad aliud, intelligitur correlatiuum, quod non eſt prius, ſed ſimul natura.*

Probatur deinde dupl ci ratione. Prima, ex intrinſeca ratione relatiuorum deducta. Oppoſitio relatiua reperitur inter relatiua vt relatiuà ſunt formaliter: ergo mutua relatio includit eſſentialiter mutuam oppoſitionem relatiuam: ſed mutua oppoſitio relatiua eſſentialiter includit vtramque rationem, referendi, & terminandi: ergo vtrumque officium exercent relatiua per relationes; & non per fundamenta abſoluta. Omnia conſtant euidenter, præter minorem, quam non minus euidenter probo. Mutua oppoſitio, conſiſtit in hoc, quòd relatiua mutuò ſe reſpiciant, & relationes, ſint rationes mutuò ſe reſpicienti, ſed mutuò ſe reſpicere eſt, quodlibet reſpicere aliud & ab eo reſpici: & ab eo reſpici, eſt terminare relationem eius: ergo euidens eſt, quòd in mutua oppoſitione, includatur eſſentialiter vtrumque officium; referendi, & terminandi: & ex conſequenti, quòd vtrumque exerceant relatiua per relationes, & non per fundamenta: quia per relationes, & non per fundamenta, habent formalem oppoſitionem.

Secunda ratio ex Diuinis relationibus ſumitur, in quibus euidenter probari videtur; vnum relatiuum, non poſſe per abſolutum, ſed per relationem terminare alterum. Duo autem præſupponit hæc ratio, tanquam certa. Primum eſt: Relationem realem, eſſe non poſſe, niſi inter extrema realiter diſtincta: quia nihil poteſt ad ſeipſum referri relatione reali. Secundum, in Diuinis non poſſe vnum diſtingui realiter ab altero per aliquid abſolutum: ſed ſolū per relationes oppoſitas. Quibus ſuppoſitis, ita procedit ratio: Pater refertur ad Filium, & Filius ad Patrem, vt realiter diſtinguuntur: ergo vterque terminat relationem alterius, vt realiter ab eo diſtinctus: quia ſicut relatio realis, nō poteſt eſſe eiuſdem ad ſeipſum realiter, ita nec terminari ad ſe ipſum: ſed pater, & filius non diſtinguuntur realiter, niſi per ſolas relationes oppoſitas: ergo nec refertur vnus ad alterum: nec terminat relationem alterius, niſi per relationem; vt relatiuum igitur, & non vt abſolutum: ſed eadem eſt ratio, de relationibus Diuinis, & creatis; quantum pertinet ad rationem referendi, & terminandi: ergo etiam relationes creatæ terminantur ad relatiuum, & non ad abſolutum. 66

Hui-

Huic argum. duobus modis conantur reſpondere moderni.
67 Primò, quod licèt in diuinis perſonis nihil diſtinguat realiter niſi relatio:& ideo relatiuum ſit, quod terminat ſecundum ſe; tamen vt à nobis concipiuntur Diuinæ Perſonæ: poteſt diſtingui fundamentum relationis,à relatione ipſa, & concipi per modum abſoluti:& per ipſum ita conceptum,terminabit vna perſona relationem alterius:vt in filio,poſſumus conſiderare generationem paſſiuam: à qua dicitur genitus per modum abſoluti, tanquam fundamentum filiationis: & per illam terminabit filius relationem paternitatis: non per filiationem: & ſic etiam patet, per generationem actiuam,per modum abſoluti conſideratam.

Hæc tamen ſolutio, nec vera eſt, nec ſoluit arg. Probo primò: Quia in perſonis Diuinis, non ſolùm paternitas, & filiatio ſunt relationes: ſed etiam generatio actiua: & paſſiua: quæ vocantur origo actiua & paſſiua, dicunt formaliter relationem, alioqui non poſſent diſtingui realiter: ſicut certum eſt diſtingui. Deinde à nobis, qui ſcimus nihil diſtingui in Diuinis;niſi per relationes: concipiuntur tanquam relatiuæ: ergo ſi per illas terminat vna perſona relationem alterius; terminabit, vt relatiua formaliter. Probo ſecundum; Quòd ſolutio non ſoluat argumentum. Quia licèt à nobis imperfectè intelligentibus, conciperentur generatio actiua,& paſſiua,per modum abſoluti; cùm tamen ſint relatiuæ:nihilominus ſecundùm ſe,nihil habent abſolutum: ergo cùm relationes terminentur ſecundùm ſe, & non ſolùm, vt imperfectè concipiuntur à nobis; ſequitur euidenter, ſecundum ſe terminari ad relatiuum formaliter; & non ad abſolutum: & etiam vt intelliguntur à Deo, & beatis qui eas cognoſcunt, vt ſunt in ſe.

Propterea iidem moderni, videntes prædictam ſolutionem inſufficientem eſſe; aliam tradiderunt. Concedentes, relationes Diuinas terminari ad relatiuum formaliter: non tamen creatas. Et differentiam in eo conſiſtere; quòd relationes Diuinæ, ſunt ſubſiſtentes, aut ſubſtantiales: ideo non habent aliud fundamentum, præter ſeipſas; per quod poſſit vnum relatiuum terminare relationem alterius: ſed relationes creatæ, ſunt accidentales: & ideo præſupponunt aliud accidens abſolutum, tanquam fundamentum,quo medio conſurgunt: & per tale fundamentum, poteſt vnum relatiuum terminare alterum.

Sed nec differentia hæc aliquid valet:quod ita probo:Relationem eſſe ſubſiſtentem aut inhærentem;ſeu ſubſtantialem, aut accidentalem,non pertinent ad rationem formalem relationis, aut relatiui: ſed materiale quid eſt: relationes verò, aut relatiua mutua, ex ratione formali talium relationum & relatiuorum: habent mutuam oppoſitionem, formaliter includentem vtran-

que rationem referendi, & terminandi; quæ eadem eſt in Diuinis, & creatis: ergo eadem erit ratio terminandi in vtriſque: ſicut eadem eſt ratio referendi; quare ſi ad relatiuum formaliter terminantur Diuinæ relationes, & non ad abſolutum; etiam terminabuntur creatæ.

Argumenta primæ opinionis, non ſunt contra noſtram: & ideo non eſt neceſſarium ad ea reſpondere. Sed ad primum arg. ſecundæ opinionis; Conceſſa maiori, concedenda eſt etiam minor: ſecundum illam partem, qua aſſerit, *Relationem, vt relatio eſt, non terminari ad relatiuum formaliter:* ſed neganda, quantùm ad aliam Quòd, *vt eſt relatio mutua: non petat terminum relatiuum*: quia relatio, vt relatio, conſideratur tanquam genus, abſtractum à mutua, & non mutua: ſed vt relatio mutua, conſideratur in ſpecie: certum eſt autem, plura conuenire alicui rei, ratione ſuæ differentiæ vel ſpeciei; quæ non conueniunt ei, ratione generis: & ideo conuenire poteſt relationi vt mutuæ, terminari ad relatiuum; licèt non conueniat ei ſub communi ratione relationis: ſed ſicut hoc modo abſtrahit à mutua, & non mutua; ita petit terminum abſtrahentem, ab abſoluto, & relatiuo. Vt autem aliud, quod in eodem arg. adducitur, de relationibus mutuis, carentibus aliquando relatione in vno extremo; vt eſt relatio creaturæ ad Creatorem; & relatio maternitatis B. Virginis, ad Chriſtum Dominum, apud D. Thom. ſoluatur, notandum eſt: Primò, *Relatiua duobus modis conſiderari poſſe:* Materialiter, dum pro ſubiectis, aut fundamentis accipiuntur; vt dum dicitur, hunc hominem album, referri ad alium hominem album: aut generans ad genitum: quo etiam modo; ſolùm dicuntur relatiua accidentaliter: quia accidentalis eſt hæc, generans eſt pater: vel album eſt ſimile. Alio modo accipiuntur Formaliter, prout ſignificantur nominibus relatiuis: patris, aut ſimilis: & ſicut relatiua; ſic etiam termini accipiuntur eiſdem modis: vt dum dicimus, ſimile referri ad album: aut patrem ad genitum: formaliter verò, ſi dicamus patrem referri ad filium. 69

Secundò notandum eſt: *Relationes mutuas, perfectas eſſe:* quia 70 oppoſitionem relatiuam includunt: non verò mutuas, quaſi mancas, & imperfectas, in quibus vnum tantum extremum relatiuæ oppoſitionis reperitur: vnde ſolùm intelliguntur habere materiales terminos; non formales. Vt relatio menſurabilis, ad menſuram: ſolùm materialiter dicitur terminata: & idem de relationibus mutuis: ſi in altero extremo ſuſpenderetur relatio, per poſſibile, vel impoſſibile: vt ſi, conſurgente relatione ſimilitudinis in vno a bo, ſuſpenderetur relatio in alio (ſi hoc ſit poſſibile, de quo non agimus) tunc enim ſolùm materialiter maneret terminata relatio alterius.

Ex hic

Ex his reſpondetur; Relationes illas quæ in arg. adducuntur, eſſe non mutuas: quia relationes mutuæ,non verſantur; niſi inter extrema eiuſdem ordinis:Deus autem & creatura diuerſi ordinis ſunt: & ideo non habent mutuas relationes: propterea quoque ſolùm materialiter terminatas: & hoc eſt,terminari ad abſolutum: mutuæ verò, oppoſitionem relatiuam eſſentialiter dicunt, ratione cuius,quælibet eſt ratio referendi ad aliam,& ſimul ratio terminandi: quia non poteſt oppoſitio intelligi, ſine vtraque ratione: & ideo relatiua mutua, vt talia, ad relatiuum formaliter terminantur.

An vnum relatiuum poſſit,& debeat definiri per alterum.

71 SEcundum arg.petit,*An vnum relatiuum poſſit,& debeat definiri per alterum.* Et circa hoc dubium, eſt duplex opinio. Prima negat, quòd ſic debeat definiri:quam tenent omnes illi; qui defendunt,relationem non terminari ad relatiuum; ſed ad abſolutum: & probant ex inconuenientibus,quæ ſequuntur ex tali modo definiendi; in eodem argumento adductis.

Secunda opinio,eſt eorum,qui ſequuntur noſtram ſententiam; *Quòd vnum relatiuum,debeat definiri per aliud*: & hæc apud Ariſtot. & D. Tho. eſt certiſſima, vt probant teſtimonia eorum adducta in confirmationem noſtræ ſententiæ: eſt etiam expreſſa apud Porph. cap. de ſpecie, vbi aſſerit, ſe egiſſe ſtatim poſt genus de ſpecie: *quia ſunt relatiua*:& ideo neceſſe eſt vnum cognoſcere, & definire per alterum. Huic autem teſtimonio, reſpondent moderni, non poſuiſſe Porph. ſpeciem, in definitione generis, vt refertur ad genus:ſed vt ad indiuidua; & ideo non definiſſe vnum relatiuum per alterum formaliter. Sed miror ſanè ſolutionem tam apertè falſam excogitaſſe: quia luce clarius eſt, genus definiſſe per ſpeciem,tanquam per ſubiectum; de quo prædicatur: ſed non eſt ſubiectum, de quo prædicatur genus; vt reſpicit indiuidua, ſed vt reſpicit genus ipſum, vt ex ſe patet:ergo per illam tanquam relatiuum generis, definiuit genus ipſum. Sed in rationibus eſt probabilior,& (niſi ego fallor) euidenter concluditur ex Diuinis relationibus, in quibus fatentur; quòd licèt noſtro modo intelligendi imperfecto, poſſumus intelligere, quòd terminentur ad fundamentum, per modum abſoluti à nobis conceptum: tamen ſi ſumantur vt ſunt in ſe; vel vt à Deo ipſo, aut beatis cognoſcuntur, non poſſunt vllo modo terminari ad abſolutum:quia cùm ſint ſubſiſtentes,& ſubſtantiales,non habent fundamentum aliud; præter ſeipſas: ideo neceſſe eſt per ſeipſas terminare.
72 Ex hoc deduco euidens argu.hoc modo:Relationes Diuinæ; vt ſunt in ſe, & vt cognoſcuntur à Deo, & beatis, terminantur ad relatiuum formaliter: ergo terminus formalis vnius

relatiui; vt patris, erit aliud relatiuum, nempe filius, vt filius: ſed relatiuum, non poteſt definiri; niſi per terminum: ergo non poteſt definiri; niſi per aliud relatiuum. Si igitur beatus, quadam explicatione explicaret, quid ſit pater Æternus; non poſſet alio modo; niſi dicendo, Pater Æternus eſt; qui habet filium eiuſdem naturæ. Tunc ergo; vel ex tali definitione ſequuntur illa inconuenientia, nempe circulus vitioſus; definiendo idem per ſeipſum, ignotum per ignotius atque etiam nugatio, vel inutilis repetitio; vel non: ſi non ſequuntur: ergo nec ſequuntur ex modo definiendi vnum relatiuum creatum per aliud: & ſi ſequuntur; non erit verum, quòd Diuinæ relationes terminentur ad relatiuum. Probatur euidenter paritas rationis: quia tam in diuinis quàm in humanis erit verum; quòd loco nominis in definitione poſiti licet ponere ſuam definitionem: ex quo ſequuntur illa inconuenientia: vel in vtriſque erit falſum, & non admittendum in relatiuis.

Ad arg. igitur; Concedenda eſt conſequentia primi enthymematis. Dum autem dicitur, loco nominis in definitione poſiti, licere definitionem eius ponere; Diſtinguendum eſt: quia vel id, quod ponitur in definitione; ponitur, tanquam pars definitionis intrinſeca: & tunc licebit quidem: ſi verò non ponatur, niſi tanquam additamentum extrinſecum; non licebit: & quia vnum relatiuum, non ponitur in definitione alterius, tanquam pars definitionis; ſed tanquam additamentum extrinſecum; in ordine, ad quod ſumitur differentia relationis; propterea non licet loco eius ponere ſuam definitionem. Et ratio huius differentiæ eſt: quia pars definitionis, eſt pars eſſentialis definiti; ſecundùm propriam naturam illud componens: vnde idem eſt, quòd ipſa ponatur, vel eius definitio continens naturam propriam. Quod autem ponitur tanquam additamentum; non eſt pars definitionis, aut definiti, nec illud componit; ſed ſolùm extrinſecè terminat, aut reſpicit: quod non poteſt præſtare per ſuam definitionem; ſed per ſe: quia per ſe reſpicitur ab alio, & per ſe ei opponitur relatiuè: quemadmodum vnum contrarium per ſe opponitur alteri, & per ſe expellit illud à ſubiecto, & non per propriam definitionem. Quod conſiderans Ariſt. 6. lib. Topic. c. 2. docet, *Relatiuum, vt in definitione alterius poſitum, diuerſum eſſe à ſeipſo, extra definitionem, aut ſecundùm ſe ſumpto*: nam in definitione non ponitur ſecundùm ſe: ſed ſolùm vt extrinſecum additamentum. Præterea in definitione, non ponitur tanquam relatiuum: ſed tanquam terminus: ideo non licet ponere definitionem eius, vt relatiui: vt terminus verò, ſolùm habet extrinſecam denominationem, quaſi eius, in quo finitur relatio alterius. 73

Ad teſtimonium verò Ariſtotelis; Reſpondetur, non loqui de 74
defini

definitione vnius relatiui per alterum, ſed ſolùm aſſerere, quòd potentia, non refertur ad ſuum ſubiectum, in quo eſt, relatione ſpeciali potétiæ,ſed ſolùm ad proprium obiectum: vt intellectus, non ad hominem, ſed ad intelligibile:& viſus ad viſibile:Nam ſi diceretur, inquit, relatiuè ad hominem,idem in quantum idem, bis diceretur: hoc eſt, ad duos terminos,& per duas relationes: quod patet eſſe impoſſibile. Itaque vt potentia,ſolùm dicitur relatiuè, ad obiectum, hoc eſt ad intelligibile: ad ſubiectum verò non dicitur vt potentia:ſed ſub alia ratione communi accidentis. Ita exponunt verba Ariſtot Commentator, D.Thō & Alexander, in Commentariis eorum verborum:& ideo hunc eſſe germanum ſenſum eorundem credendum eſt.

75 Ad aliud verò, quod in argumento dicitur: Definiri ignotum per ignotius, ſi vnum relatiuum definiatur per alterum: negandum eſt:ſed definitur per extrinſecum, æquè ignotum; & ſine quo non poteſt per notiora explicari:& hoc nihil refert:quia non requiritur, quòd magis notum ſit definito,quidquid ponitur in definitione eius,per ſe ſumptum: ſed ſatis eſt,ſi ſit æquè notum, vel ignotum,dummodo ex eo,& aliis notioribus,reſultet integra definitio,notior ſimpliciter definito:& hoc habet definitio relatiui: licèt terminus in ea poſitus, tanquam extrinſecum additamentum,æquè ignotus ſit,ſi per ſe ſumatur,ac definitum.

QVÆSTIO VIII.

An vnum relatiuum,ordinetur ad duos terminos eiuſdem ſpeciei, per eandem,vel diuerſas relationes.

76 EXplicatum eſt iam in præcedétibus,id quod pertinet ad vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam relationis: ideo in hac octaua quæſtione quærimus, de vnitate numerica; An quando vnum relatiuum reſpicit plures terminos eiuſdem ſpeciei, vt pater plures filios, aut ſimile plura ſimilia, reſpiciat ſingulos per ſingulas, atque diſtinctas numero paternitates,aut ſimilitudines, vel per vnam,& eandem numero extenſam ad omnes. Sed reſpicere vnum & relatiuum plures terminos, dupliciter contingit. Primò, ita vt quilibet ſit quaſi partialis, & inadæquatus, & ex multis conſtituatur vnus totalis, & adæquatus, atque etiam neceſſarius ad terminandam relationem:& hoc modo ſpecies reſpicit indiuidua,& totum,plures partes. Et hoc modo certum eſt,relatiuum per eandem numero relationem,& non per plures,reſpicere plures terminos.Secundo modo, contingit vnum relatiuum reſpicere plures terminos, adæquatos, & totales, ita, vt quilibet ſolus, & per ſe, poſſet terminare ſufficienter relationem: & hoc modo procedit quæ. An multiplicatis his terminis, multiplicētur relationes: ita vt pater referatur ad plures filios, per plures rela-

Digitized by Google

tiones, vel non multiplicentur, ſed per eandem numero paternitatem referatur ad omnes. Et prima opinio tenet, *Relatiuum ad* 77
plures terminos, non eadem relatione referri, ſed multis numero diuerſis: ita vt tot habeat relationes: quot filios: ita Scotus in 3. d. 8. q. vnica, quem ſequuntur ſui diſcipuli, & plures moderni: & probatur ex doctrina Ariſtot. qui docet in hoc capite, *Relatiua eſſe, ſimul natura, & cognitione*; ita vt quocunque eorum exiſtente in rerum natura, ponatur neceſſariò aliud, & ablato etiam vno, neceſſariò auferatur aliud; cognito etiam vno, neceſſariò cognoſcatur aliud: ſed hæc proprietas, non poteſt conuenire relatiuis, ſi per vnam relationem referantur ad plures terminos; ergo hoc non eſt poſſibile. Probatur minor, quia poſito primo termino, ponitur relatio: ſed ſemper ponitur priùs tempore vnus primus: quàm ſint alij: ergo non erit relatiuum ſimul tempore, nec natura cum eis, ſed ſolùm cum primo: nec etiam ſimul cognitione: quia priùs cognoſcitur primus, quàm illi alij cognoſcantur. Deinde ſublatis omnibus præter vltimum, qui non periit, non aufertur relatiuum.

Probatur deinde ratione. Primò: Quia ſi pater vnum habeat filium, per vnam relationem realem ordinabitur ad illũ; ergo habito ſecundo, conſurget in eo noua relatio. Probatur conſequentia: Relatio eſt ordinatio ad terminum; ergo noua ordinatio erit noua relatio: ſed ordinatur de nouo ad nouum filium, cùm priùs non ordinaretur; ergo noua eſt in eo ordinatio, & ideo noua relatio: & ſic multiplicabuntur relationes, multiplicatis terminis. 78

Secundò: Poſito fundamento proximo relationis, & termino ponitur neceſſariò relatio, vt poſita albedine in hoc pariete: quæ eſt fundamentum ſimilitudinis, & poſito alio albo, quod eſt terminus, conſurgit neceſſariò ſimilitudo; ergo poſito nouo fundamento, & nouo termino, conſurgit noua relatio: ſed genito nouo filio, ponitur noua generatio actiua in patre, quæ eſt nouum fundamentum relationis: ponitur nouus terminus, qui eſt nouus filius: ergo ponitur noua relatio. Et confirmari poteſt hoc modo: Si primus filius moriatur, ante generationem ſecundi, deſinit eſſe in patre relatio paternitatis: & per generationem ſecundi, conſurgit noua: quia nouum eſt fundamentum, & nouus terminus; ergo etiam ſi non moreretur primus, conſurgeret noua relatio. Probatur conſequentia: quia eodem modo eſt nouum fundamentum, & nouus terminus.

Et ſi reſpondeas, viuente primo non conſurgere nouam relationem: quia relatio eſt accidens: & vna paternitas, eſt accidens 79
ſolo numero diuerſum ab alia: ſed duo accidentia ſolo numero diſtincta, non poſſunt eſſe in eodem ſubiecto: quia accidentia indiuiduãtur ab eo; ergo nec poteſt cõſurgere noua relatio permanente

nente prima. Itaque ſubiectum habens vnam relationem, incapax eſt alterius ſolo numero diſtinctæ: & ideo vna relatio impedit, ne conſurgat alia. Contra hoc eſt: quòd licèt accidentia purè abſoluta, indiuiduentur à ſubiecto: & ideo non poſſint plura eſſe in eodem, ſolo numero diſtincta: accidentia tamen reſpectiua, non indiuiduantur à ſolo ſubiecto: ſed cum ordine ad terminum, vel ad aliquid aliud, quod reſpiciunt. Vnde plures ſpecies viſibiles (quas vocant intentionales) ſimul ſunt in eodem oculo, vidente ſimul duo alba, aut duo alia obiecta; ergo cùm relatio ſit accidens reſpectiuum, nō indiuiduatur à ſubiecto ſolo, ſed cum ordine ad talem terminum: qui ſi fuerit nouus, capax erit ſubiectum recipiendi nouam relationem, ſolo numero diſtinctam: quia nullum erit impedimentum, ratione cuius non multiplicentur relationes, multiplicatis terminis.

Secunda opinio, *negat multiplicari, ſed primam relationem extendi affirmat ad nouos terminos ſuperuenientes: & ita per vnam numero relationem, referri patrem ad omnes filios.* Ita D. Thom. in 3. d. 8. q. 1. & 3. par. q. 35. art. 5. Caiet. ibidem, Ferra. 1. lib. contra gentes, c. 4. Soncinas 5. Metaph. q. 32. concl. 3. Toletus q. 2. huius prædicamenti.

80 Potiſſimum fundamentum D. Tho. eſt, Natura accidentium: quæ ſicut eſſentialiter ſunt aliquid ſubſtantiæ, ſic nata ſunt ab ea indiuiduari. Duplicia autem eſſe poſſunt accidentia: nam vel ſunt diſtincta ſpecie, vel eiuſdem ſpeciei: & ſi ſpecie diſtincta ſint; iam ſupponuntur diſtincta numero: quia diſtinctio ſpecifica, cùm ſit maior, continet minorem, quæ eſt numerica: & ideo nullus vnquā dubitauit, quin duo accidentia ſpecie diſtincta, ſimul ſint in eodē ſubiecto: quia experientia notum eſt, in colore, & calore ſimul exiſtentibus in homine: ſi verò ſint eiuſdem ſpeciei: non ſupponuntur diſtincta, ſed nata ſunt à ſubiecto ſuſcipere indiuiduationem, ac diſtinctionem: & propterea non poſſunt multa ſimul eſſe in eodem ſubiecto, ſiue purè abſoluta ſint, ſiue reſpectiua: nā cùm ſint aliquid ſubſtantiæ, cui inhærent, & quam denominant, quodlibet natum eſt eſſe hoc, in quantum natum eſt efficere ſubſtantiā hanc, in ſpecie talis accidentis, nempe hoc albū, aut hoc calidum: ſed repugnat, quòd idem numero ſubiectum, ſit ſimul diuerſum numero, in eadem ſpecie accidentali: vt quòd ſint duo numero alba, aut calida; ergo repugnabit habere duplicem albedinem, aut calorem: & ex hoc infertur, ſubiectū indiuiduare accidentia, eiuſdem ſpeciei: quia licèt admitteretur, habere plura ſimul, nihilominus vnum tantùm numero eſſet in ſpecie eorū, vt vnum numero album, & non plura; ergo ea traheret ad propriā indiuiduationem, ita vt vnum numero fierēt: & hoc eſt à ſubiecto accipere in-

diuiduationem. Et cùm relationes ordinentur ex propria natura; ad conſtituendum ſubiectū relatiuum,& non poſſit conſtitui duplex numero pater,aut duplex numero ſimile, repugnabit habere ſimul duas relationes eiuſdem ſpeciei:ſed ſi termini multiplicentur, per eandem relationem numero ordinabitur ad omnes. Illi verò,quia plura ſunt ſubiecta, per plures relationes terminabunt eandem relationem exiſtentem in patre, ad omnes ſe extendentem:& ſic eſt intelligenda,& explicanda,opinio D.Thomæ,quam ſequimur.

Probatur primò:Quia hæc paternitas ponitur,vt homo per illam ſit,& denominetur formaliter hic numero pater, ſed per vnā paternitatem,fit hic numero pater,& per plures, etiam ſi multiplicentur,non fit alius pater numero; ergo nec eſt capax plurium relationum:vel ſi ponantur plures:eo ipſo efficientur vna numero omnes: quia per omnes non fit alius numero pater, ſed idem. Si verò reſpondeas, fieri hunc numero patrem per hanc paternitatem,in ordine, ad hunc filium, & per aliam quoque eundem, in ordine ad alterum,& hoc ſufficere, vt plures poſſint, & debeant multiplicari.Contra hoc ſic arguo:In ordine ad vnum, & plures filios, eſt idem numero pater; ergo per vnam numero formam relatiuam,& non per plures. Probatur conſequentia:quia ſi quælibet eſt diſtincta numero ab alia, propter diſtinctū numero terminum; ergo quælibet nata eſt efficere diſtinctū numero patrem: vnde ſi non facit diſtinctum, nec poteſt eſſe diſtincta numero ab alia,etiam ſi ad diſtinctum numero filium ordinetur. Quare non poterunt multiplicari in eodem patre:ſed ſicut idem numero pater eſt,reſpiciens plures filios, ita eos reſpicit per eandem numero paternitatem. 81

Secundò probatur:Quia non ſunt multiplicandæ entitates reales,ſine vrgenti neceſſitate, ſed ſi multiplicentur relationes eiuſdem ſpeciei per multiplicationem terminorum, multiplicantur ferè infinitæ entitates reales,ſine vrgenti neceſſitate:ergo non debent multiplicari. Probatur minor: quia infinita ferè ſunt alba eiuſdem gradus,ad quæ refertur vnum,& idem,per relationem ſimilitudinis,infiniti ferè homines,ad quos refertur quilibet relatione identitatis ſpecificæ: ergo ferè infinitas habebit entitates reales quilibet, numero diſtinctas, ſi pro ſingulis multiplicentur ſingulæ relationes. Quòd verò neceſſitas non vrgeat, probatur, quia ſecundùm communem ſententiam ſcholæ,pro ſingulis concluſionibus eiuſdem rationis, non multiplicatur in eodem homine ſinguli habitus ſcientiæ, ſed idem habitus numero ſe extendit ad omnes: & poſſet ſe extendere;etiam ſi eſſent infinitæ:ſed æquè facile eſt, quòd eadem numero relatio ſe extendat ad omnes terminos 82

minos eiuſdem rationis; ergo nulla eſt neceſſitas multiplicandi ſingulas pro ſingulis.

Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondetur, Patrem eſſe ſimul natura, & cognitione cum filio, duobus modis intelligi poſſe: Aut ſecundùm ſubſtantiam relationis. Aut ſecundùm extenſionem eius accidentalem ad plures: & primo modo, ſolùm eſt ſimul natura cum primo filio, ſecundo modo cum omnibus, & ſingulis ſuperuenientibus: & eodem modo loquendum eſt de conſeruatione eiuſdem relationis: nam cùm ſingulos reſpiciat, tanquam adæquatos terminos, ab vno tantùm dependet, vt conſeruetur, quantùm ad ſubſtantiam: ab omnibus verò, & ſingulis, vt conſeruetur, quantùm ad extenſionem: quare quolibet deſinente, non conſeruabitur in eadem extenſione, ſed in minori.

Ad primum argu. neganda eſt conſequentia primi enthymematis: & cùm dicitur nouam ordinationem, eſſe nouam relationem: concedi poteſt. Sed negandum eſt, quòd adueniente nouo filio, conſurgat noua ordinatio in patre: ſed ſolùm conſurgit noua extenſio eiuſdem ordinationis, ſiue eiuſdem relationis: ſicut adueniente noua concluſione, non multiplicatur nouus habitus, ſed ſolùm habetur de nouo extenſio noua eiuſdem.

Ad ſecundum: Conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia: quia nouum fundamentum inducit nouam relationem, ſi ſubiectum ſit capax: habita autem prima relatione, non eſt capax ſubiectum nouæ alterius relationis numero diſtinctæ (vt probatum eſt) ideo nouum fundamentum, quod ex ſe poſſet nouam inducere relationem, per accidens non inducit eam: quia per accidens fuit ſubiectum impeditum, per relationem iam acquiſitam. Et datur euidens inſtantia in concluſionibus, quarum quælibet eſt productiua habitus, ſed per accidens non producitur ab aliis, præter primam: quia inueniunt iam productum, & impeditũ ſubiectum.

84 Secundò reſpondetur: Concedendo eandem conſequentiam, ſed negando minorem ſubſumentem, quòd per generationem ſecundi filij, nouum ponatur fundamentum. Nam licèt ponatur noua generatio, hæc tamen non eſt fundamentum relationis, ſed ſolùm ratio fundandi: fundamẽtum verò eſt potentia generandi; vt reducta ad actum, per generationem: potentia verò non multiplicatur: ideo nec ponitur nouum fundamentum, nec proinde noua relatio. Ad aliud tandem, quod dicitur de indiuiduatione accidentium: negari poſſet, quòd plures ſpecies intentionales ſint in eodem ſubiecto, hoc eſt, in ſenſu, aut intellectu: qui non poteſt ſimul plura intelligere, niſi per modum vnius: hoc eſt, niſi vt aliquo modo ordinentur, vel per vnam ſpeciem repræſentẽtur, ſi ſint obiecta eiuſdem ſpeciei. Sed meliùs fortè dicetur diuerſam eſſe rationem de accidentibus intentionalibus: quæ nec denominant

ſubie

ſubiectum,nec,producuntur propter illud,nec ab eo præcipuè dependent, ſed ab obiecto, propter quod producuntur, vt potentiæ vniatur,atque de accidentibus realibus,habentibus eſſe phyſicum; & ſecundùm illud denominantibus,& propter ſubiectum productis. Quæ proinde ab eodem ſubiecto indiuiduantur:intentionalia verò, potiùs ex propria entitate, cum ordine ad talem actionem per quam producuntur ab obiectis:ſed de hoc ſuo loco.

QVÆSTIO IX.

An entis realis ad non ens,aut ad ens rationis,detur relatio realis.

SEnſus quæſtionis eſt: An neceſſe ſit terminum relationis realis,eſſe realem,hoc eſt,actu exiſtentem:vel etiam ſi ſit ens rationis,aut ens in potentia,referatur ad illud ens actu exiſtens,relatione reali. 85

Triplex eſt relatio.Prima,*pertinens ad eſſentiã abſoluti*,vt tranſcendentes, & ſecundùm dici; quales ſunt reſpectus, quos dicunt accidentia ad ſubiecta,& ſcientiæ,atque potentię,ad obiecta:& de his certum eſt apud omnes, quod reales eſſe poſſint & terminari ad ens in potentia,vel ens rationis:quia realis eſt reſpectus aptitudinalis inhærentiæ, quem dicit quantitas Euchariſtiæ ad ſubſtantiam panis,in qua erat, iam non exiſtentem. Realis eſt etiam reſpectus,quem dicit Dialectica ad ens rationis,tanquam ad proprium obiectum. Alia eſt relatio, *non pertinens ad eſſentiam abſoluti*, ſed quæ omnibus accidit:& hæc eſt prædicamentalis, ſed eſt duplex:quædam mutua,quæ ex parte vtriuſque extremi realis eſt, vt ſimilitudo,& æqualitas.Et de hac etiam eſt certum, quòd non poſſit verſari,inter ens actu,& ens in potentia, aut inter ens reale,& rationis. Quod probat euidenter hoc argumentum;Relatio realis mutua,debet eſſe ex parte vtriuſque extremi realis, ſed ens in potentia,aut ens rationis,non eſt capax relationis realis: ergo non poteſt referri ad ens actu relatione reali; & ex conſequenti, repugnat relationem realem mutuam dari entis in actu,ad ens in potentia,vel ad ens rationis. 86

Difficultas igitur quæſtionis,ad ſolas relationes prædicamentales non mutuas,ex quibus conſtat tertium genus,reducitur:*An poßint terminari ad ens in potentia,vel ad ens rationis,vel neceſſe ſit habere terminum realem,& actu exiſtentem,quamuis abſolutum.* 87

Et prima opinio,affirmat,*Entis in actu ad ens in potentia:vel ad non ens,dari poſſe relationem realem,non mutuam:*Ita Greg. in 1. d. 28.q.3.Soncinas 5.Meta.q.7.& ex modernis nonnulli.

Et probatur,teſtimonio Ariſt.cap.præſenti; vbi ait,*Calefactiuũ referri ad calefactibile, & agens in actu,ad paſſum in potentia, in ſecundo genere relationum:*ergo ſentit entis in actu,ad ens in potentia,dari relationem realem.

Proba

Probatur deinde ratione. Primò: Quia relatio non ſumit entitatem realem à termino, ſed à fundamento: ergo vt realis ſit, non habet à termino, ſed à fundamento: quare realis eſſe poterit, etiam ſi terminus ſit ens rationis, vel ens in potentia. Quod probat Dialectica, quæ cùm ſcientia realis ſit, & realis habitus, habet pro obiecto ens rationis.

88 Secundo: Potentiæ habitus, & ſcientiæ, ſunt menſurabiles per ſua obiecta: ergo referuntur ad ea relatione reali, menſurabilis ad menſuram, in tertio genere poſita: non tamen referuntur ad illa, vt actu exiſtentia, ſed ſufficit, quòd ſint in potentia: ergo hæc relatio non mutua, poteſt dari inter ens actu, & ens in potentia. Probatur minor, quia viſibile non dicit actualem exiſtentiam, ſed potentiam tantùm: & roſa non exiſtente in hyeme, datur vera, & realis ſcientia de illa. Et confirmari poteſt hoc modo: Hæc eſt differentia inter officium referendi, & terminandi, quòd illud dicit intrinſecam ordinationem relatiui ad terminum: & ideo requirit veram relationem inhærentem relatiuo, & ex conſequenti actualem exiſtentiam eiuſdem relatiui: ſed terminare, ſolùm dicit extrinſecam denominationem & extrinſeca denominatio poteſt conuenire rei non exiſtenti: quia cùm nihil intrinſecum ponat in ea, non neceſſariò præſupponit actualem exiſtentiam eius: ergo ens in potentia ſufficienter poteſt terminare relationem non mutuam.

Secunda opinio negat, *Relationem prædicamentalem non mutuam, poſſe dari ad ens rationis, vel ad ens in potentia, ſed aſſerit relationem neceſſariò requirere terminum realem actu exiſtentem.* Hæc eſt D. Th. 2. contra gentes, c. 12. & 1. par. quæſtione 13. quem ſequuntur in eiſdem locis Caiet. & Ferrar. Scotus in 1. d. 3. quæſtione vnica. Capreol. d. 31. q. 1. Sotus quæſt. 1. huius capitis. Fonſeca 5. Metaph. c. 15. q. 1. ſectio. 2. Pater Franciſcus Suarius 2. tomo ſuæ Metaph. & moderni ferè omnes. Et videtur nobis probabilior, & ſequenda.

89 Sed explicanda eſt priùs, deinde probanda. Pro explicatione verò, notanda eſt diſtinctio, inter relationes tranſcendentales, & ſecundùm dici ex vna parte, & relationes prædicamentales, quòd illæ ſunt de eſſentia abſolutorum, quorum eſſentiam complent: ideo non dicuntur habere fundamentum, nec ex fundamento aliqua conſurgere, ſed naturam abſoluti, cuius eſſentiam complent, ſequuntur: quòd ſi ens prædicamentale fuerit; ad prędicamentum, & ſpeciem eius reductiuè pertinebunt. Relationes verò prædicamentales, extra eſſentiam omnium abſolutorum ſunt: nec per ſe intenduntur, aut producuntur à natura, vel agente aliquo: ſed conſequuntur rem abſolutam per ſe intentam, atque productam: nec ſequuntur illam: vt in ſe eſt, ſed vt commenſuratur, aut proportio-

natur alteri. Gratia exempli: relatio ſimilitudinis, extra eſſentiam albi, aut nigri eſt, nec per ſe intenditur, aut producitur à natura: ſed conſequitur albedinem, aut nigredinem per intentam & productam: nec ſequitur illam vt eſt in ſe, ſed vt commenſuratur alteri albedini: quia ſi ſola vna albedo produceretur in rerum natura, non conſequeretur eam relatio ſimilitudinis: & quod de ſimilitudine dicimus, de cæteris relationibus intelligendum eſt.

Secundò notandum eſt, *In potentiis, habitibus, & ſcientiis, duplicem eſſe relationem:* Primam, per quam completur eſſentia eius: & hæc non ſignificatur nomine ſcientiæ, ſed imbibitur in ratione abſoluta eius, ad quam ſignificandam per ſe eſt impoſitum. Alia eſt relatio, Quæ non pertinet ad eſſentiam ſcientiæ, nec ſequitur eam, vt eſt in ſe, ſed vt commenſuratur, & adæquatur obiecto: ita vt non poſſit circa aliquid verſari, quod non contineatur ſub eo: nec poſſit non veſari, circa quodcunque ſub eo contentum. Et hæc eſt relatio menſurabilis, per quam refertur ſcientia ad obiectum: non ſub ratione ſcibilis, ſed ſub ratione menſuræ. Itaque naturam ſcientiæ iam completæ, per reſpectum ad obiectum, in ratione ſcibilis, conſequitur relatio adæquationis, aut menſurabilitatis: vnde reſpectus ſcientiæ; vt ſignificatur nomine ſcientiæ ad ſcibile, eſt relatio ſecundùm dici reſpectus verò eiuſdem ſcientiæ; vt menſurabilis, eſt relatio ſecundùm eſſe, & prædicamentalis, pertinens ad tertium genus huius prædicamenti. 90

Ex hac doctrina colligitur, efficax argument. ad probandum noſtram ſententiam. Quia relatio prædicamentalis, cùm ſit extra eſſentiam abſoluti fundatur in commenſuratione eius cum alio: & cùm ſit realis, fundatur in commenſuratione reali: ſed nihil poteſt habere commenſurationem, vel adæquationem realem, cum altero, niſi etiam ſit reale: ergo nec poteſt conſurgere relatio realis, in ente reali, ad ens rationis, vel ad ens in potentia. Probatur minor: Quia commenſuratio realis, eſt realis & naturalis proportio vnius rei cum altera: in qua proportione fundatur relatio realis: ergo non poteſt eſſe talis commenſuratio, aut proportio, cum ente rationis habente eſſe, niſi per operationem intellectus: ſed nec cum ente in potentia, quia ens in potentia, non habet eſſe reale in rerum natura: ergo nec ad illud comparari poteſt realiter & naturaliter, ens reale actu exiſtens, ſed ſolùm per operationem intellectus, conſiderantis ipſum, ac ſi actu eſſet: quare nec poteſt eſſe fundamentum reale in ente reali, ex quo conſurgat relatio prædicamentalis; reſpectu entis rationis, vel entis in potentia. 91

Ad teſtimonium Ariſtotelis, pro prima ſententia; Reſpondeo, Relationem motiui ad mobile, & productiui ad productibile, realem eſſe, ſi extrema ſint actu exiſtentia in rerum natura: ita vt

de illis

de illis verum ſit,vnum habere realem potentiam actiuam, producendi,vel mouendi aliud, verbi gratia, motiuum; mobile verò habere potentiam paſſiuam, per quam procedit, aut mouetur ab alio: ſi verò vtrumque,vel alterum ſolùm ſit in potentia, non erit relatio realis,ſed rationis tantùm.

92 Ad primum; Diſtinguendum eſt antecedens: quia duplicem ſenſum habere poteſt. Primum, materialem, nempe, relationem ſumere entitatem realem à re materiali, quæ eſt fundamentum, vt in ſe conſideratur: & in hoc ſenſu, negandum eſt: quia relatio non ſequitur rem, in qua fundatur, vt eſt in ſe, ſed vt commenſuratur, vel comparatur naturaliter ad alteram. Secundus ſenſus eſt: Relationem ſumere entitatem realem,à fundamento, vt alteri commenſurato:& eſt verus. Sed neganda eſt conſequentia, quòd realis poſſit eſſe relatio, etiam ſi terminus, ſit ens rationis, vel ens in potentia: quia res quæ eſt fundamentum, non poteſt cum his habere realem,& naturalem commenſurationem: & ideo non poteſt tribuere entitatem relationi reali:nec proinde eſſe fundamentum eius.

Ad ſecundum; Concedendum eſt primum enthymema, ſed minor diſtinguenda; nam Scientia duobus modis accipitur, atque etiam potentia, & habitus: Aut ſecundùm eſſentialia:& hoc modo reſpiciunt obiecta, vt ſcibilia: & ideo non,vt actu exiſtentia: Aut ſecundùm realem commenſurationem, vel adæquationem,quam habent cum obiectis, qua ratione conſequitur eas relatio menſurabilitatis realis ad obiectá:nam ſub ratione vniuerſali ſcibilium accepta, ſed ſub ſpeciali menſuræ: & hoc modo reſpiciunt obiecta,actu exiſtentia: non ita, vt actualis exiſtentia ſit ratio obiectiua: ſed potiùs natura eorum, ſecundùm quam attinguntur ab eadem ſcientia: exiſtentia verò, neceſſaria conditio eſt, ad conditionem realem menſurabilitatis: quia n ſi actu exiſtant,non poteſt ſcientia realiter commenſurari, aut comparari ad illa: ſed ſolùm dicentur ſcientiæ menſurabiles per relationem rationis menſurabilitatis, conſurgentem ex comparatione, qua eas comparat intellectus cum obiecto, tanquam cum menſura earum.

93 Ratio autem huius differentiæ, inter vtramque relationem, ſcientiæ, vt ſcientiæ;ad obiectum, vt ſcibile: & relationem eiuſdem ſcientiæ, ad obiectum, vt menſuram:eſt, quòd cùm relatio illa ſit complementum ſcientiæ, (quæ abſoluta qualitas eſt: ideo non dependens in ſua entitate abſoluta, ab entitate obiecti, ſed ab actibus circa illud,per quos producitur) realis eſſe poteſt:etiã ſi obiectum ſit ens rationis; vel ſolùm ens in potentia. Cuius ea eſt ratio: quia non minùs verſatur intellectus, per actus reales, circa obiectum reale, aut actu exiſtens; quàm circa ens rationis,

vel eas

vel ens in potentia:nec minùs per tales actus reales producit verum, & realem habitum. Relatio verò realis menſurabilis accidit ſcientiæ, ex commenſuratione, & comparatione reali & naturali cum obiecto:non vt ſcibili, ſed vt menſuræ eius:commenſurationem verò, & comparationem realem, habere non poteſt cum eo,niſi actu exiſtente:& ideo nec relationem realem menſurabilis: ſed rationis tantùm; per comparationem intellectus cum eo,exiſtente in potentia.Non ergo ſequitur, quòd ſi relatio ſecundum dici, ſcientiæ ad ſcibile, realis ſit reſpectu obiecti in potentia,aut reſpectu entis rationis,realis quoque eſſe poſſit, relatio prædicamentalis non mutua, eiuſdem ſcientiæ, vt menſurabilis,ad idem obiectum,vt menſuram.

Ad confirmationem; Concedenda eſt maior, ſed minor diſtinguenda: nam licèt aliqua denominatio extrinſeca, conuenire fortè poſſit enti in potentia, non tamen denominatio extrinſeca terminandi relationem realem:quia relatio realis fundatur in commenſuratione reali relatiui, cum termino: cõmenſuratio autem realis,nõ poteſt eſſe, niſi inter entia realia actu exiſtentia. 94

QVÆSTIO X.

An aliqua relatio prædicamentalis, fundetur proximè in ſubſtantia.

EXplicato termino relationis, iam agimus de fundamento eius. *Tria fundamenta relationum prædicamentalium* aſſignauit Ariſt.5.lib.Metaphyſ.cap.15.Primum eſt,Vnitas, quam etiam vocauit numerum: quia principium numeri eſt. Vnitas verò triplex eſt, *Numerica*, *Specifica*, *& Generica.* Et de numerica, non intelligit eſſe fundamentum relationis, quia repugnat naturæ eius: nam relatio realis, prædicamentalis, dicit oppoſitionem realem, inter extrema, & ex conſequenti diſtinctionem realem: quia nihil opponitur realiter ſibi ipſi: ſed indiuiduum, vt eſt vnum numero, non eſt vnum cum altero indiuiduo vnitate numerica, ſed ſibiipſi tantùm: & ſibiipſi non opponitur realiter: quia non diſtinguitur à ſeipſo realiter; ergo non poteſt fundare relationem vnitatis. Specifica verò, & generica, poſſunt: quia in diuerſis indiuiduis,aut ſpeciebus fundantur:& ideo habent extrema realiter diſtincta:vt natura humana,diſtincta indiuidua;nempe Petrum,& Ioannem; & natura ſenſitiua, diſtinctas ſpecies, vt hominem, & leonem. 95

Secundum fundamentum relationis, dicit, *Eſſe actionem, & paſſionem.* Vt generatio, per quam vnus homo generat alterum, eſt actio:& generatio paſſiua, per quam vnus homo dicitur genitus ab alio,dicitur paſſio: & illa fundat relationem paternitatis, hæc relationem filiationis. 96

Tertium

Tertium fundamentum eſt *Menſura*; hoc eſt, adæquatio vnius rei ad aliam; quæ reperitur in potentiis, habitibus, ſcientiis, & virtutibus cum ſuis obiectis: in quantum ad omnia ſe extendunt; quæ ſub obiectis propriis continentur;& ad nihil aliud, quod ſub eis non contineatur:ex qua adæquatione, dicuntur obiecta; menſura earum: & illæ dicuntur menſurabiles ab eiſdem obiectis; & ſecundùm hæc tria fundamenta, diſtinguit Ariſt. tria genera relationum. Primum vocans, *Quod fundatur in vnitate*, ſub vnitate etiam intelligens diuerſitatem: quia eadem eſt ratio oppoſitorum. Secundu genus vocat illud, *Quod fundatur in actione, & paſſione.* Et tertium, *Quod fundatur in menſura.* Et quantum pertinet ad hanc quæſtionem, ſupponimus relationes ſecundi generis, non fundari proximè in ſubſtantia, ſed mediis his accidentibus: nempe actione, paſſione, & menſura. Quare ſolùm procedit quæſtio de relationibus primi generis, quæ fundantur in vnitate: ***An fundentur proximè in ſubſtantia.*** Et de vnitate numerica, probauimus, non fundare relationem realem: ideo difficultas quæſtionis, reducitur ad vnitatem genericam, & ſpecificam. In qua tres alias ſpecies relationum fundari, docet Ariſt. nam ſi vnitas ſpecifica ſit in ſubſtantia, dicit fundare relationem identitatis ſpecificæ: vt vnitas ſpecifica Petri, & Ioannis; eſt fundamentum relationis identatis ſpecificæ, inter eos repertæ. Si ſit in qualitate, dicit fundare relationem ſimilitudinis: vt inter duo alba. Si ſit in quantitate, fundat relationem æqualitatis: qualis eſt ea, quæ reperitur inter duo corpora, eiuſdem longitudinis.

97 Sed in fundamentis harum trium ſpecierum relationis, duo conſiderantur; nempe, Fundamentum; & ratio fundandi: Fundamentum eſt, res ipſa fundans relationem: vt ſubſtantia, qualitas & quantitas. Ratio verò fundandi: eſt vnitas, aut diuerſitas ſpecifica, aut generica: quia ratione illius, ſubſtantia, qualitas, & quantitas fundant relationem: ita, vt vnitas ſit ratio fundandi relationem identitis, ſimilitudinis, aut æqualitatis: diuerſitas verò, ſit ratio fundandi relationem: diuerſitatis, diſſimilitudinis, & inæqualitatis. Et hanc rationem fundandi, vocant alij fundamentum proximum: ipſam verò rem, quæ fundat, remotum. Vt albedinem, vocant fundamentum remotum: vnitatem verò, proximum.

Ex his tribus ſpeciebus relationum; nempe, Identitatis, Similitudinis, & Æqualitatis, certum eſt duas poſtremas, non fundari proximè in ſubſtantia: ſed in qualitate, & quantitate, per duas dicuntur res ſimiles, vel æquales. Solùm ergo poteſt eſſe quæſtio, de relationibus identitatis, & diuerſitatis genericæ, aut ſpecificæ: an proximum fundamentum earum ſit ſubſtantia.

Et prima opinio aſſerit, ***Non eſſe relationes reales, ſed rationis***

Digitized by Google

vt relationem identitatis ſpecificæ,inter Petrum; & Ioannem : & conſequenter tenet, nullam relationem realem fundari proximè in ſubſtantia. Ita Fonſeca 4. lib. Metaph. cap. 2. q. 7. ſect. 8. & lib, 5.cap. 1. q. 1. ſect. 7.

Probat primò : Quia vnitas ſpecifica aut generica, eſt ratio fundandi has relationes:ſed iſtæ vnitates, non dantur à parte rei: ſed per operationem intellectus, abſtrahentis naturam ab inferioribus:aut comparantis ad illa:vt quæſt. 3.vniuerſalium dictum eſt: ergo relationes, quæ conſequuntur has vnitates; non dabuntur à parte rei: ſed per intellectum : & ideo non erunt reales : ſed rationis.

Secundo:Relationes,quæ eodem modo conueniunt rebus:dum actu exiſtunt, & dum ſolùm ſunt in potentia : non poſſunt eſſe reales:vt ex quæſt præcedenti patet : ſed relationes identitatis, & diuerſitatis ſpecificæ,atque genericæ,ita ſe habent:ergo non ſunt reales : ſed rationis. Probatur minor; quia non minus ſunt eiuſdem ſpeciei Petrus & Ioannes mortui quàm viui : nec minùs diſtinguuntur ſpecie, equus, & leo, ſiue actu exiſtant, ſiue ſolum in potentia: quod etiam de roſa certum eſt; non minùs ſpecie diſtincta ab aliis floribus in hyeme quàm verno tempore : ergo vtroque modo ſe habentes,fundant relationes identitatis,& diuerſitatis:quæ ideo non poterunt eſſe reales;ſed rationis.

Secunda opinio *concedit tales relationes eſſe reales, & proximè conuenire ſubſtantiis:ſed negat eſſe prædicamentales : & tranſcendentales eſſe vult:& ideo nullam relationem prædicamentalem, proximè fundari in ſubſtãtia.* Hanc ſententiam citat Soncin. 5. Me.q.31.& ſequitur Mercatus cap.præſenti, quæſt. 1. probatque teſtimonio D. Tho. 4.contra gentes, c. 14. vbi inquit: *Relatio non ſolùm præexigit eſſe ſubſtantiæ, ſed eſſe aliorum accidentium, ex quibus cauſatur:ſicut vnum in quantitate,cauſat æqualitatem : & vnum in qualitate,ſimilitudinem.* Deinde hoc arg.Vnum,& diſtinctum,ſeu diuerſum, ſunt paſſiones entis : ergo conuertuntur cum eo; ſed ens eſt tranſcendens:ergo & illa : quare relationes conſequentes vnitatem & diuerſitatem,tranſcendentales erunt, non prædicamentales. Quod probatur etiam hac ratione : quia vnitas ſpecifica, atque generica,in omnibus prædicamentis reperitur : ergo tranſcendentalis eſt,& conſequenter relatio in ea fundata,eſt talis.

Tertia opinio duo aſſerit.Primum,*Relationes identitatis,& diuerſitatis eſſe reales,& prædicamentales.*Secundum, *Proximè fundari in ſubſtantia.* Ita Auicena 3. Meta. cap. 10. Alber. Magnus tract.de prædicamento ad aliquid,ca.1.Caiet.1. par. q. 28. art. 1. ad 2.Ferra.4.contra gentes,c.1. Soncin. 5. Meta. q. 31. Sotus cap. præſenti,q.1 & eſt expreſſa ſententia Ariſt. & D. Tho. & non ſolùm probabilis,ſed vera.Ariſtotelis quidē 5.Meta.cap.15.vbi aſſi- 99

gnat fundamentum relationum primi generis, his verbis: *Secundum vnum etenim, omnia dicuntur: Eadem enim ſunt quorum ſubſtantia vna. Similia verò: quorum qualitas vna: Æqualia autem, quorum quantitas vna.* Et D. Thom. opuſ. 48. tract. 5. de prædicameneo ad aliquid, cap. 4. ait: *Nihil tamen obſtat, quin relatio poſſit fundari immediatè in ſubſtantia: nam in vno in ſubſtantia fundatur identitas, in vno in quantitate, fundatur æqualitas, in vno in qualitate, ſimilitudo.* Et 1. p. q. 28. art. ., ad 2. docet, identitatem numericam, eſſe relationem rationis; genericam verò, & ſpecificam, realem, & prædicamentalem.

Idem probatur ratione: Quia vnitas ſpecifica albedinis, fundat relationem realem, & prædicamentalem ſimilitudinis; & vnitas ſpecifica quantitatis, relationem æqualitatis: ergo vnitas ſpecifica ſubſtantiæ, fundat relationem realem, & prædicamentalem identitatis. Antecedens euidens eſt, & conceditur ab aduerſariis, ſed non eſt minùs euidens conſequentia: quia omnes conditiones neceſſariæ ad fundandam relationem realem, & prædicamentalem, quæ reperiuntur inter æqualia, & ſimilia, reperiuntur etiam inter ea quæ ſunt eiuſdem, aut diuerſæ ſpeciei in ſubſtantia: ergo non minùs fundant relationem realem, & prædicamentalem identitatis.

100 Quòd verò ſubſtantia, ſit proximum fundamentum harum relationum, probatur: Quia priùs quam intelligatur ſubſtantia cum aliquo accidente; intelligitur, & eſt eadem vel diuerſa ſpecie: per proprium genus, & differentiam: ergo proximum fundamentum eſt relationis identitatis; aut diuerſitatis.

Ad primum arg. primæ opinionis; Reſpondetur ex doctrina tradita, q. 3. vniuerſalium; diſtinguendo minorem: nam vnitas ſpecifica & generica formalis, non datur ante operationem intellectus; datur tamen virtualis; quæ eſt fundamentum remotum vniuerſalitatis, & ſufficiens ratio fundandi has relationes reales identitatis.

Ad ſecundum: Neganda eſt minor: quòd iſtæ relationes identitatis, eodem modo reperiantur in extremis actu exiſtentibus, & non exiſtentibus: quia dum non exiſtunt Petrus, & Paulus; non ſunt eiuſdem ſpeciei, ſecundùm entitatem realem ſpecificam: ſed ſolùm, in quantum poſſunt apprehendi ab intellectu, ſub eiſdem prædicatis eſſentialibus: & ideo non poſſunt fundare relationem realem: ſed rationis: quia fundamentum relationis realis, debet eſſe entitas realis: quæ non eſt niſi actu exiſtens.

Ad teſtimonium D. Tho. pro ſecunda opinione adductum; Reſpondet Ferra. ibidem quòd ſubſtantia fundat relationem idẽtitatis, media vnitate tanquam ratione fundandi: quæ vnitas licèt verè ſit ſubſtantialis, tamen habet modum accidentalem

in quantum intelligitur, vt quid ſuperadditum extremis: vt Petro, & Ioanni, quaſi ſuperaddita intelligitur vnitas ſpecifica; eo ferè modo, quo intelligitur ſupperaddita vnitas albedini: itaque vniuerſaliter verum eſt, ſubſtantiam fundare relationem, medio accidente ſuperaddito; vero quidem, aut per ſimilitudinem accidentis apprehenſo. Vel ſecundò, poſſumus reſpondere: non de relationibus loqui D. Tho. maiori ex parte; quia maior pars earum, conuenit ſubſtantiæ medio accidente: non tamen de omnibus; cùm in primo loco expreſsè doceat, quaſdam fundari proximè in ſubſtantia.

Ad argumentum eiuſdem ſententiæ; Diſtinguendum eſt primum antecedens, quia vnitas duplex eſt; *Generalis*, quæ conſequitur entitatem: & *Specialis*, quæ vocatur ſpecifica, aut generica; & illa eſt tranſcendens: & ideo non poteſt fundare relationẽ prædicamentalem: hæc verò quia eſt ſpecialis, poteſt. Quòd verò reperiatur in omnibus prædicamentis, nihil obſtat: quia cùm ratio eius ſpecialis ſit, ſpecialis ſemper cenſetur: & ſecundùm ſpecialem, & propriam rationem, fundat relationem identitatis. 108

QVÆSTIO XI.

An vna relatio realis, poſſit eſſe fundamentum alterius.

QVælibet relatio per ſe primò, habet eſſe rationem referendi relatiuum, quod conſtituit, ad terminum ſibi oppoſitum: vt paternitas, eſſe rationem referendi patrem ad filium, habet etiam eſſe eiuſdem generis, aut ſpeciei, vel diuerſæ, ab altera relatione: vt paternitas, eſt eiuſdem ſpeciei, cum alia paternitate, & etiam ei ſimilis vocari poteſt. Quærimus ergo, An per ſe referatur ad quamlibet aliam, cui eſt ſimilis, vel cum qua eſt eadem, aut non per ſe, ſed per aliam, relationem identitatis; nam ſi per ſe refertur, non indigens alia relatione: nec erit fundamentum eius: ſi verò per alium referatur: ſicut quodlibet indiuiduum eiuſdem ſpeciei, refertur ad alterum, per relationem identitatis, ſibi ſuperadditam; fundamentum talis relationis, abſque dubio erit.

Primam ſententiam, omnibus modis negantem: *quòd vna relatio ſit fundamentum alterius:* tenent Ferra. 4. lib. contra gentes, cap. 4. Soncinas 5. Meta. quæſt. 29. ad 1. Et probatur ex doctrina Ariſt. 5. lib. Meta. cap. 15. vbi tria tantum fundamenta relationum poſuit, nempe, *Vnitatem ſubſtantiæ, qualitatis & quantitatis, pro primo genere: actionem, & paſſionem, pro ſecundo: & pro tertio menſuram:* ſed relatio nihil horum eſt; vt conſtat; ergo ex mente Ariſt. non poteſt eſſe fundamentum relationis.

Probatur etiam teſtimonio D. Tho. 1 par. qu. 42. art. 1. ad. 4. vbi vniuerſaliter videtur negare, quod vna relatio ſit fundamentum 192

alterius:

alterius; his verbis: *Vna relatio non refertur ad aliam per aliquam aliam relationem: cùm enim dicimus, quòd paternitas opponitur filiationi, oppoſitio non eſt relatio media inter paternitatem & filiationem.*

Deinde ratione probatur. Primò: Quia relatio, eſſentialiter eſt ratio referendi vnum ad alterum: ergo per ſeipſam, & non per aliud, refertur ad quodcunque ordinari poteſt. Sicut albedo, quia ex ſe eſt ratio albi; non poteſt per aliam albedinem fieri alba: ſed ſi vna relatio fundaret aliam; ordinaretur per illam ad alterum, quemadmodum ordinantur cætera, quæ fundant relationem: ergo impoſſibile eſt, quòd vna relatio ſit fundamentum alterius.

Secundò: Si vna relatio fundaret alteram; daretur proceſſus in infinitum in relationibus: at iſte non eſt admittendus, quia ex eo ſequitur dari infinitas relationes actu: ergo nec admittendum eſt, quòd vna relatio ſit fundamentum alterius. Probatur antecedens, quia ſi paternitas fundat aliam relationem; cùm illa ſecunda ſit vera relatio; erit etiam fundamentum alterius relationis: & ſic de tertia, vſque ad infinitas.

103 Secunda opinio; Concedit, *Vnam relationem eſſe fundamentum alterius*: quam tenet Scotus in 2.d.1.quæſt.4. & 5. & in 4.d.6.qu. 10. & cum eo Lyquetus, & Mayronius eiſdem locis, & Antonius Andreas, 5.Meta.quæſt.13.& lib de ſex principiis quæſt.10.

Probat primò, ex Euclide 5.Geometriæ, in principio; Vbi definit proportionalitatem, dicens, *Eſſe ſimilitudinem duarum proportionum*: quod non poteſt eſſe verum, niſi in proportione fundetur ſimilitudo: ſed proportio eſt etiam relatio, apud omnes: ergo vna relatio, ex mente Euclidis, eſt fundamentum alterius.

Deinde ratione: Quia ſicut duæ albedines ſunt ſimiles, quia ſunt eiuſdem ſpeciei: & ideo ſunt fundamenta relationis ſimilitudinis, per quam vna ordinatur ad aliam: ita duæ paternitates, aut duæ relationes ſimilitudinis, ſunt ſimiles; ergo fundant alias relationes ſimilitudinis, per quas ordinatur quælibet ad aliam.

Pro ſolutione huius quæſtionis; Notandum eſt, Relationem duobus modis poſſe conſiderari: *Primò per ſe, formaliter & eſſentialiter*: & hoc modo eſt ratio referendi vnum extremum ad alterum ſibi oppoſitum; vt relatio paternitatis, eſt ratio referendi patrem ad filium.

104 Secundò conſideratur *materialiter, & accidentaliter*, in quãtum conuenit cum alia relatione in eſſentia: aut eſt diuerſa ab ea: vt vna paternitas, aut vna ſimilitudo, in quantum conuenit cum alia paternitate, vel alia ſimilitudine, aut differt à filiatione, & diſſimilitudine: & hoc modo non conſideratur, vt ratio referendi, ſed vt id, quod refertur ad aliud: & propterea dicitur, conſideratio materialis relationis: quia communis eſt ei cum rebus

Digitized by Google

abſolutis,quæ ad alias referuntur, à quibus ſeparatur per primam conſiderationem formalem, & eſſentialem. Dicitur etiam conſideratio accidentalis: quia ſicut accidentale eſt Petro: quòd ſit idem in ſpecie cum Ioanne:& huic albedini,quòd ſit ſimilis alteri: Eadem ratione, accidentale eſt paternitati, quòd ſit eiuſdem ſpeciei cum altera,aut ei ſimilis. *Probatur paritas rationis euidenter*,quia,ſicut hæc prædicatio:Petrus eſt idem cum Ioanne, aut ei ſimilis, eſt in 5. prædicabili: ſic etiam illa,hæc paternitas eſt eadem cum illa,aut ei ſimilis.

Hoc ſuppoſito, noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur, ſecundùm ſenſum huius diſtinctionis. Prima eſt, *Relatio formaliter,& eſſentialiter conſiderata,hoc eſt,vt ratio referendi relatiuum ad terminum ſibi oppoſitum,non poteſt eſſe fundamentum alterius relationis.* Vt paternitas, in quantum eſt ratio referendi patrem ad filium,non fundat aliam relationem:ſed per ſe ipſam, & non per aliam, eſt ratio referendi. Hæc concluſio videtur mihi euidens,ideo non indigeret probatione.

Nihilominus probatur primò:Id quod fundat relationem, refertur per illam ad aliud:vt albedo fundat relationem ſimilitudinis:& per eã refertur ad aliã albedinem. Sed relatio formaliter,& eſſentialiter ſumpta,non refertur ad aliam, ſed eſt ratio referendi vnum ad aliud; ergo non eſt fundamentum alterius relationis.

Secundò: Vna relatio formaliter ſumpta, dicit formalem oppoſitionem cum alia relatione termini, ad quem per ſe ordinat relatiuum; ergo per ſe, atque eſſentialiter eſt ei oppòſita, & non per aliam: quare per ſe, & non per aliam, erit ratio referendi: ſicut per ſe,& non per aliam opponitur eidem relationi:& ideo hoc modo ſumpta, non indiget alia relatione cuius fundamentum ſit. 105

Probatur prima conſequentia: Quia ſi per aliam relationem eſſet illi oppoſita,non eſſentialiter, ſed accidentaliter ei opponeretur.Et hoc modo ſumpſit D.Thom. in illo teſtimonio relationem,dum negauit, poſſe eſſe fundamentum alterius: vt verba citata oſtendunt.

Secunda concluſio: *Relatio materialiter & accidentaliter conſiderata,tanquam id,quod refertur ad aliud: quo pacto comparatur ad relationem non ſibi oppoſitam, ſed ad aliam, cui eſt ſimilis, vel cum qua eſt eiuſdem ſpeciei, fundamentum eſt alterius relationis,per quã ad eandem relationem refertur.* Vt relatio paternitatis, non comparata ad filiationem, ſed ad aliam paternitatem, tanquam ad id, quod ad eam refertur; vt eſt eiuſdem ſpeciei cum ea, fundat non aliam relationem paternitatis:ſed aliam rationem identitatis, in primo genere: ſicut Petrus, vt eſt eiuſdem ſpeciei cum Ioanne. Vtramque concluſionem noſtram,tenet pater Franciſcus

Suarius

Suarius tomo 1.ſuæ Metaphyſicæ,diſp.47.ſect.1.num.5.

106 Probatur quoque hæc primò: Vna relatio, ſolum ordinatur per ſe ad oppoſitam, & ad quamcunque alia accidentaliter, vt probatum eſt: ergo licèt non ordinetur ad oppoſitam per aliam relationem,ſed per ſeipſam, ad aliam tamen non poteſt ordinari, niſi per relationem ſuperadditam accidentaliter.Probatur conſequentia:quia ſi ordinatur accidentaliter ad aliam, ſequitur talem ordinationem eſſe ei accidentalem: ſed ordinatio eſt relatio; ergo per relationem ſibi accidentalem ordinatur, quæ non poteſt fundari in alio,præter eandem relationem.

Secundò:Duæ paternitates, ſunt eiuſdem ſpeciei,& vtraque eſt id,quod refertur ad alteram,in ratione identitatis ſpecificæ, ſicut Petrus refertur ad Ioannem: ergo ſic ſumptæ, pertinent ad primum genus relationis: & non vt paternitates,quia vt ſic,pertinēt ad ſecundum; ergo ſub ratione eiuſdem, hoc eſt,vt extrema ſunt identitatis ſpecificæ, ſed identitas ſpecifica,per ſe fundat relationem primi generis: ergo duæ paternitates ſub tali ratione, erunt fundamentum relationis identitatis: & ideo neceſſariò erit concedendum, quòd vna relatio,ſit fundamentum alterius,non eiuſdem generis,ſed diuerſi.

107 Quod hoc modo poteſt confirmari: Hæc prædicatio eſt vera, de vtraque paternitate, hæc paternitas eſt eadem in ſpecie cum illa: & identitas, eſt relatio primi generis: ergo eſt eadem, per relationem primi generis: ſed ipſa ſecundùm ſe aut eſſentialiter, non pertinet ad primum genus, ſed ad ſecundum: ergo pertinet ad primum accidentaliter:& ideo accidentaliter de ea prædicabitur relatio primi generis:ſed impoſſibile eſt, relationem prædicari accidentaliter,niſi de eo, quod eſt fundamentum eius:vt patet in qualibet relatione:ergo prædicabitur relatio identitatis, de duabus paternitatibus,tanquam de his, à quibus fundatur.Probatur tandem in relationibus rationis, in quibus euidens eſt, quòd vna relatio materialiter ſumpta, ſit fundamentum alterius. Nam relatio generis conſtituens primum prædicabile, per ſe, & eſſentialiter eſt ratio prædicandi, de ſpeciebus, ſed materialiter ſumpta, vt eſt, quod prædicatur de hac & illa ſecunda intentione generis, tanquam de indiuiduis, pertinet ad prædicabile ſpeciei, & fundat relationem eius,à qua denominatur accidentaliter: ergo etiam in relationibus realibus, vna fundabit aliam ſumpta materialiter.

Ad teſtimonium Ariſtotelis: Reſpondeo,ex hoc non multiplicari fundamenta, cùm relatio vna fundet aliam in primò genere. Teſtimonium D. Thom. iam eſt expoſitum,per noſtram primam concluſionem, cuius ſenſum continet:loquitur enim de relatione ſumpta formaliter, & eſſentialiter: & hoc modo verum

eſt,non poſſe fundare aliam relationem,ſed materialiter tantùm, & accidentaliter conſideratam.

Ad primum argumentum:Diſtinguendum eſt conſequens primi enthymematis. Nam duobus modis poteſt ordinari vna relatio,ad aliam.Primò *formaliter*, & vt ratio referendi relatiuum ad terminum ſibi oppoſitum: & hoc modo ſeipſa, & non alia relatione ordinatur; & hoc ſolum probat ſimilitudo albedinis. Secundò,*per accidens,& materialiter*,hoc eſt tanquam id quod accidentaliter refertur,non ad relationem ſibi oppoſitam,ſed ad aliã, cum qua eſt idem in ſpecie: ad quam non refertur vt paternitas, vel filiatio,ſed vt eadem:imò nec per modum relationis, ſed abſoluti, quod eſt idem in ſpecie cum alio: quare non poteſt ſeipſa referri, ſed per aliam ſibi ſuperadditam,cuius fundamentum eſſe neceſſarium eſt.

Ad ſecundù,reſpondent quidam,concedendo proceſſum in infinitum in relationibus, & nullum eſſe inconueniens aſſerũt:quia tenent relationem ſola ratione diſtingui, à fundamento: quo ſuppoſito,ſolùm ſequitur,quòd dentur relationes per intellectum diſtinctæ, actu infinitæ, non verò à parte rei: ſicut concedendæ ſunt in partibus continui, relationes actu infinitæ. Hæc tamen ſolutio non placet: quia probabilius eſt, relationes diſtingui ex natura rei à fundamentis, vt inferiùs probabitur: & ideo concedenda erunt infinita entia diſtincta à parte rei. Et completa quidem, hoc eſt, prædicamentalia & compoſita ex genere, & differentia: quod eſt inconueniens. Relationes verò partium continui, incompletæ ſunt & partiales, ex quibus quaſi vna totalis efficitur: & ideo non eſt inconueniens admittere, quòd ſint actu infinitæ. 103

Reſpondeo igitur: Negando, quòd detur proceſſus in infinitum in relationibus:nam aliud eſt dari proceſſum in infinitum in aliquibus, aliud verò,quòd in infinitum multiplicari poſſint:nam illud eſt dari actu infinitum, hoc verò ſolùm in potentia: dari autem infinitum in potentia,nullum eſt inconueniens, ſed neceſſarium eſt in diuiſionibus continui,& in indiuiduis cuiuſlibet ſpeciei:& hoc tantùm datur in relationibus, ex eo,quòd vna fundet alteram, non actu infinitæ relationes. Quod ſic oſtendo:nã etiam ſi duæ paternitates, fundent alias relationes identitatis, non ſequitur, quòd tales relationes identitatis fundatæ, fundent alias, ſed per illas referuntur inter ſe, & ad quaſcunque alias eiuſdem ſpeciei:ſicut per eaſdem paternitates referuntur patres, in quibus ſunt, ad hos filios, & ad omnes alios, quos habebunt. Quòd verò poſſint multiplicari per alias relationes diuerſitatis, ad quas iſtæ referantur per alias rationes etiam diuerſitatis, nihil refert: quia eodẽ modo, per ſingulas relationes diuerſitatis,ordinabũtur

ad

ad omnes alias diuerſæ ſpeciei:& non erit vltrà procedendum in relationibus actualibus, nec multiplicantur plures, ex eo, quòd vna relatio ſit fundamentum alterius. Quòd verò ſemper poſſint multiplicari aliæ,ſi de nouo fiant relationes in aliis rebus ſolùm eſt,poſſe multiplicari in infinitum, & dari infinitum in potentia: vt in diuiſionibus continui, & quibuſcunque indiuiduis aliarum ſpecierum:& ideo nullum eſt conueniens.

QVÆSTIO XII.

Vtrùm relationes ſecundi generis,fundentur in potentia, vel in actione.

109 TRes modos relationum diuerſos enumerauit Ariſtoteles in hoc ſecundo genere,5.lib.Metaphyſicæ, cap.15. & Primum dixit fundari *in actione præſenti,* vt calefacientis ad calefactum, & vniuerſaliter agentis in actu, ad paſſum in actu. Secundum, *in actione futura,*vt calefactiui ad calefactibile. Tertium, *in actione præterita,*vt pater,& filius:ille enim fundat relationem paternitatis,quia genuit:iſte verò relationem filiationis,quia genituus eſt. Ex his autem,quædam ſunt relationes ſecundùm dici tantùm:aut etiam relationes rationis: ſed omnes quaſi permixtas enumerat Ariſtoteles,quia ex omnibus ſimul cognitis, meliùs cognoſcitur natura relationum prædicamentalium.Ex his autem omnibus relationibus,illas ſaltem recipiunt omnes, pro prædicamentalibus, quæ fundantur in actione præterita:& de his, atque etiam de cæteris prædicamentalibus huius ſecundi generis inquirimus: *An fundentur in actione præterita,præſenti,aut futura,vel in potentia, à qua procedit actio:*vt an paternitas, & filiatio fundentur in actione,& paſſione præterita, quas ſignificare ſolent his nominibus, genuiſſe,& genitum eſſe, vel ſolùm in potentia generandi actiua patris,& in potentia paſſiua filij,per quam dicitur genitus?

110 Potentia verò duobus modis accipi poteſt. Primo,pro formali aptitudine,aut virtute agendi,quæ accidẽs quoddam eſt,ſuperadditum ſubſtantiæ corporeæ ad operandum. Secundò, pro ipſamet ſubſtantia,ex qua procedit talis potentia: & illa dicitur potentia formalis, hæc radicalis: quia radix eius eſt: vt potentia formalis ad ratiocinandum,eſt intellectus,radicalis verò anima,aut natura rationalis.

His expoſitis:Prima opinio tenet, *Relationes huius generis, non in actione, ſed in potentia formali fundari*: vt paternitatem in potentia generatiua:ita Scotus.5.Meta.c.15. & in 4. d.6. q.10. & d. 13.q.1. Probatur teſtimonio Ariſt.5.Meta.c.15.vbi ita ait:*Eorum verò,quæ ſecundùm potentiam,etiam ſecundùm tempora iam dicuntur ad aliquid.* Quibus verbis potentiam dicit eſſe fundamentum harum relationum.

Deinde ratione Primò:Quia quod non eſt,non poteſt eſſe fundamentum relationis realis:ſed actio præterita iam non eſt; ergo in ea non poteſt fundari relatio realis huius generis.

Secundò:Quia non repugnat Deum ſeparare relationem à ſubiecto:ſi autem fundetur in actione præterita, repugnabit prorſus; ergo non fundatur in ea. Probatur minor: quia impoſſibile eſt actionem præteritam non fuiſſe; ergo impoſſibile etiam erit, non genuiſſe eum,qui iam genuit,atque adeo non habere relationem ad genitum actu exiſtentem.

Secunda opinio eſt,huic oppoſita, *Relationes huius generis non fundari in potentia,ſed actione, & paſſione.* Ita Sotus 5. Phyſ. q. 2. art.2.concl.1.Quod etiam probatur teſtimonio Ari.5.Meta.c.15. ſic loquentis de fundamento harum relationum. *Sic enim pater quoque filij pater dicitur,hoc enim fecit:ac illud paſſum quid eſt.*

Et etiam ratione. Primò:Quia illud eſt fundamentum relatio- III
nis:quo poſito,etiam ſi cætera non ponantur, relatio ponitur, & quo ſublato,etiam ſi permaneant cætera,non conſurgit, aut non permanet relatio:ſed talis eſt actio præterita:ergo eſt fundamentum relationis. Minorem probat: quia eo ipſo, quod verum eſt, hominem genuiſſe,verum eſt ac neceſſarium, habere relationem paternitatis ad filium,& quouſque ponatur generatio, etiam ſi ſit potentia,& quæcunque alia,non conſurgit relatio:vt ex ſe eſt manifeſtum.

Secundò:Relatio agentis in actu,& paſſum in actu, non fundatur in potentia, ſed in actione præſenti:ergo nec relatio paternitatis fundabitur in potentia,ſed in actione præterita. Euidens eſt conſequentia,quia Ariſtot. eodem modo de vtraque relatione loquitur & ratio prorſus eſt eadem. Probatur antecedens:quia agẽs non dicitur tale à potentia: cùm videamus eam multo tempore ab aliquo haberi,& non vocari agens actu,quouſque ab eo procedat actio: ab hac ergo denominatur, & in hac fundatur relatio, quam habet ad paſſum,& non in potentia.

Tertia opinio: *Nec actionem, nec potentiam formalem,actiuam aut paſſiuam,dicit eſſe fundamentum harum relationum,ſed radicalem pro forma ſubſtantiali,aut eſſentia ipſa rei accepta,ex qua procedit formalis.* Hanc ſequuntur moderni quidam propter hoc argu. Relatio non poteſt dari in ſubiecto, ſine ſuo fundamento,à quo ſicut accipit entitatem,ita conſeruatur in ea:vt ſine albedine, non poteſt dari ſimilitudo,aut ſine quantitate æqualitas:ſed ſi relatio paternitatis fundetur in potentia generatiua, dari poterit in ſubiecto ſine illa:ergo dabitur ſine fundamẽto proprio.Probatur minor:quia poſtquam homo genuit,amittere poteſt potentiam generandi,vel Deus ſaltem eam poterit ab eo auferre, viuente filio, & tunc dabitur relatio in ſubiecto, ſine proprio fundamento: ne

igitur

Digitized by Google

igitur hoc inconueniens admittatur,aſſerunt fundari in potentia generandi radicali,quæ eſt anima,aut natura ſenſitiua.

112 Vltima ſententia, tenet, *fundamentum harum relationum eſſe potentiam*, non nudam, ſed vt reductam ad actum per actionem: ità vt actio ſolùm ſit conditio, fundamentum verò potentia reducta ad actum. Hanc tenet Sonc. 5. Met. q.15. Et videtur nobis probabilior,& tenenda.

Quatuor ergo dicimus in hac re: Primum, *Quòd fundamentum proximum harum relationum non ſit potentia radicalis, pro forma ſubſtantiali, vel eſſentia rei.* Quod probatur primò,ex doctrina Ariſt euidenter:nam 5. Meta. cap. 25. has relationes in potentia generatiua,actiua, & paſſiua fundari expreſsè docuit: ſed per potentiam generatiuam, nec Ariſto. neque vllus vnquam intellexit formam ſubſtantialem, aut eſſentiam rei; quas conſtat habere hominem, in quo non eſt potentia generatiua: ergo tertia illa ſententia,non poteſt defendi in doctrina Ariſt.

113 Et probatur eſſe falſam hoc argum. Relationes huius ſecundi generis,ſunt eius,quod procedit ab alio, tanquam à principio efficiente; & eius, à quo procedit aliud: ſed potentia proxima,per quam vnum procedit ab alio; vt filius à patre,eſt formalis,& non radicalis, niſi remota:ergo ſi relationes iſtæ fundantur in potentia (vt admittit eadem ſententia) repugnat; quòd earum fundamentum proximum ſit forma, vel eſſentia: ſed neceſſariò dicendum eſt, proximè fundari in potentia formali. Probatur minor: quia proximum principium efficiendi eſt potẽtia formalis, à qua procedit actio generandi:ſicut proximum principium,à quo procedit actio intelligendi,eſt intellectus,& non anima, niſi remotũ.

Secundò dicimus, *Nudam potentiam, priuſquam reducatur ad actum: non eſſe fundamentum ſufficiens relationis.* Probatur hac ratione:Filius procedit à patre,tanquam ab actuali principio ſui eſſe:ſed non eſt actuale principium,per ſolam potentiam, niſi media generatione,vt notum eſt:ergo nec potentia eſt ſufficiẽs fundamentum; niſi media generatione reducatur ad actum.

114 Tertiò dicimus, *Actionem non eſſe fundamentum harum relationum.* Quod probatur primò,quia non eſt certum,ſed in opinione poſitũ,quòd relatio diſtinguatur ex natura rei,à fundamento:ſed euidens erit,diſtingui has relationes,ſi fundamentũ earũ ſit actio, & non potentia:ergo non eſt aſſerendum. Probatur minor: quia generatio actiua,non permanet in patre, ſed tranſit ad filium:aut ſaltem in materia prima,ex qua generatur,eſt tanquã in ſubiecto: ſed relatio paternitatis, eſt in patre: ergo euidens erit diſtingui realiter ab actione,quia euidens eſt,accidentia inhærentia in ſubiectis adæquatis,& realiter diſtinctis, ex natura rei eſſe diſtincta.

Secundò:

Secundò:Quia relatio filiationis conſequitur hominem genitum : ergo idem eſt principium vtriuſque : ſed generatio non eſt principium,neque cauſa,ſed cauſatio, aut medium, quo procedit genitum à principio, & conſequenter relatio filiationis:ergo nec poteſt eſſe fundamentum relationis. Probatur hæc vltima conſequentia,quia in his relationibus,proceſſionis vnius ab alio, idē eſt eſſe principium, à quo procedit aliud, & fundamentum relationis eiuſdem principij ad ipſum.

Vltimò dicimus:*Fundamētum proximum harum relationum eſſe potentiam: vt reductam ad actum per actionem* : ita vt actio ſolùm ſit conditio,potentia verò,vt ab ea procedit actio, fundamentum. Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſtot.5.Metaph. cap. 15. vbi fundamentum earum aſſignans,ait : *Actiua verò, & paſſiua, ſecundùm actiuam, & paſſiuam potentiam, & potentiarum actiones.* Quibus verbis vtramque pertinere ad fundamentum docet,nempe potentiam,& actionem:illam quidem tāquam principium, & ideo tanquam fundamentum : hanc verò ; vt conditionem neceſſariam; ſine qua non poteſt illa eſſe fundamentum. 115

Et probatur rationibus primæ,& ſecūdæ opinionis:quibus hæc addenda eſt:Filius procedit à patre,tanquam à principio efficienti actuali ſuæ generationis:& ad ipſum, vt tale refertur : ſed non conſtituitur in ratione actualis principij,niſi per potentiam ſimul cum actione generandi per quam reducitur potentia ad actum,& denominat hominem generantem, vel actuale principium generationis:ergo potentia;vt ab ea procedit actio, eſt fundamentum relationis.Argumenta primæ,& ſecundæ opinionis,ex parte probant noſtram ſententiam:ideo non eſt eis reſpondendum.

Pro ſolutione arg. tertiæ opinionis, de ſeparabilitate fundamenti à relatione, explicandum eſt, quomodo ſe habeat fundamentum ad relationem:& quo etiam modo hæc dependeat ab illo. Et fundamentum quidem relationis, non eſt adeò materialiter accipiendum, ſicut fundamentum domus,aut parietis : ſuper quod materialiter conſurgunt: ſed in hoc ſenſu dicitur res aliqua fundamentum relationis:quia illa media fit,aut producitur relatio in ſubiecto : dependentia verò relationis à fundamento, non eſt eadem in omnnibus relationibus,ſed maior,vel minor, ſecundùm naturam cuiuslibet relationis. Eſt autem differentia inter relationes ſecundi generis,ex vna parte, & alias omnes ex altera: quòd in relationibus primi,& tertij generis,fundamentum habet modum formæ, per quam conſtituuntur extrema in ratione extremorum:vt albedo,quæ eſt fundamentum ſimilitudinis, extremorum forma eſt, qua media relatio inhæret extremis : vnde ſi ab eis tolleretur, non haberent capacitatem recipiendi relationem ; vt ſi albedinem tollas ab extremis ſimilitudinis, implicat 116

contra

contradictionem, talem relationem eis ineſſe: vnde ſequitur, relationes has non ſolùm in eſſe, & fieri, ſed etiam, in conſeruari dependere à fundamentis: ita vt non poſſint vllo modo ſine illis conſiſtere.

Fundamenta verò relationum ſecundi generis, alio modo ſe habent: non enim ſunt formæ extremorum, ſed virtutes, aut media tantùm: à quibus effectiuè procedit relatio, vt à principio efficiente non quidem per ſe, ſed quaſi per accidens: quia nullum eſt agens, quod per ſe intendat relationem.

117 Gratia exempli: potentia generandi eſt virtus efficientis, per quam producit effectum, & ex conſequenti relationem, eum conſequentem: vnde relatio proximè inhæret ſubſtantiæ, quamuis media potentia, & actione fiat: vnde ſequitur, has relationes ſolùm dependere à ſuis fundamentis, in eſſe & fieri: quia eis mediis fiunt ab efficiente: non tamen dependere in conſeruari: quia non dependent ab eis tanquam à formis extremorum, ſicut de cæteris relationibus dictum eſt.

Et ex his reſpondetur ad formam argument. Negandum eſt enim antecedens, quòd relationes huius ſecundi generis non poſſunt permanere in ſubiectis ſine fundamentis: vnde nec repugnat, quòd ſeparata potentia generatiua ab homine, qui genuit, & permanente, filio genito, permaneat relatio paternitatis, & filiationis: imò, extremis permanentibus, neceſſe eſt eam permanere, Et ratio huius eſt: quia non dependent à fundamentis, in conſeruari: ſed tantùm in eſſe, & fieri: vt explicatum eſt.

QVÆSTIO XIII.

An relationes tertij generis ſint reales, & prædicamentales.

118 TErtium genus relationum eſt, menſurabilis, & menſuræ, de quibus non eſt apud omnes certum, An ſint veræ relationes, neque an ſint prædicamentales.

Sed prima opinio, tenet, *Non eſſe veras relationes*, ſed ſolo nomine ita vocari: & hanc eſſe cauſam, ob quam dicuntur ab Ariſt. *relationes ſecundùm dici*: quaſi titulum ſolum eis concedat, in re verò nihil ſint: quare nec pertinent ad hoc prædicamentum, neque ad aliud.

Ita Henricus, quodlib. 2. quæſt. 4. quem ſequuntur moderni quidam: & probant teſtimonio Ariſtot. 5. lib. Metaph. cap. 15 *vbi Menſurabile, ſcibile, & intelligibile, ait, non eſſe ad aliquid*, quia ipſa referantur, ſed quia alia referuntur ad ipſa: ergo ex parte menſurabilis nulla datur relatio, ſed longè minùs ex parte menſuræ: nam menſura abſolutum quid eſt, quare ſolo nomine dicuntur relatiua, & re ipſa nullam relationem habent: & hoc eſt eſſe relatiua ſecundùm dici, & ad nullum prædicamentum pertinere.

Alij

Alij verò, *Eiuſmodi relatiua vera, & realia eſſe*, concedunt, ſed tranſcendentalia vocant, non prædicamentalia: quia ad multa prædicamenta pertinere poſſunt; vt ad qualitatem, & quantitatem: & ideo non collocantur in hoc prædicamento. Quare ſecundùm has duas ſententias, duo tantùm ſunt genera relationis prædicamentalis. Primum, *Quod fundatur in vnitate*. Secundum *In potentia, & actione* Tertium verò, *Res eſt de ſolo titulo*, vel, *titulus ſine re*.

Tertia opinio eſt Caiet. quam ſuperiùs citauimus, aſſerentis, *has relationes non ſolùm eſſe reales, & prædicamentales, tertium genus huius prædicamenti conſtituentes*, ſed mutuas, hoc eſt, reales ex parte vtriuſque extremi: quorum vnum refertur ad aliud, per veram relationem in ſe exiſtentem, nempe menſurabile ad menſuram: hæc verò refertur ad menſurabile, non per relationem in ſe exiſtentem, ſed per relationem eiuſdem menſurabilis ad ipſum. Idque probat eodem teſtimonio Ariſt. citato prima ſententia. 119

Communis tamen ſententia, totius ferè ſcholæ eſt, *Relationes menſurabilis, & menſuræ veras, & reales eſſe, & tertium genus huius prædicamenti conſtituere, ſed non mutuas: quia reales ſunt tantùm ex parte menſurabilis, non ex parte menſuræ*. Ita D. Thom. expreſsè 5. Metaph, lect. 17. & 1. partic. quæ. 13. artic. 2. & omnes interpretes Ariſtot. non ſolùm capite præſenti, ſed 5. Metaph. cap. 15. imò ipſemet Ariſtot. etiam expreſsè ibidem, poſtquam primum, & ſecundum genus relationum poſuit, tertium addit: in quo poſuit menſurabile, ſcibile, & intelligibile.

Sed notandum eſt primò: Quòd hoc tertium genus relationum explicat, & diſtinguit à primo, & ſecundo D. Thom. eiſdem locis hanc differentiam inter ipſum, & alia aſſignans, quòd relationes primi, & ſecundi generis ſunt mutuæ, hoc eſt, reales ex parte vtriuſque extremi: ita vt in duobus extremis, duæ ſint relationes reales, quarum vtraque ſuum extremum denominat formaliter: vt in patre, & filio, ſimili, & æquali, eſt manifeſtum: in relatiuis verò tertij generis, ſolùm vna relatio realis reperitur, à qua vtrumque extremum denominatur: vnum quidem denominatione formali, & intrinſeca, alterum verò ſolùm denominatione extrinſeca: vt in ſcientia, & ſcibili, ſolùm reperitur vna relatio realis: per quam ſcientia dicitur formaliter menſurabilis, & per eandem denominatur obiectum menſura eiuſdem ſcientiæ: ſed denominatione ſolùm extrinſeca: & ideo relationes huius generis dicuntur non mutuæ. 120

Secundò notat D. Thom. rationem, propter quam in his relatiuis, tantùm ſit vna relatio realis, à qua vtrumque extremum denominetur: cùm tamen in alijs duobus generibus, ſingulæ relationes denominent ſingula extrema, & ideo dicantur relatiua huius tertij generis non mutua. 121

Rationem

Rationem autem huius eſſe ait, quia extrema harum relationum non ſunt eiuſdem ordinis, ſed diuerſi: & ideo licèt vnum ad aliud ordinetur realiter, per intrinſecam relationem, non ordinatur tamen aliud ad illud, ſed ſolùm dicitur tale à relatione reali alterius. Gratia exempli: Scientia, & potentia ordinantur ad propria obiecta, quæ ſecundùm ſe abſoluta ſunt, nec pertinent ad ordinem ſcientiarum; & potentiarum: quare nec ordinantur ex ſe ad eaſdem ſcientias, & potentias: & ideo non habent relationem realem intrinſecam, à qua denominentur menſuræ, ſed ſolùm denominantur à relationibus earum: ita, vt eo ipſo, quod ſcientia, & potentia denominantur formaliter menſurabiles, per obiecta à propriis relationibus realibus, obiecta ipſa ex ſe abſoluta, conſequantur denominationem extrinſecam relatiuam menſuræ, ab eiſdem relationibus.

122 Et hunc eſſe ſenſum Ariſt. (ait D.Thom. dum aſſeruit 5. Meta. cap. 15 *relatiua primi, & ſecundi generis eſſe talia*, quia referuntur ad aliud: ſed relatiua tertij generis, non quia referuntur ad alia, ſed quia alia referuntur ad ipſa: quod aſſeruiſſe docet, non propter vtrumque extremum: nam ſcientia, & potentia etiam dicitur talis: quia refertur ad obiectum: ſed propter alterum tantùm, nempè propter ipſum obiectum: quod non dicitur ſcibile, niſi quia ſcientia verſatur circa ipſum: vnde hoc non fuit aliud, quàm dicere, has relationes non eſſe mutuas, ſed vnam pro vtroque extremo deſeruire, & vtrumque denominare, formaliter quidem vnum, & extrinſecè aliud.

Tertiò notat D. Thom. quòd illud extremum harum relationum, in quo non eſt relatio realis; duobus modis dicitur tale.

Primo quidem, *denominatione reali extrinſeca*, à relatione reali exiſtente in alio extremo.

Secundo, *denominatione quaſi formali, & intrinſeca*, non reali, ſed rationis.

Nam ex eo, quòd intellectus videt denominari obiectum à relatione ſcientiæ, & eandem relationem terminare, concipit illud, ac ſi verè ordinaretur ad ſcientiam: & tribuit illi relationem rationis; per quam ipſum ordinat ad eandem ſcientiam. Inter vtramque verò denominationem, hæc eſt differentia: quòd prima, & realis eſt denominatio relatiua; quia à relatione ſuſcepta, per eam tamen non refertur ſcibile ad ſcientiam: ſed ad aliquid dicitur: hoc eſt, relatiuè denominatur, quia aliud refertur ad ipſum: denominatio verò, quam ei tribuit intellectus, cùm ſit relatio ex parte ipſius; aut in ipſo concepta, eique attributa, non ſolùm illud denominat relatiuè, ſed etiam refert ad aliud.

123 Vltimò notandum eſt, Potentiam, habitum, & ſcientiam, duos habere reſpectus: Vnum, qui includitur in ratione abſoluta earum, & eandem

Digitized by Google

& eandem complet eſſentialiter: Alterum, qui extra eſſentiam abſolutam eſt: & ideo ei conuenit ſolùm accidentaliter: & primum reſpectum, includunt ſub nominibus potentiarum, habituum, & ſcientiarum: & ideo ſecundùm illum non ſunt relatiua ſecundùm eſſe, ſed ſecundùm dici: quare nec ipſæ, nec talis earum reſpectus pertinent ad hoc prædicamentum, ſed ad prædicamentum qualitatis. Per ſecundum autem reſpectum denominantur menſurabiles ab obiectis, neque aliquid abſolutum includunt ſub his nominibus, ſed ſolam relationem: & ideo ſunt relatiua ſecundùm eſſe, & conſtituunt hoc tertium genus relationum, quæ omnia tradit D.Tho. eiſdem locis: & nos ex mente eius copioſiùs explicuimus q.6. huius prædicamenti.

Teſtimonium Ariſt. quod pro ſe adducit prima opinio Henrici, & modernorum, explicatum eſt iam, à D. Thom. ſecundùm germanum ſenſum, in fauorem communis ſententiæ, quam ſequimur: quia eam, abſque dubio, continent, ſed à modernis in oppoſitum ſenſum trahitur. Intelligunt enim Ariſt. de iis relatiuis dixiſſe, quòd neutrum extremum eorum ſit verè relatiuum, ſed ſolo nomine talia dicantur: hoc verò falſum eſt, & verbis Ariſt. contrarium: qui de ſolo vno extremo eorum dixit, non denominari tale per relationem; qua ipſum refertur ad aliud, ſed per eam; qua aliud refertur ad ipſum: quod non poteſt eſſe verum, niſi ex parte alterius extremi daretur vera relatio realis: nam ſi non datur, nec erit, à quo denominetur. Senſus igitur Ariſt. eſt; Vnum extremum eſſe ad aliquid, quia per propriam relationem refertur ad aliud: alterum verò dici ad aliquid, non quia referatur, ſed quia denominationem relatiuam à relatione alterius ſuſcipit. Ex quo etiam patet, non bene intellexiſſe Caiet. idem teſtimonium Ariſt. ex eo colligentem vtrumque extremum harum relationum referri ad aliud, vnum quidem per relationem propriam, aliud verò per relationem alterius: cùm tamen repugnet aliquid referri ad aliud, niſi per relationem in ſe exiſtentem. Ariſt. ergo relatiuum denominari docuit à relatione alterius: quia relatio non poteſt tribuere, niſi denominationem relatiui; quod verò referatur per alienam relationem, nec vnquam ſomniauit. 124

QVÆSTIO XIIII.

An relatio diſtinguatur realiter à fundamento, vel ſolùm ratione.

FVndamentum relationis primi generis, diximus iam; *Eſſe ſubſtantiam, qualitatem, & quantitatem, ſub ratione Vnitatis, aut diuerſitatis generica, vel ſpecifica.* Fundamentum relationis ſecundi generis: Potentiam, *actiuam, & paſſiuam, reductam ad actum per actionem, & paſſionem, Adæquationem* verò, *aut commen-* 125

ſurationem

ſurationem vnius rei cum alia, vt ſcientiæ cum ſuo obiecto, fundamentum relationis tertij generis. Quærimus igitur modò: *An relationes mediis his fundamentis in extremis inſurgentes, diſtinguãtur ab eiſdem fundamentis realiter, & ante operationem intellectus: vel ſolùm relatione per intellectum?* vt paternitas à potentia generatiua, ſimilitudo ab albedine, & æqualitas à quantitate.

116 Et prima opinio aſſerit; *Nullam relationem diſtingui realiter à ſuo fundamento, ſed ratione tantùm ratiocinata, habente fundamentum in re.* Ita ſentiunt Nominales, Ocham, & Maior, in 1. d. 3. quæſt. 1. Greg. d. 28. qu. 2. art. 1. Marſilius in 1. q. 32. ar. 5. Herueus d. 3. q. 1. Iauellus 5. Meta. q. 22. Soncinas ibidem, q. 28. Duran. in 1. d. 3. q. 2. num. 17. Probatur teſtimonio Ariſtotelis, 5. lib. Phyſic. tex. 11. & lib. 11. Meta. cap. penultimo. Quibus locis aſſerit; *Relationem non terminare motum per ſe: quia ſæpe acquiritur ſine mutatione ſubiecti:* vt ſi Compluti ſit vnum corpus album, & fiat aliud album Romæ: illud acquirit nouam relationem ſimilitudinis; ſine aliqua ſui mutatione: imò ſine mutatione albedinis in eo exiſtentis: ergo non acquirit nouam entitatem realem, diſtinctam ab albedine. Probatur conſequentia: quia ſi relatio eſſet noua entitas realis, diſtincta ab albedine, acquireret nouam formam realem, quæ ſine mutatione ſubiecti non poteſt acquiri: imò nec producetur ab aliquo talis entitas relationis, quia non eſt, à quo produci poſſit, niſi ab eodem agente, à quo Romæ producitur nouum album: ſed ab eo produci repugnat, cùm non poſſit agere ad tantam diſtantiam.

117 Probatur etiam ratione. Primò, quia illa quæ diſtinguuntur realiter, ſeparari poſſunt inter ſeſe, ſaltem per potentiam Dei abſolutam: vel impediri poteſt conſecutio vnius ex altero: ſed poſito fundamento in vtroque extremo, repugnat non ſequi relationem: & permanente etiam vtroque, repugnat non permanere relationem: ſicut in duobus albis eiuſdem gradus eſt manifeſtum, à quibus repugnat ſeparari ſimilitudinem: ergo relatio non eſt entitas realis, diſtincta à fundamento.

Secundò probatur: Quia non ſunt multiplicandæ entitates ſine vrgenti neceſſitate: ſed poſita diſtinctione reali relationis à fundamento; multiplicantur penè infinitæ entitates, in ſingulis relatiuis: præſertim ſi ad diſtinctos terminos referuntur, per diſtinctas relationes; (vt probabile eſt) ergo non eſt ponenda talis diſtinctio realis. Probatur conſequentia: quia nulla vrget ratio efficax, per quam probetur eſſe ponendam: ſed cùm relatio non ſit aliud, quàm modus ſe habendi ad aliud, abſque noua entitate poſſumus intelligere, alio modo ſe habere, quod eſt, referri ad aliud.

118 Secunda opinio: diſtinctione vtitur. Nam relationes, quæ poſ-

ſunt ſeparari ab extremis; ita vt extrema permanentia cum fundamentis, poſſint eſſe ſine relatione, aſſerit diſtingui realiter à fundamentis: illas verò, quæ ab eiſdem fundamentis, in extremis poſitis, non poſſunt ſeparari, non diſtingui ab eis; niſi ratione: quæ autem ſint, quæ ſeparari poſſint ab extremis: & quæ non poſſint; non explicat; imò neque rationem vllam affert, ad id confirmandum: quare confuſè ſatis loquitur: id ſolùm declarans; quòd relationes ſecundi generis, quas putat in potentia nuda fundari, & non in potentia reducta ad actum, non diſtinguuntur à fundamento. Addit autem, quòd relationes, quæ identificantur cum ſubſtantia, quæcunque illæ ſint, non pertinent ad hoc prædicamentum: quia repugnat accidens identificari cum ſubſtantia. Alij verò moderni relationes omnes fundatas in ſubſtantia, realiter diſtinguunt à fundamento, propter eandem rationem.

Tertia opinio, *Diſtinguit omnes relationes reales, à ſuis fundamentis realiter:* quam ſequuntur ferè omnes Thomiſtæ. Caiet. 1. part. qu. 28. art. 2. & ibid. Bannes, Capr. in 1. diſt. 3 qu. 1. Ferrar. 4. lib. contra gentes, cap. 14. Sotus quæſt. 2. huius prædicamenti. Fonſeca 5. lib. Meta. cap. 15. quæſt. 2. ſect. 1. Et eandem videtur ſequi Scotus, in 2. d. 1. q. 5. & in 3. d. 8. q. 1. Et videtur mihi probabilior & tenenda. Hoc ſolùm addendum eſt, quod talis diſtinctio non eſt ita realis, qualis reperitur inter duas res: ſed qualis reperitur inter rem, & modum eius: nam cùm relatio non poſſit eſſe in rerum natura, ſine relatiuo (vt poſtea probabitur) non ſe habet, tanquam alia res diſtincta ab eo: ſed tanquam modus eius: ideo non diſtinguitur tanquam vna res ab alia: ſed per diſtinctam quidem entitatem realem, & ſine dependentia ab intellectu: ſolùm tamen modalem, & diſtinctione non rei, ſed modi: & eam ſic explicatam, ſequuntur iam omnes ferè moderni.

Probatur autem ex doctrina D. Th. qui *tria docet de relationibus creaturarum.* Primum; quòd aliud eſſe habeant diſtinctum, ab eſſe ſubſtantiæ: & ſecundùm hoc eſſe ei inhæreant. Secundum, quòd in relatiuis creatis, præter id quod ſignificatur nomine relatiuo, inueniatur aliquid aliud, quod eſt res alia diuerſa ab ea: quæ ſignificatur per nomen relatiuum. Tertium, quòd relatio creata; ſic inhæret ſubiecto; vt faciat cum eo compoſitionem realem: relatio verò diuina, non facit compoſitionem. Primum & tertium aſſerit 4. lib. contra gentes, capit. 14. Secundum verò 1. part. quæſt. 28. ar. 2. ad 2. Ex quibus euidenter ſequitur; relationem diſtingui ex natura rei, ſaltem à ſubſtantia, cui inhæret; & quam ordinat ad aliud: quia realis compoſitio, & realis inhærentia, ſupponit diſtinctionem realem componentium, atque etiam ſubiecti, & formæ inhærentis: ſed ſuperiùs probatum eſt, ex communi ſententia: relationes primi generis, fundari proximè in ſub

in ſubſtantia : ergo de his ſaltem relationibus euidens eſt in doctrina D. Th. diſtingui à ſubſtantia ex natura rei : & cum ſit eadem ratio de cæteris, ſequitur eum ſentire; quòd omnes diſtinguantur ex natura rei, à ſuis fundamentis.

Idem ratione probatur. Primò; Ex noua, atque reali acquiſitione relationis, & ex reali eius deperditione. Nam dum corpus erat album, & non erat ſimile, fit de nouo ſimile, per productionem noui albi; & dum hoc album corrumpitur, deſinit eſſe ſimile: ex quo ſic arguo: Primum album non erat realiter ſimile, antequã produceretur ſecundum; ergo cum producitur fit realiter, & formaliter ſimile; per realem relationem ſimilitudinis : quàm priùs non habebat, licèt haberet albedinem, quæ eſt eius fundamentum: ſed relatio realis, eſt realis forma relatiua: ergo acquirit formam realem relatiuam, quam non habebat : & realis forma, eſt realis entitas: ergo acquirit realem entitatem : quam non habebat, licèt haberet fundamentum: relatio igitur res eſt à fundamento diſtincta. Et idem ſequitur, ex reali ſeparatione eiuſdem relationis à ſubiecto : nam corrupto alio albo, corrumpitur in hoc realis ſimilitudo, ergo realis forma relatiua : & ideo realis entitas, permanente entitate reali fundamenti : quod non poteſt eſſe verum, niſi ſint entitates reales diſtinctæ.

331 Hoc argumentum duobus modis conantur ſoluere moderni: Primo, aſſerentes, quòd dum nouum album producitur, nihil nouum acquirit antiquum album, ſed ſolùm id habere nouum ex eo quod de nouo factum eſt ſimile : vt nouum extremum connotet, quod priùs non connotabat : vnde relatio ſimilitudinis, non eſt aliud (inquit) quam albedo, vt connotans terminum, ad quem refertur. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit argumento: quia album illud denominatur de nouo ſimile realiter, & formaliter, atque etiam accidentaliter, cùm priùs nullo modo denominaretur: ſed denominatio realis, & accidentalis, non poteſt fieri, niſi à forma reali inhærente : ergo noua denominatio non poteſt fieri, niſi à noua forma reali, & inhærente : Falſum igitur eſt, quòd eſſe de nouo ſimile, ſolùm ſit noua connotatio termini. Probatur conſequentia : quia talis connotatio, quæ ſupponit nouam denominationem realem, formalem, & accidentalem, nec poteſt eſſe, nec intelligi, ſine noua acquiſitione realis formæ.

Quare alij reſpondent ſecundo : Negari non poſſe, quin antiquum album adquirat aliquid nouum; non tamen diſtinctum à fundamento realiter; ſed ſola ratione : &, vt vno verbo dicatur, non comparare nouam entitatem realem; ſed nouam rationem formalem relatiuam: à qua nouam denominationem realem ſuſcipit. Hæc tamen ſolutio verba ſolùm continet, & nihil aliud

quare nec poteſt argumento ſatisfacere: quòd ſic probo: Ante operationem intellectus, antiquum album fit realiter, formaliter, & accidentaliter ſimile, cùm priùs non eſſet ſimile, licèt haberet albedinem: ſed talis denominatio, non poteſt prouenire, niſi à forma inhærente de nouo acquiſita: cùm denominatio ſit noua, & acquirat talem denominationem nouam; ſine dependentia ab intellectu: imò licèt numquam ab eo cognoſcatur: ergo acquirit nouam formam, abſque dependentia, vel diſtinctione intellectus: & ideo ex natura rei diſtinctam à fundamento, quod habebat priùs.

Secundo: De relationibus fundatis in ſubſtantia, ſpecialiter 132 probatur; quia ſubſtantia eſt ens per ſe, nulli inhærens: & accidens reale, ex propria natura inhæret ſubſtantiæ: ſed relatio eſt accidens reale: ergo inhæret realiter ſubſtantiæ. Sed repugnat, quòd eadem entitas realis, ſit per ſe, & inhæreat alteri: quia eſſet ſimul per ſe & non per ſe: ergo repugnat, quòd relatio ſit eadem entitas realis, cum ſubſtantia: quare neceſſe eſt relationem fundatam in ſubſtantia, diſtingui realiter à ſuo fundamento. Neque aliquid valet, quod ſolet reſponderi; relationem non inhærere ſubſtantiæ, niſi vt diſtinctam ratione ab ea. Hoc enim apertè falſum eſt, quia ante operationem intellectus, vna ſubſtantia refertur ad alteram, per relationem realem, & accidẽtalem: ergo ante operationem intellectus, relatio eſt in ſubſtantia. Tunc ergo: vel eſt ens per ſe, ante operationem intellectus, vel ens in alio: non per ſe, quia erit ſubſtantia, & non relatio accidentalis: ergo eſt ens in alio: quod non poteſt intelligi, niſi per realem inhærentiam: & cùm idem non poſſit ſibi realiter inhærere, ſequitur relationem realiter inhærentem, diſtinctam entitatem eſſe à ſubſtantia, cui inhæret, & in qua fundatur.

Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondetur hac diſtinctione: muta- 133 ri aliquid, duobus modis contingit, *Per ſe, & per accidens: Per ſe* mutatur illud cuius mutatio intenta eſt à natura, vel ab aliquo agente naturali: vt dum lapis mutatur, à loco ſuperiori ad inferiorem. *Per accidens* verò mutatur, ſi mutatio eius caſu contingat, vel ex mutatione alterius extrinſeci. Dum ergo Ariſt. ait, *Ad relationem non terminari motum per ſe:* quia relatio ſolet acquiri ſine mutatione ſubiecti, in quo conſurgit: de mutatione per ſe loquitur: ſed non excludit, quin mutetur ſaltem per accidens illud quod ſolam relationem de nouo recepit: nec ad intentum eius hoc requirebatur, ſed ſatis eſt, quòd per ſe non mutetur, vt verum ſit, quòd ad relationem non ſit per ſe motus.

Ad ſecundum arg. priùs eſt reſpondendum, quàm ad primum. 134 Reſpondemus igitur; Conceſſa maiore, & minore, ſed negando conſequentiam, quòd ſine vrgenti neceſſitate diſtinguamus

entita

entitatem relationis ab entitate fundamenti:nam rationes adductæ,ſatis vrgentes ſunt.

Dubium de ſeparatione relationis à fundamento.

CIrca ſolutionem ſecundi arg.dubitatur: *An poſito fundamento relationis in vtroque extremo, ſic neceſſariò conſurgat relatio, vt nec per potentiam Dei abſolutam, impediri poſſit talis conſecutio: & an poſtquam iam eſt in vtroque extremo poſita, poſſit ab eis ſeparari, ita, vt permaneant duo alba eiuſdem gradus intenſionis, ſine relatione ſimilitudinis.*

Et prima opinio tenet: *Nec poſſe impediri, quin ſequatur, nec poſtquam iam eſt in extremis, ſeparari ab eis*: ita nonnulli ex modernis. Et quòd impediri non poſſit, conſecutio eius, poſito fundamento in vtroque extremo, probant: quia intelligi non poteſt, quòd vnus homo genuerit alterum, quin ille ſit pater, & iſte filius (ſi vterque permaneant) nec poſſunt intelligi duo alba in eodem gradu; quin intelligantur ſimilia. Ergo fieri non poteſt, quin relatio ſequatur poſito fundamento, in vtroque extremo. Quòd verò poſtquam relatio iam eſt in vtroque extremo, non poſſit ab eis ſeparari vllo modo, probant hoc argu. Relatio, non eſt aliud, quàm ita ſe habere vnum extremum ad alterum, præſuppoſito fundamento; ergo eſt modus relatiuorum: ſed modus non poteſt eſſe ſeparatus à re, cuius eſt: alioqui iam non eſſet modus, ſed res: ergo nec relatio poterit ſeparari à fundamentis in vtroque extremo exiſtentibus.

136 Noſtra tamen ſententia eſt: quòd ſuppoſita diſtinctione ex natura rei, inter relationem, & fundamentum: quam defendimus, ſeparari poteſt relatio ab eo, etiam poſito in vtroque extremo: ita vt impediri poſſit à Deo, ne ſequatur in extremis, atque etiam poſtquam in eis reperitur, in eiſdem eſſe deſinat: non quidem ſine eis exiſtens in rerum natura, ſed extrema ſine illa.

Probantur duo priora hoc arg. Relatio eſt entitas ex natura rei diſtincta à fundamento; & non pertinet ad eſſentiam eius, aut extremorum, in quibus eſt: ergo etiam ſi naturaliter ſequatur ex eo, iam poſito in vtroque extremo, non implicat contradictionem: quòd talis conſecutio impediatur. Antecedens ex noſtra ſententia eſt manifeſtum, quia relatio non ſolùm eſt entitas diſtincta à fundamento, ſed rationem etiam formalem, & prædicamentalem habet ab eo diuerſam: ergo nulla eſt repugnantia, quin impediatur à Deo conſecutio eius, ex fundamento in vtroque extremo poſito: ſicut non repugnat, propriam paſſionem diſtinctam realiter ab eſſentia; à qua procedit; ab ea non procedere: vt riſibilitas ab eſſentia hominis. Et eadem ratione probatur, quòd poſtquam in eis reperitur, poſſint ſine illa permanere.

Sed quia duobus modis intelligi poteſt: Quòd ab eis ſeparetur: 137
Primò, ita, vt ſine illis permaneat in rerum natura, atque etiam extrema ſine illa: vel ſecundò non ſic, ſed ita, vt relatio deſtruatur, aut deſinat eſſe: & extrema ſine illa permaneant. Dicimus ergo hoc ſecundo modo poſſe ab eis ſeparari, non primo. Probatur primum: quia non eſt de eſſentia extremorum, & habet diſtinctã entitatem relatio ab eis: ergo non repugnat, quòd à Deo deſtruatur, permanentibus ſine illa extremis. Probatur ſecũdum: quia relatio eſt modus extremorum, per quem taliter ſe habet vnum, in ordine ad alterum: ergo intrinſecum eſt illi actu referre vnum ad alterum: & ideo repugnat permanere in rerum natura, quin actu referat; quia ſi ſeparata ab eis daretur, nihil referret ad aliud.

Ad primum arg. oppoſitæ opinionis: Diſtinguendum eſt antecedens: quia duo alba eſſe ſimilia, duobus modis intelligi poteſt, *formaliter*, aut *fundamentaliter*: & ſi ſeparetur ab eis relatio, intelligerentur ſimilia fundamentaliter, non formaliter: in quo nulla eſt repugnantia: & eodem modo generans, & genitus, quaſi in fundamento proximo intelligerentur, pater, & filius, non formaliter.

Ad ſecundum: Concedendum eſt antecedens, quòd relatio ſit modus extremorum: ex quo ſolùm ſequitur, quòd ipſa non poſſit eſſe in rerum natura ſine extremis: non tamen, quòd extrema non poſſint eſſe, ſine illa.

Primum dubium.

An relationi conueniat habere contrarium.

DVo reſtant dubia, circa duas proprietates relatiuorum: quarum prima eſt: *Quòd in eis reperiatur contrarietas.* Videtur enim Ariſto. ſibi contrarius in hac proprietate. Nam capite de quantitate, negat expreſsè, *Quòd relatiua habeant contrarium*: capite verò præſenti, tanquam proprietatem tribuit illis, *Quòd contrarium habeant.* Et videntur eam habere: quia ſimile, & diſſimile, contraria ſunt: & etiam æquale, & inæquale, & ſunt relatiua primi generis.

Prima opinio, eſt Toleti in expoſitione textus, qui hac diſtinctione vtitur: *Relatiua dupliciter conſiderari poſſunt.* Primò, *formaliter*, prout relatiua ſunt. Secundò, *materialiter*, pro fundamentis relationum, vt duo alba conſiderantur in quantum ſimilia, & in quantum alba: & ſub prima conſideratione, inquit, non habent contrarium, bene tamen ratione fundamenti, habere poſſunt, & dum Ariſt. negauit habere contrarium, formaliter locutus eſt: ſed dum eis tribuit contrarietatem, loquitur fundamentaliter: nam hoc modo contraria ſunt diſſimilia, vt album, & nigrum. 138

Noſtra

Noſtra tamen ſententia eſt: Propriam contrarietatem, nõ conuenire relatiuis, nec formaliter, nec ratione fundamenti, ſed impropria, pro quocunque genere oppoſitionis, etiam formaliter eis conuenit. Probatur, quòd non conueniat eis formaliter propria contrarietas, hac ratione, *Contraria ſunt, quæ ſub eodem genere maximè diſtant, & ab eodem ſubiecto mutuò ſe expellunt:* Ergo contraria, vt talia ſunt, formaliter, & expreſsè reſpiciunt ſubiectum, circa quod ſe expellunt: ſed relatiua, vt relatiua, non reſpiciunt formaliter, & expreſsè ſubiectum, ſed terminum: ergo, vt relatiua non ſunt propriè contraria. Quod verò, nec ratione fundamenti, probatur: quia licèt fundamenta aliquorum relatiuorum contraria ſint, vt albedo, & nigredo; quæ ſunt fundamenta diſſimilitudinis, tamen per accidens ſe habet contrarietas ad rationem diſſimilitudinis. Probatur euidenter: quia ſola diuerſitas ſpecifica, ſine vlla contrarietate, fundat relationem diſſimilitudinis: vt albebo, & nigredo; vel alia quæcunque contraria, quæ: ſunt fundamenta diſſimilitudinis: at eodem modo eam fundarét, quamuis contraria non eſſent, per ſolam differentiam ſpecificam: ergo contrarietas per accidens etiam ſe habet ad fundandam relationem, & ideo, nec ratione fundamenti per ſe conſiderari, vel vt fundamentum eſt, conuenit relationi.

Ad Ariſtotelem verò; Reſpondeo, non eſſe ſibi cõtrarium: quia capite de quantitate, ſecundùm propriam ſententiam loquitur, negans, *Quòd relatiuis aliquid ſit contrarium:* præſenti verò cap. tribuit eis contrarietatem, non quòd ſentiat veram eſſe proprietatem eorum, ſed vt oſtendat definitionem antiquorum, minùs bonam eſſe: cùm ex ea ſequatur, accidentia abſoluta, in quibus reperitur contrarietas, eſſe relatiua: & relatiuis aliquid eſſe contrarium: quæ cùm ſint falſa, ſequitur non eſſe bonam definitionem illam: nec eſt verum, quòd veris relatiuis, aliquid ſit contrarium: nec ex propria ſententia id aliquando docuit Ariſtot. Quòd denique impropria contrarietas, pro quocunque genere oppoſitionis eis conueniat, vt relatiuis, euidens eſt: cùm relatio formaliter ſumpta, includat oppoſitionem relatiuam, quæ eſt vnum genus ex quatuor oppoſitionibus.

Dubium Secundum.

An relatiua ſuſcipiant magis, & minus.

140 DVbium hoc de ſolis relatiuis ſecundùm eſſe, & prædicamentalibus, procedit. Et ratio dubitandi ſumitur ex Ariſtotele qui aſſerit: *Proprium eſſe relatiuorum, ſuſcipere magis, & minus.* Et ne videretur alicui, eum nõ loqui de veris relatiuis, atque ex propria ſententia, ſed ex ſententia antiquorum, & ſecundùm defini-

Digitized by Google

tionem eorum, ponit exemplum huius proprietatis, in ſimili, & diſſimili:quæ ſunt vera relatiua,& prædicamentalia.

Prima opinio,diſtinguit relatiua: Nam alia ſunt *ſecundùm eſſe,* quæ propriè pertinent ad hoc prædicamentum:alia *ſecundum dici,* quæ verè ſunt abſoluta,tamen includunt quoſdam reſpectus ſecundùm dici,tanquam complementum eſſentiale: & illa priora non ſuſcipiunt magis & minus: hæc verò ſuſcipere poſſunt Ita Albertus Mag. tractatu de prædicamento ad aliquid, cap.3. Et huius ſententiæ videtur eſſe D.Thom. cap.12. quæſt.82. ar.4. Quam etiam ſequuntur alij,qui aiunt ſecundùm veritatem, non ſuſcipere magis,& minus vnum relatiuum,ſed ſecundùm opinionem vulgi aliqua ſuſcipere: vt æqualia,vel ſimilia appellari ſolent, quæ licèt verè æqualia, aut ſimilia non ſint, parum tamen à vera æqualitate,aut ſimilitudine diſtant:& quo minus diſtant, eo dicuntur magis æqualia,aut ſimilia. Ita Canterus in expoſitione huius proprietatis.

Probatur primùm, quia ſuſcipere magis & minus,prouenit ex maiori, vel minori admixtione contrarij; vt illud dicitur magis calidum, quod minùs habet de frigiditate admixta: illud verò minùs calidum, quod plus habet frigiditatis admixtæ:ſed vera relatiua prædicamentalia, non habent contrarium; vt probatum eſt dubio præcedenti:ergo non ſuſcipiunt magis & minus.

Secunda opinio, Diſtinguit relationem, *ex parte ſui*: aut, *ex parte fundamenti*: & ex parte ſui, negat veram relationem huius prædicamenti ſuſcipere magis, & minus:ſed ratione fundamenti ſuſcipere concedit. Ita Caietanus,Sotus,& Toletus, cap.præſenti.

Quod probatur experientia. Nam dum albedo intenditur in extremo,in quo erat remiſſa, conſequenter fit magis ſimile alteri,in quo eſt intenſa:ergo albedo,quæ eſt fundamentum ſimilitudinis,per ſe ſuſcipit magis,& minus,& eius ratione ſimilitudo:& eodem modo,dum aliquid eſt alteri inæquale,quò magis aufertur de quantitate eius, magis inæquale efficitur; & hoc eſt, relationem inæqualitatis,minorem fieri,ratione fundamenti.Sed addit hæc ſententia,non eſſe neceſſarium, vt relatio ſuſcipiat magis & minùs:ratione fundamenti,quod fundamentũ ſuſcipiat magis & minùs: nam quantitas,ratione cuius inæqualitas maior eſt,vel minor, non ſuſcipit magis & minùs: ſed ratione fundamenti dicitur relatio ſuſcipere in hoc ſenſu: quod non poteſt ſuſcipere, niſi aliqua variatio fiat in fundamento, quæcunque illa ſit: vnde magis & minus, diſtinguenda putat Caietanus:quia vel ſumuntur Phyſicè:& hoc modo non fiunt,niſi per admixtionem contrarij: aut Logicè, & ſic ſumpta, in eo tantùm conſiſtunt, quod eſt aliquid prædicari de alio,cũ his aduerbiis magis,& minùs, vndecunque id proueniat. Et Phyſicè,quidem ſumpta,non conueniunt verè

verè relationi:Logicè verò conuenire illi poſſunt.

142 Hæc tamen diſtinctio,confundit potiùs rem,quàm eam explicat : quia prædicationes Logicæ , in re ipſa debent fundari : ergo nunquam poterunt,magis & minùs,Logicè ſumpta,conuenire relationi,niſi ratione fundamenti realis, & Phyſici : quare ſi Phyſicè ſumpta , nullo modo ei conueniunt , nec Logicè poterunt ei conuenire.

Noſtra igitur ſententia , hac diſtinctione præſuppoſita explicanda eſt:*Magis,& minus,duobus modis accipiuntur , Communiter: & Propriè:Communiter* quidem:pro magis aut minùs perfectum, magis aut minùs proximum, vel diſtans:vnde cùm perfectio maior,vel minor, proueniat ex fundamento , ab eo proueniet magis & minus,in relatione impropriè ſumptum.*Propriè* verò, accipitur magis & minùs,prout ex maiori, vel minori intenſione procedit.

Nunc verò duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt; *Relationibus prædicamentalibus* (de quibus ſolùm loquimur) *non conuenit ratione ſui magis, aut minùs ſuſcipere , propriè , nec impropriè.* Probatur hæc concluſio:Quia experientia conſtat,relationem ratione ſui, non mutari ab eo ſtatu in quo emergit,niſi aliquo modo varietur fundamentum:& ſi hoc inuariabile permaneat : nunquam ipſa variatur,nec magis & minùs ſuſcipit:ergo non conuenit illi ratione ſui.

143 Secunda concluſio:*Magis & minus propriè,& impropriè ſumpta, conueniunt quibuſdam relationibus ratione fundamenti : non tamen omnibus.* Probatur vtrumque,in relationibus primi generis : nam quædam dicuntur magis & minùs inæqualia, magis, & minùs ſimilia:ſed hoc non conuenit illis ratione ſui:ergo ratione fundaméti:& ſimilitudini quidem, ac diſſimilitudini propriè:quia qualitates,in quibus fundantur,propriè ſuſcipiunt magis & minùs;vt calor,albedo,& nigredo.Quando autem dicimus:his relationibus conuenire magis & minùs,ratione fundamenti : ſenſus eſt ; quòd aliqua mutatione facta in fundamento, ſemper eis conueniat : & hæc mutatio, poteſt eſſe in fundamento remiſſio ; & in relatione intenſio quia fundamentum abſolutè intenditur,cùm ſit qualitas: relatio verò,non niſi comparatione alterius. Quòd verò nõ conueniat hoc,niſi quibuſdã relationibus, primi generis;manifeſtum eſt, quòd ſolùm illis quarum fundamenta mutari poſſunt.

144 Ad Ariſt.verò reſpondetur:quòd dum relationibus tribuit proprietatem ſuſcipiendi magis & minus, etiam de prædicamentalibus loquitur,non tamen intelligit eis conuenire ratione ſui , ſed ratione fundamenti,vt explicatum eſt;nec etiam intelligit eis adhuc in hoc ſenſu conuenire,quarto modo,cùm conſtet , non omnibus conuenire, neque etiam ſolis:quia præcipuè conuenit qualitatibus. Proprietas verò, conueniens relatiuis prædicamentali-

bus,quarto modo,eſt, *Eſſe ſimul natura, & cognitione*:ita vt qui definitiuè cognoſcit vnum,neceſſariò debeat cognoſcere alterum.

Sed dicet aliquis:Suſcipere magis & minùs procedit ex maiori vel minori admixtione contrarij:ſed dictum eſt, relatiua, nec ratione ſui,nec ratione fundamenti habere contrarium:ergo nec ratione ſui,nec ratione fundamenti conueniet illis ſuſcipere magis & minùs.Reſpondetur; Quòd ratione ſui neutrum illis conuenit,ſed ratione fundamenti non repugnat eis conuenire ſecundum,licèt nō conueniat primum,etiam ratione fundamenti:quia contrarietas fundamenti, per accidens ſe habet ad illas relationes,in quibus poſſet eſſe contrarietas,vt ad ſimilitudinem,& diſſimilitudinem (vt probatum eſt in primo dubio) Magis,& minùs ex parte fundamenti,non ſe habet omnino per accidens, ad magis,& minus relationum,ſed quaſi naturaliter ex eo ſequitur. Ex eo verò,quòd relatiua carent contrarietate omnibus modis, ſolùm ſequitur, quòd non poſſent ratione ſui ſuſcipere magis, & minùs.

CAPVT VIII.

Continens prædicamentum Qualitatis.

TEXTVS ARIST.

Qualitatem verò dico,ſecundùm quam, quales quidam eſſe dicuntur, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſt.capite præſenti eſt,explicare naturam, & eſſentiam qualitatis:quam numerat quarto loco ante ſex alia prædicamenta:quia accidens intrinſecum eſt,formaliter inhærens ſubſtantiæ:& ideo perfectius reliquis,quæ magna ex parte,in quibuſdam extrinſecis denominationibus conſiſtunt.Diuiditur caput in tres partes. In prima, definit qualitatem in abſtracto, & connumerat quatuor eius ſpecies ſubalternas; quas ideo genera vocat. In ſecunda parte,definit qualitatem in concreto, hoc eſt,per ordinem ad ſubiectum,quod denominat:vt per illud magis fiat manifeſta. Et in tertia,tres proprietates eius aſſignat. Definitio qualitatis eſt hæc: Qualitas eſt qua quales eſſe dicimur vt albedo, à qua albus denominatur homo, & ideo qualis; quia ſi interroges, qualis ſit homo? bene reſpondebitur,ſi dicatur,eſſe album. 1

Prima ſpecies qualitatis eſt, *Habitus, & Diſpoſitio.* Habitus ſic definitur: *Eſt qualitas difficilè mobilis à ſubiecto*; vt habitus virtutum & ſcientiarum. Diſpoſitio verò: *Qualitas facilè mobilis à ſubiecto*

ſubiecto, vt calor, quem ignis producit in aqua, facilè ab ea remouetur.

2 Secundum genus qualitatis eſt, *Naturalis potentia, & impotentia:* ſecundùm quam naturalem habent inclinationem, vel aptitudinem aliqui, ad aliquem actum, aliquódue exercitium; vt ad pugnam, vel ad luctam, & dicuntur pugillatores. Alij verò inepti ſunt, aut impotentes ad eundem actum. Dicitur autem naturalis: quia ab ipſa natura habetur, & non eſt acquiſita per actus: nam ſi talis eſſet, potiùs erit habitus, aut diſpoſitio.

Tertium genus eſt, *Paſsio, aut Paſsibilis qualitas:* & hæc eſt qualitas, nata cauſare paſſionem in ſenſu; vel quæ eſt effectus paſſionis permanentis: vt qualitates tangibiles, quæ cauſant ſenſationẽ in tactu; vt calor, & frigiditas, & ſic de aliis: & albedo, quæ cauſatur in cera, ex nimio calore ſolis dicitur etiam paſſibilis qualitas: quia eſt effectus illius impreſſionis, quam Sol cauſat in cera: & permanens quidem, quia albedo producta in cera, nõ ſtatim tranſit, ſed permanet in ea. *Paſsio* verò dicitur *qualitas*, ſi ſit effectus paſſionis citò tranſeuntis: vt rubor cauſatus in facie ex verecundia, & quia paſſio non eſt qualitas permanens, non denominat ſubiectum tale ſimpliciter, ſed paſſum ſecundùm eam: vnde à rubore cauſato ex verecundia non dicitur homo rubeus, ſed ruborem paſſus, & ſic de cæteris paſſionibus.

3 Quartum genus qualitatis eſt, *Forma & Figura*; vt rectitudo, curuitas, ſtatua, aut cathedra, formæ, ac figuræ dicuntur & ſpecies huius generis.

In ſecunda parte cap. definit Ariſt. qualitatem in concreto, hoc modo: *Quale eſt, quod ſecundùm qualitatem denominatur, vt album, & dulce.*

In tertia parte, enumerat tres proprietates qualitatis: quarum prima eſt, *Qualitatem habere contrarium:* vt calori contrariatur frigiditas: nec tamen conuenit omnibus qualitatibus proprietas hæc, quia plures ſunt non habentes contrarium, vt rubrum, pallidum, & alij colores medij.

Secunda proprietas eſt, *Suſcipere magis & minus:* quòd cùm procedat ex maiori aut minori admixtione contrarij neceſſe eſt, habentibus propriè contrarium conuenire: ſed nec omnibus qualitatibus conuenit hoc: quia plures ſunt non ſuſcipientes magis & minùs; vt figuræ, & ſimiles.

Tertia proprietas qualitatis eſt, *Quòd ſecundùm eam res dicantur ſimiles, aut diſsimiles:* vt ſecundùm albedinem, dicuntur corpora ſimilia. Hæc autẽ proprietas, quarto modo conuenit qualitati, quia omnibus qualitatibus ſolis, & ſemper conuenit.

QVÆSTIO I.

An qualitas ſit ſupremum genus huius prædicamenti: & diuerſæ qualitates, enumeratæ ab Ariſt. diuerſæ ſpecies eius.

VT meliùs intelligatur quæſtio, explicandæ ſunt diuerſæ acceptiones qualitatis:quæ (omiſſis aliis) tres ſunt, vt colligitur ex Ariſtot.cap.præſenti,& 5.Metaph.ca.14. Qualitas in generali, ſignificat *determinationem*, ſeu *modificationem ſubſtantiæ:* & ideo prima acceptio eius,eſt pro *quocunque determinante, aut modificante aliud:* quod non ſolùm conuenit omnibus accidentibus,ſed etiam ſubſtantiis,aut differentiis earum. Secundo modo, accipitur pro *forma quacunque accidentali*, quæ ſecundùm proprium modum eſſendi modificat, aut determinat ſubſtantiam:vt quantitas,relatio,ac cætera accidentia:& hæc etiã acceptio communis eſt. Tertia verò propria, pro *forma, non ſolùm ſecundùm communem rationem accidentalem determinante ſubiectum, ſed propriè:* ita vt per eam, tanquam per formam ſibi inhærentem, tali modo ſe habeat ſubſtantia; vt formaliter denominetur, non extenſa,non relata ad aliud,ſed qualis:quia ad quæſtionem de ea factam per quale, propriè reſpondeamus per talem formam: vt ſi quæratur,Qualis ſit ſubſtantia; propriè reſpondemus,eſſe albam, aut calidam, & ideo formæ iſtæ accidentales propriè dicuntur qualitates. Et ſecundùm hanc ſolam acceptionem, non ſecundùm duas alias, ſumitur qualitas ab Ariſtotele,capite præſenti,& diſtinguitur à cæteris prædicamentis: de qua quærit titulus quæſtionis: *An ſit ſupremum genus huius prædicamenti, & qualitates particulares enumeratæ ab Ariſt. veræ ſpecies eius.* 4

Prima opinio tenet, *Qualitatem ſic acceptam,non eſſe verum genus*,quod diuidatur in illas qualitates enumeratas ab Ariſtot.tanquam in veras ſpecies: ſed tanquam analogum in ſua analogata; vel tanquam res in diuerſos modos. Primum affirmat Simplicius cap.præſenti,& probat ex eodem Ariſtotele, qui priuſquam illas qualitates enumeraret,ſic loquitur:*Eſt autem qualitas eorum, quæ multipliciter dicuntur.*Secundum verò tenet Scotus capite præſenti,quæſt.36.& in 4.diſt.6.quæſt.10.§.*Sed tunc eſt dubium.* & etiam probat teſtimonio Ariſtotelis, qui poſtquam enumerauit omnes has qualitates, dicit, *Fortaſſe quidem alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis:ſed ferè qui maximè dicuntur,hi ſunt.* 5

Probat etiam ratione:Quia eſſe naturalem potẽtiam, vel aptitudinem acquiſitam, eſſe cauſam, vel effectum paſſionis, diuerſas habitudines qualitatis ad ſubiectum ſignificant accidentales tamen, & quaſi extrinſecè denominantes: quia extrinſecum eſt qualitati,parum aut multum durare in ſubiecto, cauſam eſſe, aut effectum 7

effectum paſſionis. Vnde eiuſdem ſpeciei ſunt, rubor cauſatus ex verecundia, aut ex alia cauſa permanenti: & quod amplius eſt, eidem qualitati omnino inuariatæ, conueniunt iſti modi: ergo non ſunt differentiæ eſſentiales, ſed accidentales. Probatur hoc vltimum antecedens: Quia idem calor ſi citò tranſeat, erit diſpoſitio, ſi multùm duret in ſubiecto, erit habitus, & vt virtus naturalis ignis ad calefaciendum, erit naturalis potentia, & tandem, in quantum cauſat paſſionem in ſenſum tactus, aut productus eſt per motum calefactionis, erit paſſibilis qualitas: ex quibus conſiderationibus, conſtat non variari.

Huic opinioni, addunt Boëtius & Simplicius, cap. præſenti, diuiſionem qualitatis in hos modos, aut in hæc analogata: non eſſe ſufficientem: quia alia dantur membra huius diuiſionis, ab Ariſt. prætermiſſa: quod ſic probatur: Pulchritudo, & ſanitas, ſunt qualitates, & non pertinent ad aliquod membrum ex his quatuor: cùm nec ſint habitus, aut diſpoſitiones: quia non ſunt acquiſitæ, ſed naturales: nec potentiæ, aut impotentiæ: quia non ordinantur ad actus aliquos exercendos: nec paſſiones, aut paſſibiles qualitates: quia nec per ſe ſunt effectus paſſionis, nec eam in ſenſu cauſãt: nec tandem ſunt forma, & figura: quod de ſanitate patet: & de pulchritudine probatur, quæ magis, & minus ſuſcipit; cùm dentur quidam pulchriores aliis: figura autem & forma, id non habeant.

Communis ſententia à nobis tenenda, duo aſſerit. Primum; *Qualitatem verum genus eſſe, & ſupremum huius prædicamenti, diuiſum in particulares qualitates, enumeratas ab Ariſtotele, tanquam in veras ſpecies*: contra Simplicium, & Scotum: Secundum, *Diuiſionem eius in quatuor illa membra, ſufficientem eſſe: ita vt nulla detur vera qualitas quæ ſub eis non comprehendatur*, contra eundem Simplicium, & Boëtium.

Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſt. non ſolùm in hoc cap. ſect. 5. Metaph cap. 14. & recepta ab vniuerſa ſchola: quæ prædicamentum qualitatis diſtinctum ab aliis, cum eo ponit: ſed impoſſibile eſt conſtituere prædicamentum qualitatis, ex alio genere, & in aliis ſpeciebus: ergo qualitas in communi, pro genere ſupremo recipienda eſt, & inferiores illæ qualitates, pro veris ſpeciebus Minorem probo, quia nec ab his autoribus, contrarium opinantibus: nec ab alio excogitatum eſt aliud genus: nec aliæ ſpecies.

Nihilominus probatur ratione: Quia communis conceptus qualitatis, abſtractus ab illis, prædicatur de ſingulis quidditatiuè, & vniuocè: ergo eſt genus, vel ſpecies reſpectu illarum: Species eſſe non poteſt, quia non habet genus aliud ſupra ſe: ergo erit genus. Probatur antecedens: quia negari non poteſt, quidditatiuas eſſe has prædicationes: Habitus eſt qualitas, Naturalis potentia, eſt qualitas, cùm eis conueniat definitio qualitatis, tradita ab Ariſtot. & æqua

Digitized by Google

& æqualiter eis conuenit, ſine attributione vnius ad aliam : ergo eſt prædicatum vniuocum,& quidditatiuum. Quod autem qualitates illæ diſtinguantur ſpecie, non eſt minùs manifeſtum : quia ratio formalis habitus, valde diuerſa eſt à naturali potentia : & hæc à forma,& figura,ſed diuerſæ rationes formales,conſtituunt, & diſtinguunt, diuerſas ſpecies : ergo ſpecie diſtinguuntur illæ quatuor qualitates, ſub communi genere qualitatis.

Probatur tandem, quòd ſufficiens ſit diuiſio qualitatis, in has 8
quatuor ſpecies,ita vt nec plures ſint, nec pauciores; ratione D. Thom.quam adduxit 12.quæſt 49.artic 2. *Ratio intrinſeca,& propria qualitatis, eſt eſſe determinatiuam ſubſtantiæ, ſecundùm modum accidentalem qualificatiuum eius* : ſed modus iſte qualificatiuus ſubſtantiæ, quatuor modis tantùm poteſt ſe habere,in ordine ad ſubſtantiam : ergo quatuor tantùm ſpecies poſſunt ſub eo diſtingui. Probatur minor : quia vel qualitas inhæret ſubſtantiæ eam diſponens,vt bene, vel malè ſe habeat ; *vt eſt primò in ſe* : & cùm hæc ſit prima conſideratio ſubſtantiæ:hæc erit prima ſpecies qualitatis,quæ eſt *habitus & diſpoſitio*, ita diſponens ſubſtantiam. Secunda conſideratio ſubſtantiæ eſt, *in quantum eſt principium operationis* : cùm vnum quodque ſit propter ſuam operationem. Et ideo ſecundus modus qualitatis, eſt *afficere ſubſtantiam tanquam principium operationis*, & hæc eſt ſecunda ſpecies naturalis potentiæ. A ſubſtantia autem habente iam potentiam operandi, 9
ſtatim procedit tertio motus, continens actionem, & paſſionem: quia motus, vt procedit ab agente,eſt actio:& vt recipitur in paſſo; eſt paſſio : qualitas,vt acquiſita per motum,eſt tertia ſpecies, quæ vocatur paſſio,& paſſibilis quantitas. Nam ſi habeat modum permanentis,eſt paſſibilis qualitas : ſi verò citò tranſeat,eſt paſſio. Vltima conſideratio ſubſtantiæ eſt : vt iam *extenſa per quantitatem*:& ita qualitas inhærens ei, ratione quantitatis, conſtituit quartam ſpeciem : quæ eſt forma, & figura:nam figura vel eſt terminatio quantitatis, vel ex terminis eius reſultat. Et ad hos quatuor modos,conſtituentes quatuor ſpecies, facilè reduci poſſunt omnes qualitates; vt conſtabat ex ſolutione argumentorum. Hoc ſolum eſt notandum, quòd argumentum hoc ſumit ſufficientiam harum ſpecierum, aut ex præcipuo, cui conuenit ſpecialis illa ratio qualificandi ſubſtantiam ; aut ex primo : vnde eſt neceſſarium, quòd in omnibus,quæ ſub tali ratione comprehenduntur, reperiatur illa ratio. Exempli gratia : Prima ſpecies ſumitur ex modo afficiēdi ſubſtantiam, vt bene,vel malè ſe habeat, ſecundùm propriam naturam : quòd ſolum habent habitus, aut diſpoſitiones naturales,quæ primò conueniunt ſubſtantiæ corporeæ, vt ſanitas, ægritudo, & ſimiles : non tamen habitus,aut diſpoſitiones liberè acquiſitæ : ſed cùm omnes conueniant in ratione ha

Digitized by Google

ne habitus, & diſpoſitionis, in quantum ſunt facilè aut difficilè mobiles à ſubiecto: omnes conſtituunt idem genus qualitatis, diſtinctum à cæteris, ſed quaſi radicaliter ſumptum à naturalibus, tanquam à primis.

10 Ad primum teſtimonium Ariſt. pro prima opinione adductum: Reſpondetur; multis modis dici qualitatem: non ſicut analogum, vel æquiuocum, ſed propter differentias inæqualis perfectionis, per quas contrahitur ad diuerſas ſpecies: quarum diuerſitas, non tollit vniuocationem generis, quod ab eis abſtrahi poteſt. Vel ſecundo reſpondeo; Ariſtotelem aſſeruiſſe; quòd qualitas dicitur multis modis; vt oſtenderet qualitatem eſſe modum ſubſtantiæ, & ſpecies eius ſumi ex diuerſis modis afficiendi ſubſtantiam; vt explicatum eſt.

Ad ſecundum teſtimonium, pro opinione Scoti; Reſpondetur, Ariſtotelem ita locutum fuiſſe, vt ſignificaret facilè ad has quatuor ſpecies reduci poſſe, cæteras omnes qualitates; quamuis aliquæ diuerſæ appareant ab eis.

11 Ad arg. Scoti: Negandum eſt antecedens; quòd rationes formales diuerſæ harum qualitatum, ſint accidentales, aut extrinſecæ: nam ſpecialis ratio, quam habet quælibet qualificandi ſubſtantia, intrinſeca ſibi eſt, & per quam diſtinguitur à cæteris, tanquam per differentiam eſſentialem: vt eſſe ex propria natura, facilè aut difficilè mobilem à ſubiecto, eſſentialis ratio habitus, & diſpoſitionis, eſt valde diuerſa à naturali potentia. Quòd verò eidem qualitati conuenire poſſint omnes rationes formales ſpecierum; concedimus: negamus tamen, quod ex hoc infertur, non eſſe veras ſpecies: quia diſtinctio ſpecifica, non neceſſariò eſt realis: ſed eadem res, poteſt pertinere ad diuerſas ſpecies, ſub diuerſis rationibus formalibus, quas habet: imò ad diuerſa prædicamenta; vt de actione, & paſſione conſtat: quæ cùm ſint eadem entitas realis motus, efficiunt tamen diuerſa prædicamenta, propter rationes formales diuerſas.

Ad arg. Boëtij, negandum eſt antecedens; quòd dentur alia membra prætermiſſa ab Ariſtotele, præter illa quatuor: nam ſanitatem poſuit ipſe in prima ſpecie: & ad eandem pertinet pulchritudo: & vtraque eſt habitus naturalis: quia habitus, vt eſt primum genus qualitatis; vniuerſaliter ſumitur pro quacunque qualitate difficilè mobili à ſubiecto; ſiue ſit naturalis, ſiue acquiſita: quamuis ſpecialis, & propriiſſima ratio habitus, ſolùm reperiatur in potentiis aliquo modo liberis: & ideo ſolùm ſint acquiſiti, vel infuſi habitus. Species verò intentionales ſenſibiles, aut intelligibiles, ſi ſint impreſſæ, pertinent ad ſpeciem habitus: quia ex propria natura ſunt permanentes: ſi verò ſint expreſſæ, pertinent ad diſpoſitionem: & eodem modo intelligendum

ligendum eſt de cæteris qualitatibus, ad has quatuor ſpecies reducendis.

QVÆSTIO II.

An habitus, & diſpoſitio diſtinguantur ſpecie.

PRima opinio tenet; *Habitum, & diſpoſitionem non eſſe diſtinctas ſpecies, ſed eandem: & ſolùm differre accidentaliter*: ita So- 12
tus qu.9. huius cap. §. *ad ſecundam quaſtionem*. Boëtius, Ammonius, Titelmanus, Villalpandus, Louanienſes, capit. etiam præſenti: & probatur teſtimonio Ariſt. qui tria dicit in textu de his qualitatibus. Primum; *Quòd ſunt vna ſpecies*. Secundum; *Quòd omnes habitus ſunt diſpoſitiones; licèt non omnes diſpoſitiones ſint habitus*. Tertium; *Diſpoſitionem fieri habituum, procedente tempore, ſi nimis radicetur in ſubiecto*. Ex quibus ſequitur ex mente eius, non eſſe ſpecies diſtinctas, ſed ſolùm diſtingui accidentaliter. Probatur conſequentia: quiã ſi diſtinctæ ſpecies eſſent; neque eſſent vna, nec prædicaretur vna de alia, nec vna poſſet conuerti in aliam.

Et ratione probatur. Primò quia habitus, & diſpoſitio, di- 13
ſtinguuntur ex eo, quòd ille difficilè ſeparatur à ſubiecto; hæc verò facilè remouetur ab eo: ſed iſtæ ſunt differentiæ accidentales: ergo ſolùm differunt accidentaliter. Probatur minor: nam qualitas fit difficilè mobilis à ſubiecto, quia magis radicatur in eo: ſed maior radicatio, procedit ex multiplicatione actuum, aut ex diuturnitate temporis, aut ex vtroque, vt patet in febri, quæ ex eo ſolùm, quòd multùm durat in ſubiecto; radicatur in eo, & fit difficilè mobilis: ſed magis aut minùs perſeuerare in ſubiecto, vel actus multiplicari, ſunt accidentia eiuſdem qualitatis: ergo hæc differentia habitus, & diſpoſitionis, accidentalis eſt.

Secundò, Scientia, & virtus quælibet, eiuſdem ſpeciei eſt, per primum, aut ſecundum actum acquiſita; & ſucceſſu temporis magis radicata in ſubiecto, per frequentationem actuum: ſed in principio habet rationem diſpoſitionis, quia facilè poteſt remoueri à ſubiecto: & poſtea fit habitus, quia iam eſt difficilè mobilis: ergo accidentales ſunt iſtæ differentiæ: facilè, & difficilè mobilem eſſe à ſubiecto: Probatur maior: quia diſtinctio ſpecifica ſcientiæ, & virtutis, ſumitur ex obiecto: ſed idem obiectum, habet ſcientia, aut virtus in principio ſuæ acquiſitionis; & dum iam eſt radicata in ſubiecto, per plures actus; ergo eſt eiuſdem ſpeciei.

Secunda opinio diſtinguit habitum, & diſpoſitionem, tanquam 14
duas ſpecies ſubalternas: ita vt ſub habitu, diſtinguantur plures aliæ diuerſorum habituum; atque etiam ſub diſpoſitione. Hæc eſt ſententia D.Thom. 1.2. quæſt. 49.art.2. ad 3. Iauelli, Caiet. Soti,

Soti, Toleti, atque Canteri c. præſenti: quam ſequuntur etiam Fonſeca 5. Metaph.cap.14.quæſt.2. ſect. 1. & 2. Pater Franciſcus Suarius tomo 2. ſuæ Metaph. diſp. 42. ſect. 6. num. 6. Et videtur nobis probabilior,& tenenda.

Sed vt eam explicemus, & probemus, duo ſunt notanda. Primum eſt: *Qualitatem eſſe facilè aut difficilè mobilem à ſubiecto*, dupliciter contingere:nempe ex natura ſuæ cauſæ,per quam producitur in ſubiecto, & in ordine, ad quam ſumit ſuam ſpeciem; aut ex aliis cauſis, aut rationibus extrinſecis. Et ſi primo modo conſideretur eſſentialis eſt differentia, vnius qualitatis ab alia: ita, vt quæ ſic eſt difficilè mobilis à ſubiecto, ſit diſtincta ſpecie ab alia; quæ eodem modo conſiderata, facilè mobilis eſt. Si verò conſiderentur ſecundo modo; ſolùm ſunt differentiæ accidentales. Exemplum primæ conſiderationis, habemus in ſcientia, & opinione:nam illa habet pro cauſa demonſtrationem, à qua producitur, & in ordine ad quam ſepcificatur: demonſtratio verò, cauſa efficax eſt,cùm ſit argumentum euidens, & neceſſarium: & ideo ſcientia per eam acquiſita, etiam per primum actum, difficilè mobilis eſt à ſubiecto. Sed opinio habet pro cauſa argumentum probabile; quod non eſt efficax; ſed facilè deſtrui poteſt per demonſtrationem oppoſitam, aut per oppoſitum argumentum probabilius: ideo opinio, facilè mobilis eſt, ex natura ſuæ cau-
15 ſæ. Vnde ſequitur:quod licèt verſentur circa idem obiectum, tamen ſpecie diſtinguantur ſub hoc genere qualitatis, per differentias eſſentiales, facilè & difficilè mobilis, ex natura ſuarum cauſarum. Exemplum verò conſiderationis ſecundæ, eſt in calore febrili: qui propter debilitatem ſubiecti, aut particularem complexionem eius, aliáſve accidentales cauſas extrinſecas, ita ſolet radicari in ſubiecto: vt non ſolùm ſit difficilè mobilis ab eo; ſed naturaliter ſit impoſſibile ab eo ſeparari: & tamen eiuſdem ſpeciei eſt in principio, & fine; & ſolùm diſtinguitur à ſeipſo accidentaliter.

Secundò notandum eſt; Quòd licèt *facilè, & difficilè moueri ex cauſis accidentalibus*: nempe ex frequentatione actuum, vel ex diuturnitate temporis,*ſint differentiæ accidentales habitus: & diſpoſitionis*; ſunt tamen quaſi accidentia congruentia naturæ harum qualitatum: ita vt cùm habitus ſit difficilè mobilis à ſubiecto, eſſentialiter, propter naturam ſuæ cauſæ, etiam accidens ſit conſonum naturæ eius, eſſe difficilè mobilem per radicationem
16 in ſubiecto. Et cùm diſpoſitio ſit facilè mobilis, propter naturam ſuæ cauſæ: accidens etiam conſonum ſit naturæ eius, non eſſe radicatam in ſubiecto, ſed facilè etiam poſſe ab eo ſeparari, ex parte cauſarum accidentaliũ. Et iſtæ differentiæ accidentales; tribuunt eis ſtatum habitus, & diſpoſitionis; ita vt tunc habeat

habitus ſtatum ſuæ naturæ congruentem: quando ſit radicatus in ſubiecto: diſpoſitio verò, quando non ſit radicata. Vnde fieri poteſt: vt qualitas aliqua, habeat eſſentiam habitus; ſtatum verò diſpoſitionis: & è contra, eſſentiam diſpoſitionis, & ſtatum habitus: & tunc diſtinguuntur eſſentialiter, quamuis vni conueniat accidens alterius: & ideo verum ſit, habitum eſſe accidentaliter diſpoſitionem: & diſpoſitionem, accidentaliter habitum. Vtrumque habet ſcientia, aut virtus, per primum actum acquiſita: quia eſſentialiter eſt habitus, & accidentaliter diſpoſitio: eſſentiam quoque habitus habet, & ſtatum diſpoſitionis: opinio verò, radicata in ſubiecto, per frequentationem actuum, ex oppoſito, eſſentialiter eſt diſpoſitio, & accidentaliter habitus habet etiam eſſentiam diſpoſitionis; & ſtatum habitus.

Ex hac doctrina, intelligitur differentia, inter primam & ſecundam opinionem: nam prima, *facilè, & difficilè mobilem eſſe* ſolùm ex parte ſubiecti, aut cauſarum accidentalium, prouenire poſſe credit; & ideo ſolùm eſſe differentias accidentales. Sed D Tho. alium modum magis intrinſecum earundem differentiarum inuenit, & ideo docuit eſſentiales eſſe: quem modum ex mente Ariſt. eſſe, probant hæc verba huius cap. *Differre autem habitum à diſpoſitione, quòd permanentior, ac diuturnior eſt: tales verò ſicut ſcientiæ, & virtutes: ſcientia enim videtur eſſe permanentium & diuturnorum: vt ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam niſi grandis permutatio facta ſit, vel ab ægritudine, vel ab aliquo eiuſmodi.* Quibus ſcientiam, antequam radicetur in ſubiecto, per frequentationem actuum, ſed ſolum ſit mediocriter acquiſita, dicit eſſe difficilè mobilem à ſubiecto: & hoc habere ex natura ſua, hoc eſt ex efficacitate ſuæ cauſæ naturalis: quæ eſt demonſtratio: & ideo differre à diſpoſitione. Quaſi dicat differre eſſentialiter, per facilè & difficilè mobilem eſſe, deſumptum ex parte cauſæ. Vnde ſequitur, opinionem D. Tho. quam ſequimur, eſſe, ex mente Ariſtotelis. 17

Tamen probatur hac ratione, quæ colligitur ex eadem doctrina. Ea, diſtinguuntur ſpecie; quæ differunt per differentiam eſſentialem: ſed habitus, & diſpoſitio, diſtinguuntur per differentias eſſentiales facilè, & difficilè moueri: ergo diſtinguutur ſpecie ſub genere qualitatis. Probatur minor: Quia eſſe difficilè mobilem, conuenit habitibus ex natura ſuæ cauſæ; à qua ſumunt ſpeciem: nempe ex ordine ad demonſtrationem; ſi ſit habitus ſcientiæ: aut ex ordine ad bonum honeſtum; ſi ſit habitus virtutis: quia bonum honeſtum, efficax cauſa virtutis eſt ex ſe, cùm ſit conſonum rationi: ergo eſt differentia eſſentialis eius; per quam diſtinguitur ſpecie à diſpoſitione facilè mobili, ex eadem cauſa. 18

Pro explicatione verborum Ariſt. notandum eſt, Diſpoſitionem duobus modis ſumi poſſe: *In genere, aut in ſpecie. In genere* ſumpta

pta, dicit qualitatem diſponentem ſubiectum: vt bene ſe habeat, in ordine ad propriam naturam, vel operationem; quæ, ſi ſit difficilè mobilis, ex natura ſuæ cauſæ, à qua ſumit ſpeciem; erit habitus: ſi verò ſolùm ex parte ſubiecti, aliorum accidentium, erit diſpoſitio. Itaque diſpoſitio primo modo ſumpta, genus eſt ad habitum, & ſeipſam, ſumptam ſecundo modo.

19 Et ex hoc patet, quem ſenſum habeat primum dictum Ariſt. Nempe habitum, & diſpoſitionem, eſſe vnam ſpeciem qualitatis: id eſt, conuenire in vna ratione ſuperiori diſpoſitionis, quæ vna ſpecies ſubalterna eſt, vtrique communis. Dictum verò ſecundum: quòd omnis habitus ſit diſpoſitio: non tamen omnis diſpoſitio, ſit habitus, verum eſt etiam, ſumpta diſpoſitione in genere. Tertium verò; quòd diſpoſitio per nimiam radicationem fiat habitus, non de habitu eſſentialiter conſiderato intelligit, ſed accidentaliter, aut ſecundùm ſtatum, vt expoſitum eſt.

Ad primum argumentum: Diſtinguenda eſt minor: Nam ſi facilè & difficilè mobile ſumantur ex parte ſubiecti, temporis, aut ex frequentatione actuum, accidentales ſunt differentiæ: ſi verò ex natura cauſæ intrinſecæ, per quam producuntur, & ſpecificantur, eſſentiales ſunt. Argum. verò, ſolùm procedit ex eis primo modo conſideratis: quo pacto concedimus: ſolùm eſſe differentias accidentales: & per eas ita acceptas, ſolùm differre accidentaliter habitum, & diſpoſitionem, ſed differunt eſſentialiter per eaſdem, conſideratas ſecundo modo.

20 Ad ſecundum: Concedenda eſt maior, quòd eiuſdem ſpeciei ſit ſcientia acquiſita, per primum actum, & iam radicata in ſubiecto per frequentationem demonſtrationum: minor tamen diſtinguẽda; nam ſi intelligatur, quòd in principio habeat rationem diſpoſitionis eſſentialem, falſa eſt, & neganda: ſi verò de diſpoſitione quantùm ad ſtatum, & rationem accidentalem, vera, & concedenda. Vnde nec fit habitus eſſentialiter, per frequentationem actuum: quia per primum actum acquiſita, habebit eſſentialem rationem habitus; tamen ſolùm acquirit ſtatum habitus in quadam ratione accidentali conſiſtentem: quare numquam mutat ſpeciem, ſed ſolùm ſtatum, & rationem accidentalem.

QVÆSTIO III.

Vtrùm naturalis potentia, & impotentia ſint ſpecies qualitatis diſtincta.

DVo ſunt explicanda circa hanc ſpeciem qualitatis. Primum: quo modo differant naturalis potentia, & impotentia, ab habitu, & diſpoſitione. Secundum, quo modo differant inter ſeſe, nempe, eſſentialitérne, tanquam duæ ſpecies eiuſdem generis, vel

ſolùm accidentaliter: & ideo in duas partes diuidimus quæſtionem hanc claritatis gratia.

Prima pars quæſtionis.

Circa primum notandum eſt, quòd *naturalis potentia, & impotentia, in vno conueniunt cum habitu, & diſpoſitione, & in duobus differunt.* Conueniunt enim in eo, quòd aliquo modo ordinantur ad operationem: quia ſubſtantia creata ſicut eſt limitata quantum ad eſſe, ſic etiam quantum ad modum operandi: non enim poteſt per ſeipſam operari, ſed indiget quibuſdam accidentibus ſuperadditis: quibus mediis exerceat operationes ſibi conuenientes: & per hæc accidentia, formaliter fit potens, ad eliciendas tales operationes; cùm ex ſe ſolùm ſit quaſi radicaliter, aut virtualiter potens: & ideo hæc accidentia ſuperaddita, vocantur potentiæ eius ad operandum: quæ partim ſunt naturales, partim acquiſitæ: inter quas numerantur, habitus, & diſpoſitiones. Ex quibus licèt quædam diſponant eam, vt bene ſe habeat in ſuo eſſe, aut in ſua natura, vt ſanitas: aliæ verò, vt bene ſe habeat in ordine ad operationes, vt ſcientiæ, & virtutes; omnes tamen ordinantur ad operationes, vt docet D. Tho. 1.2.q.49.art.2. ad 3. ſed non omnes eodem modo: nam iſtæ immediatè, illæ verò priores remotè; quia proximè diſponunt ſubſtantiam, vt bene ſe habeat, ſecundùm propriã naturam. Et cùm natura ſit principium operationum, conſequenter, & quaſi remotè ordinãtur ad operationes: vt docet Ariſt. 10. lib. de hiſtoria animalium, ca. 1. dicens: *Sanum vocari hominem, aut membrum aliquod, ſui corporis: quando poteſt facere operationem ſani.* Itaque, tam habitus, & diſpoſitio, quàm naturalis potentia, & impotentia, ordinantur aliquo modo ad operationes. 21

Sed differunt in duobus: quia naturalis potentia, & impotentia, tribuuntur ipſi ſubſtantiæ à natura, & ex vi ſuæ generationis: & ferè ſemper, ſunt quaſi propriè paſſiones eius: vt intellectus, & voluntas, reſpectu animæ; aut potentia motiua, reſpectu hominis: & præterea, ſemper ordinantur ad ſimpliciter operandum, tanquam proxima principia operationum; quia ſine illis non poteſt operari ſubſtantia. Habitus verò, & diſpoſitio, ferè ſemper ſunt acquiſitæ per noſtros actus, vt de ſcientiis, & virtutibus eſt manifeſtum. Præterea, vel non ordinantur proximè ad operandum: vel ſi proximè, non ad operandum ſimpliciter, ſed ad facilè operandum. Exempli gratia: Sanitas, licèt ſit à natura tributa, non ordinatur tamen proximè ad operandum: virtutes autem, & ſcientiæ, licèt ordinentur proximè ad operandum: non tamen ad operandum ſimpliciter; quia per naturalem potentiam, poteſt ſubſtantia operari, ſed ad facilè operandum: vnde per eas conſequitur ſubſtantia facilitatem in ſuis operationibus. Et iſtæ 22

duæ

duæ differentiæ, manifeſtè oſtendunt, naturalem potentiam, & impotentiam diſtingui eſſentialiter, ab habitu, & diſpoſitione, & ideo meritò Ariſtotelem eas poſuiſſe, pro diſtinctis generibus, aut ſpeciebus ſubalternis qualitatis.

Secunda pars quæſtionis.

SEd circa diſtinctionem naturalis potentiæ, & impotentiæ, verſatur ſecunda pars eiuſdem quæſtionis, quæritque: *An ſint ſpecies diſtinctæ: vel eadem: & ideo non eſſentialiter, ſed ſolùm accidentaliter diſtinguantur.*

13 Prima opinio eſt, Soti, quæſtione vnica huius capitis, in ſolutione ad confirmationem tertij argumenti, vbi ait, *Eſſe duas ſpecies ſubalternas, ſicut habitum, & diſpoſitionem.* Probatur hoc arg. Naturalis potentia, & impotentia, dicũt oppoſitas rationes, nempe poſſe, & nõ poſſe: ergo non ſunt eiuſdem ſpeciei, ſed diuerſæ: probatur conſequentia: quia diſtinctio per rationes formales eſt eſſentialis, & ſpecifica.

Secundam opinionem, tenet Fonſeca 5. Meta. c. 14. q. 2. ſect. 3. *Quòd non diſtinguantur eſſentialiter, ſed ſolùm accidentaliter*: & ideo non ſint diuerſæ ſpecies, ſed vna: *Et hæc eſt magis ad mentem Ariſt. & tanquam probabilior tenenda.*

Sed vt fiat vtrumque manifeſtum, *tria ſunt præſupponenda*, tanquam certa, & ab omnibus recepta. Primum, *Impotentiam non accipi ab Ariſt. pro pura negatione, aut priuatione potentiæ.* Probatur euidenter: quia dicit eſſe qualitatem: qualitas verò poſitiua entitas eſt: negatio autem, & priuatio, non ſunt entitates poſitiuæ, vt per ſe patet. ergo non ſunt qualitates, nec intelliguntur ab Ariſtotele, per impotentiam naturalem, ſed per impotentiam intelligit qualitatẽ poſitiuã, tributam ſubſtantiæ à natura, ad aliquid agendũ, vel ad reſiſtendum contrariis: ſed cũ difficultate vtrũque. Itaque ſubſtantia per hanc qualitatem naturalem poteſt aliquid facere, aut poteſt reſiſtere contrariis; ægrè tamen, & difficulter: vnde principium eſt alicuius operationis, aut reſiſtentiæ, debile tamen, & quaſi infirmum: & ideo non tam potentia vocatur, quàm impotentia, vt defectus, & imperfectio eius manifeſtetur.

14 Secundò: Certum eſt, *Impotentiam naturalem, non ſolùm ſumi ab Ariſtot. in ordine ad reſiſtendum cum difficultate: ſed etiam ad agendum cum difficultate*: vtrumque enim expreſſis verbis explicuit in textu. Tertiò; Certum eſt, *Naturalem potentiam, & impotentiam, dum ordinantur ad operationes ſpecie diuerſas, vel vna ad agendum, & alia ad reſiſtendum, ſpecie diſtingui.* Vt hebetudo ingenij, quæ ordinatur ad intelligẽdum cum difficultate ſpecie diſtinguitur, à potentia viſiua ordinata ad videndum. Probatur efficaciter: quia potentiæ diſtinguuntur ſpecie per actus, ad quos ordinantur

Digitized by Google

ſed videre,& intelligere ſunt actus ſpecie diſtincti:ergo potentiæ ad eos ordinatæ,diſtinguuntur ſpecie. Nec minùs euidenter probatur , de potentia ad agendum , & impotentia ad reſiſtendum: quia agere,& reſiſtere contrariis,diuerſa ſunt:vt potentia nutritiua , diſtincta eſt, à mollitudine ceræ, quæ eſt impotentia,ad ægrè reſiſtendum diuiſioni.

Difficultas igitur quæſtionis , in hoc poſita eſt : *An naturalis potentia ad aliquid agendum, & naturalis impotentia, ad illud idem ægrè , aut difficulter agendum , diſtinguantur ſpecie:& eodem modo, naturalis potentia ad reſiſtendum fortiter diuiſioni, & naturalis impotentia ad ægrè reſiſtendum; an diſtinguantur ſpecie*:vt durities ferri,per quam fortiter reſiſtit diuiſioni,diſtinguatúrne à mollitudine ceræ, per quam modo quodam debili reſiſtit eidem diuiſioni: hæc enim quaſi durities quædã imperfecta videtur, & prima opinio *diſtingui ſpecie* docet:Noſtra verò,talem diſtinctionem negat. 25

Probatur autem teſtimonio Ariſt. capite præſenti,vbi *potẽtiam naturalem* vocat qualitatem,per quam ſubſtantia ſimpliciter poteſt aliquid agere,vel contrario reſiſtere:impotentiam verò,qualitatem quandam debilem,& quaſi infirmam, ad eadem præſtanda : ſed debili quodam modo,& cum difficultate,quod eſt imperfectè illa præſtare , ſed perfectè,& imperfectè idem agere,aut eidem contrario reſiſtere,non diſtinguuntur eſſentialiter:ergo nec naturalis potentia , & impotentia, ad idem agendum, vel eidem reſiſtendum,diſtinguuntur eſſentialiter, ex mente Ariſt.Probatur conſequentia, quia perfectè aut imperfectè efficere eandem operationem,ſolùm poteſt eſſe differentia accidentalis.

Probatur deinde ratione : Quia potentiæ diſtinguuntur ſpecie, per actus , & obiecta : ſed potentia,& impotentia,ſunt facultates quædam naturales , aut potentiæ : ergo ſi ordinentur ad eundem actum,erunt eiuſdem ſpeciei. Probatur conſequentia:quia ſolùm differunt , tanquam principium eiuſdem actus, aut eiuſdem reſiſtentiæ , perfectum & imperfectum, quod patet ſolùm eſſe differentiam accidentalem. 26

Ad arg.primæ opinionis, negandum eſt antecedens:Quòd naturalis potentia,& impotentia,dicant rationes formales verè oppoſitas:nam licèt nomina ipſa potentiæ,& impotentiæ, videantur oppoſita,ratione negationis , quam videtur ſignificare impotentia,tamen verè, nec rationes ſignificatæ opponuntur : nec nomina:quia impotentia non dicit puram negationem,ſed qualitatem poſitiuam , debilem tamen atque imperfectam : & imperfectio hæc, quaſi negatio eſt perfectionis, quam dicit potentia : & propter ea negationem videtur ſignificare nomen impotentia : ſed quia perfecta , & imperfecta facultas , aut potentia:reſpectu eiuſdem actus, non poſſunt diſtingui Specie , nec eſſe verè oppoſitæ:

ideo nec rationes formales earum oppoſitæ ſunt, nec nomina ſignificant rationes verè oppoſitas: ſed ſe habent, ſicut hæc duo nomina, perfectum, & imperfectum: quæ etiam videntur ſignificare oppoſitas rationes, & ſpeciei diuerſas, cùm tamen ſemper ſint eiuſdem ſpeciei, ſi ſolùm ſecundùm rationem perfectæ, & imperfectæ diſtinguantur. Et eodem modo intelligendum eſt, de mollitudine, & duritie, vt ordinatis, ad fortiter, & debiliter reſiſtendum: quæ licèt videantur ſpecie differre, non tamen differunt: quia mollitudo hoc modo conſiderata, quaſi durities quædam imperfecta eſt.

QVÆSTIO IIII.

De his quæ pertinent ad paſſionem, & paſſibilem qualitatem.

27 QVatuor ſunt diſputanda, circa paſſionem, & paſſibilem qualitatem. Primũ, *An ſint veræ ſpecies qualitatis.* Secundum, *An ſint ſpecies diſtinctæ:* vel vna tantùm, & ita ſolùm diſtinguantur accidentaliter. Tertium, *An paſſiones animæ,* vt ira, gaudium, & ſimiles, pertineant ad hanc ſpeciem. Quartum, *An etiam in eadem ponantur obiecta omnium ſenſuum externorum.* Ideo, quatuor dubiis propoſitis, & ſolutis, maioris diſtinctionis, & claritatis gratia, ſoluta erit quæſtio.

Primum dubium.

An paſſio, & paſſibilis qualitas, ſint veræ ſpecies qualitatis.

PAſſio, vt à ſignificatione nominis incipiamus: *quatuor modis accipitur. Primò.* pro *quacumque, ſiue ſit rei diſconuenientis, aut noxiuæ affectio, ſiue conuenientis, ac perficientis:* in qua acceptione, non minùs vocatur paſſio, receptio ſpeciei viſibilis, aut viſionis in oculo, quàm receptio caloris in aqua. vnde hæc acceptio paſſionis communiſſima eſt, & impropria.

Ideo accipitur ſecundo modo, pro *ſola receptione contrariæ qualitatis, aut diſconuenientis,* per quam ſubiectum recipiens, diſponitur ad corruptionem: & hæc receptio propriè vocatur paſſio.

Sed accipitur tertiò, pro *operatione animæ ſenſitiuæ, facta cũ aliqua paſſione corporali ſecundæ acceptionis,* in qua acceptione, ira, gaudium, dolor, & triſtitia dicuntur paſſiones: quia ex propria natura, fiunt cum aliqua alteratione corporali; hoc eſt, cum calefactione, aut frigefactione, aut alia ſimili: vnde paſſiones iſtæ, duo includunt, nempe operationem ſenſibilem appetitus ſenſitiui: & alterationem naturalem corporis: nempe calefactioné, aut infrigidationem: illam formaliter, hanc verò quaſi materialiter

& antecedenter,vel concomitanter. Ex quo factum eſt, vt duobus
modis definiantur,definitione *materiali* & *formali*, ſeu finali. *Materialiter*
definiuntur, pro alteratione reali. *Formaliter* verò, pro
operatione ſenſitiua. Vt ira definitur,materialiter, quòd ſit accen- 28
ſio ſanguinis circa cor:formaliter verò,quòd ſit appetitus vindictę.
Et, hæc acceptio tertia,includit primam, & ſecundam. Nam actus
appetitus ſenſitiui, non eſt diſconueniens,nec diſponit appetitum
ſenſitiuum,in quo recipitur ad corruptionem,ſed potiùs eum perficit:
& ideo receptio eius impropriè dicitur paſſio,ſecundùm primã
acceptionem: ſicut receptio ſpeciei viſibilis, aut viſionis in oculo:
ſed ex parte alterationis realis, cum qua fit,propriè dicitur paſſio,
iuxta ſecundam acceptionem: & ideo acceptio tertia:quaſi mixtá
ex prima, & ſecunda vocari poteſt.

Quarto, modo accipitur paſſio, pro *qualitate*, quæ eſt effectus
paſſionis tertio modo ſumptæ:vt rubor,qui apparet in facie ex verecundia,
& pallor ex timore, dicuntur paſſiones: & paſſio in hac
acceptione,eſt tertia ſpecies qualitatis.

Diſtinguitur autem à paſſibili qualitate: quia non ſolùm eſt
effectus paſsionis, ſed etiam modum illius habet *citò tranſiens*:
paſſibilis autem qualitas, licèt ſit effectus paſsionis, *permanet tamen
in ſubiecto*; vt color rubeus oſtendit, quem permanenter habent
quidam homines. Ex hac autem differentia, *citò tranſeuntis,
& permanentis*:prouenit alia,quam Ariſtot aſsignauit in litera,inter
paſsionem,& paſsibilem qualitatem:quòd *paſſio non denominat
ſubiectum ſimpliciter quale,ſed bene paſſibilis qualitas id denominat.*
Non enim dicitur homo rubeus,vel pallidus, ab illo colore rubeo
apparentę in facie,ex verecundia, aut ex timore,ſed ruborem vel
pallorem paſſus: ſed ab eodem colore à natiuitate habito, rubeus
vocatur,aut pallidus ſimpliciter.

Ex hac doctrina,ſumitur hoc arg. pro ratione dubitandi,ad pro- 29
bandum paſsionem,& paſsibilem qualitatem, non eſſe veras ſpecies
qualitatis, ſed quædam analogata eius: quia paſsio non eſt
qualitas ſimpliciter, ſed ſecundùm quid: at verò paſsibilis qualitas,
ſimpliciter eſt qualitas:ergo qualitas in communi, quæ eſt ſupremum
genus huius prædicamenti, non vniuocè, ſed analogicè
de vtraque prædicatur:& ideo non tanquam genus de ſpeciebuş,
ſed tanquam analogum de analogatis. Probatur antecedens:quia
Qualitas,vt definit Ariſt.*eſt à qua denominamur quales*:ſed à paſſione
non denominamur quales ſimpliciter:bene tamen à paſsibili
qualitate; vt ex eodem Ariſtotele, & communi modo loquendi
probatum eſt:ergo ſola paſsibilis qualitas,erit ſimpliciter qualitas.
paſsio verò non niſi ſecundùm quid.

Reſpondetur nihilominus ad dubium propoſitum: quod
paſsio,& paſsibilis qualitas,vniuocè conueniunt, in ratione qualitatis

litatis in communi:& hæc prædicatur de illis, tanquam genus de ſua ſpecie; vel de ſuis ſpeciebus.

30 Vt autem hoc explicetur,& ſimul probetur,notandum,eſt,duobus modis, poſſe conſiderari paſſionem:nempe, *ſecundùm entitatem*,vel *eſſentiam*,aut *ſecundùm modum inhærendi in ſubiecto*. Entitas, aut eſſentia eius eſt, eſſe qualitatem productam per paſſionem: quod eſt eſſe effectum paſſionis (vt vidimus) Modus verò inhærendi,eſt per modum citò tranſeuntis:quem habet ex eadem paſſione:à qua cauſatur citò etiam tranſeunte: ſed modus iſte accidentalis eſt: quia accidit rubori, quod per cauſam permanentem,vel citò tranſeuntem producatur. Vnde ſequitur, paſſionem ſecundùm eſſentiam conſideratam eſſe qualitatem ſimpliciter:ſed ſecundùm modum inhærendi accidentalem, eſſe qualitatem ſecundùm quid. Et quia ex modo inhærendi ſumitur denominatio, non dicitur denominare ſubiectum ſimpliciter; paſſibilis verò qualitas,ſimpliciter denominat ſubiectum tale:quia modum permanentis habet:ſi verò ſumeretur ex ſola eſſentia:ſimpliciter denominaret:ſicut qualitas paſſibilis.

Ex hac igitur doctrina colligitur arg. ad probandum,quòd vniuocè dicatur qualitas de paſſione,& paſſibili qualitate: & ideo tanquam genus: quia illud eſt vniuocum,cuius eſſentia ſimpliciter,& æqualiter participatur ab inferioribus:ſed eſſentia qualitatis,participatur ęqualiter,& ſimpliciter à paſſione,& paſſibili qualitate:ergo vniuocè,& tanquam genus prædicatur de illis.Probatur minor:quia ad eſſentiam qualitatis pertinet, determinare, & qualificare ſubiectum:quòd verò ſit per modum permanentis,vel citò tranſeuntis,accidentale eſt,ex breui, aut longo tempore deſumptum:ſed paſſio determinat,& qualificat ſubiectum ſimpliciter,quamuis parum in eo duret: ergo eſt qualitas ſimpliciter; & ideo vniuocè:& tanquam genus,de ea,& paſſibili qualitate prædicatur,qualitas in communi.

31 Ad arg. verò allatum in contrarium:Negandum eſt antecedēs, & dum dicitur,qualitatem eſſe, à qua denominamur quales: Reſpondetur,per denominationem,non tam impoſitionem nominis ſignificare Ariſtotelem,quàm effectum formalem qualitatis. Vnde ſenſus definitionis eſt, Qualitas eſt,à qua ſumus formaliter quales:denominatio verò aliquando ſumitur,ab eſſentia,aliquando ex modo inhærendi accidentali:vnde quòd à paſſione non denominemur quales ſimpliciter,nō tollit,quin ſit ſimpliciter qualitas:quia formaliter efficit nos quales; vt probatum eſt. Exemplum adducere poſſumus in albedine,de qua conſtat eſſe qualitatem ſimpliciter, & eiuſdem ſpeciei cum albedine parietis: quia habet eſſentiam albedinis,& effectum formalem in ſubiecto, ſicut illa: ſed non denominat Æthiopem album ſimpliciter: quia

Digitized by Google

modus inhærendi in toto corpore, aut ſolùm in vna parte, à quo ſumitur denominatio, & de quo conſtat eſſe accidentalem, propter maiorem, aut minorem extenſionem, diuerſus eſt: nemo tamen dixit albedinem non prædicari vniuocè, tanquam ſpeciem de ſuis indiuiduis de albedine Æthiopis, & parietis: ita ergo iudicandum eſt de paſſione, & paſſibili qualitate.

Dubium ſecundum.

An paßio, & paßibilis qualitas, ſint diuerſæ ſpecies, vel vna tantùm.

PRima opinio tenet, *Paſſionem, & paſſibilem qualitatem, eſſe diſtinctas ſpecies, non minùs, quàm habitum, & diſpoſitionem:* quam probabilem iudicat Sotus, quæſtione vnica huius prædicamenti, in ſolutione ad confirmationem quarti argumenti: & ſequuntur nonnulli ex modernis. 32

Probaturque hoc arg. Habitus, & diſpoſitio diſtinguuntur ſpecie: quia ille eſt difficilè mobilis à ſubiecto, ex natura ſuæ cauſæ, diſpoſitio verò facilè remouetur: ſed ita ſe habent paſſio, & paſſibilis qualitas: ergo diſtinguentur etiam in ſpecie. Probatur minor: quia *paßio* ex ſententia Ariſt. *citò tranſit; paßibilis qualitas permanet in ſubiecto:* & id habet vtraque ex natura ſuæ cauſæ: nam qualitas quæ eſt paſſio, ideo citò tranſit, quia eſt effectus paſſionis citò tranſeuntis: vt rubor cauſatus ex verecundia: ſed rubor, qui habetur à natiuitate, habet cauſas permanentes: & ideo permanēs eſt ex propria natura, & vocatur paſſibilis qualitas: & hanc differentiam manifeſtat denominatio. Nam paſſio, quia ex ſua natura non permanet, nec ſubiectum denominat ſimpliciter: quod tamen præſtat paſſibilis qualitas, propter permanentiam: ergo non minùs diſtinguuntur ſpecie, quàm habitus & diſpoſitio.

Secunda opinio, oppoſita, eſt, quòd *paßio, & paßibilis qualitas, non ſint ſpecies diſtinctæ, ſed vna, & eadem, & ſolùm diſtinguantur accidentaliter.* Hanc ſequuntur Sotus vbi ſuprà, Fonſeca 5. Metaph. cap. 14. quæſt. 2. ſect. 3. & plures moderni. Et nobis videtur probabilior. 33

Et probatur ratione: Quia intrinſeca conditio vtriuſque qualitatis eſt, quòd ſit cauſa, vel effectus paſſionis: quòd verò citò tranſeuntis, aut diu permanentis accidentalis eſt ratio: tamen in prima illa ratione eſſentiali conueniunt: ergo ſolùm diſtinguuntur accidentaliter. Probatur minor: quia rubor cauſatus ex verecundia, eſt paſſio: ſi verò habeatur à natiuitate, eſt paſſibilis qualitas: ſed rubores iſti, ſunt eiuſdem ſpeciei: & ſolùm diſtinguuntur accidentaliter: ergo paſſio, & paſſibilis qualitas, ſic ſe habebunt. Minorem probo: Quia eſſentia qualitatis, euidenter colligitur ex effectu formali, quem habet in ſubiecto: ſed rubores iſti, habent

eundem effectum formalem,qui eſt,conſtituere hominem rubeũ & ſolùm diuerſum ex eo,quod parum,vel multùm duret, ratione cauſæ permanentis, aut tranſeuntis:quod patet eſſe accidentalem differentiam, reſpectu rubei formaliter: cùm non ſit minùs rubeus formaliter homo,pro illo breui tempore,quàm alter,qui habet eandem qualitatem à natiuitate: ergo non poſſunt diſtingui eſſentialiter,nec eſſe diuerſæ ſpecies. Et confirmari poteſt, ac declarari ſimul:quia ad rationem ruboris eſſentialem, per accidens ſe habet,quod ab hac vel illa cauſa efficiente producatur:hoc eſt, permanente,vel tranſeunte,ſicut ad rationem caloris:ergo ex hac parte, non diſtinguuntur ſpecie rubores diuerſi: ſed non habent aliam differentiam eſſentialem, ſub genere qualitatis: ergo non diſtinguuntur eſſentialiter.

34 Ad arg. verò contrariæ opinionis,neganda eſt minor, quòd ſic ſe habeat paſſio,& paſſibilis qualitas,ſicut habitus,& diſpoſitio Et ratio differentiæ colligitur ex eodem Ariſtot. 5. Met.cap.20.tex. 25. vbi docet, *Ad rationem habitus pertinere permanentiam*: quia habitus ex ſe dicit habere,aut poſſidere,quaſi ex conſuetudine, & cum diuturnitate:ergo vt qualitas ſit habitus,diuturna eſſe debet & ſi hoc habeat ex propria natura,habebit eſſentialiter:ſi verò ex aliqua cauſa extrinſeca,vel accidentali,ſolùm habebit accidentaliter:& ſi ab intrinſeco habeat oppoſitam conditionem; vt ſi facilè mobilis à ſubiecto, neceſſe erit diſtingui eſſentialiter ab habitu. Et ita ſe habent diſpoſitio, & habitus:vt in ſcientia, & opinione oſtendimus ſuperiùs. Itaque duæ iſtæ qualitates, non propter ſolam denominationem,aut ſignificationem nominis diſtinguuntur,ſed quia dicunt ex propria natura,rationes diuerſas,facilè ac difficilè mobilem eſſe à ſubiecto. Paſſio verò, & paſſibilis qualitas: ſolùm ex parte denominationis differunt: quæ tamen non deſumitur ex ratione eſſentiali earum,ſed ex modo inhærendi in ſubiecto,quem conſtat eſſe accidentalem: ex eo enim paſſio dicitur rubor, & ex eo non denominat ſubiectum ſimpliciter rubeum, quia per modum tranſeuntis inhæret. Quòd verò hoc ſit

35 ei accidentale,probatum eſt: cùm non variet effectum formalem eius:ergo paſſio, & paſſibilis qualitas ſolùm accidentaliter differunt:quia ad eſſentiam earum ſolùm pertinet,eſſe cauſam,vel effectum paſſionis, in quo diſtinguuntur à cæteris ſpeciebus qualitatis:citò verò tranſire,vel diu permanere,à quo ſumitur denominatio, accidentalis ratio eſt: cùm tamen ad rationem formalem habitus pertineat, naturalis permanentia in ſubiecto: Et ex hoc cognoſcitur ſatis probabiliter,differentia vtriuſque ſpeciei,& ſolutio argumenti intelligitur.

Digitized by Google

Dubium tertium.

An paſſiones animæ pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis.

PAſſiones animæ ſunt, ira, gaudium, triſtitia, delectatio, & ſimiles: de quibus ſuperiùs diximus, eas duo habere. Vnum pro formali, quod eſt eſſe operationes appetitus ſenſitiu: aliud pro *materiali*, nempe alterationem corpoream, cum qua fiunt: vt calefactionem, aut infrigidationem corporis, aut alicuius partis eius: quærit ergo dubium, *An collocentur in hac ſpecie.*

Et prima opinio aſſerit, *has paſſiones non pertinere ad hoc prædicamentum:* vt ſunt operationes appetitus ſenſitiui: ſed ſolùm; vt de materiali dicunt qualitates reales receptas in corpore, per veram alterationem: ita plures moderni.

Probatur teſtimonio Ari. qui triſtitiam & delectationem collocauit in prædicamento actionis, non alia ratione, niſi quia ſunt actiones appetitus ſenſitiui: ergo hoc modo ſumptæ, non poſſunt pertinere ad hoc prædicamentum. Probatur conſequentia: quia impoſſibile eſt eandem rem, ſecundùm eandem rationem formalem, pertinere ad duo prædicamenta. 36

Probatur etiam ratione. Quia triſtitia, & delectatio, procedunt ab appetitu ſenſitiuo, per quem triſtari, aut delectari dicitur homo: ſicut per viſum videre, & per auditum audire: ergo ſunt actiones immanẽtes: quæ ab eodem: vt agente, procedunt, & in eodem; vt in ſubiecto, recipiuntur: & vt in eo receptæ, dicuntur paſſiones: quia actio; vt recepta in paſſo, dicitur paſſio: ſed actio, & paſſio; vt tales ſunt, nihil de qualitate habent, ſed in propriis prædicamentis, actionis, & paſſionis, collocantur: ergo paſſiones iſtæ; vt procedunt ab appetitu ſenſitiuo, & in eo recipiuntur, non pertinent ad hoc prædicamentum: bene tamen ratione qualitatis materialis, nempe caloris, aut frigiditatis, quæ ſimul dum fiunt, imprimitur ſubiecto, vel alicui parti eius, per alterationem realem, pertinere poſſunt.

Secunda opinio eſt oppoſita: quòd *paſſiones iſtæ, non ſolùm ratione materialis, ſed ratione formalis, pertineant ad hanc ſpeciem:* quam plures moderni tenent: & mihi videtur neceſſariò tenenda in doctrina Ariſto. Quod ſic probo: Ariſtoteles cap. præſenti aſſerit, Iram, & amentiam, & alias paſſiones, ſi permanẽtes ſint; vt dum habentur à natiuitate, denominare hominem ſimpliciter amentem, vel iracundum, & eſſe paſſibiles qualitates: ſi verò citò tranſeant, non denominare hominem iracundum, aut amentem, ſed ſolùm dici earum ratione iram, aut amentiam paſſum, & tunc eſſe paſſiones: ergo ſentit in hoc prædicamento aliquo modo collocari, vt procedit ab appetitu ſenſitiuo. Quod enim autores primæ opinionis aſſerunt, Ariſt. ſolum de eis loqui ſub ratione materiali 37

riali alterationis, cum qua fiunt, & non ſub ratione formali, qua procedunt ab appetitu ſenſitiuo: friuolum eſt, & euidenter falſum: quod ſic probo: Paſſiones iſtæ non denominant iracundos, vel amentes homines, ratione caloris, vel calefactionis, cum qua fiunt, ſed, vt procedunt ab appetitu ſenſitiuo, turbante, aut tollẽte vſum rationis: ſed Ariſtot. docet pertinere ad hoc prædicamentum, vt denominant hominem iracundum, vel amentem: ergo non ſolùm ſecundùm materialem calorem, aut frigiditatem, quæ imprimitur in corpore, dum fiunt, ſed, vt procedunt ab appetitu ſenſitiuo, intelligit eſſe qualitates huius ſpeciei.

38 Sed tota difficultas huius rei conſiſtit, in inuenienda ratione qualitatis, quam paſſiones iſtæ habeant: vt ſunt actiones appetitus ſenſitiui: atque etiam in diſtinguenda in eis eadem ratione qualitatis inuenta à rationibus actionis, & paſſionis. Vtrumque autem colligi debet ex doctrina D. Tho. 1. 2. qu. 1. art. & 3. vbi diſtinguit appetitum ſenſitiuum à rationali, qui eſt voluntas: quòd rationalis, non eſt potentia corporea, nec exiſtens in organo corporeo: ſed cùm ſit ſpiritualis, immediatè inhæret animæ, & per animã communicatur corpori: appetitus verò ſenſitiuus, potentia corporea eſt, ſicut viſus, & auditus: & ideo eſt in organo corporeo, tanquam in proximo, & adæquato ſubiecto. Vnde ſequitur alia differentia; quòd operatio voluntatis, procedit immediatè à voluntate, & non medio organo corporeo: operatio verò appetitus ſenſitiui, procedit immediatè à compoſito, hoc eſt, ab illa parte corporis, in qua eſt hæc potentia tanquam in ſubiecto, ſicut viſus ab oculo: & ideo fit medio organo corporeo, ſicut viſus medio oculo.

39 Et hæc eſt cauſa, ob quã fit cum alteratione corporali eiuſdem organi, aut partis in quà reſidet: & quo vehementiores ſunt actus appetitus, eo maiorem commotionem, & alterationem corporis excitant. Hæc autem alteratio: aut contraria eſt complexioni corporis, aut non: ſi contraria non ſit, exceſſum tamen habet ſemper, ratione cuius diſconueniens eſt ei, multò magis, ſi eſt contraria. Vnde fit, vt ſemper diſponat aliquo modo corpus, in quo recipitur ad corruptionem: & propterea vocatur propriè paſſio: à qua actus appetitus, qui cum ea fiunt, vocantur paſſiones animæ: quia ſemper habent coniunctam hanc paſſionem.

Duæ igitur ſunt actiones realiter diſtinctæ, in quacumque paſſione animæ, vt in ira, & gaudio: vna appetitus in eodem recepta: alia verò alteratio corporalis, recepta in corpore: & vtraque habet terminum per ipſam productum: & terminus quidem alterationis per ſenſum cognoſcitur; vt rubor in verecundia, cognoſcitur per viſum. Terminus verò productus per actionem appetitus, non cognoſcitur ſenſu, quia interiùs producitur; & manet: nam iram non cognoſcimus, niſi per ruborem, vel alio ſigno, aut

verbo

verbo manifeſtetur. Eſt tamen qualitas quædam corporea, ſicut actus ipſe appetitus, corporea actio eſt: verum non habet nomen proprium, quo ſignificetur, ſed nomine eiuſdem actionis ſolet ſignificari: quemadmodum actus amoris, à voluntate procedens ſuum habet terminum productum; cùm ſit vera actio: ſed non habet proprium nomen: & ideo vocamus eum amorem actualem: & eſt qualitas quædam producta, per modum actualis impreſſionis. Ita ergo terminum actionis appetitus, vocamus nomine actionis, 40 & dicimus eſſe iram actualem, vel actualem triſtitiã: eſtque qualitas; quam idem net appetitus ſibi imprimit, per ſuam actionem: ſicut intellectus, imprimit ſibi per actionem vitalem propriam, ſpeciem impreſſam; quæ eſt qualitas quædam per modum actus per quam rem ab ea repræſentatam intelligit. Hos igitur terminos actionum appetitus, vocamus etiam paſſiones, tribuentes eis nomina earundem actionum: & ſi per actiones citò tranſeuntes producantur, dicuntur paſſiones: vt qualitas interior, producta per actionem appetitus, quæ dicitur verecundia: ſi verò per actionem quaſi permanentem producatur, vt eſt iracundia, aut dementia ab ipſa natiuitate habita, vocatur paſſibilis qualitas.

Ex quibus iam patet: Primò veritas Ariſtotelicæ ſententiæ, 41 quam ſequimur: nam quatuor ſunt in his paſſionibus. Primum, eſt materiale, nempe alteratio corporea. Secundum, *Terminus eius*, qui eſt corporea qualitas, cum qua fiunt, vt color, ſeu calefactio aut infrigidatio. Tertium, *formale*, & eſt actio appetitus, habens proprium terminum: qui eſt qualitas quædam quam ſibi imprimit appetitus, per eandem actionem: & hæc qualitas eſt. Quartum, & vocatur *paſſio*: ſicut actio appetitus, paſſio vocatur quia fit cum paſſione corporali. Ex his autem quatuor, duæ ſunt actiones: nempe alteratio corporea, & actus appetitus: & duo ſunt termini earum, qui verè ſunt qualitates: nempe calor, aut frigiditas producta per alterationem: & ita, aut amentia actualis, producta per actionem appetitus, quæ vocatur ira. De actionibus autem certum eſt, non pertinere ad hoc prædicamentum ratione ſui: quia non ſunt qualitates, ſed ad prædicamentum actionis: & vt recipiuntur in ſubiecto, ad prædicamentum paſſionis: termini verò, propriè pertinent ad hoc prædicamentum: & ratione eorum actiones ipſæ: quamuis nomen paſſionis, & paſſibilis qualitatis, ab eiſdem actionibus ſumant termini: nam ſi per actiones citò tranſeuntes producantur, paſſiones dicuntur: ſi verò per diuturnas, paſſibiles qualitates.

Secundò patet falſitas primæ opinionis; aſſerentis, paſſiones appetitus, ſolùm pertinere ad prædicamentum hoc, & ad hanc eius 42 ſpeciem; ratione materialis alterationis, cum qua fiunt, & non ratione actus ipſius appetitus. Patet autē ex doctrina tradita etiam

actiones

actiones appetitus, ratione ſui termini, propriè,& formaliter pertinere ad hanc Categoriam. Quod probatur hac ratione: Paſſio,& paſſibilis qualitas, dicuntur tales; quia ſunt effectus paſſionis citò tranſeuntis, aut diu permanentis: ſed qualitates interiores, productæ in appetitu, per actiones eius,quæ dicuntur ira,vel amentia, vel aliis nominibus nominantur, ſunt effectus earundem actionum quæ vocantur paſſiones:ergo verè, & propriè dicentur etiam paſſiones huius ſpeciei,ſi citò tranſeant; vel paſſibiles qualitates, ſi diu permaneant.

43 Ad teſtimonium Ariſtot.pro prima opinione, reſpondetur, Paſſiones appetitus,collocaſſe Ariſtotelem in prædicamento actionis, ſumendo eas pro actionibus eiuſdem appetitus:in hoc autem prædicamento, & in hac ſpecie, pro terminis earundem actionum: qui verè & propriè ſunt qualitates; vt explicatum eſt. Et hæc eadem diſtinctio ſoluit argumentum eiuſdem ſententiæ.

Dubium quartum.

An obiecta omnium ſenſuum externorum,vt obiecta eorum ſunt, pertineant ad hanc ſpeciem qualitatis.

44 Obiectum viſus eſt color, atque etiam lux; obiectum auditus, ſonus, olfactus, odores; obiectum guſtus, ſunt ſapores; & obiectum tactus, ſunt quatuor primæ qualitates: quæ ideo vocantur communiter qualitates tangibiles, vt calor, frigus, humor, & ſiccitas. Et de his omnibus obiectis ſenſuum, certum eſt, primò, eſſe veras qualitates, & pertinere ad hoc prædicamentum. Certum eſt ſecundò: pertinere ad hanc ſpeciem, in quantum ſunt effectus paſſionis: quia vel per aliquam alterationem realem producuntur: & ideo impreſſio earum, propriè appellatur paſſio, aut paſſibilis qualitas huius ſpeciei: vel ex communi permixtione,aut actione primarum qualitatum inter ſeſe generantur: & hoc etiam modo, appellantur qualitates paſſibiles ſi ſint permanentes, vel paſſiones, ſi citò tranſeant: dubium verò ſolùm eſſe poteſt: *An ſub ratione formali obiectiua, per quam cauſant ſenſationem; vt viſionem, & auditionem in ſenſibus, ſint qualitates paſſibiles huius ſpeciei.*

Et ratio dubitandi, ex vna parte eſt: quia ſenſatio, quam cauſant in ſenſu, procedit ab eis, ſimul concurrentibus cum potentia ſenſitiua, & recipitur in eadem: & quatenus recipitur, appellatur paſſio: ergo ſunt cauſa paſſionis in ſenſu: ſed paſſibilem qualitatem vocat Ariſt. *Eam quæ cauſat paſſionem in ſenſu*: ergo obiecta omnium ſenſuum, vt talia ſunt,erunt paſſibiles qualitates huius ſpeciei.

45 Ex alia verò parte, habemus expreſſum teſtimonium Ariſt.cap. præſenti; vbi de ſolis obiectis guſtus, & tactus,concedit eſſe paſſibiles

ſibiles qualitates: quia cauſant paſſionem in ſenſu: de coloribus verò, quæ ſunt obiecta viſus; negat hac ratione eſſe paſſibiles qualitates: ſed ſolùm id habere eas concedit, in quantum ſunt effectus alicuius paſſionis; per quam producuntur.

Prima opinio eſt, quorundam modernorum, aſſerentium, *omnia obiecta ſenſuum, vt talia, eſſe paſſibiles qualitates*, quia cauſant paſſionem in ſenſu: ſed Ariſto. quia manifeſtum hoc erat in ſenſu guſtus, & tactus: ideo ſolùm id conceſſit expreſsè obiectis eorum: non tamen negauit obiectis aliorum ſenſuum: ſed quia in eis non erat res ita clara, de illis docuit alia ratione, eſſe paſſibiles qualitates, nempe, quia ſunt effectus paſſionis.

Hæc ſententia non poteſt defendi in doctrina Ariſto. quia ex 45
preſſis verbis negat obiecta viſus eſſe paſſibiles qualitates, quia cauſant paſsionem in ſenſu. Sed nec tenenda eſt, conſiderata natura huius ſpeciei: quod ita probo: Solùm dicitur qualitas paſsibilis huius ſpeciei; in quantum effectus eſt paſſionis: vt illa, quæ eſt effectus veræ paſſionis, aut eius actionis, quæ cum vera paſſione fit: vnde ſpecies expreſſa, quæ producitur per intellectionem, vel quæ producitur in ſenſibus internis, ex ſenſationibus ſenſuum externorum, non dicuntur paſſibiles qualitates: quia operatio intellectus, nec eſt vera paſſio, ſed impropriiſſima: nec fit cum vera paſſione: ergo nec dicetur aliqua qualitas paſſibilis, in quantum cauſa paſſionis: niſi ſit cauſa veræ ac propriæ paſſionis: ſed colores non cauſant veram paſsionem in viſu. quia viſio, nec eſt vera paſsio, vt recepta in viſu, ſed communiſsima: nec fit cum vera paſsione: ergo non ſunt paſsibiles qualitates, quia cauſant paſsionem in ſenſu. Vera igitur mens Ariſt. eſt, & vera ſententia, ac tenenda, *Quòd ſolum obiectum guſtus, olfactus, & tactus ſunt paſſibiles qualitates*, quia cauſant paſsionem in ſenſu: obiecta verò viſus, & auditus, non hac rationem, ſed ſolùm, quia ſunt effectus alicuius paſsionis.

Quod vt explicemus ſimul, & probemus, notanda eſt differen- 46
tia, inter obiecta guſtus, olfactus, & tactus ex vna parte, & obiecta viſus, & auditus ex altera: quòd illa natura mouent ſenſus, vt percipiantur ab eis, cum reali alteratione organi: nempe cum humectatione, aut calefactione, vel alia ſimili qualitate: quæ vt recipiuntur in organis, propriè appellantur paſsiones: cùm aliquo modo diſponant ſubiectum, in quo recipiuntur, ad corruptionem: vnde ſenſationes horum ſenſuum, propriè dicuntur paſsiones: quia licèt ipſæ ſecundùm ſe paſsiones propriæ, non eſſent tales, nihilominus ſic appellantur: quia fiunt cum vera paſsione, ſicut de paſſionibus appetitus dictum eſt. Obiecta verò viſus, & auditus, nec ſecundùm ſe propriè appellantur paſsiones, nec per ſe fiunt cum vera paſsione: licèt aliquando fortè contingat per accidens, cum vera paſsione fieri.

Ex hac

47 Ex hac differentia ſequitur, verum eſſe, quod aſſerit Ariſto. *Solùm obiecta trium ſenſuum eſſe paſſibiles qualitates.* quia cauſant paſſionem in ſenſu: obiecta verò viſus, & auditus, non hac ratione, ſed ſolùm quia ſunt effectus paſſionis. Et probatur hac ratione. Paſſibilis qualitas dicitur illa, quæ cauſat paſſionem in ſenſu: ergo qualis fuerit paſſio cauſata, talis erit denominatio qualitatis paſſibilis: ſed ſola obiecta trium ſenſuum cauſant paſſionem propriè dictam in ſenſibus, cùm moueant ſenſus cum vera, ac reali alteratione, quæ paſſio propriè appellatur: cætera verò ſolùm cauſant paſſionem impropriiſſimam: ergo illæ ſolùm erunt paſſibiles qualitates propriè loquendo; quia cauſant paſſionem in ſenſu: hæc verò non, ſed alia ratione.

Ad argum. pro ratione dubitandi propoſitum, diſtinguenda eſt minor, nam Ariſtot. non definit paſſibilem qualitatem per id quod cauſet paſſionem quamlibet in ſenſu, ſed propriè dictam: obiectum verò viſus, & auditus, ſolum ſunt cauſa paſſionis communis, & impropriæ: & ideo non ſunt paſſibiles qualitates: in quantum paſſibilis qualitas cauſat paſſionẽ in ſenſu: ſed alio titulo, vel ratione, quia ſunt effectus paſſionis: teſtimonium autem Ariſt. noſtram ſententiam confirmat, vt vidimus.

QVÆSTIO V.

Quid per Formam, & Figuram intelligat Ariſt. & an ſint diuerſæ ſpecies qualitatis, vel eadem.

48 CIrca primum, variæ ſunt acceptiones *Formæ.* Nam primò, accipitur pro pulchritudine rei, quæ reſultat ex debita ordinatione partium. Secundò, pro *forma ſubſtantiali,* à qua res accipit eſſe; vt ab anima homo. Tertiò, pro *exteriori figura rerum,* non ſolùm naturalium, ſed etiam artificialium: vt quod artificioſum eſt in cathedra, vocamus formam eius.

Et ſecundùm has diuerſas acceptiones, diuerſo modo ſumuntur ab expoſitoribus, *forma,* & *figura*: nam quidam per figuram intelligunt, eam quæ in rebus non viuentibus. reperitur: per formam verò, eam quæ in viuentibus. Ita Ammonius cap. præſenti. Hæc tamen expoſitio non eſt tenenda, quia nulla videtur differentia in figuris harum rerum, propter quam vna ſit, aut dicatur forma, & altera figura.

Ideo Boëtius, & Simplicius ibidem, formam aſſerunt appellari Ab Ariſtot. *Pulchritudinem reſultantem ex debita membrorum coaptatione, ac diſtinctione: Figuram verò eam, quæ reſultat ex ſola quantitate:* vt triangularem, & quadrangularem: Sed nec expoſitio hæc poteſt eſſe ad mentem Ariſt. qui in hoc cap. pulchritudinem collocauit in ſpecie habitus.

Albertus Mag. tract. de prædicamento qualitatis, cap. 8. *figuram*

ait, *reſpectu ſolius quantitatis dici*:quia non videtur eſſe aliud, quã
terminatio quantitatis: nam anguli, quibus conſtat figura trian-
gularis, & quadrangularis, non videntur eſſe aliud,præter lineas
qui ſunt termini quantitatis: formam vero, per ordinem ad ſub-
ſtantiam: nam ſicut forma ſubſtantialis continet totam perfe-
ctionem ſpeciei: ita qualitas huius ſpeciei totam perfectionem
eius manifeſtat: vnde res diuerſarum ſpecierum,propter diuerſas
formas ſubſtantiales,diuerſas habent figuras.

Sententia D. Thom. probabilior eſt, quam iam ferè omnes 49
moderni Interpretes, ſequuntur: eam verò his verbis explicat 7.
lib. Phyſ.lect.7. *Conſiderandum eſt,quòd forma,& figura, in hoc ab*
inuicem differunt, quòd figura importat terminationem quantitatis:
eſt enim figura,quæ terminò,vel terminis comprehenditur:forma verò
dicitur, quæ dat eſſe ſpecificum artificiato: nam formæ artificiatorum
ſunt accidentia. Quibus clarè docet, figuram eſſe nudam termi-
nationem quantitatis:formam verò, dicere ordinem ad compoſi-
tum artificiale. Et huius veritatis ſignum eſt:quòd,*figura reperitur*
in quantitatibus Mathematicis, abſtrahentibus à materia ſenſibili,
vt docet Ariſtot. 5. Metaph. c. 14. vbi res Mathematicas immo-
biles, hoc eſt, abſtrahentes à motu, *figuras* vocat. Et hæc non ſo-
lùm reperitur in quantitatibus continuis, ſed etiam in numeris:
non quidem ſimplicibus, ſed compoſitis: nam binarius non di-
cit aliquam figuram: ſenarius verò, qui ex duobus ternariis com-
ponitur,præter vnitates ipſa, quæ ſunt quantitates, certam habet
figuram,ex ipſamet compoſitione reſultantem: vt docet expreſ-
ſè Ariſto.5.Metaphyſic. capit. 14.

Sed hoc debet notari, circa hanc expoſitionem: quòd dum fi- 50
gura appellatur terminus,vel terminatio quantitatis:duobus mo-
dis intelligi poteſt. Primo, de termino proprio, & intrinſeco
quantitatis: vt de punctis lineæ, & lineis ſuperficierum & ſuper-
ficiebus corporis: in quo ſenſu non eſt verum; quia iſti termini,
eſſentiales ſunt quantitati: figura verò accidens eius eſt, ad præ-
dicamentum qualitatis pertinens. Secundo, de termino acciden-
tali,& quaſi extrinſeco: qui intrinſecos terminos, & intrinſecam
terminationem conſequitur: & eiuſmodi termini, vel termina-
tio, propriè loquendo, habent rationem figuræ. Et huius ratio
eſt: quia tres anguli, ex quibus conſtituitur figura triangularis,
præſupponunt tres lineas, ſuis punctis iam terminatas: & ex eis
iam terminatis, atque completis in ſua ſpecie, figura triangula
fit. Ex quibus intelligitur: potius dicendum eſſe, claritatis, ac
proprietatis gratia, figuram reſultare ex terminis, vel ex termi-
natione quantitatis, quàm eſſe terminum, aut terminationem
quantitatis:nam terminus quantitatis aut terminatio eius, incõ-
pletum quid eſt,cũ ſit indiuiſibile,vel ab indiuiſibilibus facta:ideo

non habet aliam ſpeciem vel prædicamentum, ab ipſis quantitatibus: figura verò, completum quid eſt, ex genere, & differentia compoſitum, & per ſe habet ſpeciem, atque prædicamentum.

Circa ſecundùm verò, An forma, & figura diſtinguantur ſpecie: quidam interpretes, diuerſas ſpecies eas faciunt, ex eo diſtinctas, quòd figura abſtrahit à materia ſenſibili: forma verò dicit ordinem ad materiam ſenſibilem; tribuens ſpeciem artificialibus, & manifeſtam faciens ſpeciem rerum naturalium: vt conſtat in forma ſtatuæ, & exteriori hominis.

Tenendum tamen eſt: Formam & figuram non eſſe diuerſas ſpecies qualitatis, ſed vnam, & eandem: & ſolum diſtingui accidentaliter. Probatur hac ratione: Eadem res prout magis, vel minùs abſtracta à materia conſideratur, non diſtinguitur ſpecie: ſed ſolùm accidentaliter: in quantum diuerſum ordinem dicit ad materiam: vt homo Phyſicè conſideratus, prout componitur ex materia, & forma, & habet in ſe principium motus, non diſtinguitur ſpecie à ſe ipſo, prout compoſito ex genere, & differentia, quo pacto non dicit ordinem ad materiam ſenſibilem: ſed forma, & figura ſolùm ex eo diſtinguuntur, quòd figura abſtrahit à materia ſenſibili, forma verò eandem reſpicit: ergo non diſtinguuntur ſpecie, ſed ſolùm accidentaliter. Probatur conſequentia: quia accidentalis eſt ei ordo ad materiam ſenſibilem, vel abſtractio ab ea: licèt enim ad diuerſas ſcientias pertineat res, vt diuerſo modo abſtrahitur a materia, tamen pertinere ad eandẽ, vel diuerſam ſcientiam, ſic vel aliter eſſe abſtrahibilẽ à materia, accidit ei quãuis ſcientiæ, eſſentialis ſit talis modus abſtrahendi à materia.

CAPVT IX.

De prædicamento Actionis, & Paſſionis.

QVatuor explicanda ſunt, circa hæc duo prædicamenta actionis, & paſſionis. Primum eſt, *Quid nomine actionis, & paſſionis ſignificetur.* Secundum: *Quid vtraque ſit.* Tertium, *Quæ ſint genera ſuprema vtriuſque prædicamenti: & in quas ſpecies diuidantur,* (ex his enim ordinatio prædicamentalis fit.) Quartum, *Quot, & quæ ſint proprietates actionis, & paſſionis.*

Circa primum, diuerſæ ſunt acceptiones, actionis, & paſſionis: non primò accipitur actio Grammaticali modo, pro ſignificato cuiuſlibet verbi actiui, ſiue propriè ſit actio, ſiue per modum actionis ſignificetur. Sed hac acceptione omiſſa, quia non eſt realis; ſed nominalis: tribus modis accipitur actio realiter. Primò, *pro ſolo actu libero voluntatis:* & hoc modo ſumitur ab Ariſtot. 2. lib. Magnorum moralium, cap. 2. Secundo modo, ſumitur vniuerſaliùs, *pro qualibet actione immanente:* ſub qua cõprehenduntur non

ſolùm actiones intellectus,& voluntatis, ſed etiam appetitus ſenſitiui & ſenſuum externorum & internorum : qua acceptione vtitur Ariſtot. 6. lib, Ethic. capit. 4, Poſtrema acceptio adhuc eſt vniuerſalior,tamen propria,pro *quacunque actione cuiuſlibet agentis*,libera vel neceſſaria, immanente, vel tranſeunte. Et hoc modo accepit actionem Ariſtot. cap. præſenti : quod euidenter probant exempla eius, tam in actionibus immanentibus, vt in dolore,& triſtitia,quàm in tranſeuntibus,vt in calefactione,& infrigidatione,ab eo aſſignata. In hac etiam vniuerſali acceptione,actio eſt ſupremum genus prædicamenti actionis: & paſſio ſupremum genus prædicamenti paſſionis:nam quæ de actione dicta ſunt,eodem modo intelliguntur de paſſione : cùm paſſio non ſit aliud, quàm actio ipſa,prout recepta in ſubiecto.

Quid Actio, & Paſſio ſint.

GIlbertus Porretanus ; (qui ideo auctor ſex principiorum vocatur, quia libellum quendam de ſex vltimis prædicamentis ſcripſit.) ſic definit actionem: *Actio eſt, ſecundùm quam in id quod ſubiicitur,agere dicimur.* Hæc tamen definitio limitata eſt; quia ſolùm comprehendit actiones tranſeuntes : quia per has ſolùm dicimur agere circa aliud à nobis ſubiectũ : immanentes verò, non circa aliud verſantur, ſed in eodem agente manent : nec etiam comprehendit actiones, quæ non habent præſuppoſitum ſubiectum,nec ideo mutationes ſunt (ſi tamẽ, aliquæ ex his reperiantur, quod adhuc eſt in opinione poſitum) alia igitur definitio vniuerſalior aſſignanda omnino eſt, quæ omnes comprehendat : & ea talis eſſe poterit. Actio eſt, *qua media, vt via, effectus recipit eſſe,vel conſeruationem eius ab agente.* Paſſio verò erit,*à qua aliquid dicitur pati,per impreſſionem effectus ab agente.* Et licèt modus quo diſtinguuntur actio, & paſſio, non pertineat ad præſentem conſiderationem,ſed ad Phyſicam, de quo agit Ariſto. 3. lib. Phyſic. tamen ex mente eius, atque communi ſententia ſcholæ, non diſtinguuntur realiter, ſed ratione ratiocinata : hoc eſt, per intellectum, ſuppoſito fundamento in re : nam in eadem entitate ab agente procedente, conſiderat intellectus rationem egreſſionis ab eo, & receptionis in paſſo: & hoc eſt diſtinguere rationes formales earum:quæ conſtituunt diuerſa prædicamenea : nam, vt ſuperiùs probauimus,non requiritur diſtinctio realis, aut ex natura rei inter prædicamenta,ſed rationis ratiocinatæ ſufficit.

Quot,& quæ genera, & ſpecies,habeant actio, & paſſio.

PRima diuiſione, diuiditur actio, in eam : Quæ verſatur *circa ſubiectum præſuppoſitum* : & hæc dicitur eductio formæ de

pote n

potentia materiæ, aut vnitio eius cum materia: dicitur etiam generatio: Et in aliam: Quæ non verſatur *circa præſuppoſitum ſubiectum*: ſed per eam producitur res ex nihilo: & talis eſt creatio: ſi tamen vera actio eſt, & non ſola relatio dependentiæ creaturæ à Deo: quod adhuc eſt in opinione poſitum.

Secunda diuiſione, diuiditur in actionem *Subſtantialem*, & *Accidentalem*: illa eſt, per quam producitur aut conſeruatur ſubſtantia, hæc verò per quam producitur accidens: & ſub vtraque comprehenduntur plures ſpecies.

Tertia diuiſio actionis eſt, in *Immanentem*, & *Tranſeuntem*. Actio immanens eſt: quæ non verſatur circa aliquod ſubiectum, extra agentem cauſam, nec effectum aliquem extra illam producit, ſed, ipſa cum ſuo termino producto, manet in eodem agente: vt viſio, auditio, & actio vitalis intellectus, per quam producitur verbum mentis ad intelligendum. Actio verò tranſiens eſt, quæ non manet in agente, ſed circa ſubiectum extra illud verſatur: aut effectum omnino extra illud producit: vt generatio hominis, & calefactio aquæ.

Quarto diuiditur in actionem *Succeſſiuam*, & *Inſtantaneam*: Succeſſiua eſt calefactio, & nutritio: Inſtantanea, eſt generatio hominis. Et quodlibet horum membrorum, habet ſuas ſpecies, vſque ad infimas: atque ex his omnibus generibus, & ſpeciebus, ſub genere ſupremo, conſtituitur ordinatio prædicamentalis actionis. Et eodem modo conſtituendum eſt prædicamentum paſſionis: quia eiſdem diuiſionibus diuiditur paſſio.

Quot, & quæ ſint proprietates actionis, & paſſionis.

5 QVatuor ſolent enumerari proprietates actionis, & paſſionis: ex quibus duas aſſignauit Ariſto. in litera. Prima eſt, *Habere contrarium*. Secunda, *Suſcipere, magis, & minus*: ſed neutra conuenit omni actioni, & paſſioni, ſed his tantùm, quæ verſantur circa terminos habentes contrarium: quales ſunt actio calefactionis, & infrigidationis, ac ſimiles: nec etiam conueniunt proprietates iſtæ præterea his actionibus ratione ſui, ſed solùm ratione terminorum: inter quos reperitur contrarietas.

Duas alias poſuit Gilbertus. Primam, & in ordine tertiam, quòd proprium ſit actioni, & paſſioni, *ſemper eſſe cum motu, aut mutatione*, ſed etiam de hac non eſt certum, quod omni actioni conueniat: quia multi ponunt actiones ſine ſubiectis præſuppoſitis: de quibus ideo certum eſt, non eſſe motus, vel mutationes.

Secunda proprietas, & vltima in ordine eſt, *Quòd actio inferat paſſionem, ſimúlque cum ea ſit*: de qua certum eſt: quòd conueniat actioni quarto modo: quia cùm actio & paſſio ſint eadem entitas, & præterea neceſſe ſit actionem, cùm ſit accidens, in aliquo reci-

pi:& vt recepta,ſit paſſio,neceſſe eſt inferre paſſionem, & ſemper eſſe cum ea.

CAPVT X.

De cæteris prædicamentis.

Prædicamentum Quando.

TRia explicari debent, vt intelligatur natura huius prædica- 1
menti. Primum, quid ſit *Quando*, vel in quo conſiſtat ratio formalis eius. Secundum, *Quot, & quas habeat ſpecies*, ex quibus fiat ordinatio prædicamentalis eius. Tertium, *Quot, & quæ ſint eius proprietates.*

Explicatur in quo conſiſtat ratio formalis prædicamenti Quando.

ARiſtoteles non definiuit,*Quando*,nec docuit,in quonam formalis ratio eius conſiſtat:ſed definiuit Gilber. quamuis obſcura admodum definitione, dicens.Quando eſt id *quod ex adiacentia temporis relinquitur*: per adiacentiam verò videtur ſignificare,eſſe aliquam denominationem,prouenientem rebus ex tempore,aut ex eo,quod in tempore ſint.

Hæc autem definitio Gilberti,diuerſis modis explicatur & D. Thom.duas poſuit explicationes eius,opuſ. 48. tract. de ſex vltimis prædicamentis, cap. 1. & 2.ex diuerſis auctoribus collectas. Prima aſſerit,*tempus duobus modis conſiderari*. Primo, vt eſt menſura ſucceſſiua,& continua. Secundo, vt explicatur ad menſurandam ſubſtantiam,& motum, vel operationem eius:ex qua applicatione procedit vt denominentur menſurata à tempore, denominatione quadam extrinſeca:& dicantur eſſe, fuiſſe, aut futura eſſe & actio dicatur heſterna,vel hodierna.Hęc igitur denominatio extrinſeca,eſt illud,quod ex adiacentia temporis relinquitur: hoc eſt,ex eo,quòd tempus circumſtat ſubſtantiam, & eius operationes:circumſtare verò non eſt aliud, quàm intrinſeca ratione ad eas pertinere,& non per inhæſionem.

Secunda,non eſt multum diuerſa:aſſerit enim, *id quod ex tem-* 2
pore relinquitur eſſe,quòd ſubſtantia,& operationes eius, tempori ſubdita,dicantur:in quantum non totum ſuum eſſe habent ſimul, ſed quaſi augmentum, vel extenſionem, aut intenſionem à tempore accipiunt:& in eo dicuntur creſcere,conſeneſcere, ac tandē ab eo conſumi:& hoc eſt prędicamentum,Quando,nempe tēpori ſubdi.

Duæ iſtæ explicationes, in eo conueniunt:quòd vtraque ponit prædicamentū Quando,in ſola denominatione extrinſeca à tempore conſiſtere:& ideo falſa eſt:quod ſic probo: Prædicamentalis ordinatio, ſi vera eſt ex veris generibus,& ſpeciebus,licèt imperfectis,ac diminutis fieri debet,ſed ex ſola denominatione extrinſeca,

ſeca,nec genus,nec ſpecies ſumi poſſunt: ergo ex ea ſola non poteſt conſtare prædicamentum.Probatur minor,quia genus & ſpecies dicunt aliquam naturam & entitatem realem:ſed denominatio extrinſeca, nec eſt aliqua natura nec aliqua entitas realis in rebus,quibus prædicamentum hoc conuenire poteſt, vt patet:ergo non poteſt ex ea ſola prædicamentum conſtitui.

3 Secundò.Si aliquid intrinſecum ponunt, non poteſt eſſe abſolutum:quia nulla entitas abſoluta reſultat in rebus,aut in tempore ipſo,ex adiacentia eius, ſed ad ſummum relatio aliqua: quæ ſi realis ſit,pertinebit ad prædicamentum.Ad aliquid ſi rationis, ad nullum: ergo non poteſt ex tali adiacentia temporis, conſtitui reale prædicamentum:aut certè,non diſtinctum à prædicamento, Ad aliquid.

Propterea moderni quidam aſſerunt, tria eſſe conſideranda in hoc prædicamento,ſicut in cæteris:nempe, *Formam denominantem ſubiectum*.& hanc dicunt eſſe *Durationem*: & *ſubiectum denominatum ab ea*:& hoc eſſe *Motum*,aut rem aliam durantem,& effectum formalem. *Effectum verò formalem*,non eſſe alium, quàm durare in eſſe:ideo concretum eſſe, *Durans*, vt ſic. Sed qui hanc opinionem tenent,diuiſi ſunt: nam quidam ab hoc prædicamento excludunt, non ſolùm æternitatem, quæ duratio infinita eſt, ſed etiam tempus: quia cùm pertineat ad prædicamentum quantitatis,non poteſt in iſto collocari;vnde abſtractum huius prædicamenti,aſſerunt eſſe,durationem creatam indiuiſibilem ſub qua collocatur, æuum Angelorum, & duratio ſubſtantiæ corporeæ, tanquam genera ſubalterna:quarum quælibet durationum,aiunt, diuiditur in diuerſas durationes eiuſdem generis,ſed diuerſæ ſpeciei,ſecundùm diuerſitatem ſpecificam Angelorum,& ſubſtantiarum corporearum.

4 Hæc tamen ſententia primò eſt contra Ariſt in hoc lib. prædicamentorum,cap.4 vbi cùm enumeraſſet prædicamenta,& perueniſſet ad hoc,ita ait,*Quando autem, vt heri, ſuperiori anno*, &c. Quæ verba tempus expreſsè ſignificant,vt patet.

Deinde eſt contra rationem: Quia vel æuum, & duratio alia ſubſtantiæ corporeæ, pertinent ad hoc prædicamentum:quia durationes creatæ ſunt:vel,quia indiuiſibiles: non propter ſecundũ: quia ratio diuiſibilis,vel indiuiſibilis impertinens eſt ad hoc prędicamentum,cùm id non ſit quantitas, ſed quando; ergo pertinent: quia ſunt durationes creatæ, ſed tempus eſt vera duratio creata:ergo non poteſt excludi ab hoc prædicamento.

Noſtra igitur ſententia eſt:quòd Quando in abſtracto ſignificat durationem creatam in communi, vt comprehendit æuum, durationem indiuiſibilem ſubſtantiæ corporeæ, & durationem ſucceſſiuam motus, quæ eſt tempus, in concreto verò rem

durantem, duratione creata: ita tenent plures moderni.

Et probatur, à ſufficienti diuiſione: quia *Quando*, dicit aliquo modo durationem; vt manifeſtum eſt, non tamen durationem comprehendit infinitam Dei: quia hæc non pertinet ad prædicamentum: ergo dicit durationem creatam comprehendentem ſucceſſiuam, & momentaneam, ſiue ſit Angelica, vel alia quæcunque creata. Probatur conſequentia: quia ſucceſſiua, non poteſt excludi, vt probatum eſt: nec etiam momentanea, vel indiuiſibilis: quia talis duratio, cùm ſit accidens creatum, & completum, per ſe debet pertinere ad aliquod prædicamentum: ſed ad nullum præter hoc, pertinere poteſt: ergo in eo erit per ſe collocanda: & ita ſupremum genus erit duratio creata, prout vtramque comprehendit: vel res durans, vt comprehendit ea, quæ durant, vtraque duratione. Probatur minor, quia certum eſt, durationem indiuiſibilem non pertinere ad prædicamentum quantitatis: cuius propria ratio eſt extenſio, & diuiſibilitas propria paſſio: quòd verò non pertineat ad alia prædicamenta, oſtendunt rationes eorum diuerſiſſimæ à duratione. 5

Arg. verò alterius opinionis, quo probatur, tempus eſſe excludendum ab hoc prædicamento, quia pertinet per ſe ad prædicamentum quantitatis: nihil probat aduerſus eos, qui aſſerunt tempus eſſe quantum per accidens: & ideo non pertinere ad prædicamentum quantitatis: apud quos pertinere poterit hoc prædicamentum. Sed habet apud nos difficultatem maximam, qui tenemus, *Eſſe quantum per ſe, & ſpeciem quantitatis.* Hac tamen diſtinctione ſoluitur. Duo poſſunt conſiderari in tempore: nempe, *quòd ſucceſſiua duratio ſit:* & *quòd continua:* quo pacto abſtrahit ab extenſione, ſeu diuiſibilitate per ſe, & per accidens. Probatur, nam euidens eſt apud omnes, tempus eſſe durationem ſucceſſiuam: & tamen non eſt euidens, quòd ſit per ſe extenſa: ſed ſatis probabile, quòd ſit extenſa per accidens: ergo ratio ſucceſſiuæ durationis, abſtrahit ab extenſione per ſe, & per accidens. Nos igitur, qui tenemus, tempus eſſe extenſum per ſe, poſſumus ipſum hac ratione collocare in prædicamento, *Quantitatis:* ſed in ratione ſucceſſiuæ durationis in prædicamento, *Quando*: & hac diſtinctione ſolutum eſt argumentum. 6

Quot, & quæ habeat genera, & ſpecies hoc prædicamentum.

SVpremum genus huius prædicamenti, quod eſt *Duratio creata*, vel *Durans creatum*, diuiditur, in durationem *Permanentē*, & *Succeſſiuam*: tanquam in duas ſpecies ſubalternas: & rurſus, *Duratio permanens, in Æuum*, quod eſt duratio Angelorum, & in Durationem *ſubſtātiæ corporeæ: Duratio verò, ſucceſſiua:* in durationem *primam motus cœleſtis*, quæ per antonomaſiā vocatur tēpus; 7
& in

& in durationem *motus inferioris*:& adhuc quælibet ſpecies ſubalterna durationis permanentis,habet alias ſpecies infimas, ſecundùm diſtinctionem ſpecificam,Angelorum,& ſubſtantiarum corporearum:& ex his generibus,& ſpeciebus,ſit ordinatio prædicamenti Quando.

Quot,& quas proprietates habeat hoc prædicamentum.

8 TRes proprietates tribuit Gilbert. huic prædicamento: ſed omnes videntur aliis etiam eſſe communes. Prima eſt, *Non habere contrarium*:Secunda,*Non ſuſcipere magis: & minus*: de quibus manifeſtum eſt aliis conuenire. Tertiam dicit eſſe, *quòd duratio creata ſolùm conuenit his,quæ incipiunt eſſe, vel apta nata ſunt incipere eſſe*:de qua etiam probatur:quòd conueniat aliis:quia alia etiam ſunt accidentia, quæ ſolùm conueniunt his, quæ incipere apta nata ſunt:vt mutatio, & motus,aliaque huiuſmodi. Nullam igitur habet proprietatem prædicamentum hoc,nobis notam:ſed aliquam abſque dubio habebit, quam ignoramus:nam cùm debiliſſimæ ſit naturæ,mirum non eſt,ſi intimas eius proprietates non cognoſcamus.

Prædicamentum Vbi.

1 CIrca prædicamentum *Vbi*, quatuor etiam explicanda ſunt. Primum,*Quid per nomen,* Vbi,*ſignificetur*. Secundum, *In quo conſiſtat ratio formalis eius.* Tertium,*Quot,& quæ genera, & ſpecies habeat*,ex quibus ordinatio eius prædicamentalis fiat. Quartum, *Quot,& quæ ſint proprietates eius.*

Circa primum; Nomen Vbi,vno tantùm modo accipitur,pro reali præſentia: per quam aliquid dicitur præſens eſſe loco, aut ſpatio loci:nam & ſi corpus ſit in vacuo,habebit præſentiam realem: cùm ſit certum, & ab omnibus conceſſum, poſſe moueri in vacuo:in quo,ſicut verum, & realem motum haberet, ita verum terminum motus acquireret: eſt autem *Vbi*, terminus proprius motus localis:quare verum haberet *Vbi*,veramque ac realem præſentiam.

Quid ſit Vbi,aut in quo conſiſtat ratio formalis eius.

VBi,ſic definitur à Gilberto:*Vbi,eſt circumſcriptio corporis,à circumſcriptione loci proueniens*:quibus verbis duplicem circumſcriptionem inſinuat. Prima eſt,*Circumſcriptio loci à locato*:& hæc poteſt vocari actiua. Secunda verò paſſiua eſt, *Quia locatum dicitur à loco circumſcribi*:& hanc dicit eſſe de ratione, Vbi: nam alia ad locum potiùs pertinet,& ad prædicamentum quantitatis reduci poteſt, in quo ponitur locus: ſed in circumſcriptione paſſiua, præſentiam localem virtualiter includit Gilbertus: quia non po-

teſt corpus circunſcribi loco,niſi ſit ei præſens. Nihilominus definitio hæc limitata eſt , & non omnino completa : quia ſolùm comprehendit, Vbi,pro locali præſentia,cùm tamen corpus habere poſſit verum,Vbi,ſine illa.

Sic ergo definiendum eſt, Vbi , definitione adæquata , & comprehendente,Vbi,quodcunque:*Vbi eſt realis præſentia , quam habet corpus in loco,aut in ſpatio loci.*

Ex qua definitione intelligimus , quatuor habere conditiones Vbi. Prima eſt:*Eſſe aliquid reale:*quia non poteſt eſſe aliquid præſens alteri , niſi per aliquid reale : & cùm Vbi ſit terminus realis motus , neceſſe eſt aliquid etiam reale eſſe : alioqui per realem motum,nihil reale acquireretur,à quo tanquam à termino haberet ſpeciem realem.

Habet ſecundò ; *Quòd ſit aliquid inhærens ſubiecto realiter.*quia cùm per motum tendat mobile ad acquirendum ſibi aliquẽ terminum:& motus ſit realis:nõ ſolùm realem terminum debet acquirere,ſed in ſe manentem. Probatur conſequentia : quia motus & terminus in eodem ſubiecto recipi debent ; vt manifeſta inductione probari poteſt,in omnibus motibus.Habet tertiò Vbi quòd ſit *entitas realis,diſtincta ex natura rei à ſubiecto,in quo eſt.*

Probatur hoc,ex noua acquiſitione , & ſeparatione à ſubiecto: nam illud,quod ſeparatur ab alio realiter,neceſſe eſt diſtingui ab eo, abſque operatione intellectus:cùm ante illam ſeparetur : ſed hoc Vbi,deſinit eſſe in corpore , & acquiritur aliud nouum : ergo vtrumque ſeparatur à corpore , ante operationem intellectus : & ideo ante illam diſtinguitur,& ex natura rei.

Quartum quod habet,Vbi,eſt,*non eſſe puram relationem,ſed aliquid abſolutum includens , & etiam reſpectum ſecundùm dici ad locum,quo circumſcribitur corpus , vel ad ſpatium loci.* Probatur hac ratione:quia ſola relatio non poteſt per ſe terminare motum , vt docet expreſsè Ariſt.5.lib.Phyſ. ſed , Vbi terminat per ſe motum localem;vt ibidem aſſerit:ergo non dicit ſolam relationem , ſed modum quendam realem abſolutum,quem per reſpectum ad extrinſecum explicamus.Hic autem modus abſolutus, nõ eſt aliud, quàm accommodatio rei præſentis ad locum , vel ad ſpatium loci:ita vt ſi corpus ſit,ſic ſe accommodet illi ; vt totum corpus reſpondeat toti loco,aut ſpatio , & ſingulæ partes ſingulis etiã partibus loci:ſi verò ſi res indiuiſibilis,tota correſpondeat toti loco, aut ſpatio : & tota etiam ſingulis partibus : quòd verò ſimul cum hoc modo abſoluto , includat reſpectum realem ad extrinſecum locum,vel ſpatium,certum eſſe debet : quia talis accommodatio, intrinſecam dicit correſpondentiam : ergo intrinſecum etiam reſpectum.

Quot,

Quot,& quæ habeat genera,& ſpecies,Vbi.

4 VBi poteſt diuidi. in *Circumſcriptiuum , & Definitiuum. Circumſcriptiuum* eſt,quod habet corpus quantum, quod ita eſt præſens ſpatio;vt toti ſpatio correſpondeat totum corpus, & partibus correſpondeant partes . & id ſuo modo poteſt habere res ſpiritualis , ſic ſe accommodans loco ; vt ſingulis partibus loci correſpondeat tota,& tota etiam toti loco. Vbi *Definitiuum* , poteſt vocari ſimplex præſentia , per quam res poteſt dici præſens alicui,ſine commenſuratione , vel accommodatione ad illud : & hoc modo erunt fortaſſe præſentes Angeli in Cælo empyreo , in quo non ſunt tanquam in loco, ſecundùm ſententiam D. Thom. magis communem in ſchola : licèt adhuc ſit hoc poſitum in opinione, *An Angeli moueantur per motum realem , eis inhærentem* : & ex conſequenti, *An verum Vbi acquirant* : aut ſolùm per extrinſecam denominationem à corpore : quod mouent.

Secunda diuiſione diuiditur Vbi,ab Ariſtot.7.& 8. lib. Phyſ.in Vbi , *Surſum*,& *Deorſum* , tanquam in diuerſas ſpecies, per quas, tanquam per proprios terminos diſtinguuntur ſpecie motus localis,ſurſum, & deorſum:quãuis moderni plures,hanc diſtinctionẽ ſpecificã,Vbi,& motuũ localium non admittãt:ſed nos Ari. ſequẽtes,probamus admittendã eſſe,5.l.Phy.in noſtris Cõmentariis.

Quot , & quas proprietates habeat.

5 DVas proprietates ei concedit Gilbertus,videlicet,*Non habere contrarium*:& *Non ſuſcipere magis , & minus* : quas patet non ei ſoli conuenire , ſed multis aliis. Et prima proprietas , (ſi vera eſt de propriiſſima contrarietate,quæ in ſolis qualitatibus, ſe expellentibus ab eodem ſubiecto,intelligi debet nam aliam ei concedit Ariſtot.non ita propriam, locis citatis. Alij etiam tribuunt, Vbi,duas alias proprietates:nempe, *Eſſe immobile*,cùm cõſtet moueri non poſſe cum corpore,in quo eſt, ſed moto corpore , ſtatim deſinere eſſe in eo : & ideo aliam eius proprietatem dicunt eſſe, *Quòd corrumpi poſſit*:vtraque tamen proprietas , communis eſt ei cum aliis:nam immobilitatem,loco etiam concedit Ariſtot.4.lib. Phyſ.& multæ ſunt aliæ res corruptibiles Ego verò quintam proprietatem ei concederem,quæ nulli poteſt conuenire, ſed quarto modo ei conuenit:quia cum eo conuertitur:& hæc eſt, *Acquiſibile,aut producibile eſſe per ſe,per motum localem.*

Prædicamentum Situs.

6 QVatuor alia de Situ declaranda ſunt. Primum:Quid per *Situm conſtituentem hoc prædicamentum intelligatur*.Secundum in quo cõſiſtat ratio formalis eius.Tertiũ,*In quot,& quæ genera,& ſpecies*

ſpecies diuidatur. Quarum, *Quot, & quæ proprietates ei attribuãtur.*

Circa primum, variis modis accipitur Situs. Primo; pro *loco, aut vbi*; *in quo res ſita eſt*: ſed hæc nimis eſt impropria: ideo accipitur ſecundò pro *quadam relatione ordinis, quam res habet in loco*: per quam dicitur eſſe ſurſum, aut deorſum; priorem aut poſteriorem habere locum: ſed hoc non ad Situm, ſed ad Vbi pertinet: & ideo nimis eſt impropria reſpectu ſitus. Quare ſecũdùm has duas acceptiones, non poteſt conſtituere ſpeciale, aut diſtinctum prædicamentum ab aliis.

Tertia igitur acceptio, & propria, colligitur ex Ariſt. 5. lib. Metaph. cap. 19. vbi ait, *Diſpoſitio dicitur ordo partes habentis, ſecundùm locum.* Quæ verba intelligunt omnes Interpretes, de prædicamento Situs, quod ſub nomine diſpoſitionis explicare voluit.

In quo conſiſtat formalis ratio huius prædicamenti.

Definitio *Situs*; ſecundùm hanc vltimam acceptionem, ex Ariſt. colligenda eſt: erit autem talis: *Situs eſt, diſpoſitio partium in loco; ſecundùm quam aliquis ſedere, ſtare, aut iacere dicitur.*

Sed diſtinguere ſitum à prædicamento vbi, difficile eſt: quia eſſe aliquid extenſum, & eſſe tali modo extenſum, ad idem prædicamentum pertinet: ergo eſſe aliquid in loco; & eſſe tali modo in loco, pertinebit ad idem prædicamentum: ſed ſitus non eſt aliud, quàm tali modo eſſe in loco, hoc eſt cum tali diſpoſitione partiũ: ergo non efficiet diſtinctum prædicamentum, à prædicamento Vbi; quod eſt eſſe in loco. Probatur minor. nam ſtare, aut ſedere, non eſt aliud; quàm tali modo eſſe in loco: ideo tenuit Fonſeca 5. Met. c. 7. q. 2. ſect. 4. quòd licèt vulgò dicatur ſitũ, & vbi; diuerſa efficere prædicamenta, tamen ſecundùm veritatem Philoſophicam, non diſtinguitur ſitus, à prædicamento vbi.

Hæc tamen ſententia expreſsè in primis contraria eſt Ariſt. & 3
toti Peripateticæ ſcholæ, decem prædicamenta recipienti: & inter ea, ſitum: ſi enim non diſtinguatur à prædicamento vbi, non erunt niſi nouem: eſt etiam contra rationem: quia ſitus, diſtinctam ſaltem rationem formalem habet à prædicamento vbi: vt ſtatim oſtendemus.

Sed in quo conſiſtat hæc ratio, non eſt certum apud omnes. Itaque ſecunda opinio, *tenet in ſola denominatione extrinſeca à loco, conſiſtere.* Quæ etiam falſa probatur. Primò: Quia ſola denominatio extrinſeca, non ſufficit prædicamentum conſtituere, vt probauimus. Secundò: Quia qui ſedet, vel ſtat in loco; eodem modo ſtabit, & ſedebit, ſi locus in quo eſt, corrumpatur, & in vacuo remaneat: ergo eodem modo habebit ſitum; ſicut eſt certum habere vbi: ſed tunc non denominaretur extrinſecè à loco; cùm non ſit in loco: ergo nihil erit prædicamentum ſitus.

Propte

Propterea tertia opinio aſſerit; *non eſſe ſolam denominationem extrinſecam, ſed relationem corporis, & partium eius ad locum*, vel ſpatium loci. Sed nec poteſt hæc opinio defendi. Quia ſi ſolam relationem dicit: vel eſt relatio ſecundùm eſſe, & ita non diſtingueretur ſitus à prædicamento ad aliquid: vel eſt relatio ſecundùm dici, & hoc non; quia relatio ſecundùm dici, eſt de eſſentia abſoluti; vt probauimus in prædicamento ad aliquid, ergo non poteſt per ſolam relationem ſecundùm dici, conſtitui prædicamentum ſitus: ſed aliquid abſolutum habere debet in quo reſpectus ſecundùm dici includatur.

4 Ideo vltima opinio, quam ſequuntur omnes ferè Interpretes Ariſt. cap. præſenti, & 5. Metaph. cap. 19. aſſerit; *Situm dicere quid abſolutum*: nempe ſpecialem modum ſe habendi totius corporis, & partium eius in loco, aut ſpatio loci; in quo modo abſoluto, includitur reſpectus ſecundum dici, ad locum, & partes eius: vnde ex abſoluto, & reſpectiuo, conſtat ratio adæquata huius prædicamenti, ſicut & prædicamentum vbi. Quam rationem explicuit Ariſt. vbi ſuprà, nomine diſpoſitionis partium in loco: ſed ſitus à prædicamento vbi, non diſtinguitur realiter, ſed ſolùm ratione ratiocinata, ſicut actio à paſsione. Præſupponit enim vbi tanquam aliquid prius ſecundùm rationem; & addit ſupra illud, ſpecialem illum modum diſpoſitionis partium in loco: nam priùs intelligimus corpus eſſe præſens loco, aut ſpatio loci, quam intelligamus talem habere diſpoſitionem partium in eo: ſed hæc diſpoſitio partium, non eſt alia entitas realis, ab entitate, vbi, ſed alia ratio formalis: quam certum eſt, non dicere, vbi, ſed ſolùm præſentiam in loco, aut ſpatio loci; & nihil aliud; præſentia autem in loco, ſine tali diſpoſitione, & ideo ſine ratione ſitus intelligitur: & hoc eſt, in eadem entitate reali, diſtinguere intellectu, duplicem rationem prædicamentalem: ſicut diſtinguimus in eadem entitate realis motus; prædicamentum actionis, & paſſionis.

5 Ad arg. primæ opinionis, diſtinguenda eſt maior: quia eſſe & eſſe tali modo, dupliciter contingit. Primò, ita, vt talis modus eſſendi, comprehendatur ſub eodem eſſe: & tunc verum eſt, ad idem prædicamentum pertinere. Alio modo, ita; vt extra rationem eius ſit: & tunc non ad idem, ſed ad aliud pertinebit: quod patet in eodem exemplo quantitatis: nam eſſe extenſum, conſtituit prædicamentum quantitatis: ſed corpus tali modo eſſe extenſum, vt ſit alteri æqualiter extenſum, non comprehenditur ſub extenſione: & ideo non iam ad prædicamentum quantitatis, ſed ad prædicamentum ad aliquid pertinet: & ita ſe habet ſitus, in ordine ad vbi: quod ſimpliciter dicit eſſe in loco, non comprehendens per ſe, nec per ſuas ſpecies; ſpeciales modos, aut diſpoſitiones, ſe habendi in loco: & ideo ſitus ſpecialem modum ſe habendi in loco dicit; non

compre

comprehenſum in ratione formali vbi:quare aliud prædicamentum conſtituere poteſt.

Quot, & quæ ſint genera, & ſpecies Situs.

GEnera, & ſpecies huius prædicamenti, ita colligunt Albertus Magnus, lib.de ſex principiis tractatũ de poſitione, cap. 1. & D.Thom. opuſc, 48.cap.2.vt ſupremum genus; quod eſt diſpoſitio partium in loco, aut in ſpatio loci, diuidatur in id, quod eſt, *Rectè eſſe poſitum*, aut *Reflexè*: tanquam in duo genera ſubalterna depoſita: ſub quibus continentur, Sedere, Stare, Iacere, Cubare, & eiuſmodi alia, tanquam ſpecies; in quas diuiduntur eadem genera: & ex omnibus fit ordinatio prædicamentalis. 6

Quot, & quæ ſint proprietates huius prædicamenti.

DVas proprietates ei attribuunt Alb.Mag.& D.Thom. vbi ſupra: videlicet, *Contrario carere*; & *Suſcipere magis & minus*: quæ etiam conueniunt pluribus aliis: quibus tertiam addit Gilbertus, nempe, *Aſſiſtere proximè ſubſtantiæ*: quæ etiam conuenit prædicamento, vbi; & immediatiùs; cum ſit prius ſecundùm rationem; vt probauimus: ſed cùm ſint idem realiter; vtrique conuenit immediatè,realiter loquendo ſed non eſt ſic intelligendum quòd ſitus aſsiſtat ſubſtantiæ vt extrinſecè prorſus ſe habeat ad illum: nam verè ei inhæret,tanquam modus eius:ſed aſsiſtere dicitur;quia ab extrinſeco dependet. 7

Prædicamentum, Habere.

EAdem quæ de cæteris prædicamentis explicata ſunt: de *habere*,vel *habitu*, qui eſt vltimum prædicamentum,ſunt declaranda. Primum, *Quid per habere ſit intelligendum*: Secundum, *Quid ſit habere, aut in quo conſiſtat ratio formalis eius.* Tertium, *Quot genera,& ſpecies habeat.* Quartum, *Quot etiam, & quæ ſint proprietates eius.* 1

Circa primum, multis modis accipitur *habere*; vt docet Ariſt.5, lib.Metaph.cap.10 text.25.ſed tres ſunt præcipuæ acceptiones eius. Prima vniuerſalis: ita vt *inter habentem, & rem habitam, ſolùm ſit diſtinctio rationis*: vt homo dicitur habere ſubſtantiam & cætera prædicata eſſentialia. Secunda acceptio eſt minùs vniuerſalis: ita vt *reſpectus realis, & ex conſequenti realis diſtinctiò ſit, inter habentem, & rem habitam.* In qua ſignificatione, idem eſt habere aliquid, quod illud reſpicere: vt pater dicitur habere filium. Sed vtraque hæc acceptio in propria eſt; & ſecundùm quam habere non conſtituit ſpeciale prædicamentum: quare Tertiò accipitur, pro eo; quod eſt *habere aliquid; non quomodocunque, ſed ita: vt habens, ſit ſpeciali ratione accommodatum, vel commenſuratum rei habitæ*; 2

habita; cum reſpectu reali ad illam: non tanquam ad terminum: ſed tanquam ad aliquid cui habens ſpeciali modo adaptatur. Et ſecundùm diuerſum modum huius adaptationis, vel accommodationis ad illam, diuerſo modo dicetur eam habere, & diuerſum prædicamentum conſtituere. Habere locum, vel ſpatium; eſt prædicamentum vbi: habere durationem, prædicamentum, quando: habere poſitionem partium in lòco, prædicamentum, ſitus: habere veſtes, aut arma, prædicamentum, *Habere:* quia ſpecialis eſt accommodatio corporis ad veſtes, & arma: vnde generale nomen habere, ſpecialiter ei attribuitur.

Et ſecundùm hanc acceptionem, definitur à Gilberto hac definitione: *Habitus eſt corporum; & eorum, quæ circa corpus verſantur, adiacentia.* Quaſi dicatur; veſtes circundare, aut operire corpus, per ſpecialem accommodationem eiuſdem corporis ad eas; tanquam ad aliquid extrinſecum ei non inhærens: itaque ratio formalis huius prædicamenti, conſiſtit in modo ſpeciali; *quo corpus ſeſe accommodat veſtibus, aut armis:* qui modus diuerſus eſt ab aliis: quibus ſe accommodat loco, aut durationi: & ideo ſpeciale conſtituit prædicamentum: quod *in Concreto*, dicitur *Habere, aut Habitus: Abſtractum verò*, nomen non habet, ſed abſtractum eius vocatur, ratio habitus, vel ratio habendi.

Quot, & quæ ſint genera, & ſpecies Habere.

3 HAbere diuiditur, tanquam ſupremum genus, in diuerſos modos habendi; diſtinctos per diuerſas res habitas, quibus diuerſis modis ſe accommodat corpus: vt, *Habere veſtes:* aliud genus eſt ac, *Habere arma:* & quodlibet horum, diuiditur in alias ſpecies, quales ſunt, *Tunicatum eſſe, Loricatum eſſe*; & aliæ ſimiles: & ex his generibus, & ſpeciebus, vſque ad indiuidua; quæ ſunt, Petrum aut Ioannem, eſſe calceatum, tunicatum, aut loricatum, conſtituitur ordinatio prædicamentalis.

Quot, & quæ ſint proprietates huius prædicamenti.

PRima proprietas, *Habere*, eſt: *Quod magis & minus ſuſcipiat*, nam eques, armatior eſt pedite: & magis calceatus dicitur qui caligis ſimul, & calceamentis ornatus eſt; quàm qui ſolis calceamentis. Secunda proprietas eſt: *Non habere contrarium.* Nam eſſe calceatum, & loricatum, non ſunt oppoſita. Sed vtraque hæc proprietas, communis eſt aliis rebus: circa quas notat bene D. Thom. opuſc. 48. tractat. de ſex vltimis prædicamentis, cap. 3. non eſſe inter ſe repugnantes: quia licèt ſuſcipere magis & minus, propriè ſumptum, procedat ex maiori vel minori admixtione contrarij: & ideo nihil poſſit ea ſuſcipere, niſi contrarium habeat: tamen magis & minus, non attribuuntur huic prædicamẽto propriè ſumpta,

ſumpta; ſed impropriè:hoc eſt, ſecundùm quandam extenſionem quia pluribus veſtibus, aut armis, paucioribuſve ornatur corpus:ideo bene hoc modo ſumpta, magis,& minus, conuenire poſſunt huic prædicamento:licèt non habeat contrarium.

Vltima proprietas eius eſt; *Quod adiacentiam inter plura neceſſariò dicat*; ita,vt vnum ſit actu in alio:niſi enim veſtes, aut arma ſint in homine; non dicetur veſtitus, vel armatus,nec habere illa, ſecundùm ſpecialem ſignificationem huius prædicamenti: (quamuis alio titulo poſſeſſionis poſſit ea habere,) quod in aliis non eſt neceſſarium:nam corpus poteſt habere vbi,& ſitum;etiam ſi actu non circumſcribatur loco: ideo hæc proprietas, videtur conuenire quarto modo,huic prædicamento.

QVÆSTIO VNICA.

An habere ſit aliquid intrinſecum, & inhærens, vel in ſola denominatione extrinſeca conſiſtat.

Circa hanc quæſt. reiicienda in primis eſt opinio quorūdam modernorum,qui nihil intrinſecum inuenientes in eo quod eſt habere, dixerunt non eſſe ſpeciale prædicamentum. Sed hoc eſt contra communem conſenſum totius ſcholæ, quæ cum Ariſt. tenet *decem eſſe prædicamenta*: & *Habere,eſſe vnum ex eis*: quod ſi excludatur, nouem erunt tantùm. Etetiam contra rationem qua probabitur ſpecialem rationem & prædicamentalem habere, licèt imperfectam,ac diminutam. 4

Hac ergo refutata ſententia: eſt alia modernorum, qui in ſola denominatione extrinſeca, à veſtibus, aut armis, conſiſtere aiunt hoc prædicamentum, præter quam, nihil intrinſecum, vel inhærens dicit. Probant primò: Quia habere non eſt aliud,quàm eſſe veſtitum, vel armatum:ergo forma, à qua denominatur corpus, ſunt veſtes, vel arma: ſed hæc non inhærent ei, ſed extrinſecè adiacent, illud circundantes: ergo non dicit aliquid intrinſecum, vel inhærens, ſed extrinſecam ſolùm denominationem ab eis. 5

Secundò: Ex eo, quòd homo habeat veſtes, vel arma, nullus modus realis, & intrinſecus poteſt ei aduenire, præter relationem propinquitatis, vel contactus ab illa: ſed conſtat hunc reſpectum generalem eſſe, & ideo non pertinere ad hoc prædicamentum: ergo nihil ſpeciale intrinſecum dicit, ſed ſolam denominationem extrinſecam à veſtibus, vel armis: cuius ſignum eſt, quod etiam ſi veſtitus, vel armatus homo, veſtibus, aut armis ſpolietur,nihil reale intrinſecum, aut ſibi inhærens amittit:ergo neque aliquid ſibi inhærens acquirit, dum induitur veſtibus, aut armis, ſed ſolùm acquirit, & amittit extrinſecam denominationem ab eis:quare in hac ſola conſiſtit ratio formalis huius prædicamenti.

camenti. Hæc tamen opinio falſa probabitur quæſt.ſequenti, vbi oſtendam, ſolam denominationem extrinſecam non poſſe efficere prædicamentum ſpeciale.

6 Noſtra igitur ſententia oppoſita eſt,nempe,habere; præter denominationem extrinſecam à veſtibus, aut armis, modum aliquam formaliter inhærentem corpori continere & hunc modum eſſe entitatem realem abſolutam includere tamen reſpectum ſecundùm dici ad veſtes,vel arma: ita vt ratio formalis huius prædicamenti, abſoluto ſimul cum reſpectu conſtet.

Sed quiſnam ſit modus iſte inhærens corpori, ex doctrina Ariſt. colligi debet:qui lib.5.Meta.cap.10. ſic loquitur de hoc prædicamento: *Habitus autem dicitur, tanquam quidam habentis, & habiti actus,ſicut actio quædam,aut motus:nam cùm hoc quidem efficit,illud verò ſit,media eſt effectio:ita,& habentis veſtem, & veſtis habita,eſt medius habitus:hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifeſtum eſt: ad infinita enim progrederetur, ſi habiti eſſet habitum habere.* Quibus verbis duo expreſsè docet.Primum,quòd inter veſtem,& hominem veſtitum, aliquid eſt medium; ſicut inter agens,& effectum, media eſt actio: & hoc medium, inter veſtem,& hominem,vocat actum habendi, ſeu habitionem, (vt ſic loqui liceat ad hæc explicanda.) Docet ſecundò, quòd hic actus medius,non habetur medio alio habitu,ne in infinitũ procedatur: quia non eſt quod habetur:ſed ratio habendi: vnde ſeipſa,& non per aliud medium conuenit homini veſtito,aut armato.

Et ex vtroque colligo hoc argum.ad probandam noſtram ſententiam. Si inter corpus & veſtem eſt aliquid medium,haberi dicuntur veſtes, medium hoc ex parte corporis ſe tenet: ergo aliquid reale in eo eſt: & accidentale quidem, cùm adeſſe, & abeſſe poſſit, dum homo induitur, & ſpoliatur veſtibus; quare neceſſe eſt formaliter inhærere eidem homini. Præterea: Si medium hoc non habetur per aliud medium, ſed ſe ipſo, quia eſt ratio habendi: ſequitur non eſſe extrinſecum homini, ſicut veſtes: nam ſi extrinſecum eſſet, per aliud medium haberetur, ſicut habentur veſtes:ergo eſt aliquid intrinſecum ei inhærens.

7 Sed quid ſit hoc medium intrinſecum, in quo conſiſtit formalis ratio huius prædicamenti, ex doctrina eiuſdem Ariſto. 3. lib. de partibus animalium, cap. 1. colligendum eſt; vbi aſſerit, naturam dediſſe animalibus veſtes,quibus operiantur,vt cutẽ, pilos,lanam, aut quid ſimile, & arma, quibus poſſint ſe defendere ab aliis,& etiam ea oſtendere, ſi opus fuerit, hominem verò nudum ediđiſſe:intellectum tamẽ ei tribuiſſe, quo propria induſtria poſſet ſibi veſtes,& arma quærere,& ex rebus aliis ea conficere.

Ex quibus duo colliguntur valde notanda, in quibus differt homo à cæteris animalibus. Primum eſt, quòd veſtes, & arma

eorum, ſunt partes integrantes ſuorum corporum: vndè non dicuntur ea habere propriè, ſed communiſſima, atque impropriiſſima ratione, non pertinente ad hoc prædicamentum: ſicut dicuntur habere pedes, aut caput: veſtes verò, & arma ſolius hominis ſunt quædam alia corpora ſibi extrinſeca, quæ propriè dicuntur ei adiacere: & ideo propriè dicitur ea habere, & ſpeciali, ac propriiſſima ratione dicitur veſtitus, & armatus: quare ei ſoli propriè conuenit prædicamentum, habere. Veſtimus quidem ſimias, & armamus equos, tamen non dicuntur veſtiti, vel armati propriè, ſed per quandam analogiam, & ſimilitudinem ad hominem: quare nec dicuntur propriè habere veſtes, & arma ſecundùm rationem formalem huiùs prædicamenti.

Secundum, quod colligitur, eſt, Naturam loco veſtium, & armorum, dediſſe homini naturalem aptitudinem, & accommodationem ad illa induenda, per quam aptitudinem ſpeciali modo eiſdem ſeſe aptaret, & accommodaret, dum eis indueretur: & ratione huius accommodationis, ſpecialem ornatum, & quaſi naturalem ei tribuunt veſtes, & arma: cæteris verò animalibus ſuas veſtes, & arma, tanquam partes integrantes corporum habentibus, nec dedit natura, nec neceſſe fuit dare talem aptitudinem, & accommodationem ad extrinſecas veſtes, & arma: vnde nec eis tribuunt quaſi naturalem ornatum, ſicut homini, ſed quaſi artificiatum, & nimis improprium. 8

Ex quibus infero, quòd dum homo nudus eſt, ſolùm habet aptitudinem naturalem, & quaſi aptitudinalem accommodationem, & coaptationem ad veſtes, & arma: ſed dum eis induitur, exit in actum talis aptitudo: non quidem in actum, qui ſit actio, ſed qui ſit modus formalis actualis accommodationis, & coaptationis in eo productus: aliquo modo ſimilis actioni, & paſſioni, in quantum veſtes, & arma dicuntur veſtire, & armare hominem, & homo ipſe dicitur veſtiri, & armari, veſtituſque & armatus eſſe.
Et modus iſte actualis accommodationis, & coaptationis, vocatur habitus, ſeu habitio, quem Ariſtot. docuit eſſe medium, inter veſtes, & hominem: & non habere per alium modum, ſed ſeipſo ineſſe homini, tamquam medio habendi veſtes, & arma. In hoc igitur modo abſoluto, includente tamen reſpectum ſecundùm dici ad veſtes & arma, & extrinſecas etiam denominationes ab eis, conſiſtit ratio formalis huius prædicamenti: quam extrinſecam vocant aliquando D. Tho. & alij antiquiores Interpretes, propter eaſdem denominationes extrinſecas, quas includit: non certè modum intrinſecum, & inhærentem excludere volentes. 9

Ad primum arg. alterius opinionis; Neganda eſt prima conſequentia quòd à ſolis veſtibus, & armis denominaretur homo veſtitus, & armatus: ſed primò atque formaliter denominatur, ab

ab actuali modo accommodationis, & coaptationis ei inhærente, deinde à veſtibus, & armis denominatione extrinſeca: in qua non conſiſtit principaliter ratio huius prædicamenti; ſed in alia denominatione formali.

Ad ſecundum: Negandum eſt primum antecedens; quòd nullus modus realis oriatur in homine, ex eo, quòd veſtibus induatur: oritur enim modus actualis accommodationis inhærens; vt explicatum eſt: quem modum amittit, dum veſtibus, & armis ſpoliatur; & alium de nouo acquirit; ſi iterum induatur. Ratione igitur huius modi formalis, & intrinſeci; intrinſecum quoque, atque formalem concretum habet hoc prædicamentum.

QVÆSTIO GENERALIS PRO omnibus ſex vltimis prædicamentis.

An ratio formalis eorum conſiſtat in aliquo intrinſeco, & formaliter inhærente, vel in ſola denominatione extrinſeca.

10 Priuſquam probabiles ſententias adducamus, excludenda eſt illa, tanquam improbabilis, eorum qui tenuerunt: *Ex decem prædicamentis, ſola quatuor prima, nempe ſubſtantiam, quantitatem, relationem, & qualitatem, eſſe propriè prædicamenta*: reliqua verò ſex: solùm eſſe quaſdam complicationes, ſeu aggregationes quorundam prædicatorum, minùs imperfectorum: ex quibus, nec genera, neque ſpecies, ſed nec prædicamentales ordinationes conſtitui poſſunt: niſi per quandam ſimilitudinem, & analogiam, ad illa quatuor: & ideo inquiunt, Ariſtotelem pauciſſimis verbis, & perfunctoriè admodum genera & ſpecies eorum diſtinxiſſe. Hoc verò probabilitate prorſus caret: cùm Ariſtoteles capite de incomplexis, abſque diſtinctione enumerauit decem prædicamenta; & poſtea quatuor illis propoſitis, enumerauit actionem, & paſſionem cum reliquis: & ſuis locis, de ſingulis probatum ſit, proprias rationes prædicamentales habere: genera etiam atque ſpecies, quamuis imperfectiſſima, & quorum non eſt adeò frequens vſus in ſcientiis: & ideo paucis verbis explicata ſunt ab Ariſtotele.

11 Hac igitur excluſa ſententia falſa. Prima opinio eſt Scoti, in 3.d.1.q.1.in 4 d.13.quæſt. 1. & quodlib. 11. quæſt. 4 quibus locis hanc diſtinctionem relationum excogitauit: *Quædam ſunt relationes*, (inquit) *Intrinſecus aduenientes*: quæ poſito fundamento, & extremis, neceſſariò inſurgunt in eis, vt paternitas, & filiatio. Aliæ ſunt, *Extrinſecus aduenientes*, quæ adhuc poſito fundamento, & extremis non neceſſariò inſurgunt: & ideo non ex natura extremorum proueniunt, ſed ab extrinſeco: tales ſunt relatio vnionis, inter materiam, & formam, & relatio inter locatum & locum: de quibus conſtat: quòd exiſtentibus extremis, nempe materia,

& forma, vt dum ſeparatur anima à corpore, atque etiam locatum à loco, eum deſerens, non ſequitur relatio vnionis, aut locationis inter illa: niſi rurſus ab aliqua cauſa efficienti, & proinde extrinſeca vniantur. Et in his relationibus extrinſecus aduenientibus, ait conſiſtere rationes horum ſex prædicamentorum. Erit itaque ſecundùm Scotum prædicamentum *Actionis*; relatio ad principium, ſeu cauſam efficientem, à qua procedit effectus; & *Paſſio*, relatio ad eandem; vt imprimentem effectum in paſſo. *Vbi*; relatio corporis ad locum, aut ſpatium loci. *Quando*; relatio rei ad propriam durationem. *Situs*: relatio corporis; ſecundùm ſuas partes ad locum. Et, *Habere*; relatio eiuſdem corporis ad veſtes, vel arma. Diſtingui autem ſufficienter hæc ſex prædicamenta ait. 12

Probat Scotus hoc argumen. Petrum eſſe in loco, vel habere vbi; non eſt Petrus ipſe; nec locus eum circundans: ergo cùm ſit aliquid; erit relatio eius ad locum dumtaxat. Probatur conſequentia: quia cùm ſuperficies continens Petrum, ei non inhæreat: nihil aliud acquirit, dum incipit eſſe in loco, præter relationem ad locum: nec aliquid aliud amittit, dum recedit à loco, præter eandem relationem: ergo, Vbi, nihil aliud præter relationem erit. Sicque de cæteris quinque prædicamentis; quibus dem argumen. applicari poteſt. Eandem ferè ſententiam Scoti ſequũtur, Capreol. in 2. d. 2. qu. 1. & Soncinas 3. Meta. q. 6. ad 4. nam licèt illam diſtinctionem relationum non admittant; aſſerunt tamen ſex vltima prædicamenta, non conſiſtere in aliquo abſoluto, nec in abſoluto ſimul cum reſpectu: ſed puros quoſdam, & ſolos reſpectus includere.

Hæc tamen opinio duo continet falſa. Nam primò falſum eſt: quòd dentur tales relationes: quas vocat Scotus *extrinſecus aduenientes*. Secundò, falſum eſt etiam: quòd ſi darentur, in eis ſolis poſita eſſet ratio formalis horum prædicamentorum.

Probatur autem primò: quòd non dentur. Relationem extrinſecus aduenientem, vocat Scotus eam quæ poſito fundamento: & extremis, non ſequitur: aut non conſurgit: ſed impoſſibile eſt: quòd poſitis extremis cum fundamento, non conſurgat in eis relatio: ergo impoſſibiles ſunt tales relationes. Probatur minor: quia extrema omnia relationis, ſunt talia per fundamentum: ſiue ab extrinſeco eis proueniat relatio: ſiue ab intrinſeco: ergo repugnat poni fundamentum in eis: quin ſequatur relatio. Gratia exempli; duo alba, ſunt extrema ſimilitudinis, per albedinem in vtroque poſitam: duo homines, extrema ſunt paternitatis, & filiationis, per generationem actiuam, & paſſiuam: & ideo repugnat naturaliter: quòd poſito fundamento, & extremis, non ſequatur in eis relatio. Quod in exemplis etiam Scoti, non eſt minus euidens: nam relatio vnionis, inter materiam, & formam: 13

funda

fundatur in actione:per quam ab agente vniuntur, (quam vocant vnitionem:)& relatio loci ad locatum:& locati ad locum : (ſi ex parte vtriuſque realis eſt)fundatur in approximatione, ſeu commenſuratione locati ad locum : aut circumſcriptione loci ad locatum:ſed naturaliter eſt impoſſibile, quod locatum ſit approximatum, aut commenſuratum loco, aut quòd locus circunſcribat locatum,& non ſequatur talis relatio : ergo impoſſibiles ſunt tales relationes.

14 Deceptio verò Scoti fit manifeſta:quia in ſuis exemplis,ſolùm ponit extrema, & non fundamentum eorum : nempe materiam, & formam, nulla facta mentione vnitionis, quæ fundamentum eſt:locatum quoque, & locum ſine circumſcriptione, aut approximatione:quod eſt ponere extrema nuda, aut materialiter accepta,non formaliter, vt ſunt extrema relationis, quod habent per fundamentum:quare non eſt mirum,ſi eis ſic poſitis, non ſequatur relatio:poſitis verò cum fundamento, impoſſibile eſt non ſequi. Quod etiam reperitur in cæteris relationibus:nam licèt ponas duos homines, niſi ponas vnum procedere ab alio per generationem, quæ eſt fundamentum relationis, non ſequitur in eis relatio paternitatis, & filiationis : hac verò poſita, neceſſariò ſequitur.Et ecce patet, quo pacto friuola eſt, & ſine fundamento, diſtinctio Scotica relationum.

15 Item probatur ſecundum, quòd etiam ſi darentur tales relationes, non poſſet in eis ſolis conſiſtere ratio formalis horum prædicamentorum. Et ſumo ad id probandum, prædicamenta actionis,& paſſionis:argumentorque hoc modo, Actio, & paſſio, ſunt idem motus:ita vt actio non ſit aliud,quàm motus,vt procedit ab agente;& paſſio,motus; vt receptus in paſſo:ſed motus, vt procedit ab agente,dicit entitatem abſolutam viæ, præter reſpectum ad agens:& paſſio, eandem entitatem receptam; præter reſpectum ad paſſum:ergo de his duobus prædicamentis euidenter probatur, non poſſe conſiſtere in ſolo reſpectu. Et eodem modo poteſt probari de aliis:quāuis in his duobus magis ſit manifeſtū.

16 Probatur ſecundò:Quia ſi prædicamenta hæc,in ſolis, & puris relationibus conſiſtunt, impoſſibile eſt diſtingui à prædicamento ad aliquid:ergo cùm certum ſit,& à Scoto concedatur, ab eo diſtingui,non poſſunt conſiſtere in ſola relatione.Probatur antecedēs,ex definitione prædicamenti ad aliquid.Relatiua prędicamēti ad aliquid ſunt,quorum totum ſuum eſſe,eſt ad aliud referri ; ſed totum eſſe horum prædicamentorum, eſt referri ad aliud : ergo ſunt relatiua illius prædicamenti.Probatur minor : quia ſi in ſola & pura relatione conſiſtunt, cùm relatio nihil abſolutum dicat, ſed ſolùm eſſe rationem referendi ad aliud : totum eſſe horum erit relatio,& ex conſequenti,totum erit referri ad aliud.

Secunda opinio oppoſita eſt, aſſerens hæc vltima prædicamenta, in ratione purè abſoluta conſiſtere non quidem intrinſeca, aut inhærente, ſed purè extrinſeca quam conſequitur reſpectus ad extrinſecum, non tamen pertinens ad relationem formalem, aut eſſentialem eorum, ſed quaſi accidentalis: vt prædicamentum, vbi, non eſt aliud quàm locus: vt denominans extrinſecè locatum: ſicque de reliquis. Ita Herueus, quodlib. 1. quæſt. 9. Iauellus 5. Meta. quæſt. vltima, Sotus quæſt. vnica de ſex vltimis prædicamentis, Fonſeca 5. Met. c. 15. q. 7. ſect. 3.

Probatur à ſufficienti partium enumeratione: nam hæ prædicamenta non dicunt nudam relationem, vt probatum eſt contra Scotum: nec abſolutam ſimul cum reſpectu: quia hoc eſt aggregatum per accidens, ex rebus diuerſorum prædicamentorum. Nec etiam dicunt rationem purè abſolutam, intrinſecam, ſeu inhærentē: quia Ariſtoteles, & cum ea tota ſchola, vocat ea prædicamenta adiacentia, atque extrinſeca: & meritò, cùm vbi non ſit aliud, quàm extrinſecè circunſcribi loco: & veſtitum eſſe, extrinſecè circunſcribi veſtibus: ſicque de cæteris. ergo neceſſe eſt, rationem formalem eorum, abſolutam, & omnino extrinſecam ponere. 17

Hæc etiam ſententia falſa probatur duplici argumento. Primo: Quia prædicamentum dicit ordinationem ex generibus, & ſpeciebus conſtitutam: ſed genera, & ſpecies non poſſunt conſtare, aut fieri ex ſola denominatione extrinſeca, cùm dicant naturam realem, & intrinſecam: ergo nec prædicamentum ex ſola denominatione extrinſeca conſtare poteſt. Præterea, Denominatio extrinſeca, nihil ponit in re denominata: & ideo nouam denominationem extrinſecam, admittunt omnes in Deo, vt quòd ſit creator in tempore: quam denominationem non habuit ab æterno: ergo, ſi ſola denominatio extrinſeca ſufficit conſtituere hæc ſex prædicamenta, Deus poterit in eis collocari, abſque vlla ſui imperfectione, aut limitatione: quod ſuperiùs probauimus falſum.

Secundo. Quia de duobus ſaltem prædicamentis euidenter probatur, non conſiſtere in ſola denominatione extrinſeca: nempe, de prædicamento *paſſionis*, &, *vbi*: propria enim, & formalis ratio *paſſionis*, conſiſtit in receptione motus, vel actionis in paſſo. ergo formaliter dicit rationem inhærentem, & non ſolùm extrinſecam. *Vbi* etiam, eſt proprius terminus motus localis: ergo in eodem mobili debet recipi, in quo recipitur motus: ſed motus formaliter inhæret mobili, *cùm ſit actus mobilis, prout mobile eſt*, vt definit Ariſtoteles 3. lib. Phyſicorum in principio: ergo, Vbi etiam inhærebit mobili, & non erit ſola denominatio extrinſeca.

Vltima opinio, quam tenent cæteri omnes interpretes Ariſtotelis, non ſolùm cap. præſenti, ſed etiam 5. Metaph. cap 15. aſſerit, *rationem formalem horum prædicamentorum, in modo aliquo abſoluto,* 18

& in

& inhærente in ſubiecto, conſiſtere, ſimul includente reſpectum ſecundùm dici ad aliquid extrinſecum, atque etiam extrinſecam denominationem ab eo: vt prædicamētum Vbi, includere realem præſentiam in loco, aut ſpatio loci: & hanc præſentiam modum eſſe abſolutum, in corpore inhærentem, cum reſpectu ſecundùm dici ad locum, aut ſpatium, & præter hanc includere etiam denominationem à loco ipſo, ſi localis ſit præſentia. Hæc eſt probabilior ſententia, & tenenda.

Probaturque ex refutatione aliarum opinionum, hoc modo: Hæc prædicamenta, non dicunt ſolum reſpectum; vt probauimus contra Scotum: nec ſolam denominationem extrinſecam: ergo dicunt aliquam rationem abſolutam, & intrinſecam, quia reſpectus, in aliquo abſoluto debet includi; vt non pertineat ad præ-
19 dicamentum ad aliquid. Quòd verò abſolutum cum reſpectu, non ſit vnum per accidens, probatum eſt in prædicamento ad aliquid: nam cùm includatur reſpectus eſſentialiter in ratione abſoluta, non concurrunt ad conſtituendum vnum per modum cōpoſitionis: & ideo non efficiunt vnum per accidens: ſed abſolutum, includens eſſentialiter reſpectum, vnum per ſe eſt: ad cuius prædicamentum pertinet reſpectus ipſe, & non ad prædicamentum ad aliquid: quod in potentiis, habitibus, & ſcientiis, neceſſariò concedendum eſſe probauimus: nec reſpectus iſti ſunt tranſcendentales: quia nec omnibus prædicamentis, nec pluribus ſunt communes: ſed ad ſolum prædicamentum abſoluti, in quo includuntur, & cuius eſſentiam complent, reducuntur.

Ad argumentum Scoti; Neganda eſt conſequentia, quòd, Vbi, ſit ſola relatio ad locum: ſed eſt realis præſentia in modo abſoluto, & inhærente locato conſiſtens, atque includens reſpectum ad locum; vel denominationem extrinſecam ab eo.

20 Ad argumentum ſecundæ opinionis; Neganda eſt ſecunda pars antecedentis: quòd prædicamenta hæc non dicant abſolutum cum reſpectu: negandum eſt etiam: quòd tale abſolutum cum reſpectu, ſit ens per accidens: quia cùm reſpectus ipſe, non pertineat ad prædicamentum ad aliquid, nec concurrat ſimul cum abſoluto, ad conſtituendum vnum tertium per modum compoſitionis, ſed tanquam complementum eſſentiale eiuſdem abſoluti, in eo includatur, & ad idemmet prædicamentum reducatur, vnum per ſe eſt abſolutum cum reſpectu: & vnam rationem prædicamentalem, licèt imperfectam, conſtituere poteſt.

VLTIMA PARS LIBRI PRÆDICAMENTORVM, QVAM POSTPRAEDICAMENTA vocant.

CAPVT XI. DE OPPOSITIS.

TEXTVS ARISTOTELIS.

De oppoſitis autem, quot modis ſolent opponi, dicendum eſt.

Breuis expoſitio textus.

POST explicationem prædicamentorum, quædam proponit Ariſtot. declaranda: quæ ſunt quaſi modi quidam, aut rationes incompletæ, multis prędicamentis communes: quas à prædicamentis, propter vtramque rationem excludit, nempe propter *Tranſcendentem*, & *Incompletam*. Sunt autem quinque: *Oppoſitio, Prius & poſterius*, *Simul*, *Motus*, & diuerſi modi *Habere*: ideo per quinque capita ſequentia: vſque ad decimum quintum, explicationem eorum, & totum librum abſoluit. 1

Intentum Ariſtotelis in hoc vndecimo capite eſt, explicare naturam *Oppoſitionis*, & ſpecies eius: & in duas partes diuiditur. In prima diuidit oppoſitionem in quatuor genera: & explicat ſingula membra. In ſecunda, Speciales conditiones contrariæ oppoſitionis enumerat. *Oppoſitio*, inquit Ariſtoteles, *quadruplex eſt*, *Relatiua*, *Contraria*, *Contradictoria*, *& Priuatiua*.

Relatiuè oppoſita dicuntur illa, quorum totum ſuum eſſe, eſt ordinari ad aliud; vt pater, & filius; ſimile, & aliud ſibi ſimile opponuntur relatiuè. *Contrariè oppoſita*, ait eſſe illa, quæ cùm ad inuicem non ordinentur, ſunt tamen ſibi repugnantia: vt calor, & frigus. Sibi autem repugnare idem eſt, ac eſſe formas ſibi repugnantes circa idem ſubiectum: & per hoc diſtinguuntur ab oppoſitis contradictoriè, & priuatiuè, per primam verò particulam à relatiuè oppoſitis.

Oppoſitio priuatiua, eſt eorum, quæ nata ſunt fieri circa idem ſubiectum; vt cæcitas, & viſus, aut cæcum, & videns: hoc eſt circa ſubiectum aptum habere vtrumque vt cæcitas, & viſus circa lapidem, in quo nulla eſt aptitudo ad viſum: ideo homo dicitur propriè cæcus, lapis verò ſolùm dicitur, non videns.

Vltima oppoſitio, & maior, aut perfectior omnibus eſt Contradictoria, quæ nullum habet medium; cùm tamen reliqui medium

dium habeant. Nec conuenit rebus; niſi vt à nobis concipiuntur, & vocibus ſignificantur: & ideo eam definit Ariſtoteles: per affirmationem & negationem, dicens: *Ea opponuntur contradictioriè; quæ tanquam affirmatio, & negatio repugnant*: id eſt; quæ per affirmationem, & negationem repugnare cêſentur; vt Petrus ſedet; & non ſedet.

In ſecunda parte capitis, explicat conditiones contrariorum: quarum prima eſt; *quòd bono neceſſario, contrariatur malum*; malo verò non ſolùm bonum: ſed etiam aliud malum. Secunda conditio eſt, *Poſſe vnum exiſtere in rerum natura, ſine altero*: vt album ſine nigro: in quo diſtinguuntur à relatiuis; quorum vnum eſſe ſine altero repugnat. Tertia conditio, *Contraria non poſſunt ſimul eſſe in eodem ſubiecto*; vt idem corpus, non poteſt ſimul eſſe album, & nigrum: Quarta cōditio; *Contraria poſſunt fieri circa idem ſubiectum genere, vel ſpecie*; vt, album, & nigrum circa Petrum, & Ioannem; qui ſunt eiuſdem ſpeciei; atque etiam, circa hominem, & equum; qui ſunt eiuſdem generis. Vltima conditio eſt; *Quòd contraria ſint ſub eodem genere proximo*; *aut ſub diuerſis*; vt album, & nigrum, ſub eodem genere proximo coloris: virtus, & vitium, ſub diuerſis: quod tamen ſic intelligi debet; vt ſemper, & neceſſariò, ſint ſub eodem genere proximo, aut remotò, intermedio vel ſupremo: vt virtus, & vitium, ſunt ſub eodem genere remoto *Habitus*: & ſub eodem genere ſupremo *Qualitatis*.

CAPVT XII.

De modis prioris.

TEX. ARISTOTELIS.

Prius autem alterum altero, dicitur quadrupliciter, primò, quidem, & maximè propriè.

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum huius capitis, eſt explicare modos Prioritatis; nec diuiſione indiget: quia ſolùm in eo explicat Ariſtoteles, quatuor modos prioritatis: quia ſuo tempore circumferebantur in ſchola, quibus ipſe addit quintum à ſe inuentum. Primus modus prioritatis eſt ſecundùm quem *vnum dicitur prius tempore altero*; vt qui hodie naſcitur, dicitur prius tempore eo, qui naſcetur cras. Secundo modo *illud dicitur prius altero*; *à quo non valet ſubſiſtendi conſequentia*: qua ratione vnum dicitur prius duobus: & quodlibet prædicatum ſuperius, prius inferiori: quia valet conſequentia. Sunt duo; ergo eſt vnum: non valet tamen; Eſt vnum; ergo ſunt duo. Eſt homo; ergo eſt animal: non tamen ſequitur: Eſt animal: ergo eſt homo. Tertius modus, prioritatis; *non eſt in ratione eſſendi*;

ſed ordinis:& reperitur inter illa,quæ ſic ſunt ordinata, vel ordinabilia; vt in tali ordinatione,vnū ſit prius,aliud poſterius: vt in oratione,priora ſunt elemēta,ſeu litteræ,ſyllabis,& ſyllabæ priores dictionibus:& in numero ternario, prima, & ſecunda vnitas; priores ſunt tertia. Quarto modo,*digniora, aut honorabiliora dicuntur priora minùs dignis*. In qua ſignificatione, priores apud ſe vocare ſolent aliqui eos;quos plus diligunt:vel alia de cauſa pluris faciunt. Sed hunc modum prioritatis, improprium dicit eſſe Ariſt. quia non fundatur in eſſe rerum: vel in naturali ordinabilitate earum : ſed solùm in apprehenſione hominum. His quatuor modis quintum addit Ariſt.quo prius dicitur vnum reſpectu alterius:quia cauſa illius eſt: quamuis ſit ſimul tempore cum eo: vt homo dicitur prius, quàm riſibile: quia eſt cauſa eius: & vniuerſaliter omnis cauſa prior eſt ſuo effectu hoc genere prioritatis.Ex his autē quinque modis,ſecundus,tertius,& quintus,dicuntur prioritates naturæ:omnes verò ſunt prioritates reales:quibus addere poſſumus,prioritatem ſecundùm rationem, qua illud dicitur prius altero, quod licèt non ſit reipſa eo prius, bene tamen noſtro modo intelligendi: vt in ſecundis intentionibus, & relationibus rationis,eſt manifeſtum. Omnia,quæ dicta ſunt de modo prioris; intelliguntur de modo poſterioris,ſecundùm eandem proportionem.

CAPVT XIII.
De modis ſimul.
TEX. ARISTOTELIS.

Simul autem dicuntur ſimpliciter quidem, & propriiſſimè:quorum generatio in eodem eſt tempore.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſt.eſt explicare modos quibus vnum dicitur ſimul cum altero: nec diuiſione indiget cap. quia ſolùm in eo tràdit Ariſtoteles, tres modos ſimultatis quorum primus eſt: quo *aliqua dicuntur ſimul tempore:* quæ ſimul generantur vel fiunt in rerum natura. 1

Secundus modus eſt: quo *aliqua dicuntur ſimul natura:*& ſunt ea; quæ dicuntur ad conuertentiam:& neutrum eſt cauſa alterius: vt pater,& filius:ſimile,& aliud ſibi ſimile:& in vniuerſum omnia relatiua, prædicamenti ad aliquid:quorum proprietatem eſſe diximus,ex mente Ariſt. quòd ſint ſimul natura, & cognitione. Licèt enim *materialiter* ſumpti,pater & filius;hoc eſt, vt generans, & genitus;ille ſit prior natura:quia eſt cauſa:& iſte poſterior:quia effectus:tamen ſub *formali* ratione relatiua patris, & filij, ſimul natura ſunt.

Tertius

Tertius modus ſimultatis,verſatur *inter differentias ex æquo diuidentes genus*,& *ſpecies per eas conſtitutas*:ex æquo autem diuidere genus; eſt,æquè proximè illud diuidere:vt rationale,& irrationale,dicuntur ſimul natura:non tamen rationale, & reptibile:aut aquatile:quia rationale,& reptibile : non diuidunt æquè proximè animal:ſed reptibile, ſolùm diuidit animal iam contractum , per irrationale:rationale verò,immediatè. Ideo non ſunt ſimul natura. Et quæ de differentiis dicimus, de ſpeciebus quoque per eas conſtitutis, ſecundùm eandem proportionem intelligendum eſt.

CAPVT XIV.

De ſpeciebus motus.

TEX. ARISTOTELIS.

Motus autem ſpecies ſunt ſex.

Generatio,Corruptio, Augmentum,Diminutio, Alteratio,& ſecundùm locum Mutatio , &c.

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum Ariſt.eſt,explicare naturam ſpecierum motus ; & diuiditur caput hoc in duas partes.In prima enumerat ſex ſpecies motus. In ſecunda,quot,& quæ ſint contraria motui, & ſpeciebus eius.Sumit autem motum Ariſt.vniuerſaliter : pro *omni mutatione phyſica* : quo pacto eum definiuit 3. lib. Phyſico. *Quòd ſit actus entis in potentia:ſecundùm quod in potentia:* nec vocat ſpecies motus eas:quas enumerat:quòd intelligat veras eſſe ſpecies aut motum verum eſſe genus. Quia cùm motus,& ſpecies eius,ſint entia incompleta: & ideo non prædicamentalia : nec verum genus ipſe motus eſt,nec illæ ſunt veræ ſpecies , ſed dicuntur quodammodo ſpecies : id eſt , modi eſſentialiter diuerſi eiuſdem motus. In hoc igitur ſenſu aſſerit:*Species motus eſſe ſex.* Prima eſt *Generatio :* per quam producitur ſubſtantia , vt homo. Secunda *Corruptio :* per quam deſinit eſſe ſubſtantia , vt mors , vel deſitio hominis. Tertia eſt *Augmentatio :* per quam res maiorem quantitatem acquirit quàm habebat ; & ideo augeri dicitur. Quarta , *Deminutio :* per quam deperdit aliquam quantitatem ex ea , quam habebat priùs : & propterea fit minor. Quinta eſt , *Alteratio*: per quam res acquirit qualitatem , quam priùs non habeat : vel contrariam ei , quam habebat priùs : aut *denique intenſionem, aut extenſionem in eadem:quam iam habebat:* vt dum aqua calida magis calefit:quia plures gradus acquirit in eiſdem partibus calidis: vel ad nouas nondum calefactas extenditur calor. *Motus* autem

localis

localis eſt ſextus,per quem corpus acquirit, vbi, aut realem præſentiam. Itaque non dicitur localis; quia proprius terminus eius ſit locus,ſed vbi quod acquirit; ſemper eſt præſentia localis:hoc eſt commenſurata loco,à quo circumſcribitur; licèt ſupernaturaliter poſſit acquirere vbi ſine loco.

In ſecunda parte capitis,docet Ariſtoteles; motum in communi conſideratum, habere vnum contrarium; nempe quietē:quemlibet verò motum ſpecialem, duo aſſerit habere oppoſita; vnum ſub ratione communi motus; aliud ſub ratione ſpeciali;vt eſt talis motus. Exempli gratia; Generatio; vt eſt motus: habet quietem in communi, pro contrario:ſed vt eſt motus ad ſubſtantiam; habet pro contrario quietem in ſubſtantia:& eodem modo intelligendum eſt de cæteris ſpeciebus motus; ſed dum aſſerit Ariſtoteles, *motum in communi habere pro contrario quietem in communi, & motum in ſpeciali quietem in communi & in ſpeciali*:non de propria contrarietate loquitur, ſed de communi, & impropria pro quocūque genere oppoſitionis:quia motus,& quies,aut talis motus,& talis quies,non opponuntur contrariè,ſed priuatiuè.

CAPVT XV.

De modis habere.

TEX. ARISTOT.

Habere ſecundùm plures modos dicitur, aut enim vt habitum, & diſpoſitionem, aut aliam aliquam qualitatem.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſtotelis eſt, tradere omnes modos, vel acceptiones,quibus *aliquid habere* dicimur. Caput diuiſione non indiget, quia ſolùm in eo enumerat Ariſtot. ſeptem modos, habere: quorum Primus eſt,ſecundùm quem dicimur *habere qualitatem:* vt intellectum,virtutes, & ſcientias. Secundus modus eſt, *habere quantitatem*; vt corpus,dicitur habere magnitudinem bicubitam, aut tricubitam. Tertius eſt,*habere non ea quæ inhærent corpori, ſed quæ illud circumſtant*,vel extrinſeca ſunt ei; vt habere veſtem, vel arma. Quarto modo dicitur *aliquid habere aliud, non in toto corpore, ſed in aliqua eius parte*; ratione cuius totum corpus dicitur illud habere:vt habere naſi curuitatem,vel annulum in manu,aut pileum in capite. Quintus modus, *eſt habere partem ipſam:*vt caput,vel manum. Sexto modo,dicitur *vnum habere aliud,quia continet illud*:vt amphora dicitur habere vinum. Vltimus modus habendi,eſt *per poſſeſſionem*: vt vir dicitur habere vxorem, vxor virum,atque etiam homo habere pecunias. Plures alios modos habendi enumerat Ariſtoteles 5. Metaphy. cap. 23. tex. 18. ſed hos

ait magis eſſe in vſu:& ideo pro Dialecticorum vſu & captu ſufficere. Et nos etiam ſufficere dicimus hæc adnotaſſe, circa librum prædicamentorum, ad maiorem Dei gloriam, & ſtudioſorum vtilitatem.

COMMENTARIORVM IN VNIVERSAM ARIST. DIALECTICAM, VNA CVM DVbiis & quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis,

SECVNDA PARS:

Continens libros de interpretatione, de priori, & poſteriori reſolutione, libr. Topicorum, & Elenchorum.

Lib.1. Ariſt. περὶ Ἑρμηνείας; *ſeu de Interpretatione.*

PROEMIVM TOTIVS OPERIS.

OPvs hoc, iam ad ſecundam operationem intellectus pertinet; quæ vocatur *compoſitio, & diuiſio*; & ideo inſcribitur ab Ariſt. περὶ Ἑρμηνείας ſeu de Interpretatione; quia ille ſolus dicitur aliquid interpretari, qui veritatem, aut falſitatem in aliquo contentam exponit: & ideo interpretatio, ſolùm de oratione continente veritatem, aut falſitatem (quæ eſt enuntiatio) propriè dicitur: vt aſſerit bene D. Thom. lectione prima horum commentatiorum: ſimplicia verò vt nomen, & verbum; partes potiùs interpretationis vocantur: ſic & quædam alia, quibus naturales effectus exprimuntur; vt ſuſpiria, & gemitus, nimis impropriè dicuntur interpretationes. Vnde ſequitur, idem eſſe, quod opus hoc de *interpretatione* appelletur; ac de *enuntiatione.*

Quodnam ſit obiectum huius operis:

EX inſcriptione iam explicata, intelligitur; *Enuntiationem eſſe obiectum adæquatum huius operis*: in quo conueniunt omnes interpretes Ariſt. quia hæc eſt de qua principaliter agitur in eo: & cuius partes explicantur: quæ ſunt, nomen, & verbum: hæc eſt etiam, cuius paſſiones probantur, & in quam cætera de quibus diſputatur, tanquam in finem ordinantur: quæ ſunt propriæ conditiones obiecti.

Verùm enuntiatio duplex eſt: Vna *Simplex*, quam vocant *Categoricam*; & alia *Compoſita*, quæ appellatur *Hypothetica*: & ideo

vel

Digitized by Google

partibus vtriuſque, licèt præcipuè de categorica, tanquam de præcipua ſpecie: vtraque ergo pertinent per ſe ad obiectum: ſicut vterque ſyllogiſmus ad obiectum priorum.

De loco quem hoc opus obtineat inter cæteras partes Dialecticæ, & de diuiſione eius.

OPus hoc ſecundum locum obtinet inter partes Dialecticæ: quia de ſecunda operatione intellectus agit: ideo immediatè collocatur poſt librum prædicamentorũ, agentem de prima; & ante libros de priori reſolutione, ac cæteros, in quibus agitur de tertia.

Diuiſio verò, non eſt eadem apud omnes interpretes: nam Græci, ſub vno eodemque libro totum opus includunt: Latini verò quos ſequimur, in duos libros illud diuidunt: in quorum Primo, *de enuntiatione, & eius partibus*: nomine videlicet, verbo, affirmatione, & negatione agitur. In ſecundo verò, *de variis modis enunciationum*: quod idem eſt, ac de enunciationibus modalibus.

Liber primus ſex habet capita. Primum, quaſi *procemium eſt totius operis*: in quo Ariſt. proponit materiam, de qua acturus eſt. In ſecundo, agit de *nomine*. In tertio de *verbo*. In quarto de *enunciatione*. In quinto de *oppoſitione enunciationum*. In vltimo, *de particularibus enunciationibus*, (quas vocat de futuro contingenti) explicans modum quo in eis reperiantur veritas, & falſitas.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

Primum oportet ponere quid ſit nomen, & quid verbum, &c.

Breuis expoſitio textus.

3 INtentum Ariſt. in præſenti capite, eſt, explicare modum ſignificandi conceptuum, vocum, & ſcripturarum. Diuiditur autem caput hoc in duas partes. Prima, quaſi *procemium eſt totius operis*, in quo proponit ea, de quibus acturus eſt. *In ſecunda agit, de conceptibus, vocibus, atque ſcripturis.* Explicans modum ſignificandi omnium.

Ea de quibus agendum eſt in hoc opere, ſex eſſe ait, nempe, *Nomen, Verbum, Affirmatio, Negatio, Enunciatio, & Oratio*: & ſingula propriis definitionibus explicanda eſſe.

In ſecunda parte, *de conceptuum, vocum, atque ſcripturarũ ſignificatione* agendum eſſe ait. Inter quæ, talis eſt ordo: vt à rebus ipſis, tanquam ab obiectis intellectui, imprimantur ſpecies intelligibiles, quibus informatus operatur: & per propriam operationem producit aliam ſpeciem, quæ vocatur expreſſa, atque etiam conceptus, ſeu verbum mentis, repræſentans rem; vt actu,

aut

aut expreſsè intellectam: ſed quia res per conceptum repræſentata, debet ſignificari aliis: ideo adinuentæ ſunt voces, & ſcripturæ, vt per voces ſignificentur præſentibus, per ſcripturas, abſentibus. Ex quo colligit Ariſt. conceptus ſignificare immediatè res: voces verò eaſdem res, mediis conceptibus: ſcripturas tandem voces, quæ omnia his verbis docet: *Sunt ergo ea, quæ ſunt in voce, earum, quæ ſunt in anima paſſionum notæ: & ea quæ ſcribuntur, eorum quæ ſunt in voce.* Per paſſiones animæ, conceptus intelligens, ſecundùm omnes expoſitores: quia cùm in eodem intellectu, à quo producuntur, recipiantur, & receptio ſit quaſi quædam paſſio, meritò dicuntur paſſiones: quarum voces notas eſſe ait, id eſt ſigna.

Itaque *Conceptus*, ſignificant res. *Voces*, res, & conceptus. *Scripturæ* verò, voces immediatè, & remotè conceptus, & res. Diuerſa tamen ratione: nam *conceptus*, inquit, ſignificant *naturaliter*: *voces* verò, atque ſcripturæ, non niſi *ad placitum*. Probat vtrumque hoc argumento: Natura ſemper ſe habet eodem modo, apud omnes nationes: ergo quæ ſe habent eodem modo apud omnes naturalia ſunt, & quæ non ſunt eadem apud omnes, non ſunt naturalia, ſed ex diuerſo hominum placito variantur: at conceptus cuiuſcunque rei, eſt idem apud omnes: voces verò, atque ſcripturæ, ſunt diuerſæ: apud diuerſas nationes: ergo conceptus ſignificant *naturaliter*: voces verò, & ſcripturæ *ad placitum*. Probatur minor quia tam Græci, quàm Latini, eundem conceptum formant de homine, ſed diuerſis vocibus illum ſignificant, pro diuerſitate linguæ.

Porro in ordine ad veritatem, & falſitatem, diuerſo modo ſe habere docet, *conceptus, voces, atque ſcripturas ſimplices, & cōpoſitas*: nam ſimplices, nihil verum, aut falſum continent, niſi eis addatur, eſt, vel non eſt: compoſitæ verò, cum eodem verbo, iam ſignificant verum, & falſum. Probat primum hac ratione: quia ſi ſimplicia, aut incomplexa ſignificarent per ſe verum, vel falſum, maximè id haberent nomina compoſita, vt centimanus: ſed qui hoc nomen proferret, non diceret verum aliquid vel falſum, quia non mentiretur, nec veritatem diceret, niſi addat eſſe, vel non eſſe: ergo in vocibus, aut conceptibus ſimplicibus, nulla eſt veritas: quod verò compoſitæ cum verbo, eſt, aut non eſt, veritatem, aut falſitatem contineant: tanquam per ſe notum relinquit.

QVÆSTIO VNICA.

An voces ſignificent conceptus, & res: atque ſcripturæ voces ad placitum: conceptus vero naturaliter res.

Circa hanc quæſt. quædam ſunt apud omnes certa. Primum, quòd *conceptus ſignificent res naturaliter*: propter rationem 4

Ariſt.

Ariſt. quia eiuſdem rei eundem etiam conceptum omnes formant,ſi eandem rationem eius concipiant; & diuerſum, ſi diuerſam: ergo conceptus ſemper ſunt idem apud omnes: & ex conſequenti naturaliter ſignificant res. Probatur antecedens; quia de ente eundem conceptum omnes formant: ſi entitatem ſolùm in eo conſiderent: & ſimiliter ſi vniuocationem eius reſpectu ſubſtantiæ,& accidentis, vel etiam analogiam: nam licet,qui putant eſſe vniuocum,diuerſum conceptum eius forment, ab his qui putant eſſe analogum,hoc tamen ideo eſt, quia diuerſam rationem, in eo conſiderant, nempe vniuocationem, & analogiam, omnes nihilominus qui vniuocationem conſiderant,eundem conceptum eius formant: & etiam qui conſiderant analogiam: & qui illam conſiderant, ſemper diuerſum ab his qui conſiderant hanc: & ita intelligitur Ariſto. dum ait,conceptus ſignificare naturaliter res, quia ſunt iidem apud omnes,ſi eiuſdem rei ſint,vel eiuſdem rationis formalis eius:ſi verò rei diuerſæ,aut diuerſæ rationis eiuſdem rei, diuerſi ſunt conceptus. Ex quo etiam oſtenditur conceptus naturaliter ſignificare:quia non eſt minùs naturale diuerſum eſſe apud omnes,quod ex propria natura diuerſum eſt,quàm eſſe idem quod ex propria natura eſt idem.

Certum eſt ſecundò: *Scripturam ſignificare vocem ad placitum:* quod probatur euidenter,quia ab hominibus inuentæ ſunt: & diuerſæ,ad ſignificandas voces diuerſas, ab eiſdem pro libitu applicantur:ergo ſignificant voces,ex libera hominum impoſitione.

Difficultas igitur quæ.conſiſtit, in ſignificatione *vocum*, & in modo ſignificandi earum. In ſignificatione quidem: *An voces ſignificent non ſolùm res,ſed etiam conceptus, quos de eiſdem rebus formamus.* In modo etiam ſignificandi: *An ſignificent res naturaliter, vel ad placitum.*

Et eſt prima opinio quorundam modernorum, quæ aſſerit *voces ſolùm ſignificare res: conceptus verò non ſignificare:ſed exprimere.* Quod ſic probant: Illud ſignificat *vox*, pro quo ſupponitur in propoſitione: ſed voces non ſupponuntur pro conceptibus, ſed pro rebus: ergo non ſignificant conceptus, ſed res. Probatur minor,primò ex Ariſtot.1. lib.Elench. c.1. vbi aſſerit: *Quia non poſſumus res,de quibus diſputamus,ad ſcholas adducere,vtimur vocibus loco rerum:ſicut ludentes,vtuntur calculis pro pecuniis*: ergo intelligit Ariſtotel. pro ſolis rebus voces ſupponi. Prob. ſecundò: quia in hac propoſitione, *Homo diſputat*, non ſupponitur vox homo, pro conceptu hominis, ſed pro homine ipſo: de quo verificatur diſputatio, & non de conceptu.

Iam quòd voces exprimant conceptus, ſic explicant: voces non ſolùm inuentæ ſunt, vt pro rebus ponantur in propoſitione: ſed etiam vt per eas conceptus noſtros internos manifeſte-

mus aliis,quibus non poſſunt per ſe innoteſcere: ergo voces ſunt quaſi manifeſtatiuæ & declaratiuæ conceptuum:declarare autem, atque exprimere, idem ſunt:& ideo licèt voces non ſignificent conceptus,eos tamen propriè dicuntur exprimere.

Secunda opinio tenet,*voces non ſolas res, ſed etiam conceptus* ſignificare:ita D. Thom.expreſsè qu. 8.de Potentia,art.1.&. 1.par. qu. 27.art.1.quem ſequuntur omnes ferè interpretes Ariſtot.cap. præſenti, & Ariſt. ipſe expreſsè id docet, his verbis: *Sunt ergo ea quæ ſunt in voce, earum quæ ſunt in anima paſſionum notæ*, &c. Per paſſionem animæ, conceptus ipſos intelligens: & non res conceptas,vt volunt moderni: quia paſſiones animæ, actus eius ſignificant in ea manentes: qui ſunt conceptus, non res intellectæ: res enim nihil ſunt ipſius animæ, nec in ea manent; ſed ſolùm ſunt obiecta actus eius, extra eam exiſtentia: aſſerit autem eſſe notas eorum,id eſt ſigna:ergo ſentit eos ſignificare.Et ita tenendum eſt.

Sed vt eam explicemus,& probemus ſimul, notandum eſt, Signum quatuor diuiſionibus diuidi.

Prima diuiſio eſt:Signum aliud eſt *Proprium*,aliud *improprium*. Signum *proprium*, duas habet conditiones. Primam, vt faciat nos venire in cognitionem alicuius rei, à ſe diſtinctæ, quam dicitur ſignificare. Secundam, vt à natura ipſa, vel hominum voluntate, ad talem rem ſignificandam ſit inſtitutum: vtramque conditionem habent ſuſpiria, & gemitus: & ideo propria ſigna naturalia ſunt alicuius affectus interni. Cæterum defectu primæ conditionis; voces nullam rem extra ſe ſignificantes, non ſunt propria ſigna, ſed nimis impropria: vt blictri, & ſimiles. Defectu verò ſecundæ, riſus non eſt ſignum rationalitatis licèt per eum cognoſcatur à nobis: quia non eſt à natura inſtitutus ad ſignificandã rationalitatem,licèt per eum poſſit à nobis demõſtratiuè cognoſci.

Secunda diuiſione diuiditur ſignum *proprium*, relicto improprio, in ſignum *Naturale*, *Ad placitum*, *& Ex conſuetudine*. *Naturale* eſt,quod à natura inſtitutum eſt, ad rem aliquam ſignificãdam,vt gemitus. *Ad placitum*:quod ex volũtate hominũ,vt homo ad ſignificandum hominẽ. *Ex conſuetudine verò*,quod conſuetudo fecit,vt per vnam rem intelligamus aliam, ad quam ſignificandã communiter ordinatur,vt mappæ appoſitæ, ſigna ſunt prandij.

Tertia diuiſio ſigni eſt, *In Internum: & Externum. Internum* eſt, quod intra animam noſtram permanet, vt conceptus: *externum* verò, quod per externos ſenſus, vt viſum, & auditum percipitur: & talia ſunt ſigna, voces,& ſcripturæ: hoc tantùm ſignum deſcripſit D. Aug. 2.lib.de Doctrina Chriſt. capit. 1.his verbis: *Signum eſt res,quæ præter ſpeciem quam ingerit ſenſibus, alterius rei à ſe facit in cognitionem venire.*

Quarta diuiſio ſigni eſt: Signum aliud eſt *Manifeſtatiuum tantùm*

tantùm: aliud *Manifeſtatiuum ſimul, & Suppoſitiuum. Manifeſtatiuum tantùm,* eſt illud quod rem aliquam à ſe diſtinctam ſignificat, aut repræſentat, pro qua nõ ſubſtituitur, vel ſupponitur in propoſitione: vt ſonus campanæ ſignum lectionis futuræ eſt, ſed non ponitur pro ea in propoſitione. *Manifeſtatiuũ verò, & ſuppoſitiuũ ſimul eſt,* quod non ſolùm rem ſignificat, ſed pro ea ponitur: vt hæc vox homo, ponitur in propoſitione pro homine, quem ſignificat.

6 Secundò notandum: Significatum duplex eſſe poſſe, *Quo, & Quod.* Significatum, *Quo,* dicitur res illa ad quam ſignificandam ordinatur ſignum. Significatum, *Quod,* dicitur medium quo eam ſignificat. Præterea, *Significatum;* aliud eſt *Proximum,* aliud *Remotum,* & quaſi vltimatum: Et iuxta hãc doctrinam, intelligendũ eſt, quo pacto voces ſignificent res, & conceptus. Nam conceptus ſignificant immediatè quidem, non vt *quod,* ſed ſolùm vt *quo:* quia mediis conceptibus, quos de rebus formamus, ſignificamus eas per voces: res verò ſignificant etiam immediatè vt *quod,* ſed quaſi remotè, & vltimatè, comparatas ad ſignificatum, quo, nempe conceptus. Præterea. Voces ſunt ſigna conceptuũ ſignificatiua tantũ, nõ ſuppoſitiua, rerũ verò ſignificatiua ſimul, & ſuppoſitiua: quia pro eis, & non pro conceptibus ſupponuntur in propoſitione.

His ſuppoſitis, Opinio Ariſt. D. Tho. & noſtra duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt: *Voces ſignificant conceptus immediatè, & vt quo: & ideo minùs principaliter: res verò immediatè quidem, vt Quod & ideo principaliter: ſed reſpectu conceptuũ, quaſi remotè, & vltimatè: & tam conceptus, quàm res ad placitum.* Probatur prima pars hoc argumento: Plures voces impoſitæ ſunt ad ſignificandas naturas vniuerſales; vt homo, & animal: ſed res non ſunt vniuerſales: vt ſunt ad extra, ſed vt per conceptus communes à nobis abſtractæ, atque cognitæ: ergo non ſignificantur per voces, niſi mediis conceptibus communibus, quos de eis formamus. Et ex conſequenti, conceptus ſignificant immediatè; vt quo: & ideo minùs principaliter: & ipſis mediis res vltimatè, principaliter. Probatur hæc vltima conſequentia: quia conceptus non ſunt niſi media quædã: quibus ſignificantur res, ad quas ſignificandas ordinantur.

Secunda verò pars: quòd voces ſignificant res, & conceptus ad placitum, euidens eſt: quia non habent ſignificationem à natura, ſed ſoni quidam ſunt, nihil præter ſe, & prolatorem impropriè ſignificantes: ab hominibus verò ordinatæ ſunt ad ſignificandum res alias, mediis conceptibus: ergo ſignificant ad placitum, quod colligitur ex verbis Scripturæ ſacræ, Gen. 2. *Formatis igitur Dominus Deus de humo cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cœli, adduxit ea ad Adam: vt videret, quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius*

Quod autem de vocibus dicimus, ſolùm eſt intelligendum de

his,quæ *Dearticulata ſunt*:hoc eſt,lingua, dentibus, & palato formatæ : his enim tantùm vtuntur homines ad ſignificandum conceptus,& res ; & ideo dicuntur ſignificare *ad placitum. Inarticulata* verò,quales ſunt voces brutorum,gemitus etiã, & ſuſpiria noſtra:naturaliter ſignificãt aliquẽ affectum internum, niſi fortè eũ explicemus de articularta voce : nã tunc iam per eã ſignificaretur ad placitum:quia diuerſæ nationes,diuerſis aliquando dearticulatis vocibus, in hunc finem ſignificandi affectum internũ vtuntur.

Ad arg. alterius opinionis ; Diſtinguenda eſt maior , nam ſignum ſignificatiuum tantùm,& non ſuppoſitiuum, non ſignificat id,pro quo ſupponitur,ſed id pro quo nõ ſupponitur:ſignum verò ſignificatiuum, & ſuppoſitiuũ ſimul id tantùm ſignificat, pro quo ſupponitur. Et ideo non eſt vniuerſaliter verum quòd voces illud tantùm ſignificent , pro quo ſupponuntur : quia licèt reſpectu rerum, ſint ſigna ſignificatiua,& ſuppoſitiua ſimul , tamen reſpectu conceptuum, ſolùm ſunt ſignificatiua:vnde poſſunt eos ſignificare quamuis non ſupponantur pro eis in propoſitione. Et in hoc ſenſu intelligitur teſtimonium Ariſtotelis,qui de vocibus; vt ſunt ſignificatiua ſimul,& ſuppoſitiua rerum, loquitur : hoc tamen non tollit,quin etiam poſſint ſignificare conceptus,vt media,licèt pro eis non ſupponantur.

CAPVT II.

De Nomine.

TEX. ARIST.

Nomen igitur eſt vox ſignificatiua ſecundùm placitum , ſine tempore, cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius capitis, eſt explicare naturam *nominis* : de quo agit Ariſt. tanquam de parte actuali enunciationis , & priuſquam de verbo,tanquam de ſimpliciori: nam *verbum* non ſolùm rem aliquam ſignificat,ſed etiam actionem cum tempore , *nomen* verò ſolam rem ; vel quia nomen eſt quaſi materia propoſitionis, & ideo primum eius fundamentum : verbum verò quaſi forma. Caput autem hoc non eget diuiſione : quia nihil aliud in eo facit Ariſt. quam definitionem nominis aſſignare,& ſingulas eius particulas explicare.

Definitio nominis ita habet : *Nomen eſt vox ſignificatiua ſecundùm placitum , ſine tempore , cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata.* Vox ponitur in hac definitione loco generis , & accipitur pro ſola dearticulata humanis inſtrumentis prolata , nempe, lingua , dentibus , palato , ac cæteris : Quam ſic definiuit idem Ariſto.

Ariſto.2.lib.de anima,textu 90.*Vox eſt ſonus,ab animalis ore prolatus,cum imaginatione quadam.* Vnde per vocem, excluduntur ſoni inarticulati brutorum , atque etiam ſoni inſtrumentorum;qui alio modo ſatis imperfectò dicuntur voces. *Significatiua* etiam vocatur,vt excludantur voces humanæ dearticulatæ,nihil tamen ſignificantes,vt blictri. *Secundùm placitum*; vt excludantur ſigna omnia naturalia.*Sine tempore*; vt excludatur verbum, quod cum tempore ſignificat. Quid ſit autem ſignificare ſine tempore, conſtabit capitulo ſequenti,in quo explicatur, quid ſit cum tempore ſignificare. *Cuius nulla pars ſignificatiua eſt ſeparata* : ad differentiam orationis : cuius partes per ſe ſeparatæ ſignificant: vt partes huius orationis, homo albus:Probat tandem hanc particulam hoc argu. Si partes alicuius nominis ſeparatæ ſignificarent ; maximè partes nominis compoſiti; vt partes huius nominis , Equiferus:ſed partes eius ſeparatæ , nihil ſignificant : ergo nec partes ſeparatæ alicuius nominis ſignificabunt. Maior euidens eſt;quia cùm nomen compoſitum ſæpe contineat plura nomina ſimplicia , tanquam partes, maior ratio erat in eo; vt partes eius ſeparatæ ſignificarent, quàm in nomine ſimplici , cuius partes non niſi ſyllabæ , & literæ ſunt. Minorem verò probat : quia partes huius nominis, equiferus , ab eo ſeparatæ, ſi tanquam partes eius accipiantur , nullam ſignificationem retinent:cùm equiferus,non ſignificet equum ferocem,ſed aliud animal ab eo diuerſum. A ratione tandem nominis , excludit nomina infinita vt non homo,non leo:quia non habent determinatam ſignificationem , ſed de omnibus dicuntur præterquam de re ſignificata per nomen,ſupra quod cadit negatio vt, Non homo, de omnibus dicitur,præter hominem. Verum autem nomen, aliquid determinatum ſignificare debet.Excludit etiam caſus obliquos:vt hominis, & hominem:quia non tam nomina:quàm deriuationes quædam à nomine ipſo recto,cenſentur.

QVÆSTIO I.

An bene definiatur nomen per vocem.

Ratio dubitandi eſt:quia nomen; & verbum, ſunt partes propoſitionis ; ſed in mente & ſcriptura ſunt propoſitiones non minùs quàm in vocibus : ergo erunt etiam nomina, & verba : ſi igitur per vocem definiatur nomen , diminuta erit definitio , non comprehendens omnia nomina.

Circa modum intelligendi hanc definitionem, eſt prima opinio Louanienſium cap.præſenti : qui aſſerunt *accommodari poſſe nominibus mentalibus , & ſcriptis* , paucis mutatis. Mentalibus quidem,mutatis duabus particulis,nempe,vox,& ſecundùm placitum. Scriptis verò, mutata ſola voce:& ideo non eſſe diminutam : quia licèt non comprehendat omnia, nomina vt iacet , poteſt tamen

omnia comprehendere,per accommodationem.

Hæc tamen opinio ſuſtineri non poteſt:quia cùm definitio ſit quaſi indiuiſibilis terminus definiti, ſub qua tota eius eſſentia contineri debet, mutata qualibet particula, vel addita, mutatur tota definitio:ergo ſi hæc definitio non poteſt conuenire omnibus nominibus, niſi detractis aliquibus particulis:ſequitur non poſſe eis conuenire, ſed diminutam eſſe. Probatur conſequentia: quia detractis ilis particulis,non eſt eadem definitio, ſed alia:ergo repugnat,hanc definitionem conuenire omnibus nominibus: vnde diminuta cenſebitur, ſi ſolùm poteſt conuenire cum detractione illarum particularum.

Noſtra igitur ſententia eſt,vera nomina ſolùm in vocibus reperiri ſimpliciter, in mente verò ſolùm conceptus rerum ſignificatarum per nomina, qui potiùs dicuntur termini mentales, ex quibus propoſitio mentalis componitur.In ſcripturis verò ſolùm reperiuntur nomina per deriuationem à vocibus, quarum quaſi ſupplementa ſunt,vt cum abſentibus agere poſſimus.Vnde ſequitur bene definitum eſſe nomen ab Ariſt.per vocem.

Probatur teſtimonio Ariſt.cap.2. Antepraedicamentorum; vbi definiens æquiuoca, ait: *Ea eſſe,quorum nomen commune eſt,ratio verò ſubſtantiæ nomini accommodata, diuerſa.* Per rationem verò ſubſtantiæ, ſecundùm communem expoſitionem omnium, conceptus intelligitur:ergo ſentit Ariſt.nomen à conceptu diſtingui, & ideo conceptum non eſſe nomen, ſed in ſolis vocibus nomina reperiri. Probatur conſequentia: quia vbi nomen eſt commune, conceptum aſſerit eſſe diuerſum.

Probatur etiam ratione: Quia antequam nomina imponeret rebus Adam,innominatæ cenſebantur, etiam ſi haberet proprios conceptus earum: & cùm primum nomina eis impoſuit, dixit Deus, *Omne quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius.* Quaſi diceret, tunc primò cœpiſſe nomina. Et nos etiam dum non habemus vocem propriam, ad aliquam rem ſignificandum impoſitam,dicimus talem rem innominatam eſſe: quamuis proprium eius conceptum in mente habeamus. Ex quibus ſequitur,in mente non eſſe nomina,ſed conceptus,qui dicuntur termini mentales, ex quibus componitur propoſitio mentalis:& rationem termini vniuerſaliorem eſſe,nomine & verbo,ex quibus ſola propoſitio vocalis propriè ac ſimpliciter componitur:in ſcriptura verò,ſolùm per quandam analogiam ad vocem per eam ſignificatam,reperiuntur nomina,& verba: ſunt enim ſcripturæ quaſi nomina,& verba depicta. Non eſt igitur neceſſarium particulas detrahere à definitione Ariſt.vt conceptibus,& ſcripturis accommodetur:quia nec eis poteſt propriè conuenire:& ideo bene definiuit nomen per vocem.

Ad

Ad arg. pro ratione dubitandi propoſitum; Conceſſa maiori, & minori, neganda eſt conſequentia: quia propoſitio in communi, non componitur ex nomine, & verbo, ſed ex terminis quorum ratio vniuerſalior eſt: ſola autem propoſitio vocalis, ex nomine, & verbo componitur. Vnde non ſequitur, vera nomina, & verba reperiri, vbicunque reperitur propoſitio, ſed ſolùm quòd reperiātur termini, ex quibus componatur: qui in mentali, ſunt conceptus extremorum, & copulæ, in ſcripta verò nomina, & verba depicta: & ideo non talia ſimpliciter, ſed ſecundùm quid.

QVÆSTIO II.

An nomen definiatur per vocem, tanquam per verum genus.

DVobus modis poteſt conſiderari vox. Primo, *Materialiter*, prout ſolùm dicit ſonum dearticulatum humanis inſtrumentis. Secundo, *Formaliter*, prout ſignificatiua: ex quo habet, quòd ſit nomen, aut verbum: & primo modo conſiderata, habet ſe, tanquam ſubiectum eiuſdem ſignificationis, commune ad nomen, & verbum: ſicut lignum, commune ſubiectum eſt, reſpectu cathedræ, & portæ, potens ſuſcipere formam artificialem vtriuſque: ſi verò conſideretur, vt ſignificatiua; verum genus eſt ad nomen, & verbum. Quæſtio igitur eſt, *An nomen* definiatur per eam materialiter ſumptam, tanquam per ſubiectum, ſicut ſtatua definitur per lignum: vel potiùs, ſumptam formaliter, prout ſignificatiuam, tanquam per verum genus: ita vt vox ſignificatiua, genus ſit huius definitionis, & reliquæ particulæ, ſint differentiæ.

Et prima opinio tenet, *Nomen non definiri per vocem, tanquam per ſubiectum*, ſed per vocem ſignificatiuam, tanquam per verum genus nomini & verbo commune: ita Niphus, Lemoſius, & Pſallus, cap. præſenti: & probatur: Quia res quælibet, per definitionem quidditatiuam definienda eſt, ſi fieri poteſt, cùm iſte ſit optimus definiendi modus: ſed poſita voce ſignificatiua, pro vero genere, erit quidditatiua definitio nominis: poſita verò ſola voce pro ſubiecto, non erit quidditatiua: cùm ſubiectum non ſit genus accidentis, ſed extra quidditatem eius: ergo primo modo intelligi debet definitum nomen ab Ariſtot. potiùs quàm ſecundo.

Secunda opinio eſt D. Thom. & Ammonij, ca. præſenti: *Quòd non definiatur nomen ab Ariſt. per vocem ſignificatiuam, tanquam per verum genus*, ſed per ſolam vocem, tanquam per ſubiectum, loco generis poſitum: & hæc eſt probabilior cuius potiſſimū fundamentum colligitur ex Ariſt. 8 lib. Metaph. textu 6. vbi propriū modum definiendi artificialia, *ait, eſſe per ſubiectum loco generis, & per formam artificialem, loco differentiæ*, vt ſi domum definire velis, dices, eſſe lapides, & ligna, ita compoſita. Et D. Thom. opuſc. de ente, & eſſentia, c. 7. non ſolùm artificialia, ſed etiam accidētia

omnia, meliùs definiri ait *per ſubiectum loco generis, quàm per verum genus.* Et ratio huius eſt manifeſta: quia eſſentia accidentis, & modus eſſendi eius, ſumuntur per ordinem ad ſubiectum: ergo vtrumque fit magis notum per ſubiectum: & cùm definitio eo fine tradatur: vt per eam cognoſcamus naturam definiti, melior modus definiendi accidentia erit per ſubiectum, pro genere poſitum, quàm per verum genus, quod per idem ſubiectũ innoteſcit. Sed nomen, & verbum, ſunt accidentia quædam artificialia, ab intellectu facta, & in concreto ſignificata: ergo meliùs per vocem, tanquam per ſubiectum definienda ſunt, quàm per vocem ſignificatiuam tanquam per verum genus: & ſic cenſendum eſt ab Ariſt. eſſe definita.

Ad arg alterius opinionis; Diſtinguenda eſt maior: nam ſi res, quæ definitur, ſit ſubſtantia, quidditatiuè definienda eſt per genus, & differentiam, ſi fieri poſſit: ſi verò ſit accidens, præſertim artificiale, & in concreto ſignificatum, modus magis naturalis, & per quem eſſentia eius clariùs explicabitur, erit, illud definire per ſubiectum loco generis: quia verum genus, & vera eius differentia: per ſubiectum reſpectu cuius accipiuntur, potiùs quàm per ſe cognoſcenda ſunt: & ex conſequenti quidditas, & eſſentia eius, ad quam cognoſcendam ordinatur per ſe definitio.

QVÆSTIO III.

An verum ſit nomen ſignificare ad placitum, vt in definitione dicitur.

Circa modum ſignificandi *Vocum*, Tres opiniones refert D. Th. in Comment. huius capitis. Prima fuit eorum, qui tenuerunt *eſſe naturalia ſigna rerum*: ſicut nos dicimus de conceptibus: quam Pythagoræ, & eius diſcipulis, tribuit Dexippus, lib. 1. q. in categorias, c. 6. & videtur etiã fuiſſe Heracliti, & Cratilli. Probaturq́ue hoc arg. Quia quibus natura tribuit facultatem, ſeu potentiam ad aliquem actum exercendum, conſequenter tribuit inſtrumenta naturalia, quibus illum poſſint exercere: vt homini tribuit facultatem ad ambulandũ: & ideo tribuit eis pedes tali modo fabricatos, quib. ambulare poſſit: ſed facultas loquendi naturalis eſt: ergo natura tribuit homini cum ea, naturalia inſtrumenta, per quæ loqueretur: hæc autem inſtrumenta ſunt voces; nõ nudæ: alioqui bruta etiam loqui poſſent; ſed dearticulatæ, ac ſignificatiuæ: ſicut brutis, dedit voces naturaliter ſignificantes; quibus poſſent ſuos affectus internos manifeſtare: ergo voces ſignificatiuæ ſunt à natura datæ hominibus; quibus poſſint aliis manifeſtare conceptus mentis internos. Ex quo euidenter ſequitur; ſignificationem earum eſſe naturalem, & non ex impoſitione hominum: quia naturale eſt quidquid à natura conceditur. 10

Secun

Secunda opinio ex diametro oppoſita eſt, aſſerens, *ſignificationem vocum non ſolùm non eſſe à natura:* ſed ſic ex beneplacito hominum procedere: vt poſſit quiſque pro libitu, his nominibus iam impoſitis vti, vel alia noua excogitare, & ad ſignificandum imponere, eiſque vti: prout ſibi placuerit ad loquendum: & poſtmodum eiſdem relictis, noua alia imponere: quam videtur tenuiſſe Hermogenes quidam Philoſophus Platone, & Ariſt. antiquior: vt Plato ipſe teſtatur in Dialogo Cratyllo.

Ratio huius ſententiæ eſt: quia ſi vocum ſignificatio ex libera voluntate hominum dependet: mutari poterit pro libitu: ita vt voces hodie impoſitæ ad ſignificandum, craſtino die nihil iam ſignificent aut à prima ſignificatione mutentur, ac de nouo imponantur ad alias res diuerſas ſignificandas: & ideo cadere dicantur à ſignificatione, ex quo nullum ſequetur inconueniens.

Tertia opinio media eſt inter hæc extrema; Concedens *voces non ſignificare naturaliter:* ſed ex impoſitione hominum: non tamen ita eſſe liberam: vt quiſque pro libitu poſſit, his, aut illis vocibus vti, eaſque de nouo ad ſignificandum imponere; ſed congruentem naturis rerum, ad quas ſignificandas imponuntur: ita vt ſingulis rebus, iuxta propriam naturam talia ſunt nomina accommodata. Itaque libera hominum impoſitio, quandam conſiderationem diſcretam habuit concomitantem, vel præcedentem; per quam impoſitor, cognoſcens rerum naturas, eis accommodauit propria nomina, quibus congruenter ſignificarentur: & talis impoſitio perpetuò durat, & ab omnibus ſic inuiolabiliter recepta eſt: vt nemini liceat pro libitu eam mutare, aut nouas impoſitiones vocum introducere. Hanc ſententiam ſecuti ſunt grauiſſimi Philoſophi: Plato vbi ſuprà, Ariſt. in his capitibus, Tullius li. 1. Academicarum quæſtionum, Quintilianus lib. 8. inſtitutionum, cap. 6. D. Thom. Albertus Magnus, cum cæteris expoſitoribus huius capitis. Et hæc eſt vera & tenenda.

11 Quam vt explicemus ſimul, & probemus, notandum eſt, *Res eſſe in duplici differentia:* nam quædam ſunt *Naturales:* quibus certum eſt, à primo noſtro parente, diuina ſapientia prædito, per quã perfectè cognouit naturam ſingularum rerum nomina fuiſſe accommodata ex directione Dei; vt verba hæc Geneſ. 2. oſtendunt; *Formatis igitur Dominus Deus de humo, cunctis animantibus terræ, & vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea ad Adam; vt videret, quid vocaret ea: omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius.* Quaſi dicat Deus vniuerſalem hanc impoſitionem ex eius commiſſione factam ſic eſſe perpetuam: vt nunquam omnino, aut vbicunque ab aliquo mutanda ſit, licèt diuerſa ſint nomina, iuxta diuerſitatem nationum, & linguarum: in quibus etiam eſt euidens: nulli vnquam licuiſſe pro libitu mutare impoſitio-

nem. Aliæ ſunt res *Artificiales*, quibus etiam ab hominibus arte præditis & per eam perfectè cognoſcentibus earum conditionem, iuxta eam conuenientia, accommodata ſunt nomina: hoc eſt talia; vt ſignificatio eorum, aut ex modo quo fiunt: aut ex aliqua earum proprietate: vel vſu in quem ordinantur per artem, deſumatur. Quod maiori ex parte, verum eſſe intelligendum eſt: nam aliquando contingit; vt nulla talis ſimilitudo, nobis ſaltem cognita, in nominis impoſitione ſeruetur: & hæc doctrina ſimul explicat; & probat veritatem communis ſententiæ: quam ſequimur.

Ad arg. verò primæ ſententiæ: Conceſſa maiori, neganda eſt minor: quòd voces ſint inſtrumenta facultatis naturalis ad loquendum, ſed potiùs inſtrumenta huius facultatis ſunt, lingua, dentes, & palatum: quibus formantur eædem voces: & iam formatæ imponuntur ad ſignificandum: vt media eſſe poſſint, quibus homo proprios conceptus aliis explicet: quare licèt ex parte ſoni voces ſint naturales, ex parte tamen ſignificationis per artem, vel ſcientiam fiunt: ſicut cathedra, ex parte ligni naturalis eſt: ſed artificialis ex parte formæ, per artem factam: & ideo ſimpliciter vocatur artificialis: ſic etiam nomina, & verba artificialia ſunt vocanda.

Argumentum verò ſecundæ opinionis, ex doctrina tradita ſolutum eſt: quia licèt libera ſit impoſitio vocum ad ſignificandum; conformis tamen naturis rerum: & ideo non à quocunque facta: ſed à ſapientibus qui perfectè cognoſcentes earum naturas, talia nomina, eis congruentia accommodarunt: vnde nec variari poteſt pro libitu ſignificatio nominum: nec ab ea nomina cadere poſſunt.

QVÆSTIO IV.

An verum ſit, partes nominis ſeparatas, non eſſe ſignificatiuas.

HAnc particulam definitionis probauit Ariſtot. ex nomine compoſito: *cuius partes ſeparatæ*, ait, *non ſunt ſignificatiuæ*: vt partes eius ſunt: etiam ſi ſint integra nomina: ergo multò minùs partes nominis ſimplicis ſeparatæ, erunt ſignificatiuæ: cùm non ſint integra nomina, ſed ſyllabæ, & literæ: ſed hæc ratio nihil valet ergo non probatur per eam, quòd partes nominis ſeparatæ, non ſint ſignificatiuæ, nec verum hoc erit. Probatur antecedens: Quia partes nominis compoſiti, ſunt integra nomina, vel nomen integrum, & verbum, vt patet in hoc nomine, agricola: & ſeparatæ retinent eandem ſignificationem; per quam componebant nomen: ergo partes nominis compoſiti ſeparatæ etiam vt partes eius vel iuxta ſignificationem totius, ſunt ſignificatiuæ. Probatur minor

minor, nam hoc nomen ager, & hoc verbum, colo, componebant nomen, agricola, per proprias ſignificationes, nempe, & ager ſignificans agrum, & colo actionem colendi: vnde agricola, ſignificat colentem agrum: & hanc eandem ſignificationem retinent ſeparata à compoſitione: vt notum eſt: ergo verè ſignificant iuxta ſignificationem totius, vel vt ſunt partes eius: quare nec ratio Ariſtot. probat, partes nominis ſeparatas non ſignificare: nec verum eſſe poteſt, ſaltem in nomine compoſito.

Probatur ſecundò: Quia ſi nomina ſimplicia caderent à propria ſignificatione, & imponerentur ad ſignificandas res diuerſas, etiam caderet à ſua ſignificatione nomen compoſitum: ergo pendet ſignificatio eius, ex propriis ſignificationibus partium: ſed partes ſeparatæ, retinent proprias ſignificationes: ergo ſeparatæ ſignificabunt iuxta ſignificationem totius. Pro ſolutione huius quæſt. notandum eſt, Nomen compoſitum, ſic ex nominibus integris, aut ex nomine & verbo componi; vt ex pluribus, ac diuerſis ſignificationibus eorum, reſultet tertia quædam ſignificatio indiuiſibilis eiuſdem nominis compoſiti: quæ ſignificatio, non poteſt in eiſdem iam ſeparatis conſeruari: in quo ſimile eſt nomen compoſitum, naturali compoſito viuenti, ex anima, & corpore facto, nõ quocunque, ſed heterogeneo: hoc eſt partes habenti diuerſæ rationis; vt brachium, caput, & pedes: non enim componitur nomen aliquod, ex multis nominibus, eandem rem ſignificantibus: vt ex gladio, & enſe: ſed ex ſignificantibus res diuerſas: quare ex his diuerſis ſignificationibus, reſultat tertia ſignificatio totius, diuerſa à partibus. Vt patet in nomine, reſpublica, & in nomine equiferus: quia nec reſpublica, ſignificat rem quamlibet, vel negotium publicum: ſed congregationem ciuium ſub his legibus, & tali ordine diſpoſitam; quæ diuerſum quid eſt, à ſignificatione vtriuſque partis ſeparatæ: & equiferus, ſignificat non equum ferocem, quem ſignificant partes ſeparatæ, ſed aliud animal valde diuerſum. Vnde, ſicut anima non informat partes ſeparatas corporis, ſed dum ſeparantur à toto, aliam formam diuerſam conſequuntur: ita forma nominis compoſiti, quę eſt ſignificatio eius, non informat partes ſeparatas, ſed alias habent ſignificationes ſibi proprias partes, atque diuerſas ſignificatione totius, quam participabant, dum illud componebant.

13 Itaque ſicut quælibet pars nominis compoſiti, per ſe ſumpta, habet propriam ſignificationem vnam, & indiuiſibilem, quæ non conuenit ſyllabis, nec in eis ſeparatis permanet, ſed deſinit eſſe, & quaſi corrumpitur ſeparatis ſyllabis: ſic etiam nomen compoſitum ex aliis nominibus, aut ex nomine, & verbo, propriam habet ſignificationem, diſtinctam à ſignificatione partium, & indiuiſi-

diuiſi

diuiſibilem quidem:& ideo talem, quæ non prædicatur de partibus,nec in eis ſeparatis permanere poteſt. Et ratio huius eſt:quia nomen compoſitum,diſtincta impoſitione imponitur, ad ſignificandum totum,atque ad ſignificandas partes:& ad ſignificandum rem diuerſam ab ea quam partes ſignificant: ſimilem tamen aliquo modo,& quæ non reſultaret,niſi ex his partibus.Vnde ſequitur,diuerſa nomina,ita per proprias ſignificationes concurrere ad componendum aliud: vt cùm media alia impoſitione,& ad aliam rem ſignificandam concurrant, proprias ſignificationes amittant in tali compoſitione,& aliam diuerſam participent:licèt ſimilem propriis,ſed dum à compoſitione ſeparantur,illam rurſus ſignificationem quam in toto habebant,amittunt, & proprias retinent. Et hoc eſt,quod dici ſolet, ſeparatas non ſignificare:iuxta ſignificationem totius. Licèt videantur ſignificare propter ſimilitudinem, quæ reperitur inter ſignificationem totius, & proprias earum : Dependet enim ſignificatio totius, ex eis: verùm diſtincta eſt,& in eis permanere non poteſt.

Ex hac doctrina reſpondetur quæſtioni:verum eſſe, quòd aſſerit Ariſt.in definitione nominis,quòd partes eius, ſi vt partes accipiantur,non ſunt ſignificatiuæ, dum ab eo ſeparantur: quamuis proprias ſignificationes ſeparatæ retineant:quia cum ſignificatio totius,diſtincta ſit à propriis partium ſignificationibus,& ſit quaſi forma rei heterogeneæ, partes diuerſæ rationis informans; corrumpitur ſeparatis partibus. Et ideo non poteſt in eis permanere.

Ad primum arg. Diſtinguenda eſt minor: quòd partes nominis compoſiti componant illud per proprias ſignificationes:nam ſi ita intelligatur: quòd ſignificatio totius, non ſit alia à ſignificatione partium:falſum eſt:cùm diſtincta impoſitione, & ad rem diſtinctam ſignificandam: vel ſaltem modum diſtinctum habentem, imponatur. Si verò per proprias ſignificationes concurrere intelligatur: ita, vt tertia ſignificatio, à propriis diſtincta,atque indiuiſibilis:cui ſimplex etiam & diſtinctus conceptus correſpondet in mente,à conceptibus partium per ſe ſumptarum:verum eſt: ſed ex eo non ſequitur: quòd partes ſeparatæ retineant eandem ſignificationem totius, vel quam ab eo participabant: quia hæc ſtatim corrumpitur, quam primum partes ſeparantur: ſicut corrumpitur nomen ipſum compoſitum:ideo non poteſt in eis permanere.Quocirca bene Ariſt.dixit:nihil iam ſignificare,iuxta ſignificationem totius,vel vt partes eius.

Ad ſecundum:Concedendum eſt primum enthymema, ſed neganda vltima conſequentia quòd partes ſeparatæ ſignificent iuxta ſignificationem totius: nam licèt ſignificatio totius pendeat ex ſignificatione partium; & deſinat eſſe, partibus cadentibus

à pro

à propria ſignificatione: nihilominus cùm diſtincta ſit ſignificatio totius, à propriis partium ſignificationibus, atque indiuiſibilis, corrumpitur eis ſeparatis: vnde permanere non poteſt in eis: ſed licèt proprias ſignificationes retineant, verum eſt, nihil ſignificare ſeparatas, iuxta ſignificationem totius: quia nihil retinent de ſignificatione eius: licèt eam aliquando retinere videantur, propter ſimilitudinem, quam habent propriæ, cum ſignificatione totius, iam corruptæ.

QVÆSTIO V.

An nomen infinitum, omninò ſit excludendum à definitione.

14 SEx ſunt explicanda de nomine infinito. Primum, *Quid ſit*. Secundum, *Quid, & quomodo ſignificet*. Tertium, *De quibus dicatur*. Quartum, *An nomina tranſcendentia poſſint fieri infinita*. Quintum, *An nomen infinitum ſit inter abſoluta, vel inter connotatiua numerandum*. Vltimum, *An dicatur vniuocè de entibus, & non entibus, vel analogicè*.

Circa primum notandum eſt: *Negationem duobus modis ſumi poſſe*: Primò *neganter*, quod eſt ſumi in tota vi negationis: quo pacto, etiamſi in principio propoſitionis ponatur, copulam eiuſdem propoſitionis, & totam ipſam propoſitionem negat: & propterea de ea dictum eſt, eſſe malignantis naturæ, ita, vt quidquid poſt ſe inueniat, deſtruat, & oppoſitum efficiat. Secundo modo, accipitur, non ſecundùm totam vim negationis, ſed *ſecundùm limitatam*: ita vt ſolùm neget ſignificatum illius vocis, cui proximè adiungitur, nec vis eius vlterius tranſeat. Vnde, ſi adiungatur ſubiecto propoſitionis, non tranſit vis eius ad copulam: nec negatiuam reddit propoſitionem: & hoc eſt accipi *Infinitanter*: quia effectus eius, ſolùm eſt negare ſignificatum nominis, cui adiungitur, & ex hoc, quaſi infinitum illud efficere: quia cætera omnia ſignificat, præter rem illam, ſupra quam cadit: vt non homo, ſignificat cætera omnia præter hominem, nihil eorum determinans: & ideo dicitur habere ſignificationem infinitam. Nomen igitur infinitum negationem includit, non neganter ſumptam, hoc eſt, non in tota vi negationis, ſed ſumptam infinitanter: hoc eſt, ſecundùm vim negandi, determinatam ad proprium eius ſignificatum.

Ex quibus intelligitur, nomen infinitum hoc modo eſſe definiendum: *Nomen infinitum, eſt nomen compoſitum ex nomine ſimplici, & negatione, infinitanter accepta*: vt non homo, non leo: & hæc de quidditate eius.

De modo ſignificandi nominis infiniti.

QVantum verò ad modum ſignificandi eius pertinet, aliqui dicunt, *de materiali*, ſignificare rem illam, quæ negatur, de

formali

formali verò, cæteras omnes vt non homo; de materiali hominem,de formali verò leonem, & bouem, ac cætera omnia præter hominem. Melius tamen dicendum eſt, non ſignificare rem illam,quam negat, ſed *de materiali*, cæteras præter illam: *de formali* verò, puram negationem eius: vt non homo, *de materiali*, leonem,& bouem cum cæteris, & *de formali*, ſolam negationem hominis. Quod ſic probatur: quia non homo,non ſignificat leonem, aut bouem, ſecundùm naturas poſitiuas eorum: ſed in quantum ſub negatione hominis cadunt, vel continentur: ergo ſecundùm naturas poſitiuas, *materialiter* pertinent ad ſignificationem nominis infiniti. *Formaliter* verò ſecundùm negationem talis naturæ,in propria incluſam.

Circa ſignificatum verò eius omnes conueniunt: adeò extenſum eſſe, vt cætera omnia, præter rem illam quam negat, ſignificet, non ſolùm exiſtentia actu, ſed etiam poſſibilia: imò etiam impoſſibilia, vt Chimæram, & Centimanum; & ratio huius eſt manifeſta ex dictis. Nam ſi formale ſignificatum eius, eſt negatio illius rei,cui adiungitur: ergo materiale erit omne illud,cui poteſt conuenire talis negatio: ſed hæc conuenit cæteris omnibus exiſtentibus, aut poſſibilibus, imò etiam impoſſibilibus: ergo hæc omnia comprehenduntur ſub materiali ſignificatu eius: ſed omninò indeterminatè, atque confusè: & ideo modo quaſi infinito: quia non magis aliquod Ens vnum, quàm aliud determinat, vt ex ſe eſt manifeſtum.

Ex quibus ſequitur: Duo habere nomen infinitum, in quibus deficit à vera ratione nominis: Primum, *ex parte formalis ſignificati*, quòd nullam rem, aut naturam, vel rationem poſitiuam ſignificat formaliter, ſed puram, & ſolam negationem illius rei,ſupra quam cadit: vt non homo, ſolam negationem hominis. Secundum, *ex parte ſignificati materialis*: quia nihil determinatum ſignificat, ſed tam illud quod eſt, quàm quod non eſt, imò quod impoſſibile eſt. Et propter hæc duo, excludit Ariſt. nomen infinitum à definitione nominis: quia verum nomen,determinatam ſignificationem habere debet, & naturam aliquam poſitiuam, vel ſaltem poſitiuam rationem eius debet ſignificare.

De quibuſnam dicatur nomen infinitum in propoſitione.

PRima opinio aſſerit: quòd *licèt nomen infinitum ſignificet, tam* 15
ea quæ ſunt, quàm quæ non ſunt, & tam poſſibilia, quàm impoſſibilia: tamen in propoſitione non poteſt verificari, niſi de ſolis exiſtentibus, non de poſſibilibus, vel impoſſibilibus. Ita Sotus 2. lib. Summularum, c. 1. notabili quinto: quod probat hoc argum. Nomen infinitum, non poteſt dici de non exiſtentibus, atque impoſſibilibus, niſi in propoſitione affirmatiua, de ſubiecto non ſupponente:

ponente: ſed talis propoſitio, eſt falſa ſecundùm regulas Summularum: ergo nunquam de his verificabitur, ſed de ſolis exiſtentibus. Maiorem probat: quia vt ſubiectum propoſitionis ſupponi pro aliquo dicatur, requiritur, quòd res ſignificata exiſtat in rerum natura, tempore ſignificata per copulam: ergo ſolùm poteſt ſupponi pro exiſtentibus, non pro poſſibilibus, vel impoſſibilibus: quare propoſitio in qua de his dicitur, erit de ſubiecto non ſupponente. Minorem verò, quòd affirmatiua de ſubiecto non ſupponente ſit falſa, manifeſtam eſſe ait in his propoſitionibus: Adam eſt albus, Antichriſtus eſt niger: euidens namque eſt conſequentia, à propoſitione de tertio adiacente, ad propoſitionem de ſecundo, vt Petrus eſt albus: ergo Petrus eſt: ergo euidens erit conſequentia, Adam eſt non homo: ergo Adam eſt: ſed conſequens eſt falſum: ergo & antecedens, quod eſt propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente.

Secunda opinio, affirmat, *Nomen infinitum, non ſolùm ſignificare exiſtentia, & poſſibilia, atque impoſſibilia*; ſed etiam verificari poſſe de omnibus in propoſitione. Ita D. Thom. cap. præſenti, cum Boëtio, & Ammonio, quos ſequuntur moderni omnes interpretes; & eſt expreſſa ſententia Ariſtot. cap. præſenti, vbi ita ait: *Non homo verò, non eſt nomen: quoniam ſimiliter in quolibet eſt, & quod eſt, & quod non eſt.* Et ita tenendum eſt. Probatur duplici argum. Primò, ex intrinſeca conditione nominis infiniti, quæ talis eſt, vt nullam formam ponat in ſubiecto, imò neque vllam rationem poſitiuam, ſed puram negationem illius rei, cui adiungitur: vt non homo, ſolam negationem hominis: ſed ſola negatio non poſtulat exiſtentiam ſubiecti: imò nec poſſibilitatem eius: quia etiam de re impoſſibili verificatur, vt de chimæra, negatio hominis; ergo de his omnibus verificari poteſt nomen infinitum. Probatur conſequentia: quia euidens argum. ducitur à propoſitione negatiua ad affirmatiuam, de prædicato infinito, in eiſdem terminis, vt leo non eſt homo: ergo leo eſt non homo: ſed nomen infinitum, negatur de impoſſibilibus: quia vera eſt hæc, Chimæra non eſt homo: ergo affirmabitur de eiſdem, in propoſitione de prædicato infinito: & ita vera etiam erit hæc, chimæra eſt non homo. Probatur iterum conſequentia: nam ideo vera eſt propoſitio negatiua, de ſubiecto impoſſibili: quia negatio nihil poſitiuum ponit in ſubiecto: ſed nomen infinitum nihil poſitiuum ponit in ſubiecto, ſed ſolam negationem: ergo ſecundùm hanc, poteſt de eadem re poſſibili verificari in propoſitione affirmatiua.

Secundò; Prædicata contradictoria, habent immediatam oppoſitionem: ergo de quolibet ente, aut non ente, neceſſe eſt alterum eorum verificari: ſed homo, & non homo ſunt prædicata contradictoria: ergo neceſſe eſt alterum eorũ verificari de quacunque

re poſ

re poſſibili, vel impoſſibili: ſed de re impoſſibili vt de chimæra, non verificatur homo: ergo verificabitur non homo: ſicque de cæteris nominibus infinitis, quæ de rebus etiam impoſſibilibus verificari debent.

Pro ſolutione arg. alterius opinionis: Notandum eſt, *Prædicatum propoſitionis affirmatiuæ duobus modis ſe habere ad ſubiectum,* 16 nam vel accidens eius eſt, modúmve accidentis habet, vel ad eſſentiam eius pertinet, aut tanquam propria paſſio ſe habet. Et ſi primo modo ſe habeat, certum eſt ſubiecto actu exiſtenti attribui: quia accidentia non conueniunt ſubiectis, niſi ſecundùm actualem inhærentiam in eis: quam conſtat neceſſariò ſupponere actualem exiſtentiam: Si verò ſecundo modo ſe habeat, certum eſt non conuenire ei ſecundùm actualem exiſtentiam, ſed ſecundùm naturalem connexionem cum eo: quæ cùm nullum tempus determinet, ſed perpetua ſit, eodem modo ſemper ſe habens, propoſitio etiam perpetuæ veritatis eſt: & copula (vt aiunt) abſoluitur à tempore: quod eſt; extrema non coniungere, pro vlla differentia temporis: cùm tamen in propoſitione accidentali, pro determinata differentia temporis, in qua exiſtunt extrema, ea coniungat.

Ex quibus ſequitur, ſolùm in propoſitionibus accidentalibus, extrema ſupponi: & ideo ſolùm in his requiri actualem exiſtentiam extremorum, ad veritatem propoſitionis affirmatiuæ. Et etiam in his ſolùm intelligi illam regulam Summuliſtarũ, quòd propoſitio affirmatiua de ſubiecto non ſupponente eſt falſa: ac tandem ſolùm in his eſſe bonam conſequentiam, à propoſitione de tertio adiacente, ad propoſitionem de ſecundo. In propoſitionibus autem neceſſariis, nec ſupponuntur ſubiecta, nec vniuntur ſecundùm actualem exiſtentiam, nec ſecundùm aliquam differentiam temporis, ſed ſolùm ſecundùm naturalem connexionem, abſtrahentem ab exiſtentia, & tempore: vnde in eis hæc ſola regula vera ſemper eſt, & obſeruanda: quòd omnes propoſitiones affirmatiuæ, ſunt ſemper veræ: & omnes negatiuæ ſemper falſæ. Quare nec in his valet conſequentia, à propoſitione de tertio adiacente, ad propoſitionem de ſecundo: quia in propoſitione de tertio, prædicatum coniungitur ſubiecto, ſecundùm naturalem connexionem cum eo: in propoſitione verò de ſecundo, dicit actualem exiſtentiam, vt ſi dicas: Homo eſt rationalis, ergo homo eſt: antecedens erit verum, nullo homine exiſtente, & conſequens falſum. Quam doctrinam, ſi ad nomen infinitum applicemus, inueniemus ſignificare omnia poſſibilia, & impoſſibilia, quaſi modo eſſentiali, cùm per ſe omnia ſignificet. Et ex hoc ſequitur, de illis verificari in propoſitione, quaſi per modum naturalis connexionis, & non ſecundùm actualem exiſtentiam: quare

quare omnes propoſitiones affirmatiuæ ſunt veræ: & omnes negatiuæ falſæ:quia extrema non ſupponuntur:nec valet in eis conſequentia, à propoſitione de tertio adiacente, ad propoſitionem de ſecundo.

Ad formam igitur arg. Concedenda eſt maior, quòd nomen infinitum non poſſit verificari de impoſſibilibus,aut non exiſtentibus niſi in propoſitione affirmatiua de ſubiecto non ſupponente:ſed minor diſtinguenda,quòd affirmatiua de ſubiecto non ſupponente ſit falſa: nam ſi accidentalis ſit, concedendum eſt:quia vniuntur extrema ſecundùm actualem exiſtentiam, quam habere debent tempore ſignificato per copulam: & ſi eam non habuerint,falſa erit propoſitio. In propoſitionibus verò neceſſariis,non requiritur actualis exiſtentia extremorum: quia ſolum vniuntur ſecundùm naturalem connexionem: & ideo affirmatiua, licèt ſit de ſubiecto non ſupponente, vera eſt. Et cùm propoſitiones affirmatiuæ de prædicato infinito, modum habeant neceſſariarum, negandum eſt etiam in eis quòd affirmatiua de ſubiecto non ſupponente ſit falſa.

An tranſcendentia nomina poſſint infinitari.

17 PRima opinio,tenet,*infinitari non poſſe tranſcendentia*, ſi in tota ſua vniuerſalitate accipiantur: vt ens abſolutè ſumptum: Si verò cum limitatione,vt pro ente reali tantũ, aut pro ente rationis,infinitari poſſe.Ita Alber.Magnus in Comment. huius lib. tract.2.c.5.cũ Auicena: quos ſequuntur Toletus, & alij cap.præſenti. Probatur ex natura nominis infiniti, quod tam de entibus, quàm de non entibus, dicitur: ſed ſi infinitetur ens abſolutè sũptũ,ſolùm de non entibus dici poterit:ergo non poteſt infinitari.

Secunda opinio, adhuc hoc modo ſumpta, *tranſcendentia infinitari poſſe*, concedit:ita Sotus 2 lib. Summularum,c. 1. notab.6. Sueſanus, & Louanienſes c. præſenti. Probant: Quia prædicationes iſtæ,Chimæra eſt non ens:Nihil eſt;non ens, ſunt de prædicato infinito:& prædicatum eſt ens in ſua vniuerſalitate: ergo tranſcendentia in ſua vniuerſalitate ſumpta,infinitari poſſunt.

Pro ſolutione dubij; Diſtinguenda ſunt tranſcendentia, hoc modo:Quædam ſunt Vniuerſaliſſima,*vt ens*,alia minùs vniuerſalia:*vt paſſiones eius,Verum,Bonum, & Vnum*, quæ minus vniuerſalia dicuntur: quia ſecundùm rationes formales non ſe includunt: nec enim bonum,eſt verum formaliter:nec verum, eſt formaliter vnum.Et rurſus,vniuerſaliſſimum tranſcendens,vt ens, poteſt ſumi *abſolutè,vel cum alia limitatione.* Videlicet pro ſolo ente reali: vel pro ſola ſubſtantia.Et de tranſcendentibus minùs vniuerſalibus,euidens eſt infinitari poſſe:quia non verum, aut non bonum, adhuc verificari poſſunt de entibus, & non entibus; nam verum

Digitized by Google

eſt non bonum: & vnum eſt non verum formaliter. Certum eſt etiam, ens cum limitatione acceptum, infinitari poſſe, propter eandem rationem: ſed an poſſit ſine limitatione acceptum; de hoc ſolùm poteſt eſſe dubium.

Et noſtra ſententia eſt infinitari poſſe. Probatur, ex propria definitione nominis infiniti, à nibis aſſignata in principio, ſecundùm quam ſolum dicit eſſe compoſitum ex nomine ſimplici, & negatione ei adiuncta: ſed non ens, componitur ex vtroque: ergo ſimpliciter eſt nomen infinitum: & hoc etiam probat arg. ſecundæ opinionis.

Ad argu. verò primæ opinionis, negandum eſt antecedens; quòd de ratione nominis infiniti ſit, de entibus, & nō entibus verificari: ſed hoc ſolùm pertinet ad rationem nominis infiniti particularis: de quo Ariſt. & omnes communiter loquuntur. Ad rationem verò nominis infiniti, vt ſic ſolùm pertinet, quòd ex nomine ſimplici particulari, vel tranſcendente, & ex negatione ei adiuncta componatur.

An nomina infinita ſint numeranda inter abſoluta, vel inter connotatiua.

CErtum eſt; nec eſſe abſoluta ſimpliciter, nec connotatiua: cùm nec ſimpliciter ſint nomina, ſed ſolùm ſecundum quid. 18
Solùm ergo poteſt eſſe dubium, An ad hæc potiùs, quàm ad illa reducantur. Toletus in Comment. huius capitis aſſerit, *inter abſoluta numerari*: quia non habent materiale, & formale ſignificatum, vt connotatiua: ſed ſolùm ſignificant negationē in concreto.

Noſtra verò ſententia eſt, ad connotatiua potiùs reducenda eſſe: quia de formali dicunt negationem rei, cui adiungūtur, de materiali verò, rem aliam quamcunque: ideo connotatiuorum ſimilitudinem habent.

An nomen infinitum dicatur vniuocè de entibus & non entibus; vel analogicè.

REſpondetur vniuocè dici de omnibus. Cuius ratio eſt; quia ſignificatum formale eius, eſt ſola negatio eius rei; cui adiungitur: negatio verò æquè conuenit entibus, & non entibus: ergo æquè dicitur de omnibus; atque adeò vniuocè: non quidem propria vniuocatione; quia denominatiua non ſunt propriè vniuoca: ſed impropria, qualis in denominatiuis reperitur.

Adnotandum tandem eſt; Circa definitionem nominis, non eſſe ei addendas duas illas particulas; *finita, & recta*; vt excludantur nomina infinita & obliqui caſus: quia per alias particulas definitionis; iam excluſa cenſentur: nec Ariſtot. eas poſuit in definitione, ſed poſt integram explicationem eius.

CAPVT

CAPVT III.

De Verbo.

TEXTVS ARIST.

Verbum autem eſt, quod conſignificat tempus; cuius pars nihil ſignificat ſeorſum: & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſtot. eſt explicare naturam *Verbi.* Diuiditur autem caput in tres partes, In prima; *Definitionem verbi proponit, & explicat.* In ſecunda; *Excludit à ratione verbi, infinitum verbum, & caſus verbi*: hoc eſt verba aliorum temporum à præſenti. In tertia; *Colligit, verbum cum nomine, in duobus conuenire.*

Definitio verbi talis eſt: *Verbum eſt, quod conſignificat tempus; cuius pars nihil ſignificat ſeorſum: & eſt ſemper eorum; quæ de altero prædicantur, nota.* In qua definitione ſubintelligi debent, duæ iſtæ particulæ; vox ſignificatiua ad placitum; ex definitione nominis: ſecundùm communem expoſitionem interpretum: quia communes ſunt nomini, & verbo: ſed quia hoc ſatis eſt erat notum, noluit Ariſt. eas in definitione verbi repetere, ſed à conſignificatione temporis initium eius ſumere: quia iam incipit verbum, per hanc particulam à nomine differre. Conſignificare verò tempus; idem eſt, ac connotare tempus: vel ex conſequenti illud ſignificare. Itaque, quia verbum actionem aut paſſionem per ſe ſignificat; aut aliquid per modum actionis, aut paſſionis: & actio aut paſſio fiunt in tempore, dicitur tempus ſimul, & ex conſequenti ſignificare cum actione ipſa aut paſſione, per ſe primò ſignificata Itaque diuerſum quid eſt, *ſignificare tempus, & conſignificare.* Significare enim tempus eſt; rem, quæ eſt tempus: ſicut quamlibet aliam, per ſe ſignificare: ſed conſignificare tempus; vel ſignificare cum tempore; eſt ſignificare rem aliam; vt in tempore factam: ex hoc enim, licèt non ſignificetur tempus, ſed res alia, ſimul tamen denotatur, & ſimul quaſi ex conſequenti ſignificatur: quod eſt conſignificari: & hoc ſoli verbo conuenit, nomini verò ſolũ conuenit ſignificare tempus, vt dies, & nox, determinata quædam tempora ſignificant, non tamen conſignificãt tempus.

Alia verò particula, cuius pars nihil ſignificat ſeorſum, diſtinguit verbum ab oratione: & ſatis fuit explicata in definitione nominis. Solùm reſtat vltima, & eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota: quaſi dicat; verbum eſſe ſignum: aut ſignificare coniunctionem prædicati cum ſubiecto, quam facit. Nomen

enim prædicatur, aut ſubiicitur in propoſitione: ſed verbum vnit prædicatum cum ſubiecto & talem vnionem ſignificat: in quo etiam diſtinguitur à nomine,& oratione.

In ſecunda parte, excludit verba infinita, & caſus verbi, à definitione; propter eaſdem rationes, quibus excluſit nomen infinitum,& caſus obliquos à definitione nominis. Quia verbum debet ſignificare determinatam actionem & paſſionem: determinatamque coniunctionem prædicati cum ſubiecto; ſed verbum infinitum, nihil determinatum ſignificat: ergo non eſt ſimpliciter verbum, ſed ſecundum quid: & propterea excludendum eſt à definitione verbi; atque etiam caſus verbi; hoc eſt, verba aliorum temporum, quàm præſentis. Quia non ratione ſui; ſed ratione verbi præſentis, conuenit eis officium verbi: nec actionem, aut paſſionē ſimpliciter talem ſignificant; ſed præteritam, aut futuram: quæ cùm non ſit actu in rerum natura; ſolùm eſt talis ſecundùm quid.

In tertia tandem parte capitis: Duo colligit, in quibus *verbum conuenit cum nomine*. Primum eſt; quòd verbum per ſe ſumptum; hoc eſt, extra propoſitionem, ſignificat aliquam rem, ſicut nomen: vt curro, ſignificat curſum. Secundò; quòd ſicut nomen per ſe ſumptum, non ſignificat verum, vel falſum, niſi adiungatur ei verbum: ita verbum per ſe ſumptum hoc eſt extra propoſitionem, non ſignificat verum aut falſum, niſi ei aliquo modo adiungatur nomen. Cuius rationem aſſignat: quia veritas, & falſitas, ſolùm reperiuntur in compoſitione, & diuiſione: ſed verbum per ſe ſumptum; non ſignificat talem compoſitionem: quia non poteſt intelligi ſine extremis; hoc eſt, ſine prædicato, & ſubiecto: ergo verbum ſine nomine ſibi adiuncto, non poteſt veritatem, aut falſitatem ſignificare.

QVÆSTIO I.

An verum ſit verbum conſignificare tempus.

NOn videtur hæc particula definitionis conuenire omni verbo: ergo non bene fuit poſita ab Ariſt. in definitione. Probatur antecedens: quia ſi verbum conſignificat tempus: maximè quia ſignificat actionem, cui cōuenit menſurari tempore: ſed non omne verbum ſignificat actionem: vt probat verbum ſubſtantiuum, *eſt*: ergo neque omne verbum conſignificabit tempus. Quod magis etiam fit manifeſtum: dum idem verbum, *eſt*, vnit extrema ſecundùm naturalem connexionem eorum: quod facit quotieſcunque prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti: aut propria paſſio eius: tunc enim non vnit ea pro aliqua differentia temporis: cùm tales propoſitiones, ante omne tempus, & poſt omne empus ſint veræ, & ideo dicantur eſſe perpetuæ veritatis: in

quibus

quibus copula abſoluitur à tempore: ergo in eis non poteſt conſignificare tempus.

20 Nec ſoli verbo conuenit; ſed etiam nomini: ergo etiam ex hac parte, non bene fuit in definitione collocata eadem particula: probatur antecedens, quia prandium, cœna, & ſimilia nomina, ſignificant actionem comedendi, connotando quòd tali tempore fiat: ergo conſignificant tempus. Præterea participium; vt amans, currens, eſt verum nomen; cùm ponatur pro ſubiecto, aut prædicato propoſitionis: & tamen conſignificat tempus cùm ſignificet actionem tempore præſenti, aut futuro exercendam: ergo nominibus etiam conuenit conſignificare tempus.

Circa hanc particulam definitionis, duo explicanda ſunt. Primum, *An ſoli verbo conueniat conſignificare tempus; vel etiam participio, & aliis nominibus.* Secundum, *An omnibus verbis, & ſemper conueniat.* Circa primum præſupponendum eſt, quid ſit conſignificare tempus. Non eſt enim aliud; quàm ſignificare cum tempore: & vtrumque eſt ſignificare aliquid; nempe actionem, cui conuenit menſurari tempore: ex hoc enim ſimul cum re illa, ſignificatur tempus, quod eſt conſignificari: vel res illa notatur, vt menſurata tempore, quod eſt ſignificari cum tempore.

Quo ſuppoſito, circa participium non loquuntur omnes eodem modo: ſed plures negant conſignificare tempus. quia licèt ſignificet actionem tempore menſuratam; non tamen per modũ actionis; ſed per modum formæ inhærentis ſubiecto: vt currens, ſignificat actionem currendi, per modum formæ inhærentis: ſicut inhæret albedo: & ideo non ſignificat eam, vt menſuratam tempore: nec proinde conſignificat tempus.

Communis tamen ſententia tenet, *participium conſignificare tempus.* Et hoc eſt verum. Ita D. Tho. cap. præſenti, vbi aſſerit: *Participium ſeparari è verbo, per vltimam particulam definitionis;* nempe, *& eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota. Et conuenire cum eo in cæteris omnibus:* ita etiam Sotus 2. lib. Summularum, cap. 2. & ibidem Mercatus, Venetus, tractat. 2. de partibus propoſitionis, cap. 2. Toletus cum cæteris modernis, in hoc cap.

Probatur teſtimonio Ariſt. qui vltimam particulam, explicantem proprium officium verbi, poſuit, ad excludendum participium; vt docuit D. Tho. non enim excludi poteſt per eam aliud: ergo ſenſit in reliquis particulis conuenire, quarum prima eſt, conſignificare tempus.

Probatur etiam ratione: Quia participium ſignificat actionem; vt egreditur ab agente: vt calefaciens ſignificat calefactionem: vt à ſe egreſſam: ergo ſignificat actionem per modum actionis. Probatur conſequentia: quia modus actionis, eſt egredi ab agente: ſed actio fit in tempore: ergo participium ſignificat cum tempore:

cuius euidens ſignum eſt, quòd ei adiunguntur aduerbia hæc tardè & velociter: quæ non conueniunt, niſi his, quæ ſignificant motum vel actionem; vt actio eſt. Diſtinguitur verò participium à verbo, per vltimam particulam, vt aſſerit D. Thom. quia licèt ſignificet cum tempore, non vnit tamen extrema: in quo conſiſtit propria, & vltima ratio verbi. Et ex his habemus, quòd conſignificare tempus, non conuenit ſoli verbo, ſed etiam participio: quòd videtur eſſe medium inter nomen, & verbum.

Sed an puris nominibus conueniat; vt cœnæ, & prandio, ac ſimilibus. Dicendum eſt, non conuenire: quia ſolùm ſignificant actionem materialiter, vel vt res quædam eſt, non formaliter, & per modum actionis: vnde nec per modũ, quo menſuratur tẽpore; gratia exempli, cœna ſignificat actionẽ comedendi vt rem quandã; ſicut albedo ſignificat albedinem; non tamen ſignificat eam ex parte ſua; vt factam tali tempore: ſed ſolùm haber tali tempore fieri, ex conſuetudine hominum, non ex eo, quòd per tale nomen ſignificatur: quod neceſſarium eſt ad conſignificandum tempus. Nam verbum, ex eo dicitur conſignificare tempus: quia ſignificat actionem per modum actionis: & ideo vt menſuratam tempore. Quare, ex vi ſuæ ſignificationis, & non ex cõſuetudine, vel alia ratione extrinſeca, dicitur ſimul cum actione ſignificare tempus: & proinde illud conſignificare. Et ex hoc intelligitur: conſignificare tempus ſoli verbo, & participio conuenire, non puris nominibus.

Circa ſecundum verò, *An omnibus & verbis ſemper conueniat:* ſolùm eſt difficultas de verbo ſubſtãtiuo, eſt: nam de cæteris ſatis eſt manifeſtum, quòd ſignificent cum tempore. Et ratio dubitandi eſt: quia ſolùm ſignificat exiſtentiam ſimpliciter; vel exiſtentiam rei, ſub aliqua forma accidentali: primum habet, in hac propoſitione, Homo eſt: ſecundum in hac: Homo eſt albus. Dicendum tamen eſt, ex communi ſententia interpretum: *Non ſignificare actionem veram, ſed exiſtentiam rei per modum actionis:* & hoc ſatis eſſe; vt ſignificet cum tempore: quia exiſtentia ſignificata per modum actionis, ſignificatur vt menſurata tempore: nam ſicut actio, ex ſe menſuratur tempore, ita etiam, quod per modum actionis ſignificatur; & ideo verbum, eſt, ſignificans exiſtentiam rei per modum actionis, conſequenter ſignificat tempus: quod propriè eſt conſignificare tempus; vel ſignificare cum tempore.

Sed, *an ſemper hoc habeat*: hoc eſt, in propoſitionibus etiam, in quibus ſolùm vnit extrema, ſecundùm naturalem connexionem prædicati cum ſubiecto: in quibus dicitur abſolui à tẽpore, maxima difficultas eſt: quia non ab omnibus eodem modo explicatur, quid ſit verbum in his propoſitionibus, abſolui à tempore vel quo modo poſſit abſolui à tempore, & ſimul ſignificare cum tempore.

Omiſſis autem aliorum explicationibus: quia non videntur 12. ſatis

ſatisfacere difficultati: Notandum eſt, *Verbum duo habere*: duabus particulis definitionis, ab Ariſt. explicatæ, contenta. Primum, Conſignificare tempus: Secundum, Vnire extrema, quod explicuit Ariſt. vltima particula definitionis. *Et eſt ſemper eorum, quæ de altero prædicantur, nota.* Hoc eſt coniunctionis prædicati cum ſubiecto, quam facit. Extrema autem vnit, ſecundum naturam eorum: ita, vt ſi prædicatum dicat actualem exiſtentiam, vel actualem inhærentiam in ſubiecto, illud cum eo vniat ſecundùm actualem exiſtentiam vel inhærentiam in eo: & in hoc ſenſu vera, vel falſa, iudicanda ſit propoſitio. Si verò prædicatum non dicat actualem exiſtentiam, vel inhærentiam in ſubiecto, ſed eſſentialem, aut neceſſariam connexionem cum eo, ſecundum hanc, & non ſecundùm illam, ipſum vniat ſubiecto: exemplum vtriuſque habemus in his propoſitionibus, homo eſt albus: homo eſt rationalis: nam in prima, prædicatum dicit actualem inhærentiam in ſubiecto, & ſecundùm eam ei vnitur: in ſecunda verò, eſſentialem connexionem gradus rationalis, cum homine: abſtrahentem ab actuali exiſtentia, nam licèt nullus ſit homo in rerum natura, tamen verum eſt, hominem eſſe rationalem.

Circa conſignificationem etiam temporis, & extremorum vnionem, duo conſideramus in verbo. Primum, *Quòd eſſentiale eſt ei*, nempe conſignificare tempus, vniendo extrema. Secundum *Quaſi accidentale*; nempe conſignificare tempus, & vnire extrema pro tempore ſignificato: Itaque eſſentiale eſt verbo vnire extrema, conſignificando tempus: ſed ea vnire, pro determinata differentia temporis ſignificata, ſolùm eſt accidentale: & ideo ex natura extremorum, iudicandum eſt; an hoc efficiat verbum in propoſitione, vel non. Nam ſi apta ſint pro ea differentia coniungi; ita coniungentur: ſi verò non ſint apta pro ea coniungi; ſuſpendetur talis modus coniunctionis, & vnientur ſimpliciter, abſque tali determinatione, vel reſtrictione, & quidem extrema propoſitionum accidentalium vel modum accidentalem habentium, non neceſſariò, ſed contingenter vniuntur: cùm accidens, aut habens modum accidentis, poſſit vniri, & non vniri ſubiecto: quare non ſunt apta vniri; niſi pro determinata differentia temporis: & ideo in talibus propoſitionibus, verbum vnit extrema, pro determinata differentia temporis; quam conſignificat: nempe pro tempore præſenti, præterito, & futuro. Extrema verò propoſitionum neceſſariarum, dicunt naturalem connexionem cum verbo eodem modo ſe habentem ſemper: quare non petunt vniri pro determinata differentia temporis, ſed abſolutè, & ſimpliciter, abſtrahendo à qualibet differentia temporis: & ideo non vniuntur cum limitatione, vel reſtrictione ad aliquam differentiam temporis, ſed ſecundùm naturalem, & neceſſariam conne-

xionem, abſtrahentem ab illa. Vnit igitur verbum, in his propoſitionibus extrema, ſed non coarctat vnionem, ad differentiam temporis, quam conſignificat ſed relinquit in propria natura, & conditione. Et hoc eſt *abſolui à tempore*; hoc eſt etiam tales propoſitiones eſſe perpetuæ veritatis: quemadmodum eorum connexio neceſſaria eſt, atque perpetua, & ſemper eodem modo ſe habens, nec à tempore vllo modo dependens. Igitur ſat eſt explicatum; quomodo conueniat omni verbo, conſignificare tempus, & ſemper ei conueniat: & quid ſit abſolui à tempore: & quomodo non repugnet ſemper conſignificare tempus, & aliquando abſolui à tempore.

Et ex hac doctrina ſoluta ſunt argumenta, in principio poſita. Nam ad primum; Diſtinguenda eſt minor, quia quædã ſunt verba, quæ ſignificant veram actionem: alia, quæ ſignificant aliquid per modum actionis: vt ſubſtantiua; nempe exiſtentiam rei: & cùm exiſtentia, ſignificata per modum actionis; ſignificetur ex conſequenti per modum eius, quod menſuratur tempore; etiam verba ſubſtantiua conſignificant tempus quod etiam habent in propoſitionibus neceſſariis, in quibus dicuntur abſolui à tempore: quia non repugnat ſignificare tempus, & abſolui à tempore: vt explicatum eſt.

Ad ſecundum; Diſtinguendum eſt antecedens; quòd cœna, & prandium, ſignificent actionem, per modum actionis: ſolùm enim eam ſignificant materialiter; vt rem quandam; ſicut cætera nomina: & ideo non connotando, quòd tali tempore fiat: ſed hoc quod eſt tali tempore fieri, ab extrinſeco prouenit; ex hominum conſuetudine; & non ex vi ſignificationis eorum: quare non ſufficit; vt dicantur ſignificare cum tempore, vel conſignificare tempus.

QVÆSTIO II.

An verbum ſit vera pars propoſitionis.

PRima opinio, tenet *verbum non eſſe partem propoſitionis*: ſed quaſi partium ligamentum. Ita Sotus in 1. editione Summularum, & alij cum eo. & probatur primò, ex compoſitione domus: in qua ligna, & lapides, concurrunt tanquam partes: claui verò quibus vniuntur ligna; & ligamentum, quo vniuntur lapides, non ſunt partes; ſed partium nexus: ſed ita ſe habet verbum in propoſitione, cùm ſit copula per quam vniuntur partes: ergo non eſt pars propoſitionis.

Secundò, ex eiſdem partibus componitur res quælibet; in quas abſoluitur: ſed propoſitio ſolùm reſoluitur in extrema quæ ſunt ſubiectum: & prædicatum: ergo ſolùm componitur ex ſubiecto, & prædicato; tanquam ex partibus: quare verbum non erit

pars,

pars,cùm nec ſit ſubiectum,nec prædicatum. Probatur minor, ex Ariſt.1.lib.de Priori reſolutione, cap.1. ſic definiente terminum: *Terminus eſt extremum propoſitionis: in quod propoſitio reſoluitur, tanquam in ſubiectum & prædicatum.*

23 Secunda opinio, de verbo ſaltem ſubſtantiuo, *eſt*, aſſerit, *non eſſe partem propoſitionis:* quia nullam actionem ſignificat;quæ poſſit prædicari de ſubiecto:ita Villalpãdeus,& Sueſanus ca.præſenti.

Tertia opinio,tenet,*verbum duo habere.* Primum;quod ſignificet aliquam rem,in quo conuenit cum nomine. Secundum quòd vnit extrema:& ratione primi,eſt pars propoſitionis, ratione verò ſecundi, non eſt pars; ſed nexus partium: ita tenent quidam moderni.

Communis ſententia & vera, duo aſſerit. Primum,*Verbum eſſe partem propoſitionis: quaſi materialem ratione rei ſignificatæ.* Secundum, *Eſſe partem formalem: per proprium officium verbi: quod eſt vnire extrema.* Ita Porphy. Ammonius,Boëtius,Albertus Magnus, D.Tho. & Toletus cap. præſenti.

Vt autem vtrumque explicemus, atque probemus ſimul: Notandum eſt duo habere Verbum. Primum,*Rem aliquam ſignificare cum tempore,*nempe,actionem,vel aliquid per modum actionis quod habet non ſolùm in propoſitione,ſed etiam extra illam: vt expreſsè docuit Ariſt.in fine præcedentis ca. *Curro* enim, ſignificat actionem currendi cùm tempore:& verbum ſubſtantiuum,*eſt*, exiſtentiam rei per modum actionis. Habet ſecundum;Quod eſt, *eſſe notam eorum,quæ de altero prædicantur,* (vt verbis Ariſtot.vtamur) quod non eſt aliud, quàm eſſe ſignum compoſitionis prædicati cum ſubiecto:nam ita conſignificat cum tempore:vt ea applicet ſubiecto: vnde hoc ſecundum, eſt quaſi propria, & vltima differentia verbi,per quam conſtituitur in ratione formali, & eſſentiali verbi,quod non exercet,niſi in propoſitione; licèt aptum ſemper ſit,exercere talem actum.Gratia exempli, in hac propoſitione,homo currit,ſic actionem currendi ſignificat cum tempore; vt eam applicet homini Etcùm hæc applicatio,ſit formalis compoſitio prædicati cum ſubiecto; verum eſt, quòd verbum continet, atque ſignificat formalem compoſitionẽ prædicati cum ſubiecto. Itaque curſus, in eadem propoſitione eſt, qui componitur cum homine,& prædicatur de illo:ſed verbum *curro* eſt, quod illum cum homine componit, quod illum de homine prædicat: curſus etiam eſt prædicatum, *quod*, ſed verbum curro, eſt quaſi prædicatum, *quo*: cùm ſit ratio, & quaſi forma enunciandi: & tandem curſus,eſt quaſi materiale prædicatum;verbum verò quaſi formale. Et ideo D.Thom.aſſeruit,*Verbum non ſolùm ratione rei ſignificatæ,ſe tenere ex parte prædicati, cùm de ſubiecto illa enuncietur, ſed etiam vt eſt nota compoſitionis:* cùm hoc modo ſit quaſi

prædicatum formale: & ita ex vtroque eſt prædicatum propoſitionis: ex primo quidem, quaſi materiale, & vt quod: cùm res ab eo ſignificata ſit: quæ prædicatur: ex ſecundo verò, quaſi forma, & vt quo: cùm ſit ſignum compoſitionis, & prædicationis eiuſdem prædicati cum ſubiecto.

Secundò; Notandum, duobus modis contingere *Verbum applicare ſubiecto rem à ſe ſignificatam.* Vno modo, nudam quidem aut ſolam, dum propoſitio non habet aliud prædicatum, præter verbum. Quod patet in propoſitionibus de ſecundo adiacente; vt homo currit: in quibus ſolam actionem ſignificatam componit verbum cum ſubiecto, vel eam de illo prædicat. Altero modo, nudam aut ſolam, ſed coniunctam alteri prædicato, & modificatam per illud; vt in propoſitionibus de tertio adiacente; vt Homo eſt albus, in quibus non ſolum eſſe, quod ſignificatur per verbum, enunciatur, ſed coniũctum cum albedine: & ita ſenſus eiuſdem propoſitionis eſt, homo eſt ens, affectum albedine: & primo modo, totale prædicatum eſt ſignificatum verbis, ſecundo verò modo quaſi partiale, ſed vtroque modo eſt prædicatũ materiale, & verbum ſemper formale: quia ſemper ſignificat, & facit compoſitionem prædicati ſubiecto.

Ex hac doctrina, colliguntur duo argumenta: quibus efficaciter probãtur duo illa, quæ noſtra ſententia, & communis aſſerit. Primum argumentum probat, *Verbum, ratione rei à ſe ſignificata, eſſe prædicatum propoſitionis materiale, & vt quod, & ex conſequenti veram partem eius:* & eſt tale: Verbum ſignificat actionem vel aliquid per modum actionis, ſed hoc eſt, quod prædicatur de ſubiecto: nudum quidem, in propoſitionibus de ſecundo adiacente: vel coniunctum cum alio prædicato; vt in propoſitionibus de tertio adiacente: ergo verbum per rem à ſe ſignificatam, ſemper eſt prædicatum totale, vel partiale propoſitionis: & proinde ſemper eſt pars propoſitionis.

Secundum arg. probat, *Verbum ſemper eſſe prædicatum propoſitionis formale, & vt quo: atque adeò, partem formalem eius: & procedi,* hoc modo: Propoſitio formaliter, eſt compoſitio prædicati cum ſubiecto: ſed verbum eſt ſignum formale huius compoſitionis, eam faciens; ergo eſt ratio formalis eius: & ideo formalis pars: ſicut anima eſt pars formalis viuentis, quod componit, tribuens ei eſſe tanquam vera eius forma. Verbum namque vnit de ſubiecto per rem à ſe ſignificatam, & ſimul eſt ſignũ formale, efficiens eandem vnionem: & ideo eſt quaſi forma, tribuẽs propoſitioni vitam, ea ſimilitudine, qua anima tribuit corpori eſſe, & viuere, per informationem. Et veritas hæc oſtendit deceptionem aliarum opinionum, quæ putant verbum ſolùm eſſe materialem nexum propoſitionis, ita, vt ſolùm materialiter vniat prædicatum cum ſubiecto: ſicut

cto:ſicut lapides domus vniuntur calce,vel ligna clauo : cùm tamen hoc plenè ſit falſum , nam verbum ſic vnit prædicatum ſubiecto,vt ſemper vniat rem à ſe ſignificatam:ratione cuius , verum prædicatum propoſitionis eſt,veráque pars eius:ſic etiam vnit; vt formale ſignum ſit, eiuſdem compoſitionis prædicati cum ſubiecto : & ſignum quidem non ſolùm ſignificatiuum , ſed ſimul factiuum formaliter: quod eſt eſſe formam totius propoſitionis : & ideo partem formalem eius.

25 Et ſi dicatur,Prædicatum eſſe partem formalem propoſitionis. Reſpondeo ; Comparatione ſubiecti,ſe habere tanquam formam: quia illud determinat,ſed in ordine ad totam propoſitionem,tam ſubiectum, quàm prædicatum , ſunt partes materiales ; & forma totius propoſitionis,& earúdem partium materialiũ, eſt verbum.

Ex his facilè ſoluuntur argumenta primæ opinionis. Nam ad primum, neganda eſt minor : quòd verbum ita ſe habeat in propoſitione; ſicut ſe habet ligamentum partium domus: non enim vnit prædicatum & ſubiectum materialiter ; ſed per modum formæ totius compoſitionis ; vt explicatum eſt.

Ad ſecundum ; neganda eſt etiam minor : quòd propoſitio ſolùm reſoluatur in ſubiectum, & prædicatum ; tanquam in partes: ſolùm enim in hæc reſoluitur,tanquam in extremas partes ; quas ideo vocat Ariſtoteles terminos eius:quia terminus non quamlibet partem rei ſignificat ; ſed extremam : & aliquando non partem, ſed indiuiſibile extremum:quod non eſt vera pars , vt patet in termino lineæ. Verbum igitur, vera pars formalis propoſitionis eſt , licèt non ſit extrema : quod intelligo in ratione formali verbi:nam per rem à ſe ſignificatam, quam applicat ſubiecto , & de eo prædicat,etiam eſt extrema pars propoſitionis,cùm ſit prædicatum eius.

QVÆSTIO III.

An verbum infinitum poſſit collocari in propoſitione.

26 QVæſtio hæc;vnum præſupponit,tanquam certum apud Ariſt. & omnes , videlicet *dari verbum infinitum extra propoſitionem*:quod docuit expreſsè Ariſtoteles,cap. præſenti , illud excludens à definitione verbi:& cum eo omnes interpretes. Sed quærit aliud, An verbum infinitum , non ſolùm detur extra propoſitionem,ſed etiam poſſit in propoſitione collocari.

Et eſt prima opinio,antiquorum Interpretum, Alberti Magni, & Boëtij,in hoc capite:*non poſſe collocari in propoſitione*.Quod probatur duplici argu. Primo : Quia verbum fit infinitum, ſicut nomen,per negationem,non neganter,ſed infinitanter ſumptam:ita vt vis eius vlteriùs non tranſeat,ſed nomen , aut verbũ cui adiungitur,

gitur, ſolùm neget: at repugnat negationem adiungi verbo in propoſitione, niſi negãter ſumpram: ergo repugnat infinitari verbum in propoſitione. Probatur minor, quia repugnat negationem adiungi verbo in propoſitione, quin propoſitio negetur: ſed non poteſt eſſe propoſitio negatiua, niſi negatio adiuncta verbo ſumatur neganter, vt per ſe eſt manifeſtum: ergo repugnat ſumi infinitanter additam verbo in propoſitione: & ex conſequenti, repugnat verbum infinitari.

Secundo: negatio infinitanter ſumpta, negat omninò illud, cui adiungitur, licèt vis eius vlteriùs non tranſeat: ergo adiuncta verbo, non ſolùm negat ſignificatum eius, ſed proprium etiam officium verbi, quod eſt eſſe notam eorum, quæ de altero prædicantur: atqui negato officio verbi, redditur propoſitio negatiua: ergo non infinitatur verbum. Probatur conſequentia: quia non poteſt eſſe negatiua propoſitio, niſi negatio eius neganter accipiatur: Sumpta autem neganter non poteſt verbum infinitum reddere, ſed negatiuum, vt patet in propoſitionibus negatiuis.

Secunda opinio tenet, *non ſolùm extra propoſitionem dari verbum infinitum, ſed etiam in propoſitione*: ita Ammonius, Sueſanus. Toletus c. præſenti, Sotus, & Mercatus, 1. lib. Summulatum, c. 2. de verbo, & omnes moderni interpretes. Videtúrque nobis probabilior. Probatur primò duobus teſtimoniis Ariſt. nam c. præſenti, ſic loquitur de verbo infinito: *Non valet autem, & non laborat; non verbum dico: conſignificat enim tempus, & ſemper de aliquo eſt.* Quaſi dicat, ſemper de aliquo prædicatur: ſed non poteſt prædicari, niſi in propoſitione: ergo ſentit Ariſt. in propoſitione poſſe infinitari. Secundum teſtimonium habetur lib. 1 poſteriorum, c. 10. vbi 27 hanc demonſtrationem conſtituit Ariſt. in prima figura: *Stellæ non micantes, ſunt prope nos: planetæ non micant: ergo planetæ ſunt prope nos.* Quæ tamen vitioſus erit ſyllogiſmus, ſi negatio in minori ſumatur neganter: nam tunc conſtituet propoſitionem negatiuam: minore autem negatiua, vitio, vitioſus eſt ſyllogiſmus in prima figura: ergo neceſſe eſt infinitanter accipi ab Ariſt. ita vt ſenſus ſit, planetæ ſunt non micantes: & ita efficiet verbum infinitum in propoſitione. Probatur etiam ratione: quia verbum extra propoſitionem eſt infinitum: ergo negatio ei adiuncta, non accipitur neganter, ſed infinitanter: vel ergo negat totum, quod habet verbum, nempe ſignificatum eius, & officium copulæ, vel ſolùm ſignificatum: ſi primum dicatur, ſequitur poſſe eſſe infinitũ in propoſitione, licèt totum, quod habet, negetur: & etiam ſequitur, ſi dicatur ſecundum: quia ſi ſolùm negetur ſignificatum eius, non efficiet propoſitionem negatiuam: ſed affirmatiuam de prędicato infinito: vt contingit in demonſtratione Ariſtotelis adducta.

Vt autem veritas huius ſententiæ fiat manifeſta, & faciliùs ſoluantur

uantur argumenta alterius, notandum eſt, Differentiam ſententiæ vtriuſque in eo ſolùm conſiſtere: quod prima aſſerit, *Ex duobus, quæ habet verbum*, nempe ſignificare rem cum tempore, & eſſe notam eorum, quæ de altero prædicantur, *primum tantùm ei conuenire extra propoſitionem: ſecundum verò non niſi in propoſitione exerceri:* & ideò extra propoſitionem poſſe infinitari: quia poteſt negari totum, quod in eo ſtatu habet: in propoſitione verò, non poſſe: quia non poteſt ei adiungi negatio, niſi negetur vtrumque: negato autem vtroque, propoſitio conſtituitur negatiua: & ideo negatio ſumitur neganter, & non poteſt ipſum efficere infinitum.

Secunda verò opinio, quam ſequimur: non putat neceſſarium, *quòd negatio adiuncto verbo in propoſitione neget vtrumque:* ſed ſicut extra propoſitionem ei adiuncta, poteſt negare ſolùm ſignificatum, non negata compoſitionis nota: ita in propoſitione poteſt illud ſolùm negare: non negata eadem compoſitionis nota: & ita poteſt verbum infinitari, & conſtituere propoſitionem affirmatiuam, de prædicato infinito; & huius ratio eſt, quia duo illa diſtincta ſunt in verbo: ergo poteſt negari primum, non negato ſecundo. Præterea; In eo, quod eſt rem aliquam ſignificare, conuenit verbum cum nomine: & ideò quantum ad hoc, infinitari poteſt, per negationem, non tamen quantum ad notam compoſitionis: quia cùm hæc limitetur ad hoc prædicatum, & hoc ſubiectum, ſiquidem verbum coniungit, neceſſe eſt coniunctione hac, ſeu compoſitione negata, totam propoſitionem negari: & ideo negationem neganter ſumi: non enim datur medium in compoſitione ipſa, inter negatiuam: & affirmatiuam nec infinita eſſe poteſt propoſitio, vt propoſitio eſt formaliter: licet, poſſit eſſe infinita, ex parte prædicati, aut ex parte ſubiecti.

28 Ad primum argu. neganda eſt minor: quòd non poſſit negatio adiungi verbo in propoſitione, niſi neganter ſumpta, aut niſi fiat eo ipſo propoſitio negatiua: poteſt enim ſolùm negare ſignificatum verbi, non negata vnione eiuſdem cum ſubiecto: vt ſit extra propoſitionem: quia diſtincta eſt vtraque ratio in verbo: & ideo poteſt negatio cadere ſub vna, & non ſub alia, vt probatum eſt, in verbum.

Ad ſecundum: negandum eſt antecedens: quòd neceſſe ſit negationem alicui adiunctam, negare quidquid in eo eſt, ſed negare poteſt in verbo rem ſignificatam, vt negat in nomine, & in eodem verbo extra propoſitionem, non negata compoſitionis nota: quid enim prohibet, verbum infinitum extra propoſitionem exiſtens, in propoſitione collocari, abſque eo, quòd vis negationis ſe extendat ad notam compoſitionis? nihil profectò: quia negatio infinitanter ſumpta, eodem modo ſe habet in propoſitione,

tione, & extra illam: neceſſe eſt ergo fateri, verbum ſicut extra propoſitionem, ſic etiam in propoſitione, poſſe infinitari: vt tenet communis, & vera ſententia.

CAPVT IIII.
De enunciatione.
TEX. ARISTOTELIS.

Oratio autem eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata vt dictio: non vt affirmatio, vel negatio, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius capitis, eſt explicare naturam *Enunciationis.* Diuiditur autem in tres partes. In prima, Definit orationem, quæ genus enunciationis eſt: & eius definitionem exponit. In ſecunda; Definit enunciationem, & variis diuiſionibus eam diuidit. In tertia; Incipit agere de oppoſitione enunciationum.

Vt enunciationem definiat, priùs definienda eſt oratio, quæ genus eius eſt. Sic autem definitur: *Oratio eſt vox ſignificatiua, cuius partium aliqua ſignificatiua eſt ſeparata, vt dictio: non vt affirmatio, vel negatio.* Loco generis ponitur vox, per quam definitur oratio, tanquam per ſubiectum: ſicut cætera accidentia in concreto, vt diximus cap. de nomine, per ſecundam particulam, excluduntur à definitione voces nihil ſignificãtes: & per tertiam, ſubintelligendam, nempe, *ad placitum*: excluduntur voces ſignificantes naturaliter: quam non expreſſit Ariſtot. quia ſatis expreſſa, atque explicata fuerat capit de nomine, per particulas verò ſequentes, excluduntur nomen, & verbum: quorum partes ſeparatæ, vel nihil ſignificant, vel non ſignificant iuxta ſignificationem totius. Cùm tamen partes orationis, quæ ſunt diuerſa nomina, aut nomen, & verbum, ſeparatæ ſignificent: vt patet de partibus huius orationis homo albus. Sed addit Ariſt. non ſignificare, vt affirmationes, vel negationes: ſed, vt dictiones tantùm: quia quælibet pars orationis ſeparata, nihil continet de eſſe, aut non eſſe, niſi ei adiungatur verbum.

Orationem iam definitam *duplicem eſſe* ait, in 2. par. cap. Vnam *Enunciatiuam*, quæ verum, aut falſum continet: & tales ſunt orationes modi indicatiui: vt homo ambulat. Aliam *non enunciatiuam*, quæ nihil veri, aut falſi continet: vt orationes imperatiui, aut optatiui aliorúmve modorum: Enunciationem igitur ait, non eſſe orationem quamlibet, ſed eam tantùm, quæ verum, aut falſum continet: & ideo ſic definienda eſt: *Enunciatio eſt oratio, verum, vel falſum ſignificans*, in qua definitione inſinuatur prima

prima diuiſio enunciationis: in veram & falſam. Vera enunciatio, eſt illa, quæ *ita enunciat vnum de alio, ſicut à parte rei ſe habent*, vt homo eſt animal: falſa verò, quæ *aliter enuntiat, ac ſe habent à parte rei*, vt animal eſt lapis.

29 Secunda diuiſio eſt: *Enunciatio, alia eſt Vna, alia Multiplex.* Vna eſt, quæ vnum ſignificat, vt homo eſt albus: vel cuius partes coniunctione vniuntur, vt Petrus currit, & Ioannes loquitur. Multiplex verò, quæ vel non ſignificat vnam, vel terminis æquiuocis conſtat: vel cuius partes non vniuntur aliqua coniunctione, vt Petrus loquitur, Ioannes ambulat.

Tertia diuiſio eſt: *Enunciatio vna, alia eſt Simplex*, vnum de vno enuncians, vt homo eſt albus: alia *Compoſita*: quæ plures ſimplices includit coniunctione vnitas: vt Petrus diſputat, & Ioannes ambulat. Diuiſio poſtrema eſt Enunciationis ſimplicis, *in affirmatiuam, & negatiuam*: quas ſpecies eius vocat Ariſt.

Agit tandem de contradictione, ſeu oppoſitione inter enunciationes reperta, quam ſic definit: *Oppoſitio enunciationum eſt, affirmatio, & negatio eiuſdem prædicati, de eodem ſubiecto.* Ad talem oppoſitionem, vnam ſaltem conditionem, omnino requiſitam eſſe docet, nempe, quòd vtraque enunciatio terminis vniuocis conſtet: nam ſi aliquem terminum æquiuocum habeant, erût quidem eiuſdem de eodem, non re, ſed ſola voce: & ideo ſola etiam voce, & non re erunt oppoſitæ. Vt canis latrat, canis non latrat.

QVÆSTIO I.

An in definitione orationis definiatur oratio in vniuerſali, vt perfectam, & imperfectam, ſimplicem, & compoſitam comprehendit.

PRima opinio aſſerit, *Orationem non definiri in vniuerſali, ſed ſolùm orationem perfectam, communem ad orationem modi indicatiui, & aliorum.* Ita Albert. Magn. 1. lib. de Interpret. tract. de Orat. c. 1. & Philoponus cap. præſenti. Probant: Quia bona definitio debet dari per genus proximum: ſed ſola oratio perfecta, eſt proximum genus orationis, communis verò, ad perfectam, & imperfectam, eſt genus remotum: ergo per illam, & non per hanc definitur.

Secunda opinio: *Solam orationem ſimplicem* definiri docet: quia putat ſolam quoque enunciationem ſimplicem definiri, cuius genus patet non eſſe orationem in communi, ſed ſolam ſimplicem. Ita Porphyr. & Aſpaſius, in hoc capite. Probant ex definitione orationis, in qua dicitur, quòd partes eius ſeparatæ per ſe ſunt ſignificatiuæ, vt dictiones, nô vt affirmationes: ſed partes orationis cõpoſitę ſignificant, vt affirmationes: vt patet in hac oratione compoſita, homo loquitur, & equus currit: cuius vtraq; pars eſt propoſitio

propoſitio affirmatiua: ergo oratio compoſita, non comprehenditur in hac definitione: ſed ſola ſimplex definitur.

Tertia opinio, eſt Boëtij, & D. Thom. in hoc loco, aſſerentium; Orationem in communi, definitam eſſe ab Ariſt. vt comprehendit *perfectam, & imperfectam*; *ſimplicem*, *& compoſitam.* Et hæc eſt vera, & tenenda. Probatur primò, aduerſus primam opinionem, quòd definiatur oratio vt communis ad perfectam, & imperfectam, ex definitione, quæ integra conuenit orationibus imperfectis cum quælibet ſit vox ſignificatiua ad placitum, cuius partes ſeparatæ, per ſe ſunt ſignificatiuæ, vt dictiones, non vt affirmationes: vt oſtendit hæc, homo albus.

Probatur ſecundò aduerſus ſecundam, quòd definiatur oratio in communi ad ſimplicem, & compoſitam: quia orationem definitam, diuidit ſtatim Ariſtotel. *in vnam ſignificatione*, *& in vnam coniunctione*, hoc eſt in ſimplicem, & compoſitam: ergo vtramque comprehendit definitio.

Ad argu. primæ opinionis: Neganda eſt maior, quòd bona definitio, neceſſariò debeat dari per genus proximum. ſed æquè bene, vel etiam meliùs poteſt dari per genus remotum: dummodo ponantur cum eo omnes differentiæ, vſque ad vltimam, vt in prædicabilibus oſtendimus. Bene enim definietur homo, ſi dicamus, eſſe ſubſtantiam, corpoream, viuentem, ſenſitiuam, & rationalem.

Ad ſecundum arg. Reſpondent D. Thom. & Alexander, in definitione ea ſolùm poni, quæ conueniunt definito, vt tali: non quæ ſub alia ratione particulari poſſunt ei conuenire: vt in definitione animalis, ea ſolùm, quæ pertinent ad naturam ſenſitiuam, non alia, quæ poſſunt conuenire animali, in hac vel illa ſpecie conſiderato, ratione alicuius differentiæ. Et ita in definitione orationis ponuntur ea, quæ conueniunt ei in genere, nempe, vt oratio eſt abſtrahens à ſimplici, & compoſita: ex quibus vnum eſt, quòd partes eius non ſint ſignificatiuæ, vt affirmationes, ſed ſolùm, vt dictiones. Quòd verò oratio aliqua, nempe compoſita, habeat partes ſignificatiuas, vt affirmationes, non conuenit ei, vt eſt oratio, aut ex ratione generica orationis, quæ definitur, ſed ex ratione ſpecifica orationis compoſitæ: vnde, hoc non contradicit definitioni, nec tollit, quin ſub ea comprehendatur.

QVÆSTIO II.

An enunciatio ſit ens reale; vel rationis.

TRia ſunt conſideranda in enunciatione, ſeu propoſitione. Primum; Voces ipſæ, ſcripturæ, aut conceptus. Secundum; Ordinatio eorum in propoſitione, ſecundùm rationem prædicati, ſubiecti, & copulæ. Tertium; Actus intellectus per quem ordinanrur, & ex eis ſic ordinatis efficitur propoſitio. Et de primo, & tertio, 31

certum

certum eſt, eſſe realia, & de quo nemo dubitauit: ſed quia in his non conſiſtit formalis ratio Enunciationis, ſed ſolùm materialis, tertium verò pertinet ad formalem rationem eius: certum etiam erit, quòd enunciatio materialiter accepta, & quaſi pro fundamento, ſit ens reale. Dubium verò, An enunciatio formaliter ſit realis, vel ens rationis.

Prima opinio; Diſtinguit de *enunciatione vocali*, *ſcripta*, *atque mentali*: & de duabus primis, aſſerit formaliter eſſe ens rationis, ſed de mentali docet formaliter eſſe ens reale. Ita tenēt moderni quidam: & vtrumque probant hoc arg. Enuntiatio vocalis, & ſcripta ſolùm ſunt reales ex parte vocum, & ſcripturarum, ſed ex parte ſignificationis, & veritatis, ſunt entia rationis, cùm ſignificatio earum, ex libera impoſitione hominum dependeat, quæ nihil reale in eis ponit. veritas etiam cùm non ſit in eis formaliter, ſed ſolùm tanquam in ſigno: ideo nihil habent etiam reale, ſed rationis: ad rationem autem formalem propoſitionis, non pertinent ſcripturæ, & voces, niſi vt ſignificatiuæ rerum, & veritatis in mente exiſtentis: ergo propoſitio vocalis & ſcripta, materialiter tantum eſt ens reale, formaliter verò ens rationis. Quòd verò mentalis ſit ens reale formaliter, probant: quia conceptus ex quibus fit, non ſolùm ſunt reales: ſed ſignificatio (quæ ineſt eis à natura) & veritas quoque reperitur in eis formaliter: ergo tam ex formali ſignificatione, & veritate, in quibus conſiſtit formalis ratio propoſitionis, quàm ex materiali conceptuum, erit ens reale.

Hæc ſententia quantùm ad enuntiationem vocalem, & ſcriptam vera eſt: non tamen quantum ad mentalem, quod ita probo: nam licèt duo illa realia ſint in conceptibus nempe ſignificatio, & veritas, ordinatio tamen in modum compoſitionis, prædicati, ſubiecti, & copulæ, non poteſt eſſe ens reale: quia nihil reale ponit in eis, ſed ſicut in vocibus, & ſcripturis, eſſe ſubiectum, & prædicatum, & propoſitionem, ſolum eſt relatio rationis, quæ conſequitur actum realem intellectus ea ordinantis: ita in conceptibus, quantumuis naturaliter ſignificantibus, & formalem rationem veritatis continentibus, ſolùm eſt relatio rationis, eſſe ordinatos in ratione ſubiecti & prædicati, ac mentalis propoſitionis: quare non minùs in his quàm in ſcripturis, & vocibus ens rationis eſt formalis ratio enuntiationis. Quod verò de veritate reali cōceptuum dicitur, licèt in opinione ſit poſitum) tamen admittendum eſt: ſed non ſequitur ex eo, enuntiationem mentalē formaliter eſſe ens reale: quia licèt conceptus: eo ipſo quòd formantur ab intellectu, habeant veritatem realem ſimplicem: complexam tamen ſeu compoſitam non habent, niſi ſuppoſita ordinatione intellectus, & conſtitutione eorum in ratione prædicati, & ſubiecti, ac propoſitionis, quæ cùm relationes tantùm rationis ſint,

officitur propoſitionem mentalem formaliter eſſe ens rationis.

Noſtra igitur ſententia eſt, non ſolùm enuntiationem vocalem & ſcriptam formaliter eſſe entia rationis, ſed etiam mentalem abſolutè loquendo. Quia licèt aliquid reale habeat, pertinens ad rationem formalem propoſitionis, nempe ſignificationem, & veritatem: nihilominus vltimum, per quod conſtituitur enuntiatio, in ratione formali enuntiationis, eſt ens rationis nempe ordinatio conceptuum in ratione prædicati, & ſubiecti, atque compoſitionis ex his: & ideo abſolutè pronunciandum eſt, enuntiationem mentalem formaliter, eſſe ens rationis: & ex conſequenti: omnes, & ſingulas enunciationes, eſſe entia rationis formaliter: & ex his ſolutum eſt arg. oppoſitæ opinionis.

QVÆSTIO III.

An enuntiatio quidditatiuè ſit definita ab Ariſt. per veritatem & falſitatem.

ARiſt. cap. præſenti definit enunciationem, *per veritatem, & falſitatem*: & ideo dubitamus, *An veritas, & falſitas,* pertineant ad eſſentiam enunciationis, & ideo talis definitio ſit eſſentialis: vel potiùs ſit *accidens, aut propria paſſio eius*, & ita accidentalis, aut diſcriptiua ſit. 32

Et eſt prima opinio, quorundam modernorum, aſſerentium, *Veritatem, & falſitatem pertinere ad eſſentiam enunciationis:* & ideo eſſentialiter eſſe per eas definitam. Probatur hoc argum. Quia illa eſt differentia eſſentialis alicuius ſpeciei per quam à cæteris eiuſdem generis diſtinguitur: ſed enunciationem diſtinguit Ariſt. à cæteris orationibus non enunciatiuis, per ſignificationem veri, & falſi: ergo veritas, & falſitas, ſunt differentia eſſentialis eius, per quam ſeparatur à cæteris ſpeciebus orationis.

Secunda opinio tenet, *Eſſentiam enunciationis non conſiſtere in ſignificatione veri, aut falſi,* ſed in eo quod eſt vnum de altero enũciare: veritatem verò, aut falſitatem, extra eſſentiam enunciationis, eſſe, tanquàm accidens, vel ad ſummum vt propriam paſſionem, per quam deſcripſit eam Ariſtot. Ita Alexander, Ammonius, & Niphus cap. præſenti, & omnes ferè moderni; & nos etiam verum id exiſtimamus eſſe, & doctrinæ Ariſt. valde conſonum.

Probatur teſtimonio Ariſt. capit. de ſubſtantia in prædicamentis. Vbi docet, *eandem enuntiationem, ſecundùm ſpeciem ſuſcipere veritatem, & falſitatem, & mutari de vera in falſam ab extrinſeco*, nempe ex mutatione rei ad extra. Vt hæc propoſitio, Petrus ſedet, eadem numero permanens; vera nunc eſt, ſedente Petro, ſtante verò fit falſa; & hanc mutationem ab extrinſeco ei prouenire; & ideo ſuſcipere cõtraria, ſine ſui mutatione: ex quo tale argum. colligo. Eadem propoſitio immutata permanet, ſub veritate,

& fal

falſitate: ergo veritas,& falſitas, non eſt de eſſentia propoſitionis aut enunciationis. Probatur conſequentia: quia, ſi de eſſentia eius eſſet, non permaneret eadem, ſed alia eſſet ſecundùm ſpeciem, & numerum vera, & falſa: quare ex mente Ariſtot. non pertinet ad eſſentiam enunciationis verum, aut falſum ſignificare.

Præterea Propoſitionem definiens Ariſtot. lib. 1. Priorum, cap. 1. ait, *eſſe orationem, quæ aliquid de aliquo affirmat, aut negat*: & 1. lib. Poſte. cap. 2. aſſerit, *propoſitionem eſſe alteram partem enunciationis, in qua vnum de vno enunciatur, nulla facta mentione veri, aut falſi*: ergo ſentit non in his, ſed in eo, quod eſt enunciare vnum de altero, conſiſtere eſſentiam eius. Probatur etiam ratione: Primò: Quia ſi veritas,& falſitas pertinent ad eſſentiam enunciationis: ergo enunciatio vera,& falſa, diſtinguuntur ſpecie: ſicut veritas ipſa,& falſitas, ſpecie diuerſæ ſunt: ſed differentiæ ſpecierum eſſentiales, non pertinent ad eſſentiam generis, ſed extra eam ſunt; vt ex Ariſt. & Porphyrio adduximus, in tertio prædicabili: vt differentia rationalis, & irrationalis, non pertinent ad eſſentiam animalis; ergo verum, & falſum ſignificare extra eſſentiam enunciationis in genere ſumptæ eſſe debent: quare aliquid aliud de eſſentia eius erit, quod per verum & falſum contrahatur ad diuerſas ſpecies: & hoc erit enunciare vnum de altero; quòd aliud erit verum, aliud falſum.

Et ſi dixeris: Totum diſiunctum, nempe verum, aut falſum, pertinere ad eſſentiam enunciationis in genere: & alterutrum eorum per ſe, eſſe differentiam ſpecificam: probatur hoc eſſe falſum: quia totum diſiunctum, componitur ex partibus oppoſitis: ergo non poteſt eſſe de eſſentia vnius,& eiuſdem rei.

Secundò probatur eadem ſententia: Quia enunciatiatio genus eſt, ad mentalem, vocalem,& ſcriptam: ergo conueniet eis vniuocè: ſed veritas,& falſitas, non poſſunt eis vniuocè conuenire: ergo nec pertinere ad eſſentiam eius. Probatur minor: quia in ſola enũciatione mentali, reperiuntur formaliter, in vocali verò, & ſcripta, ſolum tanquam in ſigno: & ideo per attributionem ad mentalem: ergo conuenit eis analogicè.

Tertiò: Quia hæc cauſalis eſt vera: quia enunciatio enunciat vnum de altero; eſt vera, aut falſa; Et hæc cauſalis eſt falſa: quia enunciatio eſt vera aut falſa: enunciat vnum de altero: ergo prius natura eſt, enunciationem enunciare vnum de altero: quam eſſe veram aut falſam: in illo ergo conſiſtit eſſentia eius, quam ſequuntur verum, & falſum; vt proprium accidens. Et certè ita eſt: quod eo ipſo quòd intelligimus vnum enunciari de altero, intelligimus orationem enunciatiuam: quamuis nihil de vero aut falſo intelligamus: ergo in eo ſolùm conſiſtit eſſentia enunciationis, hæc verò extra eam ſunt.

Ad arg. alterius ſententiæ; Diſtinguenda eſt maior, nam diſtingui ab aliis ſpeciebus eiuſdem generis, dupliciter contingit. Primò diſtinctione ſpecifica: & hoc modo non poteſt vnum diſtingui ab alio, niſi per differentiam eſſentialem. Secundò non diſtinctione ſpecifica: ſed accidentali: & ſic diſtinguuntur enunciatio vera, & falſa, non eſſentialiter. Voluit autem Ariſt. enunciationem definire cap. præſenti, per verum, & falſum, tanquam per accidentia eius nobis notiora: ex quibus innoteſceret nobis eſſentia eiuſdem enũtiationis, in eo ſolùm conſiſtens quòd vno de altero enuntietur.

QVÆSTIO IV.

An enunciatio mentalis ſit vna ſimplex qualitas.

DE ſola enuntiatione mentali quærimus, *An ſit vna qualitas ſimplex*; vel compoſita potiùs ex multis ſimplicibus: non de vocali, & ſcripta, de quibus certum eſt, compoſitas eſſe ex multis vocibus ſimplicibus: aut ſcripturis. Circa *mentalem* verò, notandum eſt primò, quòd ſi accipiatur pro actu *intellectus*, quo apprehendimus res, aut de rebus apprehenſis iudicamus, non eſt quid compoſitum, ſed ſimplex. Nam iudicium intellectus, quo iudicamus veram eſſe hanc enunciationem, homo eſt albus; vnicus eſt, atque ſimplex actus intellectus: nec propriè ſumitur pro eo enunciatio mentalis; ideo de hoc non procedit quæſtio; ſed de conceptibus; quos format intellectus de rebus ipſis: quibus formatis, iudicat vnum conuenire alteri, & iudicando, componit vnum cum altero: & hæc compoſitio, & propoſitio mentalis, de qua inquirimus; An ſit vna qualitas ſimplex, vel non niſi ex multis compoſita.

Secundò notandum eſt: Sic ſe habere intellectum in formanda enuntiatione mentali; vt primò apprehendat ſimplicia, per plures, ac ſimplices conceptus: deinde, ex his efficiat compoſitionem; priuſquam iudicet de conuenientia vnius reſpectu alterius: vel aliquando integram apprehenſionem totius enuntiationis habeat; aute iudicium: quia prius apprehendit compoſitionem integram; quàm iudicet de conuenientia prædicati cum ſubiecto: vt patet, dum audimus hanc propoſitionem; aſtra ſunt paria; quam integram apprehendimus; antequam iudicemus de veritate, aut falſitate eius: imò cùm apprehenſionem eius habeamus; numquam habemus iudicium: quia nulla apparet ratio iudicandi veram eſſe potiùs quàm falſam. De propoſitione igitur mentali apprehenſa euidens eſt, non eſſe ſimplicem qualitatem: quare difficultas quæſtionis reducitur, ad propoſitionem mentalem iudicatam: *an ſit ſimplex qualitas, vel compoſita*. Nam duobus modis poſſumus intelligere; quòd intellectus iudicet veram eſſe

eſſe hanc propoſitionem apprehenſam; homo eſt albus, ex tribus conceptibus compoſitam. Primò ita, vt iudicet conceptum ſimplicem albedinis conuenire conceptui ſimplici hominis: & tunc euidens eſt, propoſitionem mentalem iudicatam; quæ eſt quaſi terminus iudicij, non eſſe qualitatem ſimplicem, ſed compoſitam, ſicut propoſitionem mentalem apprehenſam. Alio modo poteſt ſe habere intellectus in iudicio: non iudicando vnum conceptum ſimplicem conuenire alteri; ſed ex tota apprehenſione compoſita, vel ex tribus conceptibus ſimplicibus, prædicati, ſubiecti, copulæ, formando quemdam alium diſtinctum; per quem repræſententur ſignificata totius compoſitionis; nempè prædicati, ſubiecti, & copulæ: ita vt ſimul per vnum illum conceptum iudicet de veritate, aut falſitate totius compoſitionis; eo modo, quo phantaſia ex duplici ſpecie montis, & auri, format tertiam quandam ſimplicem, repræſentantem montem aureum. Eo etiam modo, quo Angelus per vnum ſimplicem conceptum, intelligit integram compoſitionem à nobis factam. Si enim ita fiat; enunciatio mentalis erit vnicus ſimplex conceptus, & vna ſimplex qualitas; per quam repræſententur prædicatum, ſubiectum, & copula.

Et prima opinio tenet; Ita fieri: & ideò enunciationem mentalem iudicatam eſſe vnam ſimplicem qualitatem. Ita Sotus 2. lib. Summularum, cap.5. Toletus 3.lib.de anima, quæſt.19. Probatúrque hoc argum. *Intellectus,* cùm ſit potentia ſuperior phantaſia, habet eandem, aut maiorem virtutem componendi, quàm illa: ſed phantaſia ex duplici ſpecie ſimplici diuerſarum rerum, elicit vnam etiam ſimplicem repræſentantem, quidquid per duas illas repræſentabatur: ergo eandem habebit intellectus: & ita poterit ſic iudicare de apprehenſione compoſita, vel de conuenientia vnius conceptus ſimplicis cum altero, vt vnum conceptum eliciat repræſentantem, quidquid per vtrumque conceptum repræſentabatur, vel per totam compoſitionem apprehenſam: & ita enunciatio iudicata, & repræſentata per vnum illum conceptum, erit vna ſimplex qualitas.

Secunda opinio tenet; Hoc eſſe impoſſibile: & omnino neceſſarium: *vt ſicut intellectus apprehendit ſubiectum, prædicatum, & copulam propoſitionis; non per vnum, ſed per plures conceptus: ita vnum attribuat alteri per iudicium:* & per hanc attributionem, componat enunciationem iudicatam, ex eiſdem ſimplicibus conceptibus, per apprehenſionem formatis. Et ſic propoſitio mentalis iudicata, non ſit vnus conceptus ſimplex neque vna ſimplex qualitas; ſed compoſita ex multis conceptibus, & qualitatibus ſimplicibus. Ita pater Gabriel Vazques tomo 1. 1. par. diſ.13.c.13. Et videtur mihi vera ſẽtẽtia, & expreſſa apud D.Tho.

1. par. q. 58. art. 4. ad 1. vbi de enunciatione mentali ſic loquitur: *Non qualiſcunque multitudo intellectuum compoſitionem cauſat, ſed multitudo illorum intellectuum quorum vnum attribuitur alteri.* Per multitudinem namque intellectuum: multitudinem conceptuum intelligit: ex quibus intellectum, componere ait, enũciationem mentalem iudicatam; per attributionem vnius ad alterum.

Probatur etiam ratione. Primò: Quia intellectus efficit enunciationem mentalem iudicatam, per attributionem vnius ad alterum: hoc eſt affirmando vnum de altero, vel negando illud de eo. Sed attribuere vnum alteri, ab eo diuerſo: dicit multiplicitatem: ergo cùm id quod attribuitur alteri in propoſitione mentali, ſit conceptus attributus alteri conceptui; ſicut in propoſitione vocali eſt vna vox attributa alteri: ſic propoſitio mentalis, non eſt minùs compoſita qualitas, quàm vocalis. 35

Secundò: Voces ſignificant res mediis conceptibus; ergo propoſitio vocalis eſt ſignum propoſitionis mentalis: ſed illa non eſt vna vox ſimplex, ſed compoſita ex multis: ergo neque propoſitio mentalis erit vnus ſimplex conceptus, vel qualitas, ſed ex multis conceptibus prædicati, ſubiecti, & copulæ compoſita. Quod præſertim verum eſt, ac neceſſarium vbi prædicatum, & ſubiectum, ſola ratione diſtinguuntur: vt in propoſitione identica: quam repugnat intellectum efficere, niſi ea diſtinguendo, quæ à parte rei non ſunt diſtincta: hæc autem diſtinguere non poteſt: niſi per plures conceptus ea intelligat, & vnum eorum alteri attribuat: ergo repugnat talem enuntiationem mentalem, eſſe vnum ſimplicem conceptum, vel vnam ſimplicem qualitatem.

Ad argu. alterius ſententiæ: Conceſſa maiore, diſtinguenda eſt minor, quia ex duplici conceptu ſimplici diuerſo, elicere tertium etiam ſimplicem, repræſentantem plura, quæ repræſentabantur per illa: duobus modis intelligi poteſt. Primò *per modum ſimplicis expreſſionis*; ita, vt vno illo conceptu exprimatur, quidquid per plures repræſentabatur. Secundò, *per attributionem, & compoſitionem vnius cum altero.* Et primo modo, fieri poteſt à phantaſia, & intellectu noſtro: ſed ſecundo modo, fieri repugnat, quia componere vnum cum altero, dicit multiplicitatem conceptuum: & cùm ſic fieri debeat per iudicium, quo conſtituitur enuntiatio mentalis: non poteſt per vnum conceptum fieri: ſed neceſſariò per plures, ex quibus enuntiatio mentalis componatur: & propterea non poteſt eſſe enuntiatio mentalis conceptus ſimplex, aut ſimplex qualitas: ſed compoſita ex pluribus conceptibus, & qualitatibus. In Angelis verò, ſimplex conceptus, & ſimplex qualitas eſt: quia non iudicant componendo vnum cum altero: vel vnum alteri attribuendo: ſed vno ſimplici, conceptu exprimendo vtrumque. Modus autem iſte, pugnat cum imperfectione noſtri intellectus:

non

non intelligentis, niſi componendo & diuidendo.

QVÆSTIO V.

An diuiſio enunciationis, in affirmatiuam, & negatiuam, ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata.

PRima opinio eſt Alexandri; quem citat D.Tho.cap præſenti, aſſerentis eſſe *diuiſionem analogi, in analogata,* quam ſequuntur etiam Philoponus, 1.lib.Poſter. cap.21 Aſpaſius, & Burana, 1.lib.Priorum, cap.1. Probatur hac ratione: Analogum eſt; quod de vno membro dicitur per prius; & de alio per poſterius: ſed enunciatio dicitur per prius de affirmatiua; & per poſterius de negatiua: ergo analogum eſt reſpectu earum: & ita diuiſio erit analogi in analogata. Probatur minor. Primò ex Ariſt. cap. præſenti; vbi ſic ait: *Eſt autem vna prima oratio enunciatiua, affirmatio: deinde negatio.* Probatur etiam ratione: Quia affirmatio dicit compoſitionem, negatio diuiſionem: compoſitio autem prior eſt diuiſione. Præterea, affirmatio dicit formam poſitiuam, qua priuat negatio: forma verò prior eſt priuatione. Et tandem negatio cadit ſupra affirmationem: cùm propoſitio negatiua non ſit aliud, quam affirmatiua, addita negatione: illa igitur prior eſt poſterior hæc.

Secunda opinio eſt Soti, 2. lib. Summularum, aſſerentis, *affirmationem & negationem eſſe diuerſas qualitates enuntiationis:* & cùm qualitas ſit accidens; diuidetur enuntiatio in affirmatiuam, & negatiuam; tanquam ſubiectum in diuerſa accidentia. Probatur hoc argu. Accidens eſt; quod poteſt adeſſe, & abeſſe ſubiecto: præter corruptionem eius: ſed affirmatio, & negatio, ita ſe habent reſpectu enuntiationis: ergo ſunt accidentia eius. Probatur minor: quia enuntiatio eadem permanens ſecundùm eſſentiam, tranſit de affirmatiua in negatiuam; vt hæc eadem: Petrus currit, fit negatiua addita negatione Petrus non currit.

Tertia opinio eſt communis: quòd diuiſio enuntiationis ſit generis in ſpecies; ita Porphyrius, Ammonius, Boëtius, Simplicius, D.Tho. Louanien. Sueſan. Lemoſius, & Tolet. cap. præſenti. Et hæc eſt probabilior, & tenenda.

Probatur primò: Quia eſſentia enunciationis; vt ſuperiùs probauimus, conſiſtit in eo, quod eſt attribuere vnũ alteri aut enunciare de illo: ſed hoc fit per affirmationem, & negationem: ergo iſtæ ſunt differentiæ eſſentiales; diuidentes enunciationem. Erit ergo diuiſio generis in ſpecies.

Secundò: Enunciatio affirmatiua, & negatiua, conueniunt in ratione communi enuntiationis: quæ de vtraque prædicatur: nam vera eſt hæc; Enunciatio affirmatiua, eſt enunciatio: eſt enunciatio negatiua, eſt enunciatio, eſt æquè vera quæ diſtin-

guuntur ſpecie . ergo enunciatio eſt genus ad vtranque. Probatur minor:quia affirmatiua dicit vnionem,& compoſitionem prædicati cum ſubiecto:negatiua verò diuiſionem & ſeparationem ab illo : at iſti ſunt modi enunciandi,formaliter, & eſſentialiter diuerſi: vt patet:ergo conſtituunt enunciationes,formaliter,& eſſentialiter diuerſas.

Ad arg. primæ opinionis:Diſtinguenda eſt maior:nam dici per prius de vno : & per poſterius de altero : duobus modis contingit: vel *ratione prædicati ſuperioris, in quo communi, vel ratione differentiarum per quas diſtinguuntur,* & primus modus tollit vniuocationem:& efficit analogiam : ſecundus verò nullo modo : cùm in omnibus generibus reperiatur : in quibus ſemper datur vna ſpecies , prior aliis , propter minorem perfectionem ſuæ differentiæ: quod non impedit:quin natura generica ex ſua parte,æqualiter,& vniuocè participetur ab omnibus ſpeciebus. Et ita contingit in enuntiatione:cuius ratio ex parte ſua ęquè participatur ab affirmatiua , & negatiua : & non ſecundùm prius & poſterius : ſed enuntiatio affirmatiua , propter maiorem perfectionem ſuæ differentiæ : prior eſt negatiua, vt aſſerit Ariſtot. & probat argumentum : hoc tamen non tollit vniuocationem nec rationem genericam.

Ad arg.ſecundæ opinionis:Diſtinguenda eſt minor,quia propoſitio eadem permanens,ſolùm materialiter:hoc eſt,ſecundùm materiales terminos,tranſit de affirmatiua in negatiuam : non tamen eadem permanens formaliter, & eſſentialiter : ſed diuerſæ ſpeciei fit , addita negatione : propter diuerſum modum enunciandi , vt probauimus : quare affirmatio, & negatio , differentiæ eſſentiales ſunt enunciationis , & non qualitates:niſi eo modo:quo differentiæ eſſentiales , dicuntur qualitates generis eſſentiales : quare nec ſunt vllo modo accidentia eius.

QVÆSTIO VI.

An diuiſio enuntiationis in ſimplicem & compoſitam,ſit generis in ſpecies; vel analogi in analogata.

PRima opinio tenet,*Vniuocam* eſſe hanc diuiſionem:& ideo generis in ſuas ſpecies:Ita Sotus 2.lib. Summularũ,cap.6. & alij. Probant primò:Quia enunciatio ſimplex, & compoſita,conueniũt vniuocè in genere orationis : ergo etiam in genere enunciationis: quod eſt oratione inferius. Probatur conſequentia:quia quæ conueniunt vniuocè ſub genere ſuperiori, neceſſe eſt etiam vniuocè conuenire,ſub genere inferiori:vt ſi duo animalia conueniunt ſub genere viuentis ſuperiori , neceſſe eſt ſub genere animalis viuente inferiori,etiam vniuocè conuenire.

Secundò : Significare verum , aut falſum : vel eſt de eſſentia

enun

enunciationis; vel propria paſſio eius:ſed enunciatio ſimplex, & compoſita,conueniunt vniuocè in eo;quod eſt ſignificare,verum, aut falſum:nam enũtiatio compoſita,ſimpliciter eſt vera,aut falſa;ſicut ſimplex:ergo conueniunt etiam vniuocè in ratione communi enuntiationis,tanquam ſpecies ſub genere.

Secunda opinio quorundam modernorum; aſſerit diuiſionem hanc eſſe, *Subiecti in accidentia.* Probatur hoc arg. Quòd magis, & minùs compoſitum; ſolùm differunt ex hoc accidentaliter: vt paries à tota domo: & enunciatio omnino ſimplex, ab ea, quæ componitur ex parte ſubiecti, ex alia ſimplici enunciatione; vt hæc: *homo eſt albus, eſt propoſitio*: ſolùm differt accidentaliter ab illa;*homo eſt albus*:quia magis compoſita eſt:ſed enunciatio compoſita;ſolùm differt à ſimplici, penes magis, & minus compoſitum: quia ſimplex, ſolùm componitur ex ſubiecto,prædicato, & copula:compoſita verò,ex his quidem remotè; proximè verò ex multis enuntiationibus ſimplicibus:ergo ſolùm diſtinguuntur accidentaliter.

Tertia opinio eſt communis: Quòd hæc diuiſio ſit *analogi in analogata.* Ita Boëtius, Ammonius, Sueſanus, Toletus c. præſenti. D.Thom. opuſc.48. cap. 6. & moderni plures. Videturque nobis probabilior, & magis conformis doctrinæ Ariſt. qui enuntiationem ſimplicem vocauit vnam,propter vnum ſignificatum:& ideo vnam ſimpliciter: compoſitam verò vnam coniunctione; quod eſt, eſſe vnam ſecundùm quid: & ideo ſecundùm quid enuntiationem.

Probatur id ratione. Primò:quia ratio formalis enunciationis; vt ſuperiùs probauimus, conſiſtit in enunciando vnum de altero: ſed enunciatio compoſita,non enunciat vnum de altero; quia nõ componitur proximè ex ſubiecto, & prædicato; ſed ſolùm dicitur enunciatio ratione ſimplicium; ex quibus conſtat, coniunctione vnitis:& ſolùm ratione earum ſignificat veritatem,aut falſitatem:ergo ratio formalis enunciationis,conuenit per ſe primò ſimplici; compoſitæ verò ſolùm per participationem,& attributionem ad illam:quod eſt analogicè conuenire.

Secundò: Vna ſpecies non componitur formaliter ex altera,licèt materialiter componi non repugnet:ſed compoſita enunciatio, componitur ex ſimplicibus formaliter: hoc eſt, inquantum enunciant vnum de altero, & inquantum veritatem etiam ſimplicem habent: cum quolibet horum ab eis ſublato non conſiſtat enunciatio compoſita:ergo non poſſunt eſſe ſpecies enunciationis: ſed erunt analogata eius, contra primam opinionem. Item probatur contra ſecundam, quòd non differant ſolùm accidentaliter: quia differunt per modum formalem, & eſſentialem; qui in ſimplici eſt enunciatiuus, in compoſita verò non:ſed

forma eius potiùs conſiſtit in vnione ſimplicium, aut enunciatiuarum: ergo differunt eſſentialiter: quare diuiſio non poteſt eſſe ſubiecti in accidentia: ſed erit analogi in analogata; vt probauimus aduerſus ſecundam opinionem.

Ad cuius arg. Reſpondendum eſt: & ad primum; Conceſſo antecedente, neganda eſt conſequentia, & ratio eſt: quia ratio enunciationis, eſt longè perfectior oratione: quam non poteſt per ſe attingere compoſita enunciatio: ſed ſolùm per participationem ſimplicis: quamuis per ſe, & ſimpliciter, poſſit attingere rationem orationis. Et licèt ſimile exemplum, non facilè inueniatur in entibus naturalibus; quia eorum natura, non eſt ita variabilis: inuenitur tamen in eiſdem rebus artificialibus, ab intellectu factis: nam ſpecies, & indiuiduum vniuocè conueniunt ſub genere relationis rationis, tanquam ſpecies eius: ſub genere tamen inferiori, relationis prædicabilitatis, non conueniunt niſi analogicè: quia indiuiduum, non attingit perfectionem eius; cùm non prædicetur, niſi impropriè, de ſeipſo. Itaque ratio inferior, adeò perfecta eſſe poteſt; & ratio ſuperior, adeò imperfecta; vt non per ſe, aut non vniuocè eam poſſit participare: ſed ſolùm per attributionem, ad aliud membrum perfectius; cum quo in genere ſuperiori, valde imperfectiori, vniuocè conueniebat: & hoc ſatis eſt, vt non ſit bona conſequentia ita arguentis: hæc duo conueniunt vniuocè in prædicato ſuperiori; ergo etiam in prædicato inferiori.

Ad ſecundum: neganda eſt minor: quòd enunciatio ſimplex, & compoſita conueniant vniuocè in eo; quod eſt verum, vel falſum ſignificare, nam hoc ſolùm conuenit compoſitæ per participationem ſimplicis: quare negandum eſt etiam, quòd ſit vera, vel falſa ſimpliciter.

Ad arg ſecundæ opinionis, neganda eſt etiã minor: quòd enunciatio ſimplex, & compoſita, ſolùm differant penes magis & minùs compoſitum; nam differunt per diuerſos modos formales enunciationis: quia ſimplex habet modum formalem enunciandi: compoſita verò non habet per ſe modum enunciandi, vnde nec per ſe enunciat: ſed ſolùm per participationem ſimplicis: per ſe verò ſolùm habet modum coniunctionis enunciatiuarum: & ideo eſſentialiter ſunt diuerſæ.

CAPVT V. DE MODIS oppoſitionum.

CApite quinto, agit Ariſtotel. de modis oppoſitionum, inter enunciationes repertis. Quod caput non à nobis exponendum: quia de oppoſitione propoſitionum, & modis omnibus eius, ſatis diſputant Summuliſtæ, regulas eorum ex hoc capite, atque ex lib.

lib. 2. huius operis deducentes: quare non putamus neceſſarium hac in parte eas repetere.

CAPVT VI.

De oppoſitione,& veritate enunciationum de futuro contingenti.

TEX. ARISTOTELIS.

In his ergo quæ ſunt, & quæ facta ſunt, neceſſe eſt affirmationem, & negationem veram eſſe, vel falſam, &c.

Breuis expoſitio textus.

33 INtentum Ariſt. c. præſenti eſt, oſtendere regulam propoſitionum contradictoriarum:quæ eſt talis:Si vna eſt vera, altera neceſſariò debet eſſe falſa:non eſſe veram eodem modo in propoſitionibus ſingularibus,de futuro contingenti:quemadmodum vera eſt in propoſitionibus materiæ neceſſariæ, & remotæ, atque etiam in propoſitionibus contingentibus de ſubiecto vniuerſali. Diuiditur autem c. hoc in duas partes, nam in prima propoſita quæſtione & ſoluta,duplici ratione probat propriam ſententiam. In 2 verò,duplicem diſtinctionem neceſſarij:circa res & propoſitiones tradit.

Egerat Ariſt. ca.præcedenti,ſub finem, de natura contradictionis, aut oppoſitionis in propoſitionibus repertæ: dixerátque neceſſariam eſſe conditionem contradictoriarum enunciationum, vt ſi vna ſit determinatè vera, altera determinatè ſit falſa. Cap. verò præſenti,proponit hanc quæſt. videlicét:*An hæc conditio contradictoriarum vera ſit,non ſolùm in propoſitionibus materiæ neceſſariæ,& remotæ,ſed etiam materiæ contingentis.* Loquitur autem non de contingenti raro, quale eſt fodientem inuenire theſaurum: nec de contingente frequenter,quale eſt hominem noctu cubare: ſed de contingente ad vtrumlibet: hoc eſt, ad vtramque partem, quod æquè poteſt eſſe, & non eſſe: vt Petrum peccare, vel honeſtè viuere.

Et præſupponit tanquam certum. Primò, veram eſſe regulam in omnibus propoſitionibus materiæ neceſſariæ, & remotæ, ſiue vniuerſales ſint,ſeu ſingulares:nam ſi determinatè verum eſt, Petrum eſſe hominem:determinatè eſt falſum, Petrum non eſſe hominem:& ſi determinatè verum eſt, omnem leonem non eſſe lapidem:determinatè eſt falſum,quòd aliquis leo ſit lapis. Secundò præſupponit tãquam certum,veram quoque eſſe regulam in propoſitionibus contingentibus de ſubiecto vniuerſali: nam ſi determinatè verum eſt, hominem eſſe album: determinatè eſt falſum, nullum hominem eſſe album. Tertium quoque certum eſſe

eſſe ait:nempe eandem regulam eſſe verã in propoſitionibus contingentibus,de ſubiecto ſingulari,ſi ſint de præſenti, aut præterito:nam ſi determinatè verum eſt,Petrum ſtudioſè viuere, aut vixiſſe:determinatè eſt falſum,Petrum non ſtudioſè viuere, aut vixiſſe. Nulla enim in his propoſitionibus poteſt eſſe indeterminatio,ſed ſicut determinatè verum eſt,quod fuit, & eſt ita determinatè falſum erit, non fuiſſe, aut non eſſe. Solùm ergo procedere quæſtionem ait, de propoſitionibus ſingularibus, de futuro contingenti: *An vna earum ſit determinatè vera, & alia determinatè falſa.* Et ratio dubitandi eſt manifeſta: quia cauſa contingens aut libera,non eſt determinata ad effectum futurum,ſed poteſt ſe determinare,& poteſt ſe non determinare: & ideo quamdiu determinatio eius futura nunciatur, per propoſitionem ſingularem de futuro,tamdiu quaſi ſuſpenſa manet:& ideo veritas eiuſdem propoſitionis indeterminata ſemper videtur.

Reſpondet autem Ariſt. In his propoſitionibus, determinatè verum eſſe totum diſiunctum, ex vtraque contradictoria cõſtans. Vt Petrus peccabit,aut non peccabit:nam peccare aut non peccare,ita neceſſarium eſt,ſicut eſſe,vel non eſſe: ergo ita determinatè verum. Sed vtramlibet contradictoriam per ſe ſumptam, non eſſe determinatè veram,aut falſam, vt Petrus peccabit, atque etiã Petrus non peccabit.Quod probat duplici argum.ducente ad impoſſibile. Primo:Quia ſi determinatè eſſent veræ,nihil eſſet in rebus contingens,ſed omnia euenirent neceſſariò:vt ſi determinatè verum eſſet; Petrus hoc efficiet,aut illud: ſtudioſus, aut vitioſus erit: bellum erit futurum cras; vel non erit futurum, neceſſariò euenirent effectus iſti:& ideo non poſſent non euenire:quare nihil eſſet in rebus contingens,quod eſt abſurdum.

Secunda ratio: Quia ſi propoſitiones iſtæ ſingulares de futuro contingenti eſſent determinatè veræ,& omnes futuri effectus,neceſſariò euenirent, neque aliquis eſſet effectus contingens, non eſſet conſultandum de rebus futuris,nec deliberandum:quare nec eſſet conſilium,nec libertas:nam deliberatio, & conſultatio, ſolùm eſt de rebus contingentibus:quæ poſſunt eſſe, & non eſſe: de his enim quæ neceſſariò futura ſunt,vt de ortu ſolis craſtino,nullus vnquam ſanæ mentis conſultandum eſſe dixit.Tollere autem contingentiam,conſilium,deliberationem,imò,& libertatem noſtram,abſurdum eſt: ergo non eſt dicendum propoſitiones ſingulares de futuro contingenti eſſe determinatè veras, aut determinatè falſas.

Explicat tandem duplicem diſtinctionem neceſſitatis rerum, 40
& enunciationum. Prima talis eſt: *Quædam res ſunt neceſſariæ ex propria natura,* vt cœlum: *alia verò, non niſi ex conditione temporis, quo menſurantur*: cùm tamẽ ex propria natura contingentes ſint: vt Pe-

vt Petrum ambulare, dum ambulat, neceſſarium eſt, non ex propria natura, ſed ex conditione temporis, quo menſuratur ambulatio eius: & hoc modo verum eſſe vniuerſaliter ait, quòd omnis res quando eſt, neceſſariò ſit & omnis propoſitio pro tempore, quo vera eſt, neceſſariò, eſt vera, ſed neceſſitatem primam ſimpliciter eſſe talem affirmat: ſecundam verò, non niſi ſecundùm quid: hoc eſt ab extrinſeco, & ex ſuppoſitione temporis, in quo res eſt, vel in quo propoſitio vera eſt.

Secunda eſt diſtinctio neceſſarij: *Quædam ſunt neceſſaria abſolutè*, id eſt, ſine comparatione ad aliud: vt hominem eſſe animal. *Alia non niſi ex comparatione ad ſuum oppoſitum*: ita, vt quod per ſe ſumptum contingens eſt, ſumptum cum ſuo oppoſito ſit neceſſarium: vt contingens eſt hæc, Petrus ambulabit, at ſi ſumatur cum ſua oppoſita, neceſſarium facit totum diſiunctum, vt, Petrus ambulabit, aut non ambulabit. Et hunc etiam modum neceſſitatis extrinſecum eſſe ait, & ſecundùm quid talem: cùm tamen primus ſimpliciter ſit talis, & ab intrinſeco. Et hunc modum neceſſitatis, atque etiam ſecundum, primæ diſtinctionis, reperiri docet in enunciationibus ſingularibus contingentibus de præſenti, præterito, & futuro: nam dum Petrus ambulat, neceſſarium eſt ex ſuppoſitione, ambulare: & etiam quòd ambulauerit, ſuppoſito, quòd ambulauit: & etiam eſt neceſſaria hæc de futuro, Petrus ambulabit, ex ſuppoſitione, quòd ambulabit. Neceſſarium quoque eſt diſiunctum hoc, Petrus ambulabit, vel non ambulabit: ſed cum vtraque hac neceſſitate totius diſiuncti, & etiam cuiuſlibet partis per ſe ſumptæ, ex ſuppoſitione temporis verum eſt, quamlibet per ſe ſumptam eſſe contingentem, & indeterminatè veram.

3

QVÆSTIO VNICA.

An ſingulares enunciationes de futuro contingenti, habeant veritatem, aut falſitatem determinatam.

DE ſolis ſingularibus, & contingentibus procedit quæſtio: nam propoſitiones neceſſariæ, atque etiam ex materia remota conſtantes, neceſſariò veræ ſunt, vel neceſſariò falſæ: ſiue ſint vniuerſales, ſiue ſingulares: & ideo determinata eſt earum veritas, aut falſitas: determinatè etiam veræ ſunt contingentes de ſubiecto vniuerſali, aut determinatè falſæ: vt omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit: &, homo ambulabit: homo non ambulabit. Quia licèt effectus futurus, atque contingens, in ſingulari poſſit eſſe, & non eſſe; vniuerſaliter tamen verum eſt, quòd cauſa contingens determinabitur ad operandum: imò neceſſaria eſt determinatio eius in ſingulari vago, licèt ſit omnino contingens

contingens in quolibet ſingulari determinato. Neceſſitate quidem morali: quia moraliter loquendo, hoc eſt, more humano, vel vt res humanæ ſolent euenire, neceſſe eſt, homines ambulare: & ideo determinatè vera hæc, homo ambulabit: & aliquis homo ambulabit: & determinatè falſa, omnis homo ambulabit: nullus homo ambulabit. In hoc enim ſenſu accipitur illud Chriſti apud Matthæum: *Neceſſe eſt, vt veniant ſcandala.* Certum quoque eſt, ſingulares propoſitiones contingentes de præſenti, & præterito, eſſe determinatè veras, vel falſas: imò neceſſarias, non quidem ab intrinſeco, vel ſimpliciter, ſed ab extrinſeco, & ex ſuppoſitione temporis: vt iam fuit à nobis expoſitum. Solùm ergo de ſingularibus de futuro contingenti quæſtio eſſe poteſt: *An determinatam habeant veritatem, vel indeterminatam:* quia determinatio cauſæ futuræ, à qua pendet veritas earum, quamdiu futura enunciatur, indeterminata eſt: & ideo non videtur poſſe tribuere veritatem determinatam eiſdem propoſitionibus.

Ideò prima opinio aſſerit: *Nullam prorſus habere veritatem, aut falſitatem tales propoſitiones, ſed neutras eſſe:* hoc eſt, nec veras, nec falſas. Ita Antonius Cordubenſis, lib. 1. ſui Quæſtionarij, q. 55. dub. 2. Probatur: quia veritas, vel falſitas enunciationis ſumitur, per conformitatem, aut difformitatem, ad rem ſignificatam: ſed res ſignificata per hanc enunciationem: Petrus peccabit, non eſt in rerum natura, quamdiu enunciatur futura: ergo enunciatio ipſa non eſt ei conformis, nec deformis: quare non erit vera, neque falſa, ſed neutra, & certè ſi vera, aut falſa concedatur ſequitur ſimul eſſe veram, & falſam, quod repugnat. Probatur conſequentia: quia cùm res ſignificata indifferens ſit ad eſſendum, & non eſſendum; & non magis ad vnum, quàm ad alterum determinata, non eſt maior ratio, ob quam enuntiatio ſit vera; potiùs quàm falſa: quare vel neutrum habebit, vel vtrumque: & hoc eſt impoſſibile: ergo illud neceſſarium, quod eſt eſſe neutram.

Secunda opinio: *Aliquam veritatem tribuit his enunciationibus,* non quidem determinatam, ſed confuſam, aut indeterminatam: ita vt totum diſiunctum ex vtraque contradictoria compoſitum, ſit determinatè verum, ac neceſſarium, vt Petrus diſputabit, vel non diſputabit: ſed vtraque earum per ſe ſumpta indeterminatè, vera ſit aut falſa, quod eſt dicere indifferentem eſſe ad veritatem, aut falſitatem: & ideo non eſſe actu veram, nec actu falſam, ſed quaſi in potentia, nondum determinata. Ita Alber. Mag. 1. lib. de interpretatione, tract. de oppoſitione, cap. 4. Catherinus in opuſ. de veritate enunciationum, Louanien. & Tolet. cap. præſenti. Et hæc videtur expreſſa ſententia Ariſtotelis, qui eam probauit hac ratione: *Quod determinatè verum eſt, neceſſarium exiſtimatur:*

matur: ergo ſi enunciatio ſingularis de futuro contingenti, determinatè vera eſt, erit neceſſaria. Ex quo ſequitur, futura omnia neceſſariò euenire. Probatur conſequentia quia ſi hæc eſt neceſſariò vera, Petrus diſputabit; diſputatio Petri, à qua ſumit ſuam veritatem, erit neceſſariò futura, & non contingens: quare nulla relinquetur libertas, nec locum habebit conſilium, aut deliberatio: quia de rebus neceſſariò futuris non deliberamus: nec dicuntur eſſe in noſtra poteſtate neceſſaria, ſed contingentia ſolùm, quæ poſſunt euenire, & non euenire: ſic, vel alio modo fieri.

Probatur ſecundò: Nam ab eo quod res eſt, vel non eſt, enunciatio dicitur vera, vel falſa: ſed res ſignificata per enunciationem ſingularem de futuro contingenti, ita eſt determinata; vt quamdiu futura eſt, & vt talis enunciatur, nullam determinationem habeat: ergo nec propoſitio de futuro eam enuncians determinatam habebit veritatem: ſed indeterminata, atque indifferens ſemper erit ad veritatem, & falſitatem.

Tertia opinio, tenet, *Tales enunciationes habere determinatam veritatem, aut falſitatem: ſed contingentem*: Et hæc eſt vera, & valde conformis fidei Catholicæ, quam tenet Scotus in 1. d. 3. quæ. 1 §. ad argumenta principalia. D. Bona. d. 38 art. 3 q. 1 ad 1. Richar. art. 1. quæſt. 5. ad 1. Greg. q. 1. art. 1. Ocham. quæſt. 1. ad principale, Gabriel quæſt. 1. art. 1. notab. 7. Marſ. quæ. 40 ad 3. Holcoth in 2. quæ. art. 7. Sotus in cap. 9. Epiſtolæ ad Rom. p. 5. Pater Franciſcus Suarius opuſc. de abſoluta ſcientia futurorum contingentium, cap. 2. num. 6. P. Gabriel Vazquez, tomo 1. primæ partis, diſp. 67. cap. 3. & iam ferè omnes moderni noſtri temporis.

Sed vt eam ſimul explicemus, & probemus, notandum eſt, *Quid ſit determinata veritas*: nam ex hoc conſtabit; an tribuenda ſit ſingularibus enunciationibus de futuro contingenti. Determinata autem veritas, duo habere debet. Primum; *Quòd ſit diſtincta; & non confuſa*: ſicut confuſa eſt ea, quæ reperitur in propoſitionibus æquiuocis; vt in hac; Canis mouetur: in qua non verificatur prædicatum de aliquo ſubiecto diſtinctè; ſed confuſa, & quaſi ſuſpenſa manet veritas eius. Secundò requiritur; *Quòd ſit actualis*: quæ in ordine ad actuale ſignificatum accipiatur, nam ſi ſolùm ſit in potentia indifferenti, ſuſpenſa dicetur enunciatio à veritate. Actuale autem ſignificatum enunciationis, illud dicitur; quod actu eſt in rerum natura, tempore ſignificato per copulam eius: ita vt ſi enunciatio ſit de præſenti; actualem habeat veritatem, ac determinatam; ſi res ſignificata exiſtat tempore præſenti: & ſi ſit de præterito; determinatè verá erit; ſi eius ſignificatum aliquando fuit in rerum natura. Si verò ſit enunciatio de futuro, erit determinatè vera; ſi eius ſignificatum aliquando futurum ſit in rerum natura: vt hæc enunciatio; Sol orietur cras, determinatè vera eſt hodie:

hodie: quia ſignificatum eius craſtina die erit in rerum natura.

Secundò notandum eſt, *Propoſitionem de futuro ; ſicut de præterito, duplicem eſſe:* Vnam, quæ determinat aliquod tempus: vt hæc; Petrus diſputabit cras. Aliam, quæ nullum determinat ſed totum tempus futurum, quaſi indefinitè ſignificat: vt Petrus diſputabit. Et vt determinatè vera ſit prior; neceſſe eſt diſputationem Petri futuram eſſe die craſtino: vt autem poſterior, ſufficit, quòd aliquo tempore habitura ſit eſſe actuale in rerum natura: ita vt verum ſit tunc de præſenti enunciare Petrus diſputat.

His ſuppoſitis: Probatur iam noſtra ſententia; Quòd propoſitiones ſingulares de futuro contingenti, ſint determinatè veræ, aut falſæ: Ex fide Catholica quæ docet Deum ab æterno euidenter cognouiſſe veritatem earum: ex quo ſequitur; eam habuiſſe ab æterno. Probatur conſequentia: quia Deus non cognoſcit futura eſſe; niſi quæ verè futura ſunt. Gratia exempli: Deus ab æterno cognouit hanc ſingularem, de futuro contingenti, veram eſſe, Antichriſtus eſt peccaturus: ergo cognouit, quòd aliquando erit vera de præſenti: ſed propoſitio, quæ aliquando eſt vera de præſenti, ſemper fuit vera de futuro, & determinatè vera, cùm aliquando ſit de præſenti determinatè vera; ergo cognouit Deus ab æterno, determinatam veritatem eius de futuro: quod non poteſt eſſe, niſi eam habuerit. Alioqui cognouiſſet Deus tanquam futurum; id, quod futurum non eſt.

Probatur etiam ratione. Primò: Quia, ſi Petrus hodie diſputat, determinatè verum erit, de præſenti enunciare, Petrus diſputat: ergo etiam fuit determinatè verum, heri enunciare de futuro; Petrus diſputabit. Probatur euidenter conſequentia: quia veritas enunciationis de futuro, menſuratur per ſignificatum eius: & determinata veritas, per determinationem eiuſdem ſignificati: ſed diſputatio præſens, habet nunc eſſe determinatum de præſenti: ergo habuit heri eſſe determinatum de futuro: & ideo enunciatio de futuro: quæ illud enunciabat, determinatam veritatem habuit; quam ſicut heri habuit certum eſt ante mille annos habuiſſe.

Secundò; Determinata veritas enunciationis, ſumitur ex ſignificato eius determinato: ſed ſignificatum huius enunciationis; Petrus diſputabit, habebit aliquando eſſe determinatum de præſenti: ergo habet modò eſſe determinatum de futuro: & ideo propoſitio, quæ illud de futuro enunciat, erit determinatè vera, cùm eius ſignificatum, ſit determinatè futurum. Probatur minor: quia diſputatio Petri aliquando habebit eſſe actuale, atque diſtinctum extra cauſas.

Probatur tandem: Quia ſi propoſitiones iſtæ non habent determinatam veritatem; ergo nullo modo ſint veræ, aut falſæ,

nec

nec erunt aliquando: hoc eſt, nec actu, nec potentia, quod eſt abſurdum. Probatur conſequentia: quia fruſtra eſt potentia, quæ nec reducitur, nec reduci poteſt ad actum: ſed iſtæ enunciationes, nunquam erunt de futuro veræ: imò nec eſſe poterunt, ſi modò non ſunt determinatè veræ quia cùm effectus præſens fuerit, iam non ſunt veræ de futuro, ſed de præſenti: ergo non habet veritatem de futuro, determinatam actu, nec potentia: quod eſt nullo prorſus modo eſſe veras de futuro.

Ad arg. primæ opinionis; Diſtinguenda eſt minor, quòd ſignificatum propoſitionis ſingularis de futuro contingenti, non ſit in rerum natura: quia licèt non ſit in differentia temporis præſentis, eſt tamen in differentia temporis futuri, ſignificata per copulam, in qua habebit eſſe determinatum, & actuale, & in hoc ſufficit, vt determinatè ſit vera enunciatio, de futuro: ſicut, nec modò eſt in rerum natura ſignificatum propoſitionis de præterito: ſed quia in propria differentia temporis, habuit eſſe actuale, ac determinatum, ſufficit, vt enunciatio de præterito ſit determinatè vera. Aliud verò, quod infertur, ſimul eſſe veram, & falſam, ſi determinatè vera concedatur: negandum eſt: quia ideo eſt determinatè vera, quia ſignificatum eius habebit eſſe determinatum, tempore ſignificato per copulam: quod licèt poſſit non eſſe, cùm ſit contingens: erit tamen, & ideo propoſitio erit vera, non autem falſa: quia licèt poſſit non eſſe, non eſt tamen verum, quòd non ſit habiturum eſſe in propria differentia temporis. Itaque cùm enũciatur futurum, & non ſolùm poſſibile, non ſatis eſt, quòd poſſit non eſſe; vt falſa ſit propoſitio: ſed requiritur; vt omnino non ſit futurum quod patet eſſe falſum: & ideo malè infertur, propoſitionem ſimul eſſe, veram, & falſam.

Pro ſolutione argum. ſecundæ opinionis, notandum eſt, *Effectum futurum duplicem eſſe, Neceſſarium, & contingentem.* Neceſſariò futurus eſt ille, qui non poteſt non eſſe futurus: quia per cauſam neceſſariam futurus eſt; vt ortus ſolis craſtinus: neceſſariò futurus eſt: quia per cauſſam neceſſariam, ac determinatam ad vnum. Contingenter verò futurus eſſe dicitur ille, qui tẽpore quidem futuro habiturus eſt eſſe, non minùs quàm effectus neceſſarius, contingenter tamen: ita vt poſſit non eſſe futurus: quia per cauſam ſit liberam, aut contingentem: quæ ſic eum producit in differentia temporis futuri: vt poſſit illum non producere: ſic ſe ad operandum determinabit: vt poſſit ſe non determinare. Et cùm veritas, aut falſitas enunciationis menſuretur per rem ſignificatam, duplex eſt etiam enunciatio de futuro: vna *Neceſſaria*: vt Sol orietur cras. & alia *Contingens*; vt Petrus diſputabit: & quidem vtraque determinatè vera, aut falſa: ſed illa prior neceſſariò: quia ita eſt vera, vt poſſit eſſe falſa: hæc verò poſterior contin-

genter: quia ita eſt vera, vt poſſit eſſe falſa. Vndè ſequitur: hanc non eſſe bonam conſequentiam; Hæc enunciatio, Petrus diſputabit, eſt determinatè vera: ergo neceſſaria; vel neceſſariò vera: nã ita eſt determinatè vera; vt contingens, & contingenter ſit vera: quia ſic eſt vera vt poſſit eſſe falſa: ſicut effectus per eam ſignificatus, ſic eſt determinatè futurus; vt poſſit non eſſe futurus.

Ex hac doctrina ſoluitur argum. Ariſt. Cuius negandum eſt antecedens: quia non omne, quod futurum eſt, habebit eſſe per cauſam neceſſariam; ſiquidem habebunt plura per contingentem: & ideo nec ſunt neceſſaria, nec neceſſariò futura, ſed contingentia, & contingenter futura: & ex conſequenti enunciationes, per quas ſignificantur, licèt ſint determinatè veræ, non tamen neceſſariæ, ſed contingentes: quia ſic ſunt veræ, vt poſſint eſſe falſæ.

Pro ſolutione alterius; Aliud eſt notandum: in quo conſiſtit deceptio huius opinionis: Nempe, *cauſam liberum, vel contingentem indeterminatam eſſe, atque indifferentem*: quia poteſt ſe determinare, & poteſt ſe nõ determinare. Certũ tamen eſt, quòd determinabit ſe: vel non ſe determinabit: & ideo, certum eſt etiam effectum eius futurum eſſe; vel nõ eſſe futurũ: & ſi futurus eſt, potuiſſe non eſſe futurum, & ſi futurus nõ eſt, potuiſſe etiam eſſe futurum.

Gratia exempli: Voluntas Petri ſemper eſt indeterminata, & indifferens, ad diſputandum, vel non diſputandum, quouſque ſe determinet craſtino die, tali hora ad diſputandum: & tunc ceſſabit indifferentia eius. Quare diſputatio, determinata erit tali hora diei craſtini: ita tamen vt potuerit non eſſe: ſed ſicut verum erit tunc de præſenti, eſſe determinatam contingenter & potuiſſe non habere eſſe determinatum illa eadem hora: quia poſſet cauſa libera ſe non determinare: ita verum eſt hodie, quòd habitura ſit cras eſſe determinatum, contingenter tamen: quia verum eſt, potuiſſe non eſſe: & ideo eſt verum, quod diſputatio habitura ſit eſſe determinatum. Enunciatio igitur futura; Petrus diſputabit die craſtino, tali hora non comparatur ad voluntatem eius; vt indeterminatam: ſed vt ſe determinantem tali hora ad diſputandum: nec ſignificat diſputationem: vt in potentia; vel vt in poteſtate voluntatis nondum determinatæ: ſed; vt determinatum, & habentem eſſe actuale: non præſens, ſed futurum craſtino die; tali hora: & ex hoc determinatam habet veritatem, non minùs quàm propoſitio de præſenti, eodem tempore, quo ſit diſputatio prolata: Petrus diſputat. Quia ſicut tunc habet diſputatio eſſe determitũ de præſenti; Ita nũc habet eſſe determinatũ de futuro. Et in hoc conſiſtit deceptio ſecundæ opinionis: quia putat propoſitionem de futuro, comparari ad cauſam: vt indeterminatam tantùm: cùm tamen non comparetur ad eam: vt nunc indeterminatam: (licèt verè nunc indeterminata ſit:) ſed ad eandem; vt ſe determinantẽ

tempore

tempore futuro,per copulam ſignificato:ex quo determinatã habet veritatem enunciatio , licèt contingentem : quia comparatur ad cauſam ; vt ſe determinantem in futuro , contingenter tamen: iuxta propriam naturam:& ideo potentem ſe non determinare.

Ad formam igitur arg. Diſtinguenda eſt minor , quòd res ſignificata per enunciationem de futuro quamdiu enunciatur futura, nullam habeat determinationem : nam licèt nullam habeat determinationem præſentem, habet tamen determinationem futuram,quam ſignificat : & contingentem quidem , cùm ſic futura ſit diſputatio determinata:vt poſſit non eſſe : hoc enim non tollit futuram eiùs determinationem , ſed oſtendit eſſe contingentem: & ideo non tollit determinatam veritatem enunciationis de futuro,ſed oſtendit determinatam eius veritatem, non eſſe neceſſariam,ſed contingentem.

Sed quid dicendum ad Ariſt.qui videtur ſentire , *tales enunciationes non eſſe determinatè veras.* Reſpondeo, plures adhiberi ſolutiones à pluribus,quæ quidem non videntur ad mentem eius eſſe. Et ideo eas non refero. Alij verò quibus prædictæ ſolutiones non ſatis faciunt,aſſerunt ita ſenſiſſe Ariſt.quòd *tales enunciationes non habeant determinatam veritatem :* ſed erraſſe in hoc , aduerſus fidem noſtram,quæ cùm ponat à Deo euidenter cognoſci ab æterno,quaſdam eſſe veras,& alias falſas,neceſſe eſt concedere,determinatè veras eſſe,aut falſas:quia quòd Deus cognoſcit futurũ eſſe,determinatè futurum eſt, licèt contingens. Quare non eſt audiendus in hac parte Ariſt. Ego verò credere non poſſum Ariſtotelem erraſſe : quia certum eſt cognouiſſe eum libertatem noſtræ voluntatis contingentiam aliarum cauſarum: quæ ſunt duæ radices totius cõtingentiæ futurorum effectuum,quos enunciationes ſingulares de futuro contingenti enunciant. Et cùm cognouerit eoſdem effectus,habituros eſſe determinationem actualem, licèt contingentem , tempore futuro per copulam earum ſignificato, impoſſibile eſt eundem non intellexiſſe , quòd tales enuntiationes habeant determinatam veritatem licèt contingentem.

In eo igitur ſenſu , determinatam veritatem eis denegauit : in quo eam conceſſit enuntiationibus materiæ neceſſariæ , & remotæ:atque etiam còntingentibus de ſubiecto vniuerſali: imò & ſingularibus de præſenti , & præterito , atque etiam toti diſiunctò, ex vtraque contradictoria ſingulari de futuro conſtanti, quale eſt hoc , Petrus diſputabit , vel non diſputabit His autem omnibus conceſſit veritatem determinatam,ſumptam pro neceſſaria,quam negauit ſingularibus de futuro contingenti : non tamen eis denegauit determinatam veritatem contingentem.Itaque ſenſus eius fuit;Regulã cõtradictionis,quòd ex duabus cõtradictoriis,vna determinatè eſt vera,& alia determinatè falſa ,id eſt, vna neceſſariò

eſt vera, alia neceſſariò eſt falſa, in omnibus enunciationibus cuiuſcunque materiæ eſſe veram, exceptis ſingularibus de futuro contingenti, in quibus ſolis deficit: quia neutra per ſe ſumpta eſt determinatè vera, id eſt, non eſt neceſſariò vera, ſed contingenter veræ ſunt vel falſæ: & ob id, non eſt de illis humana ſcientia: hanc nihilominus veritatem contingentem, determinatam habent propter determinationem contingentem effectus tempore futuro, per copulam earum ſignificato. Quòd autem iſte fuerit ſenſus eius: ex duobus oſtendo.

Primò ex argumentis, quibus id probauit: in quibus arguit à determinata veritate, ad neceſſariam. Et ex determinata veritate harum enunciationum, infert, tolli conſilium, & deliberationem: eſſet autem friuolum argumentum, niſi determinationem veritatis pro neceſſitate acciperet.

Secundò, ex his verbis, quibus apertè eundem ſenſum ſignificauit: *Sed & in contradictione eadem ratio eſt, eſſe quidem, vel non eſſe omne, neceſſe eſt, & futurum eſſe vel non.* Non tamen diuidentem dicere alterum neceſſarium. Dico autem, vt neceſſe eſt: Futurum eſſe bellum nauale cras, vel non futurũ eſſe, non tamen cras fieri bellum nauale neceſſe eſt, neque non fieri: fieri tamen vel non fieri neceſſe eſt. Et in hoc ſenſu explicant Ariſtot. Rich. in 1. diſtinctione 38. arti. 1. quæſt. 5. ad 1. & Maior ibidem, quæſt. 1.

Breue dubium, an effectus contingens quando eſt, ſit neceſſarius; vel adhuc contingens.

NOn parum iuuabit, ad meliùs intelligendum præcedentem quæſtionem determinatio huius dubij, ex qua etiam explicabitur vniuerſalis illa propoſitio Ariſtotelis, frequenter in hac materia repetita nempe, *Omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt, eſſe.* Quæ ſi vera ſit ſequitur ex ea, futurum contingens, dum iam eſt in rerũ natura, non eſſe contingens, ſed neceſſarium. Quod etiam ſic probo, nam cauſa libera priuſquam ſe determinet ad operandum, indeterminata, & contingens eſt, ſed dum de præſenti operatur, ceſſat iam indeterminatio: ergo ceſſat contingentia eius: & ex conſequenti ceſſabit contingentia effectus, & erit neceſſarius.

Dubium hoc hac diſtinctione ſoluendum eſt: *Neceſſarium* dupliciter ſumitur. Primò, *Ex propria natura*, & hoc dicitur neceſſarium ſimpliciter; vt ortus ſolis: quia ita eſt; vt non poſſit non eſſe, propter neceſſitatem ſuæ cauſæ. Secundò, dicitur aliquid neceſſarium, non ex propria natura, ſed *Ab extrinſeco:* vt ex determinatione temporis in quo pruducitur extra cauſas; licèt à cauſa contingente fiat. Quo ſuppoſito dicimus, *Effectum contingentem dum iam eſt; adhuc eſſe contingentem ſimpliciter: ſed neceſſarium ſolùm ab extrinſeco; ex determinatione temporis.*

Proba

Probatur primum: Quia cauſa libera, liberè ſe determinat ad operandum: ergo ita ſe determinat; vt poſſit ſe non determinare:& conſequenter ita operatur;vt poſſit non operari:quare dum operatur, non neceſſariò; ſed liberè, & contingenter operatur: & ideo operatio ipſa, aut effectus etiam dum fit, vel præſens eſt; contingenter procedit à ſua cauſa; & contingens eſſe habet ſimpliciter. Probatur ſecundum, quòd ſit neceſſarium ex ſuppoſitione: quia ſuppoſito quod iam habet eſſe, non poteſt non eſſe: alioqui ſimul poſſet eſſe, & non eſſe: quod repugnat. Et in hoc ſenſu intelligitur propoſitio Ariſt. *Omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe:* quaſi dicat ex ſuppoſitione temporis, in quo præſens eſt, non poteſt non eſſe: & hoc tantum probat argumentum factum: quia licèt per determinationem cauſæ liberæ ad operandum, ceſſet indeterminatio, atque indifferentia eius:liberè tamen ceſſat: & ideo liber ſemper eſt effectus, atq; contingens ex propria natura; etiam tum, quando præſens eſt: licèt ex ſuppoſitione præſentialitatis ſit neceſſarius;ab extrinſeco, & ex ſuppoſitione.

In ſecundo libro huius operis;ſolùm agit Ariſtoteles,de enunciationibus modalibus: & oppoſitione earum: de quibus copioſè in Summulis diſſeritur:& cùm ex hoc libro deſumpta ſint; quæ à Summuliſtis reperuntur, & inculcantur, non iudicamus neceſſarium,ea nunc repetere, nec capita huius libri exponere:cùm iam ſit tota eorum doctrina ab adoleſcentibus ſatis intellecta: ſed ad libros de Priori reſolutione procedendum eſſe.

Finis huius operis.

COMMENTARII IN LIB. ARISTOT. DE PRIORI analyſi,ſeu Reſolutione.

PROOEMIVM HVIVS OPERIS.

OPus hoc initium eſt tertiæ partis Dialecticæ, in quo Ariſt.incipit agere de tertia operatione intellectus:ad quam pertinet ſyllogiſmus. Inſcribitur autē de priori reſolutione: & Reſolutio Logica, ſiue intellectualis, de qua intelligitur inſcriptio, non eſt diſſolutio ſyllogiſmi: ſicut materialis, & phyſica reſolutio rei, eſt eius diſſolutio: ſed eſt,

quaſi examinatio partium, ex quibus ſyllogiſmus, qui eſt inſtrumentum Dialecticæ, conſtare debet. Finis quoque reſolutionis eſt, perfectio eiuſdem ſyllogiſmi: quæ nota debet eſſe, ex modo ipſo reſolutionis, aut examinationis eum componente; vt vim habere poſſit ad inueniendam, ac probandam veritatem: vt copioſiùs explicabimus in proœmio librorum de poſteriori reſolutione.

De inſcriptione huius operis.

SEd cur de priori reſolutione inſcribantur, non ſatis conſtat, complures quippe dicunt: ideo de priori dici hos libros, ſequentes verò de poſteriori reſolutione: quia in his agitur de forma ſyllogiſmi: in ſequentibus de materia. Hæc tamen ratio inſufficiens eſt: quia licèt verum ſit, in his libris agi de ſyllogiſmo, ſecundùm formam: falſum tamen, quòd in ſequentibus ſolùm agatur de eodem, ſecundùm materiam: quia ſi verum hoc eſſet: demonſtratio non diſtingueretur à ſyllogiſmo in communi: nec è ſyllogiſmo topico, & ſophiſtico: niſi per materiam: quod eſt apertè falſum: nam ex eo ſequeretur: nec demonſtrationem eſſe ſpeciem ſyllogiſmi, nec diſtingui ſpecie à ſyllogiſmis Dialecticis, & ſophiſticis. Probatur euidenter conſequentia: quia à materia non ſumitur differentia eſſentialis conſtituens ſpeciem, & diſtinguens eam ab aliis, ſed à forma. Propterea dicendum eſt: hos libros appellari de reſolutione priori: ſequentes verò de reſolutione poſteriori:quia in his agitur de forma ſyllogiſmi communi atque generica: quæ ſumitur ex diſpoſitione eius in figura, & modo:& quam conſtat communem eſſe omnibus ſyllogiſmis. In lib.verò ſequentibus, agitur de forma ſpeciali: nempe, de modo concludendi neceſſariò vnam veritatem de altera: per quem conſtituitur demonſtratio in ſpecie ſyllogiſmi,& diſtinguitur ab aliis:vt etiam explicatur copioſiùs in proœmio operis ſequentis. Forma autem communis,atq; generica, prior eſt, & notior nobis: ideo de priori reſolutione meritò inſcribuntur libri iſti.

Quodnam ſit obiectum huius operis.

PRima opinio aſſerit: *Demonſtrationem eſſe ſubiectum:* quia ex his, & ſequentibus lib. vnum opus efficitur: cuius ſcopus eſt demonſtratio: tanquam finis,in quem proximè ordinatur. Vnde Ariſt ca.1.huius lib.proponens intentum huius operis aſſerit eſſe, de *Demonſtratione,& diſciplina demonſtratiua diſputare.* 2

Secunda opinio:*Opus hoc à ſequenti diſtingui:*& ideo negat demonſtrationem eſſe obiectum:ſed neque aſſerit ſyllogiſmum eſſe adæquatū obiectum; verum argumentationem in communi:quia

Ariſt.

Ariſt. non de ſolo ſyllogiſmo agit, ſed etiam de aliis argumentationibus: vt de inductione, enthymemate, & exemplo: quare aliquid his commune, debet eſſe obiectum huius operis.

Noſtra tamen ſententia, & magis communis inter expoſitores huius loci eſt: ſuppoſita diſtinctione huius operis, à ſequenti: neceſſariò admittenda: cùm diuerſa ſint ea de quibus in vtroque agitur: *Solum ſyllogiſmum in communi eſſe adæquatum obiectum eius.* Quia vel nihil de cæteris argumentationibus agit in ea Ariſt. vel ſi agit aliquid: ſolùm, vt deſeruire poſſunt ſyllogiſmo. Idipſum ratione probatur: Quia adæquatum obiectum ſcientiæ alicuius eſt: cuius partes ex profeſſo explicat ſcientia, cuius definitionem tradit, cuius paſſiones probat: ſed in hoc opere traduntur partes ſyllogiſmi, aſſignatur definitio eius, & paſſiones probantur, vt in 1. & 2. lib. eſt manifeſtum: ergo ſyllogiſmus eſt obiectum huius partis adæquatum. Quod verò Ariſto. dicit: propoſitum ſibi eſſe, agere de demonſtratione: ſolum probat: quòd libri ſequentes, quaſi finis ſint, in quem ordinatur opus hoc: de quo fine patet, non agi in hoc opere: & ideo neque ad eius obiectum pertinet.

Diuiſio totius operis.

3 IN duos libros, aut partes diuiditur opus hoc. In quorum primo *de ſyllogiſmo, & partibus eius* agit Ariſt. In ſecundo de eius proprietatibus, ſeu paſſionibus: quas poteſtates ſeu potentias, & impotentias vocat Ariſtoteles.

Primus autem hic liber, diuiditur in tres partes. In prima quæ procemij rationem habet, proponit Ariſtot. materiam totius operis ſyllogiſmúmque, & partes eius (quę ſunt *propoſitio*, & *terminus*) definit. In ſecunda agit de conuerſionibus propoſitionum. In tertia, de figuris, & modis ſyllogiſmorum: & de his, quæ ad eaſdem figuras pertinent,

CAPVT I.

TEX. ARISTOTELIS.

Primum dicere circa quid, & cuius ſit conſideratio; quoniam circa demonſtrationem.

Breuis expoſitio textus.

4 CApur hoc quaſi procemium eſt totius operis: in quo Ariſt. intendit proponere finem eius in quem ordinetur, atq; etiã ea, de quibus in eo acturus eſt. Diuiditur in duas partes. In quarũ prima: propoſito fine, proponit ea de quib. agẽdũ eſt: nẽpe, propoſitionem, terminũ, ſyllogiſmum perfectum, & imperfectum: & fin-

gula hæc definit:ac item diuidit,quæ multiplicia ſunt:nempe, propoſitionem,& ſyllogiſmum.

Finem huius operis, aſſerit eſſe demonſtrationem:quæ cùm ſit potiſſimum inſtrumentum Dialecticæ:ad illam ordinantur omnia: remotè quidem ſimplicia; proximè verò propoſitiones, & forma ſyllogiſtica:de qua in hoc opere agendum eſt. Forma hæc, eo ferè modo:quo genus,ordinatur ad conſtituendam potiſſimam eius ſpeciem.

Definit ergo primò propoſitionem:quia notior nobis erat,cùm de ea iam egerit in lib. de Interpretatione, & definitio eius talis eſt:*Propoſitio eſt oratio affirmatiua, vel negatiua,alicuius de aliquo.* In qua pro genere ponitur oratio:quæ ſecundùm ſe nihil affirmat, aut negat. Contrahitur autem, per affirmationem,& negationem, tanquam per differentias eſſentiales: vt 1.lib. de Interpretatione diximus: & per has definitur potiùs:quàm per verum, vel falſum: quia in ordine ad ſyllogiſmum; ad quem proximè ordinatur: nihil refert; quòd vera ſit, vel falſa: cùm forma ſyllogiſtica, tam in falſis quàm in veris propoſitionibus conſiſtere poſſit: ſed neceſſe eſt, affirmatiuam eſſe, aut negatiuam, vt ſyllogiſmo deſeruiat.

Diuidit eandem propoſitionem,duplici diuiſione. Prima eſt, in *Vniuerſalem, Particularem & Indefinitam.Vniuerſalis*, illa eſt,cuius ſubiectum pro omnibus inferioribus ſub ſe contentis, diſtribuitur: vt omnis homo eſt animal. *Particularis,* cuius ſubiectum afficitur ſigno particulari: vt aliquis homo eſt animal. *Indefinita*; cuius ſubiectum eſt terminus communis, nullo ſigno effectus, vt homo eſt animal. De propoſitione ſingulari non facit mentionem: quia non pertinet per ſe ad artem, vel ſcientiam, nec ad formam ſyllogiſticam.

Secunda diuiſio propoſitionis eſt, *in Dialecticam; & Demonſtratiuam.Dialectica*, eſt probabilis,ex qua efficitur probabilis ſyllogiſmus:ſed quæ formam habet interrogationis, in eo qui interrogat: in eo verò, qui ſyllogiſmum conſtituit, ſolùm eſt ſimplex propoſitio probabilis:vt ſi dicas; Putáſne, animal rationale,eſt definitio hominis? modum habet interrogationis. Si verò interrogationem auferas, habet modum ſimplicis propoſitionis; ex qua fit ſyllogiſmus. Alia eſt propoſitio *Demonſtratiua*; quæ vera debet eſſe, ac neceſſaria: & ex vtraque poteſt fieri ſyllogiſmus: & ideo propoſitio ſyllogiſtica,vtrique communis eſt.

Definit deinde terminum, tali definitione: *Terminum voco in quem reſoluitur propoſitio: vt in prædicatum, & de quo prædicatur:* vt homo,& animal.

Definit tandẽ ſyllogiſmum,hac definitione:*Syllogiſmus eſt oratio: in qua poſitis quibuſdam,alterum quid,à poſitis, neceſſe eſt cõtingere:*

eo quòd

eo quòd hæc ſint. In qua definitione, *Oratio*, ponitur pro genere: quia communis eſt ad omnes argumentationes;cum quibus in ea conuenit ſyllogiſmus: *In qua quibuſdam poſitis:* hoc eſt, duabus pręmiſſis,diſpoſitis in modo,& figura:vt diſtinguatur ab exemplo; quòd ex vna tantùm ſingulari, colligit aliam : ab enthymemate; quod ex vna tantùm procedit,quaſi ſupprimēs aliam:atque etiam ab inductione: quæ licèt ex multis ſingularibus colligat vniuerſale:non tamen diſpoſitis in modo,& figura; ſed ſolùm numeratis. Addit autem; *eo quòd hæc ſunt:*vt explicet concluſionem ſyllogiſmi, ſequi ex virtute præmiſſarum, ſic diſpoſitarum; abſque aliquo extrinſeco additamento.

Diuidit ſyllogiſmum, *in perfectum, & imperfectum. Perfectum* eſſe ait,qui nullo indiget,vt appareat neceſſarius:& tales ſunt ſyllogiſmi primæ figuræ; *Imperfectum verò*,qui reductione quadam indiget,ad perfectum,vt appareat neceſſarius.

Principia tandem per ſe nota,quibus innititur tota ars ſyllogiſtica,duo eſſe docet,nempe:*Dici de omni,* cui innituntur ſyllogiſmi affirmatiui:& *Dici de nullo*,cui innituntur negatiui. *Et dici de omni*,ſic explicat,quando nihil eſt ſumere ſub ſubiecto,de quo nō dicatur prædicatū:ſed minor propoſitio ſumitur ſub maiori, quia ſubiectum eius continetur ſub ſubiecto eiuſdē maioris: ergo euidens eſt,quòd ſi prædicatum maioris dicitur de ſubiecto,dicentur etiam de omni contento ſub illo:quod colligitur in concluſione: vt oſtendit hic ſyllogiſmus, Omne animal eſt ſubſtantia : omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſubſtantia: in cuius concluſione, prædicatum maioris, quod dicitur maior extremitas, prædicatur de ſubiecto minoris, quod dicitur extremitas minor, & continetur ſub ſubiecto eiuſdem minoris. *Dici autem de nullo*, tale eſt,Si prædicatum maioris negatur de ſubiecto minoris, negabitur etiam de quolibet contento ſub eo; & hoc fit in cōcluſione vt ſi dicamus, Nullū animal eſt lapis:omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt lapis.Euidens eſt enim, quòd ſi lapis negatur de omni animali in maiori, negatur etiam de omni homine, in concluſione,quod ſub eo aſſumptum fuit in minori.His autem duobus principiis,*Dici de omni*, & *Dici de nullo*, non indiget ſyllogiſmus perfectus, vt appareat neceſſarius:ſed vt appareat, quibus efficacitas eius innitatur: & ideo neceſſe eſt, vt ſciamus eam probare per illa,vt certi ſimus de ea.Nam ſi quis eam probare neſciat, quod eſt reducere formam ſyllogiſticam ad ſua principia indemonſtrabilia, non habet ſcientiā de efficacitate eius. Et ideo hæc principia dicuntur, *Dici de omni,& de nullo prioriſticè*:quia in poſterioribus ſumuntur ſecūdùm veritatem,ac neceſſitatem propoſitionum: & dicuntur *poſterioriſtica*, quibus innititur tota ars demonſtratoria.

CAPVT II.

TEX. ARISTOT.

Quoniam verò omnis propoſitio eſt, aut ineſſe, aut neceſſariò ineſſe, aut contingenter ineſſe.

Breuis expoſitio textus.

INtentum *Ariſto.* eſt explicare modum, quo propoſitiones *de* 7
ineſſe conuertantur. Diuiditur autem in duas partes; In prima, diuidit propoſitionem, in eam, quam vocat *de ineſſe*, & aliam, quæ vocatur *Modalis.* In ſecunda, docet, quonam modo conuertantur *propoſitiones de ineſſe:* nã de conuerſione modaliũ agit ca. ſequenti.

Diuiſio eſt hæc: *Propoſitio, alia eſt,* in qua ſimpliciter prædicatur vnum de altero: aut negatur de illo, abſque modo aliquo neceſſario, aut contingenti adiuncto: & hæc vocatur propoſitio *de ineſſe:* quia prædicatum dicitur de ſubiecto, ſecundùm eſſe, quod habet in eo, non ſecundùm hunc vel illum modum, quo ei conuenit, videlicet ſecundùm modum neceſſitatis, aut contingentiæ: vt homo eſt animal. *Alia propoſitio modalis.* in qua prædicatum dicitur, vel negatur de ſubiecto, cum aliquo modo neceſſitatis, aut contingentiæ adiuncto: vt homo neceſſariò eſt animal: paries contingenter eſt Albus. Acturus igitur Ariſt. de conuerſione propoſitionum, priùs agit de conuerſione propoſitionum de ineſſe, capite præſenti, quàm de cõuerſione modalis: quia propoſitio de ineſſe, prior eſt, & quaſi fundamentum modalis.

Propoſitio de ineſſe quadruplex eſt. *Vniuerſalis negatiua*, *Vniuerſalis affirmatiua: Particularis affirmatiua, & Particularis negatiua:* quam hoc modo diuidit, quia diuerſum modum conuerſionis habent affirmatiuæ, & negatiuæ: *Indefinita* verò, eundem modum conuerſionis habet, ac particularis. 8

Quatuor igitur aſſignat regulas; pro conuerſione harum quatuor propoſitionum. Primam, pro conuerſione *Vniuerſalis negatiua*, quam dicit conuerti in ſeipſam: vt nullus homo eſt animal, in hanc, nullum animal eſt homo. Secundam; pro *Vniuerſali affirmatiua*, quam dicit, non conuerti in ſeipſam, hoc eſt, non in aliam vniuerſalem, ſed in partem, hoc eſt, in particularem: vt Omnis homo eſt animal, in hanc, Aliquod animal eſt homo. Tertiam, pro *Particulari affirmatiua*, quam dicit conuerti in ſeipſam: vt aliquis homo eſt animal: ergo aliquod animal eſt homo. Vltimam regulam, pro conuerſione *Particularis negatiua*, quam dicit nullo modo conuerti. Vt hæc propoſitio, Aliquod animal non eſt homo: non conuertitur in hanc, Aliquis homo non eſt animal.

Notabile

Notabile circa literam.

9 QVædam ſunt notanda circa hoc cap. vt melius intelligatur doctrina Ariſto. primum, *Quid conuerſio ſit?* Et licèt à pluribus ſic definiatur, Conuerſio propoſitionis eſt, *Tranſmutatio prædicati in ſubiectum*: tamen inſufficiens eſt hæc definitio: quia conuerſio, argumentatio quædam eſt, ab vna propoſitione, in alteram, per tranſmutationem extremorum: & bona conuerſio illa debet appellari, quæ bona conſequentia eſt: quia in ea, repugnat dari antecedens verum, & conſequens falſum. Mala verò, in qua id dari poteſt, Ita ergo definienda eſt: Conuerſio propoſitionis eſt, *Argumentatio, in qua per tranſmutationem prædicati in ſubiectum, colligimus vnam propoſitionē ex altera*, vt ſi ſic dicamus, Nullus homo eſt animal: ergo nullum animal eſt homo. Tranſmutatio autē extremorum, ſic debet fieri in conuerſione, vt non ſolùm non varientur termini, ſed nec ſignificatio eorum, nec ſuppoſitio, nec diſtributio.

Secundum notabile.

10 SEcundò notandum eſt: *Duplicem eſſe conuerſionem*: Vna eſt, *Quæ fit per ſimplicem tranſmutationem extremorum*: Alia, *Quæ fit per contrapoſitionem eorum*: & prima, ſatis per ſe eſt manifeſta. Secunda verò, fit per tranſmutationem quidem extremorum, ſed additis eis duabus negationibus infinitantibus: & huius conuerſionis non eſt vſus, niſi in propoſitionibus affirmatiuis, quia negationes non poſſunt addi ſupra alias negationes, ſinè magna confuſione. Vniuerſalis igitur affirmatiua, conuerti poteſt in ſeipſam, per contrapoſitionem, hoc modo: Omnis homo eſt animal: ergo omne non animal, eſt nō homo. Et particularis etiam affirmatiua: vt aliquis homo eſt animal: ergo aliquod non animal, eſt non homo. Huius autem conuerſionis non fecit mentionem Ariſt. quia non eſt propriè conuerſio: nam cùm extremis addantur negationes, non videntur eadem manere, ſed variari: quod tamen ad veram conuerſionem neceſſarium eſſe diximus: vnde non tam eſt conuerſio ſecundùm formam propoſitionis, quàm ſecundùm ſenſum. Præterea, quia ad conſtitutionem ſyllogiſmorum inutilis etiam eſt, propter negationes, quibus obſcura redditur forma ſyllogiſtica. Alij addūt, hanc conuerſionē ſolùm poſſe fieri in terminis exiſtentibus: quia ſi nō exiſtant, dabitur antecedēs verū, & cōſequens falſum: vt patet in hac conuerſione: Omnis homo eſt ens: ergo omne non ens, eſt nō homo, in qua antecedens eſt verum, & conſequens falſum, cùm ſit propoſitio affirmatiua, de ſubiecto non ſupponente. Mihi tamen videtur, etiam in terminis non exiſtentibus fieri poſſe.

poſſe; neque vnquam dari antecedens verum, & conſequens falſum:quare nec datur in eodem exemplo. Sed negandum eſt, quòd conſequens ſit propoſitio affirmatiua, de ſubiecto non ſupponente; nam terminus infinitus, etiam de non entibus, & de quibuſcunque non exiſtentibus dicitur: vt in 1.lib. de interpretatione probauimus: quare non efficit propoſitiones, de ſubiecto non ſupponēte, ſed ſimiles eſſentialibus, in quibus copula abſoluitur à tempore: ideo nō eſt neceſſaria exiſtentia extremorū ad ſuppoſitionē.

Tertium notabile.

Circa conuerſionem particularis negatiuæ, notandum eſt; *ideo non conuerti*: quia dari poteſt aliquando in conuerſione eius antecedens verum, & conſequens falſum; quod ſufficit, vt conuerſio non ſit legitima: cùm de ratione conuerſionis ſit argumentatio: & hæc euidenter probetur vitioſa, ex eo tantùm, quòd ſemel dari poſſit antecedens verum, & conſequens falſum, in ſimili forma argumen. Ratio autem fundamentalis, propter quam in tali conuerſione, datur antecedens verum, & conſequens falſum eſt: quia fit argumentum à termino non diſtributo in antecedente, ad eundē diſtributum in conſequente: vt fit manifeſtum, ſi dicamus: Aliquod animal, non eſt homo: ergo Aliquis homo, non eſt animal. Animal enim nō diſtribuitur in antecedēte, cùm ſit ſubiectū propoſitionis particularis: & diſtribuitur in conſequente, cùm ſit prædicatum propoſitionis negatiuæ. Et ideo, non eſt bona conſequentia, à conuerſa ad conuertentem: nec proinde legitima conuerſio, & hoc vult dicere Ariſtotel. dum particularem negatiuam, non conuerti docet: quia mala conuerſio, non eſt conuerſio, ſicut mala conſequentia, non eſt conſequentia. 11.

CAPVT III.

TEX. ARISTOTELIS.

Eodem autem modo ſe habebit, & in neceſſariis propoſitionibus, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſtot. in hoc capite eſt, tradere regulas conuertendi propoſitiones modales. Diuiditur autem cap. in duas partes. 12
In prima tradit regulas *conuertendi propoſitiones de neceſſe*. In ſecunda verò, regulas *conuertendi propoſitiones, de modo contingenti*.

Pro conuerſione igitur Propoſitionum de neceſſe, eaſdem regulas tradit; quas capite præcedenti tradiderat, pro conuerſione propoſitionum de ineſſe. Prima regula eſt, *Quod vniuerſalis negatiua*

tiua de neceſſe conuertitur ſimpliciter. Quam probat arg. ducentē ad impoſſibile, in terminis non ſignificantibus. Sed vt meliùs intelligatur; illud conſtituemus in terminis ſignificantibus; hoc modo: Si vniuerſalis negatiua, non conuertitur ſimpliciter: ergo hæc non eſt bona conſequentia: Neceſſe eſt nullum hominē eſſe equum: ergo neceſſe eſt, nullum equum eſſe hominem: poterit ergo dari antecedens verum, & conſequens falſum. Sic igitur verum illud antecedens; Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & hoc conſequens falſum; Neceſſe eſt nullum equum eſſe hominem: & ſi hoc conſequens falſum eſt, verum erit iſtud; Contingit aliquem equum eſſe hominem: ex quo bene ſequitur: ergo contingit aliquem hominem, eſſe equum; per conuerſionem ſimplicem: ſed hęc eſt contradictoria primi antecedentis malæ conuerſionis; quod conceſſum eſt eſſe verum: nempe, Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: ergo concedendum eſt; vniuerſalem negatiuam de neceſſe, conuerti ſimpliciter; vel dari duas contradictorias ſimul veras.

Secunda regula eſt: *Vniuerſalem affirmatiuam de neceſſe, conuerti in partem: & particularem affirmatiuam conuerti ſimpliciter.* Quam probat ſimili alio argumento, ducente ad impoſſibile quod non eſt neceſſarium repetere. Tertia regula: *Particularis negatiua de eſſe non conuertitur.* Hanc probat hac ratione: Quia ſicut hæc eſt mala conſequentia, Aliquod animal non eſt homo; ergo aliquis homo non eſt animal in conuerſione particularis negatiuæ de ineſſe: quia datur antecedens verum; & conſequens falſum: ita in particulari negatiua de neceſſe; Aliquod animal non eſſe hominem, eſt neceſſe: ergo aliquem hominem eſſe animal, non eſt neceſſe.

In ſecunda parte cap. agit de conuerſione propoſitionum de contingenti: quod duobus modis ſumi poſſe ait. Primò, prout eſt idem, quod poſſibile: & hoc modo etiam conuenit rebus neceſſariis: quia ſi neceſſe eſt hominem eſſe animal: ergo etiam eſt poſſibile, & conſequenter contingens, ſumpto contingenti pro poſſibili: Sed hanc acceptionem contingentis, impropriam eſſe docet. Ideo ſecundo modo, ſumitur propriè, pro eo; *quod poteſt eſſe, & poteſt non eſſe.*

Hoc ſuppoſito, prima regula eſt: *Quòd omnes propoſitiones de contingenti; Primo modo, eadem prorſus ratione conuertantur; ac propoſitiones de ineſſe, & de modo neceſſe*: quam nec oportet probare, nec exemplis oſtendere, cùm ſit ſatis manifeſta.

Secunda regula: *Omnès propoſitiones affirmatiua de contingenti, Secundo modo accepto, conuertuntur, etiam eiſdem modis: nempe, Vniuerſalis affirmatiua in partem*: vt contingit omnem hominem eſſe album: ergo contingit aliquod album eſſe hominem; & particula-

ris

ris affirmatiua ſimpliciter; vt contingit aliquem hominem eſſe album: ergo contingit aliquod album eſſe hominem. Quæ etiam regula non probatur ab Ariſt. quia manifeſta eſt.

Tertia: *Vniuerſalis negatiua, non conuertitur; particularis verò negatiua conuertitur ſimpliciter:* & in hoc differunt propoſitiones de contingenti; ab omnibus aliis. Hanc regulam probat alia ratione, niſi quia negatiuæ de modo contingenti propriè ſumpto affirmatiuam habent figuram: quid autem hoc ſit, ſtatim explicabitur.

Dubium primum circa conuerſionem propoſitionum de neceſſe.

An vera ſit ſecunda regula conuerſionis, vniuerſalis affirmatiua, & particularis affirmatiua, de neceſſe.

PRimò agendum eſt *de conuerſione propoſitionum de neceſſe*; vt 14
ordinem Ariſt. ſequamur. Deinde *de conuerſione propoſitionum de contingenti*: & tandem dicemus, quid ſentiendum ſit, de propoſitionibus de poſſibili, & impoſſibili. Eſt ergo primum dubium: Quia ſecundùm hanc regulam; propoſitio vniuerſalis affirmatiua de neceſſe, conuertitur in particularem, & particularis affirmatiua ſimpliciter: ſed probatur vtrumque falſum: quia in vtraque conuerſione datur antecedens verum, & conſequens falſum: ergo vtraque eſt mala conuerſio. Probatur antecedens in his: Neceſſe eſt omnem grammaticum eſſe hominem: ergo neceſſe eſt aliquem hominem, eſſe grammaticum: & rurſus, Neceſſe eſt aliquem grammaticum eſſe hominem: ergo neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum. Aliqui reſpondent has propoſitiones modales, duobus modis ſumi poſſe. Primo in ſenſu compoſito: ita vt ſignificatio modi, cadat ſupra totum illud concretum; vt compoſitum ex homine, & grammatica: & ſenſus ſit. Neceſſe eſt omne quod neceſſariò eſt grammaticum, eſſe hominem: & tunc antecedens eſt falſum, ſicut, & conſequens: quare non probatur malam eſſe conuerſionem. Si verò ſumantur *in ſenſu diuiſo*: ita vt modus non componat grammaticam cum homine, ſed naturæ ſuæ relinquat: verbi gratia, ſi talis ſenſus ſit, Omnem grammaticum, non poſſe non eſſe hominem, non poſſunt conuerti iuxta traditas regulas: quas ſolùm in ſenſu compoſito intellexit Ariſt. Hæc ſolutio non placuit Villalpandeo in Commentariis huius capitis: quia verè diminuta eſt. Nam cùm in vtroque ſenſu, poſſit ſumi modus, & meliùs atque frequentiùs ſumatur in ſenſu diuiſo; vt per ſe eſt manifeſtum, ſatis diminutus eſſet Ariſtot. ſi regulas conuerſionis non aſſignaret iuxta communem, & magis proprium ſenſum propoſitionum. Propterea reſpondet ipſe: Veram eſſe eandem regulam, etiam in exemplo

plo allato, ſi ſeruetur idem ſenſus vtriuſque propoſitionis. Quod in conuerſione vniuerſalis negatiuæ probat; Videlicet: Neceſſe eſt nullum grammaticum eſſe hominem: ergo neceſſe eſt nullum hominem eſſe grammaticum; nam vtraque in eodem ſenſu accepta, eſt falſa.

Sed hæc ſolutio minùs ſatisfacit, quàm prima: nam regula non habet difficultatem in conuerſione vniuerſalis negatiuæ, ſed in ſolis affirmatiuis: quæ etiam ſi in eodem ſenſu accipiantur, neceſſe eſt dari aliquando in earum conuerſione, antecedens verum, & conſequens falſum. Vt exemplum datum probat euidenter.

Ideo reſpondemus: Propoſitiones de modo Neceſſe, vniuerſaliter loquendo accipiendas eſſe, ſuppoſita exiſtentia extremorum: vt in eis vera eſſe poſſit regula conuerſionis tradita ab Ariſtot. Vt in exempli argumento, ſuppoſito, quòd homines, & grammatica ſint in rerum natura; tunc verum eſt antecedens: Neceſſe eſt omnem grammaticum eſſe hominem: quia ſenſus eſt, exiſtente homine, & grammatica, neceſſe eſt omnem grammaticam eſſe in homine. Et etiam verum eſt conſequens; Neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum: quia ſenſus eſt, homine, & grammatica exiſtentibus in rerum natura, neceſſe eſt aliquem hominem eſſe grammaticum: quamuis non ſuppoſita exiſtentia extremorum, ſed abſolutè accepta, ſine tali ſuppoſitione, falſa eſſet propoſitio.

Dubium ſecundum.

An bene probauerit Ariſtoteles regulas conuerſionis propoſitionum de neceſſe.

15 Videtur non bene id probaſſe, propter hoc arg. quia non bene probatur res aliqua per medium minùs notum, quàm ipſa ſit: ſed Ariſtotel. probauit regulas conuertendi propoſitiones de neceſſe, per conuerſionem particularis de contingenti, de qua nihil adhuc dixerat: ergo minùs bene id probauit. Minor patet ex litera Ariſtotelis. Reſpondetur, quòd ſi bene intelligatur ratio Ariſtotelis, non vtitur conuerſione propoſitionis de modo contingenti, ſed propoſitionis de ineſſe: ex qua poſtea colligit, propoſitionem particularem de contingenti hoc modo: Si non conuertitur ſimpliciter vniuerſalis negatiua de neceſſe: ergo poteſt dari antecedens verum, & conſequens falſum: ſit ergo verum hoc antecedens, Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & conſequens falſum, Neceſſe eſt nullum equum eſſe hominem. Et ſi hoc conſequẽs falſum eſt, bene ſequitur ex eo, veram eſſe hanc propoſitionem: Contingit aliquem equum eſſe hominem, quæ eſt eius contradictoria. Et quia contingens, ſumptum non poſſibili, ſignificat id, quod poteſt eſſe ex propoſitione particulari de contingenti, hoc

modo

modo ſumpto, infert Ariſtotel. propoſitionem particularem de ineſſe, per illam regulam, Poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur inconueniens hoc modo: Contingit aliquem equum eſſe hominem: ponatur ergo ineſſe: Quòd aliquis equus ſit homo: & tunc propoſitio hæc de ineſſe, Aliquis equus eſt homo, conuertitur ſimpliciter in hanc: ergo aliquis homo eſt equus, per regulas conuertendi propoſitiones de ineſſe, iam traditas cap. præcedenti: ex qua colligit hanc modalem de contingenti pro poſſibili, Contingit aliquem hominem eſſe equum: quia ex propoſitione de ineſſe euidenter colligitur propoſitio de poſſibili: ſicut ex actu, colligitur bene potentia. Et hæc vltima eſt contradictoria illius antecedentis malæ conuerſionis, quod verum eſſe concedebatur: videlicèt. Neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: & ideo colligit duas contradictorias ſimul eſſe veras, ſine vlla conuerſione propoſitionis de contingenti, per ſolam conuerſionem propoſitionis de ineſſe, & per regulam contradictoriæ oppoſitionis, traditam lib. 2. de interpretatione quòd ſi vna eſt falſa, altera debet eſſe vera: & quòd propoſitiones de neceſſe, habeant oppoſitionem cum propoſitionibus de contingenti, etiam ſumpto pro poſſibili modo, quo explicatur.

Circa conuerſionem propoſitionum de modo contingenti, Primum notabile.

DVobus modis docuit Ariſtotel. ſumi contingens. Primò, *Impropriè.* Secundò, *Propriè. Impropriè* quidem pro poſſibili; & ita ſumpto, eiſdem modis conuerti propoſitiones eius, ac conuertuntur propoſitiones de neceſſe & eiſdem argumentis probandæ ſunt; atque etiam, vt regulæ veræ poſſint, intelligi debent propoſitiones, ſuppoſita exiſtentia extremorum: vt dictum eſt in eiſdem propoſitionibus de neceſſe. Et tandem in conuerſione omnium modalium, intelligendum eſt, ſolùm agere Ariſtot. de propoſitionibus de modo affirmato: ſed variatis ex parte dicti, ſecundùm quantitatem & qualitatem. Hoc eſt de vniuerſalibus, & particularibus, affirmatiuis, & negatiuis.

Secundum notabile.

CIrca propoſitiones verò de contingenti, ſecundo modo ſumpto, notandum eſt, *Omnes propoſitiones eius efficere ſenſum copulatiuum*; vt hæc propoſitio: Contingit hominem eſſe album, efficit hunc ſenſum, Poſſibile eſt hominem eſſe album, & hominem non eſſe album: ſicque de reliquis cuius ratio euidens eſt, ſignificatio ipſius modi: quæ eſt rem poſſe eſſe, & poſſe non eſſe: & propterea contingens hoc modo ſumptum, vocatur ad vtrumlibet, quaſi vtrumque partem poſſibilem ſignificet. Vnde ſequitur ex affirmatiua inferri negatiuam; & ex negatiua, affirmatiuam.

Bene

Bene enim ſequitur, Contingit hominem eſſe album: ergo contingit hominem non eſſe album: atque etiam, Contingit hominem non eſſe album: ergo contingit hominem eſſe album. Et ideo propoſitionibus de modo contingenti, opponuntur propoſitiones de modo neceſſe, & de modo impoſſibili: quia ex duobus poteſt prouenire quòd aliquid non ſit contingens: nempe, ex eo, quòd ſit neceſſarium, & ex eo, quòd ſit impoſſibile: vnde vtraque hæc eſt falſa, Contingit hominem eſſe animal: atque etiam, Contingit hominem eſſe equum. Prima, quia neceſſaria. Secunda, quia impoſſibilis. Et ex hoc procedit, tam diuerſum modum conuerſionis habere propoſitiones de contingenti, ab aliis omnibus aliorum modorum. Nam cùm vniuerſalis negatiua aliorum modorum, conuertatur ſimpliciter, de modo tamen contingenti, non conuertitur ſimpliciter. Et cùm particularis negatiua aliorum modorum, non conuertatur; ſi ſit de modo contingenti, conuertitur ſimpliciter: & hæc eſt ſententia Ariſtotelis.

Tertium notabile.

17 SEd vt eam intelligamus, notandum eſt Tertiò, quòd vt *aliqua propoſitio conuertatur*, neceſſe eſt, ſecundùm omnia, quæ includit conuerti: nam ſi ſecundùm aliquid non conuertatur, non fiet conuerſio ſecundùm integrum ſenſum eius: nec dicetur ipſa conuerti, ſed aliquid eius: quare talis conuerſio, fiet ſecundùm vocem tantùm, & non ſecundùm ſenſum, & veritatem: & ideo non erit vera, ſed apparens tantùm. Ex quo præſuppoſito certiſſimo, non erit difficile intelligere; verum eſſe vtrumque aſſertum ab Ariſtot. Primum quidem, quòd vniuerſalis negatiua de contingenti, non conuertatur ſimpliciter. Exempli gratia: Contingit nullum hominem eſſe album: non conuertitur in hanc, Contingit nullum album eſſe hominem: quia includit has duas propoſitiones de poſſibili, Nullum hominem eſſe album, eſt poſſibile: & Poſſibile eſt omnem hominem eſſe album: ſed hæc ſecunda non conuertitur ſimpliciter; vt per ſe eſt manifeſtum: ergo nec vniuerſalis negatiua eam includens poterit ſimpliciter conuerti.

Quòd verò ſecunda regula, de conuerſione particularis negatiuæ vera ſit, hoc modo probatur: Propoſitio particularis negatiua, propter ſignificationem modi, infert affirmatiuam: vt probauimus: ergo hæc eſt bona conſequentia, Contingit aliquem hominem non eſſe album: ergo contingit aliquem hominem eſſe album: ex qua ſequitur per conuerſionem ſimplicem iam traditam: ergo contingit aliquod album eſſe hominem: & ex hac ſequitur etiam, propter ſignificationem modi, negatiua, nempe, Contingit aliquod album non eſſe hominem, quæ eſt conuertens negatiuæ particularis in principio ſumptæ: ergo euidenter

probatur; conuertendam eſſe ſimpliciter. Sed vt hæc regula vera ſit, propoſitiones debent ſumi ſuppoſita exiſtentia extremorum: vt in propoſitionibus de poſſibili, & neceſſe diximus; alioqui dabitur antecedens verum; & conſequens falſum: vt in hoc exemplo: Contingit hominem non eſſe ridentem: ergo contingit ridentem non eſſe hominem: atque etiam, Contingit hominem non eſſe grammaticum: ergo contingit grammaticum non eſſe hominem. Suppoſita autem exiſtentia extremorum, nempe, riſus, & hominis, aut Grammaticæ, & hominis, ſicut conſequens eſt falſum, ita & antecedens: nam homine, & Grammatica exiſtentibus, non eſt contingens, quòd Grammaticum ſit homo: ſed neceſſarium ex ſuppoſitione: nam ſi Grammatica eſt in rerum natura, non poteſt eſſe niſi in homine, ſeu non eſſe in homine: ergo neceſſe eſt eam in homine eſſe; quare falſum erit, quòd contingat Grammaticum eſſe hominem.

Sed aduerſus hanc conuerſionem particularis negatiuæ, eſt arg. ſatis difficile. Nam ideo dictum eſt ab Ariſtot. *particularem negatiuam de ineſſe non conuerti ſimpliciter:* quia datur antecedens verum & conſequens falſum: & hoc ideo, quia fit argumentum à termino non diſtributo, ad terminum diſtributum; ex parte ſubiecti propoſitionis conuertendæ: vt patet in hac, Aliquod animal non eſt homo, ergo aliquis homo non eſt animal. Animal enim non eſt diſtributum in antecedente: & tamen diſtribuitur in conſequente, ratione negationis ſupra illud cadentis: ſed idem defectus contingit in conuerſione particularis negatiuæ de contingenti: ergo falſum erit, quòd conuertatur. Et hæc regula erit contraria illi; quæ negat particularem negatiuam de ineſſe conuerti. Probatur minor: quia dum ſic procedimus, Contingit aliquem hominem non eſſe album: ergo contingit aliquod album non eſſe hominem; homo, qui eſt ſubiectum in antecedente, non diſtribuitur, ſed ſolùm afficitur ſigno particulari: & tamen diſtribuitur in conſequente, ratione negationis cadentis ſupra illam: ergo ex parte eius erit talis conuerſio, argumenti à termino non diſtributo, ad terminum diſtributum ſicut conuerſio particularis negatiuæ de ineſſe: & conſequenter, erit vitioſa, & nulla, ſicut eſt illa. 18

Reſpondetur; Diſtinguendo minorem, quòd in conuerſione negatiuæ de contingenti: fiat argumentum à non diſtributo ad diſtributum: quia diuerſo modo fit, atque in propoſitione de ineſſe: nam in hac fit, ex parte totius, atque integri extremi, ſed in modali de contingenti, tantùm ex parte extremi partialis, cùm tamen ex alia parte maneat extremum ſine diſtributione, nam extremum propoſitionis modalis eſt dictum: cùm propoſitio de modo contingente negatiua, contineat etiam affirmatiuam, duas

habet

habet partes dictum eius: vnam negatam, & alteram affirmatam. Et ideo vnam diſtributam; & alteram ſine diſtributione. Gratia exempli, dum ſic procedimus, in eodem exempli loco allato arg. Contingit aliquem hominem non eſſe album: ergo contingit aliquod album, non eſſe hominem: hoc conſequens negatiuum, continet etiam affirmatiuum, nempe. Contingit aliquod album eſſe hominem: in quo patet hominem non diſtribui, licèt diſtribuatur in alia parte eiuſdem dicti negatiua: ex affirmatiua autem, ſequitur iterum alia pars negatiua; nempe; Contingit aliquod album non eſſe hominem: quæ eſt conuertens eiuſdem particularis negatiuæ. Vnde ſequitur, non impedire conuerſionem, nec vitioſam eam reddere argumentationem, à non diſtributo ad diſtributum, ex parte extremi partialis manentis ſine diſtributione in alia parte affirmatiua eiuſdem.

Sed aduerſus hanc ſolutionem, eſt argum. adhuc difficilius; Quia ex eo ſequitur, vniuerſalem negatiuam eiuſdem modi contingentis, conuerti ſimpliciter; contra aliam regulam negantem conuerſionem eius. Probatur id ſequi, quia ex eo tantùm non poteſt conuerti vniuerſalis negatiua ſimpliciter, quia includit vniuerſalem affirmatiuam, non conuertibilem ſimpliciter. ſed vniuerſalis affirmatiua, ex eo ſolùm non poteſt conuerti ſimpliciter: quia talis conuerſio erit argumentum à non diſtributo ad diſtributum, ex parte prædicati eius: quod cùm non ſit in ea diſtributum, diſtribuitur in conuertente; vt patet, dum ſic procedimus: Contingit omnem hominem eſſe album: ergo contingit, omne album eſſe hominem. Conſtat verò vniuerſalem affirmatiuam ſolùm eſſe partem dicti vniuerſalis negatiuæ, eam includentis: & ideo ſolum eſſe extremum partiale eius: ergo ſi non reddit vitioſam conuerſionem; quòd in ea fiat argumentum, à non diſtributo ad diſtributum, ex parte extremi partialis: vt dictum eſt in conuerſione particularis negatiuæ, nec igitur efficietur vitioſa conuerſio vniuerſalis negatiuæ. Reſpondetur, Eſſe diuerſam rationem in vniuerſali negatiua, includente vniuerſalem affirmatiuam; ac in particulari negatiua: nam in conuerſione huius duo ſunt: Primum, quòd idem terminus, qui non eſt diſtributus in ſubiecto antecedentis; non diſtribuitur in vtraque parte conſequentis; ſed in altera tantùm: in alia verò, ſine diſtributo manet, cùm ſit particularis affirmatiua.

Secundum eſt; quòd eadem pars affirmatiua conuertitur ſimpliciter: & per talem conuerſionem, colligitur euidenter ex ea particularis negatiua: quæ eſt conuertens particularis negatiuæ, in principio aſſumptæ ad conuerſionem: & ideo à primo ad vltimum, ſequitur euidenter particularem negatiuam conuerti. In vniuerſali verò affirmatiua, incluſa in negatiua vniuerſali,

neutrum horum reperitur. Non primum: quia ſic argumentum à non diſtributo ad diſtributum, dum eam conuertimus: vt terminus qui non diſtribuitur in antecedenti, ſemper in conſequenti diſtribuatur: hoc eſt, tam in conuertente affirmatiua; vt patet, cum ſit vniuerſalis quàm in negatiua vniuerſali, quàm includit; cuius omnes terminos patet eſſe diſtributos. Ideo omni ex parte eſt argumentatio à non diſtributo ad diſtributum: & plus infertur in conſequenti, quàm contineatur in antecedenti. Sed nec reperitur ſecundùm: quia vniuerſalis affirmatiua, in quam conuertitur, non includit propoſitionem conuertibilem, ex qua poſſit deduci conuertens vniuerſalis negatiuæ, ſed ſolum vniuerſalem negatiuam non conuertibilem, vel de qua diſputatio eſt, an conuertatur: quare non poſſumus vti conuerſione eius in eadem argumentatione, ſicut poſſumus vti conuerſione particularis affirmatiuæ incluſæ in alia particulari negatiua; & ideo numquam poſſumus colligere ex conuerſione vniuerſalis affirmatiuæ, quam includit, vniuerſalem negatiuam, quæ ſit conuertens alterius vniuerſalis negatiuæ: de cuius conuerſione agitur. Ex his igitur duabus differentijs, tanquam à ſigno euidenti colligimus, propoſitionem particularem negatiuam, continere virtualiter ſuam conuertentem: cùm per euidentes conſequentias ex ea deducatur: & ideo conuerti poſſe; vt docuit Ariſt. Vniuerſalem verò negatiuam, non continere ſuam conuertentem vllo modo, cùm ex ea non poſſit deduci: ſed ſolùm affirmatiuam vniuerſalem, quæ impedimento eſt ei, ne poſſit ſimpliciter conuerti.

Et ſi tandem dicatur, hinc ſequi, quòd vniuerſalis negatiua ſaltem poſſit conuerti in partem: cùm vniuerſalis affirmatiua, quam includit, & propter quam ſolam non poteſt conuerti, in particularem conuertatur: quod tamen videtur eſſe contra regulam Ariſt. negantem vllo modo conuerti. Reſpondeo; Neceſſariò concedendum eſſe, quòd vniuerſalis negatiua conuertatur in particularem: quia id conuincit argumentum: quin hoc nunquam Ariſtot. negauit: quia nullum eſt fundamentum, propter quod negari poſſit, ſed ſolum negauit conuerti; vt petit propria natura: hoc eſt conuerſione ſimplici; ſicut conuertitur in alijs modis, atque in propoſitionibus de ineſſe. Et hæc de conuerſione propoſitionum de modo contingenti.

Notabile Vnicum.

Circa conuerſionem propoſitionum de poſſibili & impoſſibili.

VLtimò notandum eſt, *circa conuerſionem propoſitionum de poſſibili, & impoſſibili*; non eſſe locutum Ariſt. expreſsè, & 21 in par

in particulari de illis: quia eiſdem modis conuertuntur, ſecūdùm ſenſum, & æquipollentiam: ac propoſitiones de neceſſe: licèt aliquando diuerſæ appareant ab eis: præſertim propoſitiones de impoſſibili. Et de propoſitionibus de poſſibili, res eſt manifeſta: cùm ſint de contingenti impropriè ſumpto, de quibus ſuprà diximus, eodem modo conuerti poſſe, ac propoſitiones de neceſſe. Sed de propoſitionibus de impoſſibili, intelligetur facilè, ſi conſideremus propoſitiones de impoſſibili affirmato, æquipollere propoſitionibus de neceſſe, habentibus oppoſitum dictum, vt hæc propoſitio: Impoſſibile eſt aliquem hominem eſſe equum: æquipollet huic, neceſſe eſt nullum hominem eſſe equum: quare ſicut illa conuertenda eſt: & ſic de cæteris de impoſſibili, affirmato modo. nam de his ſolis loquitur Ariſt. in his cōuerſionibus: vt diximus. Solùm eſt repetendum in hac parte: quod intelligitur ſemper, ſuppoſita exiſtentia extremorum.

CAPVT IV.

TEX. ARISTOTELIS.

Determinatis verò his. Dicamus iam per quæ, & quando, & quomodo fiat omnis ſyllogiſmus, &c.

Breuis expoſitio textus.

22 INtentum Ariſtot. cap. præſenti eſt, explicare *naturam, & rationem primæ figuræ.* Diuiditur autem in duas partes. In prima: Explicat modos vniuerſales, quibus ſyllogiſmi fieri poſſunt: ex quibus alios omnes inutiles: qui videntur eis ſimiles, reiicit. In ſecunda: Explicat duos alios modos particulares vtiles: & ex eis tanquam inutiles, omnes alios: qui in ſimili diſpoſitione fieri poſſunt, etiam reiicit.

Modos vniuerſales explicat his verbis: *Quando tres termini ſic ſe habent, vt poſtremus ſit in toto medio, & medius in toto primo, ſit, vel non ſit, extremorum fieri ſyllogiſmum neceſſe eſt*, &c. Per medium terminum intelligit eum, qui bis ſumitur in præmiſſis. Per poſtremum terminum: minorem extremitatem: & per primum, maiorem extremitatem. Senſus igitur verborum eius talis eſt: Quando tres termini, ita ſunt diſpoſiti: vt medium ſubiiciatur vniuerſaliter maiori extremitati, in prima propoſitione: in ſecunda verò, minor extremitas ſubiiciatur vniuerſaliter medio: affirmatiuè quidem fit ſyllogiſmus in primo modo, qui vocatur, *Barbara*: quia conſtat tribus propoſitionibus affirmatiuis, & eſt talis: Omne animal eſt ſubſtantia: omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt ſubſtantia. Negatiuè verò, in ſecundo modo, qui vocatur *Celarent*: quia conſtat minori

affirmatiua, & maiori, & concluſione negatiuis: & ita conſtituitur: Nullum animal eſt lapis: omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt lapis. Quomodocunque autem aliter diſponantur medium, & extremitates in propoſitionibus vniuerſalibus; modos inutiles, ac vitioſos efficiunt: in quibus tam propoſitiones vniuerſales affirmatiuæ; quàm negatiuæ, indifferenter ſequuntur: vel, vt alij dicunt: dantur termini; in quibus Omni, & etiam termini; in quibus Nulli. & probatur vitioſas eſſe conſequentias; v.g. dari duas contradictorias ſimul veras. Itaque; ex diſpoſitione vniuerſali terminorum ſolùm duo producti modi vtiles reſultant; in quibus perfecti efficiuntur ſyllogiſmi. Quod probatur euidenter; quia in primo; dicitur de omni: hoc eſt prædicatum maioris quod vniuerſaliter dicitur de ſubiecto in maiori, dicitur neceſſariò de aliquo contento, & ſumpto ſub eo in concluſione. In ſecundo verò, dicitur de nullo: nam prædicatum maioris negatur vniuerſaliter de ſubiecto eiuſdem: & ideo negatur etiam neceſſariò de ſubiecto minoris in concluſione.

In ſecunda part. cap. Explicat duos alios modos vtiles eiuſdem figuræ, quos vocat particulares: quia altera præmiſſarum particularis eſt; & vniuerſalis altera. Si ergo inquit vtraque præmiſſa ſit particularis, inutiles fiunt omnes modi: Si verò particularis vna, & vniuerſalis altera: vel maior eſt vniuerſalis: in qua maior extremitas dicitur vniuerſaliter de medio: & minor particularis; in qua medium dicitur de minori extremitate, modo particulari: fit tertius modus perfecti ſyllogiſmi; qui dicitur *Darij*: quia conſtat maiori vniuerſali affirmatiua; & minori, & concluſione, particularibus etiam affirmatiuis. Et talis eſt modus is: Omne animal rationale, eſt riſibile: Aliquis homo eſt animal rationale: ergo aliquis homo eſt riſibilis. Si verò maior ſit vniuerſalis negatiua; in qua maior extremitas negetur vniuerſaliter de medio: & minor particularis affirmatiua, in qua medium dicatur de minori extremitate, modo particulari: fit modus vtilis quartus primæ figuræ, qui vocatur *Ferio*: & eſt talis: Nullum animal eſt lapis: Aliquis homo eſt animal: ergo aliquis homo non eſt lapis. Quòd verò duo iſti ſyllogiſmi perfecti ſint: euidens eſt, ex duobus aliis prioribus: à quibus ſolùm differant ex parte minoris propoſitionis: quæ in illis eſt vniuerſalis, & in his particularis: & conſequenter concluſiones eorum ſunt particulares. Cùm ergo particulares propoſitiones eorum, contineantur ſub vniuerſalibus aliorum, ſi illi euidentes ſunt, & in eis dicitur de omni, & de nullo: idem prorſus habebunt iſti. Cæteri verò modi, quibus diſponi poſſunt præmiſſæ vniuerſalis, & particularis: inutiles ſunt: & in quibus dantur termini, in quibus Omni, & in quibus Nulli. Hæc Ariſt.

Quid

Quid ſit figura, & quotuplex; & quid modus, explicatur.

F*Igura ſyllogiſmorum, nihil aliud eſt quàm debita diſpoſitio trium terminorum*: hoc eſt, medij, & extremitatum : *ſecundum debitum modum prædicationis, & ſubiectionis.* Dicitur autem per metaphoram, ex ſimilitudine figuræ geometricæ : nam ſicut hæc reſultat ex lineis terminatis per puncta, ita diſpoſitis: eodem modo figura ſyllogiſtica, ex propoſitionibus, quæ ſunt quaſi lineæ terminatæ extremis punctis: hoc eſt, ſubiecto, & prædicato: quæ vocantur termini propoſitionum, quia ſunt extrema eius.

Figura triplex eſt : quia tribus tantùm modis diſponi poſſunt media, & extremitates. Nam vel medium in prima eſt ſubiectum: & in ſecunda prædicatum : & vocatur prima figura propter tria. Primò : Quia medium in hac diſpoſitione, non ſolùm rationem habet medij, quòd per id coniungantur extremitates : ſed etiam proprium ſitum medio debitum : cùm ſit inter extremitates collocatum : ita vt ſit ſubiectum vnius , & prædicatum alterius. Secundò : Quia in hac figura, omne genus propoſitionis colligitur: nempe vniuerſalis affirmatiua, vniuerſalis negatiua : particularis affirmatiua, & particularis negatiua. Tertiò : Quia ex hac figura deriuantur aliæ: nam vel medium eſt prædicatum vtriuſque præmiſſæ : & ſic eſt ſecunda figura : vel eſt ſubiectum vtriuſque, & ſic eſt tertia. Cuius ratio ſatis congruens eſt : quia prædicatum eſt nobilius ſubiecto : & ideo nobiliorem rationem, & locum habet medium : & nobilior ex conſequenti eſt diſpoſitio ipſa : in qua ſemper eſt prædicatum ea , in qua ſemper eſt ſubiectum : & propterea diſpoſitio illa, Secundam; hæc verò figuram Tertiam meritò conſtituit.

Modus eſt, debita diſpoſitio præmiſſarum, ſecundùm debitam qualitatem, & quantitatem, hoc eſt, ſecundùm rationem vniuerſalis, & particularis: in qua conſiſtit quantitas propoſitionis : & ſecundùm affirmationem, & negationem, in quibus conſiſtit qualitas.

25 *Modi primæ figuræ* , quatuor tantùm enumerati ſunt , nempe, *duo vniuerſales , & duo particulares.* Quia his tantùm quatuor modis, debito modo diſponi poſſunt præmiſſæ : vt ex eis euidenter inferatur concluſio : cæteri verò omnes modi, inutiles ſunt, vt dictum eſt.

Dubium vnicum.

An præter tres figuras enumeratas ab Ariſt. addenda ſit quarta.

PRima opinio tenet , *Addendam eſſe quartam*: quam tribuunt Galeno medicorum principi. Et probatur hoc arg. *Figura eſt debita diſpoſitio medij: & extremitatũ, ſecundùm debitã ſubiectionem*

& prædicationem: ſed præter tres modos, quibus diſponuntur ab Ariſtot. poſſunt quarto alio modo ab eius diuerſo diſponi: ergo ex tali diſpoſitione efficietur diuerſa figura, quæ ſit quarta. Probatur minor: quia diſpoſitio primæ figuræ eſt: in qua medium eſt ſubiectum maioris, & prædicatum minoris: diſpoſitio ſecundæ; in qua medium eſt prædicatum vtriuſq; præmiſſæ: & diſpoſitio tertiæ: in qua medium eſt vtriuſq; ſubiectum, ſed poſſunt etiã quarto modo diſponi: ita vt medium ſit prædicatum maioris, & ſubiectum minoris: ſcilicet vt ex tali diſpoſitione non minùs euidenter ſequatur concluſio, quàm ex tribus prioribus: ergo reſultabit ex tali diſpoſitione quarta figura, diſtincta à tribus. Minor probatur hoc exemplo: Omne riſibile eſt homo: omnis homo eſt animal rationale: ergo omne animal rationale, eſt riſibile.

Communis tamen conſenſus totius ſcholæ, *tres tantùm figuras ponit* cum Ariſtot. Et ita nobis ſentiendum eſt. & probatur hac ratione: Quia figura propriè loquendo, eſt quaſi forma ſyllogiſmi: in qua formaliter diſponuntur propoſitiones: hoc eſt ſecundùm modum naturalem, ac debitum formæ earum. Debitus autem modus, in eo conſiſtit: vt id quod ſe habet, vt forma: ſit prædicatum, & quod ſe habet vt materia, ſit ſubiectum: ſed tribus tantùm modis ita poſſunt propoſitiones diſponi: ergo tres tãtùm erunt figuræ enumeratæ ab Ariſt. Minorem ſic probo: Non poſſunt diſponi quarto illo modo, niſi in maiori prædicetur, id, quod verè ſe habet vt materia, & ſubiiciatur, quod ſe habet vt forma: atqui hæc diſpoſitio præter naturam, & formam propoſitonis eſt, vt idem exemplum aſſignatum probat: ergo ex illa dipoſitione non poteſt propria aliqua figura reſultare: quare raò, vel nunquam in diſputationibus tali diſpoſitione ſyllogiſmorum vtimur. Talis ergo diſpoſitio, ſi aliquid ſimile figuræ habere poteſt, imperfectum quiddam eſt, & diſpoſitioni primæ figuræ, quodammodo affine, ad quam reduci debet. Ad argum. verò: Diſtinguenda eſt minor: quia diſponi poſſunt, ſed non modo debito ad efficiendam figuram, vt probatum eſt: & ideo talis diſpoſitio, figuram diſtinctam non efficit, ſed propter quandam ſimilitudinem, reducitur ad primam. 26

Et ſi aliquis obiiciat ex oppoſito, primam ſolam ſufficere, cùm per eam inferatur omne genus propoſitionis: & ideo, ſecundam, & tertiam non fuiſſe addendas. Reſpondeo: Neceſſarias eſſe ſecundam, & tertiam: quia licèt in prima colligi poſſit omne genus propoſitionis, non tamen ſemper ea vti poſſumus in diſputationibus: quia non ſemper tam manifeſta conſequentia conſtitui poteſt, vt omnibus euidens appareat: ſed neceſſe eſt, aliis minus euidentibus ſæpe vti, vt per eas ad euidentiores primæ figuræ perueniamus. Neceſſariæ præterea ſunt, vt copiam ſyllogiſmo-

habeamus,

habeamus, ad inſtituendas diſputationes: quam per ſolam primam figuram non haberemus.

CAPVT V.

TEX. ARISTOTELIS.

Quando verò huic quidem omni,illi autem nulli inſit,aut vtrique omni,aut nulli,figuram quidem talem voco ſecundam.

Breuis expoſitio.textus.

28 INtentum Ariſt.c.præſenti eſt,explicare *naturam ſecundæ figuræ.* Diuiditur autem in duas partes.In prima; Explicat diſpoſitionem ſecundæ figuræ. In ſecunda; Modos omnes vtiles ſyllogizandi in ea,refutatis inutilibus,percenſet.

Secunda figura efficitur, (inquit Ariſt.) *quando ſic diſponuntur præmiſſæ:vt medium ſit prædicatum vniuerſale de extremitatibus, in vtraque:*ita vt affirmetur in vna, & negetur in alia: indifferenter quidem,quia ſiue maior ſit negatiua, ſiue minor, dum modo non ſit vtraque affirmatiua, aut negatiua, bona eſt diſpoſitio, vt his duobus exemplis oſtenditur:Nullus lapis eſt animal: Omnis homo eſt animal:ergo nullus homo eſt lapis, & rurſus: Omnis homo eſt viuens:Nullus lapis eſt viuens:ergo nullus lapis eſt homo. Ideo medium in hac figura,ait Ariſto. eſſe, *quod omni, vel nulli extremitati ineſt:* Extremitates verò, quibus ineſt medium: & vt vtramque diſtinguat,aſſerit maiorem extremitatem eſſe eam,quę iuxta medium poſita eſt:eſſe autem iuxta medium poſitam dicit, quia ſicut medium eſt prædicatum in præmiſſis, ita maior extremitas in concluſione. Ideo medio ſimilis eſt. Minorem verò extremitatem,longiùs ait diſtare à medio: quia cùm medium ſemper ſit prædicatum,minor extremitas,ſemper eſt ſubiectum.Vnde (inquit) ſequitur, quòd medium quaſi foris ſeu extrà ponatur reſpectu extremitatum:quia ſemper prædicatur,& nunquam ſubijcitur: atque etiam primum ſit poſitione: quia cùm ſit prædicatum ſemper, præcipuum locum in hac figura tenet; extremum porrò vtrumque in præmiſſis ſubiicitur.In hac figura nullum ſyllogiſmum perfectum fieri dicit: quia ſyllogiſmus perfectus ille eſt,qui nullo indiget, vt appareat neceſſarius:ſed omnes ſyllogiſmi huius figuræ, indigent reductione ad ſyllogiſmos primæ:ergo nullus eorum perfectus eſt.

29 In ſecunda parte capitis: Enumerat modos vtiles huius figuræ, inutileſque reiicit. Inquit ergo: Quando medium huic quidem omni, illi verò nulli ineſt, ſit primus modus vtilis, qui vocatur *Ceſare,*hoc modo:Nullus lapis eſt animal: Omnis homo eſt animal: ergo nullus homo eſt lapis. Reducitur autem ad ſecundum

modum primæ figuræ, per ſolam conuerſionem ſimplicem maioris,hac ratione:Nullum animal eſt lapis: Omnis homo eſt animal:ergo nullus homo eſt lapis.

Si verò è contrario medium huic quidem nulli, illi verò omni ineſt:id eſt,ſi in maiori negatur vniuerſaliter de maiori extremitate,& in minori vniuerſaliter affirmatur de extremitate minori, fit ſecũdus modus,qui dicitur *Cameſtres*, vt oſtenditur hoc exemplo : Omnis homo eſt animal:Nullus lapis eſt animal : ergo nullus lapis eſt homo , Qui reducitur ad ſecundum modum primæ figuræ:conuerſâ minori ſimpliciter,& tranſmutatis præmiſſis. Ita vt minor conuerſa fiat maior,& maior fit minor,hoc modo:Nullum animal eſt lapis: Omnis homo eſt animal:ergo nullus homo eſt lapis.

Tertium modum fieri,ait,ſi medium,huic quidem nulli:id eſt, in maiori vniuerſaliter negetur de maiori extremitate : illi verò alicui inſit,id eſt,in minori dicatur de aliqua extremitate minori,fit tertius modus : qui dicitur *Feſtino*. Fit autem vtrumque , ſi maior ſit vniuerſalis negatiua: & minor particularis affirmatiua, hac ratione:Nullus lapis eſt animal:Aliquis homo eſt animal:ergo aliquis homo non eſt lapis. Reducitur autem ad quartũ modum primæ figuræ , per ſolam conuerſionem ſimplicem maioris: hoc modo:Nullum animal eſt lapis:Aliquis homo eſt animal:ergo aliquis homo non eſt lapis.

Quartum denique modum,fieri ait:quando medium,huic quidem omni,illi verò alicui nõ ineſt.hoc eſt,quando maior eſt vniuerſalis affirmans , in qua vniuerſaliter prædicatur de maiori extremitate:& minor particularis negans,in qua negatur de ea ſumpta in particulari, reſultat modus iſte,qui vocatur , *Baroco :* & eſt talis ; Omnis homo eſt animal:Aliquis lapis non eſt animal:ergo aliquis lapis non eſt homo. Modus autem iſte non poteſt reduci ad primam figuram oſtenſiuè,vt per ſe eſt manifeſtum : ideò Ariſtoteles illum reducit per impoſſibile , ad primum modum : hac ratione:vt ex maiori,& contradictoria concluſionis , pro minori, inferatur contradictoria minoris,eiuſdem ſyllogiſmi, ſimul vera cum ea:vt ſi ita dicamus:Syllogiſmus in *Baroco*,dicis:non eſt bona conſequentia:ergo dari poteſt in ea,antecedens verum , & conſequens falſum:ſit ergo verum illud antecedens,pro maiori, & minori,& ſit concluſio falſa:cuius contradictoria , vtique debet eſſe vera,nempe,Omnis lapis eſt homo:quã ſic accipio pro minori: & cum maiori eiuſdem ſyllogiſmi,hunc ſyllogiſmũ efficio : Omnis homo eſt animal:Omnis lapis eſt homo;ergo omnis lapis eſt animal:quæ eſt contradictoria minoris illius ſyllogiſmi,nempe,Aliquis lapis non eſt animal:& vtraque eſt vera : hæc quidem , quia erat pars antecedentis malæ conſequentiæ: altera verò, quia erat

contradi

contradictoria conſequentis falſi, eiuſdem malæ conſequentiæ. Vnde ſequitur, vel bonum eſſe ſyllogiſmum, quarti modi huius figuræ, vel dari duas contradictorias ſimul veras. Cæteri autem modi huius diſpoſitionis inutiles ſunt: & tales probari poſſunt per terminos: in quibus omni, & in quibus nulli.

CAPVT VI.

TEX. ARISTOTELIS.

Si autem eadem, hoc quidem omni, illud verò nulli ineſt, vel ambo omni, vel nulli figuram quidem huiuſmodi voco tertiam.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius capitis eſt, explicare *naturam tertia figura.* Diuiditur autem in duas partes. In prima definit, & explicat tertiam figuram: medium atque extremitates, quomodo ſint in ea diſpoſita. In ſecunda: Modos vtiles, qui in ea fieri poſſunt, enumerat, inutilibus excluſis.

In prima parte. *Tertia*, inquit, *figura ſit, quando tres termini ſic diſponuntur, vt medium in vtraque præmiſſa ſubiectum ſit: maior verò extremitas, prædicatum maioris, & minor prædicatum minoris*: ſed neceſſe eſt, vt maior propoſitio ſemper ſit vniuerſalis, & concluſio ſemper particularis; ideo medium ſic definit: *Medium autem in hac dico, de quo ambo prædicantur.* Id eſt, de quo prædicantur ambæ extremitates Extremitates verò eſſe ait, quæ prædicantur, ſed maiorem longiùs eſſe à medio, quia ſemper prædicatur, tam in præmiſſis, quàm in concluſione. Medium verò ſemper ſubiicitur, ideo quaſi diſſimiles & oppoſitas rationes habent: ac propterea hanc extremitatem longiùs eſſe dicitur à medio. Minor verò extremitas (inquit) eſt, *quæ propius*, hoc eſt, quæ magis accedit ad medium; cùm ſaltem in concluſione ſit ſubiectû, ſicut medium in vtraque præmiſſa. Nullum autem ſyllogiſmum perfectum fieri in hac figura docet; quia omnes indigent reductione ad primam, vt appareant neceſſarij.

31 In ſecunda parte capitis, enumerat modos vtiles, qui in hac figura effici poſſunt, inutilib. excluſis. Primus igitur modus efficitur; *Quando vtraque præmiſſa eſt vniuerſalis affirmatiua*: vt ſi dicamus: Omnis homo eſt viuens; Omnis homo eſt animal; ergo Aliquod animal eſt viuens. Et vocatur modus iſte *Darapti.* Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ per ſolam conuerſionem minoris in partem, hoc modo: Omnis homo eſt viuẽs: Aliquod animal eſt homo: ergo Aliquod animal eſt viuens.

Secundus modus fit: *Quando maior eſt vniuerſalis negatiua, & minor*

minor vniuerſalis affirmatiua: & vocatur *Felapton*, atque eſt talis. Nullum animal eſt lapis: Omne animal eſt viuens: ergo aliquod viuens non eſt lapis. Reducitur autem ad quartum modum primæ figuræ, per ſolam conuerſionem minoris in partem; hoc modo; Nullum animal eſt lapis: Aliquod viuens eſt animal: ergo aliquod viuens non eſt lapis.

Tertius modus fit, *Quando maior propoſitio eſt particularis affirmatiua, & minor vniuerſalis negatiua: & dicitur Diſamis.* Vt ſi dicamus, Aliquod animal eſt corpus: Omne animal eſt viuens: ergo aliquod viuens eſt corpus. Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per conuerſionem maioris, & tranſmutationē præmiſſarum. Ita, vt maior conuerſa fiat minor, idque per conuerſionem ſimplicem concluſionis, & ex minori, fiat maior. hoc modo: Omne animal eſt viuens, aliquod corpus eſt animal: ergo aliquod corpus eſt viuens. Quartus modus fit: *Quando maior eſt vniuerſalis affirmatiua, & minor particularis etiam affirmatiua*: vt ſi dicamus: Omne animal eſt viuēs; Aliquod animal eſt corpus: ergo aliquod corpus eſt viuens: & vocatur *Datiſi.* Reducitur autem ad tertium modum primæ figuræ, per ſolam conuerſionem ſimplicem minoris: hoc modo: Omne animal eſt viuens: Aliquod corpus eſt animal: ergo aliquod corpus eſt viuens. Quintus modus fit, *Quādo maior eſt particularis affirmatiua: & minor vniuerſalis affirmatiua:* vt ſi dicamus: Aliquod animal non eſt lapis: Omne animal eſt viuens: ergo aliquod viuens non eſt lapis. Et vocatur *Bocardo*, qui non poteſt deduci ad modos primæ figuræ oſtenſiuè, ſicut alij, ſed ſolùm per impoſſibile, ſecundùm regulas huius reductionis hoc modo: Omne viuens eſt lapis: Omne animal eſt viuens: ergo Omne animal eſt lapis.

Sextus modus fit; Quando maior eſt vniuerſalis negans, & minor particularis affirmans, vt in hoc exemplo: Nullum animal eſt lapis: Aliquod animal eſt viuens, ergo aliquod viuens non eſt lapis: & vocatur *Feriſon*, qui reducitur ad quartum modum primæ figuræ; per ſolam conuerſionem ſimplicem minoris, hoc modo: Nullum animal eſt lapis: Aliquod viuens eſt animal: ergo aliquod animal non eſt lapis. Per has autem reductiones ad modos primæ figuræ, probatur euidenter, vtiles ac bonos eſſe omnes ſyllogiſmos ſecundæ ac tertiæ figuræ. Solùm autem vſi ſumus reductione oſtenſiua: quia breuis eſt. Reductionem verò per impoſſibile, tanquam longiorem ad Summulas remittendam cenſemus, vbi iuuenes in ea frequenter exercentur: & propterea non eſt neceſſarium hac in parte eam repetere. Ex tribus figuris, reſultant quatuordecim tantùm modi vtiles, ſequentibus dictionibus ſignificati, quarum quælibet ſignificat ſuum modum: & quatuor primæ ſignificant quatuor modos primæ figuræ: quatuor ſequentes,

tes, ſignificant quatuor alios ſecundæ figuræ: ſex verò vltimæ, ſex alios tertiæ figuræ. Dictiones verò iſtæ ſunt: *Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Ceſare, Cameſtres, Feſtino, Baraco, Darapti, Felapton, Diſamis, Datiſi, Bocardo, Feriſon.* Quinque enim alij imperfecti primæ figuræ, non ſunt conſtituti ab Ariſtotele, ſed poſt eum ab aliis additi.

Traditur ars inueniendi medium, ad conficiendos ſyllogiſmos, & probandum quodlibet genus propoſitionum.

DE hac arte agit Ariſt. cap. 29. huius primi lib. vbi quod ex ſe obſcurum eſt, obſcurius multò fecit, vtens elementis, aut literis, nihil ſignificantibus, pro mediis inueniendis. Nos verò eam in terminis ſignificantibus, nobiſque familiaribus, atque etiam verbis minimè obſcuris, breuiter explicabimus: tanquam fundamentum præſupponentes, proprium officium medij in ſyllogiſmo: quod non eſt aliud quam vnire, aut diſiungere extremitates, vnire quidem in ſyllogiſmo affirmatiuo, ſeu prædicatiuo: qui componitur ex propoſitionibus affirmatiuis: diſiungere verò, in ſyllogiſmo negatiuo, hoc eſt conſtante aliqua propoſitione negatiua. Et ratio huius diſtinctionis eſt manifeſta: quia per ſyllogiſmum affirmatiuum probanda eſt propoſitio affirmatiua, in qua aliquod prædicatum vnitur alicui ſubiecto: medium autem ad vniendum terminos accedere debet. In ſyllogiſmo verò negatiuo, probanda eſt propoſitio negatiua, in qua prædicatum negatur de ſubiecto: quod eſt ſeparari ab eo: medium verò, ad aliqua ſeparanda, tale debet eſſe; vt diſiungat ea, non vt vniat. Vtrumque ergo officium conuenit medio, reſpectu diuerſorum ſyllogiſmorum, & diuerſarum propoſitionum probandarum.

Ex quibus ſequuntur duæ regulæ vniuerſales. Prima, *Ad probandam propoſitionem affirmatiuam quamcumque quærendum eſſe medium*, quo extrema eius, hoc eſt prædicatum, & ſubiectũ vniantur. *Ad probandam verò quamlibet negatiuam, medium potiùs quærendum, quod ea diſiungat.* Sed vt particulares regulas, quas Ariſt. tradit intelligamus, aliud fundamentum debet præſupponi, nempe, medium comparatum ad extremitates: quas vnire, aut ſeparare debet, triplex eſſe, *Antecedens, Conſequens, & Extraneum. Medium antecedens*, illud dicitur ex quo aliqua, vel vtraque extremitas ſequitur: vt homo, reſpectu riſibilis. *Medium conſequens*, quòd ex vna, vel ex vtraque extremitate, ſequitur. *Medium* denique *extraneum*, quod alteri, vel vtrique extremitati repugnat: vt lapis reſpectu animalis atque etiam viuentis.

Ex quo infertur, Primò; Quòd ad probandam propoſitionem quamlibet affirmatiuam, quærendum ſit medium antecedens, vel conſequens, reſpectu vnius, aut vtriuſque extremitatis: ad probandam

bandam verò propoſitionem negatiuam, non eſt quærendum medium antecedens neque conſequens, ſed extraneum.

Secundò ſequitur; Ad probandam quamlibet propoſitionem oblatam, conſiderandum eſſe, quonam modo ſe habeant prædicatum & ſubiectum eius; nam ſi vnum conueniat alteri, per medium antecedens, vel conſequens probanda eſt: ſi verò ei repugnet, per medium extraneum. Supponimus autem propoſitionem probandam, veram eſſe debere, aut probabilem; vel quòd talis exiſtimetur: nam ad probandum propoſitiones falſas vt tales, nec medium dari poteſt, neque ars vlla illud inueniendi.

His ſuppoſitis, quatuor regulas tradit Ariſtoteles vbi ſuprà, ad concludenda quatuor genera propoſitionum, ſub quibus comprehenduntur omnes aliæ. Prima regula eſt; Ad *inferendam vniuerſalem affirmatiuam*, tale medium quærendum eſt quod ſit conſequens reſpectu ſubiecti, & antecedens reſpectu prædicati, v. g. ad inferendam hanc propoſitionem; Omnis homo eſt ſubſtantia, aſſumendum erit animal, quod eſt conſequens ad hominem, & antecedens reſpectu ſubſtantiæ, & ſyllogiſmus fiet hoc modo in *Barbara*: Omne animal eſt ſubſtantia: Omnis homo eſt animal; ergo Omnis homo eſt ſubſtantia.

Secunda regula; *Ad inferendam particularem affirmatiuam*, aſſumendum eſt medium, quòd ſit antecedens reſpectu ſubiecti, & prædicati eius, quæ ſunt extremitates: vt ad inferendum hanc, Aliquod animal eſt ſubſtantia, aſſumi debet homo, ex quo vtrumque ſequitur: & fiet hoc modo in *Darapti*: Omnis homo eſt ſubſtantia: Omnis homo eſt animal: ergo Aliquod animal eſt ſubſtantia.

Tertia regula; *Ad inferendum vniuerſalem negatiuam*, aſſumendum eſt medium, quòd ſit conſequens reſpectu ſubiecti, extraneum reſpectu prædicati: vt ad probandam hanc; Nullus homo eſt lapis, aſſumendum eſt animal: & ſic probatur in *Ceſare*. Nullus lapis eſt animal: Omnis homo eſt animal: ergo Nullus homo eſt lapis.

Quarta regula: *Ad concludendam particularem negatiuam*, aſſumendum eſt medium, quod ſit antecedens ad ſubiectum & extraneum, reſpectu prædicati, vt ad concludendam hanc, Aliquod animal non eſt lapis, aſſumendum eſt: Homo: & ita concludetur, in *Feſtino*: Nullus homo eſt lapis: Aliquis homo eſt animal: ergo Aliquod animal, non eſt lapis.

Finis huius operis.

COMMEN

COMMENTARII IN DVOS LIBROS ARISTOTELIS STAGIRITÆ, DE POSTERIORI Analyſi, ſeu reſolutione, vnà cum dubiis,& quæſtionibus hac tempeſtate agitari ſolitis.

PROOEMIVM TOTIVS OPERIS.

1 CVM officium Dialecticæ ſit dirigere opera rationis; hoc eſt diſponere illa, atque ordinare, in diuiſiones, definitiones, propoſitiones & ſyllogiſmos, cæteraſque argumentationes, iuxta triplicem operationem intellectus dirigendam, diuiditur hæc ſcientia ab omnibus. Ita vt prima pars eius, cenſeatur illa, quæ primam operationem, nempe apprehenſionem ſimplicium ordinat, naturam eius ſic explicans; vt ſciamus ea apprehendere, vt oportet, ad efficiendam compoſitionem: quod pertinet ad ſecundam operationem intellectus, ita dirigendam; vt per illam ſciamus ex ſimplicibus iam apprehenſis, compoſitionem conſtituere, nempe diuiſionem, definitionem, & argumentationem, per debitam namque conſtructionem horum inſtrumentorum, directa, atque ordinata cenſetur operatio. Tertiam verò dirigit logica, dum ex eiſdem compoſitionibus argumentationem conſtituit. Nam in argumentatione, iuxta regulas Dialecticæ conſtituta, ordinata cenſetur tertia operatio intellectus, cuius officium eſt, vnum ex alio colligere. Prima igitur pars Dialecticæ, ſunt prædicamenta, ex ſimplicibus ordinatis conſtituta. Prædicabilia verò, non tam primam partem conſtituere cenſentur, quàm præambulum quoddam eſſe, ad primam partem prædicamentorum.

2 Secunda pars Dialecticæ, eſt opus de interpretatione, in quó traduntur regulæ conſtituendi propoſitionem, ſeu enunciationem. Ad tertiam verò partem pertinent; libri priorum, in quibus agitur de ſyllogiſmo in communi, libri poſteriorum topicorum, & elenchorum, in quibus de ſyllogiſmis in ſpeciali agitur: nempe, demonſtratiuo, topico, ſeu probabili, atque ſophiſtico. Et hac ratione habemus totam hanc ſcientiam in tres partes diuiſam: per quam tres operationes intellectus diriguntur, ordinantur, perficiuntur. Ad cuius poſtremam partem pertinere, duos iſtos libros, de Poſteriori analyſi, aut reſolutione, quos nunc interpretandos ſuſcipimus, ex eadem diuiſione efficitur manife-

ſtum:

ſtum: qua ſuppoſita, ad ſcopum huius operis, (quod ſubiectum, vel obiectum vocant) oculis ſubiiciendum veniamus.

Quodnam ſit ſubiectum, vel obiectum huius operis?

PRo eodem iam accipiuntur, ſubiectum, cuius notitiam tradit ſcientia, demonſtrando proprietates, aut paſſiones eius, & obiectum, circa quod, quaſi circa ſcopum, verſatur conſideratio eius. Quærimus ergo primò, *Quodnam ſit ſubiectum, vel obiectum huius Poſterioriſticæ partis.* Præſupponendæ autem ſunt conditiones obiecti, in 6. quæſt. procemiali à nobis traditæ.

Prima opinio tenet: *Eſſe modum ſciendi*; vt comprehendit non 3
ſolùm demonſtrationem, ſed etiam definitionem. Imò hanc principaliter: ita commentator, Alexander, & Theophraſtus, in procemio huius operis: quos ſequuntur nonnulli ex modernis.

Et probatur hac ratione: Quia definitio eſt principale inſtrumentum ſcientiæ: ergo per ſe pertinet ad Dialecticam, docentem inſtrumenta omnia ſciendi facere: ſed in nulla alia parte docet Ariſtoteles modum efficiendi definitionem, niſi in his libris: ergo ad eos pertinet per ſe, de definitione agere, quare ad eius obiectum ſimul cum demonſtratione pertinebit. Probatur minor; quia in libris Topicorum, & ſi quæ eſt alia pars Dialecticæ, in qua aliquid de definitione agatur, non de modo eam efficiendi agitur, ſed ſupponendo eam iam conſtitutam in his libris, examinatur eadem.

Secunda opinio eſt communis, & vera, *quòd ſola demonſtratio,* 4
& non modus ſciendi, communis demonſtrationi, ac definitioni, ſit obiectum huius operis. Sic Thom. Albertus magnus, Caiet. Sotus, Toletus, Mercatus, & omnes ferè moderni interpretes. Probatur teſtimonio Ariſtot. qui ſtatim in principio primi capitis, omnem doctrinam, omnemque diſciplinam, ex præexiſtenti cognitione fieri docet, & probat: quod potiſſimum fundamentum eſt, totius artis demonſtratiuæ. Ex quo cognoſcimus, aſſenſum concluſionis, ex notitia principiorum generari: quod eſt naturam demonſtrationis intelligere.

Probatur deinde ratione: *Quia illud eſt obiectum alicuius operis*, cuius partes eſſentiales traduntur in eo, cuius natura explicatur, & cuius paſſiones probantur: ſed hæc omnia præſtantur in his horis, de ſola demonſtratione, & non de modo ſciendi communi: vt in diſcurſu eorum eſt manifeſtum: ergo. Nam ſi de definitione agitur (quod concedimus) non vt de alio modo ſciendi, à demonſtratione diſtincto, ſed tanquam de parte eius eſſentiali agitur: quia potiſſimum principium eius eſt: ergo ſola demonſtratio eſt obiectum, & non aliquid aliud commune demonſtrationi, & definitioni.

Et ex

Et ex hoc ſoluitur argum. contrariæ opinionis, cui omnia concedenda ſunt, ſed ex conceſſione eorum, ſolùm habetur: quòd per per ſe in his libris agatur de definitione, tanquam de parte eſſentiali demonſtrationis, non verò tanquàm de alio modò ſciendi diſtincto. Vnde qui aſſerit demonſtrationem ſolam eſſe obiectum, non excludit definitionem, ſed eam comprehendit: non tanquam ſub aliquo prædicato communi, ſed vt pars comprehenditur ſub toto: & conſequenter ſub conſideratione eius.

Digniorem eſſe hanc partem Dialecticæ cæteris omnibus oſtenditur.

5 CVm notum ſit, ſcientiam ex obiecto ſumere dignitatem, colligitur opus hoc dignius, atque perfectius eſſe, cæteris partibus dialecticæ: quod ſic probo. Notitia ſimpliciũ, de quibus agit prima pars dialecticæ, ordinatur ad compoſitionem, tanquam ad finem, de qua agitur in ſecunda parte: & compoſitio, ad ſyllogiſmum eodem ordinatur modo: ergo ſicut compoſitio, eſt perfectior ſimplicibus, pari ratione ſyllogiſmus erit perfectior compoſitione, & eiſdem ſimplicibus: ſed inter ſyllogiſmos, perfectiſſima eſt demonſtratio, ad quam ordinantur, quæcunque tractantur in hac ſcientia, tanquam ad potiſſimum inſtrumentum, per quod generatur ſcientia: ergo opus hoc quaſi finis eſt aliarum partium dialecticæ: & ideo dignius erit cæteris omnibus.

6 Sed contra hoc eſt arg. difficile: Quia libri de priori reſolutione, agunt de forma ſyllogiſmi, hoc eſt, de figura, & modo, in quo debet conſtitui; cæteri verò libri, de materia eiuſdem; nempe libri de poſteriori reſolutione, de materia neceſſaria; ex qua conſtat demonſtratio, libri Topicorum, de materia probabili: ex qua conficitur ſyllogiſmus Dialecticus, libri Elenchorum, de materia apparenti: ex qua conficitur ſyllogiſmus pſeudographus, aut deceptorius: ſed forma cùm ſit actus, eſt perfectior materia; quæ eſt potentia: ergo libri Priorum, ſunt pars nobilior Dialecticæ, quàm libri Poſteriorum, Topicorum, & Elenchorum. Probatur conſequentia: quia ſicut ſcientia totalis, ſumit ſuam dignitatem, ex dignitate obiecti totalis: ita quælibet pars ſcientiæ, ex obiecto partiali ſibi proprio. Vnde ſequitur; falſum eſſe quod dicimus, hos libros poſteriorùm, eſſe nobiliorem partem totius Dialecticæ.

7 Hoc argum. concludit, aduerſus plures, qui tenent hoc opus ſolùm agere de materia neceſſaria ſyllogiſmi: & per hanc diſtingui à libris Priorum, agentibus de forma ſyllogiſtica: & à libris Topicorum, & Elenchorum, agentibus de materia probabili & apparenti. Ideo dicendum eſt; hoc opus, non ſolum de materia ſyllogiſmi agere: ſed etiam de forma. Sed forma ſyllogiſmi duplex eſt, generica, & ſpecifica. Forma generica eſt diſpoſitio

in modo & figura. Forma verò ſpecifica, ex modo ſpeciali concludendi vnum ex alio, ſumitur quod ſic probo: Forma generica ſyllogiſmi, ſumitur ex modo inferendi concluſionem ex præmiſſis, diſpoſitis in modo, & figura: ergo ſpecialis modus inferendi concluſionem ex præmiſſis erit ſpecialis forma ſyllogiſmi: ſed demonſtratio, de qua agitur in hoc opere, tanquam de proprio obiecto, continet non ſolum diſpoſitionem, in modo, & figura; ſed etiam ſpecialem modum inferendi concluſionem ex præmiſſis: nempe tanquam effectum ex cauſa per ſe, & propria, aut tanquam cauſam ex effectu proprio, & per ſe: ergo continet formam ſpecialem, & perfectiſſimam ſyllogiſmi.

Secundò probatur: Quia demonſtratio generat ſcientiam; ſyllogiſmus verò probabilis opinionem: at iſti duo effectus, ſunt ſpecie diſtincti: ergo duo iſti ſyllogiſmi; nempe demonſtratiuus, & probabilis: qui ſunt cauſæ per ſe eorundem effectuum, diſtinguuntur ſpecie. Et diſtinctio ſpecifica, non eſt per materiam ſed per formam: ergo diſtinguuntur per formam. Non per formam vtique communem: quæ eſt diſpoſitio in modo, & figura: cùm hæc ſit generica, & vtrique communis: ergo per formam ſpecialem: & non ſolùm per materiam. 8

Itaque tenendum eſt: *quòd præter communem formam, & genericam ſyllogiſmi, ex modo, & figura deſumptam; datur duplex forma ſpecialis, ex modo ſpeciali concludendi deſumpta, per quam diſtinguuntur ſpecie demonſtratio, & ſyllogiſmus Dialecticus, ſeu probabilis.* Forma ſpecialis demonſtrationis eſt, modus concludendi euidenter, effectum per ſe ex cauſa; vel cauſam per ſe ex effectu: modus verò concludendi ſyllogiſmi probabilis; non eſt euidens, ſed probabilis. itaque in modo, & figura conueniunt; ſed in modo ſpeciali inferendi concluſionem ex præmiſſis, diſpoſitis in modo, & figura, diſtinguuntur: quia modus concludendi demonſtrationis euidens, & neceſſarius eſt. Modus verò concludendi ſyllogiſmi Dialectici, non eſt euidens, aut neceſſarius, ſed probabilis & cùm ille modus ſit perfectiſſimus, perfectiſſima ſpecies ſyllogiſmi erit Demonſtratio. Exemplo eſſe poſſunt duo iſti ſyllogiſmi, Omne animal diligit ſibi ſimile: ſed Omnis homo eſt animal ſimile alteri homini: ergo omnis homo diligit alterum hominem. Et; Omne animal rationale, eſt riſibile: Omnis homo eſt animal rationale: ergo Omnis homo eſt riſibilis. Nam cùm vterque ſit conſtitutus in primo modo primæ figuræ; ſecundus concludit euidenter: quia concluſio eius ſequitur ex præmiſſis, tanquam effectus proprius, & per ſe, ex ſua cauſa. Nam riſibilitas, proprius effectus, neceſſarius, & per ſe rationalitatis eſt, cum qua conuertitur. Nihilominus primus ſyllogiſmus non concludit euidenter; ſed ſolùm probabiliter: quia

conclu

concluſio eius non ſequitur ex præmiſſis, tanquam effectus neceſſarius, aut per ſe: ſed tanquam effectus quaſi contingens. Nam licèt ſimilitudo inclinet ad dilectionem, tamen non tanquam ad effectum neceſſarium, ſed liberum, & qui ſæpe impeditur aliis rationibus: Syllogiſmus verò Sophiſticus, diſtinguitur ſpecie ab vtroque: quia peccat in forma: non enim habet debitam diſpoſitionem in modo, & figura; licèt videatur habere: quare nec habet veram formam ſed ſolùm apparentem.

9 Ad arg. igitur. Negandum eſt antecedèns, quòd opus hoc ſolùm agat de materia ſyllogiſmi: agit enim etiam de forma non communi, aut generica, de qua agunt libri Priorum, ſed de ſpecifica: & perfectiſſima quidem; vt pote ex perfectiſſimo modo euidenter concludendi deſumpta, & ex hoc habet, quòd ſit nobiliſſima pars totius Dialecticæ; ad quam ordinantur cæteræ omnes, tanquam ad finem. Sed deceptio eorum, qui falsò putant agere de ſola materia, occaſionem ſumpſit ex hoc: quòd modus iſte perfectiſſimus, euidenter inferendi concluſionem ex præmiſſis, non reperitur, niſi in propoſitionibus in materia neceſſaria conſtitutis: vnde verum eſt, opus hoc agere, de materia neceſſaria ſyllogiſmi: ſed falſum, quòd agat de ſola materia; ſed præcipuè, de forma ſpeciali, & perfectiſſima.

Finis huius operis & titulus, ſeu inſcriptio eius, explicatur.

10 Finis huius operis nobiliſſimus eſt: quia *naturale deſiderium hominis: vt eſt rationalis, perficit.* Ab ipſo enim rationalis natura hominis procedit, naturale deſiderium ſciendi, hoc eſt, cognoſcendi effectus per cauſas, aut cauſas per effectus: vt docuit expreſsè Ariſt. 1. lib. Met. in principio dicens: *omnes homines natura ſcire deſiderant.* & ad hoc deſiderium adimplendum ordinatur opus hoc, de natura demonſtrationis agens: quæ eſt potiſſimum inſtrumentum ſciendi: vt patet ex eius definitione, tradita ab Ariſt. cap. 2. huius 1. lib. in hunc modum: *Demonſtratio eſt ſyllogiſmus faciens ſcire.* Inſcribitur verò, de *poſteriori reſolutione.* Quem titulum vt intelligamus; vtraque particula eius explicanda eſt: nempe; *Reſolutio*, & *Poſterior. Reſolutio* verò *alicuius*

11 *rei, duplex eſt, Phyſica, ſeu realis, & Logica; aut rationalis. Phyſica reſolutio*; eſt diſſolutio aut deſtructio realis rei: vt dum equus moritur, dicitur reſolui in materiam: & dum domus deſtruitur, diſſolui, aut reſolui eam dicimus, in ligna, lapides & terram; ex quibus conſtructa fuit. *Logica* verò, ſeu rationnalis reſolutio, non eſt deſtructio; ſed perfectio rei. Conſiſtit enim, in quodam examine ſingularium partium, ex quibus res eſt conſtituta: quo examine oſtenditur, ſingulas eius partes tales eſſe, quales eſſe debent, ſecundùm præcepta illius artis; per quam conſtructa eſt

Vt dum examinamus partes definitionis, iuxta regulas definiendi traditas à Dialectica, oſtendentes proprio genere,& propria differentia conſtare; dicimur reſoluere definitionem. Quod patet idem eſſe, ac oſtendere perfectam eſſe. Reſoluere igitur demonſtrationem, non erit aliud, quam partes, hoc eſt principia, ſeu præmiſſas eius examinare: dum ſcilicet oſtenduntur non vtcunque veræ, ſed etiam neceſſariæ eſſe, & per ſe; atque immediatæ: ita vt cognitis terminis, ſine vllo argumento, quo probentur, eis aſſentiatur intellectus, vel certè, per euidentes demonſtrationes reducantur vſque ad prima principia, ex ſola notitia terminorum euidentia: niſi enim vno, aut altero modo cognoſcat quis, eſſe per ſe euidentia, nec veram demonſtrationem habebit, nec ſcientiam concluſionis ſed ſyllogiſmum Dialecticam & opinionem. Vt Ariſtot. docet capt.2. huius 1.lib. his verbis: *Ex primis autem indemonſtrabilibus, quoniam non ſciet non habens demonſtrationem ipſorum.* Res fit manifeſta hac demonſtratione. Omne animal rationale eſt riſibile: Omnis homo eſt animal rationale: ergo Omnis homo eſt riſibilis: cuius minor eſt propoſitio, per ſe nota, aut immediata: cùm in ea prædicetur definitio de ſuo definito, ſine vllo medio, vel argumento probante, ſola per ſe immediatè conueniat definito: ita vt ſtatim ac ſignificationem terminorum cognoſcit intellectus; iudicet eſſe veram. Hoc eſt enim eſſe principium immediatum, aut per ſe notum. Cæterùm maior non eſt per ſe nota: quia riſibilitas non conuenit homini immediatè; ſed media alia paſſione priori, nempe admiratione. Demonſtranda igitur eſt; vt intellectus certò, atque euidenter cognoſcat eſſe veram. Demonſtratur verò per admirationem, pro medio aſſumptam, hoc modo: Omne admiratiuum, eſt riſibile: Omnis homo eſt admiratiuus: ergo Omnis homo eſt riſibilis. Sed adhuc 12
demonſtratio hæc non ſufficit: quia licèt maior præmiſſa ſit immediata; in qua prædicatur vna paſſio immediata de alia, nempe riſibilitas de admiratione, quæ ſine vllo medio ex ea ſequitur: minor tamen in qua prædicatur admiratio de homine; non eſt immediata: quia admiratio non ſequitur ex rationalitate per ſe immediatè, ſed media alia paſſione priori, nempe capacitate diſciplinæ.

Quare vt cognoſcat intellectus eſſe certam: & euidentem, ſcire debet eam demonſtrare, per capacitatem diſciplinæ ſumptam pro medio: hoc modo: Quidquid eſt capax diſciplinæ, eſt admiratiuum: Omnis homo eſt capax diſciplinæ, ergo Omnis homo eſt admiratiuus. Porrò hæc demonſtratio perfectiſſima eſt: quia conſtat præmiſſis immediatis aut per ſe euidentibus: atque indemonſtrabilibus, talis eſt enim maior, in qua vna paſſio immediata prædicatur de alia, nempe admiratio de capaci

capacitate diſciplinæ, qua mediante, ſequitur ex rationalitate. Talis eſt etiam minor, in qua prima paſſio, quæ immediatè ſequitur eſſentiam, prædicatur de definitione, explicante eandem eſſentiam: & ad hanc demonſtrationem reducta eſt prima, quæ non eſſe vera demonſtratio, niſi ad eam reduceretur per veras demonſtrationes. Quòd ſi aliquis neſciat eam ita reducere, non erit in eius intellectu demonſtratio vera, ſed ſyllogiſmus probabilis: nec habebit per eam ſcientiam concluſionis; ſed opinionem. Et hæc reductio, eſt reſolutio logica, & rationalis, quia per eam examinantur partes demonſtrationis, & probantur euidenter tales eſſe: quales eſſe debent ſecundùm regulas huius artis: hoc eſt ſecundùm definitionem eiuſdem demonſtrationis, tradendam in 2. cap. huius lib. quæ prima regula eſt totius artis, & ſcientiæ. Et tandem: quia in hoc opere, docetur modus iſte reſoluendi demonſtrationem, per reductionem præmiſſarum vſque ad prima principia per ſe nota, aut indemonſtrabilia, ideo inſcribitur de reſolutione.

14 Sed quia demonſtratio duplici forma conſtat (vt iam diximus) communi, aut generica ex modo, & figura deſumpta, & ſpeciali deſumpta ex modo concludendi: duobus modis reſoluitur: nempe, *ſecundùm formam communem*, quæ examinatur, & probatur per illa principia, *Dici de omni*, & *Dici de nullo*: & etiam *ſecundùm formam ſpecialem*, quam reſolutionem modo oſtendimus: & reſolutio ſecundùm formam genericam, prior eſt reſolutione ſecundùm formam ſpecificam: quia vniuerſaliora ſunt priora: & genus eſt prius ſpecie: ideo libri agentes de ſyllogiſmo in communi, appellantur de priori reſolutione, hoc eſt de reſolutione ſyllogiſmi, ſecundùm formam genericam, quæ prior eſt. Hoc verò opus docens reſoluere ſyllogiſmum ſecundùm formam ſpecialem, quæ eſt poſterior, inſcribitur de poſteriori reſolutione.

Sed contra hoc eſt argu. Quia in his libris non ſolùm docet Ariſt. reſoluere demonſtrationem, vſque ad prima principia, ſed etiam componere illam ex talibus præmiſſis, & partibus: & prius eſt demonſtrationem componere, quàm eam reſoluere: quia reſolutio eſt quaſi examen compoſitionis: ergo de compoſitione potiùs tanquam de prima, quàm de reſolutione debent appellari. Reſ-

15 pondeo, omiſſis aliis ſolutionibus: conceſſo antecedente, ſed negata conſequentia: quia licèt de compoſitione per ſe tractetur, & prior ſit, reſolutio tamen eſt perfectior: quia eſt quaſi forma, & anima compoſitionis, per quam conſtat euidenter, factam eſſe ſecundùm regulas artis, & ideo bonam eſſe: & demonſtrationem compoſitam eſſe exactam, firmam, & ſtabilem, atque generatiuam ſcientiæ.

Ex quibus ſequitur, non eſſe diſtinguendam reſolutionem rationis in *Logicam*, & *Mathematicam*: vt diſtinguit Toletus, in

procœmio huius operis. q. 2. quia ſi reſolutio certa ſit, per veras monſtrationes fieri debet. Omnis autem reſolutio facta per demonſtrationes: eſt logica: quia ad ſolam logicam pertinet eam docere. Quocirca ſolùm poteſt appellari Mathematica, in quantum ad hanc ſcientiam applicatur, ſicut etiam poteſt appellari Phyſica, aut Metaphyſica, vt applicatur ad has ſcientias. Nam licèt omnis ſcientia reſoluat ſuas concluſiones, & demonſtrationes, vſque ad prima principia, tamen modùm reſoluendi per veras demonſtrationes, à Dialectica accipit, cuius proprium eſt id docere.

Explicatur quem locum obtinere debeat opus hoc, inter cæteras partes Dialecticæ.

QVidam (vt Villalpandeus) in procœmio lib. de priori reſolutione, aſſerunt, *vnum, & eundem, tractatum componi, ex libris priorum, & poſteriorum*: & ideo eundem locum eſſe concedendum his lib. & illis. Alij verò, vt Philoponus, & Auicena, *Diſtinctum tractatum eſſe dicunt*, tamen libros Topicorum collocant immediatè, poſt lib. Priorum: hoc verò opus ſtatim poſt lib. Topicorum. 16

Verùm communis ſententia, duo aſſerit. Primum: *Opus hoc diſtinctum eſſe à lib. priorum.* Quia in eo agitur de ſyllogiſmo ſecundùm formam ſpecialem, in lib. verò priorum de eodem, ſecundùm formam communem tractatur, & conſiderationes iſtæ diuerſæ ſunt, ideo ad diſtinctos pertinent tractatus. Secundùm: *Hos libros immediatè poſt libros priorum, & ante libros Topicorum, & Elenchorum eſſe collocandos*: ita D. Tho. in procœmio huius operis, Albert. Mag. 1. Poſteriorum, tract. 1. Caieta. Sotus, Louanien. Tolet. Merc. & moderni omnes, in hoc procœmio: & ratio eſt manifeſta: Quia in libris priorum, agitur de ſyllogiſmo in genere, ſub qua conſideratione prior eſt, quàm ſecundùm ſuas ſpecies de quibus agitur in cæteris libris: ergo libris priorum, debetur primus locus, reſpectu aliorum, in quibus agitur de ſyllogiſmo: ſed inter ſpecies ſyllogiſmi, perfectiſſima eſt demonſtratio (de qua agit hoc opus) & ex conſequenti prima: ergo ſtatim poſt lib. priorum collocari debet. 17

Quare dicatur iudicatiua hæc pars poſterioriſtica, pars verò topica inuentiua.

SEd quæri tandem ſolet in hoc procœmio, *Quare hæc pars Dialectica dicatur Iudicatiua*? Cui omiſſis alijs opinionibus: Reſpódeo, ex doctrina D. Tho. in hoc procœmio poſita, rationem rei huius eſſe: quia iudicium intellectus factum de veritate rei, eſt quædam ſententia: & perfectum iudicium, non quæcunque ſententia ab intellectu prolata, ſed firma, atque certa: firmam autem, &

certam

certam ſententiam, non poteſt ferre intellectus, niſi firmiter, & certò adhæreat alteri parti contradictionis. Hoc autem conſequitur per demonſtrationem: cuius non ſolùm præmiſſæ, ſed etiam concluſio ex eis deducta, certa atque euidens eſt: vt docuit Ariſt. lib. 2. cap. 1. dicens: *Oportet ſcientem ſimpliciter à credulitate,*
18 *impermutabilem eſſe.* Meritò ergo dicitur, hæc pars poſterioriſtica iudicatiua: quia in ea docetur modus certum iudicium ferendi, de veritate propoſitionum: quod perfectiſſimum quid eſt. Pars verò Topica, non vocatur iudicatiua, quia per ſyllogiſmum Topicum, non fertur iudicium certum de concluſione, ſed probabile tantùm. Inuentiua verò dicitur, quia ad inuentionem (vt bene D. Thom. inquit) non requiritur certitudo: quamuis loca ipſa inuenta, per certam demonſtrationem probentur in parte Topica, in quantum pars eſt logicæ docentis. Per Topicam quoque eadem logica docet, in cæteris ſcientiis, loca adinuenire, ad eruenda argumenta probabilia. Itaque quælibet pars Dialecticæ, habet aliquid inuentionis, & aliquid etiam iudicij. Sed iudicare, quaſi per ἀντωνομάσιαν conuenit huic operi poſterioriſtico, cæteris verò per participationem eius, & inuenire loca argumentorum probabilium, eodem modo conuenit parti Topicæ, & cæteris ex eius participatione. Ideo pars poſterioriſtica, vocatur *Iudicatiua.* Topica verò *Inuentiua*: quia ab eo, quod principale eſt, vel principaliùs conuenit, ſumitur appellatio.

Modus procedendi, & diuiſio totius operis.

19 CIrca modum procedendi: *An definiendo ac diuidendo procedat Ariſt. vel etiam demonſtrando*, non omnes conueniunt. Sed Venetus cap. 1. huius operis, affirmat, diuiſionibus, ac definitionibus, vti Ariſto. in diſcurſu huius operis, non demonſtrationibus: quod probari poteſt teſtimonio Ariſto. qui in 2. c. 1. lib duplici definitione definit demonſtrationem. Et etiam hoc argum. Ariſt. in hoc opere, agit de demonſtratione: ergo non procedit demonſtrando. Probatur conſequentia, quia ſi per demonſtrationes procederet, daretur proceſſus in infinitum: & idem probaretur per ſeipſum. Probatur conſequentia, quia ſi per demonſtrationem probaretur natura demonſtrationis: ergo natura illius demonſtrationis: qua vteretur, eſſet probanda per aliam demonſtrationem; & ita in infinitum. Et ſi per demonſtrationem probatur natura demonſtrationis, illa eadem demonſtratio, per quam probaretur, ſeipſam probaret, cùm ſit vera demonſtratio: vel ignotum per ignotius: cùm ante demonſtrationem, per quã probatur natura demonſtrationis, non ſit illa demonſtratio cognita.
20 Duo tamen dicenda ſunt in hac re. Primò: *Omnem ſcientiam aut omnem partem ſcientiæ, vt plurimum procedere definiendo.* Quia

neceſſe eſt proprium obiectum in principio definire, vt definitio eius aſſumi poſſit, tanquam medium ad probandas paſſiones de illo: & ideo in hoc opere non ſic procedit Ariſto. demonſtrando, quin etiam procedat definiendo. Secundò dicendum eſt: *Proprium modum procedendi huius operis, eſſe per demonſtrationem*, vt in 2 & 10 cap.pluribuſque aliis oſtenditur, in quibus demonſtrationibus vtitur Ariſto. ad oſtendendam naturam demonſtrationis,& proprietates eius,& de hoc nemo poteſt dubitare. Ad argu. verò:negandum eſt inconuenientia illa ſequi:nam aſſignata prius definitione demonſtrationis, iam per illam cognoſcitur naturã cuiuſcunque demonſtrationis: etiam illius,quæ poſtea adducitur ad probandum aliquid de demonſtratione. Nec tamen demonſtratio, quæ adducitur, indiget alia, per quam probetur: ſed ſeipſam probat, diuerſa ratione: quia in quantum conuenit cum cæteris demonſtrationibus,in natura communi demonſtrationis, explicata per definitionem, eſt id,de quo aliquid probatur: & in quantum eſt medium, per quod probatur, eſt id, quo aliquid de natura eadem communi probatur: non verò de qua id probatur. Diuerſa autem ratione eſſe id, de quo aliquid probatur,& id,quo illud idem, probatur, non eſt inconueniens: quia definitio, per quam explicatur natura communis definitionis,ſeipſam explicat diuerſa ratione:vt notum eſt.

Generalis diuiſio totius operis eſt in duos libros: In quorum Primo, *de natura demonſtrationis, & partibus eius agit Ariſto.* In Secundo:*De modo conſtituendi definitionem*: quæ potiſſimum medium eſt eiuſdem demonſtrationis: particularis autem diuiſio, cuiuſcunque libri ſuis locis deſignabitur.

CAPVT I.

TEXTVS ARIST.

Omnis doctrina, omniſque diſciplina intellectiua,ex præexiſtenti fit cognitione, &c.

Breuis expoſitio textus.

PRimus hic liber, de poſteriori reſolutione, in tres partes diuiditur. In prima, docet Ariſto. *Demonſtrationem eſſe.* In ſecunda: *Quid ſit demonſtratio, & quibus partibus conſtet.* In tertia: *Qualis ſit*, hoc eſt, quas habeat paſſiones, aut proprietates. 1

Intentum huius capitis, *Quòd actualis rerum notitia, atque ſcientia, verè ſit in nobis: & ex alia notitia priori generetur.* Habet autem duas partes, in quarum prima, tradit Ariſto. vniuerſalem, quandam propoſitionem, prædictam veritatem continentem: eámque probat in omni genere intellectualis cognitionis. In ſecunda

cunda quot, & quæ ſint præcognitiones, & de quibus habeantur.

Duo verſabantur errores in ſcholis tempore Ariſt. *circa acquiſitionem ſcientiæ.* Primus, Heracliti, & Cratylli antiquorum Philoſophorum: qui non diſtinguentes notitiam intellectiuam à ſenſitiua, nec putantes aliquid eſſe in rebus vniuerſale, ſed ſolùm ſingularia ſenſibilia, quæ in continuo motu, & fluxu ſunt, conſequenter aſſerebant, nec dari ſcientiam de rebus, nec dari poſſe: quia ſcientia ſi eſſet poſſibilis, de vniuerſalibus, atque perpetuis deberet eſſe.

2 Secundus error, fuit Platonis, vt teſtatur idem Ariſt. 1. & 7. lib. Meta. concedentis quidem ſcientiam, non tamen de nouo acquiſitam, ſed à principio habitam, hoc modo: vt dum materia, ex qua generatur homo, diſponitur ab agente naturali, ſtatim per impreſſionem, atque virtutem ideæ hominis ſeparatæ, infundatur anima, plena ſpeciebus rerum omnium: per quas poſſet ſcire omnia: ſolùm quod non exeat in actum cognoſcendi, propter impedimentum corporis, & quaſi ligamentum ſenſuum, quouſq; tale impedimentum exercitatione tollatur: quo ſublato cognoſcere ncipiat anima, non ea, quæ priùs ignorabat, ſed quæ à principio icognouerat: impedita tamen fuerat ab actuali conſideratione eorum: & ideo ita ſe habuit, ac ſi obliuioni tradidiſſet, quæ priùs cognouerat: Vnde inferebat Plato, *Scire noſtrum eſſe, quaſi reminiſcentiam quandam eorum, quæ priùs cognouimus.* Quod hoc argumen. probabat, in quodam dialogo de ſcientia, & virtute qui vocatur *Menon,* à Menone perſona quadam eiuſdem appellationis in eo introducta. Dum homo vult aliquid ſcire: aut ſcire vult, id quod iam ſciebat, vel quod neſciebat; primum eſt impoſſibile, quia nemo ſcire vult ea, quæ iam cognoſcit. Nec minùs impoſſibile eſt ſecundum, quòd ſcire velit id quod ignorat: nam ſicut fruſtra aliquis quæreret hominem, quem non nouit: quia etiam ſi illum inueniat, cognoſcere non poterit: ita fruſtra quæreret aliquis ſcientiam eius: quod non cognouit, quia non poterit illud cognoſcere, etiam ſi ei ſeſe offerat. Neceſſe eſt ergo dicere, quòd ea velimus ſcire, quæ priùs cognoſcebamus: ſed quaſi obliuioni tradidimus: & ideo non de nouo, ſed quaſi per quandam reminiſcentiam illud modò cognoſcimus.

3 Aduerſus hos duos errores, proponit Ariſto. hanc propoſitionem vniuerſalem: *Omnis doctrina, omniſque diſciplina, intellectiua, ex præexiſtenti fit cognitione.* Cuius ſenſus eſt: Omne iudicium intellectus, non ex ſola notitia terminorum habitum, ſed aliquo medio, aut ratiocinatione acquiſitum, ſiue propria induſtria, aut labore, ita vt doctrina appelletur: ſiue à magiſtro acceptũ: & ideo diſciplina vocatum, fit, hoc eſt, verè datur aduerſus Heraclitũ, & fit de nouo: ita vt res per illud cognita, non fuerit cognita priùs:

ſed ſimpliciter ignorata,aduerſus Platonem. Hanc veritatem vniuerſalem,probat Ariſt.in triplici genere cognitionis.*In Scientifica* quidem certiſſima,qualis eſt ea,quæ habetur, per Mathematicas diſciplinas; in quibus euidens eſt, iudicium ac notitiam concluſionis fieri, ex notitia præmiſſarum priùs habita. Et eodem modo in cæteris Artibus,non ſolùm liberalibus,ſed etiam mechanicis;in quibus vnum ſemper cognoſcitur, ex notitia alterius priùs habita,quouſque peruenitur ad primum principium illus artis,nõ per aliud,ſed per ſe notum, hoc eſt, ex ſola notitia terminorum. Probat deinde in cognitione probabili,quæ habetur per ſyllogiſmum Dialecticum,cuius concluſio cognoſcitur ex notitia probabili præmiſſarum,vel euidenti,per conſequentiam probabilẽ, aut per inductionem:in qua,ex notitia ſingulariũ, fit experimentum, quod eſt iudicium vniuerſale.Probat tandem in Rhetoricis argumentationibus,quæ ſunt Enthymema, & exemplum:nam Enthymema, eſt quaſi ſyllogiſmus truncatus, cui deficit maior vel minor,ſubintellecta tamẽ ab arguente:& iudicium cõcluſionis,fit ex iudicio alterius præmiſſæ priùs habito.Exemplũ verò procedit,ex vno ſingulari ad aliud, per ſimilitudinẽ:& ideo notitia vnius habetur, ex notitia alterius prius habita.

In ſecunda part.cap.agit Ariſt.de Præcognoſcendis, & Præcognitis.Nam ſi notitia concluſionis debet fieri,ex præexiſtenti cognitione,neceſſe eſt explicare,quæ, & quot ſint præcognoſcenda, & de quibus: vt eſt eis haberi poſſit notitia concluſionis: Duo ait eſſe præcognoſcẽda,aut duas eſſe præcognitiones ad notitiã concluſionis neceſſarias, *An ſit, & Quid ſit.* Tria autem eſſe de quibus habendæ ſunt præcognitiones,nempe, *Subiectum,Paſſio,& Principium,*& hæc appellãtur præcognita.*Subiectum*, eſt illud de quo eſt ſcientia,vel ſcientifica concluſio.*Principia,*ſunt præmiſſæ demonſtrationis,ex quibus infertur concluſio.*Paſsio eſt*,quæ demonſtratur de ſubiecto in cõcluſione.Exempla ponit Ariſt. in Mathematicis diſciplinis; ſed nos ea afferemus in rebus nobis notioribus hoc modo; Vt habeamus euidentem notitiam huius cõcluſionis; Omnis homo eſt riſibilis,neceſſe eſt,duo præcognoſcamus,An ſit, & quid ſit:& de tribus quidem,nẽpe,de ſubiecto, circa quod verſatur concluſio, quod eſt homo:de principiis, quæ ſunt præmiſſæ iſtæ,per quas demõſtratur,nempe,Omne animal rationale eſt riſibile:& omnis homo eſt animal rationale:& de paſſione demonſtrata de illo, quæ eſt riſibilitas. Non eſt tamen habenda vtraque præcognitio de ſingulis:ſed de ſubiecto tãtùm:de principiis verò, prima,nempe,an ſint,hoc eſt,an ſint vera:de paſſione verò,ſecundum,nempe,quid ſit,hoc eſt, quid nomen ſignificet:nam quòd ſit, probatur in concluſione: id eſt,quòd inſit ſubiecto: quia cùm ſit accidens,non habet aliud eſſe,quàm ſubiecto ineſſe 4

His

His explicatis, reſpõdet Ariſt.in fine cap.ad arg.Platonis. Diſtinguẽdo maiorem: nam dum interrogatur: An qui vult ſcire aliquid velit ſcire, quod ſciebat priùs, vel quod ignorabat: Reſpondendum eſſe ait, non velle ſcire, quod ſimpliciter ſciebat: nec quod omnino ignorabat: ſed quod ignorabat formaliter, atque ſimpliciter, ſciebat tamen virtualiter, & ſecundùm quid, hoc eſt: non in ſe, ſed in alio priùs cognito: in quo virtualiter continetur. Gratia exempli, dum volo ſcire, An homo ſit capax diſciplinæ: volo ſcire, id quod non ſciebam actu, & formaliter, ſed ſolùm virtualiter, in illis duabus præmiſſis priùs cognitis. Omne animal rationale eſt capax diſciplinæ, &, omnis homo eſt animal rationale: in quibus notitia eius virtualiter continetur: & ideo dum infertur ex eis, cognoſci poteſt: quia non prorſus ignorabatur, ſed virtualiter ſaltem cognoſcebatur: & per illationem, cognoſcitur formaliter.

QVÆSTIO I.

An de omni, & ſola cognitione intellectiua, intelligatur vniuerſalis propoſitio Ariſtotelis.

6 PRiùs quàm diuerſas ſententias proponamus, paucis explicanda eſt propoſitio Ariſto. *in qua per doctrinam, & diſciplinam, idem aſſenſus intellectus ſignificatur*: qui, vt propria induſtria acquiritur, vel, vt à magiſtro procedit, doctrina dicitur: vt verò à diſcipulo acceptus, diſciplina. Deinde per cognitionem intellectiuam, non quodlibet iudicium intellectus ſignificatur, ſed illud ſolum, quod per aliquod medium, vel ratiocinationem habetur: nam ſi ex ſola cognitione terminorũ habeatur, certũ eſt nõ fieri ex alio iudicio intellectus: quamuis fiat ex notitia apprehenſiua terminorum, & ſignificationis eorum. Alioqui, ſi ex alio iudicio fieret, daretur proceſſus in infinitum. Senſus igitur propoſitionis eſt; Omne iudicium intellectus, per aliquod medium, vel ratiocinationem habitum, fit ex alio, habito etiam per ratiocinationem, vel ex ſola notitia terminorum: ita vt tandem ad aliud per ſe notum, aut ſine medio habitum reducatur. Iſte eſt ſenſus propoſitionis de qua inquiritur, *An de omni, & ſola cognitione intellectiua accipiatur, & an vera ſit.*

Et prima opinio tenet; *Non ſolùm in ſcientiis, ſed etiam in opinione, & fide humana verum eſſe, ac de eis intelligi, & ex conſequenti, de omni iudicio intellectus, per medium habito.* Ita Sotus quæſt.1. huius cap.in ſolutione ad primam confirmationem, 2.arg. probat id: Quia vtraque generatur ex aliquo principio euidenti, per probabilem, aut ineuidentem conſequentiam: opinio quidem, dum ſic argumentamur: Corpus ſphæricum, aut perfectè rotundum, tangit aliud corpus perfectè planum in puncto: ergo datur punctum

ctum indiuiſibile. Fides etiam humana, dum dicimus, Homini fide digno credendum eſt: ergo vera ſunt quæ ab hoc homine, fide digno, dicuntur.

Secunda opinio aſſerit, *Non ſolùm ad ſcientias humanas, ſed etiã ad ſcientiam angelorum ſe extendere, & in ea veram eſſe.* Ita moderni quidam: qui hanc ſententiam ita probant: Quia Angelus cognoſcit effectum per cauſam: vt quòd homo ſit riſibilis: quia eſt rationalis: & cognitio cauſæ, eſt prior cognitione effectus, ſicut cauſa eſt prior effectu: ergo cognitio effectus fit in eo, ex præexiſtenti cognitione cauſæ. Præterea Angeli inferiores illuminãtur à ſuperioribus: & illuminatio non videtur eſſe aliud quàm manifeſtatio veritatis, quam ſuperior cognoſcit, & ignorat inferior: ergo cognitio inferioris angeli, fit ex præexiſtenti cognitione ſuperioris.

Noſtra ſententia, & communis omnium ferè expoſitorũ Ariſt. 8
in hoc capite, his concluſionibus explicatur. Prima: *Non intelligitur propoſitio Ariſt. de ſcientia angelorum, nec in ea poteſt habere veritatem.* Vt hanc explicemus, atque probemus ſimul, notandũ eſt: *Aliud eſſe cognoſcere, quàm vnum ſit ab alio, aut ex alio, vel propter aliud: & aliud habere cognitionem vnius, ex cognitione alterius:* nam primum: non dicit diſtinctam cognitionem vtriuſque, nec vllam imperfectionem ex parte cognoſcentis, ſed per vnam & eandem cognitionem, poteſt vtrumque cognoſci, cum illo ordine, aut dependentia, quã ſecundùm ſe habent: & ita cognoſcuntur à Deo, & ab angelis, cauſa, & effectus quicunque. Ita, vt per vnam ſimplicem cognitionem, vtrumque cognoſcant: & quàm vnũ habet eſſe ab alio: ſic etiam cognoſcunt eſſentiã quamcunque & omnes paſſiones ab ea procedentes. Habere autem cognitionẽ vnius, ex cognitione alterius, dicit diſtinctionẽ cognitionum, & cauſalitatem, non ſolùm inter obiecta cognita, ſed etiam inter cognitiones ipſas; ita vt vna ſit cauſa alterius in aliquo genere: & hæc eſt maxima imperfectio: quæ ſolum reperitur in cognitione noſtra diſcurſiua, per quam ſucceſſiuè plura cognoſcimus: & cognitio vnius ſequitur poſt aliam, & fit ex alia, & hoc eſt fieri ex præexiſtenti cognitione; vt aſſerit propoſitio Ariſt.

Ex hac ergo veriſſima doctrina probatur iam; Nullum iudiciũ 9
intellectus diuini, aut angelici; fieri ex præexiſtenti cognitione. Quod ſic probo: Iudicium intellectus fieri ex præexiſtenti cognitione dicit diſtinctionem cognitionum: quia eadem cognitio nõ dicitur fieri ex ſeipſa: ſed Deus, & Angeli, non cognoſcunt effectum, & cauſam diſtinctis cognitionibus: ergo cognitio effectus in eis non fit ex præexiſtenti cognitione cauſæ.

Quod verò dicitur, Angelum cognoſcere effectum per cauſam; Diſtinguẽdum eſt, nam ex parte rei cognitæ, verum eſt; quia verè cognoſcit

cognoſcit Angelus,effectum habere eſſe à cauſa, & propter eam eſſe:ſed ex parte cognitionis, non eſt verum: quia cùm cognitio cauſæ,& effectus ſit eadem, non eſt verum, quòd cognitio vnius fiat ex cognitione alterius:hoc enim diſtinctionem cognitionum dicit,quæ non reperitur in Deo,nec in angelis, reſpectu cauſæ,& effectus. Et quod de ſcientia Angelorum dicimus, eodem modo intelligendum eſt,de ſcientia infuſa primi Parentis,quam habuit à principio,quo factus eſt à Deo.

10 De illuminatione verò, Concedimus,quòd cognitio inferioris angeli, fiat ex præexiſtenti cognitione ſuperioris: propoſitio tamen Ariſt. intelligitur in eodem intellectu,non in diuerſis.

Secunda concluſio: *In opinionibus non ſemper eſt verum; quòd vna cognitio fiat ex alia*; vt aſſerit prima opinio: *ſed ſolùm ea quæ habetur per diſcurſum.* Probatur hæc Concluſio: Quia opinio non ſolùm habetur per diſcurſum, ex propoſitione euidenti,ſed dantur etiam opiniones per ſe notæ; hoc eſt,per ſe probabiles: ſicut principia ſcientiarum per ſe euidentia: & in eis non habetur vna cognitio ex alia, ſed ex ſola notitia terminorum: vt hæc propoſitio,Mater diligit filium ſuum,per ſe eſt probabilis: & non quia colligitur ex alia,ſed ſola ſignificatione terminorum habita, neceſſariò iudicat intellectus eſſe probabilem ergo in his opinionibus,non fit cognitio ex præexiſtenti alia cognitione, verùm hoc ipſum ex profeſſo explicabitur in cap.26.huius lib.

11 Tertia concluſio: *Aſſenſus fidei humanæ, non fit ex præexiſtenti cognitione.* Probatur hæc etiam, contra Sotum: Quia formalis,& proxima ratio aſſentiendi in fide, eſt teſtimonium fide digni,per quam rationem diſtinguitur ab opinione. Huius enim aſſenſus, vel habetur ex ſola notitia terminorum; vel colligitur ex alio aſſenſu euidenti,per conſequentiam probabilem: ergo aſſenſus fidei,non fit ex alio,nec per diſcurſum,ſed ex ſolo teſtimonio habetur ſine diſcurſu: quare non fit ex præexiſtenti cognitione. Et quod de fide humana dicimus, eodem modo intelligendum eſt, de fide diuina, & de reuelationibus Prophetarum.

Ad arg. verò primæ opinionis: Reſpondeo, Aſſenſum opinionis, habitum per illum diſcurſum, fieri ex præexiſtenti cognitione,ſed non omnem aſſenſum opinionis, haberi diſcurſum; vt probauimus: & ideo non ſemper fieri ex præexiſtenti cognitione.Quòd verò aſſenſus fidei humanæ fiat per illum diſcurſum negamus. Immediatè quippe habetur ex teſtimonio fide digni:aliàs ſi fieret per illum diſcurſum,opinio eſſet,non fides humana.

Ex his tribus concluſionibus, ſequitur, propoſitionem Ariſtotelis vniuerſaliter eſſe veram, in omni ſcientia, humano more acquiſita,& in opinione, quæ habetur per diſcurſum tantùm. Et ideo ſenſum eius hunc eſſe, *Omne iudicium intellectus,per diſcurſum*

ſum

ſum habitum, ſiue euidens ſit, vel probabile, fieri ex praexiſtenti aliquo iudicio intellectus, ex ſola notitia terminorum habito: vel etiam per diſcurſum, reducibili tamen ad iudicium aliud, ex ſola notitia terminorum habendum.

QVÆSTIO II.

An de ſubiecto ſit præſupponenda actualis exiſtentia.

DVas præcognitiones aſſignauit Ariſt. nempe, *An res ſit*, & *Quid ſit*, & vtramque habendam eſſe docuit de ſubiecto vel obiecto, circa quod verſatur ſcientia, & huius ratio eſt manifeſta: quia ſi ſubiectum non habet eſſe, neque habebit eſſentiam, aut quidditatem: & ideo nec proprias paſſiones: quæ de illo probentur in ſcientia. Nec denique habebit definitionem quidditatiuam, per quam probentur: quare ſi non ſit, non poterit eſſe obiectum ſcientiæ. Eſſe autem; vt modò loquimur, non eſt aliud, quàm exiſtentia in rerum natura. Sed hæc duobus modis habetur, *Actu* quidem, dum res exiſtit extra ſuas cauſas: vel *Potentia*, dum non eſt extra illas ſed in virtute earũ, à quibus produci poteſt. De exiſtentia autem ſubiecti poſſibili, nemo dubitat, quin ſit neceſſariò præſupponenda: quia ſi non poſſit vllo modo eam habere, reputabitur ens impoſſibile, ſicut Chimæra: quare nõ poterit de illo haberi ſcientia. Ideo ſolùm quærimus de exiſtentia actuali: *An neceſſe ſit de ſubiecto præcognoſcere, quòd actu ſit in rerum natura, vt de illo habeatur ſcientia: vel ſufficiat præſupponere, quòd eam poſſit habere.* 12

Et prima opinio affirmat; *Neceſſarium eſſe quòd de ſubiecto præſupponatur actualis exiſtentia*: non quam ſemper habeat, ſed ſaltem temporibus à natura ſtatutis: vt de roſa, actu non exiſtente, habetur ſcientia in hyeme: quia præcognoſcimus illam habituram tempore veris. Si verò eam ſuo tempore non eſſet habitura, non poſſet de ea haberi ſcientia. Ita Caiet. cap. præſenti, & Tolerus, quæſt. vnica ad 5. 13

Et probatur teſtimonio Ariſt. id expreſsè aſſerentis, lib.2. huius operis, textu 8. his verbis: *Quærere autem Quid eſt, non habentis Quod eſt, nihil eſt quærere.* Quaſi dicat, non eſſe quærendam definitionem eius, quod non habet exiſtentiam: quia non poterit inueniri: & ideo nec poterit eſſe obiectum ſcientiæ.

Probatur etiam ratione: Quia ab eo quòd res eſt, vel non eſt, propoſitio dicitur vera, vel falſa: id eſt, ab eo, quòd actu exiſtit: vel non exiſtit: ergo actualis exiſtentia ſubiecti, temporibus ſaltem, quibus eam accipere poteſt à cauſis naturalibus, fundamentum eſt omnium veritatum, quæ de illo poſſunt cognoſci in ſcientia: quare neceſſariò erit de illo præcognoſcenda.

Secunda opinio eſt oppoſita; Quod non ſit neceſſariò præcognoſcenda actualis exiſtentia ſubiecti, temporibus etiam à natura ſtatutis: 14

ſtatutis: ſed licèt eam nunquam habeat, nec habiturum ſit, poſſe haberi ſcientiam de illo, ſi præcognoſcatur, quòd eam habere poſſit. Ita Sot. quæſt. 1. de præcognitis; vbi docet, quod dum Ariſtot. ait de ſubiecto præcognoſcendum eſſe, An ſit, hunc ſenſum tenet, id eſt, An ſit verum ens, habens ſaltem eſſe poſſibile in ſuis cauſis.

Ratio huius ſententiæ eſt: Quia ſufficit ſubiectum habere eſſe poſſibile in ſuis cauſis: vt veram habeat definitionem, veráſque paſſiones: quæ de illo poſſint probari in ſcientia: ergo ſufficit hoc de illo præcognoſcere.

Noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt: *Intrinſeca ratio ſcientiæ, non petit actualem exiſtentiam ſubiecti: ideo non eſt neceſſariò præcognoſcenda de illo, ſed ſufficit præcognoſcere exiſtentiam poſſibilem.* Probatur hoc arg. Scientia ex propria natura eſt perpetua, & circa obiectum neceſſarium, & perpetuum debet verſari: ſed actualis exiſtentia, nec ſemper conuenit ſubiecto, nec neceſſariò, ſed modo quodam contingenti, cùm paſſim res eam amittant, dum corrumpuntur: ergo non habetur ſcientia de ſubiecto; vt actu exiſtente etiam ſtatutis temporibus. Nec erit neceſſariò præcognoſcenda actualis eius exiſtentia, ſed ſufficiet præcognoſcere poſſibilem. Hæc eſt contra Caiet.

15 Secunda concluſio, *Vt habeatur ſcientia de aliquo ſubiecto à nobis, imperfectè cognoſcentibus, neceſſe eſt quòd habuerit aliquando actualem exiſtentiam, non quocunque tempore à natura ſtatuto, ſed vel ſemel.* Hæc ex parte eſt contra vtramque opinionem. Et probatur hac ratione: Imperfecta noſtra cognitio habetur per ſenſus: ergo non poſſumus habere ſcientiam de aliquo obiecto; niſi per aliquem ſenſum illud percipiamus: ſed ſenſus non percipiunt, niſi res actu exiſtentes: ergo neceſſe eſt obiectum aliquando habuiſſe actualem exiſtentiam; vt notitia eius ſcientifica ad intellectum perueniat mediis ſenſibus. Quòd verò in temporibus natura ſtatutis, eam habeat, neceſſarium non eſt: cùm poſſit per eam, quam ſemel habuit, modo ſcientifico à nobis cognoſci. Vtramque concluſionem noſtram, tenet Ferrar. 1. lib. contra gentes, cap. 66.

16 Teſtimonium verò Ariſtot. pro ſententia Caiet. adductum, de eſſe poſſibili intelligendum eſt: quod ſufficit; vt quidditas eius inueniatur. Vel, ſi de actuali intelligitur, de modo quo à nobis acquiritur ſcientia, loquitur in eo Ariſt. non de ſcientia ſecundùm rationem intrinſecam.

Ad arg. verò eiuſdem ſententiæ; Diſtinguendum eſt antecedens: Nam ab eo, quòd res eſt, vel non eſt, id eſt ab eius exiſtentia poſſibili accipitur veritas propoſitionis ſcientificæ: non ab actuali: & illa eſt fundamentum ſufficiens veritatum totius ſcientiæ.

Argum. verò pro ſententia Soti; Concedendum eſt: quia ſolùm probat, ſufficere exiſtentiam poſſibilem ſubiecti præcognoſcere

ad

ad intrinſecam rationem ſcientiæ : vt aſſerit prima concluſio noſtra: ſed ad imperfectum modum : quo eam nos communiter acquirimus, neceſſarium eſt, vt eam habuerit aliquando, & aliquando de illo fuiſſe præcognitam: vt probat concluſio ſecunda.

QVÆSTIO III.

An de ſubiecto præcognoſcendum ſit quid rei, vel ſolùm quid nominis. 17

DVplex eſt definitio. *Vna* per quam explicatur eſſentia rei : & hæc vocatur *definitio rei, vel quid rei*; vt animal rationale. *Alia* eſt definitio, ſeu potiùs explicatio vocis: vt dum dicimus; magnanimum eſſe, magnum habentem animum : vel infinitum; quod non habet finem. Et hæc dicitur *definitio nominis, vel quid nominis*: quia quidditas nominis, videtur eſſe ſignificatio eius, per eam explicata. Et hæc, non eſt dubium, quin ſit neceſſariò præcognoſcenda de ſubiecto ſcientiæ : nam ſi ignoremus, quid ſignificet hæc vox, homo, non poterimus habere de illo veram aliquam notitiam, nec ſcientiam. Sed quæſtio procedit de definitione, quid rei, aut quidditatiua ſubiecti; *An ſit neceſſariò præcognoſcenda.*

Et prima opinio aſſerit : *Non eſſe neceſſariò præcognoſcendam,* ſed ſine eius notitia, poſſe haberi de re ſcientiam. Ita Tolet. vbi ſuprà probat hoc modo : Quia ad demonſtrandum effectum per cauſam: non requiritur præcognoſcere quid ſit cauſa, & quid effectus, ſed ſolùm quòd effectus procedit per ſe à cauſa : ergo non requiritur præcognitio, quòd quid eſt. Vnde Aſtrologi demonſtrant lunam eclipſari, per ſuam cauſam, ignorantes definitionem lunæ & cœlorum : & Mathematici multa demonſtrant de figuris, & numeris, ignorantes definitiones eorum.

Vt autem quid ſit tenendum in hac quæſt. decernamus : Notandum eſt; *Duplicem eſſe demonſtrationem, Quia, & Propter quid.* *Demonſtratio propter quid:* eſt illa, per quam demonſtramus effectum per ſuam cauſam : & talis eſt hæc : Omne animal rationale eſt riſibile : Omnis homo eſt animal rationale : ergo Omnis homo eſt riſibilis. *Demonſtratio Quia,* èſt, per quam ex oppoſito demonſtramus cauſam per effectum; vt ſi dicas : Omne riſibile eſt admiratiuum : omnis homo eſt riſibilis : ergo Omnis homo eſt admiratiuus. Præterea *demonſtratio Propter quid,* adhuc eſt duplex, *Vna*, per quam demonſtratur propria paſſio de ſubiecto : & talis eſt prima, quam adduximus; tales etiam ſunt plures in ſcientiis particularibus, demonſtrantibus paſſiones de ſubiecto: vt in Metaphyſica, & vtraque Philoſophia Naturali, & Morali. *Alia eſt*, in qua demonſtratur effectus per cauſam, cuius non eſt propria paſſio : & talis eſt ſecunda demonſtratio adducta : tales etiam ſunt ferè omnes demonſtrationes Mathematicæ. Nam iſtæ ſcientiæ 18

non

non tam demonſtrant paſſiones de ſubiecto, quàm rationes quaſdam figurarum, & proportiones numerorum, poſteriorum per priores.

19 His ſuppoſitis tribus concluſionibus explicatur noſtra ſententia. Prima eſt: *Praecognitiones, & ordo quo habendæ ſunt de ſubiecto, paſſione, & principijs, quæ vocantur præcognita, non habent locum in demonſtratione Quia, ſed ſolùm in demonſtratione Propter quid.* Probatur teſtimonio Ariſt. qui cap. 2. huius 1. lib. aſſerit, de modo ſciendi à poſteriori, hoc eſt demonſtrationem Quia, nondum ſe fuiſſe locutum, ſed nec locuturum vſque ad decimum cap. vbi vtramque demonſtrationem diſtinguit. Ergo regulæ in hoc capite traditæ, de præcognitionibus, & præcognitis, ſolùm intelliguntur in proceſſu demonſtrationis Propter quid; vt etiam oſtendunt exempla omnia ab Ariſt. adducta.

Probatur etiam ratione: Quoniam per demonſtrationem Quia ſæpe demonſtratur definitio, vel eſſentia rei, per propriam paſſionem: vt oſtendit hæc demonſtratio: Omne riſibile eſt animal rationale: Omnis homo eſt riſibilis: ergo Omnis homo eſt animal rationale. Aliquando etiam probari ſolet, quòd ſubiectum ſit, quando non eſt adeò manifeſtum. Sed id quod demonſtratur, non poteſt præſupponi, aut præcognoſci: ergo in demonſtratione Quia, non eſt præcognoſcendum de ſubiecto, an ſit, neque quid ſit, ſed ſufficiet præcognoſcere quid nominis.

Secunda concluſio: *In demonſtrationibus etiam Propter quid, in quibus non demonſtratur propria paſſio de ſubiecto, ſed effectus de ſua cauſa, non eſt neceſſariò præcognoſcendum quid rei de ſubiecto: ſed ſufficit præcognoſcere proprium conceptum cauſæ, ac dependentiæ effectus ab ea, ſeu rationis, per quam demonſtratur effectus.* Probatur: Quia in his definitionibus, non ſumitur pro medio demonſtrandi definitio ſubiecti, ſed ſolum dependentia per ſe effectus à cauſa: ergo non requiritur præcognitio illius: ſed huius ſufficiet.

Tertia concluſio: *In demonſtrationibus probantibus paſſionem de ſubiecto, neceſſariò præcognoſcenda eſt definitio quid rei*: Hæc eſt etiam manifeſta: Quia in his demonſtrationibus, definitio quid rei aſſumitur pro medio: ergo eſt altera præmiſſarum: ſed præmiſſæ præcognoſcuntur ad inferẽdam concluſionem: ergo neceſſe eſt quid rei de ſubiecto præcognoſcere. Et in his demõſtrationibus intelligitur præceptum Ariſt. de præcognoſcendo quid rei, de ſubiecto: vt docet expreſsè D. Tho. 1. p. q. 1. art. 7. ad primum: ex quo deſumptæ ſunt omnes tres concluſiones noſtræ, quas tenet etiam Caiet. cap. præſenti. Ex quibus intelligitur, regulas Ariſt. de præcognitionibus, & præcognitis, ſecundum proportionem intelligendas eſſe, in diuerſis demonſtrationibus. Ita vt de ſubiecto præcognoſcendum ſit, quid rei, atque etiam, quid

nominis in his demonſtrationibus, quæ probant paſſionem de ſubiecto: in aliis verò, in quibus ratio poſterior, vel effectus per rationem priorem, vel cauſam probatur, ſolùm conceptus cauſæ; & dependentia eius ab effectu eſt præcognoſcenda, verùm quid nominis in omnibus.

Argum. verò Tolet. ſolùm probat non eſſe neceſſariò præcognoſcendum quid rei de ſubiecto, in demonſtrationibus probantibus effectus per cauſas; vel rationes poſteriores per priores: quod concedit ſecunda concluſio noſtra: ideo nihil efficit contra tertiam.

QVÆSTIO IV.

An præcognitiones de ſubiecto, paſſione, & principio, haberi debeant ante demonſtrationem: vel etiam in demonſtratione ipſa.

VT intelligatur titulus quæſtionis; Explicandum eſt: Quid ſit *aliquid præcognoſcere de aliquo*: & qua neceſſitate haberi debeant præcognitiones iſtæ; de tribus præcognitis, *Præcognoſcere aliquid de aliquo*, eſt, priuſquam de illo diſputetur, vel probetur vnum aliquid, aliud diſtinctum cognoſcere, vel præſupponere; quod non probatur, ſed tanquam certum præſupponitur. Gratia exempli: Si demonſtrare velimus de homine, quòd ſit admiratiuus, aut riſibilis priuſquam intellectus aſſentiatur concluſioni, oportet, vt intelligat hominem eſſe: & etiam quid ſit, quid nomen riſibile ſignificet. Niſi enim hæc cognoſcantur, non poterit intellectus præmiſſis aſſentiri, nec ex eis inferre concluſionem. Et hæc eſt neceſſitas præcognoſcendi. An verò hæc præcognoſcenda ſint, antequam formetur demonſtratio: vel ſatis ſit, dum præmiſſæ diſponuntur, & eis aſſentitur intellectus ea procognoſcere, de hoc eſt quæſt. 21

22 Circa quam prima opinio tenet, *Ante totam demonſtrationem, neceſſariò eſſe præcognoſcenda*: & non ſufficere in demonſtratione ipſa. Ita Tolet. quod probat teſtimonio Ariſt. qui exempla poſuit in illo principio vniuerſaliſſimo; Quodlibet eſt, vel non eſt: & in vnitate, quæ eſt principium numeri, pro ſubiecto. In triangulo verò, pro paſſione: de quibus euidens eſt cognoſci ante totam demonſtrationem: ergo intellexit Ariſt. præcognitiones ante demonſtrationem habendas eſſe, & non in demonſtratione ipſa.

Probat etiam ratione; Quia præcognitiones, & præcognita, præſupponuntur ſcientiæ acquirendæ: ſed ad acquiſitionem ſcientiæ pertinet tota demonſtratio, cùm ſcientia acquiratur per eam: ergo ante demonſtrationem neceſſariò habendæ ſunt præcognitiones. Pro ſolutione quæſt. notandum eſt, *Præcognitiones, & præcognita*, duobus modis conſiderari poſſe. *In communi, & in particulari*. vel in exercitio, aut apprehenſione vniuerſali

ſali: vt ſi dicamus, *Principium eſſe*; Totum eſt maius ſua parte: *Subiectum verò*, vnitatem; & *Communem paſſionem*; triangulum figuræ. Hæc enim vix, aut nunquam ingrediuntur demonſtrationem, ſed tanquam communiſſima exempla, & quaſi ſpeculatiuæ afferũtur. *Subiectum* verò, paſſio & *principium* accipiuntur in particulari, pro his, quæ ingrediuntur demonſtrationem, & pertinent ad particulares ſcientias: vt Subiectum in ſcientia de homine, eſt homo. Paſſiones, quæ de illo probantur, ſunt admiratio, & riſibilitas. Principium, per quod probantur, eſt eius definitio.

23 Quo ſuppoſito, duo aſſerit noſtra ſententia. Primum eſt: *Præcognitiones, & præcognita, ſub vniuerſali ratione conſiderata: ante demonſtrationem haberi*: Secundum, *Si conſiderentur in particulari*, hoc eſt, ea quæ pertinent ad particulares ſcientias, *poſſunt quidem ante demonſtrationem haberi, & communiter ante illam habentur*: hoc tamen non eſt neceſſarium ad aſſenſum concluſionis, nec ad acquiſitionem ſcientiæ, ſed in demonſtratione ipſa haberi poſſunt, ſimul ac intellectus diſponit præmiſſas, & eis aſſentitur. Hæc eſt communis ſententia, quam tenent Themiſtius, in ſua Paraphraſi, ſuper 1. lib. Poſterior. cap 1. & 2. D. Tho. Caiet. Venetus, Sotus, & cæteri cap. præſ. Et primum non oportet probare; cùm illud concedat oppoſita ſententia: ſed probatur ſecundum hac ratione; *Præcognoſci* dicitur illud, quod non probatur per demonſtrationem ſed præſupponitur ante aſſenſum concluſionis. Sed ea quæ cognoſcuntur in præmiſſis demonſtrationis, & non ante demonſtrationem integram, non probantur per demonſtrationem, ſed præſupponuntur ante aſſenſum concluſionis: ergo verè, & propriè dicuntur præcognoſci: & ſufficit ad aſſenſum concluſionis, & acquiſitionem ſcientiæ; quòd intra demonſtrationem præcognoſcantur. Quòd verò communiter præſupponantur demonſtrationi, manifeſtum eſt: quia experientia conſtat, ferè ſemper nos ea cognoſcere, antequam formemus ſyllogiſmum demonſtratiuum: ſed contingere poſſet vnum vel alterum eorum non eſſe nobis cognitum: & tunc ſufficere inter diſponendas præmiſſas, illud percipere,

24 Teſtimonium Ariſt. pro prima opinione nihil probat contra noſtram: Quia Ariſtot. in communiſſimis præcognitis, exempla poſuit, quæ cùm demonſtrationem vix, aut nunquam ingrediantur, ante illam habendæ ſunt eorum præcognitiones. Ad arg. verò; Diſtinguendum eſt antecedens: nam per acquiſitionem ſcientiæ poſſumus intelligere, conſtitutionem totius demonſtrationis: & tunc negandum eſt: quòd ante acquiſitionem ſcientiæ neceſſariò debeant haberi præcognitiones. Vel ſolum aſſenſum concluſionis intelligimus, in quo magis propriè conſiſtit acqui-

Nn 2

ſitio ſcientiæ: nam præmiſſæ potiùs ſunt principia acquiſitionis, quàm acquiſitio: & in hoc ſenſu magis proprio, concedendum eſt antecedens: quod ante acquiſitionem ſcientiæ haberi debeant: ſed ex hoc non ſequitur, quòd ante demonſtrationem; vt per ſe eſt manifeſtum.

QVÆSTIO V.

An aſſenſus concluſionis fiat, ex aſſenſu præmiſſarum, aut principiorum in genere cauſæ efficientis, vel ſolùm materialis,

QVæſtio hæc fundamentum habet in propoſitione vniuerſali Ariſt, aſſerentis, *Doctrinam, vel diſciplinam, quæ eſt iudicium concluſionis, fieri ex præexiſtenti iudicio præmiſſarum, vel principiorum*, Vnum autem fieri ex alio, aliquod genus cauſæ denotat, Et poteſt denotare materialem, vt dum dicimus, domũ fieri, ex lignis, & lapidibus: vel cognitionem intellectiuam, fieri ex ſenſitiua, hoc enim materialem quoque cauſalitatẽ denotat. Quia cognitio ſenſitiua concurrit ad intellectiuam, determinando materiam, vel obiectum circa quod verſari debeat. Et poteſt etiam *denotare cauſam efficientem*: vt dum dicimus, calorem fieri ex igne, aut ab igne, ideo quærimus, *An aſſenſus concluſionis fiat ex aſſenſu principiorum in genere cauſæ efficientis, vel materialis tantùm*, Et quod materialiter ex eo fiat certiſſimum eſt; quia concluſio componitur ex terminis præmiſſarum, nẽpe ex maiori, & minori extremitate: & prætera determinatur per aſſenſum principiorũ: quia ex talibus principiis, tales concluſiones deducere poteſt intellectus, & non alias diuerſas. Hæc autem ad genus cauſæ materialis pertinere, manifeſtum eſt. Sed, *An præter genus cauſæ materialis, efficiens quoque reperiatur in eis*: ita vt aſſenſus præmiſſarum ſint cauſæ efficientes aſſenſus concluſionis, de hoc eſt quæſtio. 25

Circa quam eſt prima opinio Durandi, *negantis eis efficientiam*, in 2. d. 2. q. 2. ad quartum: propter hæc duo argumenta. Primò: Quia cauſa efficiens agit, in quantum eſt actu in rerum natura: nam quod non eſt, nihil poteſt efficere: ſed dum intellectus aſſentitur concluſioni, iam non ſunt aſſenſus principiorum: ergo non poſſunt eſſe cauſa efficiens eius. Probat minorem: quia intellectus non poteſt ſimul habere plures actus, vel aſſenſus: ſed vnum poſt alterum: ergo dum habet aſſenſum concluſionis, iam tranſiuit aſſenſus præmiſſarum: quare non poterit eſſe efficiens cauſa eius. Et vniuerſaliter loquendo vnus actus non poteſt habere virtutem effectiuam alterius.

Secundò: Aſſenſus principiorum, cùm per ſolam notitiam terminorum habeatur, ſpecie diſtinguitur ab aſſenſu concluſionis, qui habetur per medium demõſtrationis: ergo ſi ille ſit cauſa efficiens huius, erit cauſa æquiuoca ſpecie diſtincta, ab effectu: ſed

non

non poteſt eſſe cauſa æquiuoca: ergo nec erit efficiens. Probatur minor: quia cauſa æquiuoca eſt vniuerſalis, & remota, vt cœlum, vel Sol: aſſenſus autem principiorum, eſt cauſa particularis, & proxima concluſionis: vt per ſe eſt manifeſtum: ergo non eſt æquiuoca.

17 Secunda opinio eſt oppoſita; Quòd *aſſenſus principiorum, non ſolùm ſint cauſa materialis concluſionis: ſed etiam efficiens*: hanc tenet expreſsè D.Th. cap. præſenti, lect. 3 vbi aſſerit, eſſe ſententiam Ari t. 2. lib. Phyſic. & 1. lib. contra gentes. cap. 57. ratione 4. vbi eum exponit, & ſequitur Ferra atque etiam Gabriel q. 8 prologi dub. 2. Sotus q. 1. huius capitis, ad 2. Toletus in expoſitione primi textus, notab. 3. Et hæc eſt vera & tenenda.

Probatur duplici arg. Primò: Quia illud quod conſtituit potentiam in actu primo, concurrit cum ea efficienter ad actum ſecundum: vt ſpecies coloris, tanquam virtus eiuſdem coloris, qui eſt obiectum viſus, conſtituit potentiam viſiuam in actu primo ad videndum: & ideo concurrit efficienter cum ea ad viſionē, quæ eſt actus ſecundus; ſed per ſpecies principiorum, & aſſenſum eorum conſtituitur intellectus in actu primo ad aſſentiendum concluſioni: ergo aſſenſus eorum concurrit efficienter ad aſſenſum concluſionis. Minorem probo: Quia intellectus nudus, non eſt ſufficiens, neque completa cauſa aſſenſus concluſionis, niſi informetur per aſſenſum principiorum: ergo aſſenſus i e concurrit, per modum formæ determinantis intellectum, & conſtituentis ipſum in actu primo ad aſſenſum concluſionis: ſed forma determinans, atque conſtituens in actu primo, eſt cauſa efficiens operationis: ergo aſſenſus principiorum concurrit effectiuè ad aſſenſum concluſionis.

18 Secundò: Ratio formalis obiectiua eſt cauſa efficiens actus, vt patet, in actu videndi: cuius ratio formalis obiectiua, eſt viſibilitas eiuſdem coloris, & ideò efficiens cauſa. Item in fide humana, cuius ratio formalis obiectiua, eſt teſtimonium fide digni: & ideo efficiens cauſa actus credendi: ſed ratio formalis obiectiua, propter quam aſſentitur intellectus concluſioni, eſt aſſenſus principiorum, vt docet expreſsè Ariſt. cap. ſequenti Et probat euidens ratio: quia propter principia aſſentitur intellectus concluſioni: ergo erit cauſa efficiens aſſenſus concluſionis.

Ad primum argu. Durandi: Neg nda eſt minor: quòd dum intellectus aſſentitur concluſioni, non permaneant aſſenſus principiorum. Et cùm dicitur, intellectum non poſſe ſimul habere plures aſſenſus: diſtinguendum eſt: quia duobus modis poſſunt ſe habere plures aſſenſus, vel per modum plurium, quando non ſunt inter ſeſe ordinati, vel per modum vnius, quando ſunt ordinati. Intellectus ergo non poteſt habere plures aſſenſus per

modum plurium, bene tamen per modum vnius:& ita ſe habent aſſenſus principiorum & concluſionis,qui ordinati ſunt, cùm ille ſit ratio formalis aſſentiendi huius. Dum ergo intellectus aſſentitur concluſioni, perſeuerare poteſt, & perſeuerat in aſſenſibus principiorum,quaſi continuans eos: & ideo poſſunt eſſe cauſa efficiens aſſenſus concluſionis. Quòd verò vnus actus intellectus, non poſſit eſſe cauſa alterius, negandum eſt:nam ſaltem poteſt eſſe cauſa,*Qua*,licèt non ſit cauſa, *Quæ*:hoc eſt,ratio formalis cauſandi, licèt, non ſit id quod cauſat: & ita aſſenſus principiorum,eſt ratio formalis aſſentiendi, licèt non ſit cauſa,quæ efficiat aſſenſum concluſionis: ſed hoc ſolus intellectus habet, ratione eiuſdem aſſenſus principiorum: & ideo aſſenſus iſte eſt efficiens, Quo,aſsenſus concluſionis, non efficiens, *Quod*: ſicut veritas rei, eſt cauſa efficiens intellectionis eius,tanquam *Quo*,non tanquam *Quod*.

Ad ſecundum: Concedenda eſt prima conſequentia, quòd aſ- 29
ſenſus principiorum ſit cauſa æquiuoca aſſenſus concluſionis: quia ſpecie diſtinctus ab eo; ſed minor neganda, quòd ſola cauſa vniuerſalis,& remota ſit æquiuoca:nam omnis cauſa,ſiue vniuerſalis, ſiue particularis: proxima, vel remota, verè eſt æquiuoca: quia ratio cauſæ æquiuocæ, non conſiſtit in eo quòd particularis ſit,vel vniuerſalis,proxima,vel remota,ſed ſolùm in eo, quòd ſit diſtincta ſpecie à ſuo effectu: quod patet: quia eo ipſo, quòd eſt eiuſdem ſpeciei,eſt vniuoca.

QVÆSTIO VI.

An aſſenſus principiorum includatur formaliter in aſſenſu concluſionis.

CErtum eſt, quòd intellectus diuerſo actu, atque priori, aſ- 30
ſentitur præmiſſis,deinde concluſioni:& diuerſo quidem numero, atque ſpecie: quia principiis aſsentitur propter ſe:hoc eſt, ſine aliquo medio: ſed habita ſolùm ſignificatione terminorum. Concluſioni verò non propter ſe: ſed propter principia, quorum accedit,præſupponitur aſsenſui concluſionis. Quæſtio igitur eſt, An poſtquam intellectus habuit aſsenſum principiorum,& accedit ad aſsentiendum concluſioni, ſic ei aſsentiatur propter principia, vt aſsenſum eorum iterum repetat: vel ſatis ſit, vt dicatur aſsentire concluſioni propter principia, quòd aſsenſum eorum immediatè habuerit abſque eius repetitione: nam ſi primo modo fiat, includetur formaliter aſsenſus principiorum in aſsenſu concluſionis: ſi verò ſecundo modo, non includetur formaliter, ſed ſolùm præſuppoſitiuè: quod eſt verè non includi formaliter, ſed præſupponi.

Et prima opinio, quam ſequuntur moderni quidam, tenet

neceſſa

neceſſariò quidem præſupponi,ſed cùm ſit prior,realiter atque ſpecie diſtinctus ab aſsenſu concluſionis,non poſse in eo includi formaliter. Probat teſtimonio Ariſt.Et duplici arg. Ariſt.enim in libris priorum,agens de forma ſyllogiſtica,aſserit, *Medium bis ſumendum eſſe in præmiſſis*: & ideò non eſse repetendum in concluſione, ſed in ea vnam extremitatem præ dicari de altera.Peccaret igitur ſyllogiſmus in forma:ſi medium ingrederetur concluſionem:ſed hoc eſt neceſsariò concedendum,ſi aſsenſus principiorum includatur formaliter in concluſione: ergo non poteſt includi. Minorem ſic probo:Præmiſsæ componuntur ex medio, & extremitatibus: ergo ſi repetantur in aſsenſu concluſionis, medium erit neceſsariò in concluſione repetendum: ſed non poteſt includi formaliter, niſi repetatur, vt per ſe eſt manifeſtum:ergo falſum eſt, quòd formaliter includatur. Aſserit etiam Ariſtoteles cap. præſenti, agens de modo demonſtrandi, notitiam concluſionis fieri ex præexiſtenti notitia principiorum; ſi ergo aſsenſus principiorum præexiſtens, eſt reſpectu aſsenſus concluſionis; erit præſuppoſitus: & conſequenter, non incluſus formaliter in eo: nam ſi formaliter includeretur,ſimul haberetur,& non priùs.

Primum arg. eiuſdem ſententiæ eſt:quia ſi principia includuntur formaliter in concluſione; ergo eodem actu, quo aſsentitur intellectus concluſioni, aſsentitur etiam principiis: ſed aſsenſus concluſionis,eſt ſcientificus, procedens ab habitu ſcientiæ: ergo per actum & habitum ſcientiæ aſsentiremus principiis: conſequens autem eſt falſum: quia aſsenſus concluſionis eſt notitia diſcurſiua, aſsenſus verò principiorum intuitiua,& ſine diſcurſu: ergo non poteſt iſte formaliter in illo includi. Quod etiam probatur impoſſibile:quia aſsenſus principiorum, numero, & ſpecie diſtinctus eſt, ab aſsenſu concluſionis:ergo non poteſt includi in eo formaliter.Probatur conſequentia,quia quæ ſic diſtincta ſunt: non poſsunt formaliter ſe includere.

Probatur ſecundò: Quia in ſyllogiſmo euidenti infertur aliquando concluſio vera,ex præmiſſis falſis. Vt patet in hoc:Omnis arbor eſt animal: Omnis homo eſt arbor:ergo, Omnis homo eſt animal:Si ergo præmiſsæ includuntur in concluſione formaliter, falſum includetur formaliter in vero:quod repugnat.Confirmari etiam poteſt experientia:quia in concluſione ſolùm coniungitur vna extremitas cum altera, nulla ibi facta mentione medij: coniungitur ergo propter medium præſuppoſitum, non formaliter incluſum, ſed ad ſummum virtualiter. Probatur conſequentia:quia formalis incluſio impoſſibilis eſt,ſine formali mentione, aut repetitione.

Secunda opinio; Affirmat *aſſenſum principiorum,non ſolùm præſupponi aſſenſui concluſionis,ſed formaliter includi in eo*,Ita D. Th.1.

2.qu.8.ar.3.his verbis.*Primò aliquis intelligit, ipſa principia ſecundùm ſe:poſtmodum autem intelligit ea in ipſis concluſionibus, ſecundùm quod aſſentit concluſionibus, propter principia.* Idem etiam tenet, q.12. ar.4. D.Th ſequuntur Capr.in 1.d.2.q.1.in ſolutione ad arg. contra 4. concluſ.Ferra.1.lib.contra gentes, cap.57 Soncin. 6. Meta. q.10. Duran. in 2.d.38.q.3.ad 3. qui omnes docent, intelle- 32
ctum eodem actu fieri in concluſionem, & principia, cùm ei propter principia aſſentiatur: quod aliter fieri repugnat, niſi aſſenſus principiorum includatur formaliter in aſſenſu concluſionis.

Deinde probatur hoc argu. ſatis efficaci:Eodem actu fertur potentia quælibet in obiectum, & in rationem formalem eius; vt viſus eodem actu fertur in colorem, & in rationem viſibilitatis: aut in colorem, & lucem, ſi lux ſe teneat ex parte obiecti in viſione coloris. Et ratio huius euidens eſt:quia ex obiecto, quod percipitur, & ex ratione formali illud percipiendi, conſtituitur vnum obiectum totale, atque completum, tanquam ex Quo, & Quod; ſed aſſenſus principiorum, eſt ratio formalis obiectiua aſſentiendi cõcluſioni:ergo eodem actu fertur intellectus in concluſionem, quæ eſt obiectum, cui aſſentitur, & in principia, quæ ſunt rationes aſſentiendi:ſed non poteſt ferri in principia eodem actu,niſi in obiecto eiuſdem actus includantur formaliter: ergo neceſſarium eſt formaliter includi;præſertim cùm aſſenſus concluſionis diſtinguatur ſpecie, à fide humana,& opinione,ſolùm propter diuerſam rationem formalem aſſentiendi:quæ in opinione eſt, ratio probabilis, in fide humana, teſtimonium fide digni, in aſſenſu ſcientifico, principia per ſe euidentia.

Probatur ſecundò; Inductione, in actibus intellectus, & volun- 34
tatis:nam in actu fidei, formaliter includitur teſtimonium fide digni:quia eſt ratio formalis credendi.vt in actu voluntatis, per quē volumus media, includitur voluntas finis, tanquam ratio volendi media: vt in actu, quo volumus ſumere potionem propter ſanitatem, includitur formaliter actus intentionis, quo volumus ſanitatem:ſed aſſenſus principiorum eſt ratio formalis, & actualis, propter quem aſſentimus concluſioni:ergo actu & formaliter includitur in aſſenſu concluſionis.

Sed vt veritas noſtræ ſententiæ intelligatur, & argu.oppoſitæ meliùs ſoluantur. Notandum eſt: *Principia, & concluſionem, & aſſenſus vtriuſque duobus modis conſiderari poſſe. Primò*, in quantum intellectus aſſentitur Principiis per ſe, & ex ſola cognitione terminorum:& concluſioni, tanquam alteri obiecto diſtincto:non conſiderando quòd ei aſſentiatur propter principia: cùm conſtet poſſe ei aſſentire propter aliam rationem, vt propter teſtimonium fide digni, aut propter argumentum probabile. Et hoc modo, nec præmiſſæ includuntur in concluſione, nec aſſenſu eorum.

Secun

Secundo modo conſiderantur, *in quantum habent ordinem, ac dependentiam inter ſeſe:* nempe concluſio, vt ei aſſentitur intellectus, propter principia: & principia, vt ſunt cauſa concluſionis, tãquam formalis ratio aſſentiendi: & hæc dependentia, & hic ordo, eſſentialis eſt aſſenſui concluſionis. Sicut ordo, ac dependentia aſſenſus fidei ex teſtimonio, intrinſecus eſt ei. Euidens igitur eſt, aſſenſum concluſionis, eſſentialiter includere ordinem dependentiæ, ad aſſenſum principiorum, tanquam ad rationem formalem obiectiuam. Sed vbi clauditur formaliter ordo, clauditur ex con-
35 ſequenti illud, ad quod ordo ipſe terminatur: ergo in aſſenſu concluſionis, clauditur etiam ex conſequenti aſſenſus principiorum tanquam terminus dependentiæ eſſentialis: quam habet ab eo aſſenſus concluſionis. Itaque aſſenſus, non clauditur formaliter, aut eſſentialiter in aſſenſu, cùm diſtinguantur ſpecie, & numero: ſed ordo dependentiæ vnius ab altero, clauditur formaliter: & conſequenter, aſſenſus ipſe, à quo eſſentialiter dependet. Vnde ordo dependentiæ, tanquam quid intrinſecum, & formale includitur, aſſenſus verò, tanquam extrinſecum, à quo dependet, & ſine quo idem ordo dependentiæ eſſentialis, nec eſſe, nec intelligi poteſt. Verùm actu includitur: quia actualis eſt ordo: nec includitur vt Quod, ſed ſolùm vt Quo: quia ſolùm, vt ratio aſſentiendi. Exẽplum huius poſſumus adducere in viſione coloris, ſuppoſito quòd lux ſit neceſſaria ex parte obiecti ad videndum: tunc enim eodem actu fertur viſus, in colorem, & lucem: non ita, vt lux ſit, quod videtur, ſed ratio formalis videndi: nec lux ipſa includitur in colore ipſo, qui videtur: imò nec in obiecto actus videndi, tanquam aliquid intrinſecum: ſed quia color, vt eſt obiectum viſus, habet eſſentialem ordinem dependentiæ à luce: quia nec eſſe poteſt, nec intelligi ſine illa, propterea lux etiam actu includitur in obiecto viſionis: per quam videtur color, tanquam terminus actualis dependentiæ obiectiuæ. Sic ergo intelligendum eſt, principia, & eorum aſſenſus, includi in concluſione, & aſſenſu eius: quia eſſentialis eſt ordo dependentiæ ab eis, aſſenſui concluſionis: & quia ordo iſte actu formaliter, & eſſentialiter includitur in aſſenſu concluſionis, neceſſe eſt, principia etiam, & eorum aſſenſum, actu formaliter includi: non, tanquam ei intrinſeca, ſed tanquam id, ſine quo eſſentialis ipſe ordo, nec eſſe poteſt, nec intelligi.

Ex hac ergo doctrina: Reſpondetur ad teſtimonia Ariſtot. Ad
36 primum quidem: Concedendo, quòd medium non debet ingredi concluſionem: nec id ſequitur ex noſtra ſententia, quòd formaliter ingrediatur: quia principia non ingrediuntur, vt Quod: id eſt, vt quibus aſſentitur intellectus, ſed ſolùm, vt Quo. Ideo non ſunt formaliter exprimenda, aut repetenda in concluſione: ſed ſufficit

extremitates formaliter exprimere, aut repetere, atque coniungere, cum actuali dependentia à principiis: & conſequenter à medio, vt formaliter includantur, licet non exprimantur: ſicut in actu fidei non exprimimus teſtimonium, dicentes, nos credere propter teſtimonium fide digni, ſed ſolùm exprimitur illud, quod, creditur: ratione tamen actualis dependentiæ ab eodem teſtimonio, incluſum cenſetur teſtimonium, licet non exprimatur. Ad ſecundum teſtimonium. Reſpondemus: Notitiam concluſionis fieri, ex præexiſtẽti notitia principiorum: præſuppoſita quidem, vt Quod, ſed incluſa in ea, vt Quo. Hoc eſt, vt ratio aſſentiendi eidem concluſioni.

Ad primum arg. Concedendum eſt, quidquid aſſumit: & concludit præter vltimam conſequentiam, quam hoc modo infert: ergo per actum, & habitum ſcientiæ aſſentiretur intellectus principiis. Hæc enim neganda eſt. quia principia, vel eorum aſſenſus, non includuntur in aſſenſu concluſionis, tanquam id cui aſſentitur intellectus: ſed tanquam ratio aſſentiendi: vnde ſolùm ſequitur, quòd per actum, & habitum ſcientiæ aſſentiatur intellectus concluſioni, propter principia.

Quod verò dicitur, Aſſenſum principiorum ſpecie, & numero diſtingui, ab aſſenſu concluſionis; Verum eſt: ſed ex hoc ſolùm ſequitur, quòd non poſſit in eo includi, tanquam aliquid ei intrinſecum, ſed tanquam extrinſecum: ſine quo nec eſſe, nec intelligi poteſt eſſentialis ordo dependentiæ, quem includit aſſenſus concluſionis, ab eo. Hunc enim modum incluſionis, non tollit differentia numerica, nec ſpecifica, vt per ſe eſt manifeſtum.

Ad ſecundum; Concedendum eſt anrecedens, neganda conſequentia, quòd falſum includatur in vero: quia concluſio vera, non ſequitur ex præmiſſis; vt falſis, ſed vt ſic diſpoſitis in forma ſyllogiſtica: quare ſolùm infertur: quòd illæ, vt ſic diſpoſitæ, includantur in aſſenſu concluſionis, tanquam, Quo, modo iam explicato.

Ad confirmationem; Concedendum eſt antecedens, quòd ſolùm in concluſione coniungantur extremitates, nulla facta mentione medij: ſed quia coniunguntur per medium: hoc eſt, cum actuali, & formali dependentia ab eo, neceſſe eſt, medium includi formaliter in tali coniunctione, quæ eſt aſſenſus ipſe cõcluſionis: veruntamen: quia non includitur tanquam Quod, hoc eſt, tanquam id cui aſſentiatur intellectus, per aſſenſum concluſionis: ſed tanquam Quo, id eſt tanquã ratio formalis, & actualis aſſentiendi eidem concluſioni: ideo non exprimitur, nec expreſſa mẽtio eius fit, ſed nec exprimi poteſt, abſque peccato contra formam ſyllogiſticam.

QVÆ

QVÆSTIO VII.

An habito aſſenſu præmiſſarum, aſſentiatur intellectus concluſioni in eodem inſtanti.

SI præmiſſæ diſponantur debito ordine, quem poſtulat ars ſyllogiſtica, ac demonſtratiua: *Certum eſt aſſenſum maioris, priùs tempore haberi poſſe, quàm aſſenſus minoris, & concluſionis habeatur:* Quia vniuerſalis propoſitio eſt, ſub qua ſubſumenda eſt minor, tanquam particularis: & ex vtraque inferenda concluſio: ideo non dependet ab aſſenſu minoris, & concluſionis.

38 Certum eſt etiam, *quòd ſi non ſeruetur ordo diſponendi præmiſſas, etiam aſſenſus minoris poterit haberi priùs tempore, quàm aſſenſus maioris, & concluſionis:* quia dum minor non ſubordinatur maiori: ſine illa eſſe poteſt: & ſi ita habeatur, non eſt neceſſarium, quòd ſtatim ex ea inferatur concluſio. Gratia exempli: Priùs tempore habere poteſt intellectus, hunc aſſenſum maioris, Omne animal rationale eſt riſibile, quàm habeat hunc aſſenſum minoris, Homo eſt animal rationale: & hunc aſſenſum concluſionis, Omnis homo eſt riſibilis. Poteſt etiam nullo ordine ſeruato, priùs tempore habere ſecundum quàm primum & tertium: de his igitur non poteſt eſſe dubium.

Sed ſolùm, *An habitis aſſenſibus, maioris, & minoris, diſpoſitis, & ordinatis, neceſſe ſit ſimul habere aſſenſum concluſionis: vel priùs haberi poſſint illi, quàm habetur iſte.* Et de proprietate naturæ, certum eſt, priùs illos haberi: quia ſunt cauſa aſſenſus concluſionis cauſa autem prior eſt natura ſuo effectu. Quæſtio ergo procedit, de prioritate temporis, An poſſit intellectus habere aſſenſum maioris, & minoris, diſpoſitis in hoc inſtanti & non habere in eodem aſſenſum concluſionis: vel neceſse ſit, quòd in eodem inſtanti ſequatur ex eis, & cum eis ſimul tempore habeatur.

Et videtur non eſse neceſsarium, quòd habeatur in eodem inſtanti: quia intellectus non poteſt ſimul plura intelligere, vt docet Ariſt.2.lib.Top.cap.3.loco 33.his verbis, *Contingit enim plura ſcire, cogitare autem non.* Per cogitationem, intelligens actualem cognitionem: ſed præmiſsæ, & concluſio ſunt plura: ergo non poterit ea ſimul, hoc eſt, in eodem inſtanti intelligere. Et, ſi dicas plura quidem eſse, ſed habere modũ vnius: in quantùm ordinata ſunt in eodem ſyllogiſmo. Adhuc duplex eſt aliud impedimentũ.

Primum: quia poteſt habere errorem contrarium concluſioni, & nimis radicatum in ſubiecto, per plures actus: tunc ergo nõ poterit ſtatim eum expellere per aſsenſum concluſionis: & ideò, nec ſtatim ei aſsentire. Secundũ: quia capacitas intellectus, per quam poteſt multa ſimul intelligere, finita eſt: ergo ſi numerus eorũ quę poteſt actu conſiderare, impleatur per aſsenſus præmiſsarum,

non

non poterit ſimul habere aſſenſum concluſionis,quouſque alium dimittat.

Vera tamen ſententia eſt, *Aſſenſum concluſionis in eodem inſtanti ſequi,ex aſſenſibus præmiſſarum.* Cuius ratio eſt:Quia vt Ariſtot. docuit, cap. præſenti, ex terminis eorum fit, & in eis continetur virtualiter,tanquam in cauſa,aut tanquam arbor in ſemine : ideo nullum poteſt eſſe impedimentum : quin ſtatim ex eis ſequatur.

Ad teſtimonium Ariſt.Reſpondetur,intelligendum eſſe de pluribus;vt plura ſunt;hoc eſt,diuerſa,& nullo modo inter ſe, vel ad tertium ordinata:nam quæ per modum vnius intelliguntur, non dicuntur plura ſimpliciter ſed vnum:aſſenſus autem pręmiſſarum, & concluſiones,per modũ vnius ſe habent : quia in eodem ſyllogiſmo ordinati ſunt,ideo ſimul poſſunt haberi ab intellectu. Cui non obſtat impedimentum erroris:nam cùm fortior cauſa ſit demonſtratio, ſtatim illum vincit atque expellit : & etiam ſi nimis ſit radicatus,non impediet aſſenſum concluſionis,neque habitum ſcientiæ:qui per illum producitur in eodem inſtanti, ſed permanebit ſimul cum eo, quouſque multiplicatis demonſtrationibus omnino expellatur. Non enim repugnat, contrarios habitus remiſſos, ſimul permanere in eodem ſubiecto : ſicut neque contrarias qualitates remiſſas;vt calorem, & frigus. Aliud denique impedimentum, de capacitate intellectus finita (circa quòd multa verba conſumit Sotus. cap.præſenti) difficultate caret:nam licèt intellectus, duo, vel quatuor tantùm diuerſa ſimul poſſit intelligere,& vnum,vel tria actu conſideret:dum accedit ad conſtituendam demonſtrationem,poterit aſſenſus præmiſſarum, & concluſionis ſimul habere,cùm modum vnius habeant,licèt ſint tres.

QVÆSTIO VIII.

An habitis aſſenſibus præmiſſarum, liberum ſit intellectui aſſentire concluſioni:vel neceſſe ſit aſſenſum eius habere in eodem inſtanti.

DVplex eſt libertas voluntatis,*Contrarietatis,& Contradictio-* 40
nis:& illa vocatur etiam libertas,quoad ſpecificationem,hęc verò libertas quoad exercitium. *Libertas contrarietatis* eſt poſſe voluntatem actum bonum,& malum habere, aut intellectum aſſenſum,vel diſſenſum. Et dicitur contrarietatis:quia actus bonus, & malus contrarij ſunt,atque etiam aſſenſus, & diſſenſus intellectus Specificationis verò : quia ab obiecto ſpeciem accipiunt actus.*Libertas* verò *contradictionis* eſt,poſſe voluntatem,vel intellectum exercere actum,vel eum ſuſpendere:quia habere actũ, & non habere, contradictoriè opponuntur. Et exercere actum, vel non exercere,denotat exercitium potentiæ. Intellectus autem,licèt radicalem quandam rationem libertatis habeat : in quan-

tùm

tùm formalis libertas voluntatis originem habeat ab eo, quòd intellectus plura poteſt ei obiecta proponere, & ideo ipſa operari valer circa vnum, vel alterum; vt ſibi placuerit nihilominus formalem libertatem. quæ conſiſtit in eo, quòd eſt velle ſe applicare ad operandum, vel nolle operari, ſola voluntas habet: à qua eam participat intellectus, in quantum poteſt applicari ad intelligendum: non à ſe, ſed à voluntate, & etiam poteſt intelligendo diuerti, aut remoueri.

Quo ſuppoſito, quærimus; *An habitis aſſenſibus euidentibus maioris, & minoris poſſit intellectus per dependentiam à voluntate aſſenſum concluſionis ſuſpendere: Ita vt in eodem inſtanti, vel non operetur; vel à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum diuerſum, ab aſſenſu concluſionis; vel omnino neceſſitetur ad aſſentiendum eidem concluſioni.*

41 Certum eſt autem neceſſitari, quantùm pertinet ad ſpecificationem: ita vt non ſit ei liberum aſſentire, aut diſſentire: ſed ſi operetur circa obiectum propoſitum, aſſentire debeat concluſioni, diſſentire verò nullo modo poſſit: quia ex aſſenſibus principiorum veris & neceſſariis, non poteſt, niſi aſſenſus verus ac neceſſarius procedere: ergo ſi procedat aliquis, aſſenſus debet eſſe, diſſenſus eſſe non poteſt. Nam ſicut voluntas non poteſt odio proſequi bonum: vt bonum ſibi repræſentatum: ita intellectus, non poteſt diſſentire vero ac neceſſario; vt tali ſibi propoſito. Quæſtio igitur eſt: *An poſſit non aſſentire concluſioni; vel quod idem, eſt aſſenſum ſuſpendere, ceſſando omnino ab operatione, vel operando circa aliud.*

Et eſt prima opinio quorundam modernorum, aſſerentium; *Nullo modo poſſe intellectum ſuſpendere aſſenſum concluſionis, ſed neceſſariò eum elicere.* Probant primò: Quia aſſenſus principiorum ſunt per ſe euidentes, & neceſſarij, & continent virtualiter aſſenſum concluſionis: & continentia quidem naturali: ſicut ſemen

42 continet virtualiter arborem & arbor fructum: ergo conuincitur ab eis intellectus naturaliter: vt aſſentiat concluſioni: ſed neceſſitas naturalis, non ſubditur libertati voluntatis; vt patet in actu potentiæ nutritiuæ, quem non poteſt ſuſpendere voluntas, quin cibum ſibi applicatum conuertat in ſubſtantiam viuentis: ergo non poterit voluntas ſuſpendere actum intellectus, quin ſtatim aſſentiatur concluſioni.

Secundò: Quia ſicut ſe habet in voluntate intentio finis ad electionem mediorum, ſic ſe habet in intellectu aſſenſus principiorum, ad aſſenſum concluſionis, vt D. Thom. docet, 1.2.qu.8.art.3. & cum eo tota ſchola: ſed certum eſt apud omnes: quòd poſita efficaci intentione finis & perſeuerante voluntate in ea; non poteſt ſuſpendere actum electionis, ſed neceſſitatur omnino ad eligendum

dum aliquod medium, pro conſecutione eius: ergo habito aſſenſu principiorum, & perſeuerante in eo intellectu, non poteſt vllo modo ſuſpendere actum concluſionis.

Secunda opinio eſt oppoſita, quòd adhuc *poſitis aſſenſibus præmiſſarum poſſit intellectus ſuſpendere aſſenſum concluſionis, ita vt à voluntate diuertatur ad operandum circa aliud obiectum.* Hanc ſequitur iam maior pars modernorum, & continetur in doctrina D.Thom.& ideo à nobis tenenda eſt.

Sed vt eam explicemus ſimul, & probemus, duo ſunt notanda, ex doctrina D.Tho. ab omnibus iam recepta. Primum eſt, quòd *intellectus ſubditur voluntati*; quantum ad exercitium actus: hoc eſt, quantùm ad applicationem eius ad operandum, vel remotionem ab operatione hac, vel illa: ita docet D.Thom. 1.2. qu.9. art.1. ad 3. his verbis: *Voluntas mouet intellectum, quantùm ad exercitium actus: quia & ipſum verum, quod eſt perfectio intellectus, continetur ſub vniuerſali bono, vt quoddam bonum particulare.*

Ex quibus deducitur hæc diſtinctio: *Sicut bonum eſt duplex: Summum, & perfectiſſimum,* in quo continetur omnis ratio boni, quale eſt Deus; & *Particulare, ac limitatum*, quale eſt quodlibet bonum creatum. Eodem modo *duplex eſt verum, Summum, & perfectiſſimum,* continẽs omnem rationem veri, vt idemmet Deus: & *Particulare, ac limitatum,* quale eſt quodlibet verum creatum: ſiue ſit principium euidens ſiue concluſio ex eo deducta. Præterea, ſicut voluntas libera eſt circa quodcunque bonum particulare, ſiue ſit finis, ſiue medium, ita vt poſſit operari, & non operari circa illud: circa bonum verò ſummum, perfectè cognitum: quale eſt Deus clarè viſus à beatis, nullam habet libertatem, ſed omnino neceſſitatur ad illud diligendum. Eodem modo intellectus, circa quodlibet verum particulare, liber eſt, per dependentiam à voluntate: ita vt poſſit applicari à voluntate, ad operandum circa illud, & diuerti ab operatione: ſed circa ſummum verum clarè ſibi oſtenſum, nullam habet libertatem, nec poteſt diuerti à voluntate. quin operetur circa illud. Et rationem huius reddit D.Thom. Quia quodlibet verum particulare, & operatio intellectus circa illud; eſt etiam particulare bonum: ſed circa particulare bonum quodcunque, non neceſſitatur voluntas, ſed poteſt velle, & non velle illud; ergo liberum eſt voluntati, velle applicare intellectum ad operandum, circa quodcunque verum particulare, vel diuertere illum ab operando circa illud: non tamen circa verum vniuerſale, ac perfectiſſimum clarè ei oſtenſum, quale eſt Deus in patria. Quia omnis potentia, naturaliter determinata eſt ad operandum circa illud, quod perfectiſſimè continet omnem rationem ſui obiecti: ita vt dum ſibi offertur, non poſſit ſuſpendere operationem: ſed Deus clarè viſus continet perfe- 43

ctiſſimè

ctiſſimè omnem rationem veri: ergo nec voluntas poteſt ſuſpendere actum propoſitum circa illud ſibi ab intellectu, nec intellectus circa illud ſibi clarè oſtenſum. Quia ſicut eſt vniuerſale bonum, ſic operari circa illud eſt vniuerſale bonum potentiæ: & ideo clarè illud videre intellectum, ſummum bonum eius eſt, & ſummum bonum voluntatis, & ita nec ipſa poteſt eum non diligere, nec diuertere intellectum à viſione clara eiuſdem.

45 Ex tota hac doctrina colligitur hæc ratio efficaciter probans noſtram ſententiam: Voluntas non neceſſitatur ad operandum circa aliquod particulare bonum: ergo nec intellectus circa particulare verum. Probatur conſequentia; ſuppoſito, quòd intellectus ſubditur voluntati, quantùm ad applicationem, ſeu exercitium operandi: quia intellectum operari, circa particulare verum, eſt bonum particulare eius, atque etiam bonum particulare voluntatis: ergo non neceſſitat voluntatem ad applicandum intellectum vt operetur circa illud, ſed liberum eſt ei eum applicare, aut diuertere. Concluſio autem demonſtrationis, eſt verum quoddam particulare: ergo etiam habito aſſenſu principiorum, non neceſſitatur voluntas ad applicandum intellectum; vt aſſentiatur concluſioni, ſed poteſt eum diuertere ab aſſentiendo.

46 Secundò notandum eſt ex doctrina eiuſdem D. Thom. 1. 2. q. 50. art. 1. & 3. deducta ex Ariſtot. & recepta etiam ab omnibus: *Quòd potentia non eſt capax habitus*, niſi in ordine ad obiectum, circa quod poteſt operari liberè: vnde potentia omnino naturalis, nullam habens libertatem in ſuis operationibus; ſaltem ex participatione voluntatis non eſt capax habitus: nec poteſt eum acquirere, quantumuis frequenter operetur vt paret in potentia viſiua, quæ non eſt capax habitus ad videndum, neque poteſt illum acquirere, per frequentes actus viſionis. Sed intellectus, per aſſenſus principiorum, acquirit habitum, qui vocatur intellectus: & habitis aſſenſibus principiorum, etiam acquirit habitum ſcientiæ, per aſſenſum concluſionis, ſecundùm communem ſententiam totius Scholæ: ergo aliquam habet libertatem in aſſenſu principiorum: & eo habito, in aſſenſu concluſionis: minima autem libertas eſt, poſſe aſſentire, & aſſenſum ſuſpendere: ergo negari non poteſt, quin hanc habeat.

47 Ad primum arg oppoſitæ ſententiæ; Concedendum eſt antecedens, cum conſequentia: ſed diſtinguendum conſequens, quòd conuincatur intellectus per aſſenſum principiorum, ad aſſentiendum concluſioni: nam licèt conuincatur quantum ad ſpecificationem actus: quia non eſt ei liberum, ſi operatur circa concluſionem, elicere actum diſſenſus, ſed neceſſariò aſſentiendum eſt ei; quantùm ad exercitium tamen non conuincitur: quia intellectus

lectus non eſt potentia purè naturalis, ſicut viſus; nec operatur omnino ex determinatione ad vnum, ſicut ille: ſed ſubditur imperio voluntatis, circa quodcumque particulare verum, quantum ad applicationem, vel exercitium: & ita poteſt à voluntate applicari ad eſſentiendum principiis, & concluſioni (quæ vera particularia ſunt) & diuerti ab aſſenſu eorum.

Ad ſecundum; Diſtinguendum eſt antecedens: quia ſic ſe habet in intellectu aſſenſus principiorum, ad aſſenſum concluſionis, ſicut in voluntate intentio finis, ad electionem mediorum, quantum ad aliquid; ſed quantum ad aliud, ſe habet diuerſo modo. Conueniunt namque in eo, quòd ſicut voluntas, per ſe primò 48
tendit in finem, & ex intentione finis mouetur ad media, ſic intellectus, per ſe primò mouetur ad aſſenſum principiorum, & ex aſſenſu principiorum mouetur ad aſſenſum concluſionis. Differunt tamen, quòd voluntas non eligit media, propter finē vtcumque ſpectatum, ſed propter conſecutionem eius: & ex hoc prouenit, quòd ſi velit perſeuerare in intentione finis, non poſſit ſuſpendere actum electionis, ſed quamuis liberum ſit ei, vnum aut alterum medium eligere, non poſſit non eligere aliquod. In intellectu verò hoc non reperitur: quia aſſenſus concluſionis, non ordinatur ad conſequutionem alicuius finis, ſed ſolùm habet neceſſitatem conſequentiæ: quia virtualiter continetur in principiis, ex quibus procedit per euidentem conſequentiam. Sed procedere, aut non procedere, dependet ex applicatione: voluntatis ad aſſenſum eliciendum: quæ applicatio libera eſt, vt probauimus, cùm ſit circa verum quoddam particulare, & diſtinctum ab ipſiſmet principiis. Vnde liberum eſt voluntati applicare, aut diuertere intellectum ab aſſentiendo.

CAPVT II.

TEX. ARISTOTELIS.

Scire autem arbitramur vnumquodque ſimpliciter, & non ſophiſtico more, &c.

Breuis expoſitio textus.

CApite præcedenti, docuit Ariſtot. *Scientiam eſſe, & de nouo acquiri per demonſtrationem, ex præexiſtenti cognitione principiorum.* In hoc autem ſecundo capite intendit docere, quid *Scientia, & quid Demonſtratio ſit.* Diuiditur autem in tres partes. In prima, *Vnam definitionem ſcientiæ, & duplicem demonſtrationis* tradit. In ſecunda, *Definit principium*, illudque duplici diuiſione diuidit. Et in tertia; *Docet, & probat principia*, ſeu præmiſſas notiores eſſe concluſione. 1

Pluribus

Pluribus verbis definit *ſcire*, hoc eſt ſcientiam in concreto ex quibus pauca hæc ſumenda ſunt, quibus breuis definitio aſſignatur, *Scire eſt cognoſcere cauſam rei: & quod illius eſt cauſa & quod non contingit aliter ſe habere*. Per quam ſolùm definit Ariſt. perfectiſſimam ſcientiam, quam vocat ſcientiam, *Propter quid*: (nam de ſcientia Quia, minùs perfecta, c. 10. huius libri ſe acturum promittit) ad quam habendam, triplicem conditionem requiri affirmat. Prima eſt; vt *cauſam concluſionis cognoſcamus*. Secunda, vt *cognoſcamus talem cauſam, non ſolùm ſecundùm cognitionem noſtram eſſe cauſam; ſed etiam ſecundùm rem*: nam dum probamus hominem eſſe rationalem, quia eſt riſibilis, riſibile priùs eſt in noſtro intellectu: & ideo cauſa cognoſcendi rationale, ſed non eſt cauſa eſſendi eius, verùm potius eſt effectus. Et ideo non habemus ſcientiam Propter quid, de rationali, ſed ſolùm Quia. Tertia conditio eſt, vt *cognoſcamus, non ſolùm eſſe cauſam eſſendi, ſed cauſam neceſſariam*: ita vt ea poſita, neceſſariò ſequatur effectus: hoc enim ſignificatur illo verbo, *Et quod nō contingit aliter ſe habere*. Integram definitionem breuiſſimè explicat Ariſt. dicens: *Scire eſſe, per demonſtrationem intelligere*: quia ſi vera ſit demonſtratio Propter quid, tres illæ conditiones repeciuntur in præmiſſis reſpectu concluſionis.

2 Definit deinde demonſtrationem, duplici definitione, quarum prima ita habet: *Demonſtratio, eſt ſyllogiſmus ſcientialis*, ſiue ſyllogiſmus faciens ſcire: & eſt definitio finalis: quia finis demonſtrationis eſt, generare ſcientiam: & hæc ſcientia genita per demonſtrationē, eſt aſſenſus concluſionis eius, genitus ex præmiſſis.

3 Secunda definitio, *Materialis eſt*. Nam ſicut ex fine, propter quem efficitur domus, nempe, vt à pluuiis, aliiſve temporum iniuriis nos defendat, colligimus ex quibus partibus materialibus conſtare debeat, nempe ex lignis, lapidibus aliiſque partibus tali modo diſpoſitis: ita Ariſt. ex fine demonſtrationis, colligit, quibus partibus diſpoſitis, & ordinatis, conſtare debeat demonſtratio: quaſi ita arguens: Demonſtratio ordinatur ad generandam ſcientiam, tanquam ad finē: ergo talis debet eſſe; *Vt procedat ex veris, primis, immediatis, notioribus, & prioribus, cauſiſque cōncluſionis*. Probat ſingulas particulas definitionis: & primò, quod *demonſtratio procedat* ex veris, hoc modo: Obiectum ſcientiæ debet habere eſſe: ergo quod non eſt, non ſcitur: ſed falſum nihil eſt: ergo non poteſt de illo eſſe ſcientia; veram igitur eſſe oportet concluſionem demonſtrationis, cuius aſſenſus eſt ſcientia: ergo debet procedere ex præmiſſis veris, tanquam ex cauſa. Probatur conſequentia: quia falſum cùm nihil ſit, non poteſt eſſe cauſa veri. Quòd verò demonſtratio procedat *ex primis*, probat ſecundò; quia niſi præmiſſæ ſint principia per ſe euidentia

formaliter: hoc eſt, quibus cognita ſignificatione terminorum, ſtatim aſſentiatur intellectus: vel ſaltem virtualiter: ſi is qui demonſtrationem facit, ſciat ea reducere ad principia per ſe nota, per alias demonſtrationes, non habebit ſcientiam concluſionis: nec proinde veram demonſtrationem, ſed Dialecticum tantùm ſyllogiſmum, & aſſenſum opinionis de concluſione. Probat tandem tertiò quòd *notioribus, prioribus, & cauſis concluſionis procedat.* Quia *Scire*, eſt rem per cauſam cognoſcere: ergo præmiſſæ debent eſſe vera cauſa concluſionis, ſed cauſa eſt prior & notior effectu, ergo debent eſſe priores & notiores non ſolùm quo ad nos: quo pacto, illud eſt prius, quod notius eſt nobis, licèt ſecundùm naturam ſit poſterius: vt effectus notior nobis eſt cauſa, & ideo prior quoad noſtram cognitionem: ſed præmiſſæ debent eſſe priores, & notiores concluſione, ex natura rei, quod habebunt, ſi ſecundùm rem ſint cauſæ eius: vt expoſitum eſt. In ſecunda part. c. 2. Quia dixerat demonſtrationem debere procedere 4
ex primis: hoc eſt, ex præmiſſis, quæ ſint principia indemonſtrabilia: definit principium indemonſtrabile hoc modo; *Principium eſt, propoſitio immediata demonſtrationis.* Explicat autē, quid ſit eſſe propoſitionem demonſtrationis, vel demonſtratiuam: & quid ſit eſſe immediatam. *Propoſitio, inquit, eſt altera pars enũciationis, vnũ de vno complens.* Nam enunciatio diuiditur in *affirmatiuam negatiuam.* Eſſe igitur propoſitionem demonſtrationis idem eſt ac eſſe enunciationem affirmatiuam, aut negatiuam: quæ tanquam præmiſſa ponitur in demonſtratione, ad inferendam concluſionem: & ideo debet eſſe vera, ac neceſſaria: vt diſtinguatur à propoſitione Dialectica, quæ ſolùm eſt probabilis: & ideo poteſt eſſe falſa. *Immediata verò propoſitio eſt quæ non eſt alia prior.* Hoc eſt, quæ non habet aliam, per quam demonſtrari poſſit, ſed cui intellectus, ex ſola notitia terminorum aſſentitur.

Diuidit deinde principium in duo membra: nempe in *Dignitatem, & Poſitionem. Dignitas*, ſeu ἀξίωμα, eſt propoſitio immediata, atque indemonſtrabilis, adeò vniuerſalis, & manifeſta, vt 5
eius veritas omnibus pateat: & hac fortè ratione vocatur Dignitas, quia dignum eſt, cui aſſentiantur omnes. Et hac etiam de cauſa inquit, Ariſt. *Dignitates cognoſcere debere omnes: qui ſcientiam aliquam acquirere volunt, priuſquam ad eam addiſcendam accedant.* Tales ſunt: *Quodlibet eſt, vel non eſt: Totum eſt maius ſua parte*, & ſimiles. *Poſitio* verò, ſeu, θέσις eſt propoſitio per ſe nota, & indemonſtrabilis, ſed nec vniuerſalis adeò, vt ἀξίωμα nec cuius veritas, omnibus ſit manifeſta: & ideo, quam non eſt neceſſarium, vt cognoſcat prius, qui aliquam ſcientiam addiſcere incipit, ſed tunc poteſt per ſe, vel à magiſtro eã accipere: & talia ſunt omnia principia particularium ſcientiarum, vt definitiones. Eſt autem alia
differen

differentia, inter *Dignitatem*, & *Poſitionem*, quòd *Dignitates* vix aut nunquam ingrediuntur demonſtrationem, ſed omnibus ſcientiis præſupponuntur. *Poſitiones* verò præmiſſæ demonſtrationis ſunt: & ideo *poſitiones* vocantur, quia ponuntur in demonſtratione ad inferendam concluſionem.

Poſitionem rurſus diuidit, in eam quæ *verum*, vel *falſum* continet: & hæc eſt propoſitio, quam appellant *Suppoſitionem*: quia ſub tali diſpoſitione ponitur in demonſtratione ad inferendam concluſionem. Et in eam, quæ non continet, *verum*, *nec falſum*, ſed ex illa poteſt ſuppoſitio fieri, & dicit eſſe definitionem; vt animal rationale, eſt principium, quod vocatur definitio, ex qua poteſt fieri aliud principium, quod ſit ſuppoſitio; vt ſi dicamus, Homo eſt animal rationale, Suppoſitio eſt; quia verum, vel falſum continet.

6 In tertia parte; Docet, *principia, vel præmiſſas demonſtrationis*, magis euidentes, magiſque certas eſſe debere, quàm concluſionem eiuſdem demonſtrationis. Quod probat, ex communi illo axiomate: *Propter quod vnum quodque tale, & illud magis.* Vt ſi Petrum diligo propter Ioannem, magis diligo Ioannem, quàm Petrum: ſed concluſioni demonſtrationis aſſentitur intellectus propter præmiſſas: ergo fortiùs ac certiùs aſſentitur præmiſſis: quare certiores & notiores eſſe debent concluſione.

QVÆSTIO I.

An ſecunda definitio demonſtrationis ſit bona.

QVæſtio hæc, non tam proponitur ad rei difficultatem diſcutiendam, quàm ad elucidandam definitionem Ariſt. atque oſtendendum exactam eſſe. Quod vt fiat, duo arg. aduerſus eam proponemus, ex quorum ſolutione id fiat manifeſtum. Primū eſt: *Quia definitio per genus, & differētiā dari debet*, vel per aliquid, quod loco generis aut differētiæ ponatur: ſed nihil ponitur pro genere in hac definitione, vt verba eius oſtendunt, quibus ab aliis argumentationibus diſtinguatur, in nullo verò eorum cum eis conuenit: ergo caret omnino genere: & ideo nō eſt integra vel cōpleta.

7 Secundum: *Quia bona definitio, nec vnum verbum debet habere ſuperuacaneum*: ſed hæc habet plura eiuſmodo: ergo non eſt bona. Probatur minor: quia demonſtrationem procedere ex primis & prioribus, idem ſunt: nam prima, & priora, idem prorſus ſignificant: ergo redundat alterum. Præterea; Cauſa eſt prior, & notior effectu: ergo qui dicit demonſtrationem procedere ex cauſis, dicit debere procedere ex prioribus, & notioribus: ſufficeret ergo ponere in definitione, particulam ex cauſis; & ſic duæ aliæ, nempe ex prioribus, & notioribus, videntur ſuperfluæ, totamque definitionem vitioſam efficere; Et tandem; Quòd

procedat ex primis, & ex immediatis, aut indemonſtrabilibus, idem eſt: cùm idem ſit principia demonſtrationis eſſe prima, & eſſe immediata, aut indemonſtrabilia: ergo aliquod horum verborum ſuperfluum eſt.

Nihilominus definitionem hanc bonam eſſe ita probo: *Bona definitio eſt, per quam, ſufficienter explicatur natura definiti, & diſtinguitur à cæteris*: ſed hæc duo præſtat hæc definitio demonſtrationis, explicans naturam demonſtrationis, & eam diſtinguens à cæteris argumentationibus: exacta igitur cenſenda eſt. Probatur minor: qua hæc definitio, explicat partes, ex quibus demonſtratio conſtare debet nempe præmiſſas veras, neceſſarias: & quæ ſint veræ cauſæ, & per ſe concluſionis: & quæ ſic diſponantur, vt ex eis euidenter inferatur concluſio. Et demonſtratio ex his conſtituta, eſſentialiter diſtinguitur ab aliis ſpeciebus argumentationis, cum quibus conuenit in genere remoto argumentationis, & cum ſyllogiſmo dialectico *in genere* ſyllogiſmi: quod genus ſubintelligitur, abſque dubio ab Ariſt. nec neceſſarium fuit illud expreſsè in definitione ponere: quia & in libris Priorum proximè antecedentibus, ſyllogiſmum definierat: & in prima definitione eiuſdem demonſtrationis, præſenti capite tradita, eundem ſyllogiſmum expreſsè poſuit pro genere, dicens; *Demonſtrationem eſſe ſyllogiſmum ſcientialem, aut facientem ſcire.* Quare ſecunda definitio his verbis debet aſſignari: *Demonſtratio eſt ſyllogiſmus procedens ex veris, primis, & immediatis, notioribus, & prioribus, cauſiſque concluſionis*: ita vt per ſyllogiſmum, conueniat in genere immediato cum dialectico: & per eandem particulam, cenſeantur ſeparatæ ab ea cæteræ argumentationes, atque etiam ſyllogiſmus ſophiſticus: qui dum peccat in forma, non eſt ſyllogiſmus ſimpliciter: ſed ſecundùm quid: & ideo non conuenit cum demonſtratione in ſyllogiſmo: tanquam in genere: ſed ſolùm analogicè: & ob eam cauſam ſic cenſetur ſeparatus: Per cæteras verò particulas definitionis, diſtinguitur demonſtratio à ſyllogiſmo Dialectico, qui ex aliis valde diuerſis procedit vt in Topicis dicetur. Et ex his manet explicata definitio demonſtrationis. Et ſolutum primum arg.

Ad ſecundum: Neganda eſt minor, quòd in hac definitione aliquod verbum ſit ſuperuacaneum: quia licèt quædam eandem rem ſignificent, ſingula tamen diuerſam rationem eiuſdem rei ſignificant: quod ſatis eſt, vt nullum ſit ſuperfluum: Vt principia eſſe prima, & eſſe immediata, aut indemonſtrabilia, diuerſas rationes principiorum denotant Principium namque, dicitur primum in ordine ad concluſionem: quæ non eſt prima; ſed à primo deriuata. Immediatum verò, aut indemonſtrabile, reſpectu alterius medij prioris, per quod demonſtrari poſſit, quo caret.

caret. Prima quoque dicuntur principia, propter dignitatem, & priora propter cauſalitatem. Cauſa denique duplicem habet dignitatem, reſpectu effectus, & quòd ſit prior natura illo,& quòd ſit notior: & licèt vna ſequatur ex altera, ratione tamen diſtinguuntur. Quocirca nullum eſt verbum in definitione, quod non ſignificet rationem aliquam,vel dignitatem principiorum,diſtinctam ab ea,quam ſignificat aliud:quod ſatis eſt, vt nullum ſit ſuperfluum. Imò neceſſe fuit omnia illa verba in definitione ponere:vt omnes rationes principiorum exprimerentur:& ratio atque dignitas demonſtrationis explicatiùs traderetur. Vnum tamen eſt notandum:quòd dum dicitur demonſtrationem procedere ex cauſſis:per cauſas,non ſolùm intelliguntur illæ,ex quibus realiter procedit effectus, ſed quæcunque rationes priores aliis. Nam de ente demonſtrantur proprietates, aut paſſiones eius in Metaphyſica, vt quòd ſit vnum verum, & bonum:& de Deo demonſtramus, quòd ſit æternus: quia eſt immutabilis:idque per veras demonſtrationes: & tamen non poteſt eſſe vera cauſalitas, inter vnum & alterum,cùm nec ſit diſtinctio ex natura rei:verùm ſufficit prioritas rationis quam intellectus noſter inter ea ponit, ad veram demonſtrationem.

QVÆSTIO II.

Quotuplex ſit propoſitio per ſe nota, & an omnis immediata appellanda per ſe nota.

Circa definitionem & diuiſionem propoſitionis per ſe notæ, non videntur eodem modo ſentire,D. Th. & Scotus:atq; ex conſequenti nec ſectatores vtriuſque. Nam D.Th. de veritate q. 10.art.12.lib.1.contra gentes,c.10 & 11.& 1 p.q.2.art.1. ſic definit propoſitionem per ſe notam: *Propoſitio per ſe nota eſt,cuius prædicatum includitur in ratione intrinſeca ſubiecti*: vt homo eſt animal. Deinde diuidit primò propoſitionem per ſe notam: *in eam quæ eſt per ſe nota, ſecundùm ſuam naturam, & non quoad nos: & in eam,quæ eſt per ſe nota,etiam quoad nos. Per ſe nota ex natura ſua, & non quoad nos,* eſt illa, cuius prædicatum verè eſt intrinſecum reſpectu ſubiecti,ſed nos id ignoramus:& talis erit illa,in qua definitio nobis ignota prædicatur de ſuo definito. *Per ſe nota verò ex natura ſua, & quoad nos*, erit illa cuius prædicatum verè eſt ſubiecto intrinſecum, & à nobis cognoſcitur:vt homo eſt animal rationale.

Secundò diuidit propoſitionem per ſe notam ex natura ſua, & quoad nos in Vnã,*cuius termini omnibus patent*. Et tales ſunt,principia vniuerſaliſſima, vt quodlibet eſt, vel non eſt:& totum eſt maius ſua parte Et in Aliam,*cuius termini non omnibus ſunt manifeſti,ſed ſolis ſapientibus*:& talis eſt hæc:Spiritualia nõ ſunt in loco

circumſcriptiuè. Hanc definitionem propoſitionis per ſe notæ, cum vtraque diuiſione, amplectuntur ferè omnes: Richar. in 1. d. 3. art. 1. q. 2. Duran ibidem q. 3. Ferr. 1. lib. contra gentes, cap. 10. Capreol. in 1. d. 2. art. 1. & 2. Caier. 1. p. q. 2. art. 1. & cap. præſenti. Sotus c. præcedenti, q. 2. ad 9. & plures alij.

Secunda opinio Scoti, oppoſita eſt, quia nec definitio ei placet, nec diuiſiones recipit, ſed aliam definitionem ipſe aſſignat, prolixam ſatis, & obſcuram, his verbis: *Propoſitio per ſe nota, qua ex terminis propriis, qui ſunt aliquid eius, vt ſunt eius, hoc eſt, vt ſic concepti, & non propter aliquid aliud, quod ſit extra terminos proprios, habet euidentem veritatem.* Vt omne totum eſt maius ſua parte: & talem ait eſſe omnem propoſitionem, per ſe notam: & ideo non eſſe diuidendam illis diuiſionibus, traditis à D. Thom.

Ex qua definitione colligit, diſtinctam eſſe propoſitionem, in 11 qua prædicatur prima paſſio de definitione: vt animal rationale, eſt capax diſciplinæ: & in qua prædicatur de definito: vt homo eſt capax diſciplinæ, quod multis probat argumentis, putans fortè contrarium hoc eſſe ſententiæ D. Thomæ. Sed hæc argumenta omittenda ſunt, quia id non negat D. Tho. vt videbimus. Scotum ſequuntur Aureol. & Greg. quos citat Capreol. in 1. d. 2. q. 2. art. 2. qui aduerſus definitionem D. Tho. ſic arguunt.

Primò: Multæ ſunt propoſitiones per ſe notę in Mathematicis ſcientiis, in quibus prædicatum non eſt de intrinſeca ratione ſubiecti: vt totum eſt maius ſua parte: &, à quolibet puncto in quodlibet punctum, poſſumus lineam ducere. Et in Philoſophia naturali; Motum eſſe, atque etiam Naturam eſſe: imò, & hæc per ſe nota eſt: Animal rationale eſt capax diſciplinæ: Nix eſt alba: Coruus eſt niger; Et ex oppoſito, aliæ ſunt, in quibus prædicatum eſt de intrinſeca ratione ſubiecti: vt homo eſt ſubſtantia. Animal eſt corpus: & tamen non ſunt immediatæ; quia inter prædicatum & ſubiectum dantur alia prædicata media vt patet. Ergo definitio D. Thom. ex vtraque parte probatur inſufficiens.

Secundò arguūt; Contra diuiſionem: quia propoſitionē eſſe per 12 ſe notā, non conſiſtit in eo, quòd termini eius à nobis cognoſcantur, ſed ſolùm in eo, quòd ex ſe habeat euidentē veritatē: & multò minus conſiſtit in eo, quòd à ſolis ſapientibus vel ab omnibus cognoſcantur eius termini: ſed ſolùm in eo, quòd per ſe ſint cognoſcibiles. Ergo diuiſiones in per ſe notam ex natura ſua: & quoad nos: & in per ſe notam ſapientibus, vel inſipientibus, extra rationem propoſitionis per ſe notæ ſunt: & ideo admitti non debent.

Tertiò: Quia propoſitio per ſe nota eſt illa, quæ ex propriis conceptibus, à quocunque intellectu formatis, talis eſt: ergo omnis propoſitio per ſe nota, nobis etiā erit per ſe nota: & ideo malè diuiditur, in per ſe notam ex natura ſua, & quoad nos. Antecedēs probant,

probant,quia vel formamus proprios conceptus eius vel alios diuerſos:ſi proprios, nobis erit per ſe nota:ſi diuerſos non erit eadē propoſitio,ſed alia diuerſa:ergo propoſitio per ſe nota; ex ſe cuilibet intellectui erit per ſe nota:nulla ergo dabitur per ſe nota, ex natura ſua,quæ non ſit etiam per ſe nota,quoad nos.

In hac re, noſtra ſententia eſt, *Propoſitionem per ſe notam, definiendam eſſe,ac diuidendam,*vt Ariſt.c. præſenti definiuit ac diuiſit: eius autem definitioni, ac diuiſionibus magis eſſe conformem ſententiam D.Tho.& communem, quàm ſententiam Scoti.

13 Verba Ariſt. ſic habent:*Principium demonſtrationis,eſt propoſitio immediata:immediata verò,qua non eſt alia prior:*Quibus per principium demonſtrationis, intelligit propoſitionem per ſe notam: hæc enim ſola principium vocari poteſt: nam quæ mediata eſt, non principium,ſed concluſio vocatur.Sic ergo definiēda eſt propoſitio per ſe nota apud Ariſt.vt breuis,clara,& vniuerſalis ſit definitio:*Propoſitio per ſe nota eſt,inter cuius prædicatum & ſubiectum nullum datur medium, per quod à priori poſſit demonſtrari.* In qua definitione,ſolùm definitur propoſitio per ſe nota demonſtrationis,aut demonſtratiua:hoc eſt,neceſſaria,quod Ariſt.apertè ſignificauit, dicens:*Principium demonſtrationis eſſe propoſitionem immediatam,*quod dicimus,ad excludendas aliquas propoſitiones, quæ cùm verè accidentales ſint & ex contingente, & non demonſtratiuæ,ab aliquibus dicuntur per ſe notæ, atque immediatæ:vt nix eſt alba,ſuperficies eſt colorata,& ſimiles.

14 Ex definitione autem ſic intellecta; Colligitur primò:Omnino conuerti propoſitionem per ſe notam, & immediatam, atque indemonſtrabilem: quia de vtraque verum eſt,nullum eam habere medium,per quod à priori poſſit demonſtrari. A priori autem dicimus : quia nil impedit, quominus propoſitio ſit per ſe nota, & per effectum demonſtretur; vt homo eſt animal rationale,demonſtratur per illam : homo eſt riſibilis:& nihilominus,eſt per ſe nota : quia non demonſtratur à priori, ſed à poſteriori:& hæc de definitione propoſitionis per ſe notæ.

Hanc Ariſtot.diuiſit, quatuor diuiſionibus, ex quibus tres poſuit cap.præſenti,quartam verò cap. ſequenti. Prima in *Dignitatem,* & *Poſitionem. Dignitatem* vocauit vniuerſaliſſimam, quæ vix ingreditur ſcientiam,vel demonſtrationem, ſed quaſi fundamentum eſt plurium, vel omnium ſcientiarum & demonſtrationum, vt quodlibet eſt, vel non eſt:totum eſt maius ſua parte: quæ ideo dixit neceſſariò debere cognoſci ab his, qui aliquam ſcientiam addiſcere incipiunt. *Poſitionem* verò,quæ eſt propoſitio per ſe nota non tamen vniuerſalis, nec etiam, quam cognoſcere debet, qui aliquam ſcientiam addiſcere vult: ſed particularis, & propria alicuius ſcientiæ, ex qua fiunt demonſtrationes in ea, &

quæ in ipſamet ſcientia traditur:& tales ſunt omnes definitiones, & omnia principia propria particularium ſcientiarum. Hæc autem diuiſio, eadem eſt cum ſecunda, quam tradit D.Tho dicens, *Propoſitionem per ſe notam vnam eſſe, cuius termini omnibus patent:* quales ſunt vniuerſaliſſimæ, quas appellauit Ariſtot. dignitates. Et in aliam, cuius termini non omnibus, ſed ſapientibus tantùm ſunt manifeſti:& iſtæ ſunt, quas vocat Ariſtot.poſitiones.

Secunda diuiſione:eam diuiſit in *Poſitionem, & ſuppoſitionem:* circa quam verſabitur quæſtio ſequens.

15 Tertiam verò diuiſionem, ſatis apertè inſinuauit, dum notiora diuiſit in ea, *Quæ ſunt notiora natura, & quoad nos.* Ex hac enim diuiſione ſequitur, per ſe notum, aliud eſſe ex natura ſua, & non quoad nos, aliud verò ex natura ſua, & quoad nos:& ex cōſequēti propoſitionem per ſe notam, eiſdem modis diuidi ab Ariſt. Et probatur hoc atq.Omnis definitio cōſtituit propoſitionem per ſe notam, cū definito: ſed plures ſunt definitiones nobis incognitæ: ergo propoſitiones, quas conſtituere poſſunt cum ſuis definitis, erunt ex natura ſua per ſe notæ non tamen quoad nos: imò quæ demōſtrari, quoad nos, poterunt, à poſteriori, per aliquē effectum.

16 Quartam denique diuiſionem poſuit c.ſeq. *In per ſe notam poſitiuè*, cuius prædicatum poſitiuum, ſine medio demonſtratiuo conuenit ſubiecto, & *In per ſe notam negatiuè*, cuius prædicatum negatiuum, ſine medio conuenit ſubiecto: tales ſunt propoſitiones, in quibus vnum prædicatum negatur de altero:vt Subſtantia non eſt Quantitas. Non tamen illæ, in quibus particulare genus vnius prædicamenti, aut vna ſpecies negatur de alia; vel de ſupremo genere alterius prædicamenti:vt Albedo non eſt Quantitas Linea non eſt color; Habitus non eſt Numerus:quia iſtæ poſſunt demonſtrari per ſupremum genus, alterius prædicamenti, negatum:vt Albedo non eſt quantitas: quia eſt qualitas: & qualitas non eſt quantitas: & linea non eſt color: quia non eſt qualitas. Et vna ſpecies, vel vnum genus negatur de altero:vt ſubſtantia nō eſt quantitas:& homo non eſt equus. Negationes enim iſtæ eſſentiales ſunt: & ideo propoſitiones neceſſarias, atque demonſtratiuas, & per ſe notas conſtituunt. Verba Ariſtot. ſunt: ***Sicut quædam principia ſunt indemonſtrabilia. Quòd ſit hoc illud, & quòd ſit hoc in illo: ſic & quòd non erit hoc illud, nec quòd ſit hoc in illo: quare, hæc quidem eſſe aliquid, alia autem non eſſe aliquid, erunt principia.***

Quòd verò duæ diuiſiones à D.Thom. aſſignatæ, ſint conformes primæ, ac tertiæ diuiſioni, deſignatis ab Ariſtot vel potiùs quòd ſint eadem, probauimus iam. Reſtat igitur oſtendere, quòd eius definitio conformis ſit definitioni Ariſto. à nobis ex verbis eius desūptæ. Quod ſic probari poteſt: Definitio D.Th. eſt, 17

Propo

Propoſitio per ſe nota eſt ea, cuius prædicatum includitur in ratione intrinſeca ſubiecti. Sed propoſitio talis non habet mediũ, per quod poſſit à priori demonſtrari: vt probabitur ex ſolutionibus argumentorum Scoti, & aliorum: ergo conſona eſt definitioni Ariſtot. Definitionem verò Scoti, non reiicimus ex eo, quòd nõ poſſit reduci ad eandem: ſed quia prolixa ſatis eſt, atque obſcura: vt verba eius oſtendunt.

Pro ſolutione primi arg. Duplici diſtinctione diſtinguendum eſt prædicatum intrinſecum. Primò quidem, *in Recto*, aut *in Obliquo*. Deinde, *Secundùm eſſe, aut ſecundùm cauſalitatem:* & in Recto, nulla pars eſt prædicatum intrinſecum, reſpectu totius: quamuis ſecundùm eſſe ſit ei intrinſeca: ſed in obliquo intrinſecum eſt: & hoc modo eſt propoſitio per ſe nota: Totum eſt maius ſua parte. Præterea, effectus per ſe, atque immediatus, non eſt intrinſecus cauſæ: ſed intrinſecus eſt ordo cauſalitatis, inter cauſam proximã, & per ſe, atque eius effectum & ex conſequenti, effectus ipſe quodam modo eſt prædicatum intrinſecum, reſpectu cauſæ, ratione eiuſdem ordinis intrinſeci. Dum autem definit D. Thom. propoſitionem per ſe notam, cuius prædicatũ eſt intrinſecum ſubiecto: quacumque ratione intrinſecum eſſe debere intelligit. Hoc eſt, aut ſecundùm eſſe, aut ſecundùm ordinem intrinſecum proximæ cauſalitatis.

18 Ex his reſpondetur ad arg. Negando antecedens, quòd aliqua ſit propoſitio per ſe nota, cuius prædicatum non ſit intrinſecum ſubiecto, aut ſecundùm eſſe, aut ſecundùm intrinſecum ordinem proximæ cauſalitatis: in recto, aut in obliquo: ſecundùm ſe, aut ſecundùm ordinem intrinſecum vnius ad alterum. Et cùm intrinſecus ſit ordo cauſalitatis, inter effectum & cauſam proximam, & per ſe, propoſitionem per ſe notam conſtituit, dum de cauſa prædicatur: cùm ſit intrinſecum prædicatum cauſæ: ſi non ratione ſui: bene tamen ratione ordinis intrinſeci. Et ſi non in recto, bene tamen in obliquo. Aliæ autem prædicationes accidentales, ſi aliquo modo ſint per ſe notæ, non ſunt propoſitiones demõſtratiuæ: quia non ſunt neceſſariæ. D. Thom. autem ſolùm definit propoſitionem per ſe notam demonſtratiuam: vt de Ariſtot. etiam notum eſt, hanc tantùm eum diffiniſſe.

Pro aliis denique propoſitionibus eſſentialibus, & mediatis, quas adducit idem argum. alia diſtinctione vtendum eſt nempe, *Medium eſſe duplex, Reale vel rationis, aut formale, & virtuale. Medium reale,* dicitur illud, quod eſt re diſtincta à prædicato, & ſubiecto, inter quæ ponitur medium: vt admiratiuũ, eſt medium reale inter hominẽ, & riſibile, & hoc etiam dicitur medium formale. *Medium verò rationis eſt,* quod ſolùm ratione noſtra diſtinguitur à ſubiecto, & prædicato, & dicitur medium virtuale: quia ſecun-

dùm rem,aut formam, non eſt diſtinctum ab extremis, ſed ſecundùm noſtrum intellectum plures conceptus eiuſdem rei concipientem: virtute tamen, & quaſi fundamentaliter contentos in re ipſa. Et quantum pertinet ad propoſitiones demonſtratiuas; vtrumque medium conſtituit propoſitionem ſimpliciter mediatam,& ſimpliciter demonſtrabilem. Probatur ex Ariſt.qui concedit definitionem eſſe medium demonſtrationis: atqui Definitio ſolùm poteſt eſſe medium rationis,& virtuale.

Vnde ſequitur,Omnes propoſitiones,quæ poſſunt demonſtrari per definitionem prædicati aut ſubiecti,eſſe ſimpliciter mediatas: vt ſunt illæ,in quibus prima paſſio,prædicatur de definito, atque etiam de definitione: quia illa poteſt demonſtrari per definitionem ſubiecti,hæc verò per definitionem paſſionis, & etiam, illa, in qua vna paſſio prædicatur de alia; vt admiratiuum eſt riſibile: & etiam illæ: quæ aſſumuntur in arg. Sed communiter dicuntur immediatæ,quia ſecundùm rem tales ſunt.

Ad ſecundum: Diſtinguendum eſt antecedens. Nam ſicut notiora,vel minùs nota dicuntur talia, & ex natura ſua, & etiam in ordine ad intellectum imperfectè cognoſcentem: ſic etiam propoſitio per ſe nota, & licèt per accidens ſit ad rationem propoſinis per ſe notæ ſecundùm ſe ſumptæ, quòd non ſit per ſe nota, quoad nos:nihilominus ſumpta in communi, quaſi analogicè diuiditur,in propoſitionem per ſe notam natura ſua, & quoad nos. 19

Ad tertium,negandum eſt antecedens, quòd propoſitio per ſe nota ſit,quæ ex propriis conceptibus,à quocunque intellectu formatis talis eſt:ſed illa eſt, inter cuius prædicatum, & ſubiectum, non datur medium, per quod à priori ſit demonſtrabilis: & quia hoc non eſt ſemper nobis notum de quacumque propoſitione, ideo non quæcumque per ſe nota ex natura ſua, eſt per ſe nota quoad nos. Talis autem propoſitionis non formamus proprios conceptus diſtinctos,ſed confuſos:& ideo non eſt alia,ſed eadem: non tamen per ſe nota nobis quia immediationem prædicati & ſubiecti non cognoſcimus.

QVÆSTIO III.

An nuda definitio ſit principium, quod vocatur poſitio.

DEfinitio duobus modis conſiderari poteſt:Primo; *Secundùm rationem definitionis præciſam*; vt explicat naturam definiti: vt animal rationale. Secundo; vt ſimul definitio *coniungitur in propoſitione*:vt cùm dicimus,homo eſt animal rationale. Et primo modo nuda ſumitur,hoc eſt,ſine definito:& de ea ſic accepta quærimus, *An ſit principium demonſtrationis,quod vocatur poſitio*.Et rationem dubitandi ex vna parte præbuit Ariſt. qui poſitionem diuiſit in eam,quæ eſt propoſitio,verum aut falſum continens.Et in aliam, 2

aliam,quæ non continet verum, aut falſum: qualis eſt definitio, nudè quidem accepta, & non cum definito: quia dum definito coniungitur,iam continet verum aut falſum,cùm efficiat cum eo propoſitionem.Ex quo euidenter infertur pars affirmatiua, quòd nudè definitio ſit principium,quòd vocatur poſitio.

21 Sed oppoſita pars,quòd non poſſit eſſe poſitio, videtur probari euidenter hoc argum.à ſuperiori ad inferius negatiuè:Quia principium diuiſit Ariſtot. in *Dignitatem*, & *Poſitionem*:& rurſus poſitionem,in eam,quæ continet verum,aut falſum:& in eam quæ nihil horum dicit:qualis eſt definitio. Ex hoc ergo deſumitur tale arg.Principium eſt quid ſuperius,ratione dignitatis,& poſitionis, cùm in hæc principia ſpecialia diuidatur: ergo euidens eſt talis conſequentia, à ſuperiori ad inferius negatiuè.Definitio non eſt principium:ergo non eſt poſitio. Antecedens probatur,ex definitione principij tradita ab eodem Ariſtot. *Principium*, inquit, *eſt propoſitio immediata*: ſed nuda definitio, non eſt propoſitio: ergo nec propoſitio immediata,& ex conſequenti, nec eſt principium.

Plures ſolutiones adhibentur huic difficultati, quas conſultò prætermitto: quia iam nemo eas curat. Solùm afferam ſolutionem D.Thom.in Comment.huius cap.quam ſequuntur ferè omnes moderni:& videtur mihi neceſſariò admittenda. Poſitionem duplicem eſſe,*Formalem, & Virtualem. Formalis*, eſt propoſitio, *Virtualis* verò,eſt definitio: quia ex ea proximè poteſt effici propoſitio,quæ ſit formalis ſuppoſitio. Ariſt.ergo vocauit definitionem poſitionem:non quòd formalis ſit poſitio, ſed quòd ſit virtualis. Et hoc etiã modo eſt principiũ, & immediata propoſitio.

22 Sed contra hanc ſolutionem eſt arg.Quia ſi hoc ſufficit,vt definitio dicatur poſitio,etiam definitũ poterit vocari poſitio. Probatur conſequentia: quia ſicut ex definitione adiuncta definito, poteſt proximè effici propoſitio, quæ ſit formalis poſitio: eodem modo ex definitio adiuncto definitioni: ſed definitum non poteſt vllo modo vocari poſitio,alioqui, cuilibet parti poterit attribui denominatio totius ergo nec definitiò vocari poteſt poſitio, propter illam rationem virtualem. Reſpondetur, negando conſequentiam: quia ſpecialis eſt ratio in definitione: vt dicatur poſitio virtualis, quæ non eſt in definito, nec in aliis. Nam definitio ex propria natura, eſt medium ordinatum, per quod paſſiones demonſtrantur de ſubiecto in ſcientia: vnde per ſe & proximè ordinatur, ad conſtituendam propoſitionem neceſſariam, & per ſe notam:quam non poteſt conſtituere,niſi cum definito. Per ſe etiam ponitur in ſcientia, tanquam fundamẽtum omnium veritatum eius,& hæc eſt etiam ſpecialis ratio,propter quam vocari debet poſitio.Et has ſpeciales rationes conſiderans Ariſtot. meritò eam vocauit principium,& poſitionem,quæ non reperiuntur in defi

in definito. Nam cùm non ſit medium ordinatum ad demõſtrandas paſſiones, nec per ſe ordinatur ad propoſitionem per ſe notam conſtituendam, potiùs quàm ad conſtituendam quamlibet aliam, non ponitur, tanquam fundamentum proximum omnium veritatum eiuſdem ſcientiæ, ſed ad ſummum remotum. Ideò non poteſt vllo modo vocari poſitio.

QVÆSTIO IV.

An principia demõſtrationis ſint magis vera, quàm concluſio, & vniuerſaliter, vna propoſitio, an poſſit eſſe verior altera.

PRæſupponenda eſt definitio veritatis quam omnes recipiunt: 23
Veritas eſt, adæquatio intellectus cum re, vel ad rem. Adæquatio intellectus vocatur: quia veritas, ſaltem complexa (quam *formalem* vocare ſolent) primò, & formaliter reperitur in intellectu, & propoſitione mentali, per quam enunciat vnum de altero. In propoſitione verò vocali, & ſcripta, ſolùm reperitur tanquam in ſigno. Dum ergo intellectus ita enunciat per propoſitionẽ mentalem, ſicut res ſe habet in ſe dicitur verus: dum verò enunciat aliter, ac res ſe habet in ſe, dicitur falſus. Nam, vt ſæpè Ariſtot. repetit, ab eo quod res eſt, vel non eſt, enunciatio dicitur vera, vel falſa: vt ſi de Petro ſedente enunciet, quòd ſedet: verus eſt, ſi verò quòd ſtet; vel non ſedeat, erit falſus. Veritas igitur cõſiſtit, in adæquatione conceptus cum re ipſa: vel in adæquatione rei; vt repreſentatæ per conceptum, cum ſeipſa; vt eſt in ſe. Quærimus ergo: *An complexa hæc veritas, ſuſcipiat magis & minus, in ordine ad præmiſſas, & concluſionem:* ita vt intellectus dum aſſentitur præmiſſis, magis verus ſit, quàm dum aſſentitur concluſioni: & ex cõſequenti, præmiſſæ in intellectu, quæ ſunt propoſitiones mentales, ſint magis veræ, quàm concluſio, etiam in mente: quæ eſt propoſitio mentalis ex eis deducta: & conſequenter, eadem principia; vt ſunt propoſitiones vocales, aut ſcriptæ, ſint veriora concluſione vocali, aut ſcripta. Et vniuerſaliter, intellectus per vnam propoſitionem mentalem, an magis verus ſit quàm per alteram: & propoſitio ipſa mentalis, ſit verior: atque ex conſequenti, vocalis, & ſcripta.

Prima opinio: *Negat præmiſſas eſſe veriores concluſione:* & *vniuerſaliter vnam propoſitionem eſſe veriorem altera.* Ita tenent ex 24
modernis nonnulli. Probant ex intrinſeca ratione veritatis. Nam veritas conſiſtit in adæquatione conceptus cum re ipſa repræſentata. Ita vt nunc verus ſit, quãdo repræſentat rem, ſicut ſe habet in ſe: falſus verò, cùm eã aliò modo repræſentat: ſed adæquatio cõſiſtit in indiuiſibili: ita vt nõ poſſit intelligi maior, aut minor: ergo veritas propoſitionis etiam conſiſtit in indiuiſibili: ita, vt non poſſit maior, aut minor intelligi in diuerſis propoſitionibus.

Proba

Probatur minor: quia adæquatio eſt quædam æqualitas conceptus repræſentantis, cum re repræſentata; ſed æqualitas conſiſtit in indiuiſibili: ita vt non poſſit eſſe maior vel minor. Quia ſi duo corpora habent æqualem magnitudinem, ita vt neutrum excedat alterum: tunc dicuntur æqualia: ſi verò vnum excedat alterum, quamtumuis minimo exceſſu, non erunt æqualia, ſed ſimpliciter inæqualia: ergo eodem modo: vel conceptus repræſentat rem, ſicut eſt in ſe, vel excedit, aut deficit, quantumlibet minimo exceſſu. Si primo modo ſe habeat, verus erit: ſi ſecundo, falſus: & conſequenter, ſi propoſitio enunciat rem ſicuti eſt, erit vera, ſi verò excedat; vel deficiat, quantumlibet parum, erit falſa: non poteſt igitur intelligi, quòd ſit vna magis vera, quàm alia: ſed eo ipſo, quòd minùs vera excogitatur, erit falſa. Gratia exempli: Non minùs verum erit Petrum eſſe album, ſi ei albedo inhæreat, quàm eſſe hominem: quia non minùs adæquatur vna propoſitio rei ſignificatæ, quàm altera: ſicut, ſi duo corpora ſint æqualia, non erit poſſibile excogitare alia magis æqualia.

Secundam opinionem tenent ex modernis alij: Affirmantes *principia eſſe veriora concluſione: & vniuerſaliter, vnam propoſitionem veriorem altera.* Probatur teſtimonio Ariſt. 4. Meta. tex. 18. vbi docet *aliquid eſſe magis verum, quàm aliud, & pariter magis falſum*, quod ſic probat: Quia non æquè mentitur, qui dicit, quatuor eſſe quinque, ac ille, qui dicit, quatuor eſſe millia: ergo magis falſum eſt, quod iſte aſſerit, quàm quod ille: ſed falſum, eſt contrarium veritati: ergo eodem modo erit vna propoſitio magis vera quàm alia. Probatur conſequentia: quia contrariorum eadem eſt ratio. Præterea cap. præſenti, docet expreſsè; *concluſionem eſſe veram propter præmiſſas*: ergo præmiſſæ erunt magis veræ: quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis.

Probatur deinde ratione: Quia à nemine negatur principia eſſe certiora, euidentiora, & magis neceſſaria, quàm concluſionem, cùm ſint per ſe certa, per ſe euidentia, per ſe neceſſaria, hoc eſt, ſine vllo medio, ſed quibus intellectus, cognita tantùm ſignificatione terminorum aſſentitur: concluſio verò non ſit certa, euidens, aut neceſſaria per ſe, ſed per aliud: hoc eſt, per principia, quibus mediis ei aſſentitur intellectus. ſed magis certum, magis euidens, & magis neceſſarium, eſt magis verum: ergo erit eodem modo magis vera. Et certè, ſi vna propoſitio non eſſet verior altera, non eſſet fides diuina magis vera, quàm ſcientia, aut quàm quælibet alia cognitio humana. Vnde, nec magis verum eſſet, quòd Deus eſt trinus & vnus, quàm quòd paries eſt albus, cui inhæret albedo: quod tamen falſum eſt, & contra D. Tho. 2. 2. q. 4. ar. 8. vbi docet *fidem diuinam ex propria natura certiorem eſſe quacunque ſcientia noſtra.*

Noſtra

Noſtra ſententia, medium tenet inter hæc extrema, & explicatur hac diſtinctione: Veritas *duobus modis poteſt conſiderari*. Primo, *Formaliter*, *ex parte eſſentiæ*: quæ conſiſtit in adæquatione intellectus per conceptum, vel iudicium cum re, extrà exiſtente, per eundem conceptum repræſentata. Secundo, *ex parte fundamenti*, *& cauſarum eius*. Fundamentum, eſt entitas & perfectio ipſarum rerum, circa quas verſatur. Nam cùm verum, ſit paſſio entis, quæ perfectiora ſunt ſecundùm entitatem, cenſentur etiam perfectiora ſecundùm veritatem. Cauſæ autem veritatis eſſe poſſunt, neceſſitas, infallibilitas, certitudo, atque euidentia: pondus etiam, ſiue momentum rationum, quibus probatur. 26

Duplici ergo concluſione reſpondemus. Prima, *Veritas ex parte rationis formalis, & eſſentialis ipſius adæquationis, in qua conſiſtit, non poteſt eſſe maior in vna propoſitione, quàm in alia.* Secunda: *ex parte fundamenti, & cauſarum eius, maior eſſe poteſt & ideo vna propoſitio ex hac parte magis vera, quàm altera.* Vtraque concluſio cum diſtinctione adducta, continetur expreſsè in doctrina D. Thom. quæ. 2. de virtutibus, art. 9. vbi ita ait: *Cùm veritas conſiſtat in adæquatione intellectus, & rei, ſi conſideretur veritas ſecundùm rationem æqualitatis, quæ non recipit magis & minus; ſic non contingit eſſe aliquid magis, & minùs verum. Sed ſi conſideretur ipſum eſſe rei, quæ eſt ratio veritatis, ſicut dicitur in 2. Meta. eadem eſt diſpoſitio rerum in eſſe, & veritate: vnde quæ ſunt magis entia, ſunt magis vera: & propter hæc etiam in ſcientiis demonſtratiuis, magis creduntur principia, quàm concluſiones.* Et primam concluſionem noſtram probat arg. primæ opinionis. Secundam verò, *probant arg. opinionis ſecundæ*, & ideo non eſt neceſſarium illi, aut his reſpondere. 27

Solùm reſtat explicandum, quomodo ſit loquendum abſolutè in hac re: An dicendum ſit abſolutè; *Præmiſſas eſſe veriores concluſione: & vnam propoſitionem veriorem alia*: vel abſolutè negandum. Reſpondeo; Eodem modo loquendum eſſe; vt loquimur in ſubſtantia. Qua ſicut ſubſtantia non habet latitudinem gradualem, ſed conſiſtit in indiuiſibili ratio eius, ita veritas non habet latitudinem gradualem, ſed ratio eius conſiſtit in indiuiſibili adæquationis. In ſubſtantiis autem, non dicimus vnam eſſe magis ſubſtantiam, quàm aliam, ſed id negamus abſolutè, cum Ariſt. dicimus autem, vnam ſubſtantiam eſſe meliorem, aut perfectiorem alia: aut ſecundùm maiorem perfectionem ſpecificam, aut indiuidualem: pari ratione de veritatibus ſeu propoſitionibus veris loquendum eſt. Ita vt abſolutè negandum ſit, vnam propoſitionem eſſe veriorem altera. Concedendum tamen, habere perfectiorem veritatem: aut eſſentialiter, aut indiuidualiter. 28

Et

29 Et ideo dicendum eſt; Præmiſſas perfectiorem veritatem ſpecificam continere, quàm concluſionem, & vnam concluſionem, perfectiorem veritatem indiuidualem, quàm alteram: quia proximior eſt principiis, à quibus ambæ deriuantur. Et eodem modo loquendum eſt de falſitate. Quamuis perfectio, non bene ad falſitatem applicetur, quæ nihil eſt, ſed loquendum eſt de illa, iuxta naturam eius, eodem modo, ac loquimur de veritate: quamuis diſtinctis terminis, aut modis loquendi. Hæc tamen ratio reperitur particularis in falſitate, quòd hæc, cùm ſit quaſi receſſus à veritate, præter cauſas illas, propter quas vna veritas dicitur perfectior alia: & vna propoſitio perfectiorem veritatem continere, quàm alia: vna falſitas dicitur etiam maior, aut ingentior alia: & vna propoſitio continere maiorem falſitatem, quàm alia: quia magis à veritate recedit. In quo ſenſu dixit Ariſt. vbi ſuprà, magis mentiri eum, qui dicit quatuor eſſe mille, quàm alium qui diceret quatuor eſſe quinque: cuius ſenſus eſt, ingentius proferre mendacium.

QVÆSTIO V.

An ſemper ſit neceſſarium, vtramque præmiſſam demonſtrationis, certiorem eſſe concluſione.

30 PRæmiſſæ *demonſtrationis*, in duplici differentia poſſunt eſſe. Nam vel ſunt propoſitiones *Immediatæ*, atque indemonſtrabiles: vel *Demonſtrari poſſunt.* Quod vt intelligatur, ſciendum eſt, quòd omnes concluſiones totius ſcientiæ, continentur virtualiter in principiis eiuſdem ſcientiæ, à quibus ſuo ordine procedunt, ita vt quædam proximiores ſint principiis, quam aliæ: Vnde quædam demonſtratur per alias priores: mediatas tamen, & adhuc demonſtrabiles, quouſque perueniatur ad aliquam immediatè deriuatam ex principiis. Et hinc eſt, quòd non omnes demonſtrationes habent præmiſſas immediatas, vel indemonſtrabiles: ſed plures, vnam ſaltem, vel alteram, quæ demonſtrati poteſt. Gratia exempli: Ab eſſentia hominis procedunt plures paſſiones, vt capacitas diſciplinæ, admiratio, & riſibilitas: tali ordine, vt capacitas diſciplinæ procedat immediatè: & hac media, admiratio: media verò admiratione, riſibilitas: & iuxta hunc ordinem demonſtrantur in ſcientia de illo: prima per eſſentiam: ſecunda per primam: & tertia per ſecundam: & ideo demonſtratio illa, per quam demonſtratur prima paſſio de eſſentia, habet vtramque præmiſſam immediatam, atque indemonſtrabilem: alia verò in quibus demonſtrantur reliquæ, vnam quidem præmiſſam indemonſtrabilem, & aliam quæ demonſtrari poteſt. Prima paſſio demonſtratur ſic: Omne animal rationale eſt capax diſciplinæ; Omnis homo eſt animal rationale: ergo

ergo Omnis homo eſt capax diſciplinæ. Cuius demonſtrationis vtraque præmiſſa eſt immediata, maior quidem, in qua prædicatur prima paſſio de eſſentia: & minor, in qua prædicatur definitio de definito. Sed in ſequente demonſtratione per primam demonſtratur paſſio ſecunda: Quidquid eſt capax diſciplinæ: eſt admiratiuum: Omnis homo eſt capax diſciplinæ: ergo Omnis homo eſt admiratiuus. Cuius maior, eſt propoſitio immediata, in qua vna paſſio immediata prædicatur de altera: minor verò demonſtrari poteſt.

His expoſitis, vnum præſupponit quæſtio & alterum quærit. 31 Præſupponit quidem, *Præmiſſas eſſe certiores concluſione ſic in communi.* Quod non ſolùm eſt aſſertum ab Ariſtotele, ſed expreſsè probatum: quia certitudo concluſionis deriuatur à præmiſſis: & ideo certiores eſſe oportet. Quod præſertim verum eſt, ac neceſſarium, dum præmiſſæ ſunt propoſitiones immediatæ: nam illæ ex ſe, & à ſe habent certitudinem: concluſio verò, non ex ſe, neque à ſe, ſed deriuatam ab eis: at magis certum eſt, quod à ſe habet certitudinem, quàm quod habet ab alio: ergo præmiſſæ immediatæ certiores ſunt concluſione. Quæſtio igitur ſolùm poteſt eſſe, de præmiſſis demonſtrabilibus, *An iſtæ etiam debeant eſſe certiores concluſione?* ita vt dum demonſtratio habet vnam immediatam, & alteram demonſtrabilem, ſufficiat concluſionem eſſe minus certam, quàm illam; & poſſit eſſe æqualis in certitudine cum altera: vel neceſſe ſit, etiam eſſe minus certam, quàm præmiſſam demonſtrabilem.

Et prima opinio tenet; Hoc non eſſe neceſſarium, ſed *poſſe* 32 *eſſe concluſionem æqualiter certam cum præmiſſa demonſtrabili.* Ita tenent moderni quidam. Et probant, teſtimonio Ariſtot. in fine huius cap. vbi non dixit neceſſarium eſſe magis credere omnibus principiis, quàm concluſioni, ſed *aut omnibus, aut aliquibus:* Sentit ergo habere concluſionem æqualem certitudinem, cum aliquo eorum.

Probant deinde ratione: Quia ſi præmiſſæ debent ſemper eſſe certiores concluſione, maximè propter rationem Ariſt. nempe propter quod vnumquodque tale, & illud magis: ſed hæc non probat, niſi in cauſis æquiuocis, non in vniuocis: ergo non probat de omnibus præmiſſis, ſed ſolùm de immediatis. Probatur conſequentia: quia ſolùm præmiſſæ immediatæ ſunt cauſæ æquiuocæ concluſionis, quia differunt ſpecie ab illa: præmiſſa verò demonſtrabilis, cùm ſit aſſenſus ſcientificus, eiuſdem ſpeciei eſt cum concluſione: & ideo non poteſt eſſe cauſa æquiuoca eius, ſed vniuoca ſemper erit. Vnde non erit neceſſariũ, quòd ſit certior cõcluſione. Minorẽ verò probant: quia effectus cauſæ vniuocæ, æqualis perfectionis eſt cũ ea; vt patet in homine generante, & genito.

Secundò

Secundò poteſt probari: Quia concluſiones eiuſdem ſcientiæ deriuantur ab eiſdem principiis: ergo æqualem habent certitudinem ab eis deriuatam: ſed ſæpè contingit concluſionem, & præmiſſam demonſtrabilem, pertinere ad eandem ſcientiam; vt oſtendit ſecunda demonſtratio à nobis adducta, in principio huius quæſtionis: ergo habebit æqualem certitudinem cum ea. Quod firmiùs probari poteſt in demonſtrationibus Theologicis, in quibus concluſio procedit, ex vna præmiſſa pertinente ad fidem diuinam, & ex altera pertinente ad Philoſophiam natura-
33 lem: vt oſtenditur in hac: Omnis homo eſt riſibilis: Chriſtus eſt homo: ergo Chriſtus eſt riſibilis. Tunc ergo vel concluſio pertinet ad fidem diuinam: vel ad habitum ſcientiæ Theologicæ: & vtroque modo eſt certior præmiſſa euidenti: Quia fides diuina certior eſt ſcientia. Igitur id etiam; quod à fide diuina deriuatur, certius erit: illa ergo concluſio, Chriſtus eſt riſibilis, certior eſt, quocunque modo accipiatur, maiore præmiſſa, nempe Omnis homo eſt riſibilis; quare non ſolùm concluſio æqualem poteſt habere certitudinem, cum altera præmiſſarũ, ſed aliquando maiorẽ.

Noſtra ſententia eſt: *Vtramque præmiſſam ſemper, & neceſſariò eſſe certiorem concluſione: ita, vt nullo caſu poſſit habere æqualem certitudinem cum aliqua earum.* Et hæc eſt magis communis inter modernos.

Probatur duplici arg. Primo: Quia in demonſtratione propter quid (de qua loquimur) præmiſſa demonſtrabilis agit in virtute principiorum, à quibus proximiùs deriuatur, quàm concluſio: cùm hæc deriuetur mediante illa: ergo maiorem habebit certitudinem. Probatur euidenter conſequentia: quia quo effectus proximius deriuatur à cauſa, eo perfectiùs participat virtutem eius: præſertim comparatione alterius effectus: à quo non niſi vllo mediante participatur.

34 Secundo: Quia præmiſſæ, quæcunque illæ ſint, continent vnionem extremitatum cum medio: concluſio verò continet vnionẽ earumdem extremitatum inter ſeſe, media vnione earum cum medio, tanquam ratione formali, ac totali; propter quã vniuntur inter ſe: ergo prior vnio, à qua totaliter dependet ſecunda, fortior eſt, cùm ſit immediatior: ſed fortiorem eſſe vnionem extremitatum cum medio, eſt certiores eſſe præmiſſas: ergo maior certitudo prouenit eis, ex natura demonſtrationis. Quare repugnat concluſionem, habere æqualem certitudinem, cum aliqua earum.

Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondet D. Thom. in Commentariis illius non dixiſſe, *omnia principia certiora eſſe concluſione, ſed ſaltem aliqua*: quia licèt ex virtute demonſtrationis ſemper ſit vtraque præmiſſa certior, contingit tamen aliquando concluſionem habere aliam certitudinem experientiæ, præter eam, quam

à præmiſſis participat, ratione cuius habebit æqualem certitudinem cum aliqua præmiſſarum: vt dum quòd luna nunc eclipſetur, experientia ſenſuum cognoſcimus: & ideo non eſt minùs nobis certa, quàm quòd terra interponatur inter eam, & ſolem, per quam demonſtratur à priori: tamen per accidens contingit hoc: & ideo non tollit, quin per ſe, & ex virtute demonſtrationis ſemper ſit vtraque præmiſſa certior concluſione.

Primum argum. petit expoſitionem illius vniuerſalis axiomatis: *Propter quod vnumquodque tale, & illud magis.* Vt conſtet in quo ſenſu verum ſit: & cur ab Ariſt. adductum; ad probandum præmiſſas debere eſſe certiores concluſione. Et an ex illo efficaciter probetur. Plures ac variæ expoſitiones eius, adducuntur à diuerſis interpretibus. Plures etiam, & diuerſas conditiones requirunt, ad veritatem eius, quas moleſtum eſſet referre. Nos igitur tres conditiones requiſitas eſſe dicimus, vt verum ſit: quarum duas poſuit ipſemet Ariſt. 4. lib. Meta. tex. 4, idemmet axioma referens his verbis: *Vnumquodque autem maximè tale eſt, præ ceteris; cuius cauſa nomine & ratione idem conuenit: ſic ignis eſt calidiſſimus, quòd cæteris caloris cauſa ſit* Quibus, Primò, aſſerit, *prædicatum debere conuenire pluribus formaliter*: & vni eorum per ſe primò, aliis verò per participationem eius, & non aliunde, Secundò: *Eidem primo, & cæteris nomine, & ratione*, hoc eſt vniuocè: & ideo eſſentialiter. Tertiam conditionem poſuit D. Tho. 1. p. q. 87. art. 2. ad 3. quòd in eodem ordine cauſarum contineantur; hoc eſt, in eodem genere cauſæ efficientis, vel finalis, aut quouis alio. Ita, vt ſi illud cui per ſe primò prædicatum conuenit, ſit finis cætera ſint media ad ipſum ordinata: & ſi illud ſit efficiens, cætera ſint quaſi effectus ab ipſo procedentes. His igitur tribus conditionibus concurrentibus verum eſt, ac neceſſarium illud axioma, *Propter quod vnumquodque tale & illud magis tale.* Cuius ſenſus eſt: Si aliquid conuenit multis, & vni eorum per ſe primò: quod ideo dicitur maximè tale, aliis verò propter ipſum, neceſſe eſt magis conuenire primo, quàm cæteris. Nec poteſt dari aliquis caſus, in quo oppoſitum contingat. 35

Ex eodem axiomate, efficax deduxit argu. Ariſt. ad probandum, certiores, euidentiores, magis neceſſarias eſſe, perfectiorémque veritatem continere præmiſſas, quàm concluſionem: quia tam illis quàm huic conuenit formaliter certitudo, euidentia, neceſſitas, atque veritas: & omnes continentur in eodem ordine cauſæ efficientis: præmiſſis etiam conueniunt hæc, per ſe primò: concluſioni verò, vt concluſio demonſtrationis eſt ſolùm propter præmiſſas, & non aliunde: ideo euidenter infertur, quòd magis aut perfectiùs eis conueniant.

Ad formam etiam arg. Neganda eſt conſequentia, quòd ſolùm teneat 36

teneat verum, prædictum axioma in cauſis æquiuocis: & negandum eſt, quòd ſolùm probet de præmiſſis immediatis, & non de demonſtrabilibus. Nam licèt primò probet de illis, conſequenter tamen etiam probat de his: quia præmiſſæ demonſtrabiles, non ſunt cauſa concluſionis ex propria virtute, aut ſecundùm ſe, ſed virtute principiorum, à quibus deriuantur, & vt ab eis deriuantur: cuius euidens ſignum eſt, quòd ſi is qui demonſtrationem conſtituit, neſciat eas reducere ad prima principia, per euidentes demonſtrationes: non efficiet demonſtrationem, nec habebit ſcientiam concluſionis: ſed efficiet argumentum probabile, generans opinionem. Vnde ſequitur, prima principia: virtualiter, & vt talia, eſſe cauſam concluſionis. Et ideo per ſe primò, ſecundùm eandem rationem virtualem, conuenire eis veritatem, neceſſitatem, certitudinem, & euidentiam, concluſioni verò ſolùm propter illa: & propterea illis perfectiùs.

Ad ſecundum: neganda eſt conſequentia, quòd æqualem habeat certitudinem concluſio, cum præmiſſis demonſtrabilibus, quia omnes deriuantur ab eiſdem principiis, nam nõ deriuantur æquè proximè: ideo non æqualiter participant certitudinem principiorum, ſed perfectiùs illæ: quia magis propriè deriuantur.

37 Vltimum quod additur in eo ſecundo arg. tangit demonſtrationes ſcientiæ Theologicæ, quæ procedunt ex vna præmiſſa diuinæ fidei, & ex altera euidenti: & aliquando ex vtraque de fide, per conſequentiam euidentem. In quibus dicimus, conuincere rationem Ariſt. quòd *ambæ præmiſſæ ſint certiores concluſione.* Quod præterea probatur, ex cõmuni alio axiomate in ſcholis recepto: *Concluſio ſequitur debiliorem partẽ præmiſſarum*: ergo ſi vna, vel ambæ ſint fidei diuinæ, cùm diuina fides ſit obſcura, non poterit eſſe euidens concluſio: imò neque habere eandem certitudinem fidei, obſcura quoque erit. Et ſi vtraque præmiſſa ſit diuinæ fidei, concluſio obſcura erit, & minùs certa vtraque præmiſſa. Cuius ratio eſt: quia prẹmiſſæ fidei non concurrunt in demonſtratione Theologica ad inferendam concluſionem, niſi media demonſtratione: ergo certitudo earum modificatur per certitudinem conſequentiæ, quæ non poteſt eſſe, niſi naturalis: vnde nec poterunt producere concluſionem perfectiorem in certitudine, quàm ſit perfectio certitudinis naturalis. Sed hæc eſt minor certitudine diuinæ fidei: ergo minorem habebit certitudinem concluſio, quàm præmiſſæ. Et ſi altera præmiſſarum ſit certa, certitudine Philoſophica, minorem habebit certitudinem concluſio. Et ſi cõtingeret, quòd altera præmiſſarum eſſet ſolùm probabilis, non poſſet eſſe certa concluſio, ſed probabilis tantùm. Probantur hæc omnia, duabus illis rationibus: quibus probatum eſt, præmiſſas perfectiores eſſe debere concluſione, in veritate, in certitudine, neceſſitate,

atque euidentia,& in cæteris omnibus. Ex quo deductum eſt hoc idem axioma: Concluſio ſequitur debiliorem partem præmiſſarum:cuius ſenſus eſt,nullam poſſe habere perfectionem æqualem cum præmiſſis,ſed quidquid imperfectionis eſt in eis,manifeſtari debet in concluſione.

Ex quibus infero: Concluſionem demonſtrationis Theologicæ, non pertinere ad habitum fidei diuinæ, vt quibuſdam modernis placuit: ſed ad habitum ſcientiæ Theologicæ. Quod hac ratione probo;Habitus fidei diuinæ,ſolùm innititur teſtimonio,aut reuelationi diuinæ: & immediatè ei innititur, non diſcurſui, aut ratiocinationi, ſeu demonſtrationi: ſed concluſio demonſtrationis Theologicæ, innititur immediatè diſcurſui, aut demonſtrationi,per quam deducitur ex præmiſſis,& non teſtimonio: aut reuelationi immediatè: ergo non pertinet ad habitum diuinæ fidei, ſed ſcientiæ Theologicæ. Minorem licèt ſatis per ſe certam, probo:quia ſi vtraque præmiſſa ſyllogiſmi ſit diuinæ fidei, vel altera euidens euidentia naturali, & ſyllogiſmus ſolùm probabilis,certum eſt, concluſionem ſolùm eſſe probabilem: hoc eſt,nec ſcientiam, nec fidem diuinam, ſed opinionem: ergo non cauſatur à præmiſſis ſecundùm ſe,ſed vt modificatis per certitudinem demonſtrationis: huic ergo innititur proximè concluſio, & non teſtimonio,aut reuelationi diuinæ. 38

Et ex his reſpondetur ad argumentum; concluſionem demonſtrationis Theologicæ,nec pertinere ad fidem diuinam, neque ad ſcientiam naturalem, ſed ad ſcientiam Theologicam imperfectam,& obſcuram:vnde fit,imperfectiorem eſſe, & minùs certam vtraque præmiſſa. Concedimus ergo:quòd fides diuina ſit certior ſcientia:negamus tamen,quòd concluſio ab ea deriuata, ſit etiam certior ſcientia: nam concluſio ab ea deriuata, non habet maiorem certitudinem, quàm ſit certitudo conſequentiæ, vel illationis, per quam modificantur præmiſſæ ad inferendam concluſionem:in illatione verò,aut ſyllogiſmo,perfectius eſſe habent præmiſſæ,quàm concluſio in certitudine,euidentia,neceſſitate, ac veritate,vt probauimus: & ideo, impoſſibile eſt, concluſionem eſſe æqualem in his,cum altera præmiſſarum. 39

CAPVT IV.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem impoſſibile aliter ſe habere, cuius eſt ſcientia ſimpliciter,neceſſarium vtique fuerit ſcibile, &c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſt. in præſenti cap. eſt, docere quales debeant eſſe propoſitiones,ex quibus demõſtratio componitur. Diuiditur 1
autem

autem in duas partes. In prima, proponit hanc concluſionem vniuerſalem; *Scientiam, qua per demonſtrationem generatur, eſſe de rebus neceſſariis:* & ex ea colligit, demonſtrationem debere procedere, aut componi ex propoſitionibus neceſſariis. In ſecunda parte: Ponit *tres conditiones, quas habere debent propoſitiones*, vt ita ſint neceſſariæ, quòd ex eis poſſit componi demonſtratio. Concluſio, quã proponit, eſt. *Scientia, qua eſt concluſio demonſtrationis, debet eſſe de rebus neceſſariis.* Quam ſic probat: Concluſionem demonſtrationis, ſcimus ex principiis, quæ ſunt propoſitiones immediatæ: ergo non poteſt aliter ſe habere: ſed quod non poteſt aliter ſe habere, eſt neceſſarium: ergo concluſio demonſtrationis eſt neceſſaria. Probatur prima conſequentia: nam cætera per ſe patent. *Scire*, eſt rem per cauſam cognoſcere: & quod illius eſt cauſa; & non poteſt aliter ſe habere: ergo non ſolùm ſcientia: ſed id, quod ſcitur, nempe obiectum, circa quod verſatur, non poſſunt aliter ſe habere, quod eſt eſſe neceſſaria: cùm neceſſarium ſic definiatur, quod non poteſt aliter ſe habere.

Ex hoc infert, quòd demonſtratio debeat componi, aut procedere ex propoſitionibus neceſſariis. Quod ſic poteſt probari: Concluſio demonſtrationis, quæ eſt ſcientia, eſt neceſſaria, & de rebus neceſſariis, & procedit ex præmiſſis, tanquam ex cauſis: ergo præmiſſæ, ex quibus componitur demonſtratio, non ſolùm veræ, ſed neceſſariæ debent eſſe. Probatur conſequentia: quia licèt ex præmiſſis falſis contingat colligi concluſionem veram, & ex non neceſſariis neceſſariam, tamen id fit, non tanquam ex cauſis, ſed virtute, diſpoſitionis ſyllogiſticæ: alioqui effectus eſſet nobilior ſua cauſa, quod eſt impoſſibile.

2 In ſecunda parte: *Proponit tres conditiones, quas habere debent propoſitiones*, vt ita ſint neceſſariæ, quòd ex eis componi poſſit demonſtratio. Quarum prima eſt, vt *ſint de omni.* Hoc eſt, vt prædicatum in eis dicatur de quolibet contento ſub ſubiecto, & pro quolibet tempore. Defectu primi, hæc propoſitio non eſt de omni: Omnis homo diſputat: quia plures ſunt, de quibus non verificatur prædicatum. Defectu ſecundi, neque iſta eſt de omni: Omnis homo vigilat: quia licèt prædicatum dicatur de quolibet contento ſub ſubiecto, non tamen pro quolibet tempore: ſed pro certo quodam ac determinato. Hæc verò: Omnis homo eſt coloratus, eſt de omni: quia habet vtrumque; vt per ſe patet.

Secunda conditio eſt: *Quod propoſitiones ſint per ſe*: ideo, vt eam explicet: diuidit *per ſe* in quatuor modos, Primus modus, *per ſe* eſt, quando *Prædicatum pertinet ad eſſentiam ſubiecti*: quia vel eſt definitio eius, vel pars definitionis: vnde iſtæ omnes propoſitiones, ſunt in primo modo per ſe: homo eſt animal: homo eſt rationalis: homo eſt animal rationale.

Secundus modus eſt, *quando ex oppoſito, Subiectum pertinet ad definitionem prædicati*, vt homo eſt admiratiuus, homo eſt riſibilis.

Tertius modus, *non eſt prædicandi, ſed eſſendi*, & illud dicitur per ſe hoc modo, quod per ſe ſubſiſtit, & non inhæret alteri, tanquam accidens: & iſte eſt modus proprius prædicamenti ſubſtantiæ. 3
Quartus modus eſt, *per ſe cauſandi*, quando prædicatur effectus de ſua cauſa per ſe. *Effectus per ſe* dicitur, qui ſequitur ex propria virtute cauſæ: & non aliunde: hoc eſt, non caſu, aut fortuna: quia effectus caſuales, & fortuiti, qui non ſequuntur ex virtute cauſæ, ſed ex quodam concurſu caſuali, aut per accidens, non dicuntur effectus per ſe, ſed per accidens: vnde propoſitio hæc: Fodiens terram inuenit theſaurum, non eſt per ſe. At verò per ſe ſunt iſtæ, in hoc quarto modo: Iugulatus interiit: Ædificator ædificat. Ex his igitur quatuor modis per ſe, duo priores ſunt per ſe prædicandi, tertius per ſe eſſendi: quartus per ſe cauſandi: & vt propoſitiones ſint aptæ ad demonſtrationem, neceſſe eſt, ſint per ſe in primo, ſecundo, aut quarto modo.

Tertia conditio eſt ſeu terminus, *vt vniuerſaliter prædicetur:* quod ſic definit Ariſt. *Vniuerſale autē dico, quod vtique & de omni ſit, & per ſe, & ſecundùm quod ipſum.* Quæ definitio triplicē conditionem continet, quam habere debet propoſitio, vt in ea prædicatum dicatur vniuerſaliter de ſubiecto. Prima eſt, *quòd dicatur de omni:* & defectu huius conditionis, in hac, non dicitur prædicatum vniuerſaliter, homo vigilat; quia non dicitur de omni. Defectu ſecundæ conditionis, neque in hac dicitur vniuerſaliter prædicatum de ſubiecto: Homo eſt coloratus: quia nec dicitur per ſe. Defectu quoque tertiæ, non dicitur in hac vniuerſaliter, homo eſt ſenſibilis: quia ſenſibile, non conuenit homini ſecundùm quod ipſum, hoc eſt, in quantum homo eſt, ſed, in quantum eſt animal. Conuenire enim prædicatum ſubiecto, ſecundùm quod ipſum, idem videtur eſſe, ac conuenire illi, in quantum tale eſt: hoc eſt; non ſecundùm rationem communem, ſed ſecundùm propriam.

QVÆSTIO I.

An demonſtratio debeat procedere ex neceſſariis.

TRia proponam arg quibus videtur probari, non omnem demonſtrationem procedere ex neceſſariis. Primum ſit: Hæc eſt vera demonſtratio propter quid: Quotieſcunque terra interponitur inter ſolem, & lunam, ſequitur eclipſis: ſed dum duo hæc aſtra, ad talem punctum perueniunt, interponitur terra inter vtrumque: ergo eclipſis ſequitur. Minor verò non eſt neceſſaria, ſed contingens. Quia, quòd ad talem punctum perueniant, vel non, accidentale omnino eſt naturæ eorum, cum poſſit eis adeſſe, & abeſſe præter corruptionem: ergo non omnis demonſtratio conſtat

conſtat ex propoſitionibus neceſſariis.

Secundum; Quia hæc etiam eſt vera, & propria demonſtratio: Omne album eſt diſgregatiuum viſus: ſed corpus habens albedinem, eſt album: ergo eſt diſgregatiuum viſus. Et tamen minor nō eſt neceſſaria, ſed contingens: quia contingens eſt, quòd corpus habeat albedinem, & quòd ſit album: vnde neque etiam concluſio neceſſaria eſt: quia ſicut non eſt neceſſarium, corpus eſſe album, ita neque eſt neceſſe, quòd cùm ſit album, ſit etiam diſgregatiuum viſus: ergo non omnis demonſtratio procedit ex neceſſariis.

Tertium; Quia *neceſſarium eſt, quod non poteſt aliter ſe habere:* ſed in Phyloſophia naturali, & morali, dantur multæ propoſitiones demonſtratiuæ multæ etiam concluſiones demonſtratæ, quæ poſſunt aliter ſe habere: & aliquando aliter ſe habent: vt quòd futuræ ſint pluuiæ in hyeme, & calores vigebunt æſtate: ergo non omnes demonſtrationes procedere debent ex neceſſariis.

5 Sententia tamen Ariſt. vniuerſaliter vera eſt, & tenenda, *quòd non poſſit vlla demonſtratio procedere, ex propoſitionibus contingentibus, aut non neceſſariis.* Quod hac ratione, deducta ex doctrina eius, euidenter probatur: Concluſio cuiuslibet demonſtrationis, eſt ſcientia: ſed ſcientia habetur per cauſam neceſſariam, vt conſtat ex definitione eius: quæ talis eſt: *Scire, eſt rem per cauſam cognoſcere: & quòd illius eſt cauſa: & quòd non poteſt aliter ſe habere, quin ea poſita ſequatur effectus:* ergo debet procedere ex neceſſariis. Probatur conſequentia: quia præmiſſæ ex quibus procedit, ſunt cauſa per ſe, & neceſſaria concluſionis: ergo debent eſſe neceſſariæ.

Ad primam arg. diuerſis modis reſpondetur. Nam Venetus cap. præſenti reſpondet, non demonſtrari lunam eclipſari actu, ſed potentia, vel aptitudine: hoc eſt, non demonſtrari, quòd eclipſetur, ſed quòd ſit eclipſabilis. Et licèt actu eclipſari non ſit neceſſariū, eſſe tamen eclipſabilem neceſſarium eſt: & pari ratione, licèt non ſit neceſſarium, quòd ad talem punctum ipſa, & Sol perueniant, tamen quòd peruenire poſſint, neceſſarium eſt. Vnde propoſitiones illius demonſtrationis ita ſumptæ, neceſſariæ ſunt. Hæc tamen ſolutio falſa eſt propter duo.

Primum: quia Aſtrologi non ſolùm demonſtrant lunam eſſe eclipſabilem, ſed tali die, tali hora, & tali puncto eclipſandā eſſe: ergo ſecundùm actū accipi debent propoſitiones illius demōſtrationis. Secundū: quia cauſa per ſe, & effectus per ſe, non ſolum ſecundùm aptitudinem, ſed etiam ſecundùm actum conſtituūt propoſitionem per ſe, in quarto modo: ergo ſecundùm actum conſtituunt propoſitionem neceſſariam. Probatur conſequentia: quia omnis propoſitio per ſe, eſt neceſſaria apud Ariſt. & apud omnes.

6 Ideo eſt ſecunda ſolutio aliorum modernorum; Quòd demō-

ſtratio illa non procedit de hac luna,& de hoc ſole, vt ſingularibus,ſed ſecundùm rationem communem,& ſpecificam, aut genericam eorum: quam conſtat multis poſſibilibus eſſe communem: nam plures poſſunt ſoles,plures etiam lunæ à Deo fieri. Licèt ergo contingens ſit, quòd Sol iſte, & hæc Luna, ad talem punctum peruaniant,tamen quòd Soli,& Lunæ,vt ſic conueniat,non eſt cõtingens, ſed neceſſarium. Sed hæc etiam ſolutio, aut nihil dicit, aut non eſt minùs falſa quàm præcedens. Quod ita probo: quia vel ad talem punctum peruenire, & eclipſari, accipiuntur ſecundùm actum; vel ſecundùm potentiam; ſi ſecundùm actum, eo ipſo, quòd ſunt prædicata accidentalia, & contingentia, reſpectu horum indiuiduorum,euidenter probatur eſſe accidentalia reſpectu ſpeciei:nam ſi albedo contingenter ineſt Petro; euidenter ſequitur, contingenter ineſſe homini,& animali: ergo ſi prædicata illa contingenter inſunt iſti ſoli,& huic lunæ:contingenter etiam conuenire debent ſoli,& lunæ,ſub ratione communi,aut ſpecifica acceptis. Et præterea effectus per ſe non ſolùm in communi, ſed etiam in ſingulari prædicatur per ſe, & neceſſariò de ſua cauſa, etiam in ſingulari, & actu accepta; vt oſtendunt propoſitiones iſtæ:Iugulatus interiit:Ædificator ædificat.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit.Primum:Demonſtrationem illam,per ſe primò procedere de ſole,& luna ſecundùm rationem communem:vel certè de communi ipſa ratione, & ſpecifica. Nihilominus etiam de hoc ſole & hac luna, per applicationem. Quemadmodum paſſio demonſtrata de ſpecie, applicari poteſt ad hoc,vel illud indiuiduum:vt ſi de homine demõſtramus, quòd ſit riſibilis, eandem demonſtrationem poſſumus applicare Petro, ſumpto pro minori extremitate,ac dicere:Omne animal rationale eſt riſibile:Petrus eſt animal rationale:ergo Petrus eſt riſibilis. Ita ergo, quòd ad talem punctum perueniant ſol,& luna, & hæc eclipſetur per interpoſitionem terræ, de ratione eorum communi demonſtratur primò,at per applicationem,de his ſingularibus. 7

Secundò dicimus: Non ſecundùm potentiam, ſed ſecundùm actum demonſtrari eclipſim,per actualem interpoſitionem terræ: & nihilominus vtramque propoſitionem eſſe per ſe. Non quidem in primo, aut ſecundo modo, ſed in quarto:& ideo ſicut ſunt per ſe,perſeitate cauſalitatis,ſic etiam ſunt neceſſariæ,neceſſitate cauſalitatis. Nam prædicatum, duobus modis poteſt comparari ad ſubiectum,vel prædicari de illo,atque ei conuenire,aut ſecundùm rationem eſſendi vel inhærẽdi,aut ſecundùm rationem cauſandi. Et ſecundùm primam rationem, ſumuntur in propoſitionibus primi,& ſecundi modi per ſe. Iuxta ſecundam verò,in propoſitionibus quarti modi:Quia primus, & ſecundus modus, ſunt modi per ſe prædicãdi,tertius per ſe eſsẽdi,& quartus,per ſe cauſandi;vt

docuit

docuit Ariſtot. Vnde intelligitur, quòd ſi propoſitiones quarti modi accipiantur in ratione prædicandi, nulla ferè erit per ſe, ſed omnes erunt per accidens: vt patet in his Iugulatus interiit: Ædificator ædificat. Actu enim ædificare, accidit planè ædificatori, & de illo prædicatur prædicatione quinti prædicabilis; vt conſtat: ſed in ratione cauſandi, per ſe ſunt: quia effectus per ſe, etiam ſecundùm actum, per ſe prædicatur de ſua cauſa, actu cauſante, perſeitate cauſandi.

8 Ad formam igitur argu. Diſtinguenda eſt minor: Quia ſolem & lunam ad talem punctum peruenire; vt interpoſitio terræ ſequatur: per ſe eis conuenit perſeitate cauſandi: & eodem modo, per ſe ſequitur ex interpoſitione eclipſis: nam impoſſibile eſt rem aliter ſe habere, quin ex motu horum aſtrorum ſequatur, quòd ad talem punctum non perueniant, & vbi peruenerint quòd non eueniat eclipſis lunæ. Si ergo in ratione cauſandi ſumantur, neceſſariæ ſunt propoſitiones & ita ſumuntur hîc: Si verò in ratione eſſendi, vel prædicandi, non ſunt neceſſariæ, ſed accidentales, & contingentes. Verùm non accipiuntur hoc modo. Pro ſolutione aliorum argumentorum notandum eſt, propoſitionem neceſſariam eſſe, quæ enunciat rem neceſſariam: hoc eſt, quæ non poteſt aliter ſe habere. Sed rem eſſe neceſſariam, duobus modis contingit: *Simpliciter*, vel *ex ſuppoſitione. Neceſſarium ſimpliciter* eſt illud, quòd ex propria natura tale eſt; vt non poſſit non eſſe: vt quòd homo ſit animal, vel rationalis. *Neceſſariũ verò ex ſuppoſitione*, quòd ex propria natura poteſt non eſſe, aut non eſſe tale: vt corpus diſgregare viſum, non eſſe neceſſariũ ſecundùm naturam corporis, ſed contingens: ex ſuppoſitione verò, quòd ſit album, neceſſarium eſt Præterea *neceſſarium ſimpliciter*, adhuc triplex.

Primum, *quòd nullo modo poteſt non eſſe, ſed implicat contradictionem, quòd non ſit*, vt hominem eſſe animal, vel rationale. Secũdum *quòd non poteſt non eſſe, per virtutem naturalem cauſarum, bene tamen poteſt per ſupernaturalem Dei*: vt quòd ignis ſit calidus, vel homo ſit riſibilis. Nam per potentiam ſupernaturalem Dei, ſeparari poteſt calor ab igne, & riſibilitas ab homine. Tertium *quòd non poteſt non eſſe, per virtutem naturalem cauſarum, vt plurimum; quamuis rarò poßit per eandem virtutem non eſſe.*

9 Et ſecundùm hos quatuor modos neceſſarij, diſtinguendi ſunt quatuor alij modi, propoſitionum neceſſariarũ: dicendumque, demonſtrationem debere procedere ex neceſſariis propoſitionibus, vno, vel alio modo ſed perfectior erit, ſi procedat ex propoſitionibus neceſſariis ſimpliciter, quàm ſi ſolùm procedat ex propoſitionibus neceſſariis ex ſuppoſitione: & perfectiſſima, ſi procedat ex neceſſariis ſimpliciter, iuxta primum modum: minùs perfecta, ſi iuxta ſecundùm: imperfectiſſima verò, ſi iuxta tertium. Et ideo

demonſtrationes Philoſophiæ naturalis, & moralis; ex quibus plures conſtãt propoſitionibus, quæ ſolùm, vt plurimũ veræ ſunt, imperfectiſſimæ cenſentur:& ſcientiæ ipſæ, infimum locum certitudinis inter omnes tenent.

Ex his ergo ſolutum eſt ſecundum, & tertium arg. Nam licèt demonſtrationes illæ, non procedant ex neceſſariis, ſimpliciter, tamen procedunt ex talibus ex ſuppoſitione:vt ea quæ adducitur in ſecundo argumento: vel ſi ex neceſſariis ſimpliciter, non tamen ſemper euenientibus, ſed vt plurimùm tantùm. Sufficit autem aliquo modorum iſtorum, procedere ex neceſſariis. Et quòd ſufficiat procedere ex neceſſariis, vt plurimùm euenientibus, docuit expreſsè Ariſt. cap.24. huius primi libri, & recipiunt id omnes: Quia omnes recipiunt vtramque Philoſophiam pro vera ſcientia:& meritò:quia neceſſarium reputatur, quòd vt plurimùm euenit, neceſſitate naturali, aut morali:ergo obiectum ſcientiæ eſſe poteſt. Nec eſt periculum errandi, in tali modo demonſtrandi: quia non demonſtratur effectum ſemper euenire, ſed vt ſubſtat virtuti, aut modo operandi cauſarum:hoc autem deficere non poteſt:ideo nec erroris periculo ſe exponit, ita procedens. Quòd verò ſufficiat propoſitiones eſſe neceſſarias, ex ſuppoſitione, probatur:Quia ſic acceptæ, non poſſunt aliter ſe habere: quare cùm in tali proceſſu demonſtrandi ſic accipiantur, concluſionem euidenter inferunt:quæ vt ſubſtat præmiſſis, non poteſt aliter ſe habere: & ideo ſcientifica eſt, atque neceſſaria.

QVÆSTIO II.

An demonſtratio debeat conſtare ex propoſitionibus, de omni, per ſe, & vniuerſaliter.

TRia propono argumenta aduerſus hos tres terminos; vt eorum occaſione explicentur ſinguli. Primum erit, *aduerſus primum terminum de omni.* Quòd propoſitiones ſingulares, neceſſariæ, atque per ſe, poſſunt demonſtrationem componere, & tamen non ſunt de omni: ergo non omnes propoſitiones demonſtratiuæ debent eſſe de omni. Maior ſatis eſt per ſe manifeſta, cùm in Philoſophia demonſtretur de Deo, quòd ſit, & quòd ſit vnus:nec ſolùm à poſteriori, vel demonſtratione, Quia, ſed etiam demonſtratione Propter quid, demonſtrare poſſumus de eo, quòd ſit æternus:quia eſt immutabilis. Et de Chriſto Domino demonſtrantur plura in Theologia, ſuppoſitis principiis fidei: quæ omnia non poſſunt, niſi per propoſitiones ſingulares demonſtrari. Nam cùm Deus & Chriſtus ſint termini ſingulares, non poſſunt ex eis fieri, niſi propoſitiones ſingulares. Minor verò, quòd tales propoſitiones nõ ſint de omni, euidens eſt, cùm repugnet propoſitionem eſſe de omni, & non eſſe vniuerſalem:quo modo enim 11

in pro

in propoſitione ſingulari conuenire poteſt prædicatum, cuilibet contento ſub ſubiecto, & pro quolibet tempore, cùm nihil ſub ſubiecto ſingulari contineatur?

Secundum arg. *Contra primum & ſecundum modum per ſe*, hac ratione: Primus modus per ſe eſt, quando prædicatum eſt definitio, aut pars definitionis ſubiecti: ergo hæc propoſitio, Riſibile eſt homo, & ſimiles, erunt in ſecundo modo per ſe, quod eſt falſum: quia indirectæ ſunt, & ex quibus demonſtrationes, ſaltem propter quid, non poſſunt componi. Præterea, ſecundus modus per ſe eſt, quando ſubiectum pertinet ad definitionem prædicati: ſed omnia accidentia definiuntur per ſubiectum aliquo modo, cùm habeant intrinſecum ordinem aptitudinalis inhærentiæ ad illud, qui non poteſt explicari, niſi poſito eodem ſubiecto in definitione accidentium: ergo omnia accidentia prædicabuntur de ſubiectis, in ſecundo modo per ſe. Et ita, hæc propoſitio, corpus eſt album, & ſimiles, erunt in ſecundo modo: cùm album definiatur per corpus, quòd tamen patet eſſe falſum: Quia omnes ſunt accidentales, & contingentes, ex quibus demonſtrationē componi repugnat: ergo ſecūdus modus per ſe, falſus eſt, & ad demonſtrationē ineptus.

Tertium argum. eſt *contrà modum vniuerſaliter*, quem ſic exponit Ariſtot. *Vniuerſaliter dicitur prædicatum de ſubiecto, ſi ei conueniat ſecundùm quod ipſum*: hoc eſt ſecūdùm rationem propriam, vel vt tale eſt: quod patet non habere, niſi conuertatur cum eo: ergo nulla propoſitio ſuperioris prædicati, quales ſunt iſtæ, Homo eſt animal, Homo eſt corpus, erunt vniuerſales: ſed conſtat eſſe has in primo modo per ſe, & ex eis poſſe demonſtrationem Propter quid componi: ergo modus vniuerſaliter diminutus eſt, non comprehendens omnes propoſitiones, ex quibus perfectiſſima demonſtratio poteſt procedere.

12 Circa ordinem horum trium terminorum, D.Tho. ca. præſenti, & cum eo Sotus, & iam ferè omnes moderni, aſſerunt, *ita ſe habere, tanquam prædicata ſuperiora, & inferiora*: ita vt *Vniuerſaliter* ſit inferior cæteris, & poſt ipſum ſequatur *Per ſe*: tandem *De omni*. Itaque ſe habent hoc modo, ſicut Homo, Animal, & Viuens. Nam quidquid dicitur vniuerſaliter, eſt per ſe, & de omni: & quidquid eſt per ſe, eſt etiam de omni: non tamen quidquid eſt de omni, eſt per ſe, nec omne per ſe eſt vniuerſaliter. Quod colligitur ex Ariſt. definiente *Vniuerſaliter, quòd ſit de omni, & per ſe: & quòd conueniat prædicatum ſubiecto, ſecundùm quod ipſum*, vel vt tale eſt: quibus apertè ſatis ſignificat; Per ſe, aliquid addere ſupra Vniuerſaliter: ſicut Vniuerſaliter, aliquid addit ſuprà per ſe, & De omni: quod non poteſt eſſe verum, niſi tanquam quid ſuperius, & inferius ſe habeant; modo explicato. Et hæc eſt vera ſententia, & tenenda.

Licèt

Licèt contrarium teneat Toletus, quantum ad modum Per ſe, & De omni: affirmans plures propoſitiones eſſe per ſe, quæ non ſunt de omni: vt hominem eſſe grammaticum, eſt in ſecundo modo, per ſe, & non eſt, de omni: cùm non conueniat omni homini actu habere grammaticam. Nam de aptitudine, euidens eſt conuenire omnibus; & curuitas etiam conuenit naſo, Per ſe, non tamen omni. Falſum eſt enim, quòd propoſitiones iſtæ ſint per ſe. Nam neque grammatica, proximè ac per ſe definitur per hominem, ſicut nec reliquæ ſcientiæ, aut artes: neque curuitas definitur per naſum adæquatè & per ſe: cùm conſtet aliis etiam ſubiectis conuenire eam poſſe, præter naſum, & hominem: vnde ad quintum prædicabile pertinent ſimiles propoſitiones, tanquam purè accidentales.

Circa terminum, *De omni*, notandũ eſt, cum D.Tho.lect.9. horum Commentar. Themiſtio cap. 9. ſuæ Paraphraſis, & Soto, c. præſenti. Quòd *dici de omni*; duplex eſt, *Prioriſticum & Poſterioriſticum. Prioriſticum* vocatur in eo ſenſu, quo adducitur ab Ariſt. in lib. priorum; & à Summuliſtis in 4. lib. Summularum, & ſignificatio eius eſt: quòd nihil ſit ſumere ſub Subiecto, de quo non dicatur Prædicatum, non quidem ſecundùm veritatem propoſitionis, ſed ſecundùm modum enunciandi. Nam ad formam ſyllogiſticam impertinens eſt, quòd propoſitiones ſint veræ, vel falſæ; & ſolùm per ſe requiritur forma aut modus enunciandi vniuerſalis: ex quo habetur; vt ſi prædicatum dicitur de ſubiecto diſtributo, neceſſe ſit dici de quolibet aſſumpto ſub eo: cùm pro omnibus diſtribuatur. *Dici verò de omni, Poſterioriſticum* vocatur, in eo ſenſu, quo adducitur ab Ariſt. in hoc opere, nempe in ordine ad demonſtrationem: quæ cùm ex veris propoſitionibus conſtare debeat, neceſſe eſt; vt Prædicatum de omni, dicatur de quolibet contento ſub Subiecto: non ſolùm ſecundùm modum enunciandi, ſed etiam ſecundùm veritatem propoſitionis. Et in eodem ſenſu accipiendum eſt, *Dici de nullo*: de quo non fecit mentionem Ariſtot. in hoc cap. quia facilè intelligi poteſt, idem eſſe in propoſitionibus negatiuis, prædicatum negari de omni ſubiecto, ac in affirmatiuis dici. Vnde negatiuæ omnes propoſitiones, in quibus prædicatum negatur de omni ſubiecto, & quolibet contento ſub eo, & pro quolibet tempore, etiam ſunt de omni modo negatiuo. 13

Circa terminum Per ſe: notanda eſt ratio, propter quam, in quatuor modos diuiditur ab Ariſt. ita vt nec ſint plures, nec pauciores: & eſt hæc: Res de qua aliquid demonſtramus, quatuor tantùm poteſt habere conſiderationes. Primam; *vt eſt in ſe, & per ſe*. Secundam, *In ordine ad prædicata eſſentialia*, Tertiam, *In ordine ad proprias paſſiones*. Quartam, *In ordine ad propriam operationem, cuius eſt cauſa per ſe*. Et prima conſideratio, conſtituit 14

tertium

tertium modum,qui non eſt prædicandi,ſed eſſendi. Secunda conſideratio, conſtituit primum: & Tertia conſtituit ſecundum: qui ſunt modi prædicandi: Quarta verò, conſtituit quartum: qui nec eſt modus eſſendi, nec prædicandi,ſed per ſe cauſandi. De termino verò *Vniuerſaliter*, dicemus quæſtione ſequenti.

His ſuppoſitis:Sententia Ariſt. eſt, quam ſequuntur omnes expoſitores: *Quod omnis demonſtratio Propter quid, debet conſtare propoſitionibus, de omni,& per ſe:ſed non omnis debet conſtare propoſitionibus, quæ ſint vniuerſaliter: ſed ſolùm perfectiſſima inter has:* illa,inquam, quæ procedit ex cauſa adæquata conuertibili cum effectu;& vtrumque probari poteſt efficaciter. Primum quidem hoc arg.*Omnis demonſtratio debet procedere ex neceſſariis*; vt aſſeruit, & probauit Ariſt.in principio huius cap. ſed omnis propoſitio neceſſaria, debet eſſe aliquo modo de omni, atque etiam per ſe: ergo omnis demonſtratio debet conſtare propoſitionibus de omni, & per ſe. Quòd verò non omnis demonſtratio Propter quid, procedere debeat ex propoſitionibus,in quibus prædicatum dicatur vniuerſaliter de ſubiecto,in ſequentibus erit manifeſtum.

Circa ſolutionem primi arg. *Diſtinguenda ſunt diuerſa ſingularia*: nam quædam ſunt, in quibus indiuidualis differentia non diſtinguitur à ſpecifica; vt plures tenent de angelis: vel certè à prædicatis eſſentialibus; vt in Deo: in quo ſicut eſſe, & eſſentia, non diſtinguuntur; eadem ratione, nec diſtinguuntur prædicata eſſentialia ab indiuidualibus. Alia ſunt ſingularia, in quibus certum eſt diſtingui indiuidualem differentiam aliquo modo; à ſpecifica, cùm indiuidua multiplicentur ſub eadem ſpecie. Sic autem & in angelis etiam apud alios diſtinguitur: & in his indiuiduis in quibus non diſtinguitur, dantur propoſitiones ſingulares, quæ ſint per ſe,& ex quibus demonſtratio componi poteſt:& iſtæ æquiualent vniuerſalibus, quia eſſentiales ſunt; & ſi plura darentur indiuidua illius eſſentiæ, eſſent de prædicato communi. Vnde virtute ſaltem ſunt de omni: & hoc ſufficit; vt verum ſit, omnem propoſitionem demonſtratiuam eſſe de omni. In indiuiduis verò, in quibus differentia indiuidualis diſtinguitur à ſpecifica, nulla poteſt dari propoſitio, ex qua poſſit fieri demonſtratio propter quid: quia de his indiuiduis, ſub ratione talium indiuiduorum acceptis; vt de Petro; vt Petrus eſt, non poteſt dari demonſtratio, nec ſcientia propter quid: vt expreſsè docet Ariſt. 7. lib. Meta cap.14. & pluribus aliis locis. Et D.Thom.quæſt.9.de potentia, art.2.ad 1.& 1 p. q. 29. art.1. ad 5.negat ſingularia poſſe definiri, & proinde eſſe obiectum ſcientiæ: quia definitio eſt medium demonſtrationis, & ſcientiæ. Vnde ſequitur; nec in his dari propoſitionem, quæ propriè ſit, per ſe, neque de omni: ſed dum aliquid demonſtratur de eis, demonſtratione propter quid ſolùm demon

Digitized by Google

demonſtrantur paſſiones communes ſpeciei, per eſſentiam quoque communem: & hoc eſt de illis demonſtrari, in quantum participant naturam ſpeciei, non ratione differentiæ indiuidualis: & eſt quaſi applicatio ſcientiæ de ſpecie, ad illa. Et hoc modo demonſtrantur in Theologia de Chriſto, paſſiones hominis: & etiam diuina attributa, & proprietates, inquantum habet vtramque naturam, Diuinam & Humanam, quaſi per applicationem ſcientiæ 16 de Deo, & homine, illi perſonæ, illique indiuiduo eſſe habenti vtramque naturam. Et hoc eſſe verum, oſtendunt demonſtrationes ipſæ: quod certè, non eſt dari ſcientiam, vel demonſtrationem, propter quid, de ſingulari naturæ corruptibilis; vt talis, ſed vt habente naturam ſpecificam, vel etiam ſimul diuinam de qua vera ſcientia eſſe poteſt vt explicatum eſt.

De his tamen indiuiduis poteſt dari ſcientia à poſteriori, quæ vocatur ſcientia, *Quia*, atque etiam demonſtratio, *Quia*: ex effectibus per experientiam cognitis procedens: & ideo tam ſcientia ipſa, quam demonſtratio *Experimentalis* vocatur. Qualis de Petro daretur, etiam ſi de homine nullam ſcientiam à priori haberemus: quia per experientiam cognoſcimus, Petrum, & Ioannem eſſe capaces diſciplinæ: & conſequenter, per eandem experientiam, quòd homo, ſit capax diſciplinæ, quòd admiratiuus, atque riſibilis: talem ergo demonſtrationem poſſumus conſtituere de Petro: Omne illud, quod aſſequitur notitiam alicuius rei, eſt capax diſciplinæ: Petrus conſequitur notitiam huius, aut illius rei: ergo eſt capax diſciplinæ, & etiam Quidquid admiratur, eſt admiratiuum: Petrus admiratur: ergo eſt admiratiuus. Et pariter probare poſſumus, quòd ſit riſibilis, & rationalis. Sed demonſtrationes iſtæ nimis ſunt imperfectæ, vt cap. 10. oſtendit Ariſto. Quare non eſt neceſſarium conſtare eas propoſitionibus per ſe aut de omni, ſed ſatis eſt, conſtare propoſitionibus vtcumque neceſſariis. Quia hos tres terminos, de omni, per ſe, & vniuerſaliter, ſolùm adduxit Ariſt. pro demonſtrationibus perfectis, quæ vocantur propter quid. Et ex his conſtat ſolutum eſſe primum arg.

Circa propoſitiones indirectas; de quibus procedit prima pars ſe- 17 cundo argum. diuerſæ ſunt opiniones. Prima, Caiet. cap. præſenti, qui dicit, *eſſe per ſe in ſecundo modo*, cùm conueniat eis definitio: nam prædicatum eſt de definitione ſubiecti; vt in hac: Riſibile eſt homo: aut, Rationale eſt homo. Alij verò, negant omnino, vllam propoſitionem indirectam eſſe, per ſe, aut ex ea poſſe fieri demonſtrationem, propter quid. Et hoc mihi videtur probabilius: Quia propoſitiones indirectæ, carent forma, & modo naturali propoſitionum: in quibus prædicatum habet modum formæ, ſubiectum verò modum materiæ. In indirectis verò, oppoſitum videmus, cùm illud habeat locum prædicati: quòd verè ſubiectum eſt: & ideo

ideo ſunt quaſi propoſitiones contra naturam : ergo non conuenit illis ratio , per ſe,vel de omni : qui modi cùm pro demonſtrationibus , Propter quid, traditi ſint ab Ariſto. non conueniunt,niſi propoſitionibus naturalibus,& habentibus veram formam propoſitionum : ex quibus demonſtratio , propter quid,fieri poteſt. Nihilominus quandam habent ſimilitudinem cum propoſitionibus, per ſe,& de omni.

Ad formam igitur argum.neganda eſt conſequentia:quia definitiones horum modorum,præſupponunt rationem directam propoſitionum:vnde ſenſus eorum eſt,primus modus per ſe eſt,quando prædicatum pertinet ad definitionem ſubiecti , directæ propoſitionis : & ſecundus, quando ſubiectum directæ propoſitionis, pertinet ad definitionem prædicati.

Ad aliam partem eiuſdem arg. neganda eſt conſequentia,quòd *omne accidens prædicetur de ſubiecto , in ſecundo modo per ſe* : quia modi, per ſe, præſupponunt propoſitionem neceſſariam ſicut diximus modò , præſupponere propoſitionem directam. Vnde ſenſus definitionis ſecundi modi, per ſe.eſt; Secundus modus, per ſe, eſt, quando ſubiectum pertinet ad definitionem prædicati, in propoſitione neceſſaria. Ita ſentiunt communiter expoſitores, c. præſenti, præſertim Sotus,& Caie. & colligitur ex Ariſt. qui priuſquam definiuiſſet modos per ſe , probauit demonſtrationem procedere ex neceſſariis : & explicatis primo & ſecundo modo per ſe, ſubdit;
18 Cætera omnia eſſe accidentia quaſi præſupponens , hos modos non reperiri, niſi in propoſitionibus neceſſariis. Cap.etiam 6. huius libri,docet expreſsè,quòd,ea quæ conueniunt,per ſe,his modis, neceſſariò conueniunt. Falſum eſt ergo,& ſuperius à nobis refutatum quod Toletus aſſerit , *Quaſdam propoſitiones accidentales , eſſe in ſecundo modo per ſe.*

Ad formam igitur arg.Conceſſo antecedente,neganda eſt conſequentia,quòd accidens prædicetur de ſubiecto , in ſecundo modo : non enim ſatis eſt, quòd ad definitionem accidentis pertineat ſubiectum ; vt prædicetur per, de illo : ſed requiritur , quòd neceſſariò ei conueniat, & non contingenter, vel purè accidentaliter.

Ad tertium arg. Concedimus, non omnem demonſtrationem, propter quid, conſtare propoſitionibus , in quibus prædicatum dicatur de ſubiecto vniuerſaliter : ſed ſolùm perfectiſſimam , quæ procedit ex cauſis adæquatis, & conuertibilibus cum effectibus: vt in ſequentibus conſtabit.

QVÆSTIO III.

Quidnam ſignificetur per terminum vniuerſaliter, & an conueniat propoſitionibus ſuperiorum, vel ſolùm his quæ ſiunt in terminis conuertibilibus.

Circa

Circa primum, quod quærit titulus quæſtionis, notandum eſt *Vniuerſale* duobus modis ſumi. Primò, *vt eſt modus ſubiecti*, ratione cuius conſtituitur propoſitio vniuerſalis: Vt omnis homo eſt animal. Secundò; *Vt eſt modus prædicati*, conſtituentis propoſitionem de prædicato communi, aut vniuerſali. Certum eſt autem, non ſumi hoc loco ab Ariſt. vt eſt modus ſubiecti, ſed prædicati: cùm accipiatur comparatione ſubiecti. Sed adhuc; vt eſt modus prædicati, dupliciter ſumitur. *Communi quidem ratione*, pro quolibet prædicato multis communi, in qua acceptione ſumitur à Porphyrio in prædicabilibus: & definitur ab Ariſtot. *quòd ſit vnum in multis*, 2. lib de interpretatione. Sed in arte poſterioriſtica, ſpecialiùs accipitur, non pro quolibet prædicato multis communi, ſed ſolùm pro eo, quod conuenit ſubiecto, *ſecundùm quod ipſum, vel primò*. Quale eſt prædicatum huius propoſitionis; Homo eſt rationalis: & in hac acceptione, ſumitur ab Ariſtotele cap. præſenti atque in titulo quæſtionis. 19

Quo ſuppoſito, quærit ſecundò: *An conueniat propoſitionibus de prædicato communi, pertinente ad eſſentiam rei*; Ita vt omnes propoſitiones, in quibus prædicatur genus proximum de ſpecie, ſint vniuerſaliter: vel ſolùm illæ, in quibus prædicatum conuenit per ſe ſubiecto, & cum eo conuertitur.

Prima opinio aſſerit: *Idem eſſe vniuerſaliter conuenire prædicatum ſubiecto, quod conuenire ei, per ſe primò, atque immediatè*: & ideo prædicationes generis, tales eſſe. Ita Ferr. 2. lib. contra gentes, cap. 15. & Sotus cap. præſenti, qu. vnica. Probant teſtimonio Ariſtot. cap. præſenti: vbi ſic ait: *Per ſe autem, & ſecundum quod ipſum, idem; vt per ſe, lineæ ineſt punctum, & rectum.* Sed propoſitio, in qua prædicatur genus proximum de ſpecie, eſt per ſe: ergo erit etiam ſecundùm quod ipſum. Et ſecundùm quod ipſum, eſt idem, quod vniuerſaliter: vt idemmet Ariſtot. docet explicans, quid ſit vniuerſaliter: ergo erit etiam vniuerſaliter. Et idem aſſerit D. Tho. 2. lib. contra gentes, cap. 15. vbi prædicatum, quod ita conuenit per ſe alicui: vt non conueniat ei per aliquam cauſam, ſed immediatè, & per ſe: docet conuenire ſecundùm quod ipſum: & ideò vniuerſaliter. Sic autem conuenire animal homini, patet; ergo ſenrit D. Thom. conuenire vniuerſaliter. 20

Probant deinde ratione: Quia idem eſt, prædicatum conuenire ſubiecto vniuerſaliter, ac ei conuenire primò, vel ſecundùm quod ipſum: nempe, vt tale eſt, aut non per aliud: ſed tota definitio, conuenit ſpeciei, vt tali, & non per aliud medium, ſed immediatè: quod eſt conuenire ei primò: ergo conuenit ei vniuerſaliter: & ex conſequenti, quælibet pars definitionis vniuerſaliter conueniet: at altera eſt genus: ergo, &c.

Secunda opinio, eſt expreſſa D. Thom. aſſerentis, *illud ſolum* 21

prædicatum

prædicatum conuenire vniuerſaliter, quod non excedit ſubiectum, ſed per ſe ei conuenit, & cum eo conuertitur. Verba eius ſunt: *Impoſſibile, aliquod vnum duobus conuenire, & vtrique ſecundùm quod ipſum: quod enim de aliquo ſecundùm quod ipſum dicitur, ipſum non excedit: ſicut habere tres angelos æquales duobus rectis, non excedit triangulum, de quo prædicatur, ſed eſt idem conuertibiliter*, &c. Ita etiam Albertus Magnus, 1. lib. Poſteriorum, tractatu 2. cap. 12. Venetus, Caietanus, Toletus, & moderni omnes. Et hæc eſt vera ſententia, & tenenda.

22 Probatur teſtimonio Ariſt. qui explicans terminum, *Vniuerſaliter*, docuit expreſsè, aliquid addere vniuerſaliter, ſupra duos alios terminos, nempe de omni & per ſe: ergo ſentit non ſufficere quòd ſit prædicatum per ſe, in primo, aut ſecundo modo vt dicatur vniuerſaliter. Aſſerit præterea, addere ſupra terminum, de omni; & per ſe, quod conueniat ſubiecto, ſecundùm quod ipſum, vel vt tale eſt: ſed genus proximum, non conuenit ſpeciei, vt talis eſt, cùm ſit commune cæteris ſpeciebus: ergo non conueniet ei ſecundùm quod ipſum, nec vniuerſaliter.

Probatur etiam ratione: Quia prædicatum conuenire ſubiecto, ſecundùm quod ipſum, eſt conuenire ei, vt tale eſt, quod expreſsè docet Ariſt, & concedunt aduerſarij: ſed animal non conuenit homini, vt talis eſt: ergo neque ſecundùm quod ipſum. Probatur minor, homo, vt talis eſt diſtinguitur ab equo, & leone, ac cæteris ſpeciebus: At per genus animalis non diſtinguitur ab eis, ſed potiùs cum eis conuenit: ergo animal non prædicatur de homine, vt talis eſt, atque adeò nec ſecundùm quod ipſum, nec vni-
23 uerſaliter. Secundò: Nihil conuenit alicui, ſecundùm quod ipſum, vel vt tale eſt, niſi quod eſt ſibi proprium, & non commune aliis: non quod commune eſt, potiùs conuenit illi, vt communicat cum eis. Gratia exempli, quòd conuenit homini, vt talis eſt, nempe, vt eſt homo, conuenit illi, vt eſt tale animal, & non vt habet naturam ſenſitiuam communem cæteris animalibus: ſed vt eſt animal, non eſt tale animal: ergo animal non conuenit ei vt tale, nec ſecundùm quod ipſum, vel vniuerſaliter. Itaque noſtra ſententia duo aſſerit. *Primum eſt, quod vt prædicatũ conueniat ſubiecto vniuerſaliter, non requiritur, nec ſufficit quòd conueniat ei eſſentialiter, aut in primo modo per ſe, vel etiam immediatè.* Nam bene poteſt his modis conuenire, & non conuenire vniuerſaliter: & ex oppoſito, bene poteſt conuenire in ſecundo modo, & non eſſentialiter, nec immediatè, & conuenire vniuerſaliter. Vt ſubſtantia conuenit homini eſſentialiter, & in primo modo per ſe: & animal etiam immediatè: & tamen neutrum conuenit ei vniuerſaliter: & capacitas diſciplinæ vel admiratio, non conueniunt homini his modis, nihilominus ei conueniunt vniuerſaliter

Secundò aſſerit: *Illud prædicatum conuenire ſubiecto vniuerſaliter, quod conuenit ei primo, & ſecundùm quod ipſum, vel vt tale eſt*: & hoc modo conuenire, eſt eſſe adæquatam rationem eius, vel ſecundùm adæquatam rationem ei conuenire: & eius ratione, quibuſcunque aliis, quibus attribuatur. Gratia exempli: Senſibile non conuenit homini ratione ſui: quia non conuenit ei, vt homo eſt: ſed, vt eſt animal, nec conuenit ei ſecundùm adæquatam rationem: ſed ſecundùm inadæquatam: neque animal conuenit homini, vt homo eſt, cùm ſit ei commune cum aliis animalibus: nec eſt adæquata ratio eius. Et vt vno verbo hoc explicetur; Illud ſolum prædicatum conuenit vniuerſaliter ſubiecto: quod conuenit illi per ſe, & cum eo conuertitur: tales autem ſunt propoſitiones, in quibus prædicatur tota definitio de definito, vel etiam differentia: tales etiam in quibus prædicatur propria paſſio, de ſua ſpecie, vel genere, à quo proximè & adæquatè procedit. Et quotieſcunque aliquid conuenit alicui, cum reduplicatione dicitur conuenire ei vniuerſaliter; aut ſecundùm quod ipſum.

Ad teſtimonium Ariſt. Reſpondetur primò; Quòd dum dicit vniuerſaliter idem eſſe, quod per ſe: non eſt ſenſus, quòd cum eo conuertatur, ſed quòd ſit idem cum eo, ſecundum rem: ſicut prædicatum inferius cum ſuperiori. Vel ſecundò, idem eſſe vniuerſaliter aſſerit, quod per ſe conuertibiliter: quod enim non intelligat eſſe idem ſimpliciter, patet ex eo, quod ſtatim docet: nempe, addere ſupra vtrumque terminum, de omni & per ſe, quod ſit ſecundùm quod ipſum.

Ad argu. Conceſſa maiori, & minori, negatur conſequentia: quòd quælibet pars definitionis, per ſe ſumpta, prædicetur vniuerſaliter de definito: quia non conuenit ei vtraque vt tale eſt: ſed ſola differentia.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quia verò differt, & propter quid ſcire, primùm quidem in eadem ſcientia, & in hac dupliciter.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſto. in hoc decimo c. eſt *diſtinguere demonſtrationem, Quia, & demonſtrationem Propter quid*, & rationem vtriuſque explicare. Diuitur caput in duas partes. In prima, docet differre demonſtrationem, Quia, à demonſtratione Propter quid, in eadem, ſcientia. In ſecundis, differre in diuerſis ſcientiis.

Differunt inquit, *ſcire, Quia*, & *ſcire, propter quid*: & conſequenter demonſtrationes ipſæ, in eadem ſcientia, duobus modis. Nam

Nam demonſtratio, *Propter quid*, procedit à cauſa proxima & adæ-
1 quata: Demonſtratio, Quia, à cauſa remota, & inadæquata: quia non infert poſitiuè effectum, ſed ſolum per modum negationis. Et ponit duplex exemplum. Primum, in hac demonſtratione: Quidquid reſpirat, eſt animal: Paries non eſt animal: ergo Paries non reſpirat, in qua patet, eſſe animal, non eſſe cauſam proximam reſpirandi ſed habere pulmonem: nec etiam eſſe adæquatam: quia multa ſunt animalia, quæ non reſpirant: quia pulmone carent. Exemplum ſecundum adducit, ex dicto cuiuſdam Philoſophi: qui cùm Scytha eſſet, & Athenis videret mulieres ſaltantes: rogatus, an in Scythia eſſent ſimiles ſaltatrices, reſpondit, non eſſe vites. Cauſam remotam, & inadæquatam reddens: ex qua talis demonſtratio conſtitui poteſt: Vbi non ſunt vites, non ſunt ſaltatrices: ſed in Scythia non ſunt vites: ergo non ſunt ſaltatrices. Proxima verò cauſa eſſet, negatio vini: quod cùm ſit cauſa lætitiæ, ex qua ſaltatio prouenit: negatio eius cauſa eſſet negationis ſaltandi. Et quia demonſtrationes iſtæ, procedunt per negationem, aſſerit Ari. fieri ſemper in ſecunda figura, quia medium quoque eis, debet eſſe prædicatum. Secundò differunt: Quia in eadem ſcientia demonſtratio, propter quid ſẽper procedit à cauſa: & cum cauſa ſit prior effectu, dicitur demõſtratio à priori: ſed demonſtratio, quia, procedit ab effectu; qui cùm ſit poſterior, dicitur demonſtratio à poſteriori. Duo alia exempla demonſtrationis, quia, adducit Ariſto. Primum in ſtellis, quæ ſunt in duplici differentia: nam aliæ ſunt fixæ, vt illæ quæ ſunt in octauo cælo: quod firmamẽtum appellatur, aliæ verò, quæ ſunt in corporibus cœleſtibus inferioribus. Et iſtæ dicuntur Planetæ. Illæ igitur quia longè diſtant à nobis, videntur habere motum quendam tremoris: & ideo videntur micare vel ſcintillare, cùm tamen nullum talem motum habeant: ſed propter imperfectionem viſus, putamus ſtellas illum habere. Planetæ verò non apparent cum tali motu, quia minùs diſtant à nobis. Ex hoc igitur effectu, talis demonſtratio, Quia, conſtitui poteſt. Stellæ non ſcintillantes ſunt prope nos: Planetæ non ſcintillant: ergo ſunt prope nos. Aliud exemplum adducit in Luna: de qua probare poſſumus, quòd ſit circularis, aut rotunda ex hoc effectu: quia augmentum lucis modo circulari ſuſcipit. Erit autem talis probatio: Quidquid circulariter illuminatur, rotundum eſt, ſed Luna illuminatur circulariter à Sole: ergo eſt rotunda.

Sed diſtinguit duplicem effectum: *Adæquatum*, qui conuertitur cum cauſa: & *Inadæquatum*, qui non conuertitur cum ea: & inquit, quòd ſi effectus ſit adæquatus, ex demonſtratione, quia, procedente ab eo, poteſt fieri demõſtratio, propter quid: & ex oppoſito, ex demonſtratione, propter quid, demonſtratio, quia, vt patet

in rationalitate,& riſibilitate, Nam illam poſſumus probare, per hanc, & erit demonſtratio,quia: & rurſus hanc per illam, & erit demonſtratio,propter quid. Si verò effectus ſit inadæquatus, poterit ex eo fieri demonſtratio, quia, per quam probemus cauſam: non tamen demonſtratio propter quid, per quam ex cauſa probemus effectum. Et ratio huius differentiæ eſt, quia effectus adæquatus, conuertitur cum ſua cauſa:ſed inadæquatus non conuertitur,& ideo in illo poteſt vtraque demonſtratio fieri: in hoc verò, ſolùm demonſtratio,quia. Nam cauſa inadæquata, non neceſſariò infert effectum. Vt ſi dicamus, quidquid mouetur motu progreſſiuo,eſt animal:homo mouetur motu progreſſiuo:ergo eſt animal. non licebit demonſtrationem, propter quid, à cauſa procedentem conſtituere: quia non eſt verum dicere, quidquid eſt animal, mouetur motu progreſſiuo:nam quædam ſunt animalia:quibus talis motus non conuenit.

In ſecunda parte docet Ariſtot. Differre *demonſtrationem, propter quid,à demonſtratione, quia*, in diuerſis ſcientiis: ſed diuerſas eſſe ſcientias,duobus modis contingit;vel ſubordinatas,ita vt vna collocetur ſub altera:& tales ſunt Geometria,& Perſpectiua: illa agit de linea, & hæc, de linea viſuali: & ideo illa vocatur ſubalternans, hæc verò ſubalternata. Et eodem modo Arithmetica, agens de Numero, dicitur ſubalternans: Muſica verò, agens, de numero ſonoro, ei ſubalternata: Aliæ ſunt diuerſæ ſcientiæ non ſubalternatæ;vt Geometria,& Medicina. Aſſerit ergo Ariſt. *differre demonſtrationem, quia, & propter quid, in ſcientiis ſubalternatis:* quia demonſtratio propter quid, pertinet ad ſcientiam ſubalternantem,quæ cùm ſit ſuperior,reddit cauſam principiorum ſcientiæ ſubalternatæ, & ea probat à priori: demonſtratio verò quia, pertinet ad ſcientiam ſubalternatam,procedentem ab effectu. 2

Differunt etiam in diuerſis ſcientiis non ſubalternatis: Quia aliquando contingit, quòd aliqua propoſitio in vna ſcientia ſit euidens: quæ tamen non reddit cauſam eius, ſed ad aliam ſcientiam pertinet reddere talem cauſam, per demonſtrationem,Propter quid:& ideo ad illam ſcientiam pertinet, demonſtrare talem propoſitionem per demonſtrationem, Quia, ad hanc verò, per demonſtrationem,Propter quid. Vt in Medicina, aut Chirurgia, euidens eſt hæc propoſitio: Vulnus circulare difficiliùs ſanatur, quàm oblongum. Eius tamen cauſam, non reddit hæc ſcientia, ſed geometria:quia latera circuli magis diſtant:& ideò difficiliùs coniunguntur. Diſtinguuntur ergo in his ſcientiis diuerſis, demonſtratio,quia,& propter quid.

QVÆS

QVÆSTIO I.

An demonſtratio procedens à cauſa remota ſit, quia, vel propter quid.

3 CIrca remora duplex eſt; *Adæquata*, & *Inadæquata*. *Adæquata* quæ conuertitur cum effectu: vt rationalitas, eſt cauſa remota riſibilitatis, conuertibilis cum ea. Cauſa remora *inadæquata*, eſt, quæ non conuertitur cum effectu: vt natura ſenſitiua, eſt cauſa remota reſpirationis: quæ non conuertitur cum effectu, cùm conſtet non omne animal reſpirare. Et de cauſa remota adæquata certum eſt, non conſtituere demonſtrationem, quia: ſed propter quid. Quæſtio igitur procedit, de cauſa remota inadæquata; *An demonſtratio ab eo procedens, ſit demonſtratio, quia, vel propter quid.*

4 *Et quòd non ſit demonſtratio, quia, ſed propter quid*, probatur teſtimonio Ariſt. cap. 2. huius lib vbi agens de demonſtratione, propter quid, aſſerit, *procedere ex primis*, vel ex his quæ reducuntur ad prima: & cùm principia ſint cauſa concluſionis, idem eſt, ac ſi dicat, procedere ex cauſa proxima, aut remota, quæ ad proximam reduci poſſit: ſed cauſa remota, etiam inadæquata, poteſt reduci ad proximam, cùm reſpectu illius dicatur remota: ergo demonſtratio ex ea procedens erit, propter quid.

Probatur etiã ratione. Primò: quia demonſtratio propter quid, eſt demonſtratio à priori: demonſtratio verò, quia, à poſteriori, non alia ratione, niſi, quia illa procedit à cauſa, quæ prior eſt effectu, & hæc ab effectu, qui poſterior eſt cauſa: ſed cauſa remota vera cauſa eſt, & prior effectu: ergo demonſtratio ab ea procedens, à priori eſt, & cauſam concluſionis reddit: ideo eſt demonſtratio propter quid.

Secundò: Omnis demonſtratio procedens ab effectu proximo, vel remoto, adæquato, vel inadæquato, eſt demonſtratio quia: ergo omnis demonſtratio procedens à cauſa proxima, vel remota, adæquata, vel inadæquata, erit demonſtratio propter quid. Probatur conſequentia, quia ſicut ſe habet effectus ad demonſtrationem, quia, ita ſe habet cauſa ad demonſtrationem propter quid.

Pro ſolutione huius quæſt. notandum eſt, *Cauſam remotam, & inadæquatam*: de qua quæritur, *duplicem eſſe, Superiorem, & inferiorem. Superior* eſt, ex qua quidem procedit effectus, mediante proxima: non tamen ab omni ea procedit: ſed ab aliqua. Vt eſſe animal, eſt cauſa remota, & inadæquata reſpirationis, quia ab ea procedit reſpiratio, media proxima: quæ eſt habere pulmonem, & ſanguinem calidum: ſed non ab omni animali procedit, cùm ſint multa, quæ his carent: & ideo natura ſenſitiua in eis, non eſt cauſa reſpirationis. *Alia eſt cauſa remota & inadæquata inferior*, à qua quidem ſemper procedit effectus, & ab omni ea, ſed non à ſola: cùm poſſit etiam ab alia procedere: vt patet in exemplo

ſaltationis, adducto ab Ariſt. cuius cauſa remota, & inadæquata, ſunt vites & vnum: non tamen ab his ſolùm procedit, ſed ab aliis etiam cauſis lætitiæ: quæ proxima cauſa ſaltationis eſt.

Hæc eſt autem differentia inter has duas cauſas: Quòd inferior infert effectum. Bene enim ſequitur, ex vitibus, & vino, ſaltatio aliqua, ſed non infertur ab illo: cùm non ſequatur, ſi ſaltatio aliqua eſt, vinum eſſe, & vites: nam ex cauſa alia prouenire poteſt ſaltus, etiam ſi neutrum horum ſit. Negatio tamen effectus, bene infert negationem cauſæ. Vnde bene reſpondit Anacharaſis Philoſophus ille Scytha, dum rogatus, cur in Scythia non eſſent ſaltatrices, & tibicines: Reſpondit ideo *non eſſe, quia non ſunt vites:* cauſam reddens inadæquatam, per modum negationis.

Secundò, notandum eſt; Quòd dum Ariſt. aſſerit, *demonſtrationem procedentem à cauſa remota*: non ſolùm de adæquata non loquitur, ſed nec de inadæquata inferiori; & ideo de ſola inadæquata ſuperiori, quod colligitur euidenter ex verbis eius: nam poſtquam propriam ſententiã propoſuit, & eã exemplis comprobauit: hæc verba ſubiũxit: *Aßimilãtur autem tales cauſæ his, quæ ſecũdùm exceſſum dicuntur.* Id eſt, prædicatis ſuperioribus, quæ inferiora dicũtur excedere: ergo de ſolis cauſis ſuperioribus loquitur. Ex quibus ſolùm poteſt inferri effectus, per modum negationis. 5

Notandum item eſt tertiò, quòd adhuc non infertur effectus ex his per modum negationis, tanquàm ex cauſis formaliter: ſed ſicut, ex negatione prædicati ſuperioris, infertur negatio inferioris: & ex negatione generis, negatio differentiæ: atque ex oppoſito, ex negatione differentiæ, negatio generis, abſque vlla cauſalitate propria Quod probari poteſt efficaciter, his exemplis: Quidquid eſt homo, eſt viuens: ſed Paries non eſt viuens: ergo Paries non eſt homo. Quidquid eſt rationale, eſt animal: Lapis non eſt animal: ergo non eſt rationalis. Sed in his non infertur, tanquam ex cauſis, ſed tanquam ex puris negationibus ſuperioris prædicati: ergo nec in illis cauſis remotis infertur ratione alicuius cauſalitatis, ſed ſolum ratione negationis ſuperioris prædicati. Probatur conſequentia, quia ſicut probamus de pariete, quòd non reſpiret: quia non eſt animal, probare æquè poſſumus, non eſſe rationalem: quia non eſt animal: hoc modo; Quidquid eſt rationale, eſt animal; Paries non eſt animal: ergo non eſt rationalis. Imò quod non reſpiret, ex ſola negatione riſibilitatis; dicentes, Quidquid eſt riſibile, reſpirat: Paries non eſt riſibilis: ergo non reſpirat. Vbi nulla interuenit ratio cauſalitatis: ſed ex ſola negatione generis, ſequitur negatio differentiæ. Aut ex negatione proprietatis, negatio eiuſdẽ reſpirationis. Vnde ſequitur, quòd ſicut per demonſtrationes procedentes ab effectibus, non redditur cauſa concluſionis, nec propter quid eius; ſed ſolũ probatur, quòd hoc, vel illud ſit: vt 6

quòd

quòd homo ſit rationalis, per riſibilitatem: & ideo appellantur ab Ariſt. demonſtrationes, Quòd hoc eſt. Ita per negationem cauſæ remotæ ſuperioris, ſolùm probatur, quòd in aliquo non ſit effectus eius: non poſito propter quid, talis negationis, & abſque vlla cauſalitate. Sicut ex negatione vnius prædicati, probatur negatio alterius, etiam abſque cauſalitate. Quare ratio cauſæ, in his ſolùm reperitur materialiter: & ideo valde ſimiles ſunt demonſtrationes iſtæ, procedentes à cauſa remota, & inadæquata, per negationem, demonſtrationibus, Quia: vel, Quòd hoc eſt. Et propterea Ariſt. eas reduxit potiùs ad demonſtrationes, quia, quàm ad demonſtrationes, propter quid.

Duo igitur aſſerit noſtra ſententia. Primum; *Omnem demonſtrationem procedentem à cauſa, vt cauſa eſt, ſiue ſit proxima, vel remota, ſiue ſit adæquata, vel inadæquata, eſſe propter quid, ſeu* διότι. Quod euidenter probant teſtimonium Ariſtot. & rationes adductæ pro hac parte.

7 Secundum; *Demonſtrationes procedentes à cauſa remota inadæquata, & ſuperiori per negationem, de quibus ſolùm loquitur Ariſtot. cap. præſenti, meritò fuiſſe ab eo communeratas inter demonſtrationes. Quia, ſiue* ὅτι*, potiùs quàm inter demonſtrationes, Propter quid.* Cuius eſt ratio: quia non procedunt ex negatione talis cauſæ per modũ cauſalitatis, ſed ſolùm per modum negationis ſuperioris prædicati, ſicut in ſimili forma, probantur negationes quorundã prædicatorum, per negationes aliorum: imò etiam negatio eiuſdem effectus cauſæ remotæ, per negationem alterius, abſque vlla cauſalitate: ergo negatio cauſæ, ſolùm concurrit materialiter. Quare per tales demonſtrationes, non dicitur, propter quid ſed ſolùm probatur, quòd negatio effectus talis cauſæ conueniat alicui: ſicut probatur ex effectu, & per demonſtrationem, quia, quòd homo ſit animal, vel rationale. Quare argumenta non ſunt ſoluenda, cùm efficaciter probent, quòd intendunt.

QVÆSTIO II.

An diuiſio demonſtrationis in demonſtrationem, quia, & propter quid, ſit generis in ſpecies, vel analogi in analogata.

8 PRæſupponit titulus quæſtionis tanquam certũ, hanc diuiſionem eſſe ſufficientem, quod admittunt omnes: Et poteſt probari hac ratione: Illa diuiſio eſt ſufficiens, cuius membra continent omnia, quæ ſub diuiſo comprehenduntur: Sed membra huius diuiſionis, comprehendunt quamcumque demonſtrationem: ergo continent, quidquid continetur ſub demonſtratione in communi, quæ eſt diuiſum eiuſdẽ diuiſionis. Probatur minor, nã præter demonſtrationem procedentẽ à cauſa, & ab effectu, enumeratur ab Ariſtot. in ſequentibus demonſtratio ad impoſſibile: per

quam probatur, vnum eſſe alterum; vel non eſſe, deducendo ad impoſſibile. Ab aliis etiam additur demonſtratio à ſigno: per quã ex ſigno nobis euidenter noto, probamus rem ita ſe habere: vt Lunam eclipſari: quia videmus lumen amittere: ſed vtraque hæc demonſtratio comprehenditur, ſub demonſtratione: ὅτι, vel διότι, atque etiam alia quæcumque excogitabilis: vt bene docet Sotus, & Toletus, cap. præſenti: ergo hæc diuiſio, comprehendit omnes demonſtrationes. Probo iterum minorem: Quia demonſtrationes ad impoſſibile, ſemper procedunt per viam cauſæ aut effectus: & ideo reducuntur ad demonſtrationem, quia, vel propter quid: vt oſtendunt duæ ſequentes. Si homo non eſſet riſibilis, non eſſet rationalis: ſed conſequens eſt impoſſibile: ergo & antecedens. Cuius ſenſus eſt: ſi homo non eſſet riſibilis, non eſſet rationalis: ſed verum eſt eſſe rationalem: ergo verum eſt eſſe riſibilem. Et hæc alia: Si homo non eſſet rationalis, non eſſet admiratiuus: ſed conſequens eſt impoſſibile: ergo antecedens. Illa enim procedit à cauſa, hæc verò ab effectu, vt patet. Demonſtratio verò à ſigno, ſemper procedit ab effectu: quia ſignum nobis notum per experientiam, ſemper eſt effectus: vt exemplum eclipſis lunæ adductum manifeſtat: Duo autem membra huius diuiſionis, nempe demonſtratio, quia, & propter quid, communia ſunt: ſub quibus comprehenduntur diuerſæ demonſtrationes procedentes à cauſis, vel ab effectibus. Vnde malè Caiet. dixit: aliud membrum demonſtrationis, propter quid, eſſe diſtinguendum: nam quodcunque illud ſit, comprehenditur ſub vno membro huius diuiſionis, tanquam ſpecies ſub genere. Suppoſito, *quòd diuiſio ſufficiens ſit*, quærimus, *An ſit vniuoca*, ita vt demonſtratio diuidatur, in hæc duo membra, tanquam genus in ſuas ſpecies. Vel, *an ſit analoga?* ita vt tanquam analogum potiùs in ſua analogata. 9

Et prima opinio aſſerit, *Analogam eſſe diuiſionem*, & non vniuocam. Ita Themiſtius, in ſua paraphraſi ſuper 1. lib. poſteriorum, cap. 7. Venetus cap. præſenti. Et probatur teſtimonio Ariſtot. qui definiens demonſtrationem cap. 2. huius libri *ſolam demonſtrationem, propter quid*, duplici definitione explicauit: quæ definitio non poteſt vllo modo conuenire demonſtrationi, quia. Imò ipſemet Ariſtot. eodem cap. quaſi cum conditione aſſeruit, de demonſtratione, quia, loquens. Si autem alius modus ſciendi, dicemus poſtea. Ad hoc nimirum decimum cap. ſe referens ſecundùm communem ſententiam expoſitorum. Ex quo infertur, demonſtrationem 10
non eſſe vniuocam, nec genus ad vtramque. Nam ſi vniuoca eſſet: vt communis vtrique definienda eſſet, & non pro vna eius ſpecie tantùm: cùm ergo ſola demonſtratio propter quid definita ſit, hanc ſolam demonſtrationem ſimpliciter ſentit Ariſt. Demonſtrationem verò, quia, non niſi ſecundùm quid, & per attributionem

tionem ad illam, tanquam ad principale analogatum. Cuius ſignum eſt etiam, quòd Ariſt. nunquam eam definiuit, ſatis eſſe putans definiſſe præcipuam, ex cuius ſimilitudine, & attributione, facilè intelligitur alia.

Tandem ratione probatur. Primò: Quia demonſtratio eſt inſtrumentum acquirendi ſcientiam: ſed ſcientia acquiſita per demonſtrationem, quia, non poteſt eſſe talis ſimpliciter, ſed ſolùm ſecundùm quid: ergo nec demonſtratio, quia, erit demonſtratio ſimpliciter, ſed ſecundùm quid. Probatur minor ex duobus. Ex primo quidem: Quia non ſcimus ſimpliciter aliquid, cuius naturam, & eſſentiam ignoramus: ſed habita demonſtratione, quia, ignoramus naturam, & eſſentiam rei: & ſolùm cognoſcimus eam eſſe talem, ex aliquo effectu extrinſeco, ex quo procedit demonſtratio, quia: vt dum demonſtramus hominem eſſe rationalem, ex effectu ridendi, quem experimur: ergo non poteſt eſſe demonſtratio ſimpliciter. Ex ſecundo verò: Quia de primis principiis, non habetur ſcientia ſimpliciter, cùm ex terminis ſint nota: ſed nullum eſt principium, quantumuis immediatum, quòd non poſſit probari aliquo modo, per demonſtrationem, quia: ergo hæc non generat ſcientiam ſimpliciter ſed quandam aliam notitiam concluſionis, ſcientia inferiorem: & ideo non erit ſimpliciter demonſtratio, ſed ſecundùm quid.

11 Secundò: Si demonſtratio genus eſt ad demonſtrationem, quia, & propter quid: ergo ſcientia erit etiam genus, ad eam, quæ generatur per vtramque: diſtinguenturque ſpecie, tam ſciētia actualis, quia, & propter quid: quæ ſunt aſſenſus vtriuſque demonſtrationis, quàm habitualis, genita per vtrumque aſſenſum. Sed conſequens eſt falſum: ergo etiam antecedens. Probatur minor: quia vtraque demonſtratio habetur ſæpe de eodem obiecto; vt de homine, aut quouis alio: ſed ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie, per obiecta: ergo nec ſcientiæ actuales, nec habituales genitæ per has demonſtrationes poſſunt diſtingui ſpecie. Atque adeò nec demonſtrationes ipſæ, ſed ſolùm vt quædam analogata demonſtrationis in communi, quæ in eas diuiditur.

Secunda opinio, tenet; *Demonſtrationem diuiſam eſſe ab Ariſtot. in demonſtrationem quia, & propter quid, tanquam vniuocum quid, & verum genus in ſuas ſpecies.* Ita videntur ſentire Ammonius ſuper 1. lib. de Anima, textu 21. & 34. & Flandria ibid. quæſt. 29. arti. 3. Sed expreſsè Sotus, & Toletus, cap. præſenti, & omnes moderni interpretes, & videtur mihi vera, & tenenda. Prob. primò: Quia demonſtratio, quia procedit ex principiis certis, & euidentibus, & per conſequentiam euidentem in modo & figura conſtitutam: ergo eſt ſyllogiſmus neceſſarius, & euidens, ſpecie diſtinctus à

probabili,& ſophiſtico;Quod eſt eſſe ſpeciem ſyllogiſmi demonſtratiui,diſtinctam ab ea quam conſtituit demonſtratio, propter quid,vtraque ergo ſpecie ſyllogiſmi demonſtratiui, abſtrahi poteſt ratio communis ſyllogiſmi demonſtratiui vniuoca,atque generica,ſub qua diſtinguentur ſpecie.

Quod probatur ſecundò; Ex principiis vtriuſque, & aſſenſibus conclusionum,per vtramque genitis. Nam demonſtrationes, diſtinguuntur per principia, ex quibus procedunt, & per aſſenſus concluſionum,quos generant:cùm principia ſint rationes formales aſſentiendi concluſionibus: & concluſiones, effectus proprij principiorum,ac demonſtrationum: ſed principia demonſtrationis,quia,& propter quid,diſtinguũtur eſſentialiter:Quia hęc continent cauſam concluſionis, & reddunt propter quid eius:illa verò effectum:& ideo ſolùm probant concluſionem à poſteriori. Et etiam aſſenſus concluſionum diſtinguuntur eſſentialiter, per eadem principia diuerſa,tanquam per diuerſas rationes aſſentiendi, quæ ſunt quaſi obiecta formalia earum:ergo vtraque parte diſtinguuntur ſpecie demonſtratio,quia, & propter quid: ideóque demonſtratio in communi diuidetur in eas,tanquam genus. 12

Vt autem explicetur teſtimonium Ariſtot. & ſoluatur primum argumen.*Notandum eſt*; Quòd licèt genus ex parte ſua æqualiter participetur ab ſpeciebus, nihilominus ex parte differentiarum inæqualis perfectionis,per quas deſcendit ad illas, conſtituit eaſdem ſpecies inæquales in perfectione: vt conſtat in genere animalis. Ita ergo demonſtratio in communi, abſtracta ab vtraque æqualiter participatur ab eis ex parte ſua,ſed differentiæ, vtriuſque diuerſæ ſunt perfectionis: quia longè perfectius eſt reddere cauſam concluſionis:& ideò,propter quid eius, quàm ſolùm eam probare ex effectu. Ideo demonſtratio,propter quid,longè perfectior ſpecies demonſtrationis eſt,quàm demonſtratio, quia: non ratione generis,ſed rationę differentiæ perfectiſſimæ:ſicut homo inter ſpecies animalis. Et ſicut hæc maior perfectio ſpeciei humanæ,non tollit rationem vniuocam animalis:eodem modo nec maior perfectio demonſtrationis, propter quid, tollit rationem vniuocam,aut genericam reſpectu vtriuſque demonſtrationis. 13

Ariſtot. ergo, ſolùm definiuit præcipuam ſpeciem demonſtrationis in ſecundo capite: quia illa eſt potiſſimum inſtrumentum artis demonſtratoriæ, ad generandam ſcientiam, explicaturus aliam ſpeciem imperfectam,capite præſenti:quod & fecit, dicens talem eſſe, vt procedebat ab effectu: non reddens propter quid concluſionis,ſed oſtendens ita eſſe. Negamus igitur Ariſt.ſentire, quòd ſola demonſtratio,propter quid, ſit demonſtratio ſimpliciter:demonſtratio verò,quia;tantùm ſecundùm quid:quamuis ſentiat; perfectiſſimam ſpeciem demonſtrationis eſſe illam; hanc

verò

verò imperfectiſſimam ratione differentiarum.

Ad primum arg. neganda eſt minor, quòd aſſenſus demonſtrationis, Quia, non ſit ſcientia ſimpliciter. Et dũ primò dicitur, per illam nos non cognoſcere naturam, & eſſentiam rei. Reſpondeo, eſſentiam rei, non cognoſci per demonſtrationem etiam propter quid, ſed cognitam præſupponi, per habitum principiorum, cùm definitio ſit principium ex ſe indemonſtrabile, & non cognoſcibile, per ſcientiam propter quid, in ſuo genere: ſed ex ſola notitia terminorum. Vnde nec eſt defectus demonſtrationis, quia, quòd per eam cognoſcatur eſſentia rei: ſed officium vtriuſque demonſtrationis eſt, tradere cognitionem obiecti, ex aliqua eius proprietate: quod facit demonſtratio propter quid, probans à priori, & ex cauſa proprietates ſubiecti. Officium verò demonſtrationis, quia ex proprietate ipſa, per experientiam cognita tradit cognitionem eiuſdem ſubiecti: nullam cauſam reddens, ſed ſolùm probans, quòd talis ſit naturæ ex illa proprietate. Negandum igitur eſt, quòd ſcientia genita per demonſtrationem, quia, non ſit ſimpliciter talis: quamuis concedamus eſſe valde imperfectam. Quòd verò ſecundò dicitur, *de principiis non haberi ſcientiam.* Diſtinguendum eſt, quia perfecta ſcientia, & à priori, non poteſt de
14 illis haberi: quia per ſe nota ſunt, & à priori indemonſtrabilia. Eſſe autem per ſe nota non tollit, quin à poſteriori poſſint demonſtrari, per demonſtrationem, quia, per quam habebitur ſcientia de illis. Imperfecta quidem, tamen vniuocè talis, cum ſciẽtia à priori, & propter quid, quare & demonſtrationes ipſæ, vniuocam, atque genericam habebunt conuenientiam.

Secundum arg. duo petit. Primum; *An aſſenſus demonſtrationis, quia, & propter quid,* qui dicuntur ſcientiæ actuales, *diſtinguantur ſpecie.* Secundum; *An per aſſenſus generentur habitus ſcientiæ, ſpecie diſtincti.* Circa primum, eſt prima ſententia Soti, q. 1. huius cap. qui licèt teneat demonſtrationes ipſas diſtingui ſpecie, negat tamen aſſenſus ſpecie diſtingui, ſed vult eſſe eiuſdem ſpeciei. Quod probat hoc arg. Principia demonſtrationis, ſunt cauſa æquiuoca concluſionis, cùm diſtinguantur ſpecie ab ea: ſicut ſol eſt cauſa æquiuoca caloris, ſed idem effectus ſecundùm ſpeciem, poteſt procedere à cauſis æquiuocis diuerſæ ſpeciei; vt idem calor à ſole, & igne: ergo idem aſſenſus concluſionis poterit procedere, à diuerſis principiis diuerſiſque demonſtrationibus ſecundùm ſpeciem. Licet ergo demonſtrationes ſint ſpecie diſtinctæ, non ſequitur, quòd aſſenſus concluſionis vtriuſque ſpecie diſtinguantur. Quod videtur ſibi neceſſariò concedendum, de eclipſi lunæ, demonſtrata per demonſtrationem, propter quid, ex cauſa, & per demonſtrationem, quia, ex effectu: non enim

habe

habemus ex eo aſſenſus ſpecie diuerſos, ſed eundem ſecundùm ſpeciem: & ſolùm accidentali quadam, atque extrinſeca ratione diſtinctum, vt per vnam & aliam demonſtrationem procedit.

Hæc tamen ſententia falſa eſt. Quod ita probo: Aſſenſus conclusionis ſumit ſuam ſpeciẽ ex principiis, à quibus procedit, tanquam ex medio formali aſſentiendi, vt concedunt omnes, & probat euidens ratio. Nam aſſenſus huius concluſionis, terra eſt rotunda, genitus ex principiis philoſophicis, hoc eſt, motus phyſici, & ex principiis mathematicis, diſtinguitur ſpecie: etiã ſi ſit eiuſdem propoſitionis, & ab eodem intellectu habeatur: ſed media aſſentiendi concluſioni demonſtrationis, quia, & propter quid, (quæ ſunt principia continentia cauſam eius, vel ab effectu eam probantia) conſtat diſtingui ſpecie: ſicut de demonſtrationibus, quia, & propter quid probatum eſt: ergo aſſenſus concluſionum vtriuſque demonſtrationis, etiam ſi de eadem re habeatur, ſpecie diſtinctus erit: quia per diuerſa media formalia habetur. 15

Noſtra igitur ſententia eſt, *Aſſenſus vtriuſque demonſtrationis ſpecie diſtingui.* Quod euidenter probatur, ſuppoſita diſtinctione ſpecifica demonſtrationum, quam admittit Sotus. Nam repugnat per diuerſa media aſſentiendi, quæ ſunt obiecta formalia eorundem aſſenſuum, non generari diuerſos aſſenſus ſecũdùm ſpeciem. 16

Nec arg. Soti probat oppoſitum. Sed minor diſtinguenda eſt; nempe, quòd à cauſis æquiuocis ſpecie diuerſis, poſſit procedere idem effectus, ſecundùm ſpeciem: nam ſi inadquatæ ſint, poteſt: ſi verò ſint adæquatæ, repugnat. Et ratio huius diſtinctionis eſt: quia à cauſis inadæquatis indifferenter procedit idem effectus: à cauſis verò adæquatis, determinatè & neceſſariò. Quia cauſa adæquata, conuertitur cum ſuo effectu: ideo repugnat, eundem effectum ſecundùm ſpeciem procedere à cauſis adæquatis, diuerſæ ſpeciei. Ignis verò & ſol, cauſæ ſunt æquiuocæ caloris, diuerſæ ſpeciei, ſed inadæquatæ: & ideo poteſt calor, ab vtralibet indifferẽter procedere, & ab vtraque calor idẽ ſecundùm ſpeciẽ: at aſſenſus concluſionis, procedit à demonſtratione, & principiis eius, tanquã à cauſa adæquata: & ideo repugnat, quòd idem aſſenſus ſecundùm ſpeciem procedat ab vtraque, ſuppoſita diſtinctione ſpecifica earum à nobis probata, & ab eodem Soto conceſſa.

Secundùm, quod petebat idem arg. eſt, An per has demonſtrationes, non ſolùm generentur aſſenſus diuerſi, qui vocãtur diuerſæ ſcientiæ actuales: ſed etiam diuerſi habitus, qui vocantur abſolutè diuerſæ ſcientiæ. Circa quod eſt prima opinio multorum, ex his qui nobiſcum tenent; *diuerſos eſſe aſſenſus vtriuſque demonſtrationis*, aſſerentium non generare diuerſum habitũ ſcientiæ ſecundùm ſpeciem: ſi tales demonſtrationes circa eandem rem verſentur; vt circa hominem, vel circa ens naturale quod

eſt

eſt obiectũ naturalis Philoſophiæ. Sed aſſenſum vtriuſque demonſtrationis, eſſe inadæquatum, reſpectu eiuſdem habitus: & ſolùm differre ab alio, quaſi ſpecie partiali, & inadæquata, ideo poſſe procedere ab eodem habitu ſcientiæ, ſecundùm ſpeciem Quia habitus ſolùm diſtinguuntur ſpecie, per actus adæquatos, ſicut etiam per adæquata obiecta: & non per inadæquatos.

17 Probant teſtimonio Ariſtot. qui cap. præſenti docet, *demonſtrationem, quia, & propter quid, differre, in eadem ſcientia atque in diuerſis.* Quod non poteſt eſſe verum, niſi pertineant aliquando ad eandem ſcientiam: ſed eadem ſcientia eſt, idem habitus: ergo nec verum eſſe poteſt, niſi pertineant ad eundem habitum. Quare non poteſt defendi in doctrina Ariſt. quòd per demonſtrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem, generentur diuerſi habitus ſcientiæ: alioqui de eodem homine habebit quis plures ſcientias: & de eodem ente naturali, plures philoſophias, ſi per demonſtrationes, quia, & propter quid, naturam & proprietates eorum cognoſcat: quod inauditum eſt in ſcholis.

Probatur deinde ratione: Quia ſicut potentia habet maiorem extenſionem, quàm habitus, & ideo poteſt eadem ſecundùm ſpeciem, intra latitudinem ſui obiecti, habere plures habitus, ſpecie diſtinctos, qui ſint quaſi inadæquati reſpectu illius: eodem modo habitus, habet maiorem extenſionem, quàm actus, cùm videamus eundem habitum ſcientiæ, plures atque diuerſas habere demonſtrationes: & ideo plures aſſenſus diuerſos, qui ſunt plures actus: etiam ſi ſolùm procedat à cauſa, vel ſolùm ab effectu: ergo poterit habere plures actus, vel aſſenſus, quorum quidam procedant à cauſa, per demonſtrationem, propter quid, alij verò ab effectu, per demonſtrationem, quia. Et ſicut demonſtrationes, ita
18 aſſenſus erunt inadæquati, reſpectu eiuſdem habitus. Non eſt ergo neceſſarium, plures multiplicare habitus, circa idem obiectum, propter demonſtrationes, quia, & propter quid, & aſſenſus earum ſpecie diſtinctos: ſed idem habitus poterit ſe extẽdere ad illos, tanquam ad diuerſos, ſed inadæquatos.

Noſtra ſententia eſt; *Per has demonſtrationes, non ſolùm generari diuerſos aſſenſus ſecundùm ſpeciem, ſed etiam diuerſos habitus ſcientiæ.* Quod ex diſtinctione ſpecifica, aſſenſuum vel actuum (quam admittit oppoſita ſcientia) ſic probo: Habitus generantur ex actibus, & ab eiſdem ſumunt vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam: ſed aſſenſus concluſionum vtriuſque demonſtrationis, qui ſunt proprij actus, ex quibus generantur habitus, diſtinguuntur ſpecie: ergo generant habitus diſtinctos. Et ſi dicas; Eſſe partiales actus, & inadæquatos. Ex hoc imprimis ſequitur euidenter, generare habitus diſtinctos ſpecie partiali: vnde iam teneris concedere, circa idem obiectum plures habitus, & plures ſcientias partiales:

quod

quod falſum probauimus in quæſt.procœmialibus. Idem prætereà probo; Quòd non ſolùm aſſenſus diſtinguantur ſpecie partiali,ſed etiam totali.

Quia ea quæ diſtinguuntur partialiter,debent eſſe partes alicu-cuius totius:ergo ſi aſſenſus diſtinguuntur partialiter, & inadæquatè, cùm diſtingui debeant per rationem formalem obiectiuam,dabitur aliqua ratio obiectiua totalis, atque communis, cuius ſint partes : ſed hæc eſt impoſſibilis : ergo impoſſibile eſt,quòd diſtinguantur ſpecie partiali. Probatur minor : quia principia ſunt ratio obiectiua aſſenſuum, ſicut ſunt ratio aſſentiendi concluſionibus : ſed principia quæ continent cauſam, & quæ continent effectum, ſunt quaſi oppoſita, & omnino diuerſa : nec dantur alia ſuperiora, vel inferiora, quorum ſint partes : ergo non poſſunt diſtingui ſpecie partiali, ſed totali debent diſtingui : & ex conſequenti non poſſunt generare habitus ſpecie partiali diſtinctos, ſed totali.

Sed vt teſtimonium Ariſt. explicemus & argum. ſoluere poſſimus; notandum eſt, *Vtrumque genus demonſtrationis, quia,& propter quid, verſari aliquando circa eandem rem, aliquando circa diuerſas.* Res autem circa quam verſatur ſcientia, ſolùm eſt obiectum materiale:formale verò ſunt principia,per quæ demonſtrantur paſſiones de illo:vnde licèt verſentur aliquando circa idem obiectum materiale,ſemper habent diuerſa obiecta formalia. Neque hoc vllam continet repugnantiam, cùm circa idem obiectum materiale,verſari etiam poſſint ſcientia,& opinio, per diuerſa media, aut principia:quæ ſunt rationes aſſentiendi, & quaſi obiecta formalia. Non eſt ergo nouum, circa eandem rem ponere diuerſos habitus ſcientiæ, cùm plus differant ſcientia, & opinio : & tamen ſint aliquando etiam de eadem re. Iſti autem diuerſi habitus, geniti per demonſtrationem, quia, & propter quid, circa eandem rem,ſub nomine eiuſdem ſcientiȩ comprehenduntur propter identitatem obiecti materialis, & abſtractionis à materia. Et hoc eſt, quod voluit Ariſt. ſignificare, dum dixit; *Scire, quia, & propter quid* : & ex conſequenti,demonſtrationes differre in eadem ſcientia,& in diuerſis : per eandem ſcientiam vtrumque habitum intelligens, qui intra latitudinem eiuſdem obiecti materialis,& eodem modo abſtrahentis à materia, continentur : per ſcientias verò diuerſas,eas etiam intelligens,quæ verſantur circa res diuerſas,& diuerſo modo abſtrahentes à materia; vt exempla eius oſtendunt. Itaque non eſt ſenſus eius, quòd ſcire quia, & proter quid, differant intra eundem habitum, ſed intra cognitionem ſcientificam eiuſdem rei, circa quam verſari ſolent, & quam nomine eiuſdem ſcientiæ intelligit. Et eadem ratione, ſub nomine eiuſdem Philoſophiæ, intelligitur vterque habitus : quia Philoſophiam naturalem 19

lem vocamus,in communi modo loquendi, cognitionem ſcientificam entis naturalis: ſiue per plures aſſenſus, vel habitus diſtinguatur ſcire quia,& ſcire propter quid,ſiue non.

20 Ad arg. verò; Concedimus primum, quod in antecedenti aſſumitur: nempe maiorem habere extenſionem potentiam, quàm habitum: ſed negamus ſecundum: quòd habitus maiorem habeat extenſionem,quàm actus,vel aſſenſus. Et huius ratio eſt,quia habitus proximè ſpecificatur ab actu, ſecundùm rationem formalem, quia per illum attingit obiectum: & cùm hæc ſit limitata, non habet maiorem extenſionem habitus, quam actus. Potentia verò vniuerſalior eſt: & ſub vniuerſaliori ratione attingit obiectum: & ideo per actus & habitus diuerſæ ſpeciei id ſit. Vnde ſequitur non eſſe ſuperfluum multiplicare habitus, vbi actus diſtinguuntur ſpecie,ſed omnino neceſſarium;vt iam probauimus.

TRACTATVS DE SVBALTERNATIONE ſcientiarum.

Quid nomine ſcientiæ ſubalternantis, & ſubalternatæ intelligatur.

21 IN ſecunda part. cap. docuit Ariſtot. *Scire quia, & propter quid*; & conſequenter, *demonſtrationes differre in diuerſis ſcientiis, non ſubordinatis, ſed totaliter diuerſis, & quaſi diſparatis.* Atque etiam idem fieri in diuerſis ſcientiis ſubordinatis tamen, quas vocat ſubalternatas, in eodem ſenſu, quo propoſitiones docuit,2.lib. de interpretatione,quandam habere oppoſitionem: quaſi Subalternam; quando fiunt ex eodem prædicato, & ſubiecto,ſed vna collocatur ſub altera, vna eſt vniuerſalis, & particularis altera. Tales igitur aſſerit eſſe quaſdam ſcientias, quarum vna verſatur circa rem aliquam vniuerſalem, alia verò circa rem particularem, ſub ea contentam, vt Geometria, quæ verſatur circa lineam; & perſpectiua, circa lineam viſualē,ſic Arithmetica circa numerum, Muſica verò circa numerum ſonorum. Et vniuerſalem vocat *Subalternantem*: particularem verò, *Subalternatam*: aut illam *continentem*, & hanc *contentam*. De natura igitur, & ratione harum ſcientiarum, nobis eſt,de qua agunt omnes Interpretes Ariſt. cap.præſenti, agendum, vt differentiā demonſtrationis,quia,& propter quid,in eis deſignatam intelligamus.Nam quæ ſint ſcientiæ totaliter diuerſæ,& quomodo in eis differant ſatis notum eſt.

Expoſitis nominibus *Subalternantis & ſubalternatæ ſciētia*, quatuor de illis explicanda ſunt. Primum, *Quidnam ſit, vnam ſcientiam eſſe ſubalternatam alteri?* Secundum, *An talis ſubalternatio ſit poſſibilis?* Tertium, *Quonam modo dependeat ſcientia ſubalternata à ſubalternante, & an ſine illa eſſe poſſit, & veram habere rationem ſcientiæ.*

ſcientiæ? Quartum. *An ſubalternata intra proprios limites, demonſtret, propter quid, ſuarum concluſionum.*

Quidnam ſit ſubalternatio ſcientiarum.

Circa conditiones requiſitas, & ſufficientes ad ſubalternationem ſcientiarum, diuerſo modo loquuntur authores; nam quidam plures: alij verò pauciores aſſignant: quidam eaſdem, alij diuerſas. Inter omnes verò, optimè eas videtur enumeraſſe Caie. in tract. de ſubalternatione ſcientiarum, vbi ad quatuor, aut quinque præcipuas reduxit omnes. Prima eſt, *Quod ſubiectum vnius, contineatur ſub ſubiecto alterius*: cuius defectu Medicina non ſubalternatur geometriæ: nam corpus ſanabile, non continetur ſub linea, ſed diſparata ſunt. Secunda; *Quòd ſubiectum inferioris, includat ſubiectum ſuperioris*: & addat ſupra illud aliquam differentiam accidentalem. Cuius defectu ſcientia de ſpecie, non ſubalternatur ſcientiæ de genere. Nam licèt ſpecies ſit ſub genere, non addit tamen ſupra genus conditionem accidentalem: ſed eſſentialem differentialem: vnde ferè ſemper eadem eſt ſcientia de vtroque. Tertia conditio eſt; *Quòd differentia, quam addit, non ſit propria paſſio eiuſdem ſubiecti*; Quia licèt paſſio ſit differentia quodammodo accidentalis: non eſt tamen purè accidentalis: & ideò non pertinet ad diſtinctam ſcientiam, ac ſubiectum: ſed ad eandem, in qua demonſtratur de illo. Quarta conditio eſt; *Quòd principia ſcientiæ inferioris, probentur à priori, & per cauſam à ſcientia ſuperiori.* Principia autem, quæ aſſumit ſcientia ſubalternata ad probandum ſuas concluſiones, ſunt duplici differentia: quædam enim ſumit ex ſubiecto ſcientiæ ſubalternantis: alia verò ex materia alterius ſcientiæ, ad quam per ſe pertinet conditio accidentalis, quam addit obiectum eius ſupra obiectum ſcientiæ ſubalternantis. 22

Et illa omnia, & ſola, debet probare à priori ſcientia ſubalternans, non alia. Quia cùm ad materiam alterius ſcientiæ pertineāt, non poſſunt ab illa probari. Exempli gratia: Perſpectiua, aſſumit vnum principium, quaſi geometricum ex materia lineæ, quæ obiectum geometriæ eſt, & aliud philoſophicum, ex materia viſualis: nam viſuale ad philoſophiam naturalem pertinet. Geometria igitur, cui ſubalternatur: ſolùm probare debet illa, quæ ex eius materia, aut obiecto deriuantur: non, quæ pertinent ad philoſophiā naturalem. Ex his conditionibus vna, vel altera reperietur aliquo modo in diuerſis ſcientiis, non ſubalternatis, ſed omnes ſimul in ſolis ſubalternatis reperiri poſſunt: & ideo omnes ſimul ſunt requiſitę, & ſufficienter ad veram, & propriam ſubalternationem. Ita, vt ſolùm illæ ſcientiæ, & omnes in quibus reperiuntur, veræ, & propriæ ſint ſubalternatæ. Et ſic eſt explicatū, quid ſit ſubalternatio ſcientiarum. 23

An

An ſubalternatio ſcientiarum explicata, ſit poſſibilis vel ſola imaginatione excogitata.

24 TRia arg. proponemus, quæ videntur probare ſubalternationem ſcientiarum non eſſe poſſibilẽ, & eſt primum talę: *Quia ſi obiectũ ſcientiæ ſubalternatæ, addit conditionem accidẽtalem ſupra obiectum ſcientiæ ſubalternantis, ſequitur ſubalternatam non eſſe vnã ſcientiam per ſe*. Probatur conſequentia: quia ſcientia ſumit ſuam vnitatem per ſe ab obiecto: ſed obiectum eius non eſt vnum per ſe, ſed per accidens, cum conſtet ex duplici ente in actu, vt oſtendit linea viſualis, aut numerus ſonorus: ergo nec ipſa erit vna ſcientia per ſe, ſed per accidens. Secundum: *Scientia ſubalternans, & ſubalternata, debent eſſe diſtinctæ ſpecie*: ſed non poſſunt diſtingui ſpecie, ſi vera eſt eadem conditio: ergo nec erit poſſibilis ſubalternatio. Probatur minor: quia ſcientiæ diſtinguuntur ſpecie per obiecta: ſed obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, ſolum diſtinguitur accidentaliter, ab obiecto ſcientiæ ſubalternantis cùm ſolum addit ſupra ipſum differentiam accidentalem, vt linea viſualis, ſolum diſtinguitur accidentaliter à linea: ergo ſcientia ipſa ſubalternata, ſolummodo diſtinguetur accidentaliter à ſcientia ſubalternante. Quod etiam videtur probari, ex vltima conditione ſubalternationis, quòd ſubalternans debeat probare à priori principia ſcientiæ ſubalternatæ: nam ſi hoc verum eſt, principia ſubalternatæ erunt concluſiones ſubalternantis: ſed concluſiones pertinent ad eandem ſcientiam, in qua probantur à priori: ergo eandem ſcientiam efficiet ſubalternata cum ſubalternante. Tertium: *Si ſubalternata addit in ſuo ſubiecto conditionem accidentalem, ſupra obiectum ſubalternantis, ſequitur obiectum eius habere duplicem partem*: vna erit obiectum ſubalternantis, alia verò accidentalis conditio, addita ſupra illud, & pertinens quidem ad aliam ſcientiam, quo ſuppoſito, non erit maior ratio: quare dicatur magis ſubalternata vni, quàm alteri; & ideo nec vni, nec alteri ſubalternata erit, ſed ſubalternatio ipſa impoſſibilis reputabitur. Gratia exempli: Obiectum perſpectiuæ, quod eſt linea viſualis, includit duplicem partem: nempe lineam, pertinentem ad Geometriam, & conditionem accidentalem viſualis pertinentem ad Philoſophiam naturalem: ideo non erit maior ratio, ob quam vni earum quàm alteri ſubalternetur, & ita non erit alicui earum ſubalternata.

25 His tamen non obſtantibus, omnes tenent cum Ariſt. *poſſibilem eſſe ſubalternationem ſcientiarum, & quaſdam eſſe ſcientias ſubalternas aliis*: in quibus quatuor illæ conditiones concurrunt, vt perſpectiua ſubalternatur geometriæ, & muſica arithmeticæ.

Sed circa ſolutionem primi arg. eſt prima opinio Sonc. 4. Met.

q.9. aſſerentis, *Scientiam ſubalternatam, eſſe vnum per ſe, atque diſtinctam à ſubalternante*: quia differentia, quam obiectum eius addit, ſupra obiectum ſubalternantis, non eſt accidens commune, ſed propria paſſio eiuſdem obiecti ſubalternantis: vt viſuale, inquit, non eſt accidens commune lineæ, ſed propria paſſio eius: quia linea eſt quantitatis: & quantitas eſt per ſe ſenſibilis, vt docet Ariſtot. 2. lib. de anima: ergo linea eſt per ſe viſibilis, ita vt viſibilitas ſit propria eius paſſio, ex ſubiecto autem, & propria paſſione, fit vnum per ſe, & non per accidens: ſicut fit ex ſubiecto, & accidenti communi, vt ex corpore, & albedine.

Hæc tamen ſententia falſa eſt: & vt talis refutatur à Caiet. cap. præſenti. Probatur euidenter, quia duo quæ aſſerit, ſunt apertè falſa. Primum: quòd *viſuale ſit propria paſſio lineæ*, vt eſt obiectum geometriæ. Nam geometria eſt ſcientia mathematica, abſtrahens à materia ſenſibili: ergo agit de linea, vt abſtrahit à materia ſenſibili: ſed viſuale eſt conditio per ſe ſenſibilis, cùm dicat reſpectum ad viſum: ergo euidens eſt non conuenire lineæ, vt eſt obiectum geometriæ: quare falſum erit, quòd conditio, quam addit perſpectiua ſupra geometriam, ſit propria paſſio obiecti geometriæ. Imò etiamſi concederemus, eſſe propriam paſſionem eius, falſum eſt. Secundum, quod aſſerit, *efficere vnum per ſe cum linea*: quia propria paſſio verum accidens eſt, & extra eſſentiam ſubiecti: ergo ſi accidens commune non poteſt facere vnum per ſe cum ſubiecto, nec poterit accidens propium efficere vnum per ſe cum eo. Quia non minùs riſibile, conſtabit duplici ente in actu, nempe ſubiecto, & accidente, quam album. Et tandem: Si conditio addita obiecto ſcientiæ ſubalternatæ, ſit propria paſſio obiecti ſubalternantis, ad eandem ſcientiam pertinebit cum eo. Probatur conſequentia: quia propria paſſio obiecti alicuius ſcientiæ, probatur de illo in eadem ſcientia, cuius eſt obiectum. 26

Noſtra igitur ſententia in primis aſſerit: *Conditionem, quam addit obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, non eſſe propriam paſſionem obiecti ſubalternantis, ſed accidens commune*. Obiectum tamen includens talem conditionem, vt lineam viſualem, dupliciter ſumi poſſe. *Vnum modum, prout includit vtrumque, per modum aggregationis*. Et hoc modo euidens eſt, quòd ſit vnum per accidens: & non poſſit eſſe obiectum ſcientiæ. Quia vt ſic ſumptum, non habet vnam naturam, vel eſſentiam, ſed duplicem eſſentiam: nec vnam definitionem, nec determinatas paſſiones, quæ de eo probari poſſint. *Alio modo ſumitur prout includit vnum cum ordine ad aliud*: vel vt determinatum per illud; aliud verò vt determinans. Et ita eſt vnum per ſe, non entitate, ſed ordine, quæ vnitas ſufficit vt definiri poſſit, & per ſe conſiderari ab vna ſcientia, & vt determinatæ paſ- 27

tæ paſſiones de eo probari poſſint in ea. Et hoc modo conſideratur obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, ab eadem: quare vt vnum per ſe, ex quo habebit illa, quòd ſit vna ſcientia per ſe. Et ideo ex hac parte, non erit impoſſibilis ſubalternatio ſcientiarum.

Secundum argumentum ſoluitur alia diſtinctione: Nam conditio, quam addit obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, duobus modis ſumi poteſt: vel, *vt eſt accidens obiecti* ſubalternantis, ei inhærens: vel, *vt per ſe conſideratur*, à tali ſcientia, & primo modo, ſolùm accidentaliter illud determinat, vel contrahit, ſicut quodlibet aliud accidens ſubiectum, cui inhæret. Secundo verò modo, contrahit illud per ſe, ad conſiderationem talis ſcientiæ: quia linea per ſe conſideratur à perſpectiua, vt viſualis eſt. Itaque, licèt viſuale ſit accidens lineæ, vt ſumitur ſecundùm propriam entitatem, vel eſſentiam: tamen vt ad obiectum perſpectiuæ pertinet, per ſe coniungitur cum viſuali: quia per ſe conſideratur à tali ſcientia, in ordine ad viſuale: vel vt per talem conditionem determinatur. Vnde quamuis linea: quæ eſt obiectum geometriæ ſecundùm entitatem, ſolùm diſtinguatur à linea viſuali, quæ eſt obiectum perſpectiuæ, etiam ſecundùm entitatem ſumptæ, accidentaliter: nihilominus ſi vtraque ſumatur, vt per ſe conſideratur à ſua ſcientia, per ſe, & eſſentialiter diſtinguuntur: vel vt vno verbo dicatur, ſolùm diſtinguuntur accidentaliter in eſſe rei: in eſſe verò obiecti eſſentialiter, & per ſe: & ideò poſſunt diſtinguere ſcientias ſpecie.

29. Ad formam ergo ſecundi argu. diſtinguenda eſt minor ſecundi ſyllogiſmi, quòd obiectum ſcientiæ ſubalternatæ, ſolum diſtinguatur accidentaliter ab obiecto ſubalternantis: nam in eſſe rei accidentaliter ſolùm diſtinguitur, ſed in eſſe obiecti ſcibilis, per talem ſcientiam, eſſentialiter. Et ideo ſcientia ſubalternata non accidentaliter: ſed eſſentialiter diſtinguitur à ſubalternante.

Pro ſolutione tertij notandum eſt: Quòd ex duobus, quæ includit obiectum ſubalternatæ ſcientiæ, nempe, obiectum ſubalternantis, & accidentalem conditionem ſuperadditam, primum ac præcipuum eſt obiectum: conditio verò, quaſi limitatio eius eſt, per quam determinatur: & imperfectior quidem, quia materialis, atque ſenſibilis: obiectum verò ſubalternantis, vt magis à materia abſtractum, perfectius eſt. Et ex hoc ſequitur ratione eius: eandem ſcientiam eſſe ſubordinatam ſuperiori, & vocari ſubalternatam, & non ratione conditionis: quod ex alia conditione colligitur euidenter: quia principia ſubalternatæ ſcientiæ, ſuperior probat à priori: potiùs, quàm illa ſcientia, ad quam conditio pertinet. Et ideo potiùs illi ſubalternatur, quàm huic. Gratia exempli: Obiectum perſpectiuæ includit lineam & con-

ditionem viſualis : ex quibus linea eſt primum, & principale, ratione cuius ſubordinarur geometriæ : eſt etiam magis abſtracta à materia, & quia demonſtrare, propter quid, concluſionum, potiùs pertinet ad illam ſcientiam, quæ magis abſtrahit à materia ſenſibili;cùm ſcientiæ reſpicientes materiam ſenſibilem, ab effectu potiùs demonſtrare ſoleant:hinc eſt, quòd perſpectiua potiùs ſubalternarur geometriæ:quàm philoſophiæ naturali.

Hoc eſt enim principium perſpectiuæ, *Viſio facta ſecundùm li-* 30
neam rectam,eſt perfectiſſima : quod licèt præſupponat aliud,per ſe notum in philoſophia, nempe agens narurale fortiùs agit in proximum, quàm in remotum : tamen à priori demonſtrarur à geometria:quia linea recta eſt perfectiſſima,& breuiſſima.

Ad formam igitur arg.neganda eſt conſequentia, quòd non ſit maior ratio, propter quam ſcientia inferior magis dicatur ſubalternata vni,quàm alteri ſcientiæ : quia cùm obiectum ſuperioris ſcientiæ ſit primum;quod includit, & ratione cuius ſubordinatur ſcientiæ ſuperiori,agenti de illo, ad quam etiam pertinet probare à priori principia eiuſdem ſcientiæ inferioris: potiùs quàm ad aliam ſcientiam,ad quam conditio pertinet:ideo potiùs illi,quàm huic ſubalternatur.

An ſubalternata ſcientia, exiſtens ſine ſubalternante,ſit vera ſcientia,vel potiùs opinio.

PRæſupponit titulus quæſtionis tanquam certum, quòd *ſcientia ſubalternata, poſſit eſſe ſeparata à ſcientia ſubalternante*, & omnino ſine ea eſſe:quod conſtat experientia,cùm plures cognoſcamus muſicos, ignorantes Arithemeticam. Quærit autem hoc ſuppoſito, *An muſica in his ſit vera ſcientia,vel ſolùm opinio.*

Et prima ſententia tenet, *Non eſſe ſcientiam, ſed opinionem* : ita 31
Soncinas 4. Metaph, quæſt, 9. quem ſequuntur plures moderni: quorum hæc eſt ratio:Quia vt docuit Ariſto. 1. cap.huius libri;vt aliquis habeat ſcientiam alicuius concluſionis, neceſſe eſt,quòd principia ſint ei certa,ita,vt ex terminis ea cognoſcat;vel ſi demõſtrabilia ſint, ſciat ea reducere ad prima indemonſtrabilia : & qui hoc non ſcit, (inquit Ariſtot.) non habet demonſtrationem,nec ſcientiam concluſionis:atqui principia ſcientiæ ſubalternatæ non ſunt immediata,ſed demonſtrabilia, per ſcientiã ſubalternantem, quam cùm non habeat muſicus,neſcit ea reducere ad immediata, ſed ſolùm ea credit propter teſtimonium Arithmeticorum : ergo non habet ſcientiam concluſionum eius,ſed opinionem.

Secunda opinio eſt aliorum; *Quòd vera ſit ſcientia, quãuis imperfecta,* Et ratio horum eſt oppoſita:quia ſi non eſſet ſcientia,ſed opinio, maximè hoc eſſet propterea, quia is qui eam habet ſine

ſubal

ſubalternante, non habet certitudinem principiorum, ſed fides humana poteſt eſſe certa, propter frequentiá teſtimonia; vt patet in hac propoſitione, Roma eſt: cui, licèt multi aſſentiantur, ſolùm propter teſtimonium eorum, qui eam viderunt, tot tamen teſtimonia multiplicantur: vt certum efficiant aſſenſum eorum: cuius ſignum eſt, quia nemo eſt qui dubitet de veritate eius.

32 Pro explicatione noſtræ ſententiæ, notandum eſt, *Duobus modis poſſe contingere, quòd ſcientia ſubalternata ſit ſine ſubalternante.* Primò; Ita, vt principia eius ſolùm ſint accepta per teſtimonium habentium ſcientiam ſubalternantem. Secundò; Ita vt etiam ſint ab eo, qui habet eam ſine ſubalternante nota, per experientiam euidentem multorum ſingularium: ex quibus colligitur euidenter, experimentum vniuerſale principiorum.

Hoc ſuppoſito; Tria aſſerit noſtra ſententia. Primum eſt: *Siue ſubalternata ſcientia, ſine ſubalternante exiſtens, ſit vera ſcientia ſiue non, certum eſt, non eſſe actu, & formaliter ſcientiam ſubalternatam: prout ſic habetur, ſed ſolùm materialiter.* Quod ſic probo. Scientia dicitur ſubalternata, quia ſubordinatur ſubalternanti, à qua principia eius accipiunt certitudiné, & euidentiam requiſitã ad veram ſcientiam: ſed ſcientia inferior exiſtens ſine ſuperiori, vt ſic exiſtens, non ſubordinatur actu ſuperiori ſciétiæ, nec ab ea participat euidentiã ſuorũ principiorũ: ergo non eſt actu, & formaliter ſcientia ſubalternata: ſed ſolùm materialiter, & quaſi in potentia: in quantum cum ea coniungi poteſt; in eo, qui vtramque habeat.

33 Secundum, quod aſſerit, eſt, *Quòd ſcientia ſubalternata, ſine ſubalternante, erit vera ſcientia (licèt imperfecta,) ſi ei, qui eam habuerit, nota ſint principia per experientiam.* Probatur hoc: Quia tunc erunt certa, atque euidentia principia: ex quibus per demonſtrationem à poſteriori, colligitur euidenter concluſio: quæ ex ſequenti erit certa, & euidens, & per conſequens, verè ſcientifica.

Tertiò dicimus; *Quòd ſi principia eius ſolùm cognoſcantur per teſtimonium eorum, qui habent ſubalternantem ſcientiam, non erit vera ſcientia, ſed opinio.* Et hoc probat efficaciter argu. primæ opinionis, quam in hoc ſenſu veram eſſe exiſtimamus. Arg. verò ſecundæ opinionis nihil probat: Quia teſtimonium humanum, per ſe loquendo, non poteſt generare aſſenſum certum, cùm non repugnet ei ſubeſſe falſum. Quòd verò per frequentiam teſtimoniorum, ſublatum ſit actuale dubium, per accidens eſt: quia hoc nõ obſtãte aſſenſus illius propoſitionis, Roma eſt, ab intrinſeco eſt incertus: & cui poteſt ſubeſſe falſum. Ex eo igitur non poteſt per ſe colligi certa concluſio, niſi ratione quadam materiali, & accidentali. Per ſe autem, eſt incerta: quòd repugnat ſcientię. Quemadmodum dicimus, Concluſionem non eſſe per ſe, & formaliter certam nec

ſcientificam, quæ colligitur per aliquam conſequentiam, ſolùm neceſſariam in his, aut illis terminis: quod eſt, eſſe neceſſariam ſolùm materialiter, formaliter verò, & per ſe incertam: cùm in ſimili forma, poſſit dari antecedens verum, & conſequens falſum.

An ſcientia ſubalternata, intra proprios limites, demonſtret propter quid, vel ſolùm quia.

IAm hoc intelligitur de ſcientia ſubalternata, non ſine ſubalternante: ſed illi actu coniuncta in eo, qui habet vtramque: & tunc habet ſtatum ſcientiæ ſubalternatæ, de qua quærimus, *An intra proprios limites*, hoc eſt, in quantum ſolùm ſe extendit, vſque ad principia à ſe indemonſtrabilia: ſed quæ poſſunt demonſtrari à priori, & verè demonſtrantur à ſubalternante: cui quaſi continuātur: an, inquam, intra hos limites, *veras habeat demōſtrationes, propter quid*, per quas demonſtret à priori ſuas concluſiones, ex propriis principiis: vel ſolùm dicatur demonſtrare ea, quaſi per demonſtrationes, quia. Exempli gratia: Hæc eſt concluſio perſpectiuæ ſcientiæ, *Res ad maiorem diſtantiam viſa minor apparet, quàm ipſamet exſtat in ſe.* Perſpectiua eam demonſtrat per hanc, Res à longè viſa, minori, aut acutiori angulo mouet potentiam: & ideo apparet minor. Sed illius ſecundæ propoſitionis, per quam probat primam, neſcit reddere cauſam: eam verò reddit geometria: quia angulus eo eſt acutior, quo magis protrahitur: eſſe verò acutiorem eſt eſſe minorem.

Et ideo res viſa ad maiorem diſtantiam, minori angulo mouet potētiam. Quærimus ergo, *An demonſtratio illa*, per quam perſpectiua probat, quòd res à longè viſa minor apparet: quia minori angulo mouet potentiam, (hoc eſt enim intra proprios limites demonſtrare ſuas concluſiones) ſit demonſtratio propter quid, & à priori vel ſolùm demonſtratio, quia. 35

Prima opinio eſt Soti, & Veneti cap. præſenti, aſſerentium, *verè demonſtrare, propter quid, intra latitudinem propriam*: quam tamen ſine limitatione, videtur tenuiſſe Albertus Magnus tracta 2. de vſu principiorum cap. 7. vbi negare omnino videtur, quòd propria principia ſubalternatæ ſciētiæ, demonſtrentur à ſcientia ſubalternante. Quia cùm ſubalternans abſtrahat à materia ſenſibili, & principia ſubalternatæ reſpiciant materiam ſenſibilem, non poteſt ſe extendere, aut deſcendere ad illa demonſtranda. Quod ſi verum eſt non ſolùm intra proprios limites demonſtrabit, propter quid, ſuarum concluſionum, ſcientia ſubalternata, ſed omnino. Nam ſi principia eius non demonſtrantur à ſubalternante, neque ab alia, erunt prorſus indemonſtrabilia: ex quibus perinde demonſtrabit ſubalternata proprias concluſiones, atque quælibet alia ſcientia etiam ſubalternans.

Probatur

Probatur hæc ſententia. Primò: Quia ſcientia ſubalternata, licèt non reddat cauſam primam ſuæ concluſionis: nec demonſtret illam, vſque ad principium primum, reddit tamen cauſam proximam eius ergo eam demonſtrat à priori, per cauſam proximam: vt patet in exemplo deſignato.

36 Et certè ſi ſola ſcientia ſubalternans demonſtraret à priori cõcluſiones ſcientiæ ſubalternatæ, ſolus Arithm. diceretur Muſicus: & ſolus Geometra, perſpectiuus. Quod patet eſſe falſum. Probatur conſequentia: quia ſciens, & ſcientia, denominationem accipiunt à concluſionibus, quas demonſtrant: cùm in eis conſiſtat, vera, & propria ratio ſcientiæ: ergo ſicut dicitur philoſophus, qui ſcit demonſtrare concluſiones philoſophiæ: ita dicetur perſpectiuus, qui ſcit demonſtrare concluſiones perſpectiuæ: præſertim ſi à nullo alio demonſtrentur, ſed ab eo ſolò.

Secundò: Quia ſi ſcientia ſubalternata non demonſtrat à priori ſuas concluſiones, maximè id facit, quia non reddit cauſam earum, vſque ad primam, ſed ſolùm reddit proximam, relinquens primam reddendam à ſubalternante: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo non eſt negandum, quòd demonſtret à priori ſuas concluſiones. Probatur mino : quia ſi hoc ita eſſet, ſequeretur ſubalternantem demonſtrare à priori principia ſubalternatæ: & ideo principia ſubalternatæ eſſe concluſiones ſubalternantis. Quod repugnat fieri propter duo. Primùm, *Quia ſubalternans abſtrahit à materia ſenſibili*: principia verò ſubalternatæ, reſpiciunt materiam ſenſibilem: ergo repugnat: quòd hæc illis coniungantur, in eadem demonſtratione: coniungi autem neceſſarium eſt, ſi ſunt concluſiones per illa demonſtratæ.

Secundum: Quia ſi principia inferioris eſſent concluſiones ſuperioris, non eſſent diſtinctæ ſcientiæ, ſuperior & inferior, ſed eãdem efficerent. Probatur conſequentia: Nam concluſiones ad eam ſcientiam pertinẽt, in qua demonſtrantur: ſed principia inferioris, ſunt concluſiones demonſtratæ à ſuperiori: ergo ad hanc pertinebunt, & non efficient ſcientiam ſubalternatam diſtinctam.

Secunda opinio; *Negat ſubalternatam, aut ſimpliciter demonſtrare proprias concluſiones à priori, aut etiam intra proprios limites*: ſed ſolùm auxilio ſuperioris, & vt cõtinuatur cũ illa, veras demõſtrationes efficere poſſe. Hæc eſt cõmunis, quã tenẽt D.Th. in Comm. huius c. Sonc. 4. Met. q 9. Caiet. tract. de ſubalternatione ſcientiarum circa finem, Louanienſes, & Tolet. in expoſitione huius cap. Et videtur nobis in doctrina Ariſt. neceſſaria, & in ratione vera.

Probatur primum: Quia Ariſt. cap. præſenti in principio, docet expreſsè, *differre demonſtrationem quia, & propter quid, in diuerſis ſcientiis ſubalternatis*: quia demonſtratio, propter quid, pertinet ad

ſcientiam ſubalternantem : demonſtratio verò, quia, ad ſubalternatam. Quæ differentia, non poteſt eſſe vera, ſi ſcientia ſubalternata demonſtrat proprias concluſiones demonſtratione, propter quid, etiam intra proprios limites: vel etiam reddens cauſam proximam earum, licèt non primam. Nam ſi hoc verum eſt, ad eam pertinebit demonſtratio propter quid, & non quia. Præterea loquens Ariſtot. de vtraque ſcientia in particulari, & vocans ſubalternantem Mathematicam, & ſubalternatam ſenſibilem, quia illa abſtrahit à materia ſenſibili, hæc verò reſpicit illam, expreſsè docet : ſubalternatam ſolùm demonſtrare, quia: ad ſubalternantem verò pertinere demonſtrationem, propter quid, his verbis : *Hic enim, ipſum quidem ſenſitiuorum eſt ſcire, ipſum verò, propter quid, Mathematicorum.*

Secundum verò, quòd vera ſit noſtra ſententia, probatur hoc argu. Vt aliquis habeat ſcientiam alicuius concluſionis, & veram demonſtrationem eius, neceſſe eſt, quòd præmiſſis aſſentiatur ex ſola notitia terminorum: vel ſi demonſtrabiles ſint, eas ſciat reducere vſque ad principia omnino indemonſtrabilia : alioqui ſi ſic eas reducere neſciat, non habebit veram demonſtrationem concluſionis, nec veram ſcientiam eius. Sed principia propria ſcientiæ ſubalternatæ, per quæ demonſtrat ſuas concluſiones, non ſunt immediata; ſed demonſtrabilia : cùm poſſint demonſtrari à ſcientia ſubalternante ; ergo non fiet vera demonſtratio alicuius concluſionis ex eis, niſi ab eo, qui ſciat ea reducere vſque ad prima omnino indemonſtrabilia, per veras demonſtrationes. Atqui ſubalternata ſcientia, intra proprios limites, neſcit ea ſic reducere, vt patet, à ſolaque ſubalternante reduci poſſunt : ergo ſubalternata intra proprios limites, non poteſt veram demonſtrationem propter quid, ſuarum concluſionum efficere, niſi auxilio ſcientiæ ſubalternantis aut in quantum cum ea continuatur.

Sed vt explicemus, quonam modo fiat continuatio hæc, quo 39 etiam modo demonſtrentur à ſubalternante: notandum eſt, Quòd *in quacunque demonſtratione, neceſſarium eſt medium coniungi cũ extremitatib. in præmiſſis; vt ratione* talis coniunctionis, extremitates ipſæ cõiungantur in cõcluſione: & hoc eſt fundamentũ totius artis demõſtratiuæ. Vt oſtẽditur in hac demonſtratione: Omne animal rationale eſt riſibile : Omnis homo eſt animal rationale; ergo Omnis homo eſt riſibilis. In qua animal rationale, quod eſt medium, coniungitur in præmiſſis cum homine, qui eſt maior extremitas, & cum riſibilitate, quæ eſt minor & virtute huius coniunctionis, coniunguntur homo, & riſibile in concluſione.

Secundò notandum, *Medium in demonſtratione propter quid, continere cauſam concluſionis.* Vnde ſequitur non poſſe ſcientiam ſubalterna

alternantem demonſtrare à priori principium ſcientiæ ſubalternatæ, per medium ſibi proprium nudè acceptum: hoc eſt, in propria abſtractione à materia ſenſibili conſideratum; ſed neceſſe eſt, vt tale medium coniungatur extremitatibus, ex quibus conſtat principium eiuſdem ſubalternatæ ſcientiæ demonſtrandum, tanquam concluſio; alioqui non erit medium.

40 Sed extremitates eius reſpiciunt materiam ſenſibilem: ergo neceſſe eſt medium ſcientiæ ſubalternantis, quaſi deſcendere ad materiam ſenſibilem, ad eamque determinari; vt per talem coniunctionem cum extremitatibus in præmiſſis, efficiat vt coniungantur extremitates ipſæ in concluſione: & ita concluſio ipſa, quæ principium eſt ſubalternatæ ſcientiæ, à priori demonſtretur. Et talis coniunctio medij cum extremitatibus, ex quibus conſtat principium ſcientiæ ſubalternatæ demonſtrandum, eſt continuatio inferioris ſcientiæ cum ſuperiori: in qua continuatione conſiſtit formalis ratio ſubalternationis. Quæ omnia hoc exemplo fiunt manifeſta. Principium ſcientiæ ſubalternatæ, nempe perſpectiuæ: quod ipſa, nec ſcit, nec poteſt demonſtrare intra proprios limites, eſt hoc: Res à longè videtur ſub minori, vel acutiori angulo. Demonſtratur autem ſic, à ſcientia ſubalternante, nempe à geometria: Res quæ videtur ſub angulo magis protracto, videtur ſub angulo minori, (nam angulus magis protractus acutior eſt, & ideo minor:) ſed res viſa à longè videtur per angulum magis protractum, aut longiorem vt eſt manifeſtum; ergo videtur ſub angulo minori. Ecce medium geometricum, nempe angulũ magis protractum, eſſe minorem, quod non poſſet demonſtrare principium illud perſpectiuæ niſi coniungeretur cum extremitatibus, ex quibus componitur, videlicet cum re à longè viſa, & cum minori angulo; & niſi ita coniunctum efficeret cum eis vtramque præmiſſam eiuſdẽ demonſtrationis per quam demonſtraretur idẽ principiũ, tanquam concluſio compoſita ex eiſdẽ extremitatibus.

41 Et ecce continuatam ſcientiam ſubalternatam, cum ſubalternante, in eadem demonſtratione, per tales coniunctiones. Continuatiuum autem, eſt medium ſcientiæ ſubalternantis, vt coniunctum in præmiſſis cum extremitatibus, ex quibus componitur, principium ſcientiæ ſubalternatæ, per illud demonſtratum.

Et continuatio hæc, non tollit diſtinctionem vtriuſque ſcientiæ, vt ſtatim probabitur.

42 Ex his intelligitur, primò, quomodo ſit poſſibile, quòd ſcientia ſubalternans, probet per demonſtrationẽ à priori, principia ſcientiæ ſubalternatæ, etiam ſi abſtrahat à materia ſenſibili, & principia probanda eam reſpiciant: id enim facit, per vnionem proprij medij, cum extremitatibus principij probandi, cum quibus con-

iungitur in præmiſſis & per coniunctionem, quaſi deſcendit, & contrahitur per eas, ad materiam ſenſibilem: & per talem contractionem continuatur cum ea.

Iam ergo ſoluuntur facilè argum. oppoſitæ opinionis. *Nam ad primum*; Concedimus antecedens, quòd ſubalternata ſcientia reddat cauſam proximam ſuæ concluſionis: ſed negamus conſequentiam, quòd demonſtret eas intra proprios limites. Nam ad veram demonſtrationem, non ſufficit reddere cauſam proximam, ſed requiritur reddere omnes cauſas, vſque ad primam: alioqui non habebit certum aſſenſum præmiſſarum, cùm neſciat eas reducere vſque ad principia per ſe nota, & indemonſtrabilia: & ideo nec habebit veram ſcientiam concluſionis, nec veram demonſtrationem eius. 43

Ad aliud verò, quod additur in eodem argum. nempe, ſolum Arithmeticum eſſe muſicum, & ſolum geometram, perſpectiuum: ſi hi ſoli demonſtrare dicuntur à priori concluſiones muſicæ, & perſpectiuæ, negandum eſt, quia principia alicuius ſcientiæ, per quæ demonſtrantur concluſiones eius non pertinent ad habitum talis ſcientiæ, ſed ad alium diſtinctum, qui dicitur habitus principiorum: & ideo nec ſuſcipiunt denominationem ſcientiæ: nec ea habent denominationem à ſcientiis. Principia autem ſcientiæ ſubalternatæ, quæ demonſtrantur à ſcientia ſubalternante, comparantur ad principia eius, per quæ demonſtrantur, tanquam concluſiones eorum: & ideo non pertinent ad eam, ſed ad alium habitum inferiorem, qui eſt ſcientia ſubalternata.

Quare nec Geometra denominatur perſpectiuus, nec Arithmeticus denominatur muſicus, ſicut nec concluſiones muſicæ, dicuntur geometria, quamuis verum ſit, non denominari muſicum verè ſcientem, niſi ſimul ſit Arithmeticus: nec ſcientem perſpectiuum, niſi ſimul ſit geometra. 44

Ad ſecundum; Concedimus primam & ſecundam conſequentiam, quòd principia ſubalternatæ, ſunt concluſiones ſubalternantis, negamus tamen, quòd non poſſint eis coniungi in eadem demonſtratione. Nam licèt principia ſubalternantis, abſtrahant à materia ſenſibili, determinari tamen poſſunt, & quaſi contrahi, per principia ſubalternatæ, ad conficiendam eandem demonſtrationem: vt explicatum eſt. Per hanc autem vnionem principiorum vnius, cum principiis alterius; vt concluſionibus eorum, non tollitur diſtinctio vtriuſque ſcientiæ: ſicut per vnionem principiorum cuiuslibet ſcientiæ, cum concluſionibus eiuſdem, in eiſdem demonſtrationibus, non tollitur diſtinctio habitus ſcientiæ, ab habitu principiorum. Præſertim cùm ſemper ſcientia ſubalternata, & ſubalternans, habeant diuerſa obiecta, & diuerſo modo à materia abſtrahentia, ex quibus diſtinctio habituum apertè colligitur.

gitur. Et ſi aliquis quærat; Quid ergo, aut quomodo dicendum eſt, demonſtrare ſcientiam ſubalternatam, intra proprios limites, aut quomodo loquendum? Reſpondeo; Si intra proprios limites, accipiatur præcisè, nullam demonſtrationem propter quid, habere poſſe, neque etiam, quia, neque aliquam poſſe demonſtrare concluſionem. Vnde neque eſſe ſcientiam, hoc modo ſumptam: quia ſub hac præciſione accepta, neſcit demonſtrare propria principia, verè demonſtrabilia: ergo non habebit certum aſſenſum eorum: & ideò, non poterit certam concluſionem, aut ſcientificam colligere. De demonſtratione verò, quia certum eſt, eam non habere, ſub ratione formali ſcientiæ ſubalternatæ: quia vt talis eſt, non procedit ab effectu, ſed à cauſa. Solùm igitur demonſtrat ſuas concluſiones, demonſtratione propter quid, auxilio ſubalternantis; vt continuatur cum ea, quare ſolùm hoc modo eſt vera ſcientia ſubalternata.

CAPVT XXVI.

TEX. ARISTOTELIS.

Scibile autem, & ſcientia differunt ab opinabili, & opinione; quoniam ſcientia quidem vniuerſalis.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſt. in hoc cap. eſt, *diſtinguere ſcientiam ab opinione*; poſtquam ſcientias diſtinxit inter ſeſe, in his capitibus intermediis, à decimo vſque ad hoc vigeſimum ſextum. Diuiditur autem in duas partes. In prima; Aſſerit, & probat ſcientiam, & ſcibile, diſtingui ab opinione & opinabili. In ſecunda; Duo proponit dubia in contrarium ſolui.

Concluſio Ariſt. eſt hæc: *Scientia, & ſcibile, ex vna parte, differunt ab opinione, & opinabili, ex altera.* Quam probat hac ratione: Scientia verſatur circa vniuerſale, & neceſſarium: ergo ſcibile eſt vniuerſale, & neceſſarium: opinio verò circa contingens, & ſæpe particulare, aut etiam ſingulare; ergo opinabile eſt contingens, & particulare: ergo diuerſa eſt ſcientia ab opinione: & ſcibile ab opinabili. Antecedens probat, ex parte ſcientiæ, quia vt cap. 2. dictum eſt; *Scientia eſt de his, quæ non poſſunt aliter ſe habere:* ergo de neceſſariis, quia neceſſarium eſt, quod non poteſt aliter ſe habere. Præterea: *Scientia eſt de his, quæ ſunt de omni, per ſe, & vniuerſaliter, aut ſecundũ quod ipſum:* ergo eſt de vniuerſalibus. Probat deinde idem antecedens, de opinione, & opinabili. Nam quædã ait vera ſunt in exiſtimatione, quæ in re poſſunt eſſe vera, aut falſa: de quibus non eſt ſciẽtia: neque intellectus, qui eſt notitia principiorum: ergo de his erit opinio: & cùm poſſint aliter ſe habere, quod eſt eſſe contingentia: erit de contin

contingenti:& ideo opinabile erit contingens. Probatur antecedens; Quòd de his,quæ poſſunt aliter ſe habere, non ſit ſcientia, 2
neque intellectus,quia ſcientia,eſt de his, quæ non poſſunt aliter ſe habere:intellectus verò, quaſi ſcientia quædam immediata eſt: & ſic definiri poteſt; *Intellectus eſt certa cognitio immediatæ propoſitionis*,quod eſt, eſſe certam cognitionem, ex ſola ſignificatione terminorum habitam, ſed certa cognitio ex terminis habita,non poteſt eſſe de re contingenti, niſi tantùm de neceſſaria: ergo repugnat,quòd intellectus, & ſcientia ſint de re contingenti. Conſequentiam verò, quod de re contingenti ſit opinio,probat, quia ſi certa cognitio dari non poteſt,de re contingenti,dabitur incerta,& fallibilis. Hoc eſt talis; quæ licèt vera eſſe exiſtimetur; tamen non repugnet ei ſubeſſe falſum.

Vnde infert,ſic eſſe definiendam opinionem:*Opinio eſt acceptio, vel exiſtimatio,ſeu aſſenſus immediatæ propoſitionis, & non neceſſariæ.* Et per primam particulam,*Immediatæ propoſitionis*, diſtinguitur opinio à ſcientia; quæ eſt cognitio propoſitionis mediatæ: & conuenit cum intellectu. Per ſecundam verò, nempè, *Non neceſſariæ*,diſtinguitur ab vtroque,videlicet intellectu, & ſcientia quia vtrumque eſt de neceſſariis; vt probatum eſt.

Sed hæc definitio opinionis,non traditur ab Ari.de omni opi- 3
nione,ſed ſolùm de immediata. Datur enim mediata opinio, quæ ex immediata colligitur, per euidentem, aut probabilem conſequentiam: vel ex propoſitione euidenti, per conſequentiam non neceſſariam, vt Ariſt. docet in hoc eodem cap. Sed ſolùm voluit immediatam definire; vt cùm notum ſit dari opinionem mediatam,definitione ipſa oſtenderet, dari etiam opiniones immediatas,quibus aſſentitur intellectus probabiliter, ex ſola notitia terminorum: ſicut dantur propoſitiones neceſſariæ, quibus ex ſola notitia terminorum aſſentitur,aſſenſu certo,ac neceſſario.

Sed contra differentiam probatam, inter ſcibile, & ſcientiam, & opinabile, & opinionem, proponit duo dubia in ſecunda parte capitis. Primum eſt,ad probandum;*quòd non differant ſcibile,& opinabile*:quia ſæpè contingit; vt quod vnus ſcit, alter opinetur: ergo idem erit ſcibile,& opinabile. Reſpondet,quòd de eadem re ſimplici, aut incomplexa, poſſunt eſſe ſcientia, & opinio; vt de homine. Non tamen de eadem re complexa; vt de propoſitione. Nam de homine, poteſt eſſe ſcientia, & opinio, ſed non de propoſitione: vt de hac; *Quòd diameter ſit commenſurabilis, aut æqualis coſtæ*:opinio fortè eſſe poterit,non ſcientia.

Secundum dubium eſt: Quia ſicut ſcientia procedit ex imme- 4
diatis principiis, ad mediatam concluſionem, ita opinio poteſt procedere,ex propoſitione immediata probabili, ad mediatã quã de ea colligit. Præterea; Sicut demonſtratio,ſi procedat à cauſa,
erit

erit propter quid:& ſi ab effectu,erit quia : eadem ratione opinio, ſi procedat ab immediata , continente cauſam concluſionis, dicetur , propter quid:ſi verò ab ea , quæ continet effectum , dicetur, quia: ergo conueniunt in his duobus,ſcientia, & opinio:quare non diſtinguentur. Reſpondet ; Verum eſſe antecedens , ſed negandam eſſe conſequentiam , quia diuerſus eſt modus procedendi vtriuſque. Nam ſcientia procedit per medium neceſſarium , hoc eſt , ex neceſſariis principiis , & per neceſſariam conſequentiam: opinio verò , per medium contingens , hoc eſt , vel ex principiis non neceſſariis, vel per conſequentiam non neceſſariam , ſed probabilem : & hoc eſt , diſtingui èſſentialiter , per diuerſa media aſſentiendi. Vnde ſequitur , ſcientiæ non poſſe ſubeſſe falſum ; opinionem verò falſam eſſe poſſe.

TRACTATVS I.

De habitu principiorum.

5 DE tribus agit Ariſto. cap. præſenti , *De Intellectu*, qui eſt notitia principiorum. *De Scientia* , quæ eſt notitia concluſionum : quæ demonſtrantur ex principiis. Et de *Opinione*, quam ab his differre docet. De quibus eodem ordine agendum nobis eſt,& de ſingulis ſingulos tractatus inſtituimus:in quibus ea quæ neceſſaria ſunt ad intelligendam eorum naturam,& rationem, breuiſſimè explicamus ; vt ſic meliùs poſſimus intelligere differentiam, quam inter ea poſuit Ariſt. Et primò de habitu principiorum quatuor explicabũtur. Primum, *An ſit*,hoc eſt,an præter potentiam intellectiuam,& ſpecies intelligibiles, per quas principia,hoc eſt,propoſitiones immediatas apprehendimus,ponendus ſit habitus , per quem facilè poſſit intellectus iudicare de veritate eorum, eiſdemque aſſenſum præſtare. Secundum , *Quid ſit habitus iſte.* Tertium, *An ſit naturalis*; Ita, vt illum receperit anima, ſimul cum potentia intellectiua, dum creata fuit à Deo : vel an acquiſitus per proprios actus. Quartum, *An ſit vnus ſecundùm ſpeciem, pro principiis omnium ſcientiarum,vel diuerſus pro diuerſis principiis.*

An præter intellectum , & ſpecies intelligibiles, detur habitus principiorum.

6 PRimò præſupponendum eſt,tanquam certum in doctrina Ariſtot.& in ſchola Peripatetica, *Quòd in intellectu,& voluntate, dantur habitus virtutum moralium, & intellectualium.*

Secundò præſupponendum eſt ; *Hos habitus ponendos eſſe in intellectu, diſtinctos à ſpeciebus intelligibilibus.* Quod eorum,& illarum officium [illegible] efficaciter probatur. Nam officium ſpeciei intelligibilis , ſolum e[illegible] re obiectum intelligendum [illegible] potentia intellectiua,

lectiua, ex qua vnione ſequitur apprehenſio eius, quæ eſt prima operatio (Intellectus) vel vnio ipſa eſt apprehenſio. Vnde ſequitur, ſpecies intelligibiles, ſolùm ad apprehendum obiecta proximè deſeruire. Sed cùm poſt apprehenſionem, ſequatur iudicium de veritate, aut falſitate propoſitionum: in qua principaliter conſiſtit ſecunda operatio intellectus: & in quo poteſt eſſe aliqua indifferentia, aut etiam difficultas,ad iudicandum, additur alius habitus ab Ariſt. & omnibus (ſolis exceptis nominalibus) qui ſpecies ipſas intelligibiles, dicunt eſſe habitus: & ideo, nihil aliud præter illas ad iudicandum ponunt.

His ſuppoſitis; Primum dubium eſt: *An præter ſpecies intelligibiles,per quas principia apprehendimus, neceſſarius ſit habitus principiorum,ad iudicandum de veritate eorum*:quod eſt eis aſſentire.Et eſt prima opinio Duran. in 3. d. 33. q.1. ad finem,& Soti 1. lib. de Iuſtitia,& iure,q.4.art.2.qui licèt habitus ſcientiarum,in intellectu ponant, præter ſpecies intelligibiles, ad aſſenſum concluſionum: nihilominus ad aſſentiendum principiis, nullum habitum eſſe ponendum aſſeruntːſed ſufficere aiunt lumen naturale, quod eſt potentia ipſa intellectiua.Probant hoc argu. Ad operationes naturales,in quibus nulla eſt indifferentia,vel libertas, non ponuntur habitus,vt in potentia viſiua:imò nec in voluntate, reſpectu vltimi finis,in quem naturaliter tendit, per amorem; ſed intellectus, naturaliter aſſentitur principiis, cùm ſint veritates immediatæ ac neceſſariæ: ita vt eis propoſitis, non poſſit non aſſentire:ita enim ſe habet ad illa:ſicut voluntas ad vltimumfinem,vel viſus ad colores: ergo nullo indiget habitu,ad eis aſſentiendum. 7

Oppoſita ſententia tenet, *præter intellectum,& ſpecies intelligibiles,ponendum eſſe habitum,ad aſſentiendum primis principiis indemonſtrabilibus*. Hæc eſt expreſſa apud Ariſtot.6. lib. Ethic. cap.3. vbi inter virtutes intellectuales, quæ ſunt habitus ſuperadditi potentiis, enumerat intellectum, qui eſt habitus principiorum. Et D. Thom. in Commentariis eiuſdem loci,declarat: non de intellectu pro potentia, ſed pro habitu ſuperaddito potentiæ, loqui Ariſtot. his verbis: *Accipitur autem hic intellectus, non pro ipſa intellectiua potentia, ſeu pro habitu quodam quo homo ex virtute luminis intellectus agentis, naturaliter cognoſcit principia indemonſtrabilia*.Et 1. 2.q.94.art.1.inquit, *Principia indemonſtrabilia in ſpeculatiuis, non ſunt ipſe habitus principiorum, ſed ſunt principia, quorum eſt habitus*:quam ſententiam ſequuntur, Henricus quodlib.5 28.Caie. 1.2.q.51.art.1.& ibidem Conradus.Ferr.1. lib. contra gentes,cap. 94. Medina 1.2. q.49. art.2. & moderni omnes. Et videtur nobis vera,& tenenda.

Probatur primò: Neceſſitas ponendi habitum in potentia: circa aliquod obiectum,eſt indiffer[illegible] eius, ad benè, vel malè operandum, 8

randum, circa illud: vt cùm vtroque modo poſſit operari, determinetur ad bene operandum, per habitum. *Nam habitus*, vt vidimus apud Ariſt. in prædicamento qualitatis, *eſt diſpoſitio ſubiecti*, per quam bene vel malè ſe habet in ordine ad propriam naturam, vel operationem: ſed intellectus circa prima principia, poteſt bene vel malè operari: cùm poſſit errare circa illa: ergo indiget habitu ad bene operandum: & ideo neceſſe eſt eum ponere.

Secundò: Quia ſi intellectus non indiget habitu ad aſſentiendum principiis: quia ſunt euidentia, & naturaliter eum mouent: ſequitur nec indigere habitu, ad aſſentiendum concluſionibus. Probatur conſequentia: quia habito aſſenſu principiorum, euidentem veritatem continet concluſio in eis contenta, & etiam naturaliter mouet intellectum: ſed oppoſita opinio ponit habitum pro concluſionibus: ergo neceſſariò debet eum ponere circa principia.

9 Et ad argu. eius: Diſtinguenda eſt minor, quòd intellectus naturaliter aſſentiatur primis principiis. Nam quantum ad ſpecificationem, verum eſt: quia ſuppoſita debita apprehenſione eorum: ſi iudicium ferat certa illa, non poteſt eſſe iudicium diſſenſus, ſed aſſenſus debet eſſe: quantum verò attinet ad exercitium, libertatem habet circa illa, dependenter à voluntate: & ideo poteſt aſſenſum ſuſpendere, vt ſuperiùs probauimus, quam libertatem non habent ſenſus, nec voluntas circa bonum in communi: ideo non ſunt capaces habitus.

Quidnam ſit habitus principiorum,

10 N*Atura & eſſentia habitus, ex proprio actu, & obiecto, circa quod natus eſt, operari intelligenda eſt*. Nam ab his ſumunt ſpeciem potentiæ, & habitus, vt docet Ariſt. lib. 2. de Anima, c. 4. Explicare igitur oportet: *Quodnam ſit proprium obiectum huius habitus; & quem habeat actum circa illud. Obiectum* proprium habitus, eſt euidens, & immediata veritas: ſiue vniuerſalis ſit illa, ſiue particularis. Proprius modus: tendendi in obiectum, à quo formalis, & vltima ratio habitus deſumitur, eſt per immediatam comparationem ad ipſam veritatem euidentem, quàm ſine vllo medio reſpicit. Vnde, ſicut alij habitus intellectus, conſtituuntur & diſtinguuntur ſpecie, per tale, vel tale medium aſſentiendi: vt ſcientia per medium demonſtratiuum: opinio per medium probabile, & fides per teſtimonium: ita habitus principiorum, qui dicitur intellectus, talis eſt in propria ſpecie, & à cæteris habitibus diſtinguitur, quia per ſe immediatè comparatur ad euidentiam veritatis. Vnde proprius actus eius eſt, *ſine vllo medio ei aſſentire*, ſicut actus ſcientiæ, aſſentire per medium demonſtra[illegible]m. Definitio igitur eius talis erit: *Habitus principiorum, eſt vi[illegible]ntellectualis, per quam potentia intellectiua,*

lectiua, determinatur ad aſſenſum principiorum per ſe euidentem, & facilè eundem eliciendum. In quo autem conſiſtat hæc facilitas, dicemus inferiùs.

An habitus principiorum ſit naturalis, vel acquiſitus ab intellectu, per proprios actus.

Habito iam quòd habitus intellectus ſit, & quid ſit: ſequitur tertium explicandum: *Quonam modo generetur, aut fiat in nobis.* Videlicet, an eum accipiat anima ſimul cum propria natura, & intellectu, dum creatur à Deo: vel ſicut in ipſa creatione, accipit intellectum ſine vlla ſpecie intelligibili, ſed tanquam tabulam raſam: in qua nihil depictum eſt, vt aſſeruit Ariſtot. eodem modo eum accipiat, ſine vllo habitu principiorum. Nam de cæteris habitibus ſcientiarum, & virtutum, certum eſt, nullum habere intellectum à principio tales habitus: & ita ſicut eos acquirit ſucceſſu tẽporis, per proprios actus, pari ratione acquirat habitum principiorum. Nam ſi cum intellectu eum accipiat anima, naturalis dicetur: hoc eſt, à natura inditus, ſi verò per actus eum acquirat: non naturalis ſed acquiſitus dicetur, ſicut cæteri. 11

Prima opinio affirmat, *Eſſe naturalem, & non acquiſitum.* Ita Conradus 1.2.q.94.art.1.& Bannes 1.par.q.1.artic.6. notabili 3.& videtur expreſſa apud D.Th.1.2.q.49.artic.1.ad 3. vbi ſic ait: *Puer non poteſt vti habitu intellectus principiorum, vel etiam lege naturali, quæ ei habitualiter ineſt propter defectum ætatis.* Quibus verbis, habitum principiorum ponit in puero, nondum habente vſum rationis, & addit, non poſſe eo vti, propter defectum ætatis: ergo ſentit ineſſe ei à natura, & non eſſe acquiſitum per actus, & in 2. d.24 q.2.artic.3.ad 3. Vocat eum *naturalem*, his verbis; *Habitus naturalis nunquam amittitur, ſicut patet de habitu principiorum.* 12

Et ratione probatur: Quia habitus acquiſiti, ſunt facilitates quædam: & ideo ponuntur, ad vincendam difficultatem: quam habet potentia ad operandum, circa tale obiectum, ſed intellectus nullam habet difficultatem, in aſſentiendo primis principiis, præſertim vniuerſaliſſimis, vt his; Quodlibet eſt, vel non eſt. Totum eſt maius ſua parte; ergo neque aliquam acquirit facilitatem in aſſenſu frequenti eorum: imò neque ea indiget. Probatur conſequentia: Quia facilitas difficultati opponitur, & ad eam ſuperandam ordinatur, vnde ſequitur: vel non eſſe ponendum talem habitum, vel eſſe naturalem, & non acquiſitum. Et talem eum appellat communis modus loquendi, fundatus fortè in nomine ipſo: quia intellectus vocatur: ſicut potentia ipſa, in qua recipitur: quia naturalis eſt ei.

Secunda opinio eſt, Caiet.1.2.q[illegible] 1.art.1.d.1. *Vbi negat eſſe acquiſitum*: ſic autem eſſe natura[illegible]er, vt eum non accipiat 13

anima

anima à principio, cum ipſo intellectu: ſed ſicut intellectus nullam accipit ſpeciem intelligibilem, dum creatur anima, & infunditur corpori: ita nullum accipit habitum: ſed acquiſitis ſpeciebus primorum principiorum, per abſtractionem intellectus agentis, ſtatim ait, profluere naturaliter habitum principiorum ac ipſa natura intellectus paſſibilis: cui tribuitur, vt ſtatim per ipſum aſſentiatur eiſdem principiis, apprehenſis per ſpecies. Et hoc modo, ait, vocandum eſſe *naturalem.*

Tertia ſententia, aſſerit: *Habitum principiorum cum natura, neque ab eadem natura intellectus fluere, eo ipſo, quòd habet ſpecies principiorum, per quas ea apprehendit: ſed eſſe acquiſitum per actus ipſos: quibus intellectus aſſentitur principiis.* Sicut habitus ſcientiæ, & virtutum, acquiruntur per proprios actus: ita Ferrar. 2. contra gentes, capit. 78. Et eſt communis modernorũ: & videtur nobis vera, & tenenda. Probatur primo, expreſſo teſtimonio Ariſtot. cap. vlt. huius 1. lib. vbi explicans modum, quo habitus iſte generatur in nobis, ita ait, *Neque itaque inſunt determinati habitus, neque ab*
14 *aliis habitibus fiunt notioribus, ſed aſſenſu.* Quibus verbis, docet non ineſſe nobis à natura: neque ex aliis notioribus notitiis fieri, ſicut habitus ſcientiæ, ſed per aſſenſum immediatum veritatis per ſe notæ. Quod eſt acquiri per proprios actus.

Probatur deinde ratione: Quia natura non concedit rebus, niſi ea quæ neceſſaria ſunt ad eſſendum, & operandum ſimpliciter: quæ verò ad meliùs vel faciliùs operandum ſeruiunt, acquirenda eis relinquit propria induſtria, & labore, tribuens principia, quibus poſſint operari, & operando ea acquirere: & hac de cauſa non conceſſit hominibus habitus virtutum: quia non requiruntur ad operandum ſimpliciter bona opera, ſed ad meliùs, hoc eſt, cum facilitate & promptitudine operandum. At habitus principiorum, non eſt neceſſarius ad eſſentiendum ſimpliciter, primis principiis: ſed ſolùm ad aſſentiendum cum facilitate: ergo non eſt nobis à natura datus: ſed propria induſtria, & labore acquiſitus. Probatur minor: quia aſſenſus principiorum, non excedit facultatem intellectus: ſed is informatus per ſpecies intelligibiles, per quas apprehendit terminos, ex quibus principia fiunt, dum cognoſcit ſignificationem eorum: poteſt ipſe propria virtute iudicare de veritate eorum: quod eſt eis aſſentire: ergo ad aſſentiendum ſimpliciter, non indiget habitu. Probatur antecedens: quia principia ſunt veritates quædam naturales, per ſe euidentes: ergo ſunt proportionatæ lumini naturali, eiuſdem intellectus: quare per propriam virtutem poteſt circa eas operari, per aſſenſum.

15 Sed vt hæc noſtra ſententia meliùs intelligatur, & vt teſtimonia D. Thom. iuxta mentem eius explicentur, notandum eſt; *Quòd licèt habitus principiorum, non ſit nobis à natura datus*, maximum

tamen habet principium in natura ipſa, ratione cuius naturalis etiam aliquo modo dici poteſt. Quod non habent alij habitus. Vt enim ſuperiùs dicebamus, propria ratio huius habitus ſumitur, per immediatam compararionem: ad ipſam veritatem per ſe euidentem: quam nec reſpicit, neque attingit per aliquod medium,ſed ſolùm indiget notitia terminorum: quam itam habet per ſpecies terminorum, ex quibus principia ipſa componuntur.Iſtæ autem ſpecies,producuntur ab intellectu agente, & imprimuntur intellectui paſſibili, mediis ſpeciebus ſenſibilibus obiectorum: quæ vocantur phantaſmata. Operatio porrò ſenſuum, & eiuſdem intellectus agentis: per quam efficiuntur ſpecies, naturalis eſt, & ſine habitu efficitur. Informatus autem intellectus patiens per has ſpecies principiorum, & intellecta per eas ſignificatione terminorum,ſine vlla arte,vel induſtria, ſine vllo medio, vel diſcurſu, aſſentitur principiis: & per talem aſſenſum generatur habitus principiorum: qui poſtea intenditur, & perficitur, per frequenrem repetitionem eiuſdem aſſenſus. Et ideo, tam ex parte ſpecierum,naturaliter productarum: quàm ex parte aſſenſus principiorum, dicitur habitus iſte naturalis: quamuis liber ſit aſſenſus, & ex conſequenti, liberè producatur habitus per eum. Et tandem,quia aſſenſus principorum, & habitus ipſe, producuntur ſine medio,ſine diſcurſu, ſine arte, ſolum per naturale lumen eiuſdem intellectus:ideo non eſt nomen aliud ei inditum, ſed nomine eiuſdem intellectus ſignificatur: dum dicimus, eſſe intellectum principiorum.

Hæc autem non habent alij habitus intellectuales, vt habitus 16 ſcientiæ. Is enim præter operationem intellectus agentis, præter ſpecies concluſionis, quas imprimit intellectui patienti, prærequirit artem per quam diſponantur principia: prærequirit aſſenſum eorum, tanquam medium formale, quo intellectus aſſentitur concluſioni: & per talem aſſenſum generatur. Et ideo neque habitus ſcientiæ,neque alij ſimiles dicuntur naturales.

Ex quibus intelligitur; Vtrumque habere habitum principiorum: & quòd naturalis ſit, & quòd ſit acquiſitus per proprios actus: non tamen ſicut acquiruntur cæteri habitus: ſed ſine vllo medio,ſine vlla arte,vel induſtria, per ſolam virtutem naturalem vtriuſque intellectus, agentis & patientis, ac ſenſuum, quorum naturales operationes præſupponuntur. Et in hoc ſenſu loquitur D. Thom. dum vocat naturalem hunc habitum: vel dum dicit à natura haberi: non negans per hos modos loquendi, quòd ſit acquiſitus per proprios actus:quia vterque ſenſus verus eſt, & neuter contradicit alteri. Hunc autem eſſe ſenſum eius, colligitur euidenter ex proprio loco, vbi ex profeſſo agit D. Thom. de hoc habitu inquirens, *An ſit naturalis*, nẽpe 1.2.q.51. artic.1. aſſeritque eſſe

eſſe naturalem ſecundùm inchoationem,quod non habent cæteri habitus:& nihilominus eſſe acquiſitum,per operationem intellectus agentis,& ſenſuum, præſuppoſitam aſſenſui intellectus paſſibilis, per quem proximè acquiritur. In quo etiam ſenſu, dixit Ariſt. *ex ſenſibus,& non à natura haberi hunc habitum.*

17 In eodem etiam ſenſu, intelligitur aliud teſtimonium D. Th. de puero : quem dicit habere hunc habitum : ſed non vti eo propter defectum ætatis. Intelligit autem eum habere ſecundùm inchoationem:quia hoc modo eſt naturalis:quem tamen non habet formaliter : quouſque per primum aſſenſum principiorum in eo generetur,& per ſequentes perficiatur.

Circa ſolutionem primi argumen. Aſſerunt moderni quidam: Non eſſe ponendum habitum : pro aſſenſu principiorum vniuerſaliſſimorum,quæ vocãtur dignitates : quia cum ſint nobis notiſſima,abſque vlla difficultate eis aſſentimus : & ideò per frequentem aſſenſum eorum , non acquirimus habitum. Sed ſolùm eſſe ponendum : pro principiis particularibus ſcientiarum quibus non facilè aſſentitur intellectus, cùm non ſint adeo nobis nota : ideo facilitate acquiſita pro iis indigemus : quæ vocatur habitus. Et hæc ſententia videtur mihi ſatis probabilis : quamuis etiam ſit probabile: *quòd in aſſentiendo his principiis, nonnihil difficultatis habeat intellectus;licèt minùs longè; quàm in aſſentiẽdo principiis particularibus*,& hoc ſatis eſt,vt indigeat habitu ad aſſentiendum,& vt nouam acquirat facilitatẽ per frequentẽ repetitionem aſſenſuũ.

18 Et ex hac doctrina reſpondetur ad argum. Conceſſa maiore, ſed minori negata, quòd intellectus nullam habeat difficultatem in aſſenſu primorum principiorum , & ideò nec vllam acquirat facilitatem , per repetitionem aſſenſus. Nam experientia , docet oppoſitum : & quòd aliquam habeat intellectus difficultatem, quam per exercitationem vincit : & ex conſequenti,quòd nouam acquirat facilitatem.

Quid autem ſit hæc facilitas:aut in quo conſiſtat,diuerſis modis explicatur ab auctoribus. Quibus omiſſis, dicendum eſt , *Facilitatem,non eſſe aliud , quàm modum quendam , per quem potentia efficitur expedita,atque prompta ad operandum aptaque, vt cum delectatione operetur,* quod non habet ex ſe,vel à natura:& hunc modum tribuit ei habitus,tanto perfectiorem , quanto magis intenditur,atque perficitur,per repetitionem actuum.

An habitus principiorum ſit idem ſecundùm ſpeciem,pro omnibus principiis; vel diuerſus pro diuerſis.

DE diſtinctione ſpecifica huius habitus nihil inuenitur apud auctores. Ideo ſola ratione agendum nobis eſt. Videtur autem vnum eſſe ponendum pro omnibus, quod ſic probo : *Habitus*

diſtinguuntur per diuerſos actus; vt ſæpè diximus:ſed habitus principiorum habet actum eiuſdem ſpeciei, circa omnia principia:ergo eſt idem ſecundùm ſpeciem pro omnibus. Probatur minor, 19 quia actus huius habitus,eſt aſſenſus principiorum:& aſſenſus ſunt eiuſdem,vel diuerſæ ſpeciei, per eandem , vel diuerſam rationem aſſentiendi : quæ eſt quaſi formale obiectum eorum : ſed eadem eſt ratio formalis aſſentiendi ſemper primis principiis:ergo omnes aſſenſus ſunt eiuſdem ſpeciei , & ideo idem quoque erit habitus , ſecundùm ſpeciem. Probatur minor : quia ſemper aſſentitur intellectus primis principiis,ſine medio , habita ſolùm ſignificatione terminorum: ergo ſemper eodem modo.

Noſtra tamen ſententia duabus concluſionibus explicatur, hoc modo. Prima eſt,*Habitus principiorum practicorum, & ſpeculatiuorum,ſpecie diſtinguuntur*:quam tenet D.Tho.1.p.quæſt. 79.art.12. Et probat euidens ratio:Quia actus,& habitus diſtinguuntur ſpecie,per diuerſa obiecta:ſed veritas practica,quam continent principia practica, & circa quam verſatur habitus , tanquam circa proprium obiectum,eſt diuerſa ſpecie à veritate ſpeculatiua:cùm illa ex propria natura ordinetur ad operandum , hæc verò non: ergo diſtinguūtur habitus iſti ſpecie. Principia practica ſunt hæc, & ſimilia:Bonum eſt proſequendum , & Malum fugiendum. Virtus eſt amplectenda, & Vitium eſt repudiandum. Quæ per ſe patet ordinari ad operandum. Speculatiua ſunt : Totum eſt maius ſua parte.Homo eſt animal rationale:& ſimilia, de quibus manifeſtum eſt nullum ordinem dicere ad operandum.

Secunda concluſio : *Habitus etiam principiorum ſpeculatiuorum, diſtinguuntur ſpecie , ſecundùm quòd in diuerſis materiis inueniuntur*:hoc modo;vt habitus principiorum vnius ſcientiæ, diſtinguatur ſpecie ab habitu principiorum alterius. Et ſi pro principiis vniuerſaliſſimis, ponendus eſt habitus, pro diuerſis etiam ponendus eſt habitus diſtinctus ſpecie. Ita,vt alius ſit habitus,per quem aſſentimus huic principio ; Quodlibet eſt , vel non eſt , ab eo per quem aſſentimur illi ; Totum eſt maius ſua parte. Hanc concluſionem ſic probo : Habitus diſtinguuntur per diuerſos actus , & actus ſunt diuerſi per diuerſa obiecta : ſed aſſenſus principiorum vnius ſcientiæ , ſpecie diſtinguitur ab aſſenſu principiorum alterius : & aſſenſus vnius principij vniuerſaliſſimi , diſtinguitur etiam ſpecie , ab aſſenſu alterius : ergo habitus etiam erunt diſtincti ſpecie. Probatur minor:quia diuerſa principia,cōtinent diuerſam veritatem,quam reſpiciunt aſſenſus, tanquam proprium obiectum : vt diuerſam veritatem ſpecie continet , hoc principium: Homo eſt animal rationale , ab illo , Natura eſt principium motus,& quietis, eius in quo eſt:ergo efficiunt aſſenſus ſpecie diſtinctos, in intellectu; & diuerſi aſſenſus , efficient habitus etiam diuerſos

diuerſos. Et idem exemplum adduci poteſt, in diuerſis principiis vniuerſaliſſimis.

21 Et ſi dicas; Diſtingui ſpecie aſſenſus: ſed tamen pertinere ad eũdem habitum: quia ſunt actus inadæquati, reſpectu illius, ad omnia principia, & ad omnes aſſenſus eorum ſe extendentis. In contrarium eſt, quòd ſi diſtinguuntur ſpecie: licèt inadæquata, neceſſe eſt eos generare habitus partiales ſpecie diſtinctos. Quia quælibet cauſa, producit effectum ſecundùm ſuam ſpeciem, (licèt inadæquatum) ergo à cauſis ſpecie diſtincti, (licèt inadæquatis) neceſſe eſt effectus ſpecie diuerſos (licèt inadæquatos) procedere. Quare iã dabuntur diuerſi habitus, ſaltẽ partiales, ſpecie diſtincti. Verùm probatur, debere diſtingui ſpecie totali: quia habitus principiorũ, non habet tantã extenſionem, ac intellectus: vt poſſit idem ſe extendere ad omnes veritates, nec habet maiorem extenſionem: quàm habitus ſcientiæ, cui proportionatur, ac neceſſariò præſupponitur: ſed habitus ſcientiæ, diſtinguuntur ſpecie per diuerſa obiecta formalia: ergo habitus principiorum, qui eis correſpondent, debet etiam diſtingui ſpecie, per diuerſas veritates principiorum, circa quas verſantur, tanquam circa propria obiecta.

Ad argu. oppoſitæ opinionis, neganda eſt minor: quòd habitus principiorum habeat aſſenſum eiuſdem ſpeciei, circa omnia principia: nam licèt omnibus aſſentiatur, intellecta ſignificatione terminorum ſine medio, modus tamen iſte aſſentiendi, & ratio formalis generica eſt: ſicut etiam eſt generica in ſcientiis, aſſentire concluſionibus, per medium demonſtratiuum. Sicut ergo in ſcientiis, ſpecie diſtincta eſt ratio aſſentiendi, ſecundùm diſtinctam rationem principiorum, per quæ aſſentitur intellectus concluſionibus, huius, aut illius ſcientiæ: & ſicut per hanc diſtinctam rationẽ ſpecificam: diſtinguuntur habitus ſcientiæ ſpecie, ita in aſſenſu principiorum diſtincta eſt ratio aſſentiendi ſpecifica, ſecundùm diſtinctionem ſpecificam diuerſarum veritatum, quas diuerſa principia continent. Nam ratio aſſentiendi principiis, ipſamet veritas principiorum per ſemetipſam eſt, & non per aliud medium: diuerſa igitur veritas immediata cùm ſit, diuerſa etiam ratio aſſentiendi erit, & diuerſum aſſenſum ſecundùm ſpeciem efficiet: & diuerſi aſſenſus ſecundùm ſpeciem, diuerſos habitus principiorum generabunt.

TRACTATVS II.

De habitu ſcientiæ.

CIrca habitum ſcientiæ explicanda ſunt, *An ſit*, & *Quid ſit*, & *An ſit de ſingularibus, & contingentibus, atque entibus per accidens.*

An præter habitum principiorum, ponendus ſit pro concluſionibus alter habitus diſtinctus, qui appelletur ſcientia.

PRima opinio eſt, quorumdam modernorum, qui *cùm pro vniuerſaliſſimis principiis non ponant habitum principiorum*: ſed ſolùm pro particularibus huius aut illius ſcientiæ: aſſerunt nihilominus, talem habitum principiorum, poſtquam aſſenſum eorum habet, habita notitia terminorum extendere ſe ad aſſenſus omniũ concluſionum eiuſdem ſcientiæ: & ita præter habitum principiorum, non eſſe ponendum habitum ſcientiæ, ab eo diſtinctum. 23

Probant teſtimonio Ariſt. 6. lib. Ethic. cap. 3. vbi enumerans habitus intellectuales, de ſapientia, quæ eſt habitus vnus Intellectus, aſſerit, eſſe ſcientiam, & intellectum, ſimul eorum quæ honorabiliſſima ſunt: ergo ſentit eundem habitum, ſufficere pro principiis, & concluſionibus: quare non eſt neceſſarium multiplicare alterum.

Probant deinde ratione: Quia aſſenſus, quorum vnus dependet ab altero, non poſſunt generare diſtinctos habitus: quia diuerſi habitus independentes eſſe debent, ſed aſſenſus concluſionum, præſupponit aſſenſum principiorum, à quo intrinſecam habet dependentiam, vt ex ſe patet: ergo non generat diſtinctum habitum ab eo, ſed idemmet habitus, qui principiorum eſt, ſe extendit ad concluſiones. Maiorem probant, exemplo vniuerſaliorum ſcientiarũ; vt Dialecticæ, atque Philoſophiæ, quæ licèt diuerſas habeant concluſiones: non ideo tamen ponuntur in eis, pro ſingulis ſinguli, ac diuerſi habitus, ſed vnus qui ſe extendat ad omnes, propter intrinſecam dependentiam vnius concluſionis ab alia: cui præſupponitur neceſſariò, vel quã præſupponit: quod nos aſſeruimus, atque probauimus qu. 3. Proœmiali: ergo cùm magis intrinſecam dependentiam habeant: concluſiones eiuſdem ſcientiæ, à principiis eiuſdem, quàm poſſint habere inter ſeſe concluſiones ipſæ, ſequitur non eſſe ponendum habitum diſtinctum pro concluſionibus, ab habitu principiorum: ſed hunc ſe extendere ad omnes. 24

Hæc tamen ſententia manifeſtè contraria eſt eidem Ariſt. in eodem loco, cap. 6. vbi expreſsè docet: Non ſolùm habitum principiorum qui dicitur intellectus, eſſe diſtinctum ab habitu ſcientiæ, & aliis: ſed neque poſſe cum aliquo eorum coincidere, his verbis: *Intellectus neque eſt ſcientia, nec ars, nec prudentia. Scientia: quia ipſum ſcibile demonſtrabile eſt: ars, & prudentia: quia in his verſantur, quæ ſeſe aliter habere poſſunt. At nec ſapientia eſt: eſt enim ſapientis de quibuſdam demonſtrationem habere. Quod ſi ea quibus verum dicimus, & nunquam falſum, in his quæ poſſunt, aut non poſſunt aliter ſe habere: (& hæc ſunt ſcientia, prudentia, ſapientia, intellectus: horum autem trium habituum, nullus eſſe poteſt, atque tres dico, prudentiam,*

dentiam,ſcientiam,ſapientiam)reſtat intellectum eſſe principiorum.

25 Eſt etiam contra rationem. Quod ſic probo: Habitus diſtinguuntur per actus:qui in intellectualibus,ſunt ipſi aſſenſus:ſed aſſenſus principiorum eiuſdem ſcientiæ, & concluſionum eius diſtinguuntur ſpecie:ergo ad habitus ſpecie diſtinctos: quos generabunt, pertinere debent. Probatur minor: quia aſſenſus diſtinguuntur ſpecie, per diuerſas rationes formales aſſentiendi:ſed aſſenſus concluſionum habet diuerſam rationem,ab aſſenſu principiorum:vt ex ſe eſt manifeſtum,cùm aſſentiatur intellectus principiis ſine medio,propter ipſam veritatem per ſe euidentem:concluſionibus verò, propter principia in demonſtratione diſpoſita: ergo aſſenſus ipſi diſtinguentur ſpecie.Et ſi dicas,diſtingui ſpecie, tanquam actus inadæquatos eiuſdem habitus: Contra hoc eſt: quòd ſi inadæquati ſunt aſſenſus, dabitur aliqua ratio aſſentiendi vniuerſalior vtroque,ſub qua comprehendantur:& quæ adæquata ſit habitui,qui ponitur pro vtroque. Sed talis ratio eſt impoſſibilis:ergo impoſſibile eſt eundem eſſe habitum. Probo iterum minorem:quia talis ratio communis vtrique aſſenſui, eſſet aſſenſus neceſſarij, aut euidentis, abſtrahentis ab vtroque:quæ non poteſt eſſe vna, niſi vnitate generica, comprehendente ſub ſe diuerſos aſſenſus ſecundùm ſpeciem. Præterea: Etiam ſi inadæquatos eſſe daremus aſſenſus principiorum, & concluſionum:cùm ſint ſpecie diſtincti; neceſſe eſt,diſtinctos habitus,ſaltem partiales,& inadæquatos generare: & ita diſtinctus iam erit ponendus habitus pro concluſionibus,ſpecie ſaltem partiali.

Teſtimonium Ariſto. pro oppoſita ſententia expoſuit egregiè D. Thom. non ſolùm in Commentariis eiuſdem, ſed etiam 1.2. quæſt 57.art 1.ad 2.vbi ait:*Sapientiam propriè ſumptam*, de qua ibi loquitur Ariſtot. *eſſe quendam habitum, verè quidem ſcientificum, ſed vniuerſaliſſimum*,qui circa cōcluſiones etiam vniuerſaliſſimas, ſibi proprias verſatur: & ſimul de principiis, & concluſionibus ſcientiarum particularium,quodammodo iudicat,tanquam de inferioribus: Quia conſiderat altiſſimas cauſas,ad quas reducuntur inferiores, & à quibus dependent: atque etiam vniuerſaliſſimas rationes entis; vt eſſentiam, totum, partem,ac ſimiles:à quibus particulares concluſiones, omnium ſcientiarum dependent: & quas aliquando demonſtrat, per rationes vniuerſales extrinſecas,
26 vel ducentes ad impoſſibile.Et propter has excellentias, quodam modo ſe habet ad alias ſcientias, tanquam intellectus,qui eſt habitus principiorum, & ſimul eſt etiam habitus ſcientiæ, reſpectu ſuarum concluſionum, non tamen eſt idem habitus, cum eo, qui ponitur pro principiis eius:ſed diuerſus. Et eiuſmodi vniuerſalis ſcientia, non eſt alia, præter Metaphyſicam, cui prædictæ excellentiæ conueniunt.

Ad arg. eiuſdem ſententiæ; Reſpondetur, Maiorem eſſe falſam, abſolutè: quod probant ſcientia ſubalternans, & ſubalternata. Nam obiectum huius, continetur ſub obiecto alterius: & concluſiones eius habent intrinſecam dependentiam, à concluſionibus alterius, per quas probantur, quaſi per principia, & nihilominus, ſunt habitus, & ſcientiæ ſpecie diſtincti, apud Ar. & omnes. Et multò meliùs diſtinguentur, habitus ſcientiæ, & principiorum, licèt aſſenſus concluſionum, habeat intrinſecam dependentiam, ab aſſenſu principiorum: cùm habeant rationes formales diuerſas; vt probatum eſt. In ſcientiis verò vniuerſalioribus, alia eſt ratio: quia concluſiones, non ſolùm ſe præſupponunt, & intrinſecam habent dependentiam à principiis, eodem modo ſe præſupponentibus, ac dependentibus: ſed omnes etiam concluſiones, habent eandem rationem formalem aſſentiendi, per medium demonſtratiuum, & nihilominus etiam in his ſcientiis, diſtinctus ponitur habitus, pro principiis, & concluſionibus, apud Ariſt. & omnes.

An euidentia pertineat ad eſſentiam ſcientiæ.

HOc eſt ſecundum explicandum de ſcientia, pertinens ad eſſentiam eius, *An videlicet euidentia ſit ei eſſentiale.* Et quia prædicata eſſentialia cuiuſcunque rei, ex eius definitione conſtãt, neceſſe eſt definitionem ſcientiæ afferre, eamque explicare; vt ex eius explicatione, conſtare poſſit, an inter prædicata eſſentialia eius numerari debeat euidentia: quia ſi numeranda non ſit, nec eſſentialis ei cenſebitur. 27

Ariſt. 2. cap. huius libri definiuit ſcientiam in concreto, dicens: *Scire, eſt rem per cauſam cognoſcere, & quod illius eſt cauſa*: & *quod impoſſibile eſt, aliter ſe habere*; quam definitionem, ſi ad ſcientiam in abſtracto applicemus, ſub forma quidditatiuæ definitionis, hoc modo aſſignari poteſt: *Scientia, eſt cognitio vera, & certa rei neceſſaria, per propriam cauſam.* In qua *Cognitio*, habet rationem generis, quia in ea cõuenit ſcientia cum cæteris actibus intellectus. Poteſt autem cognitio ſumi, pro actuali, vel habituali, vel pro vtraque: & ſic definietur vtraque ſcientia, actualis, & habitualis. *Actualis*, eſt aſſenſus concluſionis. *Habitualis* verò, habitus per eam genitus. In communi autem modo loquendi, pro habituali potiùs ſumitur. *Reliquæ* verò particulæ ponuntur pro differentia; vt per eas diſtinguatur à cæteris habitibus intellectus. Nam *Vera*, dicitur cognitio vt diſtinguatur ab errore. *Certa*; vt diſtinguatur ab opinione, & cæteris cognitionibus, quibus non repugnat ſubeſſe falſum: per *Rem neceſſariam*, ſeparatur à prudentia, & arte, quæ verſantur circa contingentia. Particula denique *per cauſam* diſtinguit ſcientiam ab habitu principiorum, qui non procedit per medium, ſed immediatè aſſentitur veritati, habita notitia ter-

28 minorum. Diſtinguitur etiam à ſcientia, quæ habetur à poſteriori,& per effectum : quam non comprehendit Ariſtot. ſub hac definitione : ſed ſolam ſcientiam perfectam, quæ vocatur propter quid. Poſſumus autem definitionem vtrique communem,& quaſi genericam deſignare, comprehendentem vtrãque, mutata ſolùm vltima particula *per cauſam*,& poſita eius loco,particula , *per demonſtrationem*,& erit hæc:*Scientia eſt cognitio vera , rei neceſſariæ, per demonſtrationem.*

Sed an completæ ſint iſtæ definitiones , vel deſit eis particula, euidens , ſaltem ſubintelligenda:de hoc eſt præſens quæſtio. Quæ vt meliùs intelligatur , explicandi , ac diſtinguendi ſunt iſti tres termini, *Certitudo,Neceſſitas*,& *Euidentia.Certitudo* , eſt firma adhæſio intellectus alicui obiecto,abſque dubitatione,vel formidine. Ita eam definiunt Scholaſtici Doctores,in 3.d. 26. præſertim D.Tho.quæſt.2.art.4.Bonau.q.4. Duran.in 4.d.37. q.8. Cæterùm firma adhæſio intellectus duplex eſt : *Apparens*, & *Vera*. *Apparens* eſt,quando intellectus,ex aliqua ratione probabili , atque ex efficaci applicatione voluntatis,tenaciter inhæret alicui obiecto : & de hac apparenti adhæſione,intelligitur illud axioma,poſitum ab Ariſt. 7. lib.Ethi.cap.3. *Ita firmiter adhærent nonnulli ſuis opinionibus falſis,aut erroribus,ſicut alij adhærent ſcientiis.* De hac verò firma adhæſione,non intelligitur definitio:ſed de *Vera*,qua intellectus propter veritatem ipſam rei, aut ſolidam , ac firmam rationem,ſeu infallibilem auctoritatem,adhæret alicui obiecto. Certitudo autem ſic explicata, habet illos tres gradus , quos ſuperiùs explicuimus.

Neceſſitas verò,in ordine ad propſitionem ſumpta, de qua non loquimur,eſt determinatio intellectus ad veritatem:& propoſitio neceſſaria erit, quæ ita eſt vera:vt repugnet eſſe falſam. quod explicuit Ariſt.illo verbo , *impoſſibile aliter ſe habere.* Habet autem neceſſitas eoſdem gradus quos certitudo.

Euidentia denique,addit ſupra firmam adhæſionem manifeſtationem veritatis, ſub claritate alicuius luminis:ita vt euidens dicatur obiectum , quaſi clarum , ac perſpicuum , ſeu manifeſtum. Hanc euidentiam ſeu claritatem habent principia ex ſe , ſcientia verò participatam à principiis. Et de certitudine , ac neceſſitate, nemo poteſt dubitare,quin ſint eſſentiales ſcientiæ , cùm vtraque ſit expreſsè poſita indefinitione Ariſt.De ſola igitur euidẽtia,cùm non ſit expreſſa, quæſtio eſſe poteſt: *An ſit ei eſſentialis ?* & ideo in definitione ſubintelligenda,aut declaranda.

Et prima opinio negat *eſſentialem eſſe.* ita Maſſius cap. præſenti,q.3.concluſione 1.& 2.Probat, primò : Quia ſcientia ſubalternata,eſt vera ſcientia , & tamen non eſt euidens : ergo euidentia, non eſt de ratione ſcientiæ. Minorem probat:quia poteſt contin-

gere quòd ſit ſine ſubalternante, & ſolùm habeat principia accepta, per teſtimonium eius, qui habet ſubalternantem: & tunc patet non eſſe euidentem. Et, etiamſi cum ſubalternante ſit; intra tamẽ proprios limites, neſcit reducere ſua principia vſque ad prima & indemonſtrabilia: ergo non habet euidentiam eorum, & ex conſequenti neque concluſionum, quæ ex eis deducit. Nihilominus vtroque modo vera ſcientia eſt, cùm ſit de re neceſſaria, per euidentem conſequentiam.

Secundò probat: Quia Theologia, quæ deducitur ex principiis diuinæ fidei, per veras demonſtrationes, non eſt euidens cùm ex principiis obſcuris fidei, non poſſit colligi euidens concluſio: & tamen eſt vera ſcientia; vt eſt manifeſtum: ergo euidentia non pertinet ad eſſentiam ſcientiæ.

Hæc tamen ſententia duo aſſerit falſa. Primum; *Quòd ſcientia ſubalternata, exiſtens ſine ſubalternante, & habens principia ſolum accepta per teſtimonium eius, qui habet ſubalternantẽ, ſit vera ſcientia.* Nam ſi principia ſolùm habentur, per teſtimonium illius, aſſenſus eorum ſolùm erit fides humana, cui poteſt ſubeſſe falſum: ergo non poſſunt eſſe cauſa concluſionis certæ, aut ſcientificæ: alioqui effectus eſſet perfectior, quàm propria cauſa.

Secundum quod aſſerit, eſt, *Scientiam ſubalternatam, etiam dum cum ſubalternante exiſtit, in eodem homine, eſſe ſcientiam, intra proprios limites: ſed non eſſe euidentem*: quia neſcit reducere ſuas concluſiones, vſque ad principia indemonſtrabilia. Hæc autem duo, manifeſtam continent repugnãtiam: quia ſi neſcit reducere principia: ergo non erit ſcientia. Probatur euidenter conſequentia ex his verbis Ariſtotelis, quæ habentur cap 2. huius libri: *Non ſcit, qui demonſtrationem horum non habet*, &c. Hoc eſt, præmiſſarum, ex quibus conſtat demonſtratio: quas ſi non ſcit reducere, non erunt ſibi certæ: ergo nec certam concluſionem ex eis deducere vllo modo poterit. 31

Subalterna igitur ſcientia, ſimul cum ſubalternante exiſtẽs duobus modis conſideratur. Primo: *intra proprios limites præcisè*: hoc eſt, non conſiderando continuationem, aut vnionem, quam habet cum ſubalternante: & hoc modo, nec eſt ſcientia; vt probauimus capite 10. nec eſt euidens. Sed erit opinio quædam. Secundo conſideratur; *vt continuata, vel vnita cum ſubalternante*: in qua continuatione conſiſtit formaliter ſubalternatio: & ideo ſolùm, vt ſic ſumpta, eſt formaliter ſubalternata: & hoc modo vera ſcientia eſt, & euidens: quia per talem continuationem auxilio ſubalternantis, reducit ſua principia, vſque ad prima indemonſtrabilia.

32 Et ſi dicas: Ipſam non reducere ſua principia: ſed ſubalternantem. Reſpondeo, Subalternantem reducere; vt ſibi continuatur ſubalternata: & non alio modo: & hoc idem eſt, ac ſubalternatam

redu

reducere; vt continuatur cū ſubalternante. Ita enim fit; vt qui habet vtramque, habeat euidentiam principiorum ſubalternatæ, ratione continuationis: & ideo ſubalternata ſit in eo vera ſcientia, & euidens.

Vt igitur noſtram ſententiam explicemus, notandum eſt, *Scientiam* duobus modis ſumi poſſe. Primo, *In quantum per lumen naturale intellectus haberi poteſt:* & hanc tantùm definiuit Ariſt. quia hanc tantùm potuit cognoſcere. Secundo modo, poteſt conſiderari vniuerſalius, prout ſolū dicit aſſenſum concluſionis, habitū per demonſtrationē ex pręmiſſis, ſiue per lumē naturale, ſiue per aliud quodcunque cognitis: quarū tamen certum habeat aſſenſum, ſiue per reductionem ad prima indemonſtrabilia, ſiue alio modo.

53 Quia diſtinctione ſuppoſita, duabus concluſionibus continetur noſtra ſententia. Prima eſt; *Ad eſſentiam ſcientiæ primo modo conſideratæ, pertinet euidentia.* Probatur: Quia, ſi quis demonſtrat concluſionem, per cauſam, vel effectum, cognitum per lumen naturale intellectus, neceſſe eſt, habeat euidentiā præmiſſarum: cùm ſibi ſint manifeſtæ ſub claritate luminis naturalis: & cōſequentia, etiam eodem modo eſt ſibi euidens: ergo concluſio, ex eis deducta, etiam eſt euidens. Probatur conſequentia: quia ex cauſa per ſe, omni ex parte euidenti, euidens quoque effectus debet ſequi: ſed ex tali aſſenſu concluſionis euidenti generatur habitus ſcientiæ: ergo erit etiam euidens eſſentialiter. Quamuis autem euidentia, ſit prædicatum eſſentiale ſcientiæ, eam tamen non expreſſit Ariſt. in definitione quia ſatis manifeſtum erat, in verbis eiuſdem definitionis hanc contineri. Si autem quis velit eam exprimere, ſic dicet: Scientia eſt, cognitio vera, certa, & euidens, rei neceſſariæ per cauſam. Et ſi velit definire omnem ſcientiam, quia, & propter quid, ſic dicet: Scientia eſt cognitio vera, certa, & euidens, rei neceſſariæ, per demonſtrationem.

Secunda concluſio: *Ad eſſentiam ſcientiæ ſub vniuerſaliori illa acceptione ſumptæ, non pertinent euidentia:* ſed ita poteſt definiri: Scientia eſt cognitio rei certa per demonſtrationem. Probatur hæc: Quia Theologia, quæ habetur ex principiis diuinæ fidei, eſt cognitio rei certa, per veram demonſtrationem: ergo aliquo modo eſt ſcientia. Probo conſequentiam: quia non eſt opinio, nec fides humana, cùm ſit certa: nec eſt fides diuina, quia fides non innititur demonſtrationi, nec alteri argumentationi, ſed ſolùm teſtimonio diuino: concluſio verò Theologica, non innititur immediatè teſtimonio ſed demōnſtrationi: licèt altera præmiſſarum, vel vtraque innitatur teſtimonio diuino, & ſit aſſenſus fidei.

Sed nec eadem concluſio Theologica, pertinet ad intellectum, qui eſt habitus principiorum: cùm ſit deducta per demonſtrationem: ergo pertinet ad habitum ſcientiæ. Probo iterum conſequentiam,

quentiam. quia nec datur, nec dari poteſt alius habitus ad quem poſſit pertinere. Si ergo Theologia eſt ſcientia, licèt imperfecta: 34
quia non eſt euidens: aliquo modo conuenire debet cum ſcientia primo modo accepta: & ideo aliqua ratio ſcientiæ communis vtrique, abſtrahi poteſt, ad cuius eſſentiam non pertineat euidentia. Et hæc eſt: quæ ſub hac ratione communi conſiderata, definita à nobis eſt.

An ſcientia ſit de ſingularibus, de contingentibus, & entibus per accidens.

DE his tribus ſeparatim breuiſſimè dicemus quid tenendum ſit. Et primò *de ſingularibus*, diſtinguendum eſt: nam quædam ſunt, ſingularia quæ ſimul ſunt ſpecies, vel eminenter, ac perfectiſſimè continent perfectionem ſpecificam: vt Deus, & Angeli: & vt plures tenent, in Angelis, non diſtinguitur differentia ſpecifica ab indiuiduali. Et de his ſingularibus: certum eſt apud omnes, perfectiſſimam ſcientiam haberi poſſe. Alia ſunt ſingularia, in quibus diſtinguitur differentia indiuidualis ab ſpecifica, & extra rationem illius eſt: vt ſunt corruptibilia: & fortè etiam Angeli id habent: nam valdè probabile eſt, multiplicare eos poſſe ſub eadem ſpecie: & de his, poteſt eſſe dubium; *An poſſint eſſe obiecta ſcientiæ?* vel, *An ſcientia ſolùm poſſit eſſe de vniuerſalibus.*

Deinde diſtinguenda eſt *ſcientia*: quia tribus modis ſumi poteſt. Primò, pro *certa & euidenti cognitione rei per diſcurſum habita*, aut ſine illo, per ſimplicem intuitum: & de ſcientia hoc modo ſumpta, certum eſt, quòd verſetur circa ſingularia quæcunque. Nam Deus, & Angeli, per notitiam intuitiuam, ſine diſcurſu, perfectiſſimè cognoſcunt ſingularia omnia: & talis eorũ notitia intuitiua, perfectiſſimam habet rationem ſcientiæ. Nos quoque de Deo, & Angelis poſſumus habere ſcientiam: & mediis ſenſibus, habemus intuitiuam cognitionem ſingularium ſenſibilium: quæ ſecundùm hanc acceptionem, vocari poteſt ſcientia. Secũdo modo, ſumitur ſcientia, *pro ſola diſcurſiua, habita per euidentem conſequentiam*, ſiue vera ſit demonſtratio, ſiue non. Tertiò ſumitur *pro diſcurſiua, habita tamen per veram demonſtrationem.* Dubium igitur procedit de ſcientia his duobus modis ſumpta; *An de ſingularibus corruptibilibus haberi poſſit.* 35

Sed adhuc duobus conſiderantur *ſingularia* hæc. Primò, *Vt participant naturam ſpecificam*, in qua conueniunt: nempe, humanam, vel aliam. Secundò, *Vt ſunt diſtincta per proprias differentias indiuiduales*: & hoc eſt conſiderare ea; vt ſingularia ſunt formaliter, & reduplicatiuè. Et ſi primo modo conſiderentur, certum eſt, etiã de illis poſſe eſſe aliquo modo ſciẽtiam. Nam cùm de ſpecie poſſit eſſe, per ſe primò & immediatè ſcientia, erit etiam de ſingularibus

laribus per participationem, & applicationem eiuſdem ſcientiæ de ſpecie, ad illa: quia, ſi de homine probatur, per demonſtrationem, quòd ſit riſibilis, etiam poteſt probari de Petro, aut Ioanne, applicando eandem demonſtrationem ad illum, probandoque per eam quòd ſit riſibilis.

36 Et hoc modo in ſcientia Theologica, demonſtrantur aliqua de Chriſto Domino, vt homine: ex principiis fidei, & propoſitionibus ſimul euidentibus. Vt quòd ſit riſibilis: quia eſt homo, per hanc demonſtrationem ei applicatam: Omnis homo eſt riſibilis: Chriſtus eſt homo: ergo Chriſtus eſt riſibilis.

Tota ergo difficultas eſt, de eiſdem ſingularibus, vt ſingularia ſunt, & diſtincta, per proprias differentias indiuiduales, *An de illis poſſit eſſe ſcientia diſcurſiua, ſecundo aut tertio modo ſumpta.* Et quidam dicunt eſſe poſſe, alij verò omnino repugnare id, aiunt. Interim noſtra ſententia duabus concluſionibus explicatur. Prima eſt: *Scientia diſcurſiua, per veram demonſtrationem habita, non poteſt eſſe vllo modo, de ſingularibus ſic acceptis.* Probatur euidenter: quia vera demonſtratio, eſt verus ſyllogiſmus, diſpoſitus in modo, & figura, & procedens ex principiis vniuerſalibus indemonſtrabilibus, cuius medium, eſt vera definitio, compoſita ex genere, & differentia: ſed hæc non poteſt ex terminis ſingularibus fieri: ergo nec poteſt de ſingularibus haberi.

37 Nam diſpoſitio in modo, & figura, non poteſt reperiri in terminis ſingularibus: ſed ſolus ſyllogiſmus expoſitorius: qui nimis impropriè ſyllogiſmus eſt, per quandam ſimilitudinem ad eum, qui fit in terminis vniuerſalibus.

Secundò; Quia de ſingulari, vt ſingulare eſt, non poteſt probari niſi proprietas ſingularis, ſibi ſoli conueniens: ſed per principia vniuerſalia, non poteſt probari, niſi vniuerſalis, aut communis proprietas: cùm æqualiter conueniat omnibus ſingularibus, hoc eſt, non magis vni quàm alteri: ergo talis ſcientia non poteſt eſſe vllo modo de ſingularibus, vt ſingularia ſunt. Et cùm ſcientia diſcurſiua, de hac ſolùm dicatur propriè, & ſimpliciter: etiam eſt dicendum ſimpliciter, quòd de ſingularibus non poſſit eſſe ſcientia diſcurſiua. Ideo Ariſt. pluribus ſuæ doctrinæ locis, expreſsè negat, & abſque vlla diſtinctione, *quòd ſcientia poſſit eſſe de ſingularibus*, & communis modus loquendi, totius Scholæ ita ſentit.

38 Secunda concluſio: *Naturaliter loquendo, non poteſt dari ſcientia de ſingularibus, vt ſingularia ſunt; etiam per euidentẽ conſequentiam, quæ non ſit demonſtratio.* Probatur hac ratione: Dari ſciẽtiam de aliquo, eſt probare aliquam proprietatem de illo, per euidentem conſequentiam: ſed de ſingulari, vt tali, non poſſumus naturaliter probare aliquam proprietatem, per euidentem conſequentiam: ergo nec habere veram ſcientiam de illo. Minorem probo: quia

quia proprietas ſingularis,vt ſingularis eſt ea,quæ ſequitur ex propria differentia indiuiduali : vel ex eo:vt per eam conſtituto : ſed nullam differentiam indiuidualem determinatam,certò cognoſcimus, neque vllam talem proprietatem : nec poteſt à nobis certò cognoſci naturaliter, vt omnibus eſt manifeſtum:ergo nec poſſumus eam probare de ſingulari ipſo per euidentem conſequentiam: neque hoc modo habere ſcientiam adhuc impropriam, de illo.

An de ente per accidens poſſit dari ſcientia.

ENs *per accidens* vocatur illud, quod componitur ex pluribus entibus in actu:vt album, aut muſicum : de quo dubitamus: *An poſſit dari ſcientia per veram demõſtrationem habita*? Et quidam diſtinguunt,duplex ens per accidens: Vnum,*quòd reſultat ex duobus entibus in actu, caſu, aut fortuitò concurrentibus* : vt muſicum; aut ædificator,vel etiam inuentio theſauri.Et de hoc negant ſcientiam dari poſſe, quia non ſolùm ſecundùm eſſe; eſt ens per accidens:ſed neque per ſe cadere poteſt,ſub conſideratione intellectus: ſed ſicut caſu coniunguntur ea, ex quibus conſtat:ita per accidens omnino ſe habent ad conſiderationem intellectus. Aliud eſt ens per accidens:*quod reſultat,ex duobus naturaliter concurrentibus, & vnitis*:vt Album : Quantum,&c. & de hoc dicunt poſſe eſſe ſcientiam : quia licèt ſit ens per accidens ſecundùm eſſe, tamen per ſe poteſt conſiderari ab intellectu,per ſe definiri,& per ſe poſſunt demonſtrari paſſiones de illo.Nam album definimus:quòd ſit diſgregatiuum viſus:& quantum:quòd ſit corpus habens partes extenſas. 39

Noſtra tamen ſententia eſt; *Quod de nullo ente per accidens, vt ens per accidens eſt,poſſit dari ſcientia* : & de ente per accidens, reſultante ex duobus,caſu,aut rarò concurrentibus, ita ſentit expreſſè Ariſto 6.lib Meta.textu 5.6.& 7. Verùm vt de alio etiam quocumque id probemus:Notandum eſt,duobus modis poſſe conſiderari. Primò : *Vt componitur ex duobus entibus in actu, per modum aggregationis*, hoc eſt nullo ordine in eis conſiderato : talis eſt cumulus,tale album,& muſicum:vt ſolùm in eis conſideramus,vnum aggregatum ex multis actualibus. Secundò; Conſiderari poteſt, *vt duobus conſtat ordinatis*:nempe,vno vt determinabili,alio vt determinante. Et primo modo conſideratum, dicitur *vnum per accidens omnibus modis*. Quare de illo non poteſt eſſe ſcientia.

Prob.hoc.Quia nec habet vllo modo vnam naturam,nec vnam rationem : quare non poteſt vna definitione explicari : nec habere determinatas paſſiones : quæ de illo demonſtrari poſſint.Ideo doctrina Ariſt. loco citato,ad omne ens per accidens ſe extendit : Si verò conſideretur ſecundo modo : licèt ſit vnum per accidens entitate,eſt tamen vnum per ſe ordine:& ideo poteſt definiri vna definitione,quo pacto definitur album, & quantum, illis definitionibus, 40

buſ,quas adduximus.Poteſt etiam habere determinatas paſſiones: quæ de illo probentur.Et de *numero ſonoro*, hoc modo ſumpto, ac de *linea viſuali*, tanquam de propriis obiectis, agunt muſica, & perſpectiua,vt vidimus c.10.quæ ſunt veræ ſcientiæ.

An de caſualibus & fortuitis detur ſcientia.

41 CAſuale vocatur illud, quod ex duobus caſu concurrentibus conſtat: vt quòd æſtiuum tempus, frigidum ſit, ac pluuioſum. *Fortuitum* verò:quod fit ex duobus, à fortuna (vt dicitur) concurrentibus: vt inuentio theſauri, cum effuſione terræ. Hæc autem duobus modis conſiderari poſſunt. Primo, *in communi*, vt dicuntur caſualia,aut fortuita Alio modo, *in particulari*, vt eſt hoc vel illud. Et de eis primo modo conſideratis, poteſt eſſe ſcientia: quia ratio caſualis,aut fortuiti in communi conſiderati, per ſe vna eſt, & per ſe conſiderabilis. Ideo Ariſtot. de caſu, & fortuna, ſic conſideratis, agit 2.lib.Phyſicorum. Sed de eiſdem conſideratis in particulari, nulla ſcientia dari poteſt: quia nullam rationem habent per ſe conſiderabilem, ſed prorſus contingentia ſunt, & per accidens. Quare nec definiri per ſe poſſunt, nec vllam habere paſſionem de ſe demonſtrabilem.

TRACTATVS III.

De opinione, & fide humana.

Quidnam ſit opinio,& quid fides humana.

TRia ſunt explicanda, *de opinione*, *& fide humana*: Primum: *Quid vtraque ſit.* Secundum: *Quomodo diſtinguatur.* Tertium: *An opinio, & conſequenter fides humana poſſit eſſe ſimul cum ſcientia?* Opinionem ſic definire poſſumus: *Opinio eſt aſſenſus alicuius propoſitionis, non neceſſaria, per medium probabile, aut ſine illo. In aſſenſu*, conuenit cum ſcientia, & aliis notitiis intellectualibus, & per eandem particulam, cenſetur excluſa à ratione opi-
42 nionis, quæcunque cogitatio, aut exiſtimatio, ſeu ſuſpicio, vel dubium, per quod intellectus non determinatur ad aliquam partem contradictionis, nec aſſentitur ei: ſed vel leuiter cogitat, vel quaſi hæret, aut pendet, inter vtramque partem. Aſſenſus enim, determinationem eius dicit ad vnam partem, vel alteram, quam veram reputat, vel ſaltem probabilem. Dicitur autem *Probabilis*; vt diſtinguatur à ſcientia, & intellectu, qui ſunt aſſenſus euidentes. A fide autem humana diſtinguitur, per illas particulas; *Per medium probabile*: *aut ſine illo*: quia fides humana non habetur per medium probabile, nec ſine illo; ſed per teſtimonium fide digni.

Per

Per medium etiam probabile, aut ſine illo, dicitur; vt intelligamus duplicem eſſe opinionem. Vnam, quæ habetur ſine medio per ſolum ſimplicem intuitum ipſius veritatis probabilis, quam ſic definiuit Ariſtoteles, cap. præſenti, dicens: *Opinio eſt acceptio immediata propoſitionis; & non neceſſaria.* Alia eſt, *quæ habetur per medium probabile.* Nam, vel colligitur ex immediata opinione, per conſequentiam euidentem, aut probabilem: vel ex propoſitione euidenti, per conſequentiam tantùm probabilem: & vtroque modo dicitur haberi per medium probabile. Quia vel ex parte propoſitionis, ex qua colligitur, ſolum eſt probabile: vel ex parte conſequentiæ. Itaque ſicut aſſenſus certus, & euidens, duplex eſt, nempe, aut per ſe euidens, quem intellectus habet cognita ſignificatione terminorum; & dicitur *Intellectus*; aut euidens per medium demonſtratiuum: & dicitur, *Scientia*: Eodem modo, duplex eſt aſſenſus probabilis; Vnus, *qui habetur ſine medio*, cognita ſignificatione terminorum: vt dum intellectus, cognita ſignificatione terminorum huius propoſitionis, omnis mater diligit filium ſuum, ſtatim nulla expectata ratione, aſſentitur ei probabiliter, & poteſt vocari, *Intellectus opinionis.* Alter aſſenſus probabilis eſt, *qui habetur per medium probabile*, vt expoſitum eſt. Et ita duplex eſt opinio, diſtincta abſque dubio ſpecie, per diuerſum modum aſſentiendi, ex ſola notitia terminorum, vel per medium: & vtramque comprehendit definitio aſſignata.

Fides autem humana, ſic poteſt definiri: *Fides humana eſt aſſenſus probabilis, propter teſtimonium fide digni habitus.* Ita vt per *Aſſenſum probabilem*, conueniat cum opinione, & diſtinguatur à cæteris notitiis, aut aſſenſibus intellectus: ſicut de opinione diximus, per *Teſtimonium* verò, ab opinione; & hæc de primo. 43

An formido ſit de intrinſeca ratione opinionis, & humanæ fidei.

HOc etiam pertinet ad explicationem quidditatis opinionis, & humanæ fidei. Quod vt intelligatur, explicandum imprimis eſt: Quidnam per formidinem ſignificetur. Et nihil aliud eſt, quàm timor, ne falſa ſit pars, cui aſſentitur intellectus, aut vera oppoſita. Opinio enim, vt diximus, eſt aſſenſus probabilis, cui non repugnat ſubeſſe falſum: quod eſt eſſe aſſenſum quendam debilem, de cuius veritate meritò timetur, aut timeri poteſt: quia ſic ei adhæret intellectus: vt fundamentum propter quod ei adhæret: quod eſt veritas ipſa per ſe probabilis, aut ratio per quam deducit concluſionem ex præmiſſis, non ſit omnino ſolida, nec firma, ſed quæ ex propria natura deficere poteſt, & aliter ſe habere. Dubium igitur eſt, *An timor iſte*, quem vocant formidinem, *pertineat ad eſſentiam opinionis, vel humanæ fidei.*

Prima

44 Prima ſententia; Diſtinguit duplicem opinionem, *Perfectam & Imperfectam. Perfectam* opinionē vocat eam: quæ innititur teſtimonio fide digni: *Imperfectam* verò: quæ innititur rationibus probabilibus. Et ad eſſentiam illius aſſerit, nullo modo pertinere formidinem:quia non ſolùm dicit aſſenſum determinatum vnius partis,ſed firmum, ac certum: non propter firmitatem teſtimonij ſed propter efficacem determinationem voluntatis ratione cuius intellectus firmiter adhæret eidem parti:nec ſolùm firmiter, ſed etiam tenaciter:vt ſuperiùs ex Ariſtot. adduximus. *Imperfecta* verò opinio,formidinem habet eſſentialiter annexam,ſine qua,nec reperitur,nec reperiri vllo modo poteſt.Ita Durand.in 1.quæſt.prologi,Maſius cap.præſenti,qui,ita ait tenere Capreolum, & Caiet. quos ipſe citat:& quod amplius eſt,D.Tho.pluribus ſuæ doctrinæ locis,præſertim 1.2.quæſt.67.art.3.vbi ita ait: *De ratione opinionis,eſt quòd accipiatur vnum cum formidine alterius oppoſiti*, &c.

Probat etiam ratione. Nam qui opinatur, iudicat, opinionem, quam ipſe ſequitur,poſſe eſſe falſam:ergo ex propria ratione opinandi,timet,ne falſa ſit; quare timor iſte aut formido, intrinſeca eſt opinioni.

Pro ſolutione huius quæ. diſtinguenda eſt duplex formido, Nam alia eſt, *Actualis*,quæ eſt actualis timor; Alia *Virtualis*, ſeu radicalis, quæ non conſiſtit in aliquo actuali timore, aut dubitatione:ſed in eo ſolùm,quòd eſt talem eſſe aſſenſum opinionis, ex parte obiecti,aut medij aſſentiendi,cui non repugnat ſubeſſe falſum. Et ex hac radice, naſcitur aliquando actualis timor,aut formido,ne oppoſita pars vera ſit,aut falſa illa, cui intellectus aſſentitur:& ideo dicitur virtualis,aut radicalis formido.

45 Hac ſuppoſita diſtinctione; Noſtra ſententia eſt, *Virtualem aut radicalem formidinem, ad eſſentiam opinionis, aut humanæ fidei pertinere: Actualem verò, omnino eſſe ei accidentalem ita vt ſæpe reperiatur ſine illa.* Hæc eſt communis ſententia ferè omnium expoſitorum. Ariſt. cap. præſenti. Et probatur expreſſo teſtimonio Ariſtotelis.7. libro Ethicorum cap.3.vbi de opnione ita loquitur: *Nam ſi vera opinio,& non ſcientia ſit, ex qua continenter agunt homines,nihil ad rationem id refert: cùm nonnulli ex his qui opinantur, non ambigant, ſed certò ſe ſcire exiſtiment.*

Et probatur euidenti experientia: Quia plures ſunt opiniones, non ſolùm in Dialectica, ſed etiam in Philoſophia, & Theologia, communi ferè totius ſcholæ cōnſenſu approbatæ, & efficacibus argumentis confirmatæ:quas ſequimur, abſque vllo timore vel formidine actuali. Et aliquando videmus, aliquos ex principiis euidentibus, deducere aliquam concluſionem, per ſyllogiſmum,quem putant euidentem verè non niſi probabilem,& tales, certam eſſe exiſtimant talem concluſionem, licèt vera ſit in

Tt

eis ſolùm opinio: ergo repugnat ſimul habere timorem, ne ſit falſa, aut vera oppoſita: quare euidens eſt, actualem formidinem; non eſſe intrinſecam opinioni, cùm ſæpe inueniatur ſine illa. Virtualis tamen, aut radicalis formido, his etiam opinionibus intrinſeca eſt: cùm ex parte medij aſſentiendi, non repugnet eis ſubeſſe falſum.

Teſtimonium autem D. Tho. de hac virtuali formidine, intelligitur, non de actuali.

Ad arg verò; Conceſſo antecedente cum conſequentia, diſtinguendum eſt conſequens. Nam ſi de actuali timore, aut formidine intelligatur, falſum eſt. Si verò de virtuali, aut radicali, verum: & ideo hanc ſolam eſſe opinioni intrinſecam probat arg. non illam. 46

An opinio poſſit eſſe ſimul cum ſcientia, de eadem propoſitione & in eodem intellectu.

CErtum eſt *opinionem ſimul eſſe poſſe cum ſcientia, de eadem re.* Quia de linea, habet ſcientiam Geometra, & opinionem Dialecticus, aut Metaphyſicus. *An diſtinguatur realiter à ſubſtantia.* Nec ſolùm eſt certũ, quòd in diuerſis hominibus, aut intellectibus, ſimul eſſe poſſint de eadem re, ſed etiam in eodem intellectu. Nam idem geometra, habet ſcientiam de linea, & poteſt ſimul habere opinionem, de diſtinctione eius à ſubſtantia. Ideò, non quæritur titulus quæſt. An de eadem re ſimplici, poſſint eſſe ſimul in eodẽ intellectu, ſed, *An de eadem propoſitione.* De qua certũ eſt etiam, in diuerſis intellectibus *poſſe eſſe ſcientiam, & opinionem.*

Nam fieri poteſt; vt aliquis habeat aſſenſum alicuius concluſionis per veram demonſtrationem, quam alter deducat ex eiſdem vel aliis principiis per ſyllogiſmum probabilem: & ideo ſolùm habeat opinionem. Difficultas igitur eſt, *An idem homo de eadem propoſitione, poſſit ſimul habere ſcientiam, & opinionem.* 47

Sed adhuc de ſcientia, & opinione eſt diſtinguendum: quia quatuor modis excogitari poteſt, quòd ſimul ſint. Primò; *Secundùm habitus:* ita vt idem homo ſimul habeat habitum ſcientiæ, & opinionis, de eadem concluſione. Secundò; *Ita vt ſimul habeat aſſenſus vtriuſque.* Tertiò; *Vt ſimul habeat habitum ſcientiæ, & aſſenſum opinionis.* Quartò, *Vt ſimul habeat habitum opinionis, & aſſenſum ſcientiæ.* & ſecundùm omnes comparationes, videtur procedere quemadmodum præſens.

Circa quam eſt prima opinio negans, Scoti in 3.d.24.q. vnica, §.contra hæc 1. Caiet. & Soti cap. præſenti, & Maſſij, ibidem q. 5. Probant teſtimonio Ariſt. in hoc c. vbi eandem ferè qu propoſuit, *An idem obiectum, poſſit eſſe ſcitum & opin[illegible], ab eodem.* Qui reſpondit, non poſſe. Probauitque [illegible] *cibile eſt, quod non poteſt*

teſt aliter ſe habere,opinale verò, quod poteſt aliter ſe habere;vt opinabile eſt. Sed repugnat,eandem rem poſſe aliter ſe habere,& non poſſe aliter ſe habere: cùm ſint contradictoria: ergo repugnabit, quòd aliquid ſimul ſit ſcibile, & opinabile, aut ſcitum, & opina-
48 tum. At qui hæc ſunt propria obiecta ſcientiæ, & opinionis:ergo etiam repugnabit vtramque eſſe ſimul, in eodem intellectu; de eadem propoſitione,ex mente Ariſt.

Probant deinde ratione. Primò,*de actibus,vel aſſenſibus.*Deinde,*de habitibus. De actibus* quidem:Quia impoſſibile eſt, eundem hominem, iudicare ſimul quòd res eadem poteſt aliter ſe habere: & non poteſt aliter ſe habere: cùm hæc ſint iudicia contradictoria. Sed aſſenſus ſcientiæ, eſt iudicium actuale de concluſione, quod non poteſt aliter ſe habere: & aſſenſus opinionis, eſt iudicium de eadem,quòd poteſt aliter ſe habere:ergo actualem repugnantiam continent:quare non poterunt eſſe ſimul in eodem intellectu. Et quod amplius eſt, aſſenſus iſti repugnant, tanquam euidens,& ineuidens:quia de intrinſeca ratione vnius,eſt euidentia;alter verò ex propria natura ineuidens eſt:cum ſit contingens; aut ex parte principij, ex quo deducitur; aut ex parte medij probabilis,per quod deducitur. Sed euidens,& ineuidens opponuntur priuatiuè;ſicut lumẽ,& tenebræ quia euidẽtia eſt manifeſtatio obiecti,ſub claritate luminis:ergo repugnat eſſe ſimul in eodẽ intellectu:ſicut repugnat ſimul eſſe lucẽ,& tenebras:in eadẽ parte aeris.

49 De habitibus verò,probant ſecundò:Quia actus,& habitus,verſantur circa idem obiectum, & per idem medium: & habitus,eſt inclinatio ad actum,circa tale obiectum,& per tale medium:ergo eandem prorſus repugnantiam habent cum actibus:quare nec ſimul eſſe poterunt.

Secunda opinio eſt Durand.in 1.quæſt.prologi, num. 20. Vbi diſtinguit *opinionem*:quia duobus modis,inquit,haberi poteſt.Primo,*ex præmiſſis probabilibus*, aut euidentibus, per mediũ probabile:& vt tale cognitum ab opinante.Secundo,*ex præmiſſis neceſſariis*, atque euidentibus,& per medium;verè quidem probabile:ſed euidens reputatũ ab opinante. Et ſi primo modo habeatur, repugnat ſimul eſſe cum ſcientia:tam ſecundùm actũ quàm ſecũdùm habitum:vt aſſerit prima opinio:cum qua conuenit in hoc.Si verò habeatur ſecundo modo, ſimul eſſe poſſunt: tam ſecundùm actus, quàm ſecundùm habitus:in quo eidem opinioni contradicit.

Ideo probat hoc ſecundum tali arg. Tota repugnantia aſſenſus opinionis,& ſcientiæ, prouenit ex eo, quòd per vnum iudicatur, concluſionẽ non poſſe aliter ſe habere, per aliud verò,poſſe aliter ſe habere: ſed dum opinio habetur,per mediũ euidens exiſtimatum;& ex præmiſſis euidentibus,iudicatur,concluſionem nõ poſſe aliter ſe habere: ſicut per aſſenſum ſcientiæ: ergo nulla reſtat

in eis repugnantia, vel oppoſitio, propter quam ſimul eſſe non poſſint. Quinimo conformãtur omnino: quia per vtrũque iudicatur concluſio neceſſaria: & ideo, quòd non poſſit aliter ſe habere. Duæ autem cauſæ conformes, bene poſſunt ad eundem effectũ cõcurrere: &, ſi aſſenſus hoc modo non repugnant, euidens erit non repugnare habitus: qui propter aſſenſus tantũ repugnare poſſunt.

Tertia opinio eſt quorundam modernorum, omnino oppoſita his duabus: Quia affirmat, *ſcientiam, & opinionem ſimul eſſe poſſe, circa eandem propoſitionem, in eodem intellectu, tam ſecundùm actus, quàm ſecundùm habitus*, & ſiue opinio habeatur per medium probabile: vt tale reputatum ab opinante, ſiue reputatum neceſſarium. Solùm de propoſitione, de qua eſt vterque aſſenſus, diſtinguit hoc modo: nam duobus modis conſiderari poteſt. Primò, *Vt propoſitio quædam eſt, circa quam verſatur vterque habitus*, vel aſsẽſus. Secundò; *Vt eſt concluſio demonſtrationis*, vel ſyllogiſmi probabilis. & prima conſideratio, inquit, quaſi materialis eſt: ſecũda, quaſi formalis: Quia vna & eadem eſt propoſitio, circa quam verſantur: ſed illa eadem, eſt concluſio vtriuſque ſyllogiſmi, qui cùm diſtinguantur ſpecie, propoſitio eadem, eſt quaſi duplex concluſio formaliter; atque ſpecie diſtincta: vnde fit, de eadem quidem propoſitione, eſſe vtrumque aſſenſum, & habitum. Sed non de eadem concluſione, at de diuerſis formaliter. Et hanc dicunt eſſe ſententiam Alexandri Alenſis, 3. p. quæſt. 79. memb. 3. D. Bonau. in 3. diſtinct. 24. quæſt. 2. art. 3, Durand. quæſt. 1. prologi, & in 3. diſt. 31. quæſt. 4. Altiſiodorenſis lib. 3. Summæ, tit. 3. quæſt. 4. & 5. Rich. in 3 diſt. 25. quæſt. 1. & Villalpandei cap. præſenti, atque etiam D. Tho. 1. 2. quæſt. 67. art. 3. vbi concedit eandem propoſitionem poſſe cognoſci, per diuerſa media: euidens, & probabile: tanquam per medium perfectum, & imperfectum, quæ non omnino repugnant, quod repetit 3. p. qu. 9. ar. 3. ad 2. vbi P. Franciſcus Suárius eandem ſententiam ſequitur. 50

Probant primò: Quia tota repugnantia, ob quam ſimul eſſe non poſſunt aſſenſus opinionis & ſcientiæ, de eadem propoſitione eſt, quia repugnat, quod ſimul iudicetur, poſſe aliter ſe habere, & non poſſe: cùm duo hæc iudicia ſint contradictoria: hoc autem ita eſſet, ſi per idem medium vtrumque eſſet iudicandum. Sed cùm id fiat, per diuerſa media, nullam contineret repugnantiam, aut cõtradictionem: quia intellectũ iudicare, propoſitionem non poſſe aliter ſe habere: vt eſt concluſio demonſtrationis: & poſſe aliter ſe habere; vt eſt concluſio probabilis ſyllogiſmi, nullo modo repugnat: nec opponuntur contradictoriè, duo hæc iudicia, comparata ad diuerſa media. Quod præſertim verum eſt, cùm actualis formido, nõ ſit opinioni intrinſeca: nec ſit neceſſariũ opinantem actu iudicare, quòd poſſit aliter ſe habere concluſio. Imò 51

poſſit

poſſit iudicare contrarium; vt notauit Durand.

Secundò: Quia ſimul cum demonſtratione, adduci poteſt, & ſolet, probabilis ratio, ad probandum eandem concluſionem: ſicut cum fide diuina, ad credendum eandem veritatem: ergo aſſentitur ſimul intellectus, propter vtrumque medium: & ideo vtrũque habebit ſuum effectum, qui eſt aſſenſus probabilis, & ſcientificus, ſimulque erunt, alioqui fruſtra adduceretur vtrumque medium.

52 Noſtra ſententia, quaſi media eſt, & vnica concluſione explicatur: *Scientia, & opinio, ſecundùm habitus, poſſunt ſimul eſſe in eodem intellectu, de eadem propoſitione, non tamen ſecundùm aſſenſus vel actus.* Per primam partem; Excluditur prima opinio, & ex parte ſecunda. Per ſecundam verò partem; Excluditur etiam ex parte ſecunda, & etiam ex parte tertia. Cæterùm noſtram ſententiam tenent authores illi, quos pro ſe citat vltima opinio: vt conſtabit eos legenti: videbit namque (niſi ego fallor) de ſolis habitibus cõcedere, quòd ſimul eſſe poſſint, non de aſſenſibus. Et hic eſt ſenſus, D.Th. præſertim in vltimo loco ſi verba eius attentè cõſiderētur.

Vt autem eam ſimul explicemus, & probemus, notandum eſt, *Scientiam, & opinionem, dum affirmant veritatem eiuſdem propoſitionis, non eſſe oppoſitas contradictoriè; nec priuatiuè, imò, neque vllo genere oppoſitionis:* Quia contradictoriè non poſſunt opponi ea; quorum vtrumque affirmat: ſed nec iudicia vtriuſque neceſſe eſt contradictoriè opponi: ita vt per iudicium ſciētiæ, dicatur propoſitionem non poſſe aliter ſe habere, per iudicium verò opinatiuũ, poſſe aliter ſe habere. Nam vt bene probant ſecunda & tertia ſententia, neceſſarium non eſt; vt tale iudicium reperiatur in opinante: ſed ſæpè non reperitur; & aliquando reperitur contrarium: Porrò, nec opponuntur priuatiuè: quia aſſenſus opinionis, non caret euidentia, nec ea propriè priuatur; ſed quandam negationem eius dicit: ſicut quælibet ſpecies, dicit negationem alterius: & tamen non propterea dicuntur priuatiuè, aut contradictoriè opponi; ſed diſparatæ eſſe. Et ita ſe habent ſcientia & opinio.

53 At nec omnino diſparatæ aut diuerſæ ſunt; ſed valde ſimiles: cùm in eundem finem ordinentur; qui eſt firmare veritatem in intellectu. Niſi quòd ſcientia id omnino efficit; opinio verò aliqua ex parte, non plenè, aut perfectè. Ideo ſolùm diſtinguuntur; tanquam perfectum, & imperfectum: vt egregiè D.Thomas ait in vltimo loco: quia ſcientia, eſt quaſi forma perfecta; opinio verò quaſi diſpoſitio ad illam: & has rationes perfecti & imperfecti, habet ex propria natura, & eſſentia. Sed *perfectum, & imperfectum,* duobus modis repugnant, vel reſpectu duorum. Primo quidem, reſpectu eiuſdem formæ: quia repugnat eandem formam eſſe; ex propria natura habitum, & diſpoſitionem: & ita repugnat eandem qualitatem, vel habitum; ſimul eſſe ſcientiam,

& opinionem. Secundò, repugnat in ordine ad idem ſubiectum: quia impoſſibile eſt; quòd idem corpus ſimul ſit perfectè & imperfectè calidum: aut eadem pars aëris perfectè & imperfectè illuminata. Et hanc repugnantiam abſque dubio habent ſcientia, & opinio, reſpectu eiuſdem ſubiecti, circa eandem propoſitionem. Quia opinio, nõ omnino, vel non plenè determinat intellectum, ad veritatem eius; nec firmum, aut ſtabilem efficit: ſed determinat quidem infirmo quodam, ac debili modo, & quaſi indeterminatũ aliqua ex parte relinquit: & hoc habet opinio quæcunque ex ſua natura, & eſſentia; quomodocumque habeatur, etiam per medium probabile, reputatum neceſſarium. Scientia verò, plenè, atque perfectè, & omnino determinat intellectum, ad veritatem propoſitionis demonſtratæ, omnino etiam firmum, ac ſtabilem reddit.

Ex quibus vtraque pars noſtræ ſententiæ efficaciter probari 54 poteſt. Primò quidem; Quòd ſcientia, & opinio ſimul eſſe nõ poſſunt ſecundum actus, vel aſſenſus contra ſecundam & tertiam opinionem hoc argumento: Impoſſibile eſt, aliquid ſimul eſſe plenè, atque omnino determinatum, & non plenè, atque omnino determinatum circa eandem rem, cùm contradictoriè hæc opponãtur. Sed per aſſenſum ſcientificum, plenè atque omnino determinatur intellectus, ad veritatem propoſitionis demonſtratę, firmuſque & ſtabilis in ea redditur: & per aſſenſum opinionis, nec omnino determinatur, nec firmus, & ſtabilis efficitur: ergo repugnat ſimul eſſe hæc duo in intellectu, circa eãdem veritatem. At dices pro tertia opinione: concludere arg. hoc, reſpectu eiuſdem medij, non verò ratione diuerſorum repugnare, quod vtroque modo ſimul ſe habeat. Igitur probatur efficaciter, quod etiam per diuerſa media repugnet: quia ſimul eſſe conuictum intellectum, & non eſſe conuictum, circa eandem veritatem: vndecunque id proueniat, ſiue per idem, aut diuerſum medium, planè repugnat; cùm ſint eſſe ſimul, & non eſſe reſpectu eiuſdem: ergo non tollit difficultatem argumenti, quòd id fiat per diuerſa media. Et ſi per diuerſa media id fieri poteſt, ſequitur aſſenſum ſcientificum, & erroneum ſimul eſſe poſſe, circa eandem propoſitionem: ita, vt ſimul iudicet intellectus, veram eſſe, & falſam: veram quidem per demonſtrationem, falſam verò per ſyllogiſmum probabilem. Tunc enim ceſſabit oppoſitio: quia ſolum eſſe dicitur reſpectu eiuſdem, non verò reſpectu diuerſorũ mediorum: quæ tamen abſurda ſunt.

De habitibus verò, facilè probari poteſt, quia non dicunt actualem determinationem intellectus, ad veritatem, ſed quaſi potentialem & habitualem. Nõ repugnat autem, intellectum eſſe imperfectè determinatum actu, & poſſe plenè determinari, licèt plena determinatio actualis, repugnet non plenæ. Vnde diuerſis temporibus, eſſe in eodem intellectu plenam, & non plenam determina

minationem, nullam continet repugnantiam. At eodem tempore id fieri, maximè repugnat.

55 Ad argu. Scoti, quo probabat repugnantiam habituum, Neganda eſt conſequentia: quia licèt actus, & habitus verſentur circa idē obiectum, & habeantur per idem medium, longè tamen diuerſas rationes habent: quia habitus eſt, tanquam inclinatio, & quaſi potentia ad actum; actus verò per actualem attingentiam fit obiecti. Sed nō repugnat aliquem habere ſimul, inclinationes ad actus repugnantes, quos poteſt exercere diuerſis temporibus: licèt repugnet ſimul exercere vtrumque. Vnde licèt repugnet actus, aut aſſenſus opinionis, & ſcientiæ eſſe ſimul, non repugnat tamen ſimul eſſe habitus.

56 Ad arg. Durandi; Conceſſa maiore, & minore, neganda eſt conſequentia. Quia repugnantia aſſenſuum opinionis, & ſcientiæ, non conſiſtit in oppoſitione iudiciorum: de quibus bene probatur, non eſſe neceſsarium, quòd ſimul habeantur. Sed in eo, quòd ratio opinionis eſsentialiter, eſt imperfecta, non omnino determinans intellectum ad veritatem, neque eum firmans in ea: ratio verò ſcientiæ eſsentialiter perfecta eſt circa idem: cum plenè atque omnino determinet intellectum, eumque in eadem veritate firmet. Firmum autem eſse intellectum, & ſtabilem in eadem veritate: & infirmum ſimul ac debilem, repugnat: & pariter, ſimul eſse omnino determinatum & indeterminatum. Et hoc ſequitur, ſiue per idem, ſiue per diuerſam medium id fiat: & ideo repugnat ſimul eſſe opinionem, & ſcientiam, circa eãdem propoſitionem, in eodem intellectũ. Itaque licèt actualis formido, non ſit opinioni intrinſeca: & licèt non poſſit haberi per medium verè probabile, ſed exiſtimatum neceſſarium, quæ concedenda ſunt: Nihilominus, ex propria ratione intrinſeca, habet aſſenſus opinionis, non omnino determinare intellectum, nec firmare eundem in veritate. Et ideo non poteſt eſse ſimul cum aſsenſu ſcientiæ, plenè eum determinante ac firmante: ſed adueniente hoc, & cum eo plena determinatione intellectus; ceſsat ille: quia ceſsat omnis indeterminatio, & aliqua pertinere ad eius eſsentiam: & ideo ceſsante omni; ceſſat aliqua: & ex conſequenti, ceſsat aſsenſus: aliqua ex parte indeterminatus, atque infirmus: ſicut ceſsat debilitas membrorum, adueniente robore: & ceſsat ægritudo, adueniente ſanitate. Et ex his conſtat ſoluta eſse argumenta vltimæ opinionis. Et hæc de opere poſterioris reſolutionis adnotaſse ſufficiat.

Finis huius operis.

SELECTA QVÆDAM

EX LIBRIS TOPICORVM Ariſto. quibus liberalium Artium ſtudioſi, florentiſſimæ huius Academiæ Complutenſis, ſatisfacere poſſint conſuetis Magiſtrorum interrogationibus, in examine, pro Baccalaureatus gradu ſubeundo.

De fine, ac diuiſione horum librorum.

FINIS, quem in his octo libris Topicorum intendit Ariſtoteles, eſt; *Methodum tradere probabiliter diſputandi, de quocunque themate, ſeu problemate oblato.* Et quia vniuerſale, ac præcipuum inſtrumentum Topicæ diſputationis, eſt ratiocinatio Dialectica, quam vocamus Topicum ſyllogiſmum, duo agit in toto opere; vt vniuerſalem eius diuiſionem proponamus. Primò, explicat naturam ſyllogiſmi dialectici: & partes, ex quibus componitur. Secundò: Quia ſyllogiſmus iſte Topicus, hoc eſt localis dicitur: locos omnes, ex quibus argumentorum probabilium copiam deducere poſſimus copiosè tradit, & explicat, vt ita inſtructus Dialecticus, quamcunque diſputationem, de rebus probabilibus inſtituere poſſit. Nos igitur breui quadam ſumma, tradere, cupientes, ea, quæ neceſſaria ſunt ad artem Topicam intelligendam, & liberalium artium ſtudioſos inſtruendos, vt ſatisfacere poſſint conſuetis interrogationibus ſubeundi examinis. Duo alia eodem ordine præſtabimus. Primum: Quidnam Dialecticus ſyllogiſmus ſit, explicabimus: quæ, & quot ſint partes, ex quibus componi debeat: tam ſimplices, qualia ſunt prædicata Topica, quàm etiam compoſitæ: vt problema Dialecticum, & Dialectica propoſitio: de quibus Ariſtoteles agit, per octo priora capita primi lib. Deinde loca, ex quibus eruenda ſunt probabilia argumenta, ſummatim colligemus, enumerabimus, atque explicabimus. 1

Quodnam ſit obiectum huius operis, & ordo eius, cum cæteris partibus Dialecticæ explicatur.

EX his facilè poteſt intelligi; Quodnam ſit obiectum huius operis. Nam ſi omnia, quæ in eo tractantur; vel ſunt partes ſyllogiſmi Dialectici; vel loci, ex quibus argumentorum probabilium copia deduci poſſit, quæ etiam ad compoſitionem eiuſdem ſyllogiſmi ordinantur: Scopus totius operis, cuius naturam & pro 2

& proprietates intendit Ariſtoteles in eo explicare, idem ſyllogiſmus erit:& ex conſequenti,ſubiectum,ſeu obiectum eius proprium. Nam præcipuæ conditiones obiecti iſtæ ſunt. Ordinem etiam,quem Libri Topicorum ſeruent,inter cæteras partes Logicæ,& locum eis inter cæteras debitum, non erit difficile intelligere, ſequuntur enim proximè libros de poſteriori reſolutione, nuper à nobis explanatos. Cuius ea eſt ratio: Quia inter ſpecies ſyllogiſmorum, poſt demonſtrationem in poſteriorum libris explicatam,dignior eſt ſyllogiſmus dialecticus cæteris, ideo tractatus iſte de eo,tanquam de proprio obiecto agens,ſtatim poſt eoſdem libros debet collocari.

Quid ſit prædicatum Dialecticum.

3 S*Implicia*, ex quibus proximè componuntur problema,ac propoſitio Dialectica; & remotè Dialecticus ſyllogiſmus, ſunt *Prædicata Topica,ſeu Dialectica* (quod idem eſt) de quibus agit Ariſt.cap.4.primi libri,vbi ea enumerat, & ſingula propriis definitionibus explicat. *Prædicatum Topicum*, ſic poſſumus in genere definire:*Eſt præcipua pars,ex qua componitur problema, ac propoſitio Dialectica. Præcipuam partem*, illud vocamus, ad diſtinctionem ſubiecti, ex quo eadem propoſitio Dialectica componitur. Nam copulam propoſitionis, non tam partem nunc vocare volumus, quàm nexum vtriuſque partis,quo copulatæ propoſitionem componunt.

Quotuplex ſit prædicatum Dialecticum.

4 VIdentur ex vna parte *prædicata Dialectica eſſe quinque*, propter hoc argum. Quia prædicatum diſtinguitur à prædicabili,tanquam actus à potentia:ſed actus,& potentia,eodem modo numerari debent:quia potentia ſumit vnitatem,ac diſtinctionem ab actu:ergo tot erunt prædicata, quot prædicabilia. Conſtat autem ex Porphyrio,prædicabilia eſſe quinque:ergo quinque etiam debent eſſe prædicata.

Ex alia verò parte *videntur eſſe decem*, propter ſecundum arg. Quia prædicamentum non eſt aliud, quàm prædicatorum ſeries, & ordinatio: ergo idem erit numerus prædicatorum & prædicamentorum.Conſtat autem decem eſſe prædicamenta,ex Ariſt.ergo ponenda ſunt decem prædicata.

5 His tamen non obſtantibus:Noſtra ſententia eſt; *Quatuor tantùm eſſe prædicata Topica.* Vt Ariſtoteles expreſsè docet, 1. li. c.4. quæ ſunt; *Definitio,Genus,Proprium,& Accidens*,ita; vt nec plura addenda ſint neque aliquod ex his auferendum. Tota autem difficultas huius rei, conſiſtit in aſſignanda ratione, propter quam

Ari.quatuor hæc prædicata poſuit. Pro cuius explicatione,notandum eſt; Finem huius artis topicæ, vt diximus,eſſe *methodum tradere, probabiliter diſputandi de quacunque re propoſita.* Diſputatio autem tribus partibus conſtat,ita ordinatis. Primò, *Quæſtione,* ſeu interrogatione, quam titulum diſputationis ſolemus vocare , ſic dicentes ; Vtrùm cœlum ſit incorruptibile , vel non ? aut quid ſimile. Deinde *Locis* , ex quibus eruenda ſunt argumenta probabilia,quibus mediis dubiam reddamus quæſtionem : & tertio loco, *Argumentis ipſis,* quæ ſunt ſyllogimi Dialectici , ex propoſitionibus Dialecticis compoſiti. Propoſitio autem Dialectica, (vt poſtmodum dicetur) eſt altera pars problematis. Problemata verò, & ex conſequenti propoſitiones Dialecticæ , ex prædicatis fiunt: quia non eſt aliud problema,quàm quæſtio,vel interrogatio , *An aliquod prædicatum conueniat tali ſubiecto:* vt dum dicimus, *An cœlum ſit incorruptibile,vel non ?* idem eſt , ac ſi quæramus , An hoc prædicatum corruptibile,conueniat cœlo,vel non. Vnde ſequitur: prædicatum topicum non eſſe aliud , quàm id quod de re aliqua quæri poteſt. *Tot igitur erunt prædicata , quot quæſtiones poſſunt de re aliqua fieri: & tot etiam quæſtiones,quot prædicata.* Et cùm quæſtio idem ſit, ac problema:idem erit numerus prædicatorum , ac problematum. Et tandem cùm propoſitio, & problema , forma tantùm interrogationis differant , quia problema eſt interrogatio vtriuſque partis contradictionis : vt ſi dicas ; Vtrùm cœlum ſit incorruptibile, vel non,problema efficis. Propoſitio verò , interrogatio alterius partis tantùm ; vt putáſne cœlum eſt incorruptibile : tot ſunt propoſitiones Dialecticæ , quot problemata. Et ita intelligitur,prædicatum Dialecticum eſſe primum,ex quo numerus problematum deſumi debet. Deinde ex numero problematum,numerus propoſitionum Dialecticarum. Et ita, ex ordine ad problemata,& propoſitiones conſtituendas , deſumitur numerus prædicatorum. Et diſcurſus iſte deducitur ex 4.cap.1.lib. 6

Quo ſuppoſito, hac ratione probatur ab Ariſt. *quatuor tantùm eſſe prædicata. Prædicatum* eſt id , quod de re aliqua quæri poteſt, ad diſputationem Dilecticam inſtituendam : ſed quatuor tantùm quæri poſſunt : ergo quatuor tantùm ſunt prædicata. Minorem probat : Nam vel quærimus de aliquo definitionem vt intelligamus naturam eius,vel genus ; vt intelligamus, in quonam prædicamento ſit:vel proprietates , aut communia accidentia : Et nihil aliud quæri poteſt , quod ad hæc non reducatur : ergo quatuor ſunt prædicata:ita,vt nec plura,nec pauciora. Et hæc ſunt , *definitio,genus,proprium,& accidens;* quæ ſuis definitionibus ſic explicat cap.4.1.lib. *Definitio,eſt oratio, quid erat eſſe ſignificans. Orationem* eſſe dicit:quia non eſt propoſitio, cùm nec verum contineat , nec falſum ; vt animal rationale. Vocat etiam definitionem terminum,

num, ſumpta metaphora ex terminis agrorum. Nam ad quemlibet, ſolum, & totum pertinet illud, quod intra terminos eius clauditur ita vt nihil eius extrà ſit, ſed totum, quod habet, intra terminos comprehendatur. Sic definitio continet, quidquid pertinet ad eſſentiam rei: ita vt nihil eius ſit extrà, nec aliquid ſit eius, quod intra illam non comprehendatur: & ideo vocatur ab Ariſt. terminus. *Genus* verò, inquit, eſt, *quod prædicatur pluribus differentibus ſpecie in quid:* Vt animal: *Proprium, quod non indicat, quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur:* Vt riſibile, reſpectu hominis. *Accidens* eſt; *quod nec eſt definitio, nec genus, nec proprium, ineſt autem rei.* aut etiam, *Accidens eſt, quod ineſſe eidem poteſt:* vt albedo, reſpectu parietis.

7 Si autem dixeris; Vltra has quatuor quæſt. aut interrogationes, ſeu problemata, quæ generalia eſſe videntur, plura poſſunt ſpecialia quæri de re: vt, an ſit homo: an ſit leo: an ſit ſubſtantia & innumera alia: ergo plura quàm quatuor, imò innumera prædicata debent concedi. Et prætereà, generalia prædicata adhuc ſunt plura: quia ſicut quærimus de genere alicuius rei; vt, vtrùm Animal ſit genus hominis, necne: ita poſſumus quærere de eius differentia, nempe, an Rationale ſit differentia hominis: atque etiam de ſpecie; vt an Homo ſit ſpecies Petri, aut Ioannis: vel etiam an ſit ſpecies animalis: ergo duo alia prædicata generalia ſunt addenda, nempe, Species, & Differentia.

8 Circa primam partem arg. de interrogationibus ſpecialibus aſſerit Rodolphus Agricola, lib. 1. de Inuentione Dialectica, cap. 3. erraſſe Ariſt. in Aſſignando numero prædicatorum: quia ſicut plura ſunt genera problematum particularium, ita plura debent conſtitui prædicata, quàm quatuor. Sed plus mihi videtur erraſſe hic author reprehendendo Ariſtotelem: quia vera ſolutio ex doctrina eiuſdem Ariſtot. 1. lib. Topicorum, cap. 4. *& lib. 5. cap. vltimo, ſub finem, colligenda eſt.* Quibus locis duo aſſerit. Primum; *Quòd cùm problemata ordinentur ad diſputationem dialecticam,* cuius finis eſt determinatio eiuſdem problematis, circa quod diſputatur: ita vt præiactis probabilibus argumentis pro vtraque parte, tandem decernatur: vtra earum ſit probabilior: hinc ſequitur, omnia problemata, quæ eiſdem argumentis, & eodem modo determinantur, ad idem genus problematis pertinere: & omnia prædicata eorundem ſub aliquo ex quatuor deſignatis comprehendi. Et ideo in hoc primo loco aſſerit, differentiam, ſi generalis ſit, hoc eſt, ſi de pluribus ſpeciebus prædicetur ſicut genus, cum genere eſſe connumerandam, & non eſſe addendum pro ea aliud prædicatum. Secundum eſt, quod ſecundo loco docet, *Quæſtionem accidentis finiri, aut determinari, ex eo ſolùm, quod quis probet conuenire ſubiecto.* Ex qua doctrina deducimus nos, omnia problemata

blemata ſpecialia,quæcumque illa ſint, reduci ad problema accidentis:Et omnia prædicata eorundem, ad prædicatum accidentis. Et ratio huius deductionis eſt: quia in omni problemate ſpeciali quæritur:An hoc prædicatum conueniat tali ſubiecto,vel ei inſit, necne,quod patet habere modum interrogationis,aut problematis accidentis: quo ſolùm quærimus, *An accidens conueniat*, *vel inſit ſubiecto.* Et eiſdem prorſus argumentis finiuntur, aut determinantur:quia ſi inquiras, an animal conueniat homini, necne, vel an homo conueniat Petro,necne,ſufficienter determinatur, & diſputatio eius finita erit: ſi probemus vtcumque ei ineſſe:quamuis nec probetur eſſe de eſſentia eius aut cum eo cōuerti:nec alio modo ſpeciali ei conuenire. Ergo ad formam problematis accidentalis reducuntur:& prædicata eorum,ſub prædicato accidentis comprehenduntur,nec opus eſt alia multiplicare.

Ex eadem doctrina: Reſpondere poſſumus ad aliam partem eiuſdem argumenti de ſpecie, & differentia. Quòd ſi differentia ſit ſubalterna,ad prædicatum generis reducitur:ſi verò infima, ad prædicatum definitionis. Species verò,ad prædicatum generis. Et ratio omnium eſt: quia iiſdem argumentis definitur quæſtio generis, & differentiæ ſubalternæ, cum vtrumque prædicetur, de pluribus differentibus ſpecie, in quid. Eiſdem namque argumentis probamus,animal eſſe genus hominis; & ſenſibile, differentiam ſubalternam eius: atque etiam, hominem eſſe ſpeciem Petri,& Ioannis. Quia ſicut genus prædicatur, in quid de ſpeciebus,ita ſpecies de indiuiduis. Iiſdem etiam probamus:Animal rationale eſſe definitionem hominis;& rationale, eſſe differentiam atomam eius. Quod verò ad ſpeciem attinet, ſatis etiam probabiliter reſpondent, Albertus Magnus,tract. 2. Topicorum cap.8. in fine,& Sotus quæſt.5.vniuerſalium ad primum: Non eſſe inter prædicata enumerandam: quia prædicata ſumuntur per reſpectum ad ſubiectum commune,quod non reſpicit ſpecies, ſed ſingularia.Et ratio huius eſt:quia prędicata,vt dicebamus,ex propria ratione ordinantur ad conſtituenda problemata,& propoſitiones dialecticas: & vtrumque horum ad conſtituendum ſyllogiſmum dialecticum:qui non conſtituitur per ſe ex propoſitionibus ſingularibus,ſed conſtantibus ſubiecto communi:in quibus ſolis reperiri poteſt forma ſyllogiſtica,ex modo,& figura conſtans, vt per ſe eſt manifeſtum.

Ad primum argum.de prædicabilibus: Diſtinguendum eſt antecedens. Nam prædicatum vniuerſaliter ſumptum, diſtinguitur à prædicabili,ſicut actus à potentia:& ideo eodem modo numeratur,ac prædicabile.Verùm prædicatum ſumptum ſpecialiter, pro Topico, non reſpicit prædicabile, vt potentiam, ſed ſolùm pro 11
actuali

actuali ſumitur : & modo quidem ſpeciali, à generali prædicato diſtincto, hoc eſt, in ordine ad quæſtionem, ſeu problema inſtituendum. Vnde alio etiam modo diuerſo prædicata numerantur, diuerſumque ſortiuntur numerum à prædicabilibus, atque etiam à prædicamentis : quæ ſunt ordinationis prædicatorum, vt ſub ratione generali conſiderantur:non vt ſpeciali, & Topica ad ſpecialem etiam finem iam explicatum ordinata. Quare non ſequitur ex eo, quòd prædicamenta ſint decem, tot debere eſſe prædicata Topica.Et hæc eſt ſolutio ſecundi argumenti.

Quid ſit, & quotuplex problema dialecticum.

12 ARiſtoteles 1.libro, capit 3. definit problema dialecticum, dicens : *Eſſe interrogationem*, ſeu *quæſtionem vtriuſque partis contradictionis*: vt ſi dicas : Vtrùm animal greſſibile bipes, ſit definitio hominis,necne? Quatuor autem ſunt genera *problematum* vt cap 3.& 4.aſſerit idem Ariſtoteles : ſicut quatuor ſunt prædicata, Vt *Problema definitionis*:quale eſt illud, ex definitione hominis aſſignatum. *Problema Generis :* vt ſi dicas, Vtrùm animal ſit genus hominis, necne? *Problema Propriĳ*, vt dum dicimus,Vtrùm riſibile ſit proprium hominis, necne,& tandem, *Problema accidentis*, Vtrùm albedo ſit accidens parietis necne ? Cap. etiam 9. eiuſdem lib.diuidit problema dialecticum vniuerſaliter Ariſto. dicens: Aliud eſſe *Practicum* : Quod pertinet ad electionem, vel fugam, vel aliquid de proſequendo, aut fugiendo. Hoc enim, inquit, ad praxim,aut operationem ordinatur:& ideo dicitur practicum.Tale eſt hoc : Vtrùm voluptas ſit eligenda, vel non. Aliud verò eſt *Speculatiuum* ; Quod nihil de proſequendo,aut fugiendo continet, nec ad operationem ordinatur : ſed ſolùm ad cognitionem veritatis,vt ſi dicas : Vtrùm cœlum ſit incorruptibile:vel non? Alia etiam diuiſione,poteſt diuidi problema, ſecundùm materias diuerſarum
13 ſcientiarum, in quibus reperitur : qua ratione dicimus : Aliud eſſe *problema Phyſicum*, vt,An principium motus,& quietis,eius,in quo eſt, ſit definitio naturæ, necne ? Aliud *Metaphyſicum*, vt ſi dixeris: Vtrùm ens ſit vniuocum reſpectu ſubſtantiæ, & accidentis, necne? Veruntamen formalis conſideratio omnium problematum ſecundùm quam reducuntur ad quatuor illa ex diuerſis prædicatis deſumpta, dialectici propria eſt : quia ad ſolum dialecticum pertinet, docere omnes,quonam modo diſputatio ſit inſtituenda, & quibus inſtrumentis : in ea vtendum, ad conſequendam notitiam veritatis,de qua diſputant.

Quidnam ſit propoſitio dialectica, & quotuplex : & quomodo diſtinguatur à problemate.

Tria

TRia hæc tradit Ariſtoteles, lib. 1. cap. 3. in fine: ſic in primis definiens propoſitionem dialecticam, quòd ſit, quaſi *propoſitio alterius partis contradictionis*: vt ſi dicas: Putáſne animal rationale, eſſe definitionem hominis? Differre autem à problemate ait: non re, ſed modo: quia *Propoſitio*, vt vocabuli etymologia oſtendit, proponit alteri aliquid: vt eidem rei propoſitæ reſpondeat, explicans, quidnam de illa iudicet, vel ſentiat. *Problema* verò: Modum habet quæſtio. & vtramque partem, per modum quæſtionis agitandæ proponit: vt ſi dicas: Vtrùm animal rationale ſit definitio hominis, necne? Itaque propoſitio dialectica, interrogat per modum ſimplicis propoſitionis: non per modum quæſtionis: & aſſumit vnam tantùm partem: cùm problema vtramque, & per modum quæſtionis interroget. Id duobus modis ſolet præferri, vel *formaliter* vtramque partem interrogando: vt in aſſignato ſit exemplo: vel *formaliter* vnam, & *virtualiter* alteram: vt ſi ſolùm dixeris: Vtrùm animal rationale, ſit definitio hominis? Et hoc modo proferuntur problemata, in communi vſu ſcholarum, quoties quæſtio aliqua diſputanda proponitur: quod breuitatis ſtudio, abſque dubio fit, eo quòd iam ab omnibus intelligitur altera etiam pars interrogata, ex modo ipſo problematicæ interrogationis. 14

Vbi aduertere debemus, quòd Ariſtoteles 1. libr. priorum, cap. 1. non diſtinxit propoſitionem dialecticam à problemate: imò neque à propoſitione probabili: cùm dixerit *eſſe interrogationem contradictionis*: quod problemati proprium eſt, & rurſus, propoſitionem dialecticam, percontanti eſſe interrogationem contradictionis: ratiocinanti verò, eſſe ſumptionem apparentis, & probabilis. Ideo remiſit diſtinctionem horum trium, ad cap. 3. lib. 1. Topico. quem citauit dicens: vt in Topicis dictum eſt. Ibi ſiquidem proprius erat locus diſtinguendi hæc: eo modo, quo à nobis diſtincta ſunt. *Propoſitio dialectica* quadruplex eſt, ſicut de problemate diximus: *Definitionis* eſt hæc: Putáſne animal rationale eſt definitio hominis? *Proprij*, Putáſne riſibile eſt propria paſſio hominis? *Generis*, Putáſne animal eſt genus hominis? *Accidentis*, Putáſne albedo eſt accidens hominis? 15

Sed valde notandum eſt in hac parte, *Propoſitionem* ſub hac generali ratione ſumptam: ſolùm ſignificare enunciationem, vt proponitur in ſyllogiſmo ad inferendam concluſionem. Quæ ſi proponatur primo loco, dicitur *Propoſitio ſimpliciter*, aut *Propoſitio*, ſeu *præmiſſa* maior, vel Prima pars antecedentis. Si ſecundo loco, dicitur *Aſſumptio*: quia ſub propoſitione maiori: ſub qua continetur, aſſumitur: dicitur etiam, *Minor propoſitio*, aut *Præmiſſa minor*, ac Secunda; vel poſterior pars antecedentis. Et ſi in ſyllogiſmo demonſtratiuo proponatur, dicitur *Principium*: ſi in ſyllogiſmo dialectico, *Propoſitio probabilis*: & *Propoſitio apparens*: ſi in ſyllogiſmo ſophiſtico. 16

ſophiſtico. *Propoſitio verò dialectica* præter enunciationem, addit modum propoſitionis, quaſi per modum dubitantis: & problema, modum interrogantis; vt explicatum eſt.

Ex quibus intelligitur, tam propoſitionem Dialecticam, quàm problema, atque etiam propoſitionem probabilem, deſeruire ad diſputationem inſtituendam: ſed diuerſa ratione: nam problema dialecticum deſeruit per modum quæſtionis propoſitæ ad diſputandum: & ideo primum locum tenet, & quaſi caput totius di-
17 ſputationis vocatur. Propoſitio verò dialectica, deſeruit, quaſi pro interrogatione ad reſpondentem facta, vt per eam reſpondens proferat aliam: qua media, quid de re propoſita ſentiat, explicet: & ex data reſponſione, poſſit interrogans occaſionem ſumere diſputandi in vnam per alteram partem propoſitæ quæſtionis. Propoſitio verò probabilis, deſeruit iam ad conſtituendum ſyllogiſmum, quo poſſit intentum probari, & quæſtio terminari, aut definiri. Itaque problema & propoſitio dialectica, ſub propriis rationibus formalibus, ad inſtituendam diſputationem pertinent, non tamen ad ſyllogiſmum dialecticum: niſi ſolùm antecedenter, & quaſi præſuppoſitiuè. Sola autem propoſitio probabilis, pertinet ad eandem diſputationem, tanquam pars ſyllogiſmi dialectici. Vbi aduertere debemus, quòd Ariſt. hoc loco diſtinguit propoſitionem à problemate, dicens, problema vtramque partem interrogare.

Quid ſit, & quotuplex propoſitio probabilis.

18 PRobabile definit Ariſtot. lib. 1. cap. 1. his verbis: *Probabilia autem ſunt, quæ videntur omnibus aut pluribus, aut ſapientibus: & his vel omnibus, vel plurimis, vel maximè familiaribus, & probatis.* Quod intelligitur: aut propter rem ipſam, quæ ex ſe apparet vera: vel propter veriſimilem aliquam rationem. Itaque probabile, non eſt idem, quod verum; nec etiam, quod neceſſarium, aut certum: ſed quod apparet verum omnibus, aut pluribus, aut ſapientibus. Sunt enim *propoſitiones in triplici differentia.* Nam quædam ſunt euidenter veræ, & quarum veritas euidenter eſt cognita. Aliæ *euidenter falſæ*, & quarum etiam falſitas euidenter cognoſcitur. Aliæ verò *medium tenent*: quia veræ ſunt, aut falſæ, ſed veritas, vel falſitas earum non eſt euidenter nota: quia cauſa earũ, aut ignoratur, aut non plenè cognoſcitur: & ideo pluribus apparent veræ, aliis verò etiam contingit apparere falſas, quia veriſimilis ratio, pro vtraque parte eſſe ſolet. Et iſtæ dicuntur probabiles. Patet igitur, quo pacto probabilis propoſitio diſtinguatur à propoſitione, Vera, Certa, Neceſſaria, & falſa. Quia fieri poteſt, vt ſecundùm rem ſit neceſſaria, veritatem habens neceſſariam: vel in re ſit neceſſariò falſa, habens neceſſariam cauſam ſuæ falſitatis: & tamen

tamen probabilis videatur, propter veriſimilitudinem,& apparentiam veritatis,quam habet:vel propter veriſimilem rationem, qua probari poteſt. Vt intelligatur , formalem rationem probabilis propoſitionis , non tam in re ipſa conſiſtere , quàm in apparentia, vel apparenti ratione , reſpectu plurium , vel ſapientum , vt docuit Ariſtoteles.

Vnde ſequitur , quòd quamuis repugnet , duas contradictorias eſſe ſimul veras , non tamen repugnat eſſe ſimul probabiles quia ſæpe contingit , vt vtraque habeat pro ſe viros doctos, quibus vera appareat,& etiam veriſimiles rationes:quibus probetur. Verùm in ipſa re , neceſſe eſt alteram earum eſſe falſam. Non tamen eſt neceſſarium (vt aliqui decepti exiſtimant) quòd ſi vna propoſitio eſt probabilis : eo ipſo probabilis etiam ſit eius contradictoria: cùm manifeſtum ſit,poſſe contingere:quòd illa appareat viris doctis vera, & veriſimiles rationes pro ſe habeat hæc verò, nulli appareat vera , nec aliqua veriſimilis ratio inuenta ſit , per quam probetur.

Propoſitio probabilis duplex eſt : Quædam per ſe ; Alia verò *propter aliam* , ex qua deducitur. *Per ſe* probabilis , illa dicitur, cuius probabilitas ex ſola notitia terminorum, abſque alia ratiocinatione,per quam probetur,euidens eſt:ita vt intellectus non poſſit non iudicare , eſſe probabilem. Talis eſt hæc : Omnis mater diligit filium : aut omnis amicus diligendus eſt:& hanc propoſitionem per ſe probabilem, definiuit Ariſt. 1. lib. Poſteriorum , dicens : *Opinio, eſt acceptio immediatæ propoſitionis, & non neceſſaria:* Opinionis nomine , aſſenſum talis propoſitionis immediatæ intelligens:hoc eſt, quæ ſine medio iudicatur probabilis , ex ſola notitia terminorum. Et aſſenſus huius propoſitionis, per ſe probabilis, vocari poteſt in- 20 tellectus , intra genus probabilis propoſitionis : ſicut intra genus euidentis, vocatur intellectus aſſenſus propoſitionis neceſſariæ,qui ſine medio habetur , ſola ſignificatione terminorum cognita. Alia eſt *Propoſitio , non per ſe probabilis* , ſed quæ ex alia per ſe probabili colligitur, per euidentem, aut probabilem conſequentiam : aut ex euidenti alia,per conſequentiam ſolùm probabilem. Et hæc eſt ſimilis concluſioni ſcientificæ,quam ex euidentibus præmiſſis,& per euidentem ſyllogiſmum colligimus. Nihilominus ex vtraque propoſitione probabili , poteſt fieri ſyllogiſmus dialecticus , vt per ſe eſt manifeſtum.

Quidnam ſit ſyllogiſmus Topicus, aut dialecticus.

Explicatis ſingulis partibus,ſyllogiſmi dialectici : non erit difficile definitionem eius intelligere:quam aſſignauit Ariſt.c. 1. lib. 1. Topicorum ; his verbis : *Dialecticus autem ſyllogiſmus eſt, qui ex probabilibus eſt collectus : id eſt , qui ex propoſitionibus probabilibus*

bilibus

bilibus procedens, probabilem etiam concluſionem colligit. Quæ ſic intelligenda eſt, vt ex vtraque præmiſſa probabili, vel ſaltem ex, altera, procedere debeat, nam ſæpe contingit, vt ex vna euidenti, &
21 altera probabili efficiatur. Talis eſt enim iſte, Omne animal diligit ſibi ſimile: Omnis homo eſt animal: ergo; Omnis homo diligit ſibi ſimile. Conuenit autem cum ſyllogiſmo demonſtratiuo, in communi: & generica ratione diſpoſitionis, in Modo, & figura: diſtinguitur autem ab eo, ſpecie, per modum concludendi: nam demonſtratio concludit per medium neceſſarium: hoc eſt, per cauſam, vel effectum neceſſarium: probabilis verò, per medium probabile: quia nec reddit cauſam nec effectum concluſionis neceſſarium, ſed ſolum probabilem: hoc eſt, quæ talia apparent pluribus, aut ſapientibus, vt explicatum eſt. Itaque non diſtinguuntur per ſolam materiam; vt probauimus in poſterioribus, ſed etiam per formam ſpecialem; ex modo ſpeciali concludendi deſumptam: cùm in forma generica diſpoſitionis ſyllogiſticæ conueniant. A ſyllogiſmo verò ſophiſtico, diſtinguitur per formam veram, aut apparentem: atque etiam per probabiles, aut apparentes propoſitiones. Nam ex illis procedit dialecticus, ſophiſticus verò ex his. Sed diuerſum quid eſt procedere, ex probabilibus aut ex apparentibus: nam licèt probabilis propoſitio ſit illa: quæ apparet vera quamuis fortè vera non ſit, non tamen cuicumque id apparet, ſed tantùm ſapientibus, idque propter fundamentum veriſimilis rationis: vel propter veriſimilitudinem eiuſdem veritatis. Apparentia verò, ex quibus procedit ſyllogiſmus ſophiſticus, nec reſpectu ſapientum dicuntur talia: nec etiam vera apparent, cum fundamento rationis probabilis, aut cum veriſimilitudine eiuſdem veritatis, ſed cuicumque, & ſine his fundamentis. Vnde ſolam, & nudam habent apparentiam veritatis, & ideo deceptoriæ propriè dicuntur: & ſyllogiſmus ipſe, ex ſic apparentibus procedens, vocatur etiam deceptorius.

Enumeratio, atque explicatio locorum, ex quibus deducuntur arg. probabilia, pro diſputatione ineunda.

22 HOc ſolùm reſtabat explicandum: ex his, quæ pertinent ad diſputationem dialecticam inſtituendam: nempe *Locus*, ex quo deſumenda ſint probabilia argum. vel ſyllogiſmi. Explicatis namque & cognitis huiuſmodi locis, facile erit cuique argumenta probabilia inuenire, quibus in diſputationibus vti poſſit. Et licèt vſus locorum, ad quamcumque ſcientiam pertineat, ſecundùm applicationem ad propriam materiam; eorum tamen explicatio, ad ſolam ſpectat dialecticam, cuius proprium munus eſt, methodum præbere omnibus ſcientiis, ac diſciplinis, ad diſputationem inſtituendam.

Locus autem,ex quo eruuntur argumenta , diuiditur in *Intrinſecum*,& *Extrinſecū.Locus Intrinſecus*,vocatur ille, qui ad ſubſtantiam rei pertinet , vel ſubſtantiam eius comitatur. Quæ ad ſubſtantiam pertinent , ſunt hæc , Definitio , Genus , Differentia, aut Pars aliqua rei,vt Materia,& Forma : vel Partes integrantes, vt Caput , Manus,aut Brachium. Quod verò comitatur ſubſtantiam , aut eſt Totum : (quod ideo comitari dicitur ſubſtantiam rei quia: includit partes:) aut Deſcriptio ipſius rei:aut Proprium rei:aut Accidens:aut ſubiectum illius. *Vnde loci intrinſeci, tantùm ſunt nouem*; Definitio, Genus, Differentia, Partes , Totum , Deſcriptio,Proprium, Accidens,& Subiectum.

Locus extrinſecus, dicitur ille ; qui non eſt in ipſa re, nec ab ea procedit , ſed ex aliquo extrinſeco deſumitur. *Locus* autem *extrinſecus* diuiditur , in Eum ; qui habet aliquam affinitatem cum ipſa re ; & in Eum , qui habet aliquam repugnantiam cum ea. *Loci extrinſeci habentes affinitatem*, ſunt,Coniugata, Similia,Cauſæ extrinſecæ , nempe Efficiens , & Finalis : Effectus extrinſecus, Maius,Minus, Auctoritas Diuina, vel humana. *Loci verò extrinſeci repugnantes*, ſunt , Contraria , Diſparata , & Diſſimilia. Vnde loci extrinſeci,vndecim ſunt:quos ſi cum nouem intrinſecis coniungamus , inueniemus locos omnes , tam intrinſecos quàm extrinſecos,viginti tantùm eſſe:quos ſingillatim , breuiſſimè tamen explicabimus : Vt ratio ſingulorum intelligatur , & vſus eorum reddatur facilis.

Locus primus à Definitione.

FRequens vſus eſt huius loci *à Definitione*, in diſputationibus 24
ex eo , quòd eſſentiam definiti continet , & cum eo conuertitur. Vnde fit: vt plures propoſitiones vniuerſales deduci poſſint ex ea , quæ vocantur Maximæ , & quaſi capita ſub quibus plures particulares deſumũtur, ad inſtituendos ſyllogiſmos dialecticos. Et ſi quæſtio propoſita,circa quam diſputatur , ſit Abſoluta , poſſumus aſſumere in argumentatione , definitionem ſubiecti , aut prædicati,aut vtriuſque:ex quibus deducuntur *Maximæ* , *Affirmatiuæ*,& *Negatiuæ*, *Affirmatiuæ* ſunt,Quidquid conuenit definitioni,conuenit definito : & Quidquid poteſt conuenire definitioni, poteſt conuenire definito , & aliæ ſimiles. Negatiuæ , Quod non conuenit definitioni,non conuenire definito:& Quod non poteſt conuenire definitioni:non poteſt conuenire definito. Gratia exēpli:Si propoſita q.diſputāda ſit,*An Dialectica ſit neceſſaria ad alias ſcientias comparandas*, Subiectum huius quæſtionis eſt *Dialectica*, *Præditatum* verò neceſſarium:Poſſumus ergo vti definitione Dialecticæ,ſic arguentes:Scientia docens argumenta conficere,neceſſaria eſt ad alias ſcientias comparandas: ſed Dialectica eſt ſciētia,

docens

docens argumenta conficere: ergo neceſſaria eſt ad alias ſcientias comparandas. Et ſecundùm eandem proportionem,poſſumus vti definitione neceſſarij, quod eſt prædicatum quæſtionis , atque etiam definitione,ſimul ſubiecti,& prædicati.

Si verò quæſtio ſit Comparatiua nempe , *An neceſſitas ad alias ſcientias,magis conueniat dialectica,quàm cæteris artibus* ; vti poſſumus definitione ſubiecti,atque etiam prædicati; vel vtriuſque deducendo ex eis Maximas quaſdam,ſimiles ſuperioribus , cum his aduerbiis magis , & minus. Vt ſi dicamus , Cui magis conuenit definitio,magis conuenit definitum : & Cui minùs conuenit definitio:minùs conuenit definitum,& ſic de cæteris.

Secundus locus à Genere.

25 EIſdem ferè modis vti poſſumus , *loco à genere*. Nam propter neceſſariam connexionem:quam habet cum ſpeciebus,deducuntur ab hoc loco plures *Maximæ*.ex quibus inſtituere poſſumus argumenta:vt ſunt iſtæ,*Quidquid eſſentialiter conuenit generi,etiam conuenit eſſentialiter ſpeciebus* : & , *Quod repugnat generi , repugnat etiam ſpeciebus*. ſicque de aliis, iuxta modos arguendi à definitione explicatos. Et ad hunc locum generis, reducitur locus Speciei: quia ſimilem habet connexionem cum indiuiduis : & ideo non additur alter locus à ſpecie, ſed eædem ferè Maximæ deduci poſſunt,atque à genere:& eodem modo debent applicari,ad formanda argumenta à ſpecie.

Tertius locus à Differentia.

VAlde ſimilis eſt locus *à Differentia* , duobus præcedentibus à definitione & à genere. Nam duplex eſt differentia *Subalterna* , & *Atoma*. Et ſi *ſubalterna* ſit de eiſdem ſpeciebus prædicatur ac genus:& eandem habet connexionem intrinſecam cum eis: Quare eædē Maximæ, ex ea deduci poſſunt, ac ex genere. Si verò ſit *Atoma*,cum definitione cōuenit in duobus.Primò,In eo, quod intrinſeca eſt ſpeciei. Secundò : Quia cum ea conuertitur. Vnde ſimiles etiam Maximæ ex ea deduci poſſunt : ac deducuntur ex definitione,& eiſdem modis applicari debent ad ſyllogiſmos dialecticos conficiendos.

Quartus locus à Partibus.

PArtes ſunt in triplici differentia,*Subiectiuæ*;vt ſpecies reſpectu generis;*Eſſentiales*;vt materia,& forma;aut genus,& differentia:& *Integrantes*; vt caput,manus, & brachium, Et ex his ; Quædam ſunt *neceſſariæ* ad conſiſtentiā totius,ſine quibus eſſe non poteſt:vt caput,cor,& ſimiles. Aliæ *nō ſunt neceſſariæ*,ſed ſine illis eſſe poteſt:vt manus,digitus, pes. Et à primis poteſt deduci argum.

à ſecundis deduci non poteſt: quia neque inferunt conſiſtentiam totius, nec eam tollunt. A partibus plures Maximæ deduci poſſunt, propter neceſſariam connexionem, quam habent cum toto, & cum cum eis totum: vt ſunt iſtæ: *Quod neceſſariò comitatur partem, neceſſariò etiã debet comitari totum*: &, *Quod repugnat parti, etiã repugnat toti.* Et hæc accipiuntur *ex parte ſubiecti* propoſitæ quæſt. Aliæ verò poſsũt ſumi *ex parte prædicati* ſecundùm proportionem.

Quintus locus à Toto.

TOtum duplex eſt. Aliud *vniuerſale*, quod eſt vniuerſale prædicatum reſpectu inferiorum, quæ ſunt partes eius ſubiectiuæ; vt genus reſpectu ſpecierum: & terminus diſtributus ſigno vniuerſali: vt omnis homo, reſpectu particularium, quæ ſub eo continentur. Et ab hoc toto, ad eius partes; ſumuntur omnia argumenta quæ fiunt à ſuperiori ad inferius negatiuè: & in ſummulis ſunt manifeſta. Aliud eſt *totum Eſſentiale, aut integrale*; vt homo, equus, domus. Et ab hoc toto deduci poſſunt plures Maximæ, & ex eis confici plures ſyllogiſmi: vt, *Poſito toto neceſſe eſt poni omnes partes neceſſarias.* Vnde valet arg. à poſitione totius, ad poſitionem cuiuſcunque partis neceſſariæ. & etiam *Ablato toto, neceſſe eſt auferri aliquam partem neceſſariam.* Vnde valet argu. à negatione totius ad negationem alicuius partis neceſſariæ, ſub diſtinctione: vt ſi deficit domus, aut non eſt fundamentum, aut non eſt tectum, aut non eſt aliqua alia pars neceſſaria. 27

Locus ſextus à Deſcriptione.

DEſcriptio eſt definitio, quam appellare ſolent *deſcriptiuam*: quia non explicat eſſentiam rei, nec per genus, & differentiam traditur, ſed per propriam paſſionem, conuertibilem tamen cum re deſcripta; vt animal, aptum ad ridendum cum homine: & ideo omnes Maximæ, quæ ex definitione deducuntur, ex deſcriptione deduci poſſunt, & eodem modo applicari ad ſyllogiſmos cõſtituendos. Et quod de deſcriptione dicitur, de definitione, quid nominis, intelligi debet: cùm conuertatur etiam cum re, non tamen de etymologia nominis: quia ſæpe contingit, diuerſa eſſe, id à quo nomen imponitur, & illud quod ſignificat: quare non poteſt argumentum firmum duci ab etymologia ad rem ſignificatã. 28

Locus ſeptimus à Proprio.

PRoprium eſt, *quod non indicat, quid eſt eſſe rei: ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur*: vt definit Ariſtot. cap. 4. 1. lib. quaſi dicat, propriam paſſionem, non pertinere ad quod quid eſt, ſeu rei eſſentiam, conuerti tamen cum ea ſicut definitio conuertitur cum definito. Et ideo iiſdem ferè modis, eadẽ ferè arg. deduci poſsũt à proprio

proprio , atque à definitione : quia, *Cui conuenit definitio,conuenit propria paſſio*:&, *Cui non conuenit propria paſſio, nec definitio conuenit*. Et ſicut bene colligitur, Rem eſſe perfectiorem, quo perfectiorem definitionem habet: Ita quò perfectiorem habet paſſionem:cùm hæc procedat ab eſſentia,tanquam à propria cauſa.

Locus octauus ab Accidente.

29 A*Ccidẽs eſt,quod adeſt,& abeſt ſubiecto,præter corruptionem eius*: vt definit ibidem Ariſt.Sed hæc definitio,ſolùm videtur cõuenire accidentibus verè inhærentibus,quæ ideo vocantur intrinſeca:nihilominus etiam alia quæ ſolùm videtur extrinſecam denominationem ſignificare, ſub nomine accidentis hoc loco debet intelligi : vt dextrum eſſe,vel ſiniſtrum parietem : aut viſum vel intellectum eſſe:quia in modo denominandi, ſimilia ſunt accidẽtibus intrinſecis.Ab accidente,deduci poſſunt plures Maximæ, & ab his plura arg.Vt, *Si accidentia prædicati,non conueniunt ſubiecto, non cohærebit prædicatum ſubiecto*:quo arg.vſus videtur beatus Petrus, Actor. 2. probans diſcipulos non fuiſſe ebrios:quia tempus illud tertiæ horæ diei,non erat conueniens ebrietati, & ideo, nec diſcipulis, cùm eadem hora eis imponeretur ebrietas. Et bene probatur,aliquem non occidiſſe alterum,ſi probatur eo tempore, quo occiſus eſt,in eodem loco occiſionis non fuiſſe,ſed alibi.

Locus nonus à ſubiecto.

DE *ſubiecto inhæſionis*, intelligitur locus iſte,cui inhærent accidentia non de ſubiecto prædicationis, cui poteſt prædicatum eſſentialiter conuenire:& ideo meritò numeratur inter locos intrinſecos. A ſubiecto poſſunt deduci Maximæ iſtæ & ſimiles: *Cui repugnant accidentia,etiam repugnat ſubiectum* : vt ſi alicui repugnat intellectus , etiam anima,& ſi repugnant corporea accidentia , etiam repugnabit corpus. *Vbi ſubiectum eſt,ibi debent eſſe accidentia*:& *Vbi non ſunt accidentia,nec eſt ſubiectum*:&, *Motis nobis mouentur omnia,quæ ſunt in nobis*:id eſt accidentia. Et ex his, & aliis Maximis,multa poſſunt effici arg. à loco Subiecti:& iſti ſunt omnes loci intrinſeci.Sequuntur extrinſeci.

Locus decimus,& primus inter Extrinſecos,à Coniugatis.

30 C*Oniugata dicuntur voces,quæ ſub diuerſa terminatione,eandem formam ſignificant,atque participant*: & propterea quaſi idem iugum ducere videntur; vt Iuſtus, Iuſtitia,& Iuſtè & omnes caſus per quos variatur idem nomen : & verbum. Ad hæc reducuntur alia quæ eandem formam ſignificant, licèt diuerſæ omnino ſint voces : vt Iuſtus, & Studioſus: quæ ita ſe habent , quantùm ad rem ſignificatam , ſicut iuſtitia, & iuſtus. Ex his deducuntur

iſtæ maximæ, & ſimiles: *Quæ dicuntur de vno coniugatorum, ſuo etiam modo, & cum debita variatione, dicuntur de alio*; vt ſi Philoſophus eſt ſciens; Philoſophia erit ſcientia &, *de quo dicitur vnum coniugatorum, dicitur etiam ſuo modo alterum.* Et ex his, ac ſimilibus propoſitionibus poſſunt fieri multa argumenta à coniugaris.

Locus 11. à Simili.

SImilia ſunt, quæ participant eandem formam*:vt omnia alba. Ad quæ reducuntur, quæ habent eandem proportionem:vt auriga, & dux, quia ſimilem curam ei, quam habet auriga in ſuo curru, debet habere dux in exercitu. Ad ſimilia etiam reducuntur æqualia, & ab eis deducuntur Maximę plures, pro argumentis inſtituendis, ſimiles huic; *Cygnus diſgregat viſum: ergo etiam paries albus.* Sed ſemper debet fieri in his argumentum à ratione formali ſimilitudinis, & non ab aliis materialibus, quæ habere poſſunt ſimilia: non eſt enim bonum argu. ſi dicamus; *Cygnus eſt auis, ergo etiam paries albus eſt auis.*

Locus 12 à Cauſa.

QVadruplex eſt cauſa: Finalis, Efficiens, Materialis, & Formalis* 31
Verùm locus iſte, cùm ſit extrinſecus, ſolam Finalem, & Efficientem complectitur: non Matarialem, & Formalem, quæ cùm ſint partes rei Intrinſecæ, potiùs ad locum partium pertinebunt. *Cauſa finalis eſt*, cuius gratia operatur efficiens, & producit effectum: & *Cauſa efficiens*, à qua effectus procedit. Maximæ, quæ ex eis deduci poſſunt, ſimiles ſunt his: *Poſita cauſa, neceſſariò ponitur effectus*: quæ intelligitur de cauſa actuali, & ſufficienti, & *Non poſito effectu, non ponitur cauſa*: quæ ſimili modo intelligitur. Verùm quæ ad naturam, & proprietatem harum cauſarum pertinent, in ſecundo lib. Phyſic. à nobis explicantur.

Locus 13. ab Effectu.

VAlde ſimilis eſt locus iſte præcedenti: quia eædem Maximæ à cauſa, & effectu deducuntur: idem eſt modus arguendi in eis; vt, *à Poſitione effectus, ad poſitionem cauſæ*: v.g. Si dies eſt, ſol eſt in noſtro hemiſphærio. *Ablato effectu, aufertur cauſa*: vt, non eſt dies, ergo nec ſol eſt in noſtro hemiſphærio. Sed intelliguntur iſtæ, & aliæ ſimiles, de cauſis neceſſariis, & ſufficientibus.

Locus 14. à Maiori, & 15. à Minori.

SImiliores ſunt duo iſti loci, à maiori, & minori: & ideo de illis 32
ſimul loquendum eſt. A maiori, ſumitur hæc Maxima: *Quod poteſt efficere maius, poteſt efficere minus*: & à minori hæc, *Quod non poteſt efficere minus, nec poteſt efficere maius.* Sed vtraque debet intelligi,

ligi,de maiori & minori,eiuſdem conditionis.Nam ſi diuerſæ rationis ſint,non valebit argumentum.v.g.Angelus poteſt intelligere, quod eſt maius : ergo poteſt ambulare,quod eſt minus. Quia diuerſæ conditionis ſunt,intelligere,& ambulare.Item non poteſt ambulare,ergo nec intelligere.

Locus 16.& 17.ab Authoritate Diuina,& humana.

TEſtimonium fide digni, cui fides innititur,valde extrinſecum eſt rebus teſtificatis vel creditis*; vt ex ſe eſt manifeſtum Vnde locus ab authoritate fide digni,maximè extrinſecus eſt. Sed ſi ſit ab authoritate Diuina, infallibilem veritatem tribuit rei : quia cùm Deus ſit ſumma, & prima veritas, non poteſt falli:& cùm ſit ſumma bonitas, fallere non poteſt.Vnde quæ Devs teſtificatur,ea infallibilem veritatem habent : & tales ſunt res noſtræ fidei, quas propter Diuinam authoritatem credimus,& argumenta Theologica,ab hoc præcipuè loco deducuntur.

33 *Ab humana verò authoritate aut teſtimonio,non adeo firmum arg. deduci poteſt.* Sed valet plurimum,ad explicandas res diuinæ fidei. Nam licèt ſacri Doctores,homines fuerint,tamen expoſitio ſacræ Scripturæ, quam omnes, vel plures eorum adferunt (etiam ſi diſſentiat vnus, vel alter) maximam facit fidem : quia non eſt credendum,permiſiſſe Deum eos in hac re decipi, ad quos pertinet. Scripturam exponere,& expoſitam aliis tradere. Valet etiam multùm in rebus, quæ dependent ex libera hominum voluntate; vt ad impoſitionem, & ſignificationem nominum:quia nominibus vtendum eſt,vt plures vtuntur. Præterea in rebus quæ per ſenſus euidenter cognoſcũtur:atque etiam in his, quæ ad hiſtoriam pertinent:quæ inniti debent euidentiæ alicuius,vt plurimùm, per aſſenſus habita, ex qua ita contigiſſe, credunt alij.Sed non valet in his,quæ cognoſcuntur per diſcurſum,in quibus præcipuum locum ratio tenet, quamquam adhuc in his multùm valeat communis conſenſus omnium. Semper ergo ducitur argum. probabile, ab authoritate humana : & quo plures ſunt, qui aliquid teſtificantur; eo efficacius argum. deducitur. Negatiuè tamen, non eſt ab authoritate humana arguendum, quaſi probetur, rem non ita eſſe, quia à nemine narratur:quia non eſt neceſſarium ſcripta fuiſſe omnia.

Locus 18.& 19.ab Oppoſitis, & Repugnantibus ſeu Diſparatis.

NOn multum differunt duo iſti loci,*ab Oppoſitis & Repugnantibus,ſeu Diſparatis,* quia eadem ferè argumenta ab vtriſque deducuntur. *Oppoſitio quadruplex eſt*; vt in Poſtprædicamentis diximus.*Contraria*,quæ eſt inter Album, & Nigrum. *Contradictoria*: Inter album, & Non album. *Priuatiua*: Inter cæcum & videns:

& *Relatiuo*: Inter Patrem & Filium; Et in contradictoriè oppoſitis; Maxima hæc ſemper eſt vera: *Quod cui conuenit vni, non poteſt conuenire alteri, &, Cui non conuenit vnum, neceſſariò conuenit alterum*: quia immediata eſt eorum oppoſitio. Et idem eſt in priuatiuè oppoſitis: nō quidem abſolutè, ſed circa ſubiectum aptum; vt, *Cui conuenit cæcitas, non poteſt ſimul conuenire viſus*: nec, *Cui conuenit viſus, poteſt ſimul conuenire cæcitas. Et ſi viſus non conuenit, neceſſe eſt conuenire cæcitatem*: &, *Si non conuenit cæcitas, neceſſe eſt viſum conuenire.* In contrariis verò, valet arg. ab affirmatione vnius, ad negationem alterius: vt, eſt album: ergo non eſt nigrum. Sed non valet à negatione vnius, ad negationem alterius: vt, non eſt album; ergo eſt, nigrum: quia oppoſitio contraria, non eſt immediata. Et ſimilia argumenta deduci poſſunt, à repugnantibus, aut diſparatis, quorum exempla ſatis ſunt manifeſta.

Locus 20. à Diſsimili.

D*iſſimilia* appellantur, quæ diuerſam habent formam, aut naturam: vt albedo, & dulcedo: album, & nigrum: homo, & leo ad quæ reducuntur ea, quæ licèt eandem formam habeant, non tamē in eodem gradu, ſed diuerſo: qualia ſunt, calidum vt vnum, & calidum vt octo. Et ab vtriſque deſumi poſſunt argumenta. Quia, *quæ vni conueniant, non poſſunt conuenire alteri.* Sed ſemper ſunt accipienda formaliter, hoc eſt, in quantum diſſimilia in natura, vel gradu: & non ſecundùm alias rationes materiales, in quibus, manifeſtum eſt, poſſe conuenire. Et hæc notaſſe ſufficiat circa librum Topicorum.

PRO LIBRIS ELENCHORVM.
Tractatus de ſyllogiſmo Sophiſtico.

DVo agit Ariſt. in duobus libris Elenchorum, vt vniuerſali diuiſione, totum hoc opus comprehendamus *Explicat naturam ſyllogiſmi Sophiſtici, & partium eius*, ex quibus componitur. tanquam obiectum proprij. *Deinde locos omnes enumerat, ex quibus fallacia argumenta deducuntur*, aut occaſionem ſumunt: qui ſunt Fallaciæ tam in Dictione: quàm extra Dictionem. Nos verò ea, quæ ad fallacias pertinent, ad ſummulas remittentes, in quibus copioſè explicantur, aliquid de natura ſyllogiſmi ſophiſtici dicemus: qua intellecta, quidquid in præſenti opere tradit de eo Ariſtoteles, aliqua ſaltem ratione percipi poſſit. 1

Quidnam ſit ſyllogiſmus, Sophiſticus, & quotuplex: & an verus ſit ſyllogiſmus, vel non?

2 **S**Yllogiſmus Sophiſticus, ſi etymologiam nominis ſequamur, idē ſignificat ac ſyllogiſmus ſapiētis, cùm σοφὸς ſit ſapiens: vſu tamen philoſophicæ ſcholæ factum eſt; vt iam non ſyllogiſmus ſapientis, ſed decipientis, aut decipere volentis, per eum intelligatur. Quia per ſophiſtā, non iam verum ſapientē, ſed eū, qui ſapiens videri vult, omnes intelligunt. Definitionē, & Diuiſionē *ſyllogiſmi ſophiſtici* tradit Ari. 1. li. Topic. c. 1. Sed vt tria illa, quæ de eo conſiderari poſſunt, cōmodiùs explicentur, à diuiſione incipiendū eſt.

Diuidit autem Ari. ſyllogiſmum ſophiſticum, in tria membra; & primum ita definit: *Litigioſus autem eſt ſyllogiſmus, ex his, quæ videntur probabilia, non ſunt autem.* Secundum verò, his verbis; *Et qui ex probabilibus quidem, aut ex his quæ videntur probabilia, eſt apparens.* Et paulo inferiùs, de vtroque in particulari loquens aſſerit; Primum, eſſe verum ſyllogiſmum: Secundum, non verum, ſed apparentem. Poſtremum membrum, vocat paralogiſmum: & ait eum eſſe, quia aſſumit propoſitiones proprias alicuius ſcientiæ: quæ vt ab ea ſcientia aſſumuntur, neceſſariæ ſunt: ſed vt ab eo aſſumuntur, ſolum apparent neceſſariæ, & ſunt falſæ. Et talis eſt ſyllogiſmus iſte: Lineæ ductæ ab eodem puncto, in idem pūctum, ſunt æquales: Chorda, & arcus ducuntur ab eodem puncto: ergo ſunt æquales. Syllogiſmus iſte conſtitutus eſt in materia geometriæ, ſed maiorem propoſitionem ſic accipit geometria: Omnes lineæ rectæ, ductæ ab eodem puncto, in idem pūctum, ſunt æquales. Et ſic vera eſt, ac neceſſaria: ſed cùm accipiatur in illo ſyllogiſmo, ſine illa voce, recta, apparet quidem neceſſaria, quia apparet eadem: ſed falſa eſt, & valde diuerſa; vt conſtat, & ideo procedit ex propoſitionibus illius ſcientiæ apparentibus neceſſariis, non tamen verè neceſſariis, ſed falſis.

3 Ex his autem tribus ſyllogiſmis, primus, qui dicitur *Litigioſus*, & tertius qui dicitur *Paralogiſmus*, conueniunt in eo, quòd vterque ſeruat formam ſyllogiſticam, cùm in Figura, & Modo conſtituatur: vnde ex hac parte non peccat: ſed differunt in his ex quibus procedunt. Quia prior ille procedit ex his, quæ apparent probabilia, ſed probabilia non ſunt: paralogiſmus verò, ex neceſſariis, ac propriis alicuius ſcientiæ, ſed quæ nec ſunt neceſſaria, nec ad illam ſcientiam pertinent, ſed ſunt falſa. Secundus verò, qui etiā litigoſus vocatur, in vtroque differt ab aliis duobus. Nā primò non ſeruat formā ſyllogiſmi, ſed peccat in ea: & ideo dixit de eo Arg, eſſe litigioſum ſyllogiſmum. Nec verò eſſe ſyllogiſmum, hoc eſt, non habere veram formam ſyllogiſmi, ſed ſolum apparentem.

Et ex his intelligitur, *Primum & tertium, veram habere formam ſyllogiſmi:* & ideò veros eſſe ſyllogiſmos. Nam procedere ex apparentibus, aut etiam ex falſis, non tollit veram formam ſyllogiſmi. *Secundùm verò non eſſe verum ſyllogiſmum, ſed apparentem.* & tales

ſunt omnes, qui regulas ſyllogiſmorum non ſeruant: ſed vel ex medio æquiuoco procedunt, vel non diſtributo, vel ex negatiuis præmiſſis: aut alios defectus patiuntur circa formam.

Secundò intelligitur, *Hos tres ſyllogiſmos, eſſentialiter eſſe diuerſos:* quia vel differunt ratione formæ ſyllogiſticę: vel ex parte præmiſſarum. Ex parte quidem formæ, differt ſecundus à primo, & tertio: & cùm differentia ex parte formæ, ſit eſſentialis, euidẽs eſt, differre eſſentialiter ab eis. Tandem primus, & tertius, licèt conueniant in forma ſyllogiſtica, & quaſi generica, differunt tamen in forma ſpeciali, ex modo concludendi deſumpta. 4

Nam primus procedit, & concludit ex his, quæ ſolùm apparent probabilia. Tertius verò, ex his quæ apparent neceſſaria. Ideo primus & tertius differunt tanquam veræ ſpecies ſyllogiſmi. Secundus verò, non differt ab eis, tanquam vera ſpecies quia cùm non habeat veram formam ſyllogiſmi, nec vera ſpecies eius eſſe poteſt: ſed ſolùm ſecundùm apparentiam. Vnde duo illi, ſunt ſyllogiſmi ſimpliciter, iſte verò non, niſi ſecundùm quid: quia ſolam habet apparentiam ſyllogiſmi, eo modo quo homo pictus, ſolam habet apparentiam hominis: differt ergo ab eis analogicè.

Quocirca intelligitur tertia, *Diuiſionem ſyllogiſmi ſophyſtici in hæc tria membra, eſſe Analogi in Analogata.* Verùm reſpectu duorum membrorum, nempe primi, & tertij, eſſe generis in ſuas ſpecies: & ideo Ariſt. non definiuit omnes vna definitione ſed diuerſis: ſimul diuidens ſyllogiſmum ſophiſticum, in hæc tria membra: & ſingula definiens, propriis definitionibus.

Quartò intelligitur: *Generalem diuiſionem ſyllogiſmi, in Demonſtratiuum, Dialecticum, & Sophiſticum, eſſe diuiſionem generis in ſuas ſpecies,* ſi ſophiſticus ſolùm ſumatur pro eo, qui non peccat in forma, quo pacto primum, & tertium ſolùm comprehendit. Nam ſolũ hoc modo ſumptus, vera ſpecies ſyllogiſmi eſt: ſubalterna tamen, cùm in duas alias ſpecies diuidatur. Tertius verò ſyllogiſmus, non eſt ſpecies vera ſyllogiſmi, cùm forma careat: ſed ſolùm ſecundùm apparentiam. Vnde ſi ſophiſticus ſumatur, prout omnes tres comprehẽdit, eadem diuiſio generalis ex parte eius, erit analoga: cùm vnum membrum comprehendat, quod non eſt ſyllogiſmus, niſi ſecundùm quid.

Præter hanc diuiſionem ſyllogiſmi in tria illa membra, quæ eſſentialis eſt, diuiditur *diuiſione accidentali*, in mẽbra, ſecundùm duos diuerſos effectus, vel fines, quos per eum intendere poteſt ſophiſta. *Primus finis eſt*, oſtentare ſcientiam, & aucupari gloriam: & tunc dicitur ſyllogiſmus *ſophiſticus* tantùm, *vel litigioſus:* quia ſophiſta per eum, non tam intendit diſputationem inſtituere, quàm litem, aut litigium, verbiſque fallacibus conuincere reſpondentem, & ideo ſapiens haberi, in opinione vulgi. *Secundus finis eſt*, 6

pericu

periculum facere:vel experimentum ſumere de ſcientia alterius: & tunc dicitur *ſyllogiſmus Tentatiuus.*

Deinde diuiditur etiam *accidentaliter, in quinque alia membra,* ſecundùm quinque inconuenientia, ad quæ ſophiſta intendit deducere reſpondentem. *Et inconuenientia* hæc,ſolent vocari metæ, vel termini:quia quaſi ad illa:tanquam ad metam,ſcopum,vel finem ſuæ diſputationis,alium deducere intendit: Prima eſt, *meta Redargutionis:* Quando reſpondens cogitur, vi ſyllogiſmi apparentis negare,quod priùs conceſſerat:vel concedere, quod nega-
7 uerat. Secunda eſt *meta falſi:*Quando cogitur aliquid apertè falſum concedere, vt quòd ipſemet non ſit homo, illo ſyllogiſmo: Quod ego ſum,tu non es:Ego ſum homo:ergo,Tu non es homo: *Tertia eſt meta inopinabilis,* ſeu *Paradoxa:*Quando cogitur concedere rem aliquam,inopinabilem à ſapientibus, vel opinione vulgi inauditam, quamuis fortè non ſit falſa. Quarta eſt *meta Solæciſmi:*Quando aliquam incongruam locutionem cōpellitur concedere. Quinta dicitur *meta Nugationis:*Quando cogitur ad inutilem minùs ornatam locutionem,per quam nugari videatur. Vt ſi cogatur dicere : Naſum,eſſe naſum curuum,aut ſimum : Et hæc de ſyllogiſmo ſophiſtico annotaſſe ſufficiat:ex quibus cognoſcemus naturam eius,atque etiam quot ſpecies,& membra habeat:& quotnam ex membris eius,ſint veri ſyllogiſmi,quotque non veri, ſed ſolùm apparentes. Fallaciæ verò omnes quæ ſunt quaſi loca, ex quibus varij ſyllogiſmi fallaces deduci poſſunt, ſatis ſunt in Summulis explicatæ:& ideo,non putamus,enumerationem & explicationem ſingularum,in hac parte repetendam.

Hac tandem quæ circa vniuerſam Logicam Ariſtotelis annotauimus in noſtris Commentationibus,dilucidam ſatis, reor,ac breuem eam efficient:vt facilè,& breui tempore poſſit liberalium Artium ſtudioſis, huius florentiſſimæ Academiæ,à ſuis Magiſtris in Gymnaſiis explicari,& ab eis percipi. Faxit DEVS *Opt. Max.vt labor hic noſter in gratiam eorum aſſumptus in gloriam eius,ſacriſſimæque Deiparæ, ac B. Thomæ, in maximámque eorum ſtudioſorum vtilitatem (vti ſperamus) cedat.*

FINIS TOTIVS LOGICÆ.

INDEX

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN VTRAQVE parte Dialecticæ continentur.

Prior numerus marginem; poſterior paginam denotat.

Abſtractũ de concreto nullo modo prædicatur. pag. 81

Abſtractum generis de abſtracto differentia non prædicatur: neque è conuerſo, 82

Abſtractum ſuperiùs de abſtracto inferiori prædicatur ordine phyſico, non verò metaphyſico. 82

Abſtractum ſuperius de abſtracto inferiori in ſecundis intentionibus prædicatur. 84

Abſtractio alia ſimplex, alia compoſita, 176

Abſtracta phyſica accidentium ad prædicamẽta pertinẽt. n. 27. 251

Aſcenſus.

Aſcenſus prædicamentalis per collectionem generum, & ſpecierum: deſcenſus verò per diuiſionem fit. n. 3. 109

Aſſenſus.

Aſſenſus præmiſſarum, ſunt cauſa materialis, & efficiens concluſionis. n. 27. 565

Aſſenſus præmiſſarum, formaliter includuntur in aſſenſu concluſionis, 568

Aſſenſus concluſionis in eodem inſtanti ex aſſenſibus præmiſſarum ſequitur. n. 38. 571

Aſſenſibus præmiſſarum poſitis, poteſt intellectus ſuſpendere aſſenſum concluſionis, 574

Aſſenſus principiorũ ex cognitione terminorum habetur. n. 3. 636

Accidens.

Accidẽs in concreto cõſtituit quintum prædicabile per ordinem ad ſubiecta, à quibus ſola ratione diſtinguitur. nu. 5. 175

Accidens primò intẽtionaliter ſumptum, in ſeparabile, & in inſeparabile diuiditur. nu. 8. 176

Accidens per adeſſe, & abeſſe ſecundùm inhærentiam realem definitur. n. 12. 178

Accidens dupliciter ſumitur pro accidente prædicabili, & prædicam. n. 15. 180

Accidenti aptitudinalis inhærentia eſt eſſentialis. n. 19. 182

Accidens tam extrinſecis accidentibus, quàm intrinſecis ſubſtantia, analogum eſt. n. 78. 227

Analogia.

Analogia eſt proportio inter multa eodem nomine ſignificata. nu. 12. 190

Analogum mediũ tenet inter æquiuocum, & vniuocum, ibi.

Analogum efficere non ſufficit proportionalitas, etiam per nomen ſignificata. num. 18. & 22. 193. 194. 195.

Analogum habet conceptum vocis vnum. n. 26. 198

Analogis non datur vnus conceptus rei, ſed multiplex. n. 28. 199

Analogum aliud cuius ſignificatũ formaliter reperitur in omnibus, aliud cuius ſolùm in principaliori, & extrinſecè. n. 30. 200

Ab analogatis, quæcunque illa ſint, non eſt abſtrahibilis ſimpliciter communis conceptus. num. 31. & 40. 201.

40. 201.206

Analogum immediatè ſignificat analogata: quæ actu confuſo cõtinet, 206.207

Analogum quo modo verificetur de ſingulis analogatis,nu.45. 208

Analogum prædicatur de analogatis, prædicatione formali ſecundùm quid, & ſimpliciter æqualis,nu.46. 209

Analogum prædicatur de analogatis,vt dicunt inter ſe attributionem,n.51. 211

Analogum habet vnitatem ſecundùm quid,quæ ſufficit,n.52. 212

Analogi diuiſio ſimpliciter, eſt vocis ſecundùm quid rei. ibid.

Ad efficiendum nomen analogum, ſufficit attributio multorum ad vnum,etiam ad ſignificatum per nomen,num.79. 228

Concretum.

Concretum tã eſſentiale, quàm accidentale,de inferiori,vel æquali concreto prædicatur,num. 15. 83

Concretum accidentale, reſultans ex natura accidentali, & ex modo inhærendi in ſubiecto, eſt vnum per ſe,& prædicamentale, num.24. 250

Compoſitio.

Compoſitio Metaph. in Deo non reperitur,num.33. 154

Compoſitio Metaphyſica ex conceptibus obiectiuis fit, n.16. 143

Cõpoſitio realis petit extrema realia,& realiter diſtincta,n.13. 148

Conceptus.

Conceptus ſignificant naturaliter, voces verò,& ſcriptura, ad placitum,num.5. 465

Complexa.

Complexa non pertinent ad prædicamentum, num.16. 147

Dialectica.

Dialectica non diuiditur propriè in naturalem, & acquiſitam,num.1. 1

Dialectica ad alias ſcientias perfectè comparandas eſt neceſſaria, non verò ad quomodocunque, num.2. 2

Dialectica docens eſt ſciẽtia,n.4. 5

Dialectica diuiditur in docentem, & vtentem, 6.& 7

Dialectica vtens, vt vtens,non eſt ſcientia, nec habitus à docente diſtinctus,nu.6. 8.& 9

Dialectica eſt vnus ſimplex habitus quoad ſpeciem,& numerum, num.11. 15

Dialectica habet modum, & finem componendi,& reſoluendi,nu.14. 19.& 20

Dialectica modũ ſpeculandi & cõponẽdi,ſub ratione ſuperiori formaliter continet, num.15. 20

Dialectica formaliter eſt ſcientia ſpeculatiua,& practica, 21.22

Deus,& Angeli.

Deus, vt Deus eſt, ad nullum prædicamentum per ſe,& reductiuè pertinet, 266.267

Angeli & corpora cœleſtia, per ſe pertinent ad prædicamentũ ſubſtantiæ, num.18. 270

In Angelis non reperitur compoſitio ex materia & forma, reperitur tamen ex potentia, & actu reali,n.19. & 20. 270. & ſeq.

In Angelis datur compoſitio Metaphyſica. 271

Demonſtratio.

Demonſtratio ex neceſſariis debet procedere,num.5. 578

Demõſtratio:qualibet propter quid debet conſtare propoſitionibus de omni

omni,& per ſe:ſolùm autem perfectiſſima de propoſitionibus vniuerſaliter,num.15. 584
Demõſtratio quia, & propter quid, in hoc differunt,quòd illa à cauſa remota,& inadæquata procedit:hæc verò à proxima,& adæquata,610 & num.1. 611
Demonſtratio in communi genus eſt ad demonſtrationem,quia,& propter quid,num.12. 558
Demonſtratio vtramque pramiſſam neceſſario certiorem concluſione continet,num.34. 593

Differentia.

Differentia in communi, in propriam & propriiſſimam adæquatè diuiditur, 136.137
Differentia prima intentionaliter ſumpta, ad prædicta membra eſt analoga,num.9.& 12.139.140. & ſeq.
Differẽtia ex perfectiori gradu naturæ,quã genus ſumitur,n.17.144
Differẽtia à genere diſtinguitur ratione ratiocinata,num.29. 152
Differentia alia ſuperior, alia inferior,num.34. 154
Differentia inferior materialiter ſuperiorem includit : non verò formaliter,nu.35. 155
Differẽtia qualibet perfectior eſt genere quod contrahit,nu.45. 161
Differentia ſuperior ſolùm per ſecũdam definitionem definitur, 164

Ens rationis.

ENs rationis eſt materia proxima Logicæ,num.17. 24
Ens rationis, aliud quod directè fit ab intellectu , aliud quod indirectè, ibid.
Ens rationis indirectè factũ ab intellectu eſt obiectũ Logicæ. 30
Ens rationis ſe habet ad modum forma inhærentis,num.4. 69.70
Ens rationis aliud quod habet fundamentum in re,aliud quod non habet,num.7. 71
Ens rationis cum fundamẽto aliud negatio , aliud priuatio , relatio aliud,num.8. 72
Entia rationis habentia fundamentum in re, ſolùm fiunt per operationem intellectus reflexam.ibid.
Entia rationis,alia per primã, alia per ſecundam , alia per tertiam operationem intellectus fiunt,75
Entia rationis,nec diuinus,nec angelicus intellectus efficit, 76.77
Ens rationis conſideratur à Logica vt eſt denominatio ab intellect attributa naturæ. ibi

Enunciatio.

Enunciatio vniuerſalis negatiua ſeipſam, vniuerſalis affirmati in aliam particularem, parti laris affirmatiua in ſe : parti laris negatiua in nullam c uertitur,nu.8 & 11. 522.
Enunciationes de modo conting ſumpto pro poſſibili, faciunt ſum copulatiuum,
Enunciationes de modo poſſibi contingenti opponuntur pr tionibus de neceſſe, nu.17.
Enunciatio mentalis , vocal ſcripta formaliter ſunt ent tionis,nu 31. 49
Enunciationis eſſentia eſt pr vnum de alio,nu.35.
Enunciatio genus eſt ad aff tem, & negantem,
Enunciationes ſingulares de contingenti , continent a natam veritatem , aut tem,

Ens reale.

Ens per accidens ex duplic

actu conſtat, tract. 2. de hab. & ſcient. n. 39. 654

Ens per accidens, aliud ex entibus caſu concurrentibus, aliud ex naturaliter componitur, & aliud ex non ordinatis, aliud ex ordinatis & ſolùm de hoc vltimo datur ſcientia, nu. 39. & 40. ibid.

De ente fortuito in communi conſiderato ſcientia poteſt dari, num. 41. 655

Ens reale analogum eſt ad ſubſtantiam, & accidens, nu 56. 716

Ens completum, adhuc eſt analogum ad ſubſtantiam & accidens completum, nu. 61. 217

Ens comparatum, ad res eiuſdem prædicamenti eſt idem cum genere ſupremo illius, & vniuocum, num. 64. 219. 220

Ens comparatum ad ſubſtantiam finitam, & infinitam, analogum eſt, num. 67. 220

Ens dicitur de ſubſtantia, & accidente, & de Deo, & creaturis, analoga ſolùm attributionis, nu. 70. 222

Genus.

Genus duplicẽ habet acceptionem realem, cap. 2. de gene. num. 1. 89

Genus definitur, in quantum eſt ſpecies vniuerſalior, 92

Genus per prædicari de pluribus deſcriptiuè definitur, 96

Genus eſt definitum, vt natura ordinata ad ſecundam intentionem, nu. 14. 98

Genus dupliciter poteſt conſiderari, & vt pars, & vt totum. nu. 19. 101. 102

Genus continet oppoſitas differentias in potentia, per quas contrahitur, 102

Genus prædicatur de ſpecie, vt totum potentiale, nu. 24. 105

Genus diſtinguitur à differentia, per prædicari in quid, n. 26. 106

Genus non prædicatur immediatè de indiuiduis generis, vt genus, bene tamen vt ſpecies, num. 24. 124. 125

Genus diſtinguitur à differentia, per prædicari in quid, nu. 26. 106

Genus habet ſignificatum materiale adæquatum, & inadæquatum, nu. 10. 114

Genera ſubalternatim poſita ea ſũt, quorum vnum ſub altero collocatur, & ambo ſub 3. cap. 3. prædicament. eſſe, nu. 3. 109

Genera ſubalternatim poſita poſſunt habere differentiam communem diuiſiuam, quæ verò non ſic ſunt poſita, nullam habere poſſunt, nu. 5. 111

Habitus.

Habitus acquiſitus per demõſtrationem quia, & propter quid, etiam circa eandem rem ſpecie differunt, 620. 621

Habitus principiorum, præter intellectum, & ſpecies intelligibiles dantur, nu. 8. 638

Habitus principiorum practicorum, & ſpeculatiuorum, ſpecie differunt, num. 20. 695

Habitus principiorum, & ſcientiarum, etiam circa eandem ſcientiam ſpecie diſtinguuntur, n. 25. 698

Indiuiduum.

Indiuiduum per collectionẽ proprietatum primò intentionaliter definit, num. 32. 129

Indiuidua, vt talia habent conuenientiam modalem, nu. 35. 130

Indiuiduum vagum non conſtituit diſtinctum

*diſtinctum prædicabile, ſed reducitur ad prædicabile ſpeciei, num.*88. 65.66

Infinitum.

Infinitum aliud eſſentiale, aliud accidentale: hoc ad prædicamentum pertinet, non verò illud, nu. 18 247

Mors.

*Mors & corruptio accidentia ſunt, aut modum accidentis habent, nu.*14. 179

Motus,

*Motus non eſt ſpecies quantitatis, num.*47. 315

Motus à termino habet ſucceſſionem, ibid.

Motus eſt entitas incompleta, ibid.

*Motus ſex habet ſpecies, nu.*1. 459

Modus.

*Quot modis vnum dicatur altero prius, num.*1. 457

*Habere ſeptem modis dicitur, nu.*1. 460

Numerus.

Numerus eſt vnum per ſe, nu. 53. 318

Numerus eſt ſpecies quantitatis diſtincta à cæteris, ibid.

Numerus eſt obiectum arithmeticæ, independens ab intellectu, nu. 56. 319

*Differētia eſſentialis numeri, ſumitur ab omnibus vnitatibus, vt habentibus ſpecialem rationem quantitatis diſcretæ, nu.*67. 325. 326

In numero, vt toto integrali, forma ſumitur ab vltima vnitate vt terminabili, nu. 68. 326

*Numerus rerum ſpiritualium non eſt prædicamentalis, nu.*71. 328

*Numerus infinitus non pertinet ad prædicamentum, nu.*85. 336

Nomen.

Nomen definitur per vocem non ſignificatiuam, tanquam per ſubiectum, 471

*Nomen ſignificat ad placitum, n.*11. 473.474

Nomen infinitum de materiali res omnes præter negatam: de formali verò, puram negationem ſignificat. ibid.

Nomen infinitum à ratione veri nominis excluditur. ibid.

*Nomina tranſcendentia poſſunt infinitari, nu.*17. 481

Oratio.

*Oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ diſtincta ab aliis, nu.*75. 330.331

*Oratio pertinet ad prædicamentum quantitatis, ſecundùm extenſiones ſyllabarum ordinabiles ab intellectu, nu.*78. 332

*Oratio definitur ab Ariſt. vt comprehendit perfectam & imperfectam, ſimplicem, & compoſitam, nu.*79. 333

Obiectum.

*Obiectum habet vnitatem, & materialem, num.*11. 15

*In omni obiecto non eſt quærenda eadem vnitas, nu.*58. 321

Opinio.

*Opinio alia, quæ ex ſola cognitione terminorum, alia quæ ex medio probabili habetur, nu.*43. 656

*Opinio eſſentialis eſt formido virtualis, non actualis, nu.*45. 657

*Opinio & ſcientia ſecundùm habitus, non actus in eodem intellectu, & de eadem re ſimul eſſe poſſunt, nu.*52. 661

De ſex prædicamentis.

Quæ genera, ſpecies, & proprietates habeant actio, & paſſio.

paſſio. 435.*& ſeq.*
Quid ſint, & quæ genera, ſpecies, & proprietates habeant quando, vbi, & ſitus, 438.439.440. 441.442.443.
Habere, quot, & quæ genera, & ſpecies habeat, nu.3. 446
Ratio formalis horum præd. non in ſola denominatione extrinſeca conſiſtit, nu.10. 451

Pars.

Partes nominis compoſiti ſeparatæ ab eo, vt partes non ſunt ſignificatiuæ, nu.13. 475
Poſterioriſticæ partis obiectum eſt demonſtratio, num.4. 544
Poſterioriſtica pars dignior eſt cæteris. nu.16. 550
Partis rei, alia phyſica, alia metaphyſica: ex illis nulla ad prædicamentum, ex his ſolùm genus pertinet, n.12.& 14. 245.246

Principium.

Principium aliud dignitas, aliud poſitio, nu.5. 578
Principia ſubalternantis, & ſubalternatæ ſcientiæ, vniuntur ad inferendã concluſionẽ, n.40. 623

Problema, & propoſitio Dialectica.

Problema dialecticum eſt interrogatio vtriuſque partis contradictionis, nu.12. 669
Problema dialecticũ, aliud practicum, aliud ſpeculatiuum: & vtrunque diuiditur ſecundùm particulares ſcientias, num. 12. & 13. ibid.
Problema diſtinguitur à propoſitione dialectica in hoc: quòd illa per modum compoſiti, hæc per modum ſimplicis quæſtionis interrogat, nu.11. 670
Propoſitio dialectica quadruplex eſt, generis, ſpeciei, proprij, & accidentis. ibid.
Propoſitio ſub vniuerſali ratione ſumpta ſolùm dicit enunciationem: quæ ſi in ſyllogiſmo demõſtratiuo ponitur, principium appellatur: ſi in dialectico, probabilis propoſitio: ſi in ſophiſtico, apparens, nu.16. ibid.
Problema, & propoſitio dialectica, ad inſtruendam diſputationem formaliter ſeruiunt, ad ſyllogiſmum antecedenter, nu.20. 672

Prædicatum.

Prædicata topica quatuor tantùm ſunt, nu.5. 665

Quantùm.

QVantum ex ſe aliud continuum, aliud diſcretum, 291
Quantitas alia molis, alia virtutis: prior conſtituit prædicamentum, 295
Eſſentia quantitatis molis, eſt habere partes extra partes ſecundùm magnitudinem. ibid.
Quantitatis continuæ ſunt ſpecies: linea, ſuperficies & corpus, inter ſe diſtinctæ nu.21. 300
Quarum linea longitudinem, ſuperficies latitudinem: corpus profunditatem ſolùm de formali dicunt. ibid.
Quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia, nu.86. 337

Qualitas.

*Qualitas in communi, vt propriè denominat ſubſtantiam qualem, eſt ſupremum genus prædicamenti qualitatis, nu.7.*412. 413
Sub genere qualitatis, habitus & diſpoſitio ſpecie diſtinguuntur, num.14. 416.417

Potentia, & impotentia non ſunt ſpecies diſtinctæ qualitatis; ſed vna, nu.24. 421
Qualitas vniuocè dicitur de paſſione, & paſſibili qualitate, quæ non ſunt diuerſæ, ſed eadem ſpecies, nu. 30. & 33. 415.416
*Paſſiones animæ ſecundùm formalem, & materialem rationem pertinent ad prædic. qualitatis, num.*37. 428
Ad prædicamentum qualitatis obiecta ſenſuum externorum, ſub diuerſis rationibus pertinent, nu.46. 431
Sub qualitate, forma, & figura, vna tantum ſunt ſpecies, 431

Relatio.

Relatio cõſtituit ſpeciale prædic. num.8. 343
*Relatio ſecundùm conceptũ communem, ſubiectum abſolutè reſpicit: at ſecundùm particulare ſubiectum in ordine ad terminum, nu.*10. 346
*Supremum genus in abſtracto, eſt relatio in communi, & in concreto relatiuum in communi, num.*25. 350
*Terminus relationis, ſupremi generis, abſtrahit ab abſoluto, & relatiuo, nu.*17. 351
Relatio ſecundùm eſſe, imponit in ſubiecto rationem communem, ſecundùm eſſe ad particularem, num.32. 354
Relatiuum & relatum ſecundùm rem, & rationem idem ſunt, num.35. 355
Relatio prædicamentalis extra eſſentiam ſubiecti eſt, nu.40. 358
Relatiuum aliud mutuum, aliud non mutuum, nu.48. 361
*Relatio ſumit ſpeciem à termino, num.*50. 362
Relationes non mutuæ terminantur ad abſolutum formaliter, num 64. 369
*Vnum relatiuum per vnam numero relationem cum extenſione refertur ad plures terminos eiuſdem ſpeciei, nu.*80. 377
Relatio prædicamentalis non mutua, non datur entis realis ad ens in potentia, vel ens rationis, nu. 88. 381
*Relationes ſimilitudinis, & æqualitatis immediatè fundantur in qualitate, identitatis verò in ſubſtantia, n.*97. & 99. 385.386
Relatio formaliter habet eſſe rationem referendi, & materialiter eſſe eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei, & primo modo ſumpta non eſt fundamentum relationis, bene tamen ſecundo, nu 102. & 104. *pag.*389.390
*Fundamentum proximum relationum ſecundi generis eſt potẽtia reducta ad actum, n.*115. 396
*Relationes menſurabilis ad menſuram, & reales, & prædicamentales ſunt, nu.*120. 398
*Relatio realis prædicamentalis à ſuo fundamento realiter diſtinguitur, nu.*128. 402
Relatio poſito fundamento in vtroque extremo per potentiam Dei abſolutam poteſt ſeparari ab illis non permanens, ſed destructa, nu. 136. & 137. 406
*Relatiuis nec formaliter, nec ratione fundamenti, conuenit propria contrarietas, nu.*139. 407
Relationi prædicamentali ratione ſui non conuenit ſuſcipere magis, & minus propriè, nec impropriè, bene tamen aliquibus ratione

tione fundamenti,n.143. 409

Subſtantia.

Subſtantialia ſub nominibus cõcretis ad prædicamẽtum pertinent, 343

Subſtantia completa, & finita in communi eſt ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ, n.10. 265

Diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſumitur realiter, & eſt analogi in analogata, n.30. 278

Definitum formale in definitione primæ ſubſtantiæ,eſt ratio realis communis primis particularibus,nu.39. 279

Subſtãtia ſumpta eſſentialiter,perfectius reperitur in ſecunda, at ſecundùm proprietatem ſubſtãtiandi perfectiùs in prima, quã in ſecunda,num.43. 281.282

Secunda ſubſtantia ſignificãt quale quid ſecundùm communem rationem qualitatum, 283.284

Subſtantia priuatiuam, relatiuã, & contradictoriam oppoſitionem formaliter habet: contrarium verò virtualiter,n.54. 286

Suſcipere contraria omnibus primis conuenit, num. 59.& 64. 288.291

Species.

Species ſubiicibilis,vt talis,non eſt vniuerſalis,nu.9. 114

Species prius reſpicit genus, quàm indiuidua,nu.11. ibid.

Species nobiliori reſpectu reſpicit indiuidua,quàm genus, 115

Species,& genus phyſicè conſiderata in vnico indiuiduo conſeruari poſſunt: Logicè verò plura requirunt,nu.12. 116

Species Metaphyſicè ſumpta in vnico indiuiduo conſeruatur:genus autem in pluribus ſpeciebus,nu.11. 119

Species quæ vnicum tantùm indiuiduum habere poſſunt,non ſunt vniuerſales,nu.19. 121

Species diſtinguitur à genere per illas particulas,de pluribus differentibus numero formaliter acceptas,nu.27. 126

Scientia.

Scientia de ſubiecto,non actualem, ſed potentialem exiſtentiam petit,nu.16. 539

Scientiarum ſubalternatio poſſibilis eſt,nu.25. 625

Scientia alia actualis, habitualis alia,nu.3. 4

Scientia habet vnitatem numericam, ſpecificam & genericam, num.11. 15

Scientia ſumit vnitatem ſpecificam ab obiecto formali & principiis,quod idem eſt. ibid.

Scientia ſubalternata intra proprios limites non efficit demonſtrationem propter quid, nu.37. 631

Scientia & ſcibile differunt ſpecie ab opinione & opinabili,num.1. 635

Scientia ſub vniuerſali ratione conſiderata non eſt eſſentialis euidentia,nu.34. 635

Syllogiſmus.

Syllogiſmus in communi ad demonſtratiuum, Dialecticum & ſophiſticum,pro habente veram formam ſumptum, genus eſt, num.5. 680

Tempus.

Tempus eſt ſpecies quantitatis continua,nu.31. 305

Tempus non dicitur tardum aut

velox, ſed motus, nu.32. 306
Tempus eſt numerus motus ſecundum qualitatem, non quantitatem, nu.33. 307
Tempus eſt quantum ſucceſſiuum, nu.36. 308
Tempus non accipit complemẽtum eſſentiale ab intellectu, num.57. 320

Vniuoca.

Vniuocorum definitio denominatiuis non competit, num.6. 187
Vniuocum aliud proprium, aliud improprium, nu.7. 188

Vniuerſale.

Vniuerſalium notitia neceſſaria eſt ad prædicamentorum cognitionem, cap.1. vniuer. n.28. 31
Vniuerſale aliud complexũ, aliud incomplexum, num.29. 32
Vniuerſale incomplexum quadruplex, ibid.
Vniuerſale eſt in ſingularibus, à quibus non diſtinguitur realiter, nu.31. 33
Vniuerſale in vtraque definitione ſecundùm potentiam eſt intelligendum, num.33. 34
Vniuerſalis eſſentia eſt eſſe in multis, paſſio verò prædicari de multis. ibid.
Vniuerſale fundamentaliter eſt ens reale, formaliter ens rationis, nu.36. 36
Vniuerſalia ſecundùm eſſentiam, non ſecundùm exiſtentiam æterna ſunt, nu.37. 37
Vnitas naturæ, alia numerica, alia ſpecifica, alia generica: prima illi conuenit à parte rei, duæ poſteriores per intellectum, nu.38. 37
Vnitas formalis poſitiua nec negatiua datur à parte rei, n.46. 41
Vniuerſale formaliter non datur à parte rei, bene tamen fundamentaliter, num.54. 45
Vniuerſale aliud Logicum, aliud Metaphyſicum, illud per comparationem poſſibilis, hoc per abſtractionem agentis fit, num.58. & 71. 47.54
Vniuerſale eſt concretum accidentale, nu.76. 58
Vniuerſale eſt genus remotum ad quinque prædicabilia, nu.78. 59
Vniuerſale eſt obiectum lib. prædicabilium, nu.80. 60
Vniuerſalium numerus ex modo ſe habens prædicati ad ſubiectum deſumitur, nu.88. 65
Vniuerſalia ſunt ſpecies atomæ, num.89. 66

Verbum.

Verbum diſtinguitur à participio per vltimas particulas definitionis, 485
Verbum ſubſtantiuum exiſtẽtiam ſignificat per modum actionis, 486
Verbum eſt pars formalis enunciationis, nu.25. 491
Verbum tam in propoſitione, quàm extrà exiſtere poteſt, nu.28. 493

Veritas.

Veritas ex parte adæquationis vna non poteſt eſſe maior altera, bene tamen ex parte fundamenti, & cauſarum, num. 26. & 27. 590

FINIS.

INDEX RERVM NOTABILIVM, QVÆ IN VTRAQVE parte Dialecticæ continentur.

Prior numerus marginem; poſterior paginam denotat.

ABſtractū de concreto nullo modo prædicatur. pag. 81

Abſtractum generis de abſtracto differentiæ non prædicatur: neque è conuerſo, 82

Abſtractum ſuperius de abſtracto inferiori prædicatur ordine phyſico, non verò metaphyſico. 82

Abſtractum ſuperius de abſtracto inferiori in ſecundis intentionibus prædicatur. 84

Abſtractio alia ſimplex, alia compoſita, 176

Abſtracta phyſica accidentium ad prædicamēta pertinēt. n. 27. 251

Aſcenſus.

Aſcenſus prædicamentalis per collectionem generum, & ſpecierum: deſcenſus verò per diuiſionem fit. n. 3. 109

Aſſenſus.

Aſſenſus præmiſſarum, ſunt cauſa materialis, & efficiens concluſionis. n. 27. 565

Aſſenſus præmiſſarum, formaliter includuntur in aſſenſu concluſionis, 568

Aſſenſus concluſionis in eodem inſtanti ex aſſenſibus præmiſſarum ſequitur. n. 38. 571

Aſſenſibus præmiſſarum poſitis, poteſt intellectus ſuſpendere aſſenſum concluſionis, 574

Aſſenſus principiorū ex cognitione terminorum habetur. n. 3. 636

Accidens.

Accidēs in concreto cōſtituit quintum prædicabile per ordinem ad ſubiecta, à quibus ſola ratione diſtinguitur. nu. 5. 175

Accidens primò intētionaliter ſumptum, in ſeparabile, & in inſeparabile diuiditur. nu. 8. 176

Accidens per adeſſe, & abeſſe ſecundùm inhærentiam realem definitur. n. 12. 178

Accidens dupliciter ſumitur pro accidente prædicabili, & prædicam. n. 15. 180

Accidenti aptitudinalis inhærentia eſt eſſentialis. n. 19. 182

Accidens tam extrinſecis accidentibus, quàm intrinſecis ſubſtantiæ, analogum eſt. n. 78. 227

Analogia.

Analogia eſt proportio inter multa eodem nomine ſignificata. nu. 12. 190

Analogum mediū tenet inter æquiuocum, & vniuocum, ibi.

Analogum efficere non ſufficit proportionalitas, etiam per nomen ſignificata. num. 18. & 22. 193. 194. 195.

Analogum habet conceptum vocis vnum. n. 26. 198

Analogis non datur vnus conceptus rei, ſed multiplex. n. 28. 199

Analogum aliud cuius ſignificatū formaliter reperitur in omnibus, aliud cuius ſolùm in principaliori, & extrinſecè. n. 30. 200

Ab analogatis, quæcunque illa ſint, non eſt abſtrahibilis ſimpliciter communis conceptus. num. 31. & 40. 201.

40. 201.206
Analogum immediatè ſignificat analogata: quæ actu confuſo cõtinet, 206.207
*Analogum quo modo verificetur de ſingulis analogatis,nu.*45. 208
*Analogum prædicatur de analogatis, prædicatione formali ſecundùm quid, & ſimpliciter æqualis,nu.*46. 209
*Analogum prædicatur de analogatis,ut dicunt inter ſe attributionem,n.*51. 211
*Analogum habet vnitatem ſecundùm quid,quæ ſufficit,n.*52. 212
Analogi diuiſio ſimpliciter, eſt vocis ſecundùm quid rei. ibid.
*Ad efficiendum nomen analogum, ſufficit attributio multorum ad vnum,etiam ad ſignificatum per nomen,num.*79. 228

Concretum.

Concretum tã eſſentiale, quàm accidentale,de inferiori,vel æquali concreto prædicatur,num. 15. 83
*Concretum accidentale, reſultans ex natura accidentali, & ex modo inhærendi in ſubiecto, eſt vnum per ſe,& prædicamentale, num.*24. 250

Compoſitio.

*Compoſitio Metaph. in Deo non reperitur,num.*33. 154
*Compoſitio Metaphyſica ex conceptibus obiectiuis fit, n.*16. 143
*Cõpoſitio realis petit extrema realia,& realiter diſtincta,n.*13.148

Conceptus.

*Conceptus ſignificant naturaliter, voces verò,& ſcriptura, ad placitum,num.*5. 465

Complexa.

*Complexa non pertinent ad prædicamentum, num.*16. 247

Dialectica.

*Dialectica non diuiditur propriè in naturalem, & acquiſitam,num.*1. 1
*Dialectica ad alias ſcientias perfectè comparandas eſt neceſſaria, non verò ad quomodocunque, num.*2. 2
*Dialectica docens eſt ſcietia,n.*4. 5
Dialectica diuiditur in docentem, & vtentem, 6.& 7
*Dialectica vtens, vt vtens,non eſt ſcientia, nec habitus à docente diſtinctus,nu.*6. 8.& 9
*Dialectica eſt vnus ſimplex habitus quoad ſpeciem,& numerum, num.*11. 15
*Dialectica habet modum, & finem componendi,& reſoluendi,nu.*14. 19.& 20
*Dialectica modũ ſpeculandi & cõponẽdi,ſub ratione ſuperiori formaliter continet, num.*15. 20
Dialectica formaliter eſt ſcientia ſpeculatiua,& practica, 21.22

Deus,& Angeli.

Deus, vt Deus eſt, ad nullum prædicamentum per ſe,& reductiuè pertinet, 266.267
*Angeli & corpora cœleſtia, per ſe pertinent ad prædicamentũ ſubſtantiæ, num.*18. 270
*In Angelis non reperitur compoſitio ex materia & forma, reperitur tamen ex potentia, & actu reali,n.*19. & 20. 270. & ſeq.
In Angelis datur compoſitio Metaphyſica. 271

Demonſtratio.

*Demonſtratio ex neceſſariis debet procedere,num.*5. 578
Demõſtratio:qualibet propter quid debet conſtare propoſitionibus de omni

omni, & per ſe: ſolùm autem perfectiſſima de propoſitionibus vniuerſaliter, num. 15. 584
Demõſtratio quia, & propter quid, in hoc differunt, quòd illa à cauſa remota, & inadæquata procedit: hæc verò à proxima, & adæquata, 610 & num. 1. 611
Demonſtratio in communi genus eſt ad demonſtrationem, quia, & propter quid, num. 12. 558
Demonſtratio vtramque præmiſſam neceſſario certiorem concluſione continet, num. 34. 593

Differentia.

Differentia in communi, in propriam & propriiſſimam adæquatè diuiditur, 136. 137
Differentia prima intentionaliter ſumpta, ad prædicta membra eſt analoga, num. 9. & 12. 139. 140. & ſeq.
Differẽtia ex perfectiori gradu naturæ, quã genus ſumitur, n. 17. 144
Differẽtia à genere diſtinguitur ratione ratiocinata, num. 29. 152
Differentia alia ſuperior, alia inferior, num. 34. 154
Differentia inferior materialiter ſuperiorem includit: non verò formaliter, nu. 35. 155
Differẽtia quælibet perfectior eſt genere quod contrahit, nu. 45. 161
Differentia ſuperior ſolùm per ſecũdam definitionem definitur, 164

Ens rationis.

ENs rationis eſt materia proxima Logicæ, num. 17. 24
Ens rationis, aliud quod directè fit ab intellectu, aliud quod indirectè, ibid.
Ens rationis indirectè factũ ab intellectu eſt obiectũ Logicæ, 30
Ens rationis ſe habet ad modum formæ inhærentis, num. 4. 69. 70
Ens rationis aliud quod habet fundamentum in re, aliud quod non habet, num. 7. 71
Ens rationis cum fundamẽto aliud negatio, aliud priuatio, relatio aliud, num. 8. 72
Entia rationis habentia fundamentum in re, ſolùm fiunt per operationem intellectus reflexam. ibid.
Entia rationis, alia per primã, alia per ſecundam, alia per tertiam operationem intellectus fiunt, 75
Entia rationis, nec diuinus, nec angelicus intellectus efficit, 76. 77
Ens rationis conſideratur à Logica, vt eſt denominatio ab intellectu attributa naturæ. ibid.

Enunciatio.

Enunciatio vniuerſalis negatiua in ſeipſam, vniuerſalis affirmatiua in aliam particularem, particularis affirmatiua in ſe: particularis negatiua in nullam conuertitur, nu. 8 & 11. 522. 524
Enunciationes de modo contingenti ſumpto pro poſſibili, faciunt ſenſum copulatiuum, 528
Enunciationes de modo poſſibili & contingenti opponuntur propoſitionibus de neceſſe, nu. 17. 529
Enunciatio mentalis, vocalis, & ſcripta formaliter ſunt entia rationis, nu. 31. 496 497
Enunciationis eſſentia eſt prædicari vnum de alio, nu. 35. 502
Enunciatio genus eſt ad affirmantem, & negantem, 503
Enunciationes ſingulares de futuro contingenti, continent determinatam veritatem, aut falſitatem, 509

Ens reale.

Ens per accidens ex duplici ente in actu

actu conſtat, tract. 2. de hab. & ſcient. n. 39. 654
Ens per accidens, aliud ex entibus caſu concurrentibus, aliud ex naturaliter componitur, & aliud ex non ordinatis, aliud ex ordinatis & ſolùm de hoc vltimo datur ſcientia, nu. 39. & 40. ibid.
De ente fortuito in communi conſiderato ſcientia poteſt dari, num. 41. 655
Ens reale analogum eſt ad ſubſtantiam, & accidens, nu 56. 716
Ens completum, adhuc eſt analogum ad ſubſtantiam & accidens completum, nu. 61. 217
Ens comparatum, ad res einſdem prædicamenti eſt idem cum genere ſupremo illius, & vniuocum, num. 64. 219. 220
Ens comparatum ad ſubſtantiam finitam, & infinitam, analogum eſt, num. 67. 220
Ens dicitur de ſubſtantia, & accidente, & de Deo, & creaturis, analoga ſolùm attributionis, nu. 70. 222

Genus.

Genus duplicē habet acceptionem realem, cap. 2. de gene. num. 1. 89
Genus definitur, in quantum eſt ſpecies vniuerſalior, 92
Genus per prædicari de pluribus deſcriptiuè definitur, 96
Genus eſt definitum, vt natura ordinata ad ſecundam intentionem, nu. 14. 98
Genus dupliciter poteſt conſiderari, & vt pars, & vt totum, nu. 19. 101. 102
Genus continet oppoſitas differentias in potentia, per quas contrahitur, 102
Genus prædicatur de ſpecie, vt totum potentiale, nu. 24. 105
Genus diſtinguitur à differentia, per prædicari in quid, n. 26. 106
Genus non prædicatur immediatè de indiuiduis generis, vt genus, bene tamen vt ſpecies, num. 24. 124. 125
Genus diſtinguitur à differentia, per prædicari in quid, nu. 26. 106
Genus habet ſignificatum materiale adæquatum, & inadæquatum, nu. 10. 114
Genera ſubalternatim poſita ea sũt, quorum vnum ſub altero collocatur, & ambo ſub 3. cap. 3. prædicament. eſſe, nu. 3. 109
Genera ſubalternatim poſita poſſunt habere differentiam communem diuiſiuam, quæ verò non ſic ſunt poſita, nullam habere poſſunt, nu. 5. 111

Habitus.

Habitus acquiſitus per demõſtrationem quia, & propter quid, etiam circa eandem rem ſpecie diffrunt, 620. 621
Habitus principiorum, præter intellectum, & ſpecies intelligibiles dantur, nu. 8. 638
Habitus principiorum practicorum, & ſpeculatiuorum, ſpecie differunt, num. 20. 695
Habitus principiorum, & ſcientiarum, etiam circa eandem ſcientiam ſpecie diſtinguuntur, n. 25. 698

Indiuiduum.

Indiuiduum per collectionē proprietatum primò intentionaliter definit, num. 32. 129
Indiuidua, vt talia habent conuenientiam modalem, nu. 35. 130
Indiuiduum vagum non conſtituit diſtinctum

*diſtinctum prædicabile, ſed reducitur ad prædicabile ſpeciei, num.*88. 65.66

Infinitum.

Infinitum aliud eſſentiale, aliud accidentale: hoc ad prædicamentum pertinet, non verò illud, nu. 18 247

Mors.

*Mors & corruptio accidentia ſunt, aut modum accidentis habent, nu.*14. 179

Motus,

*Motus non eſt ſpecies quantitatis, num.*47. 315

Motus à termino habet ſucceſſionem, ibid.

Motus eſt entitas incompleta, ibid.

*Motus ſex habet ſpecies, nu.*1. 459

Modus.

Quot modis vnum dicatur altero prius, num. 1. 457

*Habere ſeptem modis dicitur, nu.*1. 460

Numerus.

Numerus eſt vnum per ſe, nu. 53. 318

Numerus eſt ſpecies quantitatis diſtincta à cæteris, ibid.

Numerus eſt obiectum arithmeticæ, independens ab intellectu, nu. 56. 319

*Differẽtia eſſentialis numeri, ſumitur ab omnibus vnitatibus, vt habentibus ſpecialem rationem quantitatis diſcretæ, nu.*67. 325. 326

*In numero, vt toto integrali, forma ſumitur ab vltima vnitate vt terminabili, nu.*68. 326

*Numerus rerum ſpiritualium non eſt prædicamentalis, nu.*71. 328

*Numerus infinitus non pertinet ad prædicamentum, nu.*85. 336

Nomen.

Nomen definitur per vocem non ſignificatiuam, tanquam per ſubiectum, 471

*Nomen ſignificat ad placitum, n.*11. 473.474

Nomen infinitum de materiali res omnes præter negatam: de formali verò, puram negationem ſignificat. ibid.

Nomen infinitum à ratione veri nominis excluditur. ibid.

*Nomina tranſcendentia poſſunt infinitari, nu.*17. 481

Oratio.

*Oratio eſt ſpecies quantitatis diſcretæ diſtincta ab aliis, nu.*75. 330.331

*Oratio pertinet ad prædicamentum quantitatis, ſecundùm extenſiones ſyllabarum ordinabiles ab intellectu, nu.*78. 332

*Oratio definitur ab Ariſt. vt comprehendit perfectam & imperfectam, ſimplicem, & compoſitam, nu.*79. 333

Obiectum.

*Obiectum habet vnitatem, & materialem, num.*11. 15

*In omni obiecto non eſt quærenda eadem vnitas, nu.*58. 321

Opinio.

*Opinio alia, quæ ex ſola cognitione terminorum, alia quæ ex medio probabili habetur, nu.*43. 656

*Opinio eſſentialis eſt formido virtualis, non actualis, nu.*45. 657

*Opinio & ſcientia ſecundùm habitus, non actus in eodem intellectu, & de eadem re ſimul eſſe poſſunt, nu.*52. 661

De ſex prædicamentis.

Qvæ genera, ſpecies, & proprietates habeant actio, & paßio.

paſſio. 435. & ſeq.

Quid ſint, & quæ genera, ſpecies, & proprietates habeant quando, vbi, & ſitus, 438. 439. 440. 441. 442. 443.

Habere, quot, & quæ genera, & ſpecies habeat, nu. 3. 446

Ratio formalis horum præd. non in ſola denominatione extrinſeca conſiſtit, nu. 10. 451

Pars.

Partes nominis compoſiti ſeparatæ ab eo, vt partes non ſunt ſignificatiuæ, nu. 13. 475

Poſterioriſticæ partis obiectum eſt demonſtratio, num. 4. 544

Poſterioriſtica pars dignior eſt cæteris, nu. 16. 550

Partis rei, alia phyſica, alia metaphyſica: ex illis nulla ad prædicamentum, ex his ſolùm genus pertinet, n. 12. & 14. 245. 246

Principium.

Principium aliud dignitas, aliud poſitio, nu. 5. 578

Principia ſubalternantis, & ſubalternatæ ſcientiæ, vniuntur ad inferendã concluſionẽ, n. 40. 623

Problema, & propoſitio Dialectica.

Problema dialecticum eſt interrogatio vtriuſque partis contradictionis, nu. 12. 669

Problema dialecticũ, aliud practicum, aliud ſpeculatiuum: & vtrunque diuiditur ſecundùm particulares ſcientias, num. 12. & 13. ibid.

Problema diſtinguitur à propoſitione dialectica in hoc: quòd illa per modum compoſiti, hæc per modum ſimplicis quæſtionis interrogat, nu. 11. 670

Propoſitio dialectica quadruplex eſt, generis, ſpeciei, proprij, & accidentis. ibid.

Propoſitio ſub vniuerſali ratione ſumpta ſolùm dicit enunciationem: quæ ſi in ſyllogiſmo demõſtratiuo ponitur, principium appellatur: ſi in dialectico, probabilis propoſitio: ſi in ſophiſtico, apparens, nu. 16. ibid.

Problema, & propoſitio dialectica, ad inſtruendam diſputationem formaliter ſeruiunt, ad ſyllogiſmum antecedenter, nu. 20. 672

Prædicatum.

Prædicata topica quatuor tantùm ſunt, nu. 5. 665

Quantùm.

Qvantum ex ſe aliud continuum, aliud diſcretum, 291

Quantitas alia molis, alia virtutis: prior conſtituit prædicamentum, 295

Eſſentia quantitatis molis, eſt habere partes extra partes ſecundùm magnitudinem. ibid.

Quantitatis continuæ ſunt ſpecies: linea, ſuperficies & corpus, inter ſe diſtincta nu. 21. 300

Quarum linea longitudinem, ſuperficies latitudinem: corpus profunditatem ſolùm de formali dicunt. ibid.

Quantitas diſtinguitur realiter à ſubſtantia, nu. 86. 337

Qualitas.

Qualitas in communi, vt propriè denominat ſubſtantiam qualem, eſt ſupremum genus prædicamenti qualitatis, nu. 7. 412. 413

Sub genere qualitatis, habitus & diſpoſitio ſpecie diſtinguuntur, num. 14. 416. 417

Potentia, & impotentia non ſunt ſpecies diſtinctæ qualitatis; ſed vna, nu.24. 421
Qualitas vniuocè dicitur de paſſione, & paſſibili qualitate, quæ non ſunt diuerſæ, ſed eadem ſpecies, nu. 30 & 33. 415.416
Paſſiones animæ ſecundùm formalem, & materialem rationem pertinent ad prædic. qualitatis, num.37. 428
Ad prædicamentum qualitatis obiecta ſenſuum externorum, ſub diuerſis rationibus pertinent, nu.46. 431
Sub qualitate, forma, & figura, vna tantum ſunt ſpecies, 435

Relatio.

RElatio cõſtituit ſpeciale prædic. num.8. 343
Relatio ſecundùm conceptũ communem, ſubiectum abſolutè reſpicit: at ſecundùm particulare ſubiectum in ordine ad terminum, nu.10. 346
Supremum genus in abſtracto, eſt relatio in communi, & in concreto relatiuum in communi, num.25. 350
Terminus relationis, ſupremi generis, abſtrahit ab abſoluto, & relatiuo, nu.17. 351
Relatio ſecundùm eſſe, imponit in ſubiecto rationem communem, ſecundùm eſſe ad particularem, num.32. 354
Relatiuum & relatum ſecundùm rem, & rationem idem ſunt, num.35. 355
Relatio prædicamentalis extra eſſentiam ſubiecti eſt, nu.40. 358
Relatiuum aliud mutuum, aliud non mutuum, nu.48. 361
Relatio ſumit ſpeciem à termino, num.50. 362
Relationes non mutuæ terminantur ad abſolutum formaliter, num 64. 369
Vnum relatiuum per vnam numero relationem cum extenſione refertur ad plures terminos eiuſdem ſpeciei, nu.80. 377
Relatio prædicamentalis non mutua, non datur entis realis ad ens in potentia, vel ens rationis, nu. 88. 381
Relationes ſimilitudinis, & æqualitatis immediatè fundantur in qualitate, identitatis verò in ſubſtantia, n.97. & 99. 385.386
Relatio formaliter habet eſſe rationem referendi, & materialiter eſſe eiuſdem, vel diuerſæ ſpeciei, & primo modo ſumpta non eſt fundamentum relationis, bene tamen ſecundo, nu 102. & 104. pag. 389.390
Fundamentum proximum relationum ſecundi generis eſt potẽtia reducta ad actum, n.115. 396
Relationes menſurabilis ad menſuram, & reales, & prædicamentales ſunt, nu.120. 398
Relatio realis prædicamentalis à ſuo fundamento realiter diſtinguitur, nu.128. 402
Relatio poſito fundamento in vtroque extremo per potentiam Dei abſolutam poteſt ſeparari ab illis non permanens, ſed deſtructa, nu. 136. & 137. 406
Relatiuis nec formaliter, nec ratione fundamenti, conuenit propria contrarietas, nu.139. 407
Relationi prædicamentali ratione ſui non conuenit ſuſcipere magis, & minus propriè, nec impropriè, bene tamen aliquibus ratione

tione fundamenti,n.143. 409

Subſtantia.

S*Vbſtantialia ſub nominibus cõcretis ad prædicamẽtum pertinent,* 343

Subſtantia completa, & finita in communi eſt ſupremum genus prædicamenti ſubſtantiæ, n.10. 265

Diuiſio ſubſtantiæ in primam, & ſecundam ſumitur realiter, & eſt analogi in analogata, n.30. 278

Definitum formale in definitione primæ ſubſtantiæ,eſt ratio realis communis primis particularibus,nu.39. 279

Subſtãtia ſumpta eſſentialiter,perfectius reperitur in ſecunda, at ſecundùm proprietatem ſubſtãtiandi perfectiùs in prima, quã in ſecunda,num.43. 281.282

Secunda ſubſtantia ſignificãt quale quid ſecundùm communem rationem qualitatum, 283.284

Subſtantia priuatiuam, relatiuã, & contradictoriam oppoſitionem formaliter habet : contrarium verò virtualiter,n.54. 286

Suſcipere contraria omnibus primis conuenit, num. 59. & 64. 288.291

Species.

Species ſubiicibilis,vt talis,non eſt vniuerſalis, nu.9. 114

Species prius reſpicit genus, quàm indiuidua,nu.11. ibid.

Species nobiliori reſpectu reſpicit indiuidua,quàm genus, 115

Species,& genus phyſicè conſiderata in vnico indiuiduo conſeruari poſſunt:Logicè verò plura requirunt,nu.12. 116

Species Metaphyſicè ſumpta in vnico indiuiduo conſeruatur:genus autem in pluribus ſpeciebus,nu.11. 119

Species quæ vnicum tantùm indiuiduum habere poſſunt,non ſunt vniuerſales,nu.19. 121

Species diſtinguitur à genere per illas particulas,de pluribus differentibus numero formaliter acceptas, nu.27. 126

Scientia.

Scientia de ſubiecto,non actualem, ſed potentialem exiſtentiam petit,nu.16. 539

Scientiarum ſubalternatio poſſibilis eſt,nu.25. 625

Scientia alia actualis, habitualis alia,nu.3. 4

Scientia habet vnitatem numericam, ſpecificam & genericam, num.11. 15

Scientia ſumit vnitatem ſpecificam ab obiecto formali & principiis,quod idem eſt. ibid.

Scientia ſubalternata intra proprios limites non efficit demonſtrationem propter quid, nu.37. 631

Scientia & ſcibile differunt ſpecie ab opinione & opinabili,num.1. 635

Scientia ſub vniuerſali ratione conſiderata non eſt eſſentialis euidentia,nu.34. 635

Syllogiſmus.

Syllogiſmus in communi ad demonſtratiuum, Dialecticum & ſophiſticum,pro habente veram formam ſumptum, genus eſt, num.5. 680

Tempus.

T*Empus eſt ſpecies quantitatis continuæ,nu.31.* 305

Tempus non dicitur tardum aut

velox, ſed motus, nu.32. 306

Tempus eſt numerus motus ſecundum qualitatem, non quantitatem, nu.33. 307

Tempus eſt quantum ſucceſſiuum, nu.36. 308

Tempus non accipit complemẽtum eſſentiale ab intellectu, num.57. 320

Vniuoca.

*V*Niuocorum definitio denominatiuis non competit, num.6. 187

Vniuocum aliud proprium, aliud improprium, nu.7. 188

Vniuerſale.

Vniuerſalium notitia neceſſaria eſt ad prædicamentorum cognitionem, cap.1. vniuer. n.28. 31

Vniuerſale aliud complexũ, aliud incomplexum, num.29. 32

Vniuerſale incomplexum quadruplex, ibid.

Vniuerſale eſt in ſingularibus, à quibus non diſtinguitur realiter, nu.31. 33

Vniuerſale in vtraque definitione ſecundùm potentiam eſt intelligendum, num.33. 34

Vniuerſalis eſſentia eſt eſſe in multis, paſſio verò prædicari de multis. ibid.

Vniuerſale fundamentaliter eſt ens reale, formaliter ens rationis, nu.36. 36

Vniuerſalia ſecundùm eſſentiam, non ſecundùm exiſtentiam æterna ſunt, nu.37. 37

Vnitas naturæ, alia numerica, alia ſpecifica, alia generica: prima illi conuenit à parte rei, duæ poſteriores per intellectum, nu.38. 37

Vnitas formalis poſitiua nec negatiua datur à parte rei, n.46. 41

Vniuerſale formaliter non datur à parte rei, bene tamen fundamentaliter. num.54. 45

Vniuerſale aliud Logicum, aliud Metaphyſicum, illud per comparationem poſſibilis, hoc per abſtractionem agentis fit, num.58. & 71. 47.54

Vniuerſale eſt concretum accidentale, nu.76. 58

Vniuerſale eſt genus remotum ad quinque prædicabilia, nu.78 59

Vniuerſale eſt obiectum lib. prædicabilium, nu.80. 60

Vniuerſalium numerus ex modo ſe habens prædicati ad ſubiectum deſumitur, nu.88. 65

Vniuerſalia ſunt ſpecies atomæ, num.89. 66

Verbum.

Verbum diſtinguitur à participio per vltimas particulas definitionis, 485

Verbum ſubſtantiuum exiſtẽtiam ſignificat per modum actionis, 486

Verbum eſt pars formalis enunciationis, nu.25. 491

Verbum tam in propoſitione, quàm extrà exiſtere poteſt, nu.28. 493

Veritas.

Veritas ex parte adæquationis vna non poteſt eſſe maior altera, bene tamen ex parte fundamenti, & cauſarum, num. 26. & 27. 590

FINIS.